

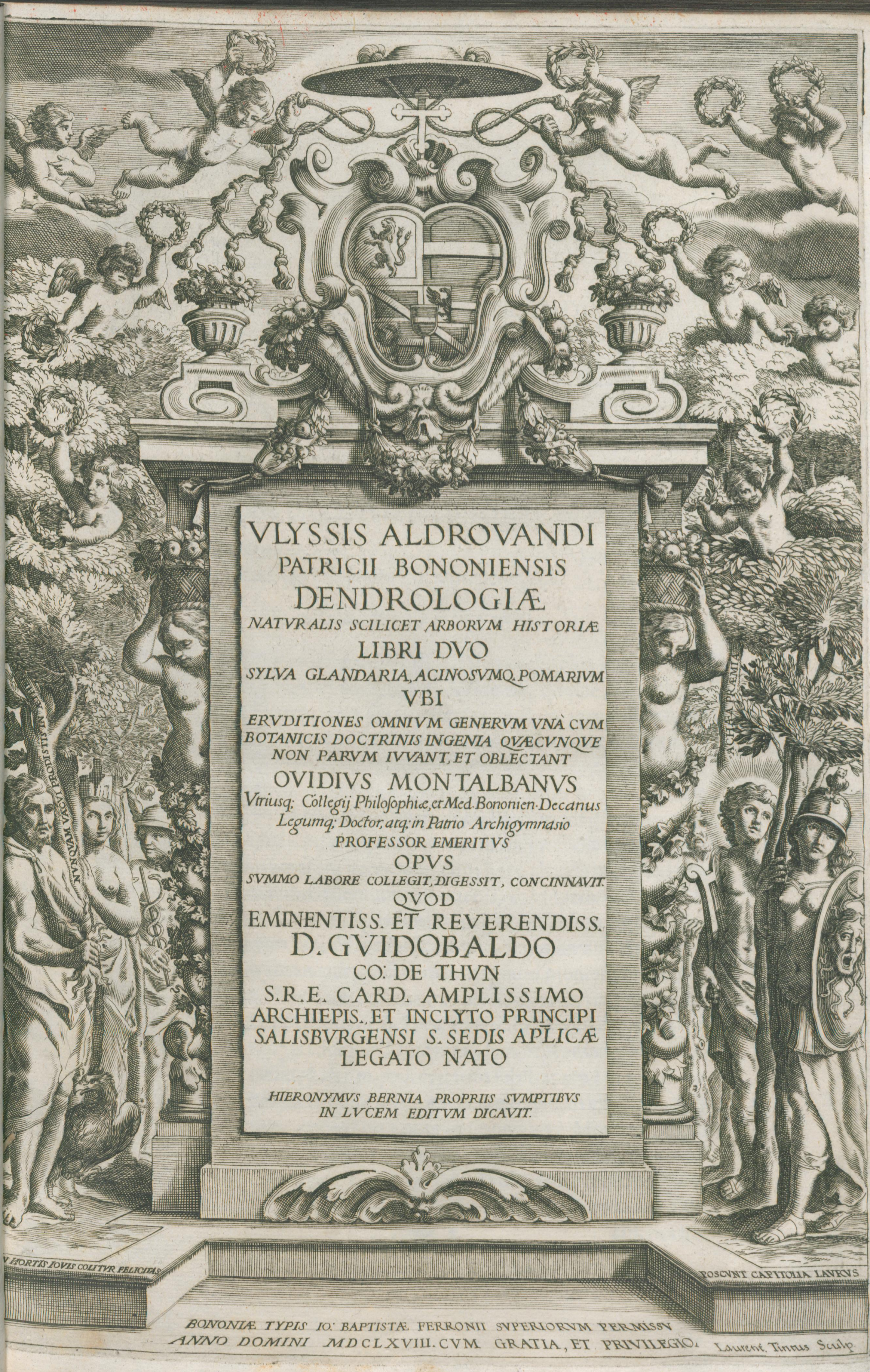

North Side

VLYSSIS ALDROVANDI DENDROLOGIÆ LIBRI DVO.

H 20

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRICII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
NATVRALIS SCILICET ARBORVM HISTORIÆ
LIBRI DVO
SYLVA GLANDARIA, ACINOSVMQ. POMARIVM
VBI
ERVDITIONES OMNIVM GENERVM VNÀ CVM
BOTANICIS DOCTRINIS INGENIA QVÆCVNQVE
NON PARVM IVVANT, ET OBLECTANT

OVIDIVS MONTALBANVS
Vtriusq; Collegij Philosophiæ, et Med. Bononien. Decanus
Legumq; Doctor, atq; in Patrio Archigymnasio
PROFESSOR EMERITVS

OPVS
SVMMO LABORE COLLEGIT, DIGESSIT, CONCINNAVIT.
QVOD
EMINENTISS. ET REVERENDISS.
D. GVIDOBALDO
CO: DE THVN
S.R.E. CARD. AMPLISSIMO
ARCHIEPIS., ET INCLYTO PRINCIPI
SALISBVRGENSI S. SEDIS APLICÆ
LEGATO NATO

HIERONYMVS BERNIA PROPRIIS SVMPTIBVS
IN LVCEM EDITVM DICAVIT.

BONONIÆ TYPIS IO: BAPTISTÆ FERRONII SVPERIORVM PERMISSV
ANNO DOMINI MDCLXVIII. CVM GRATIA, ET PRIVILEGIO.

EMINENTISSIMO, ET REVERENDISSIMO

GVIDOBALDO DE THVN

S. R. E. CARDINALI,

Salisburgensis Eccl. Archiepiscopo, & Principi,

Et Episcopo Ratisponensi, ac in Comitijs generalibus pro Sacra Cæsarea Maiestate Locumtenenti, &c.

Hieronymus Bernia Felicitatem.

Literaria hæc Vlyssis Aldrouandi sylua Emin. Princ. agrum hactenus est dedignata, quippè cum soli feracitatem diu inuestigarit, nullum, in quo altas radices ageret, ipsi suppetebat. Verùm tunc primum in lucem erumpere gestijt, cùm planitiem mirata, à te Thaumaturgico planè imperio montis excidio explicatam. Quem enim lateat mons giganteæ molis à te non fulmine, sed auro complanatus? excelsum profectò opus, ex quo tuum in æquitatem amorem licet metiri, cùm hanc ab ipsis montibus exigere videaris. Inauditum inuentum, quo euersis, non superimpositis fastigijs potens, sed munificentiæ Gigas, summum gloriæ Cælum attingis. Facessat igitur Stasicrates, qui Macedonicam virtutem montano Athos colosso perennandam somniauit; iactitans se magnum montem in Magni Alexandri effigiem efformaturum, magnæ nescio an artis, magnæ an dementiæ ostentamentum; dum tu E. P. ex montium interitu æternum tuę Famę simulacrum cogis assurgere. Quid ni tandem, & Romani colles hinc discant sua capita triumphali tuo pedi certatim substernere? si tamen radicitus euulsæ cautes tuum nomen ad munificentię apicem extollunt, quò idem attollent montes, quos tuum excitauit imperium? Montes appello tot Ædes, tot Arces, tot Templa, quæ intra tuę Vrbis mœnia, viua in saxis arte elaborasti. Fortunati Teutones! quid vobis tanto sub Duce non sperandum, si ad equestris disciplinæ magisterium alpinas prosternit difficultates?

cultates? ad vestram incolumitatem quid vobis ab eo non sperandum? ingenti hoc in æquore, ad equorum rudimentum fabrefacto suam nobis, & in edomandis vitijs constantiam, & in cohibendis flagitijs robur, & in regendis diuinarum legum fræno animis, artem, & studium optimè explicauit. Quid inquam non sperandum? iam spes vestra domesticis aquarum vorticibus per longos terrarum tractus in Vrbem deductis irrigatur, vt Ciuium commoda efflorescant. Has super vndas feror ad illius solertiæ admirationem, qua Purpuratus vester Pastor, vt per omnia suæ Diœcesis pascua salubres, & salientes in vitam æternam fontes, in suarum ouium salutem exundent, indesinenter desudat. Rideo Xersem, qui stultè coercere maria flagris tentauit. Tu quidem E. P. ferocientes lympharum gurgites frænasti, vt plumbeo carcere captiui ad populorum spectaculum, & vtilitatem soluerentur in foris, & dum argenteos effundunt latices, de pluentes aureos tuos Germani in subsidium Imperij imbres, æmularentur. Ad perennes huiusmodi aquarum decursus Arbores properant festiuæ, harmonico tuarum virtutum concentu non mendacis Orphei lyra Bononiensi ab agro auulsæ, vt ex his vitali ebibito alimento, semper tibi frondescant. *Vt sua delibetur medulla huc Cedrus anhelat, vbi regiæ nidulantur Aquilæ, quæ toties Austriaco Ioui plenis militum copijs fulmina ministrarunt, quibus Thracium triumpharet Enceladum, parato iam ipsi sub exciso monte sepulchro.* Huc palmæ festinant, vt officioso connubio ijs iungantur, quas tu E. P. de Ecclesiæ hostibus reportasti: huc Laurus vt in tanti Herois, qui ruentia Religionis dogmata sustinuit inconcussus, germinet in coronas; quinimò quælibet ex Arborum senatu Arbor mutatæ Daphnidi, dum abit in laurum, inuideat sortem. Quò confugient robora, quàm eò, vbi tam strenuus contra furentes hæreticorum tempestates Tutator deprædicatur, in cuius expansum meritorum rete, Romanum ostrum se lubens coniecit? Quo denique hoc totum Mineruale nemus, nè inuidorum manu carpantur frondes, rapiantur fructus, quàm eò vbi excubitorem tuum E. P. possit nancisci Leonem, atq; ita Hesperidum viretis inuidiam creare regium iactans custodem? *En ergò fructifera hæc sylua fæcundo sub isto cœlo virentem iam primùm explicat comam, sub quo bis Imperatoria Maiestas tuo excepta hospitio, tot, & tot Ducum millibus comitata prodigos hausit influxus. En quæq; sapientis huius luci Arbor Amasiam Xersis Platanum opacat, & vincit: hæc quidem nemorum sponsa gemmas, monilia, torques, syluarum Regina diademata, purpuras, sceptra, plantarum Amazon fulgentes clypeos, enses, & hastas onerata potius, quàm ornata ferebat: sed heù breui vnà cum pompis exaruit!* At nostræ Arbores tuorum facinorum decoratæ trophæis æternitati fruticessent immortales. En demum exculta Vlyssis Aldrouandi Dendrologia floridam sibi pollicetur ætatem E. P. ad tantæ radios purpuræ, quam ego effuso ad solum animo deosculor, & mihi, & Dendrologiæ patrocinantem imploro. Vale.

IN PRÆCLARISSIMVM

VLYSSEM ALDROVANDVM

AC EIVS

DE ARBORIBVS HISTORIAM

AB EXCELLENTISSIMO

OVIDIO MONTALBANO

Congestam, & elaboratam.

LAVRENTII LEGATI CREMONENSIS

ΕΙΔΟΣ.

Στροφὴ α.

Των ὑπ᾽ ΑΣΤΕΡΙ ΚΥΚΝΩΝ,
Υπ᾽ ΑΣΤΕΡΩΝ τε ΚΥΚΝΩι
Ιεραρχέοντι πανταχοῦ
Ευτυχὲς Βονωνία;
Αιμιλίας ὁπότ᾽ ἦ θήσαυρος
Παλαιόπλουτος Ινδικῶν Μετάλλων,
Μεξίκου γάζων, Αράβων τε κόγχων
Αλλος πλέω σε φθεγγέτω:
Κλυτὸν στρατηγοῖς ἄλλος ἀειδέτω,
Μάρτυρες ὡς Βοΐοι σοῖς εἰσ᾽ ἐν ἄγροισι βίασοι,
Ενθατε Κόσμος ὅλος τριμερής.
Ενδοξον ἄλλος ὑπερφερέτω Συγκλησίαν.

Idem seruatis metris.

Strophe I.

SIDERE ò sub OLORVM,
Sub SIDERVMquè CYGNO
Vbique sacro Præside
Perbeata Felsina.
Æmiliæ cùm sis thesaurus
Per secla diues Indicis metallis,
Mexici gazis, Arabumquè conchis,
Te dicat alter nobilem,
Et alter armis concinat inclytam,
Vt testis gens Boia tuos excisa per agros,
Tota vbi Terra tripartita est:
Et gloriam Senatùs alter efferat.

Αντιςροφὴ α.

Οττε μητέρα λαμπρὰν
Ασω σε Αλδοβραύδυ,
Οβειδίυ τε παγκλεοῖν.
Οὐχ ἐκείνων, ὦ πόλις,
Φέρτερον ἄλλ' ἀκμὴν προέδωκας.
Αμφω πρὸς ἀλλήλυς ὅμοιοι, εἴτε
Πανσόφων ἦτον τάγω ἀρχιαζῶν
Εν γνωρίμῳ συνεδρίῳ.
Εἴτε φραδοίτην δηθ' ἱερῆς ὅλης
Δόγματα τῆς σοφίης ἐν σοῖς ὕψιςα λυκείοις.
Εἴτε γραπόντε βίβλυς, διδαχὴν
Δότων βέβαιον εὐμάθεσιν ὑςέροις.

Antistrophe I.

Splendidam Genitricem
Cantabo te *Aldobrandi*,
*Ouidij*què insignium.
Nil eis, ò Vrbs potens,
Iactasti præstantius vnquam.
Vterque par est alteri, Medentum,
Seù Duces ambo fuerint Sophorum
Doctissimo in Collegio.
Siue vniuersæ iam Sapientiæ
Dogmata prodiderint tua per celebrata (Lycea,
Seù condendo Libros, stabiles
Notas docendis posteris transmiserint.

Επῳδὸς α.

Αλλ' ὅπ' ἄδηλος Οδυσσεὺς!
Μεῖον γνωςὸς Ομηρικὸς.
Ηττων ἅλος πλαδεὶς:
Μάσσων ἐν ὄντων αἰτίαις ξενωθεὶς.
Μᾶλλον μὲν ἦν μέγιςος,
Πρὸς ὃν συνῆλθε πάντοθεν,
Ως ἀκολυθήσαντ' ἀρεταῖ
Ανδρὸς, τῆς Φύσεως ποικίλα πράγματα,
Κοινὸν ἐξ αὐτοῦ μέχρι συντιθέντα
Κειμήλιον Κειμηλίων,

Epodus I.

Sed quis nescit Vlyssem?
Non tam notus Homericus.
Plus, quàm mari vagus,
Est, qui vagatus est quorumque causas
Scrutando, maximusquè
Ad quem migrarunt vndique,
Ceù docto obsequiosa Viro,
Naturæ omnigenæ dædala pignora,
Vnde Musæum Patriæ resultat,
Musæa cui prima inuident.

Στροφὴ β.

Τοῦτο δὴ καταλειπεῖν
Γερυσίᾳ σεβαςῇ,
Ισαῖος ὡς Οδυσσεῖ,
Φρυρέων Οβείδιε
Αγλαότιμον ἔπιπλον αὔξεις.
Τὸν Κοσπιαῖων ἐῦτω Φερδίνανδον
Δαψιλεῦς λειπόντα τ' ἐς Αλδόβραύδει-
α ζηλόων ἀφειδίης,
Γνώρισμα φαιδρὰς τῆς φιλοδορίας
Πολλὸν ἔδως ἐν τῇ πείραις φιλοπατρίδος ἀςοῦ.
Σπυδαῖον κοινοῦ διό σε,
Οὐ μόνον υἱὸν, ἀλλά πατέρ' ἔχει πατρίς.

Strophe II.

Hoc sed inde relictum
Senatui verendo,
Ceù par *Vlysis*, *Ouidi*,
Dum tueris, ipsius
A te crescit clara supellex.
Tu *Cospij* perinde *Ferdinandi*
Rebus augendis ab *Vlysse* lectis
Zelatus amplitudinem,
Frequens dedisti Magnificentiæ
Signum, in concives vel vbique operosus,
Publica tam curans ideò (amandos.
Te plus Patrē, quàm filiū Patriæ probas.

Ἀντιστρ. β.	Antistrophe II.
Ταῦτα μὲν πολυκλειτά.	Hæc quidem inclyta multum.
Σαυτὸν δ᾽ ἐπεὶ διδακτῶς	Sed temet vt disertè
Σὰ πολλὰ συγγεγραμμένα	Quæ lucubrasti plurima
Ἐκδίδοντα σκέπτομαι	Publicantem adrumino
Τοὔνομ᾽ ὑπ᾽ ἀλλότριον, καὶ ἐπειδὴ	Nomine non proprio; cumq; hinc tibi
Τὴν δόξαν ἄλλων σῆς ὑπεὶρ ὁρίζη,	Suprà tuam laus extera æstimetur,
Γηθέων θεὶε πλέον Ἀλδοβραύδου	Et probes dij magis *Aldobrandi*
Πολυστόμῳ φήμῃ φέρειν	Famæ eloquenti subdere
Ὅσ᾽ ἐκφανίζεις τῶν περὶ Δενδρέων	Iucunda quotquot de Populo Arborum
Τέρπνα, τὰ πότμον ἀφαρπαξαθεὶς οὐχ ἐδυνάσθα- το προσεπαγγελθέντα γράφειν;	Promis, quæ is nequijt sublatus morte ra- Scribere, quanquam promissa; (paci
Σε πόσῳ ὑπερθαυμαστὸν οὐ λέγω δεῖ.	Suprà modum te mirer ex tunc est opus.

Ἐπῳδ. β.	Epod. II.
Νῦν ΘΟΥΝΟΙΟ παριστά- σθω, στέρνου περιπορφύρου,	Nunc THVNI in medium aster, THVNI murice fulgidi,
Σέπτη ζαδωρία:	Augusta Libera-
Ἔστω τε τυῤῥήνοιο δαψιλέστε- ρος αὐτὸς ἱππότοιο.	litas; & ipse Mecœnate magno Maior profusius det.
Χρυσωρυχεῖα ὅσ᾽ ἔχει,	Venæ, quot auri possidet,
Κἂν ὑπέραντλα, μὴ ἀρκείτω	Non haustæ, vix sufficiant
Αὐτοῦ πρωτοθρόνῳ τῇ μεγαθυμίᾳ.	Eius primithronæ munificentiæ.
Δεξίων ἀνδρῶν μὲν ἔρυμα τακτὸν,	Eruditorum columen, decusque
Ἔστω τε κῦδος ἄαπετον.	Sit inde vbique maximum.

Στροφ. γ.	Strophe III.
Δενδρικῶν διὸ τούτων	Hinc & *Arboreorum*
Πόνων ἐπαξιώτε- ρος ᾗ. τί οὖν! μεταξὺ νοῦ	*Huiusmodi Leporum* Sit dignior; quid hinc? Bona
Τὴν ἀθροίζει οὐσίαν,	Mentis ipse congeret,
Ἣν ἔμπα σθένει οὐδενὶ δωρεῖν,	Quæ tamen haud poterunt dono dari;
Ἀεὶ τυχαῖόν ἐστι πᾶν ἐλευθε- ρώτατος πόλλοις ἐπιδαψιλεύε- ται; τὴν τύχην ἀλλοτρίαν	Eruntquè Casus quæque consueuit Plurimis dextrà dare liberali. Dum proximi sic consulit
Ἐπείδ᾽ ἀναύξει τοῖσι τυχοῦσι, δεῖ	Sorti, necesse est sint Mediantia
Πανστρέπτοισιν ὑπῇ δωρήματα τοῖα τύχαισιν.	Subdita Fortunæ, ad libitum quæ subdita (versat.
Ὅταν δόσεων αἰώνιον	Gloria donandi siquidem
Μνημεῖον ἐστιν, ἐστι δῶρα πτώσιμα.	Non occidet, sed occidet quod est datum.

Anti.

Ἀντιστρ. γ

Τιμιώτερον οὐθὲν
Φήμης, διδακτικοῖσιν
Ἧς τὶς πόνοισι τυγχάνει.
Σέπτερος Μακηδόνος
Νῦν μεγάλου διὸ τῆς σοφίης πρόμος,
Κεῖνος σαγείρας ξισμέγισος ἀσὸς.
Σέπτερος τύφλος Κολοφωνίων φῶς,
Οδυσσέος, καὶ τῶν ἀγών,
Οὗς ἦδε; τοῖον τοὐνόματος σέλας,
Οπποτε τὶς παρὰ τῶν γραφθέντων ἄξιος αὐτοῦ
Εκπελε, προσκρίνειν ἄλλοις:
Γενναιότητος τοῦθ' ὅλης ὑπέρπται.

Antistrophe III.

Æstimatius est nil
Famà, pereruditis
Si parta sit laboribus.
Grande nunc Macedone
Maior proptereà Sapientiæ
Dux, Ciuium ter maximus Stagiræ.
Clarior cœcus Colophonis ipso
Vlysse, quouis & Duce,
Quem panxit. Huic par nominis vt iubar
Pallade promeritus quisquã, est laudẽq; fe-
Non sibi, sed confert alijs: (quentem
Generositate maius hoc est qualibet.

Ἐπῳδ. γ.

Τοῦτο δράοντος, ἐπείδ' Αλ-
δοβραύδοια τὰ Δενδρικὰ
Ποιεῖς, ἃ γέγραφες,
Ὡς μαρτυρήσω τῶν μόθων ἑταῖρος,
Βροτῶν, Ορειόλουκε,
Τίς ἐστι συμφερτὸς σέο!
Μηδεὶς, πλὴν Αλδόβρανδον
Μειροντα σιοῦ σοῦ τοὐνόματος κλέος,
Εἵνεκ' ἀλλήλων μὶν Ορειόλουκος,
Σὺ δ' Αλδόβρανδος εὐδοκῇ.

Epod. III.

Qui præstas, *Ouidi*, isthæc,
Aldobrandica dum facis,
De Gente quæ Arborum
Tu lucubrasti, vt qui comes laborum
Fui, cuique testor,
Quis conferendus est tibi?
Nemo, nisi est *Aldobrandus*,
Suum tibi qui participat decus,
Vndè *Montalbanus* is alter, & tu
Nouus *Aldobrandus* crederis.

Quos

QVos nuper adiecit immortalibus Aldrouandi Monumentis eruditos labores Eximius nostri sæculi Doctor Dominus Ouidius Montalbanus, vidi ego infrascriptus; nec quid nisi typorum luce dignissimum suspexi; Patrij Vlyssis gloriosas lucubrationes emeriti Ouidij studijs nuncupatas voluerunt Illustrissimi PP. & debebatur omninò, vt vnde primùm emanarunt eruditionum flumina, grata vicissitudine in proprium Oceani sinum reuoluerentur. Dum hæc tractare Ouidium cerno, ante speculum sistere videtur lucem, copiosissimis reflexionibus congeminatam, Sanctimoniæ, Eruditionis, ac Doctrinæ radijs vndique diffluentem, adeò, vt dici queat in sapientissimis hisce voluminibus plures inesse Aldrouandos, multos adesse Montalbanos.

D. Iuuentius Tortus C. R. S. Pauli in Metropol. Bononiensi Pœnit. pro Eminentissimo, & Reuerendissimo D. D. Hieronymo Card. Boncompagno Bonon. Archiepiscopo, & Principe.

EX attenta, & accurata huiusce Voluminis de Arboribus lectione ego infrascriptus syncerè testari possum, me omnia in eo contenta inuenisse adeò doctè, eruditè, piè, prudenterq; scripta, vt à præclarissimi, totoq; Orbe probatissimi in omnibus melioribus Viri Vlyssis Aldrouandi Genio dictata videantur Excellentissimo Viro Ouidio Montalbano, qui hæc eadem collegit, disposuit, exornauit; Vndè commodissimas vtilitates, tam actiuæ, quàm contemplatiuæ vitæ melioris prodire, atque decora eximia aduenire posse in Patria non solum Bononia studiorum Matre, sed & ipsis solidioribus doctrinis, ac scientijs vbique augeri posse crederem. Quapropter typis vndequaque dignissimum censeo prædictum Opus, &c. In quorum fidem, &c.

Carolus Riarius Philosophiæ, & Medicinæ Doctor in Archigymnasio Bononiensi Medicinæ Lector supraordinarius Primarius, vidit pro Reuerendiss. P. Inq.

Imprimatur.

Fr. Io. Vinc. Paulinus de Garexio Mag. Inquisit. Generalis Bononiæ.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Naturalis ſcilicet Plantarum Hiſtoriæ de Arboribus
LIBER PRIMVS.

VNIVERSALIA PROLEGOMENA.

A

INTRODVCTIO O. M.

GRANDE quidem Onus, cui Milonianum vix ſufficeret Robur, numeroſam, & perarduam Aldrouandeæ methodi ad Normam congeſtæ important Eruditiones. Debillimos illud Ingenij mei Artus tantæ nimis impares grauitati prorſus oppreſſiſſet, niſi efficaciſſimum, & lene Virorum ſummæ Auctoritatis me huiuſmodi ſuſcipiendam ad Prouinciam coegiſſet, ac animaſſet Imperium. Ancipiti duorum monoſyllaborum adhuc hærentem in Biuio hinc Lyricus me compellauit Vates *tu cede potentis amici Lenibus imperijs*. Hincquè panegyriſtes Poeta, vt ingentem hanc Syluam animoſus intrarem impulit.

Auſon. Idyl. 12. eſt, & non.

Horat. l. 1. epiſt. 18.

B

Non quiſquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec ſpoliat fauos,
Si fronti caueat, ſi timeat rubos. nec ſudorifici mei me pœnituit aſſenſus.

Claudian. in Nupt. Hon. Epithal. 4.

Rectiores, magiſque tutas procedendi opere in hoc Dendrologico Semitas à nemine antehac fortaſsè tritas Meduſæorum Monſtrorum immaniter latrantium abſque pauore Iatrîa, Sacra Themis, & Aſtræa liberali meipſum complexæ Fauore demonſtrarunt. Hæ, apud quas Herbariæ rei Genialis meus Amor longum per annos 50. curriculum ſæpè diuertit, (quia ſyluas habitare Muſarum in conſortio illæ eçdem non erubuerunt) Ethica humanæ vitæ Præcepta Arboreis

floribus, folijs, libriſque naturaliter inſcripta oſtenderunt, Phyſicaque Ænigmata placidiſſimis à Poetis haud inutiliter exornata iuxtà Votum Platonis in Dialogo de Voto, & non tam Græco, quam Latio, Italoque ſub Idiomate exarata Lignorum per Caudices adducere docuerunt. Omnis demum Generis eruditiones à Scientificorum quorunque doctioribus monumentis diligentiſſimè conquiſitas, vt proſperæ fortunæ ornamentum, aduerſæque refugium maximi oratorum Tullij teſtimonio fierent, ipſarum Arborum ſtipitibus glorioſè appendere inſtruxerunt. Cumque nihil ſciri exactè poſſit, (*vt conſtans Peripateticorum fert ſententia*) primarum cauſarum vſque ad elementa diligentiori abſque perueſtigatione præhabita, in hac ſciendi emenſa latitudine inuentu facile credidi illud optimum, cuius ſe ignorantiam malitiei diuitem pronunciauit *Ariſtotelis* præceptor in *Alcibiade* ſecundo. Omnes præterea Virorum ordines à maximà vſque ad minimam intelligendi capacitatem alloquor. Vndè notionum innumera quodammodò aduocare Argumenta rei pretium venit; ità vt vix inueniendum aliquem credam, cui nonnihil placiturum ſit, cuius gratia cætera diuerſis guſtibus gratificatura minimè ſit improbaturus. Geoponici, Seplaſiarij, Architecti quicunque, & Materiarij contenti ſint, vel educatione ſimplici Arborum, vel compoſitione cognita, aut reſolutione, & vſu practico; Philoſophiſque ſpeculationes formarum; Medicis alteratrices vires; Moralitates Ethicis, atq; Politicis; Myſtica, Hieroglyphicaq; Poetis, & Oratoribus; Fabulas, ſuperſtitioneſque ſeriò explodendas *Polyhiſtoribus*; Cæteraque conſideranda curioſioribus Ingenijs relinquant. Hinc ergo à Rationalis, Naturalis, Mathematicæ, Ethicæ, atque Ciuilis, nec non Diuinæ Sapientiæ penitioribus Penarijs documenta Botanicis applicita negotijs haud auara manu depromere ſtudium inualuit, quæ ſinceritatis ſaltem, & doctrinalis ordinis clarioris, & fructuoſioris æſtimanda pretio reor. Dum enim contenditur ſuauiſſima caſtigatione mores componere, menteſque facillima inſinuatione erudire, extollitur Innocentia, & Veritas amabilior redditur, vitiorumq; deteſtandæ Idololatriæ promeritarum pœnarum ad ſcopulos alliduntur. Magnam porrò facilitatis partem ab ordine docendi aptè inſtituto reſultare nemo inficias ire poteſt; Apodicticæ nanquè Diſciplinæ concluſionum omnium euidentias à recta Mediorum in Demonſtrationibus eruunt diſpoſitione. Ordinem ideò ſequentem à Fructuoſitate Arborum, tanquam à fine proprio earundem petere ſtabilitum eſt. Varia proculdubio fructificandi vis ſpecificæ cognoſcibilitatis legitima in Arboribus parẽs habebitur, quippe quæ leges inter primordiales locum mundi ab exordio obtinuit prima vitæ Hominum benigniſſima ſuſtentatrix. Tres igitur cum ſint fructuoſitatis eſſentiales, ſimpliceſque differentiæ, quæ Cibum, Potum, & pingue Veſcum ſuppeditant, quas aliæ deindè mixtæ ſequuntur, ex quibus Humano Generi variæ, ac diuerſæ cõmoditates reſultant tribus claudere cuncta cogitaui Voluminibus, in primo quorum tripartito, in Syluam ſcilicet Glandariam, in Pomarium, & in Oliuetum de Alphiteis, hoc eſt farinoſi fructus Arboribus, in ſecunda partitione mox de Potomijs, & ſucceſſiuè in tertia de Elæophoris agetur, quæ in ſuas ſingulæ in proprio Genere ſpeciales ſpecies diſtinguentur, atque in eruditionum variarum Rubricas ſubdiuidentur, eo modo quem ſapientiſſimus noſter Aldrouandus in operibus à ſeipſo compoſitis, & evulgatis obſeruauit; in ſecundo autem Volumine Arborum Lacrymantium, Spinoſarum, & Miſcellarum; in tertio, atque poſtremo de Suffruticibus, atque Herbis ſimpliciter, & propriè dictis, exarabuntur Hiſtoriæ, in quibus melioribus fortè adſpirantibus fauonijs amœniſſima ad Prata ſpatiabimur, Hortoſque ingrediemur olitorios, & voluptuoſos; & demum in Agros latiores migrabimus. Alphabeticum explicãdarum, tum Arborum, tum Herbarum ordinem magna non abſque ratione omiſſum facere placuit, cum in eo tranſitus de Genere in Genus plerunque fiat, plurimaſque detur offendere dubioſiſſimas æquiuocationes, quæ difficultates ingerunt quammaximas, in noſtro præſertim tractandi eruditiones à natura rei, & non à ſolo nomine petitas modo, vbi partes cohærere debent ad inuicem, & realiter ſubſtantialiter, minimeque ſuperficietenus complicari. Indiuidualem

Difficillimũ eſt omnibus placere poſſe. Plutarc. in Solone.

Scriptorum chorus omnis amat nemus. Horat. 2. epiſt. 3.

Vt plantarum ſemina; ſic Hominũ vita. Plutarc. in Apopht.

A dualem mihi congenitum ſcribendi ſtylum materiebus repræſentandis eo meliori quo valui modo accommodaui, nunc planius, nunc elatiuſculè procedendo; & vtinam Præceptorum olim meorum, quorum ſummè veneror memoriam Io. Corn. Vteruerij, & Bartholomæi Ambroſini præclariſſimis adamuſſim inſiſtere valuiſſem veſtigijs. Cœterum mi lector Boni amator, & æqui, quem minimè latet *quid diſtent æra lupinis*, quique probè noſti quam difficultatem inuoluant, τα νι κοσολνω tuæ beneficæ commendatur humanitati liberalis mearum imperfectionum venia; ſic enim illud Seuerini dictum praxi demandabimus.

Plin. Iun. l. 4.

> *Qui ſerere ingenuum volet agrum*
> *Liberat prius arua fruticibus,*
> *Falce rubos, filicemque reſecat.*

Boeth. l. 2. metro.

B

EXORDIVM,

Seù Dendranatome.

PRimis hiſce noſtris Arborearum Enarrationum in Ianuis ſeſe offerunt Vrbanitas Arborum, hoc eſt tractabilitas, necnon ſylueſtris, & effera earundem naturalis conditio conſideranda, iuxtà Botanicorum Coryphæi ſic ſcribentis Doctrinam: *Naturalis quædam differentia protinus in Sylueſtrium, Vrbanorumquè genere nobis ſeſe offert &c. Vrbanum autem, & Sylueſtre vocitare debemus redigendo, tum ad prædicta illa, tum vel maximè ad id quod omnium Vrbaniſſimum eſſe conſtat. Homo autem, aut ſolus, aut maximè omnium Vrbanum eſt*; illæ nanque Arbores noſtræ cognitioni ſeſe facilius inſinuant, atque noſtris commodis, & vtilitatibus ſe magis dedunt, quæ ſub terra minus otiantur, & humanitatis quandam ſpeciem præſeferunt, vtì medicorum parens Hippocrates teſtatum reliquit, *quemadmodum igitur* (hæc ſunt illius verba) *Arbores rationem non habentes hoc tempore* (nimirum hyeme) *præparant ſibi ad æſtatis commoditatem, tum incrementum, tum Vmbram, ſic oportet hominem: quum ſanè mente, ac ratione præditus ſit, carnis incrementum ſalubre ſibi præparare.* Neminem adeò ſtupidum inueniri ob hoc crediderim, qui naturalibus facultatibus, atq; inſtrumentarijs actionibus Arbores audeat ſpoliare, in quibus diſtincti, & certi quidam fines obſeruãtur, qui plus, minuſuè delectabiles deprehenduntur. Plantæ igitur omnes, maximèque Arbores ſimilaribus non ſolum, ſed compoſitis cõſtant euidentiſſimè partibus, quas ratio demonſtratiuè ſuadet, conuincitq, αὐτοψία; dicamus igitur cum Plinio, & alijs doctiſſimis viris dari, & reperiri debere in Arboribus calorem in primis innatum, viuificum, elemento ſtellarum reſpondẽtem, à quo prouenit Actio quæuis vegetatiua, & inſuper Humores alimentales, necnon excrementitios, tanquam primum paſſiuitatis ſubiectum, Inſtrumẽta dein Venarum nutritiuis ſuccis deferendis naturaliter deſtinata, intrà quarum cauitates ijdem ſucci concoquuntur; Neruos inſuper, non motorios, neq; ſenſorios, verum durabilitatem obfirmantes; Oſſa præthereà, Carnemque pro Arborea mole contexenda, ſuſtinendàque fabrefacta; Cordis quoque Viſcus proportionale, ſeù Matricem, tanquam principalem Animæ ſedem, & illius diuiſibilitatis, necnon ſemineæ generationis fontem, quas omnes centrales partes ambiunt illæ, quæ circumferentiæ rationem ſubeunt, vt Cutis exterior cum ſua Cuticula, Membrana cui ſubeſt carnoſa, in aliquibus Arboribus multiplex, ſiuè in ſui craſſitie diuiſibilis in plurimas bracteas, vel laminas ad modum paginarum in Libris. In quarum Arborum totali conformatione, Artus quoque, tum maiores, tum minores dantur, vbi aliæ partes, quas Senſoria ſymbolica, & cœca quodammodo vocare poterimus, recognoſci poſſunt, vndè aliquam in Arboribus partem Caput, & Cerebrum appellamus, aliam Pedes, & ſic Brachia, Coxendices, Digitos, Vngues, Capillos, Aures, & Oculos ſæpè ſæpius adnotamus; quæ omnia faciunt totius ad Arboris perfectionem, vegetatiuumque nobiliſſimum complementum. Et quia patent cuncta hæc facillimè ſemiputrida præcipuè ligna

Theophr. l. 1. Hiſt. pl. c. 6.

Hippocrates l. 2. de diæta.

Ariſt. Phyſ. l. 2.

Ant. Miz. in Dendranat. Plin. l. 16. cap. 38.

Ariſt. l. 1. de Pl. c. 2.

C D

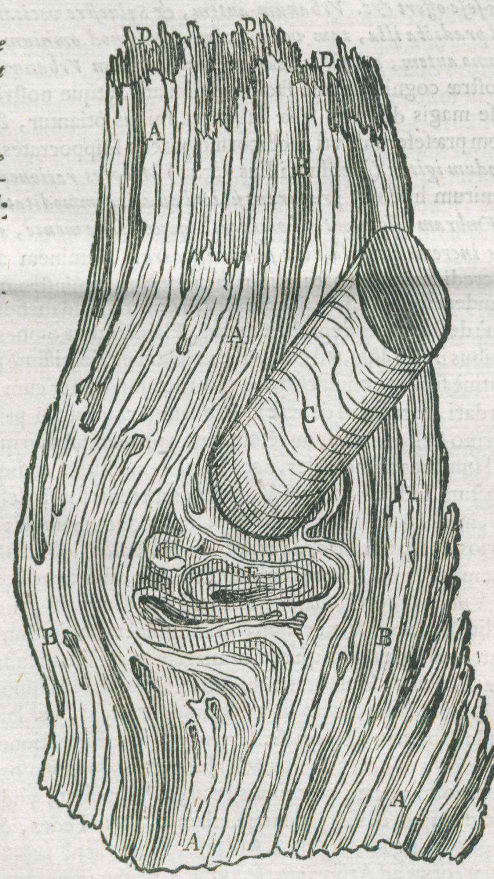
gna ſecanti, ſub qua diſpoſitione partes ab inuicem diſſidere, & ſegregari cum accidentium omnium variatione incipiunt, vnicam hanc delineationem pro aliarum exemplo explorandarum ſatis duximus proponendam, in qua Os duriſſimum, Caro, Nerui, Venæque, & Muſculi per bellè apparent: ſic Plantæ omnes, & Arbores Dermata, & Epidermata, cutaneas ſcilicet, atque cuticulares partes, veluti faſcias totius conſeruatrices habent vitæ, vbi naturales omnes facultates vigent, & proprijs mediantibus organis exercentur, varijs què illæ prærogatiuis tum ſpecificis, tum indiuidualibus inſigniuntur; cum autem circũferentiales partes viſibiles cunctis ex ſe pateant; ſicuti, & Brachia græcis *Acremone*, Humeri, & Axillæ proportionales *Maſcalæ*; digiti, *Thali*, vltimique Termini *Termites* dicti fructuoſitati expãdendæ, ſuſtinendæque, & dimenſionibus omnibus ad inuicem proportionatè nectendis deſtinati, centrales ſolum partes indigitabimus, in quibus calor implantatus, necnon influens recipiuntur, fouentur, actuantur. Primo igitur in præſenti figura litera A carnem lignoſam oſtendit; literæ B D meatus venarum, neruorum, & poroſitatum pectinatim excurrentium commoſtrant; litera C oſſa indicat duriſſima, quibus ſuam iactat durabilitatem Arbor, litera E muſculos ad ſoliditatem haud localiter flexilem factos à natura ob oculos ponit. Notandum tamen eſt Animam, quæ in toto ſeruatur, etiam materialiter, hic exprimi non poſſe, nam in centro quarumcunq; partium eſſentialium, & fundamentalium ratione magis, quam oculis

E

F

In toto corpore Arborum, vt reliquorum Animalium cutis, ſanguis, caro, nerui, venæ, oſſa, medullæque, &c.

Plinius lib. 16. cap. 38.

ipſis

A ipſis depræhenditur, dicentur adeſſe vbi diuiſibilis,& conſeruabilis erit,& vbi ſubſtantifica humiditas ab alimentali poterit refoueri;licet centralis,& medullaris pars in pluribus Arboribus notabiliter diſtincta colore, atque duritie à reliquis partibus appelletur communiter *Anima*. Operæ tamen pretium facturos nos eſſe credidimus ſi vnamquamque præmemoratarum partium theoricè explanaremus. Patet equidem Ore, & Oeſophago (vt hinc noſtram ordiamur Dendranatomen) multiplici præditas Arbores eſſe,quæ minimarum hiatibus radicum innumeris,per modum tamen vnius ſe habentibus,cibum terrenis è mamillis exugunt,illumq;dum excoquunt regulatè admodum,ſibi quoq;ad longam ætatem aſſimilant,ex quo irrefragabile ſobrietatis exemplar fiunt; hinc ſcitè admodum Muſonius *ſicut Plantæ ad perdurationem, non ad voluptatem aluntur; ſic Hominibus vitæ producendæ cauſa, non voluptatis victus eſſe debet*. Quam laudabilem ſobrietatem felix fœtuum procreatio, atque educatio ſolet ſequi, quod fortaſſis innuit Lucretius,ità canendo.

Ap. Stobeũ

l. 1. de nat. rerum.

B *Creſcunt Arbuſta, & fœtus in tempore fundunt,*
Quod cibus in totos vſque ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omnes.

Arborea hæc ora triplicem ſuccorum energeticam ſpeciem ex Ariſtotelis doctrina admittunt *primam è genere Terræ, alteram ex Aquæ genere, tertiam ex Ignis genere; à Terra enim fixio Plantæ eſt, ab Aqua coagulatio,ab Igne fixionis vnio*, & eſt æquè ac diceretur Melancholicum in Plantis adeſſe Humorem,Pituitoſum, atq; Bilioſum, qui maſſam ſanguineam conſtituunt, ad ſanguinem pro quarto humore ſumptum non reſpiciendo, niſi vel in floribus coloratis, & fructibus, vel in lignoſa lacrymatione dulcis, aerei,pinguiſvè liquoris. Ex quibus omnibus ſuccis parenchimatoſæ partes per ſolam affuſionem, quam eraſiſtratus παρέγχυμα vocabat, roris, cambij, & glutinis coaleſcunt. At quæ ſunt oculis ſubiecta magis fidelibus hinc ad ſe nos raptim vocare videntur. Extima totius corporis Arborum pars cutis ſcabra plerunque, & ab intimioribus plus, minuſuè ſeparabilis partibus, à quibus ſuam trahit originem maximoperè nerueam, cuncta tegit incorruptè, tueturque,& ibi ſolum peruia eſt,vbi germinibus egreſſus tenerrimus datur,præter inconſpicuas poroſitates viuenti tranſpirabilitate neceſſarijſſimas. Arborum porrò dignitatem non modicum oſtendit erecta Stipitis, ſeu Caudicis ſtatura ingens, in medio cuius Mathematico phyſico,ideſt in centro quantitatiuo,& Virtuali ſimul in Arbore perfectiſſimo,cylindrico nimirũ adamuſſim producto viſcera locantur, à quorum linea centrali extenduntur hinc inde ramoſitates coxendicum,pedum,brachiorum,digitorum obliquè,& arcuatim Cœlum ſpectantes,orbicularem collectiuè ſumptę, vel pyramidalem affectantes figurã,quas Generaliſſimas Arbores sì deſcribere,ſeù definire vellemus Ereſio principaliter eſſet adhærendum. *Arbor eſt quod ab radice, caudice ſimplici, ramoſum, nodoſum, ſurculoſum, haud facilè diſſolubile aſſurgit*, ſeù *Arbor eſt Animatum Corpus procerum, peramplum, organicum, ſolidum, primo alendi, & generandi præditum facultate ex ſe ipſo, & non exterra* (quicquid dixerint ſtoici) *ſuarum habens initia actionum* Arboreæ mox cuti quæ ſubeſt Tunica ſuperD ſtans ligno, vel eſt Sciſſilis in tenuiſſimas,& plicabiles bracteas, quæ liber propriè dicitur; vel Nebilis in lanugineam, pappoſam, flocciformemuè ſubſtantiam facillimè tranſiens, membranæ in Hominibus carnoſæ,vel duplicibus Caluariæ menyngibus ſimilis; Muſculoſa dein Arboris ſubſtantia lignum propriè vocitatata ſeſe offert conſideranda, quam Græci ob id λύχνον, & Hebræi eb hoc eſt luminis conſeruatricem proper illius conbuſtibilitatem, & luminoſæ flammę cõceptum, cui ſucci quandoque ſuggerunt alimentum lenti, pingueſque ὀποὶ; illa corpulẽtiam non modo tribuit Arbori,ſed fortitudinem, & durabilitatis robur eximium, quo mediante motus cuiuſdam localis, ſaltem ſecundum quid, contrà ventorum præcipuè perfringentes violentias,particeps euadit, & dum verſus Arboreum firmiſſimum principium eadem pectinatim fibroſa muſculorum ſubſtantia mouetur COR ipſum tueri atque defendere naturaliter nititur,ſic enim decet Membrorum Regem ad vitam vegetatiuam conſeruandam cuſtodiri, quod viſcus â cæteris ſenſibiliter

Ariſt. lib. 2. de Pl. c. 1.

Ariſt. lib. 1. de pl. c. 3.

Theophr. l. 1. H. pl. c. 3.

Coſtæus de Vniu. ſt. nat. l. 1. c. 5.

Gal. in defin. m.

Columel. l. 1. c. 3.

biliter, vt plurimum, dignoſcitur partibus, ſemperque ratione percipitur; illud nanque medium *vegetabilitatis*, & germinationis ſemper occupans carne duriori parẽchymatoſa, & ab alijs partibus aliqualiter diuerſa cõſtat, cui ſi marcor, & morboſa contingat abſumptio, quæ *fluorum fletus excitet, ſeu torulos internos vitæ tortores* aduocet proximiori parti Arboreæ proprias demandare ſolet vices, itaut ſola etiam cutis officia cordis exercere ſolita ſit, vt patet in Arboribus quæ canceroſa concameratione ligneam totam amiſere ſubſtantiam, & ſola cute permanente vegetationem ſuam continuant. Cordi concordant reliqua viſcera Matricis, Lienis, & Iecoris, quæ cum ipſo realiter identificata vnum conſtituunt corpus pluribus præditum facultatibus, atque virtutibus; nam Cordis eſt ſeminales conceptus dirigere ad vitam, alimentales ſuccos ad tranſmutationem promouere, & reliqua munia vegetationis perficere, & ideò Botanicorum Princeps Theophraſtus cordis, Matricis, atque Medullæ nomina in Arboribus confundit, vocando centralem omnem Arborum partem *Miran*, & *Cardian*, atque *Melon*, hoc eſt *Matricem*, & *Medullam* ex verſione Gazę ſecundum Hermolaum; Quam partem Vir præclariſſimus Cardanus generaliori vocabulo *matricem nutritionis*, ſeù *matrem*, & totius Plantæ benignam *Altricem* nuncupauit, & practicorum integer cœtus populari ſubſcribens voci *Animam* appellauit; Hæc ea eſt, quæ Cylindricas caudicum Arboreorum Machinas, nè ſub inquieta ſtatione labaſcant conſeruat, eademquè motiones omnes naturales varijs, & diuerſiſſimis inſtrumentis mediantibus, vel aereitati ferè ſimplici, quemadmodum in Arundine proximis, vel ad ferream duritiem accedentibus, vt in Mytrodiris Iauæ minoris Arboribus perficit. Clarum equidem eſt cũctis Arboream hanc Extiſpicinã fauores, vel iniurias Cœli aptiſſimè poſſe detegere præcedentes, & futuras prædicere ſi omnes, & ſingulæ partes in Arboribus ſpeciatim perpendentur in annos, ſtante Prouerbij illius Geoponici probatiſſima Veritate *Annum producere fructum non aruum*; plus enim debemus in fructibus recolligendis Cœli agentis benefico influxui, quam Terræ paſſiuè obtemperãtis oblato pabulo; nam Sol ipſe Vernus verus Temporis noui Parens, omniſq; viuidi viroris efficiens cauſa Herbaceas *Gemmas*, atque *Turiones* ſeù *Tuores* Vitali propria ditat luce, vt illis tanquam fertilitatis oculis futuram Annonæ copiam perſpicere, atq; tueri valeamus, hincque dementes, atque crudeles iuremerito cenſeantur germinum huiuſmodi præciſores, & luminum floridorum peremptores.

Inuidet Arboribus crudelis lumina demens,
Germina qui cædit, concutit, atque rapit.

Gemmatis ab vtriculis hiſce prodit feliciſſimè coloratus, & odorus Flos, *Tantus Veris honos, & odoræ gratia Floræ*; Vbi prouidiſſimum naturæ Genium, fœcundiſſimumque illius coniugium in quinis, & ſeptenis coloratis, odoratis, nectareiſque datur admirari foliolis, ceù multiplicatis Bonorum omnium largitoribus liberaliſſimis, quem ſenſum ſequenti expreſſimus Diſticho.

Omnia ſunt tria, ſed mage ſunt quina omnia, ſeptemque
Omnia; nam fundunt terque, quaterque bona.

Suum quoque ſpei plena Folia vſum Officialem oſtendunt, quæ ocularium palpebrarum, atq; capitis, menti, cutiſque, pilorum ad inſtar floribus venuſtatem, frúctibusque ſapiditatem fouent, atque diurna, & annua conuerſione ad ſolem omnes iiſdem perfectiones è Cœlo pendentes accerſunt; nec Spinæ otiantur aſperæ, Lanugineſuè molles obdormiſcunt; nã iniurias furaces iſtæ propulſant, atq; contemnunt; dumq; innumeras fructuum figuras, & mollia mixta duris in eorundem fructuum compoſitione aperire, & indicare videntur, penitiorem quoque Animæ Arboreæ cognitionem nobis inſinuant, cuius Actus *Phyton* dictus conſiſtit, ex Leucippo, aliiſquè Phi oſophis in Ætherei viuacis caloris portione quadam, atque vapore benigno, & blando amicè iunctis, paulò infrà ſenſibilitatis efficientiam, ità vt Arbores ſenſibilitatis vltimo in confinio valeant locari; quandoquidem

Infima ſupremi tangunt ſuprema ſecundi;
His Virtus ſimilis ſemper ineſſe ſolet.

Den-

Vitruu. l. 2. Architect. c. 9.

lib. 1. Hiſt. pl. c. 4.

Columell. l. 12. c. 48. & l. 4. cap. 24.

Apuleius de Deo Socratis

Hippocrates de nat. pueri.

Martialis l. 6. ep. 80.

Eraſmus in chiliadibus

Ruell. de nat. ſt. l. 1. c. 10. Colum. l. 3. c. 17.

E F G H

A Dendranatomicis hiſce innixæ fundamentis Hiſtoricæ hæ noſtræ Perquiſitiones doctam ſtudioſorum curioſitatem vtiliter fortaſſe paſcent, *vbi ab vniuerſalioribus* ordine naturæ exorſi, ideſt à manifeſtioribus nobis, ad manifeſtiora naturæ, Vniuerſalia ſingularibus præpoſuimus, cuius inſtituti Peripatetici ratio expoſtulat, vt Vniuerſaliſſima ipſarum Arborum Prolegomena pertractemus, & ad ſpecies deindè declarandas deſcendamus; habebimus ergò in ſubſequentibus Rubricis ſermonem de Generibus, & Differentijs Arborum; mox dè Nominibus, Etymologijs, Æquiuocis, Denominatis, & ſucceſſiuè de Epithetis, Mirabilibus, Prouerbijs, Problematibus, Hiſtoricis, Moralibus, Legalibus, Superſtitioſis, Prodigioſis, Monſtroſis, Fabuloſis, Præſagijs, Inſomnijs, Hieroglyphicis, Myſticis, Emblematicis, Symbolicis, Numiſmatibus, Inſignibus, Vſibus medicis, Alimentoſis, Oeconomicis, Veſtiarijs, Architectonicis, & Domeſticis, in Militaribus, in Ludis, in Ciuilibus, in Sacris, in Re nautica, inque Coronis.

Ariſt. l. 1. Phyſ. t. 2. & 4.

B

GENERA, ET DIFFERENTIÆ
Arborum in Vniuerſali.

GEneraliſſimum Genus Arborum comprehendens Plantas omnes lignoſas, duras, proceras, craſſas, hærenteſque ſolidiſſimè Solo diuiditur primò in Arborem grandem, ferròque intactam, atque in Arborem fruticantem, ſeù Arbuſtatam, cæduamuè; ſubalterna hæc ambo Genera in Syluestres, feraſque Arbores, & in Hemeras hoc eſt mites, ſeù ſatiuas, atque domeſticas, vel hortenſes; & tam hæ, quam illæ ſubdiuiduntur ad huc in maſculos, & fœminas ſecundum Ariſtotelem ſic loquentem *Differentia quoque ſylueſtrium Plantarum, & Hortenſium* C *per maſculos diſcernitur, & fœmellas, vbi quæque ipſarum per proprietatem, quæ eis ineſt cognita fuerit; nam maſculus ſpiſſior eſt, ac durior, plurimis ramis abundans, minus humectus, celerior in maturationem, habetque folia differentia, & ſurculos; fœmella verò hæc minus habet.* Ridiculum tamen eſt, quod aliqui credant Arbores mares, & fœminas radicibus ſubterraneè coniungi ad fœcunditatem, & quamuis Ariſtoteles viſus ſit huic opinioni aſſenſum præbuiſſe, dum dixit Arbores fructum ferentes adiuuare ad maturandum, ſaltem eas, quæ infructiferæ ſunt omnimodè, vt inter Ficum, & Caprificum euenit; diuerſum tamen inferius palam eſt profeſſus dicēs in Plantis facultates maris, & fœminæ miſceri, nec marem à fœmina ſeparari, quamobrem ex ſe ipſis progenerant, nec genituram, ſed conceptum tantum emittunt, qui ſemen vocatur; Ægyptij, Diodoro Siculo Autore, contrà græcorum morem Arbores fructiferas mares appellabant, fœminas verò maturitatem tantum adiuuantes; Prædictæ verò ſubdiuiſiones primæ in tot alias partiri poſſunt diuaricatas differentias, quot partes ab inuicem diſtinctæ realiter habentur, tam D perpetuæ, vt Radices, Caudices, Nodi, Rami, Cortices, Ligna, Medullæ: quam annuæ, ſeù caducæ, vel actu, vel potentia tales, vtpotè integrantes quidem Arborem, ſed non eſſentialiter, & abſolutè illam conſtituentes, vt ſunt Folia, Flores, Fructus, Semina &c. nam poteſt ſine his dari Arbor, at minimè ſine caudice &c. quò ſpectat illa de Plantis Ariſtotelica doctrina: *Differentiæ Plantarum in ſuis partibus cognoſcuntur pulchrè, vt & figuræ ipſarum, tum ex colore, tum ex raritate, & ſpiſſitudine, aſperitate, vel lenitate, tum alijs omnibus quæ ipſis accidunt differentijs.* Et vt à primis differentijs exordiamur: Radix græcè ῥίζα ſic definita à Theophraſto: *Radix eſt id, quo alimentum attrahitur*: oris officium præſtans, illique aſſimilata ab Ariſtotele; vndè Plantarum radicatio à Botanicis dicta fuit *Oris extenſio*, ſicuti Terra à terrendo fuit appellata, quam multi Proſerpinam vocauerunt, quia radices in ea proſerpunt, & tanquam pedes quoque, ſecundum Mizaldum, figuntur; Illæ, autē, vel Amaræ ſunt, vel Dulces, vel Suaueolētes, vel Graues, ſecundum Theophr. quas

Alciat. in L. ſylua cæd. de Verb. ſign.
Plin. l. 16. c. 20.
Ariſt. l. 1. de pl. c. 3.
lib. 1. de gen. Anim. cap. 1.
lib. eodem cap. vlt.
l. 1. de pl. c. 3.
l. 1. Hiſt. pl. c. 2.
Ariſt. l. 1. de pl. c. 2.

Theophr. l. 9. H. Pl. c. 13. Plin. l. 16. c. 32.

quas Plinius ità diuiſit, *Magna, & Radicum differentia; aliæ ſunt copioſæ, breues, & anguſtæ, ſingulares, craſſiores, & inæquales, ramoſæ, carnoſæ, profundæ; aliæ per ſumma ceſpitum deſcendentes; aliæ recto meatu; aliæ flexuoſo; aliæ minutis capillamentis hirſutæ, è quibus Montani prætenuia fila decerpentes, ſpectabiles lagenas, & alia vaſa nectunt, aliæ ſunt maximæ ſpatio, atque plenitudine, quædam ſunt viuaciores in ſuperficie &c.* Arborum quædam radices etiam reperiuntur, quæ ità complexæ viuunt ad inuicem, amantque connecti, vt cratem quandam conficiant, & ſepem ſupinam, quæ profundis aquis ſolo euulſa poſſet ſuper natare, & ex raptu fimi vliginoſi vagantis viuere; cuiuſmodi fortaſſis erant Arbores illæ, quas minimè radicatas, ſed erectas ſomniauit Lucianus, dum ſcripſit: *nos autem arbitrabamur continentem eſſe, verum erat Gurges, cui fundus non erat, Arboribus, quæ*

lib. 2. ver. hiſt.

Reticulum Arachnoide paluſtre ſubtiliſſimũ, quod pro exemplo maiorum Radicum complicatarum exhibetur.

CONFERVA PLINII. *lib. 27. c. 8.*

Filorum inuolucrum, quod conferruminat Oſſa
Dant Fluuij; an vitæ ſtamina vere ſciunt?

Hanc muſcoſum Acerum vocat Ruellius *l. 2. de nat. ſt. c. 133.*

radices non habebant conſitus; ipſæ tamen Arbores immobiles ſtabant, ac erectæ, ac ſi ſupernatarent; Sed rè vera dantur inſulæ quædam mobiles, atque natantes ſuper gurgites profundiores Vallium ex ſolis radicibus intertextis, & fimo vliginoſo leui op-

A quí oppletis à natura fabrefactæ, quæ Arbuſculas mediocris altitudinis alentes, caſaſq; piſcatorum ſatis capaces ſuſtinentes, quoddam naturæ miraculum eſſe videntur. Sed in vaſtis gurgitibus Quercus etiam ingentes natantes complexu radicum Hiſtoricè narrat Plinius inquiens, *quod ità libratæ ſtantes nauigant ingentium ramorum armamentis*. Illudque idem confirmat Abbas Stengelius neotericus ſcriptor exemplo practico Audomaropoli in Belgio. Huiuſmodi fundamenta vegetabilitatis, radices nempè varijs oſtendit modis natura ſibi curę eſſe iacere vbique, multaq; radicalia ſpecimina edere, vt eſt Reticulũ quoddam ſubtiliſſimũ, quod ego *Arachnoide* cognominaui, ſuper humiles ſtagnãtes aquas efformatum, & longè, latèque extenſum; cuius particulæ delineationi Diſtichon hoc ſubſcribere libuit.

Columella l. 2. c. 2.
Plin. l. 16. c. 1.
in libro inſcr. Pomona in Hortenſ. p. 2. c. 2.

Rete parat Natura ſuum tenuiſſima nectens
Stamina; numnè vt agant, ſic elementa capit?

Secus quoq; flumina conglobatarum Radicum ſpeciem effingit quandòq; natura in finem prorſus eundem, vt nimirum oſtendat prima vegetabilium ſtamina,
B eorumq; Embryones in Radicibus conſiſtere, & propterea villoſæ denſitatis, & fiſtuloſæ herbaceam Conferuam à Plinio deſcriptam ſummæ ad oſſium conferruminationem virtutis cõpoſuit, cuius iconem ſuprà dedimus, Diſticho allato animatã.

Plin. l. 27. c. 8.

Pro vltimis autem Radicum Arborearũ differentijs ſtabunt Monorrhizarũ conditio, cum qua difficillima Vniradicum Arborum ſtat propagatio; itemque profunditas earundem, dum altiſſimè infiguntur telluri radices ad maximam Arboris ſtabilitatem, vel ipſarum quoque ſuperficialis prima ſub telluris cute excurſus ob impenetrabilem ſoli duritiem, vt in multis Occidentalium Indiarum Regionibus euenire monent Scriptores. Caudice, ſecundo loco, differunt Arbores craſſiori, & minus craſſo, itemque prolixiori, vel breuiori antè diuaricationem, qui parum, multumuè teres, aut inæqualis eſſe poteſt. Nodoſæ quoque Arbores ab Enodibus maniſeſtiſſimè diſcriminantur; illæ maſculinitatem, & ſylueſtreitatem redolentes, iſtæ è contrà fœminineitatis participes: vndè mares Arbores, & ſylueſtres, vt potè ſicciores naturaliter nodis huiuſmodi crebrioribus donatę ſunt, denſę crebritatis pro-
C pterea Vitruuij auctoritate nuncupatæ. Sunt autem nodi in Arboribus partes quædam duriſſimę, & ceù verrucoſæ protuberantiæ; & illos duum ſpecierum fecit Theophraſtus, nimirum cœcos alios, alios morboſos, & hi vel ſunt Tophacei, vel fungiformes quos ἐποῦλιδα potius, hoc eſt Glandia, quam verè nodos dici debere autumarem, & in Artificialibus operibus lignoſis, ideſt in Architectonicis, Vitruuio iubente, nunquam admittendos; nam ex vitiata, & non genuina germinatione proueniunt, quę præternaturalem corruptiuam cauſam, non perfectiuã agnoſcit. Virtus vegetans validior magna facit, & pulcra, non monſtroſa, atq; deformia, vt Platonis fert ſententia. *Non magna res ſtatim eſt bona, ſed bona ſtatim eſt magna.* Corticum modò differentiæ ſunt exarandæ, in quibus omnibus potentialis adeſt diuiſio, & ſubobſcurus color inter virorem glaucinum, & atrum, & à quibus mollities extrinſecus abeſt, & in eo ſitæ videntur eſſe, quod alij cortices ſint tenues, alij craſſi; alij læues, alij carnoſi; alij per partes ſucceſſiuas decidui, vel conſtantes; alij neruoſi, alij
D macilenti; alij multipliciter tunicati, vel per longum diuiſibiles, ſeù filamentoſi; alij variè colorati, tum formaliter, tum cauſaliter; alij odorati, aut inodori, vel fœtidi; alij denique ſapidi, inſipidi, dulces, amari, acres, auſteri &c. Quæ omnes prænarratæ differentiæ de lignis quoque verificantur, & multò etiam plures, quæ haud difficulter in execto quaquà verſum ligno diudicantur; vbi præter denſitatem, & raritatem, ponderoſitatem, vel leuitatem, coloreſque ferè omnes, ſubſtantia, vel homogenea, vel eterogenea, vel pectinatim excurrentibus venis delineata, vel omninò indiſcriminata apparebit cum nullo medullæ veſtigio, vel alterius lignoſi viſceris, ſub quo ſtatu dubitari poteſt, an præualeat frangibilitas, vel ipſa ſciſſionis facilitas, nullis præcipuè apparentibus rimis, quarum abſentia materiam ad æternitatis opera declarat aptiſſimam, teſte Ariſtotele; Verùm multò plures Arborum differentias nobis ſuppeditant Folia pilis Animalium reſpondentia, & quanuis eorum pleraque ſint plana, & colore virentia, ſupernèquè neruoſa, calloſa, articulata

Bud. l. gr. comm.
Tom. 3. nauig. noui Orbis.
lib. 2. Architect. c. 1.
Io. Bod. à Stapel in Theophr. l. 1. H. Pl. cap. 13.
Theoph. l. 5. H. Pl. c. 7.
l. 2. Archit. c. 9.
Gulielmus Philander in Vitruu.
Plin. l. 15. c. 28. & lib. 16. c. 32.
in Phæd.
Colum. l. 7.
Ariſt. l. 2. de Pl. c. 1.

lata, & partim carnea, & cartilaginoſa, necnon lanugine aliquali obſita, & helio- E
tropia, ſcilicet ad ſolem ſe conuertentia, vel ſaltem oſcitantia, tot ipſa figuris variantur, quot Planimetrici, vel Stereometrici in Mathematicis perfruuntur; nam illorum aliqua ſunt latiſſima, alia anguſtiſſima, & in acutiſſimum angulum deſinentia, alia orbiculata, alia trigona, tetragona, quadrangularia, pentagona, hexagona, & multilatera; alia craſſa, & carnoſa, alia ſingularia, alia numeroſa, alia laciniata, inciſa, capillata; alia caduca, ſcilicet caſibus autumnalis cadentis temporis obnoxia, quorum meminit Virgilius.

Virgil. Aen. l. 6.

Quam multa in Syluis Autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia.

Idē Georg. 2.
Plin. l. 16. c. 23.
Vid. & cap. 26.

Alia indecidua, ſcilicet *haud vllis labētia ventis*, quæ Xerampelinum, ideſt ſiccitatis colorem non prius admittunt, quam alimētariæ ſcaturiginis in matre totus defecerit humor. His contermini Flores foliorum ſcutis corpora tecti, immò & intrinſecus quoque foliati, varijs differentijs ſubſunt & ipſi, varias in quibus temperaturarum diſſimilitudines produnt, dum ipſi aut denſi ſunt, aut molles, aſperi, ſubtiles, craſſi; albi, liguſtrini, cœrulei, purpurei; carnei, rubei, balauſtini, rufi, aurei, crocei, lutei, virides, pallidi, glauci, foliolis item alati rotundis, oblongis, angularibus, ternis, quinis, ſeptenis, vel pluribus, fiſtuloſum, pappoſum, carnoſumue, & ſolidum corpuſculum circundantibus; cum varijs quoque additamentis capitulorum, calyculorum, valuularum, iulorum, cachrydumvè innumeras penè diſtinctiones cauſantibus. A' Fructibus demum principaliſſimæ Arborum differentiæ decerpi debent, & quæ cæteris omnibus diſcriminibus in Dendrologica doctrina ſanè debent præferri *ex proprio ſiquidem fructu dignoſcitur Arbor*; ſicuti ex operibus, quæ ſunt veri fructus Hominum dignoſcitur Homo; Fructus ergò ratione finis eſcarij, qui Arborum verus ſunt actus, vt ex ſacris colligitur paginis, in quibus habetur quod in creatione Mundi omne lignum pulcrum fuit viſu, & ad veſcendum ſuaue, vel ſunt *Alphitei*, hoc eſt farinoſi, qui, poſt quam medullariter exiccati fuerint, in farinam pro panificio ſunt reducibiles, quemadmodum glandes omnes, ideſt fructus coriaceo intimiore tegmine veſtiti; Vel ſunt *Potomij*, humidioris ſcilicet ſubſtantiæ, qui recentes adhuc ſub maturitate copioſum fundunt liquorem potui aptum; Vel ſunt *Oleoſi*, quorum carnes, aut medullæ compreſſæ pinguem dant humoroſitatem ad ciborum condimenta facientem: & hæ differentiæ fructuū generaliores ſunt; Specialiores autem, & ſubdiuiſibiles tot nobis erunt, quot capitula trium huiuſce Voluminis librorum enumerabuntur. Quod verò ſpectat ad fructuum Arboreorum differentias per omnia genera, cunctaſque per ſpecies vagantes, infraſcripta hæc ſuperioribus iam dictis adijcienda duximus; nam figuræ, magnitudines, colores, ſapores, partium numeri in vnoquoque genere accidentaliter tantum ſimiles reperiri poſſunt. Crediderim in primis diuerſiſſimas fructuum materias, formas, atque figuras perpulcras, ſolidas, ſuaues in ſupremo gradu vegetabilis Bonitatis eſſe collocandas, itaut de Natura loquens Lucretius in ordine ad fructus ſic cecinerit.

P. Nouarin. Adag. ſacr. 2126. nu. 1715.

Tres præcipui Fructus, Frumēti, Vini, & Olei. G

Lucret. l. 5. de nat. rer.

Ipſa dedit dulces fœtus, & pabula læta. H

Ipſa nanque cæleſtia, terreſtriaque dona in fructibus Arborum excelſiorum coniungere viſa eſt, ima ſummis perbellè concilians, & pondera quoque ſurſum ferens, & vni reddendo formæ pedes, capitaque eiuſdem vegetatiui cenſus, quò ſequens direximus Diſtichon.

Incipit, & capit Arboreum Caput, omneq; finit,
Ætheris, & terræ nobilis eſca beans.

l. 1. de pl. c. 3.

Has fructuum figuras philoſophico ſpeculatus ingenio Ariſtoteles magni eas cenſuit eſſe literarij momenti, dum ſcripta iſthæc verba reliquit: *item figuræ fructuum ſi fuerint Syluestres, differentes habent poſitiones, neque omnes ſunt angulares, neque linea recta omnes ſunt.* Nam triangularitas Mineruæ dicata virtutem deſignat in medio duorum extremorum, quemadmodum eſt Benefactrix Beneuolentia, quæ frigidæ deſpicientiæ, & impenſiſſimi ardoris eſt expers, vndè Fructus

tri-

A tristitiam efficaciter excludentes, gaudiaq; perbellè, nec non arctè sibi alligantes. triquetræ præcipuè figuræ omnium temperatissimi sunt partium Arborearum; Pentagoneitas itidem fructuum, Hexagoneitas, Heptagoneitasq; compositæ veluti Figuræ trigonum in tetragono amplexantes Iustitiæ, & Æquitatis etiam naturalis semina quædam continere videntur, quibus hoc Distichon applicari haud ineptè forsan poterit.

Iustitiam Trias hîc docet, hîc dat Tetras & æquum,
Queis decet Aeternum conciliare Iouem.

Hemiciclares postmodum, conoidales, & turbinatæ figuræ, ac ellipticæ speciositates non paucas, tam internas, quam externas manifestissimas faciunt; quem sensum hoc metro concludendum censui.

Bina vbi consurgit recti, curuiq; figura
Formosos fructus quis semel esse putet?
B *Conatur Conus, Turbòq; salubria Poma*
Reddere, & oppositas præripuisse vices.
Reflectunt alibi melius nec lumina Soles,
Ellipsis quam per segmina compositæ.

Hinc fructuum magnitudo titulos acquisiuit iuremeritò Regios; in maiori siquidem quanto, & bono, & pulchro maior adest pulchritudo, & bonitas; illa etenim Arbor *ad Cœlum ramis felicibus exit*, quæ candidiores & dulciores fructus tulerit, atque fœturam non vnam, sed duplicem, triplicemuè ediderit fœcundissima, succos influentes excoquere valens ad sapores escarios primariò dulces, suaues, pingues, vinosos, & medicos; secundariò, amaros, austeros, acutos, acres, acerbos, acidos, salsos. Aqueitatem porrò fructuum improbauit Galenus, vtpotè nimis fluxilem, & partibus nutriendis minimè adhærentem, dum inquit, quod huiusmodi aqueitas, *celeriter corpus totum permeat, & peruadit, excerniturq; tùm per cutim, tùm per vrinas; perindè omnia eiusmodi cibaria medici ritè affirmant praui esse alimenti*: è contrà verò C consistentiā in Fructibus alimentarijs crassioribus laudauit dicens, *ex ipsis enim alimentum copiosius corpori apponitur, tardius permeans, maximè cum succum in se ipsis habent crassum, aut lentum, aut adstringentem*. Accedit fructuum pinguedo, & oleoginositas, quæ humectat vtilissimè, mollit, lenit, & cū dulcore in aereitate quadam puriore fundato benignè laxat, concoquit, nutrit, auget ἰδιώδιμον amœnitate scilicet naturali nutriens; hinc est, quod huiusmodi fructus comesti corporis non modicum robur inducunt, & animi, disponuntq; homines ad promptius, atq; facilius exercēdum Gymnasticas, atq; Speculatiuas percipiendum Facultates; quò spectat egregium illud Nasonis εἰς τοὺς πανσαρκοφάγους

Parcite mortales Dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere Poma suo, tumidæq; in Vitibus vuæ, &c.

Id experti felicissimè fuere Indorū Sapientes Gymnosophistæ, idq; probarunt inter Græcorum Philosophos Zeno, atque Menedemus, qui solis Fructibus Arboreis D victitantes scientificis suis Speculationibus liberè magis, atq; diutius incubuerunt. Sed multò meliori mentis adspiratione moti Anachoretæ Catholicæ Veritatis Cultores Arboreis Fructibus procul ab omni Gastrimargia, atq; popina contenti, cœlestem plusquam terrenam duxere vitam. Calidiores quidem, & sicciores Fructus gustum intrà propriam naturalitatem plus, minusuè mordicant detergenti prędìti facultate, expurgante, necnon attenuante: aut amarore mediante viscera aperiunt, penetrāt, mundantq; & qui terrestreitate quadam austera crassi, frigidi, & sicci habent adstringere, adunare, fixare, angustareq; & viscera nimis laxa cōtrahere. Vredine quadam vlterius vrgentes fructus acres, mordicantes altè penetrant, resoluunt, attrahunt nō omninò insalubriter, si parcissimè comedantur, quo pacto acidi quoq; fructus intrà strictæ moderationis limites sumpti languida viscera iucundè confirmabunt, & superfluitates humorum crassas incident; à quorum actionis modo parum dissimiles euadent salsuginosi fructus modicè admodum degustati; nam vbi opus

Virgil. 2. Georg.

Lib. 2. de Alim. facul.

Ouid. l. 15. metam. fab. 2.

opus fuerit vtiliſſimè ſiccabunt,contrahent, denſabunt, atq;à putredine viſcera eximent. Extrinſeca demum Glabrities,atq; Piloſitas fructuum accidentariæ differentiæ cũ ſupradictis omnibus figuris, coloribus, & guſtabilibus qualitatibus inueniri poſſunt, vel comeſtibilem, vel abſolutè excrementoſam, & pro putamine inſeruientem carnem ambiant, quæ acinos, vel oſſa contineat, nil refert; quæ verò piloſitatem, & hirſutiem excedit ſpinoſa fructuum veſtis,ſi ab extrinſecò ducat originem, tanquam ligni ſoboles,non autem à fructuoſa ſubſtantia proueniens,eorundem fructuum nobilitati minimè obeſſe credatur. Supremum autem differẽtiarum locum in fructibus occupet ſublimitas natalis loci, atq; infernus ſitus eiuſdem; hic infauſtus, illa feliciſſima, quià fructus montani, atq; è ramis Arborum altioribus prodeuntes ſapidiores, coloratiores, perfectiq; magis fiunt; è contrà verò in conuallibus naſcẽtes, & pedibus Arboreis proximiores, quam capitibus, vtpotè minus elaborati, ij parum excocti alimenti habeantur. Sed ad nominalem Arborum accedamus cognitionem.

E

F

NOMINA, ETYMOLOGIÆ, Æquiuoca, Denominata.

Iac. Spieg. in Lex. Iur. ciu.

Virg. Georg. 4. prope princ.

Feſtus

ARbor nominetenus conſiderata, vt ex Textibus Iuriſconſulti nõ vno in loco patet, appellatione generaliſſima *vites quoq; & Hederas, & Arundines, & ſalictum continet*, ex Spiegelio; Excipitur quæ vento deiecta eſt, non iam Arboris nomine, ſed *Ligni* comprehendenda, vt in *L. ligni deleg.* 1. Antiqui porrò *Arboſẽ* pro *Arbore* vſurpabant, vt & nunc fit, ſed poeticè magis, quam oratoriè, & in recto ſolum, non in obliquo; ſic Virgilius. *Obuiaque hoſpitijs teneat frondentibus Arbos.* Sic appellata eſt credam, quaſi *Aruor*, ſeù *Aruos* more Græcanico ab *Aruis*, in quibus feliciſſimè creſcit ad fructificationem. Non deſunt qui nomen Arboris velint à *Robore*, ſeù fortitudine deduci, tanquam totius Generis *Arborei* primà eſſentialitate; non poteſt enim *Arbor* dari perfecta, niſì & ſit robuſta. Hinc eſt quod Planta tenella, & neophyta, è ſemine licet *Arboreo*, mox in *Arboreto*, vel alibi nata Herbæ tantum nomine à Geoponicis vocanda cenſetur: *Spieg. in L. certè ff. Arb. furt. ceſ.* Germanis *Ein Baum*; Italis verò, Gallis, & Hiſpanis nomenclaturam eandem è latino deſumentibus *Albero, Arbre, & Arbol* reſpectiuè nuncupatur. Græcis τὸ δένδρον appellatur, & inde nos *Dendrologiam* hoc Opus inſcripſimus, vt & λιθόδενδρον Græci vocant coralium, eò quod ſit planta lapidea. Sic & *Dendritem* Plinius, (vt tot alia Græcorum denominata minus neceſſaria breuitatis ergò omittantur) vocat albam quandam gemmam, ſeù lapidem figuras Arborum intus à Natura delineatas repræſentantem, cuiuſmodi plures ſunt in noſtro Muſæo, illiq; idem Author mirandam tribuit virtutem, & eſt, quod ſi recondatur ſub Arbore cædenda, non patitur ſecurìm hebetari. Hebræis vero *Hets*, vel potiùs *Eb* à *Virore* vocatur Arbor, nimis communiter certè, cum eiuſmodi qualitas æquiuocè tantum participetur ab Arbore vera, & viua. Nec diſſimiliter idem *Arboris* nomen, latinè duntaxat ſumptum, pluribus rebus æquiuocum reperitur. Duabus piſcium ſpeciebus primò competit; nam ARBOR *in Gaditano*, (Plinius inquit) *Oceano piſcis eſt, in tantum vaſtis diſpanſus ramis* (hi ſunt monſtroſa, prægrandiaq; brachia) *vt ex eà causà fretum nunquam intraſſe credatur*. Idem nomen Rubellioni piſci ab aliquibus quoquè tribuitur, quanuis à *Rubore*, illius ſcilicet colore melius fuiſſet deductum, quam ab *Arboris* forma illi nullatenus competente. *Arborem* quoq; Armeniæ maioris Fluuium Coſmographi memorant. Nec niſi translatè *Arborem* in Naui collocamus, cum proprià nomenclaturà *Malus* dicatur, & meritò quidem iure, cum homines, illo mediante, in quamplurima ferantur mortalia pericula, quæ *Mala* ſunt vbiq; deploranda; vndè Satyricus ille de maritimum iter habituro dicebat:

Pap. Vocab.

G

L. 36. c. 11. & 37. c. 12.

H

Sanct. Pagnin. epith. f. 1.

Arbor piſcis.

L. 9. c. 4.

Id l. 32. c. 10. & 11.

Bocc. de flu.

Arbor nauis.

Inunt

A *I nunc, & ventis animam committe, dolato*
Confisus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima Teda.

Iuuen. sat. 12.

Quapropter *incertam* istius modi *Arborem* paulò priùs cognominarat idem Poeta, non tantùm quia incertis feratur vndis, quàm quia ad lucrum incertum homines exponat.

Alternum puppis latus euertentibus vndis
ARBORIS INCERTÆ, nullam prudentia cani--Rectoris conferret opem.

id. ibid.

Aliàs vt magnitudinem nauis ostenderet, eleganti metaphora pro remo Virgilius *Arborem* posuit vbi cecinit: *It grauis Auletes, centenâq; ARBORE fluctum*
Verberat assurgens. Quin & eàdem voce vsus est, vbi Vites dispositas, & ordinatas, vt Festus interpretatur, intellexit.

Arbor remus. Aen. 10.

---------Nec seciùs omnis in vnguem
ARBORIBVS positis, secto via limite quadret.

id. 2. Georg. Arbor pro Vite.

B In Politica significatione ARBORIS nomen importat Familiarum Genealogiam sub Arboris icone graphicè delineatam, cuius rei exempla sæpissimè obseruamus in aulis nobilium appensa. In eiusce rei descriptionem, atque vt *vnum pro cunctis fama loquatur opus*, Apollineum hoc monumentum peruetustæ Bombaciorum Bononiensium Arboris adducam.

Arbor pro familia.

Tauola appesa io veggio à queste mura,
Oue vn' ARBORE antica i Rami spande,
Scarsa di frutti sì, non di verzura,
Soura cui s' innalzar l' aurate Ghiande.
Ella figlia non già d' Agricoltura
Fia che Fogli per Foglie all' aura mande.
L' ordine certo è in lei di Nuore, ed' Aui;
Van l' Api Aonie à fabricarui i faui.

In Poesi Italica Gasp. Bombacij de laudib. Ruris.

C Præterquamquòd Familiarum progressum *Arbor* significaret, quamplures pariter inter easdem cognominare potuit. Istius census apud nos Bononienses fuit antiquissima de *Albaris*, aut satiùs de *Arboribus* Familia, quæ sui cognominis vestigium reliquit in Ecclesia S. Nicolai de *Arboribus* in medio ferè ciuitatis. Item Familia de *Alberis* Genuensis, ex quà fuit Ioseph *Albera* Gallici Regis olim Legatus, ad quem Poematia quam plurima Publij Francisci Spinulæ directa; Nec non de *Albarijs* Cæsenas, & aliæ multæ, quæ apud Historiographos legi possunt. Nec familiæ tantùm, sed & Populi, & Vrbes mutuatam ab Arbore denominationem voluerunt. In exemplo venit ARBONA, quasi *Arbor bona*, aliàs *Arbor Felix*, Oppidum à Romanis conditum Danubium versus in Heluetiorum finibus ad Brigantinum lacum, Germanicis tribus milliarijs ab Vrbe Constantia dissitum. Id nominis huic Ciuitati remansisse credam ab ARBORICHIS Populis, qui totam illam tenuere stationem, quæ Galliæ ad Occidentem contermina citrà Rhenum, Thungros, Aduaticos, Taxandros, Ambiuaritos, & Eburones includebat. Imò

Arborea vel Albaria familia Bonon. Albera Genuen. Spinul. l. 1. Poem. 2. & lib. 2. Od 4. Blond. hist. Ital. Arbona Vrbs.

D eosdem quoque fuisse credam, quos ARBORITOS Geographi nuncuparunt. Ipsorum verò primos nomen ab arte traxisse credere par est. Nam antiquissimi nationis eiusdem erant Agrorum, & per cõsequens Arborum quoq; cultores, quibus Romani eà conditione loca illa inhabitanda concesserunt, vt & agros colerẽt, & aduersus Transrhenanos tuerentur. Aliam non prorsus contemnendam nominis *Arborichorum*, quos vbertim describit, originem tradit Goropius, ad patriam tamen linguam recurrens. Ab *Arf* igitur, quod pro *Erf* sumptum hæreditatem denotat, & *Bor*, voce contracta à *Bauvver*, vnde Agricola, ac *Rich*, quo Regnum apud Germanos suos denotatur, nuncupatos autumat, quasi *hæreditarium agricolarum regnum* dicendæ forent regiones illæ, quarum colendarum ius à Romanis acceperant, ad posteros hæreditate perpetua trãsiturum. Est pariter Vrbs quædam Sardiniæ, in ora occidentali distans à Calari metropoli milliaribus octuaginta, *Oristagni* vulgò, & latinis ARBOREA nuncupata. Sequanorum similiter Vrbs ARBOROSA, in Burgun-

Æg. Tschu. in descr. Rhęt. Alp. p. 19. Francicor. lib. 3. pag. 61. Arborosa Ciu. Marcell. Amm.

gundiæ Comitatu, inter Salinas, & Polyniam proximas Vrbes, ARBOIS vulgò Arboris nomen pro suo denominante cognoscit. *Daulis*, alias *Daulia* Phocensium Ciuitas ab Arborum densitate Δαυλὶς dicta fuit, quia locus illius natalis densissimis anteà consitùs erat Arboribus. Pari de causa nomen accepit *Madera* celebris Atlantici Oceani Insula à Lusitanis reperta, in qua Saccharum illud colligitur, quod in Officinis *di Madera* nuncupatur; hæc enim vox *Madera* Lusitanica lingua, & Hispanica nil aliud quàm *Arborem*, vel *lignum*, seu materiam arboream denotat. Detexerunt hanc Insulam Ioannes Consaluus, & Tristamus Vaez, eamque Lusitanorum Rege inhabitare cupiente, opus fuit nimiam Arborum copiam omnia penè loca occupantem igne tollere, cuius flamma ita vehementer exarsit per totam Insulam, vt qui ad eam habitaturi concesserant, in mare se recipere coacti sint, ibique per nonnullos dies impasti furorem ignis euitare; & sic breuissimo temporis interuallo depasta est Flamma quod natura omnium parens multis annis præparauerat, & longa quoquè per secula conseruasset. Arboris diminutiuum est *Arbuscula*, & hoc quoque suis non caret æquiuocis; præter enim pusillam Arborem, quam Græci δένδριον vocant, significat etiam machinulam quandam, quæ ἁμαξήπουσ Polluci, & ἁμαξόπουσ Vitruuio dicitur, quasi *plaustri pes*, & est illa, in quà versantur rotarum axes conclusi laminis ferreis. Inuenitur etiam ARBVSCVLA nomen proprium mimæ cuiusdam mulieris à vulgò explosæ, de qua Horatius. *--nam satis est equitem mihi plaudere, vt audax*
Contemptis alijs explosa ARBVSCVLA *dixit*.

Madera Hisp. est materia.

Arbuscula arbor paruula.

Vitr. l. 10. *c.* 17.

Arbuscula mulier.

Serm. lib. 1. *sat. vlt.*

Cæterum denominatorum ab Arbore directè sumpta succedunt *Arboreus*, quod nemine dubitante significat quicquid ad Arborem spectat, vel quicquid Arboris est. Obseruandum tamen est eleganter identidem hoc ad alia transferri. Sic *Arborea* ceruorum cornua cognominabat Virgilius, eo quia tanquam *arborescere*, hoc est in arborem excrescere videantur, dum ramos arboris instar emittunt. *Arboreum* item Ebenum, pro Ebeno Arbore dixit Plinius. Indè cognominatus est Io. *Arboreus* Laudunen. Teologus Parisien. qui Theologica multa, necnon & Philosophica eruditè cōscripsit. *Arborius* quoq; dictus est Æmil. Magn. Burdigal. Rhetor, & auunculus Ausonij Poetæ. Arboreos item fructus cognominamus, quos Arbores tantùm ferunt, quosuè Græci τῶσ καρπῶσ vocant, non sine æquiuocatione cū manuum iunctura, quam eàdem voce comprehendunt; inde nomen traxit *Carpense* castrum prænobile Mutinensis ditionis, & cognomen Iac. *Carpus* Chirurgiæ quondam Bononiæ professor, qui scripsit Isagogen in humani corporis anatomen, quæ impressa est Argentinæ per Henricum Sybold cum figuris. Quin & inde compositum est Polycarpi nomen, quod multum fructiferum interpretatur. Talis fuit Polycarpus Episcopus ille qui in Christi vinea multum fructifer, sanguine tandem, & igne probatus ad Altissimum euolauit; Vnde Marianus noster Bononiensis.

Per flammas Polycarpe, per alta fluenta Quirine.
Non est è terris mollis ad astra via.

Arborea deriuata.

Æn. l. 1.

Pl. l. 12.

Auson in Parent. 3. 4. *& in Profess.* 16.

Bibl. Class.

Ruin. Rom. lib. 2. *epigr.* 16.

Ad hanc quoq; denominatorum classem reduci debet & *Arborarius*, vel Laconicè *Arborius*, sed obsoletè, pro *Arboreus*, & his epithetis prosequimur Rusticorum instrumenta ad Arbores excolendas spectantia; Sic *Arborariam* falcem Cato cognominabat, imò etiam sic *Arborarium* nuncupamus Picum auem, eo quia rostro Arbores excauet, & in illis niduletur. *Arborator* insuper apud Geoponicos est qui curam Arborum gerit. Ita putatorem earundem apud Columellam denotat. Dicit enim *frondem medio die arborator nè cædito*. Eodem præterea autore rusticorum primi latinorum temporis vocabulum erat *Arboridea*, & hoc innuebant plantas *Arborescentes*, siue in arborem euasuras. Loca in quibus huiusmodi arbusculæ educantur *Arbusta* dicuntur, alias *Arboreta*; vnde Gellius *Conualles*, inquit, *& arboreta magna erant*. Iuris Consulti verò *Arbustum* interpretantur locum in specie vitiferis consitū Arboribus, hoc est Vlmis, Populis, vel similibus. Quin & ipsæ etiam Arbores vitibus maritatæ, & in ordinem digestæ eodem *Arbusti* nomine indigitari solent; vnde Vitis super huiusmodi decurtatas Arbores meliùs quàm

de re rust. c. 11.

Pl. lib. 9.

Col. l. 11.

lib. 17. *c.* 2.

Spieg. in lex. iur. ciu.

alibi

E alibi fructificans, *Arbustiua*, Græcis ἀναδενδράς, & illius vinum *Arbustiuum* nuncupatur, cuiusmodi erat quod excellentissimum Capuæ æstimabatur. Inde & *Arbustare* verbum, Græcis δενδροφυτεύω processit, quod *agrum Arboribus admaritandas vites conserere* denotat. Arbusti etymon assignant qui sic dictum, tanquam *Arboris bustum*, meliùs quàm *hastam* solidè asseuerant, innatam vtpotè duritiem conseruans, cum hæc in Arboribus præualeat magnitudini. *Vmbra* nonnunquam pro Arbore ponitur, effectu pro causa metaphoricè vsurpato; ita Silius.

Ath.Deipn.

—Multas nemorum consumpserat vmbras.

lib.14.Bel. Pun.

Arbor sicca, aut *lignum*, aut *materies* propriè dici debet, habita ratione specificationis ad finem vel comburendi, vel aliquid construendi machinamentariè, vel architectonicè, iuxtà doctrinam, & determinationem Iurisconsultorum. *Vlp. l. 55. ff. de legatis tertiò, & Andr. Alciat. in Comm. de verb. sign.* Sed *Materies* simpliciter prolata debet accipi pro pulpa, seu carne lignosa, vel arborea à solo separata. *Ligni* verò nomen dum Arbori viuæ applicatur, in figurata solummodo fit F locutione, vt dum scripsit Psalmographus *exultabunt omnia ligna syluarum*, ac *ligna fructifera, & omnes Cedri*, comprehendẽdo omnia, quæ in genere Arborum possunt excogitari, etiam infructifera, vt clarius notat P. Emanuel Sà. Imò *lignum*, quod à *legendo* deriuatum vult Varro, quandoquidem ad focum struendum ligna in aruis *legantur*, & identidem *ligentur*, cum dicatur de omni eo, quod est ex materia *lignea*, non semel positum legimus pro Trunco Arboreo; Et cum *ligni* appellatione propriè veniat quicquid comburendi causa comparatum est: hinc nihil mirandum, quòd in aliquibus regionibus, vt in Ægypto, vbi arundinibus pro ligno vtuntur, sub ligni nomine comprehendantur arundines, & papyrus, & herbulæ quædam, vel spinæ, aut vepres. Instrumenta quoq; militaria significat *lignum* ex D. Marco, vbi dicit quòd ad capiendũ Christum dominũ venit *Iudas Iscariotes vnus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladijs, & LIGNIS &c.* Sũt autem *baculi*, qui *fustes* apud Matthæum vocantur. Pedicas insuper ligneas, quibus captiG uorum pedes vinciuntur significat *lignum*, vbi legimus in Actibus Apostolorum, quòd custos *misit eos* (D. s. Paulum, & Silam) *in interiorem carcerem, & pedes eorum stinxit LIGNO*. Quod & pedes sibi stringeret ligno D. Franciscus Assisias, cum ligneos calceos austeritatis ergo gestasse tradatur, LIGNIPES à sacris Poetis est cognominatus; vnde Mantuanus cecinit.

Ligni deriu. & denom. — Gen.c.1.& 3.Ps.95.& 148. — in Annot. in Sac. script. — c.14.e. — c.26.c. — Art.10.c.

LIGNIPEDIQVE Lauerna Viro, Carthusia Hugoni.

Tom.1.de mort.Io.Soret.

Nec semel in sacris Scripturis *lignum*, pro denotanda Cruce, sanctissimo salutis nostræ Signo, est inuenire, vt similiter de eadem in oraculis Sybillinis scriptum est obseruare.

O LIGNVM felix, in quo Deus ipse pependit.

Orac.Sybyl. l.6.

In legalibus verò *lignum* sæpius vsurpatur pro *tabula* in qua scriptæ sunt leges. Deriuatorum istius nominis non est quod notetur, nisi velimus dicere, quod *lignari* propriè denotat ad *ligneam* materiem desecandam, vel deportandam ire, vt *lignilia*, nempè *lignosæ* strues ad focum præparandum componantur, cuius rei H actus *lignatio* dicitur (licèt hoc & locum ipsum, vnde ligna accipi possunt, valeat significare) vnde *lignator* propriè de milite, qui ad eiusmodi materiam comportandam it, dici solet; quem sensum præsefert & *lignarius*, nisi pro fabro ligna elaborante sumatur. *Lignaria* eiusmodi negotiatio, quia ipsi animum ante imperium pertinaciter intenderet P. Aelius Pertinax Imper. ab Aelio Successo genitus, *Pertinacis* eidem cognomen peperit. Nec inuenustè hinc dictum autumant diminutiuè *ligellum*, breue scilicet domicilium, & tuguriolum, eò quia breuioribus, rudioribusque lignis constet; ita Plautus.

l.10.ff.de bon.poss. cont.tab. — Volater.lib. 22. Anthrop.

---Diuum, atquè hominum clamat continuò fidem,
De suo LIGELLO fumus si qua exit foras

in Aulul. act.2.sc.4.

Posset hic eàdem ratione addi nomen *Ligillæ* anus, de qua satyricè Martialis.

Quid vellis vetulum LIGILLA ......?

l.10.epigr. 90.

Nos Itali quoque verbum peculiare iactamus à ligno emanans *tralignare*, Gal-

Monoſ. l. 3. num. 390. lis ad rem *forligner*, hoc eſt *degenerare*, ex eo deſumptum, quod lignum pro Arbore viua acceptum ex vna in aliam ſpeciem ſæpiſſimè tranſeat, vt puta cum è domeſtico agreſte fit, & ſic dicimus prouerbialiter MOLTI BEN NATI TRALIGNANO, quod poſſet ad verbum inuerti.

Multi degenerant præclaro ſanguine creti.

Quin & nobili eiuſcemodi loco nati dicuntur *di buon LEGNAGGIO*; per hanc enim vocem innuimus illuſtrem Maiorum ſeriem. Exindè pariter obuenerunt nomenclaturæ LIGNAGO perinſigni Venetæ Reipublicæ caſtro ad Atheſim, cuius *Pons* olim *Alieniacus* dicebatur; atque LIGNANO Mediolanenſis ditionis oppido præclaro, vnde proceſſit Senatoria LIGNANORVM Bononienſium Familia, & famoſus ille I. C. Io. Mediolanen. qui ſcripſit ſuper Clementin. lib. 1. ac quædam alia, & cuius nomine citantur ſuper 2. Decret. de Amicitia, de Bello, & Duel. de pluralit. beneficiorum, & alia quamplurima, quæ longum foret recenſere. Eiuſcemodi originis rationem habet & *Lignaria* ager Florentiæ proximus. Inde cognominatus videtur Io. de *Lignerijs* Philoſophus, & Aſtronomus, qui ſcripſit Canones primi mobilis lib. 1. tabulas eiuſdem lib. 1. de ſphæra quoque lib. 1. & claruit anno 1350. Nec multum ab hoc ſuo diſtat cognomine Deſiderius *Lignamineus* Patauinus, qui ſcripſit de inuento M. T. Ciceronis in Zacyntho Inſula ſepulcro, impr. Venetijs 1547. vt, & Io. Philippus de *lignamine* Meſſanenſis Siculus Medicus egregius, qui ſcripſit inter cætera ad Sixtum Pont. IV. de vnoquoque cibo, & potu vtili homini, & nociuo, & eorum primis qualitatibus. Græcis lignum ξύλον dicitur; hinc, alijs omiſſis, quæ quamplurima ſunt, & pauci ad hanc rem momenti, memorabimus tantùm ab illo cognomen traxiſſe Gulielmum *Xylandrum* Auguſtanum, virum vndequaquè doctiſſimum, qui Antonini Liberalis Transformationes, eiuſdemque Vitæ libros duodecim, itidemque Phlegontis Tralliani de Olympijs nonnulla, & de mirabilibus, & longæuis librum, necnon & Apollonij, ac Antigoni Græcorum hiſtorias latio donauit idiomate.

Idem l. 9. ſl. It. ling. pag. 424. & l. 2. p. 71.

Præterea dupliciter lignum conſiderari poteſt in ſylua, vel vt combuſtibile, vel vt elaborabile. Ligna hoc pacto ſumpta, quatenus nempè vel ædificijs conſtruendis inſeruiunt, vel in inſtrumenta quælibet concinnantur, aut ad machinas cuiuſuis generis concurrunt, dum adhuc viridia ſunt, quà nimirum ſectilia, & læuigabilia, *Hoſma* antiquitus, necnon *Lima* dicebantur. Sed quia meliori vocabulo *Materies* nuncupantur eiuſmodi ligna, hinc etiam breuiter notabimus amplum iſtius nominis ſignificatum. *Materia* itaque generaliſſimè ſumpta eſt ex qua aliquid conſtat, & reſultat, & ὕλη Græcis dicitur; Peculiariter verò vt rem Arboream reſpicit, eſt illa, quæ ad ædificandum, fulciendumuè ædificium neceſſaria eſt. Talis eſt materia, circa quam verſatur faber lignarius, aut tignarius. Hinc deriuat *materiari* ὑλάζεσθαι, verbum caſtrenſe, vt *lignor*, cuius etiam ſeruat ſignificatum; eſt enim & ipſum materiam, ſed ad munitiones faciendas cædere. Ipſi verò, qui materiam ſic cædunt, *materiarij* nuncupantur, quod nomen etiam opificibus, qui ex hac materia aliquid conſtruunt, competit; vnde Plautus de nautico fabro dicebat.

Materiæ de nom. & deriu.

Si non nos materiarius remoratur, citò erit parata nauis.

Mil. glor. act. 3. ſc. 3.

Exindè Tertullianus *Materiarios* eleganter vocauit hæreticos, qui, adnotante Rhenano, negabant Deum omnia ex nihilo creaſſe, ſed ex aliqua præſuppoſita materia, quos nos pariter deteſtamur confitentes D. O. M. omnia ex nihilo protuliſſe. Sumitur *materiarius* & adiectiuè, & hoc pacto *materiariam* cognominamus fabricam, cuius inuentor Dædalus prædicatur. Alia ex hoc nomine deriuata ſuccedunt, quæ tamen non ſunt in vſu. Sic *malè materiatas* ædes dicebat Cicero, ſignificans compoſitas ex mala materie; vt puta ex lignis intempeſtiuè cæſis. Ex quodam item obſoleto verbo *materio*, quod tamen à nemine adhuc vſurpatum recordor, *materiationem*, & *materiaturam* deduxit Vitruuius, quæ pariter non admodùm probantur. Omnis verò materia ad tegendum apta in Ædificijs *tignus*, vel *tignum* dicitur; vnde *tigillus*, & *tigillum* diminutiua: generaliùs verò ſub tigni

Spieg. de verb. ſign.

l. 3. de offic.

Vitr. lib. 4. cap. 2.

nomi-

E nomine apud Iurisconsultos venit quidquid in Vineis necessarium est ad earum sustentationem, vt puta perticæ, pedamenta &c. *L.* 1. *ff. de tigno iuncto l. tigni* 62. *ff. de verb. sign.* Idem tignum in *l.* 12. *tab.* accipitur pro omni materia. Inde *consignationis* nomen venit *Alc. de verb. sign.* & *Tignarius* faber is est non solùm qui ligna dolat, sed etiam qui lignea quæque domestica tabulata compingit.

Vt combustibilia verò considerata ligna, & vt in syluis adhuc permanentia, nullique alteri vsui, quàm igniario destinata, tunc *Xyla* meritò, & *Lychna* quoque dici possunt, tanquam ignis pabula, & nutrimenta, vnde sic à ligno λυχνος processit, idest lucerna; nisi dicere velimus, quòd è contra ligna à *lichno* dicta sint, eo quia incensa conuertuntur in lumen, quod λυχνος denotat. Ibi quoque ligna plurima recisarum Arborum simul congesta, atque etiam colligata in *struem* (quæ à *struendo* dicitur) aceruantur, & hoc nomen æquiuocat cum *strue* libi quodam genere, quod olim profanis adolebat in sacris; de ipso Poeta Sulmonensis.

strues *quid*

F *Hæc adolet flammis cum STRVE farra suis.*

Ouid. l. 1. *Fast.*

Et dicebatur eo quòd esset artificiosè instructum; & ab eodem artificio processit nomenclatura Architriclini, qui Dapum *structor* dicitur vulgo Italorum *lo Scalco.*

Sunt etiam ligna proximè combustibilia, & sunt omnia, quæ domi iam ad focum destinata sunt. Eiusmodi est & *Carbo*, hoc est *lignum aridum*, seù *coctum*, à quo tota prorsus exempta sit humiditas in fumum resolubilis, vnde *Acapnum* dici potest, è Græco fonte ἄκαπνος, hoc est sine fumo. Eiuscemodi præ cæteris nomine indigitari meretur lignum Arboris ἀιυθος, quæ combusta non fumigat, sed suauissimè olet, vnde ansam desumpsit P. Nicol. Causinus significandorum Christi Martyrum, dum cecinit.

Carbonis *æquiu. deriu. denom.*

Symb. Polyhist. lib. 10. *num.* 5.

Cæduntur gladijs more bidentium;
Non murmur resonat, non querimonia,
G *Sed corde impauido mens bene conscia*
Conseruat patientiam.

In hymn. D. Martyrum.

Vnde verò nomen habeat *Carbo* dilucidat Isidorus, sic dictum asserens eo quòd flamma *careat*, cùm propriè sit *extincta pruna*; nec obstat identidem quoque ignitum esse, cùm hoc sit per accidens, & aptiùs tunc debeat appellari *pruna*. Græci καρφον dicentes exactiorem habent illius nominis originem à καρφω *sicco*, vel *arefacio*; Quin & ανθραξ etiam eisdem appellatur, vnde *Anthrax* apud Plautum in Aulularia, coquus quidam introducitur, ità dictus, quòd Coquorum sit ad prunas *anthraces* dictas assistere. Apud Romanos antiquos nomen dedit Consulari familiæ cuidam, quæ prodijt ex M. illo CARBONE, viro in agendis causis disertissimo, tantæque eloquentiæ, vt illum nobis sic descripserit Cicero. *M. CARBO canorus orator, volubilis, satis acris, vehemens, valdè dulcis, perfacetus, industrius, diligens, in exercitationibus, commentationibusque multum operæ solitus ponere.* Filius illius fuit C. CARBO alter, pariter orator, sed (vt idem inquit Ci-H cero) *Non satis acutus; facilè tamen dicebat, & auctoritatem naturalem quandam habebat oratio.* At ipsum propter bella Ciuilia dissolutam militarem disciplinam componere, & in melius præstringere conatum, Romanus exercitus trucidauit, satiùs ducens maximo scelere coinquinari, quàm inordinatos mores instaurare. De isto contra Cymbros Romanum Populum circa A. V. 650. priùs adhortante canebat Marianus noster Bononiensis, meus dum viuebat amicissimus.

Iuristoff. in l. pali, & ligni de leg. 19.

Laur. Begel. Th. V. H. R. pag. 345. *e E.* 77. *a C.* 586. *h. P.* 423. 6.

in Bruto.

M. Carbo & C. Carbo oratores.

Val. Max. l. 19. *c.* 7. & *c.* 13.

Inuehor in Cymbros; Gens candida quippe notari
A CARBONE potest; me tamen alba notat.

Statuar. Romæ l. 3. *epig.* 178.

At nec patri, nec fratri similis vllo pacto dicendus est Cn. Papyrius CARBO, cùm longè magnæ latinis annalibus verecundiæ fuerit. Vt enim silentio inuoluatur ab illo spoliata fuisse Romana templa aureis, & argenteis supellectilibus, vt suam expleret auaritiam, quod & innuit idem Marianus de illo habens,

C. Pap. Carbo Cos.

ibid. epigr. 152.

Quod videt in Templis argentum conflat, & aurum,
Consul egens nummis; cur? quia CARBO fuit.

Illud duntaxat memorabitur, quod cùm vnà cũ C. Mario tertium ageret Consulatum anno à Roma condita *671.* & Marianas ideò partes foueret, à Pompeij militibus in Sicilia captus, & ad ſupplicium ductus, non erubuit (proh puſillanimitatem Romano præcipuè Conſule indignam!) æterno dedecore breuiſſimum infelicis vitæ ſpatium ſibi procurare, ſuppliciter ab illis petens, vt antequam moreretur, aluum ſibi liceret exonerare. Neſciebat quòd non in morte conſiſtit dolor, ſed in via, quæ ducit ad mortem. Quo ſordido in loco cum diutiùs moram traheret, capite truncatus eſt. Et hac forſan de cauſa Marianus prædictus dixit hunc *Carbonem* ſine luce, hoc eſt ſine decore cecidiſſe, dum in illius perſonam ſcripſit.

loc.cit.epig. 153.

Eiulo ter conſul CARBO, quaſi fœmina vilis.
Fumoque cum lacrymis, & ſine luce cado.

Qui Poeta pereleganter etiam alludens ad primum, & ſecundum Conſulatum, quem anno Vrbis *668.* & ſequenti geſſerat idem *Carbo* cum Cinna, dixit alibi.

ibid. epigr. 143.

Succeſſit Cinnæ CARBO, feralia Romæ
Nomina, flammarum nuncia CARBO, CINIS.

Et tunc admodùm iuuenis erat, & imberbis; vnde Baptiſta Mantuanus, Commentatore Iodoco Badio, Fortunatum, quem præ aſpectus venuſtate comparauerat Mario, *Carboni* æquiparat, ſi radatur.

Ecl. 2.

Nunc quoque ſi rectus vultu gradiare ſupino
Alter eris Marius, raſo ore videbere CARBO.

Carbonianum edict.

Briſſ. de verb. ſign. lib. 8.

Quis verò trium iſtorum *Carbonum* Edictum illud tulerit, *quod ſolum* (inquit Barnabas Briſſonius) *auctoris ſui nomen retinuit*, dum CARBONIANVM appellatum eſt, non facilè poteſt ſtatui, niſi, maiorem illorum dignitatem ſuſpiciendo, Conſuli adſcribatur; quod & ſenſit Iacobus Spiegelius, aſſerens hoc Edicto impubem bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſci, non ſecus ac ſi nulla ſtatus controuerſia mota eſſet. Demum Conſule hoc excepto, vt pateat *Carbones* pro ſuggeſtis illuſtrandis duntaxat natos fuiſſe, non tacebo ſub CARBONIS Cognomine floruiſſe Viros ſacra doctrina claros Ludouicum, & Iordanum CARBONES. Ille ſæculo elapſo ſacras literas profitebatur Peruſij, & propterea librum edidit de ſui ipſius cognitione inſcriptum *Interior homo*, opus ſanè præclarum, in quo modus quo quiſque ad ſui ipſius cognitionem facilè venire poſſit, traditur, dum Interior, ſiuè ſpiritualis, & nouus homo, per ea quæ ſunt in externo homine, ex ſacrarum Scripturarum, & Sanctorum Patrum doctrina allegoricè explicatur. Huc ideò alludebat Marcus Antonius Bonciarius Peruſinus, dum de Auctore cecinit.

Spieg. in lex. Iur. Ciu.

Si poſſis oculo pluſquam contendere Lynceus,
Cui neque tartareæ non patuere domus:
Si vel Ariſtotidem vincas fulgoribus Argum
Centenis cinctum tempora luminibus:
Te tamen ardenti ſuperabit lumine CARBO,
Qui penetrare alti pectoris ima poteſt.

Muſar. lib. 10. epig. 41

Iſte verò Concionator eloquentiſſimus ex Dominicana paucis ab hinc annis emerſit familia. Quapropter de ipſo aurea Balthaſſaris Bonifacij Muſa prænobilem iſtam habet mentionem.

Felices non creta dies, ſed CARBO notabit,
Quos facis eloquio, CARBO diſerte, bonos.

Carboneſij Bonon. ex Vizan. l. 2. Hiſt. Bonon.

Nec minùs literis claruit antiquiſſima *Carboneſiorum* Bonon. familia, armis quoque conſpicua, vt tradunt Hiſtorici. Gentis *Carbonaciorum* meminit Io. Fr. Apoſtolus canens.

Apoſt. l. 1. Sylu. 106.

Gens niue candidior, quid CARBONACIA dici?

Spieg. in lex. Iur. Ciu.

A Carbonibus item *Carbonariorum* proceſſit nomenclatura, & ſunt qui Carbones præparant, ſeù diuendunt in quo ſenſu Chalinus apud Plautum.

E

Sine modo rus veniat; ego remittam ad te virum,
Cum furca in vrbem, tanquam carbonarium.

Carbonarium quoque nuncupat Scalig. Aristarchun quendam, & in eum satyricè sic inuehitur.

Es Rhamne cruda spina literarum.
Ignitus acris flamma literarum,
Extinctus ater CARBO literarum.

Carbonariorum porrò exercitium substantiuè *Carbonariam* appellatum ob paupertatem exercuit etiam Pater Æmilij Scauri Romani Consulis. Quin & Carbonarij filius fuit Petrus Ramus Veromanduus Philosophus præclarissimus, de quo paulò inferiùs nonnulla dicenda sunt. *Carbonarium* item adiectiuè dictum hinc emanare clarum est ad significandum id quod, aut ad carbones, aut ad illorum propolas spectat, & singularis illius nominatiui fœmineum æquiuocat non cum arte duntaxat Carbonariorum, sed & cum *Carbonaria*, quam Cosmographi vnum ex Ostijs, seù Portubus Padi constituunt, vulgò *le Fornaci*, ab Hadria Vrbe, cum extabat XVI. mille passibus Clugiam versus, distans. Cum hac communem, & æquiuocam nominis radicem sortiti sunt Saltus Leodiensis Ditionis, cum ab Arborichis superiùs memoratis iura susciperent; ipsos enim SYLVAM CARBONARIAM tunc vocabant, eo quòd tota terra carbonibus constare videretur, per Carbones Gagatem, seù lapidem bituminosum intelligentes, vt inquit Goropius, Germanicam phrasim in hac re secutus, dum *Colen*, idest Carbones, lapideum eiusmodi bitumen vocant. Quod valdè conducit ad intelligendos qui scribunt Francos à Quintino, & Nannino victoribus in *Sylua Carbonaria* cæsos. *Carbonariam* quoq; inscriptam fuisse alteram ex quampluribus Plauti Comædijs, quæ temporum voracitate absumptæ desiderantur, testatur Simon Carpentarius Parisiensis, qui familiaria ad superstites eiusdem Comædias argumenta, nec non & etymologias adiecit, quin & comædiæ prædictæ carmen istud ad libri calcem refert.

F

G

Secundum istam aram aurum abscondidi.

Eiuscemodi etiam nominis consonantiam seruare videtur *Carbulo* Bæticæ oppidum, prope Cordubam. Diminutiuè prætereà *Carbunculus* hinc dicitur, & non absque significationis multiplicitate. Primò, & propriè *Carbonem paruulum* denotat, in quo sensu Plautus.

Ita amburetur misero ei corculum, vt CARBVNCVLVS.

Et quatenus Carbunculum in hoc sensu nos Itali exponimus *Carboncino*, eatenus menti reuocatur *Carboncinus* pictor non pœnitendus, *Franciscus* nomine, cognomine verò *Carbonius* ante paucos annos hìc Bononiæ florens. Posthac *Carbunculus* significat gemmam, quæ Carbonis igniti similitudinem refert, & in tenebris lucet, à nobis *Carbonchio* dicta. Morborum etiam in genere *Carbunculus* nomen est tumoris præter naturam, siuè vlceris citò crustam facientis, cum dira partium inflammatione, atra plerunque à bile venenosa reddita, à carbonis forma, & nigredine deductum; Quem morbum Plinius testatur L. Paulo, & Q. Mario Censoribus, ex Narbonensi Gallia, cuius erat peculiaris, primùm in Ilaliam venisse, & illo Consulares duos viros Iul. Ruf. & Q. Lecan. Bas. correptos, & statim extinctos. Imò & eodem duos Impp. Costantinum V. Copronymum, ac Hericum V. decessisse produnt historiographi. Nec raro *Carbunculus* innuit terram, *quæ Sole perferuet, ita vt radices satorum comburat*, propter tessellas nigras, & lapideas, quæ in ea reperiuntur. De illa sermonem habebat Palladius dicens, *Carbunculus, nisi stercoretur macras vineas reddit*, & exinde *Carbunculosi* cognomen tribuitur agro, in quo plurima sit eiuscemodi terra. Et quia *Carbo*, si incendatur, adurit, ideò *Carbunculus* Morbus Vitibus, & Arboribus aduenisse dicitur, cùm earum flores aduruntur; hinc verba *Carbunculo* neutrum, & *Carbunculor* deponens, carbonis similitudine aduri, siuè inflammari significantia, & illis, præter tot Geoponicos, non semel vsus est Plinius.

H

In Casina act. 2. sc. 8. in princ.

Scalig. in Farrag. pa. 209.

Pl. de Vir. Ill. c. 72.

L. Alb. & P. Phil. Ferr. in Cens. Geogr.

Francicor. l. 3. pag. 61.

Pl. 3. c. 3.

In mostel. act. 3. sc. 2.

Carbunculus lapis. Pl. l. 37. c. 7. & l. 26. c. 1.

Carbunculus morbus. L. Beyerl. in teath. M 714. b. c. Zonar. To. 3. Paul. diac. l. 2. Sigon. lib. 10. regn. Ital. anno D. 1126.

Var. de agric. l. 1. Pall. in Ian. Colum. l. 3. c. 11. l. 12. cap. 7. & l. 18. c. 28. Quoniam verò Arbores partimur in Caudicem, ramos, frondes, radices, &c. hinc vt propoſitum ordinem ſequamur, illa omnia ſigillatim, & breuiter percurremus. Eſt itaque *Caudex* (qui, & abiecta vnica literâ *Codex* dicitur, ſicut olim Clodius pro Claudio, & alia huiuſmodi erant in vſu) eſt inquam in Arboribus, & fruticibus illud, quod à radice ſupra terram ſimplex aſſurgit, & per quod Arboris eiuſdem, aut fruticis alimentum à radice defertur. Hæc verò inter caudicem, & caulem differentia intercedit, vt hic ad herbas tantùm, ille verò ad Arbores duntaxat, & frutices ſpectet, alio nomine *truncus*, vel *ſtipes*. Illum in hunc primum ſenſum aſſumpſit Ouidius, dum de Phæocome centauro dixit.

Caudicis æquiu. Metam. lib. 12. fab. 5.

Phæocomes hominemque ſimul prætectus, equumque,
CODICE, qui miſſo, quem vix iuga bina mouerent
Iuncta, Phonolenidem ſummo de vertice fregit.

Extenditur etiam *Caudex* ad ſignificandum plurium tabularum contextum, quarum craſſiores Arti inſeruiebant Ædificatoriæ, graciliores verò cerâ aptabantur ad ſcribendum. Ad iſtas tamen deſignandas *Codicem* frequentiùs, quàm *Caudicem* accipimus, tametſi vtriſque debeat eadem eſſe ſignificatio. Hinc Budæus dixit *Codicem* eſſe librum in quo res digeruntur, & conſcribuntur. Quapropter iuremeritò Sacratiſs. Imp. Iuſtinianus, ſuperiorum Principum ſine ordine poſitas conſtitutiones ſua curâ repurgatas, vt & Nouellas emendatas in repetendæ prælectionis libros digeſtas, *Codicem* appellauit. Eiuſmodi erat & mos antiquorum, qui duodecim Tabularum leges *Codicem* pariter dici voluerunt, eo quia leges eædem in *Tabulis* hoc eſt *ſectis caudicibus* Solonis Athenienſis iuſſu deſcriptæ fuerunt, & illinc teſte Plutarcho trãslatæ, nomen idem *Codicis* retinuere. Idem & apud nos nomen ſeruatur, quanquam loco tabularum commodior vſus ſucceſſerit, vnde præter quam ceratos prædictos, membranei quoque, papyracei, chartaceiq; codices confecti ſunt. A veteri prædicto ſcribendi more appellationem retinet & *Codicillus* (nam qui ſentiunt poſſe dici *Codiculum*, cùm paruum codicem ſignificet, non placent) ſicuti quamplurima Romani iuris verba vetuſtatem voce tenus referunt, rebus intereà longè diuerſam habentibus formam. *Codicillum* ideò, ſeù *Codicillos* (ſic enim plurali numero frequentiùs vocantur) intelligunt Iuriſconſulti ſententiam vltimæ voluntatis, quam ſine iuſta teſtamenti ſolemnitate permiſſum eſt ob impedimenti neceſſitatem ſcribere, & ex illa *Codicillantes* legali vocabulo dicuntur qui eiuſmodi libellos emittunt. Iſtorum mos, ſiuè ius ante Auguſti tempora in vſu non erat; primus enim Lucius Lentulus, qui & fideicommiſſa inſtituit, codicillos introduxit. Nunc verò parùm diſtare videntur *Codicilli* à teſtamento ſi legatorum ordinatio, & non hæredis inſtitutio inſpiciatur, nam hæc pro ſolo fit Teſtamento, ita vt ſi aliqua ſolemnitas in teſtamento timeatur defeciſſe, apponatur hæc ſalutaris clauſula. *Si non valet iure teſtamenti valeat iure codicillorum*: quod peſſimo quidẽ errore, & contra mentem iuris fieri teſtatus eſt Imperator, aſſerens neceſſitati deſeruire debere illam clauſulam, non temeritati, nec eſſe confundendas huiuſmodi formulas. Significant etiam *Codicilli* diplomata, vel epiſtolas Principum; & propterea cum antiquitùs creuiſſet vſus iſtius vocis, factum etiam eſt, vt accepta ſit pro epiſtolis familiaribus à priuato ad priuatum ſcriptis, & in hoc ſenſu Catullus de Acme dicebat.

Triph. l. 19 de Bon. poſſ. contra tab.

Spiegel. in lex. iur. ciu. §. de Codicillis.

Plutarch. in Solone.

Vlp. in l. librorum. ff. de leg. 3.

Codicilli qui

Spieg. loc. cit.

Iuſtin. §. codicillis autem.

L. adminiſtrantes in princ. ff. de excuſ. tut.

Mecha putida redde Codicillos.

epig. 39.

Sed poteſtas *Codicillaris* de his epiſtolijs non dicitur, ſed tantùm ſignificat facultatem *Codicillos* conficiendi, quæ regio diplomate, & principis obtinetur indulgentiâ, qua munus aliquod publicum mandatur; quandoquidem denotabant etiam *Codicilli* maximam dignitatem à Principe adeptam, vnde dictum prouerbiale proceſſit *Inſignia codicillorum auferre*, publico nimirum munere priuare.

Sed alia *Caudicis* æquiuoca remanent enucleanda, nam cùm nulla ſit *Caudici* intellectio, homines propterea fatuos, & ſtolidos à Caudicis arborei ſimilitudine *Caudices* eleganti metaphora nuncupari contingit. Nec non & in malam partem ſumptus *Codex* pro ſupplicii ſpecie quadam ſumebatur, vnde Plautus.

E --*Detrudam ad molas --Inde porrò ad puteum, atque robuſtum CODICEM.* *in Pæn. act.5.ſc.3.*

Eadem vox *Caudicis* accipiebatur etiam pro duro ſedili infimæ ſortis hominum, & ſic etiam pro ſede meretricia, quæ ex truncis Arboreis confecta eſſet. Ad rem Satyricus.

Horrida quale facit reſidens in CODICE pellex. *Iuuen. ſat. 2.*

Iſtius modi ſedes à montanis hominibus propè Alpes noſtrarũ regionum fabricari ſolent ex Fago hyemali tempore, dũ propter niues continuas ibidem reſidentes in domibus latitare coguntur. Viles admodum eiuſmodi ſellæ vilioribus in cauponis, ſeù *Tabernis*, dictis quoque *Trabenis* à denſis, & rudibus trabibus, quibus earum tigna contexta ſunt, ſæpe ſæpius obſeruantur. Fuit & *Caudex* cognomen M. Appij Claudij Romani conſulis Anno Vrbis 489. Illum ob hoc ita appellatum tradit Seneca, quia *claſſem* primus extrà Italiam duxit, naualique prælio pugnauit. *Claſſis* enim eſt nauium multitudo, vel vnica tantum nauis, conſtans ex plurium tabularum contextu, qui (vt dictum eſt) antiquis *Caudex* nuncupabatur. F Et propterea *Caudicæ*, vel *caudicatæ*, ſeù etiam *caudeæ*, vel *caudicariæ* dicebantur naues, cum primum *monoxyla* fuerint ex ſingulis lignis craſſioribus cauatæ, & erant eiuſmodi quæ per Tyberim præcipuè commeatus conuehebant. Et ſicuti pro *caudicario* intelligitur quicquid ex *caudice* conſtat materialiter: ità *caudicale* illud, quod inſtrumentaliter ſe habet ad ſcindendos caudices aptius appellabitur. Hoc Plautus pulcherrima periphraſi docet, habens.

Appius Caudex quis, & vnde dictus. *Sen. de Breuitate Vitę.* *Var. de Vita Pop. Rom.*

Te cum ſecuri CAVDICALI præficio ptouinciæ. *in Pſeud. act. 1. ſc.2.*

Et quia ex magnis iſtis Caudicibus fiunt *Trabes*, propterea non eſt incongruum notare *Trabem* æquiuocè nonnunquam ſumi pro Arbore, & è contrà, eò quod ex Arbore fiat; & ſic etiam *Pinus*, *Alnus*, *Abies &c.* pro *Naui* ſumuntur; vnde *Trabarias*, ſeù *Trabicas*, Feſto adnotante, dictas hinc fuiſſe naues, eò quia trabibus eſſent contextæ, non eſt ignorandum; ideò Pacuuius dicebat *labitur in alueos Trabica*; vndè *Trabes* quoque nonnunquam metaphoricè dictæ ſunt ipſæ naues, vt G cum Auguſtus Vates Hunnienſis ad Danielem Cremonenſem ſcribens, cecinit.

Trabis æquiu. denom.

Siue cum Diuum pueros, Ducumq;
Theſſala vectos TRABE, ſeù furentum
Impetus regum canis, & ſceleſtas
Sanguine menſas. *Auguſtus Vates od. 9.*

Eàdem vſus eſt metaphora & Horatius, cum dixit

Vt TRABE Cypria
Myrtoum pauidus nauta ſecet mare. *l. 1. carm. od. 1.*

Nec eiuſdem nominis abiecta origine, licet parum mutato ſignificato, apud nos Italos remanſit vox *Trabacca*, non pro conopeo, ſed pro militari tentorio ſumpta, eo quod ex trabibus inuicem coaptatis primò reſultet, & ex hac *Trabiccolo*, & *Trabiccola* profecta ſunt, pro quibus Brixienſes, alijq; dicunt *Trabaccola*; quæ dictiones ſignificant retis genus, quod, tanquam tentorium quoddam, ſed ſine trabibus, non tamen ſine fuſtibus, tendatur piſcibus. Ita Papias hinc dici *Trabeam* autumat, non vt H nomen eſt illius Poetæ, cui locũ inter Comicos octauum aſſignat Volcatius, nec vt ſignificat veſtis ſpeciem ex purpura, & cocco, quà Reges, vel augures Romanorum operti procedentes, *Trabeati* propriè dicebantur, vt inquit Suetonius; ſed vt denotat Porticum *Trabalibus* lignis tectam, & fulcitam, cuiuſmodi quamplures multis ab hinc ſeculis hìc Bononiæ fiebant (vt animaduertere licet ex illis, quæ tanquam vetuſtiora Antiquitatis Felſineæ monumenta ſuperſunt adhuc, nec elegantiori fornicatæ ceſſerunt Architecturæ) cum maximam agri noſtri partem, & quà præſertim vergit ad Apenninum, ſylue occuparent, quæ, cultu in dies vigeſcente, in fertiliora poſthac tranſierunt Viridaria. *Trabalia* eiuſmodi Ligna dicuntur etiam *claui trabales*, licet eiuſmodi nomen magis ſignificet ferramenta illa, quibus trabes configuntur, & conueniat etiam prægrandibus palis ad inſtar clauorum cuſpidem habentibus, ad cruciandos noxios paratis, qui, vt ſcripſit Io. Baptiſta Montalbanus frater meus in ſuo de rebus Turcicis Commentario, apud Turcas præſertim nunc

Monoſ. fl. It. lin. lib. 4. pag. 190. *Th. Vit. H. P. pag. 478. ex Suet. lib. de veſtium generibus.* *Comm. Rer. Turcic.* §. Iuſtitia in pace &c.

ſunt

A

l. 1. cam. od. 35. ſunt in more. Ad rem Horatius de Fortuna ſcribens, dixit

Te ſemper anteit ſæua Neceſſitas
CLAVOS TRABALES, & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumuè plumbum.

Sozom. l. 3. hiſt. c. 12. Laur. Beyerl. in Th. Vit. Hum. I. p. 265. f. & M. p. 286. 6.

Iſtis addere liceat nomen TRABVLÆ Virginis Perſarum Epiſcopi Simeonis ſororem (filiam alij faciunt) quæ non vt *Trabs paruula*, quemadmodum nomen ſonat, ſed ingens ad Eccleſiæ catholicæ ædificium tunc ſuccisa fuit, cum à Iudæis indignè ferentibus ab illa nati Meſſiæ fidem ſeruari, apud Reginam tunc Saporis vxorem ægrotantem accuſata, quod patris mortem vlciſci volens illi mortem veneficijs paraſſet, Magorum conſilio in duas partes, vnà cum nonnullis alijs Chriſtianis Virginibus diſſecta, Chriſti Martyr effecta eſt, ad ſtipites alligatis, vt medias Regina ſanitatis ſpe recuperandæ tranſiret. Quoniam verò *Trabes*, vt dictum eſt fiunt ex integris Arborum Caudicibus, qui primò finduntur in *Ramos*, aliquid ad rem de iſtis notandum eſt. Græcis ergò κλάδοι dicuntur, & ſunt quos veluti Brachia diffundunt Arbores in ſuperiori parte; nec ſenſus ambiguitatem nomine tenus effugiunt. Quippe quia *Ramus* vocatur etiam illud in craſſioribus Arborum radicibus, quod in herbis capillamentum; quò ſpectat illud Columellæ de Nuce ſcribentis *ex extremo duum ramorum ambas radices emittit*. Iuriſprudentia quoque tranſtulit *Ramum* ad ſignificandam partem Arboris genealogicæ. Cæterùm ſeruata ſimilitudine *Ramum* pariter dicimus aliquorum montium ſeriem quandam breuiorem ex ordine primo dependentem; & ſic Plinius dicebat *ſub monte Cambalido, qui eſt Caucaſi ramus*: quo pacto & *Ramum* vocamus brachium aliquod fluminis, cum diuiditur, & multifidum in mare ponit. *Ita ramos miſeriarum abſcindendos* eſſe innuebat Cicero. Ab his Arborum brachijs cognomen mutuatus eſt Petrus RAMVS, qui non ex Ramis carbones, ſed ex carbonibus ramos, ſed Philoſophicos educi oſtendit in ſe ipſo, dum ignobilitatem Patris Carbonarij, philoſophicorum ſtudiorum profeſſione adeò in ſe nobilitauit, vt ad primarias Academiæ Lutetianæ Cathedras euectus, oſtentandæ doctrinæ ergò, primus ex recentioribus Peripateticam doctrinam falſitatis inſimulare legendo ſimul, & ſcribendo ſit auſus. Qua doctrina, quia malè vſus, eſt, non meruit vt de ipſo diceretur id quod de Florimontio *Ramo* encomiaſticè enunciauit Ioſeph Baptiſta neotericorum Poetarum ſuauiſſimus.

Ramus, & eius æquiu. — l. 5. — l. 16. H. N. — Tuſc. 3. — Laur. Beyerl. in Th. Vit. Hum. Tom. 2. C. pag. 78. e. centur. 3. epigr. 5.

B

C

Virtutum potuit qui tantos mittere fructus,
Non fuit hic RAMVS, ſed Magis Arbor erat.

Diminutiua ſubſequuntur *Ramulus*, & *Ramuſculus* κλαδὼν, & κλαδίσκος Græcis, & inſuper adiectiua *Ramoſus*, & *Ramuloſus*, per ſe ſatis nota, quæ ab Arboribus ad alia transferuntur; ſic Virgilius *Ramoſa* ceruorum cornua cognominabat; Hinc Ouidius de Hydra Lernæa loquentem inducens Alcidem, dicebat: *ceruix ramoſa colubris*. *Rameus* eandem habet originem, *quod ad ramos ſpectat* denotans, vnde idem Virgilius.

l. 9. Met. fab. 1.

D

——————— Et RAMEA coſtis,

4. Georg. *Subijciunt fragmenta, thymum, caſiaſque recentes.*

Κλάδαρος autem, ſeù *Ramale* eſt ramus inutilis ab Arbore abſciſſus, de quo meminit Ouidius.

8. Met. fab. 8 *Multifidaſque faces, RAMALIAQVE arida tecto.*

Monoſ. l. 1. fl. lin. Ital. — Thallus quid? — Monoſ. loc. cit.

Hunc nos Itali *Bronco* vocamus, rectà detorquentes à fonte Græco βρόγχος, quemadmodum facimus, & de ipſo Ramo Arbori natiuæ conuiuenti, qui Græcis θαλλός, & nobis *tallo* dicitur à verbo θάλλειν, ideſt vireſcere, ſeù pullulare, vel ſurculos emittere, nobis Italis *tallire*, vnde *thallus* apud latinos quoque proceſſit ad denotandos bulboſarum radicum ramos; quà voce, & in ſenſu prædicto vſus Columella, vbi *niſi arundines tranſuerſas in medium iugatæ vineæ crebras diſpoſueris, thalli cæparum ventis proſternuntur*. Ad rem noſtrates pulcherrimum efferunt adagium, ſcilicet METTERE VN TALLO SV'L VECCHIO, & enunciatur

A ciatur de senioribus post duram ægrotationem conualescentibus, adeò vt iuuenibus quasi vegetiores euadant, non secus ac surculus in Arbore senio confecta insitus, eam in nouam Arborem coalescere facit. *Thallum* etiam quendam, nomine credam fictitio, memorat, sed satyricè Catullus in illum euomens epigramma incipiens.

Cynæde THALLE mollior cuniculi capillo. — *epigr. 22.*

Sed istiusmodi pueros, vnà cum omnibus, qui ijs abutuntur relinquamus igni absumendos, vt fit & de materia, quam tractamus. Ingentes siquidem ex illa truncos siccos hybernis ignibus accomodamus, eosdemque nos Itali *ceppi* vocamus, vnde promanauit Bononiensium peculiare verbum *ceppare*, siuè *metter ceppo*, & dicitur quando quis in summa frigoris apside, nocturni temporis Octauo, & Pridie Kal. ac pridie Non Ianuarij it cum amico hilariter cœnatum, cò quia tunc soleant crassiores eiusmodi trunci ab Hospite comburi, vt alacrius cum conuiua rigor

Cippus quid?

B temporis eludatur. Hanc ad rem prouerbium dicimus CHI HA' DE' CEPPI, PVO' FAR DELLE SCHEGGIE, & de diuitibus profertur, qui mediocres expensas largè facere queunt, non secus ac qui stipites habet in multas illos assulas diuidere potest; nobis enim *scheggie* dicuntur assulæ, quæ Græcis σχίζαι à verbo σχίζειν, idest findere, nobis *scheggiare*. Cum autem has *schidias* nos *stelle* pariter nuncupemus, non displicet obseruare quo iure id fiat. Illud proprium est fragmentorum Populi, aliarumque nonnullarum Arborum, vt cum per aliquod tempus putrescere incæperint, lucem concipiant, eamq; in tenebris mirabiliter serueant, ita vt Stellas ipsas imitari quodammodo videantur, *stellantes*, hoc est splédentes, sicut ipsæ faciunt stellæ Firmamenti. Ab hac itaque stellanti specie crediderim sic appellatas illas in specie, & ab eisdem ad schidias in genere nomen processisse. Tot *prunas* crederes esse, nisi caloris absentia fidem oculis tolleret; *prunas*, inquam, & has à *perurendo* latinè dicimus, quemadmodum Italicè *Bragie* ἀπὸ τοῦ βράζειν, idest à *feruendo*, & hinc ortum est prouerbium *occhi di Bragia*, scilicet oculi

Schidiæ quid, & vndæ dictæ?

Lucret. l. 4. de nat. rer.

Virgil. 7. Æn.

Stellæ pro Schidijs.

Prunæ.

C prunarum instar ardentes, quod obseruare contingit in maximè biliosis, quando ira corripiuntur acerba, & hoc vsus est adagio Dantes Italicæ Poeseos Nutritius, vbi scripsit.

Caron Demonio, con occhi di bragia. — *in Inf.*

Sed stipitum, quos diximus *Ceppi* latinè sumptum literale nomen *Cippus* resultat, quod multiplex adhuc est in significatione; nam denotat ligneum illud instrumentum, quo seruorum, & captiuorum pedes colligabantur, & inde nos *Ceppi* similiter vocamus captiuorum compedes, & ξύλον illud dicebatur, vel ξυλοπέδη ἀπὸ τοῦ ξύλου *ligno*, aut ποδοκάκκη vel satius ποδοκατόχη. Prætereà significabat etiam columnam, quæ ad rei cuiuspiam memoriam seruandam in agris erigi solebat, vnde terminales quoque lapides *Cippi* dicebantur, quippè qui à terra erecti seruabant limitum memoriam. Eiuscemodi erant & lapides illi, in quibus incidebantur verba, quibus testatores declarabant se certum spatium in agro sibi excipere pro sepulcro, à nemine, neque ab ipsa Republica, quouis sub titulo vsurpandum.

D De his loquitur Horatius, vbi.

Mille pedes in fronte, trecentos Cippus in agrum
Hic dabat &c.

Serm. l. 1. sat. 8.

Quam ad rem per quam facetè alludebat Andreas Marianus Bonon. sub M. Genutij *Cippi* persona canens.

Ne post Tarquinios videant Capitolia Regem,
Vrbe procul, canibus præda futurus eo.
Vtilius Faunos inter, Satyrosque morabor,
Fixus vbi medijs hæsero CIPPVS agris.

Statuar. Romæ l. 1. epigr. 10.

Inter cæteros hunc antiquorum morem testari potest mutus lapis Cippi marmorei Maniliani Anno Sal. MDI. e Villa S. Benedicti Comitatus Bonon. effossi, in Vrbemque translati ad exteriora Meridionalia Augustiss. Basilicæ Diui Petronij, vbi nostris diebus spectatur, altus in p. IX. latus in III. & historico-mysticis notis Ale-

xandri

xandri Nigri Io. Francisci Filij Bononiensis illustratus.

Q. MANLIO
C. F. CORDO. CENTVR.
LEG. XXI. RAPAC.
PRÆF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVIT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.
IN AGR. P. XL.IV. IN FRO. P. XL. IV.

Trunci æquiu.

Quoniam verò Caudicem *Trunci* nomine pariter designari superius innuimus, eò quia sit Arboris statura, quæ ramis truncatis superstat, & radicibus insistit, hîc ab eiusdem similitudine *truncum* pariter æquiuocè dici notamus mediam humani corporis partem à collo ad costas, & hoc præcipuè de statuis, si vel caput, vel pedes, aut brachia desint, quem etiam in sensum de Priami cadauere Virgilius dicebat. --------------*Iacet ingens littore TRVNCVS*,

Auulsumquè humeris caput, & sine nomine corpus.

Æn. 2.

Præterquamquod *truncus* à *truncando*, id quod in partes, alias *trunculos* scissum est adiectiuè denotat. Nec rarò pro homine stupido, hebetique sumitur *truncus*, sed metaphoricè, vt cum Cicero in Pisonem inquiebat. *Qui potest esse in eiusmodi TRVNCO sapientia?* Item *Tanquam TRVNCVS, atque stipes, si stetisset modo, posset sustinere titulum consulatus.* Quod nomen, dum stoliditatem innuit, nulli melius competere videtur, quam stolidissimis illis, qui fidem adhibent præ cæteris scelestissimæ illi Mahumetanorum sectæ, quæ *Elauted* illorum lingua, hoc est TRVNCORVM denominationem suis asseclis impertitur. Narrat enim Ioannes Leo impijssimos eiusmodi *Truncos* vilissimo habitu indutos Africam circumire, Stellas vnum esse Deum asseuerantes, nullamque legem, neque fidem erroneam, sed cuiuis, quod sibi videatur, adorare licere. Vnde tantam stoliditatem Afrorum esse scribit, vt aliquem ex *Truncis* prædictis cum fœmina congredientem videntes (hoc enim in propatulo sæpius faciunt) illam felicissimam credant. Inquit enim se vnum ipsorum in foro AlKayri palam cum primaria muliere è balneo egressa coeuntem vidisse, & mox populum accurrisse, ac mulieris vestes, tanquam sacras tetigisse; Maritum verò, cognito facinore, Deos benedixisse, nec non eleemosynis, solemnique conuiuio gaudium suum testatum, eò quod dignus habitus esset vt propriam vxorem propheta, simulato concubitu, diuinis repleret charismatis. Pro *trunco* similiter, & Caudice, nec non & pro tota Arbore per synecdochen accipiuntur *stipes*, & *cortex*; & nihil minus ac truncus, & caudex *stipes* quoque per translationem de insulso dicitur, & fatuo, vt *cortex*, eàdem figura, de rudi, & intractabili homine effertur. De hoc, præter id, quod ex Cicerone superius attulimus, exemplum est illud Menedemi apud Terentium.

Trũcorum barbarorũ secta. *Africæ l. 3. c. 43.*

in Heaut. act. 5. sc. 1.

---------------*In me quiduis harum rerum conuenit*,

Quæ dicta sunt in stultum CAVDEX, STIPES, asinus, plumbeus.

stipes, & cortex.

Cum eodem præterea *stipes* pecuniæ, & *stipes* à *stipando* ambiguo pollent sensu; quin & ab hoc verbo non perperã dictus censebitur ligneus idem *stipes*, cum & possit exponi fustis, qui terræ defigitur ad *stipandas*, & fulciendas vites, aut quid simile. Ipse verò *cortex*, promiscui generis, ità dici videtur, eò quia sit quasi *corium*, quo operiuntur Arbores à natura, & communiuntur aduersus aeris iniurias. Et hinc *decorticare* denotans quod *corticatum* est, seù *corticosum* natiua nudare corticula.

asseres qui?

Truncus verò Arboreus non Oeconomiæ tantum, sed & Architectonicæ inseruiens, in tabulas finditur, quarum nomen tum genere, tum deriuatione ambiguum est. Propriè enim dicuntur *asseres*; nec benè asseres vtrum hoc nomen proueniat

ab

A ab *assis*, cuius genitiuus singularis non tantum *assis* est, sed & *asseris*; vel ab *asser* asseris, cum par vbique, nec assis ducenda ratio currat. Ab *assidendo* fortasse dicentur, eò quia parietibus, ac trabibus, quibus admouentur, assideant. *Asseres* tamen ab *assibus* distinguit Bodæus; *sunt enim* (inquit) *Asseres oblongæ, trientali circiter materia, latitudine ferè, ac crassitudine æquales, vulgò membraturæ dicuntur*. Et istis correspondent quadrata illa ligna, quæ nostratibus *Quaderletti* vocantur. *Asses verò*, (prosequitur) *quæ & AXÆ dicuntur, sunt tabulæ sectiles, scandulis non absimles*. Ab *assere* fit *asserulus*, vel *asserculus*, licet *asserculum* legatur in vetustioribus Catonis codicibus ob incuriam, credo, transcriptorum. Ab *asse* verò proueniunt diminutiua *assula*, & *assiculus*, aduerbia *assulosè*, ac *assulatim*, hoc est minutim, & tanquam in assulas concisum; hinc Plautinus Ergasilus---*Aperite has ambas fores*,

Prius quam pultando vel assulatim foribus exitium affero.

Quin & verbum *assare*, vel *coassare* hinc deriuatum faciunt; significat enim *contabulare*: vnde Vitruuius *cum assatum fuerit*, inquit, *super altera COASSATIO seruatur*. Traducitur simplex illud, vná cum alio composito *inasso* ad significandum *ad ignem* B *torrere*, eò quia quæ sic torrentur, restringantur, & siccentur, vt non parum asseres imitentur. Exponuntur etiam *asseres pali*, vel *paxilli*, qui supponebantur lecticis; hinc Suetonius. *Lecticarij cum asseribus accurrerunt*. Apud Veteres etiam *asseres* dictæ sunt fœminæ, sub quarum cura nutriebantur Infantes. Nos per metaphoram *asseres* vocamus homines macilentos, qui velut *asseres* graciles sunt. Nec rarò prisci scribebant *axes*, aut *axiculos* in eodem significato, ac *asseres*, & à Græcis *axones* appellabantur. Sic vocabantur etiam tabulæ, in quibus Athenis leges Solonis incisas memorat Gellius. Æquiuocat item hoc nomen cum Fera quadam Indica *Axis* pariter dicta. Pantheram esse crederem, quam Libero Patri sacram facit Plinius. Quod porrò & *axis* dicatur lignum illud teres, circà quod rota versatur in curru, cum notissimum sit, non est pluribus prosequendum. Hucusquè propriè sumptus est *axis*; figuratè verò pro toto curru ponitur, vt cum cecinit Iuuenalis.

Dignus Aricinos, qui mendicaret ad axes.

Sic & ferrum illud, circà quod cardo ianuæ vertitur *axis* denotat; hinc *axem à cardine vellere* dicimus. Vlterius & partem cœli Septentrionalis, quam verticem, seù C polum arcticum, dicunt, cui contrarius est polus antarcticus, hinc à Græcis *antiaxon* dictus est, quandoquidem axis illis vocatur ὁ ἄξων. Nec à totius identidem cœli significatione arcetur; quod fuit in causa, vt Augustus Vates in Epicedio Longolłij ad Arnaldum Principem Britannicum caneret.

Quo surgens medius, quo fugiens nihil
Maius, sydereo nil propius duci
Celso spectat ab AXE
Pura lampade Cynthius.

Axem quoque pro regione identidem poni testari potest illud Hermici Caiadi Lusitani Poetæ clarissimi.

Annibal Italici tutor fortissimus axis.

Quod si diligentius obseruabimus τον ἄξωνα Græcorum, comperiemus secum proculdubio æquiuocare, seù nomen ab eodem quasi deductum habere fluuios *Axonem* apud Ionas in Asia minori, vbi & *Axius* Vrbs erat: *Axonam* per extremos Rhemorum D fines excurrentem; *Axiumque* adhuc duplicem, alterum per Paphlagoniam, alterumque per Macedoniam fluentem, ex cuius nouissimi aquà si pecora potent, nigros (si credere placet) pariunt fœtus, vt innuit Balthassar Bonifacius habens.

Infuscat Sybaris pecudes, at Crathis inalbat,
Candida terga Melan, AXIVS atra facit.

Et quia nimis longum foret tot alia, quæ profert Græcia *axis*, & *axonis* deriuata recensere, illud duntaxat memorabimus, quod *Axonam* fluuium prædictum Rhemensium celebrem reddit, & est circumuicinos illius populos ab illo vocatos *Axones* admodum agiles in armis fuisse; vnde Lucanus

Et Biturix, longisquè leues AXONES in Armis.

Cum verò sit *turpis sine frondibus Arbor*, ita turpe foret vbi tot alia de alijs Arborum partibus dicta sunt, hoc vnicum earum ornamentum solitis notis per transire. Est itaque

[Marginal notes: *lib. de Asse.* — *Pl. l. 12. c. 22.* — *in Capt. act. 4. sc. 2.* — *in Calig.* — *Pap. Voc.* — *l. 2. c. 12.* — *l. 8. c. 21.* — Axis *æquiu. & denom.* — *Sat. 4.* — *ode 7.* — *Ecloga 6.* — *Boccat. de fluuijs.* — *Musar. l. 3. in Selem. p. 1. n. 114.* — *l. 1.* — folia quæ & vnde dicta?]

itaque *frons frondis* folium Arboris propriè;& ideò cum de hac Arborum parte agitur, ipſam *frondis* melius, quam *folij* nomine exprimi credam: quandoquidem folium indifferenter de Arboribus,& herbis; *frons* verò de Arboribus tantum dicitur. Hæc in recto,nemine non cognoſcente,cum *fronte* æquiuocat. Etymon à *fero* traxiſſe videtur,eo quia frondes Arborum aut ferant vmbras, vt inquit Papias, aut cadentes ab Arboribus huc illuc vento ferantur. Φύλλον Græcis dicitur,vt fabulantur à *Phyllide* Demophoontis amaſia, de qua vberius in fabuloſis de Amygdalo loquemur, cum prius *petala* vocarentur folia, quæ poſthac ἀπὸ τῆς φύλλης dicta ſunt. Ego ſatius *Phyllidi* nomen dediſſe *phyllon* crederem, quam è contrà, eò quod Phyllis cum ſe Arbori ſiccæ ſuſpendiſſet, ipſa ſtatim reuireſcens emiſit *phylla*, hoc eſt folia. Aliæ quoque *Phyllides*, ſed nomine à prima deſumpto, & vt plurimum fictitio memorantur à Poetis, tum antiquis, tum neotericis, in varijs idiomatibus. Vnam præ cæteris à Martiali taxatam ſatyrico illo epigrammate *Cum duo veniſsent ad Phyllida,&c.* obſeruaſſe ſufficiat. Significat etiam *phyllon* ſpinam illam ſine caule, & ſine flore, & echino, quam alijs nominibus *leucacantham*, *& polygonaton* Græci vocant. *Phyllitis* item, hoc eſt *lapaton agrium* ab eàdem origine nomen traxit. Quid verò ſit *epiphyllis* abundè explicat Tzetzes in Chiliadibus habens.

l. 10. p. 81.
Plin. l. 22. c. 16.

Chil. 4. hiſt. 1.

Epiphyllis minimus racemulus exiſtit,
Qui poſſit operiri etiam à quouis folio.

Cumquè nobis Italis nedum *fronde*, vel *fronda* frons exponatur, ſed & *foglia* vox *folio* latinorum reſpondens,hæc dicenda eſt cognomen tribuiſſe prænobili *Folianorum* Mutinenſium familiæ, quæ per multas diffuſa eſt ciuitates. Ex ea Ludouicus Folian. Mutin. euius *Muſica Theorica* doctiſſimis pertractata ſpeculationibus impreſſa eſt Venet. 1529. in f. Latinè verò ſumpta *frons* in hoc campo literario, longo & ipſa deriuatorum comitatu venit inſtructa; quod enim totum ex frondibus conſtat, vt præcipuè coronæ,vel frondibus abundat, vt nemora, *frondeum* φύλλινον dicimus, vel πολύφυλλον *frondoſum*, pro quo & *frondiferum* φυλλόφορον ponimus. In hoc ſenſu Lucretius.

l. 1.

FRONDIFERASQVE nouis auibus canere vndique ſyluas

Ità *frondarium* adiectiuè vocamus quod ad frondes pertinet, & ab eiſdem *frondeo*, & *frondeſco* φυλλοφορέω, ſiuè φυλλιάω proceſſit, quod facere dicuntur Arbores, cum frondes emittunt, vnde *Nunc frondent ſyluæ, nunc formoſiſſimus annus.*

Virg. 3. Ecl.

E contrà *frondare* ἀποφυλλίζω frondes amputare ſignificat,& ex hoc *frondatio*, actus ipſe frondandi, atquè *frondatores*, quorum tria genera Seruius enumerat, eos ſcilicet, qui Arbores amputant, & qui è frondibus manipulos faciunt, & qui manibus folia multarum Arborum,& præcipuè Vitium auellunt,vt Solis ardor efficacius agat in vuas maturandas, & frondibus ſic auulſis pecudes alunt. Quibus in ſenſibus intelligi poteſt illud Virgilij. *Hinc alta ſub rupe canet FRONDATOR ad auras.*

Seru. in Ecl. 1. Virg.
Al. ab Al. D. G. l. 1. c. 9
Pl. l. 17. c. 1.
Cic. ad Att. l. 15.
De re ruſt. l. 1.
l. 13. c. 36.
In Poem. de Smilace.

Idem quoq; nomen competit auibus,cum in frondibus nidificant,habitant,& illis veſcuntur. Hinc rurſus *Frondiſij* dicti ſunt milites,qui fronde coronati militaria facinora egregiè edidiſſent; eiſque primò id obuenit nomen, qui Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita Annibalem contrà fortiſſimè ſe geſſit. Contendunt aliqui nomenclaturam *Fruticis*, plantæ ſcilicet *Frondatæ* magis, quam caudicatæ, ſeu quæ trunco exili, & multiplici medium Arbores inter, & herbas obtinet locum, fundatam eſſe in voce *Fruns Frundis*, illas tantum frondes ſignificantis, quæ pecudum in pabulum cedunt: quo ſpectat illud Varronis *Vnde frus ouibus, & bubus ſiet.* Quà pariter voce inter Neotericos vſus eſt Pier. Valer. canens. *—At illam purpura veſtit*
Aut crocea, aut varia, ſed frus, & Surculus idem.

Frus autem, mutato ſolum elemento *s*, in *à*, noſtratibus à Ruſticis vſurpatur, dicentibus *frua*, fructuoſitatemque innuentibus abbreuiato vocabulo. Etymon *fruticis* deriuat Papias ex eo quod *fronde terram tegat*. Nonnulli dictum cenſent à *fruticando*, ſcilicet *pullulando*, eò quia frutex ſucciſus ſemper ſuppullulet; ſed rectius Plinius verbum *frutico*, & deriuatiua *fruticor*, ac *fruticeſco*, à frutice producta ſenſit, cui propterea ſubcribere non diſplicet. Hinc *infrutico* verbum apud Galterum de Alexandro Macedone loquentem. *Nondum prodierat naturà plana tenellis*
Infruticans lanugo pilis

In Alexandreide lib. 1. prope princ.

Hanc vocem, pro ſtirpe ſignificanda Suetonius vſurpauit ſcribens *ſingulos repentè ramos à frutice dedit*. Quod porrò *frutetum*, ſiuè

que-

A quemadmodum in antiquissimis legitur codicibus, *frutectum*, atquè *fruticetum*, locus nempe fruticibus consitus, nec non *frutetosus*, siuè *frutectosus*, quod nimirùm fruticibus abundat, ac *fruticosus*, quod longè, latèq; fruticat, & multos habet *fruticantes* ramos, atque verbale *fruticatio*, à frutice deriuent, insulsum foret ambigere.

In Vespas.

Fruticibus *stolones* succedunt; isti enim sunt quasi frutices paruuli è radicibus Arborum emergentes, qui cùm sint partes *stolidæ*, atque inutiles, eximuntur, & resecantur, secus alimentum Arbori natiuæ debitum subtrrahunt. Hinc cognomen Romanæ *Stolonum* familiæ processit; Primus enim eiusdem gentis C. Licinius id nomen meruit, teste Varrone, quia cùm Agriculturæ diligentissimus esset, plantasquè, & Arbores ablaquearet, & insereret (vnde primus Oliuam inuenit, quam ab eius nomine Liciniam dixerunt) tantam *in resecandis fruticibus, quos stolones vocant* (inquit Plinius) curam ponere solebat, vt nullus in eius fundo *stolo* reperiri posset. Pro stolido homine *stolo* quoque vsurpatus videtur, & eleganter ab Ausonio

Stolones qui?

l. 1. de re

l. 17. H. N. c. 11.

Aus. ad Theon. Epist. 4.

Sed iam non potes ô stolo doceri:

Fatuum quid, nil minus ac stolones, in Arboribus sunt inanes illæ efflorescentiæ, B quæ *amenta* dicuntur, ceù à mento pendentes barbæ lanuginosæ, quarum deciduis pilis nimis exilibus alij succedunt durabiles. Ab hac arborea lanugine, cum humanæ barbæ primò erumpentis speciem referat, & *Iulus* quoque, nomine magis proprio, vocetur, *Iulos* plerique dictos autumant. Sic de Ascanio Virgilius.

Pl. l. 16. c. 29.

Iuli qui?

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulus --- Additur, &c.

Æn. l. 1.

Ab eo posteà gens Iulia processit, & cognominata est, tot Cæsares emissura, vndè idem Vates.

Nascetur pulcrà Troianus origine Cæsar,
Imperium Oceano, famam qui terminet astris,
Iulius à magno demissum nomen Iulo.

In quo pariter sensu intelligendus est Valerius Flaccus à Pio Bononien. expositus.

Argon. lib. 1. in princ.

Oceanus Phrygios prius indignatus Iulos,

Id est Cæsares ab Ænea Phrygio ducentes originem. Quot posteà ab Impp. eisdem Vrbes nomen traxerint, hoc non vno in loco memorat Plinius, septendecim ciuitates eorum nomine dictas enumerãs. Inter has dubitatur tantùm de *Alba Iulia* Transiluaniæ metropoli, vulgò Hungaricè *Gulafeyruar*, & Germanicè *Vveisenburg*, quæ C & alio nomine latinis antiquis dicta est *Sarmisdacia*. Non enim à Iulio Cæsare, sed ab *Hiula* Hunnorum Principe sic dictam volunt. Cumq; à Iulio *Iulianus* adiectiuum detorqueatur, vndè Iulianos milites Suetonius vocabat, qui diutius sub Iulio Cæsare, vel ipsi Macedoni præferendo, pugnarant; & fastus Iulianos, qui ab eodem Cæsare confecti sunt; similiterquè *Iuliana* vectigalia, quæ idem imposuit, appellamus. Pertranseo tot *Iulianos*, *Iulianasque*, quorum nomen historijs decantatum, solus dedecorasse *Iulianus* Imp. Apostata visus est. *Iuli* nomen itidem, longè impari dignitate, non autem dissimili de causa, quandam scilicet propter apparentiam communicatum fuit insecto cuidam animali multipedi (millepedam dicunt) subtilissimis vndique pilis, & veluti lanugine quadam referto, Arboribusquè passim obrepenti. Similiter *Iulus*, siuè *Iulis*, aut *Iulia* piscis est, de quo doctissimus Io. Corn. Vteruerius primus meus in Botanicis præceptor in Historia Piscium Aldrouandi vberem habet mentionem, Rursus *Iulus*, vbi fœminino genere sumatur, cantilenam quandam apud Græcos significabat, cuius meminit Eratosthenes his carminibus in Mercurio.

L. 3. c. 1. l. 4. c. 22. &c.

Ortel. tab. 78.

Pl. l. 2. c. 25.

Apollon. lib. 1.

Aldr. de Pisc. l. 1. c. 7. in prin.

D Ἠχερνῆτις ἔριθος ἐφ' ὑψηλοῦ πυλεῶνος
Δανδάτιο ςείχουσα, καλὰς ἤειδεν ἰούλους

Io. Tzet. Chil. 13. n. 494.

Vel vt vertimus ex tempore.

Vestibulo tractans Lanam Dandætis in alto
Constitit, & pulchros cecinit quam suauiter hymnos.

Nec adeò *Iulis* intenti erimus, vt infimarum quoq; Arboris partium, quæ *Radices* nomine satis noto vocantur, obliuiscamur. Æquiuoca de radice nulla (quod sciam) habentur, sed vice illorum supplet Metaphoricus istius nominis vsus ad significandas imas cuiuscunque rei partes, vt *Radices Montium*, *radices Palatij*, *radices Dentium*, *&c.* Aliàs radicem ponimus pro origine, & principe alicuius rei causa, vt vbi Parœmiographus dicebat πηγὴ, καὶ ῥίζα, scilicet *fons*, *& radix*. Ita Græcus ille apud Monosinum inquit ἡ φιλαργυρία ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐςὶ, nempe *Auaritia radix est omnium*

Radicis Denom.

Cæs. l. 1. B. Ciu.

nium malorum, vel è contrà dicimus *Virtus est radix omnium bonorum*. Nec hinc multum abest Græca illa Aristotelis apud Laertium sententia τῆς ἀρετῆς dixit, τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικρὰς, γλυκὺν δὲ τὸν καρπὸν, hoc est, *Virtutis amaræ quidem sunt radices, fructus verò dulcis*. Non enim sine multo sudore, atque algore virtutis gloriam acquirit aliquis mortalium; virtuti siquidem πρόδρομος, dicebat Hesiodus, est labor. Hoc videtur etiam Muretus in sententijs pereleganter expressisse.

Ang. Monos. l. 1. st. It. ling. p. 42. & l. 3. num. 122. Laert. in vita Arist.

Principio studij RADIX inamœna videtur,
Sed profert dulces paruo post tempore fructus.

4. Phil. & 2. de off.

Ita & Cicero *Virtus est altissimis defixa radicibus, quæ nunquam vlla vi labefactatur*, & aliàs *Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur*. Radicis synonymum est *stirps*, in hoc significato fœminini generis, vt & quando pro Arbore extirpata ponitur ab Horatio vbi de fluuio scribit,

l. 3. Carm. od. 29.

Stirpesq́. raptas, & pecus, & domos.

Aliquando suprà radicem, firmissimam denotat caudicis extremitatem, imò & totum caudicem metaphoricῶs, & tunc masculini generis est. Ita Virgilius,

Æn. 12.

Cùm semel in syluis imo de stirpe recisum.

stirps quid? Alc. ff. de verb. signif.

Sub *stirpis* etiam nomine veniunt *ferulæ*, seù *virgulta*, quæ de radicibus Arborum nascuntur, *germina* quoque nuncupata, & quæ Accursius contrà Varronis, & Columellæ sententiam, pedamenta esse arbitratur. Antiquitus etiam *stirpis* in recto dicebatur, ex Seruij asserto. Nonnunquam, præter radicem, & Plantam, genus quoque in Ciuilibus, progeniem, familiam, & originem denotat: in quo sensu Virgilius.

l. 5. Æneid.

Est tibi Dardanius diuinæ stirpis Acestes,

Hinc *successio in stirpes* emanauit: formula dicendi apud Iurisconsultos notissima. Sic *exstirpare*, hoc est *à stirpe* excidere, vel *stirpitus* euertere, in quocunque prædictorum sensuum efferatur, semper significabit *radicitus*, & funditus aliquid, ne vltrò *stirpescat*, perdere; imo & pro stirpe *Planta* quoque (licet herbarum sit proprium) non rarò dicitur. Quin & eleganter transfertur ad exprimendam Arborem. Quod eò magis congruit, quia quælibet Arbor per semem progenita prius inter plantas enumerari debuit. Genealogicam ideò Tyrannorum Othomanicorum Arborem, quam graphicè expressit ab ore draconis flammas euomentis incensam Principius Fabricius Theramensis, sic quoque poeticè circumscripsit:

lib. 4. Embl. tit. 2. allus. 1.

Piantò man scelerata in Oriente
Audace, serua, e adulterina PIANTA,
Che per disonestà crescendo è tanta,
Gh' auanza forse in numero ogni Gente.

Succedit postremò locus, vbi Arbores prouenire solent, examinandus. Hic, vt notissimum est, *sylua* dicitur, etymologia desumpta ab ὕλη, quæ Græcis materiam denotat, eo quia in ea proueniant Arbores, quæ iustam attingentes proceritatem cæduntur, ad materiam diuersis vsibus suppeditandam, vndè *cædua*, vel *incædua* solet propriè, prout occasio præbetur, cognominari; Differt à luco, saltu, & nemore, quia in hac Arbores sponte nascuntur; lucus verò conseritur, nec est cæduus, & vlterius sacrabatur alicui Deo, vel hominis alicuius cineribus, circa bustum eiusdem, vel aram, nì melius dixerim haram. Nemus autem, cum voluptatibus inseruiat, ob amœnitatem duntaxat comparatur. Saltus è contra, sylua quidem est, sed pene inuia, & ad hoc maximè destinatur, vt in eo pascant pecudes, hyement, & æstiuent; ideòq; nos illum *Bosco* dicimus ἀπὸ τοῦ βόσκειν, id est à *pascendo*, vt nemus ἀπὸ τοῦ νέμειν, quod idem valet. Hæ tamen differentiæ adeò confunduntur, vt identificatæ sæpissimè leguntur. Cæterum satis latè patet *sylua*; nam nedum pro Arborum, sed pro cæterarum Plantarum consertissimo quoquam loco non rarò vsurpatur, & identidem transfertur ad significanda scripta illa tumultuaria, quæ Græcis propriè τὰ σχεδιάσματα dicuntur, dum materiam primò velocissimè decurrunt scriptores, eamque postea digestam, & ordinatam, in longiores disponunt lucubrationes, Hoc pacto Hieronymus Lauretus Ceruariensis Monachus Benedictinus *Syluam Allegoriarum* nuncupauit Opus suum, in quo mysticos sacræ Scripturæ sensus, aliasque eruditiones complectitur; Opus inquam diuinarum literarum Candidatis summè exoptatum. Indè fluxit & nobilis cuiusdam Familiæ Cremonensis de *Sylua* nuncupatæ cognomen. *Syluulam* præterea diminutiuum

sylua & eius æqu. deriu. denom. In quo differat à luco saltu, & nemore.

hinc

A hinc detorquemus, ὑλάριον: vnde nomen *Hilarij* desumptum credi posset, nisi rectius ab *hilari* flecteretur. Aptiùs propterea dicendum â syluis impia illa Ethnicorum numina nomine, & omine prodijsse, quæ *Sylvani* appellabantur. Et istorum triplex genus assignat Antiquitas; Alij quippe *domestici*, possessionibus consecrati, dicebantur; *Agrestes* alij, qui nimirum pastoribus præerant; Alij tandem *finales* vocabantur, quod primi finales in terra lapides posuisse crederentur: vndè & in confinio lucus illis ponebatur. Eiuscemodi gaudebat nomine, seù satius dicam cognomine Plautius *Syluanus* Ethnicus sub Tiberio Prætor. Non omnes tamen *Syluani* dicendi sunt impij; Tradunt enim Historica monumenta duos Episcopos fuisse, nomine *Syluanos*, alterum Thessalonicensem, à D. Paulo constitutum; alterum Troadis, qui tanta claruit pietate, vt nauim immotam oratione solueret, & aliàs illi per noctem apparuerit Cornelius Centurio, sibiquè Templum in eius Episcopatu construi iusserit. Longè ab istis pietate desciuit Petrus *Syluanectensis* Episcopus, officio suspensus ob diuortium temerè approbatum inter Rodulphum Veromanduorum Comitem, & Vxorem suam.

B Cognomen hinc traxit & Bernardus *Syluanus* Eboliensis, Geographicis multis operibus præclarus. Item Poeta C. *Syluanus*, qui in statuam Leonis X. syluam edidit, & Pontificatus Clementis VII. panegyristes extitit. Quæ Romæ prodierunt 1524. Ita Poeta, & orator insignis fuit Ant. *Syluiolus* Parisin. cuius comica plura, elegiaca, & epigrammatica extant. Quoniam verò nos Itali syluam interdum *La Foresta* vocamus, subit ideò memorandus Petrus *de Foresta*, qui ex Abbate S. Dionysij Tornacensis Episcopus, dein Rothomagensis, S. R. E. Cardinalis, titulo XII. Apostolorum, Anno 1355. enunciatus est ab Innocentio VI. Eius gentiles floruere Brixiæ Comites, & Equites; vt tradit suauissimus exacti seculi vates P. Franc. Spinula. Nec excidit mente *Syluios* Albanorum Reges ab eisdem *Syluigeris* stationibus denominatos, cuius rei rationem Sulmonensis assignat, de *Syluio* Æneæ filio, Ascanijque fratre, & eiusce nominis primo loquens.

> *Posthumus hinc, qui quod Syluis est natus in altis,*
> *SYLVIVS in Latia Gente vocatus erat.*

Hinc cognominati sunt Æneas ille *Syluius* Polygraphus, qui post tot Voluminum C editionem ad Petri thronum assumptus Pius II. dictus est; atque Bartholomeus *Syluius* Cremonensis cuius de Eucharistia scripta Oporinus impressit. Calamo quoque notum se fecit Io. Baptista *Syluagius* Reip. Venetæ apud Turcarum Imperatorem Interpres. Multis item, & eruditis scriptis clari sunt Iac. *Syluius* Ambianus, & Barthol. *Syluanius* Salonensis insignes Medici. Nec silentio prætereundum est ab eodem pariter fonte fluxisse nomen *Syluiæ* fœmineum, quo Ilia, seù Rhea Numitoris filia, Romuliquè, & Remi ex Marte, vt ignauiter Romanorum Priores credebant, Genitrix, appellata est. Quin & sic etiam vocata est mulier illa, de qua Virgilius,

> *Syluia prima Soror, palmis percussa Lacertos.*

Quibus addenda est & *Syluia* Marcelli, de qua, ad syluam alludens, canit Marianus.

> *Retibus, & iaculis syluas Marcelle frequentas,*
> *Dum tibi nobilior Syluia Sylua domi est.*

Quod nomen vsitatius factum multis quoque nostrorum temporum mulieribus commune comperitur; *Syluaticus* porrò idem est ac *Syluestris*, & eiusmodi voce vsus est Bapt. Mant. de D. Ioan. Chrysostomo canens.

D

> *Per spelæa diù traxit syluatica vitam.*

Cum verò *Syluatica* eiuscemodi loca, vel inuia, præruptaque sint, aut intrà Montium cauitates situata, Græci τὰς νάπας indigitent, exinde *Napææ* antiquorum illæ *syluicultrices* deæ, nomine tenus pendere asseuerandæ sunt; vt *Dryades*, *Hamadryadesque* à generalissimo Arboris nomine Δρῦς, (vndè Δρυμὸς, & Δρυμός, Δρύος, ac Δριόσ, item & Δριμον, ac Δρίμων sylua dicitur) quod & de *syluicolis* hominibus, ac *syluifrago* Borea enunciandum venit. Nec hæc tantummodo *syluestria* simul, & fatua numina à *syluescentibus* ijsdem locis nominis habent originem, verùm vt quodammodò purgarentur syluæ, apud nos veræ legis, & immaculatæ sectatores iuremeritò in Sanctorum albo relatus colitur ille probissimus ab Apostolo Petro trigesimus quartus Pontifex Catholicus, Romanus, Diuus inquam SYLVESTER, cuius nomen vtrum à *Sylua* procedat, puerile foret ambigere; Et si de falsis illis deitatibus cum Marone dici potuisset.

Ex libel. var. Auth. de limitib. — *Tacit. l. 4.* — *Sur. in vita S. Corn. Cent. c. 9. die 13. Sep.* — *Rob. Abb. in Chron.* — *Ortel. in Catal.* — *Spinul. Car. secul. 9. & in Catulli Imitat. Poem. 18.* — *Ouid. l. 4. Fast.* — *Laur. Beyerl. in Thea. Vit. Hum. Tom. 3. E. pag. 251. f.* — *Æn. l. 7.* — *Ionston. Thaumatogr. de Pl. c. 6.* — *Marian. stat. Rom. l. 1. Ep. 56.* — *Mant. de Sacr. dieb. l. 9. in Septemb.* — *Ath. l. 3.*

Ecl. 6. *Dictææ nymphæ nemorum iam claudite saltus,*

Sic de isto Sanctissimo Pôtifice concludendum foret, illud Valerij Flacci in medium afferentes. *----Nec celsiùs extulit vlla--Sylua trabes.* (de Hybla.)

Idem nomen in cognomen transijt Bernardi *Syluestri*, qui de Megacosmo scripsit, & Microcosmo librum: diuersus, ni fallor, à Bernardo *Syluestri* cuius extat epist. de cura,& regimine rei familiaris impressa in Vol. Op.S. Bernardi,quia nonnulli putarunt eam à S. Bernardo compositam fuisse. Sub eàdem etymologia continetur & *Transyluania* amplissima trans Danubium Europæ Regio, quæ & Dacia, & Pannodacia, ac Valachia nuncupata est. Sic dictam existimarim, quasi *transyluas constituta.* Citrà enim numerosæ visuntur, & confertissimæ syluæ. Hinc Ortelius in descriptione Hungariæ dicebat. *Ibi iam alij montes, & syluæ ab eo loco Seuerinum versus tendentes, à Transyluania, & Vvalachia Transalpina separant.* Imò syluarum nonnullæ apud antiquos quoque regionibus integris nomen dedere. Sic *Pierium* nemus *Pieriam* Macedoniæ regionem;Hyrcana sylua Hyrcaniam Asiæ prouinciam denominarunt.

Lucus *vnde dictus.* A luco frondosissimo loco, & vmbris Arborum lucem subtrahentibus telluri pleno, & sic ideò per antiphrasin dicto, quod luce careat, *Lucina*, scilicet Iuno dicta fuit, quæ sterilissima parientibus insulsissimè prodesse credebatur, & in luco Romæ Exquilino colebatur, ex Ouidij testimonio.

l. 2. fast.
Monte sub Exquilio multis incæduus annis,
Iunonis magnæ nomine lucus erat.

Lucetius eodem pacto cognominatus est Iupiter à quamplurimis eidem sacris lucis; quo nomine vocatus est apud Virgilium miles quidam strenuus ex Turni sequacibus, quem Tros Ilioneus occîdit.Ità Poeta.

Æn. l. 9.
Ilioneus saxo, atque ingenti fragmine montis,
LVCETIVM *portæ subeuntem, ignesque ferentem---Strauit.*

Et *Luceres* Populi, tertiæ Tribus Homines à lucis condendis, & ab Asyli præcipuè luco, appellabantur, referente Plutarcho. Ita *Lucania* nostræ Italiæ Regio, omnibus ad benè viuendum vberiorem concernentibus commoditatem fertilissima, quam hodie *Basilicata* basilico, seù regio nomine vulgus appellat, inter Calabriam,& Apuliam; nec non *Lucum* oppidum Romandiolæ, quod etymon adhuc seruat, *Lugo* nuncupatum, & *Lucaris* pecunia, pretium nimirum ex lucis captatum, dicta exindè palam est, vt & fons *Lucalis*, de quo Bonifacius. (in Romul.)

Musar. l. 3. num. 58.
Neminius fons, LVCALIS, Vadimonius, atque
Larius annonæ spemque, metumque ferunt.

Sunt & *Lucania* festa, sic dicta quod in luco quodam apud Romanos peragerentur, in memoriam salutaris occultationis, quà Romani sibi consuluerunt, dum à Gallis victi, in eodem luco latitarunt. Quin & ipse doctissimi Tragœdiarum scriptoris Senecæ nepos, grauissimus orator, & Poeta *Lucanus* eàdem quoque ratione nomenclaturam habuisse non perperam censeri posset. Cuius cognominis fuit Franc. *Lucanus* Parmensis, qui scripsit de crimine læsæ maiestatis. *A luco* porrò cognomen sumpserunt Florenus *Lucus* Episcop.Feltren.ac Franciscus *Lucus* I.C.qui scripsit de Guelfis,& Gibellinis, de Tyranno, & de Regimine Ciuitatis. LVCEIAM mimam non immemoratam linquunt historiæ; quare & nos cum Mariano nostro de ipsa canemus. (Selem. part. 2. Fest. Pomp. Balth. Bonif. Musar. lib. 8. nu. 100.)

Vixi Nestoream Luceia mima senectam,
Et non displicuit fabula longa nimis.

Statuar. l. 1. nu. 195.

Lucum alio nomine vocari *nemus*, nemo nescit, & ex relatis patet; quarè secundum hoc illius nomen non nequibit originarium constitui cognominis Ludouici *Nemorei* Galli, Latinis, Græcisque Musis, ex testimonio Camilli de Camillis in suo de Insignibus, vel, vt vulgò dicunt, *Impresijs*, libro celeberrimi, vbi vlterius peculiare symbolum eiusdem recensetur. Sic & menti subit Iordan. *Nemorarius*, cuius Arithmetica, & Mathematica complura Basileę, Parisijs, & Norimbergæ lucem publicā sortita sunt. Cum porrò nemus nobis dicatur *Bosco*, non est incongruum ab illo cognominatum memorare Arnoldum de *Busco* Augustinianum, qui scripsit Volumen de Viris illustribus Ordinis sui, & Monasterij Vvindesheimensis; scripsit quoque de origine modernæ deuotionis, & reformationis ordinis sui lib. ac alia multa. Floruit autem circa sal. Annum 1470. Nominales at Arborum vestigationes Epithetis adhuc ditantur. (Tritt. de script. Germ.)

EPI

EPITHETA.

Ad Dictiuas Arborum inter nomenclaturas appositissima erit Virgiliana illa *Antiquæ Auium Domus* hunc in modum expressa.

Aut vndè iratus syluam deuexit Arator,
Et Nemora euertit multos ignaua per annos.
ANTIQVASQVE DOMOS AVIVM *cum stirpibus imis-Eruit,&c.*

Ob quam nimirum πολυσπέρεσι *in multas partes dissemintatæ*, nec non αὐτόσπερμα *per se radicatæ*, seù *per se seminatæ* Arbores dici possunt, atque μὴ λιπὸσκιαι *non linquentes vmbram*, vt eas cognominabant Nonnus,& Dionysius. Sed quæ *cantu querulæ rumpent Arbusta Cicadæ* parum vitales Vmbras meridianæ luci permistas quodammodò declarant in Arboribus, cum Sol ardentissimus *producit in lucem vmbram mortis*. Hæc enim Animalcula facillimè concr epantia insidas meridiei vmbras pro- B dunt; Hinc Arbores, prout CICADARVM TECTA noscuntur, atque HOSPITIA, fugiendæ sunt, illarumque TEGMEN tunc solum est expetendum, cum Solem sustinere valet Pecus inter pascendum.

--Canat ARBOREO recubans sub TEGMINE pastor.
Dum carpit tenerum gramina læta pecus.

Arborum tamen aliquæ *Perpetuo comantes*,atque *Æternifoliæ* dicuntur:aliæ *Mutabiles*, quarum folia decidua sunt. Easdem pariter Arbores ex causa magnitudinis, & molis ingentis, nonnulli protulerunt τανύπτορθας *Dilatantes ramos* ; ὑψιπένεας *sublimè extensas* ὑψικάρηνας,& ὑψιπέτηλας,*capite* scilicet, *& frondibus* excelsas; *Proceras, Celsas Ambitiosas, Superbas, Eminentes, Arduas*, ac μάκρας idest *Longas*; *Grandes* insuper, *Grandiscapias,Magnas,Magnique nominis* alij nominauere. Amœnioribus autem ingenijs epitheton Arborum Amœnum placuit.

Plaudit quæque suis Arbor AMOENA *Comis*.

Et huc spectant quę de Pulchritudine Arborum Græca circumferuntur Epitheta, C Homerus quippè τηλέθεωντας *longè*, seù *valdè virescentes*: Paulus Dolscius Poeta Neotericus τανύφυλλας, *quæ* scilicet *extendant frondes*; Orpheus εὐθαλέας *decorè virentes*; alijque εὐπέταλας *pulchris folijs exornatas*; ac εὐκόμας *eleganter comatas* cognominarunt; vndè Oppianus.

Εὕρεμεν, οὔτε λίθων, ἔτ' ἠϋκόμων ἀπὸ δενδρῶν.

Nec minus pulchra ex fructuum lepôre obtinuerunt Apposita. Δενδρὸν ergò εὔκαρπον, & ἀγλαόκαρπον in Florileg. cognominatum inuenio, *pulchro* nimirum, & *splendido fructu decorum*; sic quippe nouissimè cecinit Sebastianus Castilio. Ἀλλά και ὡσ δενδρῶν καρπὸς φύσατ' ἀγλαοκάρπων; & eàdem de causa simpliciter ἀγλαὸν *splendidum* dictum à Dolscio illo Monosticho Δένδρεϊ ἰσοφιής ἀγλαῷ ἤ κεν ἀνήρ. Addo ex Nonno Panopolita, ac Dionysio ῥοηφόρεας *affluentes*,quantumuis ὀυριτρέφεας scilicet *Montanas*, frequentiæ causà vocandas Arbores. Ex eo autem ab Aldo in Adagijs Arbor fuit *Annosa* proclamata, quia multæ sunt Arbores, quæ multa durando secula vincunt, *Fortes*, & *Solidæ*, licet prius *Teneræ* fuerint, vt cecinit ille

Proditus è TENERA *fuerit nouus Arbore Ramus.*

D Et quoniam Arboribus competit amborum Luminarium actiones euidentissimè pati, eas aliqui scriptores à Sole *Apollineas, Phœbeas, Apricas, Coloratasq;* nuncupauere.

Hic color Aprica pendentibus Arbore Ramis.

Et hæc apposita plurima possent esse plurimos ad effectus solares respiciendo, ita vt *Beatæ* quoque dici possent Arbores, vt apud Theocritum latinæ versionis legimus *Quem iuxta Arboribus, quæ munera cunque Beatis-Nascuntur cumulata iacent*; Certum quidem est Arbores virtute Solis dici posse quammaximè *Latas*, ἀνθεμόεντας, nempè *Floridas*, seù *Florentes, Fructuosas, Feraces, Felices, Gratas oculis, Fragrantes, Lætas, Peruenustas, Comosas, Virentes, Glaucas, Pomiferas, Reuirescentes, Fertiles*, vt cecinit *Laur. Gambara*.

Morte sua fructus pendentes fertilis Arbos
In terram excussit.

Virg. Georg. 3. — Iob. 12. — Bernardinus Rota eleg. 5. lib. 3. — Scalig. exerc. 168. — Orph. Hymn. — Homer. Iliad. ν. & 1. — Non. Dion. — Lucanus l. 2. — Anguillara in Metam. — Κυνηγ. δ. — Dant. l. 10. — Architren. in carm. — Lactātius. — Claudian. l. 3. de rap. — Hom. Odyss. ν. — Epigr. Gr. l. 1. & 4. — Seneca de Prouid. — Sannaz. eleg. l. 2. — Bapt. Mant. — Mars. Fic. — Ouid. l. 4. metam. — T. p. nauigat. — Eidyll. 15.

Fœcundas item, *frugiferas*, *fructiferas*, & *εὐώδας*, vt habent Nonn. & Dionys. hoc est *suaueolentes*, seù *odoras* fieri, vt in eiusdem Ouidij carmine liquet. *lib. 1. de Art.*

Illius lachrymis, quas Arbor fundit odora
--Vngimur, &c.

Arbores similiter Lunæ, plusquam Soli subiectæ, in locis scilicet humentibus, atque concauis nascentes *flexiles*, & *fragiles* dici merentur, atque *excauabiles*, *perdifoliæ*, *infœcundæ*, *infelices*, *tristes*, *ingloriæ*, *nudæ*, quas Lucianus diris insecutus est attributis illas vocando *Horridas*, *violatas*, *semiustas*, *rigidas*, *insanas*, *cauas*, *curuatas*, *tremulas*, *deciduas*, *verrucosas*, *viles*, *misellas*, *insensatas*. Aliqui non defuere, qui ad vtrumq; Luminare voluerunt Arbores referre, & propter luxuriantem illarum humorem *Patulas* dixere, vt Statius *Patula defendimus Arbore soles*, alij *obscuras*, *densas crispas*, *fœtas*, *vmbrantes*, *vmbriferas*, *opacas*; hinc Ouidius *ap. macrob.* *Sanaz. erdyl. 2.* *Statius.*

Cingit & augustas Arbor opaca comas. *Ouid. l. 3. fast.*

Et dum Lucanus *Altas* appellauit Arbores ad vtriusq; Luminaris actionem respexit, humorem scilicet, atque calorem hoc carmine *lib. 2.*

Propter aquæ riuum sub ramis Arboris altæ.

Quem in sensum Geoponici quoq; collimarunt Arboribus hæc cognomina tribuentes. *Vmbrosi*, *Gigantei*, *fruticosi*, *frondosi*, *ramosi*, *frondentis*, vel *frundentis* iuxtà Varronem, *Portentosi* item, *sublimis*, *excelsi*, *&c.* Ad vsus porrò Arborum nobiliores, seù vires celebriores spectando alia exurgunt epitheta, quibus Arbor in genere *cœlebs* & *mitis* nuncupari potest, *Columella l. 1. de re rust.* *Varro.*

Mitis adoptatis curuetur frugibus Arbos. *Columella lib. 10.*

Vt & *Nobilis* apud Textorem,

Arbor vt in sterili quamuis sit nobilis Agro;

Læta itidem, sicuti sensit Heroicus Tassus, vbi sic scripsit, *Gerusalem cant. 10. st. 63.*

V'è l'Aura molle, e'l Ciel sereno, e lieti
Gl'Alberi, ei prati, e pure, e dolce l'onde.

Aureis prærogatiuis dignissimam censuit Arborem Tzetzes, dum eam vocauit *Auream*, & iure optimo laudibus *formosæ*, & *generosæ* exornandam Tiraquellus edixit, nec iniuria *Vtilem* protulit Bapt. Mantuanus, & *sacram* Valerius Flaccus pronuntiauit, *Chiliad. 4. f. 69.* *l. 5. Argon.*

Vos etiam syluæ; vos Colchidos hospitis ora
Pandite diues vbi pellis nitet Arbore sacra.

Loca vlterius natalia nonnihil & ipsa conferunt ad Arborum epitheta concinnanda, vt dum eædem dicuntur *Chaoniæ*, *Acheloides*, *Cretæ*, aut *Peregrinæ*, quæ vbique viuant translatæ, vel *Indociles*, quæ non patiuntur in aliena viuere terra, *incicurabiles* proprius appellatæ, culturamq; omnem eludentes. Ob medicas demum facultates Arborum quarundã ligna *sancta* fuerunt dicta pro morbo Gallico expugnando, alia *febrifuga*, vt lignum cinæ cinæ, alia *Nephritica*, alia *Balsamica* pro renibus, & pro corde iuuandis; alia *Venenata* non solùm mortua, sed viuentia, vt Arbores vmbræ noxiæ ad Hominum quoque fauorem, quæ pessima animalia pessundent, cuiusmodi erit Arbor *βαρυφύλλη* grauis vmbræ, atque nocentis. Omnes autem Arbores, si collectiuè sumantur, illæ secundum Poetas *Plantarum Populus* poterunt nuncupari, *Trabesque comatæ*; *diuinum vertice odorem spirantes*. Sed cum tot Arborum epitheta non nisi cum admiratione considerentur operæ pretium erit earundem Mirabilia subiungere. *Fracastor de morbo Gallico.* *Epigr. Gr. l. 4.* *Virg. l. 1. Æn.*

MIRABILIA,

NOn quià plus Ponderis haberent in ruina, magnas effecit Arbores Natura, sed vt in maiori quanto maior virtus inconcussa radicum stabilitate mirabilis viuentium omnium generi profutura stabiliretur. Et quià magnitudo Pulchritudinis indiuisa Comes habetur, eam hic sectabimur magnitudinem in Arboribus, cui raritas pretium faciat, hoc est immani, nostrisque oculis insolenti constitutioni addat æstimationem; Abies propterea, quæ apud nos reperitur, & nostros sæpè fatigat oculos, etiamsì videatur in cœlum abire, despicitur quoquo pacto, *Aristot. l. 4. & hic. Scaliger exercit. 176. de magnit. Ar.*

Nil

A *Nil adeò magnum, neque tam mirabile quicquam,*
Quod non paulatim minuant mirarier omnes.

Indicas illas Arbores Turritas 144. pedum altitudinis, quæ Fortunatis naſcuntur in Inſulis, vt ſuſpiciamus, inuitat nos Plinius; Hæ quoſuis horrendos, & diros ferarum inſultus ſuperant, pernicioſiſſimoſque ſagittarum ictus hoſtiles eludunt; quarum Andini Vatis mirabilis Muſa mentionem fecit.

Aut quos Oceano propior gerit India Lucos
Extremi ſinis Orbis, vbi Aera vincere ſummum
Arboris haud vllæ iactu potuere ſagittæ,
Et Gens illa quidem ſumptis non tarda Pharetris.

Addunt Neoterici rerum noui Orbis obſeruatores, qui minimè diſcordant ab antiquioribus ad Chinarum ſinum marinas Arbores eſſe *Bruſathaer* dictas, quarum tanta eſt vaſtitas, vt immenſæ magnitudinis auibus ſtabula præbeant. *Tamgrandes ſunt,* inquit Scaliger, *vt eis etiam grauiora Animalia integra ſuſtollantur, atq; auferantur.* Quin & Arbores quaſdam in *Abibeiba* Regione indica reperiri tradunt, magnitudinis B adeò vaſtæ, atque portentoſæ, vt ſuper eaſdem integra Palatia pro Regulorum illorum habitatione fabricentur, quorum fundamenta brachijs earundem Arborum innitantur; inter quas Arbores quædam numeratur ſpecies, quæ *Cerbas* dicitur in ditione *Nicaragua*, cuius tanta eſt craſſitudo, vt quindecim hominum complexus inuicem brachia extendentium illius peripheriem claudere non poſſit; aliaque itidem in *Gambræ* Regno à ſeptemdecim hominum brachijs expanſis non contineatur. Eſt quoque vt valdè miremur celeberrimam illam Platanum Lyciam, quæ Domicilij modo adaptata, ſpecum octuaginta vnius pedum componens ſub nemoroſi ſui verticis vmbra ampliſſimum Licinio Mutiano tertiò Conſuli, Prouinciæque illius Legato ſpatium conceſſit, vt ille cum duodeuiceſimo Comite ibidem commodiſſimè epularetur; cui quidem Platano Lyciæ minimè conferenda eſt Platanus noſtras, & Bononienſis illa prouectiſſimæ aliquot ſæculorum ætatis in Villa ſuburbana Orientalium Collium Crouaria dicta ad DD. de Victorijs ſpectans, viuidiſſimè licet, atq; latiſſimè viuens. Non minorem adferet admirationem *Pala* Arbor Indica Plinij, cuius folium Alas imitans Auium longitudinem trium æquat cubitorum, & duorum latitudinem, cuius vnicus fructus *Ariena* di- C ctus quaternos ſatiare valet homines. Nouæ itidem Hiſpaniæ quædam Arbores nouitate valdè mirabiles à nouiſſimis eius Regionis ſcriptoribus obſeruatæ ſunt, quæ in repetita bis, teruè etiam in annis ſingulis fructificatione ingentis edunt molis, inuiſæque formæ, virtutiſque impenſiſſimæ fructus. Stupenda porrò, & prodigioſa quodammodo eſt Arborum refloreſcentia, & earum præſertim, quæ, præter, ſolitum luxuriantes in pulchritudine diuitias Veris in Autumno quoque oſtentarunt, quemadmodum cuenit in Gallia regnante Chilperico circà Chriſti Annum 580. vbi Arbores ferè omnes floriferæ in menſe Septembri flores denuò emiſerunt; & vti nos quoque obſeruauimus in Septembri Anni 1659. in nonnullis agri noſtri Bononienſis locis, & precipuè in Horto RR. PP. Capucinorum Caſtri Diui Ioannis in Perſiceto, vbi ex proportionata temperie Aeris pręſenti non ſolum, ſed pręceſſa, in terreaquè pingui conſtitutione pomiferæ omnes Arbores floribus onuſtæ conſpiciebantur. Sed maximè portentoſas habet, atque frequentes Indica Tellus Arborum haſce magnitudines, atq; refloreſcentias; vt Sancti Ioannis Inſula; Cui cedit Italia noſtra, Herbarũ licet copia Illuſtris ex Æſchili D quoq; inter vetuſtiſſimos Græcorum ſapientes teſtimonio, atq; lignis dotata præexcelſis, & amplis ſecundum Theophraſtum, atque Antoninum Liberalem, qui ex vnico caudice Italicarum Arborum, & latini ſcilicet agri, eo Inſulæ Corſicæ integram ingentis Hetruſcæ Nauis Carinam elici potuiſſe teſtati ſunt. India principaliſſimè Tellus ligna Ætheris affinia, delitiarumque ditiſſima edere ſemper nouit, cuius Arbores Thaumantis amiciſſimæ cœleſtis Arcus pacifici ſuaues, & odoratos influxus immediatè recipiunt; eædemque videntur cum Planetis commercia exercere quæcunque, influxuſque receptos nutrire, & impartiri ſubiectis alterabilibus refractos; Quæque perpetua coma virent, vireſque infractas omni tempore ſeruant, quemadmodum in *Thilos* Inſulæ Arboribus eſt videre, quæ Regio Terras omnes hoc miraculo ſola vincit, licet alibi quoque id eueniat, vt circà Memphim Ægypti, aliorumque patet in luſtratione locorum. Nam in elephantino Thebaidis, & in America Meridionali, celſitas Arborum, & ipſa-

Lucret. l. 2. de nat. rer.
lib. 6. c. 32. & l. 7. c. 2.
Virgil. Geor. l. 2.
Tomo 3. nauig. Petr. mart. f. 304.
Diod. Sic. l. 16. c. 4.
Theophr. l. 5. H. pl. c. 9.
Scaliger. exerc. 131. 5. id.
Auctor nauigat. gen. Ind. Occid. l. 2.
in Relat. Cadamuſti.
Pl. l. 12. c. 1.
Platanus Crouariæ Bonon.
Pl. l. 12. c. 6.
Franc. Hermand. in noua Mexic. plant. Hiſt.
prope Bonõ Arbores bis florentes anno 1659
T. 3. nauigat. p. 27.
l. 5. Hiſt. pl. c. 9. Antonini Libera lis itinerar.
Ariſt. in problem. ſect. 12. n. 3.
Gaudentius Merula de mirabil. l. 2.

ipſarum conſtantia ſublimiores Cœli prerogatiuas imitari quammaximè ſtudet. Alibi verò, ſi caudicis tam inſolens magnitudo deeſt, moles tamen aut foliorum, aut fructuum (vt ità dicam) Gigantea non deſideratur; Reperitur enim in *Cauchinchina* Arbor quædam Luſitanico Idiomate *Bananæ* nuncupata, quæ licet proceritatem eximiam non iactet, folijs tamen tam latis, & tam oblongis inſignitur, vt teſte adm. R. P. Christophoro Borro Mediolanenſe in Relatione nouæ miſſionis PP. Ieſuitarum ad Regnum Cauchinchinæ cap. 3. duo tantummodò ex eis ſufficiant ad operiendum circum circà, & à capite ad pedes quemlibet non mediocris ſtaturæ virum. Vndè eſt quod nonnulli autumarunt hanc eſſe Arborem illam Paradiſi Terreſtris, ex cuius folijs ad ſe amiciendos perizomata ſtruxerunt primi noſtri Parentes. Tam vaſtus pariter eſt in eadem regione fructus Arboris, quam Accolæ *Giacca* vocant, vt ab eodem Auctore Borro tradatur maximas quaſcunque Italiæ cucurbitas magnitudine adæquare. Et ideo ſatis eſſe ſuperq; vnicus ex eiſdem fructibus ad laſſandas vires cuiuſpiam illum aſportare conantis. Proximè ad hunc, & æquè mira magnitudine accedit Pomum Arboris, quod in Prouincia Malabar *Cachi*, ſiuè *Cicara* dicunt. Illius Arbor vnico duntaxat fructu quotannis inſignitur, non à ramis, vt in Arboribus reliquis, ſed à ſtipite, adeòque vaſto, vt & ipſe quemuis, etſi robuſtum hominem oneret; & hic traditur trecentos alios fructus ad inſtar pinearum nucum intrà ſe continere, qui noſtrorum ſinguli exæquant maiorum pomorum magnitudinem, totidemq; pelliculis diſtincti habent adhuc ſubdiuidi, quemadmodum in Echinis caſtaneæ diſiunguntur; ideòque ſumptum fuit à Cauſſino pro ſymbolo *Vnitatis præſtantis*, quo inferebat, non multitudine res, ſed prestantia magni faciendas eſſe. Alicubi quoque Arbores aquas copioſè pluunt, veluti cœlum quoddam ad irrigandam terram, & fœcundandam, vt quædam Arboris ſpecies in Inſula Ferri, *Capo Baiador* nuncupata, vna ex Canarijs, quæ nebulam ſibi circumfuſam in aquam conuertit, vndè copioſiſſimus ex ea pluit guttatus humor. De qua re doctiſſimus Balthaſſar Bonifacius metricè ſcribebat.

Inſulæ item Fortunatæ, cui Ferrea nomen
Arbor aquam præbet, complet & inde lacum.

Habemus enim ex Hiſtoria Indica Inſulam prædictam aquis omnibus carere, atq; in illa, neque flumina, neque fontes, neque lacus, aut puteos reperiri. Cui defectui mirabiliter conſuluit Natura Arborem iſtam, cuius iconem hic Lectorum in gratiam exhibere libuit, illic producendo, ex qua per vnam, aut duas circiter horas ante Solis ortum vberrimè quotidie fluens aqua, quæ optima eſſe perhibetur, collecta ſufficit alendis habitatoribus. Imo tam arcta, & ſecreta inter Arbores, & aquas ex pluribus experimentis comprobata intercedit ſympathia, admirabiliſque neceſſitudo, vt Ramis Arborum quarundam manu, & certo quodam modo circulatis, latentes aquarum venæ intrà telluris viſcera detegantur, propriumq; ſit Arborum omnium in genere aquas purgare, alioſque liquores clarificare: quod Moſes ipſe diuinitus edoctus primùm nobis indicauit. Cui alludens Baptiſta Mantuanus Carmelita, ſacro carmine ſic canebat.

Fungeris officio tu raptus ab Arbore ramus.
Quo Moſes depurgat aquas, &c.

Aquæ naturali quadam propenſione lignorum amant conſeruationem, & ni aliquod impediens actionem hanc interrepat, in contrarium ſcilicet alterans, ligna ea ab aquis perennantur, perpetuòq; durantia in ſuo eſſe redduntur. Huiuſce rei pro locupletiſſimis teſtibus habemus practica experimenta; nam ligna quæque aquis merſa, vel intrà tellurem humidiſſimam, profundamque ſepulta, ſi nunquam penetret, eòque pertingat Aer quantumuis minimus, qui portiunculam ligneam alterans, inde totam maſſam ligneam corrumpit, ſaxea fermè, & æuiterna redduntur. Sed longè diuerſa ratione rigeſcunt, & lapideſcunt ligna, inquæ huiuſmodi affatim inducatur indurationis effectus ex minerali prodiens qualitate intenſiſſima. Adeſt quidam fons mirabilis Scotuſa dictus, teſtimonio Antigoni, in Macedoniæ, & Thraciæ confinio, cuius aquæ valent lignum ſciſſum, atque confractum priſtinæ complexu amiciſſimo valetudini, & integritati reſtituere. De hoc Balthaſſar Bonifacius ita cecinit.

Amne Scotuſa ſuo plagas quæ iungit hiantes,
Fracta quoque adſtringens ligna coire iubet.

Sarmen-

Marginal notes: *Iul. Solin. Polyhiſt. c. 65. Plin. lib. 12. c. 11. Et lib. 16. c. 12. Gaſſendus Phyſ. Sect. 3. memb. 1. l. 4. c. 2.* — *Lib. 10. polyhiſt. Symb. num. 63.* — *Tom. 1. nauig. Ind. p. 389.* — *Lib. 3. Muſarum Sel. p. 2. n. 38.* — *Vol. 3. nauig. p. 88. lib. 2. c. 9.* — *T. 2. F. 302.* — *In mirabilium narrat. conger. n. 107. 158 163.* — *Lib. 3. Muſarum num. 160.*

Margin letters: E, F, G, H

A

ARBOR INDICA

In Insula Ferri, vulgò *Capo Baiador*, ex qua copiosè pluit aqua, cuius mentio, & Icon in Geographicis mappis nonnullis apparet, &c.

Hispal.p.5. c.26.

Sarmenta pariter, & quicquid tale admouetur aquæ fluminis Athamantis, protinus inflammari tradunt, licet vndæ illius frigus sit ineffabile, de quo canebat Ouidius.

lib.15.metam fab.16

Admotis Athamantis aquis accendere lignum.
Fama tenet, minimos cum Luna recessit in Orbes.

Non absimili prorsus modo Silari fluminis aquæ operari traduntur apud Lucanos, de quibus Silius, *Nunc Silarus quos nutrit aquis, quos gurgite tradunt*
Duritiem lapidum mersis inolescere ramis.

Sil. lib.8.

Et

Et Balthaſſar Bonifacius.

lib. 3. muſar.

Frigidus vt Silarus ſaxea ligna facit.

Ionſton. admir. foſſil. c. 14. & auiũ p. 271. c. vlt Aldrou. lib. 4. muſæi metallici, pag. 855. Ludou. Moſcard. in ſuo muſæo pag. 275. Septal. in ſuo muſæo c. 13. Agricola in obſeru. metall. Tomo 3. Nauig. noui orbis f. 381.

Innumera poſſent afferri lapidificatarum rerum Herbarum, Arborum, lignorum, foliorum, fructuum exempla, tam apud ſcriptores recenſita, quàm in muſæis varijs aſſeruata; verum cum noſtri in præſentiarum non ſit inſtituti de lapidibus, aut lapidificationibus tractatum contexere, ſed mirabilia tantum quæ in Arboribus conſpiciuntur indicare; illud tantum prætereundum non erit, quod in ligni ſubſtantia accidit eſſe lapideum, vti lapidei ſunt conceptus ſaxeorum voluminum per iuxtà poſitionem à calore quodam lapidifico vegetantis formatricis virtutis, vt in animalium etiam fit ventribus, vbi qualitas lapidifica in materiam agit, quæ ad duritiem acquirendam ſit apta nata. Mirabile ſupramodum eſt, & relatu digniſſimum ferreum illud Arboris naturale centrum, quod ſcribit Nicolaus de Comitibus Venetus in ſuis itinerum Indorum Anno 1532. relationibus. *Naſcitur*, inquit ille, *in Inſula Iauæ Maioris Arbor, in cuius medio virga ferrea ſubtilis exiſtit, veluti medulla quædam, cuius materiei qualibet portio tantæ virtutis deprehenditur, vt qui eam ſecum geſtet, impenetrabilis à quocunque ferro ſeruetur; & propter hoc multi ſibi diſcindunt ibidem pellem, & intrà eam prædicti ferri portionem condunt*. Et ideò de hac ſatius, quàm de cæteris græcum illud Stobei poſſet afferri Δένδρον δ'ὡς ἱεν χεσιδηρείαις ὑπὸ ῥίζαις, quod ſic inuertere libuit,

Et ceù ferratis hæret radicibus Arbor.

Sermone 7. Hiſt. Gent. Sept. lib. 12. c. 10. in Scotiæ deſcript. Epig. ſelect. n. 12.

Quid ſi diceretur magneticæ virtuti congenerem vim in Arboribus quibuſdam, reperiri, atque fundari poſſe? nam refert Olaus Magnus ligna in ſeptẽtrionalibus Regionibus naſci, quæ magneti applicita, ſaxeam duritiem, necnon vim ferri attractiuam acquirunt. Verùm ad animatas Arborum tranſmutationes quis non obſtupeſcet? Hector Boethius ſuis in hiſtoricis monumentis memorat aues quaſdam reperiri, quæ *Bernachiæ*, ſeù *Klakies* appellatæ in Orcadum, Ebridumuè Inſularum littoribus naſcuntur ex fructibus cuiuſdam Arboris Pineæ nucis forma, dum ij fructus maturi cadunt in terram; quod ſi demergantur in mari, piſces euadunt; vbi etiam ex lignis abiectitijs, aut nauibus antiquis, & carioſis vermes enaſcuntur, qui ſtatim caput, pedes, alas, plumaſque induunt, & anſerum, ſeù anatum formâ cœlum petunt. Hinc Balduinus Cabillaus egregius ſeculi noſtri Poeta canebat,

Naïadum vitreum ad thalamum tumet Arbor alumno
De ramo; expectas Poma? natabit anas.
It flos de conchà, de flore natatile Pomum:
In Pomo hoc comedet neſcius hoſpes auem.

Idem Hectoribidem.

Quin & idemmet naturæ miraculum in Alga nouiter è mari extracta ſupradictus prodidit Hiſtoricus ibidem contigiſſe; inter enim illius Herbæ caulem, & ramos à radice ſtatim vſque ad cacumen protenſos, quâ coniunguntur, conchæ quædam viſæ aliquando fuere adnatæ; cuius rei nouitate motum fuiſſe ſcribit Alexandrum Palloudianum Kilkedenſis Eccleſiæ Paſtorem, eaſque aperuiſſe conchas, in quibus loco piſcis aues inuentæ ſunt. Prædictæ Hiſtoriæ ſimile eſt illud, quod refert Plinius de Bombyce dicens, *Bombyces in Coo Inſula naſci tradunt Cupreſſi, Terebinthi, Fraxini, Quercus florem imbribus decuſſum terræ halitu animante. Fieri autem primò papiliones paruos, nudoſque, mox frigorum impatientia villis inhorreſcere, & adverſus hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas pedum aſperitate, radentes foliorum lanuginem in vellera. Hanc ab his cogi, ſubigique vnguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari, ceu pectine. Poſteà apprehenſam corpore inuolui nido volubili: Tunc ab Homine tolli, fictilibuſq; vaſis tepore, & furfurum eſca nutriri, atque ità ſubnaſci ſui generis plumas, quibus veſtitos, ad alia penſa dimitti. Quæ verò cœpta ſint lanificia, humore lenteſcere, mox in fila tenuari, iunceo fuſo. Nec puduit has veſtes vſurpare etiam viros, leuitatem propter æſtiuam.*

lib. 11. c. 23

Mirabile aliud Naturæ, & Artis ſimul ipſam Naturam adiuuantis Opus, rationique non abſonum ſubinferri hoc debet, quòd ligna nonnulla ignem in ſe ipſis quaſi conceptum conſeruare valeant, id eſt virtutem igniariam, ignem ſcilicet excitandi in ſe retineant, abſque propriæ ſubſtantiæ combuſtibilis præiudicio, vt ſunt Lauri, Hederæ, Mori, &c. eademque ex toto amittere combuſtibilitatem, ſi viſco, vel Alumine illinantur, vt atteſtatur Q. Claudius in Annalibus apud Gellium, aſſerens Turrim ligneam ad Piræum Athenienſium Portum, quam Archelaus Mithridatis Præfectus

Pl. l. 16. c. 40.

A fectus multo Alumine obliniuerat, Sylla oppugnante minimè arsisse. Innata hæc ignis, & ligni relatio ansam admirabiliter philosophandi præbet circà ligni semiputridi luminosum, siuè conceptum, siuè partum, seù potius splendidissimũ substantiæ Arboreæ Thesaurum. Tot stellati cœli portionum viuæ videntur imagines semiputridorum lignorum in tenebris schediæ micantes, vt sæpius obseruare licet, & ità pulcherrimum vitæ mysterium reuelãt. Hanc lucis amicam, seù cognatam commixtionem Arboribus inuidet Tellus cõbustibilitatem affectans, quam multis in locis obtinuit; siquidem ex Theopompo scribit Antigonus in Thesprotiâ Epiri Regione carbones cremabiles è tellure effodi. Nec id tantum istius Philosophi temporibus obuenisse monumenta certiores nos reddunt, sed & nostris quoque temporibus Bitumen terrenum, eò quod inflammabile, *Lithantrax* ideò, nempè *Carbolapis*, siuè *Lapicarbo* appellatum in Scotiâ erui se vidisse testatur Ionstonius; quin & ipso ferrarios fabros in suis officinis vti, quo pacto carbones lignei supponi sunt soliti. Eòdem prouẽtu nobilem item esse Leodiensem ditionẽ (quod & superius in denominatis innuimus) idem tradit, immò quando memoratus *Lithantrax* durior est, ex eo precarios, tanquam è ligno confici globulos. Nullibi maiorem saxeorum istiusmo- B di carbonum copiam esse scribit Laurentius Beyerlinck in suo Theatro, quam in hac Prouinciâ, vndè maxima incolarum pars illis victitat eruendis; expeditius enim funguntur munere suo coqui, vtentes istis, quàm alijs lignis, quorum ibi penuriam patiuntur, nam accenduntur celerrimè, & calorem intensissimum faciunt, qui ad liquefaciendum quoque ferrum sit potis, hoc tamen accedente incommodo, quod cibis saporem carbonaceum quodammodo communicent, quoniam illorum intensior fumus omnia quammaximè inficit. In Albione quoque, nec nisi *Taum* inter, & *Tinam* Amnes lapidis illius genus inueniri tradit *Boethius*. Vlterius habetur & in *Collao* Prouincia Peruanâ vicem ligni, carbonumque subire cęspites bituminosos ibidem extractos, resiccatosque; de quâ recertiores nos facit Monardes. Huc pertinent & concreti Bituminis Glebæ, quas ad *Oliuam* Pucici Littoris Cœnobium effodi narrat Agricola, magnitudinem rarò superantes ouorum; omnes enim tanquam lignum ardent accensæ. Pallentes illis adnasci perhibentur Arbusculæ, altitudinis plus, minusuè quadripalmaris, absque radicibus, & olidæ, tanquam pisces. Lapides carbonibus persimiles, & eâdem C comburendi præditos qualitate ex Alueo Ponti fluminis in Scythia deferri nonnulli tradunt, at non eandem illis ardendi methodum cum carbonibus inesse; ubi nanque hi flabris exuscitantur, illi restinguntur, & aquâ conspersi facilius ardent, secus oleo, & illorum odor nulli reptilium est tolerabilis. De hoc Bonifacius,

Carbonem trahit è fluuio Gens Agria Ponto,
Qui solet extingui pinguibus, ardet aqua.

Consimilis materiæ feracem fuisse Apolloniatarum Regionem testatus est Ælianus; imò addidit ibidem exiguum quendam collem ardentem extitisse, circà quem floridæ Arbores, & pleræque virides luxuriabant, & ab ipsis germinantibus, & iam adultis ignis noctù, & interdiù sine ullà intermissione ardens abstinebat. Ardẽs hoc Telluris pro accensibilitate lignosâ comparandâ ex pluribus elucet, & elicitur desiderium. Varias en plantas in lapidibus à Naturâ designatas, quarum hic vnam speciem delineatam damus in Rhenano silice sculptam. Hunc autem mihi dono dedit nuperrimè Excellentissimus Phil. & Med. Coll. Bonon. Berlingerius Gypsius. Huiusmodi charactêres nil aliud exprimere videntur, quàm flammarum naturalem cupiditatem æque iucundam, & vti- D lem, dum ex pulchro lux orta virore, cum pulchritudine videtur alternare commoditatem. Numerosam lapidum Dendritum congeriem, qui cuperet videre, is adeat musæum metallicum Aldrouandi; Septalianum item musæum, vbi tabulæ duæ asseruatæ recensentur, in quibus adeò naturaliter Arbores virent, vt miniatas iudices, præter alteram, cui Natura adaptauit auiculas super Arboribus ludentes, & vlterius in altera mons lætis vmbrosarum Arborum supercilijs in cœlum ascendit, & S. Hieronymi Historiam à natura depictã includit. Sed & antiquiores apud scriptores hæc mirabilia cernere licet; nam Plinius in lapidum visceribus obseruauit impressa nemora, & flores veluti depictos, vt in lapide vocato *Encrino*, in quo liliorum plurium effigies pulcherrimæ apparebant. Vnius eiusmodi lapidum meminit neotericus Ionstonus, in quo velut in planitie tanquam septem Arbores conspiciebantur. Iste lapis erat Achates, nec miror in eo tam mira Plantarum extitisse lineamenta, cùm & Orpheus in Achate cecinerit.

Ligna semiputrida noctu lucentia.

In mirabilium congerie n. 187.

Thaumatogr. de fossil. c. 11. *T.* 2. *l. C. p.* 78, 6.

In descript. Scotiæ.

In Prouincijs Peruanæ descript. lib. 2. *de fossilibus Diosc. l.* 5. *c.* 95.

Antigon. mirab. narrat. 151.

Musarum lib. 3. *num.* 159.

ἄγρια, *hoc est* fera.

Lib. 13. *var. sect. c.* 14.

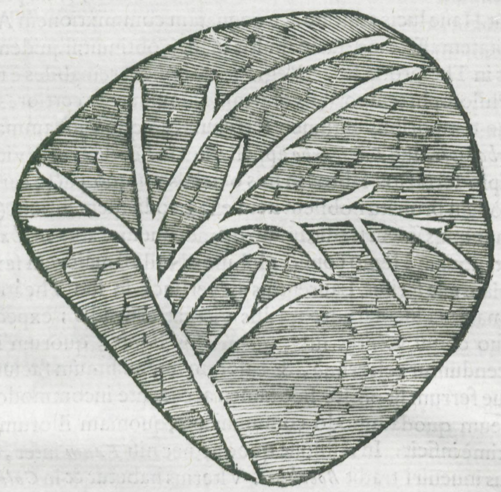
Aldr. lib. 4. *p.* 443 *foss. cap.* 63.

Plin. l. 39. *c.* 1. *Agricola lib.* 6. *fossil.*

Ionston. ad. mir. fossil. cap. 23. & 13.

Δένδρεα γὰρ μάλα πολλὰ κατόψεαι ὡς ἐνὶ κήπῳ
Ἀνθεῦντι κλάδοισιν ἐπασσυτέροις κομόωντα.

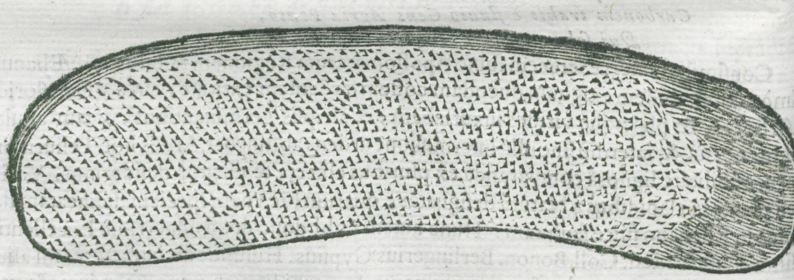
Arbores enim multas conspicies, quemadmodum in Horto
Florente ramis aceruatis ornatas.

Dura silex medio cremium sibi Viscere sculpsit,
An cupit in calcem versa parare Domos?

Sed heù perniciosam experiri quandòque cogimur, & in Arboribus, & in Tellure mixtam qualitatem; parum est Arboribus pluisse è viscere Iacchum, vt Arbor *Coutoa* Canadensis, seque totas in Cererem quodammodò vertisse certis quibusdam in locis, vt videre est in specie Arboris Fariniferæ Americanæ *Banane* nuncupatæ, ex quâ Panis conficitur, cuius Iconem hîc damus. Est autem panis ille simillimus pani ex fructu *Curcas* in Malauar, seù ex Radice *Inhame*, vel *Igname*. De quâ Scriptores rerum Indicarum.

Theuetus in Americ. descr. c. 80.
Panis ex Banane
Clus. exotic. l. 1. c. 3
Ionston. lib. 2. Arb. part. 2. num. 6.

Parum, inquam, est triticeam Arbores hîc induisse naturam, vt vitam hominum tuerentur, cum alibi sub boni quoque specie multoties eam pessundent. Satis enim proditum est quod Colchica mella super Arborum frondes collecta gustantes consternant, & exanimient, ac veluti mortuos relinquant, veneficam in viscera imprimendo qualitatem, quam ab aere, vnà cum tellure malignâ succos meliores in venena transmutante mutuatæ sunt Arbores; vndè Colchos vocat impios Epigrammatarius Bilbilicus.

Gaudentius Merula lib. 3. de mirabilib.

Et Impiorum Phasiana Colchorum.

Martial. l. 3 epigr. 57.

Adeò afficiuntur ab Alimentis, Tellureque matre Arbores ipsæ, vt admittant, non solum intus, sed ad extrà quoque transmittant durissima corpora comminuta, à quibus quàm maximè alterentur. Inueniuntur enim nonnullæ Arborum frondes, quæ guttulis metallicis ad modum roris refertæ ostendant manifestè hydroticam Plantarum vim sese ad subterraneas metallorum cauernas conuertentem, & cum iisdem metallis

A tallis commercia exercentem, ita ut plurimos effectus maximi momenti efficacissimos ab Arboribus prodeuntes admittere possimus. Hinc timendæ sunt Arbores quædam mirè noxiæ, solo ligni fumo interficientes, aliæ cœcitatem inferentes, de quibus Petrus Martyr in Relationibus noui Orbis, & Gonsalus de Ouiedo, aliæque *Baxanæ* dictæ in Regno Delij, ex relatione Odoardi Barbosæ, quæ radices habent lethalissimas, fructus autem *Nirabixi* vocatos quam maximè Alexipharmacos; aliæque valdè suspiciendæ, quæ in multũ distans validissimas extendunt actiones, nisi nos fallant Indicarum rerum Scriptores alioquin graues, qui tradunt lignum quoddam apud Indos haberi, *Parybum* nuncupatum Oleæ magnitudine in Regijs duntaxat Hortis repertum, neque florem vllum, neque fructum producens, quod omnia oblata ad se trahit, vt Aurum, Argentum, Cuprum, Æs, & omnia alia Metalla, quin etiam passerculos in propinquo positos. Quod si maius incrementum fecerit, trahere etiam ad se capras, & oues, atque alia huiuscemodi magnitudinis Animalia, quin etiam identidem & Boues: soli autem parcit Electro. Quare isti ligno Caussinus humanam æquiparabat eloquentiam, cuius tanta vis est, vt per omnia grassetur, & in sublimioribus tantum ingenijs, quæ per Hortos Regios denotari possunt, inuenitur, & non vulgus tantum per Iumenta, & Lapides significatum, sed Diuites, Doctos, & Simplices, aliosque auro, auibus, & ouibus designatos, attrahit. In Electrum verò, quod est Diuinitatis symbolum eius vis minimè extenditur, nam *terrestris sapientia stultitia est apud Deum*. Non absimili modo Radicem quandam albam in Indijs similiter earum esse virium, vt decocta, & prius contusa, si viri pedes abluat, eum rei venereæ faciat obliuisci, adeòque impuberes alterare, vt eos stimulis venereis carere cogat. E contrà verò apud Pelion Græciæ Montem spinam quandam frugiferam nasci, cuius fructus cum oleo tritus, & illitus corporis frigus indè omne perpetuò arcet. Quin & Arbuscula quædam in Phasi flumine nascens habet hoc, vt si ab eâ vir excerpat ramum, & in vxoris thalamum deportet, mulierem eam reddat nullius alterius viri appetentem, quam tamen suffitus alterius ligni impotentem ad concubitum omnem, & auersam ab omni, & quocunque venereo redderet complexu. Illud quoque dignum est vt mirentur homines, sub ditione scilicet Presbyteri Ioannis in plano quodam arenosi deserti Arbusculas nasci prodigiosas, quæ singulis quibusque diebus, vt inquit Ioannes de Mandauilla, oriente sole emergant è terra, & usque ad meridiem crescant, & fructificent; à meridie verò decrescant, C & in occasu solis sub terrâ condantur, non secus ac Loti Niloticæ sub aqua, singulisq; diebus renascantur, crescant, minorentur, & occultentur, adeò vt anni tempora in huiusmodi Arboribus nec tertiam diei partem metiri valeant. Eò admirabilitatis Arbores alicubi deuenerunt, vt solo odore, solâque vmbra alant, nutriant, adinuicemque conseruentur, vt apud Gentem Astomorum, & in Africæ riguo solo, vbi Palmæ subditur Olea, huic Ficus, Ficui Punica, illi Vitis, Viti frumentum seritur, mox legumen, omnia eodem anno, omnia aliena vmbra aluntur. Innumeræ Arbores à Virtutibus, & Vitijs nomina desumpsere, vt earum magna actiuitas, & efficacia detegatur mirè faciens ad disponendos Homines ad affectus varios. Aliquibus Arboribus Prudentiæ nomen inditum est; alijs Nobilitatis, vt in America, quæ ab indigenis dicuntur *Vachalsuth*; aliæ Verecundiæ, aliæ Tristitiæ, vt apud Goenses, quæ *Parizacata* nuncupantur interdiù flaccescentes, noctu apertæ; aliæ Lætitiæ, quæ semper florent, vndè Arbores, quæ miraculosè floruerunt in Natiuitate D. N. Iesus Christi Vniuersalem Generis Humani lætitiam, ob salutem reparatam à Redemptore ipso, Diemq; Gratiæ introductam, & Noctem pessimam peccatorum extinctam testatæ sunt. In mirabilibus Arborum con-D notandis, detegendis, non videtur prætereunda mira varietas constitutionum naturalium præcisarum, & veluti morum quorundam in varijs patrijs solis occurrentium, vt quæ in vno loco vni deseruiunt rei, in alio loco diuersis velint vsibus destinari, quemadmodum Arbor Indica nuncupata *Coppei*, vel *Cotoy* Insulæ Hispaniolæ, & alia *Thal* dicta, quæ in plerisque Indiæ partibus, excepta *Cambaie*, facit ad vsum maximopere scriptionis, apud Taprobanos autem distillat liquorem ad bibendum. Arbores Lanigeræ in Bacchania, fortè Bactriana viuunt, vt docent Mandauilla, Leonicerus, Alexander, & alij. Sed in Regno *Ceuolæ* appellato, neque isthæc, neque aliæ quæcunque Arbores fructus edunt. Alicubi in India Arbores amarissimæ sunt, alibi dulcissimæ. In vno loco perpetua fronde virent; in alio depiles ferè omnes existunt; imò etiam in alio loco ve-

T.3.nauig. N.O.l.1.c. 18.

T.1.nauig. N.O.p.356. lit.D.

Ctesias ap. Pho. p.59.

Apollon. Hist.mirab. num.17.

Id.num.18.

lib.10.Polyhist.symb num.46.

S.P.1.Corinth.c.3.

Apollin. Hist.mirab. num.19.

Alex.ab Alex.D.G. l.4.c.1.

Lib.mirab. & notab. part.d.16.

Plin.l.7.c.2

Conradus Heresb.de re rust.l.1.

Orig.20.c. 197.

Minera.del mondo f.54

Frider. Nausea Cathechism.f. 171.

T.1.nauigat.p.378. & T.3.p. 15.

C.2.mem.

T.3.nauigat.p.360. relatore Vasquez.

Petr. Martyr de reb. Oceani f. 296.
Io. Mandauilla in Itiner. Hieroſ.

nas oſtendunt aureas. Admirabiliores alias obſeruare tandem poterimus proprietates Arborum, quibus natura videtur quodammodò Artis ſedula, doctaque admodum eſſe Magiſtra. In Inſula *Loanda* Regno *Congi* contermina Arbor naſcitur patrio Idiomate *Enzanda* vocata, procera, ſemperq; virens, ex cuius ramis in altum ſe porrigentibus deſcendunt quidam veluti funiculi, qui terræ ſeſe ſpontè inſinuantes ibidem radices agunt, ex quibus nouæ naſcuntur ſtirpes prædicto modo ſe multiplicantes. Sub huius Arboris primo cortice naſcitur certa quædam veluti tela, quam contuſam, & purgatam in longum, latumque extendunt, quâ infimæ ſortis Homines, tum viri, tum mulieres ſe induunt. In eiuſdem Inſulæ parte continentem verſus ſpectante in locis quibuſdam humilibus naſcuntur Arbores, quæ dici poſſunt quodammodò piſcatrices, dum ipſarum truncis decreſcente Oceano detectis, adhærent Oſtrea carnem magnitudinis manus continentia optimi guſtus, quæ *Ambizi Amatare* vocant, ideſt piſces terræ. Arbor autem hæc *Manghi* apud eos nominatur, cuius cortex ſimilis eſt Suberi, & eo pro bouinis pellibus condiendis ad calceorum ſoleas vtuntur Indigenæ. Non procul à cataracta latiſſimi fluminis *Saire* dicti (quam Luſitani ſua lingua *Cachiuera* dicunt, ideſt caſum aquarum) multæ cùm ſint Inſulæ magnæ à pluribus nobilibus, & magnatibus Regi Congorum ſubditis habitatæ, & hi ſæpè inter ſe bella moueant, illiſque opus ſit nauibus, Natura eis prouîdit de Arbore *Licondo* dicta, quæ tantæ eſt craſſitiei, atque proceritatis, vt ex vnicâ illarum Nauigium ducentorum hominum capax fabricari poſſit; ſicque Ars Nautica, Piſcatoria, Textoriaq; naturaliter inſinuantæ videntur. Magnam quoq; philoſophandi præbere poteſt anſam illud, quod refert Plinius de annoſis ſternendis Arboribus, & de Pomis ſarcinarijs; nam prædictæ Arbores difficilius cædentur, & celerius inareſcent, ſi prius manu, quàm ferro attingantur. Item Pomorum onera à Iumentis ſtatim ſentiuntur, ac niſi prius his oſtendantur, quamuis pauca portent, ſudare eadem iumenta illicò conſpicientur. Tandem neſcio an mirabilia potius, vel fabuloſa ſint ea, quæ ſcribunt Philoſtratus, & Plinius; ille de Ardeolis Arborum luci Achillis; hic de Arboribus Proteſilai ſepulcri loquens. Ex Philoſtrato habemus: *In Pontico Mari eſſe Inſulã quã Ponti oſtium intrãtes ſiniſtram habent, & ad partem magis hoſpitalem vergentem; hæc autem albarum Populorum, Vlmorumque, & aliarum quoque Arborum apprimè ferax eſt, vt ſerie quadam iuxtà fanum ſuâ ſponte proueniant. Lucus Achilli ſacer, quem Ardeolæ (Aues ſunt aquatiles) alarum ſtrepitu, & aſpergine exornant; humi enim paululum ſuprà terram ſuſpenſæ volant; hoc autem feciſſe memorantur à tempore, quo Achilles cum Helenâ illic habitauit.* Alter Hiſtoricus magis naturalis, ſcilicet Plinius, hæc habet, *Sunt hodie ex aduerſo Iliẽſium Vrbis iuxtà Helleſpontum in Proteſilai Sepulcro Arbores quæ omnibus ephebijs eius, cum in tantum accreuere, vt Ilium aſpiciant, inareſcunt, rurſuſque adoleſcunt.* Ioannes Ionſtonius, qui Volumen Hiſtoriæ naturalis de Arboribus, & Fruticibus nuperrimè, poſtquam ſcilicet hæc nos ſcripſerimus edidit, inter Arbores admirandas ponit primò Arborem fructu imprægnante iuxtà fidem, & deſcriptionem Auctoris cuiuſdam Ecchelenſis in Hiſt. Orient. pag. 221. aſſerentis in Indiæ quâdam Inſulâ Arborem naſci fructu ſuauiſſimo, etſi à Virgine, vel nuptâ edâtur intumeſcere facit Vterum, & poſt biduum, vel triduum ad ſummum fœtum exanimem ab ſe conceptum humano fœtui ſimillimum excludit ab Vtero; cuius rei fides ſit penes Authorem. Secundò notat idem Ionſtonius ex Cluſio Arborem ſanguineos ſudores excitantem. Tertiò Arborem venereos ſtimulos edomãtem, ex quâ nunquam ignem ſtruunt Indi, metu incurſus in impotentiã Veneream. Deindè mentionem facit Arboris folijs ambulantibus Pigafettæ, ſeù Arboris frondiuiuæ Inſulæ *Cimbuboui*; mox Arboris Pudicæ ad tactum Hominis ſe contrahentis, & ſenſim poſteà ſe aperientis, aliarumque mirabilium magnitudine, & Virtutibus, &c. de quibus nos quoq; ſuis locis agemus. Non eſt tamen hîc prætereunda eiuſdem Auctoris mentio ſub num. 18. Arboris in *Soſala*, quæ arida licet in ramo reciſo per decennium vim reuiuiſcendi & regerminandi in aquâ poſita conſeruat; & ſub num. 20. Arboris in *Sumatrâ*, quæ magnum Vermem pro radice habet, cuius caudex decerptis folijs exaridus vertitur in durum lapidem; & ſub n. 21. Arboris *Chilenſis* ſemine ſerpentifero; & ſub num. 22. Arboris *Philippinarum* Inſularum, cuius folia Orientem reſpicientia ſalutifera ſunt, Occidentem verò venenoſa, & ſub num. 27. Arbuſti *Muſcarum* ſplendentium: Poſtremò fruticis Agniformis ſanguinem fundentis, & à lupis auidiſſimè expetiti; ac fruticis *Antipathetici* in Mexico. Præ omnibus autem huc-

Philippus Pigafetta in relat. regni Cong. l. 1. c. 4.
Id. Pigaf. ibid.
lib. 24. c. 1.
Philoſtrat, in Heroicis.
lib. 16. c. 44
lib. 10. c. 4.

vſque

A vſque allatis maiorem admirabilitatem ſibi conciliare videtur Arbor vtiliſſima *Mague* in noua Hiſpania, quæ omnia ad humanæ vitæ commoditatem magis neceſſaria fructificat, & de quâ iure merito Balduinus Cabillaus in epigrammatibus ſelectis canebat.

Arbor Mel pluit, Arbor aquas, pluit Arbor Iacchum,
Fila parit Arbos, & ſibi gignit, acum;
Exue mordaces ſpinoſo è pectore curas.
Pro Domino œconomum quam colis Arbor agit.

Sed Arborea admiratio, non Silentium, verum Prouerbiales pariat Sententias.

Bauh. in Hiſt. Vniu. pl. vol. 1. l. 3. c. 214
Cabillaus epigr. ſelec. num. 34.
A. Gel. l. 4.

PROVERBIA.

NOn corpori tantum veſtes, & alimenta producunt Arbores, ſed & animo quoque ſuum dant pabulum, dum ex illis vberrima ſuppetit Prouerbiorum materies, quibus quæ fugienda, quæuè ſequenda ſint, licet non paucæ ſententiarum huiuſmodi, vel ipſi vulgò per quam familiares comperiantur, doceri poſſumus.
B Sic ex illo Menandri in Fragmentis Δρυὸς πεσούσης, πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται, ideſt ARBORE DEIECTA QVIVIS LIGNA COLLIGIT, animaduertimus, quòd ſi potentem deijciat fortuna, multi in eum, quaſi certatim incurrunt, fictis ſe ſubtrahentibus amicis. Immò re diligentius perpenſâ diſcimus hinc proſperæ non eſſe fidendum fortunæ, quæ ſtatim frontem caluitio mutat; docemur infelicibus non illudendum, ſed miſerendum; inhumanum ſiquidem eſt oppreſſum calcare. Prouerbium hoc etruſcum fecit Ludouicus Areoſtus Italicæ Poeſeos ſplendor eximius, cum innuebat totius in vnum Tyrannum depreſſum populi tumultuantis impetum; dicebat enim

Monos. ſt. It. lin. lib. 3. num. 5.

Com' è in prouerbio, ogni vn corre à far legna
A l' Albero, che il vento in terra getta.

Fur. c. 37. St. 106.

In quo ſenſu cùm Populus turbini comparetur, & Tyrannus Arboribus, non niſi opportunè ſubſequi poſſumus, quòd ARBORES, ET SYLVAS EVELLIT TVRBO. Hoc enim prouerbialiter dictum fuit à Seneca innuente nullam eſſe tam vaC ſtam, tamque validam dominationem, quæ infortunijs, & ruinis non ſit obnoxia. Quam ſententiam Turcarum Dominio, ſiuè potius Tyrannidi benè applicuit Ioannes Baptiſta Montalbanus ex Galatij Comitibus Frater meus in ſuo rerum Turcicarum Commentario inter Volumina Rerumpublicarum impreſſo Lugduni Batauorum apud Elzeuirios 1630. in concluſione eiuſdem Commentarij his verbis. *Vndè facilius inſurgentibus inſuper eorum ſubditis Chriſtianis vndique opprimerentur, aut expeditionibus aſſueto milite laſciuiente diſcordia, prout proximè viſum eſt, laboraretur: ſicque proprijs armis, ictibuſque vaſtam hanc Tyrannidem Imperij Romanorum inſtar, cuius artibus creuit hucuſque, propria magnitudine preſſam corruere, in parteſque dilapſam redigi poſſe Veterum qui nouit magnitudinem, caſuſque nemo negabit.* Vndè patet, quòd non minima euerſionis regnorum in causâ eſt diſcordia inteſtina, ex eo primum nata, quòd alter alterius inuidens fortunis in maiores liuidus eſt, nec compatitur æquales, non aliter ac de duobus euenit Erithacis, in eodem reſidentibus Arbuſto; Eius enim eſt naturæ hæc auis (quam Rubeculam appellat Aldrouandus noſter, vulgòq; nos Bononienſes *Pettoroſſo* vocamus) vt alteram ſuæ ſpeciei in eodem Arbuſto non compatiatur, imò
D vix vnum indiuiduum eiuſdem ſpeciei in eodem ſaltu poteſt reperiri, vndè prouerbium ARBVSTVM VNVM HAVD ALIT DVOS ERITHACOS, in eos torqueri ſolitum, quibus parum conuenit in vno, & eodem munere verſari, & manere concorditer. Vel totum id innuit, quod alio paſſim fertur adagio *vnam* ſcilicet, *& paruam culinam duobus non ſufficere ganeonibus*, quod Alciatæum emblema bis explicat,

In Phil.
Ornith. tom. 3. l. 17. c. 30.

In modicis nihil eſt, quod quis lucretur, & VNVM
ARBVSTVM GEMINOS NON ALIT ERITHACOS.

Siuè *In tenui ſpes nulla lucri eſt, VNOQVE RESIDVNT*
ARBVSTO GEMINÆ NON BENE FICEDVLÆ.

ex Zenodoto
Embl. 93.

Et his vnà patet quâ ratione vtantur, qui ad officia ſumma aſpirant, vt magnos exindè quæſtus eliciant, mechanica propterea opificia relinquentes, viliaque propolia, in

Adag. n. 24 quibus non niſi triuiale lucrum ſperari poteſt. Huc etiam ſpectat ex Aldo aliud illud ARBOR VNA, NIDVS VNVS, quod conuenit cum veteri Ariſtophanis E

------ Non enim fieri poteſt,

Fures vt vnquam SALTVS alat vnus duos.

Lurconum eſt, & ſcurrarum, aliorumque eiuſce cenſus hominum opulentioribus adhærere; ſic ſimiles comperiuntur vermibus, qui fructuoſiores impetunt Arbores, vndè vernaculum habemus Adagium L'ALBERO PIV FRVTTIFERO E PIV PERSEGVITATO DAL VERME; quod verbaliter inuerterem

Ang. Monos ſt. It. ling. l. 3. n. 175.

Fertilior, magis eſt obnoxia vermibus Arbor.

Et ſi alio ſenſu intelligere placeret, dici poſſet hac parœmia denotari feliciores magis ab inuidia peti, quandoquidem *ſumma petit liuor.* Sic exponi poteſt hoc aliud I MIGLIORI ALBERI SONO I PIV BATTVTI, vel elegantius

Ouidius de Rem. Am. lib. 1.

Concutitur, premiturque magis, magis vtilis Arbor.

Ald. Adag. 711.

Vndè qui ſapiunt animaduerterent, quod POST FOLIA CADVNT ARBORES, ſcilicet Fortunam non eſſe paucis contentam, dum omnia ſuſque dèque decuſſans, omnia facillimè ſubuertit; nam primum infortunium ſecum inuoluit ſecundum, hocq; tertium trahit. Eò etiam ferit hoc Prouerbium, vt ſi minores iniuriæ omninò ferantur abſque aliqua ſaltem repulſione, & ſui tuitione, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, grauiores mox aliæ, imò fortè lethales ſubſequantur, vt Publiano fertur adagio. *Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam* F

Prætereà VETEREM ARBOREM TRANSPLANTARE, quaſi rem difficilem, ne dicam impoſſibilem aggredi notatur à Mantuano exclamante

T. 2. *Heù malè transfertur ſenio cum induruit Arbor.*

Et in eos dicitur, qui iam ſenes, & exactæ ætatis ea, quæ iuuenum ſunt, addiſcere cupiunt; cum illorum ingenium hebetatum, memoria imminuta, vireſque corporeæ debilitatæ non patiantur ab ijs præſtari, quæ feruidiorem manent ætatem. Hoc viſus eſt innuiſſe Io. Bapt. Mauritius Conciuis, & feruidus olim licet IMMATVRVS inter GELATOS, Coacademicus meus in ſuo ad Sanctiſs. Vrbanum VIII. Poemate inſcripto *Il Taborre*, prouerbialiter ibi canens

Coſi, più che d'vn Ramo antico, e duro, G

Cant. 2. ſt. 47.

Faſſi d'vn molle facilmente ſcempio.

Hoc eſt *Sic potius quàm priſca recens inflectitur Arbos.*

Ex Monos.

Idem ſentiendum eſt & cum D. Auguſtino dicente ARBORES HYEMS NON PROBAT, SED ÆSTAS, cùm tunc quæ æquè ac Arbores ſiccæ prius deprehendebatur aphellos, læta regerminet, maximè cum nihil ſemper floreat, ætaſquè ſuccedat ætati, vt & Tullius eloquenter demonſtrauit, & Ouidius lepidiſſimè cecinit,

Cic. Phil. 2.

Ouid. l. 3. de Art. Am.

Vtendum eſt ætate; cito pede labitur ætas,

Nec bona tam ſequitur, quàm bona prima fuit

HYEMS quippè MALA PESTIS EST ARBORVM, vt parœmiacæs ex Theocriti interprete colligitur, vbi

Eidyll. 8.

Arboribus mala peſtis hyems, ſitis arida terræ,

Squalor aquis, ceruis retia, viſcus aui.

Vndè quicunque hyemali ſenectutis tempore, quaſi repuераſcere credens, iuuenilia ſectatur, dici poteſt, quòd EX TANTALI HORTIS FRVCTVS COLLIGAT, id eſt fruſtraneè laboret ea conſectando, quæ aſſequi eſt impoſſibile. Sic Tantalus nec imminentibus fructibus, nec eminentibus laticibus potiri poterat; vndè Pelignus Amphion *------ Tibi Tantale nullæ* H

Ouid. Met. 4. fab. 13.

Deprenduntur aquæ, QVÆQVE IMMINET EFFVGIT ARBOR.

Nec admodum diſtamus ab Adagione prædicto, cùm dicimus ETIAM VETVS ARBVSTVM TRANSFERRI POTEST; De ijs enim effertur, quæ rariſſimè, & non niſi maximâ cum difficultate contingere poſſunt, & eundem ferè ſenſum importat hoc prouerbium, ac aliud vulgatum *Etiam veteres vulpes laqueo capiuntur.* Quapropter Euagrius Græcus, ex Antonij Monachi rel atione, dicebat: φυτὸν μεταφερόμενον συ-νεχῶς, καρπὸν οὐ ποιεῖ, nimirum

Non ea dat fructum, quam transfers ſæpius, Arbos

Quod ſolet hunc in modum à noſtro vulgo efferri, cum homœoteleuto, i. cum eadem deſi-

A desinentia ALBERO SPESSO TRAPPIANTATO, MAI DI FRVTTI E' CARICATO; & hinc ad instabiles homines alludit Paræmiographus, dicens: Λίθος κυλινδρόμενος τὸ φῦκος ὐ ποιεῖ, scilicet *saxum dum voluitur non obducitur musco*, sic euenit illi, qui MVLTAM SYLVAM GESTAT, hoc est inconditam, & indiscriminatam negotiorum molem peragere intendit, licet omnis rerum excessus sit naturæ inimicus, ; & propterea satius est vnum aliquid insigniter agere, quàm plura mediocriter; &, ne multa dicam, hoc saltem accidere potest, vt nimium curarum pondus illum opprimat, & succumbere prorsus cogat, quandoquidem

Attenuant corpus vigiles miserabile curæ.

Imò qui nimiam eiuscemodi negotiorum materiam amplecti conatur, & vt SYLVÆ OMNIA TENENT, (sicut inquit Virgilius) illis omnibus animum intendit, ea proculdubio tot sæuissimos animi tortores esse comperit, quibus huc illuc miserrimè distractus, sibi moritur, & uitio viuit, impeditus ne mentem erigat ad cœlestia. Sistendum itaque est in aliquo peculiari exercitio, nec huc, illucque per cætera vagandum, nè dum plura sectamur, nulla consequamur, non aliter ac Canis, qui geminorum, B quos insequitur leporum, dum vtrique intentus est, neutrum capit; Vndè Pater Ioannes Kreihing Societatis IESV, hoc adducens pro Emblemate, salubre illud consilium attulit

Sit desiderij certa cupido tui.

Sic animo viuent quieto & sua conseruabunt patrimonia diuites; sic pauperes facilius, & honestius ea, quæ desiderant sibi comparabunt, nec vsquam extremâ laborabunt inopiâ, quæ nonnunquam ad multa compellit facinora, nam *Paupertas cogit ad turpia*, & hoc fuit in causa, vt malesuadam Virgilius famem cognominaret. Hinc adagia de Brutis habemus: *La fame caccia il Lupo dal Bosco*, vel *Cane affamato non teme il* BASTONE, licet fuste maiorem ipse non habeat inimicum, quandoquidem ad immensum inter duos odium denotandum, ironicè dicitur, *Amico come il Cane del* BASTONE, hoc est, *Vt Canis* FVSTEM, in eodem sẽsu quo *vt lupus ouem*, scilicet *amat*, proferimus. Et hæc desumpta videntur ex illo Græcorum Ονος πεινῶν, ῥοπαλῦ ἀμελεῖ, nimirum *Asinus esuriens FVSTEM negligit*. Et hac de re Vlysses calamitates suas Al-C cinoo narraturus, præmisit maximè odiosum esse ventrem, qui quantumuis grauibus ærumnis obrutum, vel inuitum in sui recordationem trahit, & meritò quidem, nam

Ieiunus venter non audit verba libenter.

Non erit propterea, quod aliquis ARBORE SVB ALIENA FRVCTVM LEGERE pergat, nè re malignè subtracta sibi salutis ostium obstruat. Qui enim alienis abutitur laboribus fur est, vel ipso peior fuco mel alienum colligente, nec exinde quicquam sibi lætitiæ sperabit; *Nulli siquidem, cui rapina feliciter cessit, gaudium rapti durauit imposterum*. Expirant enim vt plurimum, vbi delictum grauius est ἐπ' ἀγορᾶσ (inquit Io. Tzetzes) ἐπὶ ξύλῳ τῷ πίνακι, hoc est IN FORO LIGNEO INDICE, quod optimè interpretatur, siuè sumatur pro extremo supplicio, quo pacto SINE LIGNIS ET VVLCANO INCENDIVM SVSCIPIVNT, siuè pro ipsis legibus, quæ reos damnant; Tabulis enim ligneis olim inscriptæ (vt diximus) leges affigebantur in foro. Testis est idem Tzetza

Πρὸ τῆς χαρτῶν εὑρέσεως, οἱ γράφοντες τὐς νόμυς,
Εν ματρικίοισ ἔγραφον, ἤτοι σανίσι ξύλοις,
D Καὶ ἐπὶ μέσησ ἀγορᾶσ ἀνήρτων τὰς σανίδας,
Ωσπερ ταὐῦν οἱ ὕπαρχοι ποιῦσι τοῖς ὠνίοις.

Hoc est *Ante chartarum inuentionem qui scribebant leges,*
In matricijs scribebant, siuè in asseribus ligneis,
Et in medio foro suspendebant tabulas,
Sicut modò Principes faciunt in venalibus.

Imò vt alio vtamur Prouerbio, cadunt sub VIRGA CENSORIA, quâ Iudicum denotatur auctoritas. Ad eos quippè spectat reos CARBONE NOTARE, quod idem est, ac *damnare*, & insontes ex aduerso *creta notare*, hoc est *absoluere*, quæ dicta Poeta doctus hoc carmine inclusit

Illa prius cretâ, mox hæc carbone NOTASTI.

Raro autem pœnas ad vltimum ducere debent, si bono publico prospicere velint; Hoc

Illos

Monos l. 3. num. 84.
L. 1. Dial. c. 4.
Arist. Polit. l. 7. & l. 3.
Plin. Iun. l. 9.
Ouid. l. 3. Met. fab. 5. de Echo.
Æn. 6.
Embl. Ethicopolit. 106
Æn. 6.
Monos. l. 1. pag. 10. & l. 9. n. 117.
Arist. in Ethic. l. 3.
Seneca ep. 17.
Tzet. Chil. 10. hist. 335.
Id. Chiliad. 12. hist. 405.
Quintil. l. 1, c. 5.
Erasm. in Chil.
Spieg. in Lex. iur. Ciuil.

illos Ciceronianum illud docere poteſt EXCISA, NON EVVLSA FRVCTIFICAT ARBOR. Nam intereſt quidem Reipublicę nè delicta remaneant impunita; ſed è medio tollere hominem, ipſum faciliter enecando, nullum eidem Reipublicæ iuuamen affert, cum ipſa metallarijs egeat, & remigibus, ac alijs eiuſcè cenſus hominibus. Quinimò ſole clarior eſt illa veritas *Princeps non eſt mortuorum, ſed viuentium*, quod quià manifeſtiſſimum VEL IPSA LIGNA TESTARI POSSVNT. Sed hæc per tranſennam. Cæterum notamus quod ſi Iudicem olim, aut quempiam alium magnatem exauctorari contigiſſet, ille A FOLIIS FERENDIS EXCLVSVS dicebatur, quandoquidem antiquitus folijs, in quibus ſcribebant, vtebantur ad ferenda ſuffragia. Sic Arborea Reſpublica videbatur vlta quodammodo, dum foliorum honore priuabantur ij, per quos TVRPES SINE FRONDIBVS ARBORES fiebant, quod etiam expreſſit Ouidius ubi exaratum reliquit parœmiacè,

Turpe pecus mutilum, TVRPIS ſine gramine campus,
Et SINE FRONDE FRVTEX, & ſine crine caput.

Simile habet Io. Baptiſta Mantuanus, quod contorſit in ſteriles homines vbi cecinit,

——— Namq; vt ſine frugibus Arbor.
Dicitur infelix, ſic & ſine prole maritus

Dedecus hoc eſt abhorribile ad horrida relatum tempora, & videtur quodammodo iniquitatis eſſe præmium. Turpem illam terram manifeſtè damnauit Sapientiſſimus Medicorum Hippocrates, quæ ſine Arboribus eſſet, ψιλὴν, id eſt *nudam* illam vocando. Nec vnica tantum Arbor valeret eiuſcemodi terram ab infelicitatis notâ ſubtrahere, quandoquidem ARBOR VNICA NEMVS NON FACIT, cùm multæ requirantur, ſicut non vnum ſufficit, ſed multa ſunt neceſſaria, ad hoc vt aliquis ſit v. g. vir probus, quod innuimus dicendo FRONS VNA, *ſeù flos vnus, nec ver, nec coronam faciunt*, quam ad rem Ariſtoteles μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Scilicet *vna hirundo non facit ver*. Sic ex Diogeniani collectaneis πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς στερρὰ δαμάζεται, vel vt penè ad verbū inuertit Boccatius *Per lo primo colpo non cade la Quercia*. Nos Δρῦν pro tota Arbore latiorem in ſenſum, & potiorem interpretantes diceremus MVLTIS ICTIBVS DEIICITVR ARBOR, & eodem adagio ad perſeuerantiam pariter animare poſſemus illos, qui cum aliquod opus audacter aggrediantur, extemplò defatigantur, ac animo cadunt. Perſeuerandum enim eſt vbi quis vult rem magnam conficere; nam ſecus corripitur à Venuſino Flacco nouello adagio,

Nequicquam CÆNO cupiens EVELLERE PLANTAM.

Quod dictum noſtrates exprimerent dicentes, *Vſcir d'intrighi*. Et hoc vt facilius fiat, quota quiſquis facere poſſit penſare debet; ſiquidem ſi vires ſint tenues, tenui quoque muneri ſunt ſupponendæ; *homini enim* (parœmiographus inquit) *cui paruus eſt animus, pauca ſunt ſatis*, quandoquidem, vt vulgò fertur A PICCIOL FORNO POCA LEGNA BASTA. Vel ad verbum Latinè

Sufficiunt modico furno pauciſſima ligna.

Si verò quis ad maiora, quam quæ vires perferant, anhelat, illis artibus illum deprimi contingere ſolet, quibus extolli credebatur, ideòque poteſt de illo dici TV TI TAGLI LE LEGNE ADOSSO, vel TV TI AGVZZI IL PALO SV'L GINOCCHIO, prouerbio deſumpto à villicis, ſi quis eorum ſtultè ſuprà propria genua ſudes acueret, ligna deſecaret, quaſi dicatur: caue; nam ὄλιθρε οὐθεὶς λόγος *præcipitij* ſcilicet *nulla eſt ratio*. Proprias itaque ſuprà vires nihil eſt attentandum. Quis enim periculo periculum addet? Hoc ex Platone monemur οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν, hoc eſt *non decet ignem igni inducere*, in quà ſententià nos Itali dicimus NON BISOGNA AGGIVNGERE FVOCO A FVOCO, aut NON BISOGNA METTERE CARBONI SOPRA LA BRACE. Sed iſtis aptius vtimur ſignificare volentes v. g. non ſinendos eſſe adoleſcentes cum ſexu diuerſo familiariter verſari; cum in tali ætate venereis homo ſit magis obnoxius cupiditatibus, quas vt Veneris ignis mulier incendit. Nec minimam ad hæc anſam præbet identidem hyemalis ad ignem confabulatio. Infantem enim ibi Cupidinem lacte vanorum ſermonum paſcunt. Quin inter cætera ſi quis à fumo vexatur, ſuperſtitioſum quoddam habent dictum pupis omnibus, & mulierculis vulgatiſſimum. *Il fumo và al più bello*; cuius originem perſcrutantibus, è Græciâ proculdubio manaſſe comperitur; illud enim notat P. Victo. in hæc verba expreſſum τοὺς καλοὺς πτερᾷ καπνός.

hoc

Ad Att. l. 5.
Ex D. Mat. c. 2. ubi Deus non eſt mortuorū, ſed viuentium, &c.
Tzet. Chil. 8. hiſt. 209.
Laur. Beyer in Th. V. H. Tom. 2. D. pag. 58. e.
De ſacr. dieb. l. 12. in Sept. de N. B. M. V.
D. Io. Chryſ ſerm. 4. ſup. ep. D. Paul. ad Rom.
Hip. de aere text. 6.
Monos. l. 3. num. 73.
1. Ethic.
Bocc. fab. 69
στερρὸς ſolidus.
Monoſ. l. 2. pag. 67. & l. 3. num. 58 & l. 7. pag. 347.
id. l. 5. num. 74.
id. l. 6. num. 106.
id. l. 3. n. 51
Plato ap. Athen. l. 10
Mon. l. 3. n. 11.

A hoc est verbaliter *fumus pulcriorem persequitur*. Quod verò grauius, & deplorabilius cõperitur, est quod aliquando non desint firmioris Iudicij homines, qui superstitiosa eiusmodi, non vt meras nugas, sed vt serium quid existiment, vndè reatum contrahunt nostrę illius parœmiæ GL' ALBERI GRANDI FANNO PIV OMBRA, CHE FRVTTO, quasi diceretur *Qui plus mente valent, minus his est firma voluntas*

Vel si ad verbum inuertere placeret Adagium prædictum

Ditior est vmbris ingens, quam fructibus Arbor.

Deductum est ab Hominibus proceræ staturæ, & oblongi capitis, per CORONAM SYRIACAM, Coronarum maximam, sed minimi honoris pariter denotatis, quos vt plurimum insulsos obseruant Physionomi, quorum vulgatissimus est aphorismus *homo longus rarò sapiens*, & propterea qui corpore præstant nati potius ad seruiendum videntur, quam ad imperandum, vt qui pollent ingenio. Hoc alluditur ad vmbrarum nimietatem valdè noxiam, pluribusq; nominibus detestandam. Arbores enim excedentes mediocritatem in genere sumptæ, ventos impediunt ne purgent aerem, cui etiam occultà quàdam iniuriâ nocent, vt Nuces, Ficus, Taxus, & amari corticis Arbores, atq; eæ, quæ tetrũ emittũt odorem. Regula tamen generali habetur ex Plinio, quod Arbores, quarum folia pediculo sunt breui, noxiam habent vmbram, & quæ ita se habent, vt per ipsas frondes non defluant imbres, idest quæ non habent folia imbricata, stillæ earum malignę sunt. Istæ præ cæteris, quia verè ferales, essent ARBORES SVSPENDIO ELIGENDÆ; qui prouerbialis dicendi modus ex Cœlio Rhodigino tunc vsurpatur, cum de re vehementer indignâ fit sermo. Duxit originem hoc dictum ex Veterum puniendi more, qui Reos Arboribus suspendebant. Et sicuti suspendiosus, cui scilicet vita suspendio sit adempta, non meretur luctus, solitasque defunctorum compassiones, ita ARBOR SVSPENDII, per quandam participationem vnius nequam hominis, detestabilis redditur. Sed abscedant tristia, dum lætiora subintrant. Multiplici doctrinarum in genere qui eruditus est, adeò vt vlterius præceptore non egeat, de se ipso dicere potest, POSSVM SINE CORTICE NARE; hoc est eò vsque cognitionis perueni, vt instructore mihi non vltrà sit opus, sed Marte meo satis facere possim. Sic enim & pueri, ne submergantur, dum nare discunt, cortices, aut cucurbitas sibi humeris adaptant, quæ tunc abijciunt, cum natandi periti supervacanea esse cognoscunt. Nec aptius ab alijs fortasse, quam à discipulis, respectu sui præceptoris efferri potest illud IN TVO LVCO, TVOQVE FANO, quippe quia nobilissimo secum acquisitæ Sapientiæ fœdere colligati. Significat enim illud adagium alicui velut ex Sacramento addictum esse vt iuratus subditus, vel amicus, quemadmodum iurarunt Laban, & Iacob pacem; Isaac, & Abimelech Amicitiæ confirmationem; Filij Israel subiectionem Dauidi in Hebron, eum in Regem super Israel vngentes; & sicuti Dei iuratio, promissionis est confirmatio, sic Fidelis Homo ergà Deum, ergàque Homines se gerere debet, & inuiolabili obseruantiâ iustam, & æquam confirmare promissionem, alioquin impius, & profanus exteriores in tenebras propelli debet

——— *procul ò procul este profani.*

Procul inquam *este profani*, quod inter cæteros, de hypocritis apprimè potest efferri, quia *omnis hypocrita est nequam*, & *non veniet in conspectu Domini*. Sunt enim vt ADONIDIS HORTI, qui tanquam aptissimum hypocritarum hieroglyphicum, teste Platone, fictilibus in vasis plantati, flores solummodo ferebant, non fructus. Est inquam illorum quisquis PVLCHER quidem HORTVS, SED SINE FRVCTIBVS. Ipsorum siquidem operationes pulcram, sed euanidam ostentant apparentiam; vnde Saluator noster inquit apud Matthęum, quod *benè prophetauit de vobis Isaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me*. Et ecce quam aptè in eosdem quadrat dictum illud mysticum Ioannis Baptistæ Mauritij Bononiensis:

Di Pentapoli sono i FRVTTI vostri
Vaghi di fuora, e dentro aridi, e brutti.

Quæ sic fortasse non ineptè reddi possent

Pulcra foras sunt gesta tui, Simulator, & intus
Lurida; Pentapolis talia Poma tulit.

Ipsi TRABEM IN OCVLO PROPRIO NON VIDENTES, FESTVCAS IN ALTERIVS OCVLIS OBSERVANT. Aliorum quippe vitia, licet minima reprehendentes,

Id. Mon. l. 1. num. 84.

Arist. Polit. l. 1.

L. 17. c. 12.

Tiraquell. de legib. l. liberorum ff. de his qui not. infam.

Monos. l. 7. num. 47.

Gen. 21. & 31. 2. Reg. 5. D. Greg. sup. Ps. 88. Exod. 13. 33. Isai c. 14. Psa. 131. Virg. Æn. 6. Isai. 9. D. Iob. 13 c. in Phædro D. Matth. 15. a Isai. 29. d. Thab. cant. 4. st. 37.

dentes, propria, quæ maxima sunt, diligentius occultare nituntur. Testis irrefragabilis est idem Euangelista, penes quem legitur. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eijciam festucam de oculo tuo; & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita eijce primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.* Nos Itali exinde hoc nostrum deducimus I BRVSCOLI ALTRVI L'OFFENDONO, E NON VEDE LE TRAVI SVE, & aliàs apud Latinos *Verrucis offenditur, & habet tubera:* quo respexit Horatius dicens *Qui ne tuberibus proprijs offendat amicum*

Postulat, ignoscat verrucis illius æquum est.

D. Matth. c. 7. a.

Monost. l. 3. n. 65.

Nec eidem est absimile sequens OGNI BRVSCOLO GLI PARE VNA TRAVE, nimirum *Trabes videntur vel minimæ festuculæ*

id. l. 5. n. 70

Eumque ferit, qui minimis quibusque valdè offenditur. Ijs etiam applicari possunt memorata Prouerbia, qui domesticorum, & sibi inuicem coniunctorum vitia nimis minorare contendunt, & quod palam est omnibus, volunt aliter demonstrare, vt cum

—Strabonem Appellat pætum pater, &c.

Sicut filius est: vt abortiuus fuit olim

Sisyphus, hunc varum distortis cruribus, illum

Balbutit scaurum, prauis fultum malè talis, &c.

At nos virtutes ipsas inuertimus, &c.

Horat. l. 1. Serm. Sat. 4

Aliorum Ingenia tarditatis insimulant, cum interim ipsi sint TRABE TARDIORES: quo Scommate vsus est Berardinus Rota Neapolitanus in Peleariam fœminam scribens *Omnibus es paleæ similis Palearia; nì quod*

Ocyor hæc vento, TARDIOR ipsa TRABE es.

l. 3. Epigr. 75.

Cui adamussim contrarium est adagium illud, quod ex foliorum Arboreorum continuis aeris motibus impulsorum instabilitate desumpsit idem Rota, fœmineæ applicans illud inconstantiæ, scilicet

Non bene mentis inops recolens quam fœmina fallax,

Quàm sit vel LEVIBVS MOBILIOR FOLIIS.

l. 2. eleg. 5.

Et eiusmodi sententiam exprimunt ad vnguem Itali nostri dicentes EGLI E VNA FRASCA, & eiusdem est sensus ac *Subere leuior*, de quo suo loco fiet mentio. Crassioris eiuscemodi Mineruæ hominem, qui nullâ licet omissâ diligentiâ vel quid minimum nequeat intelligere, hoc dicto feriunt Itali, & præcipuè Florentini

Ben' è cattiua frutta, acerba, e dura

Quella, che'il tempo mai non la matura

Mon. l. 7. p. 323.

Sic, ni fallor expressum: *Tristis, & infelix frux est, & inutilis illa,*

Tempora quàm mitem reddere nulla queunt.

Aut breuius *Infelix nullo maturus tempore Fructus.*

id. l. 7. p. 340.

In stoliditatem, & duritiem prædictorum ingeniorum, propter quam ex ferro penè constare videntur, invehitur P. Caussinus, adducens in illorum symbolum Arborem medullæ ferreæ in Iauâ prouenientem; licèt eâdem aliàs crudelitatem denotarit. Commiserandum tamen est eiusmodi hominibus, quandoquidem NON EX QVOVIS LIGNO MERCVRIVS FINGITVR. Verùm si è contrà de tali viro loqui contingeret, qui tardè studijs operam nauando, citissimè tamen proficeret, ita vt de se ipso dicere iam potuisset, *Tardè veni, sed citò me expediam*, sicut de semet dixit Accursius, cum ætatis 37. annorum primum venisset in scholam famigeratissimi Azonis Iurisconsultorum Numinis (vt ex eius sepulcri inscriptione, in imo Turris RR. Monialium SS. Geruasij, & Protasij Bononiæ fixa, patet) & de quibus quamplurima alia afferrem exempla, ni prolixitatem euitare studerem: sequens adagium non perperam enunciaretur SAT CITO, SI SAT BENE, quod desumpsit Caussinus ex proprietate cuiusdam Arboris Ægyptiæ, de qua Theophrastus *Arborem (*inquit *habemus Ægyptiam nusquam ante centesimum annum fructificantem*; vndè potest eâdem quoque significari periculosam esse præproperam prudentiam. De ijs propterea, qui maturè, & veluti pedetentim ad gloriam accedunt, dici potest: IIS FAMA CRESCIT, VT ARBOR OCCVLTO ÆVO, in hæc à Publio Francisco Spinula expressum.

Polyhist. symb. l. 10 num. 9.

id. l. 10. n. 8

De caus. Plant. c. 21.

Quid sim modo vnus ipse dicas, famaque

Crescat mi, VT OCCVLTO ARBOR ÆVO iugiter.

Spin. Epod. od. 37.

Ne

A Ne tamen à Trabe tam citò discedamus, in medio afferendum est illud, quod tunc proferimus, cum auxilio egens alteri vult opem ferre, nimirum E' PIU DEBOLE IL PUNTELLO, CHE LA TRAVE; seù cum Latinâ Clio

Longè debilius fulcrum trabe suppetit ipsâ.

Pro quo Cicero dicebat: *Qui semitam nescit, alteri monstrat viam*; immò apud eundem Auctorem pulcrum aliud legimus prouerbiale dictum de Trabe, scilicet CLAVO TRABALI BENEFICIUM FIGERE; quod colligitur ex ijs, quę scripsit, vbi habet: *vt hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit*; idque Erasmus dictum obseruat in eo sensu, quem præ se fert *Herculeo nodo quidpiam ligare*, scilicet indissolubili, quandoquidem beneficium debeat immortali, & inextinguibili commendari memoriæ. Alio modo, vt fulcimen metaphoricè significemus, vtimur baculo; vulgatissimum enim est IL BASTONE DELLA VECCHIAIA, desumptum, vt patet, ex Scipionibus, quibus senes imbecilliores sibi gradum firmant; quod & Menander adducit sub illâ sententiâ Βακτηρία γαρ ἐςὶ παιδεία βίυ, scilicet

Monos. l. 5. n. 51. de Diuin. l. 1. 7. in Verr.

B *Ipsa potest BACULUS VITÆ SAPIENTIA dici.*

Per hanc itidem ab Italis parœmiam expressum,

Non può cader chi hà la Virtu per guida.

Reddam *Non metuit lapsus, cui dux est candida Virtus.*

Baculus enim Βακτηρία dicitur Græcis. Cumq; à baculo diminutiuè nos Itali dicamus *Bacchetta*, virgam intelligentes, genuinâ linguâ prouerbium efferimus de eo, qui supremam habet potestatem EGLI GOVERNA A BACCHETTA, sumptum ex eo, quod baculus dominij sit symbolum. Et hinc Moscouitarum Princeps, vbi quempiam nobilium aliquo vult officio donare, baculum illi tradit, quo significatur in omnibus eidem, veluti Principi, obtemperandum. Magistratus autem abiens eundem baculum recipit, & in manu Principis, vel eius vicem gerentis reddere solet. Sic merita conferuntur præmia Virtuti, quæ non rarò sub sordido palliolo delitescit. Hetruria sic hanc exprimit sententiam. SPESSO SOTTO ROZZA FRONDE SOAVE FRUTTO SI NASCONDE, quam vel ad verbum sic traducerem

Mon. l. 1. pag. 29. Alex. Guagnin. de nece Ducis Rostouien. Laur. Beyerl. in Th. V. H. I. pag. 322. f. Cic. 2. Quæst. Tusc. Mon. l. 7. n. 67.

C *Sæpè rudi sub fronde latent suauissima Poma.*

Sapientis istiusmodi hominis est potioribus, & tutis acquiescere, nec, vt vulgò effertur, PER ARBORUM CYMAS OBAMBULARE, nodos videlicet in scirpo quærendo. *Non* enim *debemus* (inquit Apostolus) *sapere plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Sic in agibilibus omnibus cautè inceditur, & super cætera noscitur, quod NEC FICTIS AURIBUS EST FIDENDUM; quod Prouerbium transfertur ad symbolicas Arborum aures, nimirum folia, cum quis dictum, factumuè à seipso post Arbores, id est in occulto, credit omninò permansurum ignotum, non ponderatâ illâ Euangelistæ sententiâ: *Nihil opertum, quod non reueletur*. Huc propius accedit, quod vulgariter apud nos Italos in Prouerbio fertur: LA SIEPE NON HA ORECCHIE, MA VI E' BEN CHI GLI LE METTE, non illepidè translatum

D. Matth. cap. 6. Monos. l. 1.

Aure carent sepes, sed adest qui conferat aures

Quod à veritate alienum haud esse comperitur, dum ad accusandos impios, vel ipsa ligna facunda videntur; & propterea non ineleganter tunc proferri posset, vbi de aliquo actum esse quis vellet innuere, cum & de malè perdito dicamus E GLI E' PER

D LE FRATTE; sepem enim nos *la fratta* ἀπὸ τῦ φράττειν, id est *à sepiendo* vocamus: Metaphoricum hoc ideò dictum illis non incongruet applicare.

Flatibus arrectas Arbos exporrigit Aures,
Cogere ut ipsa queat lubrica fama sonos.

Ita SYLVARUM AURES HABERE SUSPECTAS Prouerbij locum obtinuit, vbi de meticuloso fit sermo, cui si addatur malæ conscientiæ stimulus fugâ incertâ quaqua versum consequitur, vnà cum illo Chaim desperato sensu, *Omnis qui inuenerit me, occidet me*. Diuinâ id fit permissione, vt hæc moralis, nisi physica resonet echo, quæ Deo fidelior, quam hominibus erit

D. Bernardus Epist. 4 in laud. Humilium. Nou. adag. 459. n. 327 Gen. 4. c. Hor. in Art. Poet.

Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Quod totum, immò simul non in syluis tantum, sed & in aulis tutius esse silentium, multo sermone, & incongruo, doceri deberemus ex illa Biantis sententia ἄκυε πολλὰ,

καλὰ

λεγ' ὀλίγα, ſcilicet *Audi multa, loquere pauca*, quam nos Itali ſub his verbis, vt plurimum, enunciamus: *Parla poco, e aſcolta aſſai, Che già mai non fallirai*. Elegantius autem *Pauca loquens, multa audi, & non erraueris vnquam.*

Monos. l. 3. num. 268. & 269.

Nec inconſultò, quandoquidem πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει, nempè *Multiloquium multa errata continet*, vt inquiebat Apollonius, cuius alia eſt ſententia τὸ σιωπᾶν ἀσφαλές, nimirum *tacere tutum*. Nam

Quod ſemel emiſſum, volat irreuocabile verbum.

Et Zeno Cittienſis apophthegmaticè protulit ideò datas nobis à naturâ duas aures, & vnicum os, vt plus audiamus, quàm loquamur, & ſic quiſquis obtrectationem ipſam nihil vnquam pendebit, quin eandem interimet, quippè quia

Binæ aures centum cogunt muteſcere linguas.

Embl. mor. 26.

Hinc doctiſſimus Ioannes Franciſcus Bonomius Bononienſis cecinit,

Vt ſapiens habeare, ſile; doctrina ſilere eſt.
Quiſque loqui potis eſt, non bene quiſque loqui.

Non tamen omnimodum ſuadetur ſilentium, ſed tantum opportunum. Inter extrema tutum mediat; Hoc eſt capeſcendum, vt eleganter ſcripſit præfatus Bonomius

Iniuſtum, iuſtumque inter ſtat terminus æqui.
It bene qui hoc ſumit; qui illud, in ima ruit.

Embl. moral. 33.

Sic qui bene nos admonet, nequibit aſſerere ſe ſurdis fabulas narrare, SVRDOS ALIOQVI STIPITES ALLOQVENDO, ex eo deductum, quod STIPITEM, ſeù CAVDICEM dicamus hominem, qui nihil intelligere valeat, vel tanquam ſurdus ſalubribus dictis recuſat aures præſtare. Hinc ſacrum adagium *cum dormiente loquitur, qui narrat ſtulto ſapientiam*. Quod aliàs attulit Parœmiographus, vbi πρὸς ἐρήμοις, inquit, ἀκταῖς συναυλίαν ὀλοφύρῃ, nimirum *Ad deſertos ſcopulos lamentationem dicis*; ex quo nos Itali Arboream itidem ad rem alludentes deduximus, TV PREDICHI AL DESERTO, ſcilicet AD SYLVAS ORAS. His optimè conſonat Naſonis Muſa, dum ait *Quid iuuet AD SVRDAS ſi CANTET Phæmius AVRES?*

Eccleſ. 22.

Monos. l. 3 n 86. & l. 6. num. 12.

Greg. Lyl. Gyr. de Poet. hiſt. Dial. 2.

Monos. l. 6. num. 101.

Erat enim hic Phæmius Homeri Vitricus, & Ludimagiſter, qui ſi fortè ſurdum ſuſcepiſſet edocendum, oleum, & operam proculdubio perdidiſſet. Idem priuignum inſtruxit, quo, licèt cæco, nemo potiorem habuit poeticorum colorum ſcientiam. Sic patuit à Sapiente præceptore, ſapientem diſcipulum reddi, ſicut & à bono patre bonum effici filium, quod exprimit noſtra illa parœmia OGNI PIANTA SERBA DELLA SVA RADICE, pro quo fæx vulgi LA SCHEGGIA SOMIGLIA IL LEGNO. Vtraque ſic traduci poſſet

Quæque ſuas radix tranſmittit in Arbore vires,
Et quæuis proprio ſunt fruſta ſimillima ligno.

Monos. l. 3. n. 41. & 115. l. 6. n. 45. & l. 7. p. 348.

Eiuſmodi eſt & *chi li ſuoi ſimiglia non* TRALIGNA, *ſ. nuſquam degenerat qui ſimilis eſt ſuis*. Si tamen ſecus euenire contingat, vt malus è bono proueniat, qui & malum pro bono impiè reddat, ſolemus ex Petrarchâ dicere, DI BVON SEME MAL FRVTTO, nimirum

Ex optimâ ſemente fructus peſſimus.

Cant. 48. 1.

D. Matth. 7. c. 2. c.

Sic hominum mentem ex operibus cognoſci nos docet Euangelicum illud, E FRVCTV COGNOSCITVR ARBOR, quandoquidem ARBOR BONA BONOS FRVCTVS FACIT, MALA MALOS, quæ ideò A STIRPE EVERTENDA eſt, ne fructiferæ Arboris locum immerita occupet, vt pariter accidet cuiuis impiè viuenti, qui funditus perdetur, ſucciſus ad ignem. Ad ignem inquam, non ad eum, qui deſcribitur à Poetâ exponente homœoteleutica illa Italica *Fuoco che arde in cima, non ne far ſtima*, vel *Fuoco che arde in vetta, non l'aſpettare infretta*, hoc diſticho

Monos. l. 8, p. 365. & 366. & l. 3. num. 59.

Ocyus extinctum cernes, quod vertice lignum
Ardet; ita in ſummis deficit omnis homo.

Sed ad ignem inextinguibilem excidetur. Cumque eiuſcemodi Animabus æterno addictis tormento infelicius nihil excogitari valeat, non importunum erit de eiſdem efferre, quod metaphoricè deſumitur ab Arboribus non inciſis, dum obſeruatur quota luna blattas patiantur, & de ſummè infelicibus profertur, quod nimirum

CÆSA INFELICI fuerint RAMALIA LVNA.

Quodnam enim infauſtius tempus, quam id, quo aliquis in peccato mortali ſuccidi-

ditur?

A ditur? Hoc dictum illud imitari videtur, quod in miserrimos iactatum à Græcis memorat Eustathius, nempè ἐν τετράδι γεγεννημένους, *Quartâ lunâ natos*. Secus, & mitius interpretamur his verbo tenus affinem parœmiam nostratibus communem, BVONE LEGNE: FVRONO TAGLIATE DI MAGGIO, vel

In Hom. Odyss. ε.

Optima sunt; Maio siquidem sunt mense recisa ---- Ligna.

Vtimur enim hoc, cum aliquis dissimulans, ad interrogata non respondet, sed importunum quid, longèque à proposito dissitum, effert; Sicuti si qui loquendo longè digrederetur à sermonis subiecto, de ipso vernaculum illud enunciaretur E' SALTATO DI PALO IN FRASCA, vel DI RAMO IN PERTICA, non secus ac aues, quæ iuxtà Græcam illam phrasim inter adagia recensitam à Diogeniano πωτῶνται ὄζον ἀπ' ὄζω, hoc est *de ramo in ramum volitant*. Aut melius DE ARBORE IN ARBOREM ITVR; quod tamen mirum haud est, cum non sit inter homines qui CÆSPITARE non possit. Hoc etenim prouerbialiter applicatur difficultatibus, in quas impingimus ex improuiso, dum aliquid peragimus, eo modo, quo quis offendit in viâ durum ad cæspitem inconspicuum, non sine lapsus periculo. Et propterea sæpè ruunt

Monos. l. 6. n. 69.

Monos. l. 7. num. 19. & l. 2. p. 71.

Theocr. Eidyll. 15. in fine.

B negotia solius aduersæ fortunæ culpâ, & minimè ex imprudentiâ nostri; nam

---- Sors omnia versat.

Virg. ecl. 9.

Sed peius est, quod verò verius comperiatur illud Plebeculæ dictum, OGN'VNO NE HA' IL SVO RAMVSCELLO, desumptum credam ex illo Senecæ, *Nullum ingenium, tametsi magnum, sine mixturâ dementiæ fuit*; quod si in genere moris sumatur, potest hunc sensum facere, scilicet neminem esse mortalium, cui nequeat vitium aliquod opponi; hic enim ambitionis, ille libidinis, hic inuidiæ, ille auaritiæ adeò sordidæ morbo laborat, vt NE CORTICEM QVIDEM PROXIMO DARET. Optimum oppidò est honesta omnia scire, vt sentiebat inter Græcos Sapientes Menander; sed cum aliæ sint viæ sciendi alijs excellentiores, & eadem non omnes nos alat exercitatio, quemadmodum longè scitè discurrebat Pindarus, ideò à Prouerbijs Arborũ exaratis ad earundem Problemata discutienda, quę ad propositum tendere nostrum cognouerimus, erit transitus; & Rationibus hoc pacto præibunt Auctoritates, cum hæ in prouerbijs eluceant, illæ in Problematibus exquirantur.

Mon. l. 6. n. 19. & 113

P. manut. in App. Adag.

Ap. Stob. serm. 3.

Ode 9. Olymp.

C

PROBLEMATA.

NOn inutilis equidem, nec iniucunda perquisitio illa est de Arborum primæuâ conditione, num illa fuerit mitis, siuè syluestris totaliter, vel partim mitis, partimque syluestris. Cui quæsito facilis videtur esse responsio ex ipsius Sacræ Scripturæ verbis, *Produxitq; Dominus Deus de Humo omne lignum pulcrum visu, & ad vescendum suaue*. Vndè colligitur omnes Arbores tunc fuisse floribus ornatas, fructibusq; onustas comestibilibus; Nam sicuti Homo innocens fuit, in statùque perfecto creatus; sic plantæ ipsæ minimè horrentes spinis, minimèque noxiæ tunc temporis fuere creatę, illæque solum post Adami peccatum in terrâ sylueſcere cœperunt, & spinis horrere, saporibusque ingratis repleri, quando transgressoris pœnæ particeps Tellus hanc subijt sententiam; *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex eâ cunctis diebus vitæ tuæ: spinas, & tribulos germinabit tibi*, ita ut laboriosa dehinc esse cœ-

Genes. c. 2.

Genesis cap. 3.

D perit Arborum cultura, necessitasque inuecta Geoponices præceptorum, iuxtà illud

---- Fructusq; feros mollite colendo.

Virg. 2. Georg.

Naturaliter tamen, secundumquè Philosophos purè naturales Aristotelem, atque Platonem, dici posset Arbores à principio fuisse syluestres, quià Natura ab imperfectioribus incipit, & ad effectus progreditur completos, cum per motum, & mutationem agat, id est in tempore, vbi dispositiones paulatim interuenire debent, ad formam introducendam in compositum, & cum agens naturale respectu Dei, Entis perfectissimi, sit valdè imperfectum, ipsumque agat in passum, sibique assimilet, idem non potest perfectum omninò facere; semper enim proceditur naturæ viribus à remisso ad intensum, vel à tarditate ad velocitatem, &c. & non aliter: Sed in Viâ Veritatis dicendum est Arbores primordia habuisse felicissima, atque perfecta, & ideò mites omnes fuisse, quæ in generationibus postmodum secundum naturæ ordinem succedentibus, pri-

Aristot. l. 3. Phys. T. 6. id. l. 1. de generat. T. 11.

mò syluestres, & feræ sunt, deinde fiunt mites artificijs varijs mediantibus, vt sationis, insitionis, transplantationis, culturæq; exactioris. Et hoc indicant, immò demonstrant semina vulgò dicta, in quibus sub formis diuersis conceptaculorum ad modum Ouorum in Animalibus gignuntur, fouentur, & excluduntur Arborei fœtus, qui omnes naturæ sunt syluestris, etiamsi è ventre mitium Arborum prodierint; circà quæ semina nobis excitare contingit aliud soluendum Problema, nempè cur Plantarum prædicta semina ingesta per os Animalium integra, & inalterata egerantur? cum tamen terræ commissa immutentur, & pullulent, vt ipsa docet experientia: & quare aliqua ex iisdem seminibus nisi deuorata, & egesta nascantur, & super Arbores tantum, vt visci semina, quorum sator est Turdus, vndè Prouerbium effluxit *Turdus sibi cacat mortem*. Cui respondet Aphrodiseus id esse, quia sementica pleraq; grana sunt parua, & sicca, duriusculiq; corticis, quare facilè concoqui nequeunt, nec ita facilè patiuntur vegetandi vim sibi connaturalem resolui, quam peruicacius retinent, vndè non vnam tantum præparationem ad germinandum requirunt aliqua. Posset addi calorem solum non sufficere ad dissoluendum semina, sed requiri humidum analogum, atque subiectum fouens, nimirum Tellurem, vel mediatè, vt in visco nascente non alibi, quàm super Arbores, vel immediatè, vt in foueis, & sulcis terræ pinguis, riguæq; . Et quoniam eadem semina in genere sunt maximæ virtutis, ex Aristotele docente, quod Plantarum acrium semina sunt acriora, quàm radices, & folia, tanquam fundamenta, & Origines partium omnium, & qualitatum vniuersarum tam gustabilium, quàm olfactui, visuique subiectorum; in quibus seminibus humores omnes virtualiter continentur, & iidem propterea coalescunt in plantas, vel ad aqueitatem, vel ad resinosam, gummosam, melleam, pinguemuè substantiam variorum colorum, & odorum tendentes, sic longiori, aut breuiori temporis spatio, alijsq; concurrentibus circumstantijs diuersis in seminibus vegetatiua Virtus in actum promouetur. Hic exquirere alius posset, cur genus stirpium syluestrium, magisque ferarum validius sit, & lætius vrbano? vndè solet apud Agricultores dici syluestrium Plantarum Tellurem esse matrem, vrbanarum verò nouercam. Cui respondet Alexander, id esse, quoniam solertia Naturæ humano non creatur ingenio; Natura enim conseruationem primariò intendens, effœminatos, & effœtos nimio artificio fœtus præternaturali quadam relaxatione ad nimiam vel magnitudinem, vel numerositatem festinantius quoque, quàm par esset incitatos auersatur. Hinc & Arborem ipsa Natura felicius in vno quam in alio alit, augetque loco, vbi scilicet Cœlum, Terraque simul in qualitatibus ipsis specificis Arboreæ speciali magis congruunt temperiei; tunc enim Natura liberiori manu sua munera expandit, inque flores, summosque germinum apices, in quibus balsamicos sublimes inserit succos cœli verius filios, conuertit: Hinc non immeritò Balsami vocem Lingua Punica exponit *Baalsamex*, id est Cœli Donum. Transeunt aliquando Arbores aliquot in alias Arbores, primæua mutantes folia, aliosque colores, & mores induentia, vt alba Populus in nigram; Olea in Oleastrum; Arbor fulgurita desinit esse dulcis in Pomis, quæ aspera, vel etiam amara fiunt. Id fieri præcipuè diceret Scaliger Cœli suffragio, quo aliæ Arbores foliorum occupant perennitatem, quæ aliàs *----folijs pronos mutantur in annos*,

Probl. sect. 20. Probl. 10.

Ambrosius Leo Nolanus Probl. 375.

Probl. l. 2. num. 52.

Exercit. 141. & 156.

Hor. in A. P.

Ita ut quæ beneuolo Astrorum aspectu, blandoque tepôre tanguntur, prærogatiuas acquirant meliores, & ex potamijs v. g. Thalascijs, Limnadibusque, id est fluuialibus, marinis, & palustribus, lemniades, siuè campestres, atque fructiferæ, simulque speciosæ euadere possint. Ad quid (dicet aliquis) tam de leui tribuere, atq; concedere carnem, musculos, neruos, venas, cor, iecur, matricem, artus maiores, minoresque, & alia membra Arboribus ipsis absque motu animali, & progressiuo? frustrà enim est calceamentum, cuius non est calceatio. Cui satisfieri posse autumo tali ratione per tradita ab Aristotele, alijsque Scriptoribus, nimirum prædictas partes minimè vniuocas cum membris Animalium fortitudinis, & roboris durabilis causâ fuisse à naturâ fabrefactas; vndè fibræ virium internarum vehiculum, & viscera ipsa sunt perficientia instrumenta, & Artus sunt retinacula validissima earundemmet virium immobilis persistentiæ; in cuius sensus confirmationem cecinit Virgilius

L. 2. Georg.

Tum fortes latè ramos, & brachia tendens,
Huc, illuc, media ipsa ingentem sustinet vmbram.

Confe-

A Conferunt præterea nonnulla ad alia nodosæ Arborum Articulationes, nimirum vel ad diſcriminandas ætates, & coaleſcentiam corticum, & ligni ſignandam, circunſcribendamq; figuram formoſam magis, & gratiosè protuberantem in caudice; extremiq; pol lices à Geoponicis Thalli nuncupati à Græco θάλλειν, quod eſt virere, indiuidui conſeruant virorem, eundemque ſpeciei multiplicant mirabiliter. Quæ vires hoc diſticho concluduntur,

Artubus Arboreis diſcrimina pleraque ſubſunt
Ætas, circuitus, formaque, robur, onus.

Supraſcripto problemati affine eſt immediatè ſequens. Quare nodoſa, & aſpera materies Arborum citius putreſcat, quàm enodis, & læuigata, & tamen hæc eſt minus dura, & obnoxia propterea alterationibus etiam leuioribus? Reſponſio eſt in promptu, & eſt huiuſmodi: duo eſſe genera nodorum, alterum præter nàturam infirmum, & imbecillum, & citò putreſcibile, alterum naturale ad lapideam fermè duritiem peruadens, atque arctiſſimè primigeniam complectens humiditatem verè radicalem, quæ, quo minus ab aere ambitur inæquali, modo humido, modo ſicco, eo magis, & diutius perdurat incolumis, quod fit dum aquis perpetuò mergitur, aut in profundo telluris vllâ abſque perſpiratione manet, quæ perſpiratio ſi eo perueniat, de ligni duratione actum eſt; hoc enim veluti fungus citiſſimè tenereſcit, & putreſit, in quo ſtatu non datur mediocritas, vt his exprimitur verſiculis,

B

Excipe tu lignum tellus, tu venter aquarum,
Et petra, vel putris fungus abinde fluet.

Ligna nucea varicoſis, & nodoſis venis variegatis, tortuoſiſque plena apparent pulcherrima poſtquam ſunt ſecta, veluti picta, & figurata, & ob hoc à materiarijs fabris, & capſarijs auidiſſimè expetita, illa tamen defectuoſa, & morboſa, carieique obnoxia, vel putredini, licet externis iniurijs exempta. Credo equidē prouidiſſimam Naturam multiplicitatē venarum, & neruorum in Arboribus rectiorem, parumq; inflexam voluiſſe, vt copioſiſſimam nutritionem, atque durabiliſſimam conſiſtentiam moliretur, quibus vim non mediocrem ſuprà multas hominum ætates tribuit ſeſe validiſſimis nixibus ab aduerſis defendendi violentijs, ita vt de Arbore in genere dici poſſit,

C

---- Immota manet, multoſque per annos
Multa virum voluens durando ſæcula vincit,

Virg. 2. Georg.

Irruat quantumuis Typhon terribilis, procelloſuſuè Priſter in Arborem quampiam, eamque proſternat, funditusſque euellat, dummodo radices ipſas foliorum ad modum non rapiat omnes, ecce vegetalem vim admirabiliter inſurgentem, atque haud irrito neruorum ſeſe naturaliter mouentium conatu immane pondus Arboreum attollentium, molemque vaſtam priſtinum reponentium in locum; Quod naturæ miraculum Plinius, & Theophraſtus hiſtoricè deſcripſere; egoque proprijs oculis vidi, & clariſſimi aliquot viri vnà mecum intuentes veriſſimum adinuenere; Ille, ſcilicet Plinius hac de re ita eſt locutus, *Proſtratas reſtitui plerunque, & quadam terræ cicatrice reuiuiſcere vulgare eſt; & familiariſſimum hoc eſt Platanis, quæ plurimum ventorum concipiunt propter denſitatem ramorum, quibus amputatis, leuatæ onere in ſuâ ſcrobe reponuntur; factumque eſt hoc in Iuglandibus, Oleiſque, ac multis alijs.* Hic, nempe Theophraſtus in integro capite ſuæ de Hiſtoriâ Plantarum Hiſtoriæ, cui titulus eſt *De Decacuminatione, deque Salice, Platano, & Populo, quæ reſurrexerunt*, nobilem hunc

Ouid. l. 2. Faſtorum

L. 3. H.N. cap. 31.

L. 4. H. Pl. cap. 9.

D effectum ponderat; cuius me certiſſimum reddidit Autopſia Anno Domini 1657. IV. Kalendas Iunias in parte Agri Bononienſis *Peula* nuncupata, ſecus Canale nauigium noſtræ Ciuitatis, in itinere aquatico, quod faciebam Malalbergum verſus, finitimaſque Ferrarienſibus Bononienſes valles ad Nauigationem noſtram Bononiēſem inuiſendam, corrigendamque vnà cum Excellentiſſimis, & Illuſtriſſimis Viris Michaele Angelo Caſtello Canonico Metropolitanæ Bononienſis, Franciſco Barbadorio Ciuilis Iuris Cathedratico ordinario, Domino Comite Alexandro Ghiſilerio eiuſdem quoque Metropolitanæ noſtræ Canonico I. V. Doctoribus Collegiatis, & Domino Andrea Ghiſillardo Senatore nobiliſſimo, Dominis meis inſigniter colendis, & Conſyndicis, Coaſſumptiſq; meis Præſidentibus tunc temporis Gubernio Nauigationis eiuſdem Bononienſis; nam duæ nobis oſtenſæ fuere Populi ab Illuſtriſſimæ Marchioniſſæ Elephantucciæ Spadæ Villico ingentes ſanè, & craſſitudinis ſeſquipedalis, decacuminatæ

quidem, ſed erectæ, & viuidiſſimè frondentes, circà quarum infimos caudices ſcrobis cicatrix tota cæſpitoſa euidentiſſimè apparebat in trium pedum ſemidiametri diſtantia peripheriali, quæ Populi caſum ſolummodo, non autem fracturam, ut plurimæ aliæ, quæ laceræ adhuc conſpiciebantur, paſſæ fuerant (vt idem Villicus nobis, alijq; oculares teſtes cum ipſo retulerunt) in Antecedenti Autumno impetuoſiſſimi turbinis vi eiuſdem Agri latitudinem dimidij milliaris ab Occidente Orientem verſus longiſſimum breuiſſimo temporis ſpatio telluris tractum deuaſtante; prædicti autem villici relatio exacta circumſtantiarum omnium, mihi egregiam præbuit anſam aſſerendi naturales prædictarum Arborum facultates à machinamentariâ fuiſſe adiutas motione ab ijſdem naturalibus impulſibus excitatâ poſt fortuitam ab hominibus conſtitutam caudicis Arborei, tanquam Mathematici Vectis, diſpoſitionem ad præponderationem; nam decacuminatis à Villico prædicto ijſdem Arboribus in ordine ad ſectionem earundem in Trabes quadratas, ſeù in aſſeres, & ita proportionatis hinc inde accidentaliter ponderibus ſuperioris partis Arboris decacuminatæ, & inferioris extrà terram cæſpitoſæ, & ſuprà caueam derelictæ impendentis, illæ duæ tam ingentes, & ponderoſæ viuaces, columnæ Arboreæ ſeſe nullius externi auxilij ope erexêre, quibus pro Hippomoclione ſtetit illa radicum portio, quæ terræ adhuc hærebat in extremâ caueæ ora, ſeù cauernoſi oris in margine prædictas Arbores tangente, neceſſarijſſima certè in hoc negotio, nam aliàs omnibus euulſis radicibus, ſpes quoque erectionis ablata fuiſſet, iuxtà Oraculum Iob, *Quaſi euulſæ Arboris abſtulit ſpem meam.* Quare ad cõtractionem Arborearum fibrarum naturalem pondus cœpit ad eleuationem ab vnâ parte, & ab aliâ ad depreſſionem promoueri, & cum cæſpes, qui ſolus præponderare non poterat, auxilio naturalis energiæ oppoſitum vicit pondus, & in priſtinum locum cæſpitem imum reſtituit, inque Cœlum cacumen Arboreum eduxit; Villicus naturam iuſſu domini rationabiliſſimè obſecundans, prædictas Arbores ſtatuit intactas fore ſeruandas, quæ ita validè, & mirabiliter ſeſe ſeruarunt; *vidimus* (inquit Cicero) *ea, quæ terra gignit, corticibus, & radicibus validè ſeruari.* Nec ſe alienum ab hoc Arbores ſeruandi munere, iuxtà Senecæ præceptum, ſe debet oſtendere Agricultor, qui naturam imitari debet. *Agricola, euerſis Arboribus, quas aut ventus radicitus euulſit, aut contortus repentino impetu Turbo perfregit, ſobolem ex illis reſiduam fouet,* inquit ille. Viuidis igitur, iuxtàque ordinem naturæ compoſitis, digeſtis, & ordinatis nerueis Arborum fibris, ſtupendi effectus per influxum in eoſdem ductus virium vegetantis animæ in Hepate, ſiuè Corde Arboreo, reſidentis primariò Iouem propriè ſignificantis, poſſunt prodire, ita ut concludi poſſit ſupradicta veritas ſequenti diſticho.

Iob. cap. 7.

L. 5. de fin.

L. ad Martium de cõſolatione cap. 16.

Sternitur alta Arbor, ſed Caudex ſurgit ab imo,
Scilicet hoc pondus viuida fibra leuat.

Sciſcitanti adhuc curioſo per modum Problematis quarè in folijs, & floribus Arborum inciſuræ, nerui extrinſeci, & latera imparitatem numeri ternarij, quinarij, & ſeptenarij affectent, cum in pauciſſimis numerus quaternarius, & ſenarius, & octonarius obſeruetur; Reſpondetur Deum, & Naturam impari numero gaudere, qui perfectionem maximam importat, rerumque compoſitionem, & ad vnum reducibilitatem, quæ eſt ordo eſſentialiſſimus rerum omnium, quià Vnitas ſuprema omnia regit, & conſeruat, mediaque in rebus iungit extrema; & cum ſpecies ſint ſicut numeri, trigonuſque in tetragono contineatur, numerus ipſe foliorum in floribus; alarum, & inciſionum in folijs; coſtarum in fructibus, quinarius, & ſeptenarius meliorum prærogatiuarum naturalium erit nobile ſimulacrum, indiciumque manifeſtiſſimum. Singulariter mox quæri poſſet circà flores, quare inter omnes Plantarum partes hi pulcri, varièque colorati ſint, & effigiati, quinimmò & odoratiores reliquis partibus perſentiantur, & lucis amantes; Cui breuiter, & clarè reſpondetur hoc modo, ſcilicet flores eſſe partes omnium ſpirituoſiſſimas, ſubtilioris, defœcatioriſque ſubſtantiæ, ideòque facilè reſolubiles, & multæ exhalationis, in quibus cum lux copioſa cum opaco mirè illi ſubſeruiente ſeruetur, hinc eſt, quod ſoliſequi ſunt, ſeſe die expandentes, & noctu contrahentes, exceptis perpaucis contrario modo ſe habentibus, vt Mirabilis eſt Peruana Campanula nocturna, Geranium triſte Canadenſium, &c. in quibus hoc euenit per accidens propter debilitatem quandam propriæ natiuæ humiditatis, quæ lucis actiuitatem ſuſtinere minimè valet, oculorum noctuæ ad inſtar diurna ſub luce caligantium

Plato in Timæo.

Coſtæus de vniu. ſtirp. nat.

Iacob. Cornutus Hiſt. Canad. Pl. cap. 44.

A gantium. Curiosorum quoque ingenia torquere quadantenus potest Plinianum illud problema, quî fiat, vt Arborum folia, à parte, quâ terram spectant, albidiora sint, quam cœlum versus, vbi obscuriora sunt, quamuis læuigatiora: id euenire dici potest ab actione luminis Cœli magis concoquentis viridantem humiditatem, alimentumquè foliosum, vndè color saturatur, atquè detergitur, & ita in auersâ parte dilutior color, immò lanugines, & costæ reperiuntur. Supradicta ratio sequenti huic Problemati respondere poterit, quarè Arborum fructus remotiores à terra dulciores, & suauiores sint propinquioribus; quia cum fructus sint vltimus Arborum finis, & ex succo constent magis digesto, & elaborato, quam folia, ipsi quoque in sublimiori parte locati, alimentum capientes magis elaboratum, atque puriori aeri, lucique clariori expositi, saporem adipiscuntur suauiorem, & desiderabiliorem. Adiungi præcedentibus potest hoc aliud, nimirum: Cur Citri ramusculus, vel cuiusuis alterius fructus Arboris ponderosus, dum in Arbore pendet, proprio à pediculo, vllo absque labore sustinetur, leuitatquè quodammodo; recisus autem à Matre, hoc est à Plantâ vitali, & appensus filo, duplo ponderosior apparet, & disrumpitur, atquè facillimè conuellitur retinacula fran-

B gens; in quo tollitur omnis hæsitantia in cognitione istiusmodi effectus, si dicatur, quod fructus auulsi se habent vt corpora defunctorum, quæ viuis multò sunt ponderosiora, tanquam spiritibus destituta vitalibus, qui semper nituntur in altum, naturæ sectantes semina suæ ætheréæ; dum igitur ramusculus Arbori iunctus manebat eiusdem Arboris vita viuens, à calore eiusdem iuuabatur, & sustentaculum quoddam recipiebat, sicuti brachia humeris non sunt grauia, neque caput thoracem, & collum laboriosè premit, dum viuida virtus inest toti, omnia membra conspirant in vnum, vt sustineant, erigant, & conseruent totum, quod in mortuis nequaquam est: nil enim nec per se, nec alterius partis auxilio erigi, & subsistere potest. Hinc horum viuentium fructuum fortunæ illud Senecæ dictum de Homine forti poterit applicari;

Quemcunque fortem videris miserum neges. — *in Herc. fur*

Nec abs re forte posset hic percunctari curiosū aliquod, sed non indoctum caput, quale nam fuerit lignum Arcæ Noeticæ in Cataclysmo vniuersali Dei iussu fabricatæ, an læuigabiliora tantum ligna fuerint illius materies, an asperiora, & fortiora quoque in

C partem operis ascita fuerint, præcipiente Domino ipsimet Noe: *Fac tibi Arcam de lignis læuigatis: trecentorum cubitorum erit longitudo Arcæ: quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius &c. porrò Arca ferebatur super aquas.* Si magnitudinem respiciamus, omnesque illius dimensiones in varios partiendas vsus tot Animalium, & coniunctim, & diuisim conseruandorum, varijs item tignis illius, & concamerationibus, tecturisquè iuxtà doctrinam Architectonicam necessarijs consideratis, dicendum est eam ex pluribus lignorum speciebus fuisse constructam, quia quæ ligna Basi construendæ aptissima erant, ea non æquè benè super inducebantur tecto, cum maior durities, & pondus fundent per optimè, & Columnarum officium supportent, non autem in altum pro Trabibus inseruiant; substare propterea, non superesse mauult Quercus durissima, grauis, terrestris, hebes; è contrà verò Abies leuis, angulos retinens aeria celsiora constanter amat loca, & defensat.

Recta Abies transuersa manet, non Quercus hebescens,
Nam nimis hæc venas pondere curuat hians.

Quæ ideò carinam Arcæ componebant longissima, & crassissima ligna esse debe-

D bant, atquè ab aquis inalterabilia quodammodo, maiorisquè multò amplitudinis, quam fuerint ligna, quæ Tiberius Cæsar Romæ Ponti Naumachiario supposuit, atquè etiam quam fuerint Trabes Cypriæ Nauis Demetrij, quæ centum triginta pedum longitudinis erant, & crassitudinis trium hominum complexus. Ex varijs quoque lignorum speciebus Argonauis fabricata traditur ob easdem rationes. Antiquissimas nonnè hic Bononiæ obseruamus fabricas, vetutissimæ Hetruscorum structuræ reliquias, cum altissimis, & crassissimis columnis querneis, sed cum transuersalibus trabibus, aut longè exilioribus, aut ex leuioribus lignis? quadringentorum, vel quingentorum fortè annorum ætatem millenariarum aliarum traducem superant illæ, quæ inter tantæ vetustatis tenebras regium quēdam splendorem conseruant, & hoc illis euenit, quià non otiātur, nā

Putris & in vacua requiescit nauis Arenâ,
Et vetus in Templo bellica Parma vacat.

Marginal notes: *lib.* 18. *cap* 28. — *Gen. c.* 6. & *c.* 7. — *Io. Buteo de Arca Noe. Theophr. l.* 5. *H. Pl. c.* 7. — *Pl. lib.* 16. *c.* 40. & 43. *Symphor. Hort. l.* 18. *c.* 2. — *Propert.* 2. 25.

Ædes ſunt huiuſmodi, quæ ligneas iactent porticus ſuperbiſſimis Neotericorum fabricis celſitudine minimè cedentes. Ex Conciliatore differentiarum inter Medicos, atque Philoſophos hoc habetur ſubſequens, vnà cum ſui reſolutione Problema. Quare lignum centum librarum ponderis, plus ponderoſitatis habeat in aere, quàm plumbum duarum librarum? Quia ſ. lignum propter magnam molem plus habet in illâ terreſtreitatis, quàm habeat plumbum minimæ molis, compenſando quoque aereitatem, quæ deſcenſum non impedit. Sic & in aquâ plus ponderant duæ libræ plumbi, quàm centum libræ ligni, cum hæ non demergantur, illæ verò cadant in profundum. Ambroſius tandem Leo Nolanus nonnulla nobis ſuppeditat ad hanc materiam attinentia Problemata, quæ in medium adducere optimum erit; primum quorum ſit hoc. Quare Vitrum ſit pellucidum, Lignum autem minimè tranſparens? Cui reſpondetur ex antiquiorum Philoſophantium ſententiâ, hoc euenire ex eo, quia Vitrum habet meatus rectos, & quaquauerſus apertos; Lignum autem non. Sed alio pacto, & fortè melius reſpondebitur, quod quædam qualitas eſt in vitro, in propriâ illius ſubſtantiâ, quæ potentia lumen eſt; vndè præſente lumine fit actu lumen, atque illuſtratur tota ſubſtantia, adeò ut ipſa illuminata illuminet totum id, quod eſt poſt ſe. Cur Trabes, & Aſſeres ſeruentur diutius in ſicco, quam in humido? id evenire aiunt ex eo, quod omnis putredo in humido fiat, quatenus eſt extinctio caloris natiui in vnoquoque humido. Seù etiam quià ligna gaudent, & viuunt aere, ideò in aquâ natant potius, quam deſcendant; ſignun quod aquas non amant, ſed locum natiuum aereum ſui conſeruatiuum. Cur (ſubiungi poteſt hoc aliud) in Carbone, ligno ſcilicet exuſto, & extincto, accenditur ignis, qui non accenditur in calce, quæ eſt lapis pariter combuſtus? Reſpondetur quod carbo, vbi candebat, ſubſtantià ligni combuſtibili minimè priuabatur, quam extincto igne ſeruauit, vndè rurſus concipit ignem, alitque, nec in eo deficit talis vis, donec in cinerem vertatur: tunc enim vſtilem ſubſtantiam non amplius habet, & propterea Carbonarij, dum lignum candens in ſuis fornacibus habent, non ſinunt illud in cinerem abire, ſed aquâ extingunt, vt ſubſtantia comburenda remaneat, ea tamen, quæ humiditatis excrementitiæ expers facta eſt, ita vt in fumum, & flammam non poſſit amplius accendi, ſed tantum in prunas; non autem ſic euenit de calce, quæ cinis iam facta eſt, nilque ſaxei retinuit, ſed diuerſam prorſus naturam induit ab eâ, quam prius obtinebat, id eſt rariſſimam, denſitati priori contrariam. Addatur quod illa eadem, nec anteà combuſtibilis erat, vndè nulla eſt carbonis lignei, & calcis paritas. Quæri de inde poteſt, cur cinis multus prunis obductus, has ipſas longo tempore ſeruet; flammam verò concluſam ſtatim extinguat? Cui ſatisfieri poteſt hoc pacto, videlicet: Quod flammam, quæ tota eſt vapida (nam eſt fumus ardens, ſeù aer incenſus) aere nutritur vndè ſi cooperiatur, ſtatim etiam ſtrangulata perit, quia non poteſt difflari; Carbo autem, cum ex nimiâ difflatione imminuatur citò, ſi coopertus fuerit, diù quoque ſeruatur vſtilis materia, & ſolum habet per poros ipſius cineris minimâ illâ frui difflatione, quæ valet eoſdem carbones vegetes in ſuo ſtatu conſeruare, quamuis etiam ſub cinere imminuatur aliquantum, & non diù perduret. Illud quoque problematicè proponi poteſt diſcutiendum de cinere, & carbone in aquâ, vel aere expoſitis, cur minimè calefiant, & rumpantur, vti calx facit, etiamſi ijdem fuerint candentes, cum videantur omnium horum mixtorum corpora, ſcilicet ligni, & ſaxi aperta, & laxata (vt Chymici loquuntur) ignis ab actione validiſſimâ intimè penetrante? Reſpondetur autem, quod ignis, & carbo propter nimiam laxitatem, & ſpongioſitatem, habent ut qualitas externa aquæ ipſius, vel aeris citius vocet internam, quam repellat eam, & compreſſam teneat, vndè non valeat generari ignis, & intenſa caliditas excitari, & ita, ſicuti conditiones illorum mixtorum, ligni ſcilicet, & ſaxi, valdè differentes erant, ſic diuerſam corporum apertionem obtinuêre. Quæri videtur ab Eminentiſſimo Cardinali de Cuſâ in ſuo *libro quarto Idiotæ*, *Dialogo quarto*, num duæ portiones eiuſdem ligni, quarum altera ſit maior, altera minor, ſint eiuſdem grauitatis, vel leuitatis? Reſpondet ipſe experimento facto maiorem portionem demerſam ſimul cum minore, ab eâdem vi premente, remoto impedimento maiorem portionem citius aſcendere, quam minorem, quia in illâ eſt plus leuitatis, & aereitatis, quæ terreſtreitatem longè vincit; inquit enim Eminentiſſimus ille *Accepto ligno leui, cuius pondus vt tria, & aquæ eiuſdem magnitudinis, vt quinque, ipſum in duas diuiſit inæquales partes*

Differentia 14.

Probl. 89.

id. Probl. 182.

id. Probl. 96.

Id. Probl. 118.

Ambroſius Leo Nolanus Probl. 95.

de ſtaticis experimentis

E F G H

A *partes, quarum vna habuit duplam magnitudinem, alia simplam, ambas in cuppam altam posuit, & cum fuste tenuit, & aquam superfudit, & fuste retracto ascenderunt ligna ad aquæ superficiem, & maius lignum citius quam minus; quia in leuibus lignis, in maiori est plus leuitatis.* Et quoniam solet fugare dubitationem omnem Historica Veritas, à Problematicis dubitationibus non erit incongruum ad certissimas nosmet conferre Narrationes.

HISTORICA.

Salomonem de Arboribus, & lignis, cæterisq; naturalibus rebus sapientissimè disputantem Mateda, vel Nicaula nomine Æthiopum Regina è Saba Nili Insula, quæ Merte posteà fuit appellata, venit Hierosolymam auditura, & vt videret magnificentissima illa opera in Domo Domini, ac Ædibus Regijs ex lignis Thyon, ac Sethim pulcherrimis, & odoratissimis ab eodem Salomone fabrefieri iussa, ipsaq; Sa- B lomoni dono tulit pretiosissima multa, inter quæ fuere Balsami Arboris surculi Syriæ anteà incognitæ, & nondum visæ ut perhibent Historiæ ad quarum in genere cognitionem nihil est, quod Gentes omnes magis conducat, quàm Arborum cognitio; Nam si Religionem spectemus, ea vel inter Arbores, vel in Arboribus pullulauit, floruit, fructificauit. Si leges tam à Iure Naturali, quam Gentium, & Ciuili proficiscentes perpendimus, ab Arboribus eas dependere dignoscemus, ligneis Tabulis commissas. Si Bellica facta rimamur, ea Arboribus vndiquè roborata persentiemus. Nonnè Aricinia Romana Sylua, in quâ Egeriæ fons erat, ipsa Numæ Pompilij pacifica Studia maximè iuuit? De quo Poeta cecinit:

> *3. Reg. 10. Chronogr. Genebrardi f. 56. Chronogr. Naucler. vol. 1. generat. 34. Ioseph. Hebr. Antiquit. Iud.*

At Numa, nec Ianum, nec auitas præterit vmbras,
Mensibus antiquis præposuitque duos.

> *Ouid. lib. 1. Fastorum*

In quo nemore Aricino Simon ille Magus Diabolicus Præstigiator, cruribus, Dei miraculo anno Imperij Claudij IV. Magici sui volatus in pœnam fractis, eò à socijs criminum occultè delatus miserrimè expirauit. Nonne Malciusa Sabinorum sylua Tul- C lum Hostilium Romanorum Regem Sabinos ipsos superantem vidit? Arsia altera Hetruscorum sylua ea est, penes quam Valerius Publicola Consul Romanus Veientes, & eorum Confœderatos pro Tarquinijs pulsis dimicantes superauit. Litana quoque sylua in Gallia Cisalpina memorabilissima est, & ad texendas Historias non vulgarem materiam suppeditauit. Ea fuit propè Oppidum Lucum, quod modò dicitur in Romandiola *Lugo*, in quâ Galli *Boij*, qui Bononiæ tunc dominabantur, totiquè conterminæ Regioni, Boioniamque denominabant, Lucium Posthumium Consulem cum suis Legionibus trucidarunt. Syluæ quidem, nisi placeret ab ὕλη deriuare, quasi Soliuę à solitudine, Lucique ab obscurâ luce, & Nemora à Numinibus, fuerunt in causâ, vt multa à Principibus viris peragerentur, quæ lucidas, clarasq; atque auctorabiles redderent Historias. Tanti habitæ fuere Syluæ apud Romanos, vt earum cura inter Consulum officia reponeretur; vndè est, quod Virgilius cecinit:

> *Act. Apost. cap. 8. Tarcagnota Hist Mũdi vol. 3. l. 2. p. 35. Tit. Liu. l. 1. dec. 1. Idem Tit. Liu. l. 3. dec. 3.*

Si canimus syluas, syluæ sint Consule dignæ.

> *Eccl. 4.*

Inter syluarum Arbores Asyla primam posuere sedem, ibiquè manere tutos, cautum est, eò confugientes. Asylum dictum ideò est ἀπὸ τοῦ σουλᾶν, quod inter alia mi- D nimè spoliare & minimè trahere significat; neminem enim licet ab Asylis extrahere

Romulus vt saxo lucum circundedit alto,
Quilibet huc, dixit, confuge, tutus eris

> *Ouid. fast. lib. 1.*

Vt etiam in Iure Ciuili sancitum est, *Libro primo Cod. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt, & alibi, &c.* Nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere, & si quis contrà hanc legem venire tentauerit, sciat se Maiestatis crimine tenendum esse; excipiuntur tamen nequissimi, qui possunt extrahi. *Iustin. in Nou. 17. c. 7. & Nou. 117.* nimirum Latrones, Homicidæ proditores, Virginum Raptores, Sacrilegi, & Rei diuinæ, & humanæ Maiestatis perduelles; ita peroptimè Templa, quæ in lucis constituebantur antiquitus lætitiam, & securitatem præstabant.

Lucus in Vrbe fuit mediâ lætissimus vmbrâ, &c.
Hic Templum Iunoni ingens Sidonia Dido

> *Virg. Æneid. lib. 1.*

Condebat donis opulentum, & numine diuæ.

Ita quoque ſepulcra in iiſdem lucis quietis, atque ſolaminis locum referebant, vt apud eundem Poetam:

Aen. lib. 8.

Nec non & ſacri monſtrat nemus Argileti,
Teſtaturq; locum, & lethum docet Hoſpitis Argi.

Plin. li. 19. cap. 4.

In hortis non ſolum Arbores, & olera oriuntur, ſed & Viri fortes, Viriq; Philoſophi, quemadmodum M. Antonius Philoſophus natus in monte Cælio, vt Capitolinus ſcribit. In lucis quoque conuenire ſolebant antiquitus Populi nonnulli, præſertim Achæi in luco Ioui ſacro apud Ceraumiam, ibique publicas res tractabant, de iiſque deliberationem ſumebant. Apud Ferentinæ lucum L. Tarquinius Latinis certam diem, vt conuenirent, indixit, ad quem etiam poſt deuictos à M. Popilio Gallos Concilia Populorum eorundem Latinorum habita ſunt. In eiſdem pariter Lucis epulari conſueuerant certis quibuſdam diebus in ſuorum deorum honorem Ethnici; vt innuit Virgilius,

Aen. lib. 9.

—— dum ſacra ſecundus Aruſpex
Nunciet, ac lucos vocet Hoſtia pinguis in altos.

Symphor. lib. 4. Hort. c. 5.

Plutarc. in Mario.

Lib. Antiq. Antiquiorũ Bonon. O.M

Symphor. Hort. lib. 4. c. 5.

Ludos inſuper in Lucis Theatrales exercebant Antiqui, vndè in Chalcide Cherſoneſi Iſthmo lucus Alexandro Philippi filio dicatus erat, in quo Iones ludos Andria vocatos quotannis celebrabant. Lucis certè plurimum debuit Marius ille Romanus toties Conſul, & de noſtra Bononienſi Ciuitate optimè meritus, cum ibi ſubterraneum aquarum ductum ampliſſimum concameratum, longitudinis decem milliariorum è monte Saxeo nuncupato in Vrbem, ſumptu planè Regio excauauerit (cuius veſtigia adhuc pluribus etiam in locis apparent) qui à perſecutoribus apud Minturnenſes euaſerit, ope Luci cuiuſdam, in quo delituit. Apud Tanagran Bœotiæ Mediterraneæ Oppidum in via Thebis Chalcidem verſus Lucus quidam fuit ſacer cædi cuiuſdam Eunoſti Cephiſæ, & Sciadis filij à fratribus Orchnæ, quæ ipſum innocentem ſtupri accuſauerat, indignè occiſi, à cuius Luci ambitu, eius gentis decreto, Mulieribus interdictus erat ingreſſus, qui pro grandi piaculo reputabatur. Pauſanias in Laconicis ſcribit Lucum Deſpœnæ ſuprà Megaram in Arcadia conſecratum ambitu lapideo concluſum, Arbores diuerſas habuiſſe vnâ radice communi connatas abſq; vllo inſitoris artificio, ſed religione quâdam diuum ſic eſſe putatas, ſuprà quem Lucum in eminenti loco plurium Deorum Aras conſtitutas fuiſſe, quo ſuper ſcalas quaſdam ad Panos ſacellum aſcendebatur. Athenis in ſuburbio lucum fuiſſe perhibent Scriptores ab Academo conſecratum, qui Academia fuit dictus, & anteà Hecademea. Ibi natus eſt Plato, & Philoſophiam magnâ diſcipulorum frequentiâ profeſſus eſt, cuius ſectatores Academici dicti ſunt. Ad Cynoſarges tamen prope ipſas Athenas Herculis Templum, & lucum à Philippo fuiſſe incenſa Liuius tradit in Hiſtorijs. Inſulæ Malacæ habitatores tanti faciunt Arbores, vt ab his, ſuper quas altiſſimè cubant, acceptam referant vitæ ſecuritatem contrà immanem Tigrium crudelitatem illis infeſtiſſimam, quæ ad octo pedum altitudinem horribili peruenire poteſt inſultu. Gymnetæ item Populi Arbores ſibi conſtituunt, veluti tot Arces, è quibus feras ſagittant, occiduntque. Ichtiophagi Populi vnicum vitæ leuamen, & refrigerium ab Arboribus recipiunt, quas perinde ac benigniſſimas nutrices experiuntur, Diodoro Siculo hunc in modum hiſtoricè ſcribente. *Arbores quædam iuxta littus plurimæ naſcuntur, imminentes mari. Has frequentibus folijs, fructu verò ſimili nuci caſtaneæ ſimul connectentes, vmbracula ſibi conſtituunt, vbi in littore pariter, & in mari commorantes vitam agunt, cum ſolem effugientes Arborum vmbrâ, tum continuâ maris vndâ, ventorumq; aurâ æſtum mitigante.* Præterea prodiderunt Alexandri Magni Comites in Tylo rubri maris Inſulâ quaſdam Arbores eſſe, ex quibus naues fierent, quæ ducentis annis durare poſſe inuentæ ſunt, incorruptæ etiam permanſuræ ſi mergerentur; quæ proprietas, non niſi ſylueſtribus valdè Arboribus competere poteſt, nunquam autem mitibus, nec vllâ ex parte Arbores hortenſes fortitudine quidem, & durabilitate ſylueſtribus cedunt, pretioſitate verò longè præcedunt; & ob id fortaſſe Veneri dicarunt Athenarum Hortos Græcorum Antiqui, vt Hortenſium Arborum delicatiorem exprimerent naturam, idque etiam præſtitere Romani, vt de Saluſtianis, & Senecianis Hortis Marmora docent inuenta in Hortorum eorundem perpetuſto ſitu, Montem inter Quirinalem, & Hortulorum Collem.

Titus Liu.

Io. de Bãnos de Aſia lib. 6. c. 3.

Strabo lib. 16.

Hiſt. Priſc. lib. 4.

M. AVRELIVS PACORVS. M. COCCEIVS STRATOCLES ÆDITVI VENE-

A VENERIS HORTORVM SALVSTIANORVM BASEM CVM PAVIMENTO DIANÆ D.D.

Senecianos Iuuenalis extulit, quos tandem liuidè intuitus est Nero. Ille sic.

------& magnos Senecæ prædiuitis Hortos.

Mœcenatianos Horatius memorauit simul, & laudauit

Nunc licet exquilijs habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari &c.

Nam Hortus Græcè κῆπος, atq; etiam παράδεισος, fructiferis non solum Arboribus consertus locus, sed pretiosissimis alijs amœnitatibus locupletatus; diuites solum hic decet, atquè potentes, quì aureis Druydum falcibus, quibus roboreum hi persecant viscum, & aureis Arborum quoquè simulacris, quibus nonnulli Reges in Indijs à Principum Legatis, dum primò eos ad colloquium admittunt, munerari volunt, abundant. Simplices Ruricolæ, & innocentes solis contenti Ramificationibus Dendrophori tantum titulo insigniri percupiunt, prout antiquitus quoquè & sub quacunque hominum conditione moris erat ad felicitatem aucupandam; In peruetustis legitur marmoribus.

SILVANO DENDROPHORO SACRVM
M. POBLICIVS HILARVS MARGARQQ PP CVM LIBERIS MAGNO, ET HAMONIANO DENDROPHORIS. M. D. M. DE SVO FECI.

Hinc auspicales necessariarum rerum exhibitores prouenere, nempè illorum temporum officiales quidam Parochi appellati ἀπὸ τῦ παρέχειν, hoc est à præbendo, Legatis publicè missis ligna præcipuè, salemque, de quibus Horatius.

Proxima Campano ponti quæ Villula tectum
Præbuit, & panem hi, quæ debent ligna, salemquè.

Harum autem Præbendarum loco sanctissimè introductæ Catholica in Ecclesia fuere Præbendæ Sacerdotum, & Canonicorum Collegiatis in Ecclesijs constitutorum ex causa præbendi, hoc est suppeditandi Pauperibus Christi eleemosinam; nam quod vni ex minimis fit idem Domino Deo fit; & Sacerdotes præcipuè exemplo Sanctissimi Regis Iob Patres Pauperum esse debent, quorum quilibet de se ipso dicere verissimè potest vnà cum coronato Propheta *Ego autem mendicus sum, & pauper, & Dominus solicitus est mei.* Diuus Ioannes Baptista Præcursor, quo inter natos mulierum non surrexit maior, missus à Deo, ipse in Deserto dum vitam ageret, Arbores inuènit folia habentes lata, & rotunda lactei coloris, & mellei saporis, fragilis quidem substantiæ, sed quæ manibus confricata mel syluestre dabant in illius victum. Pietatem Arbores redolere non est nouum, idquè plura testari quoquè possunt exempla, inter quæ illud non præteribo, quod in mirabilibus quoq; paulò superius memoratum propè nostra tempora apud Anglos obseruatum fuit anno Domini 1574. vbi dum finderetur Arbor in eius meditullio Crux fuit inuenta, quam realem apparentiam nonnulli sunt interpretati fore vt Anglia breui esset amplexura Catholicam fidem, vel quod illi imminerēt multa mala &c. Sunt aliquando velut Oracula Sacra ipsæ Arbores admonentia, immò & diuinæ vltionis aliquando sunt instrumenta, vt euènit Absaloni, cum impiè persequendo Genitorem Dauid, subter transiens magnam, & condensam Quercum, dum equo insideret, cæsarie propter ventum fortasse flantem expansa ad Arborem illam Cœlum inter, & terram suspensus fuit, & detentus, quoad à superuento Ioab penitus tādem confossus est. Quo mortis genere interijt Ricardus Roberti Conquæstoris Filius Normanniæ Dux. Dum enim equo aream, quam Auus ex demolitione templorum in ferarum lustra, & solitudinem redegerat, celerius transiret, ramo Arboris capillis obuoluto, & equo subterfugiente, suffocatus est, vt scribit Mælmesburiensis. Fortuitò quoquè morti subiecerunt aliquos Arbores, vel in fuga impeditos. Sic accidit Pausaniæ stipatori, qui cæso per insidias Philippo Macedone, dum fugeret, vt refert Plutarchus, in radicem Arboris offendens, ab insequentibus cæsus est. At Philippi Filius Alexander in sæuius hominum supplicium Arbores conuertit; nam Bessum Bactrianorum Ducem bello victum, curuatis per vim Arboribus alligauit, quas demum tanto concitatas impetu remisit, vt laniata passim membra disiecerint. Nec desunt, qui catholicam Fidem, eiusmodi Mortis genere Martyres effecti, testati sint. Refert enim Marulus quod quo tempore Antoninus Augustus Ecclesiam persequebatur, & in Sicilia Sebastiani Proconsulis iussu Victor Martyr patiebatur, Stephana cuiusdam militis vxor, tot mira-

Cornel. Tacit. *Iuuen. Satyra 10.* *Hor. Serm. lib. 1. Satyra 8.* *in 2. part. rerum Indiarum p. 185.* *Serm. lib. 1. Satyra 5.* *D. Matth. c. 25.* *Iob. c. 29.* *Psalm. 39.* *Franc. Roser. in lib. stemm. Lotharing. 369. f. 238.* *2. Reg. 18.* *Hist. Eccles. dict. Rob. Steph. lib. 3. c. 48. & lib. 4. c. 29.* *Plutarchus* *Marul. l. 5. cap. 6.*

cula

cula videns ad fidem conuersa est; Cumque apertius Christum fateretur, ipsumque Dei Filium esse affirmaret, nec ab hac remoueri confessione posset, ingentibus crassiorum arborum ramis alligata, discerptaq; Fidem integrã in animo seruauit, gloriosamq; martyrij coronam obtinuit, tanto magis amata Deo, quanto sæuius dilaniata à Tyranno, quem æquius tale supplicium mansisset, quemadmodum effectum est in Procopio Constantinopolitano Tyranno, qui contra Valentem Imperatorem acriter insurgens, apud Natoliam Phrygiæ ciuitatem victus, & Arboribus duabus per vim reflexis alligatus, & ipse discerptus fuit; Sic nouos Pharaones diuinæ, & seueræ, Iustæque manent vltiones. Quod supplicij genus apud Derbices *Disphendomene* dicebatur. Arbor autem, subter quam Agar in solitudine Bersabee filium suum præ siti deficientem abiecit, & fleuit, optimi fuit ominis, *Exaudiuit enim Deus vocem pueri de loco in quo est*; sicuti & plures aliæ Arbores visæ sunt nos docere adimplementum omnis Iustitiæ, & obiurgare contradictores, quasi dicerent: *væ qui contra dicit factori suo*; vt Arbor, quæ Christo pertranseunte se inclinasse, & substitisse scribitur Hermopoli Thebaidis Vrbe, quam Iulianus inuidia ductus excîdit. Sublicius Pons Romæ fuit supra Tyberim ædificatus, compendiosæ, & melioris artis præcepta sustinens, eò sanè artificio constructus, vt totus omninò ligneus esset absque ferro, & dissolubilis, Trabesque ab eo eximi, rursumque sine fulcris in eundem reponi possent; de quo Cæsar, & alij quam plurimi celebrem fecère mentionem. *Maiuma* festiuitas erat apud Romanos, qua Mense Maio maritimam Vrbem Hostiam adeuntes inter aquas voluptatibus incumbebant, vt vita ciuilis, & alacrior fieret. Quam festiuitatem cum sustulerit Anastasius Imperator, in illius locum successit die prima Maij Quercum à Iuuenibus ludentibus in Vrbem portari; qui mos apud nos etiam durat cum magna hilaritate, viridesque eiusmodi Arbusculæ, *Magli*, vulgari sermone à Maio Mense vocantur, quæ Honoris, & obsequij gratia ante fores vel Amasiæ, vel Magnorum Virorum plantantur. De hoc exemplum habemus apud Equitem Berardinum Rotam, qui ad Ioannem Hieronymum Aquiuiuum Hadriæ Ducem scribens habet.

Aspice vt ante fores longo tibi stipite surgat
Arbor & est Maius Nomine dicta tuo.
Aspice contexto quot pandat vertice frondes
Ramus, vt è ramo pendula cantet auis.
Vt Nymphæ antiquo celebrent Maialia ritu
Vt passim largo flore nitescat humus.

De illo verò prouerbium emersit PIANTARE IL MAGLIO AD'OGNI VSCIO quod præcipuè dicitur de eo qui quancunque viderit mulierem, statim illam deperit. Arboribus equidem sarta tecta semper fuisse testatur securitas omnis cum domestica, tum politica; iniquiorum enim temporum, prauorumq; Hominum iniurias modis omnibus remouere, & coercere Arborum ope Architectonicà potuit, & voluit Astrea. Roma, vt tradit Cornelius Nepos, per 470. annos, vsquè ad Pyrrhi bellum fuit Scandulis tecta; hinc *tectum Scandulare conscendit*. Virga à Lictoribus fores percuti solebant vt publicæ personæ pareretur. Maiores porrò literarias inter delicias omnis

Vir Bonus, & sapiens &c.
Iudex ipse sui, totum se explorat ad vnguem &c.
Offensus prauis, dat palmam, & præmia rectis.

Sibi præterea reuocet in mentem qui cupit esse Bonus mysticis, & moralibus Arborum Ramis captandam esse temporum felicitatem perpetuò virentem, & floridam, vt ex lectione sequenti patebit.

Strabo lib. 2. Alex. ab Alex. D.G. l. 3. c. 1. Genesis c. 21. Isaia c. 45. Franc. Roser. stemm. Lotharing. c. 105. f. 239. Cõm. Gall. l. 14. Vitruu. l. 3. c. 3. Salust. l. 4. Næuius Belli Pun. Plin. l. 36. c. 15. Tit. Liu. l. 2. c. 23. Var. l. 4. & 6. Agric. Alciat. in Tit. Cod. de Maiuma l. 11. Berard. Rota l. 3. Eleg. 5. Monos. l. 9. p. 407. Apul. 3. metam. Alex. ab. Alex. l. 1. D.G. c. 17. Auson. Idyllio 2.

MORALIA.

MVndus est quasi Sylua, vbi feræ, & sæuæ bestiæ latitant Tyrannorum, Latronũq; qui transeuntibus peregrinis, & viatoribus insidiantur, eosq; spoliant, & occîdunt; ibi etiam seducuntur, & decipiuntur simpliciores Homines à malignis, quia *obseruabit peccator iustum, & intenderunt arcum rem amaram, vt sagittent in occultis immaculatum*. In mundo feros, vt in syluis feras, est videre homines vsurarios, & auaros, super-

Petr. Berchor. Reduct. moral. l. 12. c. 14.

A superbos,&c.qui tanquã bestiæ fructibus insidiantes, Arbores scandunt, idest loca eminẽtia, vt omnia bona diripiant, vnde in illos quadrare videtur Psalmographi sẽsus *in ipsum pertransibunt omnes bestiæ syluæ.* In hac Mundi Sylua sunt scandala quamplurima,& perniciosissima, propter quæ mala maiora inuehuntur in illam. *Væ væ væ habitantibus in terra*; in ijs enim boni alioquin Viri virtutibus spoliantur à scandalosis hominibus, veluti syluarum vastatoribus, qui *nudos dimittunt homines vestimenta tollentes*, vt ex ore regũ Patientissimi habetur. Arbores syluarũ sub hac proprietate in æstate frondent, florent, & fructificãt, in hyeme verò omni viroris honore spoliatæ, vndiq; turpes apparent: innuunt ideò diuites, & Potentes tempore mundanæ prosperitatis, qui secularibus præfulgent gradibus, & prærogatiuis, sed in statu aduersitatis post mortem nudi, & priuati omni pulcritudine, atque voluptate, in miserias infernales tenebrarum exteriorum projjcientur. In Mundi syluà sunt quidem aliquot Aues cantantes, idest aliqui viri contemplatiui, & aliquot Animalia innoxia, actiuam repræsentantia vitam; sed plures in eàdem sunt bestiæ, & vafræ, & terribiles, insidiantes cæteris, quemadmodum pessimi illi homines in Republica, atque nequissimi Iuuentutis corruptores, alienarum substantiarum raptores: & muliebris pudicitiæ prostratores, adulteri, & similes, omnia laqueis diabolicis complentes, iuxtà illud Prophetæ: *Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes, velut aucupes laqueos ponentes ad capiendos viros.* Sylua porrò, tanquam locus vastus, in quo Arbores infructiferæ fructiferas longè superant numero, manifestè ostendit plures esse in Mundo infructuosos peccatores, quam verè frugiferos, idest plures malos, quam bonos, vndè habetur in Sacris quod *stultorum infinitus est numerus.* In syluis adsunt Arbores permultæ cæteris proceriores, quæ vmbris lædunt inferiores Plantas, illisque incrementum interdicunt. Eæ verò cum nimiâ proceritate Cœli fulmina prouocent, in superbiæ quodammodò vltionem, nos admonent, mundi prosperitates esse longè periculosas; habemus enim id in sacris paginis clarissimè expressum: *Vidi impium superexaltatum super Cedros Libani, & transiui, & non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.* In syluà huiusce Mundi duo sunt latronum genera; Alij, qui sub specie Amicitiæ fallunt, & produnt; Alij, qui improuisè adoriuntur, & ab insidijs prodeuntes in apertum necem inferunt crudelem, & ideò D. Paulus

B

C indicabat *periculum in falsis fratribus*, qui multoties sunt domestici. *Omnes inimici eius domestici eius.* In syluis propter semitarum multitudinem, & incertitudinem sæpè de viâ itur, & in latronum inciditur latibula; ad præmonendos autem viatores, vt deuitent pericula, solent alicubi poni Signa quædam, vt Cruces, & lapides, & nodi, aut huiusmodi, vt ambulantes dirigantur in securius iter. Sic Mundani, & Mortales Homines bonorum virorum exempla, tanquam signa posita in vijs imitari, & sequi debent, vt ad Paradisi Ciuitatem perueniant, cum sic ijs dicatur; *Hæc est via, ambulate in ea, non declinetis neque ad dexteram, nequè ad sinistram.* Mundi sylua, si ea benè transigatur, hoc est prudenter, & sapienter peragantur omnia, inuenientur etiam pascua Virtutum, fontes gratiarum cælestium, diuinæquè recreationes; *in pascuis pinguibus pascentur*, quibus ètiam dicitur *haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, & tandem *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & non erit amplius labor &c. nec cadet super eos Sol, nequè vllus æstus.* Sylua tali pacto emensa tumultus, & discordias excludet Hominum malorum, & è contrà inuehet Auium concentus, idest Virtutum bonorum virorum, Arbores, & aerem gratissimè iucundantium. Huiusmo-

D di est Religiosus status, vbi silentium verè cœleste, pax, & concordia obseruantur; ibi herbæ medicinales inueniuntur, quæ omnes vitiorum morbos curant, eosque documentis, & exemplis innocentibus arcent; ibi laudes iugi Deo canuntur, & gratiæ incessanter aguntur. *Gaudium inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis*; ibi eloquia diuina, velut apum sanctarum mellificantium in Arboribus suggestuum, dulcedinem instillant in aures piorum, *mel, & lac sub lingua tua.* Sylua est Paradisus, hoc est deliciarum Hortus, vbi sunt Angeli, velut Aues, perpetuaque æstas, vbi sunt Sancti, velut Apes, vbi sunt fontes æternæ voluptatis, vbi lux est perpetua, *quæ non indiget Sole, aut Luna, vt luceat in eà, quia eius claritas, & lucerna est Agnus*, qui tollit peccata mundi, & qui est terræ dominator, iuxtà oraculum Isaiæ. Eadem sylua à Numinibus vel falsis, vel veris est denominata. A' falsis quidem Numinibus, & dæmonibus erit dicta, si ab ea Virtutes aberunt, & infructuosa erit meritò abscindenda æternoque igni

de-

Psal. 36.
Psal. 63.
D. Io. Apoc. 8.
Iob. c. 24.
Hierem. c. 5.
Eccl. 4.
3. ad Cor. 11.
Ezechiel 30.
Ezech. 34
Ezech. 22.
Apoc. 7.
Isai. 51.
Cant. 4.
Isai. 16.

deuouenda; tanquam absque Veritatis gratia, & sine claritate, vbi Idola Mundi Diuitum, & Potentum fatuè coluntur. E contrà Virtutibus abundans, sanctimoniæ diues, tanquam Dei munus ligna fructifera non succidenda feret. *Non succides Arbores, de quibus vesci potest*: vbi doctrinæ Philosophicæ, Medicæque cum Catholicà veritate concordabunt, omniaquè bona inuenientur. Ramus aureus in luco latens, cum quo Æneas Inferos descendisse fingitur, significat sapientiam, cuius ope mirabilia fiunt. In hoc laborare debebit Homo simplicis quoquè intrà sphœram moralitatis, vt propriam virtutibus excolat Animam, ne maleuola fiat, in quam *non introibit sapientia*, & nè *lapidet eum omnis populus*, nec ineptè diceretur ramum aureum speciem quandam referre Arboris Vitæ, quæ pro Dei Sapientià, secundum quosdam, sumebatur, & cor etiam in Homine, vnà cum omnibus Virtutibus eminentioribus, & immutabilioribus repræsentat. Laboriosam non incongruè Plantam Hominem vocauit Alexides; ipse nanquè natus ad laborem Arbori cōparatur, vt benè progerminet diuitias, alioquin maledictionem incursuras. Arboris conditione potiamur (inquit D. Hieronymus.) Arbores enim ambulantes dicuntur Homines, sed hi viam mandatorum Dei currere debent, & ambulare in lege Domini, vt sint Beati, & immaculati in via. Iniusti Homines sunt Arbores triplices, infaustà præcisæ lunà, blattis, & teredinibus peccatorum pleni, quos continuò rodit lethaliter Conscientiæ vermis; suntque Arbores bis mortuæ impij, quia *mors peccatorum pessima*, & *mors depascet eos*. Iusti autem sunt Arbores vitales, & felicissimæ. Arbor quidem olim bona, fructus pessimos, vt Iudas, facere potest; & Arbor mala, vt Dismas Crucifixus latro fructus optimos, pœnitentià mediante, edere potest. Arbor sterilis est Hypocrita; Arbor animata est fidelis, & ideò sub Arborum imagine iudicium de bonis, & malis fertur, iuxtà varias Arborum significationes. Ast Arborem in Arbore probè recognoscemus, dum Hominem videbimus syncerum, & probum, in quo Christus per gratiam reperiatur, qui Arbor est vera in medio Paradisi, & in quo generalissima illa Virtus, quam Bonitatem appellant (à qua indiuiduæ virtutes procedunt) Arbor vitæ nuncupata germinet. Nec illepidè certè folijs Arborum humana vita comparatur apud Stobæum de vitæ breuitate ex Simonide τῶν ανθρώπων γενεὰ, ὡς τῶν φύλλων, idest Hominum generatio est qualis foliorum, quandoquidem

Non minus est folijs hominum gens fluxa caducis.

Lignum ideò plantatum iuxtà fluenta aquarum significat sacris in literis Hominem, qui diuina præcepta susceperit, quibus præceptis diuinis non aliter quam aquis irrigantur ingenia, ex quibus fructus bonorum operum indeficientes prodibunt, quod clare colligitur ex Ezechielis oraculo his verbis, *Et super torrentem orietur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum fructiferum, non defluet folium ex eo, & non defluet fructus eius, per singulos menses efferet primitiua, quia aquæ eius de Sanctuario egredientur, & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. Hæc dicit Dominus Deus.* Hinc tot Sāctorum Patrum pijssimæ considerationes, optimæq; moralitatis institutiones oriuntur; nam vt Arbor irrigatione continuà excrescit altè; ita nos diuinorum eloquiorum doctrinâ irrigati in altum ferimur; vt ex D. Io. Chrysostomo habemus: & sicut Arbores nō valent fructus producere, nisi habeant humorem ad radices: sic nos quoque pietatis fructibus grauidi esse non poterimus, nisi precibus irrigemur. Ab eodē docemur quod vt folium in Arbore vento ducitur, ita Homo flatibus tentationum, libidine, superbia, & cæteris vitijs afflatus &c. & qui inter Homines sublimior erit in dignitatibus, erit ceù cacumē Arborū in excelso positarum, quod etiam si leuissima flauerit Aura, mouetur. Quod si ceciderit folium ab Arbore vento raptum, hominem indicabit, qui à tentationibus fuerit superatus, vt D. Gregorius sentiebat. Et si peccatum in occulto committatur, sciant Homines quod nocentes vltrò pœna sequitur, & imaginentur folia Arborum esse tot aures, atque tot linguas peccati testes, & accusatrices; simplex illa foliorum trepidatio, fontium corda trepidare faciat, quibus sciendum est id, quod D. Gregorius protulit; *per hoc quod foris agitur quid latet intus aperitur*, & sibi prudenter fingere, quod his metris insinuatur.

Nè monstrum credas; longè videt Arbor, & audit,
Si mala tu patras, hæc tibi testis erit.

Arborum folia sunt ornamenta, atquè florum, & fructuum in ijsdem contrà ventum, calorem, pluuiam, & alia lædere Arborem valentia tutamen; ita in Hominibus sunt bonæ

E F G H

D. Lucæ 3. Deut. c. 20. Sap. 9. Iosue. 7. Beda. Philon. de opific. Mundi, & l. 1. leg. allegor. ap. Athenæum l. 3. Hect. Pin. in Daniele. D. Chrysost. in psal. 118. Hect. Pin. in Danielem. Id. in Isaiam. Psalm. 48. Origen. D. Hieronym. D. Hilarius in Euang. Rodulph. Flammin. in Leuit. Franc. Georg. Seminar. Philosoph. Platon. Ap. Stob. serm. 96. item Mimnermus. Anton. Ricciard. Cōm. Symb. cap. 47. Homil. 8. D. Greg. l. 2. c. 24. in Iob. Io. Chrysost. Homil. 2. in D. Matth. c. 2. Erasm. in Ep.

A bonæ conuerſationes, quæ flores, & fructus bonarum cogitationum, & operationum tutantur, ne à Vento Superbiæ, pluuia Luxuriæ, caloreuè Auaritiæ deſtruantur; folia quoque ſunt verba, quæ hominem ornant, cui alludit illud Hieremiæ cap. 17. *Erit folium eius viride*. Folia in Arboribus modico Vento mouentur, vere, & æſtate virent, dein palleſcunt, & cadunt; non aliter temporalia bona, & diuitiæ inſtabilia ſunt, quippè quæ tempore felici virent, ſeù creſcunt, mox diminuuntur, & amittuntur. Arborum Vmbra Viatores allicit, illos oblectat, & ab itinere retardat; ita diuitiarum copia in hac Vita retardat Homines, & deuiare facit à via cæleſti; ideò de malis diuitibus Iob dicebat. *Sub vmbra dormit in ſecreto thalami, in locis humentibus*. Dici quoque poteſt Homines tot eſſe mundanæ Arboris folia, dum in proſperitate virent, in tribulationibus agitantur, & demum per mortem cadunt; vnde Iſaias ſic ſentiebat: *Cecidimus quaſi folium*. Folia Arborum ſunt medicinalia: *folia eius ad medicinam gentium*. Ita Ezechiel. Sic Doctorum virorum documenta, bonorumquè correptiua verba vitioſis medicinæ ſunt; Flores verò in Plantis, & Arboribus, quia ſunt omnibus ſenſibus gratiſſimi, oculis colore, naribus odore, guſtui ſapore, tactui mollitie, & viſcerum internorum, ac præcipuè cordis confortatiui; perfectos referunt viros, optimæ famæ, virtutibus pulcherrimos, & maximè honeſtatis, & ſanctæ ſpei, iuxtà illud Canticorum. *Flores apparuerunt in terrâ noſtrâ*, & Sapientiæ *repræſentat nos flos temporis*. Flores prætereà propter eorum velocem ortum, atq; eorundẽ, & apparentem pulchritudinem, humanæ proſperitaticomparantur, quæ illicò cadit: *exſicatum eſt fœnum, & cecidit flos*, ex Iſaia, *& quaſi flos egreditur, & conteritur*, ex Iob. Folia inſuper metaphorica in hominibus ſunt merita, & fructus ſunt præmia, quia *flores fructus parturiunt*. Flores in vniuerſali ſunt ſoliſequi, ita vir perfectus Diuini Amoris ſemper contemplatur bonitatem, eamque ſemper ſequitur corde, ore, manu, inque omnibus naturæ operationibus omniquaque inculpatum ſe oſtendit; hinc iuremeritò natura flores, & frondes ita conſtituit, vt quinarius, & ſeptenarius numerus, tanquam naturæ genius, atquè coniugium eluceſcerent, cum Trias ſit forma, quæ eſt quid diuinum, Tetras materia, ſeù ſtabilis terreſtreitas; Binarius autem ſit potentia, in præſenti Diſtico enunciata.

Vnus vt eſt triplex, triplexque eſt vnus in æuum.
Sic gaudet numeri diſparitate Deus.

C Arborum germina Iuuentutem deſignant, quæ ſub educatione nondum flores, & fructus edidit, ſed ſolum ſpecimina quædam protulit, quibus aut ſuccedere poterunt flores, & fructus bonarum operationum, vel ſolum luxuries foliorum inutilis, & eorundem etiam defectus, varijque illegitimorum fructuum abortus peccaminoſi; Sic enim Iuuenis mala nondum lanugine tectus prauis nimium faciliter mouetur exemplis ad male operandum, quandoquidem *Modicum frumentum totam maſſam corrumpit*; Et ſi tangatur ab admonitore, vel voce ſola exaſperatur

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper, Minima etiam locuſta, vel aliud animalculum erodens germen totam enecat Plantam, cum delicatiſſima omnium aliarum Arborearum partium ſit Gemma, quæ ideò oculis, immò, & Cerebro parti Principi æquiparatur; nã ſicut vermes in lignis mollioribus generantur; ſic Animi anxietates mollioribus hominum mentibus innaſcuntur; quarè omni enitendum eſt ſtudio, ne anereticis hiſce lædamur cauſis. Eadem ſubſtantia cerebralis, quæ ſi capiatur in fructibus iam perfectis, integrè elaborata, cerebrum adhuc magis merebitur dici, &

D tanquam finis, atquè principium eiuſdem Arboris, de quo ſic canere licet.

Compoſita è duplici ſi conſtant limite, primum
Quis neget eſſe caput, quod ſupereſtquè pedes?

Cumquè fructus in Arbore quoddam extractum nobilioris, & pinguioris radicum, atquè medullæ, à vi caloris viuifici ſuccum attractum, & excoctum pariformiter dici poterit bonum opus in Homine à Charitatis calore productum, humilitatis folijs protectum, & Diuinorum præceptorum obſeruantia maturatum; quò ſpectat illud Mortalium Sapientiſſimi dictum, *vnus quiſque fructu oris ſui replebitur bonis*. Et ſicuti fructus boni, atquè maturi vtiliſſimi ſunt ad plurima, & non ſolum eſui, & medicinæ, ſed millenis inſeruiunt commoditatibus, vt ſunt fructus humoris oleoſi, vinoſi, mellei, nec non ſubſtantiæ fariniferæ, aut ad rem veſtiariam facientis de quibus dici poteſt.

Marginalia: *cap.* 40. — *cap.* 64. — *Ezech. cap.* 47. — *cap.* 2. — *cap.* 49. — *cap.* 14. — *Cant.* 2. — *O. M.* — *Horat. in Ar. Poetica* — *D. Paul.* 1. *Cor.* 5. — *Baſil. Magn. de agen. Deo gratijs.* — *O. M.* — *Prou.* 12.

Arbor habet quæcunquè cupis, si pascua quæris,
Si vestes, Arbos hæc tibi cuncta dabit.

Sic Homines benifici, & liberales ergà proximum fructuosissimi sunt, & vtilissimi in Republica. Sed illiberalium actiones, tanquam fructus imperfecti, & immaturi gustum asperè ferire consueuerunt veluti sagittæ infernales à flatu superbiæ actæ. *Qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes eius.* Fructus ille moralium actionum maturus, dulcisq; & perpetuus erit, dum mollissimus reperietur per benignitatem, & obedientiam producentes illum in sublimiore parte magis distante à quocunque mundano, & terreno respectu, vt sit *fructus honestatis, & honoris*, in quibus iustissima est Trigoneitas, Tetras æquissima, pulcherrima Hemiciclaritas ergà æquales, maiores, atq; minores in Ciuitate, de quorum conditionibus quomodo vmbratiliter ego loquar, videatur superius inter Arborum genera, & differentias. Ad radices Arborum moraliter descendentes, dicemus eas subtus terram conditas esse, serpentumque modo disseminatas, atquè protensas, atriquè, vt plurimum, coloris, quia homines admonere debebant diuitias esse periculosas, & serpentum venenosorum ad instar mordere lethaliter, & ideò easdem non esse desiderandas, sed solum id, quod victui necessarium est expetendum; nam

Ierem. 31.

Os Homini sublime datum vult Sydera cerni,
Anguicoma vt Radix delituisse queat.

Addatur quod Radix extrà terram deficiens omninò memoriam mortis in mentem reuocat. Radix etiam sacris in paginis carnalem significat natiuitatem, & naturaliter considerata est principium Arborum, & Plantarum, molle, porosum, humorosum, plicabile, villosum, terræ fortiter hærens, à quâ pro toto Arboreo corpore nutrimentum trahit proportionatum. Talis debet esse Vir perfectus, & maximè bonus Prælatus, qui aliorum debet esse principium, & origo, dum virtus, & perfectio aliorum à Prælatis maximè deriuare necesse sit, & ideò istis conuenit esse molles per benignitatem, teneros per pietatem, plicabiles per facilitatem, villosos per beneficorum actuum multiplicitatem, qui ad innumerabilitatem quasi debent accedere; vndè sic de partibus Arborum villosis scripsisse memini.

A. Ricciard. Cõm. Symb. l. 2. Petr. Berch. Reduct. Mor. l. 12. c. 134.

Vilia ne dicas villosa, aut glabra inhonora,
Proficuos succos dum tamen illa gerant.

Christoquè tãdem inhærentes per charitatem, ad alimoniam tam corporalem, quam spiritualem communicandam egenis subditis, & pauperibus conuertantur, quos alloquens Apostolus, hæc habet; *Non tu radicem portas, sed radix te; & si Radix Sancta, & Rami.* Radix quoque in Arboribus quanto profundius se se in tellurem condit, tantò excelsius mittet alimentum in auras cœlestes ex obseruatione Botanica de Arboribus,

S. P. ad Rom. 11.
Virg. 4.

-----quæ quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in tartara tendunt.

Et hic effectus nobilissimus humilitatis apertissimè deducitur, nam *qui se humiliat exaltabitur*. Radix eadem Arborum sæpè, ac sæpius amara est, & tamen fructus dulces efficit, & hoc fit beneficio caloris, & aeris subintrantis, vt docet Isaac in Diætis; hoc etiam fiet in moralibus, dum Iustus tribulationibus, & aduersitatibus amarioribus succedere facit dulces inculpatarum actionum fructus cum auxilio diuinæ gratiæ. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nonne tu, qui solus es?* Cui illud commune quoque omnibus dictum quadrat. *Vexatio dat intellectum*. Inter sterilium Arborum infirmarum Medicinas est radicum scissio, & lapillorum inter ipsas aperturas immissio, ad hoc, vt abundius enutriatur Arbor, & à prauis humoribus expurgetur; ità est in peccatore infirmo, cuius cor scindi debet per contritionem, & pœnitentiæ lapide transfigi, vt ipsas Diuinas fructificet Virtutes. Ex illo pariter optimarum radicum more, emittendi scilicet firmiores surculos, ac semper in meliora proficientes, erudiendi videntur parentes in bonitate, vt filios, quos instituerint, cœlis tandem genuisse cognoscant, à quibus non replicabitur *----velocius, & citius nos*
Corrumpunt vitiorum exempla domestica.

Iob. 14.
Io. Chrysost. in Ep. D. Paul. Homil. 9.
Iuuenal. sat. 10.

Vmbra, si pro hilaritate sumatur, dum scilicet Arbor spissas, & densas gerit frondes, longeq; lateq; brachia pandendo, excelsum tollit caput, collumque viride, saturum exhibet, in bonam accipitur partem, quià pulchritudine allicit, iucunditate fouet, temperie mulcet; quò spectat illud Virgilianum in 2. Georgicon.

Tum

A *Tum fortes latè ramos, & brachia tendens*
Huc illuc media ipsa ingentem sustinet vmbram. — *Virg. Georg. l. 2.*

Sed hæc vmbra simplex debet esse, non complicata, idest vnius tantum Arboris solitariè accepta, non multarum cumulatiuè, quæ timorem incutiunt non mediocrem, atquè serpentes, multasque bestias, & feras accersire videntur; hinc est quod qui in locis solitarijs, & tenebricosis soli reperiuntur, timent, quoniam humor melancholicus tunc ad caput euocatur, & imaginationem mouet, inficitque spiritus animales; ex hoc Galenus docebat fatuos timere, quia illis melancholia occupat caput: opacitas enim nigræ bilis in fatuis animæ eorum circumfunditur; facile ergò fit, vt imaginationes fabulosæ quoque vmbrarum malefic rum incolentium loca tenebrosa, maximè moueantur tunc temporis. Quod si dulce lumen, & delectabile est videre solem, erit res amara priuari lumine, & Sole; Additur quod homo cum sit Animal sociabile, & vmbræ dissocient hominem ab homine, timorem quoquè incutiunt; experimur etiam, quod in hyeme, cum aliquis solus in cubile habet ignem excitatum, vel candelam illuminatam nihil timet, timet autem in tenebris, cum aliquid strepitus insoliti subaudiuerit.

B *Surgamus; solet esse grauis cantantibus vmbra;*
Iuniperi nocet vmbra, nocent & frugibus vmbra. — *Virg. Ecl. 10.*

Arbores, quæ in ripis fluuiorum impediunt naues, dicuntur Retæ, quià prætereuntes retinent naues, quapropter ex edicto Prætorio retanda, quasi purganda locabantur flumina, ne quid moræ, vel periculi subirent naues remorantes huiusmodi in vepres offendendo. (*Gellius lib. 10. cap. 7.*) Non igitur inappositè sentiret iudicio meo, qui Retas huiusmodi significatiuas esse traderet falsarum sæculi speciositatum, quæ sensibus quidem delectabiles videntur, sed in huiusce mundi mystico flumine nobilem Animæ triremem, (cum hoc illi nomen in isto sensu communicare possint tres præcipuæ Potentiæ, Memoria scilicet, Intellectus, & Voluntas) impediunt, & retardant ad cæli Portum rectâ nauigare, & sic impeditam illud Psalmographi parum faustè replicare cogunt *super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus*. (*Psal. 136.*) Arborum prætereà quarumcunque esum, vni soli fuisse concessum, & Arboris prohibitionem pluribus factam fuisse, vt est Geneseos tertio, significat ad Intellectum, siuè Rationem tantum pertinere virtutis acquisitionem, sed prohibitionem (*Petr. Bongus devnit.*) C fieri ad plures, significat vitia esse prohibenda non vni, sed pluribus, Animæ scilicet, Rationi, & Sensibus. Arbores pariter bis mortuæ, vt est illud Iudæ in Epist. *Arbores Autumnales infructuosæ bis mortuæ*, denotant peccatores per culpam, & per consuetudinem, vel per mortem corporis, & mortem Animæ defunctos esse. A Glandibus abstinendum Pythagoras, Æliano referente, præcipiebat, fortè quià obscœnitatis sunt symbola hi fructus ob figuram præputij hominis, quam præseferunt; & ideò quia concupiscentiæ venereorum insanientes faciunt (*Arist. Ethic l. 7.*)

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis Arbitrijs hebetat caligine mentes, — *Claudian.*

Speciositati non esse fidendum habemus vtilissimum ex diuo Chrysostomo documentum. (*Homil. 1. in Psal. 1.*) *Syluestres, magnæq; Arbores speciosissimæ sunt, sed fructus porcis tantum, & brutis comedendos progignunt, è contrà Vitis in vinea prostrata, & repens, fructus hominibus & principibus viris, immò & ipsi Deo gratissimos profert*. Vsurarius assimilatur vermiculo ligni, aut fructuum; nam sicuti vermes lignum, fructumque totum paulatim corrumpunt, & exedunt, ac carie suâ absumunt: ita Vsurarij, & fœneratores Rempublicam D suâ edacitate paulatim absumunt, & tandem deuorant, lege Bald. *in suis consilijs* 449. 3. *parte*. Molorneus *in tract. commerc. & vsurar. in Enchiridio parium, aut similium Iuris libert*. Gemina percussio petræ de virga in deserto significare potest duo ligna, quæ in Crucis patibulo eriguntur, quia Christus in vno ligno Sacras Manus expandit, in alio verò à capite, vsque ad pedes immaculatum Corpus extendit. (*Exod. 17.* *D. August.*) Lignum, quod tam dicitur de Arbore viridi, & fructificante, seu infrugifera, quam de materiâ ab Arboribus cæsâ, siue ad vsum foci, siue ædificiorum, & instrumentorum quorumcunque varia pleraque habet mystica, & moralia significata. In primis igitur significat Christum, qui est lignum vitæ in medio Paradisi, cum ipse verè sit vita, ad quem quicunque confugiet manum porrigens, vitam inuenit *Gen.* 2. estque lignum plantatum secus decursus aquarum viuentium, *Psal.* 1. & lignum præcisum spem conseruans in resurrectione. *Iob* 14. Vitæ lignum dici potest Crux Christi, per quam est reddita vita mundo. *Apoc.* 2. Lignum

faciens aquas dulces, ideſt omnes dolores,& tribulationes propter amorem Dei deſiderabiles. *Exod.* 15. Lignum quoque ſcientiæ Boni,& mali poteſt dici Crux eadem Chriſti *Gen.* 2. Ligna Holocauſti, quæ ſuis humeris Iſaac ferebat, apertè deſignant Crucem Chriſti, quam ipſe proprijs humeris baiulauit. *Gen.* 22. Lignum,in quo ſuſpenſus fuit ſerpens æneus,quem qui aſpiciebant à ſerpentũ morſibus liberabantur.vt eſt *nũ.* 21. eandem manifeſtiſſimè Chriſti Crucem præfigurat. Sapientia ligno vitæ præſignatur, tanquam bonorum omnium mater. *Prouer.* 3. Hoc ligno ſternitur templum, ideſt Eccleſia *Ezech.* 41. Omnia Paradiſi ligna Adamo comedi à Deo permiſſa ſapientiam ſignificare poſſunt. *Geneſ.* 2. Pietas eminentiſſima Virtus, per quam immortalis redditur Anima,per lignũ vitæ repræſentari poteſt; eſt enim generaliſſima Virtus in medio cæterarum poſita, vti lignum illud vitæ in Paradiſo terreſtri in medio cæterarum omnium Arborum locatum erat. *Gen.* 2. Integritas cordis, fidei firmitas, caſtitas, & ſanctorum merita ligna referunt imputribilia. *Exod.* 25. 27. 29. 30. *&c.* Opera verò virtutibus fœcunda per pomifera ligna poſſunt figurari. *Leuitic.* 19. & Ligna Libani ſunt Virtutes Eccleſiæ, & Sanctorum. *Canti.* 3. Lignum vitæ eſt ipſa æterna felicitas,in qua perpetua habetur vita. *Apoc.* 2. Prudentia per lignum ſcientiæ Boni, & Mali clariſsimè demonſtratur; nam illius eſt diſcernere non ſolum bonum à malo, ſed rectam rationem mediocritatis optimæ omnium actionum determinat,& monſtrat. Lex dici poteſt lignum ſcientiæ boni, & mali,ſpiritualem ſenſum habens, & literalem; & Sacra Scriptura per ligna Arcæ Diluuij læuigata myſticè ſumi poteſt. *Geneſ.* 6. Idem præſtant ligna ſecus aquarum decurſus plantata. *Pſalm.* 1. Similiter & ligna in vtrâquè fluminis parte vtrumquè cum myſterijs deſignant teſtamentum. *Ezech.* 47. Ligna viſu pulchra ſunt ſcientiæ mundanæ, & illa quibus licitum erat veſci ſcientias illas, & dogmata, quibus mens noſtra licitè paſcitur,oſtendunt. *Geneſ.* 2. *&.* 3. & vt ex lignis quædam ſunt Frugifera, quædam verò infrugifera;ſic ex ſcientijs quædam ſunt vtiles, quædam inutiles. *Pſalm.* 1. 103. *Leuitic.* 1. 6. *Ierem.* 13. *S. P. Corinth.* 3. & ligna tandem Sethim imputribilia ſcientias deſignant perpetuæ veritatis. *Exod.* 27. 30. 35. Ligna ſyluarum infrugifera excidenda, & in ignem mittenda ſunt hæretici. *Cant.* 2. ijdemque lignis frondoſis, foliorum, ſeù verborum tantum virorem habentibus, qui ſolas ſequuntur voluptates,aſsimilantur *Ierem.* 3. & Lignarius Artifex errorum Idola fabrefaciens non alius eſt, quam hæreticus. *Iſai.* 44. Quæ verò ligna vmbraculum præbent, & paſtum, ſignificare poſſunt Doctorem ſacræ doctrinæ ſecundum varias ſpecies, varias docentem, & exercentem virtutes, & eum quoquè, qui beneficus eſt ad liberandos eos, qui iniuriam patiuntur, & promptus. *Geneſ.* 1. Ligna Regionis ſunt ſancti in Eccleſia, *Iſai.* 55. & lignorum diuerſitas, eſt Sanctorum diuerſitas. *Exod.* 31. Ligna campi ſignificant humiles in Eccleſia, *Pſalm.* 103. Sicuti ligna compoſita ſuper Altare ſunt Homines baptizati 3. *Regum.* 18. Lignum viride Sanctos deſignat,aridum verò peccatores. *Ezech.* 20. Ligna ſaltus præſeferunt erroneam Philoſophorum, & Hęreticorum doctrinam, folia tantum eloquentiam abſq; veritatis fructu expandentem. *Iſai* 44. Lignum prius aridum, & poſteà frondeſcens, eſt Eccleſia ex gentibus, quæ virorem accepit per Fidem, & opera. *Ezech.* 17. *Thren.* 4. Lignum ſublime humiliatum ſunt Iudæi, lignum verò humile exaltatum eſt Eccleſia ex gentibus. *Ezech.* 17. Ligna, quę mutantur in æs, ſunt qui prius erant inutiles in Eccleſia, & fiunt fortes, & cantant, & prædicant laudes Dei. *Iſai.* 60. Lignea vaſa ſignificare poſſunt interdum vitam leuem,& mediocrem,quemadmodum per ligna duo, quæ in manu Ezechielis in lignum vnicum coaluerunt, duo valent prænotari Populi, qui facti ſunt vnus in Eccleſia. A putridis tandem lignis mala deſignantur opera, inextinguibilibus comburenda fauillis, quæ vt euitentur alacrius legales modò affulgeant claritates,quibus tamen clariora præcedant Miracula infinitæ omnipotentis Dei Miſericordię Signa,quæ,vt morē gerā,paucis expedientur,vt factũ eſt de Moralibus materiam tantũ innuendo.

Berchor. loc. cit.
Ant. Ricc. in Comm. Symb.
Lauret. in ſylua Alleg.
Exod. 7. Leuit. 11. Ezechiel. 37. Iob. 41.

MIRACVLA.

ET vel in ipſis Arboribus præclara Omnipotentiæ ſuæ ſpecimina, vt homines nil hæſitarent in vero eius cultu, Deo placuit edere. Vt enim quæuis in determinatæ ſpeciei Arboribus exercita, proprio loco recenſenda, relinquamus. Quid non cogere

A gere debet in Amorem Omnipotentis humanum genus vniuersalis Arborum ad vniuersale ipsius commodum productio? Quam inter maxima Dei miracula recensere debemus, ex eo quod terra non actiuè illas produxerit, sed tantum materiam subministrauerit; Deus autem se solo, & efficaciter in primà rerum creatione Plantas omnes produxerit; vt docet Angelicus Doctor ad illa Geneseos verba, *Germinet terra herbam virentem, & Lignum pomiferum*. Quas inter Plantas non tantum pubescentes erant, sed plures adultiores cum fructu, & semine ad maiorem Vniuersi ornatum, & perfectionem. Quod die tertia factum ex historia Creationis Vniuersi per Moysen in Genesi descripta patet. At inter has omnes, in quamnam trahere non debebat admirationem primos nostros Parentes Arbor illa, quam præ cæteris in medio Paradisi voluptatis plantatam continuandis cumularat miraculis Deus, vt in quolibet vitæ discrimine constitutos sanaret? Arborem idcircò Vitæ appellamus, non quidem à signo solo, quasi fuisset signum vitæ Adamo promissæ, vt volebat Artopæus, sed quia sumpta, vitam comedentis protendisset, & à quocunque præmuniuisset languore; quamlibetquè naturalis defectus arcuisset

Arborum creatio miraculosa.

S. Thom. 1. p. q. 70. art. 1. Gen. 1.

Arbores quãdo creatæ?

Arbor vitæ quæ, & an vnica fuerit?

B causam, ac repetitâ sumptione, si quid deperditum fuisset, restaurasset. Nec symbolicam duntaxat fuisse Arborem, vt senserunt Origenes, & Eugenius, sed naturalem, & veram fuisse cum Sanctis Patribus credendum est. Vnicam porrò fuisse constans est sententia, & ex eo quoque colligitur, quod vni tantùm conuenit in medio Paradisi sitam esse. Id argui quoque potest ex eo, quod non in cibum quotidianum, vt cæteræ, ordinata fuerat, sed ad modum medicinæ comparata; non erat ideò necessarium de illa frequenter sumere, nec in magnâ quantitate; vndè pluribus opus non fuisset. Potuisset quoq; Deus multiplicato humano genere, ramos pariter illius extendere, & ampliores efficere, vel plures eiusdem virtutis surculos procreare. Illi propterea cæterarum Plantarum meritò principatus attribui poterat. Typicè siquidem exprimere debebat Regem Regum Christum Dominum, qui longè felicior Vitæ Arbor sedulos diuinorum mandatorum seruatores ab æternâ morte præseruat, & æternæ Vitæ fructibus restaurat. At vniuersa ipsius miracula quis enarrabit? Vnum, vel alterum præ cæteris ad rem nostram adducemus, factum cum adhuc infantulus esset Diuinus puer (præter illud, quod factum est in eius Natiuitate, quando scilicet Arbores miraculosè per Decembrem floruerunt, vt superius in Mirabilibus tetigimus) quibus quanta olim futura esset ipsius potentia patuit.

S. Aug. l. 13. de Ciu. Dei cap. 21.

Pererius in Gen. lib. 3. qu. 2.

Arbor Vitę Christi Symbolũ.

C *Memorant*, inquit Sozomenus, *Arborem esse Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis, cuius fructus, aut folium, aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est, Ioseph, cum propter Herodem, assumptis secum Christo, & Mariâ Sanctâ Deiparâ, fugisset, atque venisset Hermopolim, simul vt portæ appropinquauit, statim Arborem, licèt planè maximam, aduentu Christi curuatam esse, atque ad solum vsque se flexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidem de hac Arbore, sicut à multis audiui, à me commemorata sunt.* Hæc ille. Quæ quidem vel significabant Christum in vrbe adesse, vel, vt est verisimile, non modò Arborem, quam incolæ propter magnitudinem, imò & pulcritudinem auito mandato venerabantur, dæmone iam, qui ibi colebatur, ob Christum Idolorum euersorem, qui iam illo aderat in loco, trepidante, suâ sponte commotam esse; verum & singula Ægyptiorum simulacra superstitiosa, ad Christi aduentum, vt prædixit Isaias, concussa. Dæmone propterea inde pulso Arbor, vt gestæ rei testimonium irrefragabile superesset, ibi diutius perstitit, & à fidelibus morbos abegit. Ipsius quoque incomparabili Diuinæ Genitricis meritò tam

Arbor Christo pertransẽũte incuruata multos postea sanat.

S. Athan. Ep. Alex. lib. de Incar. Verbi.

Euseb. Pamph. lib. 6. de demonstr. c. 20.

D mira quondam Arbor producta est, quæ in æternum testabitur quanta sit Angelicæ Salutationis vtilitas. Cisterciensi militiæ veteranus quidam Stratiotes se adscripserat, qui & si sæculo tardè renunciarat, cito tamen in Sanctitate profecit. Quæsitus autem à Tironum Magistro, num Dominicam didicisset orationem? Se nunquam discere potuisse, contestatus est, præ nimiâ memoriæ imbecillitate. Cumq; nec ipsam quouis adhibito docentium studio, memoriæ mandare potuisset, Angelicam toties ipsi inculcarunt Salutationem, vt primam tandem ipsius periodum addisceret, nimirum *Aue Maria, gratiâ plena, Dominus tecum*, quam indicibili cordis dulcedine sæpissime postea enunciabat. Paucis ab inde annis mortuus, in cœmeterio sepultus est. Sed mirum! non multò post ignoti generis Arbor, ex eius tumulo erupit, in singula folia literis aureis inscripta *Aue Maria, gratiâ plena, Dominus tecum*. Tumulo eruto, Arbor ex ore defuncti prodire comperta. Nec mora; diuinæ ostensionis officio peracto, sub omnium oculos Arbuscula aruit. Meruit

Thom. Cãtiprat. lib. 2 de Vniuers. cap. 29. §. 9.

Arbor Salutatione Angelicâ literis aureis in folijs miraculosè inscripta.

ruit, & Sanctus ille Gregorius, qui propter admiranda miracula Thaumaturgus dictus est, sub Arboribus miraculosè latère. A suis enim persecutoribus ad mortem quæsitus, vnà cum Diacono in montem confûgit; Vbi repertus ab exploratore, & insectantibus ostensus, ecce illi aduenientes; (ò miram Dei Prouidentiam?) duas Arbores vident, non homines. Quare ad proditorem reuersi, redarguunt ipsum, tanquam ab eo delusi. Hic autem ad locum redijt, vbi Gregorium cum Diacono, qui paulò ante persequentibus Arbores visi fuerant, orantem inuênit, Ad fidem itaque conuersus, & ipse profugus ex persecutore factus est. Ita Nyssenus in eius vitâ. At quoniam miracula non rerum virtute, sed Dei Imperantis potestate fiunt, Legum Potestates, & Imperia sacrarum, quæ ab Arboribus prodire, instrumentaliter saltem, videntur, subiungere hîc haud incongruum habe Lector.

D. Greg. Thaumat. cum Diac. orans, Arborum specie. *D. Anast. de mirac. Sac. Scr.*

LEGALIA.

ARbores, quas Casti decent Cultores, dum nil immundi, vt Animalia, ex lege continent, eæ duram, atque lignosam in vitia difficulter flexibilem, sibi connaturalem, vt propriam, ascíscunt substantiam. *L. certè, ff. Arb. furt. cæs.* Quare ignaros eædem iure perquam optímo Custodes, & Operarios respuunt, dum hos volunt cunctis diuinâ ex Lege amabiles; *Non oderis laboriosa opera, & rusticationem ab Altissimo creatam.* Arboribus orba, & manca nulla potest esse fœlix Respublica, cui, ab Arboribus omnia non solum necessaria, sed voluptuosa quoque ad victun, vestitum, & domicilia, tam Belli, quàm Pacis tempore fauentia vberrimè suppeditantur. Ratio hæc Romanos rerum olim Domin os, Gentemque togatam permouit, vt nonis Ciues diebus Vrbana tractare, septenis autem per circuitum Rura colere, meliores vt diuitias acquirerent, firmioremquè valetudinem vt sibi compararent, iubêrêt. Hinc Cincinnati, Fabricij, Serrani, Catones, Stolones, Hortensijq; ab Aratris, ad Magistratus Nobilissimè obeundos vocabantur, & ità maledicentia omnis aberat, liuor, astus

——Quin etiam Lex.
Pœnaq. lata, malo, quæ nollet carmine quenquam
Describi.

Nec Reges olim puduit agris colendis operam dare, inter quos Cyrus numerabatur qui gloriosum sibi ducebat, cum Lacedæmonio Lysandro loquens, agrum propria manu exactissimè conseruisse. Refert Herodotus Milesios olim, cum intestinis seditionibus premerentur, & in maximo pereundi periculo se constitutos agnoscerent, à Parijs salutaria, per legatos eò missos, consilia petijsse, à quibus hoc vnum efficacissimum retulêrunt, vt diligentissimos duntaxat agrorum cultores ciues optimos euasuros, & felicissimos guberníj cuiuscunque Administratores cœteris præficerent. Apud Persas saluberrima fuit Lege sancitum, nè liceret cuiquam negligentius colere terras, præmioque laudum, & dignitatum proposito, Vineis, Oliuetis, Pomarijsque indefessi cultores inueniebantur. Tanti fiebant apud Indos olim Agricolæ, vt ipsos lædere pro capitali scelere haberetur. Imperatorio quoque iussu iustè sæuitum est semper in eos, qui furtim cædere, vel scindere, secare, vel deglabrare Arbores inuito, vel inscio Domino fuerint ausi, vt habemus in *L. ob id. ff. ad Legem Aquil.* & in *ff. lib. 47. Tit. 7. Arborum furtim cæsarum*; nam *L. secunda sciendum eod. Tit.* habetur eos, qui Arbores, & maximè Vites ciciderint, tanquam latrones esse puniendos, ita vt Poetæ quoque huiusmodi cæsionum instrumenta execrarint.

Tum credo cum me Arbustum vidêre Myconis,
Atque mala Vites incidere falce nouellas.

In hunc itidem sensum Statuta nostra Bononiensia decreuerunt, censorio probrò iudicandos, & plectendos esse qui possessiones malè cultas incolerent. Malos malè perdendos esse Vinitores Diuino in Euangelij ipsius habemus Edicto. Solus ille Dendrotomus erit legitimus, idest Arborum vtilis cæsor, qui Arboribus infœcundis de medio sublatis, fructiferas subrogare sciet, cremijsque crematis, senio confectas Arbores iuuentuti pristinæ restituere studebit, vel præcisarum innocenter Arborum materiam in Trabes Asseres, Tabulasuè pro Ædificatoria Arte conuertet. *ff. Triphon. L. ig. de Bon. poss. cont.*

Arist. lib. 6. Politic. c. 4. Tiraq. de l. Caiet. in D. Th. summ. Iud. 3. Eccles. 7. Arist. l. 1. Polit. c. 5. & l. 7. c. 9. Var. l. 2. de re rusticâ. Xenoph. in Oceanum. Ci. in officijs Hor. l. 2. Ep. ad Aug. Al. ab Al. d. G. l. 3. c. 11. Eutrop l. 1. Auent. l. 2. Annal. Boi. Cic. in Cat. Socra. apud Xenoph. in Oeconom. Diod. Sicul. Hi. l. 2. c. 10 Virg. Ecl. 3 Lib. 5. Rub. 24. & lib. 6. sub Tit. de pænâ non laborantiũ possessiones vt deb. *Pl. l. 18. c. 3.*

A *cont. tab.* vel in ligna focaria *L. ligni ff. de leg.* 3. vel in Acapna, hoc est carbones, & non amplius fumantia, sed excocta ligna. *Vlpian. L.* 55. §. 4. *ff. de leg.* 3. & *L.* 167. *ff. de verb. signif.* Putator tamen ex Arbore ramum præcidens, si ex eius casu hominem in publica occiderit via, absque eo, quod proclamauerit tempestiuè pro euitatione ictus &c. tenetur ad pœnam *L. si putator ff. ad legem Aquiliam*, & vt magis innotesseret innocentia Inter Leges Agrarias, quas Plato tulit, hæ recensentur *Vicinus Vicino non noceat. Si quis ignem in materiam sic immiserit, vt Vicino nocuerit, prout Magistratibus videbitur, condemnabitur. Qui in plantando mensuram vicini agri non reliquit, ità plectatur, vt à plerisque Legumlatoribus sufficienter est dictum &c.* Quin immo si Arbores vetustate nimia debillimas in agro meo reliquero, atque forte fortuna acciderit quod vi ventorum perfringantur, & in vicini agrũ perferantur vt damnum inferant vitibus, vel segetibus, aut ædificijs, damni illius reus ero, & illud reficere tenebor. *L. fluminum publicorum* §. *item ap. Viuianum ff. de damno infecto.* Lex Aquilia item notabilis est de damno iniuria dato. quam Legem tulit Caius Aquilius Gallus Trib. Pl. vt scribit

Lib. 16. de legib.

B *Vlp. L.* 1 *ff. ad L. Aquil.* & cõsistebat in hoc, quod *Si quis terminos, mouerit, in singulos terminos, quos eiecerit quinquaginta aureos dare in publicum damnaretur.* Alia quoq; Lex Agraria potest adiungi, cuius meminit *Callistrat. in L.* 3. *ff. determ. mot.* Item ex lege duodecim Tabularum cautum erat Glandem in alienum fundum procidentem Domino colligere licere, & qui iniuria cecidisset alienas Arbores lueret in singulas siclos æris 25. Quò spectat Romanorum illud edictum de Glande legenda, cuius hæc sunt verba ex Vlpiano Iurisconsulto. *Ait Prætor Glandem, quæ ex illius agro in tuum cadit, quo minus illi tertio quoque die legere, auferre liceat, vim fieri veto* Magnæ porrò Auctoritatis erant leges in Arboribus natæ, vt illa Q. Hortensij Dictatoris, quo tempore Plebs in Ianiculum montem secesserat, in Æsculeto lata, quam seruare promiserunt Quirites omnes. In Hortis insuper Nuptiæ, celebrabantur, inter Arbores (vt refert scæuola Iurisconsultus) vt ratæ, firmæque magis haberentur. Liciniam Agrariam Legem tulit Caius Licinius stolo, A. V. C. CCCLXXVII. ne quis plusquam quinquaginta iugerum possessor esset, item centum pecoris capita 500. minoris possideret. Antiquissima sed omnium Lex Agraria legitur in *Exodo cap.* 22. contra fures huiusmodi. *Si læ-*

Pl. l. 17. c. 1

Tit. de don. inter virũ, & vxorem.

Var. de Re rust.

Tit. Liu. l. 6. App. Bel. Ciu. l. 1. A. Gel. l. 20. c. 1.

C *serit quispiam agrum, vel vineam, quicquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet.* Aristoteles in Politicis Magistratum Syluis præficiendum in Republica necessarijssimum agnouit, qui scilicet causas syluarum, & earum materierum cognosceret; inuigilaretque, vt bellica instrumenta, aliaque opera publica suum è syluis acquirerent complementum. Lucos itidem violare antiquitus probrum non modo censebatur, sed scelus, & facinus capitale; Violatoris enim caput expiandum, erat, & propterea (vt scribit Plutarchus) Athenienses sacri Luci cæsionem Megarensibus exprobrabant; ipseque Cicero in Oratione, quam habuit de Prouincijs Consularibus, C. Gabinium obiurgat, quod nullus in Græcia tam sanctus fuerit lucus in quo vllum simulacrum, vllumuè ornamentum ab eo sit relictum intactum. Sic, & qui ad Arborem, quam Rustici *Sanctiuam* vocant, adorassent, vel incantationes fecissent, quasi illis ad exitium nocui extitissent, per legem à Luidprando Longobardorum Rege latam mulctabantur ad componendum medietatem pretij sui in Sacro Palatio. Adest Titulus in libro X. Iustinianæi Codicis de Cupressis, & luco daphnes non excidendis, vel venundandis; decreuitque ideò Princeps Arcadius easdem Arbores nullo modo esse ven-

Pomp. Festus in Peric.

D dendas, indicta librarum quinque tam aduersus emptores, quam venditores mulcta, itemq; omnibus cuiuscunque dignitatis Ius dicentibus vetitum fuit nè prolapsam quoq; transferri alio permitterent, pro quibus tantum singulis Auri libram vnam ab Imperat. acciperet. Lex è contrà Romana de Arbore suspendio eligenda infructuosam tantum, & infelicem respiciebat, illiusque meminit Cicero in Oratione pro C. Rabirio; erat autem huiusmodi: DVVM VIRI PER DVELLIONEM IVDICENT. SI A DVVM VIRIS PROVOCARIT PROVOCATIONE CERTATO. SI VINCENT CAPVT OBNVBITO INFELICI ARBORI RESTE SVSPENDITO, VERBERATO, VEL INTRA POMOERIVM, VEL EXTRA POMOERIVM. Hæq; nefastæ, & infelices Arbores faustis interdicebantur actionibus, Virisque pietate conspicuis prohibebantur, vt Sacerdotibus Baccæ quædam vetitæ, ne alijs libarentur, vt & simplex Hederæ tactus Dialibus Flaminibus, atque etiam aspectus, & vmbra, nomenque ipsum labij expres-

Cic. de Leg. Pompeus. Plutarchus

sum

ſum; quæ omnia pro piaculo grandi habebantur, Hinc quoque non ex omni Ligno, nec ex Auro, Argentouè Statuas Numinum conficiendas, cum leges eædem accuratiſſimè cauerint, vt infelicitas, infœcunditaſquè ſimul, necnon indiuidioſa res procul eſſent ab Antiquorum Dijs. Omnes inſuper Arbores iuxtà publicos Aquæductus ſeri, ſiuè plantari prohibitum fuit antiquitus, ob iuſtam non ſolum viarum latitudinem conſeruandam, verum etiam ne radices lapidibus infixæ, inquè penitiora terræ incluſæ terram ipſam dimouêrent, lapideſq; diſiungerent. Hinc Theodoſius Iunior, *Codice de Aquæductu* prohibuit expreſsè, ne quis publicarum Aquarum ſulcum vllis intra 10. pedes Arboribus coarctaret. Arbores item radicibus impedientes fundamentum domus vicinæ, vel ſolum alienum, excidi debebant. *Text. & Doctor. in L. 1. C. de interdict.* Et haud diſſimilem Legem, ſiuè Conſtitutionem nos hîc Bononiæ habemus, à Maiori Ciuium Conſilio firmatam ſuprà Canale Nauigium Anno Domini 1287. huius tenoris; *Item prouiderunt, quod Ædificia, & Arbores, quæ ſunt in aliquâ parte iuxtà Canale ſuper terreno Communis Bononiæ, quod eſt, & eſſe debet ab vtrâque parte Canalis 37. pedum cum dimidio, incipiendo à medio Canalis, incidantur, & remoueantur.* Ad proſpiciendum publicæ commoditati, atque ad auertenda commerciorum impeditorum incommoda, flumina nauigabilia, ex edicto Prætorum retanda locari ſolebant, hoc eſt, purganda, ne quid moræ, vel periculi Nauibus fieret in vepres, ac radices Arborum offendentibus, & ideò Arbores, quæ in Ripis fluminum impediunt Naues *Retæ* dicuntur, quia naues ipſas prætereuntes retinent, & quaſi irretiunt, illaque eadem operatio purgandi flumina vulgari ſermone *Sgarbare*, & *Extirpare* dicitur. Ab ijſdem Arboribus, aut Arborum materiebus Naues dictæ fuêre Retes, Schediæ Græcè, quaſi ruditer contextæ, de quibus *Vlp. l. 1. §. Magiſtrum inf. de exercit. act.* Inter municipales, ſpecificaſq; magis Leges noſtræ Ciuitatis Bononienſis, quæ habentur in Volumine Antiquiſſimorum Statutorum cuiuſdam Magiſtratus apud nos nuncupati Officialium Pontium, Aquarum, & Stratarum Communis Bononiæ, hæ ſingulariter reperiuntur ſub Rubrica, *De his quæ ſpecialiter committuntur Officialibus, &c. §. & quià. ſ. Et quià vt plurimum Arbores exiſtentes tenus vias, ſtratas, & ſtratellos, vbi ſunt foſſata conſueta portare aquas hæc tempore replent folijs impedientibus curſum aquarum, & auferunt tempore hyemali ſolem vijs prædictis, ſtratis, & ſtratellis, ne aquæ, & cænum deſiccari poſſint, & ſic propter dictas aquas, repletioneſq; foſſatorum, & ablationem Solis, viæ, ſtratæ, & ſtratelli efficiuntur nimis fangoſi; volumus, & mandamus, vt omnes Arbores exiſtentes penes ſtratas publicas, & Magiſtras penitus euellantur, vel incidantur ad pedes, & de dictis lignaminibus reparentur dicti calanchi, ſeruatâ formâ ſtatuti, ſub Rubrica de Vijs pro reſtarijs faciendis, &c.* Item aliò §. *& quod ſ. Et quod nemo poſſit plantare, ſeu plantari facere aliquas Arbores, vnam, vel plures, cuiuſcunque generis tenus ſtratas publicas, vias, vel ſtratellos Communis Bononiæ iuxtà ripas foſſatorum per vnum pedem cum dimidio, ſub pœnâ cuilibet contrafacienti viginti ſolidorum pro qualibet Arbore ſic plantatâ. Et nihilominus incontinenti compellantur per dictos Officiales ad dictas Arbores incidendum. Quod autem dictum eſt de Arboribus incidendis penes ſtratas, & vias, non vendicet ſibi locum in Arboribus Triuiorum Comitatus, & Guardiæ Ciuitatis Bononiæ.* Eædem Arbores, cum obeſſe quoque ſoleant agrorum proximorum fructificationi, & Satis ipſis Solon celebris ille Legiſlator lege ſanxit, vt qui in agro proprio quoduis plantare vellet, id à vicino quinque pedibus abeſſet, & quoad Oleam, & Ficum, nouem pedibus diſtaret: cuius ſententiæ fuit quoque Marcus Tullius; ſed Caius Iuriſconſultus diſtantiam prædictam ad pedes duos reduxit, exceptis tantum Ficu & Oleâ quæ cæteris maiorem proportionabiliter exquirebant intercapedinem. Idem etiam in aliâ *L. adeò ff. de acquir. rer. domin.* ſic habet. *Si alienam plantam in meo ſolo poſuero, mea erit.* & è conuerſo. *Si meam plantam in alieno ſolo poſuero, illius erit. Si modo vtroque caſu radices egerit; antequam enim radices egerit, illius permanet, cuius & fuit; ratio enim non permittit, vt alterius Arbor intelligatur, quam cuius in fundum radices egerit; Et ideò prope confinium Arbor poſita, ſi etiam in vicini fundum radices egerit, communis eſt.* Hucuſque Caius. Hæc autem in Iuſtiniani Inſtitutiones, ab ijs, qui eas compoſuerunt, in Titulum de rerum diuiſione translata ſunt. His adſtipulatur Paulus in *L. Arbor ff. de communi diuidundo*, & in *L. illud, ff. pro ſocio*, inquiens *Arbor in confinijs nata, quandiù cohæret fundo, ex regione cuiuſque finium, pro quâ parte in fundo fuerit, vtriuſque*

Plat. de leg.

Symphor. Hort. l. 10. cap. 20.

In Archiuio publico Ciuitatis Bon.

Aulus Gellius lib. 11. cap. 17.

Ap. Plutar.

Finium Regundorum.

Hieron. Magij Miſcell. l. 4. c. 7.

A *vicini communis finitis partibus erit, ita vt in communi diuidundo iudicium non veniat.* Tumulis tamen Arbores inserere suis in Legibus Plato concessit, fortè quia quietem Animabus adumbrarent, vel quia terram radicibus excauando leuiorem cadaueribus redderent, quod in Domibus Viuentiũ, in quibus solidescere potius debet Tellus, Aerq; moueri neutiquam concedi debet, & quià eadem Arbor viuax serpendo subtus terram radices extendit per quindecim pedes, secundum determinationes *L. 1. vbi Bartol. C. de Aquaductu l. 11.* radices ideò excidendæ sunt, si impediant fundamenta domus vicini, viã petente *L. 1. & ibi Doct. C. de interdict.* sed nedum radices, verum quidem & tota Arbor si Aedibus impendeat, succîdi præcipitur; si verò agro impendeat, tantum vsque ad quindecim pedes terra coerceri iubetur ab *Vlp. in l. priore, ff. de Arboribus cædendis*; soloq; cedit Arbor, vbi egit radices *L. si plures §. si radices, ff. Arborum furtim cæsarum.* & *L. idem Pomponius §. de Arbore*, & ibi *Bart. de rer. vendicat.* Arbores autem, vt veros suos agnoscant vbiq; Dominos, sciendum est, quod quæ sunt in Prato, continentur sub Statuto puniente damnum dantes de Prato *Barth. Cepola de verb. signif. cons. 278. nu.*

Ex Petro Bellonio

B *2. f. 229.* pertinẽtq; ad emptorem in agro quocunq; diuendito *in Spec. de Empt. & Vend. §. 1. ad euidentiam*; si verò casu corruat Arbor viridis, pertinet ad Dominum fundi, minimè autẽ ad vsufructuariũ, sed sicca, tantũ radicibus emortuis, quia vetustate decidisse, & vitio ipsius casus factus intelligitur *L. 24. §. apud Viuianum ff. de damno infecto*, ad vsufructuarium spectat, *L. Proculus § si Arbores, ff. de vsufructu*, & Arbore legata, videtur legatum solum, quà itur ad Arborem, *L. qui fundum, §. qui fundum, ff. de leg. 1.* Arbor etenim principaliter prodesse debet, ex quadam naturali necessitate, & nemini nocere, cuius fructum varijs licet modis distribuere. De Arboribus ventorum vì dejectis mentio fit in *L si post. ff. de periculo, & commodo rei venditæ*. Arborem Solo coniunctam pro immobili re habendam Imperiales nos docent Leges. *L. Pomponius 1. ff. de rei vindicat. & ibi Glossa &c. & L. Quintus Mutius ff. de actionibus empti, & venditi.* Sub cuius nominis, Arboris nempè simpliciter plantatæ, appellatione venire quoq; radices aduertit Glossa *L. obligationum 44. §. circà. ff. de obligationibus, & actionibus*, vbi eadem Glossa dicit, quod sicuti superficies non separatur à solo, ita nec Arbor à radicibus; Potest tamen vendi Arbor, & mobilis res fieri relata ad illius esse præter natu-

C ram, id est ad secabilitatem, quæ illi potest accidere, cum sine fundo possit alienari: *Bald. in Rubr. C. de contrahen. empt. per L. Quintus de act. empt.* & ibi dicit, quod non videtur tunc venditum solum, sed patientia vtendi Arbore, & fructibus eius. Sciendum præterea est, Arbores legaliter diuidi posse multipliciter, & scilicet in Arbores Grandes, & in Cremiales, idest Cæduas, inq; Fructiferas, tam industriales, quàm spontinas. Arbor primò grandis illa est, quæ decacuminationem nullatenus experitur, quam Græci dixere ἀξιολογώτατον, prægrandes habens ramos, & iuxtà ordinem naturæ digestos; quarum Arborum grandium fit mentio in *L. sed si, ff. de vsufructu*, illasque eleganter explicat Alciatus in *L. Sylua de verbor. significat.* & earum aliquæ decacuminationem ita abhorrent, vt amputatæ moriantur. Arbor Gremialis, seu Cremialis secundum Hermolaum, virgulas, & sarmenta, surculosq; plurimos annuatim ex se emittit, quibus fasciculi ad cremandum suppetunt. *Vlpian. l. 55. §. 2. de legat. & fideicommiss. lib. 32. & L. 139. ff. sol. matr.* inter quas Arbores recensentur fruticantia, tam in sũmo, quàm in profundo Arbusta, & tam videlicet illa, quę in Aruis seriatim plantantur, vulgariter apud nos in *Piantate* ad vites sustinendas, quæ vites, post exactos fructus &

ἀξιολογώτατον δενδρόν Arbor mentione dignissima.

D aliæ quæcunq; Arbores alia ad solos vsus cremandi suppeditant, quæ fasces dici fortasse possent, & *Amanecchia*, iuxtà vocem antiquissimam Bononiensem, quià manipulatim construuntur, seu nectuntur vimine aliquo, quibus Arboribus fructuositas saltem per accidens competit per tradita ab Aulo Gellio, cuiusque meminit *Pau. I. C. in L. impensæ necessariæ de verbor. significat.* quià cum excisæ facillimè repullulent, ad hunc finem aluntur, vt fasces vendendos, perticas, palosquè auro, & argento commutandos percipiat fundi dominus, qui triplicem sibi syluam parat, & videlicet *Palarem* vulgò *Peloneta*, *Vlpian l. si fundi. §. fin. ff. de vsufructu.* Deinde *Pertiçalem* super salices præcipuè, & Fraxinos Topiariæ Arti valdè conducentes, ac *Viminalem* demum materiam aptissimam ad vinciendum progignentem; de quibus *L. Sylua cædua, Paul. in L. item §. 11. ff. de vsufructu.* Fructiferæ tandem Arbores, vel immediatè sunt tales, id est absque hominum industriâ feraces, vt quæcunque Poma, Glandes, Baccæ, & Arbores

In Statutis Bononiæ Criminalibus lib. 6. Ti. de Amanecchÿs, perticis, & palis non exportandis.

Eriopho.

Theophr. l.4. Hist. Pl. cap. 9. Eriophoræ, Lanugines scilicet, quæ amictum concernant, ferentes, in Tilo Insulâ frequentes, quarum lana huiusmodi ἐριόξυλον dicitur Græcè, de quâ *Vlpianus L. si cui Lana ff. de lega.* 3. vel immediatè, & ex industriâ habent magna producere emolumenta, vt Oleum, &c. quemadmodum in *L.* 19. §. *illud. ff. locati*, & in *L.* 21. *ff. de instruct. vel instrument.* Et hinc magna antiquitus, & nunc quoque adhibetur cura circà ipsarum Arborum culturam, varijquè serui, atque ministri laborantes, & custodes in promptu semper sunt, quorum seruorum alij dicebantur *Viridarij* secundum Vlpianum I. C. ijq; loca deliciosè vmbrosa ex Iaboleno I. C. percolebant, & conseruabant; Alij dicebantur *Topiarij*, qui Arborū, fruticumq; ramos in varias figuras conformabant ἀπὸ τῶν τοπείων, idest à funiculis, quibus opus est quamplurimis vti, vel ἀπὸ τῶν τόπου, à loco. *Alfen. L.* 60. §. 3. *de lega. & fid. lib.* 30. item *Vlpianus L.* 8. *in fin.* & *Martian. L.* 17. §. 2. *ff. de instit. & substit.* Alij *Conlucatores*, vel *Sublucatores* habebantur, qui superfluis ramis Homini officientibus Arbores spoliabant, ipsasq; regulariter amputabant, licet *Paul. I. C. sentent. l.* 5. dicat *Arbores, quæ in alienas ædes, vel in vicinum agrum imminent, nisi à Domino sublucari non possunt, isq́; conueniendus est, vt eas sublucet.* Vtrumque tamen in profano Luco licebat sublucandi modum exercere: in sacro verò minimè. Nunquam autem licebat antiquissimis temporibus Arbores diuersæ speciei recisas inuicem coniungere, & inserere. Prætereà *Leguli* serui aderant, qui fructus Olearum, Vuarumq; colligebant *Vlpianus L.* 13. §. 6. *ff. de vsufruct.* & hi sub certis Legibus, & firmis procedere debebant ex Catone num. 44. & sequentibus. *Oleam cogito rectè omnem. Oleam ne stringito, neque verberato iniussu Domini, vel Custodis. Oleam qui legerint omnes iuranto ad Dominum, aut ad Custodem, &c. De fundo ligna, & Oleam ne deportato. Factores, qui oleum fecerint omnes iuranto, &c. Vasa, Torcula, Funes, Scalas, Trapetos, & si quid aliud datum fuerit salua rectè reddito, nisi quæ vetustate fracta erunt; Vinaceos illutos, & fæcem relinquito; cætera Lex, quæ Oleæ, &c.* Tantam Leges sacrosanctæ cum Arboribus cognationem habent, vt Leges, & Arbores eodem tempore, & partu natæ videantur, & ita vicissim vtræque virescere, & conseruari desiderant. *Vmbram habet Lex futurorum*; Sic & Arbor lætiori sub vmbrâ dulciores fructus, & vberiores promittit. Videatur quæso quàm arctè iungantur Leges, & Arbores simul. Chartarum ante inuentionem (quæ nihilominus ab herbaceo genere veniunt) Leges in Asseribus ligneis, in publicis Foris populo exponebantur, vt duplici obseruarentur nomine, venerationemq́ue captarent aptissimè, inq; libris liberrimè explicatis non solum Philyrinis, & Tiliaceis, qui *libri* propriè à I. C. Vlpiano dicti sunt, sed solidioribus in lignis, vt vitales Iustitiæ fructus cum felicitate perpetuâ, iuxtà illud Sapientissimi Mortalium dictum *Fructus Iusti lignum vitæ*, impressi recognoscerentur. Quarè multa quoque operari diebus etiam Festis permittuntur Agricolis, quæ Ciuibus nefaria sunt, quod nec Virgilium latuit dicentem

Festus

Rab. Myst. Ægypt.

Cato de Re Rusticâ.

S. Paulus ad Hebræos

Chartæ Varrone Auctore repertæ fuere Alexandri Magni tempore.

Symphor. Hort. lib. 1. ca. 14.

Vir. Georg. 1

> *Quippe etiam Festis quædam exercere diebus*
> *Fas, & iura sinunt, riuos deducere nulla*
> *Relligio vetuit, segeti prætendere sepem.*
> *Insidias auibus moliri, incendere vepres.*
> *Balantumq́, gregem fluuio mersare salubri.*

Sed sacrosanctarum interim Legum inuiolata vi permanente, videamus quid ad rem superstitiosi, vetustatem identidem insulsam perpetrasse literaria monumenta declarant

SVPERSTITIOSA, PRÆSTIGIOSA.

Beros. Hist. Chald.

C. Tacit. de morib. German. Athe. lib. 11.

Prud. l. 1. contrà sym. mac.

Sine Veritatis Luce Lucos impijs ritibus plenos Pseudonuminibus suis superstitiosè sacrarunt Antiqui, quæ loca Græci ψυκτῆρα ab vmbrâ, & opacitate frigus captante vocarunt, ijque in Lucis, tanquam in tot Templis victimas suas mactabant, illosque falsis cum suis Dijs identificantes, eorundem Nominibus appellabant,

> *Vocantes--Vel syluas Dryadas, vel deuia rura Napæas.*

Rationem erectionis, & dedicationis eiusmodi Lucorum affert eruditissima Andreæ Mariani Philosophi, Medicique Bononiensis (mihiq; dum viueret, amicissimi) Musa hoc epigrammate

Ne

A *Ne sua deficeret diuis sudantibus vmbra*
Explicuit patulos plurima sylua sinus,
Sacra putabantur numeroso incædua sæclo
Robora, vel cultis Pinus odora comis
Distulit Arboribus viridem gens illa senectam,
Et tacitè horrendum est deuenerata Nemus.
Frugiferis etiam sibi Numina seuit in Hortis
Quæ superinducta fontis alebat aqua,
Vtilius diuum cultores esse nequibant,
Qui sibi plantatos sic coluere Deos.

Ruinar. Romæ lib. 1 epigr. 42.

Lithuani, Persæ, Ægyptijque nullum Viuens Arboribus maius, & procerius videntes, ipsas Arbores pro Dijs colebant, adorabantque, qui cœcus, impiusq; mos apud Indos Incolas Regni Congi, vsque ad susceptam Orthodoxam Fidem diutissimè mansit, quæ Gentes ligni quamlibet partem figuratam characterizatamuè, seu etiam hastas, ramosque delibratos (vndè *Delubri* nomen originem apud latinos traxit) adorabant.

Hist. Eccles Leonic. de Vari. Gabr. Buteo, & Alex. D.G. l. 6. cap. 26

B Omnium autem Arborum vniuersaliter constituerunt Ethnici Præsidem Deum Pana, cui Tegæam Arcadiæ syluam in specie sacrarunt, deinde *Syluanos*, & *Satyros*, aliàs *Faunos* ob generationem præcipuè cultos ibidem habuere

---- Et vos Agrestum Numina Fauni.

Boccat. l. de sylu. Seru. l. 1. & 4. Æn. Macrob. l. 3. c. 4. Saturn.

Quorum infame oraculum in Albunea Latinorum sylua petebatur. Eiusmodi sylua fuit in Lyceo Arcadiæ monte, Syluanique Lucus præcipuus propè Agylinam Ciuitatem

Est ingens gelidum Lucus propè Cæritis amnem
Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos.

Ascon. in diuinat. Prob. in carm. Virg. l. 8. Æneid.

Ab his Fana, seu Templa denominationem sumpsêre, atq; *Fanalia*, vel potius *Faunalia* Festa nonis Decembribus in pratis fieri solita in honorem Fauni, cui quoque Romæ fuit Templum erectum à G. Domitio Prætore Vrbano, sub consulatu Publ. Cornelij Scipionis Africani, & Valerij Sempronij Longi. Faunorum istorum ac Satyrorum Patrem, & Fundatorem fama iactat Faunum Latinorum Regem, cui soror fuit *Fauna*, vel potius vxor, nisi mauis, vt alijs libuit, *Fatuam* dicere. Romulus tamen primus Romanorum fuit, qui huiusmodi superstitiones instituit; nam *Aruorum* ipse sacerdotes creauit, seq; inter eos duodecimum fratrem appellare voluit; at Numa Romanorum Regum secundus, anno sui Regni vndecimo *Robigalia* festa, quæ pro *Robigine* à frugibus auertenda ad septimum Maij Calendas celebrarentur, ordinauit, *Floraliaque* quarto Calendas eiusdem mensis, vndè illud Ouidij

Th. V. H. D. 139. g. S. 416. b. Nat. Com. mythol. lib. 5. cap. 9. Pl. l. 18. c. 2

C

Flamen in antiquis Lucum Robiginis ibat,
Exit & in Maias Festum florale Calendas.

Et hæc A. V. C. 516 ideò fuerunt renouata (quemadmodum & Anthisteria Græcorum, vt scilicet omnia benè florescerent. Florales illorum sacerdotes dicebantur, qui dum ea celebrarent frondibus, & floribus omnia complebant. Quin etiam illorum reliquiam, & morem apud multos ornandi frondibus domos Cal. Maij tradunt nonnulli. Alia quoque Festa, quæ *Lucaria* vocabant ab eisdem Romanis in Luco permagno inter viam salariam, & Tyberim Calendis Februarij quotannis habebantur, ideò instituta, quià Quiritum nonnulli quondam in eodem Luco deuicti à Gallis sese recipientes seruati fuere. In Exquilinâ Regione, quæ secundum M. Varronem à Lucis nominabatur, Lucus aderat Lupercal dictus ab Euandro Pani sacer, qui quod à Tegæatibus sacra obtinuit, vbi & habitus est Pastorum Deus, dictus quoque λύκεος, quia Lupos minimè timeret in oues sæuire. Sub eàdem Exquilina Regione Iunonis erat Lucus, cuius meminit Ouidius,

Polyd. Virg. l. de inuentorib.

Festus

D

Monte sub exquilio multis incæduus annis
Iunonis magnæ nomine Lucus erat.

L. 2. fast.

Ibi & Licinæ ara; graui cuius numini successit longæuus heremi habitator Antonius. Quin, vt cum Mariano loquar

Haud vnquam melius poterat Dea tristis, & horrens
Cedere, quam tali iura, locumq; Seni

Iuno Lucina in Exquiliis Lucum habuit.

Lucum porrò, & Laureta Camœnarum in Auentino, in ijsquè fontem Ægeriæ fuisse memorat prædictus Marianus hoc hexasticho

Si

Ruinar. Romæ l. 1. Ep. 41. & l. 2. ep. 113.

E

Si ſtrepit aſſiduo lacrymoſus murmure riuus
Parce, ſuum deflet Nympha ſoluta Numam,
Si non admittit ſoles denſiſſima ſylua
Deſine mirari: Daphnide texta viret.
Nympha fremit lacrymas, fouet hoſpita ſylua Camænas,
Dum fugit hæc Phœbum, dum gemit illa virum.

Strabo Geogr. l. 15.

In Cappadocia, vbi maxima eſt Magorum multitudo, qui *Pyrechi* vocabantur, multa Perſicorum Deorum Templa reperire contingebat, in quibus non cultro, ſed ſtipite quodam, tanquam malleo verberatas mactare victimas conſueuerant. Quodcunque Numen, quicunque Deus ab Antiquis ſomniabatur, illi Lucus aliquis dicari ſolebat, & plura quidem maioribus nuncupabantur, itaut mœchari quodammodo cum Arboribus dici potuiſſent, ex diuino Sanctiſſimi noſtri Prophetæ effato. Sic Iunoni magnæ præter Exquilinum iam dictum, alius eidem Soſpiti dicatus fuit Lucus Lauinij. Illaq; ſub nomine Feroniæ Terracinenſem alium Lucum obtinuit.

Ierem. c. 3. & mœchata eſt cum lapide, & ligno.

Præſidet, & viridi gaudens Feronia Luco.

F

Iuno

T. Liu. l. 8. Vir. Æn. l. 7

Iupiter

Alium inſuper cum Plutone Lucum in Pyræo Atticæ Portu communem eadem habuit, & ob id à Lucis *Lucina* fuit appellata, & *Ilythiya*, ideſt ſyluarum Dea. Iupiter non paucos & ipſe Lucos, tanquam proprios in tutelam habere dicebatur, vt quem habuit in Lyceo toties iam memorato Arcadiæ Monte, illumque alium, inter Argon, & Cleonem ad Nemæum Oppidum; item Megaris ſub Olympici cognomento, vbi Templum inſigne cum eius vultus Simulacro ex Ebore, & Auro eſt aſſecutus; nec non & alterum ad Dicton Cretæ Promontorium Idæ monti proximum habuit: Apud Ægienſes quoq; ſub Seruatoris epitheto, & alibi ſub Meſſapei cognomine in Lucis ſtultè adorabatur. Apollo, cuius reſponſa folijs Lauri committebantur, Athenis Lucum Gryneum poſſidebat, vndè Gryneus dictus eſt; alium itidem in Phocide Laureum, vbi Delphicus agnominabatur, quemadmodum & Clarium apud Colophoniæ Ioniæ Vrbis Agrum, in quo Clarij titulum adeptus eſt. Actius apud Nicopolim Epiri Ciuitatem, Cous in Inſulâ Coo, Tymbricus propè Troiam in eodem loco, in quo Achilles à Paride occiſus fuit. Carnius propè Phare Meſſeniorum oppidum, & Smintheus apud Alexandriam Troadis Pagum proclamatus Lucorum ſimul, & Templorum honores habuit; Indigetiſquè tandem ſub appellatione, quin & Daphnitis ad Hermionem Græciæ Ciuitatem eiſdem honoribus eſt cumulatus. Hirpi ſimiliter Faliſcorum agri familiæ, ad Soractem contiguum Montem eidem Apollini ſacra faciebant, ſuper ambuſtas lignorum ſtrues lætis ambulantes geſticulationibus, & flammis ipſis parcentibus. Sicyone quoque in foro, eidem Apollini Lyceo cognominato Templum ſuperſtitioſâ hac de causâ erectum tradidit Pauſanias, quia .ſ. lupis ſic ouilia vexantibus, vt nullus ex his percipi fructus poſſet, oſtenſum fuit ab Apolline (dicerem magis à Cacodæmone) pro Oraculo conſulto, quo loco lignum quoddam iaceret, præcepto iniuncto, vt corticem carnibus immiſtum Sicyonij lupis apponerent: quo facto lupi omnes ad vnum interempti ſunt. Eidem ideò Templum erexerunt, in quo lignum prædictum poſuerũt, ſed ex quâ foret Arbore ignotum fuit. Minerua Luco propè Lacedęmonem in Græciâ gloriabatur. Romæ autem in ſuburbano Bellonæ ſub imagine honorari volebat, eademque Itoni Montis cultrix in alio Luco colebatur, quæ in Pyræo Atticæ Portu cum Ioue quoque ſacrificia expectabat. Venus, Numen impudicum pudendis tantum partibus præpoſitum, cuius Templum Frutinal genericè dicebatur, à voce Ἀφροδίτη detruncata apud Ægyptios Luco gaudebat. Idalium quoque nemus in Cypro obtinuit. Eadem Libertina Romæ; Gnidia in Inſulâ Gnido, vbi ſtatuam Praxitelæa manu ſculptam toto orbe celeberrimam ſortita, ſacratos Lucos habebat; De impio, & execrando pſeudo numinis iſtius cultu apud Phœnices, hæc refert Euſebius. *Nemus* (inquit) *erat, & Delubrum extrà publicam Viam ſpurco Veneris Dæmoni in parte verticis Montis Libani, in fruticeto poſitum. Erat hic malitiæ ſchola omnibus laſciuis, vbi Viri non Viri muliebri modo Dæmonem placabant. Deinde & illegitimi, ac furtiui Mulierum congreſſus, arcanaque, & turpia facta ibi exercebantur; nec quiſquam erat Magiſtratus ea puniens, eo quod nemo vir honeſtus illic comparere auderet. Conſtantinus Magnus Imperator Delubrum illud funditus, vnâ cum ipſis ſacris deleuit.* Cupidini ſimiliter Lucus propè vrbem Leuctoim Bœotiæ conſecratus viguit. Libero Patri, hoc eſt Baccho, quamplures dicatos legi-

Pauſanias in Att.

Apollo

Pauſ. in Atticis. Id. in Phocaicis.

Pauſan. in Attic.

G

Symphor. l. 4. Hor. c. 13

Minerua.

Venus

I. Laurembergius in ſuo Antiq.

H

lib. 3. de vita Conſtantini.

Beyerl. Th. S. 436. g.

Cupido

Bacchus

A legimus Lucos Athenis in Ceraunio, in Thraciâ, apud Epidaurum, & apud Argiuos. Eidem per secreta syluarum clamoribus dissonis eiulantes errabant Cretenses, dum festas agerent ceremonias, vt tradidit Firmicus. Latona Dianæ mater suum possidebat in Cariâ Lucum, & ipsa eius filia Diana alios habuit, vt confirmat Virgilius, de eâdem canens.

Astrorum decus, & Nemorum Latonia Custos.

Nec hinc discrepant Catulli carmina sic accinentis

Montium Domina vt fores - Saltuumq́. reconditorum, &c.
Syluarumq́. virentium - Tu potens Triuia, &c.

Sed inter cœteros spectabiles Lucos donata est Anagnino apud Anagniam Hernicorum in Latio Ciuitatem, & Aricino, ab Aricià Italiæ oppido apud Velitras nuncupato, cuius habet mentionem Ouidius scribens in Metam.

Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis

Vulcani pariter tutelæ commissus fuit Lucus alius in Æthnâ Siciliȩ Monte, in quo ignis vigebat inextinguibilis. Neptuni verò Lucus Heliceus propè Achaiæ Vrbem, Parrhasius Lucus apud Oncheston Bœotiæ Ciuitatem eidem Neptuno sacer, item alius B in Tænaro Laconiæ iuxtà Spartam Promontorio, aliusquè apud Telones, reliquos inter dinumerari volunt. Mars in oppido Gerunthre Laconicæ Regionis Lucum habuit in tutelā; aliumque Romæ apud exquilias Fagutalem dictum sibi vendicauit. Vndè Marti Syluano votum pro bobus faciebant, sic scribente Catone. *Marti Syluano in sylua interdiu in capita singula Boum votum facito, farris adorei lib. iij, & Lardi p. iiij. & pulpæ p. iiij.* Ferus quoque colebatur ab Ægyptijs Mars, vndè pugnâ fustuariâ certantes illi, ex Herodoto, sacra faciebant in Vrbe Papremi. Mitis è contrà Cereris Lucus apud Pyrasum Vrbem à Thebis 20. stadijs distantem, frumenti copia nobilem, erat; aliusque eiusdem in Lernâ Arcadiæ Prouinciâ à Pontine Monte incipiens celeberrimus fuit; sed hìc obiter notandum mihi videtur non errasse præclarissimum Marinum Italum Poetam in illo carmine à Zoilis, & Momis aliquibus tantopere dilacerato.

Diè la Fera magnanima di Lerna.

Quià Lerna apud Melam, & Ptolemæum ex sententiâ P. Ferarij in suâ Censurâ Geographicâ, est etiā oppidum Laconiæ Mediterraneum vulgò *Phonea*; & Leones in illius C nemoribus, mediterraneisque in illis locis quamplures degere solebant. Eiusdem conditionis fuere Cereri dicati alij, vt apud Anthedonem Bœotiæ Ciuitatem, propè Mesabium Cabiridrum Montem, vbi & alterum vnà cum Proserpinâ filiâ occupabat, cuius recessus omnibus, præterquam initiatis, & sacerdotibus interdicebatur. *In Sacris* tartarei huiusce Numinis (inquit Firmicus) *cæsa Arbor in effigiem Virginis componitur, & intrà Ciuitatem illata vsque ad quadragesimam noctem deplorata comburitur.* Ambo insuper hæc stigia Numina apud Sicyonios ad Phlicontem rectâ viâ stadiorum decem sinistrorsum, nemus Pycea dictum, superstitiosè cultum habuêrunt, in quo Ceres cognomine Prostasia, & Proserpina colebantur cum earundem, & Bacchi statuis, vbi seorsim viri, & mulieres festum celebrabant; sub Hecatis item nomine mendax alterum ex his Numinibus in Ortygiæ lucis adorabatur, vndè canebat Pindarus ad Hieronem scribens

Qui Lucos Hecate sacros, atque arua tenetis, --Ortygiæ, &c.

Vesta & ipsa Cereri propinqua, & Saturno ratione originis Luco minimè fraudata est in Vrbe ipsâ à Palatij radicibus in viam nouam deflectente. Nec Pluto Rex vmbrarum tartareus nemoribus impiè sacratis destituebatur suprà Megaram ad oram sinus D Saronici. Nullum fuit tam infimum, & infame, tamquè ignobile Numen superstitiosæ, cœcæq; ethnicitatis, quod Lucos, & Templa non consequeretur. Prætereo Lucos à manibus (qui vitales Lares dicebantur, & Heroum Animæ, teste Seruio) incoli existimatos ab Antiquis, cuius census esse possent Argo Niobes filius in Argolico nemore, item Nerei filiæ in nemore Cardamille in Laconiâ. Pelops in Pelopio olympico; Egeria in Aricino; Castor, & Pollux non longè à Patrensium Nemore; Hercules tandem, & Æsculapius, qui Heroum quodammodò Coryphæi præ cunctis nominari possunt, ille à Theodo Rege Boiorum dicatum propè Reginoburgium Danubio imminentem obtinuit Lucum. Huic Epidaurius Lucus, itemq; Phœnicius destinatus fuit; Hinc Virgilius earundem exanimatarum Animarum nomine canebat.

Nulli certa domus: lucis habitamus opacis.

Sicq; Philosophantes cum Senecâ, dum propriæ salutis inter ignorantias versarentur,

L. 1. de errore profanæ Relig.
Latona
Diana
Lib. 9. Aen.
Catul. epigr. 35.
Boccat. de Sylu.
Vulcanus
Neptunus
Homer. in Iliad.
Pausan. in Arcad.
Mars
Id. Paus. in Lac. Cato De re rust. c. 63.
Ceres
Pausanias in Arcad.
Symphor. H l. 13. c. 13
Ad Poema. tiumS. Mariæ Ægypt. Raphaelis Rabbiæ Bononien.
Symphor. H. l. 3. c. 13.
Proserpina
Iul. Firm. in lib. de Errore profanæ Relig.
Ode 3. Pyth. ap. Ælian. in fine Var. Hist.
Vesta
Pluto
Pausanias in Corinth.
Argo. Nerei Filiæ
Virg. 2 georg
Pelops
Egeria
Cast. & Pol.
Hercules.
Æsculapius
Lib. 6. Æn.

tur,

Seneca ep. 41. tur, *proceritatem ſyluæ, ſecretum Luci, vmbræq; admirationem in Luco vetuſtarum Arborum, & denſitate ramorum conſpectum cœli ſubmouente fidem Numinis fecere*. Muſas præterea Cythereides à Cythere ſaltu appellatas, inter quas Thalia à ſyluarum virore dicta fuit, ſtudijs literarum, artibuſquè omnibus liberalibus auſpicatiſſimas in ſyluis fuiſſe conſtat, quibus Numa Pompilius extrà portam Capenam Romanam fontinalem, & latinam, quæ Camœna tunc dicebatur, Lucum ingentem ſacrauit, quem medium ex ſpecu opaco fons perenni rigabat aquâ; ab iſtis ſuperſtitiosè creditus eſt in vitâ ſeruatus Comatus Siculus, per annum integrum in Arbore ab Hero incluſus, vt fame periretur, in pœnam quod quotidiè de Domini gregibus aliquid eiſdem Muſis offerendo, illius peculium diminuiſſet; ſed re verâ fuerunt Apes, quæ in eàdem Arbore mellificantes miſerum aluerunt; vndè Camœnarum dulcedinem inuocatam ità caſualiter expertus eſt. Quoſcumque ſomniabant placidos, ſeu furentes Deos, omnes tam confuſim, & mixtim, quàm ſeparatim inuocare, & venerari inter Arbores ipſas Antiqui, non aliâ certè ratione, quàm errabundo horrore ducti, volebant; vt ille muſarum cliens veriſſimè expreſſit.

Muſæ

Tit. Liu. Dec. 1. l. 1.

Vitruuius l. 8. c. 3.

Gilb. Cogn. lib. 1. narrat. ex Theocr.

Beyerl. Th. Tom. 7. S p. 428. e.

Papinius de Arboribus.

> *Subter opaca quies, vacuuſq; ſilentia ſeruat,*
> *Horret, & excluſæ pallet mala lucis imago,*
> *Nec caret vmbra Deo.*
> *Arboribus ſuus horror ineſt, quin ipſe ſacerdos*
> *Acceſſus, Dominumq; timet deprehendere Luci.*

Dij omnes

Horrentem tali pacto Deorum omnium Lucum propè Athenas fundatum obſeruamus, quem Sylla in Athenarum obſidione ad aggerem extruendũ excîdit. Furinæ quoque Latronum ſceleroſæ, atque nefariæ Deæ Lucum erectum legimus in Latio, cui nigræ mactabantur oues; aliudque Albuneæ (quæ Albunea ab aliquibus Sybilla Tyburtina credita eſt, & ob admirabilem ſapientiam à vicinis Populis pro Deâ cultâ; ab alijs Λευχοθέα, ſiuè Ino Athamantis vxor, quæ furentem coniugem metuens, vnà cum infantulo Melicerta in mare ſe præcipitem dedit. In Regione Tiburtinâ Romæ, in quo Bos alta cædebatur, & de nomine Deitatis in eo cultæ dicebatur *Albunea*, quo reſpiciebat Virgilius canens. *---Lucoſq; ſub alta*

Furina.

Sibylla.

Virg. l. 7. Æn.

> *Contulit Albunea, nemorum quæ maxima ſacro*
> *Fonte ſonat*

Boccat. l. de Syluis.

Horrenti in hoc murmure erat profectò, vti inquit Boccatius, ſeù in fonte, ſeù Arboris in trunco ſpiritus aliquis immundus, qui deceptis orantibus reſponſa daret ambigua. Maricæ item Deæ, quæ à Minturnenſibus in Campania maximè colebatur, quam Lactantius Firmianus Circem fuiſſe dicit, & ſeruius Fauni vxorem autumat, Lucos fuiſſe compertum eſt. Lauernæ inſuper Deæ Furum Romæ apud Portam Lauernalem, quaſi portam Furum, nam Fures antiquitus Lauerniones dicebantur, deteſtabili religione dicatus erat, cum ad crimina potius iuuanda, quàm tollenda dirigeretur, ideò ille cecinit de Furibus huic Deæ vota facientibus *----Pulcra Lauerna*

Marica

Lauerna

Horat.

> *Da mihi fallere Da iuſtum, ſanctumq; videre,*
> *Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.*

Hilerna

Supradictis non abſimilem legimus Hilernæ Deæ Lucum in Vrbe, de quo Sulmonenſis *Adiacet antiquis Tyberinæ Lucus Hilernæ;*

Ouid. l. 6. faſt. v. 104.

> *Pontifices illuc, nunc quoque ſacra ferunt.*

Cranus

Beroſ. Chald. de 7. Aſſyr. Rege.

Suadela.

Pauſanias in Corinthiacis

Aurunus etiam in Vetulonia (tradit Beroſus) Lucum ſacrauit Crano, & inter Iſos, hoc eſt Deos, annumerauit. Suadelæ Deæ Templum in Luco iuxtà Sythan Amnem apud Ægialenſes cauendum valdè videbatur, atque timendum, ob acutos linguarum gladios, quorum minus malum eſt mentiri, decipere, & præſtigiari; Hæc heù nimis reuocant Priapum, quem D. Auguſtinus à Mutino neutiquam diſtinxit, quemuè Hortorum Deum communis Ethnicorum conſenſus, ſiuè magis error anteà fecerat, cui Phalagogia ſceleſtiſſima ſacrificia offerebantur, cuius nequiſſimi numinis antitypus apud ſanctiſſimam Religionem Catholicam eſt D. Laurentius pudiciſſimum, innocentiſſimumque ignem promouens. Primis impijſſimarum illarum gentium ſacrorum Miniſtri, ſeu Præſides fuere Druydæ calceis ligneis, & pentagonis vtentes ab Arboribus denominati, de quibus Lucanus eorum ſugillans mores.

> *Et vos Barbaricos ritus, moremque ſiniſtrum*

Sacro

A *Sacrorum Druydæ positis repetistis ab armis.*
Solis nosse Deos, & Cœli Numina vobis,
Aut solis nescire datur: Nemora alta remotis
Incolitis Lucis, &c.

Et hæc eorum sylua meritò succisa fuit à Tiberio, quando ipsos omni Galliâ exegit. Sed eundem Poetam audiamus magicas Druydarum operationes carmine prosequentem

----- *Vobis Auctoribus Vmbræ*
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida Regna petunt; regit idem spiritus artus
Orbe alio; longæ canitis si cognita vitæ,
Mors media est, &c.

Hæc tam infanda Druydarum portenta portentosam, ac Phalagogicam, nec satis vnquam detestatam menti reuocant impijssimæ Basilidianorum sectæ Idololatriam, & præcipuè cum à Gallis communiter credatur Druydum origo venisse ab Auctore Druyde, vel (vt vult Schedius) Viscone, à Gallis inquam, ad quos cum *Marcus quidam de* B *Basilidis Gnostici stirpe* (sic D. Hieronymus) *descendens primum venerit, eas partes per quas Rhodanus, & Garumna fluunt sua Doctrina maculauit, &c.* Mysticum enim nomen ΑΒΡΑΞΑΣ, seù & ΜΕΙΘΡΑΝ, ab institutore suo Basilide Simonis Magi discipulo acceperant, quod vtrumq; græca supputatione, vt docet eruditissimus KirKerus mihi maximè veneratus, & cui plurimum debeo, numerum CCCLXV. iuxtà numerum dierum anni designat, & illo significabant Animam solarem omnia dominantem, & in totidem diuisam Deos; quot Dies annus habet, vt Tertullianns aiebat,

Tantos esse Deos Basilides credere iussit,
Quantos, & Dies Annus habet, tot denique Mundos.

Tot sub figuris suum hoc spectrum Abraxam colebant, vt Proteum dixisses. Et nè omnes istorum hæreticorum hic referam superstitiones; *timeo enim* (vt verbis Epiphanij de hac re loquentis vtar) *ne fortè magnum hoc venenum totum reuelem, velut cuiusdam Basilisci serpentis faciem, ad perniciem magis legentium, quam ad correctionem.* Aliquas dumtaxat ad rem nostram magis opportunas adducam, nam non aliter ac Pro- C theus *Arbor quoque sæpè videri* poterat hoc tam infandum Idolum; multas itaq; incidi fecerant Gemmas, quarum nonnullæ TERMINALEM ARBOREM insculptam habebant, eo prorsus picto, quo à veteribus Romanis pro Deo Termino adorabatur, illique *Vino, fructibus, & fauo mellis* (inquit Chifletius) *sacrafaciebant, Terminaliaquè ea sua appellabant.* In alijs Deus Terminus cornutus DVAS interpositus ARBORES; in alijs Abraxas Corui figuram induebat superstantis Cornui FRVCTIBVS ARBORVM OMNIGENIS pleno, velut erat Amaltheanum; in alijs nudum Harpocratem referebat CORONAM FRONDEAM manu gestantem; alibi CORONA FRONDEA, vel illius vice scutum circumquaque frondibus coronatum in dextra .s. stabat ab hoc monstro Abraxeo gallinaceum collum, & caput habens, bustumque, & brachia humana, pedesque anguineos, effigies, vt credam aptissima ad denotandum execrabilissimam eiusmodi hęreticorum impietatem; qua tot veros tartarei Draconis filios declarabant adorantes ligna, harpias, *Serpentipedesq́. Gigantes*; in pluribus excisa videbantur plura Animaliu n capita vnita, ex quibus monstrosissimum resultaret portentum, vtputa caput humanum, vel facies tantum iusto maior, & barbata, vicem tanquam ventris D gerens, gallinaceis pedibus insidentis, suprà quem, caput, & collum esset equinum, ingentem RAMVM ARBOREVM rictu tenens; rectò fuissent in alijs alæ, in alijs caput hircinum cum cornibus, in alijs aliæ penè inexpressibiles deformitates, horridiores illis, quas in æui sui pictoribus, atque Poetis deridebat Horatius,

Humano capiti ceruicem Pictor Equinam
Iungere si velit, ac varias inducere plumas
Vndique collatis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè;
Spectatum admissi risum teneatis amici?

Quarè id facerent ex Camillo Leonardo tradit Macarius, quod nimirum, *cum in aliquo lapide diuersæ sint Virtutes, ita & in lapide figuræ sculptæ ex diuersis animantium partibus sunt, quæ similitudinariè effectum lapidis ostendunt.* Hinc easdem Gemmas amule-

Lib. 1. Phars. Auentin. l. 2. Annal. Boic. H. Boeth. l. 2 Auentin. l. 1. Annal. Boic. Laur. Beyerl. Th. Vit. Hum. T. 1. A. p. 642. S. p. 415. Sched. de Djs Germ. Syngramm. 1. c. 10. Epist. 39. ad Theoderum. Parte altera Tomi 2. Oedipiclass. 11. c. 6. Aduers. Marcionem l. 1. c. 7. Diesmono syllabum longum Hæresi. 26. Ouid. l. 8. metam. Macar. Gemm. 92. Paul. I. C. l. 5. recept. sent T. 22 Io. Chiste in gē. Abrax. comm. c. 13. Gemm. 91. 21. 38. 6. & 8. Ouid. lib. 4. Tri. Eleg. 6. H. In Arte P. Macar. lib. eod. c. 6.

amuleti loco gestandas præcipiebant, vndè multa, & mira ex hoc monstro Abraxe quoquo modo Gemmis insculpto, insulsè promittuntur apud Camillum Leonardum scribentem (vt refert idem Macarius) *hic lapis sic sculptus Virtutem habet contrà inimicos, & victorem gestantem reddit, & ad venena valet: sanguinem quoque stringit à quocunq; loco fluat*. Sic etiam sentiebat Q. Serenus Sammonicus in eadem Hæresi stulte persistens, Basilidisque, vt apparet sectator, vbi ad curandum Hemitriteum, febrem .s. spuriam tertianã, hæc superstitiosa remedia, aut potius animi venena collo alligari iubebat.

L. 3. de lap. & gemm. cap. 6.
Macar. Abrax. cap. 1.

Talia lanquentis conducent vincula collo,
Lethalesque abigent (miranda potentia) morbos.

Nec vberius inter Apistopistorum huiusmodi prauissimas superstitio nes, & hæreses Arborum præ cæteris abusum describam, cum horreat calamus ad vlteriora progredi, quæ magis inficerent, quam augerent eruditionem. Modestius erit obseruare Diales Romanorum Flamines suis operam dantes non ità temerarijs ceremonijs, aut malitiosis in prauitatis summo. Tunc enim solebant ipsi cœco quodam animi ductu vnguium, & capillorum præsegmina sub Arboribus terræ mandare, quarum Arborum alias felices, alias infelices religione illa sua prædamnare solebant; Immò Intercidonam Deam dum somniabant, quæ securibus cædendarum Arborum præsideret, & vtiles quodammodo redderet Arborum casus, atque cæsiones, detestantes insuper Arbores fulguritas, vtpotè quæ à Cælo ipso damnatæ, atque inferis addictæ furijs, atque tormentis viderentur, Collucandarum pariter in ipsis Arborum Lucis ijdem Romani, hac quoque insulsa Religione vtebantur: SI DEVS ES, SI DEA ES, CVIVS SACRVM HOC SIET, IVSQ. PORCO PIACVLO IMMOLANDO BONAS PRECES PRECOR VTI SIES VOLENS PROPITIVS MIHI, DOMO, FAMILIAEQ; MEAE, LIBERISQ; MEIS. HARVMCE RERVM ERGO MACTE HOC PORCO PIACVLO IMMOLANDO ESTO; Hæc expræssit Sedulius deflens elementorum, Idolorumque indignos cultores hoc pacto.

Al. ab Al. l. 6. D.G. c. 12
Cato cap. 113. rei rust.
Sedul. in opere Paschali

Arboreis alius ponit Radicibus Aras,
Instituitque Dapes, & Ramos flebilis orat
Vt natos, charamque Domum, dilectaque iura,
Coniugijque fidem, famulos, censumque gubernent.
Lignee Ligna rogas, Surdis clamare videris,
A mutis responsa petis, quæ iura Domorum
Hac ratione regunt, si cæsa securibus aptis
Ardua pendentis sustentent culmina tecti,
Aut subiecta focis Dapibus famulentur edendis.

Quin & Gentiles omnes vlterius deridet, & sensu verè Catholico docet quisnam debeat esse Arborum vsus, vt superstitiosus ipsarum euitetur abusus. In Syluis etenim, antiquissima omnium repetendo tempora, nulla non exercebantur scelera, nullæ impietates excogitari poterant, quæ ibidem locum non haberent, vbi adaucta indies hominum malitie à Dæmonibus sub specie Religionis cũctis illudebatur. Eiuscemodi scatebat impietatibus Lucus ille, quem ad Orientem Vrbis Hierosolymæ Moloch Idolo, siuè Baal sacratum fuisse legimus ab Achab illecebris Iezabelis illaqueato, & Manasse Regibus Hebraicĩ Populi à veri Dei cultu desciscentibus; ità de Manasse fit sermo in sacris. *Et erexit Aras Baal, & fecit Lucos sicut fecit Achab Rex Israel.* Narrat enim Adricomius Ammonitas (qui propterea summo iure delinquentes interpretantur) eiusdem Idoli cultores, vbi Thure litassent, illi consueuisse sub Arborum opacitate versari. Sic Tyberius Imperator in syluis passim inuenit venereos iocos, & nefarias operationes exegit, interque huiusmodi superstitionum sedes, atque impietatum promptuaria syluas nempè celebrabantur Hercinia Germaniæ, Arduena Galliæ, Ciminia Hetruriæ, Dodona Chaoniæ oraculis decantatissimæ. Templa insuper, & Lucos non, nisi armatæ adibant superstitiosæ illæ Gentes, vt Historici tradunt; *Necnon maiores vestri Templa ingrediebantur nisi armati*, vt tutius possent omnem crudelitatem, atq; inhumanitatem in actum deducere; Legimus, .n. quod in Adona Britanniæ insulâ Luci erant nefandissimi simul, & sæuis superstitionibus sacri, in quibus solebant Incolæ Aras captiuorum adolere cruore, & hominum fibris suos consulere Deos. Arboribus quidem parcebant, non autem hominibus omnis obliti pietatis, & omni humanitate spoliati, capitalem ideò legem

4. Reg. 21.
3. Reg. 16.
Adric. nu. 190.
Suet. in Tyb
Plin. l. 15. c. 3.
T. Liu. l. 9 ab V.C.
Boccat. de Sylu.
Cæsar l. 3.
Panegyrist.
Ald. Hist. admir. t. 5. p. 94.
Dodon. Pempt. 6. l. 4. c. 2.
Suidas
Crom. l. 15.

A legem tulit Alexander Magnus Thebanos euersurus, ne Templum, aut Lucus ullus à suis violaretur. Prætereà Lithuani olim Lucos quosdam ità sacratos habebant, vt eorum Arbores violare ferro nefas esset, quæ nec impunè tangi poterant, nam præstò erant Dæmones, qui aut occidebant ferientes, aut saltem eorum membra mutilabant. Multæ aliæ nationes eâdem superstitione affectæ fuere, vt aliqui Populi Indorum, & Phœnices, qui Arborum cæsionem, & quamcunq; aliam violationem pro capitali facinore habebant, & quas casu aliquo auulsas, aut intermortuas vidissent, luctu, & deploratione ex patrio sacrorum ritu prosequebantur. Nonnulli, vt Locrenses, publicum sacrum facturi, pro Boue, compositum ex minutis lignis Bouis simulacrum Dijs obtulerunt, vndè Adagium λόκρικος βοῦς. Alij, vt Colchi, Arboribus suos mortuos suspendebant, quasi Dijs ipsis committerent. Alij, vt Scythæ, filijs iubebant, vt parentum cadauera super Arbores sub dîo niuibus, glacieiquè expositos collocarent, sceleratos eos reputantes, qui corpora defunctorum humarent. Kirgessiorum in Tartaria sacrificuli, non nisi Arbore conscensâ puluerem ex sanguine, lacte, fimo bouillo, & terrà in populum spargebant, eiuscemodi aspersiunculam pro Deo colendam adhortantes. Stultiori B verò superstitione delirabant Adamitæ, qui Arbores nudi conscendebant, & panem cœlestem tandiu expectabant, quousq; semineces in terram caderẽt. Sic Syluas Schlauones, & in illis Nymphas, aliosq; dæmones coluisse tradit Dubrauius, quin & illis inter sacrificandum solitis vaticinari Sueones in Vpsalia Templum erexisse speciosissimum quibus sub ingenti Arbore homines infandà superstitione mactabant. *Arbor* (inquit Crã zius) *incognita iuxtà Templum stabat ingens, patulis diffusa ramis, æstate, & hyeme iuxtà virens, etiã in plaga frigidissima.* Sed vt expurgaret quodammodo hanc superstitionem doctissimus P. Caussinus Soc. Iesu, vtq; quod olim Sathanæ fuit, vero Deo dicaret, symbolicè figurari posse per eandem asseuerauit Beatissimam Virginem inter peccati hyemes intactam; quomodò enim labem contraxisset, quæ (vt ait D. Augustinus) *quantum creaturæ conditio patitur Luci inaccessibili videtur vnita?* Quin & eâ superstitione Arbores ergà fulguritas tenebantur, vt illas, tanquã diuinitus tactas religiosissimas haberẽt, credentes Deos sibi illas Arbores, locumq; earundem, tanquam vltores scelerum, Sibi asciscere voluisse, precibusq; institutis solẽnibus quosdã mercede cõductos *Strifestarios* C nuncupatos, ad fulguritarum Arborũ sacrificia, strue, & ferro perficienda mittebant, & hi solemnibus hisce verbis vtebantur IVPITER. TED. HOCE. FERCTO. OBMOVENDO. BONAS. PRECES. PRECOR. VTI. SIES. VOLENS. PROPICIVS. MIHI. LIBERISQ; MEIS. DOMO. FAMILIÆQ; MEÆ. MACTE. HOCE. FERCTO. ESTO. Lignũ præterea Fulguritæ Arboris amplissimis virtutibus à Numinibus ipsis donatũ credebant, licet Arborẽ ipsam, ceù infœlicitatis speculũ quoddam, & scopũ habuerint, & inter alias virtutes superstitiosè confictas ligni has recensebant, vt qui vehemẽtissimo dentiũ dolore affictaretur, si manibus post terga reiectis è ligno fulgure icto demorderet aliquid ad dentem, illicò sanaretur. Nec fulguritis tantum Arboribus tantam superstitiosè credebãt inesse virtutẽ, sed tenebant quoq; cęcissimi illi viri ex simplici alicuius rami cuiusdam Arboris, quam Gręci *Ostigiam* vocant, aquosa circà saxa penes ipsos Græcos solitariè nascentis in domum aliquam illatione, difficiles partus fieri, maximoq; mortis in discrimine propterea miseras sisti posse puerperas. Alij tentabant Arbores exorare vt vi uerent, vel aliò transmigrarent, & à Tellure ipsâ impetrare contendebant, vt alienas vellet alere plantas, aduenasq; nutrire, nec à cælo inflexibili hanc gratiam expectandam D esse astruebant. Alij steriles minabantur Arbores, acutã ad radices ponendo bipennem, quibus ob intercessionem amici alicuius parcentes, Arbores ipsas deinceps fructuosissimas reddere credebant. Omnia hæc tali pacto tribuebant Arboribus, quià eas diabolico astu pręstigiosè loquentes audiebant, in quibus maligni spiritus sub diuersis Nympharũ latebãt nominibus, Lẽtodames v.g. Nebrophones, Therij, Britomastis, Lycastes, Erynarces, Opis, &c. Hinc sub eiuscemodi cacodæmonis specie oraculũ hocce Corinthijs redditum est, vt eã quærerent Arborem, in quâ Baccharũ sacra explorans Pentheus ab eisdem dilaniatus fuit, & inuentæ diuinos conferrent honores. Et ideò ex oraculi monitu Arbore reperta, duo lignea signa in foro liberi Patris constituere tota deaurantes, præter facies, quas minio Ægyptiorum more (minio. n. Arbores non solum, sed oues inficiebant Ægyptij sub veris tempore dicentes tunc totum mundum conflagrasse, & propterea vim calamitatis iterum repellendæ in minio esse positam) obliniuere, Lysium vnũ, & Bacche-

Erasmus
Lucian. de Syriâ. Deâ
Ael. l. 4. c. 1.
Ale. ab Ale. D. G. l. 3. c. 2
Gabr. Bute.
Dubr. l. 1.
In Suec. præfat.
Ol. magn. l. 3. c. 5.
Causs. symb. polyhist. l. 10. n. 12.
D. Aug. ad cathec. l. 4.
ex Suet.
Cato c. 134 de re rust.
Plin. l. 13. c 21.
id. l. 16. c. 32.
Constan. Cæs. lib. 10. cap. 83.
Bocc at. Gen D. l. 7. c. 14.
Pausanias in Corinth.
Epiph. L. C. adu. hær. 18. & Nouar. T. 2. Adag. 1261.

Epiph.L.C. adu.her. 18.& Nou. T.2. Adag. 1261. Lucian.in Dial. mortuorum de sacrif. c.5. Pl.l.12.c.5 Cranz.l.3. Vandaliæ c. 37. Sched. de Dijs Germanis Musc.l.3. comm. Lib de morib German Th.V.H.superstit. p. 450&439 l.1. Annal. D.Aug.l.6. de ciuit.D. cap.9.

Baccheũ alterũ appellantes. Nec aliud erãt eiusmodi signa, nisi statuæ Numinum, quorũ E præseferebant figuram, summâ culta superstitione. Sic Palladium sigillum paruum ligneũ erat, quod Troianum Regnũ tueri credebatur. Nullũ erat nemus, quod antiquis illis tẽporibus numinis alicuius vniuersali sub iurisdictione non esset, nullaq; Arbor speciatĩ dabatur, quæ Deos partiales non obtineret, tanquam partialia quædam Templa. *Arbores fuere Numinum Templa*, (scripsit Plinius) *priscoquè ritu simplicia iura, etiam nunc Deo præcellentem Arborem dicant, nec magis auro fulgentia, atque ebore simulacra, quàm Lucos, & in ijs silentia ipsa adoramus. Arborum genera Numinibus suis dicata perpetuò seruantur, vt Ioui Æsculus, Apollini Laurus, Mineruæ Olea, Veneri Myrtus, Herculi Populus: quin & syluanos Faunosque, & Deorum genera syluis, ac sua numina, tanquam è cœlo attributa credimus.* Nulla quoque dabatur Arbor in particulari, quæ Deo alicui, aut bono, aut malo, albo scilicet, aut nigro non subijceretur. Apud Vuandalos, qui Deos quamplurimos in Lucis, ipsosque Lucos pro Deis habebant, *Belluck* dicebatur Deus albus, & *Zertubuch* Deus niger, bonus scilicet, & malus Genius, omniaq; hæc numina sic ab se ipsis conficta adeò magni faciebant, extimescebantq; miseræ Gentilitatis F Homines, vt tenebrarum pœnis dignissimos se indicarent, quemadmodum Antiquiores Germanorum, qui superstitione miserabili ducti Diuos suos sacros, non nisi ligatis manibus, & pedibus adirent, id scribente Tacito; *Nemo, nisi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & potestatem Numinis præseferens, si fortè prolapsus est attollere, aut insurgere haud licitum. Per humum euoluuntur, eoq; amoris superstitio respicit, tanquam indè mitia gentis, vbi Regnator omnium Deus cætera subiecta, atque parentia.* Hæc Germanorum natio consecratos à Thuiscone suorum Regum primò Lucos, & Nemora, in quibus res diuina fieret, habuit; credebatur cæleste Numen prę magnitudine suâ, nec parietibus cohiberi, nec aliquâ terrestri specie repræsentari posse, quin & adhuc Germanis à Luco, quem *Bald*, dicunt (tradit Beyerlinck ex Auentino) denominata nonnulla manent *Balfart, Ballen. Ballengehen*, priscæquè superstitionis sunt reliquiæ, cum illud celebrem ob religionem conuentum, hæc ad sacras ædes salutatum superos proficisci significent. Nec aptiorem poterant Gentiles suis Dijs colendis locum statuere, quàm syluas, cum ipsis longè feris deteriores, nil minus, quàm feræ multiplices essent, quandoquidem Ethnicus Varro Ethnicorum Numinum conquisitor suprà triginta millia G commentitiorum eiusmodi Deorum se reperisse testatus est. Rituum propterea, sacrificiorumque excreuit numerus, quorum *666.* genera Ægyptijs in vsu fuerunt; qui omnes ritus non nisi damnabiles à prudentioribus Ethnicorum quoq; habiti sunt, *Barbari, sæui, ferales, & inhumani* iudicati *——Barbara ritu*

Lucanus L.1.Phar.

> *Sacra Deum structæ sacris feralibus Aræ,*
> *Omnis & humanis lustrata cruoribus Arbos.*

Sed si omnes Antiquorum erga suos Deos superstitiones recensere vellemus, deficeret prius dies, quàm ad illarum minimam partem esset deuentum. Id sufficiat, quod sicuti diuersis Populis, diuersa Numina, & hæc vt plurimum in syluis colebantur,

Ouid.l.3. Fastorum

> *Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,*
> *Vulcanum Tellus Hypsipylea colit.*
> *Iunonem Spartæ, Pelopeiadesquè Mycenæ,*
> *Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.*

Solas celebriores syluas exaratas tot variarum superstitiouum in testes protulisse; quæ quia mutæ sunt, causam nostri sermonis aliò conuertemus prodigijs, & ostentis, ostendentes quæ in humanis actionibus fugienda, aut appetenda sint. Sed prius in superstitionum coronidem addemus miracula magica circà Arbores nonnunquam operata. H

Præstigia

Nec enim superstitionibus aliquid aptius subsequi poterat, quàm ipsa præstigia superstitiones omnes in se continentia. Sic in Philostrato legimus Apollonium Tyaneum vidisse Gymnosophistas in Æthiopiâ, qui Arbores, vt ad humum se inclinarent, & humanas efformarent voces, efficiebant. Quòd certè non nisi cacodæmonum operâ factũ censendum est. Refert & Cuspinianus Guilielmũ Hollandiæ Comitem, vbi contrà Fridericum II. & Conradum eius filium Aquisgrani Rex Romanus coronatus esset, Coloniam redijsse, lautissimumq; Principibus instituisse conuiuium, in quo, vt fertur, mirabili operà pseudo Philosophi cuiusdam Arbores mediâ hyeme effloruerunt, & herbæ germinarũt. Quod & Scriptores eiusdem ætatis tradunt, & multi se vidisse testati sunt.

Fulgos.l.8. cap.21.

Arbores loquentes, & mediâ hyeme florentes magicè.

PRO-

A

PRODIGIA, ET OSTENTA.

NOstra hæc de Arboribus Vniuersalis tractatio, dum prodigialiter hîc procedere intendit *Delphinum syluis*, ceù blandum tranquillitatis auctorem *appingit.* Porrò dicent, significabuntq; futura, & ostentabunt ea, quæ præter naturam accident in Arboribus producta. Muto sic Arbores loquuntur sermone; Visibiles huiusmodi voces prosequi, & ab alijs obseruatas repetere non indecorum, nec inutile fortassis erit. De varijs Arborum ostentis Aristandri apud Græcos volumen olim extans memorat Plinius, vt & Commentarios super eâdem re C. Epidij Latinos, dicens, *qualibus ostentis Aristandri apud Græcos volumen scatet. Apud nos verò C. Epidij Commentarij, in quibus Arbores locutæ quoq; reperiuntur*; statimq; subiungit: *subsedit in Cumano Arbor graui ostento, paulò antè Pompeij Magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internecionem Hominum fore, tantoq; eam maiorem, quantò propius ab Vrbe posteà facta esset.* Quod sine folijs fructificauerint quandoq; Arbores, vt Vuæ, Oleæq; ex Plinio dici potest eas significare valuisse accidentalem solum Annonæ infelicitatem, indicasseq; fructus solam deteriorem mutationem substantialiter esse malam; quemadmodum etiamsi planta Arborea in infeliciorem speciem conuersa fuerit, vt cum loco Palmæ v. g. Ficus suborta est, quæ Pisonis grauis Autoris testimonio, ex Plinio, Pudicitiæ subuersionem M. Messalæ, & C. Capij Censorum lustro, præcessit. Hinc Arbores illæ, quæ in Agro nostro Bononiensi Seruio Flacco, & Q. Calphurnio Consulibus anno V. C. 621. Mundi verò sec. Sculterum 3825. Christiq; antè aduentum 135. proprios super truncos, & Ramos fruges cælesti benignissimo influxu natas aluere, Ciuitati eidem à 54. annis Nobilissimæ Coloniæ Romanæ prærogatiuà illustri Gloriosum illud epitheton Pinguis acquisiuere. Quid simile quoq; cum acciderit Vrbi propius Publio Aelio, & Cn: Cornelio Consulibus, *in Arboribus enim tunc nata produntur frumenta*, ex eo superandum fore Annibalem, felicissima præsagia elici potuerunt. Contrarium verò euenire facile posse venit affirmandum Arboribus subitò, & sinè manifesta causa arescentibus, aut mutationem omninò præternaturalem à longa, & totali arescentia ad subitaneam reuirescentiam, & florificationem subeuntibus; quæ feralia ligna igni deuota censuere nonnulli, quemadmodum fuere Arbores illæ Anglicanæ paulo antè mortem Aurelij Ambrosij Britannorum Regis Londini pulcherrimo, & viuidissimo virore de repentè spoliatæ, siccæq; prorsus redditæ: vigente tali pacto inter vegetantes mortalitate infausta timeri, & inter sentientes possunt; deuicta verum ex opposito procidentia quacunq; lethali omnis exurgit, atq; triunphat felicitas; id connotarunt semper Arbores collapsæ, quæ se ipsas in pristinum nullo adiuuante locum restituere. Tempora ciuiliter euersa pristinam hoc pacto repetiere fortunam anno V. C. 102: tempore Caij Marij, & Caij Flauij Consulum; validissimo namquè concurrente superum causarum Virtute naturalium, effectus omnes roborantur non modò sed meliorantur in congeneis omnibus rebus affinitate quadam iunctis, quãdo consensus vnus, conspiratioq; vna vniuersum terrarum orbem conseruat. Refert Sabellicus Arborem quandam fuisse pedum quadragenum altitudine, crassitudine bisseptenum in Thuringis Galliæ sua spontè in diuersum transijsse; nec multum ab indè Saraceni vastarunt Italiam; Anereticis itaq; Dominantibus causis ferales, & succisorij nonnisi expectantur effectus, necnon magni momenti alterationes; sed quis non expauesceret in illius Prodigij, seù Ostenti recordatione, quod in Herefordensi Angliæ Prouinciâ, in Oppido Kenneistono accidisse traditur à Viglio Zuichemio, scilicet in Monte Mercleo oppido prædicto contermino, vbi terra discesit, montemq; cum subiectà caute, (ingenti strepitu prius, & stridore præmisso, vt longè exaudiretur) ac si ex diuturno somno consurrexisset, & iam migrare contenderet, spontè sua se extulit, in superioremq; locum relicto cubili profundo contendisse; Quò cum venisset, & constitisset triduum integrum, Mons prædictus iter denuò fecit, ità vt septimam antè Matutinam 40. passibus à primo loco abfuisse compertus fuerit. Abstulit prætereà secum Arbores, casas, ouiumq; & pecudum adhuc pascentia Armenta simul, atque Pastores. Arborumq; ipsarum aliæ, aut in itinere sitæ Monti prædicto accedenti adiunctæ ità coaluerunt, vt nil melius, si inibi prius radices egis-

B C D

Horat. in Arte Poet.

Plin. l. 18. H.nat.c.2.

D. August. tract. 16. in Io.

Plin. l. 17. cap. 25.

Iul. Obsequens de Prodigijs n. 85.

Bonon. pinguis.

Martinus Vuinrichius de monstris cap. 15. p. 157. & cap. 18. p. 178.

Symphor. Hort. l. 2. c. 21. ex Turnebo.

Iul. Obsequ. de Prodig. nu. 103.

Sabell. l. 9. Enn. 8.

in Epist. ad Guilielmũ Keonum.

egissent, aliæ vero infeliciores terræ dehiscentis hiatibus obrutæ iacuere. De Statuarum ligneаrum sudoribus prodigiosis, & omninò præternaturalibus esset aliquid dicendum, loquendo de sudoribus ab intrinseco prouenientibus, minimè autem ab austrino aere humidiore, & densiore illuc appulso, & in guttas concreto, vt sæpè accidit in guttis è superficiè marmorum procidentibus, ibiq; naturaliter concretis; sed illos consultò breuitatis causâ omitimus. Addemus vnũ illud, quod præter naturã euenisse non est negandum, circâ ligneam statuam in Herculis Templo tempore consulatus L. Cornelij Lentuli, & P. Vilj Trappuli, cui capilli inopinanter nati fuere: cuius causam non erit possibile assequi à natura non adeò remotam, quæ non minetur omen longè malum. Eiusdẽ potuerunt esse significationis Vuæ quædam barbatæ, quæ in Germania propè Landauium oppidum obseruatæ fuere anno Domini 1541. de quibus in Volumine monstrorum Aldrou. actum est; quemadmodum etiam serpentigena lignea Columna, quæ tempore Tarquinij superbi Romanorum postremi Regis ipsi Regi, pluribusq; alijs exitium denunciauit illos persequendo, & percutiendo. Multa insuper Prodigia, & ostenta haberi possunt inter Tesqua, quæ sunt loca secundum Festum edita, aspera, & inculta de quibus Lyricus, *namque deserta, & inhospita Tesqua*. Horrores Syluarum horrendas quandoq; voces protulere, inter quas Syluas Arsia antiquissima Hetruscorum perhibetur, quæ anno Vrbis 245. in Romanorum cum Vejentibus pugna percelebri, dum intempestæ noctis tenebræ densiores erant, has ambiguas articulauit voces, *in Exercitu Romanorum contrà Vejentes Hetruscorum perijsse plus vno, & vicisse in bello Romanum.* Aliæ aliquando Syluæ se ostenderunt infensas auibus ipsis, à quibus hæ omninò exulare, & proprios deserere nidos coactæ fuerunt, vt Lucus Anagninus Dianæ sacer vetustos apud illos ethnicos Romanos anno Vrbis 208. sub consulatu secundo Marci Valerij Leuini, & quarto Marci Claudij Marcelli: quod à malignis processisse spiritibus in falso illo Pseudonuminum cultu infælices horum cultores damnificantibus credendum est, & præcipuè quia, vt Plutarchus refert, in Pellene Achaiæ Castello à sinus Corintiaci Littore LX. stadijs, ex testimonio Strabonis, distante, quoties ex Dianæ Sacello eius simulacrum à Sacerdotibus mouebatur, tam prodigiosam, aut satius loquendo, tam noxiam, & diabolicam illud vim habebat, vt propinquæ Arbores infæcundæ redderentur, hominibusq; intensus incuteretur terror, & oculorum acies ad proximam occæcationem obtunderetur. Arboreas demum in nubibus conspectas quandoq; fuisse prodigiosas figuras Meteorosophis haud est in ambiguo. Quod pro portento habitum est in Saxonia antè mortem Ioannis Ducis, & Electoris; ipsam enim hæ præcessere sublimes in Aere picturæ. *Arbor*, (vt scribit Ionstonus) *primò erat marcida, & euersa; expeditus hinc eques, truncatam ramis gestans Arborem; tum magna, & atra Crux in densa nube tandem ex eâ fulmen visum est excuti horribile, ingenti cum sonitu.* Sed Prodigia, & ostenta Horribilia linquentes Monstrositatibus, & deindè Fabulis suauioribus in explicandis calamum exercebimus; dũ curiosas herclè, atq; cum volupate suspiciendas monstrositates iam ostendunt ordinatè nobis Radices Arborum, Ligna, Rami, Folia, Flores, & Fructus, quarum aliquas mox proferre liceat

Iul. Obsequ. prod. 47. — *Iul. Obs. prod. 7.* — *Horat l. 1. ep. 14.* — *Iul. Obs. prod. 8.* — *Idem Obs. prod.* — *In Arati vita. l. 8. Geogr.* — *Admir. Meteor. cap. 11.*

MONSTROSITATES.

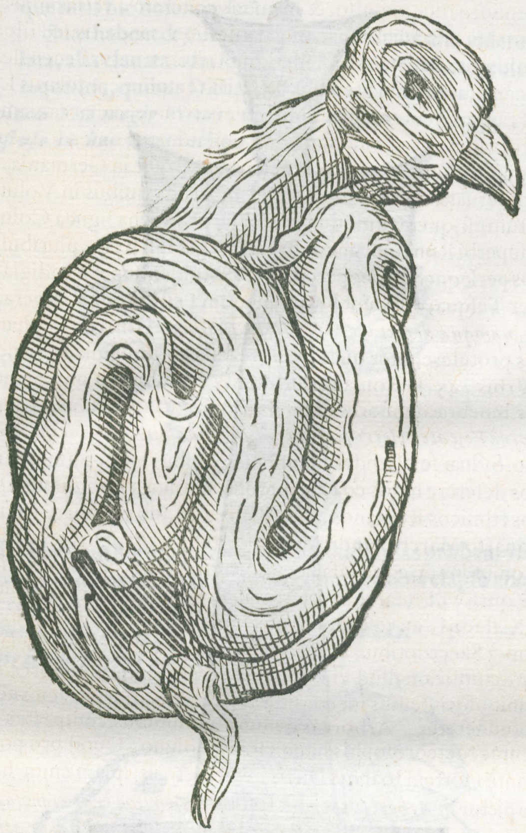
Proprium Radicum est serpere, non autem extrà tellurem repere, neque volare; verum in harum monstrositate Arborea Radix videtur aucupari volatus quandam speciem, dum Buboniformis potuit apparere, cum capite, oculis, rostro, collo, & alis, licet implumibus, vt in hac Tabellâ, quæ pro exemplo habet Iuniperinarum Radicum quandam conglobationem, seù circumvolutionem, quæ pulli iam conformati in Ouo, & mox excludendi refert imaginem; cui Distichon hoc succinimus;

Radices Monstrosæ.

Plantarum Vitam natura orditur ab Ouo,
Quod solidè Bubo ligneus iste probat.

Radicem huiusce præcisè magnitudinis in suo asseruat musæo D. Iac. Zanonus Botanicus Bonon. perinsignis: ad cuius normam pictor subsequentẽ delineauit, & sculpsit. Venæ succedent monstrosæ, neruiq; in quibus sæpè sæpius admirabiles figuræ variarum rerum, & species, quæ fabrili manu effigiatæ videntur, apparent. Vnam Fraxineam Crucem

Bubo Rhizomenos.

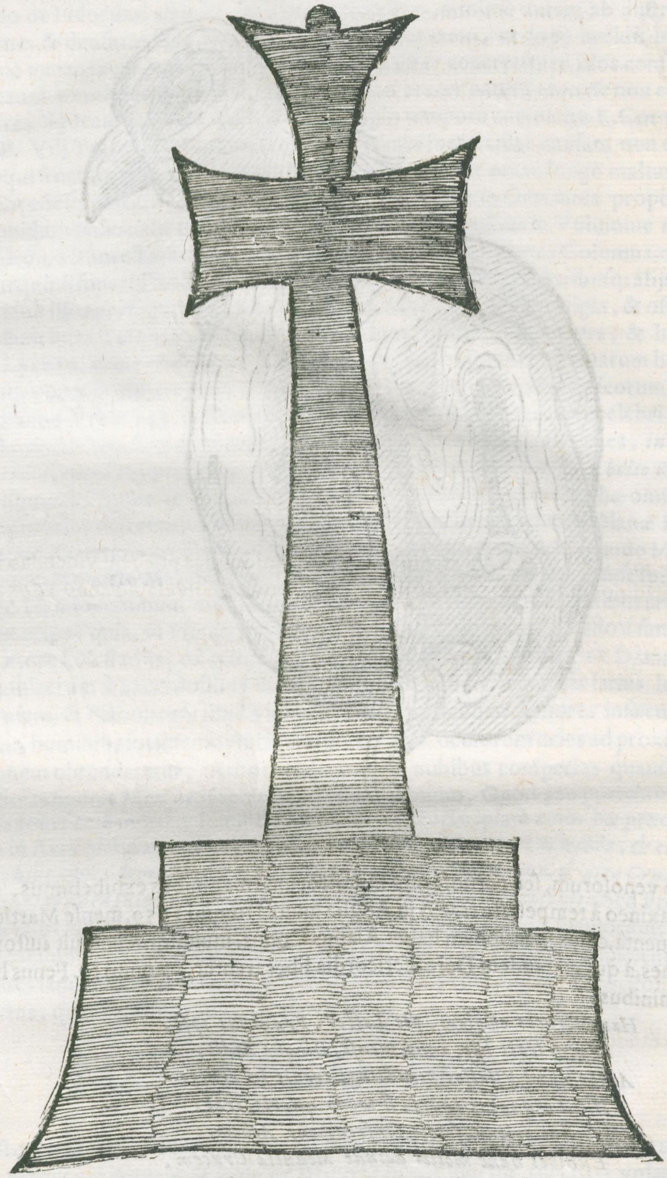
cem pro venoſorum, ſeu neruoſorum monſtrorum imaginibus exhibebimus. Hæc in igno Fraxineo à tempeſtate fracto in Anglia anno Domini 1559. menſe Martio perhibetur inuenta, cuius mentionem habet Alanus Copus, multaſq; denotauit iuſtorum tribulationes, à quibus tandem Dei miſericordia liberarentur, vt innuit Io. Fenus his de illâ Carminibus.

Dialogo 4. contrà Hæreticos fol. 507.

Hanc Crucis effigiem, pie Lector, Fraxinus ipſo,
Quem legis hîc, anno, menſe, Dieque dedit.
Arbor apud VVallos Stradlingi creuit in aruis:
Hic Torquatus eques, ſi modo quæris, erat.
Tempeſtas oritur, fortis confringitur Arbor:
Exhibet hanc mollis deinde Medulla Crucem.
Formam Charta docet, Nux Auellana colorem,
Menſurâ, expreſſit quam tibi pictor, erat.
Fraxinus hæreticos duros, homineſque rebelles,
Mites corde viros tecta medulla notat.
Fraxinei Chriſti obſcurant inſignia trunci,
Obſcurata tegunt ſigna, viroſque premunt.
Sed Libani Cedros tandem, hæreticoſque rebelles
Confringet ſummi ferrea Virga Dei.
Tunc cultuſque Dei, Pietaſque, Fideſque vigebunt,
Exeret & celſum Crux tua, Chriſte, caput.

No-

Crux Xyloneuris

Nobis pariter huic feliciſſimæ monſtroſitati Diſtichon ſequens apponere placuit,

Te iuſſam portare Crucem quid Homuncio tædet?
Quando vel ipſa vides Robora ferre Crucem.

Sed Nodi Arborei nullis alijs cedunt Arboreis partibus in monſtrandis omnium, & quarumcunq; rerum ſimulacris, idq; fatebitur admirabundus quicunque ſequentem Vetulæ effigiem in oleagineo nodo à natura delineatã ſpectabit hoc Diſticho animatã.

Vetulæ effigies Xyloſyndeſmis.

Quem cernis vultum, longæuæ eſt Nodus Oliuæ;
Pallada pictricem ſic manifeſtat opus.

Ex

A

Ex multis huiusce naturalis picturæ taleolis mihi concessis à D. Iac. Zanono duas in meo Musæo pulcherrimas, carissimasq; asseruo, quarum alias alibi videre licet, vt in Cospiano Musæo publici quoque iuris hic Bononiæ facto.

Suas habent & Folia monstrositates; nam alia videre est tuberculata, alia clauata, alia seiunta, alia vnita, & ceù calyculata, vt Vlmea sequentia, quibus Distichon hocce adaptauimus.

Folia Caliculata.

Det vitam Viti magis Vlmus, vt alma maritæ
Vascula in hæc rores colligit Ambrosios.

Flere insuper haud vetant flores, quiteras, & formidolosas præbent videndas imagines quemadmodum caninus est Rictus Granati Pomi à nobis elapso anno 1665. obseruatus, & ita receptus hoc Dimetro.

Flos Cynocephalos.

Ne temere hæc carpas, ne sis noua fabula Mundo.
Latrat ab Elysijs horridus iste Canis.

Limon tandem Αετοπρόσωπος Aquilæ caput referens notas optimæ significationis

Limon Aquiliniformis.

pro-

propter Aquilæ maieſtatem, Regiaſque prærogatiuas, necnon Viuacitatem innuit, quarè Diſtichon hocce illi inſeruimus. E

Nunc Aquila hic Limon, renouatrix mira iuuentæ
Fit tibi, quo ſumpto ſæcla Aquilina trahas.

Cœterum alia non ſanè pauca inter fructus monſtroſa nobis eſſent in promptu afferenda, ſed quia de his agetur in ſuis particularium Arborum capitibus, ideò ſat erit hæc pauca protuliſſe. Non ſubticebo tamen quod nō vulgari eſt dignum animaduerſione, Naturam ſcilicet varijs nos alloqui ſolere modis, atq; admonere, & per has præcipuè Plantarum ſignaturas, quas vel ſingulis renouat annis, ordinariè procedendo ſub miſſa veluti voce; aut extraordinarie vociferando quodāmodò per ipſas monſtroſitates, etſic à malo retrahere, atq; ad bonū nos incitare conari; quas omnes mutas voces Natura ſagax noſtram ad vtilitatem recondit, expreſſaſq; ſæpè noſtris viſendas, atque legendas oculis præbet. Harum plures ſpecies realium literarum latentes de potentia ad actum artificiosè educere conati ſunt ingenioſiſſimi Neoterici, vt videre eſt apud doctiſſimum Gaſſendum, qui citat Dauiſſonum quendam Sarmatam, quī in lixiuio ex cineribus candidiſſimis vrticarum facto, & congelato innumeras ſpecies, & ceù tot Vrticarum Idola obſeruauit, vt & etiam in Reſina abietina intrà Retortam pro deſtillatione apparata, & compoſita multas apparere Abietum Arbuſculas cum ſuis Radicibus, Truncis, Ramis, Folijs, & Fructibus nos certiores Chymiatricè reddidit, ſubiungitq; Doctrinam hanc clariſſimus Gaſſendus; quod ea Albuminis pars in Ouo Gallinaceo, quam *Chalaſam* vocant, & veluti quoddam tuberculum apparet, eſt Pulli ſentientis Germen, ex quo Pullus conformatur, cui propterea pars lutea cohæret, tanquā adiunctum Alimentum cōnaturale, quo vſq; Pullus ab Ouo excluſus extrinſecam capiat eſcam; ità eſt in Nucleo ſemineo Arborei Oui, in quo, præter manifeſtam particulam, in qua vis adeſt germinandi, & ex qua prima ſtamina fiunt, adeſt copioſa quædam ſubſtantia, quæ abſumitur in Alimentum primum; illa autem particula germinatiua ea eſt quam inſtinctu Naturæ cognoſcunt formicæ, quamq; præcisè erodunt, nè Granum quod diutius ſibi ſeruare intendunt germinet, & naſcatur. Et propterea Empedocles non ineptè dixit Oua parere; Ex quo Clariſſimus Ioſephus de Aromatarijs Aſsiſias, Medicuſque Venetus mihi dum viueret amiciſſimus has formauit propoſitiones. j. Plantas prolificum generare ſemen, illudq; excernere in uocatis ſeminibus, velut in paruis Vteris. jj. Materiam illam ſpiritu innato, & affluente mediante, in veram Plantam Organizatam, conformatam, viuificatam mutari. jjj. Plantulam varijs modis in Lucem exire ruptis putaminum retinaculis, vt pulli viuentes, & ſentientes faciunt. jjjj. Eandem Plantam natam extrà terram diù viuere non poſſe abſque eo quod à terra foueatur, alaturque. jjjjj. Ortam Plantam Terræq; mandatam non amplius recipere à vocato ſemine per adnatas vias, ceù per vmbilicales venas Alimentum, ſed à terra exuctum per ora radicum ſibi prolicere; quē modum plantarum Generationis viſus eſt innuiſſe Lucretius dum cecinit.

Physic. ſect. 3. metro 1. libro 4. capite 4.

F

Teophraſt. de cauſis pl. Ariſt. l. 1. c. 7. de pl. c. 2. In Epiſt. de generat. plantarum.

G

Arboribus quoniam Baccæ, Glandeſque caducæ
Tempeſtiua dabant Pullorum examina ſubter, &c.

Lib. 6. de nat. rerum. Galenus C. de ſemine

In his dubio procul Arboreis Ouis cum plurimum de ſeminali reperiatur Virtute, quæ conſiſtit in facultate admodum vegeta, materiaq; elaborata, quæ ſecundum Stoicos conſtituit, & confirmat Animal; nil mirum ſi granum licet exiguum mole in tantam excreſcat magnitudinem, atq; in tam longam perduret ætatem; ad quod ſequenti nos alluſimus Diſticho.

H

Maxima formatrix exili conſidet Aluo,
Vndè Æuum ex Ouo proſilijſſe vides.

In his ſementigenis fructibus Arboreis quamplurimæ poſſunt erui, & depræhendi ſignaturæ, tot veluti characteres, ex quibus variæ rerū proprietates, accidentiaq; diuerſa prænoſci poſſunt iuxtà Doctrinam traditam à doctiſſimis viris Oſuualdo Crollio, & Ioanne Baptiſta Porta, ex quibus vel Cardiaca, Alexipharmaca, Capitalis proſpera, vel improſpera in illis reſidens virtus dijudicatur, & propterea paſſiones, & actiones, inter Phyſica ſubiecta ſublimes, debileſuè, humanæ item, vel ferinæ, demiſſæ, vel ſublimes ad apparentias monſtroſitatum variarum ſolent, & realiter ſubſequi, ſicq; tam nobilis, & erudita coniectura rariſſimè fallit; & cur dici non poſſet, apparente monſtroſitate Nucum efformatarū à natura extraordinariè operante in ligno nuceo carioſè concamerato

Lib. de ſignaturis internis rerum. Phytognom.

Nucum

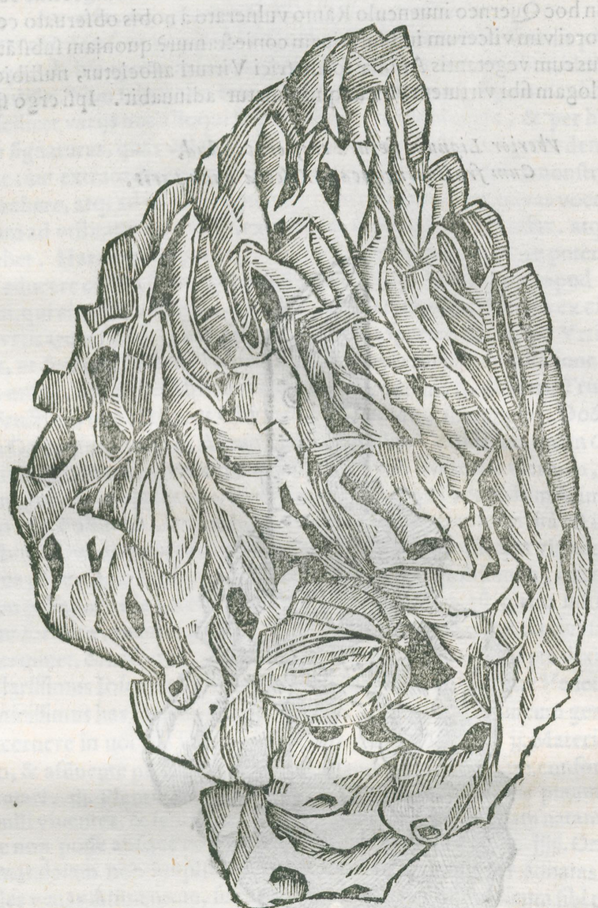
A nucum prouentum in viuentibus Arboribus vberrimum subsecuturum? cum agens impatiens benè dispositum agere præsupponatur. Et cur lignum medicè consideratum simulacra ostendens animalium non posset haberi tanquam animaleitatis defensiuum, vel etiam destructiuum? Imo cur Viscerum sentientium Animalium solidè concreta effigies, quam in hoc Querneo iuuenculo Ramo vulnerato à nobis obseruato cernere datur, succi Arborei vim viscerum instauratiuam coniectamur? quoniam substātiæ ligneæ fluor concretus cum vegetantis Animæ formatrici Virtuti associetur, nullibique otiari credatur, analogam sibi virtutem vbicunque ponatur adiuuabit. Ipsi ergo sic metricè allusimus.

Vberior Lignum fœtura euiscerat; istud,
Cum fructus nequeat, Viscera nuda parit.

Quod autem in Ligno veteri, carioso, & foraminulento, Nucei Fructus sicci species præclarissimo fuerint Aldrouando obseruata, monstrosum certè fuit, & haud vulgari cōsideratione dignum; circa quem effectum plura sese offerrent dicenda, quæ, quia principia requirerent Philosophica Peripateticis nō ita conformia, acutiorum ingeniorum exercitationibus relinquimus omnia; & eo magis, quia nullam nostri Auctoris sententiam circa huiusmodi tabellæ delineatam formam inuenire potuimus.

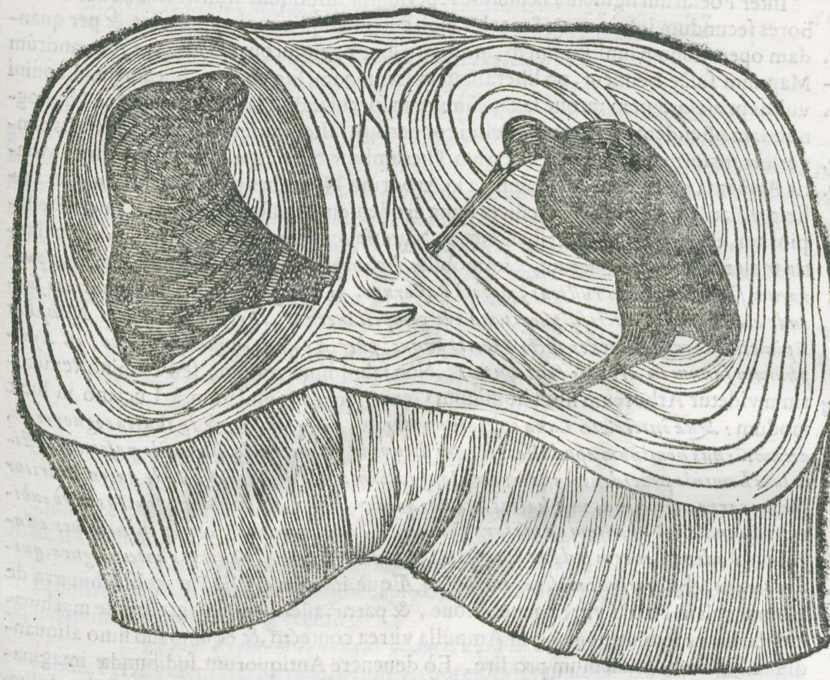
Lignum Nuceum carioſum cum ſculptis Caryotidibus abſque puluinato cortice,

Inter Plantarum Monſtroſa in Volumine de Monſtris Aldrouandi noſtri Præclariſſimus Ambroſinus pag. 630. poſuit Simulacrum Hominis in Radice cuiuſdam plantæ pronè, & ſupinè delineatum: aliudque in Paralipomenis Monſtrorum pag. 157. ponitq; item Simulacrum Serpētiforme in Radice à natura cælatum, cuiuſmodi certè nos plura obſeruauimus. Et cum in eodem Volumine pag. 674. afferatur præſens Icon Trunci Arboris Indici cum duabus figuris, circà eas nobis occurrit dicendum, quod natura voluerit in huiuſce bicorporeâ quodammodo Arboris medullâ duo Animalia delineando, alterum terreſtre, Canis, in anteriori ſaltem parte ad inſtar, & alterum aereum, & aquatile ſimul, nimirum Ardeæ ſimile, ſe declarare in mixtis adeſſe pluſquam virtualiter Elementa, & in illa ſpecie Arboris medicarum virtutum diuite recognoſcendas eſſe prærogatiuas valde inſignes, atquè multiplices.

Lignum Bicorporeum cum medullaribus Animantum Simulacris.

Sed

Sed vlteriores circa rem hanc naturalium rerum ſpeculationes curioſioribus inge-
C nijs, & eleuatioribus relinquamus; ad Fabulas ſuauiores, nec omninò inutiles calamum conuertamus.

FABVLOSA.

Ridiculum certè eſt dicere Arbores terrâ antiquiores eſſe, quaſi quòd hæ ſine tellure conſiſtere poſſint, hinc appoſitiſſimè cecinit Ouidius

Exit in immenſum fœcunda licentia vatum,
Obligat hiſtorica nec ſua verba fide.

Cuius fabulæ inuentio Sardis attributa fuit ex Apollonij Thianei teſtimonio. Anile item commentum eſt aliorum dicentium ex Arboribus natos Arcades filios Iouis, & Caſtoris, atque ante Solem, & Lunam procreatos, vndè Statius

Arcades huic veteres aſtris, Lunâque priores
D *Agmina fida datis: nemorum vos ſtirpe rigenti*
Fama ſatos, cum prima pedum veſtigia tellus
Admirata tulit, &c.

Immò, & vniuerſum Genus Humanum tali pacto natum ex Arboribus, quemadmodum ipſe Statius proſequitur *---Nondum Arua, Domuſq; nec Vrbes*

Connubijſquè modus; Quercus, Lauriq; ferebant
Cruda puerperia: ac populos vmbroſa creauit
Fraxinus; & fœta viridis puer excidit orno.

Idemque prorſus repetit Flaccus.

Olim Abies, Alni, Quercus, Fagiq; ferebant
Cruda puerperia, ac populos vmbroſa creauit
Populus, & fœta viridis puer excidit orno.

Philoſtratus in Vita Apollonij T.l.6.c.16.
Ouid. l.3. Amorum.
Paul. Gyrald.f.156.
Lib.4.Thebaid.
L.10.Argon.

 Inter

Inter Poetarum figmenta ſæpiſſimè reperiuntur hominum transformationes in Arbores ſecundum ipſos veras, & reales, non autem ſimpliciter imaginarias, & per quandam operationum ſimilitudinem, atque attributionem, prout eſſet dicere Alexandrum Magnum fuiſſe Leonem, ob liberalitatem Leoninam, faciemque lineamenta Leonini vultus præſeferentem; atque ſagaciſſimum in ſpeculando Platonem, caniſque Phyſiognomiam oſtendentem in canem veluti conuerſum. Legitur in Antonini Liberalis congerie transformationum verè fictarum Therambum quendam ad radices Othrys Montis Armenta paſcentem, ob conuicia in Arborum Nymphas ab ipſo effuſa in Cerambem volatilem, Cantharum ſcilicet ligna erodentem, fuiſſe conuerſum. Pueri Meſſapiorum, eodem Auctore ſcribente, cum Nymphis contendentes de ſaltandi præſtantia temeritatis pœnas luerunt, & immobiles Arbores facti ſũt: Sic nugatur ille. *Erat puerorum ſaltandi modus ruſticus, vtpotè Paſtorum, at Nymphis omnia ad elegantiam ſubinde accreuerunt, victiſq; pueris ità eos compellauerunt. Prouocaſtis pueri Nymphas Epimelides; ergo vecordes victi dabitis pœnas; puerique eo, quo conſtiterant loco, ad Nympharum fanum in Arbores ſunt mutati.* Non fabuloſum tantum, ſed omninò temerarium videtur Arboreum illud hominum Genus lunare ſomniatum à Luciano in hunc modum: *Quæ intereà in Luna verſatus viderim, quæuè noua, & inaudita cognouerim, dicam. Genus hominum apud illos eſt, qui dicuntur Arborei, idq; hoc modo naſcitur. Teſticulum hominis præcidentes in terram plantantium modo defodiunt. Indè autem exoritur Arbor carnea maxima, vt Phallus, ramos quidem habet, & frondes, fructus verò cubitalis Glandis. Vbi autem eæ maturæ fuerint, decerptas cudunt, atque in homines effingunt. Pudenda autem habent appoſititia, quidam eburnea, pauperes autem lignea, quibus coeant, & vxoribus miſceantur, &c.* Æquè infanda eſt illa Paracelſi Chimæra de Homunculi in Phiala vitrea generatione, & partu; aſſerit enim ventoſus ille machinamentarius ex ſemine humano in Ampulla vitrea contecto, & equino ſub fimo aliquandiu ſtabulato homunculum prodire. Eò deuenere Antiquorum ludibundæ imaginationes, vt crederent Mortuorum Animas ab Arboribus pendere iugi tranſmigrabilitate ſuſpenſas. Quam Pythagoricam præcipuè opinionem ſic expreſſit Laertius. *Homeri autem Animam ex Arbore pendentem, ſerpenteſq; illam circumdantes, ferunt.* Sic & Euphorbius dixit ſe aliquando Ethalidem fuiſſe, atque à Mercurio pro munere accepiſſe, vt Anima illius perpetuò errore vagaretur, & in quas vellet Arbores, vel animantes commigraret. Nympharum agreſtium, & Arborearum vulgatiſſimæ ſunt fabulæ penes Ethnicitatem, quæ Dæmones, Generis Humani licèt hoſtes infeſtiſſimos, varijs modis, atque nominibus ſub diuerſis venerabatur. Inter ficta illa Numina Napaeæ, & Dryades, atque Hamadryades Syluarum, ſiuè Arborum Deæ numerabantur

---- Faciles venerare Napaeas,

Cecinit Maro; eædemq; relatæ ad Montes Oreades dicebantur; quæ circà Flumina Naiades, Pratorum Nymnides; quam ad rem Chanon Lampſacenus ſequentem contexuit fabellam. Rhœcum quendam fuiſſe ait, qui cum cognouiſſet Arborem quandam non longè ab eo, vt procideret, & aduerſo caſu proſterneretur, eſſe conſtitutam, miſit filios ſuos, qui eam ſuſtentaculis fulcirent. Quamobrem Nympha eiuſdem Arboris coram ſe offerens Rhœco, pollicitaq; ſe gratiam facti illius relaturam, iuſſit vt, quod vellet ab ſe, poſtularet. Tunc ille, vt cum ea carnaliter iungi liceret. Quod illa annuit, ità tamen, vt ab alterius mulieris conſuetudine caueret; fore autem internunciam vtriuſq; Meliſſam. Sed cum ille aliquando intenſius operam daret ludo, adſtitiſſe Meliſſam, quã cum ibi paulò acerbius ipſe increpaſſet, irata illa, factum eſt, vt oculis captus redderetur. Eſt Fabula ſecunda ex Libris Metamorphoſeon Sulmonenſis Poetæ eruta de Thracijs Matronis, quæ ob Orphei earum ſacrificuli necem à Libero Patre vltore in varias Arbores mutatæ fuere his contenta carminibus.

Non impunè tamen ſcelus hoc ſinit eſſe Lyæus,
Amiſſoque dolens ſacrorum vate ſuorum
Protinus in Syluis matres Ædonidas omnes,
Quæ videre nefas torta radice ligauit.

Similis exitus Fabellam confingit Io. Baptiſta Pigna elegenter commentus Satyros, poſtquam Arcadiæ Nymphas flectere nequiuerunt, ſe Latium petituros ſimulaſſe; Nymphas intereà imprudenter fontem ingreſſas, mox fugatas, in diuerſas abijſſe formas, & præcipuè Arboreas; quod his expreſſit carminibus.

Dum

Io. Bapt. Porta Phyſiogn. lib. 2. c. 1.

Ant. Liber. Metam. nu. 22.

Num. 31.

Lib. verarũ Hiſtoriarũ ſic in ſcripto ab eo

Ex Georg. Bert. Camp.

Laert. in Phytag.

4. Georg.

Boccat. de Geneal. Deorum l. 7 c. 14.

Ouid. l. 11. Metam. fab. 2.

A *Dum nonnullæ etiam validà radice tenentur,*
Effundunt vitam, & gemitum; & dum brachia tollunt,
In ramos conuersa virent, frondesque capilli,
Et folia euadunt, durescit cortice corpus.

Satyra 8.

Arboris cuiusdam Fabulosæ mentionē fecit & D. Gregorius Nazianzenus, cum allegoria tamen haud inutili, tali pacto. *Arbor quædam est Fabulosa, quæ excisa magis germinat, & contrà ferrum decertat, &, si quid mirabilius in re mirabiliori dicere oportet morte viuit, & abscissa pullulat, necnon consumpta augetur: hæc referunt Fabulæ, & Arbusti illius Natura talis est. Mihi autem manifestè videtur tale quid Philosophum esse, qui per afflictiones clarescit, & ex grauibus materiam facit Virtutis.*

In Oratione postquā reuerteretur ex agr.

Cornu Acheloi in Taurum mutati, & ab Hercule Victore subtractum Fabulæ Cornucopiæ ansam dedit, quam sic explicat Musa Nasonis.

Ouid. l. 9. metam. fab. 1.

Nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncâque à fronte reuellit.
B *Naiades hoc Pomis, & odoro flore repletum*
Sacrarunt, diuesque meo bona copia cornu est.
Dixerat, & Nymphæ ritu succincta Diana
Vna ministrarum, fusis vtrinque capillis
Incessit, totumque tulit prædiuite cornu - Autumnum, &c.

Quin & eadem Musa non intactum reliquit Proteo Fabuloso maris Deo familiarem fuisse transmutationem in quamlibet voluisset Arborem: sic enim de ipso Ouidius;

Sæpe lapis poteras, Arbor quoque sæpe videri.

l. 8. met. fab. 10.

Et nostri temporis Vates eximius, nec ipso Ouidio, Iudicio meo, minus suauis, Ioseph Baptista de Proteo quoq; cecinit

Planta comam renouans obducit cortice numen.

Epig. 12. centur. 1.

Fabula Periclymeni Herbæ nemorensis, Arboresq; arctissimè circumplicantis eiusdē Herbæ naturam in mentem reuocat hîc innuendam. Hæc eadem Herba fruticea à Bononiensibus Matrisylua, & vulgò *Ligabosco* appellatur, variasq; formas in modo scandendi super Arbores induens, necnon etiam subiectas Arbores ipsas variè figuratas reddens, figuram sequentem coclydeæ columnæ in Oxyacanthæ Arboris tenello ramo à me obseruato effigiauit, cui propterea sequenti Disticho allusi. C

Mater habet nati circundare brachia collo,
Iste Columnatam conglobat effigiem.

Hanc tamen Fabulam amœnissima simul, & doctissima Balthassaris Bonifacij Archidiaconi Taruisini Musa de literis omnibus melioribus optimè merita, & cui egò plurimum me fateor obstrictum, sic egregiè descripsit.

Musarum lib. 6. n. 9.

Arua Periclymenus patriâ pietate regebat
Arida saxosæ, sed benè culta, Pyli,
Iam senior, Fratrisque Dies visurus, & ipse,
Cui tria lanificæ pensa dedère Deæ.
Clauiger Alcides Pylium nisi littus adisset,
Ac pede Nestoream non tetigisset humum.
Fraternos tamen æquauit virtutibus annos
Vir superans omnes integritate viros.
D *Quotque animo dotes habuit, tot corpore formas*
Huic Neptunus auus sumere posse dedit.
Contigit hoc alijs: Proteum, Vertumnum, Acheloumq;
Munus id à superis obtinuisse ferunt, &c.
Hunc Dryades fleuere virum, fleuere Napææ,
Plorarunt fontes, indoluitque nemus.
Cumque Maris Nymphis luxit Moderator aquarum,
Nam tetigere pium fata Nepotis auum.
Vtque sit in longum memoranda minoribus æuum
Tam superis chari, vitaque, morsque viri.
Membra Periclymeni sacram conuertit in Herbam,
Quique volabat auis, fixus inhæret humo.

Mutantur folijs pennæ, radicibus vngues,
Clara vices nitidi lumina floris habent.
Iure Sacram dixi, ſuperum quæ ſigna coronat,
Stemmata numinibus, ſertaque grata facit
Illa Deum niueis exornat floribus Aras,
Templorum decorat frondibus illa fores.
Perſtat adhuc Virtus, variaſque dat herba figuras,
Priſco, & apud Pylios nomine gaudet adhuc.
Hanc verò Matrem Syluæ noua lingua vocauit,
Syluarum fuerat dictus, & ille Pater.

Sed & Fabulas variare liceat. In Aulide Lucus fuit, quem Græcanici exercitus Dux Agamemnon Violauit, capra in eo paſcente interfecta, quamobrem indignata Diana aerem infecit, ex quâ lue Homines, & Animalia ferè cuncta periere, nec antè ſedatum fuit hoc malum, quam huic Iphygenia Agamēnonis filia immolaretur; id inter Poetarum figmenta reperitur. Adeò proni in fabulas erant antiqui, vt Arboribus quoq; colloqui, eaſque in conſortium propriarum actionum admittere paſſim conſueſcerent; ſic apud Ariſtænetum in Amoribus Acontij atq; Cydippes Acōtius ipſe fingitur Arbores hunc in modum identidem alloqui. *Vtinam & mens vobis, Arbores, & vox eſſet, vt hoc vnum dictitaretis Cydippe pulchra, vel ſaltem corticibus inſcriptas ferretis hoc ipſum teſtantes literas: liceat mihi propediem Cydippe formoſam te, & iurandi Religioſam dicere, &c.* Inter fictiones verarum hiſtoriarum ſic nuncupatarum Luciani adeſt illa de Arboribus radice carentibus fabula maiori ſaltem ex parte, vt ſuperius tetigimus.

(Ariſtænetus Epiſtolarum lib. 1. ep. 10.)

Eiuſmodi eſt & quod alibi refert hic Nebulo, quod ſcilicet in fabuloſis Τῶν μακάρων Inſulis. *Suaues quædam, auræ ſpirantes leniter Syluam mouebant vt ex motis ramis dulces, & perpetui cantus ederentur, ſimiles ijs qui in locis deſertis obliquis fiſtulis reddi ſolent.* Sed longius à veritate differit hic Vaniloquus, vbi refert ſe abſorptum à cete MC. Stadiorum longitudinis, in cuius ventre Syluam reperit. *Nam & terra* ſcribit, *& colles erant, vt conijcio, ex eo quem abſorpſerat limo accumulati. Igitur & Sylua in his innata erat, & Arbores omnigenæ, circuitus autem terræ Stad. CCXL.* Inde figmentum hoc extructum, quod immaniſſimæ vere molis inter Piſces ſit Balena, & ideò nonnunquam, vt cecinit Mantuanus.

(Libro de Bello Venet.)

Viſa

A --*Visa est humeris Lucos portare virentes*.

Feruntur & in Epistola Alexandri Nepotis fabulosi (vt arbitror) Arbores duæ, quarum altera Solis, altera Lunæ nuncupabatur. Vtraq; primis sui Planetæ influxibus petita reddebat oracula, quin &, quod mirabilius est, in Ecclipsibus vberrimis fluebat lacrymis. Cupressos frondibus imitabantur in mediò Luci constitutæ, altitudinis pedum fermè centenorum. Eas Alexandro adeunte, cum syderum Cognatorum afflatu percuterentur, in voces, & oracula ad summum cacumen resolui Magno circumstantium stupore traditur animaduersum. Sed hoc nedum fabulosum est, verũ & superstitiosum. Pulcram tamen inde Moralitatem elicit Caussinus ex quo *Solis, & Lunæ Arbores haud Fabulosæ sunt Ecclesiastici, Ciuilesque Magistratus, qui suorum Principum afflatu leges tum diuinas, tum humanas interpretantur, quarum certe oraculis hic orbis terrarum administratur*. Quam ad rem & Gelasius Papa Afer in Epistola ad Anastasium Imp. *Duo sunt* (inquit) *Imperator Auguste, quibus principaliter hic regitur Mundus, Auctoritas Sacra Pontificum, & regalis Potestas*; Sed ad Fabulas iterum redeamus. Nec nisi Fabella pariter esse videtur (nisi alius subsit sensus) quod de radice quadam scripsit Iosephus.

Causs. Polyhist. Symb. lib. 10. n. 17.

B *In valle*, inquit, *qua Ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidam Lacus Baaras appellatur, vbi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adsimilis est colore, circà vesperam verò veluti iubar fulguras. Accedentibus, eam & euellere cupientibus facile non est, sed refugit, nec prius manet, quam si quis vrinam muliebrem, vel menstruum sanguinem super eam fuderit. Quin etiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur alio modo sine periculo, qui talis est: Totam eam circum fodiunt, ità vt minimum ex radice terra sit conditum; deinde ab ea religant canem, illoquè sequi eum, à quo religatus est cupiente, radix quidem facillimè euellitur; Canis verò continuo moritur, tanquam eius vice, à quo tollenda erat radix. Nullus enim posteà accipientibus metus est*. Ioannis quoq; Tzetzis Historiæ fabulam ferunt Geryonis Arborum sepulcralium sanguinem distillantium, sub hac verborum forma *Geryones Rex fuit Erithræ, vt antè scripsimus in certaminibus Herculis plurimos Greges Boum nutriens, Boum formosarum. Vt autem iaculatus occidit Hercules illum, formosæ Arbores ramosæ duæ plantæ sanguine destillant apud sepulcrum illius.*

Ionst. Admir. Plant. c. 9.

Lib. 2. in Vlyssis Epist. Calypsoni, & l. 1. Ver. hist. p. 115. & l. 2 Ver. hist. p. 117.

C Has Arbores Philostratus in Vita Apollonij inquit similes esse Piceæ Arbori, seù Pino, sed hisce humiliores, eodemq; pacto sanguinem extillare, ac Opium Iliacum fundere dicitur Aurum. Nullo pacto credendum est Arbores in nouo orbe reperiri, quæ percussoris sui iniuriam vlciscantur, & quod in Insulis quibusdam Pomiferæ nonnullæ dentur Arbores, è quarum fructibus liceat omnibus comedere, nisi enim deposito facto quis discedere potest, cui aditus tunc solum aperitur. Nec minus incredibile simul, & fabulosum est, quod inter commentitias narrationes Sileni ad Midam narrat Ælianus. Tradit apud fictitios quosdam Populos extrà nostrum Orbem Meropas vocatos locum esse, qui Anostus dicebatur. Circa hunc Fluuios duos fluere, quorum alter lætitiæ, alter verò mœroris nuncupabatur, & apud vtrumq; Arbores magnitudine proceræ Platani positas esse, & ex his eiusdem naturæ, ac esset fluuius conterminus, fructus gigni; gustatis enim fructibus illarum, quæ ad lætitiæ alueum proueniunt, priores abire cupiditates, & si cuius fortè rei amore quis vnquam captus fuerit, huius obliuisci, & Paulatim iuniorem fieri, ætatemq; iam præteritam resumere, deposita quippe senectute totus renouari, & ad florem ætatis, atq; ad adolescentiam ex indè reuerti, deindè puerum fa-

Chiliade 4. num. 136. fol. 71.

Lib. 5. c. 1. N. O. 247. cap. 16.

Lib. cui titulus Minera del Mondo.

Lib. 13. rar. hist. c. 18.

D ctum, & postremò infantem, post hæc tandem emori. Eas autem Arbores, quæ ad mœroris fluuium nascerentur dissimilem longè ferre fructum fingebat. Ille siquidem qui eos gustasset, in tot lacrymas erumpebat, ita vt per omne vitæ tempus in assiduo luctu contabesceret, & ità vitam finiret. Sed hisce affigantur vanæ Somniorum præsagæ species, quæ ad solidas tamen Arborum spectabunt Eruditiones.

PRÆSAGIA, INSOMNIA.

Vtilius fortassis erit futura plura nescire quam contingentia euentura curiosè nimis rimari; nam anxius error, atque temeritas præ foribus sunt, & tunc maximè cum ipsa mens à se remouetur; vt egregiè cecinit ille,

Cicero l. 3. de Nat. D.

Som-

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte

Quin & alius quoque *Cælum ipſum petimus ſtultitia.*

Tibullus l. 3. eleg. 4.
Horat. l. 1. Ode 3.

Ab Æſtate ex Arboribus flores copioſè promente, futuram mortalitatem repentinam quidam præſagiri poſſe contendit; Arborumq; è contrà reuireſcentiam, & reſurrectionem vitalitatis eſſe præſagium cenſuit alius. Sed temeraria hæc Arborum præſagia Germanorum primitus nationi tribuuntur: Hi namque, Tacito Auctore, *Stato tempore in Syluam Augurijs patrum, & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus conueniebant*. Proprium aliarum mos Nationum fuit Aſtra intueri. Iouis enim ſtella in ſigno Tauri exiſtens, magnam fructuum fertilitatem, ſecundum has Gētes præſagire poterat, relata ad loca Hilegialia tēporis ſationis, inſitionis, plātationis, ablaqueationis, &c. Perpetuæ verò comæ pubeſcentiam in Arboribus Trogus, atq; Philemon Philoſophi, longæuitatis rerum in vniuerſali præſagium eſſe voluerunt; Nam ſicuti Homines longis, firmiſquè capillis præditi credunt viuere poſſe diu, ita quoque Arbores longè, firmiterq; frondentes, viuaciſſimæ haberi poſſunt. Hoc pacto ſolidius valent Hominibus ipſis euentura prædici, mediante Arborum ità conſpicuarum, & variabilium inſpectione, quæ non à minimis, ſed à validioribus cunctos tangentibus alterantur cauſis, ità vt occultæ corporum diſpoſitiones in actum deducibiles antedici facilè poſſint, vndè præſagitionis titulo decorari merita eſt Arbor. Hinc dictum eſt.

Paracelſ. de Præſag.
Plin. l. 16. cap. 32.
C. Tacit. de moribus Germanorum cap. 6.
Gaud. Merul. lib. 2. de mirabilib.

Arbore præſagâ tabulas animaſſe loquaces

vt canebat Claudianus. Quare hyemem aſperam, & intenſam folia ægrè de Arboribus defluentia præmonſtrant, eo prorſus pacto, quo & Animalia, vt Glires, mures, aues, & alia huiuſmodi vltrà humanam ſagacitatem Arboreos fructus perquirentia, & more copioſius ad cauernas, ſeù nidos comportantia, famem futuram portendunt, quaſi illam arcere pro viribus contendant; vndè prouidi terrarum incolæ, vbi hæc præmitti obſeruarint, & præcipuè Septentrionales, ex relatione Olai Magni, caritatem imminentem præcognoſcunt, & ſolito diligentius rebus ſuis proſpiciunt. Naturæ inſtinctu melius hæc cerni poſſunt, quam Hominum meris figmentis, dum quis Aſtrologicè præſagire cuperet Arborum ipſarum prouentum, & vtilitatem, quia is vel in horâ earum plantationis, vel quot annis in primâ oculorum, ſeù gemmarum in genere explicatione, factâ cæli figurâ inſpicit imaginariam domum Aſcendentis, & eius Almuten, & horam, & eius Dominum, qui ſi fuerint fortunati, magnam vtilitatem ex illâ percipiendam Arbore præſignatur; ſi verò fuerint infortunati, malus indè prouentus arguitur; ſin autem fuerint pares, tenuia, ſeù mediocria perindè conſequenda emolumenta ſignificabunt. Præſagiuntur etiam pleraque ab Arboribus quoquo pacto per ſomnum viſis; vndè Hippocrates terreſtre Medicinæ Numen multum tribuit inſomnijs naturalibus, tanquam ex cauſis varijs prouenientibus, & in hunc modum doctiſſimè concludit. *In ſumma quæcunque corporis, aut Animæ munia, ea omnia Anima ipſa in ſomno obit; quicunque igitur hæc rectè iudicare nouit, magnam ſapientiæ partem nouit*. Eâ de re qui Syluas ſomniant, triſtitias, timores, & perturbationes animi ſibi timeant, otiaquè imminentia. Huiuſmodi quoque ſylueſtres vmbræ ſomniatæ malefactoribus plagas, atque tormenta, diuitibus damna minantur, quia cæſioni, & diminutioni ſubiectæ ſunt. Si verò appareat exitus è Syluis illis vmbroſis in campos, bonus quoque denuntiatur exitus infortuniorum; & id præcipuè ſi campi apparentes floridis, atque fructiferis Arboribus fuerint referti, non autem proſtratis, & fulmine ictis; nam hæ ſemper ſunt peſſimi ominis: illæ verò optimi, & tutiſſimi. Qui ſomniat Arbores plantare, ſibi, ſi ſit vxoratus, prolem præſagire poteſt, ſiuè etiamſi velit fœminæ copulari; nam in hoc ſenſu Ager eſt Mulier, Liberiquè ſunt veluti Plantæ. Hinc Cynicus ille Philoſophus cum muliere concumbens, aiebat abs ſe Hominem plantari. Contrarium verò præſagium eruetur è ſomniatâ Arboris plantatione ab illo, qui in propriâ domo infirmum aliquem habuerit, ſiuè ipſe ſomniator infirmus fuerit; nam exinde mors infirmo denunciatur, cum cadauera humari conſueſcant, & terræ mandari. Sic omnes Arbores perpetuæ comæ ſomniatæ felices ſunt, bonorumque innuunt conſeruationem; ab his tamen excipitur Olea, quæ minitatur ægris interitum, eò quià cum mortuis efferretur, vel ſaltem laborem, quia multa patitur ipſa eadem Arbor, antequam ex illa extrahatur oleum. Similiter & qui Arbores in ſomnis annoſas, & tardè creſcentes intuetur, is indè malum tardè venturum, ſed in morbis ſalutem indigitari noſcat, vt ſentit Cardanus. Contrarium verò

Claud. de B. Get. in prin.
Alex. ab Al. D. G. lib. 6. cap. 12.
Hiſt. Septentrion. lib. 12. cap. 6.
Hali. p. 1. cap. 37.
Libro de Inſomnijs.
Symphor. Hort. lib. 2. cap. 23.
Cardanus. hæc habet.

A verò consignificant citò crescentes Plantæ; & qui præcoces, & fugaces fructus somniauerit, præter mora, is voluptates, aut deceptiones expectet, extràquè tempus congruum varios labores. Sed qui se Mala dulcia, seu verna, ac matura videre simul, & comedere somniauerit, iucunditatem, & prosperam Venerem sibi præsagire potest; quod si mala fuerint arida, seditiones, & contentiones exitiales erunt timendæ, cui sapori si ruber accedat color, vulnera quoque cæteris malis semper addentur. Est pariter eiusdem Cardani sententia, quod qui Plantam è proprio prodeuntem corpore somniauerit, periculum mortis exinde possit sumere; hocq; ideò coniectatur, quià propriũ est Plãtarum è terrâ exoriri, quemadmodum & in eâ animantium corpora quæcunque viuẽdi muuere destituta resoluuntur. Sed in hoc non mihi videtur ille perpendisse Vitem, quam per nocturnam quietem intuitus est Astyages è corpore filiæ suæ Mandanes procedentem, totamque Asiam circumserpentem, ex quâ manifestè apparuit denotatam fuisse felicitatem, & quodcunque faustum omen longè, latèque dominandi; Nam visum est posteà quod hæc ex Cambise filium Cyrum suscepit, qui totâ Asiâ subiectâ longè, latèque fuit Persarum, atque Medorum Monarcha. Mala tamen vbicunque portendere fructus amari in somnis gustati, quippè qui successuum irritorum, iniucundorumquè euentuum significatiui credantur, quo etiam pacto infausta indicari, non malè possunt ex infructiferis similiter somniatis Arboribus, cum inopiæ notæ sint. Sic & tristitias, aut tribulationes ex fructibus duri corticis, seù qui simul confricati strepitum edunt, designari paratas, vt & collectio fructuum, qui non nisi per vim, & impetum, atque percussiones in Arborem inflictas colliguntur, seruis præcipuè plagas, & verbera, vel saltem molestias multas in somnis præmonstrare asseruntur. Arbores itidem resiniferæ non nisi Naucleris bona, & pro nauibus instaurandis necessaria promittunt, quia cæteris per noctem visæ, pigritiam, & timorem præsagiunt. Arbores arti Topiariæ aptiores mulieribus impudicitiam, viris vanum laborem, & ægris refectionem, ac sanitatem imminentem ostendunt; quæ tamen si spinosæ fuerint, securitatem indicant, nam ex his sepes concinnantur ad Hortorum, & Vinearum tutelam; vndè Politianus,

Sentibus horrentes aperit iam vinea sepes.

Formare Arbores in somnis, & statuas conficere fraudolentis videtur Hominibus assentiri, animosq; ad fallendum augere; hæc enim actio est contrà ea, quæ finguntur, & minimè sunt. Plantæ insuper, quæ per se, aut difficulter, aut omnimodè subsistere non possunt, seseq; cum cæteris Arboribus circumplicant, & quicquid ex illis paratur, vt serta, & similia, pessima semper ominari creduntur; quapropter qui Vitem, aut Hederam somniatam, pro vinculorum, propter retortos pampinos, & complexum illarum proprium, delineamento sumet, aut ex illarum oppressione morbum aliquem importari senserit, non longè aberrabit; cum vlterius facinorosis hominibus mẽbrorum detruncationem, siuè capitis ipsius abscisionem Arbores hæ, seù Plantæ somniatæ, vtpotè quæ plerunque resecantur, denuncient. Ità & qui coronatum se in somnis viderit, in aliâ parte, quàm in capite, sinistra paueat accidentia, sicuti & si pedes sibi coronatos deprehenderit, in compedes se pro meritis conijciendum, seù in mortis discrimen prolapsurum se non malè verebitur. Ait Cardanus Arbores duro cortice, & crasso solidas, erectas, & spinosas qui videt, is videre se putet latrones, & viros contumaces, potentes, & fortes; è contrà verò flexibiles, & tenellas Arbores videntem, sibi pingere posse in imaginatione molles viros, & tractabiles, & si tamen aliquando fallaces. Ornatum autem, & venustatem ex Arboreis frondibus in somnis simpliciter visis præfigurari, & pecunias vbertim ex fructibus in copiâ somniatis promitti. Eâ de re Arbores videre somniando, significat de spe excelsa decidere, illasq; in domo, inq; ijsdem incongruo loco nascentes intueri, malum semper est omen. Fractam Arborem in somnis apparere significat morbum aliquem in domestico; Folia verò arborea super dormientem procidere inter dormiendum videre, insidias, & dolos aduersus illum confingi, & texi præmonstrat. Arborem tandem somniando conscendere, vel fructus illius prædulces absumere, incæstuosas indicat cogitationes; Ramumquè arboreum inter somnos auellere, vt vestis liberetur, victoriam de inimicis facillimè consequendam denotare innotescet consulenti Cardanum. Sed hæc omnia, vel dicantur verè deliramenta ægrorum, vel saltem naturæ ludentis quædam admonitiones nutu Diuino præfiguratæ, vt ad omnia capessenda melioris nostrum partis in vtilitatem nosmet disponamus pro fine

Cardanus lib. 3. de fato cap. 23.

in Rustico.

Cardanus ibidem.

vltimo

vltimo felicissimo, inamissibili ex immensâ Dei Benignitate, atque liberalitate obtinendo. Ad mysticas modo literas, quæ sublimiora videntur Arcana concernere, hoc est ad Hieroglyphica detegenda accedamus.

HIEROGLYPHICA, ET MYSTICA.

Georg. Venet. in Armon. *Al. ab Al. D. G. l. 4. cap. 12.* *Pythagoras* *Io. Audoen. epigr. part. 2. l. 1. n. 5.* *Ouid. l. 10. Metamorph fab. 10.*

ARbor omnis in genere sumpta, propter Virtutem altius sese in aera tollendi, & ob diuturnitatem, qua viget, ac perẽnitatem, quam præsefert, (cum æuo crescat occulto) ipsa pulcherrimum est Iouis simulacrum. Hoc pacto Lignum recisum informe, à quo tamẽ variæ subiri, ac suscipi formæ potuissent, Palladem, & Cererem apud Celtas designabat; quod si figuratum fuisset, Mercurium, seù Eloquentiam ipsam, rectamque sermocinationem indicabat: quia iam supponebatur electum, & ideò probatum; cum non ex omni ligno Mercurium exculpere liceret, vt cecinit Ioannes Ouuenus de D. M. Iansonio auctore *Mercurij Gallobelgici*, hoc est rerum in Gallia, & Belgio, & regionibus conterminis gestarum loquens,

Mercurius non fit de qualibet Arbore; fingit
Mercurium ex ligno quolibet ille Faber.

Hinc illa veterum Ethnicorum consuetudo lignea varia Numinum Simulacra, Virtutes varias, & Potestates significantia efferendi emanauit, quare Sulmonensis canebat.

---Quo multa Sacerdos.
Lignea contulerat veterum Simulacra Deorum.

Erizzus fol. 168. & fol. 541. *pag. 50.* *Hier. Ruscell. lib. 2. Symb. ill. p. 3. in Insf. Felicis Sãseuerinæ.* *Lud. Dulc. symb. 45.* *Beda.* *D. Gregor.* *D. Io. Chrysost. de lapsu primi Hominis.* *D. Io. 2.* *Rup. in Ezech.* *Clem. Alex. 5. strom.* *Gen. 8.* *Laur. in voce Arb.* *Richard. de secura consc. 22.* *Leuit. 19.*

Arbor eadem in vniuersali nobilissimum ab Ægyptijs, & Babilonijs Regibus Imperij hieroglyphicum fuit habita, & apud Romanos felicitatem, & vbertatem importabat, in Numismate præsertim Augusti cum fasciculo spicarum impressa; itemq; Dominium terra, Mariq; dilatatum in Numismate Commodi cum Colonia ab altera parte cusa significabat. Præcipuè verò Terræ elementum apud antiquos repræsentauit Arbor non tota, sed truncus tantum eiusdem radicitus euulsus, vt videre fuit in Gemma quadam Gorlæanæ Dactyliothecæ, quæ hieroglyphicas quatuor elementorum continens icones, terram Trunco prædicto, aquam Delphine, aerem Caduceo, & ignem Fulmine designatos exhibebat; cuius etiam rei mentionem habet Hieronymus Aleander Iunior in Antiquæ Marmoreæ Tabulæ Solis effigie, Symbolisq; exculptæ accurata sua explicatione. Mestitiæ quoq; hieroglyphicum exprimi per Arbores siccas ex eo facile colligi potest, quod omnes penè Scriptores Turturem auem, cum vidua est, mestissimam, in siccis duntaxat Arboribus degere tradant. Boni insuper, & cælestis Auxilij typus recognoscitur Arbor postquam Agar filium suum Ismaelem Iamiam siti pereuntem subter Arborem posuit, vbi diuinitus ille refectus fuit. Per Arborum cortices significabantur Patrum elogia exteriora, vndè Arborum cortices mandere indicat solam literæ superficiem attingere, nec quicquam de spirituali intellectu custodire. Sic, & fructus Arboribus ori appositus, ceù suauis ad vescendum, ventris significat concupiscentiam, oculis verò obuersatum, oculorum appetentiam ostendit, tanquam pulcrum visu, & vtroquè modo forsan superbiam vitæ indigitat, iuxtà illud D. Ioannis. *Omne quod est in Mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Similiter ramum Arboreum applicare ad nares, vt est Ezechiel. 8. est detegere complacentiam in peccatis. Rami prætereà, qui dabantur ijs, qui in templis adorabant, signum erant, & hieroglyphicum, immò recordatio quædam Vitæ humanæ breuis, quæ vel arescentiam, vel ardorem ingressum cito esset passura, vti rami iam præcisi, ad hoc destinati suaptè natura viderentur. Pari quoq; pacto hieroglyphicè repræsentaretur qui opera Misericordiæ exercet, sicuti exhiberetur Icon Abrahami sub Arbore hospites requiescere facientis. Arbores facientes fructum, sed non suum præseferunt Hypocritas cum Simone Cyrenæo portantes Crucem non suam, quiq; religiosa carentes intentione, angariantur, & quæ non amant amore Gloriæ, velint tandem, aut nolint facere compelluntur. Arboris ita succisæ fructus dispergi, vt ap. Daniel. 4. patefacit importuna variari concupiscentiarum incursione studium Meditationis, & dissipari, subtilitatemq; insuper, & facultatem inuestigandi, & intelligendi cogitationum ingressione confundi. Arborũ quoquè recenter plantatarum auferre præputia, si hieroglyphicè sumatur, est do-

A docere arrogatiam abijcere, vel primas non approbare nostras operationes, vt suspecti simus nobismet ipsis, quod & præstant cortices detracti de virgis ex cap. 30. Gen. Ligna imputribilia de quibus fuit Arca Noe constructa, significant Sanctos ex quibus constat Ecclesia, quæ nobile pariter sunt hieroglyphicum impauidi, & innocentis Animi cuncta superantis, atq; spernentis. Lignum quod habet spem reuirescendi licet præcisum, vt ap. Iob. cap. 14. ostendit Iustum pro veritate occisum resurgentem in vitam æternam, quia *Beati qui persecutionem patiuntur propter Iustitiam, ipsorum enim est Regnum Cælorum; visi sunt oculis insipientum mori, illi autem sunt in pace.* Lignum Vitæ in medio Paradisi indicat verbum Dei, & secundam Sanctissimæ Trinitatis Personam, quemadmodum etiam diuinam significat Prouidentiam, cuius exactissimæ Iustitiæ satisfactionem infert Lignum, cui benedicatur, vt habemus in Sap. 14. sicut Ligna, quæ corrodat Locusta, sunt punitionis pro peccatis hieroglyphicum. Iustos hoc pacto Reges, & Sanctos fructifera Ligna significant; fructus enim charitatem innuunt ex corde puro, & fide non ficta procedentem. Ita & Animarum flagrantiam, atq; ardorem in Sanctorum venerationem præseferre nô ineruditè videntur Ligna ex quibus Numinum

B statuæ concinnari solebant, vndè etiam facilitas, & simplicitas infertur ob naturam Ligni facile concipientis ignem. Sed Sanctissimam D. N. I. C. Crucem nil melius in sacris repræsentare video, quam Lignum, super quo fuit erectus serpens in Deserto à Mosè, vt eundem respicientes à morsibus serpentum cælitus emissorum in populum sanarentur; quia qui pependit in Cruce vnicus fuit Humani Generis seruator. Nec minus elegâter Ligna quadrata in Arca Noè denotant Doctores, & Magistros in Ecclesia, quorum sapientia inclusi intus Populi conseruantur, atq; ab incursantibus hæreticorum procellis muniuntur. Quadrata quoq; Ligna simpliciter sumpta Sapientiam præseferre enunciantur, cum ex quadratis lignis construendam à nobis Bibliothecam edixerit Adamantius, non autem ex agrestibus, rudibus, & impolitis, quæ sensus inordinatos, & crassam ignorantiam important. Quin & Ligna hæc viridia dicuntur ligna voluptatis ap. Ezechielem *Ecce deductus est cum lignis voluptatis ad terram vltimam*, & significant malos Angelos Luciferi asseclas infelicissimos ea penitus methodo, qua in ligno mœchantes, vt est in cap. Ierem. 3. denotant eos, qui carnis voluptatem prosequuntur; &

C quemadmodum vice versa lignum aridum frondeas si tanquam hieroglyphi subiectum proponeretur (vt habemus ex eodem Propheta) indicat Ecclesiam ex gentibus prius aridam, deindeq; per fidem, & gratiam florentem atq; fructiferam, ita & lignum viride siccatum denotat Iudæam destructam. Aliud fabrefieri posset non imperitè Hieroglyphicum exhibendo iconem succidentis ligna, significaretq; praue agentium increpationem. Si verò ab illis læsionem pateretur denotaret Homines sibimet ipsis pericula præparantes quippe quod. *Qui amat periculum peribit in eo.* Sed à Ligno humili exaltato, idest si lignum iacens eleuaretur, in huiuscemodiq; statu considerandum apponeretur, illud absq; dubio significatiuum esset, abiectos extolli, & ceù de stercore pauperes erigi: Quoniam autem, licet aut pauperes simus, aut diuites omnes æquè morimur, accedant ideò Lignea vasa vitæ nostræ leuitatem significantia, quæ quia terra est, videt etiam sui ipsius Typum geri à Libani Cedris, pro terræ hieroglyphicis exhibitis à D. Gregorio. Lignum insuper, & lapis pro arcana possunt esse nota leuiorum, atq; grauiorum reatuum; licet lignum in hoc quoq; statu domesticam supellectilem, & lapis sacram auri famem indicent. Sed reuertamur ad ligna duo, quæ præ manibus habebat

D Ezechiel, quia dum coaluerunt in vnum denotant duos Populos, qui facti sunt vnus in Ecclesia. Hieroglyphicum itidem fieri posset cum puero in Horto, qui fortè alluderet ad Natalia M. Antonini Philosophi in Monte Cælio, vt tradit Capitolinus, quia multas contemplationes exhibet Hortus; vel ad Hortos Iouis, in quibus ex Poro, & Penia natus est Amor, ex desiderio scilicet pulchritudinis, & ex perfectione, in natalibus Veneris discumbentibus Dijs, vt est apud Platonem. Aliud quoq; similiter, & elegantissimum effingeretur exhibendo Arbores multas, inter quas monumentum esset, cum super insculpta Leæna, prioribus pedibus Arietem complectente, & denotaret Sepulcrum Laidis apud Veneris Melanitis templum in Bellerophontis cupressino Luco prope Corinthum Vrbem; Nec solummodo tam infamis scorti execrandum bustum designaret, sed præseferret etiam methodum, qua Meretrices vtuntur in abliguriendis amatorum suorum substantijs. Iugum præterea, ligneum scilicet instrumentum illud, quo iungun-

tur

Philo prim. de Alleg. — *D. August. super. Io. serm. 6.* — *D. Greg. Moral. 3.* — *D. Amb. super. 1. Cor. 3. & super. 1. Timo. 2.* — *Abb. Ioach. inl. 5. côcor. c. & in Apocal. fol. 67.* — *Ficin. in 12 de leg. Platonis.* — *Raph. Aquilin. tract. 2. fol. 94.* — *Valer. hieroglyph. lib. 39.* — *Id. ibid. c. 31.* — *Lauretus in verbo Arere.* — *Ezech. c. 17* — *Eccl. c. 10.* — *Laur. in verbo scindere* — *Psal. 112.* — *Cart. 3.* — *D. Greg. l. 5. Moral.* — *Abb. Ioach. in Ierem.* — *Ez. c. 37.* — *Symphor. Hort. lib. 4. cap. 5.*

tur Boues ad currus trahendos, atq; ad arandum, est Seruitutis Hieroglyphicum; item habitum est Maritalis vinculi Tessera, vndè Coniugiū dicitur Viri, & Vxoris par copula. Hinc est, quod apud Romanos in vsum deducebatur in nuptijs hasta cœlibans, quæ in corpore gladiatoris abiecti, occisiq; stetisset, vt nuptarum capita ea comerentur in signum subiectionis fœminæ ergà virum, atquè etiam perpetuæ animorum coniunctionis, quia qui matrimonio iuncti sunt debent esse duo in carne vna. Infaustius verò significatum habere videbantur Hastæ illæ, quæ ad eosdem Romanos à Carthaginensibus mittebantur, vtpotè quæ Belli erant indicium. Apud Macronas, qui non Iberiæ Populi sunt Albanis proximi, sed Cappadociæ in Colchorum, & Armeniæ maioris confinio, vt notat R. P. Frater Philippus Ferrarius Alexandrinus Seruita in sua Censura Geographica, dare, acciperéq; lanceam Sanciti Fœderis signum erat, cuius rei meminit Xenophon de Reditu Græcorum iuxtà tradita Pierij Valeriani. Hastæ quoq; Iconsūmam Imperij ostendit, & ea de causa Viros Fortes Hasta donandos iuremeritò censuit Festus Pompeius; Sic etiam captiui sub hasta vænundabantur, vt dominium exactè exerceretur; & qui per vim in potestatem victoris venerant, hastæ submittebantur alieni iuris facti, & subiugati: constabat verò iugum huiusmodi bellicum, siue etiam ciuile ex hastis tribus, duabus quidem fixis, & tertia per transuersum ad priores duas alligata, sub quibus spoliatos armis transire cogebant. Ligna tandem sunt hieroglyphicum Animi in se ipso vigentis; Vnde est, quod quando inter Pythagoræ symbola legimus IN VIA NE LIGNA SECES, hinc admoneri videntur homines disciplinæ morum addicti, Mundi huiusce viatores ne vitam (cuius cursum per viam arcanè intelligimus) nimijs curis discrucient, ac inanibus agitent cogitationibus; quæ ligna ex Scaligero aliter sentiente, res vniuersitatis denotant ad commune spectantes, ex eodemq; Pythagoreorum edicto ligna prædicta in spatijs viarum circumposita minimè secāda sunt, vel auferenda, nè publica Iurisdictio turbetur. Huiusmodi signorum positiones Artificiosis, & doctis configurationibus iungi volunt; vndè nos Emblemata, & Symbola Arborea ijsdem subnectemus.

Hierogl. lib. 42.

Lil. Gyrald. in Symb. Pyt.

Paul. Scalig. l. 4. Epistemon.

EMBLEMATA.

ET physicam & tropologicam Hominum felicitatem progerminant Arbores. Nam præterquam quod vitam alant vberrimè, ethicam quoq; animorum indigentiam restaurant. Vbi enim potiora legimus instituendæ vitæ documenta, quam in Arboribus? Si germinationem, si fertilitatem illarum inspicimus, nonnè ad producendas virtutes animamur? Si culturam, si insitionem, nonnè animæ cultum addiscimus? Si deniq; cæteros quoscunq; Arborum effectus contemplamur, vtpotè ad nostram vtilitatem directos, & à Dei voluntate ne latum quidem vnguem recedentes, nonnè Iustitiam, & ipsius amorem Altissimi concipimus? Et inde quis negabit nos in hac Mundi Sylua tot Arbores esse. Quandoquidem ipsarum rectiores aliquæ, ad construendam cælestem Hierusalem concurrent, aliquæ turpiter curuæ ad indeficiens ignis æterni pabulum destinabuntur, seù potius quis inficias ibit in totius terrarū Orbis plantario Mysticas istas Arbores ita seruari, vt quæ fructuosæ fuerint, in Paradiso transplantandæ sint, quæ verò steriles, tartareis infeliciter augendis mæroribus damnandæ? Hinc educationis super omnia curam habendam eloquenter admodum inculcabat neottericus, & doctissimus Emblematum Scriptor P. Ioannes Kreihing è Soc. Iesu, sumpta eleganti Metaphora ab Insitoribus, qui non nisi selectissimas taleas Arboribus inserunt, vt comprobaret, quod in hoc rationabilium Arboreto

Surculus est qualis, talis & Arbor erit.

Quem propterea sic canentem audire delectabit.

Reddere qui largos sua vult Pomaria fructus,
Vtquè Salutares afferat hortus opes.
Is quacunque sibi non carpit ab Arbore germen,
Quod sparsim quæuis horrida Sylua tulit.
Sed neque pomiferos Taxo, vel Quercubus agros,
Culta nec horrenti conserit arua vepre.

Embl. 140.

At

A

At tener eligitur generosâ ex Arbore ramus,
Quem Pomona suâ nutrijt ipsa manu.
Qui (cautam à tali carptus genetrice per artem,
Quæ multæ laudem fertilitatis habet)
Enodi inseritur, diffisso cortice, trunco,
Deque peregrina stirpe alimenta trahit.
Ast vbi adoptauit ramum iam stipes alumnum
Vitricus, atquè ambos vnicus humor alit.
Neuè opus est vltrà geminos coalescere limo,
Suntque cicatricis iam neque signa super.
Partibus ex binis mox vnica nascitur Arbor,
Surculus & succum, pomaque matris habet.
Quiquè prius fructus caudex generasset agrestes,
Aut staret vacuis, & sine fruge comis.

B

Fertilis, en, gratos trudit de cortice fœtus,
Et cupidum multo fœnore ditat herum.
Scilicet insitio naturam perficit arte,
Stipitis & succos corrigit illa rudes.
In melius crudos mutant namque insita truncos,
Talis &, est qualis surculus, Arbor erit.
Discite queis teneræ cura est mandata iuuentæ
Quantum humeris studium, quoduè feratis onus.
Dum tener est animus pueri, dum flexilis ætas,
Dumque bonis mens est artibus apta regi.
Tunc syluescentes iuuenum præscindite mores,
Ingenuas rudibus tunc date mentis opes.
Et vita, & Genius primis dependet ab annis,
Quodque iuuenta bibit, sera senecta sapit.

C

Opportunè quoque, consimiliq; ductus ratione Goanum Seminarium ex omnibus fere Nationibus constans, quod S. Franciscus Xauerius Sociorum curæ commissum, perpetuò fouit, per Plantaria repræsentauit emblematicè Hieronymus Bardi, recentiores inter emblematarios clarissimus, eius hæc Musâ dictante. *Embl. 36.*

Mollia siccatis vruntur germina glebis,
Ni Notus infusis imbribus vsta riget,
Quæ manibus digesta tuis PLANTARIA surgunt,
Arida non pluuio procubuère Ioui.
Cælestes passis rores te frondibus orant,
Ornatura tuas læta virore comas.
Scilicet vndantem tibi cessit Aquarius vrnam,
Iamque nouum nostro sydus in orbe micas.

Eòq; congruentior est hæc emblematica surculorum Arboreorum ad liberos comparatio, quo magis quadrat similitudo totius Arboris ad Genitores, quorum Rami, Frondes, Flores, & Fructus ipsi filij sæpissime nuncupantur. Totum id eleganter expressit Author Pictæ Poëseos, quem reor esse Bartholomæum Anulum, vbi humanæ vitæ originem, & finem ità descripsit. *num. 42.*

D

Nascitur vt solidâ frondosus ab Arbore ramus,
Quam vigor impacti roboris intus alit.
Sublimi & pulcros fundens cum palmite fructus
In spatium se effert arduus aerium.
Sic pulcram exurgens ostentat fœmina prolem
Terrigenæ è costis facta Virago viri.
Et sterilem fœcunda facit de prole parentem,
Stante tamen vitam robore, cuius habet.
Partibus aduersis sed constat vterque duabus,
Iuncta & hypostasis est corporis, ac animi.
Igneus est animis vigor, & cœlestis origo:

Corpora de terræ sunt generata luto.
Hinc & corpus humi firmis radicibus hæret,
Ad Cælum adspirat Spiritus Empyreum.

Quo item ab Authore, & in eodem scribendi genere probatum habemus quam LIBERIS NOXIA sit INDVLGENTIA PARENTVM; Metaphora enim ducta ab Arbore tenella, quæ quoadusq; sub ingentis Matris vmbrà crescit, in magnam molem exurgere nequit, patet filios, dum inter brachia versantur parentum, ad magnos honores emergere non posse. Canit ergo.

num. 55.

PLANTVLA, quæ veteri de stirpe sub Arboris vmbrà
Pullulat haud temere ad frugem procera ferendam.
Peruenit, ast imis humilis radicibus hæret.
Sic puer vmbrosà patris nutritus in æde.
Inque sinu matris vix vnquam se arduus effert,
Vix vnquam frugi est; ad claros crescere honores.
Auertens lucem, quem non sinit vmbra parentum,
Sed sedet vsque domi ignauus, producere fructus.
Qui poterat lætos, alium translatus in orbem,
NAMQVE altæ frondes, & rami matris opacant.
Crescentique adimunt fœtus, vruntque ferentem,
Vt necat ergo suos Arbos vmbrosa stolones,
Blanda Patrum segnes facit indulgentia natos,
Mollior & Matrum nutritio frangit alumnos.

Nec in hoc instituendæ iuuentutis negotio nimia laudatur austeritas, & vehementia, sed aurea quædam facilitas, quæ dulci cum violentia cogit, soluendo ligat, & ligando soluit. Quia cum animum humanum, Surculus, vt diximus, referat, ideò sicut iste VI FRANGITVR, OBSEQVIO FLECTITVR, ita ille paulatim flectendo obsequitur, vi autem rumpitur, indignatione obsequium disperdente, vt innuebat Ouidius.

Flectitur obsequio curuatus ab Arbore ramus;
Franges, si vires experiare tuas.

l. 2. de arte.

Quod emblematicè quoque animaduertit Camerarius.

Frangere vi potius, quam lentè flectere ramum?
Est tractare Homines molliter artis opus.

Embl. 21.

Nec ab hac mediocritate seiuncta debet esse perseuerantia, quam nobis sub Emblematis specie materiem Arboream apprimè concernentis insinuabat Kreihing ad Rotariorum Fabrorum exemplum, qui, nisi fortiter instent, nequeunt medium rotæ perrumpere tubum. His autem suum conceptum exprimit

Embl. 110.

Ecce rotam cupiens aptare Rotarius axi
Nititur axigerum perterebrare tubum.
Nec piger inualidis peragit sua cæpta lacertis
Sed, dum perrumpat, fortiter vrget opus.
Brachia nec lentà metuit laxare terébrà
Assiduo quamuis torqueat orbe manus.
Sedulus at perstat solidum pertundere truncum;
Constanterque grauem vincere duriciem.
Cedit, & instanti tandem, obsequiturque labori
Truncus, & in medio grande foramen habet.
Scilicet assequitur stabilis constantia finem,
Vixquè imperfectum fessa relinquit opus.
Sed vincit, quicquid vinci non posse putabas,
Nimirum absoluit, qui patienter agit.

Vulgatum enim est quod OMNIA POTEST VSVS; hocq; cōfirmat emblematicè Nicolaus Reusnerus adiecto igne ligna vorāte, ac trabe cariem patiente, cū hac erudita applicatione. - *Ceù putredo Trabes, & Lignum conficit ignis,*

lib. 4. Embl. 23.

Sic torpor mentem, curaque sæpè necat.
Et ceù vomer iners scabrescit sorde, sitúque,
Sic Mens pigritiâ, lentitiâque perit.

Cun-

A

Cuncta potest vsus: labor improbus omnia vincit,
Quem quicunque fugit, iam decus omne fugit.

Hanc tamen Perseuerantiam, cæterasque Virtutes nusquam assequi poterimus, nisi tollantur impedimenta. Hinc saluberrimum illud memorati Kreihing monitum *Calido subtrahe ligna foco*, emblematicâ hac explicatione declaratum.

Embl. 120

Non durant morbi, nisi sint fomenta malorum:
Vt subito abscedat, tolle alimenta febri.
Omnia habent hominum certas incommoda causas,
Hæc generat pestem, nutrit at ista, malam.
Excitat humano turbata in corpore morbos
Temperies, & ni fers medicamen, alit.
Ciuilisque suas habet & discordia fontes,
Vnde trahens ortum longius illa fluat.
Omnibus at melior nulla est medicina salutis,
Tollere quam quæ sunt robur, & esca mali.

B

Addita ligna foco, quam magna incendia pascunt!
Subtrahe, tota ignis vis, rabiesque perit.
Consilium est sapiens; causam nè ponito morbis,
Aut subito emendà, si data causa fuit.

Et quisnam directius hanc contrà Doctrinam agit, quam quicunq; miseriarum suarum auget, cum minuere possit aceruum? Et ò quanta Moralis Doctrinæ suppeditaretur hîc materies? Sed quoniam hoc stylo procedere nõ decreuimus ex instituto, in præsentibus sat erit innuere hunc agendi morem esse pene communem Animarum nostrarum ruinam. Quot enim sunt inter homines, qui plusquam Atlantes sub immani peccatorum mole fatigati, non ipsam tantum Sacramentali non destruunt confessione, sed, ò peruicaciam! illam in dies adaugent. Eiusmodi mentis hominem increpat Antonius Gigas.

in Carm. Elegiac. ad se ipsum sexagen.

Siccine, dum fas est noxas abolere vetustas,
Tu cumulum perges amplificare nouis?

Istos sub emblematis specie refert fabulosus ille senex, qui cum lignatum exijsset, & C fasce confecto, ipsum deferre non posset, vbi lignorum non nihil demere debuerat, non nihil addidit, & quo se magis imparem ponderi cognoscebat, eò auctius illud faciebat. Sic illum descripsit Laurentius Legatus Cremonensis neotericus quidem, mihiq; per quam familiaris, sed non vltimi census Poeta.

Laur. Legat. lib. 1. Embl. 15.

Quem magis ac ætas, via montis inqua fatigat,
Nec bene stat gressu iam titubante Senex.
Aspice vt immani lignorum fasce parato
Nititur ille humeris inposuisse suis.
Cumque nimis vastum nequeat sustollere pondus,
Sentiat & minimo robore corpus ali.
Heu fatuus, noua ligna legens, ea iungit aceruo,
Quouè minus valeat tollere, adauget onus.
Est equidem hic stultus; sed longè stultior ille est,
Qui cum vix Animæ pondera ferre queat,
Turpia nec quærit sacro delicta ministro

D

Dicere, vt immensâ mole solutus eat.
Crimina criminibus cumulat tamen, auctaque semper
Auget, & (heu!) semper quæ noua iungat, habet.
Non hunc vlla Salus, sed Sanctum in Pneuma patrantem
Quid, nisi sera DEI, sed grauis Ira manet?

Prædicti senis ineptiam, propter quam mortem quoq; implorabat, fabulosè tractans Gabriel Faernus Legati prædicti Conciuis, sed exacto tantum seculo florens, ità expressit, vt facile sit eandem emblematicôs exhibere, ad probandum quod

in Fabular. centuria ad num. 10.

Multi absentem audent mortem contemnere, quæ mox
Terret eos, veris repræsentata periclis.

Quæ verò adduci possit Emblematis eiusmodi figura, facile patebit ex sequentibus.

Lignatum egressus nemorosi ad culmina montis

Confecto sub fasce senex se se inde ferebat:
Cumquè labore viæ, atquè iniusto pondere pressus
Abiecisset onus, solis deprensus in aruis,
Mortem implorabat, Mortem sæpè ore ciebat.
Ecce autem huic diræ species se pallida Mortis
Obtulit, &, si quid vellet, præsto esse professa est.
Ille metu sudans, atque in contraria versus
Vota; Iuua me, inquit, tergo hunc imponere fascem.

Causam quoq; malorum tollit, qui vnitatem in Coniurationibus aufert; hoc enim est vnicum ipsarum dissipandarum remedium. Ideo exhibita Carbonum ardentium congerie, tanquam elegantissimo coniuratorum Symbolo P. Kreihing, opportunè subscripsit *disgiunge, peribunt*, succedente posthac Emblematis descriptione

Embl. 119.

Vim prunæ ardentes sæuas accendere flammas
In cumulo iunctæ, si foueantur, habent.
Dat vitam, & vires calor his, & mutuus ardor,
Alteraque alterius fota valescit ope.
Et nisi præuertas, ploranda incendia spargent,
Totaque fors valido corruet igne domus.
Nil melius sparsis cumulum dissoluere prunis,
Mox etenim quæuis sola relicta perit.
Non est absimilis sæuo medicina furori,
Cum populus rabidâ seditione furit.
Dum coeunt cœtus, dum iungit turbida dexeras,
Et capiti confert plebs rabiosa caput.
Et mox infestas passim discurrit ad hastas,
Inque, insana, suos, clamat ad arma, Duces.
Quid sperare potes, nisi dira Rebellio, cladem
Quam ferre, & patriæ quæ dare damna solet?
Sed disiunge animos, cœtus diuelle procaces,
Abrumpe & cautis fœdera consilijs.
Vulgus in aduersos iunctum diducito sensus,
Diuide & in partes quod modo corpus erat.
Moxque mori extinctis cernes incendia flammis
In gelido vt moritur pruna perempta foco.
Exiguas ciuilis habet dissensio vires,
Si furor, & rabies, plebsque coire nequit.

Ne tamen hæc pericula incurrant Principes, hic debet esse prior illorum sensus, hic labor, hoc studium, vt suæ maiestatis ipsi non indigna patrantes, in sui contemptum subditos non trahant. Quomodo enim amabunt Populi Principem, qui se Principem Populis non exhibeat? Quomodo verebuntur, qui Throni dignitate neglecta, puerilibus interdum ineptijs, Maiora Regni negotia posthabeat? Tales fuerunt Romanorum Imperator Domitianus, Artabus Hyrcanorum, Bias Lydorum, Erops Macedonum Reges, quorum puerilitates eleganter admodum expressit Legatus prædictus, cum ad probandum LEVIA NON SECTANDA, pro emblemate adduxit Villicum ipsius ignauiæ typum, præ Vecordia non lignis sed leuioribus tantum folijs igni brumali parando colligendis intentum, quæ tandem Boreas dispersit, quandoquidem

Non sibi constantes dissipat aura strues.

Illi propterea canenti non erit ingratum aures præstare.

Laur. Legat. lib. 2. Embl. 10.

Iam gelidis instabat hyems comitata pruinis,
Certum erat, & canas haud procul esse niues.
Nec tamen instantes quicquam domitura rigores
Legerat in notis ligna Colonus agris
Omnes quippe dies, vecors, noctesq; trahebat
Incola vt ignauæ sus lutulentus haræ.
Cum tandem summo brumæ cogente furore
Exijt vrendam quærere materiem

A *Non ideò aut falcem sumpsit, validamuè securim,*
Segnia ne modicum terga grauaret onus,
Cædere non ergò, vel sternere ligna paratus,
Quid faceret, vacuus ne remearet homo?
An quæ sponte suà delapsa sub Arbore prostant,
Sarmenta, & cremium legerit ille putas?
Non vtique, at leuibus, quæ circumfusa iacebant,
Torpidus, è folijs fecit abinde struem.
Ast hanc dum dubitat sub tectum quomodo portet,
(Cum nec saccus ei, fisci nauè vlla foret;
Nam tuguri hac pariter cænoso in limine liquit,
Tanta euitandi cura laboris erat.)
En subitò Arctoi violentia flaminis vrget,
Et malè constantem dissipat inde struem.
B *I nunc, & folijs confide fugacibus, i nunc*
Et leuibus, demens, disce adhibere fidem.
Sed proh quot viuunt miseræ leuitatis amantes!
Quot sunt, quos tantum tricæ, apinæq; iuuant!
Dacicus errantes Cæsar transfigere muscas,
Hircanus Talpas Artabus opprimere.
Gaudebatq; Bias filo traducere ranas,
Laternas Macedo conficiebat Erops.
Sed quid prisca loquor? non hoc quoq; tempore desunt,
Qui egregium ducant futiliora sequi.
Hi sunt, qui vanos tantum sectantur honores,
Nec curant Christi postposuisse decus.
Hi, quibus est cusi sitis insatiabilis auri,
Et queis pro cæco numine cæca gula est.
Hi, qui mundano solum nituntur amore,
C *Tollere nec mentis lumen ad astra volunt.*
Vsq; adeo hi leuia affectant, vt amabile Regnum,
Et solidæ cæli posthabeantur opes.
Nil igitur mirum, si denique morte subacti
Illorum in manibus, nil, nisi ventus, adest.
Ventus in excelsum, qui nunquam tollit; at imum
Fumilegas animas proijcit in barathrum.
Quare agite, ò tandem firmissima quærite Gentes.
Talis erit Virtus; cætera ventus aget.

Quod porrò cætera, præter Virtutem in hoc mundo, leuissima sint, id quotidiana præter experimenta, vel leuissimus puerorum ludus cui singula comparantur, probare poterit, si postremò audierimus toties quidem, sed non satis vnquam memoratum P. Io. Kreihing, qui curioso simul, & erudito Emblemate id comprobat, dum docet, quod vel ipsa MVNDI FELICITAS PVERORVM LVDVS est. Inducit enim pueros trabe per transuersum Arborei caudicis aptatâ ita colludentes, vt D alter alterum tollat alternatim, & deprimat, & quià *--- Toto sic luditur Orbe*
Id ingenuè admodum insinuat sequenti doctrinâ.

Ludendi solita est pueris, & magna voluptas
In trabe, cum puerum tollit in alta puer. Embl. 149.
Trabs in supposito transuersum maxima trunco,
Aut motu facilis pertica longa iacet.
Mox alacres huius scandunt extrema puelli,
Et sua in opposita corpora parte locant.
Nec mora, vt intorto iactantes membra petauro,
Motibus alternis ima, vel alta petunt.
Pondere nunc grauior terram hic defertur ad imam,
Isque, ex aduerso qui sedet, alta tenet.

At vice mox versà deſcendere cogitur iſte,
Euolat aſt alter, qui prius imus erat.
Sic ludunt pueri, ſupràq; infràq; feruntur,
Et per mutatas ſtantquè, caduntq; vices.
Perſimilis toto ludus quoque luditur orbe,
Ludicrus eſt pueris, ſerius ille viris.
In trabe ceu pueri, inſtabili ſic ſorte mouetur
Res hominum, & variâ fertur in orbe vice.
Aſpice, vt Æſthèris patruo colluſerit Aman,
Hunc, quæ illi fuerat furca parata, tulit.
Quî magni ſobolem refert memorare Iacobi?
Quam mirus fratrum ludus & iſte fuit!
An non qui fratrem tam dire in ventre premebat,
Scimus ad oppreſſi poſt iacuiſſe pedes?
Arctoos inter quanta alternatio Reges,
Hinc ante annorum tempora pauca fuit!
Quando hic aſcendit ſolium de carcere Regni;
Carceris à Regno vi..cula at iſte tulit.
Nempe hæc ludentis fallacia ludicra mundi eſt,
Alternat quidquid proſperitatis habet.
Eleuat hunc iſtà, parte hac mox deprimit illum,
Imo & eundem, quem ſuſtulit, inde premit.
I nunc, & mundi rebus confide ſecundis,
Si ſapis, hæ puerum nil niſi ludus erunt.

Quapropter in hoc vnum inſiſtendum eſt nobis, vt hiſce mundanarum viciſſitudinum ludis nihili factis, totam ſpem noſtram in Deo iaciamus, in quo ſeria omnia gaudia comperiemus. Nullæ etenim humanæ cogitationes, actiones nullæ, quantumuis alioquin ſpecioſæ ſimul, & laudabiles appareant, nulla virtus, nec vlla doctrina per ſe conſiſtere, vel aliquid boni producere poteſt, niſi diuinitus à Deo Patre luminum, à quo omne bonum munus, & omne bonum perfectum deſcendit, gubernentur, illuſtrentur, ac ſplendore diuinæ gratiæ ad optatum finem perducantur. Siquidem

D. Iacob. in Epiſt.

Omnia floreſcunt proſpiciente Deo.

Ipſe quippe eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et hoc enixè nobis intendebat proponere doctiſſimus Ioachinus Camerarius, exhibens collem varijs vndique ſelectiſſimarum Arborum generibus conſitum, multiplicique herbarum, & florum fæturâ, ac diuerſitate conſpicuum; ſed in amæniſſimo eiuſmodi ſtatu non diu permanſurum; omnia quippe breui defectura, niſi opportunè ſolaribus radijs fruantur, in ſuoq; vigore conſeruentur. Itaque concluſit author Emblematographus

D.Io.c.1.

Embl. 2.

Mons omni hoc, niſi Sol foueat, viduatur honore.
Quicquid ages, caſſum diſperit, abſque Deo.

Quod aptiori non credam fieri potuiſſe comparatione; nam vt inquit D. Gregorius Nazianzenus in oratione de Athanaſio Epiſcopo. *Quod Sol eſt ſenſibus, id intelligentibus eſt DEVS; Ille enim mundum illuminat viſibilem; hic inuiſibilem, & ille quidem viſum corporis illuſtrat, hic verò naturas intellectu præditas reddit ſplendidas.* Sic Religio nos docet, cuius pro Emblemate Arborem amœnam, amœnum Ioannis Ouuenij ingenium piè admodum, & eruditè conſtituit, vbi plectrum ad hæc direxit.

Epigr.part. 1.l.3.n.64.

Arbor amœna pio plantanda in pectore, cuius
In radice labor, fructibus inſit honor.
Primus in orbe deos fecit timor; haud malè dictum.
Eſt etenim pietas prima timere Deum.
Fel in radice eſt Pietas, in vertice mel eſt,
Relligionis enim fons timor, amnis amor.

Catholicorum ideò Regnorum omnium eſt omnes in eo ſuas intendere vires, vt Eccleſiam Dei foueant, protegant, & venerentur. Quod per hoſpitalem immenſæ magnitudinis Arborem expreſſit Nicolaus Reuſnerus egregiè admodum in ſacris Emblematis canens:

Culta

A *Culta Dei Palmis, ramis felicibus Arbor*
Surgit in immensum viribus aucta suis.
Mole suà stans celsa, & vertice nubibus æqua,
Immenso ramos pandit in orbe suos.
Sufficit irriguam cunctis animalibus vmbram:
Fertilis & brutis dat, populisquè cibum.
Alituumque choro sedem Virgulta ministrant,
Luxuriatque suis fructibus omne solum.
Scilicet hanc olim vidit per somnia Cæsar
Assyrius: verum somnia sæpè monent.
Sortitur Rex sceptra Deûm supremus in Orbe:
Regna viris, armis instruit vsque viros.
Nobilis hæc Arbor, Mundi sunt Regna potentis,
Suffugium brutis dans, hominique suum.
B *Nanque sub hac vmbram captans Ecclesia lætam,*
Semper habet tutos, fessa labore, lares.
Inde cibus pecori suus est, hominique: beatà
Pace sub hac cunctis fas, requièque frui.
Salue Arbor plantata Deo; florèque per omne
Æuum, perpetuis inuiolata comis.

Embl. sacr. 24.

Vt autem Arbor hæc Ecclesiam repræsentans florida est, & vndequaq; fertilis: sic & è conuerso est sterilis Arbor illa, quà Hæreticos designari scito Emblemate notat Principius Fabricius Theramensis, eandem abs Dracone flammas euomente incensam graphicè inducens ex allusione ad stemma gentilitium Sanctiss. Gregorij XIII. Hæreticorum enim Arbor Anathematis igne consumitur. Quæ allusio eò conuenientior est, quo patentius ex Euangelio omnem Arborem sterilem in ignem mittendam, quouè magis liquet Draconem *Saraph* Hebraicè appellatum, Latinè vrentem, ignitum, & inflammatum exponi. In cuius rei declarationem Author supposuit decatetrastichon Italicum, cuius sensus hoc Latino comprehenditur hexasticho.

Embl. l. 4. tit. 2. allus. 13.

Apud. Laur. Leg. in Carm.

C *Arboris Hæreticæ fallaces vrere frondes,*
Quarum quæquè loquens lingua dolosa fuit.
En Paradisiaci Custos, & Clauiger Horti
Ignitis astat viribus iste Draco.
Non erit vlterius quod tu, Gens fida, pauescas,
Sublatà his flammis Impietate, Malum.

Sed ingeniosis istius modi Cōpositionibus Symbola, quippe quæ ijs cognata, succedāt.

SYMBOLA.

Spem totam in altis ponendam, vbì habitat Deus, & nullatenus in hominibus, aureæ nos docēt Literæ in sacro Textu, vbi inter cætera, historiam Agar legimus. Quod vt Symbolicâ quoquè suaderet Eruditione Ingeniosus quidam Arborem exhibuit, sub quâ Puer languidus, & siti prope vitam expiraturus iacebat, Muliere in D loco aliquantum distanti, suppliciter exorante Superos, cum Euangelicâ inscriptione, *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Totum id ad Historiam prædictam referendo. Hanc fiduciam in Deo habendam confirmant Iouius, & Ruscellus adducta Arbore nuper insita cum verbis VVAN GOTT VVEILT, idest *Quando Deus volet.* Seu, sicut est in Insigni eiusdem Ruscelli ap. Io. Bapt. Pittonum, & Lud. Dulcem ΘΕΟΥ ΣΥΜΠΑΡΟΝΤΟΣ, idest DEO ADIVVANTE. Hac enim denotatur homo, qui cōfidit se Dei Gratia, & fauore flores, & fructus Gloria dignos, & Honore daturum. Nec absimilis sensus est Arbor nuper insita cum surculo bonam de se spem germinationis promittente, quandoquidem illi subscripsit Camerarius.

Si faueat Cælum, benè surculus Arbore crescet.
Si faueat Numen, tu quoque magnus eris.

Eandem verò speciem referens Arbor putata, vnico tamen superstite ramo, cum lemmate

Gen. c. 21.

D. Matth. c. 11.

Iouius dialog. Impr. 3. pag. 139. in Insigni Iulij Iouij Pitt. lib. 1. Impr. vlt. Dulc. 1. Impr. 4.

Symbol. 3.

mate VNAM SPERARE SALVTEM inducitur à Bernardino Perciuallo in Symbolum Viri prudentis, qui superfluas abijcit curas. Idem alias ad Io: Baptistam Ricasolem misit Arborem à vento agitatam, ad terramq; proiectam sub dicto: AB OCCIDENTE CALAMITAS, ad significandum, quod sicut Arbor illa proiecta fuerat ad terram ab Occidentali vento Fauonio, qui magis fouere debebat Arborem, quam lædere, cum Fauonius dicatur ab eo quod satis omnibus faueat, sic supradicto Ricasoli iniuriã ab eò pectore fluxisse, à quo fauores dumtaxat sperare debuerat. Nec extrà rem venit Labrum accensis plenum Carbonibus cum Zephiro ab aduerso spirante, & Dictis NON EXTINGVIT, SED AVGET. Aut si plures adsint venti: GRANDIOR NECAT, vt habet Scipio Bargalia; significat enim quod sicut mollis ventus fouet, & auget, grandior autem flammas extinguit, quià

In Insigni Co. Alph. Scotti pag. 251.

pag. 185.

Bargal. Symb. mihi pag. 283 id. in Ins. Co: Horat. Carpegnæ pag. 207.

Nutritur Vento, vento restinguitur ignis.
Lenis alit flammas, grandior aura necat.

Ità permagnum amorem ex modico iræ spirantis flamine non extingui, sed augeri. In eãdem trahi potest significationem Symbolum illud constans ex pluuiâ à ventis concitatâ, & super accensa ligna cadente, dummodò tamen suprascriptum addatur Lemma. Si enim exhiberetur verbali cum schemate QVANTE SPERANZE SE NE PORTA IL VENTO, vt adduxit Perciuallus, tunc indicaret Facinus aliquod, intentatum quidem, sed ad finem non ductum. Ratio est quià modicum aquæ magnum incendium non mitigat, sed magis inualescere facit, fusior copia extinguit. Cum verò Amicorum Hieroglyphicum sint folia, vt ex mutuâ vtrorum comparatione apud Senecam colligitur; inquit enim. *Quemadmodum frondium iactura facilis est, quià renascuntur, sic eorum, quos amas, quorum oblectamenta vitæ putas esse Damnum, quià reparantur, etiamsi non renascantur.* Hinc ad symbolicum restaurabilium amicorum simulacrum exprimendum, non malè sumi poterunt frondes, quippè renascentes, & ijs addi literarius hic spiritus *illorum supplent, quæ cecidere locum.* Cæterum folia propter suam deciduitatem mundanæ fluxibilitatis symbolum admodum expressiuum sunt, & ideò curas ipsius amouendas esse prænotare valet Ligni Truncus exhibitus à Paradino in Insigni Dominici Boizij summi Galliarum Regis Prægustatoris cum titulo circum alligato HIC TERMINVS HAERET, quia sicut Truncus huiusmodi pomposo quondam frondium, florum, & fructuum insignis apparatu, iam aridus conspicitur, nullo feracitatis suæ remanente vestigio; sic & opum quarumcunq; immensarum prætereunte affluentiâ nudi tandem redimus, quò nudi processimus: Et hic est terminus hærens, & fixus omnium eorum, quæ in Mundo intentamus. Sed si à Trunco inutili ad Termitem Arboreum, idest Ramum fructibus onustum, folijsq; exornatum sermonem conuertemus, illiq; hanc concedamus inscriptionem DECOR, ET DVLCOR, Emblemati dabitur locus non ineleganti, ex Basilio Magno his excerptis. *Vt plantæ propria virtus est fructus producere; afferunt tamen aliquem ornatum & frondes ipsæ circà ramos diffusæ: ità profectò & Animæ præcipuus quidem fructus est Veritas: non inamænum tamen est hæc extraneâ circumdari Sapientiâ, quæ tanquam frondes quædam, & fructui tegmen præbeat, & speciem intuentibus lætiorem ostendat.* Si verò ambo huiusmodi Arborea membra, Termes scilicet frondosus, ac Truncus aridus eadem exhiberentur Icone cum verbis ALTER ALTERVM AEMVLABITVR, hos crederem ostensuros Diuitem tandem pauperi futurum æqualem, eâdem prorsus methodo, quâ simplex Ramus Arboreus, & Iuncus in Emblemate, cum verbis Isaiæ Prophetæ, ET SVCCIDET RAMVM, ET IVNCVM, significant virum fortem, & imbecillem fatis tandem æquè cessuros; vnus enim dies de omnibus fert sententiam ex Seneca, & quod grauissimum Natura fecit, commune fecit, vt crudelitatem fati consolaretur æqualitas. Quoniam profectò hæc cuicunq; statuta fatis occumbentia paruipendenda foret, si Mortis æternæ periculum subindè non immineret, hîc emblematicè Doctrinam Euangelicam, propter quã ad vitã immortalẽ patet aditus, exponemus, ex cuius pũcto tota, siuè felix, siuè infelix Æternitas subeunda pẽdet. Quod ostendere quoq; valet Lignũ cæsum, siuè Arbor succisa cadens cum titulo tamen ex parte qua se inclinauerit MANET IBI. At Arbor quasi sicca, cuius ad radices quædam manus aquam effundat cum verbis appositis VT REVIVISCAT, ET SERVETVR vicem subit in nostro sensu hominis, qui postquam, peccatis mediantibus, Dei gratiam amisit, pœnitentià tandem tactus sperat ob

In Insigni Io: Bapt. de Racanatis pag. 209.

Epist. 105.

Claud. Parad. lib. de Symb. Heroic. n. 166.

De Gentilium Scriptorum lib. euoluendis. cap. 9.

Gouschel. lib. 2. eloc. sacr. Script.

Ep. 15. & de breuit. vitæ.

Eccl. 11.

Fran. Geor. Probl. 95. c. 15.

Bartholom. Tæg. l. 2. de Ar. fabr. Inst.

A ob eleēmosinas, Diuinamque Benignitatem, amissam recuperare gratiam, atque ab æternâ seruari damnatione; Cumque Arbor concidat, flauescatq; dum alimentario distinguitur humore, sed ad radices rigata, sese statim erigat, & turgescere quodammodo contendat, consuetasque promoueatur ad actiones; allatum Emblema sic duplicabimus alio hoc admoto titulo AD MVNIA SVRGIT, vel melius ex Iob AD ODOREM AQVÆ GERMINABIT, cuius verba mutuatur Lyricus. Radices namque Arborum ori respondentes in Animalibus reliqua viuificant membra, primam quaquauersum alimenti digestionem mittentes; vndè alimoniam famelicis suppeditare, est omnes exercere Virtutes, tanquam conditio earundem sine quâ non: ità ad rem Theodoretus Cyrenensis Episcopus discurrere videtur: *Sicut Arbores suis radicibus innixæ ab ijs alimentum sumunt, ita rami, folia, & fructus ornant radicem; quod est quodammodò par pari rependere; adeo vt absque his radix inutilis esset, vti hæ absque radicibus non viuerent; ità corpus indiget sensibus, & membris, pedibus, manibus, &c.* Qua, seu non dissimili significatione præditum esse patat Symbolicè ligneum vas, quod tetigerit seminifluus, si exponatur in actu lauacrum subeundi, vt habemus in leuitici 15. denotat enim virum Christicolam, qui posteaquam vanitatibus aditum præbuerit, per pœnitentiam tandem mundari perquirat. Dum autem pœnitentiæ nomine includi quoque, licet implicitè, videantur aduersitates patienter perlatæ, aliud hic apponemus Emblema, illas perbellè designans, vt causas, quæ longè meliorem faciant nostram conditionem. Arbores non vno, sed pluribus ventis agitatæ, cuiusmodi erat quæ iuxtà aquas posita symbolum fuit Alphonsi III. Portugalliæ Regis, cum dicto NI VNDAS, NI VIENTOS, nimirum *nec vndas, nec ventos*, subintellige *timeo*; vel cum verbis SEMPER EADEM, quemadmodum Symbolum erat Henrici III. Primogeniti Castellæ Regis firmitudinis descriptæ, atque in aduersis constantiæ subeunt significatum, cum tali pacto radices altius agant, atque telluri profundius hæreant contranitendo validissimè immani ventorum hostilitati, & hac quoque methodo ipsa vexatio dat Hominibus intellectum. *Formant Clades igitur* (sic scribit Lypsius) *& vt Arbores ventis agitatæ altius radices agunt, sic boni in virtute magis comprehendunt, impulsi quoties aduersitatum flabris.* Cui Emblemati subscriberem illud D. Pauli, CVM INFIRMOR, TVNC POTENS SVM. Præclaram insuper patientiæ Virtutem in hac Animi firmitudine lucidissimè coruscantem propensius sectandam, proponere dicendum est Iugum illud, quod pro Emblemate familiare habuit sanctissimus Pontifex Leo X. tam antè Pontificatum, quàm in ipso quoq; supremo Principatu, dum illi verbum SVAVE adscriptum cernere erat. Videbatur enim huiusmodi Emblema inferre nihil Patientià melius, & aptius ad superandas omnes aduersitates, iuxtà illud Virgilianum

-----*Superanda omnis fortuna ferendo est.*

Nam subditus Homo alacri Animo subire debet difficultates omnes, quæ sic initæ, suaues euadent, & dum cæteris præest Princeps, suaui quoque applicatione Populos regit, pascit, & gubernat. Virtutem insuper huiusmodi cum humilitate connexam maximè conducere ad imperturbatè in ipsâ quoque Politiâ viuendum non deest qui doceat; Hanc enim vicem abundè sufficit M. Zuerius Boxomius, dum inter sui lucubrationes illud affert de vmbra maiorum Arborum superstante minoribus Arboribus & veluti has impediente, ne crescant cum apposito schemate CEDE MAIORI, quæ nos itaque, docendos suscipiunt, quod quemadmodum Arbor adhuc tenella sub maioris alterius Arboris vmbrâ enata se flectit, nec assurgere valet, in altumque niti, ità sunt subditi sub suis Principibus, qui suos etiam infrà esse volunt quod sunt, & habent, nam magnitudini suæ deberi omnia putant, cæterosq; minimè posse, maximèque ignorare; Inopes indè, miseriq; subditi, si viuere malint, siquè inter infelicitates commodè degere cupiunt, debent cogitare Principem maiorem esse, quàm reuerà sit, & se ipsos seipsis minores fateri; fortunam Principis, & propriam sic ponderando vt propria credatur verè non posse satisfacere, vel non posse videatur; illius verò tanta, vt nec obstringi valeat, nec expleri, in quibus subditorum humilitas cum maximè niteat, hinc fit etiam vt ipsis quoque maxima concilietur Quies, & Concordia, quæ quam necessaria sit Reipublicæ, id vel ab ipso Philosopho docemur *Concordia res paruæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur.* Eandem pariter Animi firmitudinem significari arbitrarer ab Arboribus quibusdam in Mari sub aquis quoque viuentibus, si proponerentur tan-

Cap. 14.

Horat. sat. 2. lib. 2.

Serm. 12. de curat. in fid. græc.

Lauret. in ver. abluere

A Ricc. comment. Symbol.

Octauius. Strada Symb. Tab. 49. 5. & Tab. 29. 4.

Ecclesi. cap. De Costan.

2. Cor. 12.

Æneid. l. 5.

Symbol. & Embl. politic. num. 11

Ethic. l. 9. cap. 6.

quam subiectum Emblematis denotantis fortem Virum, cum huiusmodi verbis adiectis OMNE SOLVM FORTI PATRIA EST; Arboribus enim proprijssimus locus Ager est, sed durissima quandoque saxa, instabilesque Lymphæ Arbores identidem auent alere; Caprificus ingentia scindit Marmora; & Arbores *Magle* Indicæ sub aquis degunt; Arabicumq; Pelagus Arboriferum est secundum Strabonem sic scribentem *Pelagus humile est, duorum ferè passuum, & summa eius facies herbida musco, & Alga pellucens, quæ plurimum in freto abundat, vbi Arbores etiam sub aquâ nascuntur.* Quæ si aliundè eradicatæ ibidem transplantentur significare possunt, Virum diuersissimæ à naturali suo loco Patriæ Ciuem effectum; quinimmò indicant ex D. Ambrosio legem veterem à Iudæâ auulsam, inque Gentilitate transplantatam. Hæc Animi regulata affectio Virtus quædam dicenda est ab Amore Iustitiæ minimè disiuncta, huiusmodiquè Amor nil aliud est, quàm conformatio propriæ voluntatis cum placito Entis Entium, & Causæ supremæ, à quâ optimi semper emanantes effectus comprobant vicissim tali virtute præditum Virum summoperè diligi. Ideò amoris istius reciproci signum non ineruditum erunt ligna quatuor in duplicis crucis modum, & quasi craticulatim disposita, & ceu Characterem Signi Geminorum ♊ Castoris id est, atque Pollucis referentia, quod animandum esset his verbis INNVMERIS POTIOR VNA TRIVMPHIS; Hinc appositissimè Nouidius signum Astronomicum Geminorum ad sacra Dei Mysteria accommodauit, quorum terminorum alter est D. N. Iesus Christus, alter verò Diuus Io. Baptista Præcursor, dum cecinit.

Isid. l. 15. cap. 13. — *Lib. 16.* — *D. Ambros. in D. Luc. cap. 17.* — *Ptolom. tract. 1. Quadrip. cap. 9.* — *Gorop. in Hierogl. lib. 16.* — *Lib. 5. Sacrorũ Fast.*

Clarus it in Geminos, sed eodem tempore Phœbus
Quando refert Progne garrulà voce diem.
Creuerat in syluis natus facundus Elisæ,
Vrbibus & natus Virgine notus erat.
Quod Pueros sacra ferè imagine spectat eadem,
Alteriusq; annis non procul alter adest.
Quodq; salutarunt Matrum se ventre suarum
Credidit hos Geminos sacra secuta dies.

Ponè sequitur Charitas, quam qui possidet, verâ Pace, quæ (cum illam mundus dare non possit) Veri solius Dei Donum est Illustre, felicissimè perfruitur, & quæ præcipua est Virtus, quià *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, &c. Charitatem autem non habuero, nihil sum*, vt aiebat D. Paulus. Propter illam æstuantes namquè Viros Emblematicè refert lignum aridum intus concauum, & ibi nutriens ignem, cum flammulis erumpentibus extrà, ac titulo VIS EST ARDENTIOR INTVS, quià qui Charitatem habet, opera semper Charitatis exercet, & sic agendo, quæ magna in Proximum Pietas est, longè maiorem esse ostendit suum ergà Deum Amorem, vtcunque sentirent qui hoc ipsum Symbolum ponerent indicaturi Ciuitatem seditionibus, & odijs intestinis conturbatam iam iam funditus collabantem, seù etiam repræsentaturi graues animi molestias intus exardescentes, perniciemquè plerunque afferre consuetas. Ad quam Charitatem adipiscendam, etiamsi ad id nos non adhortarentur Diuina Præcepta, Immortaliumq; spes nunquam frustranda præmiorum, deberemus tamen ex ipsâ nostrimet Naturâ quàm ardentissimè impelli: Hæc enim cum rectà procedat à Deo, qui totus Charitas est, ad ipsam quoque Charitatem, per quam necessariam habere debet relationem. Et hoc eò magis quià proprium est naturæ in propriam semper, genuinamquè sui conditionem reuerti; iuxtà illud

1. ad Cor. cap. 13. — *1. Io. 4.*

Naturam expellas furca tamen vsque recurrit,
Et malè perrumpet furtim fastigia victrix.

Horat. lib. 1 Epist. ad Fuscum

Quarè Arbor Artificio deducta, seù per Topiariam Artem in aliquam formam, vel figuram à propriâ naturali valdè distantem constituta, cum titulo VSQVE RECVRRIT, assertum nostrum Symbolicè confirmabit. Illud quoque literarium Academiæ Gelatorum Bononiensis toto iam orbe famigeratissimæ subit explicandum. Istud multas Arbores frondibus spoliatas continens, admirationem verè captat. Inter repræsentatas ab eo Plantas nullum apparet discrimen, cum deciderint iam vmbræ nemorum, illæquè nouum tempus adueniens, vernalemquè Beatitatem expectant, quando Academici Literaria proment miracula NEC LONGVM TEMPVS in silentio permanebunt; ità moraliter vnusquisque Hominum per fidem suam, & opera propria ma-

Claud. Parad. L. de Symbol. Heroic. n. 101. — *Academiæ Gelatorum Symbolum*

ni-

A nifestabitur; Impijs quidem nulla proferentibus folia, nec fructus; Sancti autem & fructu Gloriæ ornabuntur, & folijs vestietur æternæ vitæ, quemadmodũ D. Chrisostomus discurrebat. Eius pariter sensus Arbor est aphyllos hyemalis, quam Iacobus Rex Cypri vltimus pro Symbolo habebat cum verbis GAVDIVM MEVM SPES MEA, aut CONTRA' SPEM IN SPE, vt erat in consimili agalmate Felicis V. Pont. Maxim. olim Amadei de domo Serenifs. Ducum Sabaudiæ, vt apud eundem Stradam. Aliud in mentem venit IN SYLVAM CVM AMICO ABIRE. Symbolicamq; mali Ominis, peruersæq; fortunæ, facinorumquè impijssimorum vmbram saltem præsefert, iuxtà id quod habetur in Deuteronomio *Qui percusserit Proximum suum nesciens, & qui heri, & nudius tertius vllum contrà eum odium habuisse comprobatur, sed abijsse cum eo simpliciter IN SYLVAM ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit.* Alij tamen malunt quod significet Hominem cum Proximo conuerti ad examinanda propria peccata, vel indicet Prælatum accedere ad discutienda subditorum delicta, illa correcturum.

Homil. 34. de diuers.
Octauius Strad. Sym. Tab. 59. 6. & Tab. 10.
3. Deut. 19.
Ant. Ricc. Comm. Symbol. lit. S. D. Gregor.

B Arbor insuper ab Hederâ conscendente complexa cum titulo IMPROBITAS SVBIGIT RECTVM, explicat hunc sensum nempè pro Arbitrio facundi Causidici Arte, & Ingenio Ius torqueri, Paradino Autore, quemadmodum, vt tradunt Pittonus, & Ruscellus, cum alio titulo SIC PERIRE IVVAT, innuit Hominem breui moriturum, ob Mulieris alicuius duritiem, & crudelitatem; sed absente Hederà, & admotà Hominis manu ad ictum cum securi parata cum alijs verbis INCERTA FEROR monstrat Virum, qui incertus sit quid à Muliere inexorabili valeat obtinere, licet rursus roget, & petat, sicuti Arbor non inclinat sese ad ictus securis si ea feratur incerta percutiendo; Arbor namque significat Mulierem dilectam, securis autem virum amantem, & frustrà rogantem: Sed proh quam eleganter iustè damnatorum ad extremum supplicium exprimit statum Arbor sicca, quam securi excidere conatur agricola, dicens, VT QVID TERRAM OCCVPAT? Et hoc præcipuè cum in quolibet ramorum inscriptum habet nefarium, & capitale aliquod crimen. Præclarum hoc Symbolum R. Pater Hiacynthus Manara Societatis Iesu præmisit operi suo exquisitæ simul, & vtilissimæ Doctrinæ, inscripto *Le notti malinconiche* edito hic Bononiæ per Ferronium 1658. Est & Arbor, è qua ramus sit auulsus, quæ tamen alios habeat cum verbis VNO AVVLSO, & Hominem significat, qui ob mortem alicuius ex suà familià, stoico affectu dolere nequeat, & demonstrat se habere, quem in defuncti locum sufficiat, quod adducitur ab Iouio ex inuentione Petri Francisci de Ricijs pro Symbolo Magni Cosmi Medices, quo significabat per obitũ Alex. Ducis tamẽ non defecisse vltimum ex eâdem stirpe ramum.

Claud. Parad. L. de Symb. Her. num. 146.
I. B. Pitton. l. 2. Symb. nobil. n. 36.
Hier. Fab. Ruscell. in eod. Symb. lib. 3. n. 34. Damnator. Symbolum.
Iou. Dial. Impr. p. 51.
Id. Rusc. in Inf. Cam. M

C Arborem tandẽ euersam, seù potius ineuersam ingenioso pro Symbolo Io. Bapt. Gyraldi Ferrar. Academici Affidati, exhibuit Lucas Contilis cũ inscriptione ILLVC VNDE, innuens Arborem Hominis, cuius radices cælum spectantes in capite sunt, vt à Deo attrahant alimentũ gratiæ, ad producendos posteà bonorum operum fructus. Seù clarius significare potest res ire præposterè. Eandem mortui, postmodumq; resuscitati Symbolum Hominis eruditè constituit Hieronymus Bardi doctissimus Vir (cuius Humanitatem, & egregias Virtutes crebris litteris nosse mihi contigit) cum Bembari Piscariæ oræ oppidi meminit, in quo S. Francisci Xauerij quendam à mortuis exuscitantis mentionem habens canit.

Pag. 125. vest. Papiæ. 1474. inf.
In. Xauerio Peregrino epigr. 50.

D

Cernis vt inuersa Cœlum radice lacessat
Arbor, & Æthereas viuida captet opes?
Quam nec mater alit fœcundo viscere Tellus,
Nec riguo florens vbere lactat ager.
Talis erat, Francisce, tua rediuiuus ab Arte,
Quem mors sub leges traxerat atra suas.
Illum vitalis terræ defecerat humor,
Sed veniens Cœlo vita renata fouet;
Plus vitæ mors sæua dedit; nisi sæua fuisset,
Cœlestem hic vitam nunquam habiturus erat.

Non particularem autem, sed vniuersalem mortuorum resurrectionem per sepulcrum, ex quo micans spiculum virentibus ramis exornatum prodiret, cum verbis SOLA VIVIT IN ILLO designauit Paradinus, illud idem pro Symbolo constituens

Parad. Symb. 27.

tuens

tuens ſummæ Pietatis Heroinæ Dianæ Pictauien. firmamquè de mortuorũ Reſurrectione ſpem fouentis, & morte alterius vitæ cõmigrationem à cæleſtium conſideratione non tẽperantis. Nec niſi ſublimẽ interpretationẽ adfert apud eundem Symbolographũ Sudes ardens vaſculis duobus aquà plenis ſuſq; deq; adaptatis cum dicto HVMENTIA SICCIS, quod Galeatij Vicecomitis II. Mediolanenſium Ducis ſymbolum erat. Quanquam enim de ijs, qui prouerbio ignem, & aquã circumferre dicuntur intelligi poſſit, altiori preſsũ indagine Animi paſſiones in homine cœleſti beneficio, ductuq; rationis extingui denotat. Additur & Ducis eiuſdem ſtrenuitas exinde repræſentata, quippe qui Flandrum eodem prius vtentem Emblemate bellicà monomachià glorioſè ſuperauit, victoq; ex hoſte ſymbolum pro trophæo ſibi vendicauit. Igniti porrò Titiones ſeorſim ſumpti, nec adhuc flammam emitentes, ob nondum conſumptam humiditatem, vt erant in Symbolo Celſi Bargaliæ, referente Scipione eiuſdem cognominis, cum verbis LVCEM DABVNT, ſignificabant Virtutis lumen iam iam ab Authore emittendum. Alludebatur enim ad illud Horatij de Homeri Virtute loquentis.

ad. Parad. Symb. 26.

Scip. Bargal. mihi pag. 293.

Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat, vt ſpecioſa dehinc miracula promat.

in Arte 143.

Quod de Lignis ſiccis intelligitur. Nam & Petri Medices Laurentij filij ab Angelo Policiano ſtructum fuit Agalma, cuius corpus conſtituebant trunci quatuor pariter ardentes, ſed virides, ità tamen diſpoſiti, vt duo adhuc in teram plantati viderentur, reliqui ſuper primos quadratà formà diſpoſiti: quibus ſignificabatur incomparabilis ardor Amoris, vtpotè qui viridia quoq; ligna combureret. Ex eodem Politiano, vt tradit Iouius, additum erat pro lemmate carmen:

Iou. Dialog. Impr. pag. 43.

INVIRIDI TENERAS EXVRIT FLAMMA MEDVLLAS.

Arbor autem, ad cuius ramum mouendum manus extendatur, cum lemmate VIRTVTES SIBI INVICEM HÆRENT, denotat id, quod clarè per ipſum lemma explicatur. Nam ſic Virtutes ſibi inuicem hærent, vt ramus in Arbore alteri ramo cohæret, & ſi vnum moueas contiguum quoque, quippe de eodem continuo moueri neceſſe eſt. Melius forſan in ratione ſymboli, ſi diceretur PROXIMA QVOQVE, & tunc ſenſus latius pateret, & ad alia pariter transferri poſſet. Sed Erinaceus ſub Arbore, è quà teneri fructus decidant, qui ſpinis infigantur Erinacei, cum dicto PROCELLIS DITIOR, eſt ſymbolũ Martyrũ, quos tormentorũ procellę Paradiſi glorià ditarunt. Arbor verò cum nonnullis in ſummitate deciſis ramis, ad quam de terrà vir extendat manus, cum NOLI ALTVM SAPERE ſignificat nihil vltrà vires audendum, quemadmodum nõ ſine periculo ſublimiores per Arborum ramos conſcendi poteſt. Quod dictum aptiori ſymbolo explicauit Principius Fabricius Theramenſis in ſuis Alluſionibus ad Sanctiſſimum Pontificem Gregorium XIII. adducens iaculatorem, qui dum intendit ſauciare Draconem in ſummo columnæ excelſiſſimæ exiſtentem, ſauciatur ad pedes à vipera: Quo & damnat Aſtrologos inſcios, & eos, qui nimis audacter de Principibus loquuntur. Aſtrologos inſcios dixi; nam & ſunt qui peritià pollentes, veritatem inueſtigant. In exemplo eſt apud eundem Authorem Hippolytus Polonus, qui anno 1572. Duraſtantem Fabricium annos Chriſti victurum prædixerat, qui obijt anno ætatis ſuæ 33. die Veneris Sancti hora nona 1578. Eodem pariter ſuffragante Scriptore, ad rem noſtram VBERTAS, quam & Pomoneam, ideſt Rerum Copiam ſæpe dixere Veteres, per cornu Copiæ varijs Arborum, & Plantarum fructibus refertum ſignificatur. Quod & pro Symbolo ſumpſit apud Gabrielem Simeonem ille, qui intemeratam ergà herum fidem, & obſequium ſe ſe obſeruaſſe, atq; hinc legitimè factum opulentiorem oſtenſurus, adſcriptis verbis DITAT SERVATA FIDES. Tandem Arbor florida, & circum Herbæ ſimiliter florentes cum apibus circumuolitantibus ad exugẽdos flores, vt mel componant, adiecto lemmate VT PROSIM, vel PROSINT, erat Symbolum Equ. Io. Bapt. Bottigellæ, cuius ſenſus ex Ruſcelio, & Pittono eſt ab Arboribus, & Plantis (vbi tamen de non noxijs duntaxat intelligatur) flores produci ad aliorum tantum iuuamen, quod & operibus ſuis moliri ſignificare intendebat Author Symboli. De Symbolis autem, vt ſic, iam dictum ſit ſatis. Metallorum modo duriſſimos intrà Epicyclos in conſideratione Numiſmatum Arboreas imagines continentium, eadem Symbola, & Emblemata perquiramus.

lib. 3 tit. 4. alluſ. 5.

id l. 5. tit. 2. in frontiſp.

Gabr. Sim. Sym. Heroic num. 24.

Hier. Ruſc. lib. 3. Impr. 23. Io. Bapt. Pitt. l. 2. Impr. 38. ſeu 46. vt ap. me.

NV-

NVMISMATA.

HOminibus quoniam terrena sunt veluti Numina Numi hos numerare literaliter inter Arbores Dendrologico ab Instituto non erit alienum, nec eorundem sonus quicunque Auribus erit ingratus. Commodi Numisma Imperatoris primum commodè venit, vt consideretur; in eo itaque Arborem propè Delphinus, & Colonia reperiuntur, alterumquè eiusdem Imperatoris accedit, quod frondeam coronam cum Claua in medio gerit, quibus monemur Fide, atque Labore Principum Gratiam, imò Gloriam omnem emendam esse. In Aureo Augusti Numo Coronam videre est inter duos Lauri ramos, cui hæc addita sunt verba OB CIVES SERVATOS; in alioque Arborem, cum spicarum adnexo fasciculo: Idemque Princeps coronatam in alio Numismate extulit Aquilam, quod præstitit quoque Vespasianus. In alijs obseruatur Dea Victoria Frondeo Serto coronata, Palmamq; manu gestans. Alibi cernuntur Imperatores Laureis redimiti triumphalibus, vt Antoninus Caracalla, cum Ciuitate Româ, atque Victoriâ, &c. Plura quoque Numismata Coronas frondeas vario modo dispositas, & cum Quadrigis pariter exhibent, vt in Numo Maximini cum statuâ, in Gordianicis cum capite Tauri; Domitiani cum Capra Amalthea; Alexij cum coronâ Laureâ à dextris, adest in sinistrâ ramus Palmæ. Augusti, Antonini Pij, Marciq; Antonij Numismata alia Ciuicam ostendunt. Familiæ quoque Romanæ particulares, quibus Numos cudere facultas elargita fuit Coronam proferunt, vt Fabia Gens, Cornelia, aliæquè. Item Brutus, & Cassius in Numo Coronam gessere. Lares vlterius redimiti obseruantur in Numismate Argenteo M. Procilij Albani, vt habetur ex Iulio Iacobonio. Victoria tamen nobilissimè coronata in Numo P. Cornelij Scipionis Nasicæ, nos præcipuè Bononienses in Romani antiqui Nominis venerationem, hodiernique Adorationem sanctissimam trahere debet; Nam Bononia tunc seriò felix esse cœpit, postquam P. Cornelius Scipio Nasica optimus à Senatu Romano acclamatus de Gallis Boijs in Agro Bononiensi in loco præcisè à *Castris Nasicæ* etiam num denominato, licet corruptè, *Castenaso* deuictis, Ciuitatem nostram Romanæ Reipublicæ ominatissimè mancipauit, quam Beatissimi successiuè Pontifices Orthodoxæ fidei, Veri, & Supremi Principes, tandem in Clientelam benignissimam recepere, quod Grandes excisæ lapideæ literæ suprà Ciuitatis eiusdem septentrionalem Portam à Gallorum Boïorum reliquijs per eam expulsis, Galleriam nuncupatam perpetnum quasi Gallorum errorem patefacientes perpetuò docebunt

Felsina Romanæ fuit antè Colonia Gentis,
Nunc Vrbs Romano dedita Pontifici est.

Nec defuerè Antiquissimi quoque Ciues Bononienses, qui Numismatibus, ex Priuilegio Principis cudi priuatam in Gloriam concessis, Arbores æri commiserint gloriosè exprimendas, vt familia vetustissima *de Alberis* in Ramberto Consule Ciuitatis, & Ioanne Iurisconsulto, legumque in Archigymnasio Patrio Professore; quæ familia Castri cuiusdam *Albore* dicti in Agro Bononiensi, nõn longè à Castro S. Petri Domina fortè fuit, vt ex Historijs vetustioribus percipi potest; sed clarissimam nostrorum temporum inspectionem Numismatum assumentes, Argenteæ sese offerunt expendibiles monetæ Sanctissimorum Pontificum Iulij II. Iulij III. in quibus Arbores integræ, vel coronæ ex Arboribus gentilitijs eorundem Principum præsignantur, Si verò Stemmata, Scutaque, seù Arma Gentilitia cum Arboribus, Arborumuè partibus conceptis proferre, atque Numismatibus adiungere quodammodò vellemus, quemadmodum locus hic literarius exigere videretur prolixiores plus iusto narrationes componerentur. Facile est imaginari familiarum variarum denominationes à generalioribus, non solum Arborum nominibus, sed à partibus varijs earundem Arborum deriuasse, variasque intra Gentilitia earundem familiarum insignia, figuras introduxisse Arboreas, quemadmodum est *Alberica* peruetusta familia Bononiensis cum Arbore semiaurea; *Albirola*, cum Arbusculâ breui; *Ramondina*, cum vnico Arboreo ramo; *Foliana*; cum simplicissimis tribus Arboreis folijs; *Fabretta*; cum truncato ad medium Arboris caudice, qui fabrorum egregia fieri materies valeat addito hoc dicto VIRTVTE VIVAM;

Sebast. Eriz f. 541.

In appendice de prisca Caesiorum Gente cap. 13.

T. Liu. Hist l. 7. dec. 4.

Cassaneus in Catal. Gl. M. p. 1. n. 83.

Franciscus Amadi in spec. nobil. Europ.

Gherardacc. Hist. Bonon. l. 4. p. 96.

Monetæ argẽteæ. Iulij dictæ cum Arboribus vel Arbor. partibus.

Rainerius de fam. Bon m. 5.

Io. Filot. Achill. in viridario. cant. 9. pag. 186.

P. Sylu. Petra Sãcta l. de Tess. gentil. p. 508.

Florania, Florauantia cũ florido Arboris ramo; *Pomilia* cum Pomo; *Lancea* præterea, *Lanzona, Haſtia, Rotia, Birotiana, Carratia*, cum lanceis, Haſtis, Rotis, Birotijs, Curribus, &c. inciſis, ſculptis, depictis. Noſtrum proprius erit Numiſmata, quæ lignum fictum, in vero ligno exhibeant, id eſt lignea tota, conſiderare; Ars ea, quæ noſtris temporibus Antiquam inſolitorum effectuum expertẽ prodidit Artem, eo ſedulitatis ingenioſè peruenit, vt lignum ipſum metallorum ad modum cudere, in eoque formas imprimere, per compreſſionem in torculari, alio pacto quam ſcalpello intercedente, calluerit; adeòut lignum metallo malleationem quodammodò non inuideat, aliqualem & ipſum ductibilitatem acquirens per elixationem quandam in liquore valdè molliente, ac penetrante taleolas ſectas molles, & nõ frãgibiles effectas, quæ figuras Numiſmatum ceù Metallicorũ belliſſimè recipiunt, atque conſeruant, vt in exemplis ſequentibus liquet.

Lignea hæc Numiſmata verſicoloria reddita in Fritillorum, Alueolorum, Latrunculorumq; ludis pro nobilioribus inſeruire poſſunt viris quorum ſumptuoſiores tantum res ſuperbo guſtui ſapiunt. Sed quoniam *rara ſinè mentore Menſæ*, Mentoris hic meminiſſe lubeat ludi quindenorum Hebræorum vulgò dicti, qui cũ totidẽ Chriſticolis in naue miſti, & artificioſè diſpoſiti, certã quadam ſub repetitã ſeptenariã numeratione in mare proijciendi ſint. Ibi eximuntur omnes luteę, vel nigræ taleolæ pro Hebræis, atq; albæ pro fidelibus relinquuntur iuxtà vocalium literarum ſequentis verſus alternatum numerum Alphabeti, ſeriemque.

Iuuenalis Satyra 8.

Carpſit mala quidem nimis errans Mentore nata.

Prima igitur vocalis litera carminis propoſiti, cum ſit A. & prima in ordine vocalium vnica Taleola Lutea in primo numerationis termino à quo collocabitur; ſecunda vocalis I. tres albas Taleolas deinceps eſſe ſeriatim ponendas monet; tertia vocalis iterum A. Luteam vnam expoſcit, quarta vocalis A. albam itidem vnam indicat in linea eadem ſubiungendam; quinta vocalis I. tres Luteas iterum vult addendas, & ſic de cæteris vſque ad finem procedendo fiet, vt ſeptenaria numeratio Luteas taleolas ſuſtollat, albaſque relinquat intactas; eodemque prorſus pacto procedetur in nouenariã numeratione per hunc alium verſiculum indicata

Populeam Virgam Mater Regina ferebat.

Sed quoniam Diuitijs, quarum lenocinia ſunt ludi, mala velantur, vt Antiphanes Græcos inter ſuos antiquiſſimos haud ineptè ſentiebat, nos hîc Numiſmatum tractationi Ænigmata adiuncta reuelare, & aperire ſtudebimus.

Apud Stobeũ ſer. 95.

ÆNIGMATA.

NObile, nec impium diuinandi genus ex rerum deſcriptionibus, rerum tamen ipſarũ nomine ſuppreſſo, adinuenerunt Ariſtonomus, & Cleon, ſi Athenæo credimus, Ænigmaticum illud ἀπὸ τοῦ αἰνίττομαι, quod eſt *obſcurè loquor*, appellantes. Nobile, inquam, quippe quod circà ſeria verſatur, & quæ ſtudium requirunt, ad differentiam Gryphi, cuius materia ſunt ioci tantum, & ſales. Hinc illud egregiè definiuit Diomedes *obſcuram rerum ſententiam per occultam rerum ſimilitudinem*. Quo ſcri-

A scribendi genere, licet tot Veteres claruerint, & præcipuè Symposius Poeta heroico illud carmine prosecutus: non desunt tamen neoterici, qui multam ex eodem gloriam acquisiuerint, nec ingenij subtilitate quicquam antiquis concesserint. In promptu sunt Andrelinus Anglus, Ioannes Lorichius, Adrianus Iunius, & Iulius Cæsar Scaliger, alijq; per quorũ opera Veterum gloria nõ parũ est diminuta. Sed eorum, qui nostram ad rem loquuntur, ecce magnum Scaligerũ quã maiestate Arborem se ænigmaticè describentẽ introducit! — Arbor.

Ad superos traho demissà de sede parentem, — *Ænigm.* 20
Dôque pati summo vertice posse Iouem.
Mi cantum assimilat Siculi bona Musa Poetæ,
Hinc etiam vitam carperet ille sibi.
Maxima de minimo, & fluxo robusta, superba
Ex humili, talis qui tibi magnus eras.

Quid est enim Arboris *parens*, nisi terræ succus qui ad summa vsq; Arboris cacumina transuehitur? quid *dare vertice summo Iouem perpeti*, nisi succum eundem in Arboream B sui substantiam conuertere? Quid, quod vitam carpserit exinde pastor, nisi de fructibus intelligendum? Quâ pariter dialecto de Arbore loquitur alibi, sub ænigmatis velo, vbi de Horto, quæ ab Oedipo soluantur, proponit — Hortus.

Nobilis Vrbs quædam rectis signata viarum
Limitibus, riguis sæpè beatur aquis.
Atque hæc Vrbs aliquà pariter fundatur in Vrbe; — *Id. Ænigm.* 122.
Ast montes alias, imaque rura tenent.
Ciui cuique sua est domus, vllus amicus amico
Vnquam in concilium non coiere simul.
Pauca tamen coiere simul, sesque maritant,
Aut celebrant lecti vincula regis ope.
MAXIMA PARS RECTO STAT CORPORE; parut recumbit
Haud tollens presso pectora fusa solo.
Crinîbus, atque oculis Dominus, pedibusque recisis
C *Vescitur, & soboles est numerosa cibus.*

Nec minus eleganter, licet obscurè obscurantes Hæmum Arbores doctissimus Cabillaus descripsit, vbi cecinit. — Mons

Quà caput obiectat Scythico glaciale Trioni; — *Epig. select. num.* 67.
Ismarioque riget Bistonis ora gelu.
Non nisi specto nigras pro monte in saltibus vmbras.
Contiguus Cœlo surgis, & Hæme lates?

Eodem stylo quatuor Arborum status per quatuor anni tempora significatos paucis benè signauit metris Oxoniensis Martialis, Ioannes scilicet Ouuenius, siue Audoenus, apud quem Arbor de se ipsa canit. — Arbor.

Ver viridem, flauamque æstas me feruida, canam — *Vol.* 2. *Lib.* 3. *Epigr.* 105.
Autumnus, caluam frigida fecit hyems.

At hanc caluitiem in Vestes Arboribus commutat hyems. Audiatur ideo iterum Cabillaus ænigmaticis, facile tamen intelligibilibus id enarrans carminibus. — Hyems syluas vestiẽs.

D *Lanifico depectit hyems sua vellera nymbo,* — *Epigr. selec.* 443.
Et niueà algentem vestit humum tunicà.
Sic quæ frondosà spoliat nemus omne lacernà,
Damna breui è lanà iusta resarcit hyems.

Sed ad Scaligerum redeamus, qui ne nostra præcipitem in finem collabascant Ænigmata, ænigmaticum offert Scipionem è ramo Arboris confectum, & poeticis hisce lineamentis tornatum. — Scipio è ramo.

Brachium eram, par sum factus: sed mutua cernis — *Ænig.* 79.
Officia, hic, vt me, quem fero, & ipse ferat.

Sic Arbor, quam homo plantauit, hominis gressus firmat, non supplantat, quod tamen haud actum est cum androgyno illo triplici mortis genere, dum triplicem personam sustineret, defuncto, quem ex Pulice vetusto Vate stylo penè ænigmatico, Græcisq; metris expressit hunc in modum Politianus.

Ang. Polit. Græcorum Epig. penultimo.

Ε᾿γκυος ὖσα Γὶνη τέκεος περὶ Φοῖβον, Αϱῆα,
Ηρῆ τὲς ἅμα Τρεῖς ἐξερέεινε Θεὲς.
Αρσενα Φοῖβος, Αρῆς θηλυν φάτο, κ᾿αι ἐυδέτερον δὲ
Ηρῆ: πάνθ᾿ ὑγιῶς Ανδρογυνος γὰρ ἔφυ.
Ειρομένης δὲ μόρον, Μόρος ὀι ξίφος ἔχραεν ἥρη
Στᾶυρος Αρης, φοῖβος κύματα, πάντα πέβη.
Δένδρῳ ἐφεισήκη πέσε δ᾿ ὀι ξίφος, ἀυτὸς ἐπ᾿ ἀυτῷ
Ηριπεν ἐις πόταμον κύμβαχος ἐκ δὲ ποδοῖν.
Ηρθη ᾿απ᾿ ἀκρεμόνων. θάνε γὖν θηλὺς τε, κὴ ἄρ᾿ῥην
Κ᾿ὀυδέτερον ςαύρῳ, κύμασι, καὶ ξιφέϊ.

Idem à Pictæ Poeſeos Authore latino modulatum concentu, adducitur ex Pulice antiquo Poetâ ad probandũ quod *Diuina verba ſecum non pugnant*, ideoq; hîc ſubiungo.

Barth. Anulus Pict. Poeſ. nu. 75

Cum mea me genitrix grauidà geſtaret in aluo,
Quid pareret, fertur conſuluiſſe Deos.
Mas eſt (Phœbus ait) Mars Fœmina, Iunoque neutrum,
Cumque forem natus Hermaphroditus eram.
Quærenti lethum, ſic Iuno ait: occidet armis,
Mars Cruce, Phœbus aquis. Sors rata quæq; fuit.
Arbor obumbrat aquas, aſcendo: decidit enſis
Quem tuleram; caſu labor & ipſe ſuper.
Pes haſit ramis; caput incidit amne, tulique
Fœmina, Vir, Neutrum, Flumina, Tela, Crucem.

At quia Arbor ex tribus Animantibus infimam habet, & ex eà Carbones fiunt, qui modò ſuo more viuere dicuntur, igne ſcilicet metaphoricè animante, modò mori, cum extinguuntur; ecce quam egregiè nobis illos ſub ænigmaticis ambagibus repræſentat Scaliger, ad literas item Carbone ſignari ſolitas alludens.

Ænig. 37.

Infima quos olim florentes vita fouebat,
Viuentes, alia nunc ratione ſumus.
Mutabit ſolum tamen, vt nox atra, colorem,
Inſtituam, veluti lingua diſerta, loqui.

Sic & originem ſuam, finemq; & quid in ſyluis fecerit Carbo de ſe ipſo narrat apud lepidiſſimum Epigrammatographum Ianum Audoenum.

Epigr. Volum. 2. lib. 1. nu. 101.

Natus in igne fui, periturus in igne viciſſim:
Syluas abſumpſi dignus in igne mori.

Laqueos ſpeculationum ænigmaticos, quibus totquentur ingenia ægritudinem quoque corporum inuoluere, atq; adducere poſſe veterum inter exempla docemur; quapropter, *vt quos obſcuris victos ambagibus horis* præternaturales inter affectus decumbere viderimus, ijs mederi quoq; ſtudebimus; en ergò Medicinales Vſus Arboreos, quibus neutralitate medicæ conſtitutionis ſublata, perfecta triumphare valeat valetudo.

Oſ. 5. Ouid. in Ibin.

VSVS IN MEDICINA.

DEndroſcopus aduocet modò Medicum, cui quidem pro morbis contumacioribus quoque pellendis valida ille ſuppeditet Arborea Præſidia. Nam vt alimenta ſanis ſalubriora corporibus offert Agricultura, ſic ſanitatem ægris eamagis tutam, citam, atq; iucundam promittit. Ex tribus Medicæ facultatis partibus duas habemus, alteram διαιτητικὴν, alteramq; φαρμακευτικὴν quas Arborum fructuoſiſſima copia complet, quemadmodum videre licet apud Iatriæ Profeſſores Doctiſſimos. Cum autem hic nobis ſermo ſit futurus de Pharmacia præcipuè, quæ ab Arboribus in genere decerpi poteſt, ſeù quæ Arborum earundem ope ſubiectorum manifeſtiſſimè proficitur, Arbores dicere peterimus nobiliſſimas eſſe Dei viſibiles Manus, & quidem morborum atque amaritudinum, dolorumq; victrices *nonnè à ligno indulcata eſt àqua amara?* Sic enim ſacra loquitur Scriptura; eaſdemq; Arbores Regium planè Theſaurum dicemus felicitatum ampliſſimum, quià illæ Bonorum omnium optimum ſanitatem nempè poſſunt,

Cornel. Celſ. l. 1. c. 1 Gal. comm. 1. Hipp. l. 2. de rat. vict. in ac. c. 6.

Eccleſ. 38. Plat. Rhet.

A *Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis: nil*
Diuitiæ poterunt regales addere maius, cecinit ille,

Horat. 1. ep. 12.

Dicendum itaq; est in primis sæpè opus esse Medicamentis Eccoproticis, idest benignè laxantibus, aliquandò Catharticis, seù prauos succos purgantibus, Alioticisque sæpissimè, hoc est alterantibus, seù intemperiem aliquam emendantibus; nonnunquam Epicerasticis, succum optimum reficientibus, pretereàq; Vreticis, Vrinarijs nempè, Anodynis, dolorum sedatiuis, Repellentibus, & ex opposito euocantibus, seù extrahentibus, Deriuantibus, Intercipientibus, Reuellentibus, Maturantibus, Resoluentibus, Obstruentibus, Aperientibus, & mille alijs modis operantibus, vndè se extendit longè, lateq; Medici supremum Imperium, & propterea non vna, & simplici contenti esse debemus Medicina, neq; vni tantummodò Medicamini insistendum, ob complicatos, Multiplicesq; Morbos, qui indicata præscribere, atq; componere medicamenta verè mixta, & mixtim agentia Pharmacopæum, & Medicum compellunt. Necessitas exercitatos coegit Medicos, vt adnotauit Aetius, compositas pro compositis profligan-B dis morbis exquirere medelas, cum simplices Medicinæ scopos mixtos attingere nequeant. Quod si solis ex simplicibus morbi curarentur omnes, inanis, & supervacanea esset omnis medicamentorum compositio, & tamen plura sunt Medicamenta v aldè composita, idest pluribus ex ingredientibus coalita, vt Theriace, Mithridatium, aliaq; permulta ab omnibus vlla absq; controuersia acceptissima, experimentisq; certitudine quauis certioribus approbata, quorum omnium debet Medicus verè Medicus rationem reddere, causasq; necnon effectus nosse, tanquam is, qui plura debet operari necessariò, iuxtà id quod præcepit ipse Deus his præcisis verbis. *Da locum Medico, etenim illum Dominus creauit, & non discedat à te, quia opera eius sunt necessaria.* Et hic notandum dici *opera eius* in plurali numero, & non *opus eius* in singulari, quia non vnâ, sed multiplici operatione procedere debet Medicus in medendo. Homini non sufficit idē Cibus, & Potus, vt docebat Pater ipse Medicinæ Doctrinalis Hippocrates; singulisq; in Hominibus cum differat corpus à corpore; natura, id est temperamentum à temperamento, alimentum quoq; ab alimento differre debet, edicebat idem Hippocrates. Sic medicamentum à medicamento diuersam induet virtutem. Multæ adduntur rationes C à Serapione, cur medicamenta composita, & mixta in vsum medicum plerunq; deducantur, vt cum morbi complexi, & non simplices requirunt præsidium multiplex, dum scilicet simplex medicamentum non reperiatur, quod vires adæquatè contrarias morbo in se habeat, ita vt alterius ope indigeat minuente, vel adaugente alterā ex qualitatibus illis, à quibus Actio debellatrix morbi expectatur; vel corrigente aliquam ex secundis qualitatibns saporis, odoris, & similium, vel adiuuante applicationem, seù penetrationem curatricis virtutis ad partem affectam, nempè ad caput, oculos, cor, hepar, splenem, &c. mediantibus cephalicis, v. g. Ophthalmicis, Cardiacis, Hepaticis, Stomachicis, Pneumonicis, Articularibus, alijsq; huiusmodi analogicis plerisq; vt alteratio, emundatio, aut corroboratio partialis sequatur. Vrget porrò necessitas pestilentes vapores ab humoribus ipsis arcendi ope Alexipharmacorum, & medicinarum respicientium humores præcisè peccantes, aliàs actum est de Microcosmicâ Republicâ, eo prorsus pacto, quo in ciuilibus felicitatem publicam inficiunt venena dissensionum, &c. quæ nisi artificiosè tollantur absq; bonorum præiudicio, totum deperit bonum; sic Aristotele loquente. *Vt nihil citius corpus humanum inficit, quàm pestilentium vaporum cum* D *innatis humoribus copulatio; ità nihil velocius corrumpit ciuitatem, quàm peregrinarum opinionum admissio, in quo contagio, & venenum latet.* Est verbi causa Iecur, quod principaliter afficitur in Lue Venereâ; sanguinem malignis, & pestilentibus vaporibus infectum videns medicus, illi prospiciēdum ligni Guaiaci decocto, tanquam proprijssimo remedio iubet, atque determinat; & quià lignum hoc excedit aliquantisper in caliditate, illi adiūgendū optimè cēset lignum santalinū, & cichoreaceas herbas, Iecori quoq; symbolicas, aut alia attemperantia, & insuper habito respectu ad varia, quæ luem hanc subsequi solent symptomata diuersa quidem, varium ob gradum malignitatis morbi, variasq; ob dispositiones viscerum ipsius ægri patientis, alia commiscet artificiosissima methodo medicamenta symbolica, variéq; alterantia in finem sanabilitatis tutò, citò, atque iucundè perficiendæ; intendens præ cæteris, tanquam naturæ bonus imitator separare bonum à malo, vt hoc possit de corpore omninò extrudi, illudq; malis veluti ci-

Plin. l. 24. *c.* 1. vna Artium Imperatoribus quoque imperat.
Tetrabibli 4. *serm.* 2. *cap.* 25.
Gal. l. 1. *comp. med. gener. c.* 5.
Arist. l. 3. *politic.*
Eccles. 38.
Ibi Pater Sà interpretatur Pigmēta per cōfectiones ex diuersis speciebus.
Lib. de veteri medicinâ
Lib. de flat.
Lib. 7. *c.* 2.
Pol. l. 5 *c.* 3.
Botallus de lue venereâ cap. 29. *& omnes med.*

uibus ciuitatis in exilium depulſis pacificè confirmari; malè, immò peſſimè tunc iudi- E
cant,cum boni, & mali ſucci indiſtinctè ſimul eijci permittit; nam ſic vniuerſum quàm
maximè patitur corpus, illiusq; peruertitur non amplius ſperata, nec poſſeſſa felicitas.
Bonus nouit ipſe Medicus publicæ, & vniuerſali ante omnia incolumitati eſſe incum-
bendum emundando, rectificando, minuendoquè vbi opus fuerit, addendoq; è con-
trà ſolis in defectibus, ideſt ſucci naturalis in egeſtatibus, cum nil aliud ſit medica fa-
cultas radicaliter, & in ſui fundamento,quam *Adiectio*, & *Ablatio*; adiectio quidem
deficientium, & redundantium ablatio; ἰατρικὴ ἐςὶ πρόσθεσις, καὶ ἀφαίρεσις.) Artiumq;
Humanarum Præclariſsima; Proh quam multa noſcenda ſunt Medico! quamq; multa
vt admittantur, atq; vt fugiantur ab eò ſunt obſeruanda!

Fertilis Ægyptus rerum Medicamina miſta,
Optima multa, ſimul deterrima plurima profert.

Ità Magniloquus Græcorũ Poetarum Coryphæus canebat. Medicus hercle tanquam
Artifex ſenſatus, & tanquam Philoſophus bonus de omnibus diſcurrere debet,cauſaſq;
rerum detegere, & ſecundùm argumentationes veritati ſcientificæ conformes rationa- F
bilibus experimentis procedere, ſicuti Plato doctiſſimè adnotauit hoc pacto. *Eſt au-
tem talis, ô Charmides, vt caput ſolum curari nequeat, quemadmodum ſæpè ex peritis
Medicis audiuiſti; qui quoties aliquis dolore oculorum affectus eos conſuluit, aiunt non
poſſe oculis mederi, niſi prius capiti medeantur, neque caput abſque totius corporis medi-
cinâ poſſe curari, &c.* Et quod ſpectat ad curationem per purgantia medicamenta tam
neceſſariã in omnibus ferè morbis, eam medicus rei Herbariæ imperitus nunquam aſſe-
quetur. Prudẽs, & Doctus Medicus Botanicus cũ Hippocrate Pharmacorum actionem
in corpore futuram ità diriget, vt innocua non ſolùm, ſed ſaluberrima euadat; *etenim*
(ſcribit ille) *Pharmacum vbi corpus intrauerit, primum quidem ducit id, quod ex
omnibus in corpore exiſtentibus ſibi maximè ſecundum naturam familiare fuerit; dein-
dè verò etiam alia trahit, ac purgat, &c.* Ampliſſimam quidem Medicinalium Arborum
ſegetem nunc demetere nimis operoſum, atq; prolixum plus iuſto foret. Sat ergo ſit
aliqua ſeligere vniuerſalia præcepta, quæ tamen particularibus applicabilia ſint de faci-
li formulis medicamentorum in ſpecificis Arborũ ſingularum materiebus; & ideò præ-
rogatiuas aliquot Medicinales Arborum in genere tantum percurremus, ità vt Cereali- G
bus in medendo minimè ceſſiſſe Pomonam ſcripſerit Plinius, dum Vertumni Amaſiam
nobili hac Proſopopœia loquentem ſic fingit. *Ego ſuccum Vini, liquorem oleì gigno. Ego
Palmas. & Poma, totquè varietates, neque (vt tellus) omnia per labores aranda Tauris,
terenda areis, deindè ſaxis, vt quando, quantouè opere cibi fiant. At ex me parata om-
nia, nec curuo adoranda aratro, nec cura laboranda, ſed ſeſe porrigentia vltrò, etſi pigeat
attingere, etiam cadentia.* Syluanus quoq; adeſt, qui Pomonæ minimè cedens Syl-
ueſtres Medicinales Arbores quam plurimas indicare contendit, qui *ſyluas inter repta-
re ſalubres* ſolitus, liberalis quoq; felicitatis naturalis diſpenſator agnoſcitur, cui vide-
tur alluſiſſe Propertius

Lucus erat felix hederoſo conditus antro,
Multaquè natiuis obſtrepit Arbor aquis.
Syluani ramoſa domus.

Medicinis non modò carent, ſed abundant ſyluæ, quemadmodũ naturalis Hiſtorio-
graphus clariſſimè teſtabatur his verbis. *Nè ſyluæ quidem, horridiorq; naturæ facies Me- H
dicinis carent, ſacra illa Parente rerum omnium, nuſquam non remedia diſponente ho-
mini, vt medicina fieret etiam ſolitudo ipſa, &c. hinc nata Medicina, &c. Hæc ſola natu-
ræ placuerat eſſe remedia parata vulgò, inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus viui-
mus, &c.* Agrum herclè viuendi patrem non immeritò protulit Amphidamus; ibi enim
pluſquam in Scholis Medicinam edocemur, quando ab ipſiſmet brutis, quæ vnica natu-
ra erudijt, pleraq; medicamina didicerint Scholæ. *Hederâ Apros in morbis ſibi mederi,*
teſtatur Plinius. *Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleaſtro huic
veneno ſuo, &c. Palumbes, graculi, merulæ, perdices, lauri folio annuum faſtidium pur-
gant, &c.* Herbariam rem propterea ſucceſſiuis temporibus à Chirone Saturni, & Phil-
lyræ filio excultam, & adauctam ſenſere homines ſenſati, generoſumq; valdè cogno-
uerunt eſſe multis alijs præferre cognitionibus notitiam Herbarum, quemadmodum il-
le Virgilianus Iapis Iaſides, qui

Sci-

Hippocr. in lib. de flatibus, & lib. de Arte, & lib. de lege c.4.
Homer. Odyſſ. 8.
Hipp. lib. de probitate, ſeu decenti ornatu.
Plato in Charmide, vel de Tẽperantia.
Galen. 12. Aphor. cõmen. 17. & Auicenn. 4. pri. cap. 20.
Galen. l. 9. meth. med. cap. 15. & 7. method. c. 13.
Hipp. de natura Hominis.
Lib. 23. in princ.
Ouid. 14. metam.
Horat. l. 1. epiſt.
Propertius eleg. 4. l. 4.
Plin. li. 24. Hiſt. natur. c. 1.
Apud Stobæum.
Lib. 8. c. 27.
Plin. lib. 7. c. 56.

A *Scire potestates herbarum, vsumquè medendi*
Maluit, &c.

Virg. Æneid. lib. 12.

Sed audiatur Ioannes Khuenius in Zodiaco Medicinæ sic botanicam efferens Medicinam.

Zod. med. p. 1. l. 1. Aries dictus.

Præ cunctis medicina caput tantum Artibus effert,
Quantum luce sua reliquos sol prænitet Astris:
Quam sublimis honor, quam Gloria summa coronat.
Plus tamen in tanto illius splendoris honore
Pars ea laudis habet, doctoq; examine mentis
Nomina plantarum, & vires rimatur & ortus:
Illarumq; ideò Diuina scientia iuri est,
Et summi proles haud inficianda parentis,
Quam genuit, nobisq; dedit, quâ maximus Orbis
Nil habet vtilius, &c.

Incurabilem apagè curam quisquis sies medicamentorum facillimis ex Herbis osor; Periculosissimos non solum morbos, sed difficillimos, qui vult egregiè curare, ipse B Arbores conscendat, lignaq; apprehendat, & incurabilitatem superabit. Horeos propterea fructus in Elephantiasi præscribebat Aretæus Medicus Græcus admodum insignis. Nephritis morbus perniciosissimus tam benè, tamq; feliciter curatur à ligno quodam, vt famigeratissimum idem hoc sortitũ fuerit nomen Ligni Nephritici, cuius descriptio, & vtendi modus est huiusmodi ex Monarde. *Nobis etiam mittit noua Hispania ligni quoddam genus crassum, & enode, materie Pyri, cuius vsus iamdiù receptus fuit in his regionibus ad renum vitia, vrinæq; difficultates, & incommoda. Posteà experimento comprobatum est eius aquam in iecoris, & lienis obstructionibus vtilem esse. Illa autem hac ratione paratur. Lignum assulatim, ac minutim concisum in optima, & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit: cæruleum ideò dico, quoniam adulteratur alio ligno simili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur. Hac aqua assiduè vtuntur, & vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, sine vlla* C *humorum commotione, neque opus est aliâ victus ratione, quam temperatâ: aquæ enim sapor non magis immutatur ligni iniectione, quam si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum, & siccum in primo gradu.* Virtuosissima omnium medicamentorum nemo negabit Arborea esse, eaquè etiam durabiliora, & ad immortalitatem aliquo pacto facientia, quia ex Arboribus incorruptibilia Gummata, Resinæ glutinosissimæ discontinuationem quamuis morbificam vnientes, succi Balsamici suaueolentissimi, vitalibus principijs amicissimi, aliæq; partes tum essentiales, tum integrantes, quæ corpora humana impura emundant, aspera leniunt, arida humectant, & benigno rore perfundunt, feruidiora attemperant, humidiora confortant, laxiora corroborant, solidioraq; reddunt, frigidiora blando tepôre fouent, impura emundant, mediante Manna, Agarico, Cassia, Tamarindis, Mirobalanis, aliorumq; generis huiusmodi quamplurimorum. Si de Alterantibus ipsis medicinalibus, tam occulta, quã manifesta elementaria, & tam prima, quam secunda qualitate agentibus sit sermo, quodnam efficacius, & admirabilius medicamentum excogitari potest ipso cortice Quitensis Arboris ad febres, qui Cina Cina, & Hispanicè *Corteça para calençea*, paucis iam ab hinc annis inuentus, & sub D denominatione corticis Eminentissimi Cardinalis de Lugo circumlatus? illius puluerati simplicissima in liquore aliquo assumptio Alexicacus Hercules ab effectu dici potest monstrorum ignitorum domitor, atq; Paroxismorum febrientis Hydræ auerruncator, quibus epithetis iure perquam optimo insignitum fuit idem medicamen à præclarissimo, & doctissimo Viro Domino Hieronymo Bardi Iatrophilo Euchymico, & iandudum in Pisano Panathenæo Aristotelicæ, & Platonicæ Philosophiæ Professore, nunc verò in Alma Vrbe Principibus Viris, totiusq; Vrbis Literarum primoribus apprimè charo, qui eruditissimo illud idem comprobaturus est opere mox edendo, licet de eo quoq; scripserit egregiè Excellentiss. Gaudêtius Brunaccius Romanus Doctor in Physiologico Syntagmate anno duntaxat elapso Venetijs impresso. Tanti, & tam stupendi remedij modum particularem assumptionis hîc latere nolui, qui talis est.

L. 2. Curat. morb. diut. c. 13.

Nicol. Monard. in simpl. medic.

Arist. c. 27.

De Cina Cina, seu puluere ad febres capita X.

℞. corticis Cinæ Cinæ melioris notæ, idest nullius odoris, amariusculi, & subausteri sapo-

ſaporis, colore cinnamomeo, hirſutæ ſubſtantiæ, leuiſq; drach. ij. hæ tundantur, terantur; ſubtiliſſimè, perq; ſetaceam traijciantur, infundanturq;, & macerentur in vini albi cyatho, & per tres horas ante paroxiſmi inſultũ, vel dum febrile frigus, rigorue igneus incipit perſentiri aſſumantur vnà cum vino, & in lecto ſub pannis calentibus adiuuetur euocatoria eiuſdem pulueris virtus, à centro ad circumferentiam; atque paroxiſmi, totiuſq; febris prima vice remiſsio fiet, ſi non totalis extinctio, quæ ſecunda vice in pleriſq; febricitantibus, quartanarijs præcipuè, feliciſsimè, & admirabiliſsimè ſuccedere ſolet; quem effectum ita palpabilem, ab occulta licet qualitate pendentem, iuxtà Doctrinam traditam ab Eraſto conſiderantes, non hæſitabimus in credendo ijs, quæ narrantur à Scriptoribus rerum Indarum de tot mirificarum virium Arboribus ibi naſcentibus, vt ſunt Arbores *ſpinoſæ* in Inſula Hiſpaniola naſcentes pro cruribus vlceratis, & fractis; item Arbores Balſamiferæ nouę Hiſpaniæ virtutum penè incredibilium, quarum prima dicitur indigenarum illorum linguâ *Hoitziloxitl*, ſecunda *Anaconex*, tertia *Maripenda*; ex his liquoribus aliquando penetrarunt apud nos portiones aliquot, in quibus omnes Balſami veri prærogatiuæ inuentæ ſunt, quarum prima viſa eſt inenarrabilis ſuauitas, ſumma ſubtilitas, & puritas ſubſtantiæ, deindè communicatio quædam imputreſcibilitatis. Vtinam nobis frui liceret lignis Indicis frondentibus, ut Gummi *Tecomahaca*, vel Gummi *Caragna Tlattuebiloca*, vel *Liquidambari xochiocotzo Quarhutil*, quià cantharis, colicis affectionibus, tumoribuſq; tam internis, quam externis feliciſſimè medemur; immò etiam Phthiſicis, alijſq; ferè immedicabilibus morbis efficaciſſimè occurreremus. Sed vt nullus relinquatur dubitationi locus circà compoſitorum medicamentorum efficaciam, & vſum ægris vtiliſſimum ſimul, & neceſſariſſimum, pro teſtibus huiuſce practicæ, & clariſſimæ veritatis audiamus Antidotaria, & Pharmacopæas omniũ penè Europæ Academiarum, & præclariorum Ciuitatum, innumeroſq; Therapeuticos Scriptores à tot ſæculis vbiq; florentes euoluamus, & ex noſtris Scriptoribus Bononienſibus Medicis, qui à quadringentis amplius annis Medicinalium Practicarum Volumina edidere interrogemus Betruccium, Mundinum, Thadæum, duos Varignanas Bartholomæum ſcilicet, atq; Gulielmum, duodecimi ſeculi Aeræ Chriſtianæ Medicinalia lumina præclariſſima, itemq; Albertum Zancarium, Chriſtophorum Honeſtum, Franciſcum Zenellum, Thomam de Argentis, Petrum Tauſſignanum, Argellatam, Turam de Caſtello in ſubſequenti ſæculo famigeratiſſimos, ſimiliterq; Bauerium in ſeſquidecimo ſæculo, Garzonium, Leonium, Morandum, Sauium, & Montium Doctrinarum medicarum ſapientiſſimos, vt omittam adhuc celebriores, & numeroſiores in ſæculo ad præſens noſtrum antecedenter proximo vnanimiter ſtantes pro Pharmaceuticæ Medicinæ dogmatibus hucuſq; omnem citrà controuerſiam admiſſis, & comprobatis, quibus teſtimonijs ſi aliquid ponderis addere poſſe exiſtimaretur Auctoritas ſupremarum in Eccleſia Dei dignitatum, accederet Eminentiſsimus Vitalis de Furno S.R.E. Cardinalis, Epiſcopus Albanenſis, Medicus famoſiſſimus, anno Domini 1100. qui Volumen ſatis magnum conſcripſit ſalutarium remediorum, & curationum ad totius humani corporis morbos, & ægritudines, quod in folio integro impreſſit Moguntiæ anno 1531. Iuo Schoeffer. Supremam tandem venerationis metam præſcriberet Sanctiſſimus Pontifex Ioannes XXI. Petrus anteà Vlyſipponenſis Medicus practicus exercitatiſſimus, & pijſſimus, in ſuo libro inſcripto *Theſaurus Pauperum*, omnium infirmitatum remedia à capite vſq; ad pedes complectens, & enumerans. Sed vt lapidẽ omnem pro Pharmaceuticæ Medicinæ cõfirmatione mouiſſe videamur, lapidis illius meminerimus, qui in Arboribus aliquibus quandoq; reperitur, vel illis congenitus, vel illis amiciſſimè, & intrinſecè conſociatus ad cõtinẽdos in mulieribus partus admirabiliſſimę efficientię agnitus, & cõprobatus; Id naturali atteſtante Hiſtorico. *Inueniuntur in quibuſdam, ſicuti in marmore centra, id eſt duritia cl auo ſimilis, &c. & quædam fortè accidunt lapide comprehenſo, aut recepto in corpus, &c. ferunt lapides ità inuentos, ad continendos partus eſſe remedio.* Cum autem ſatis de Arborea Pharmaceutria ſit actum, æquum eſt vt Diætetica Oeconomia in medium adducatur.

Tho. Eraſtus de occult. medic. propr. c. 24.
T. 3. nauig. pag. 68.
Nardus Antirech. l. 3. rerum med. nouæ Hiſp. cap. 11. 12. 13. & 14.
Rechius l. 3. rer. med. N. Hiſp. ca. 16. 17. & 18.
Monard. ca. 2. 3. & 8.
Medici Auguſtani, Baſilieſes, Bergomenſes, Bonon. Colonien. Ferrarien. Florentini, Romani, Veneti, &c. & qui citãtur in Antidot. ſpeciali, & generali Vueckeri.
Ex Bibliot. Bonon. inſcripta Mineruali.
Bonon. Ciuium Anademata.
Plin. li. 16. c. 39.

E F G H

A

VSVS IN ALIMENTIS.

MAximas vtilitates ab Arboribus humano generi promanantes nullis alijs verbis exprimere maluit Plinius, quàm sequentibus. *Summum Munus* (inquit ille) *Homini datum Arbores, Syluæquè. Hinc primum Alimentum.* Ab Arboribus namq; primæuas gentes integrum expectasse victum, sacrarum paginarum veritas nos edocet, in quibus habetur Homini statim creato indictam fuisse fructuum comestionem. *Ex omni Ligno Paradisi comede; de Ligno autem Scientiæ boni, & mali, nè comedas.* Innocentissimus hinc ciborum omnium videtur esse Arboreus fructus, sanitati non solùm corporis, sed incolumitati quoq; morum conferens, vtpotè qui facilimè transeat in aliti substantiam, nec illos edat effectus, quos parturit ipsa caro, ipsaq; edulia valdè composita inducunt, quæ multis implicita sunt morbosarum causarum difficultatibus

Lib. 12. in Prologo.

Gen. cap. 2.

B

---- Nam variæ res
Vt noceant Homini credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit; at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoquè tumultum
Lenta feret pituita; vides, vt pallidus omnis
Cœna desurgit dubia? quin corpus onustum,
Hesternis vitijs, animum qnoque prægrauat vnà,
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ.

Horatius Satyra 2. lib. 2.

Conuiuium vix sinè culpâ celebrari potest (diuus aiebat Gregorius) cuius sapientissimus sensus cum ethnici licet poetæ sapidissimo perbellè concordat

1. Moral.

Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora, sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæquè in vitibus vuæ.

Ouid. lib. 15. Metam.

Ferinus quidem excluditur cibus hominibus improprius, & quem fortissimi solùm vix pati possent, quemadmodum doctissimè discurrebat Cous præstantissimus ille Medicus, *Neque ipsam sanorum diætam, ac alimoniam, quâ nunc vtuntur, inuentam fuisse censeo, si sufficeisset homini idem cibus, ac potus, qui boui, ac equo, ac omnibus alijs præter hominem, veluti sunt cætera nascentia, fructusq́; ac herbæ, & fœnum; Ex his enim nutriuntur, & augescunt, & illæsi degunt, non indigentes aliâ diætâ. Quanquam ego sanè ab initio etiam hominem tali victu vsum esse putem. Quæ verò nunc inuenta sunt edulia, multâ arte excogitata; & multo tempore producta esse mihi videntur, quum multa, & grauia ex forti, ac ferino victu homines paterentur, qui intemperatus, & magnas vires habens ingerebatur, &c.* Folia, caulesq́; herbarum, nec non Arborum frondes, cortices, syluestresq́; fructus belluis tantum ipsa destinauit natura

C

Hippocrat. de Veteri Medicinâ.

Pascitur in magnâ syluâ formosa iuuenca, &c.
---- Victumquè feres, & virgea lætus
Pabula; nec tota claudes fœnilia bruma.

Virgil. Georg. lib. 3

Ità vt in maximâ solùm necessitate ad hæc sit recurrendum, quemadmodum Petelini, dum ab Annibale obsiderentur faciebant. Sed mitiorum Arborum fructus maturi, innocentiq; artificio correcti, si non ex toto, maiori saltem ex parte ditiores quoq; felicioribus in sæculis alebant.

ex Athenæo

D

---- Tum pensilis vua secundas,
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.

Horat. ser. lib 2. sat. 2.

Quæ Bellaria, fructuumq́; suauiora libamina Bœotij in Hypato Monte Ioui immolabant. Non defuêre tamen Populi, qui fructibus Arboreis omnimodè victitarent, ex quibus siccis, & tritis massas, & panes conficiebant, inter quos Medi Septentrionales à Strabone numerantur; *ex malis siccis (inquit ille) ac tritis massas conficiunt, ex amygdalis tostis panes, è radicibus quibusdam vinum expromunt.* Alij etiam ex dulcibus medullis cacuminum Arborum, & præcipuè Pinorum, quæ cerebrum vocant, viuunt, vt Lapones Populi pariter Septentrionales, Alij ex Arboribus inter corticem, & librum incisis lacrymas potabiles colligunt, ex earundemque fructibus panes, & corticibus

Pausanias

L. 11. Geog.

Olaus mag. lib. 12. Hist septent. c. 4

Id. ibid.

cibus tegumenta ſibi conficiunt. Poſſent nihilominus tempore magnæ caritatis annonæ fieri ex Fructibus noſtratibus ſapidiſſimi, & nutrimentoſi Panes, qui potum inſuper ſui decocto pauperibus ſuppeditarent, cuius hæc eſt deſcriptio à me tradita iam ante decennium in libello quodā Formularis Oeconomici, & Medicinalis pro pauperibus. ℞ fructuum cuiuſcunq; generis carnoſæ, & humidæ ſubſtantiæ, ſiuè Horeorum, ideſt Solſtitialium, ſiuè Autumnalium benè maturorum, & ſaporis non amari, nec ingrati q. libet, ij ſecentur in plures partes, exenterentur, & ſimul à putaminibus, aliiſq; durioribus particulis liberentur, exiccentur, vel ad ſolem, vel in clibano, ita vt corrumpi, aut mucorem contrahere minimè poſſint, & ad vſum ſeruentur, vt tali pacto in Panes vertantur. Prædictorum fructuum sic conditorum accipiatur ſufficiens quantitas, hæc in aqua fluuiali bulliat ad teneritudinem, decantetur aqua, quæ ſaporem vinoſum, & odorem habebit, craſſa materies pinſetur, illiq; addatur farinæ frumentaceæ, vel alterîus frugis modica portio; ſubacta demum in orbiculares panes, vel placentas efformabitur, & in furno coquetur ad pauperum ſuſtentationem meliorem, ideſt ciuilem in Vrbibus quoque. His panibus fortè cedent Hyperboreorum vltrà Riphæos montes habitantium inconditi Fructus Arborei, quibus effera gens illa victitat, idemq; dici poterit de Maſſagetis carpophagis, deq; Caduſijs fruges ſpernentibus, vt ſolis adhæreant in comedendo Arboribus.

Plinius, & Solinus.

Strabo l. 11 & Plutarchus in Artaxerſe.

Cedent facili ſimiliter negotio ſapori noſtrorum Fructuum vinoſo Succi illi

Arbo-

A Arborum quarundam Sumatræ Insulæ, atq; panes Arborum Fanfur in India farinam fundentium. Quod si Cyclopum giganteæ naturæ gentium alimenta solos fuisse fructus Syluestres ex Platone traditur: asseri quoq; potest secundum Hippocratis Doctrinam fructus huiusmodi à veteribus robustissimis superatos potuisse longæuitati conducere; *eos verò, qui* (sic loquitur Hippocrates) *victum illum superare poterant longiori tempore durasse, ac restitisse*. Fructus tamen mitiores delecti, & conuenienter adaptati, stomachis, etiam non ità validis, salubritatem contulere semper, quorum bonitatis, & gloriæ fama vsq; ad Trajani tempora (vt adnotauit Athenæus) perdurauit. Rudiores Homines ingeniosis procul à laboribus durius', & inhumanius quidem viuebant, vsquequò Cœnæ Deûm, Cœnæ Saturniæ dictæ, Philosophicæ, Platonicæ, Terrestres cōpendiosæ fuerunt, & nondum Dapales, Epulares, Ganeatæ, Vnctæ, Adipales, Saliaresuè, & aliæ luxoriosæ nimis, acceptiores factæ.

Tom. 2. Nauig. Ind. 5216.

Valleriola enarrat. medic.

Hippocr. de veteri medicina.

Contentique cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus, Montanaque fraga legebant,
B *Cornaquè, & in duris hærentia mora rubetis,*
Et quæ deciderant patulâ Iouis Arbore glandes.

Ouidius lib. 1. Metamorph.

Sed fortunati nimium Doctioribus in Sæculis, si sua Bona norint Homines, verè pronunciari possunt, dum frugalitatis, quæ Virtutum omnium Mater est amantes non Ventri, nec Veneri, verum saniori Menti indulgere nouerunt, ruralium opum collectrici.

D. August. de vita Beata.

Quâ frugi mensæ longum condire per annum
Multigenas possit villica docta dapes.

Marcus Tullius Berrous Bononien. l. 9. Rusticorũ

Ruri propterea degere possunt suis temporibus Ciues, non ad profundendas peregrinas opes, sed ad indigenas colligendas.

Ipsa suas merces manibus Pomona benignis
Profert, & pleno copia læta sinu, &c.

Innocentibus vtiq; licebit frui delicijs, etiam sensuum ipsorum minimè rebellium, seù alienorum ab ipsà ratione. Mente reuoluant Philocarpi, hoc est fructuum amantes, ex solis florum, frondium, & fructuum odoribus integros Populos viuere posse, vt sunt Astomi ad Gangis initia tellurem habitantes; memorent quoque nil esse quod promC ptius, atq; facilius debilitatas ægrorum recreet vires, refocilletq; quàm fructuum, frondium, & florum odores, colores, atq; sapores. Qui tempore æstiuo sub Arbore virenti recubat, non negabit se cuncta prospicere viridi quodammodò imbuta colore, visibiles quia species vndiq; diffusæ actiones imprimunt in rebus mirificas, multoq; sensibilius subtilissimas materiei virentis, Arboreæq; portiones odoratui communicari vtiliter experietur, à quibus spiritus refici, & instaurari possunt ad delectationem, sanitatemq; sapidissimè custodiendam; nam odores saporibus valdè sunt affines, qui communibus indigitari possunt cognominibus, vt dulcis, amari, grati, molesti, suauis, vel grauis, styptici, vel acerbi, alijsq; pluribus huiuscè censsus appositis. Doctissimè quidem Gassendus difflationem quandam spirituum, vt in generatione Animatium fit, esse odores Plantarum disseruit, ex quo in Indicis Columbi syluis vndiq; & per totum odoratissimis plurimas exhalationes huiusmodi cōtinuò fieri, & gaudia, simulq; diuitias prorogari credēdum est. Chiron Centaurus Seruio auctore, Achillem solis herbis, & fructibus aluit, atq; educauit. Item Allobij Sarmatũ Populi Arborum Baccas inter edulia connumerant. Æthiopum autem Rhyzophagi, idest Arborum radices alimentarium in vsum conuertenD tes, Radices ipsas ex selectioribus Arboribus decerptas in farinam terunt, & dein cogũt in placentas, & teneriores Arborum ramos pro opsonijs quærunt. Hoc idipsum Arcades præstare solebant, vt refert Pausanias in Arcadicis. Q. Curtius refert Alexandri Exercitum olim ad Indiæ maritima omnium rerum indigum solis Arborum radicibus victitasse. In Scythiæ montanis Homines quosdam caluos adesse habemus ex Herodoto, qui ex solis Arboribus viuunt Ponticis dictis, quarum fructuum humorositatem lingũt, & potant, crassitudinem autem in massas redactam comedunt. Reliquos mores Hominum ab Arboribus prouenientes, qui genere varij sint, atq; tot veluti Respublicas generatim respiciant in reliquis rubricis pertractabimus, & qui ad Domesticas, Ciuiles, Militares, Sacras, Nauticas, Theatralesq; consuetudines explendas, ornandas sint satis.

Plin. l. 2. Cæl. ant. lect. lib. 24. cap. 21.

Arist. l. 2. de sensu, & sẽsil. c. 21.

Id. l. 2. de anima t. 72

Scalig. Exercit. 297 sect. 2.

Arist. l. 2. de Anima c. 9.

Gassend. de Inanimis.

T. 3. Nauig. de scr. P. Martyr.

Clem. Alex. in stromat.

Diod. Sicul. l. 3. rerũ antiquarũ c. 1

Herodotus lib. 4.

Plato de Rep Arist. polit. 3.

VSVS

VSVS OECONOMICI.

Lib. 16. c. 4.

ARbores, quæ odore præcellunt, Æternitate quoq; præstare docuit Plinius, quæ ideò præ cæteris expetuntur ad arculas, abacosquè, aliaq; instrumenta œconomica pro conseruatione vestium, numorum, aliarumque rerum prætiosarum fabricanda, quia tempus edax rerum, atq; inuidiosa vetustas vix quiquam officere ijsdem valent cariem minimè timentibus. Acernæ, & Citreæ olim præciosissimæ mensæ, nunc Nuceæ vsitatissimæ, cum omnis generis vtensilibus domestico cultui addictis, ac circa propriam materiam Artifices ipsos arcularios, abacariosuè, quorũ est dolare, secare, & terebrare, subscudibus, & retinaculis elaborata ligna coniungere, fatigant. Rustici tamen flexiles Arborum cortices pluris æstimant, quàm odorata quęque Thymiamata; ex ijs enim vasa, corbesquè, ac patentiora quædam instrumenta messibus conuehendis proportionata, vindemijsq; aptissima construunt, quêis integra suarum fortunarum rota reuoluitur. Stipites quoslibet ijdem rustici sectantur, & truncos, fustesq; humi defigendos, necnon scipiones nodosiores vice satellitum latus stipantium, vel vestigijs hærentium adamant; inemptis quantum possibile est supellectilibus affatim vtentes. Rudibus insuper virgis, & impolitis instructi sunt rustici, vt & hastatis falcibus ad Arbores corrigendas, & ligneos truncos, siuè ramos virentes mancipandos armati, hastulas ligneas, virgasuè ij Bubulcorum, non autem Lictorum, vel Pædagogorum (quorum vtrunque genus hominum impensè oderunt) tanquam sceptra tractant. Plaustrorum suorum, curruum, & birotiorum Rotas, tardigradi Bootes terreni, valido sub pondere gementes fascium, lignorum, vini, pomorum, &c. ducunt ad Vrbem. Et quoniam rustici palam operari debent, & sub dio, eorum Plaustra denominationem sumpsêre ex eo, quod ab omni parte sint palam, id est absq; operculo, vel vmbraculo, aut aliâ structurâ, quæ latera, cœlumq; claudat. Hæc plaustra dicuntur etiam claustra, vel clostra, vt aliqui volunt, per antiphrasim, quia minimè sint clausa, atque etiam *sarraca*, Græcè ἅμαξα (quamuis Hamax intelligi potius debeat illud vehiculi genus, quod diceremus *Calesso*) dum elongantur, & fortissima fiunt pro longissimis lignis, & ponderosissimis lapidibus subuehendis.

Vitruu. Architect. lib. 10. cap. 10.
Plin. lib. 16. cap. 9.
Plutarh. de Repub. ger.
Martial. lib. 10.
Cato de re rust.
Aul. Gell. l. 2. cap. 21.
Iuuenal. Satyra 3.

---- Longa coruscat
Sarraco veniente Abies, atque altera Pinum
Plaustra vehunt.

Id. Satyr. 5

Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.

Vulgò dicuntur *Carrettoni*, siuè *Carrubli*, quorum validissimi esse debent axes

-- Valido nitens sub pondere faginus axis.

Virg. Georg. 3.
Cato de re rust. c. 23.
Iuuen. sat. 8

Eademq; *plaustra*, vel *clostra* varijs modis accommodata, iuxtà varios gentium mores, dicentur identidem *Bennæ* Gallicæ, modò *Epirhedia*, atq; *Esseda* Belgica

--- Tritoquè trahunt epirhedia collo
Belgica, vel molli melius feret Esseda collo.

Virg. 3. Georg.
Colum. lib. 2. c. 8. sulcos. aquarios Elices vocat.

Infima vehiculorum rusticis sint tandem Monorotia *Curricula*, item minimè rotatæ *Trahæ*, vel *Eliceæ*, cum sic Tabulas, vel Trabes terram sulcantes, vice rotarum habeant, & lignea iuga boum, ligneasq; iumentorum postilenas, aut clitellas, quę montuosis in locis in promptu semper habentur. Nobilibus in delicijs erunt *Rhedæ*, quas currus leuiusculos, & ornatos dicere possemus cameratos, Arceras, de quo vehiculi genere loquuntur Leges XII. tabularum. SEI IN IOVS VOCAT SEI MORBVS ÆVITASVE' VITIOM ESCIT QVEI IN IOVS VOCABIT IVMENTVM DATO, SEI NOLET ARCERAM NE STERNITO. *Carozze* Italicè dicuntur, seu *Carpenta* antiquitus, & *Cocchi* vulgò à Carmentâ Euandri matre inuentrice.

Ouid. lib. 1. Fastorum

Nam prius Ausonias matres Carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

A quibus Carpentarij Fabri, vt & Carpentarij, equi dicti sunt, à quorum numero equorum vnijugæ, bigæ, trigæ, quadrigæ (ligneis quandoq; loramentis, quibus equorum colla circumdantur trahendæ, vt vnijugæ singulariter) omnes veloci quidem motu præditæ, sed facillimè euertendæ, si binario rotarum numero diminuto constent,

A *Cisiæ* tunc appellatæ, quod habetur ex I.C. monitu, atq; animaduersione in *L. item quæritur, ff. locati, & conducti*, vbi legitur *si Cisiarius, dum cæteros transire contendit, Cisum euertit, & seruum quassauit, vel occidit, puto ex locato esse in eum actionem; temperare enim debuit*. Non autem tam obnoxia sunt euersioni Vnijuga illa Birotia Gallica nouissimæ inuentionis, quæ Lecticæ, & Currucæ officium præstando pernicis sunt motus, & vulgò *Rolantini* vocantur, nobilibus tantum viris inseruientia. Sed haud mirandum est ingenij deliramenta in dies multiplicari. Diuitibus porrò sua relinquamus, alia prosecuturi. Agrestium verò studia, non immorentur literarum speculationibus, sed libros, & codices, tabulasq; Arborum materialiter euoluant, veluti sunt instrumenta pinsendi panes, cannabimq; elaborandi, quæ ἀπὸ τοῦ γράμματος *Gramme* vulgò dicuntur, quia ex eorum motu variæ literæ effigiatæ conspiciuntur, & præcipuè A. N. M. Pugillares ligneas Tabellas exscribendas, & custodiendas Tabellionibus, & Magistratibus relinquant, vt & Pyctacia Iudicum selectorum nomina semper parere parata. Ligneis tribulis, & triquetris tribulent paleas rustici, bicornibusquè, & furcis stramenta exagitent. *Exacuunt alij vallos, furcasquè bicornes*.

Lectico currucæ moder nissimæ.

ap. Lãprid. de Alex. vi. Colum. l. 2. cap. 21. Varro l. 1. c. 52. Virg. 1. Georg. T. Liuius Hist. lib. 1. Callystratus I. C. Cato de re rust. lib. 2. c. 19. Colum. lib. 12. c. 50. Cato de re rust. c. 130.

B Caueant tamen accuratè ne in furcas, trochleasq; & rotas, reorum scilicet supplicia impingant procul à furtis, & grassationibus iuxtà *L. capitalium. §. famosus. ff de pœnis*; Ligneis iugis iungant boues, terrarumq; iugera subigant, sed ciuiliũ Legum iugum ferre libenter addiscant. Fungis Arboreis lucubratis, id est ad concipiendum facillimè ignem adaptatis sese excitent ad primas, atq; ad postremas in eodem anno laborum interminabiles metas, id est ad conuertendam terram, fructusq; iam collectos in vtiliorem formam redigendum. Circà machinamentaria Porcula, seù Torcula, Prælauè olearia, seù vinaria insudent, antelucanis præcipuè in horis, in quibus quoq; Acapna, nempè ligna combustibilia selecta ligneis Epischidijs scissa, quæ fumum quam paucissimè de se mittant, curribus imponent in vrbem ad Dominos transuehenda. Ligna itidem coquant costilitijs suis in tabernis, de quibus *Iulius Capitolinus*, & I. C. Vlpianus in *Leg. ligni appellat. de Leg. 19. & ff. de verbor. significat. L. carbonum §. sed & titiones*, Artificibus Vrbanis, vel Anthracopolio publico vendenda; vt & alia ligna variè præparata ad vsus quamplurimos Rustici Mercimonij causa in Ciuitatem comportabunt, Lignei

C vt sunt maximi Limbi pro Dolijs amplissimis, & nobilissimis fabricandis, qualia sunt nostratia, de quibus Strabo. *Quanta verò sit vini vbertas Vasa ipsa pronunciant, è lignis nanquè fabricata, domiciliorum magnitudinem excedunt*. Rusticos intrà parietes licet illis ad impendium æris quamminimum instrumenta lignea cuiuscunq; generis absquè metallicis adiectionibus fabricare, vt *Rutabula* pro excoquendis in furno panibus, quæ & memorat Columella. *Sublata lampade rutabulo ligneo*, vtq; *Rutra* aruorum aratoria, & complanatoria simul, atq; etiam vomeres, vt Lithuani faciunt.

Lib. 3. Geograph.

Col. lib. 12. cap. 18. Alex. Guagninus in descrip. Lithuaniæ. Vig. Georg. 1 M. Varro. Fest. Pomp. In Inf. c. 34. Grap. l. 2. de part. ed. Plin. l. 19. cap. 4. Fest. & Plin l. 7. c. 50. & l. 8. c. 40. Boccat. n. 9. §. Satyra 6. Iuuen. & Alex D. G. l. 3 c. 26. Mart. in Apoph.

> *Quid dicam iacto qui semine cominus arua*
> *Insequitur, culmoque ruit malè pinguis arenæ*.

Vtq; Scalæ sunt ex teretibus lignis cum interpositis gradibus, quæ duplicatam aliquandò præbent scansionem pro delicatulis educandis Arboribus; vtq; *Calopodia*, *Calonesuè*, hoc est calcei lignei vulgò *Zoccoli, ò cospi* quasi cæspites lignorum; & ad eundum lutulentas nimium, cœnosasq; per vias *Grallæ*, quæ Græce καλόβαθρα, vulgò nostrorum *Zanchi*, quæ vox significat crus antiqua voce Italicâ, vt apud Dantem

> *Volta la testa oue egli hauea le Zanche*.

D Hinc *Grallatores Calabatrarij*, qui fustibus inambulatorijs sibi suppositis *Grallatorio* gradu latissimo incedunt. Sibi quoq; fabricent Rustici *Palas* à pangendo dictas mutatâ litera n. in l. secundum *Varronem de L. lat. lib.* 4. Item vrnaria, siuè aquariola, & lauatrinas, ac situlana ex ligno; in suisq; villicis compitis Machinamentarios Telones, seù Tolenones, Ciconias quoq; dictos erigant ad aquas è puteis paruo negotio extrahendas. Tempora cessationum, seù intermissionum à laboribus culturæ agrariæ varia pro se ipsis, ac pro ciuibus in vniuersum, seù etiam pro infimi ordinis hominibus, erunt opera tornatilia crassiora ex circunuolutione lignei Manphur loro alligati, vt sunt fusa agrestia, coli, ligneæ patinæ, simpuuia, idest calices ad bibendum, de quibus Iuuenalis *Simpuuium ridère Numæ*, Cissimbia vini synceritatem probantia, Pyxides, loculiq; lignei ignobiliores, quos Martialis tetigit.

> *Non decet argentum, vilia ligna ferant*.

L Item

Item ſcamna, ſcabellaq; ſimpliciſſima, & ligna canaliculata, quæ tectorum ſtillicidijs ponuntur imbrium colligendorum gratiâ, vulgò *Doccie*. Tripodes quoq; & ſubſellia antiquiſſimi moris, ſcamna videlicet, clinopodia, columnæ, aſſerculi Euandrei cubilis, quod ſtratis *effultum folijs* antiquitas vidit, quando.

---Congeſtæ ſtruxère cubilia frondes.

Quibus addi poterunt minimè artificioſæ Arculæ, capſulæq; præ foribus templorum affixæ, vbi colliguntur eleemoſynæ fidelium pauperibus erogandæ, quæ Græcis Gazophylacia dicebantur, vndè illud emanauit Prouerbium, *inops vetula ditiſſimum Gazophylacium*, apud Ethnicos quoq; in vſu, antè illorum Deûm matris fictæ delubra; vnde Ouidius.

Antè Deûm matrem cornu tibîcem adunco
Cum canit, exiguæ quis ſtipis æra neget?

Rudioribus tantum ſe à natura deſtinatos eſſe muneribus ſciant Agricolæ, qui ſubceſſiuas horas miniſterijs, quæ non ſunt propria ipſius Agriculturæ dicare debent, & non alias; ſic *Varos*, ſeù *Vaſſos* pro ſeruitio nobilium elaborare poterunt, ideſt furcillatos baculos pro aucupijs, de quibus Lucanus.

---Diſpoſitis attollit retia varis,

Quibus vallantur loca ad irretiendas aues, quadrupedeſq; minores. Theatrales contenti ſint Ruſtici præparare ſudes pro ſpectaculis nobilium, quales ſunt illæ, quæ ambarualibus in Feſtis ſcandendæ pueris infimæ plebis præmio impoſito apud nos Bononienſes proponuntur, qui luctatorum Haphe contrà nimiam ligni lubricitatem ſe muniunt. Segmentata relinquant ruſtici exactiſſimè concinnanda opera verſicolorum lignorum vrbanis doctis, & exercitatis Artificibus, qui pulcherrimis lignorum bracteis dædaleas verè figuras admirabiliſſimè perſpiciendas æternitati cōcedunt, quemadmodum in ſedilibus magni Dominicanorum Chori Bononiæ apparet, multiſq, alijs in locis. Fritillos ruſtici omninò declinent, atq; deuitent, ceù ſumma infimæ ſortis hominum ludibria, nec machinis quibuſuis nobilioribus vrbanis ſeſe immiſceant agricolæ, ni propriæ valedicere velint felicitati. Sat eſſet, immò pluſquam ſatis haberetur, ſi ruſticis innoteſcerent ligna cotis vicem ſuſtinentia, quæ Indicæ Arbori à Cluſio deſcriptæ reſponderent; vel ſemina Arborea pannos dealbantia, quæ ſimilia eſſent aliqualiter ſeminibus Indicæ *Arboris* dictæ *Saponis*, & *Pater noſter*; & tandem partes omnes Arboreas probè exploratas haberent, quæ colorandis Oeconomicè lineis, laneiſuè pannis, ad rem veſtiariam perficiendam conducant, de cuius primâ origine mox verba faciemus.

Virg. 8. Æn. — Luca. lib. 9. Pharſal. — Lib. 1. de Pōto. eleg. 1 — Cluſius in Exotic. lib. 1. cap. 8. — Hiſt. gener. Ind. T. 3. Nauigat. l. 9. c. 5. — Lib. inſcr. Plico dell' Arte del tingere. Venetys Impr. 1611. in 4. fol.

VSVS VESTIARII.

Arborum latiora folia prima fuere hominibus veſtimenta; habetur enim in libro Geneſeos Protoplaſtem noſtrum Adam, vnâ cum Vxore, ſibi ex Arbore Subligacula feciſſe. *Conſuerunt folia Ficus, & fecerunt perizomata.* Quarè furti aliqualiter accuſari poſſent hominum manus, quę Arboribus contrâ exemplū primi Parentis vt plurimum parcentes, reſecant ab Animalium pellibus lanas, quas natura parens ijſdem ad propriæ vitæ tutelam dederat, etiam ſi lanigeras veſtiarijs ſtaminibus dum ſpoliant Belluas, id præſtent innocentiſſimè, cum villorum productio fuerit facta non in gratiam Arborum, quas ſola ornant, veſtiuntq; ſufficientiſſimè folia, ſed in ſolius hominis commodum, atq; vtilitatem. Arbores iſtiuſmodi quaſdam eſſe agreſtes in Indijs tradit Herodotus, quæ lanam pro fructu ferunt ouillæ, tum bonitate, tum pulchritudine præcellentem, quâ Indi paſſim vtuntur pro veſtimentis. Non deſunt Arborum Indarum cortices, quos totos natura neuit innumeris conteſtos, & coalitos Phyſicis lineis æquiſſimis, rectiſſimiſq; quibus artificioſa quælibet textrina perfici poteſt, clariſſima cuius ſimplicis, & compoſitæ rei publico in Muſæo habemus exempla; nam cortices habemus ſubſtantiæ filatim reſolubilis, ideſt filamentoſæ totaliter; & mantilia ſimiliter habemus ex his filis Damaſceno opere textorio concinnata. Scriptoribus ideò facile credemus circà veſtes in Arboribus primò natas. Indorum quidam ſyluicolæ appellati, omnium apud illas nationes (inquit Strabo) honoratiſſimi ſunt, *ex eo, quod in ſyluis degant ex frondibus, & ſylueſtribus fructibus viuentes, veſtes ex Arborum corticibus*

cap. 3. Gen. — lib. 3. Hiſtor in Thal. — Strabo lib. Geograph. 11. & 15.

A *ticibus habeant, &c. ijdem vestes infectorijs venenis tingunt, quæ colorem habent indelebilem.* Apud Gaditanos *circà nouam Carthaginem* (idem habet Auctor) *Arborem esse, quæ de spinâ corticem emittat, ex quo telæ pulcherrimæ conficiuntur* (additque) *huic quidem Gaditanæ nos in Ægypto in ipsa ramorum curuaturâ similem perspeximus, cæterum fronde dissimilem, & infructuosam. In Cappadociâ quoquè è spinis collecta texuntur;* ex quibus telis, varios secundum gentium mores, subuculæ, thoraces, femoralia, tibialia, pallia, cingula, collaria, pilei, manicæ, calcei, stragula, culcitræ, lecti, lintea, sindones, mappæ, mantiliaq; fiunt. Seres Populi sericum inuenere super Arbores, & ex Arboribus natum; vermiculus nanq; bombycinus ex Mori Celsæ Arboris folijs victitans, ex ijsdem pretiosa vellera intrinsecè, & verè trahit, de quibus Populis Ammianus Marcellinus hæc habet. *Agunt autem ipsi quietius Seres armorum semper, & præliorum expertes, vtquè hominibus sedatis, & placidis est otium voluptabile, nulli finitimorum molesti. Cæli apud eos iucunda, salubrisque temperies, aeris facies munda, leuiumque ventorum commodissimus flatus, & abundè, syluæ sublucidæ, à quibus Arborum fœtus aquarum aspergintbus crebris, velut quædam vellera mollientes, ex lanugine, & liquore mixtam* B *subtilitatem tenerrimam pectunt, nentesque subtegmina conficiunt sericum ad vsum ante hac nobilium, nunc etiam infimorum sine vlla discretione perficiens.* Hos eosdem Populos Pausanias in Æthiopiâ ponit, vt & Virgilius quoquè.

Lib. 3. versus finem.

Lib. 23. rerum gest. p. 93.

> *Quid nemora Æthiopum molli canentia lanâ,*
> *Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres?*

Georgic. l. 2.

Gossampinas Plinius memorat Arbores, ex quibus vestes fiunt. *Arbores vocant Gossampinas fertiliores etiam Tylo in minore, quæ distat XVI. passibus. Iuba circà fruticem lanugines esse tradit, linteaque fieri Indicis præstantiora. Arabiæ autem Arbores, ex quibus vestes faciant Cyaneas vocari folio Palmæ simili; sic Indos suæ Arbores vestiunt.* Plinius idem obseruat in Arboribus vnum, quod admiratione, atq; animaduersione non modicâ dignum est, quod scilicet altera foliorum superficies in Arboribus lanugine obduci videtur, quæ in quibusdam itá copiosa enascitur, vt lana propriè possit haberi, neruosq; foliorum itá patentes fieri aliquando, vt aptissimi comperiantur ad funes validissimos, quemadmodum sunt Palmæ folia in Oriente; vndè concludi possit omnis generis C vestes ex Arboribus fieri posse. Affert & aliud mirabilius idem Plinius, dum inter Vitium species lanatam quandam reponit. *Ne Seres miremur, aut Indos, adeò lanugo eam vestit.* Et alibi habet, quod lanigeræ Arbores Persicæ Insulæ se se habent *alio modò, quam Serum: ijs folia infœcunda, quæ si minora essent, Vitium poterant videri; ferunt Cotonei mali amplitudine cucurbitas, quæ maturitate ruptæ ostendunt lanuginis pilos, ex quibus vestes pretioso linteo faciunt.* His autem Arboribus quomodocunq; sint, congener illa fortè erit, quæ à Carolo Clusio describitur sub nomine laniferæ Arboris peregrinæ. Item Arbor lanifera Bellonij, nec non fructus Ceytæ Arboris Ferdinandi Ouiedæ, cum supradictis Arboribus conuenient. Theophrastus de Arboribus agens, quæ in Tylo Insula nascuntur, hæc habet. *Lanigeras quoquè Arbores multas eandem Insulam ferre proditum est; has folia vitigena gerere, verum minora, fructum nullum, id, in quo lana continentur, mali amplitudine cerni, vere nasci compressum, cum tempestiuæ maturitatis sit aperiri: & lanam excipi, qua telas texunt, alias viles, alias pretiosas.* Et cum Arbores istæ lanuginem ferant Gossipio magis, quam Serico similem, quæri posset in quonam Gossipion, & Sericum conueniant, vel discrepent inuicem; in quâ re affir- D mandum esset Gossipion immediatè Arboreum esse, & Sericum mediatè tantum Arboris in se retinere naturam, quanuis vermes Sericum concipientes ab Arbore Bombyces appellentur, & hoc fortè quia Bombycinum, idest albissimum primitus produxerunt sericum gossipij speciem referens; vndè illud Virgilij de sericeis Arboribus,

l. 12. c. 21.

l. 16. c. 24.

l. 14. c. 2.

l. 12. c. 10.

Clusius l. 1. Exotic. c. 14
Bellon. l. 2. obseruat. c. 60. & 77.
Ouied. Hist. Gen. part. 1. l. 9. c. 11.
Theophr. l. 4. Hist. Plãt. cap. 9.

> --- *Molli canentia lanâ.*

Georg. l. 2.

Et illud quoq; Plinij testimonium, quod sericum sit canicies Arborum, *primi sunt hominum, qui noscantur Seres lanicio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondiũ caniciem; vndè geminus fœminis nostris labor, redordiendi fila, rursumque texendi: tam multiplici opere, tam longinquo Orbe petitur, vt in publico Matrona transluceat. Seres mites quidem, sed & ipsi feris persimiles, cœtum reliquorum mortalium fugiunt, cum commercia expetant.* Hæc Arborum igitur lanugo, vel ipsarum immediatè sit productio, vel Animalium Arboris pastorum, & saturatorum folijs, quædam eructatio ijsdem

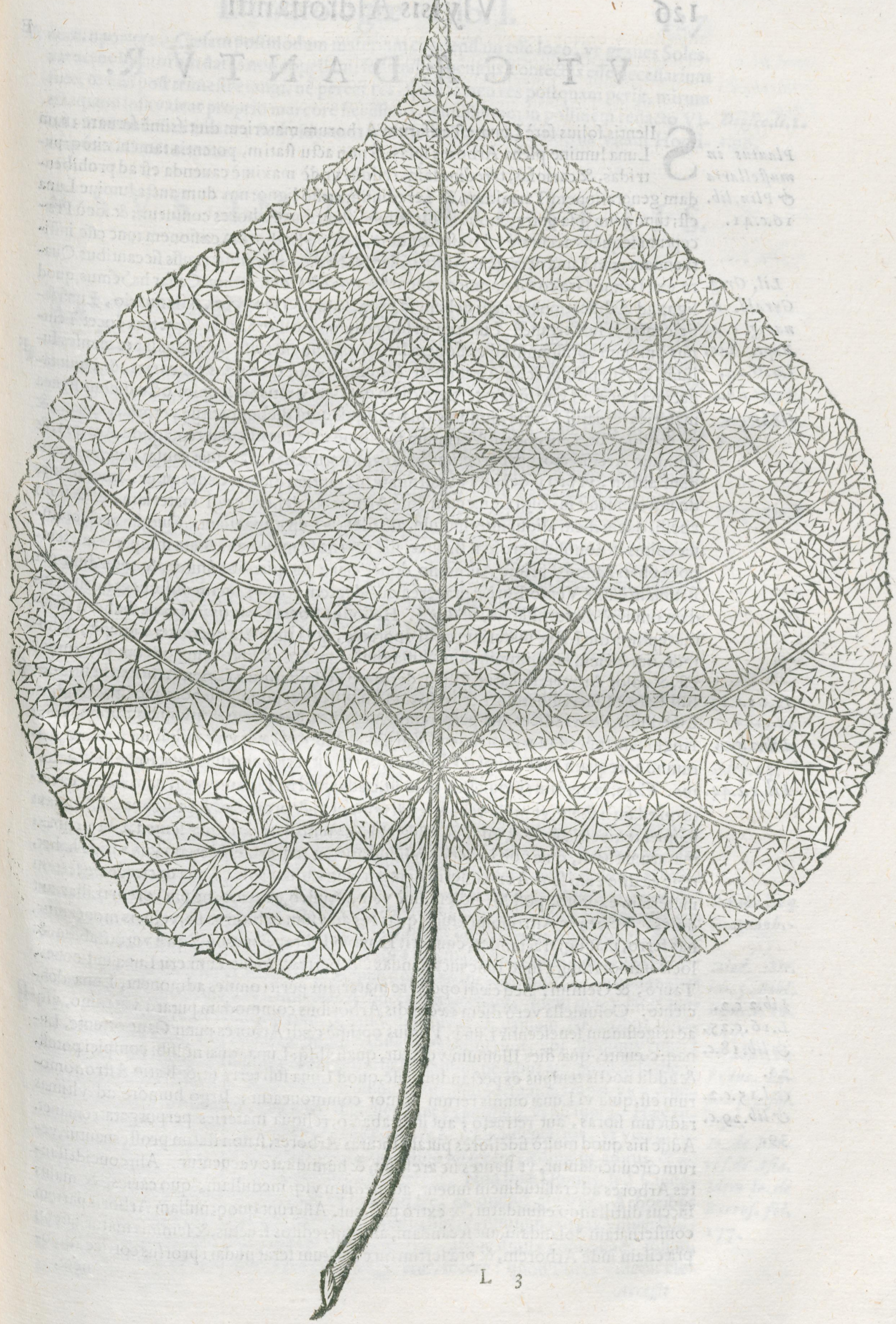
l. 6. c. 17.

adhærens Arboribus ſemper erit Arborea lanugo, quæ pluribus in locis obſeruatur, & à Diodoro Siculo hiſtoricè animaduerſa proditur in quadam Oceani Meridionalis Inſula, vbi mollis, & ſplendida lanugo ab Arboribus dependet, & ab incolis pro veſtitu colligitur. De Herbaceis ſimpliciter veſtimentis ex corticibus maceratis tuſis, pexis, netis, ſeù ſubtiliter contortis, & textis non eſt præſentis loci diſſerere; vnum tantum nouiſſimum inuentum mihi liceat proponere. Cannabinis, Lineis, Xylinisq; velaminibus, quibuſcunq; Molochias deinceps Telas noſtrates adiungant mulieres; quibus inter Oeconomicas nouas ſuppellectiles mollia, ſubtilia, candidaq; Hyphaſmata Dendromalaches Herbæ tenuiſſimo, netili, textiliq; ex cortice paranda perhonorificè dabitur recenſere. *Varias, quas habet Hortus opes* proferre nunc nitatur Geoponicus, atq;

Sub Thalami ſpecie felices iungere ſyluas,
Vt ſoboli miſtus creſcat, vtrinque decor.

Cunctis ideò rerum naturalium curioſis perſcrutatoribus Olus offertur *Arboris figuram capeſſens*, quod *in magnis eſſe laudibus*, & de quo *mira, & alia tradantur* teſtatus eſt Plinius, cuius ἁγιώτατον φυλλον coptolimodipſon, arcens ſcilicet famem, & ſitim, ἄκοπό; dolorum mitigatiuum; ἡλιότροφον oſiriacum *prone ſequitur quià vertice ſolem.* cucurbitinæ circumſcriptionis, & magnitudinis ex Auicenna, qui herbã eandem Abutilon nominauit, hîc cernere licebit. De huiuſmodi Planta, quoniam in tertio Plantarum Aldrouandæarum Volumine particularis, & exacta texi debebit hiſtoria, hæc pauca de illa ad netilis, textilisq; illius Virtutis, ſeù prærogatiuæ à me primum detectæ inſinuationem dicta pro nunc ſufficiant. Minerua mea, qualiſcunq; illa ſit, nimis eneruis fortaſſe redderetur, ſi *hodierna dies mihi curæ* non eſſet, quo fortunæ munera inſidiæ fieri facillimè poſſent; in reliquis me *expectant curæ, catenatique labores*. Sed ſolum iſtius Plantæ natale ſolum ab Auctoribus Aduerſariorum nouorum intelligamus. *Nec huius quidem vlla* (inquiunt illi) *apud Dioſcoridem mentio, cum tamen plurima occurrat in humentibus viarum marginibus, præſertim propè Ferrariam Bononiã redeunti, &c.* Integer prætereà cortex Arborum Pythagoricis calceis materiem præbebat, vti caro quoq; lignoſa diù inſeruiuit pro multarum gentium calopodijs excauatis, atq; etiam proformis ſutorum Alidis; vniuerſaliſſimus tamen ſuberini corticis vſus permanet in ſandalijs leuitate commodiſſimis; vndè eſt, quod calcei lignei à Feſto calones dicti ſunt, nam κᾶλον græcè eſt lignum. Aliqui ſunt Populi, quibus veſtes inflexibiles placent, qui pro femoralibus vtuntur corticibus Arborum, & ſunt Habitatores Capitis Sagres Guineæ. Idẽ Allobij Sarmatiæ Populi ex Clemente in Stromatibus præſtant, nam ex Arborum corticibus ſibi veſtes parant. Germanorum etiam nonnulli ex Pomponio Mela idem faciebant. Druydæ Gallorum ſapientiſſimi quondam, & doctiſſimi calceis ligneis vtebantur, & figuræ pentagonæ, non quidem, vt elatiores viderentur, quemadmodum arrogantes fœminæ, quæ non crepitantibus tantum ſoleis, crepidis ſcilicet Heroũ proprijs (vt innuit Lycophron) ad furtiuos deuitandos acceſſus, ſed vt multipliciter ſuperbiant in pedibus; hinc Xenophon vxorem Iſchomachi ſic incedentem introducit, *quo videretur procerior, quam natura tulerat*, quod Clemens Alexandrinus iuremeritò pariter increpitat, *ſimiliter autem* (inquit) *in calceamentis ſuperbæ, arroganteſque fœminæ magnam, quoq; oſtendunt mollitiem*. An immodica modò calceamentorũ, elatiorum hodierni temporis mulieribus deturbatio defectuoſum inuoluat vitium, prudentiorum hominum eſto iudicium; ſed maiore neceſsitate compulſi ad machinamentariam tectorum conſtructionem animum appellimus, & vſum Arborum in Domicilijs erigendis proponimus. Verumenimuerò nobis prius docendum eſt, vt cædantur eædem Arbores ad expetitam durabilitatem in ipſis ædificijs conſequendam, quam ſeri nepotes à nobis referant acceptam.

Thephr. l. 1 H. pl. c. 14.
Martialis l. 10. ep. 44.
Palladius Rutilius l. 14. de inſit.
Theophr. l. cit. c. 5.
Plin. l. 20. c. 22.
Ælian. l. 4. var. H. c. 17
Plato l. 3. de legibus.
Hamelberg. in Apul. de med. Herb. c. 40.
Columella, l. 10. Auicen. l. 2 tract. 2. c. 29.
ap. Gellium l. 16. c. 9.
Senec. ep. 7.
Martialis l. 1. epigr.
P. pena, & matth. de lobel. in ſtirp. aduerſ. nou. p. 294.
Philoſtrat. l. 6. c. 16.
T. 1. Nauig. Ind. ex deſcript. Aloy. Cadamuſti.
Elias Schædius de Dis Germ. ſyngr cap. 9.
in Oecon. l. 2. c. 9. Pædag.

VT CÆDANTVR.

Plautus in muſtellaria & Plin. lib. 16.c.41.

SIlentis ſolius ferè Lunæ eſt cæſarum Arborum materiem diutiſsimè ſeruare, nam Luna lumine plena Arbores ipſas, ſi non actu ſtatim, potentia tamen, citòq; putridas, & carioſas, teredinoſaſq; reddit; vndè maximè cauenda eſt ad prohibendam generationem Tarmitum, & Teredinum cæſio lignorum dum aucta lumine Luna eſt; tunc enim ipſa putredinoſis implere humiditatibus Arbores conſueuit; & ideò Præceptum ſequens accuratè eſt obſeruandum, nempè Lignorum cæſionem tunc eſſe inſtituendam cum Luna decreſcit, Auſtriq; flatus abſunt, vigentibus cauſis ſiccantibus. Quare ex Hienne Græco Geoponico, quem ſecutus eſt Conſtantinus Cæſar habemus, quod ligna ad Ædificationem cædi debent in primis menſe Decembri, & Ianuario, Lunâ ſeneſcente, & ſubterraneâ. Lunæ enim lumen ligna molliora facit. Vegetius docet Tempus omnium aptiſſimum ad cæſionem lignorum eſſe in ſolſtitio æſtiuali per menſes Iulium, & Auguſtum, & ab Autumnali Æquinoctio ad Calendas Ianuarias, & à quintadecimâ Lunæ ad vigeſimam tertiam diem eiuſdem ætatis; illis enim octo diebus lignea materies ſeruatur à carie immunis, quæ reliquis anni diebus patitur verminationem, & ex eroſione dira eorundem Vermium facillimè vertitur in puluerem; quod Ars ipſa, & omnium Architectorum perpetuus vſus exploratum habent; quæ cauſa Legem quandam attulit, vt pro indefinitâ diuturnitate his tantum diebus cæderentur. Inter omnes deniq; conuenit in coitu Lunæ cum Sole Arboream debere cædi materiam, & à Solo auelli, quem diem aliqui interlunium, alij ſilentis Lunæ appellant. Quod ſi accidat Lunæ coitus in nouiſſimum diem Brumæ, illa æterna fit materies. Stata inſuper Anni tempora obſeruantur à primo Autumno donec flare incipiat Fauônius, & interdum per Brumam flante Vento Boreâ; prætereà occidentem etiam Lunam obſeruant ad firmandam omninò diuturnitatem, vt ſuprà. Heſiodus Poeta Græcus in ἔργοις habet à decima ſeptima die Lunæ materiam cædi oportere, quià tunc illa decreſcere incipit, & humor, qui cariem facit, imminuitur, & maximè dum Sol ad verticem noſtrum proximior eſt, & color Arboris fuſcatur, foliaq; decidere incipiunt, quæ tamen Arbores in hoc debili ſtatu à Luna cauſato deberent iuxtà Palladij præceptum Phlebotomari, profundiſq; è medullis, dum radices altè perforentur, vitioſum, & excrementitium humorem, velut ſanguinem ſuperfluum protrudere. Vitruuius Arbores cædi vult vtiliſſimè à primo Autumno antequam flare incipiat Fauonius, & reddit rationem, quià tunc fœtæ ſunt Arbores. Cato, materiam (inquit) ſi Robur ſit, cædas, vbi ſolſtitium fuerit, nam Arbores certa quædam habent, vt mulieres pariendi tempora; & propterea hæc Arbor ad Brumam ſemper tempeſtiua eſt, & minimè prægnans; cætera materies, quæ ſemen habet, cum maturum fuerit, quæ non habet cum libuerit; quæ maturum, & etiam vnà viride habet, tunc cædito cum ſemen extruderit; demum cum cadunt folia, Luna decreſcente ſectam materiam eximito, poſt Meridiem, ſinè vento Auſtro, caueroq; ne per rorem trahas, aut doles. Varro, & Aſtronomi aiunt, quas res ad vſum habiturus ſis, vt locis moueantur, has ferro, manuq; tractandas, cum erit Luna in Libra, Cancroue; quæ verò ſtabilia, & locis immota futura ſunt, tunc inchoandas, & pertractandas cum erit Luna in Leone, Tauro, & Gemini. Sed cædi oportere materiam periti omnes admonent, Luna deficiente. Columella verò diem cædendis Arboribus commodam putat à vigeſimo, vſq; ad trigeſimum ſeneſcentis Lunæ. Plinius optimè cædi Arbores putat Cane oriente, Lunaq; cœunte, quæ dies Illunium vocatur, quaſi abſq; Luna, quæ nullibi conſpici poteſt, & addit noctis tempus expectandum eſſe, quod Luna ſub terrâ ſit; & Ratio Aſtronomorum eſt, quià vi Lunæ omnis rerum humor commoueatur; Ergò humore ad vltimas radicum fibras, aut retracto, aut inde abacto, reliqua materies perpurgata remanet. Adde his quod multò fideliores putant futuras Arbores, ſi non ſtatim proſternantur, verum circuncidantur, vt ſtantes ſic areſcant, & humiditate vacuentur. Alij concidi ſtantes Arbores ad craſſitudinem iubent, ad mediam vſq; medullam, quo caries, & malus ſuccus diſtillando effundatur, & extrò pellatur. Afferunt quoq; nullam Arboris partem conſternatam dolandam, aut ſecandam, antè ſui reditos fructus, & ſeminis maturitatem; præciſam indè Arborem, & præſertim quæ fructum ferat nudari prorſus cortice admonent,

Lil. Greg. Gyrald. de nauig. c. 4. Bapt. Leo. l.9.c.24. Veget. lib.4. c.35.

Li.11.c.15.

Lib.2.c.9.

Lib.1.c.44.

Lib.2.c.2. L.16.c.25. & lib.18.c.26. & l.15.c.2. & lib.29.c.39.

A nent, oportere. Cæsam postmodum materiam condendam esse loco, vt graues Soles, aut acres Ventorum flatus non appellant; sed vmbra penitus contectas esse necessarium fore, & nisi post trimestre tangi, nè pereat res; Quæ tamen res postquam perijt, mirum est, quam ipsa valeat proprio marcore siccissimo, tenuissimoq; in pollinem redacto Vlcera in Hominibus sanare. Sed videamus quomodo ligna ritè emortua vitam Hominum extrinsecè tueantur.

Diosco. li. 1. c. 96.

VSVS IN DOMICILIIS. seù Architectonici.

Pro primis Hominum Domicilijs inseruierunt Arbores, & syluæ, teste Q. Fabio pictore. Non Domus instructæ, ornatæque, nec luxuriâ insignes, auroue splendidæ tunc temporis erant, mansiones virorum, mulierumque. In communionibus Hominum, ingenio qui præpollebat erat Herus seruum corporis viribus naturaliter præstantem sibi in socium vitæ asciscens, illum sui partem quandam cognoscebat, aliorumquè vtilitati eundem laborantem instituebat, nec otium minimè laxis in ædibus spatiari permittebat. Congestis viminibus, cauisq; Arborum lignis, testudinatis veluti tectis constructa cernebant Regia quoq; Habitacula. Romuli primi Romanorum Regis Casa in Arce sacrorum constituta stramentis tegebatur; vndè Vates cecinit.

Arist. lib. 1. Polit.

Romuleaque recens horrebat Regia culmo. *Virg. Æn. 8*

& alius, qui sic habet.

Quæ fuerit nostri si quæris Regia uati,
Aspice de Canna, straminibusquè domum.

Nascebantur enim, atq; degebant in syluis ante Vrbes conditas, incondito quidem & ferino more materialiter saltem, & ad apparentiam, Homines.

Vita feris similis nullos agitata per vsus
Artis adhuc expers, & rude vulgus erat
Pro domibus frondes norant.

C Sed innocenti quadam simplicitate præsidia vitæ cumulabant, aureæ nondum mortis famelici; sic aptè cecinit ille

At nunc Desertis cessant sacraria lucis,
Aurum omnes victa iam pietate volunt.
Auro pulsa fides, auro venalia iura.
Aurum lex sequitur, mox sinè lege pudor, &c.

Propert. Eleg. lib. 3. Eleg. 13.

Huiusmodi habitādi morem diutissimè seruarunt Nationes quamplurimæ, inter quas Scythæ, vt refert Herodotus, sub Arboribus cubantes. Massylij itidem monstrosæ Africæ Populi, per syluas, ac saltus errantes. Arymphæi quoq; Asiæ incolæ, qui Nemora pro Ciuitatibus, proq; domibus constanter tenuere. Brachmanes Indorum Sapientes manebant *in luco intrà compositum quendam circuitum* (vt habet Strabo) *frugaliter viuentes super toris, ac pellibus, &c.* Druydæ Gallorum celeberrimi Philosophi, & Diuinarum rerum studijs addictissimi inter Robora solum permanebant, ac diuersabantur. Arabes quidam super Arbores præcipuè dormiebant sublimiores, qui nullas alias contrà ferarum incursus, arces, nisi solas Arbores agnoscebant. Idem quoq; Heptacometæ Populi obseruare consueuerunt, & eandem prorsus ob causam Arboribus inhabitare Insulani Peru, atq; Malaccæ Insulæ habitatores voluerunt, vbi altissimis contrà Tigres, quæ octauum altitudinis pedem proprijs lethalibus pedibus attingunt, sese tuentur, receptaculis Arborum. Arboribus densissimè, fortissimèq; spinosis muri vice vtuntur Indi quidam in Malabar, quæ adeò difficiles sunt expurgatu, vt nil suprà. Hæc rudia eorum clathra nostros erudierunt Architectos, & Machinamentarios, vt vias claudere lignis transuersis, rectisq; simul compactis, vulgò *Sbarrare*, ædiumq; aditus, & apperturas maiores ostijs, fenestrisq; munire addiscerent. Non solæ Domus, sed Ciuitates integræ ab Arboribus originatæ, se ex ijs constare, ex quibus aluntur, Arboribus nempè factæ semper sunt; Eædem Arborum auxilio liberas nimium Aquas, vniuersalissimumq; Aerem multitudini cuidam vnitim partitę, atquè diuisæ communes solum, ne per incerta, aut periculosiores per casus vagaretur, fecere; quod Poeta videtur elegantissimè tetigisse.

Strabo l. 15 Geograph.

Diod. Sic. lib. 5. Bibl.
Plin. l. 16. c. 49.
Strabo l. 12
Franc. Lopez p. 2. fol. 150.
Io. de Barros. de Asia.
Idem Io. de Barros. fol. 177.

Accessit

Ouid. lib.6. Metamorph fab.4.

Acceſſit, poſitoque genu Titania terram
Preſſit, vt hauriret gelidos potura liquores:
Ruſtica turba vetat, Dea ſic affata vetantes.
Quid prohibetis aquas? vſus communis aquarum eſt;
Nec ſolem proprium Natura, nec aera fecit,
Nec tenues vndas; ad publica munera veni;
Quæ tamen, vt detis, ſupplex peto.

Iob. c.38. *Deus concluſit oſtijs mare*, & hominibus dedit, vt ſe concludere poſſent *aduerſus eos, qui perſequuntur*; quo titulo, & in quem finem ſolum Ciuitates à Ciuitatibus, & domus à domibus ſeiunctæ quidem, ſed confœderatæ, & ad virtutes, non vitia tuendum directæ, atq; plantatę. *Pſalm. 34.* Clauſura debet eſſe inculpata, atq; laudabilis, & ideò appoſitiſſimè ſignificat verbum Græcum κλείω non tantum *claudere*, ſed & *laudare, celebrare, prædicare, glorificare.* *Lexic.Græc* Nulla fortè naturæ magis conformis eſt conſtitutio Domorum, & Ciuitatum, quam quæ ex Vallis, ideſt ex palis firmioribus, vulgariter apud nos dictis *Agocchie* terræ infixis coaleſcit, cuius generis fuit ingens illud Cæſarianum Vallum in Belgica Gallia, quod primum fuit Bononiæ Belgicæ rudimentum, ad cuius cuſtodiam *Annal. Bonon.Belgicę* ſtationarij milites Bononiēſes noſtrates numeroſiſſimè cōſcripti ſub Q.Pedio inter duas nouas legiones citerioris Galliæ tunc à Cæſare ipſo in Hibernis morante apud nos iuſſas,conſtituti fuere: *Cæſar de Bello Gallico lib.2.* *Iis nuncijs, literiſque commotus Cæſar duas legiones in citeriore Galliâ nouas conſcripſit, & ineunte æſtate, in vlteriorem Galliam qui deduceret Q. Pedium legatum miſit, &c.* Et tandem *Cæſar ſyluas cædere inſtituit, &, ne quis inermibus, imprudentibuſque militibus ab latere impetus fieri poſſet, omnem eam materiam, quæ erat cæſa, conuerſam ad hoſtem collocabat, & pro vallo ad vtrunquè latus extruebat incredibili celeritate magno ſpatio paucis diebus confecto.* Olaus Magnus deſcribens Septentrionalium Gentium Ædificia, ea dicit eſſe vel pyramidalia, vel cuneata, vel arcualia, vel rotunda, aut etiam quadrata. *de Gentibus Sept. Hiſt. l. 12. c. 2.* Pyramidales eorum domus ſunt ex ſolis Haſtis ſurſum connexis, deorſumq; ampliatis, quæ pro tempore æſtiuo inſeruiunt ſub minimis ſolis vmbris maximorum dierum, ibiq; à fumo, & flammâ, meridianiſq; ardoribus ſeſe tutantur. Ædes cuneatæ ferè omnes ibidem in altum eleuantur, & porrectæ ſunt, vt denſæ, oneroſæq; niues citius vento arceantur, ne deprimant tecta, quæ corticibus Betulæ, vel tegulis, vel fiſſilibus ſcandulis è Pinu reſinoſâ, vel Abiete, vel Quercu, vel Fago confecta ſunt. Diuitum verò tecta, vel cupreis, vel æreis, aut plumbeis laminis, vt & templa ſunt adoperta. Arcuales dein ſtructuræ ſatis artificioſè fabricatæ ſunt contrà vim ventorum, caſumq; niuium ex lignis æquè ac muro; eiuſmodiq; ſunt in vſu apud ædes magnatum pro ſupellectilibus domeſticis, aut ruſticanis conſeruandis. Rotundæ ſunt rariores, illiſque lumen reflexum variè recipientibus è culmine vtuntur artifices. Quadratæ dein domus cæteris frequentiores, ſed lignis craſſiſſimis in angularibus iuncturis (quibus magiſtrale artificium oſtenditur) mirâ combinatione coaptatæ viſuntur, & hæ quoq; feneſtras habent plurimum eleuatas in tecto, vndè lux introrſum ſuper quemlibet ſitum deſcendere poſſit. Domiciliorum autem neceſſarijſſimæ cum ſint partes Portæ, Feneſtræ, Tignaq; hæc omnia ſigillatim conſideranda ſunt. Porta primò omnium ponenda, & cuſtodienda eſt, quam tanti fecerunt antiqui, vt Portarum Deum Portunum clauigerum ſibi fingerent. Nos autem portarum Præſidem, atque Cœleſtem Cuſtodem venerari, & implorare deuotè poſſumus, immò debemus nos veræ Catholicæ Religionis cultores, qui Apoſtolorum Principem, & Ieſu Chriſti Vicarium, Regni Cœlorum Clauigerum, & verum Portunum cum omnibus illius ſucceſſoribus in ſummi Apoſtolatus apice conſtitutis, Beatiſſimis ſcilicet Pontificibus Romanis optimo, & Sanctiſſimo recognoſcimus iure. Et quia non vna tantum domibus neceſſaria eſt porta, primariæ propterea debet alia vel lateralis, vel poſtica adiungi, quæ *Poſticula* antiquiſſimè dicta eſt, apud nos Bononienſes *Puſterla*, quæ egreſſui potius, quam ingreſſui ſit deſtinata, & excrementorum ſecretioni, ne domus euomere videatur. Ad oſtia claudenda, muniendaq; præter repagula, duplex quoddam lignum cruciforme iunctum, rectum alterum, & alterum tranſuerſum poſt portam intrinſecus demittendum, & duobus à cāncellis lateralibus apprehēdendum, *Patibulum* Nonio Marcello dictū, requirebatur, quo remoto Valuæ patebant; imò ipſa quoq; repagula, claues, peſſuliq; alias ex ferro conſtrui ſolita, ex ligno quoq; cōfecta ſunt apud nōnullos, & præcipuè montanos Calabriæ, *L. Alb. in Ital. f.209.*

Ad

A Ad ſecuritatem iteratam clauſtra è tabulis, hoc eſt clathratæ feneſtræ ſuis ſubſcudibus, & cãcellis inſtructæ, & munitæ, vt ex Plauto *neq; feneſtra, niſi clathrata eſt*, accedere debent. Quoniam verò Porticus Portarum relatiuæ ſunt ad Ambulacra, & ad vmbram captandam primò inſtitutæ.

Plautus in Milite act. 2. ſc. 4.

Claudia diffuſas vbi Porticus explicat vmbras
Vltima pars Aulæ deficientis erat.

Martial. l. 1. Epigr. 2

De his quoq; aliquid addendum eſt; quarum prima conſideratio eſt eas fuiſſe Tyrrhenorum, ſi non inuentum, ſaltem maxima pars curarum ædificatoriarum; in illis enim ſeruorum, & concurrentium turba, intrà domorum ſepta minimè introducenda diuertebat, vbi ex arundinea lanugine (Auctore Polluce) ſternebantur ad cubandum lecti, vel ex folijs Arborum electis (iuxtà Varronem) quos Romani ſunt imitati, ſed maximè omnium Bononienſes, qui ſuam Ciuitatem vbiq; Porticatam habent,

Continua egregiam cingit quà Porticus Vrbem.

vt de eadem Bononienſi ciuitate cecinit Dempſterus. Nulla apud nos Bononienſes antiquiſſimis temporibus Domus erat, quæ porticata, & columnata non eſſet, quarum B columnarum ſcapus, ideſt corpus, & epiſtylium, ſeù capitellum, ſimulq; duo hinc indè lateralia adminicula tecto, vel contignationi obliquè ſuppoſita, lignea omninò erant; Stylobatæ autem, ideſt Baſes ex lapide ſpeculari, & Stereobatæ, hoc eſt fundamenta Baſium ex lateritio cum calce muro conſtabant; cuiuſmodi nobiliores aliquot reliquiæ cernuntur adhuc per Vrbem extantes, vt in Via Maiori antè Ædes Illuſtriſs. DD. Comitum de Inſulanis, & Illuſtriſs. Abbatis, ac Fratrum de Sancto Petro, nec non in Via Stratæ Caſtilionis dicta, ampliſſima alia, & celſiſſima Illuſtriſſimorum Caſtilioni Comitum de Pepulis, quarum vnamquanq; *Porticum Sartam Tectam producit* benè ominata, & nobiliſſima Antiquitas. Et quoniam materia quæuis ædificia componens, ferè ex toto lignea erat, Tigni appellationem ea eſt adepta. *L. Tigni ff. ad exhibendum*. Prius tamen Tigna vocantur Trabes, ſeù Ligna duplicia ex Feſto, quæ Plancis, hoc eſt planis tabulis ſint complanata, vulgò *Taſſelli*. Hæc autem Tigna à prima ſimplicitate diſcedentia, in interminabilem incidere luxuriem; Et Lacus in illis inducti ſunt, hoc eſt clauſuræ interſtitiorum quadratæ, cum exaſciatis Axibus, ſeù Aſcjs, vel Aſſeribus C coaxatis, vel coaſſatis, ideſt contabulatis, cum ſuis cuneatis taleolis, &c. lacuum ſimilitudinem quandam referentibus; vndè nomen Tigni in Lacunaris nomen degenerauit, quibus Lacunaribus ornamenta picturis, aurouè, & cælaturis ſumptuosè adiuncta ſunt, quarè Poetæ

In Voto Diuæ Virginis Sanlucianæ

Chariſ. l. 2 in Lege Cēſ.

Aul. Gell. noct. Attic. l. 2. c. 12.

Philander in Vitruu. l. 3. c. 2.

Colum. l. 12 c. 50. & l. 6. c. 18.

Dependent Lychni laquearibus aureis.

Virg. 1. Æn.

Neque aureum mea renidet in domo
Lacunar.

Horat. l. 1. Carminum.

Supremum quibus Lacunaribus ſuperinduxit tectum Ars ædificatoria proportionatum quadratis peroptimè, & fortiſſimis trabibus ad totum arctiſſimè ligandum ædificium parallelariter in Horizonte conſtitutis, (vulgò *Catene*, & cum ſuis adiectis Armamenta) ſuper quarum extrema hinc indè obliquè tendentes aliæ Trabes in celſiſſimo iunctæ puncto medio, totum, & integrum pondus rectis parietibus, & ſolidis ſupportandum, quod ipſæ immediatè ferunt, communicant, atq; ab Aſſeribus vltimò coopertæ Gallicè dictis *les lambris*, vulgò Bononiæ *Lambrecchie* ſeſe taliter habent ad imbres, vt ab exuperanti tegularum aqua lãbantur. Contignationes autē haſcè omnes, ligneaſq; fabricas Durateas quis appellare poſſet, à duritie non ſolum, ſed à duratione, licet incen- D dijs heù nimis ſubiectas, vt innuit Lucretius.

Sebaſtianus Serlius Bonon. l. 7. Architecturæ c. 73. 74. 75.

Nec clàm durateus Troianis Pergama partu
Inſlammaſſet equus nocturno Graiugenarum.

l. 1. de nat. rerum.

A quibus valdè diſtant, vtpotè minus ſolidæ, nimiumq; fugaces, Caſæ frondeæ, quæ in ludis Nuptialibus, inq; Neptunalibus antiquorum erigebantur, nec quæ feſtis diebus apud nos quoq; in æſtate publicè, & priuatim ad ſaltandum, & conuiuandum in Villis ſtruuntur, atq; illæ, quas Hebræi adhuc texunt in memoriam illorum quadraginta annorum, quibus in Ægyptijs deſertis vitam duxere, manna cœlitus paſti. Verum labor laborem vocat; non ſat eſt fodere terram pro fertilitate excitanda, ſed ſata tueri oportet; ſic domibus conſtitutis bellicam tutelam inſtruere neceſſe eſt; quarè commonſtrandi ſunt iuremeritò Vſus Arborum Militares.

ex Pompeo Feſto.

VSVS IN MILITARIBVS.

INter militares ligneas Machinas, cæteris eminebant antiquitus Phalæ, ſeù Falæ, & Pegmata; Falæ nanq; Turres erant ligneæ, ſpectaculorum primò quidem causâ, teſtibus Nonio, & Feſto, inuentæ, dictæ à falādo antiquiſſimo verbo Hetruſco Cælum ſignificante ſecundum Ennium, propter altitudinem, in vſum deindè bellicum deductæ, à quibus Phalaricæ, ideſt Miſſilia quædam Tela torquebantur, ad modum haſtæ, longitudinis trium pedum, valido præfixa ferro, totum corpus hoſtile cum armis tranſfigere valentia, quæ etiam ſulphurato bitumine lita poterant in hoſtibus incendia ſuſcitare. De eâ mentionem fecere Scriptores varij.

Ennius Annal. | Virg. lib. 9. Æn. | Lucanus lib. 6.

Et valido venit contorta phalarica miſſu.
Sed magnum ſtridens contorta phalarca venit
Fulminis acta modo.
Nunc aut tortilibus vibrata phalarica neruis.

Pegmata verò machinæ ex ligno erant raris compactæ tabulis, & ſublicibus, quæ modò creſcerent occultè, modo ſpontinè ſubſiderent, dictæ à Græco πήγνυμι, quod eſt compingo; illam propterea confixilem Apuleius machinam appellat, de quâ Martialis.

l. 4. Metam. | l. 1. Epigr. 2 | Epiſt. 91.

Et creſcunt media Pegmata celſa via.

Et Seneca *Machinatores, qui pegmata ex ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacitè in ſublime creſcentia, & alias ex inopinato varietates: aut dehiſcentibus, quæ cohærebant, aut quæ diſtabant ſua ſpontè cohærentibus: aut ijs, quæ eminebant paulatim in ſe reſidentibus.* Ab iſtis Pegmarium ſumpſere denominationem ij, qui pegmatibus impoſiti pugnabant. Sic Suetonius in Caligula. *Gladiatorio munere reductis interdum flagrantiſſimo ſolo velis, emitti quemq; vetabant, remotoq; ordinario apparatu rapidis feris viliſſimos, ſenioq; confectos, gladiatoribus quoq; pegmares patres familiarum notos, ſed inſignes debilitate aliqua corporis ſubijciebāt.* Huiuſmodi Turres, & Machinæ cōtabulabantur, in illiſq; tabulæ, & aſſeres aditum præſtruere, & tegere artificiosè debebant, iuxtà Cæſaris ſenſum. Et quoniam Clypei, vel Clypea, ſiuè Clupea ex ligno præcipuè defenſionis, & vniuerſaliſſimè aſſumebantur vbiquè, figura vel rotundâ, vel ouali, vel lunatâ ſub nomine ſcuti, peltæuè, brachiorum, immò totius corporis tegumentum, vndè clypeare brachium ſignificat apud Varronem munire, & defendere brachium, vel totum celare corpus, ſcutis tegere corpora, ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, clariſſimè apparet quantum lignis, & Arboribus debeant Bellatores. Eæ nanq; modis omnibus & defendere, & expugnare, vincereq; aptæ natæ ſunt. Gæſum nonnè graue iaculum ὁ γαισός Græcè nuncupatum geſtatorem tueri, hoſtemq; deterrere poterat? teſte Varrone ſcribente: *Qui gladijs cincti ſine ſcuto cum binis Gæſis eſſent*, & Virgilio pariter hunc in modum eadē commemorante:

cap. 26. | l. 5. & 7. Belli Gall. & l. 2. Belli Ciu. | Varro l. 4. de L. lat. | Varro de Vita Pop. Rom. l. 3. | lib. 9. Æn.

----Alpina curuſcant ---Gæſa manu.

A quo genere armorum fortè dicti fuere *Gæſatæ* Populi feroces, ſiuè etiam Gæſoriacum, aliquibus *Boloigne alamer* Ciuitas à Caleto ſeptem milliaribus Gallicis in Auſtrum recedens, vndè breuior in Angliam, vti ex Ciuitate Bononiæ Belgicæ videtur eſſe traiectus. Arboribus denique debentur quot munimenta, & quæcunq; arces, quas excogitauit vnquam humana ſagacitas, vt ab externis hominem defenderet iniurijs quibuſcunq; maioribus, atq; violentijs lethalibus. Vt inexpugnabiles fiant ſitus opus eſt Arboreos terræ defigere vallos ariete mediante eleuato, & trochleæ Trabi Anſanellæ dicto adhærenti ſuſpenſo, atq; proprio pondere deſcendere permiſſo, vt caput ſupremum Vacerræ, vel Sublicæ, ideſt ligni erecti defigendi in Tellurem ſolùm, vel in tellurem aquis coopertam percutiat, & muri naſcantur lignei fortiſſimi, & ſubitanei; *Muri autem omnes Gallici* (ſic atteſtatur Cæſar) *hac ferè formâ ſunt. Trabes directæ in longitudinem paribus interuallis diſtantes inter ſe binos pedes in ſolo collocātur, eæ reuinciuntur introrſus, & multo aggere veſtiuntur*; Qui aggeres loricantur, furcillanturq; ad fortitudinem geminandam eodem Cæſare teſte. *Aggerem, & Vallum, vndecim pedum extruxit, huic loricam, pinnaſque adiecit gradibus certis, eminentioribuſque ad commiſſuras pluteorum* (hoc eſt viminearum cratum) *atque aggeris, qui aſcenſum hoſtium tardarent.*

de Bello Gallico l. 7. | eodem libro

A *darent*. Qui aggeres si Catapultis, Hastilibus, Sarissis, Scorpionibus, Sparis, Rumicibus, Runis, Trifacibus, Tragalis, Frameis, Mesácilis, Cateis, Missilibus, Rudibus, &c. instructi peroptimè, & abundanter fuissent, nil deerat illis ad inexpugnabilitatem quodammodo consequendam; tunc enim temporis militaris brachij virtuti, plusquam fortunæ victoria adscribebatur, dum Acherontæi Globi metallici sulphureo ab igne in extremam omnium, & vilium, & fortissimorum quoq; perniciem nondum eructarentur. Stabat intrepidus miles Hasta illa præcipuè armatus apud Romanos, quæ lingua Sabina *Curis* seù Quiris appellabatur, vndè Romulus Quirinus, siuè Bellipotens dictus, sic à Poeta describitur.

Scilicet Arma magis, quam sydera Romule noras,
Curaque finitimos vincere maior erat.

Eò quod Hastam ferret, & Iuno *Quiritis* appellata fuit, quia ferre Hastam putaretur.

Siuè quod hasta Quiris priscis est dicta Latinis,
Bellicus à telo venit in Astra Deus.

Claua, quæ fustis teres erat ad similitudinem magni claui capitata, vel quia clauis ferreis ligaretur, aut ipsis suis nodis clauos infixos haberet, *Catheia* secundum aliquos B lingua Persarum dicta, Herculem reposcebat.

Quis facta Herculeæ non audit fortia clauę.

Ab hac seruus robustissimus ad tutelam Domini destinatus *Clauator* dicebatur, clauâ instructus, de quo Plautus in Mercatore

Egomet mihi comes, clauator, eques, Agaso, armiger,

& idem in Rudente. *Ehem optimè ædepol equum clauator aduenit.*

Clauæ similem faciunt *Cucumam* aliqui, vt *Marcianus I.C. ad L. Corneliam de sic. l. 1. Si clauâ* (inquit ille) *percusserit, aut cucumâ*. Illam eandem reducit ad genus Baculi ferrati Budæus, quam cucumæ vocem raram esse existimat Angelus Politianus in Miscellaneis. Hastæ longiores, quæ *Conti* dicebantur

--- Telorum effundere contrà
Omne genus Teucri, & duris detrudere contis.

nil differentes à Macedonicis *Sarissis*

Cuspide non quisquam, longæ nequè cede sarissæ,
C *Quam citò vipereo potis est affigier ictu.*

quatuor, & decem cubitorum longitudine mensurabantur, secundum Ælianum. Has tamen Hastas, Sarissasq; & Contos, generaliori vocabulo Lanceas appellitare possemus, arma scilicet ab equitibus, & peditibus quoq; vsurpata, nam hiscè prælongis armorum generibus miles percontari diligenter, ac rimari & inquirere omnia ferienda potest, quemadmodum nauta profunditatem aquæ conto percontatur. Eminus autem pugnantes milites iaculis, missilibus, telis, sparis, hastilibus etiam amentatis, mazaris, & tragulis indigebant, quibus Metancilia poterant adnumerari, quæ nil aliud erant, quam teli missilis quædam species, quæ Ancile comitabantur scutum breue, ac rotundum, quod Romanis cælo lapsum credebatur in origine sui prima, quo caput Orbis eadem Roma declararetur, sic dictũ, quia marginẽ amplum haberet, cum ἀ significet *per*, seù *circum*, & χεῖλος labrum, marginem, aut ripam, illiq; particula μεσος addita significans medium; sic Metancilis nomen significationẽ teli missilis per medium Ancilis exhibebat. *Runa* dein hasta erat longiorem habens aciem, quam Belgæ etiamnum vocant *Runspet*. *Spari*, atq; *Rumices* inter se similes, apti non parum erant ad petendos hostes. *Sparis, ac* D *lanceis eminus peterent hostes.*

— Agrestesque manus armat sparus.

Scorpij tandem telum Arcubalista dictum, quod paruis, atq; subtilibus spiculis mortem inferret, scorpij similitudinem præseferens, hostes egregiè propulsare valebat, atq; terribiles in aciebus Sagittarios reddens, exercitum valdè instructum varijs armorum generibus requirebat; nam, vt notauit Cicero *Magna Tormentorum copia, multis Sagittarijs, magno labore, apparatu, multis saucijs ex nostris incolumi exercitu negotium confecimus*. Ad Arbores Triumphales immortali detruncandas honore,

Indutosquè iubet truncos hostilibus armis
Ipsos ferre duces, inimicaquè nomina figi,

non nisi multis sudoribus perpessis, plurimisq; exantlatis laboribus, subq; *Pluteorum* idest tabularum corio intectarum Machinis, vel sub textilibus Arborum ramis.

Fest. Varro. Plaut. in Pseudolo, & in Casina Salust. l. 3. Gell. l. 10. cap. 15. Ouidius

Idem l. 2. fastorum.

Pap. Vocabul.

Propert. l. 4.

Virgil. l. 9. Æneid.

T. Liu. l. 7. Bel. Maced. Q. Seren. Sammon. c. 45.

Cæs. lib. 1. Bell. Gall.

Sisenna hist. l. 3.

Virg. l. 11. Æneid. Salust. Hist. lib. 3.

ad Atticum lib. 5.

Virg. l. 11. Æneid.

Vegeti. l. 11.

Nan-

Martial. l. 3

Nanquè puer pluteo vindice tutus erat.

ingenioſis cum *Rudibus*, veteranorum ſcilicet muneribus,

Hor. 1. Epi.

Spectatum ſatis, & donatum iam rude, quæris
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.

laudatis cum *Dolonibus* in hoſtes ſtrenuè ſæuientibus

Virg. Æn. 7.

--- Sæuoſquè gerunt in bella dolones.

T. Liu. l. 5. & Cic. Philipp. 3. item Polybius l. 6. Hiſtor.

Vndè *Fuſtuaria* longiſſimè abſit pœna, de qua Liuius. *Fuſtuarium* (inquit) *meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit.* Modeſtinus quoq; I. C. inter pœnas militares, fuſtium caſtigationem, quæ talis erat, refert. Tribunus Vir fuſte tangebat ſolummodo damnatum, quem omnes, qui in caſtris erant, ſtatim fuſtibus cædebant; pœnaq; illa quacunq; pecuniariâ maior habebatur teſte *Marcello in L. Seruorum* §. *finali ff. de pœnis*. Inde, nì Regulæ ciuiles in militaribus exactiſſimè, & maximo cum rigore obſeruentur: nî uè Ductorum, & Imperatorum calliditas Victoriarum ſæpiſſimè fomes intercedat de tota actum eſt Republica, tam Regia, quam Ariſtocratica, alteriuſuè ſpeciei, non incongruè igitur ſubſtruentur hoc loco vſus Arborum in Ciuilibus in quibus ad Animum nimis tenſum relaxandum, & confirmandum ludi honeſtiſſimi proponuntur; ſed Stratagemata præcedant bellica, quæ Hoſtibus multoties illudunt, illoſq; artificiosè eludunt.

STRATAGEMATA.

NOn cædendis tantum, arcendiſq; hoſtibus dum explicito Marte pugnaretur, vt hucuſq; vidimus, arma ſuppeditarunt Arbores, ſed & ad bellicos dolos, tectaſq; Machinas, quas optimum Ducem callere decet, inſtrumenta nonnunquam præbuerunt. Contra Fabium Annibal commentæ victoriæ ſemina ſpargere machinatus eſt, armentorum cornibus arida ramalia, & incenſa ligare parans, vt hoſtium ſtrata peruagantes igne ſtimulante boues, ea comburerent, famemq; excitando, Sampſoniano Stratagemate, nil tale cogitantes inimicos, timore correptos facilius opprimeret. Sic enim apud Silium loquitur.

Sil. Ital. l. 7. Bel. Pun. verſ. 310.

--- Latos correpta per agros
Armenta aſſueto belli de more ſequuntur.
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentique leues fronti religare maniplos,
Admotus cum feruorem diſperſerit ignis
Vt paſſim exultent ſtimulante dolore iuuenci,
Et vaga per colles ceruice incendia iactent.

Subtiliori adhuc Stratagemate vſa eſt in bello Gallorum Regina Fredegundis. Hæc virum Chilpericum per adulterum Landricum occidi curarat, & hunc in modum ſimul cum adultero Galliarum regno præſidebat. Quapropter ei bellum intulerat Auſtraſiæ Rex Childebertus, numeroſis Longobardorum copijs adiutus. Nec minori cum exercitu audax regina illi cum impubere filio Lothario, atque Mœcho ſe obuiam præbuit. Nec longe aberat à Bruniaco (Gallici oppidi nomen eſt) cum, vt improuiſa copias aduerſas adoriretur, frondoſos Arborum ramos haud paucos præparari iuſſit, quos quadruplici ordine prius exercitui præmiſit, non paucis inter eos immixtis tintinnabulis quæ cum ſenſim procederent, ſpeciem armenti in ſylua depaſcentis præbuêre. Calliditatem iſtam nocturnum obſecundabat crepuſculum. Quare ſyluam, per quam errabunda vagarentur armenta, rati per incertam lucem ambulantes hoſtes, adorti prius inermes, & in fugam compulſi ſunt, quàm Fredegundis aſtum comperiſſent. Fertur & conſimili dolo Machabæum Scotorum Regem oppreſſiſſe Magduffus, cum militibus ſuis Birnum nemus exciſum manibus geſtare iuſſis, arcem Douſinnam repente inuadendam præcipit, & triumphandam. Sed vt hunc in modum aggreſſos perdidit hoc Stratagema, aliàs aggreſſoribus noxium fuit. Siquidem Thietmarſi anno 1317. Ioanni Largo Comiti Holſatiæ in Euagriâ ſuppetias contrà Gerardum Magnum, & Ioannem Fratrem Comites Stormariæ ferebant. At Gerardus ſub primis auroræ crepuſculis iuſsit ſingulos ſuorum milites ramum præſeferre virentem, ſicq; ſub ſpecie nemoris

Fulgoſ. l. 7. cap. 4. & Æmilius.

Crantzius l. 9. Saxoniæ c. 9.

A ris latitarent. Hunc in modum inſtructis Holſatis, Thietmarſi ſuperuenerunt, qui nihil tale verentes ad quingentos ab Holſatis cęſi ſunt, cæteris in riuo Brunſingo demerſis. Scribit & Saxo Hakonem Hamundi filium, quum fratrum ſuorum à Sigaro Danorum Rege cæſorum mortem vlciſci paraſſet in Heruingum portum copias expoſuiſſe, quas trifariam partitus eſt, geminam nauium copiam in Suram amnem præmittens, vt quoties opus eſſet cæteris auxilio forent. Ipſe cum reſiduis pedeſtre iter ingreſſus, & ſylueſtribus maximè locis ſecretus inceſſit. Porrò, nè progreſſis in planum arborea deeſſent vmbracula, prægrandes, virideſq; ramos ab vnoquoque præcîdi, geſtariq; conſtituit; & ſi quem onus grauaret, vaginas, & veſtium partem abijceret, nudumquè manu gladium geſtaret. In cuius rei memoriam æternum monti, vadoq; nomen remanſit; Binas itaque vigilum ſtationes per noctem fruſtratus, in tertiam incidit; Cumq; ſpeculator inſolens factum contemplatus eſſet, dormienti detulit Regi ſtupendæ rei nuncium, frondes humano more ambulare. Rex ſummè perterrefactus aggreſſus eſt ab aduentantibus, ſub quibus infelici morte procubuit. Nec minus ſcitu digna ſunt, quæ ad rem Sabellicus attulit ex Liuio. B Bello punico ſecundo, inquit, Galli Boij L. Poſthumium Conſulem exercitum per Litanam ſyluam ducturum ſerrâ ſuccîſis iuxtà viam vtrinque Arboribus, atque ita libratis, vt minimo impulſu ſubitam traherent ruinam, vbi ingreſſum viderunt, impulſis Arboribus, miſerabili ſtrage cum omnibus copijs, quæ numerum viginti quinque millium excedebant, oppreſſerunt. Parili calliditate bellicâ, vſus eſt Petrus Stephani VValachorum Vaiuodæ, ſeu Palatini, cuius ſibi regnum vſurpauerat, frater, cum Caſimirus II. Polonorum Rex Stephanum ditioni ſuæ reſtituere conaretur. Syluam quippè denſam, quam *Plonniny* à ſoli ſterilitate vocabant, cum ſuis ingreſſus Petrus, iter illàc Polonos facturos intelligens, Arbores ſuccîdit, ita vt truncis vtcunque hærerent. Ingreſſis hoſtibus Vualachi in inſidijs ſuccîſas Arbores ab extremis adorſi vi impulerunt, vt cæteræ mutuò ſeſe impellerent. Quæ ruina Polonos ſic obruit, vt quos non obtriuit, & extinxit, ægrè viuos, colliſiſq; vel ſaltem debilitatis membris elangueſcentes in hoſtium manus dimiſerit. Eodem aſtu Bretiſlaus Boemorum Princeps magnam de Germanis victoriam retulit. Bello ſiquidem petitus ab Henrico II. Imperatore propter direptam Poloniam, cæſis in Herciniâ ſyluà, quæ ſuperanda erat, Arboribus, C in eam difficultatem Germanos compulit, vt turpi fuga ſibi conſulere Cæſar cogeretur, ab eo, quem nondum viderat hoſte, ſuperatus. At hæc ſtratagemata Septentrionalibus populis familiaria narrat Olaus. *Per ſyluas* inquit *ingreſſurum hoſtem obſeruantes, Arbores ſerrâ ſucciſas, in cacumine funibus colligant, ne ante tempus loco moueri poſſint. At vbi hoſtes ingreſſos ſentiunt, ſumma vi funibus tractis, Arborum ruinâ incautos opprimunt.* Apertius pugnabat Cæſar contrà Morinos Galliæ populos, quibus in Syluas dilabentibus, ſequè, ſuaq; ibi abdentibus, Imperator (vt idem ipſe ſcribit) *Syluas cædere* (licet *incendi* ſcribat Florus) *inſtituit, & ne quis inermibus, imprudentibus militibus ab latere impetus fieri poſſet, omnẽ eã materiã, quæ erat cæſa cõuerſã ad hoſtem collocabat, & pro vallo ad vtrumque latus extruebat incredibili celeritate magno ſpatio paucis diebus confecto.* Sicq; aduerſarios debellauit: Nec minori cum felicitate in mari ſtratagemata ex Arboribus petita intentata ſunt. Occurſantibus enim in Daniam Sclauis, Ericus Diſertus, Frothonis Regis Sororius, cum piratas ſeptenis nauibus aduentaſſe cognoſceret, ipſe vnà tantùm è ſuis aduectus, ligneis cæteras propugnaculis cingi, tonſiſq; Arborum ramalibus abduci iuſſit. D Cum exinde claſſis inimicæ numerum propius ſpeculari cæpiſſet, animaduerſus ab hoſtibus nouæ deſiderio prædæ allectis, in fugam, quam ipſe præmeditatus fuerat, conuerſus eſt. Ocyus itaque ad ſuos rediens in ſtructas impulit inſidias ſequaces, qui primùm inuſitatâ facie ſtupeſcentes, nauigio nemus agi credebant: fraudem exinde ſubeſſe frondibus cognoſcentes, puppes obuertere parant. At interim ſubductis Ericus in littus nauibus, fundâ procul in hoſtes tot ſaxa contorſit, vt Sclauorum cæſis pleriſque, quadraginta in vincula coniecti fuerint. Hæc omnia Virgilianum illud obfirmare poteſt,

---Dolus an Virtus quis in hoſte requirat?

Sed fortunæ imperio conceditur, vt fraus fraude quandoq; vincatur, vndè non omnis fructuoſa ſit fraus, vt elegantiſſimè Naſo cecinit,

Iudice me fraus eſt conceſſa repellere fraudem,
Armaquè in armatos ſumere iura ſinunt.

Lib. 7. Hiſt. Dan.

L. 3. En.

Arborum ruinà oppreſsi.

Cromerus lib. 12.

Dubrauius lib. 7.

Ol Mgan. l. 7. c. 12.

Comm bell. Gall. *l.* 3. *Luc. Flor. l.* 3. *cap.* 10.

Saxo lib. 5.

2. *Æneid.*

Ouid. 3. *de Arte am.*

Nam quandoquè vinci Prudentiam & ipſam, iuxtà Plautinam in Captiuis ſententiam, manifeſtum eſt *Qui cauet nè decipiatur, vix cauet quem etiam cauet:*
Etiam quom caui ſſe ratus eſt, ſæpè is cautor captus eſt.

Plautus in Captiuis Actu 2. ſc. 2

Sed quàm tutius eſt ciuiliter ludere, ad vitam vniuerſaliter tuendam, quàm illudere quemquam ex cauſa necis! Sequentes igitur Arborum vſus vitalibus in ludis expoſitos aduertere placeat.

VSVS IN LVDIS.

Li. 4. Ethic c. 7. & l. 8. Policic. c. 4.

REquiem, & Ludum inter Humanæ vitæ conſeruatores (dummodò non excederent modum, & à temperantiâ nec hilum diſcederent) agnouit Ariſtoteles. Cum itaq; mente, & corpore ſimul laborare ſit malum, vt idem Stagirita docebat, Ludorum honeſtorum recreationes in Ciuitatibus inuentæ ſunt, quæ nec à Virtute amoueant Animum, nec corpus ab operationibus Gymnaſticis diuertant, verùm ad Bonitatem finium vitæ, & actiuæ, & contemplatiuæ vtrumq; iucundè, ac efficaciter incitent. Nulli tamen permitti debent Ludi, qui aliquem pecunijs, & facultatibus ſpoliare poſſint, illumq; auro non ſolùm priuare, ſed in miſerias, atq; in infelicitates impingere; in huiuſmodi namq; peſſimis Ludis *Lucrum incertum eſt, damnum plerũq; certum*; imò dicere poſſemus vincenti etiam Lucrum certò certius fore damnoſum, tanquam impietatis, & auaritiæ ſobolem.

Cic. 1. Offic.

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram,
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

Horat. lib. 1 ep. ad Mecæ.

Hi Ludi ſummè periculoſi vetiti ſunt pluribus à municipalibus legibus, vltrà Imperialia placita *L. cruenta 1. C. de gladiat. L. ſi filio familias 2. ff. quarum rerum actio non datur.* Nam noſtra Statuta Bonon. in ſpecie puniunt ludentes per modum, vt ipſa loquuntur, *Biſcazaria Taxillorum*; alludentia propterea ad duplex malum; bis. n. *caciam* exprimũt, quæ vox *cacia* interpretationẽ à Cicerone retulit *Vitioſitatis.* Honeſtorum verò Ludorum vtilitatem, immo Politicam quandam neceſſitatem, & modum in illis ſeruandum agnoſcens Anacharſis Scythicus ille Philoſophus vitam Humanam tribus Vuarum ſpeciebus ſcitè admodum aſſimilabat; per primam, quam Pueritiæ reſpondentem voluptatis eſſe dicebat, denotabat Pueros corrigẽdos eſſe in ludis iocoſis, ne omni ſpolientur grauitate; Secundam Ebrietatis Iuuenibus tribuebat, vbi vitiorum fomes incenditur facillimè, libidineſq; ardent, & ipſos ideò in nimiâ eorum concitatione retardandos eſſe docebat; Et è contrà Senes, quorum tertiam mœroris, & triſtitiæ propriam eſſe dicebat, ad delectabilitatem ſalubrem alacriter promouendos. Cœterum plurimi dantur in Ludorum genere, ad quos lignea concurrit materia, vt Scachia Poematibus cleberata, alijque Latrunculorum, vulgò *Schiera, Dama, Sbaraglino, Toccadiglia*, &c. immo, & omnium Ingenioſiſſimus Rhythmomachia, ſed iſtos longum nimis eſſet non ſolùm deſcribere, verùm & connumerare, cuiuſmodi quoque eſſet ludus ille laborioſus ignobilis nouem illarum lignearum pyramidum in quadro diſpoſitarum, quæ à pilâ currente ſuper planum à ludente proiectâ, dein percutiente in manu eiuſdem ludentis detentâ, proijci debent, cuius ludi nomen à Latino verbo *Icio* vel à Græco κινέω id eſt *proijcio*, & *moueo*, poteſt deduci, & vt Sphæriſteria ludorum pilæ, vel maioris, vel minoris; Item diſci, Trochiq; varij, Alueoliq; diſcolorum tabularum, ſeù rotularum lignearum omnes permiſſibiles ludi ex cenſorio quoq; Catonis edicto *Trocho lude, Aleas fuge*, ſi tamen, & ipſi intrà terminos otium fugandi, atque deſidiam, ſeſe continuerint, & minimè excedenter fuerint laborioſi, itaut ſanitati officere poſſint, nam ludi Honeſti, & Laudabiles in hunc ſolum finem ſunt inſtituti, vt habilitas maior, & aptitudo ad peragenda quęuis ciuilia negotia acquiratur, vireſq; inualeſcant ad ſummum ciuile Bonum ſibi non ſolùm, ſed & ipſi Reipublicæ comparandum. In copioſiſſimâ Ludorum Syluâ nullos innocentiores inueniri poſſe crederem conuiualibus ipſis de Iure Ciuili permiſſis *L. quod in conuiuio ff. de Aleat.* hi namq; oriuntur inter conſuetudines, & ferio iocoſos conuentus pacificè, hilariter, ac minimè otioſè degentium amiciſſimorum; vbi familiæ integræ Virorum, atq; Mulierum ſucceſſiuas aliquot horas iucundiſſimè tranſigere, vel æſtiuas, vel hybernas in Peripato aliquo, & domeſticâ velut Academiâ conſueuerunt.

Sta. Bonon. crimin. l. 5. rubr. 47.

Vida in Poem. inſcr. Scachia *Ludus.*

Gregor. Duchius in Poem. inſcr. Il Giuoco de gli Scachi,

Rhythmomachia ludus pythagoricus antiquiſſimus.

Plato de ſummo bon.

A Hic autem huiusce census ludorum liceat parumper describere valdè ingeniosum, qui dicitur *Ludus Arborum* inuentus à Nobili Patritio Bononien. Innocentio Arenghe-rio. In hoc enim, vbi multi conuenerint; ijs per circulum latum assidentibus ludi Præses, & dispositor nomina imponit Arborum diuersarũ, quoad numeri medietatem vnicuique; & nomina totidẽ Auium cœteris singulis, ita dispositis, vt duos inter hosce Arborum personam sustinentes sit Auis vnica; & sic quoq; duas inter Aues simplex Arbor adsit. Tum fictarum istarum Arborum prima, quæ, vel sorte, vel nutu directoris ludi, ludum incæpit, vocat vnam ad sui libitum Auem, vt velit suos inter nidulari ramos; Auis autem vocata statim suum debet deserere locum, respondens Arbori, *in te venio Arbor dilecta* (vel quid simile) *& assideo*; veniensq; propè Arborem, detrudit Auem proximam, quæ locum cedere debet, & peregrina reddita, ipsa ad aliquam ex iocosis istis Arboribus confugere debet, rogando, vt sibi aduenienti hospitium præbere non dedignetur. Quod si hæc ab Arboribus abnuentibus propellatur, atq; aliud secedere ad domicilium cogatur, Auem vllam trudere non potest, sed locum primum repetere, & B ibi quiescere. Alia deinde Arbor nouam Auem ad se vocat, & eodem pacto in omnibus, vt iam dictum est, procedit. Quod verò nobilius est, ad Animos interim pascendos pulcherrima proponuntur problemata ab Arboribus hinc indè, & Auibus discutienda circà propriarum, siuè Arboris, siuè Auis specierum proprietates. Has igitur Arborum Personas absq; præiudicio tum Animi, tum corporis induere licebit, seq; Arborem, vel Auem iuxtà libitum fingere, vt Animus melius figuretur, corpusq; ingenuo ludi propositi exercitio optimè contemperetur, & verè ciuilitatem sapiant h. mores.

Innoc. Arengh. in libro cui titulus Giuochi liberali, e d' ingegno *lib.* 3 *cap.* 23.

VSVS IN CIVILIBVS.

Hilarior nulla Pompa Ciuilis instrui potest nocturno tempore, in quâ non interueniant magnæ Plebis acclamationes circà Arboreorum cremiorum strues accensas in medio viarum, quibus Animorum in liberis Hominibus excitatur Ardor ad Illustria, & Gloriosa quæcunq; Facinora. Sed Ligneis melius è Suggestis, Ca-C thedrisq; Oratores Iudices, Doctores ipsas Declamationes, Sententias, atq; Eruditiones ad felicitatem ciuilem præparandam, inq; Homines quoscunque introducendam fundunt. Ligneis insuper vtitur Instrumentis punitiua Iustitia sontes vt plectat, atq; malos Homines formidine pænæ peccatorum in odium impellat, pro Reipublicæ felicitate firmandâ. Fabrili demum Arti lignaminum ciuitates plurimum debent, ob priuatas non solùm commoditates, sed ob politica quoq; ornamenta, quæ materialiter ædificat hæc Artium antiquissima, quæ humanum genus, & omnia simul animantia, iussu Omnipotentis Dei in Arcæ Noeticæ fabricà conseruauit; sic namq; præcepit Deus ipsi Noe: *Fac tibi Arcam de lignis læuigatis, mansiunculas in Arcâ facies, &c.* Huiusce Artis, eiusq; instrumentorum propterea non fuit Dædalus inuentor, sed multò ante ipsum Lignarij Fabri apud Hebræos, apudq; Tyrios claruere. Prima verò qui cuperet Artis huiusce Ciuilia intueri miracula, is Salomonis adeat Templum, cæteraq; eiusdem ædificia, illiq; contemplari licebit *Super parietem Templi tabulata per gyrum. Tabulatum, quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis, Trabes autem posuit* D *in domo per circuitum forinsecus, &c. Texit quoque domum laquearibus cedrinis, & ædificauit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis, &c. Et ædificauit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, à pauimento domus, vsq; ad summitatem parietum, & vsq; ad laquearia. Et operuit lignis cedrinis intrinsecus, & texit pauimentum domus tabulis abiegnis: Ædificauitq. viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina. à pauimento, vsq; ad superiora: & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum Sanctorum. Porrò quadraginta cubitorum erat ipsum Templum pro foribus oraculi. Et Cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habẽs tornaturas, & iuncturas suas fabrefactas, & celaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur, nec omninò lapis apparere poterat in pariete, &c. Sed & Altare vestiuit cedro, &c. Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis Oliuarum decem cubitorum altitudinis, &c. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit varijs cælaturis, & torno, &*

Gen. cap. 6

Polyd. Virg. de rer inuẽ. l. 3 *.cap.* 14.

3. *Reg. c.* 6.

fecit in eis Cherubim, & Palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egredientes, &c. Et in ingressu oraculi fecit duo ostiola de lignis Oliuarum, &c. Fecitquè in introitu Templi postes de lignis Oliuarum quadrangulatos, & duo ostia de lignis abiegnis, Ædificauit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis, & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: Ligna quippè cedrina exciderat in columnas. Et tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram, quæ quadraginta quinque columnis sustentabatur. Vnus autem ordo habebat columnas quindecim contrà se inuicem positas, & è regione se respicientes æquali spatio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia, &c. Porticum quoque Solij, in quâ Tribunal est, fecit; & texit lignis Cedrinis à pauimento, vsque ad summitatem, &c. Fecitque Rex de Lignis Thyinis fulcra domus Domini, & Domus Regiæ, Citharas, Lyrasque cantoribus, &c. Arca autem Fœderis, seù Testamenti à Moyse fabrefacta iussu D. Dei, quæ etiamnum Romæ in Lateranensi Basilicâ inter prætiosiores, & sacratiores custoditur thesauros fuit facta ex lignis Sethim incorruptibilibus, seù Cedrinis, vt & tabulæ Tabernaculi, atque Altare Holocausti eiusdem Moysis, quæ clarissimè ostendunt quantì ligna ea, quæ huiusmodi componunt pretiosissimas res, sint facienda. Nostris temporibus plurima Salomonicæ Ligneæ magnificentiæ nobilissimis in erectis, & exstructis templis, atque sumptuosis nobilium domibus cerneremus exempla, quia si non Cedri, aliorum tamen pulcherrimorum Lignorum Asseres elaborati planci, hoc est plani, inauratiquè admoti parietibus, illisquè perpetuò assidentes inhærerent, conspicuarumquè domuum in contignationibus *aureum* renideret frequentissimè *Lacunar*, fornicumquè Absides artificiosis constarent vbique ferè lignorum sculptis, pictis, inauratisquè curuaturis; Altaria verò, super qua à Sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ Sacerdotibus Missarum Sacrificia celebrantur lapidea debent esse, & nisi ex concessione lignea, & quæ Icones tam pictas, quàm sculptas coronant, architectonicèquè ambiunt, sunt plerumque lignea, & inaurata. Lignea quoque sunt, & inaurata necessariò Tabernacula Sanctissimum CORPVS CHRISTI custodientia, in quibus nobiles exercet Ars Geometrica conatus. Quod si legitima hæc Matheseos soboles cum suis subalternatis Artibus stereometricis alicubi sit admirabilis; certè spectabilissima existit in Archigymnasij nostri Bononiensis Anatomico Amphitheatro ligneo, vbi latera omnia sena Aulæ capacissimæ Vitruuianis ferè omnibus structuris ingenio, & Arte Antonij Leuantis Bononiensis Xylotechnastis excellentissimi anno Domini MDCXL. cum dædaleis verè statuis varijs subselliorum ordinibus, Orchestris, Exedris, Perystylijs, Coronamentis, sectoria Scena, vbi corporis humani spectaculum minimè ludicrum Philosophis coram hominibus, & à doctissimis editur viris, humanæquè infirmitatis agitur Tragœdia. Cœterum non abs re erit hic, vbi iam tetigimus nostri Anatomici Theatri indiuidualiter Scenas, Orchestras, Pulpita, Exedrasquè, breuiter docere quid hæc sint, aut quid fuerint apud Antiquos. Scena, vt Cassiodoro placet, est frons Theatri, id est ea Theatri hemicyclaris pars, quæ ab vno eius cornu ad alterum, cum copertura ducebatur; ea, aut versatilis fiebat, cum subitò quibusdam machinis tota verteretur, & aliam picturæ partem ostenderet; aut ductilis cum tractis tabulatis hàc, atque illàc species picturæ nudaretur interior. Hodie multò artificiosiori Arte mobiles fiunt Scenæ, Machinæquè incredibilia penè oculis monstrantes, cum opticis picturis superbissimis nostratium Artificum præcellentissimorum ingenijs excogitatæ visuntur. Orchestra, spectandi locus primus in Theatro, *Zas. in l. ij. ff. de orig. iur.* & an Podio identificetur potest dubitari, si auctoritatem Suetonij in Nerone attendamus dicentis *namque perraro præsidere, cæterum accubans primum paruis foraminibus, deindè toto podio adaperto, spectare consueuerat*, erat quidem in Scenâ, quò non admittebantur plani pedes, quamuis Iulius Pollux Orchestram Choro, vt Scena Actoribus, certum est, quod propriè addictam esse voluerit. Romæ in eâ Senatorum sedibus loca assignabantur, cuius Orchestræ pulpiti altitudo quinque pedes non superabat, vt sedentes commodius spectare possent omnium gestus agentium de ea Suetonius *Sessum in XIV. Scena per Orchestram transijt*, & Iuuenalis

Quæque reportandis posita est Orchestra Cathedris.

Pulpitum verò erat editior locus in Orchestrâ, in quo chorus Tragœdiarum, & Comœdia-

[Margin notes: 3. Reg. c. 7. — 3. Reg. c. 10 — Exod. c. 37. — Exod. cap. 36. & 38. — Plin. lib. 8. cap. 43. — Horat. lib. 2. Carmin. — Lib. 4. var. — Pomp. Fest. cap. 12. — Lib. 4. c. 9. — in Iul. Cæs. cap. 39. — Satyra 3.]

A mœdiarum, cæteriq; personam non habentes, fabulæ subseruiebant, histrionibusquè in scenam abditis Populum gesticulatione detinebant. Accipitur etiam pro suggesto, id est quocunq; edito loco, siuè cathedra, vbi docent Doctores, Oratoresq; declamant, ex Cicerone. *In suggestum, in quo causam dixerat.* Pulpitum mox erat, veluti Pergula quædam, & Podij altitudo, & à verbo antiquo *pulpitare* deriuat, id est altè expandi: Subsellia his humiliora, sunt sellæ iudicum minorum, & pedaneorum quodammodo. Exedræ dein erant loca porticibus patentia, in quibus Philosophi olim disputabant. Sella item lignea præ foribus ex Vitruuio *constituantur autem in tribus porticibus exedræ spatiosæ, in quibus Philosophi, Rhetoresq́, & qui studijs delectantur sedentes disputare possint*, de quibus etiam Cicero libro 3. de Oratore, & de finibus mentionem facit. Vnius non erat vetustissimis temporibus Platanon, sub cuius vmbrâ Philosophi, & Academici clarescerent; *Quid agit illa Porticus verna semper? Quid Platanon opacissimus?* ita Plinius quærit in Epistolis; nec vnica reperiebatur stadiata Porticus, quæ Xystus dicebatur, sub quâ in hyeme Athletæ exercerentur. Quàm necessarium sit ingeniorum mitigationi incumbere Finium Humanorum varietas in actionibus apertissimè commonefacit, id omnes gentes rationibus ductæ ratiocinatis, sacros aliquos instituentes ritus præstitere humaniter. Quare vsus Arborum in sacris vnà cum ciuilibus inspectionibus in lucem prodire debent.

1. de diuinat. Sidon. l. 8. ep. 12.

L. 5. cap. 11

Plin. lib. 1. Ep. 3.

B

VSVS IN SACRIS.

Delubrum (quod nil aliud est verè, nisi fustis delibratus, seu decorticatus) tanquam Deum colebat ignara nimis, & stulta Ethnicitas, ideoq; pro loco cæpit assumi, in quo Deus poneretur, cuius etymologiam Macrobius ex Varrone hanc affert, *sicut locum, in quo figerent candelam, candelabrum appellatum, ita in quo Deum ponerent, nominatum delubrum.* Illud propterea Lucanus decôrum, & sacrum cognominauit, festa quod fronde ornandum cecinit Virgilius

L. 3. Saturnal. cap. 4.

Lib. 2. & 6.

> *Nos delubra Deûm miseri, quibus vltimus esset.*
> *Ille dies, festa velamns fronde per Vrbem*

Æneid. l. 2.

C

Ramos è contrà frondentes, vmbrarumq; prædiuites, nec non suaueolentes flores, defunctorum manibus tanquam amœnitate gaudentibus sacrabant Antiqui, tristitiam ob vitæ amissionem tali pacto mitigari in ijsdem insulsè credentes, vt eruditissimus quidam sequenti accinuit inscriptione.

> *Post obitum exultant, iucundaquè gaudia carpunt*
> *Sub Platanis, narrant teneris sua fata Napæis,*
> *Quæ quisquè extulerit, viuis dum vita manebat.*
> *Condecorant manes sua coniferâ Cyparisso*
> *Tempora, vel Pini folijs, &c.*

Schæd. l. 10 Franceid.

Quamobrem plerique Gentilium temporibus antiquissimis testamento sanciebant sibi tumulos in domesticis hortis erigendos cum inscriptionibus magnis in lapidibus id explanantibus; cuiusmodi Monumentum hoc nobis tradit Gruterus in suis Antiquitatibus.

HI HORTI ITA VTI OPTIMI, MAXIMIQVE SVNT.
CINERIBVS SERVIANT MEIS.
NAM CVRATORES SVBSTITVAM
QVI VESCANTVR,
EX HORVM HORTORVM REDITV
NATALI MEO.
ET PRÆBEANT ROSAM IN PERPETVVM.

D

I. Gruter. in Antiquit. pag. 636.

Magni equidem faciebant huiusmodi sepulcrales solemnitates, & id omnibus melioribus modis procurabant ijdem antiqui. Modestinus Βασιλικῶν 48. cap. 3. testamentum cuiusdam testatur id enixè volentis. *Serui mei sint liberi, si in monumento meo solemnia mane fecerint.* Nam & cineres crematorum cadauerum mollissimè tractabantur, de qua re Virgilius.

> *Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit*
> *Relliquias vino, & bibulam lauere fauillam;*

Æneid. l. 6.

Oſſaquè lecta cado texit Chorinæus aheno.

Epulis inſuper defunctorum funera proſequebantur ſuperſtites, quas inibant coronati: ſic mulcebatur mœrentium animus, & conuiuantium monitis impellebantur parentes, vt exuccum præ diutinâ inediâ corpus inſtaurarent; credebantq; inſuper Animabus mortuorum ſic ſuffragari, vt Lucianus ſcripſit his conceptis verbis. *Aluntur autem videlicet noſtris libationibus, inferijſquè, quæ ſepulcris inferuntur.* Sacrificia verò, quæ comedebantur, inferiæ erant in memoriam defunctorum, impijſſimè litando Beelphegor Moabitarum Idólo, Beel, vel Baal dicto, & in Monte Phegor maximè culto; quos Idololatras Regius Pſaltes deteſtatus eſt. *Et initiati ſunt Beelphegor, & comederunt ſacrificia mortuorum.* Haud diſſimili damnatâ religione vtebantur ligno in funeribus plerique Gentium, & præcipuè Ægyptij, qui ligneis arcis condita corpora condentes, tutelaribus quibuſdam ſub ſpecie animalium brutorum ſuperſtitiosè ſuperpoſitis Numinibus itidem ligneis, demortuorum animas, immò, & corpora commendabant: quorum omnium clariſſima exempla à doctiſſimo Viro Ioanne Nardio Florentino in ſuis adnotationibus in T. Lucretium Carum adducuntur, cum cane, accipitre, exteriori in mediâ ſuperficie, noctuiſq; ſuper ſingulos angulos, hiſq; imaguncula funerati cadaueris incluſi bicubitalem reſpicientibus; in cuius rei maiorem indubitabilitatem aliquot eiuſmodi funerum, & noctuarum ſimulacra (quæ pro Idolorum etiam ſpeciebus haberi poſſunt) ex varijs lignis conſtructa, ſupraſcriptis Nardij peroptimè reſpondentia conſpiciuntur in publico muſæo Bonon. proximè adaucto, & inter ea, quæ magnificentiſſimè, & liberaliſſimè inſtruxit, deq; proprio conceſſit Illuſtriſſimus Marchio, & Eques Bayliuus, atq; Senator Bononienſis, Dominus Ferdinandus de Coſpis. Ob eandem fortè rationem, ob puritatem nempè Arborum, atq; nobilitatem, cœteraſq; illarum prærogatiuas in Hymenæis ſacris nuptialibus faces, & tedæ ex Arboribus interponebant, & quinque numero in honorem quinque Numinum thalamis præſidentium præferebantur à pueris patrimis, ſiuè matrimis apud Romanos, & à Sponſæ matre apud Græcos. Vt verò ab omni putredinis illuuie, ſqualidoq; tabo, & fœtidâ ſaniei ſuſpicione cadauera diutiſſimè ſeruarentur, fuit in vſu πυρα Νεκρῶν, id eſt Rogus, licet *ipſum cremare* (ex Plinio) *apud Romanos non veteris inſtituti.* Is autem Rogus nil aliud erat, quàm lignorum ſtrues ad defunctorum corpora cremanda, ſuper quam pro diuitibus Aromata ſuper infundebantur ad odorem cineribus communicandum. Quadrata erat hæc Pyra, & æquilatera, vt igne incenſa Pyramidem verè conformaret; cuius deſcriptio elegans habetur in Statio.

Triſtibus intereà ramis, teneraquè Cupreſſo
Damnatus flammæ torus, & puerile pheretrum
Texitur, &c.

Sic quoq; Virgilius *Principio pinguem tædis, & robore ſecto*
Ingentem ſtruxère pyram: cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales antè Cupreſſos
Conſtituunt, &c.
Iam pater Æneas, iam curuo in littore Tarchon
Conſtituere pyras: huc corpora quiſque ſuorum
More tulere Patrum, ſubiectiſquè ignibus atris
Conditur in tenebras altum caligine cœlum.
Ter circum accenſos cincti fulgentibus armis
Decurrère rogos, ter mœſtum funeris ignem
Luſtrauère in equis, vlulatuſquè ore dedère.

Ad cuius rogi nimios compeſcendos ſumptus lege cautum fuit Athenis, ne leuigatis lignis in pyra quis vteretur; quod decem viri quoque Romani in ſuas xij. Tabularum Leges transtulere, Tullij vel ipſius teſtimonio. Rogare inſuper conſueuerunt antiquiores ex Græcis ventos, vt eorum ope citius crematur Rogus, cadauerq; magis abſumeretur; Satius ducentes ſtatuis ligneis durabilibus non ſolum Deos per eorum εἴδωλα, ſed fortes viros, & Reges per ἀνδρίαντας, Sapientes per εἴκελα, & Benemeritos quoſcunq; per βρίτεα ſibi comites deinceps, atq; perpetuò præſentes habere, ſublatis omnibus fœdę putredinis, atq; corruptionis veſtigijs. Varijs quidem ex ligno pſeudonuminum illorum huiuſmodi ſtatuæ fiebant antiquitus,

de Luctu.
Pſalm 105.
Lib. 6. de nat. rerum.
Lib. 7. c. 54. & Cornel. Tac. libro 16. Annal.
Lib. 14. Thebaid.
L. 5. Æneid
I. l. 11. Æn.
2. de Legib.
Homer. Iliad.

A

Stabat in exiguâ ligneus æde Deus.

Sed tamen ex electis Arboribus, vndè prouerbium emanauit *Non ex omnì ligno Mercurius effingitur.* Quare Cupressus, Ebenus, Cedrus, Quercus, Smilax, Lotus, Buxus, & paucæ aliæ Arbores, vt Oliua in minoribus simulacris, Tilia, Vitis, Ficus, admittebantur. Sed & nulla fuere Veterum sacrificia, in quibus Arbores, earumuè partes partem haud exiguam sibi non vindicarint; nam vel principaliter adolebantur fructus, vel Arborum frondes, rami, ligna, liquores; secundariò, instrumentaliteruè, aut tanquam concausæ in ijsdem sacrificijs intercedebant. Apud Athenienses Iupiter μηλίχιος, quia poma tantùm illi sacrificarentur, & non Animalia, vocabatur; fortè quia ipse (quicquid Epicuri de grege porci) poterat

Tibullus eleg. 10.

Ignibus æthereis terras suffire feraces.

Lucr. l. 2. de nat. rer. v. 1100.

Accuratâ non sine animaduersione á priscis deligebantur hominibus Arbores pro sacrificijs, quæ sub huiusmodi fieri debebant dilectis viriditatibus iuxtà diuersas diuersarum gentium religiones diuersis Numinibus easdem assignantes, sicuti & decermina, frondes scilicet sacræ, quibus in lustrationibus vti solebant antiqui, haud incuriosè decerpebantut; Ramusq; ille quicunq; foret à Sacerdotibus proprium in coronamentum assumptus à sacrificij specie nomen est mutuatus, cuius rei certos Sulmonensis Poetæ nos carmina reddunt.

B

Symphor. Hort. lib. 3. cap. 6.

Februa Romani dixêre piamina Patres
Nunc quoq; dant verbo plurima signa fidem
Nomen idem ramo, qui cæsus ab Arbore pura
Casta Sacerdotum tempora fronde tegit.

Oui. in Fast.

Stroppus porrò στρόφιον virgula erat ex Arbore felici desumpta, quam in apice Sacerdotes flamines gerebât, illâq; nonnulli coronam, quia capiti imponebatur dici maluerût; hinc *stroppearia* festa Faliscorum, in quibus coronati ambulabant. Eundem stroppum in Flaminicis Dialibus, hoc est Sacerdotissis inarculum dixere; Gellius verò Surculum appellauit, dum vestibus applicaretur, *& quod in Rica Surculum de Arbore felici habet.* De Inarculis autem sic Plutarchus Iunio Bruto, & M. Valerio Consulibus post exactos Reges, Rex sacrificulus institutus fuit, vt per eum solum quædam sacrificarent; huius autem vxor Regina sacrorum appellabatur, quæ quoties sacra faceret, ex malo punico virgam, quam inarculam vocabant, loco infulæ deferebat. Flamines ijdem Romanorum Sacerdotes. vel à *filo*, quasi *filamines* iuxtà Varronem, quia caput filo præcinctum haberent, vel à flammâ ab infulis fastigiatis, quas in capite gerebant in conum desinentibus, quarum summitas apex dicebatur. Comectaculum, hoc est virgam quandam ad sacra euntes manu gerebant, vt à se obuios homines amouerent, arcerentq; (vt inquit Festus) & ideò Sacerdotes antiqui pinguntur cum virgis. Thensæ, vel Tensæ sacra erant vehicula argento, vel ebore decorata, quibus Deorum exuuiæ ludis circensibus, cum pompa ordinum, & officiorum in circum, & puluinar vehebantur, dictæ Thensæ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, quasi diuinæ quædam res, vel Tensæ, quod ante eas lintea tenderentur, illaq; manibns tensa tenerent. *Quæ augustissima vestis est Tensas ducentibus, triumphantibusq; ea vestiti medio ædium sedere eburneis sellis.* De ijsdem Suetonius hęc habet *Sedem auream in curia, & pro tribunali Tensam, & ferculum circensi pompa, templa, aras, simulacra, iuxtà Deos, puluinar, Flaminem, lupercos appellationem mensis è suo nomine, & nonnullos honores ad libidinem cepit, ac dedit.* Simpulum, vel simpuuium crater ligneus, cyatho haud dissimile, quod in sacrificali Ethnicorum apparatu non desiderabatur, ex quo Sacerdos vinum propinabat antequam funderet. Et quoniam Thymiamata ab Arboribus pendentia, vt sunt Thura, Balsama, Stactes, Cinnamomum, Cassia, Nardusq;, &c. in Sacrificiorum omnium apparatibus expetita semper fuere, concludi potest Arboreos vsus eò processisse, vt ij humanis corporibus, sensibusq; omnibus nõ parum felicitatis afferre potuerint. Quod si ad immortalem Animam veræ Beatitatis capacem Animus applicetur, secundum leges immaculatæ veritatis, Lignum Vitæ, quod reddidit vitam Mundo, cernui adorabimus. Huc viuas mentis nostræ cogitationes, in Salutis veluti certissimum Portum dirigere debemus, vt hic de Nauticis Arborum vsibus mentionem facere non incongruum sit, sed prius aliquid circà Hebræorum Cęremonias adducemus.

L. 10. c. 15.

C

Ios. Scalig. in coniect. in Varr.

Cicero de Arusp. resp. Tit. Liu. l. 5 I. Cæs. c. 76. Al. ab Al. D G. l. 7. c. 26.

D

D. Io. Apo. 2

CÆRE-

CÆREMONIÆ.

PRimi Arborum Fructus abijcibiles, in eorum tamen statu imperfecto respectu Arboris, habebantur ab Hebræis, iuxtà Præceptum Leuitici in hunc modum concepti: *Cum plantaueris Arborem, fructus, quos tribus primis annis illa proferet, abijcies, quasi immundos, & incircumcisos: fructus verò quarti anni offeres Domino: itaque quinto anno vesceris fructibus eius*. Et cum Decimas fructuum, & frugum Deo offerre tenerentur ijdem Israelitæ, pro Lege quoq; habebant Decimas soluere tantum de frugibus, & pomis Arborum, & Animalibus, quæ transeunt sub virgâ Pastoris; quoniam optima, & electa quæ pro Decimis offerebantur esse debebant, & eius prorsus conditionis, vt Gaudium adducerent, iuxtà illud Prophetæ *Gaudium etenim Domini fortitudo vestra*; Hinc celebrabantur apud eandem nationem Cæremoniæ Tabernaculorum decimà quintà die mensis Septimi per septem dies, in quibus populi illi habitare in tabernaculis tenebantur, cum fructibus Citri, spatulis Palmarum, ramis Myrti & Salicum lætabundi saltantes, & ità perfectionem fructuum, habità ratione ad Tempus anni extollebant, quià Denarius numerus vniuersa numerandi genera in se continet parium æquè, ac imparium, à quibus, & in quæ rerum species fluunt, & refluunt omnes.

[Margin: 19. — *Leuit.c.*27. *numer.c.*18 — *Nehemię* 8. — *Leuitic.*23. 24. — *Bong. de myst. num. signif.p.vlt.*]

E F

VSVS NAVTICI.

ANte naues hominum ingenio, operosisq; artibus extructas nauigabatur Ratibus, quæ Trabes erant simplicissimæ in mari rubro, inter insulas à Rege Erythræ inuentæ, & obseruatæ, pondera ferre fune soluto, cui Statius allusit hoc carmine,

Iamque ratem terris diuisit fune soluto.

Naues à verbo Græco νάω, quod est Fluo deductæ generalissimà voce, cauatis omnibus lignis, & primo omnium fluuiatilibus Alnis Nauis nomen indidere,

Tunc Alnos primum fluuij sensere cauatas.

Nam inter Arbores omnes dicitur *--- Fluctibus aptior Alnus.*

Huiusce sensus est nauicula Linter dicta ex Arbore excauata, quemadmodum Virgilius asseruit *--- Cauat Arbore lintres,*

A quibus Lintrarij dicuntur exercitores Ratium, ij scilicet, vt dicit Glossa in *L. 1. ff. nautæ, &c. qui paruas naues habent, & exercent, vt butes, & busos, vel scaphas, quæ lucrariæ, aliàs lintrariæ dicuntur*, quarum ad similitudinem vocantur quoq; lintres vasa quædam magna rustica, concaua, vindemiatas vuas seruantia; hinc Tibullus canebat.

Aut mihi seruabit plenis in lintribus vuas.

Cum prædictis quoq; nauiculis Scapha concurrit, quæ nil aliud est, quàm trabs vnica excauata; ideò Vegetius sic scribebat: *Scaphas quoque de singulis trabibus excauatas*. A verbo Græco σκάπτω, quod est fodio, & cauo eæ sunt dictæ, quæ quia rudiores, & velociores cœteris maioribus; prædonum, & piscatorum antiquissimæ habebantur deliciæ. Bacterani minimas hascè nauiculas dicerent monoxyla, alij prosumia, alij seniculas, alij Cymbas, alij Baselos. Dum autem spondis creuerunt adiunctis,

---- Et pandas ratibus posuere carinas

Carinæ formatâ iam aluo vocari cæperunt. Auctiores mox, atq; compositiores redditæ; & depositâ minimè ruditate *Schediæ* tumultuario sumpserunt originem pluribus à trabibus simul iunctis ad onera subsidiariè ferenda, cuius inconditæ nauis etymologia venit à verbo Græco σχεδιάζω, quod est ruditer incipio, vel quia schedijs lignorum inæqualitates nimias obstruentibus egeat. Eædem Schediæ firmatæ pensis vsum præbere possunt, & Pentones, & Codicariæ naues ex solis Arborum caudicibus constantes vocitari possunt, quibus solis Tyberis Fluuius, auctore Plinio, nauigabatur olim. Epibadû quoq; nomine insigniendæ ex *Vlp. I.C. ff. de exercitoriâ actione*; atq; Hippaginum. Et quoniam perticis, & contis agitabantur, κοντῶτα, & actuariæ naues dici meruêre. His homines non contenti, illiquè, quibus *robur, & æs triplex circà pectus erat* fragilem truci committendo pelago ratem, aduersis aquarum cursibus, diuersasq; per semitas diuertentes excogitarunt Puppes.

[Margin: *Plin. l.*7. *cap.* 56. — 3. *Sylu.*2. — *Virg.Geor* 1 — *Lucan. l.*3. — *Georg. l.*3. — *Vlpian.*in L. 1. ff. naut. cap. & stabularij. — *L.*1. *eleg.*4. — *Virg.*2.*Geo.* — *Pl.l.*7.*c.*56. — *Cæs.l.*7.*B. Ciu.* — *Lib.*3.*c.*5. — *Horat.lib.*1 *carminum.*]

G H

Ausi

A

Ausi sunt vada salsa citâ decurrere puppi.

Catull. Argon.

Tonsas itidem, id est remos ad tundendos fluctus, & Temones, qui sunt fræna, & gubernaculum nauis, quorum inuentor Tiphys Hagni filius, Freti domitor, quo Epitheto decoratus est à Seneca in Medeâ, dum cecinit

Tiphys in primis domitor profundi.

Aliaq; demum artificiosa ad promptius, & tutius transfretandum instrumenta superaddidere nauibus. *Arte citæ, veloque rates, remoque reguntur.*

Ouid. l. 1. de Arte aman.

Omnium tamen expeditissimæ quidem, sed laboriosissimæ fuere speculatoriæ Cymbæ cum vndis maximè confictantes, & periculi semper plenæ ἀκύμα ατος, id est Maris periculum, procella, &c. vt etiam exploratores κατασκοποι lembi multis difficultatibus impliciti, in quibus irrequieto laborandum est nixu, quod perbellè Virgilius, & peculiari de more his carminibus expressit.

T. Liu. dec. 3. lib. 2.

Non aliter, quam qui aduerso vix flumine Lembum
Remigijs subigit, si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amne. &c.

L. 1. Georg.

B

Hæ tamen omnes minores naues cum periculositate celeritatem compensarunt, inter quas *Celoces* eminent, à celeritate nuncupatæ, tum ob leuitatem materiei, tum ob figuram tumorem aquarum facilius perreptantem, vel in earundem cauitates aptius sese insinuantem, quemadmodum *Phaseli*, vulgò *Vaselli*, ò *Batelli* in propriâ magis significatione, de quibus Catullus hæc canebat

Plaut. in Asinaria. Lyric. 4.

Phaselus ille, quem videtis hospites,
Ait fuisse nauium celerrimus,
Neque vllius natantis impetum trabis
Nequisse præterire, siuè palmulis
Opus foret volare, siuè Linteo.

Nemo vnquam ex nautis facilè potuit Pyratarum contrà publicum bonum laborantium Myoparones, & prædatorias naues instructissimas, & summo ingenio elaboratas superare. Mercatores quidem optimè de Republicâ meriti Onerarias suas, & Gerarias naues ingentes Corbitas, Gaulos, Cybeosq; intolerabili vix impensa tuentur contrà maritimorum latronum astutissimos incursus, feralesq; eorundem harpagonum morsus. Quot anguntur suspicionibus, quotq; afficiuntur damnis, Bellatores, Principes, Imperatores in Thalamigeris, Turritis, Regijs Prætorijs, Stratioticis suis nauibus; quibus in potentissimas ventorum hostilitates confictandum est, vbi non iuuat fortunã superare ferẽdo Argo nauis omnium celeberrima, Heroum plusquam quinquaginta, & Argiuorum, quod supra modum est admirabile, Colchico in itinere maritima vehes

C

Baysius de re nauali. Cic. in Tusc. quæst. Val. Flacc. l. 1. Argon. Diod. Sicul. l. 4. rer. antiqu. c. 3.

Prima Deum magnis canimus freta peruia nautis
Fatidicamque ratem, &c.

Manil. in Astron.

Castæ Mineruæ fœtus ingeniosissimus Dodonea in Sylua conceptus, & iuxtà Pelion natus, nunquam nisi super astra ab omni naufragandi tutus periculo nauigauit.

Et Ratis Heroum, quæ nunc quoque nauigat astris.

Oui. 3. Trist

Et quæ facta Ratis, pugnacis cura Mineruæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Pl. l. 13. cap. 22.

Eone dicta quæquè fuit particularis Arbor, ex quâ constaret eadem Nauis Argo, eius Macraphia fuit, id est longa forma, atque figura *Longâ naue Iasonem primum nauigasse Philostephanus auctor est*, hæc de Argonautarum Principe refert Plinius. Inter longas naues numerantur plurimæ, quæ & magnitudine corporum, & numero remorum vario non parum differunt inter se, nam eæ sunt vel Monocrotæ, vel Biremes, vel Triremes, vel Quadriremes, vel Quinqueremes, vel Pluriremes, procedendo vsque ad Quadrageniremes, quemadmodum fuit illa à Ptolemæo Philopatore fabrefacta, vt refert Plutarchus, quæ 280. cubitorum longitudinis erat, & altitudinis, duodequinquaginta. Quæ verò Rotundæ appellantur, ingentis & ipsæ molis, & capacissimæ sunt, grauesque, velis tantum impulsæ, & minimè actæ remis ob earum nimiam super aquas protuberantiam, seù extollentiam suprà hemicy claritatem, & harum aliæ sunt onerariæ simpliciter, id est, vel frumentariæ, vel vinariæ; aliæ militares, & bellicæ tantum. Mixtæ demum naues, de quibus Appianus, eæ sunt, quæ & velis, & remis æquè aptè, ad omnes vsus adducuntur, quibus optimè coaptari posset vulgare Neotericum nomen

D

Id. l. 7. c. 56. In Demetr. Onerosus φορτικός grauis βαρυσοϖλιταγαγός ναῦς Militaris nauis. Cæs. l. 3. b. Ciu. Vlp. in L. vulgaris ff. de furtis App. de Bel. Ciu.

Galeo-

Galeone, aut etiam *Galeazza*. Ingentia iſthæc arte facta corpora facillimè mobilia Ani-
malium adinſtar natantia, curſu, ſubſultimuè eundo, redeundoq́; aquarum immenſa
per ſpatia cæteris præeuntia, Naturam ſenſitiuam ferè æmulantur in ſui corporali com-
poſitione, dorſo, coſtis, lateribus, ventre, capite, caudâ, brachijſquè, & pedibus præ-
dita; Remi ſunt illorum brachia, ſeu pinnæ natantes, quæ ſi terreſtres eſſent, pedum
officio fungerentur. Scalmi, id eſt Ligna crenata retinentia remum, ne diſſiliat, ſunt
veluti articuli. Latera, quæ Græcè πλευρὰς dixere, ſunt ſtatumina, id eſt ligna
illa armata, combæ infixa, quaſi cuidam ſpinæ ventrem, & pectus efformantia, Dor-
ſum autem, & fundum nauis Græcè δρυόχος. Pro humeris ſtant fori, & tabulata, vbi
pondera reſident; hinc foriculi apud Varronem pro tabulatis, quæ poma ferant, opo-
rothecis dictis, accipiuntur. Tranſtra, quaſi tranſuerſim ſtrata, remigum ſedilia, & iu-
ga *Virg. 6. Æn.* Seruio interprete, ſunt veluti ſeptum tranſuerſum in animalibus ipſis.
Prora, anterior pars nauis, in quâ Gubernator ſedet, nauimq́; regit, & quòquò verſum
dirigit, eſt caput oculatum, auritum, vocaleque, quem Gubernatorem videntem om-
nibus videre conducit, audireq́; loquentem. Puppis poſtrema pars nauis eſt veluti cau-
da cum ilijs, & clunibus. Malus Græcis ἱςός Arbor nauis, cuius ſuprema Carcheſij,
ima verò Calcis nomine indigitatur, vna cum obliqua antenna, ad quam vela, Dæda-
lea verè inuenta adalligantur, venîs, & arterijs in animalibus reſpondent, quià princi-
paliſſimâ eorum ope tota naualis machina concitatiſſimè quoque mouetur, iiſque etiam
præter naturam conſtitutis, in peſſima hæc mala prolabitur, iuxta id, quod innuit Lu-
cretius *Diſiectare ſolet Magnum Mare tranſtra, gubernat,*
Antennas, proras, malos, tonſaſque natantes.

Caeſ. l. 1. B. Ciuil.

Vitruu. lib. 4. cap. 2.

Plin. lib. 6. cap. 56.

L. 1. de nat. rerum.

Quorum remedia ſolent eſſe, licet aliquando inefficacia, velorum demiſſio, An-
chorarum proiectio, vel tonſillorum vbi poſſibile eſt, fixio littoralis, cum Primneſio-
rum adalligatione, id eſt palis, & chordis agendum, atq; rudentibus, de quibus En-
nius. *Tonſillis rapidè configunt littora aduncis.*

L. 7. Annal

Et ſæuiſſimis ſi tempeſtatum ſymptomatibus ſuperſtites euaſerint ſemimortuæ, ac la-
ceræ naues, pro totali, & integrâ illarum reſtauratione, & ſanitate Calafatis, ligno-
rum ſcilicet famoſiſſimis magiſtris committendæ ſunt, (quæ vox calafati nauifa-
bros ſignificat, etiam apud nos Bononienſes, in noſtrâ paruâ nauigatione) aut
pro ſupremis earundem funeribns inſtituendis, ſaluâ peregrinorum ſubſtantiâ, poſt-
quam palangatæ fuerint. Palangæ autem hæ, ceù materiæ remediorum vltimæ, ſunt
ligna longa, & teretia, quæ nauigijs ſubduntur, dum trahi debent ad mare, vel ab eo-
dem retrahi. *Et carinam vnam ſemilaceram quaterni ſimul palangabant.* Ab hoc exer-
citio nec ipſe abhorruiſſet Vlyſſes, qui bellicæ ſuæ fortitudinis non minimum ornamen-
tum iactabat nauticam, & fabrilem, ac alia multa callere, & Laertem patrem, qui in ſe-
nectute ſuâ plantas proprijs polire manibus delectatus eſt, imitari: Sic apud Ælianum
is de ſe loquitur. *Non lignator erat mihi par, non ſcindere ligna*
Me melior quiſquam, aut cineres ſopire tepentes.

καλον eſt lignum.

Varro de vita Pop. Rom. l. 4. Afranius.

L. 7. Var. hiſt. c. 5.

Et ideò fabrornm opera poſthabita ratem ſuam, quâ Ilium profecturus erat, quam
citiſſimè propriâ manu confecit. Et illæ naues ægræ tellurem ingreſſæ, ſi populoſas na-
ctæ fuerit Syluas fortiſſimarum Arborum fortunatiſſimæ dici poterunt, cuiuſmodi ſunt
Aquilonares Olai, de quibus ſic ille ſcribit: *Abietis. ac Pinorum, ac Iuniperi, Laricisq́;*
maximâ abundantiâ eſt in Aquilonaribus Syluis, tantæq́; proceritatis, vt altis turribus
æquari poſſint: & ob id quæ mari ſunt propinquiores, ad antennas, maloſque magnarum
nauium adaptantur, & præcipuè Pineæ Arbores, quæ ob cognatam reſinam, & picem ſui
naturâ imbribus ne citô putreſcant, ſed diutius durent, reſiſtere ſolent, &c. Sunt & aliæ
Arbores durioris naturæ, è quibus detornantur annuli pro vſu antennarum, &c. Ecquis
dicere vetat Ligna, quę cum minacibus fluctibus egregiè colluctata fuerint coronas pro-
mereri? Coronas ideò proferamus Arboreas meritis quibuscunq; deferendas.

Ol. Magn. de ſtruct. Aquilon. l. 12. c. 4.

Id. ibid. c. 5.

VSVS IN CORONIS.

Corona honoris, & fortitudinis opus; omnis item dignitatis, auctoritatis, Imperij, potentiæ, gloriæq; argumentum; sublimioris in homine partis sublimè decus, & ornamentum, victoriæq; insigne nobilissimum in circularem reflecti- tur figuram, quippe quæ viuidam, atq; florentem præseferat immortalitatem. Ipsa ceù *Sertum exultationis* de Vitiorum Gigantomachia perpetuò triumphandum innuit; eius enim Trophæa sunt diuitiæ, & pulchritudo inamissibiles, iuxtà illud *Regnum decoris, & Diadema speciei de manu Domini accipient iusti Diuites in virtute pulchritudinis, studium habentes*. Corona propterea dicta est, vel quod *cohonoret* gestantes, vel quod *Cordi vna* esse debeat, id est omnibus semper expetenda. Quandoquidem omnigenarum præmium Virtutum, militum non solùm, & Imperatorum capita, ceù illorum ornamenta, sed & Poetarum, Sodalium, Nuptorum velut illorum apparentis saltem bonitatis insigne, Conuiuarum, Sacrificantium, Remigum, Rusticorum, Pastorum, Parentantum Mortuorumque frontes, & tempora redimiuit,

--- Tibi nexilibus turba Coronis
---Redimita venit.

Eccles. c. 45. Pier. Valer. Hierogl. lib. 41. & lib. 7. Isaias. c. 28. Sap. 5. Eccles. c. 44. Seneca in Agam.

B Coronarum Antiqui, teste Athenæo, Ianum auctorem ferunt; alij Dionisium, hoc est Liberum Patrem, seù Bacchum, quia primus habitus est, qui frondibus proprium circumtexerit caput, hasq; coronas pexiles vocarunt, quippe ex surculis, seù ramentis simul plexis constantes; quem morem Nationes integræ Gentium adeò comprobarunt, vt viris non solum præclaris ipsas frondeas concesserint, sed suis Sacrificulis, & Victimis cœlesti quodammodò dignis honore, cippis item, atq; columnis (quod Lucianus in Nigrino stultitiæ nomine perstringit) easdem adiudicarint. Hicq; mos prius inualuit, tum in ludis, cum in sacris certaminibus, atq; victorijs, quàm Flores Luxuria suppeteret. Nam quæ flores nimium molles, & de facili nimis flacessentes admisere Coronæ à primæuà sacrorum, ac bellicorum honorum dignitate desciuerunt; *florumq; inuicem odores*, (scripsit Plinius) *coloresq; accendere Sycionij ex ingenio Pausiæ Pictoris, atq; Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera eius picturâ imitaretur, & illa prouocans variaret, essetq; certamen artis, ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata stephanoplocos, quâ pinxit ipsam, &c.* Cuius floreæ coronæ vilis admodum, & vitiosa fuit inuentio, vtpotè quæ venereas redolere videtur cupiditates, quod elicitur ex eodem Plinio sic prædicti Pausiæ Pictoris historiam repetentis. *Amauit in iuuentâ Glyceram municipem suam inuentricem coronarum, certandoq; imitatione eius, ad numerosissimam florum varietatem perduxit artem illam: postremò pinxit illam sedentem cum coronâ, quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos, ab alijs stephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas sustentauerat paupertatem*. Frondes itaq; in coronas commodè sumi cæperunt, quia ipsarum proprium est inuerti solidè, & circumflecti; non florum nimis fragilium, & propterea coronæ secundùm Græcos strophiæ dictæ sunt à verbo στροφάω, quod est voluo, & verto; nam tortili flexilitate rami frondentes concinnari valent, & adaptari pro stabili coronarum contextu. Prætiosissimas tanti fecerunt Arborum prærogatiuas in coronis antiqui (nam de coronis aureis, vt Mosaicæ, hìc non loquimur, nec de lapidibus pretiosis Psalmographi, aut ex ære, vel ebore, alijsq; materiebus ab Arboreis diuersis, sed de simplicissimis dendreis) vt lignearum Bractearum materiem pro ciuica corona primum assumptam, in virentium frondium defectu cæteris alijs nobilissimis quoq; semper prætulerint, & maximè omnium Ægyptij. Quam coronarum speciem hybernam, vocabant. Sed quantò auspicacius, atq; felicius spineas viri probi coronas à Rege Regum, Dominoquè Dominantium expectant, vtpote quæ beatitatem veram cœlestem, atque sempiternam secum ferant, & glorificationem præsente diuinitate certissimam, iuxtà oraculum illud cæleste *cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum*. Hinc spinis non auro coronari voluit Pius Bulionius, cum Hierosolymorum Rex acclamatus *Absit* (inquit) *quod auro redimiar, vbi Christus spinis pro me redimitus est*. Patientia, & Pœnitentia mediante, quæ virtutum sunt fœcundissimæ matres, donumq; perfe-

Polyd. Virg. de rerum inuentorib. l. 2. cap. 17. Diosc. lib. 2 cap. 199. Lib. 21. c. 2. & 3. L. 35. c. 11. Balbus de coron. c. 13. Eus. l. 10 de prepa. Euãg. Exod. c. 25. Psalm. 20. Polyd. V. de inu. rerum l. 2. c. 17. Farra. sept. f. 252. ap. Ricciard. in Com. Symb. Psal. 90. D. Gregor. super Ps. 7.

(Margin letters C and D appear beside the text.)

Palmerius ſub An. ſal. 1099. *Prouer. 16.*

perfectum Patris luminum, ipſa fortitudo vera, vitiorum omnium Alexicacus, ſupra-mundanas, & Empyreas promeretur coronas. *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.* In hunc modum ſacræ loquuntur paginæ; quin etiam & profanæ pariformiter diſcurrentes de cœcis ſuis numinibus, per quandam veri Numinis ſimilitudinem, id repetunt.

Ouid. primo de Ponto.

Sæpè leuant pœnas, ereptaque lumina reddunt
Cum benè peccati pœnituiſſe vident.

Symb. Pyth.

Hæc ſunt Olympica vera certamina, Circenſibus, Nemæis, Iſthmijs, Pythijs, Delphicis, Antheſterijs antiquorum longè glorioſiora. Coronæ, quæ hic pro præmijs proponuntur, Alcibiadeis, & Socraticis doctis Philoſophorum multò ſapientiorum ſunt metæ, immò leges. Lex quidem erat Pythagorica, leges veluti coronas colligendas, & minimè diſcindendas eſſe ſub illo ſymbolo: *Coronam nè ſcindas*. Sanctiſſimarum ideò legum in rebus ferè omnibus Maieſtatem coronatam, arte ſimul, & natura mediantibus, voluere; Natura coronante frondibus Arbores, foliolis, & apicibus flores, ipſoſq; fructus tandem epicyclis, calycibus, &c. Ars militaris in hunc modum iaculorum cuſpides, caſſides, clauas, armaq; alia coronari iuſſit. Ciuilis inſuper diſciplina pacificas varijs ſub legibus diſtribuens coronas, leges, atq; coronas conuertibiliter ad inuicem dici edocebat, conuiualeſq; alias, alias feſtas, alias funerales, vel parentales, Theatrales, eaſq; vel donaticas, vel ſcenicas, agreſtes, nuptiales, doctaſq; Medicorum, Poetarum, & Oratorum, ac Sacras tandem varijs Numinibus, & Victimis, Altaribus, Templis, atq; Sacerdotibus, &c. decernebat. Cum itaq; tam varij coronarum fines eſſent, variaq; ſubiecta, ex quibus, & circà quæ fiebant, & in vſum deducebantur coronæ, hinc perſpicuè apparet, vnumquemq; legaliter viuentium coronatorum, ſiuè etiam coronantium hominum ſibi varia propoſuiſſe gloriarum, atq; exultationum incrementa, cum ipſæ coronæ virtuosè ſumptæ importent gloriam, & exultationem, è contrà verò pœnam, & exterminium vitioſæ, ignominioſæq; & quæ capiti hoſtium, & ambitioſorum imminere cogebantur, cui concordat oraculum illud. *Væ coronæ ſuperbiæ, ebrijs Ephraim, & flori decidenti gloriæ exultationis eius, & erit flos decidens gloriæ exultationis eius. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis reſiduo populi ſui, &c.* Niſi præmium gloriæ, & exultantium hominum acclamationis in coronis muralibus v. g. frondeis viruiſſet, germinaſſetq; quis vnquam animosè conſcendiſſet Muros hoſtium, aut vallum hoſtile occupaſſet, vitamq; propriam cum ſimplici Arboreo ramo, aut cum corona ex vallis, ſiuè palis confecta, quæ diceretur vallaris caſtrenſis, nihili ex ſe pendentibus æquilibraſſet? Id certè effecit ſpes conſecutionis gloriæ, atq; exultationis, quæ ad omnia validiſſimè impellit facinora

Iſaiæ c. 28. *Plin. l. 16. c. 12.*

---- Immenſum gloria calcar habet.

Ouid. l. 4. de Ponto.

Aeream gloriam, & exultationem pluris fecere ſemper homines, quam aurum, aliaque pretioſa quæcunq; nec mirum, quia rerum pretia ex mera voluntate negotiatorum dependent, adeò vt bellunini corij, Arboreorumq; corticum alicubi minima fragmenta ſignata pro monetis commutationis, quarumcunq; rerum inſeruiuerint quandoque. Nonnè in triumphis antiquorum, opima hoſtium ſpolia, cum frondibus Arborum cõmutabantur? Vbi enim hoſtes deuicti, fugatiq; fuiſſent, aut cæſi, conſpicua Arbos ſuis ramis detruncata, frondes victori pro coronis victricibus conſtruendis ſuppeditabat, ipſaq; hoſtium ſpolia proprijs artubus adaptata in cuiuſdam permutationis ſpeciem recipiebat, cuius rei deſcriptionem elegantiſſimam apud Maronem habemus.

Pigafetta l. 1. c. 4. Relation. Regni longo. de Arbore Gelſomori dicta.

Virgil. l. 9. Æneid.

Vota Deum primò victor ſoluebat Eoo,
Ingentem Quercum deciſis, vndique ramis
Conſtituit tumulo: fulgentiaque induit arma
Mezenti ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes ſanguine criſtas,
Telaquè trunca viri, & bis ſex thoraca petitum,
Perfoſſumquè locis: clypeum ex ære ſiniſtræ
Subligat, atque enſem collo ſuſpendit eburnum.

Architectonicæ itidem præcepta ſtatuunt columnarum capita, templorumq; facies, & latera coronanda, cum ipſa quoquè prænobilis Architectonica inter ipſos coronatos, & Anteſignanos triumphantes, eorumuè ſtatuas, Numiſmata, inſigniaq; coronis inſignita

A gnita vel militaribus ſimpliciter, vel oualibus, muralibus, obſidionalibus, ciuicis, naualibus, victricibuſq; eorum propriè, qui in bello fortiſſimè ſe geſſerunt, triumphet.

Partes materiales in coronis, Arboreis ſpecioſiores, quæ ad ornatum non modò, & ſignum gloriæ, ac exultationis, vt iam dictum eſt, ſed ad voluptatem quandam, atquè ſanitatem quoq; parabantur, erant *comæ ἀπὸ τοῦ κοσμεῖν*, hoc eſt ab ornando in Arboribus, per quandam ſimilitudinem cum comis hominum pexis ſic dictæ, iuxtà illud Geoponicum. *Ille comam mollis iam tum tondebat Acanthi:*

Vir. 4. Geor.

Item *cymæ* partes delicatiores ramuſculorum, adinſtar caulium herbarum, quæ ſoporiferæ ſunt à verbo Græco deductâ nomenclaturâ κοιμάω, hoc eſt ſopio, ſedo, mitigo, dormire facio, compeſco. &c. quibus turiones viribus, & teneritudine proximè accedunt. Et quia hæ vento petuntur, & flatibus aguntur facillimè, nomen flagellorum ſortitæ ſunt. Viridis quarum omnium partium color commendabiles tum hominibus, tum cœlitibus ipſis reddebat coronas. Hinc viridem colorem Plato πράσιον, quaſi πρασίν, id eſt curam Deorum iure perquam optimo nuncupauit. Quæ verò ſolidiores, flexibiles tamen Arboreæ virgæ longiuſculæ, tereteſq; cum tenerioribus iam dictis conſi-

Colum. lib. 1. cap. 3.

B derandæ veniunt in coronarum conſtructione fundamenta præſtabant. Hæ Thyrſus, & Caulis dicebantur tanquam ornatæ folijs, & floribus, circumambire capitis arcem aptę cum τύρσις Græcè ſit ambitus muri in turribus, & arcibus, vulgò *il Corridore*, & καυλὸς ſit virga cuiuſcunq; plantæ, & haſtile quoddam. Ex his omnibus crediderim ego tantæ fuiſſe apud antiquos exiſtimationis coronas, vt eas omni religioſo etiam cultu digniſſimas iudicarint, & propterea Genium, & Lares domeſticos inter parietes coronatos antè omnia eſſe voluerunt, vt quos omnium putatitiorum numinum ſibi proximiores habebant, hos quoq; maximè beneficos experirentur. Illum Platano, hos Vitice, quorum coronas cæteris quoq; ſanctiores habebant, redimientes; pro quorum defendendis nominibus pro genio ſcilicet, focis, hoc eſt laribus, extremum propriarum virium profundere non dubitabant, vndè illa pugnarum omnium acerrima pro Focis ijſdem, & ſeù Laribus religioſiſſima Romanis fuit, qui fundatorem ſuum Romulum viticea corona vſum in eorundem Larium ab eo ſingulariter inuocatorum, ſeù Romani etiam Genij in eodem maximè vigentis, omen feliciſſimum nationes ſubiugatæ obſeruarunt:

Macrob. lib. 1. Sat. cap. 19.

Turneb lib. 16. Auerſ. cap. 4.

C iuxtà igitur eorundem Romanorum, inanem licèt religionem, Geoponicis ipſis religioſè præcipiebat Cato, & præcipuè matrifamilias, vt Lares in ſummâ veneratione haberentur. *Kalendis, Idibus, Nonis feſtus dies cum erit, coronam in focum indat. Per eoſdemq́ dies Lari familiari pro copiâ ſupplicet.* Non minor erat eorundem antiquorum ergà manes, inferaq; eorum numina obſequioſa cura, dum tumulis, atq; ſepulcris Cupreſſus, ceù perpetuitatis ſymbolum, atq; è metâ vitæ huiuſce mortalis tranſitus in æternam durationem, argumentum ſacrabant, ijſdemq́; ſepulcris ſerta quotannis virentia imponebant *Annua conſtructo ſerta dabant tumulo.* Tibullus
Sertaquè dat tumulis. Ouidius

De re ruſt. n. 143 inter Villicæ offic.

Pier. Valer. Hierog. l. 52

Tibullus.

Ouid. 2 Am.

Comi quoquè, & Gratiarum in proſperâ vitâ memores, ſponſis, & nouis nuptis Pancarpias, hoc eſt coronas pluriflor as, vt & conuiuijs coronas ex Quercu, Phylira, Hedera, Malabathro, Nardo, Myrtoq; ebrietatem arcentes, comitatemq́; accerſentes dedicarunt; quibus floridis coronis modò vtuntur rationabiliter, & verè ſanctè Indorum Neophyti ad Sacroſanctum Euchatiſtiæ conuiuium accedentes. Ruris innocentiam, caſtimoniam, proficuoſq́; labores deſcribere volentes, coronis ex ſalice, ame-

D rinâq; Vitice vſi ſunt; hæ namq; Arbores lentæ, haud lentè poſſunt operationes Geoponicas ſuſtinere, omnemq́; libidinoſæ germinationis exceſſum attemperare, atq; modificare. Animi tandem fortitudinem, & robur intendentes coronæ in bellatoribus ipſis, propter antiquam ex Lauro latifoliâ materiam earundem, cum baccis rubentibus. impauidum cor expectabunt, quemadmodum Romulus Acrone ſuperato, Lauream aſſumens coronam in ſe ipſo experiri conabatur. Et hîc Botanologiæ de Arboribus Prolegomenon eſto finis; cui pro coronide inſeruiuere Coronæ, quæ & nobilem proximi Panificij materiem non modò coronandam aſſument in capitibus ſubſequentibus exarandam, ſed tanquam olympiaci ſtudioſorum laborum fructus Animis, & Animabus glorioſa alimenta integro in opere Dendrologico Virtutum optimarum Ethoſophiæ nempè, Polyhymniæ; atq; Thaliæ ope liberaliter diuidenda præparabunt; quibus Animaſticis Virtutibus, cum Arbores in proprio ſcilicet ordine, atq; gradu minimè

Pier. Valer. Hier. l. 52.

Iſ. c. 3. Princeps debet panibus abundare.

deſtituantur de Arborum Animâ eiuſq; facultatibus in poſtremâ vniuerſalis Arboreæ Doctrinæ Rubricâ diſſertationem extare voluimus,& eò magis quia ipſarum Arborum Anima merè vegetatiua, & inſenſibilis probè cognita indolentem eum Animum, qui maiora quoq; inter infortunia proſperitatis capax efficitur, inſinuare nouit: *vnus terminus, vna eſt mortalibus proſperitatis via*, Græcus edocebat Bacchylides, *ſi quis animum nullo mærore turbidum habens, queat ita traducere æuum.*

Ap. Stob. ſerm. 106.

ANIMA, ET EIVS FACVLTATES.

PRo ciuili pulcherrima forma Coronas Arboreas ſtetiſſe conſtat; ſed veriori coronandas Arbores forma decet modò vt cathegoricè oſtendamus.

Alta ſyluas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus inueſtit tepor,

Seneca in Herc. Oeteo

Arboribus calorem ineſſe naturalem, eaſq; Anima præditas eſſe, quamuis non ita patenter, vt ſenſitiua Animalia, omnes Philoſophi conſenſere. Viuunt igitur Plantæ incluſum propter in ſe calorem, illiuſq; beneficio trahunt alimentum, atq; conficiunt, eòq; nutriuntur, augeſcunt, ſuſtentantur, & ſibi ſimile progenerant. Vnde Stagiræus vitam ait vno contineri calore, ſinè quo nec Animalia, nec ſtirpes viuere poſſunt, & propterea Mors nihil aliud eſt, quam caloris extinctio; hunc autem calorem alit, & ſuſtinet pinguis humor, & aerius, qui in partium ſimilarium ſubſtantiam conſertus, omnem effugit oculorum aciem, tandiùq; vita durat, quandiù manet duorum iſtorum conſenſus, in quo calor omnium functionum opifex cenſetur, humidum autem paſſiuè ſe habens, durabilitatem, ſeù conſeruationem importat; quando idem hoccè calorem viuidè, iucundèq; ſimul fouet; hinc fit, quod diuturnioris vitæ ſint Plantæ illæ, quæ plus humiditatis glutinoſioris minus diſſipabilis ſortitæ ſunt; meliuſq; tunc omnes habent ſe Plantæ, quando viuendi bina hæc principia cũ extrinſecis præſtantius conformantur analogis, vt in Vere generaliter accidit, quo tempore calor aduentitius temperatus cum natiuo ad operandum concurrit. Humorq; moderatus extraneus humidum radicale confortat. Hinc Virgilius canebat:

Ariſt. l. 1. de Pl. c. 1. & l. 2. de Part. Anim. c. 10 Laur. Ioub. Paradox. dec. 1. Parad. 2. L. 2. de p. A. Id. de Reſpirat. c. 14.

Ver adeò frondi nemorum, Ver vtile ſyluis,
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt.

2. Georg.

Cuius contrarium euenit in Autumno inæqualem propter intemperiem diminuti caloris, iuſtòq; magis humiditatis adauctæ, quæ potiſſima ſunt in cauſa, vt omnia ſterileſcere cogantur, & temporaneum ſaltem, atq; partialem ſubeant interitum. Humidum illud Primigenium ex ſemine in generationis ipſius principijs ortum, quod cõtinuo imminuitur alimenti cuiuſdam irroratione corroboratiua eget, quo cita prohibeatur illius abſumptio, & ita congeniti caloris extinctio retardetur & ipſa, nulla ſecus reparabilis arte. Planta itaq; & Arbores per propriã viuunt Animã, & non per vim ſolam communem, ideſt Animam Parentis rerum Telluris, vt falsò putabant Stoici, quia Plantæ in eadem tellure naſcentes, atq; creſcentes, proprias, & peculiares differenter ab inuicem edunt operationes, & vario creſcunt modo, variaq; explicant folia, diuerſoſq; etiam conformant fructus. Multò minus audiendi ſunt Anaxagoras, Democritus, & Empedocles, qui Plantas, & Arbores Voluptate, Gaudio, Dolore, Triſtitiaq; affici, & ſenſu præditas, immò, & Ratione pollere, temerè nimis, vt & alij, ſcilicet Manichæi nefariè credidere, meraq; inſomnia Erunt Somnia, & Vigiliæ Plantarum, & Arborum, validiſſimum appetitum à Platone poſitum conſequentia. Veriſſima propterea triumphabit Ariſtotelis Doctrina, Arbores nimirum, & Plantas Anima vegetante ſolummodò contentas eſſe debere, motu procul ab omni Animali, & voluntario, & locali ſimpliciter ab intrinſeco, cum illo tantùm gaudeant ſecundum quid, & partialiter, tanquam naturalibus ſuper principijs fundato, quemadmodum ille reſurrectionis motus, dequo Theophraſtus mentionem fecit, & nos alibi tractauimus. *Plantis autem immobilibus exiſtentibus* (ſic infit Ariſtoteles) *& accipientibus ex terra alimentum neceſſarium, ſemper deorſum hanc habere particulam; proportionales enim ſunt radices Plantis, & quæ vocatur os Animalibus, per quod alimentum illæ quidem ex terra accipiunt: hæc autem ex ſe ipſis.* Omni proſus dubitatione caret, naturam inueniſſe modum, quo mediante in Arboribus, & Plan-

Ex Ariſt. l. 1. de Pl. c. 1. & Scalig. exerc. 138. D. Auguſt. 1. adu. log. 12. demor. mem. 17.

De iuuent. & ſen. c. 1.

A & Plantis Alimenta facilè traherentur ad nutritionem, auctionemq; remotarum partium, & ob id appetitum quendam naturalem in ijſdem implantauit, qui ſimilitudinem quandam præfert ſenſitiuæ delectationis,ſicq;omnes effectus mirabiliores in Plantis,per facultates facultatibus Animæ ſenſitiuæ ſimillimas, vtpotè imagines quædam iſtarum, noſtra ab imaginatione adauctas, nimiumq; eleuatas. Aliquam exhibent Plantæ cum Animalibus Inſectis ſimilitudinem, propter Animæ diuiſibilitatem, quæ in Herbis tamen propriè, & verè multiplicabilis eſt. *Etenim Plantæ diuiſæ viuunt ſeparatim, & fiunt multæ Arbores ab vno principio* docet Ariſtoteles in libello de Iuuentute, & ſenectute, addens alibi rationem hunc in modum: *Plantæ, vt quædam Animalia Inſecta diuiſæ, viuunt, quia partes ipſæ eadem fruuntur Anima, ac totum: vtraq; enim pars ſeparata habet omnia vegetandi inſtrumenta, quia vbiq; fit coctio, vndè quoq; poteſt fieri alimenti attractio.* Vbiq;in Arboribus,& Plantis,in cortice videlicet,carne lignoſa,medullis,& viſceribus cunctis cohærentibus,attractrix facultas, concoctrix,expultrix,& aſſimilatrix reperitur; nam vbiq; germina poteſt emittere, floreſq; ſubindè, fructuſq; perficere. *Lignum habet ſpem; ſi præciſum fuerit, rurſus vireſcit, & rami eius pullulant* ſic Veritas B infallibilis in ſacris nos erudit. Hæc vna Ratio contrarijs duabus poteſt abunde ſatisfacere opinionibus, eaſq;diluere,de poſitione ſcilicet ſenſibilitatis,& de negatione omnis, & cuiuſcunq; Animationis in Arboribus, & Plantis,quæ Ariſtotelis ipſius eſt his verbis expreſſa: *Genus Plantarum reſpectu corporum cæterorum, quæ Anima vacant, ipſum quaſi Animal eſt, & reſpectu Animalis, inanime eſſe videtur.* Qui Anima quauis Arbores, & Plantas ſpoliare conantur, id facere autumant auctoritate ſacrarum Scripturarum irrefragabili,ſummi Dei Creatoris verba in ſacris paginis contenta faſtosè allegantes,vbi circa Plantas nulla fit mentio de Anima illis inexiſtente *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxtá genus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita.* Et Paulò poſt de Generatione Piſcium. *Dixitq; etiam Deus, producant Aquæ reptile Animæ viuentis, & volatile ſuper terram, ſub Firmamento Cæli; creauitq; Deus Cete grandia, & omnem Animam viuentem, atquè motabilem.* Mox de generatione cœterorum terreſtrium Animalium. *Dixit quoq; Deus producat Terra Animam viuentem in genere ſuo, Iumenta, & reptilia,* C *& beſtias terræ, ſecundum ſpecies ſuas, & factum eſt ita, &c.* In quibus verbis obſeruant Herbarum Animæ nullam fieri mentionem, ſed ſolum de Animalibus ab Anima denominatis. Re tamen vera dicendum eſt in ſacro Textu, reſpectu Herbarum, de Anima implicitè fieri mentionem, de Anima ſcilicet vna, ſimpliciſſima, & vegetante, quod in il lo *facere fructum, & ſemen in ſemetipſo* clariſſimè conſiſtit; Quod ſi Piſces, & Bruta expreſsè pronunciata ſint Animata, hoc fuit, quia duplici fruuntur Animâ, virtualiter, & eminenter, non vna ſola, ſimpliciq; vt Plantæ, & propterea dicuntur illa duplicem Animam habere, *viuentem* ſcilicet; hoc eſt vegetatiuam, atquè *motabilem*, ſeù ſenſitiuam, voluntarièq; mobilem.

L.1. de Anima t.93.

Iob. 14.

l.8. de Hiſt. Animal. c.1

Geneſ. 1.

Qui verò Plantis tribuunt ſenſationem, inter quos eſt Adm. Reuer. P. Frater Thomas Campanella Dominicanus, Doctiſſimus Vir, noſtris hiſcè temporibus viuens, qui fuit Ioannis Baptiſtæ Montalbani Fratris mei germani Galatij Comitis amiciſſimus, Ariſtotelem contendunt in propriam extorquere ſententiam,quamuis perperam; Quarè integrum Campanellæ caput hic excribendum, ad Lectorum curioſitatem non nihil paſcendam Decreui; propiuſq; ſic videre licebit, vt & ſentire, quam propè, ſi non pro- D priè attingant ſenſibilitatem Plantæ,quemadmodum mihi licuit admirari in Plantâ,quę dicitur Herba Viua, quæq; vigens ſuo modo, & vegetans eſt de præſenti in Viridario innumeris rariſſimis plantis refertiſſimo Iacobi Zannonij Aromatarij Bon. & Botanici incõparabilis,ab eodem mihi anno elapſo monſtrata,ad ſimplicem tactũ folia reſtringẽte,atq;claudente ſicuti cõchilia faciunt,& Paulò poſt eadẽ folia, ex ſe ipſa explicãte atq; aperiẽte. *De ſenſu Plantarũ nemini dubitandũ eſſet* (ſic inquit Campanella) *cum veſcantur, nutriantur, creſcant, ſemina, & natos producant, non ſecus ac Animalia. Quapropter à Platone Animalia inuerſa, immobiliaq; vocantur. Pythagoræ verò ſenſu præditæ videntur. At Ariſtoteles in ſecundo de Animâ, Vegetatiua Anima, non autem ſenſitiua præditæ apparent, propterea quod, ait, operationes ſenſus in eis, & organa non reperiuntur; qui nihilominus non modo ſenſus, ſed & Rationis Actus in eis agnouit aliàs (ſecundò Phyſicorum) quando oſtendit operari propter finem, fructus videlicet, vt æternentur,*

l.3. de ſenſu rerum, & Magiâ c.14

ſpinas ad defenſionem, & folia ad tegendum; At Animam dat Plantis; ſed quomodo Animam abſque ſenſu? quia carent oculis, & auribus? immò oſtendimus hæc non eſſe ſenſus, ſed vias, feneſtraſq; ad ſentientem ſpiritum, vt & S. Chryſoſtomus, & S. Auguſtinus docuerunt. At vel tactum non debuiſſet eis auferre, quippe cum radices ori Animalis ſimiles, terræ immerſas ad ſugendum nutrimentum in eis agnouerit: Quapropter & guſtũ eis tribuere debuiſſet. Palam enim eſt non omnem Plantam omni in loco nutriri, & gigni. Piper enim India producit, non autem Italia; Arangia Italia nutrit, non Germania. Nutritur ergò Planta terreſtri ex fluore ſibi connaturali, & ſimili, eumq; exugit; Itaque in diſſimilem tranſplantata locum non exugit, quia conſimilem non inuenit, proptereaq; moritur. Nec ex toto ſolo nutritur, at ex liquido. Iccircò circà fodimus, vt penetret ſol, & liquefaciat ſolum, fermentetq; ita, vt poſſit in alimentum conuerti. Ideò fimum calidum, pinguemq; radicibus apponimus. Planta ergò ſecernit vtilem ab inutili ſucco. Ergò ſentit quid ſeruet, quiduè non conſeruet; hocq; palam in æſtate faciunt, quando nimio ab æſtu ſunt ſquallidæ, & demortuæ, comas demiſſæ, velut afflicta Animalia. At ſuperueniente pluuiâ, ſubitò reuireſcunt, comas attollunt, viuificantur, formoſæq; redduntur, ac manifeſtæ lætitiæ ſenſum oſtentant, & refectionis, ſicut poſt inediam, & laborem Homines inuenientes cibum. Nec hoc Virgilium latuit. Præterea quo pacto diſtribui poſſet nutrimentum per totum corpus, tanto ordine tranſmittendo partes ſolidiores ad oſſa, lentas ad carnem, pingues ad medullam, viſcoſas ad neruos, & corticem, lubricas ad folia, vnctuoſas ad ſemina, leuem, beneq; digeſtam ſubſtantiam ad flores, niſi pars omnis attrahendi ſenſum ſimilem haberet, & ſpiritus non intrà maneret, qui coqueret, & partiretur alimentum? Patent inſuper in Plantâ nerui, & venæ adhærentes oſſi: & in his Animam inhabitare neceſſe eſt, nam detecto vndique cortice moriuntur; quoniam ſpiritus ipſarum craſſus eſt, nec ita facilè exhalat per ſectiones alterius partis; ſed trahit adhuc ipſe rectis vaſibus quem exucta terra ſubminiſtrat ſuccum, reficiturque. Præterea ergò ſi in plantis inſunt oſſa, medulla, nerui, venæ, fibræ, corium, os, veſtes, arma, & prolificatio, ne moriantur penitus, fatendum eſt Animalia eſſe, ſenſuq; abundare. Hoc quidem argumentum imperitis quoque, & ſtupidis ſuadeat, qui ſenſum non norunt, niſi per organa: ſapientiores enim certius ipſum agnoſcunt in aere, & cœlo, rebuſq; ſpiritualibus organo carentibus. Velut Idiotæ imaginantur Deum corporeum, ſimilem homini, putantq; ipſum non ſentire, nec ſapere, nec gaudere, niſi vultum habeat, corpuſq; inſtar hominis. Quâ de causâ damnauerunt Magnum Origenem in Ægypto Monachi rudes, & Patriarcha Theophilus, quia Deum incorporeum fecerat. At Sapientes nouerunt hæc organa, & corporeitatem eſſe Deo imperfectionem, non autem excellentiam. Præterea ſi hoc non ſufficit, inueniemus in Plantis ſexum maſculinum, & fœmininum, vt in Animalibus, & fœminam non fructificare, niſi maſculi congreſſu. Hoc patet in Siliquis, & in palmis, quarum mas, fœminaq; inclinantur mutuò alter in alterum, & ſeſe oſculantur, & fœmina inprægnatur, nec fructificat abſq; mare: immò conſpicitur dolens, ſquallida, mortuaquè, & puluere illius, & odore reuiuiſcit. Præterea adſunt Plantæ in Scandinauiâ, quarum fructus vertuntur in Animalia volatilia. In omnibus quoq; Plantis innaſcuntur vermiculi, quorum ſenſus ex nihilo non oritur. Ergò calor ipſarum ſenſitiuus molem attenuando, & liquefaciendo, & de foris indurando producit vermes in eis, quin & in arefactis tabulis. Præterea eſt Amicitia, Inimicitiaq; inter Plantas; Braſſicæ enim Vitibus inimicæ ſunt, & mutuo deſtruuntur, ſi ſimul plantentur; & qui inebriari non vult, Braſſicarum ſucco bibito vincit, obtunditq; vaporem, & vires vini; Lupini Sycomoris infeſti ſunt; Oliuæ amicæ Myrtis, ac vnà benè ſe habent, vt & Vites Vlmis; vbi mirum quanto artificio Plantæ flexibiles manus quaſi ſibi parant, funiculoſuè, quibus amicitia robuſtiori colligantur, & fulciuntur; Sic Hedera, quaſi clauos parat, quibus infigitur corticibus Quercuum, ſtabiliumq; corporum. Præterea quidam fungi naſcuntur gregatim in Biſiniano Territorio olentes moſchum, at ſi quis cacauerit in loco, vbi naſcuntur, fugiunt, & paulò diſtantius naſcuntur, viſcoſo vapore benigno, ex quo naſcuntur repentè, ac fugiente inimicum fœtorem. Habent & Plantæ Antipathiam, & Sympathiam cum metallis, vt dictum eſt. Porta quoque multiplices adnotauit amicitias, inimicitiaſque, quas cum partibus Animalis habent; vt Cucurbita cum Capite, Iecoraria cum Iecore, Teſticularia cum Teſtibus, Dentaria cum dentibus. Exq; figuris earum multa indagauit, ſed non in omnibus diuinat. Nam Cucumer Veſpæ ſimilis, eidem noxius eſt. Nihilominus res mi-

E F G H

A *mirifica propalauit industria latentes. Vidi etiam cucurbitas vbicunque serantur eò serpere, vbi possunt inniti, præsertim in Arboribus frigidiusculis; & eò se dilatare, vbi aquã sentiunt, sique supponas vas aquâ plenum pendenti Cucurbitæ, ipsa crescit iu longum mirificè vsque ad aquam sese diffundendo. Si verò olei vas supponas, aliorsum Planta ramos expandit, reuoluitquè; Cucurbita verò contrahitur, minuiturq́; abominans oleum. Quare & odoratum habent per poros exhalationem admittendo. At sensus omnis tactus est, & Ens hunc habens dici insensatum non potest. In lignis aridis sensus quoq; reperitur, sed modicus, qui non nisi vermium generatione manifestatur, dum calor natiuus nunquam agendi oblitus agitat, viuificatq́; particulam aliquam dispositam magis. At in Foro Iulij sæuo gelu exiccantur Oliuæ, ac deinde germinare stipites sicci visi sunt, quod admiratur Virgilius. Verùm Trabes Palmea. cui pondus superponitur, quasi dolens etiam sursum arcuatur contrà molestiam ponderis. Præterea omne lignum vi inflexum sibi redit ad positum suum, ergo sentit contrariam positionem inimicam, sicut Animal, euitatquè: Si enim insensatum foret, remaneret sicuti ponitur Lignum igni appositum stridet, ploratq́; manifestè, quia destruitur, & quidem modo suo, non nostro has ostentat passiones.*
B *Lauri folia effugiunt ignem, & resistunt, inflectunturq́; quasi serpentes contra calorem infestum. Cum Cælo etiam consensum habent Plantæ. Heliotropia quidem perpetuò solem inspectat, vertitq́; comas ab Oriente in Occidentem secum, & noctu simul conuoluitur, itaut mane ad Orientem conuersa adparet. Heliotropiarum genera sunt multa; aliæ humiles, quæ florem longum habent, granosumquè, aliæ vnicum florem, figuram solis referentem. Alia in Euphrate nascitur sub aquis, quæ manè oriente sole educit comas super aquas, & eleuatur semper magis cum ipso sole vsque ad meridiem, & deinde demittit paulatim fastigium vsque ad vesperum, & sole sub Horizontem meante sub aquâ ipsâ immergitur, & ad circulos suos reuertitur. Plane hęc indicia mirabilia sunt consensus rerum omnium cum omnibus. Tiliæ quoque, Vlmi, Salices, Populi, & Oliuæ, dum sol sub Æquatore in Cancrum declinat, semper comas ad Boream flectunt, & Sole à Cancro recedente, vertuntur iterum in Austrum latitudinis motum insequentes, vti Heliotropiæ, & Lupini longitudinis. Dicere quis posset, ita euenire, quoniam sol ex ipsarum neruis rectis attrahit continuò vaporem rectà extrorsum, & propterea ad se Herbas istas perpetuò*
C *spectare cogit; at absque sensu hoc non fit: nam fænicula euîdentibus, rectisq́; donata neruis sic non vertuntur, & illæ sectantur motum latitudinis; istæ longitudinis, quapropter sensum, consensumq́; inter cælestia, terrestriaq́; entia ponere decet. Nam non modo Leo, & Gallus solaria sunt Animalia, sed Herbæ, & Metalla, cum Cælo consensum habent, vt Magnes comprobat, & lapis Pleîadas numero, atquè dispositione in se notatas habens & alius Lunam, alij alias stellas; Et Animal in Indiâ pennatum reperitur fusci coloris, quod tamen crescente Lunâ augetur colore, itaut in Plenilunio purpureum sit prorsus. At tunc Coloni obseruant illud, occiduntq́; vt pennis potiantur ad vsus proprios, quæ stabilem posteà retinent colorem puniceum prorsus, aliaq́; plura exempla idem docent, ex quibus Veritas Astrologiæ comprobatur, & Virtus occultæ Sapientiæ, quam Veteres Magiam appellarunt, &c.* Hucusq; Campanella. Esto quod Plantæ sint solisequæ, sint Lunares, Astra quòquòpacto sectentur, & circumuoluantur, Hydroticæ sint, & Pyrophobiæ, pondera prementia vitent, vmbras exitiales abhorreant, vitalem lucem sectentur, similibus conseruatiuis gaudeant, tristentur dissimilibus noxijs, non tamen conuincitur Arbores esse sensatas, quia opera hæc sunt Vniuersalis Naturæ, & opus Natu-
D ræ, est opus Intelligentiæ. Hyeme quiescunt Arbores, & à germinatione, fructificationeq; cessant, sed non potest dici quod dormiant, nisi metaphoricè, quià minimè feriantur à sensibus. Perspirant Arbores, vt internus calor ab aduentitio robur sumat, & nitidus seruetur, & nè ab occlusione pororum impediatur naturalis alimenti distributio in alendas partes, & non vitalem ob necessitatem, quâ cessante sentiens Animal illicò suffocatur: & ideò sunt animatæ simplicissimè tantum, cum ibi sit minima aliqua perspiratio, & ideò Anima dicitur ἀπὸ τοῦ ψυχεῖν, quod est spirare; non respirant sensibiliter mediante pulmonũ viscere, vel bronchijs voluntariè mobilibus, quod est per ἀναπνοήν. Tribuatur item Arboribus metaphorica visio, mediantibus floribus, ijsdemq; adscribatur locutio, nec non & auditio quædam æquiuoca, manuumq; motio per folia, veluti tot aures, totq; linguas, totq; manus, &c. nunquam id poterit rei accommodari, nisi metaphoricè, quemadmodum sacræ nos admonent paginæ, inter arcanos Isaiæ Prophetæ

Gal. 4. de loc. aff. 7.

phetæ ſenſus hiſce ſub verbis. *Surdi audite, & cæci intuemini. Omnes Arbores plaudent manu.* Scimus enim admiſſum hoc prouerbiale dictum de Arboribus, *Sepes non habere aures, ſed aurium fabricatores*, dum homines occaſionaliter poſt Arbores latentes, à ſe viſa, vel audita reuelant, quod ſuccedit ex voluntate diuinâ, cum nihil occultum ſit, quod non reueletur. Quod ſi daretur, vires vegetatiuæ potentiæ vegetatiuos excedere limites ſenſibiliter, Stoicorum propoſitio à Plutarcho relata præſto eſſet, *Plantas ſponte quadam Naturæ, non verò ductu Animæ regi.* Idemq; poſſet dici de Pſitacis, Canibus, Simijs, cœteriſq; Brutis in vocum, & actionum quarundam humanarum expreſſione in iiſdem apparente, quæ ductu ſolius Naturæ fit, non autem ab Animâ ratiocinatrice pendet, quæ ibi neutiquam reperitur. Mouentur Heliotropicæ Plantæ ad Solem ſe conuertentes motione naturali purâ, & ſimplici, quâ lucis huiuſmodi ſubtiliſſimum ebibunt alimentum. Sic Euphraticæ Plantæ non vnam, ſed duplicem habent proprij temperamenti conſeruandi causâ relationem ad Solem, & ad Oceanum, dum interdiù calidiorem lucem, noctuq; frigidiores tenebras naturaliter perquirunt. Porrò non eſt ſine causâ motrice, etiam extrinſeca, illa foliorum Arboris Memphiticæ, & Arboris Cimbubone, & Pudifetanæ Indicæ fugacitas, atque Memphiticæ Plinianæ caducitas, nam halitus antipathici per aerem moti ſimpliciſſimo appulſu poterunt fortè contractionem foliorum, caſumq; fructuum incitare. Diſſimiles formarum vires in materiebus longè diuerſis ſe inuicem oppugnantes effectus violentos, ſeù extraordinarios edunt. Et ideò naturales Inimicitiæ vel vitiant, vel ſubſtrahunt irreconciliabiliter alimentum; vt ex aduerſo Amicitiæ condiunt, melioraq; reddunt ſemper nutrimenta quæuis, quemadmodum his carminibus à nobis fuit expreſſum

Isai. c. 43. & c. 55. — *in 2. de An. & 5. plac. 26.* — *Theophr. l. 4. Hiſt. Plāt. c. 10.* — *id. l. 4. H. Pl. c. 3.* — *Acoſta, & Monar. de Mithol.* — *Gomar. in relat. Plin. l. 13. c. 10.*

Quæ ſapiunt, nutrire valent, ingrataq; mactant. — Se ſociant Stirpes, diſſociantq; ſimul.
Longa dies Homini docuit parere Leones — Stirps verò haud cedēs ſpernere cūcta ſolet.

Lignorum innumerabilis varietas in qualitatibus omnibus, tum primis; tum ſecundis viſiuis, tactiuis, olfactiuis, auditiuiſq; vnà cum tot varijs ſtructuris, ſubſtantiæq; modis, vbì ſtaminoſa v.g. conſtituitur habet facilius ſcindi, & vbì minimè venoſa, neruoſaue eſt fractionem patitur faciliorem. Arboreum compoſitum viuens propria quidem habet organa formæ propriæ inſeruientia purè vegetatrici, non autem ſentienti, & multò minus intellectiuæ. Habet ſua Dermata, & Epidermata, veluti faſcias totius conſeruatrices, Ventrem, ideſt caudicem, tanquam caloris natiui maius receptaculum; Brachia à Gręcis *Artemone* dicta, Humeros, Axillaſq; Græcè *Maſcales* ad expanſionem fructuoſitatis; Digitos, ſeù calamos *Thalos* Græcis à verbo θαλλειν, quod eſt vireſcere pro multiplicatione faciliori ſpeciei, immo & indiuidui conſeruatione quadam admirabiliore, qui dici quoq; poſſunt Surculi, ſiuè Germina à generando dicta, quorum Embriones Gemmæ dicuntur, & Oculi, ſecundum Feſtum Pompeium, quia occulta promant; Artus tandem minores, quos Græci ἄχοσ dixere, ſunt quaſi vehiculum, & retinaculum ſimul alimentorum vlterius ſemper depurandorum, donec ad vltimum Termitum, ceù Terminorum Terminum peruenerint; nam Termites alio etiam vocabolo Spadices, vbi nō amplius diſtrahitur alimentum, dicuntur, & Ramuſculi ſunt cum fructibus adnexis, quorum mentionem fecit Lyricus *Germinat & nunquam fallentis Termes Oliuæ.*

Ant. Mizald. in Dēdranatome. — *Epod. 16.*

Sicq; probatum, confirmatumq; remanet abundè in Via ipſius Ariſtotelis, Philoſophiæq; veteris verioris Arbores, & Plantas animatas eſſe, & Anima quidem Vegetatiua tantum, minimè autem Senſitiua, & Intelligente, viuereq; ad modum infimi Animantum ordinis, proximè autem ad ſecundum eleuatiorem, & ſuperiorem ſenſitiuorum accedere, in cuius gratiam, ſed Hominis primariò, creatæ fuerunt à ſupremo rerum omnium Conditore, cuius Bonitatis infinitæ nutu conſeruantur omnia. Quibus omnibus veriſſima comprobatur Animæ definitio, per Actum corporis Phyſici organici, potentia vitam habentis; & quod eadem Anima verè ſit tota in toto, & tota in qualibet totius corporis parte; & præcipuè in Plantis, in quibus illa vbiq; nutrit, auget, ac generat. Illa tamen diuiſibilis eſt in tot partes, quot eadem actuat, quæ ſeparatæ ab alijs, & inſitæ, vel plantatæ viuunt, quod non eſſet, vt ait Angelicus Doctor, niſi remaneret in eis Vita, & per conſequens Anima, quæ eſt principium viuendi; & ideò in Plantis Anima, quæ eſt actu vna, eſt potētia multiplex. Hac Veritate firmata ſublimis nobis inſurgit animus particulariū Arborum abſtruſiora ad explorandum Documenta. *---- Per quæ aſpera duro. Nititur ad Laudem Virtus interrita Cliuo.*

lib. de Anima. — *Euripid. in Iphigh.* — *Sil. Ital. l. 4.*

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRITII BONONIENSIS

DENDROLOGIÆ,

Libri Primi, Tractatus Secundus

SYLVA GLANDARIA

De Quercu. Cap. I.

DIGNITAS, ET PRÆSTANTIA.

C

PLANTARVM Maximas, Aruorumq; Decus eximium, & Robur ARBORES ſpecificè dum ſcandimus à Quercubus iure meritò ſumpſimus initium; non ſolùm quià cœteras omnes Arbores hæ virtualiter, & eminenter continere, (vel ſolo δρυὸς nomine inſpecto, illarum proprio cunctis alijs communicabili) videntur; ſed eò maximè, quià Quercus omnium Arborum vetuſtiſſima exiſtit, vbique Gentium obuia, atq; Digniſſima. Quercus itaq; Stellis quoq; primæuior ipſis poſt Aquarum, & Telluris exactam inanitatem, chaoſq; diuiſum magnæ ſuæ Matri Gramineæ in primis effectæ, & Sylueſcenti arctiſſimè iungi cœpit, Vniuerſi Optimo Creatori, atq; Omnipotenti obſequentiſſima, fructum proprijſſimè faciens, atq; ſementem ſimul totaliter in ſemetipsâ, cum illius fructus totus, & integer ſit ſemineus abſq; carne extimâ, oſſibus, atque puluinis. Illa eadem antè, & poſt Hortenſium Pomorum Paradiſi Voluptatis primam Diuinam Plantationem nullam legalis repulſæ paſſa eſt ſortem, quinimmò in aureâ Mundi ætate priſcis Hominibus pro Patria, Menſa, & Cubili diutiſſimè perſtitit ſola.

D

ὗ κριῶν τὰ ἑδρυοςκαι πατρὶς --- *Sylua domus, cubilia, frondes:*

Quercus antè datæ Cereris quam ſemina vitæ.

Hæc vbiq; Terrarum robuſtiſſimis pollens membris ad infinitam æternitatem quodammodò (liceat hîc Vitruuianis vti verbis) duraturis, omnia, & quæcunq; Ligna Syluarum pro ædificandis, & conſtruendis machinis quibuſcunque, & ædificijs Hominum longè vincit, & ſuperat. Nam vt Doctiſſimus inquit Goropius, *ſunt aliæ quidem duriores, ſed quantò duriores, tantò breuiores, & fragiliores in ponderibus ferendis, vt Buxus, Cornus, & Ebenus; quas enim trabes ex his in magnis ædibus tabulato cuiquam amplo ſuſtinendo parari poſſis? alijs longitudo eſt, at durities abeſt, vt abieti, & ſimilibus in alijs denique, alia deſiderantur; vna QVERCVS eſt, quæ omnes bonæ, probæq; materiæ numeros explet; in mari nihil firmius, in terrâ nihil perennius. Quæ enim materia ad conſtruendas tutiſſimas naues aptior?* Nonnè virens multa durando ſæcula vincit,

Tem-

Iſid. etym. l. 16. c. 5.
P. Val. Hier. l. 51. f. 375
Iabol. in L. Sylua, & in L. qui venenum ff. de verb. ſign.
D. Hier. ſup. Amoſ. c. 3.
Geneſ. c. 1. & 2.
D. Ambroſ. in Examer.
Homerus
Virgil. in culice
Vitru. l. 2. Architect. c. 9.
Gallicorum l. 5. p. 141.

Plin. l. 16. c. 44. *Vir. Æn. l. 3* *Homerus* *Plutarc. ſymp 7. pl. 4* *Alex. ab Al. D. G. lib. 5. c. 10.* *Luc. flor. Ep. 2.* *Virg. Ecl. 4.* *Obſeru. noui orbis f. 493.* *Plin. l. 16. c. 8.* *Io. du Choul de Querc.* *Var. Hiſt. c. 16.* *Ouid. 4. metam.* *Aldrou. ornith. T. 1. l. 12. c. 30. & l. 5. c. 6.* *Codrus Vrceus in l. Ep ad Querc.* *l. 16. c. 5.* *Io. Gorop in Vertumn. in Gallic. ſcilicet pag. 22.* *Alphonſus Ciaccõ. l. de ſignis inu. c. 30.* *Homer. l. 8. Iliad.* *Sicul. flau. cond. agr.*

Temporumq; voraciſſimorum dentes temnit, vt in Ilio quondam oſtenditur ex Plinio? E non nè, & ſicca in profundioribus locis lapideſcens mori eſt neſcia? idq; ſuis exornarunt fabulis Poetæ dùm Iouis illam aſtitiſſe cunabulis confinxerunt, ipſamq; Deucalioni, & Pyrrhæ Chimæricis eorumdem Humani Generis duris inſtauratoribus conſulta dantem ſunt commenti; quam tamen Ciuilium Gratiarum Aſylum, Auctoritatiſq; naufragantis Portum aptius conſtituerunt, canente Claudiano

Læta ſub ingenti requieſcit Gratia Quercu.

Verùm certiores Quercui laudes naturalibus ab rationibus aduenire par eſt vt exiſtimemus; cui tanta ſubſtantiæ obtigit dignitas, atq; præſtantia, vt nullum illius detur excrementum quod ſuauitate, pulchritudine, prætioſitateuè non ſit admirandum, ac virtute ingenti præditum, vti plectra Poetarum, atquè ſed Hiſtoricæ veritates id proferunt, *& duræ Quercus ſudabunt roſcida Mella.* Botanici omnes inſuper fatentur ipſam integra natalia, vel ſaltem pabula læta pluribus vegetantibus non ſolum, ſed ſentientibus mixtis concedere; nemo non videt illius folijs, ramis, brachijs, artubuſq; feriò adhærentes Gallas, Coccos quamplures, varioſq; Fungos βρύον candidum, moſchum etiam F odoratum, Dryopterim herbam, Chamædrym, Dryophonon, Viſcum, Polypodium. Probè item aduertentis auribus non erunt ignoti Thurri vermis rauci ſonitus, Dryni ſerpentis vigilantiſſimi radicum cuſtodis ſibili; Pici Martij Dryocolaptis ictus, qui *duro fera robora roſtro - Figit*. Cenchridis demum, Quercerellæ ſcilicet Auis tinnitus. Quorum pleraq; Herberianus Poeta Codrus eleganti hoc Carmine inuoluit.

Non tamen ignoras nullo de ſtirpe venire
Vſibus humanis quot bona QVERCVS habet.
Nam præter veterum Glandes alimenta virorum,
Dulcia & à duro Robore mella fluunt.
Hinc Cachrys, Boletus & hinc, & Agaricon, atq;
Galla colorandis pellibus apta venit.
Adde quod hinc fiunt vſum præſtantia lychnis
Vellera Palladio, quæ ſine rore micant, &c.

Pliniana huc equidem ſpectare poteſt in naturalibus hiſtorijs ſententia *Glandes*, ſcilicet, *opes eſſe nunc quoq; multarum gentium etiam in pace gaudentium.* Sed Supremas, G ſuperq; naturales ſeriò veneremur Quercus prærogatiuas in vna hac illius conditione, quum Sanctiſſimo Humanæ redemptionis Inſtrumento Cruci nempè S. D. N. I. C. materiam adorabiliſſimam ſuppeditauit, cuius minimum præludium, exiguaq; & vmbratilis imago fuere Sceptrũ Abimelecheum in Sichen, Fauoreſq; Angelici in Ephra veteris Teſtamenti. Hanc ergò Arborem primam Panificij matrem, totiuſq; Bonitatis Ideã, à qua πᾶν τοῦ παντός deriuat pro primo noſtræ Syluæ Glandariæ Termino Antemiſſo iuridicè habeamus, cui quidem termino reali conſentientia nomina proximè admouere decreuimus.

NOMINA, ETYMON.

Auctores Aduerſari. *l. 5. de nat. rerum.* *Cluſius l. 16. c. 16*

Latinum *Quercus* Nomen à *quærendo*, ſeù à *Quæſtu* deduci potuiſſe non eſt obſcurum, cum *Querquus* etiam vox perantiqua à *Querquero* verbo, quo eadem H Arbor ſecundum Auctores non contemnendos deſignatur *Magnum* ſonet; eademq; nupera voce Italica *Quercia*, *o Rouere* firmitatem, & robur inuoluat. Gallis autem *Roure*, *& Cheſne à quæſendo* fortaſſis obſoleto Latinorum verbo deriuet, cuius particula ſola *Quæſo* deprecatiua intacta remanſit apud omnes, licet in Lucretio legatur quoq; *Quæſit* in illo Carmine

Nam diuum pacem votis adit, & prece quæſit.

Itaut non niſi bona apud omnes, & tam præſentia, quam futura ſignificentur. Hiſpanis propterea nuncupatur *Enzina Arbol*, *Quexigo*, & *Enzina de bellotas grueſtas*. Germanis *Eit*, vel *Eychbaum Hageych*; Belgis *Roercon* ob ſaluberrimum quem excitat ignem, quod non ignoraſſe Theocritum Plinius aſſeuerat. Haud ineptam quoq; nomenclaturam Quercus à patria ſua lingua Teutonica Goropius affert; dicit itaq; nomen Quercus componi, vel ex *VVes - cout*, quo denotatur id quod à frigore defendit, vt Lignum maxime

A ximè Querneum; vel ex *VVeſthout* quasì *Queſthout*, quod importat hunc ſenſum, videlicet Arborẽ Quercus ad quæuis opera cõficienda eſſe opportuniſſimã. Quercus autem Græcum ὄνομα duplex eſt, alterum à proprietate quadam Arboris ipſius Δρῦς à verbo δρυῶ, quod eſt Erumpo, pullulo, vt Heſychio placet; alterum autem σαρωνίδα à loco natali harum feliciſſimè fœcundo, hiſq; pulcherrimè coronato ſecundum Plinium ex Callimacho, *ſinus ſaronicus olim Querno nemore redimitus, vndè nomen, ità Græcia antiqua appellante Quercũ*; Pauſanias tamẽ à Sarone Rege, qui poſt Athicũ Atlepiæ Marinæ Regioni Corinthiacæ imperauit dictã vult Quercum Græcorum apud vetuſtiores. Sed primò omnium Hebraicè Quercus dicitur *Al-lah* à fortitudine; *Ela* etiam, *Elon*, *Allon*, & *Alla*, quæ voces venerationem, & myſteria non pauca important. Sed hic mihi haud modicum mirari contingit, quomodò intendat Goropius *al* Hebræorum ex eo Glandem ſignificare, quià illius Teutonica vox *heil*, qua ſalutem ſignificari tradit, Glandem primitus connotat, nam sũmam ſuæ linguæ iactare volens antiquitatẽ quamplura gratis effundit; ſed minore idem vſus eſt improprietate, dum *Glandis* nomen Arabicũ *Bulot*, *Chullot Hulletuè* a ſuo *VVal-not*, quo *nux ſaltuũ* indigitatur, corruptè procedere oſtẽdit, à quo etiã non aeq; benè *Balanum* Græcã dictionẽ, cum ſenſu deijcibilitatis contendit eruere. Quercus mox conſiderata ſpecialiter magis, atq; particulatim plura nobis obijcit nomina, & tam ſimplicia, quam compoſita, & mixta conſideranda; huiuſmodiq; nomina ex confuſione Quercus cum Robore magna ex parte oriri poſſe fatendum eſt. Hinc Quercus ſpecifica à Quercu Generica, atq; à Robore Quercus duriori ſpecie contradiſtincta, necnon preſſius etiam pro nobiliori eiuſdem ſpeciei ſpecie perpenſa *Arbor Iouis*, Quercuſq; manſuetior, placidior, clarior, Hemeris, cuius fructus cocti edules ſunt, velut caſtaneæ, vndè Robertus Conſtantinus in Theophraſtum, illam vocari apud Italos notauit *Ghianda Caſtagnola*; Arcades illam eandem Auctore Theophraſto ἐτυμόδρυν ideſt *Veriquercum* dixere, & *Dulciglandem*, cuius peculiares notas totius Arboris ità deſcripſit Plinius *in ipſis verò Arboribus, quæ maximã fert* (ſupple glãdẽ) *Hemeris vocatur breuior, & in orbẽ comoſa, alaſq; ramorũ crebrò cauata*; hãc Haly Abbas Arabs Medicus *ſuluſti* appellatione mallet indigitare. E cõtrà Genus Roboris generaliſſima ſub Quercu cõſideratũ, tanquã implacida, & agria Δρῦς ἄγρια, hoc eſt agreſtis, & duC rior Quercus *Roble* Aquitanicis vocari Cluſius ſcribit, cuius fructus, tã legitimi, quàm nothi ex eâ naſcentes à bonitate Quercualium placidiorum longè deficiunt, Plinio ſcribente, *ſed & Boletos, Suilloſq; gulæ nouiſſima irritamenta, &c. Quercus probatiſſimos, robur autem noxios*. Dura itaque Quercus robur .ſ. denſa, ponderoſa, ferro intractabilis, Germanis propriè dicitur *SteinEiche*, ſeu Petrea Quercus, à Doctiſſimis præterea Viris vocata eſt *Triſlepra*, vel *Triſlipa*, hoc eſt *intermiſſaria*, vel *triſquamia*, quia corticem inter ſquammas ſpargit, & rumpit. Nec defuere, qui Robori nomen *Haliplæi* adaptarint, quià parum felix deprehendatur, reſpectu quam maximè Quercus propriè ſumptæ, tanquam deterrimæ Roborum omnium ſpeciei in omnibus ingratiſſimæ, quæ *Salſicortex* quoq; appellata eſt, atq, *Acardion*, hoc eſt omni ſuauitate carens, cordeque manca, & inſuper fulmini obnoxia, Ædificijs inutilis, Carboneq; deterrimo. Quod ſpectat ad Quercus, & Roboris partes in medium nominaliter proferendas; Radices in primis altæ, nigræq; *Melandrya* dici expoſcunt, quaſi noctem ſub tellure inuoluentes; Fructus in genere βάλανος Græcè appellatus à caducitate, vt dictum eſt, à Ruellio definitus, quod ſit cruſtaceo cortice glabro, cum tenuiori pelliculâ intùs, ſubſtantiam panifiD cio aptam immediate cõtinente, habens exterius quoddã conceptaculũ Arbori mediante pediculo, adhærens illudq; nomina particulatim varia ſortitur, nam capulum aliqui à capiendo, & *Cauũ* dictũ, & *Calycẽ* voluere, illudq; officinæ ſeplaſiariæ dixere *Cupulam*; Græcè ὀμφακὶν ab ὀμφὴ, quod eſt ſors, & à κῆμα, id eſt à fuligine nũcuparunt, quià pãnis atro colore tingendis aptiſſimum à Sophocle in Antigone præcipuè eſt habitum. Eadem prorſus ratione Quercus illegitimus fructus *Galla* vulgò, & communiter dictus, vel per antiphraſim in effectu, vel à leuitate ſummâ dicitur κηκὶς, cuius quæ minor eſt, & in adſtrictione, necnon pro inducendo nigrore valentior ὀμφακῖτις dicitur, quæ verò maior, & inertior ὀνοκηκὶς, quaſi aſinina galla meruit appellari, ſic aliæ hiſce affines Nugæ quodammodò Naturæ variæ, atq; diuerſæ, varijs, atq; diuerſis nominibus indigitantur, quarum priores *Cachryæ* à Plinio pilulæ inertes, & *Amenta* ab alijs vocitatæ fuere; quas turba magna ſubſequitur, quemadmodum *oblongæ Gallæ ſeſſiles, ſeù ſquammatæ Gale-*

ricu-

Plin. l. 4. c. 5
Callim. Cyren. in Hymn. ad Iouẽ.
Pauſan. in Corinth.
Symphor. Hort. l. 2 c. 2
Plin. l. 16. c. 5. & 6.
Lib. 3. c. 9.
ἡμερὶς placidũ ex verſ. Gazæ
ἡμέρα eſt Dies.
Cluſ. rar. pl. H. l. 1. c. 13.
Lib. 16. c. 8.
Trag. l. 3. de St. Hiſt. c. 70.
Ruell. l. 1. de nat. ſt. c. 86.
Theophr. l. 1. de H. ſtirp. c. 9.
Lib. 1. c. 11.
Paul. Ægin. l. 3. c. 42.
Plin. l. 16. c. 8.

viculatæ, Vmbilicatæ, Angulares, Vuæ ſublimes, Vuæ radicum, Racemoſæ, Gemmatæ foliorum Cornutæ, Radiatæ Echinatæ, Lapidoſæ, Puniceæ, Pileiformes, Tuberculoſæ, Foraminulentæ, Capillatæ, Tomentoſæ, ſeù Lanatæ, Pumicoſæ, Nuciformes Floſculis intus refertæ mollioribus συκαμινῶδες *moroſimiles* αἰδοιώδες *Veretriformes*, & *Taurile* caput ταυροκέφαλον imitantes, ſpurietatem omnes præſeferentes, cum in dubio ſit, an Quercus ex putrilaginoſo, licèt viuo, & ſentiente verme, an ab alio improprio patre illegitima mater huiuſmodi vegetantia protulerit, quæ prouinciali antiquâ voce *Bozzacchioni*, quaſi præternaturales, & ſpuriæ protuberantiæ fuere dicta. Sed quantum ſingularia promeruere nomina ad ignominiam pſeudo fructus Quercuum recenſiti, tandem ad Gloriam peculiarium nominum amplificatorum iuridicè expoſcunt exotici veri fructus, vt Glans illa maxima à Cluſio præexcellentiſſimo Botanico obſeruata, cuius Calyx ſeſcuncialis latitudinis, & parum minoris profunditatis erat Anglicè appellata, *VVindegna de caovv*, & apud Virginianos *Mangumenauck* Glandes item Americanæ quinque ſpecierum *Sagatemener*; *Oſamener*, *Punicboner*, *Sappumener*, *Mangumenauck* quarum primæ tres torrefactæ primum, & aquâ maceratæ dulce dant oleum per expreſſionem, immò, & panem, præcipuè tertia; reliquæ duæ cibis tantùm vilioribus inſeruiunt. Adeſt prætereà Glans *Chequinquammins* Virginianorum panis, & potus, nobilibus quoq; præbens vſum. Aliorum excrementorum adſunt, & nomina leuiter ſaltem indicanda, vt Pannus arens muſcoſo villo canus, non in cortice modò, verum & è ramis depēdens cubitali magnitudine iuxtà Plinium qui σπλαγχνος à neotericis appellatur *Sphagnos* & *Bryon* à Plinio deductũ à βρύω quod eſt grauo *Hypnon* Aetio *Axnec* & *Vſnec* Arabibus. Gallis *Mouſſe*. Germanis *Mooſz*. Italis *Moſco*, *herba tenerella*, quæ licet vbiq; reperiri poſſint, in Quercu tamen principaliter cōſideranda veniunt hæc omnia, tũ quoad magnitudinē, tũ quoad virtutē reliquis excellētiora; quod intelligi quoque debet de Viſco Arboreo additamēto omniũ aliorũ ἰξὸς Ariſtoteli ἰξία Theophraſto; *Hyphear* Arcadibus; *Stelides* Euboicis. Vocem autem hanc Græcam ἰξὸς à verbo græco ἴσχω deductam eſſe voluerunt eruditiſſimi viri, quod verbum ſignificat iuxtà Ponticum Virunium quamplurima ex Homero, Euripide, Apollonio, & alijs hoc eſt, Porto, Vado, Dirigo, Habeo, Cuſtodio, Teneo, Impello, Poſſideo, Seruo, Defendo, Fundo in vndis, vndè quamplurimæ Viſci Quercini virtutes in apertum prodire poſſent, non tam plantæ totius, quam fructus arte compoſiti ideſt illius glutinis, cui Poeticum epitheton *Quercus ſudoris* adaptaretur cuncta validiſſimè retinentis; quò ſpectat illud ingenioſum ſatis Goropij Vertiloquium in voce viſci ἰξία, nam inquit iſte Viſcum ex *VVios - con* apud Germanos fieri notis ſignificantibus conſecrationem, dilatationem, vel expiationem, quibus ad Sapientis notam alluditur qua ſeipſum non modo cognoſcere oportet, ſed cæteros quoq; qui ſapiens cæleſtibus dotibus ornatus eſſe cupit. Æquum igitur eſt, vt Æquiuoca hîc Quercus, & Denominata recludantur.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

IVdicium quod ex cognitione dependet nunquam metiri ſuo modulo, ac pede quidquam poterit, niſì rerum exacta præceſſerit diſtinctio; hæc autem per ſublatam æquiuocationem, denominataq; certa producta firmabitur; Omnes itaq; Denominationes vagæ Quercuum, Roborumuè, & earum partium ſcientificam ad Normam ſic redigentur; Nullum in Botanica Doctrina faceſſat Negotium Medica Glans, propriè ſuppoſitorium Chlyſteris ſuccedaneum; Glans impudica, membri virilis caput, Legitima ad naturæ munia, & ad meiendum tantum ſit parata. Glandulæ viuentium Animalium partes adipoſæ, parenchimatoſæq; viſcerum principalium ſubſternicula, vel emunctoria ſaluberrima ſunto; illas Heluonibus coctas partiatur ad libitum Apitius.

Partitur Apri Glandulas palæſtritis.

Glans militaris, Plumbum ſcilicet, quod olim Glandis ad inſtar efformatum ab Antiquis loro alligatum in Hoſtes torquebatur, iterumq; retrahebatur, in his noſtris non militet ſpeculationibus; nihilq; ijſdem officiant plumbeæ ſimiliter Baliſtarum olim Glādes, quæ & fundis tanquam miſſilia contortæ proyciebantur, de quibus Scriptores vetuſti atq; Poetæ hæc prodiderunt. *Pars eminus glande, & lapidibus pugnare, &c.*

Pars

Theatr. m. f. 156.
Gaud. Merul. l. 3. mirab. f. 141. & l. 4. f 334
Cluſ. l. 2. exot. c. 16. n. 21.
Ionſton. l. 4. Hiſt. nat. Arb. c. 1. artic. 2.
Lib. 16. c. 8.
L. 12. c. 23.
Tetrabibli 1. Ser. 1. t. 3.
Hiſt. Gener. pl. part alt. lib. 11. c. 59
Ariſt. 1. de Gen. Anim. capite 1.
L. 3. de Hiſt. pl. c. 9. & 16
Bauh. in Pinace l. 9. ſect. 4.
In annot. M.S. Lexici græci ap. me
Goropius. Gallicor. l. 5. in fine.
Menander. in Thraſyleonte ap. Stob.
Hiſt. l. 1. Ethic.
Horat. l. 1. ep. 8.
Cornelius Celſus l. 4.
Martial. l. 3 ep. 81.
Saluſt. in Iugurt.
Virgil. l. 7. Æn. Stat.

A
--- Pars maxima Glandes - Liuentis spargit plumbi.
Glandibus, & tortâ Zephyros incidere fundâ.

Glandem itidem plumbeam, quam Neoterici nacti sunt, terribile non Iouis, sed Ditis potius inexorabilis fulmen, è militaribus tormentis puluere pyrio impetuosissimè actam, ad Hominum, & lapidum quoq; perniciem adinuentam literariè non pertimescamus, quam sic describit elegantissimè Spinula.

Glande nouum ex aere inuentum quam fistula mittit
Qua caruere olim secula prisca malo.

3 Poem. 2.

Cum Glande æquiuocat quoq; ferramentum illud oblongum, quo clauduntur fores in extremitate sui formam Glandis referens, Italice *Catenaccio*; item & laternarum apex Glandis nomenclaturam obtinuit; sed nec minimum hæ nos remorentur. Glandium sibi arrogãtes nomina Conchæ quædam marinæ, in Normannia, atq; Britannia ad esum expetitę, quę, nostro non innatabunt atramento. Porrò Glans Iouis Nux: Sardiana Glans Castanea; Vnguentaria Glans, vulgò *Ben delli Profumieri* suos Balanophagos, & Balanistas, idest Glandium comestores, & collectores separatim habeant. Querqueram,
B hoc est insignem, & magnam seruent in quibuscunq; generibus conditionem, seù attributionem Quernea, Quercea, Querconia, Quercica, Quercina, Querculana, Querce-na, Querqueta, Querquetulana; item Roborea, Roburnea, Robustea, Robusta nec perperam. *Querquera consequitur febris capitisq́; dolores*; Quercerella est rapax auis; Querquedula volucris amphibia; Querculus Chelydrus serpens; Syriaca Quercus frutex Rhu Opsoniorum; Quercula, trissago humilis herba non infimæ sortis; & quoniam â Quercu Querna Consilia, hoc est firma, prudentia, salubria prodiere, propterea Querceta Romæ Romulea duo in Vrbe quadrata Asylum à duobus lateribus stipantia id connotarunt. Mons Cælius maior Romæ, nunc celebris Basilica Lateranensi vocabatur olim Querquetulânus ex Tacito. *Haud fuerit absurdum tradere montem cum antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis syluæ frequens, fæcundusq́; erat, mox Cælium appellatum.* Hinc Marianus

Quercubus ac Tuscis fuerunt hîc omnia plena.

Aldrou. l. 3 de Testac c. 73.
Musæum Vormianũ l. 3. c. 6.
Musæũ Moscardi l. 3. c. 45.
Antido. Bonon. in sub. stit. & decl.
Lucilius Fabianus Nardinus in Roma antiqua lib. 5. c. 12.
Annal. l. 4.

Inter XXXIV. Vrbis Portas olim quoq; numerabatur Querculana, ità dicta, quod
C Quercum proximam haberet ingentem, atq; feliciter ominatam; sic à Quercu Vallis Syria denominationem accepit, licet alij à Terebintho id voluerint euenisse, cui quidem contigit Philistæum Gigantem à Iessææ prolis inuictissimo iuuene Dauid. Quot autem Viri Familiæ, & Genti, Regionesq; aliæq; res Latinum Quercus, & Roboris nomen gloriosum sibi obtinuere? Quercens in primis nomen proprium fuit strenui militis, de quo Virgilius *Continuò Quercens, & pulcher Equicolus armis.*

Alius itidem Vir doctus eodem Quercentis nomine apud neotericos est insignitus, ad quem Codrus Vrceus Poeta Epigrammata scripsit, & est forsan ille, qui Iulius prænomine scripsisse fertur in Hexameronem. Sed & Quercentum nomine Ruuereios appellauit Mantuanus ad Iulium II. Pontificem eiusdem Familiæ gentilem scribens

Maxime Quercentum Princeps, & Summe Sacerdos.

Ruin. R. l. 3. ep. 133.
Al. ab Al. D. G. l. 4. c. 16.
Plin. l. 16. c. 10.
l. 9. Æneid.
in Præcinio ad Iul. II.

nec minus Rouerellam Illustrissimam Prosapiam nomine tenus indigitauit Roboris eadem Arbor, Quercui re ipsa magis quam simplici nomine identificata; Vndè Quercetana Familia literarum gloria famigeratissima suum IosephumQuercetanum Medicum Regis Galliarum Pharmacopoeæ Dogmaticorum restitutorem celeberrimum iactat,
D atq; eiusdem Gentilem Eustachium Quercetanum, qui scripsit Acroamaon in lib. Hippocr. de nat. Hom. & Scholia in Gal. de Temperam. Celebratum à Ioanne Dubrauio legimus Venceslaum à Quercu ob nonnullorum fossilium in agro proprio Sterembergensi studiosam, & elaboratam inuentionem, atq; liberalem in amicos, elargitionem, à quo Gulielmi de Quercu Theologi mentionem factam comperimus, qui Ioannis Trittenhemij de Scriptoribus Ecclesiasticis appendicem edidit; Leodogarij pariter à Quercu apparent enarrationes, & annotationes in varia Ciceronis opera typis oporinis 1553 Basileæ. Legitur & Sylua sententiarum ad Chirurgiam pertinentium Authore Matthia Naruatio *Curuæquercu* Antuerpiæ apud Theodorum Lindanum 1576. 8. Nicolaus insuper Querculus Poeta Hexasticorum Moralium libros duos edidit Parisijs typis Reginal. Calder. 1552. Certum est Roboris Arborem cum fortitudine æquiuocare, nec mirum est reperiri Ciuitatem in principio Germaniæ in finibus Tridentinorum apud

Athe-

Athesim fluuium, quæ Roboreti nomine insignita facilè innuere nobis videtur, quod E

Iura patrocinij Germania fortis adorat.

Bapt. Pius

Eodem nomine, & eâdem fortasse de causâ Venetæ ditionis oppidum Cremensi in Diæcesi fuit donatum, cuius incolæ Roboretani dicuntur Abduam fluuium, & Cremonam Vrbēversus ad Orientem, vt videre est in topographicâ illius Regionis Tabulâ. Ità & Franciscus Robortellius Vtinensis Vir literatissimus indè cognominatus est. Ab Esculo prætereà Quercus, seù Roboris specie Ciuitatis Asculanæ nomen, quæ olim Esculum dicebatur, deriuauit ab Esculis ibi copiosissimis, vt ex antiquissimis scripturis, & illius Priuilegijs Othonis II. Imper. anno 983. Othonis III. anno 993. Henrici III. anno 1043. liquet, quorum exemplaria paucos ante annos mihi contigit videre incomparabili benignitate Illustriss.& Reuerēdiss. Consanguinei, & Domini mei Colendiss. D. Petri Bargelini illius tunc Ciuitatis Gubernatoris sapientissimi, &c. nunc Archiepiscopi Thebarum, Nuncijq; Apostolici in Sabaudiam acceptissimi; ab hac Ciuitate processit Io. Esculanus de Esculo dictus Ordinis Minorum, qui vixit Anno D. 1270. & scripsit Sermones de tempore lib. 1. sermones de Sanctis lib. 1. & alia plurima; post quem floruit in eadem Religione Hieronymus Esculanus ille, qui scripsit super Sententias lib. 4. F & plures in Bibliorum volumina Commentarios edidit, ac tandem in sede Petri Nicolaus IV. dictus est. Præter hos Esculei cuiusdam Astronomicus liber extat de Ascensionibus. Nec aliter Villa quædam in Agro nostro Bononiensi iij, vel iiij. ab Vrbe distans lapide Farnetum à copiâ Quercuum magis syluestrium, quæ Farnæ dicuntur, sūpsit appellationem; ab hisce quoq; Arboribus cognomen traxisse conijcitur Cuthbertus quidam dictus *Farnensis* in Hiberniâ natus, qui claruit anno salutis 687. librumq; de Vitâ Monasticâ scripsit. Sed ad Roboris vocem iterum reuersi, dicimus ipsam pro sermone aspero, & duro accipi quandoq; posse, in quem sensum cecinit Virgilius,

Abr. ortel. in Theatr. orb. ter.

Strabo. Georg. l. 5.

Georg. l. 3.

--- Cape saxa manu, cape robora Pastor.

Idem insuper Roboris nomen Supplicij, ac cruciatus genus quoddam Antiquis in vsu significat, Robor propriè dictum, quod fortitudinem omnem à miseris demere potens erat; hinc Plautus *At ego faciam vt pendeas, nam in Robor te totum dabo.*

In Curculione

Et Lucretius *Carcer & horribili de saxo iacta deorsum*

Verbere carnifices, Robur, Pix, lamina tædæ. G

Lib. 3. de nat. rerum.

Lib. 4 Ann.

Tacitus quoq; de illo non obticuit, *Robur*, dicens, *& saxa ministrantium*, quod Tormenti genus idem cum equuleo existimabatur, in quo sontes insidentes miserrimè torquebantur. Alij locum esse interpretantut in carcere, quem Catastam nominabant, contestum robustis claustris in duo diuidentes in Tullianum, & Robum, de quorum altero Salustius, *est locus in carcere Tullianum appellatum*, quarū machinarum aliquot perquirentē curiosius illarum vestigia nostris etiam hisce temporibus non laterent, vt alia quoq; multa, quemadmodum Roboraria, quæ Romæ in vsu erant, & fuere quædam Septa ex tabulis Roboreis fabrefacta, intrà quæ Animalia, tanquam in Viuario alebantur. Immò & villæ, ac Ædificia quælibet Roboraria nuncupabantur, quia Roborea sepiebantur materiâ, antequam mœnibus cingerentur; ipsa demùm Palatia, & Turres Robora pro sui totali agnoscebant structurâ, & compositione. Durissimo itaque, admodumq; difficili, arduoq; ad laborandum ex Robore Palatia antiquitus fuisse denominata non est qui dubitet, nam *Phalæ*, siue *Falæ*, erant Turres ligneæ ab altitudine dictæ; voces enim huiusmodi *Falantum*, siuè *Phalantum* Etruscâ Linguâ Cœlum significabant ab Hebraico, quod mirabile, difficile, arduum sonat; & ideò Palatia antiquitus dicebantur *Phalantia*, quià erant veluti tot Turres ligneæ ex lignis ferè totaliter fabricatæ; H à quibus *Falarica*, id est tela Missilia fuere denominata, quæ Andina Musa sic memorauit *Sed magnum stridens contorta Falarica venit*

---- Fulminis acta modo, &c.

Aul. Gell. noct. attic. l. 2. c. 20.

Ex Nonio. Ianus Laurenberg. in Antiquario lit. T. ante A.

Vir. Æn. l. 5

Reliquum modò est, vt græcas Quercuum amphibologias, partialesq; denominationes prosequamur; dicimus itaq; omnes Arboreos fructus, generalissimè licèt denominatos, à græco nomine Quercus *Drycarpos* dici, & dum ij præ maturitate casuri iam iam sunt *Drypetes* indigitari; qui verò lignoso putamine ad extrà teguntur intus herbaceâ mollitie præditi *Acrodryorum* nomenclatura donari, cum hac animaduersione quod hisce simpliciter non est vtendum in singulâ quaq; specie fructuum nominibus absq; differentiali, & distinctiuo aliquo additamento; huiusmodi etenim voces indefinitè prolatæ

A latæ de vnicâ Quercu per quandam antonomasiam verificantur, vt *Dryites*, quasi lapis Quercualis, Quercuum scilicet figuras in seipso retinens; *Dryocolaptis* à nomine δρυς, idest Quercus, & κολάπτω, quod est Cudo, sculpo, de Pico martio lignū Querneum terebrante. *Charadryos* similiter auis Vpupæ similis capite ad Quercum relato; & sic de cæteris omnibus rebus, vt quando Tabulatum, seù sepem ex palis principaliter Quercualibus, & Roboreis exprimimus, vtimur voce *Dryphacti*; Lignorum Artificem *Drytomum* à Quercu dictum volumus, siuè is secet, elaboretuè tabulas nuceas, acernas, aliasue quascunq; aut de cremando tantum ligno quolibet iudicet *Geriandryus*. *Dryos Hyphear*, autem est Viscum, planta Quernea; *Dryophonon*, herba est Polypodium Quercinum, quamuis vtrumq; super varias nascatur Arbores, vt & Cicada Δρυοκοίτης Quercus contubernalis. *Dryope* fuit Nympha à Quercu denominata, non obstante quod in Lotum fingatur à Poetis conuersa.

Mus. Metal. Aldr. l. 4. c. 1. & cap. 56 Ornith. Ald T. 2. l. 17. cap. 11. Ol. M. T. 3. p. 315. Hermolaus in Diosc. l. 1 cap. de Qu.

> *Venerat huc Dryope fatorum nescia, &c,*

Ouid. lib. 9. metā. fab. 7.

Et idem est de *Dryadibus*, & *Hamadryadibus* omnibus apud Gentiles syluarum τῶν δρυμῶν, & Quercuum Genijs, quæ dicebantur *Querquetulanæ Viræ*, & Nymphæ ex Varrone habente ibi *Lucus fagutalis, & Virarum Querquetulanarum Sacellum*. Prædicta à Dryope Dryopia apud Grecos festa, de quibus ex professo scripsit Meursius, denominata fuerunt; vt & Dryopeia, de quâ Michael Gaspar Beltranus Poeta Lusitanus;

Varr. de Analog. Beltranus 3 syluarum 2

> *Vnde renidentes in me Dryopeia vultus*
> *Verterit, inque procis duxerit illa suis?*

Græcia fer. l. 2. p. 97.

Quin & ab eâdem sumpsere nomen Dryope Oppidum, ex Stephano, circà Aemoniam; Dryopis insula ex Cycladibus vna Timâtis Pictoris Patria; atq; Dryopum Regio, Dryopis, seù Dryopià nuncupata, nunc Alexandria Cosmographis; sicq; Dryopes Populi Epirotici, de quibus Strabo, atq; Virgilius

Pompon. Mela lib 2. Antonin. liberal. met. 4

> *Creteśque, Dryopeśque fremunt, pictique Agathyrsi.*

Strab. Geog. l. 6. 8. & 9. lib. 4. Æn.

item & *Drymodis* Arcadię Regio à mari remota Glandiferarum Arborum fœcundissima; Non alium totaliæ Vrbes, Viriq; fortes, & Docti Denominatorem admittunt quā Quercum græco sub Idiomate vetustiori; Eiusmodi est Vrbs Thraciæ *Drys*, & alia Oenotriorum, atq; etiam Vicus quidam Lyciæ propè Arum fluuium. *Drynsa* Samos & ipsa ex similitudine vocis Quercus voluit nuncupari. *Dryas* Rex Molossorum à Quercubus dictus est, quem summis laudibus celebrarunt Græci vates,

Stephanus.

> *Namque viros nunquam vidi, taleśque videbis,*
> *Qualem Pyrithoum fortem, Regemque Dryantha;*

Homeri interpres.

Drysus quoq; vir fuit Troianus memorandus à Quercu sic denominatus. Sed Denominatorum à Quercus græco nomine celeberrimi sunt Δρυΐδαι Dryidæ, seù Druidæ qui *Druydis*, seù *Druydibus* Galliæ Celticæ Populis in finibus Carnutum nomen dedere, quod hucusq; seruasse videtur eorum Metropolis, vulgò *Dreux*, latinè *Drocum*. Ij Gallorum erant Sacerdotes, & Magi, seù mauis Philosopho-Medici tantæ auctoritatis, vt publicas controuersias componere illorum munus esset. In priuatis multò magis de iure singulorum arbitrabantur, adeò vt pœnas sontibus irrogare penitus sibi arrogarent; Belli, & pacis summæ præsidentes fortunarum cuiuscunq; Domini; vt autem optimam ementirentur mentem Vestibus incedebant candidis, Calceis Ligneis, & pentagonijs vtebantur. Eò tamen temeritatis (eorū perglissente astus malignitate) deuenerūt, vt ipsos intolerabili, & infandâ superstitione notatos Princeps ab Vrbe quoq; Roma; expulerit

Io. du Choul de varia Quercuum hist. c. 7. Iul. Cæs. de Bello Gall. l. 6. Plin. lib 19. cap. 45 Auentinus. l. 1. Annal. Boic.

D *Namq; Tiberij Cæsaris Principatus sustulit Druydas eorū, & hoc genus vatum, Medicorūq;* sed cū de Gallicis hisce Politicis excrementis nequitiæ dictum sit satis; ad Physicarum Gallarum pluriuocationem vnitati reddendam accedamus; Pro *Galla* in primis potionis vile quoddam genus habemus ex Lucilio.

Pl. l. 30. c. 1

> *Quin Gallam bibere, ac rugas conducere ventri*
> *Farre aceroso, oleo decumano, pane coegit.*

Satyr. 25.

Pro *Galla* item sutorium intelligitur instrumentum, quod latini *Subulam* dicunt, Itali *Lesina*, de quo Macrobius cum eleganti Scommate inducto verba fecit. *Plancus in iudicio fortè amici cum molestum testem destruere vellet, interrogauit, (quià sutorem sciebat) quo artificio se tueretur? ille urbanè respondit* Gallam subigo: *Sutorium hoc habetur instrumentum*. Qua voce ostendens Sutor se subula victum sibi parare, ad Gallam quoq; allusit Mœuiam Mœcham, ob cuius adulterium Plancus malè audiebat. Eius

Saturnal. l. 2. cap. 2.

O Pestis

Pestis Antipharmacum venit Galla Patritia lectissima vidua Romæ in æde Diuæ Catharinæ sacra requiescens. Ibi, defuncto Coniuge, vt illibatam Castitatem seruaret, non horruit fœdari corpus vlceribus, & mētum virili more pilis contegi; nec erubuit barbatam fieri eâ in Vrbe, in quâ non puduit Venerem caluam adorari; de ipsâ propterea Marianus noster egregiè cecinit *Galla Comata Procos traxi, barbata fugaui,*
Visaquè sum proprijs Barbara Patritijs.

Ruinarum Romæ lib. 2. epigr. 37.

Galla prætereà est leuis quidam morbus equorum in pedibus accidens; qui vulgari sermone veterinario pariter dicitur *Galla*, de quo Crescentius abundè, necnon vberrimè Carolus Ruinus Bonon. Senat. egerunt. Eodem Gallæ nomine tādem reperitur Ciuitas quædam in Mediâ inter Zagrum Montem, & Stratonem amnem. Quoniam autem à leuitate Quercualis Gallæ, eiusq; facillimis motionibus subsultim factis originem traxit verbum *Gallare*, quod est *Bacchari*, seù insanire, in furoremq; agi iuxtà illud, *nam quæ voluptas hic adest gallantibus? quæ casta vestis?* hîc calamum ab Æquiuocis reuocare, & ad Glandiferas solidiores differentias dirigere decreui.

Cresc. agric l. 9. c. 43. Carol. Ruin Anatō. equ. lib. 6. c. 34. Gorop. l. 5. Gallic. p. 72 Varro in eumenidib.

DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

Membranaceam Pellem, Tuniceamq; duriusculam, siuè Crustam quandam propriæ fariniferæ substantiæ obductam Balani propriè, Glandesq; fructus obtinuerunt. Horum fructuum feraces Arbores varijs à se inuicem differunt specialiter modis ex earundem partium, tam essentialium, quàm integrantium inspectione, vt in figura, magnitudine, colore, sapore, duritie, &c. Nam ea quæ magis edules, maioresq; parit fructus, quæq; fronde, lignoq; gaudet minus asperis, minusq; duris Arbor sub generalissima Quercu, Quercus specialis est à Robore contradistincta, Robur autē est altera Quercus primariò sūptæ species insuauioris fructus, asperiorisq; in omnib. & per omnia materiei. Hinc duæ differentiarum classes in specialiores Quercuū, & Roborum species subdiuisibiles exurgunt. Prioris in censu reponitur primò Veriquercus ἐτυμόδρυς dicta Placida, & ἡμερίς, quasi diurna, idest luce digna, cuius Glandes ad dulcedinem accedunt, ex quibus diuites percipiuntur prouentus. Folijs ea viget Betonicæ, secundum Dioscoridem, similibus, longiusculis in ambitu, mollibus incisuris diuisis, ad sideritidis herbæ figuram quadantenus accedentibus; illius lignun rubris per totum venis distinguitur, quibus Roburseni nomen à rubore fuisse antiquitus inditum notat Festus; & hanc Veriquercum in masculum, & fœminam partiri docet Aristoteles, illamq; ex contumaciore foliorum, tempore hyemis, retentione; hancq; laxioris vtpotè substantiæ, ex demissione facili eorundem foliorum dignosci; Sub duabus hisce speciebus innumeræ penè specialiores species plus, minusuè ad masculum, seù fœminam singulæ accedentes incertâ quadam determinatione adnotari possent; quibus competit omnibus in statu viuentium tardissimè senescere, & in grandiori ætate fœcundiores euadere, lignoq; gaudere mortuo sub aquis incorruptibili, rimas verò contrahente, & sese contorquente, fissile sub dio; ad Fœminam porrò Quercum placidam Hispanica illa reduci fortasè posset Quercus, *Enzina* dicta, suauissimæ Glandis, quam locorum illius natalium indigenæ *Vellotam* vocant, descriptam à Ioanne du Choul, alijsquè; etsi quæ aliæ sint benignæ naturæ, vt Olympicæ illæ humiles, tenuifoliæ, microbalanæ, citò germinantes post fauonium. Dura è contrà sub Robore, quæ Drys agria dicitur, & asperior Quercus militans Arbor cæterarum Dux, & Princeps ordinis huius erit *Æsculus* Iouis Arbor lectissima-*nemorumq; Ioui quæ maxima frondet.*

Plin. l. 15. c. 28. H. N. Cæsalpin. l. 2. de Arb. c. 2. Tragus de stirp. Hist. lib. 3. c. 70. Pl. l. 16. c. 5. Diosc. l. 4. c. 1. & c. 33. Arist. l. 1. de pl. c. 8. Io. du Choul de Qu. Var. Hist. c. 2. Pl. l. 16. c. 40. Virg. l. 6. Æn. fissile Robur scinditur.

Quæ primam antiquissimis agrestis vitæ Hominibus escam omnium facillimam exhibuit; Græcis eadem πλατύφυλλος, idest latifolia dicta primos amplitudinis Honores semper est promerita, *Æsculus in primis, quæ quantum vertice ad auras*
Æthereas, tantum radice in Tartara tendit.

IdemGeorg. lib. 2.

Eadem nunc *Velaguida* orientales apud nationes, vt obseruauit Bellonius, dicta, in fructu quoq; oui colūbini magnitudine luxuriare comperitur. Ea tandem ciuilis Felicitatis metam constituere solita Victorum Pithijs in certaminibus Præmium, seruantiumquè Ciues Romanos Coronam, vt maximæ virtutes in Æternitatem promouerentur efformauit. Vndè longissimè abesse vult cognosci à deterrimâ, ignobilissimâquè Roboris specie *Salsicortice* dicta, malèquè in omnibus ominatâ Arbore.

Bellon. l. 2. obseru. c. 9. Theop. l. 3. Hist. pl. c. 19

Hæc

A Hæc *Halipleus* dicta in mare mergi tantum merita, à fabricis omnibus fuit semper reiecta putredinis, & læsiuarum qualitatum diues, crassi quidem caudicis, sed fungosi, atq; cauati, hæc vecordiæ typus sinè corde viuens omnibus priuatur Gratijs, in hanc cælestia fulmina ignitam crebrò extingunt rabiem, dum Meteorologicis ictibus exarsionum sæpissimè peti quodammodò promeretur, ob turpem aspectum, in conditam figuram, iniquiorem crassitudinem, obscuriorem colorem, fructumq; paucissimum, paruum, breuissimi pedis, subrotundum in extremitatibus lapideum, hispido calyce circundatum, amarissimum, carbonemq; demum deterrimum. Habet quidem Esculus, tanquam roboris species, quod fronde polleat difficilis casus, quæ minimè flauescat, viuidèq; vireat, vndè frondens à Claudiano fuit nuncupata, cui folium graue, carnosum procerum, & in lateribus sinuosum, glans grandior Hymeræ in bonitate proximâ, cui Galla Querneæ similis, sed parum lenior est; Rigiditate non caret, ob syluestreitatem, cui quadrat illud lyrici dictum *Nec rigida mollior Esculo*. Materiam tamen habet, quoad vitalia illius principia temperatam, & nisi humefiat, & crebrâ alternatione siccetur incolumitate gaudet firmissimâ, in sustinendis ponderosissimis Ædificijs vtilissimâ integritate, &
B rectitudine præstans perpetuò: Si quis autem crederet Quercuum pressius acceptarum, & Roborum species verè, & realiter distinguendas non esse is adeat Vitruuium Architectorum coryphæum, & illum audiat sic præcipientem *item danda est opera, nè commisceantur asses Esculini Quernis*, illiusq; rationem reddens Gul. Philander in annot. ad Vitruuium inquit; *nam Quercus humore concepto, cum se cœperit siccare torquebitur, & rimas in pauimento faciet; Esculus autem sinè vitio durat*. Roborearum tamen minus probatarum Arborum intrà latitudinem plurimæ possent obseruari differentiæ, in quibus insuperabiles durities, nodositates, multæq; imperfectiones depræhenderentur; sed quià easdem prosequi minutatim tædiosum, inutile, & ferè impossibile foret, sat sit vnam saltem innuisse, tanquam plerisq; camporum, atq; syluarum amatoribus cognitam, & est *Farna*, cuius lignum ex Vitruuio non potest ad vetustatem permanere, habetq; folia Cerro similia, longiora tamen, angustiora, duriora, & ad atrum inclinantia, quibus incisuræ sunt minus latæ, cum asperitate aliquâ in parte supernâ, acciditq; persæpè defectuosus casus. De Peregrinis porrò, & Exoticis Quercubus, seù Ro-
C boribus esset habendus sermo cum suis ad prænarratas species proprijs relationibus, sed quià hæ, nec exactè descriptæ reperiuntur, tanquam à remotissimis regionibus, vel ex auditu solo, vel secundum particulas tantùm receptæ; aliquas propterea ex eis à Ionstono mutuatas leui delibabimus calamo, eruntq; numero sex, Quarum prima species Glans Americana ab eo dicta, in quinque specialiores subdiuiditur species, quibus omnibus parui fructus baccis similes insunt, æquè habiles ad oleum pro edulijs condiendis, ac ad siccam substantiam pro panibus pinsendis suppeditandum; Secunda est Glans Virginiana, cuius calicem à Clarissimo Clusio descriptum legimus, enormis magnitudinis; qui fructuosam substantiam siccandam, macerandam, & coquendã pro pane laudabilissimo compræhendebat; Tertia est quædam exigua Virginianorum Glãs lacteum, dum aqua maceratur, succum præbens, panis, simul ac potus quoddam promptuariũ. Quarta est Indica alia Glans nõ parum speciosa, osseę ferè duritiei, cãdida intus, exterius autem nigra, rufis tamen teniolis distincta, & ceù reticulata, cum cupulâ crassâ, durâ, lignosâ, quæ imbricata quodãmodo videtur, & denticulata. Quinta est Indica Glãs quædam magna subrotunda, quam aliqui fructũ Balsami vocare non sunt veriti, cortice
D flauescente, leui, crassiusculo nucleum intus rotundum, durũ, scabrum, saporeq; castaneę continentem. Sexta Glans gemina rotunda Gallarũ materie apparenter constans, bicorporeo calice crasso pulchrè imbricato, quę orbiculares duas mãsiones in cõcauã sui parte exhibẽs duos in illis nucleos crasso ab inuicẽ dissitos sepimento cõseruat. De marinis tandẽ Quercubus duabus aliquid dicendum esse reor ad complementum omnium differentiarum, licèt altera ex his improprijssima debeat censeri; Quercus marina littoralis Saluiani primò venit consideranda, de quâ pręclarissimus iste Aquatilium Animalium scriptor agit inhunc modum Thunnum scilicet Quernâ Glande saginari, quæ ad Mare nascitur, ingentemquè impendio producens fructum, copiosè generatur in terra Hispana, ingentes habet radices, tantumquè fructum affert, vt post maturitatem littora Glande referta sint, quam æstus aquarum reiectat; altera verò Quercus non ad Mare sed in Mari nascens muscis maioribus, coralloidibusuè plantis, fucis,

Ruell. de nat. stirp. l. 1. cap. 86.

Adam. Lonicer. Hist. f. 31. lit. D.

Horat. l. 5. carminum.

Plin. l. 1. cap. 20.

Lib. 7. Archit. c. 1.

Palladius l. 1. cap. 9.

Vitruu. loco suprà cit.

Lib. 4. Hist. de Arb. c. 1. artic. 2. puncto 1.

Lib. 2. exot. c. 16. n. 21.

Glandes exoticæ

De Hist. Aquat. anĩ. H. 36.

Strabo. lib. 3. Geogr.

Quercus Marina.

Inter Algas reposita.

Theoph.l.4. Hist.pl.c.7. Lib.1.rar. fol.c.13. Idẽ exotic. l.6:c.4.

Algisuè adscribi quadantenus posset, vtpotè super lapidosam, testaceamuè materiem pullulans absq;radice, cui pro fructibus glandosa quædam tubercula insunt; Præclarissimus, & Doctissimus Carolus Clusius Folium dicit eam habere carnosum,tenue,& Myricæ simile,colorem ad purpureum accedentem, flexuosam formam,atq;in latitudinem diffusam, ramos breues, contortos, spissos, magnitudinem cubitali paulò altiorem, virtutemq;ad lanas mulierum inficiendas aptam;illam aliquandò collegisse memorat idem

Clu-

A Clusius ad mare Mediterraneum tempestatibus in littus eiectam cum Algâ, Marinisq; alijs purgamentis dum Monspelij ageret, posteà etiam circà Calpen, & Valentiam, dum Hispaniam peragraret, verum cubito minorem, durissimo ligno, cuius Rami albâ salsugine adeò conspersi erant, vt saccharo tecti viderentur; ijq; in modum foliorum Tamaricis, aut Ericæ vulgaris formati conspiciebantur, sed crassiores, interdum etiam omninò purpurascentes, nonnunquam partim albis, partim purpurascentibus ramulis constantes; nullas radices habebant Arbusculæ, sed infimâ parte plenæ erant, & plerunq; aut lapidibus, aut ostreorum testis adhærebant. De eadem Quercu Io: du Choul hæc scripsit. *Nasci Quercus in rubro mari Glandiferas certum est super lapides, atq; testas fictiles sinè radicibus, sed patellarum more adhærescentes, folio carnoso, crasso, atq; oblongo, Myricæ simili, forma eis flexuosa, atq; in latitudinem diffusior, ramis breuibus, contortis, spissis, magnitudo tota paulo sesquipede amplior; his propter colorem purpureum lanæ tinguntur, & ramis earum annexæ pendent conchæ, &c.* addunt alij circà huiusce Marinæ Quercus vires, quod planta hæc oleo rosaceo, & moschato mista, si ad illinendam faciem adhibeatur, non modicè conciliatiua Gratiæ deprehendatur; Hac ideò mea scripta liniri ad ineundam apud Lectores gratiam volui, vt Quercualium Arborum rudior suaptè naturâ cultus mox subiungendus acceptior euadat.

Descriptio Quercus Marinæ.

de Querc. var. Hist. c. 13.

B

CVLTVRA, ET LOCA NATALIA.

VBi amœnitatem longè superat sylueſtreitas in Arboribus, ibi minimum opus est adhibere culturæ; Quernea quæq; Glans cum habeat facillimè germen emittere, radicemq; iacere vbiq; itemq; crescere, vastamq; in Molem attolli, in solo quoq; macerrimo, absq; fossore, sarritoreuè paucis eget geoponicis præceptis; Tota Quercuum, & Roborum cultura eò spectat, vt artificiosa harum Plantaria, idest syluæ Glandariæ ritè, ac rectè plantentur, in debita scilicet distantia pro captandis ad ambulacra non infœcundis, nec insalubribus vmbris; Hæ quidem Arbores vbiq; proueniunt æquè planitiei, ac Montium amantes, quæ nec saxa metuunt, in solo tamen pinguiori C magnitudinem enormem acquirunt. Itaut qui voti huiusce compos fieri desiderat, in immensum scilicet multiplicandi virorem, suibusq; alimoniam copiosiorem reddendi, ipse in terra profundè submota Glandes, maioresq; maturas scrobe obruat dodrantali, sepimenta prò tenerioris ætatis custodia præparet, neq; plantulas sinat bestiarum à morsibus truncari, decorticariuè, quià deformantur, morbosamq; in ipsa iuuenta senectam inueniunt. Æsculus, vt docet Plinius mansuetiores, & minus amaricantes Glandes feret, quæ pingui solo nutrita, & custodita fuerit; at impenetrabilis dēsitatis respuet tellurē, in planitie præcipuè, quæ aquis non minus, quam aeri sit imperuia vndè Quercus nullas admittit, quemadmodum est Tractus ille saxeus Veronensis agri à Campegiana Musa descriptus

---Verona tenet, quæ saxea campo
Plana videt: cereri non apta, aut vitibus vllis,
Arboribusuè, auido pecori data pascua tantum.

Quod si accidat plantis adhuc tenellis transplantationis necessitas, illæ ante veris aduentum, in februario scilicet mense transferri debebunt; quibus pastinationes erunt in causa, vt syluestreitatis aliqualiter obliuiscantur, nec rigidos mores retineant, nunquam D tamen poterunt Arbores istæ culta plantaria in Aruis seriatis inhabitare, vitesq; feliciter, & fructuosè sustinere, quià radicationem aliarum Plantarum omnium impediunt, malisque compluuijs subditas herbas vitiant, miserasque vites compellunt obscuris nimis compedibus vinci. Ea est ligni Quernei cum alijs diuersi generis congenita insociabilitas, vt vix inducar ad credendum, quod Ruellius non contemnendus, immo valdè cōmendandus Botanicus tradit de Quercu, quæ per inoculationem Pyra protulit, etiāsi Pyra insita fuerint syluestria minus improportionata Quercui, insitioq; breui admodum durauerit tempore. Poetarum verè reor esse figmenta, & argumentationes ab impossibili ductas, vt in Horatij carminibus obseruare licet

---- Aurea duræ — Mala ferant Quercus
--- Rubicunda benignè
Corna Vepres, & pruna ferant, & Quercus, & Ilex.

Ruell. de nat. stirp. l. 1. c. 76. & c. 83.

Plin. l. 16. c. 31.

Theophr. in Hist. pl. l. 1. c. 9.

Bened. Cāpegius Bon. l. 9. Italidis

Theoph. l. 2 H. pl. c. 3. idem l. 3. c. 4.

l. 1. de nat. stirp. c. 22.

Horat.

Minus difficile, ne dicam impoſſibile, fortaſſis experti ſunt Geoponici, quod vlmis inſeratur Quercus, quam quod Quercui Vlmus infigatur, *Glandemq; ſues fregere ſub Vlmis*, nam Vlmi lignũ obſequentius eſt Querneo, & quia Vlmus felicius, atq; efficacius ab imo progerminat, atq; ſtolones viuaciſſimos emittit è terra, è contra verò Quercus multò libentius in ſublimi ſeſe diffundit, atq; altum per aera valentiores promittit ramos. Glandium aſt collectarum cura non erit extrà negotium Quercus Culturæ, nam Glãdes, quibus Bouillum Pecus hyemali tempore alitur non ſiccæ, ſed humentes potius in vſum deduci debent, iuxtà Virgilianum illud,

Vuidus hiberna venit de Glande menalcas.

Virg. Georg. l. 1.

Virgil. Ecl. 10.

Ratio huius eſt, quia ſicca Glans in ventribus boum nimis turget, atq; ſtipticitate ſua ibi contumaciſſimam parit obſtructionem, quæ ipſis animalibus ſæpè ſæpius intulit necem; Glandem ideò docuit M. Cato pro pabulo Boum debere in aquam conijci prius quam illis offeratur. Nam aqua maximum, & vniuerſaliſſimum eſt correctiuum, cum impreſſiones omniũ facillimè ſuſcipiat corporum, auxilioq; maximè ignis extrahat qualitates quaſcunq; omnimodam ad medelam, quare innocua bubus Glans, aqua mediante, fieri poterit; nec mirum eſt, ſi radices, aliæuè partes Arborum, & herbarum (vt cortices carnoſi, atq; teneri turiones) deleteria, ſaltem, ingratiſſimaue qualitate non deteſtandæ, ab aquæ puræ, & viuacis decoctione adeò corrigantur, vt in panes probè nutrientes, atq; non inſuaues eædem tunſæ, adiuncto farinæ pauxillo, pinſi, & coqui valeant; quemadmodum nos experti ſumus cum Eryngij radicibus, quæ corticem craſſum, carnoſum, album, inodorum, ad inſipidum potius, quam ad aliquem ſaporem inſignem accedentem, habent, ità vt in panes vt ſupra redactæ, ſimilaceos omninò referrent. Quoniam autem omnium naſcentium mater eſt Aqua, atq; per Aquam, & Panem naturæ ſatisfit, hinc ſermo Culturæ Quercuum, (cui aqua pro fine panificij conſequendo quam maximè opitulatur) tractatum Fœcunditatis, & Prolificationis adnexum habere non recuſat. Quidquid autem ſit, Glandes à natura deſtinatæ ſunt pinguefaciendis, ac fœcundandis ſuibus vicenorum, aliquando fœtuum, non verò bubus, quos potius reddunt ſcabioſos; itaut Quercuum educatio non hos, ſed illos reſpicere ſemper æquiſſimũ erit; Huc ideò non ineptè cadet Querneæ fœcunditatis Dendrologica Tractatio.

Bacc. de Thermis l. 1. c. 1.

S. Aug. ſup. Geneſ. ad lit. c. 2.

Cato de Re ruſt. n. 54.

FOECVNDITAS, Et Prolificatio.

Formoſos quis neget eſſe Querneos fructus, multitudine quoq; & copia ſuſpiciendos? ij, ſi de veris, & legitimis loquamur, cortice læui, & ſplendido, figuræ conicæ in punctum, ſeù centrum ſupremum deſinentis, cum pulchrè tornata hemicyclari concaua, & conuexa baſi ipſos circundante, opulentam quamuis matris indicent ſubſtantiam, quia caducitatem habent adnexam deplorabiles ſunt.

Donum forma breue eſt.

huc Nemeſianus alluſit; itemq; Vates Pelignus

--- Formam populabitur ætas,

Et placidus rugis vultus aratus erit.

Olymp. Nemeſ. Ecl. 11

Ouid. de Medic. faciei

Cadunt facillimè glandes, viuaciq; deperdito colore rugas, intimius quoq; contrahunt tabeſcentes. Nimia equidem nimis nocet Quercui fertilitas, atq; prolificatio, quę mille nothos, & illegitimos promouendo fœtus Vitæ Theſaurum ſæpiſſimè exhaurit. Hanc ſecundariam Quercus Prolem è Cœlo demiſſam ſuperſtitioſius exiſtimabant Antiqui, in illaq; Pſeudonuminum ſuorum præſentiam venerabantur. Inter horum, vt ità loquar, innumerabilitatem numerare datur in primis, & agnoſcere Globulos illos ex aquoſitate pumicoſos intus, & ceù ſpongioſos, quamuis ad extrà lęuigatos antequam prorſus ſicceſcant plurimarum quidem formarum, & magnitudinum, quorum genus dicitur κηκὶς, ideſt Galla fructus Quercus; vt in figura ſequenti.

Plin. ſenior l. 18.

Io. Goropius Becanus in Gallic. c. 5.

Dioſcor. l. 1. c. 146.

Theophr. de H. pl. l. 1. & 3. c. 8.

Quer-

Quercus cum Triplici, seù Quadruplici
Genere Fructus illegitimi, idest cum totidem Gallarum paruarum speciebus, quas nos vocauimus Gallulam Tribuloidem, Gallulam Rotundam, cum longo petiolo, atq; etiam breui, & Gallulam Foliaceam.

Ramulus Cocci Piscatorum,
Ex Horto D. Bartholomæi Zuccardi olim Clarissimo Aldrouando missus.

Et cum sit incertum ex quânam Plantâ proueniant Piscatorum Cocci, seù Baccæ, Cocculæ Elephantinæ dictæ, & Gallæ etiam Orientales quibusdam, quæ narcoticam quandã vim habent, & Piscibus omninò noxiam; videtur dicendum possibile, & rationabile esse Cocculas hasce speciem Gallarum alicuius Quercus in Oriente induisse, atq; ex Quercubus extractas ad nos pro Piscium capturâ mitti, ex Arbore propositâ fortassis excerpta.

1 Coccum Piſcatorium coniunctum ex pluribus.
2 Coccum Piſcatorium aliud. Idem apertum. Idemque cum appendice.
3 Coccum Piſcatorium aliud tuberculatum, & ſinuoſum.
4 Coccum Piſcatorium aliud cum cupula.
5 Coccum Piſcatorium cum pediculo.

Gallarum quidem Genus ſupremum in duo ſubalterna Genera diuidit Theophraſtus in Albam ſcilicet, & nigram Gallam; totidem Dioſcorides vnà cum Ægineta cognouit; quarum alteram leuem, maiuſculam, perforatam, flauam, laxam, ſecundum etiam Galeni placita, fecerunt, alteram verò minus leuem, paruam, omphacitem, rugoſam, imperforatam, tuberculatam, & compactam prodiderunt. Plura his Plinio viſa ſunt eſſe, nam quatuor ipſe, quaternam magnitudinem duarum prædictarum conſiderando, enumerauit. Quibus omnibus hæc naturaliter adſcripſit euenire, vt ſole de Geminis exeunte nocturnis tantum erumpant horis, creſcant, coloremq; de die in diem de albicante in vireſcentem, & ſucceſſiuè in obſcuriorem mutent. Contenderunt alij Gallas ſumpta denominatione à Patrijs diuerſis, ab iiſdem quoq; in viribus diſcrepantes fieri, cum alibi valentiores, alibi magis inertes naſcantur, haſq; Onocididas, ideſt Aſininas, illas verò Cicidas ſolidiores non ſolum, ſed in fullonia officina præſtantiores, atrum colorem per bellè inducentes; Præſtantiſſima ſed Galla Cocci nomine inſignita, Piſcatoribus non ſolum ad capturam Piſcium, ſed ad colorem venuſtiorem ſuper quaſcunque alias pannis conciliandum mirificè inſeruit; cuius mentionem viſus eſt feciſſe Dioſcorides inquiens: *naſcitur quoque in Cilicia è Quercubus Cochlearum exilium ſimilitudine, quod illius Regionis mulieres ore legunt, & Coccum vocitant*. Hunc tamen Coccum à Cocco baphico tinctorio nobiliſſimo maximè differre viri doctiſſimi adnotarunt; Huiuſmodi Quercus Ramuli delineatam figuram, quam in Muſæo publico inuenimus, cum varijs Cocci Piſcatorij graphicis imaginibus iam exhibuimus; Cæterum Gallas omnes, & quaſcunq; ſiquis Quercualia, ſeù Roborea excrementa vocaret, & purgamenta, ille appoſitiſſimè loqueretur; nutritiua facultas, atq; Generatiua ambæ valenter agentes in copioſam alimentalem materiam, & ſeminalem, & quodammodò laſciuientes tam varios, & inſolentes pariunt effectus; Hinc datur intueri Veretriformes Gallas, Tuberoſas, & Tuberculatas, ſeù Puſtulatas, (quæ à noſtris ruſticis non omninò ineptè vocantur *Pancucchi*, quaſi Puſtulati Cocci, nam *Panus* Galeno, & Celſo in Medicina ſignificat Puſtulam) Fungoſas, Capitatas, Seſſiles, Galericulatas, Anguloſas, Cornutas, Radiatas, Echinatas, Pileiformes, Foraminulentas, Capillatas, Lanatas, Squammatas, ſeù Folioſas, Aquoſas gemmeas, tam folijs infixas, quam Ribeſij modo pendentes à ramis, Vmbiculatas, Coronatas, Grandes, Minimas, Balanomorpheas, Radicales; alias informes magis adnaſcentias, & facultatis formatricis conatuum aliorum rudimenta quædam, vt cum Pu-

Theoph. l. 3. H. pl. c. 6. Dioſ. l. 1. de Med. Mat. c. 148. Ægin. l. 7. Gal. l. 7. de Simpl. Med. facult. Pl. l. 24. c. 4. Gualth. Rhyff. in Dioſc. Sophocles in Antig. Dioſc. l. 4. c. 43.

Gal. lib. 3. Art. Celſ. lib. 5. c. 18.

Theophr. l. 3 1. Hiſt. pl. c. 5.
L. 3. de H. pl. c. 9.

Pumicoſæ Apophyades, Lapidoſitates, Melleagineſq; è caudicibus verno tempore deſtillantes, à quibus longe differt ros melleus è cælo cadens ſuper folia coactus, quia hic dulciſſimus eſt, illæ verò nauſeabundè guſtabiles; eiuſdem tamen coactiuæ virtutis effectus Roborum, ſeù Quercuum duriorum peculiarem eſſe virtutem cogendi aerium mel tradidit Theophtaſtus; vndè poterunt quoq; Arbores eædem melligenum exudare ſuccũ, iuxtà id quod Q. Curtius eſt atteſtatus, in Hircaniâ .f. reperiri Arbores omninò Quercum referentes, quæ copioſo melle ſcatent antè Auroram ipſam, nam aduenienté Sole dulcis ille langueſcit, & euaneſcit humor, quò ſpectat illud Virgilij,

Ecloga 4.

Et duræ Quercus ſudabunt roſcida mella.

Bodeus in Theoph. de H. pl. l. 3. c. 8
Pl. l. 16. c. 8
Theoph. H. pl. l. 3. c. 9.
Pet. Andr. Matthiolus ex Braſau.
Cicero ep. ad Fab. Gal.

Ad Gallarum naturam proximè accedunt fungi; à Doctiſſimis propterea Viris obſeruatæ ſunt quædam pilulæ in Quercubus naſcentes, quæ Gallas, & Fungos inter conſtitutæ videbantur, ideſt mediam quandam obtinentes naturam, tùm formæ, tùm ſubſtantiæ fungoſæ, atq; Gallaceæ; inter fungos varij ſunt gradus, vndè quidam magis, quidam minùs formoſi, atq; etiam vtiles, omnium tamen infimi tenuiſſimi ſunt, qui muſcum ſapiunt, vel pulmonarium, vel capillarem, Cypriæ licèt veneris in delicijs capitalibus habeantur. Fungum Agaricum Quercinum Allobrogicum exquirunt medici pro benigniori pituitę purgatione. Fungum Quercinum Boletiformem heluones auent, vt egregia conditura edulium parent nobiliſſimum, vndè non immeritò vocati ſunt à Cicerone Fungi omnes Heluolæ, ab Heluonibus ita conditi, vt nihil poſſit eſſe ſuauius; interq; hos omnes, qui ſolidiores ſunt Fungi citrà calloſitatem, meliores quoq; cenſentur, vt Hepar Quercinum, vt eſt Fungus Quercinus carnoſæ ſubſtantiæ craſſus, & maculoſus, & caſtanei coloris à ruſticis noſtris *Zetula* nuncupatus eſui perquam gratiſſimus; quæ ſpecies Fungorum ſatis notæ hîc non dantur depictæ, ſed tantum duæ aliæ ſpecies minores, & rariores

Fungus Quercinus alter

Fungus Quercinus Polonicus
Moukourk, ſeù Muſcicida, enecās muſcas lacte madefactus, dum accurrentes muſcæ illum lethaliter lingunt.

N

Et quoniam Fungorum, quatenus hi Plantæ ſunt imperfectæ, Hiſtoriam non atteximus, quam ad infimum, & poſtremum Botanologicorum librorum locum ablegamus, vbi quamplurimas, atque mirabiles Fungorum formas, magnitudines, atq; ſubſtantias innumeris qualitatibus refertas erit videre, Arboreis ſimpliciter fœtibus in hoc genere indicatis contenti erimus.

Plantæ verò Quercuum Alumnæ, etſi non poſſint dici omninò fructus, cum non ſint propriſſimæ Quercuum, nec ab intimis originentur Arborum viſceribus, cum ſementem habeant pro matre propriam, merentur tamen filiæ Quercuum adoptiuæ haberi,

cum

A cum ab hisce denominationem sumant, & in suo genere optimitatem obtineant, vndè Viscum Quercinum super Quercus nascens, ex semine ex ventre κιναδος egesto, sic descriptum à Virgilio,

Quale solet syluis brumali frigore viscum
Fronde virere noua, quod non sua seminat Arbos,
Et croceo fœtu teretes circundare truncos.

Quercinum prorsus dicitur, quia Arbuscula cubitalis est Baccifera albis, rubris, vel racemosis granis maximarum Virtutũ, vt suo loco dicitur, ab eruditioribus dicta Dryos Hypear; apudq; Indos tam Peruuanos, quam Brasilienses à nostrate longè diuersa est, folijsq; multò maioribus prædita. Polypodium tandem Quercinum, & Chamædrym, hoc est Querculam, seù Trissaginem herbas, quæ in alijs quoq; Arboribus nascuntur, & ibicrescunt, licet non adeò Virtuosæ Quercuum incolas dicerem potius, quam proles, quià perfectè viuunt perfectæ suis cum radicibus extrà Quercum, & intrà tellurem, & ideò sat Quercubus erit progenuisse præter genuinas Glandes tot Gallarum, atq; Fungorum species, & ex alieno semine parturijsse Viscum ad hoc vt fœcundissimæ dici possint; B ex quibus omnibus rebus permoti ij, qui circà rerum similitudines philosophantur, affirmarunt se deprehendisse Quercum totam ad fœcunditatem, tum in viris, tum in mulieribus facere; Arbor enim hæc maxima nascendi auiditatè naturaliter prædita ad omnem naturalitatem propagandam mirè conducere iure merito cognoscitur. Et quoniam facillimos incidit hæc Arbor in excessus, atq; defectus, & sic morbi quam plures in eâdem succedere solent, de his consequenter erit agendum.

Athæneus lib. 9. Æn. lib. 6. Symphor. Hort. 1. 26. cap. 22. Dodon. Pemp. 6. lib. 4. c. 3. Bellon. obs. l. 2. c. 83. Camerar. epit. p. 556. Ionston. l. 4. c. 1. pun. 3. Io: Bapt. Porta. Plut. gram. l. 6. c. 12.

MORBI, REMEDIA.

FRequentes patitur Abortus, monstraq; sæpius parit ipsamet Quercus, quæ cæteros ferè omnes cum reliquis Arboribus cõmunes morbos experta, eos maximopere curandos exquirit, vtpotè non modicè graues, quemadmodũ sunt Scabies, Culices, Vermiculationes, tam internæ, quam externę, Siderationes, Vredines, Sfacelli, Strã-C gulatus, Tabes, Distorsiones, Tumores, Lachrimationes, Dislocationes, Contorsiones, Carbunculationes, Procidentiæ, Vlcera caua, & disepulotica, Cruditates, &c. Qui omnes morbi, eorumq; finguli, si Arborem senem, gibbosamq; apprehenderint, lethales existimantur, nam cum inter efficaciora sint remedia transportationes ad tractus Cœli, Terræque salubriores, siue etiam insignes amputationes membrorum, certum est, quod hæc solum à iuuenculâ admitti possunt Arbore. Quercuum, & Roborum Vermes in primis ex putredinoso calore geniti *Termites* dicuntur, atq; etiam *Cossi*, deindè *Cusi*, vndè Hispani, voce à latinâ parum detortâ, *Gusanos* illos vocarunt, omnes vel ferro, vel medicaméto mactandos. Non desunt alia præternaturalibus à causis prouenientia in Quercubus Animalia, vt Iuli multipedes, Erucæ, Tabani, atq; etiam Serpentes, quos Plinius memorat his verbis, *sic quædam ex imbre generantur in terrâ, quædam & in ligno. Nec enim Cossi tantum in eo, sed etiam Tabani ex eo nascuntur, & alia vbicunq; humor est nimius: sicut intrà hominem tineæ tricenum pedum, aliquandò & plurium longitudine.* Huiusmodi Vermes, & præcipuè *Cossi* notissimi erant antiquitus, ad quos debellandos Agricultores rusticis armabantur instrumentis, & propterea valdè memorati, itaut ru-D gosi corporis homines ad similitudinem cutis horum animalculorum *Cossi* vocarẽtur ad ignominiam. Sed & ad Gloriam denominata fuit ab ijsdem Familia Romana *Cossuuiorum*, vel *Cossuuianorum*, ex quâ fuit *Cossutia* Vxor Iulij Cæsaris, vt Suetonius testatur in eius Vitâ. Vermiculus item Esculi Galba dictus *Galbæ* inter Romanos nomen intulit. Magna quidem res est paruos istius modi vermiculos tantâ pollere vi, & efficaciâ, vt ingentes, tempore licet longo, sternant Arbores; vndè Musæ selectiores in admirationem adductæ sic cecinerunt.

Arbore quid maius, tineæ quid inanius armis?
Et tamen hæc summas tantula vertit opes.

Cancris atrabilarijs Querneis, qui sæpè tumentes in internis partibus, occultè supplantant Arboream vitam, nulla potest applicari Medicina; nam veluti docet praxis medica, in Hominibus ij curati citius interimunt. Gangreæ autem manifestiores in principio

Theoph. l. 5. H. pl. c. 10. Symphor. Hort. l. 13. c. 1. & sequ. Plin. l. 17. c. 12. Io: Laurem. berg. in Antiquar. l. c. Plin. l. 11. c. 33. Gorop. Gallic. l. 5. cap. 1. Bald. Cabel. Epig. select. Gal. de Atra bile c. 4.

Curt. Symphor. Hort. l. 13. c. 8.
Ariſtoteles 5. de Hiſt. Anim. c. 32 & c. 19.
Petr. Bellon de Neglecta ſtirp. cult. c 10,
l. 4. de H Animal. c. 8.
Ariſt. l. 5. de Hiſt. Animal. c. 27.

cipio ſunt curabiles, cum membrorum mortificatio viuificis medicaminibus ſubleuari poteſt, vel ea ſit in partibus carnoſis, vel membranoſis, vel neruoſis, quæ & nisì probè recidantur, & nitidæ reddantur, nunquam coaleſcunt, vbi Animalcula concipiuntur adhuc Xylophthora ligniperda, quemadmodum in Animalibus intrà vlcera verminoſa reddita ſolet accidere, illaq; inter Corabos numerari poſſunt. Has in tractando curationes Botano-chirurgus ab omnibus abſtinere debet oleoſis, tanquam vitæ Arboreæ Venenis, & præcipuè Querneæ, ſed nitroſa potius, ſulphurea, ſicca, amaraq; humentia in vſum deducere. Quapropter non ſolum ad prædicta mala, ſed ad formicas quoq; infeſtiſſimam Arborum luem, optimum erit decoctum Tithymali cuiuſcũq; generis, quod cauernis, & poroſitatibus lignorum copioſè inſtillatũ Animalcula perîmit, & malignam qualitatem euincit. Nec interim prætermittendum eſt Ariſtotelis remedium ex puluere origani, & ſulphuris inſperſum, ad formicarum reliquias totaliter extirpandas per optimum, & ad Araneas, quæ ab Arboribus Quercuum, & Roborum ſentiunt ſeminificè fœcundari, ibiq; vt aiebat Philoſophus, *pariunt vermiculos primum paruos ouis propter figuræ orbiculatam ſpeciem, nam & rotundi, iam indè à primo ortu proueniunt, incubant, & triduò peragunt*. Quod ſpectat ad morbos in malâ conformatione, magnitudinis adauctæ, hoc dubio procul aſſeri poteſt, quod omnes Quercuum productiones, quæ ex animalculis putredinoſis primò conceptis prodiere, vel quę ab excrementorum ſuperfluitatibus concretę concepêre vermem aliquem morboſæ debent cenſeri, & curatione indigent; inter quas illæ præcipuæ excreſcentiæ erunt, quæ inutiles immò damnoſæ in Arbore apparebunt, vt illæ Pilulæ ſeſſiles, quæ interius circà receſſus alarum in trunco obſeruantur, pediculo carentes, & in meditullio cauæ, ſuperficie verſicolori, maculis luteis, & nigris variegatæ, quandoq; etiam rubeſcentes circà vmbilicum, exiguoq; foramine interpunctæ, vndè Ips aliquis, vel Ipes fuerit egreſſus, de quâ Pilulâ Theophraſtus clarè videtur eſſe locutus, vbi de Robore verba faciens, inquit. *Inſ Ramorum alis Pilulam aliam gignit græcè*, σφαίριον *ſinè pediculo* Κοιλόμισχον, *ideſt concauo ſeſſile*. Additq; quod apertæ iſtæ pilulæ nigræ ſunt, & putres; in illiſq; amaram inanitatem reperiri obſeruauit Plinius, quæ inanitas ſolum adeſt, dum ſicceſcunt eædem pilulæ, cum anteà putrilago nigra totam concauitatem occuparet. Hiſce affines ſunt Fungi plurium formarum, & magnitudinum, atq; etiam Muſcoſitates, vt in Schematibus ſubſequentibus,

De Hiſt. Pl. l. 3. c. 8.
Lib. 16. c. 7. & 8.

Cœterum Arboreum Hepar male affectum, atq; etiã Viſcera ſemicorrupta indicant Fungi omnes pendentes à materiâ glutinoſæ pituitę ſecundum Plinium *Lib. 22. capite 23.* & nunquam optimi alimenti eſſe poterunt, ſed vel peſſimi, vel ancipitis, quorum expetitæ comeſtionis mirabatur Plinius, dum ſcripſit: *Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? quos tutius eſt ne attingere quidem*, quod & aduertebat Galenus *lib. 2. de alimentis*. *Item de Euchim. & Cacoch. lib. & de Atten. vict. lib.*

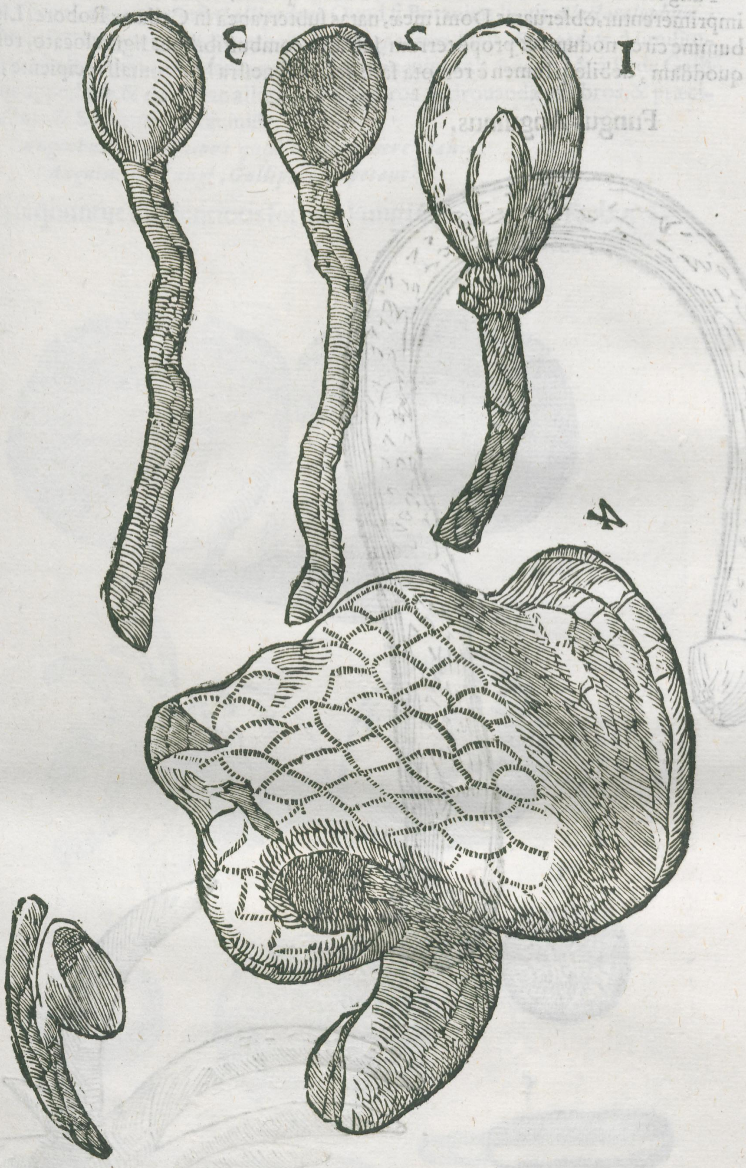
Aliqui ex Noſomychis, id eſt Morboſis Fungis prædictis.

1. 2. 3. Sunt veluti Cochlearia quædam, in quibus Natura ludere viſa eſt, materiam aliquam intrinſecè magis, quàm extrinſecè colligens ſuperfluam, ſed ſemper putrilaginoſam, cum qualitate aliquâ prauâ coniunctam.

Galẽ l. 7. de ſimpl. med. fac.

4. Fungus Arboreus ad eſcam igneam parandam idoneus, ex ligneâ rariore, & minus durâ ſubſtantiâ, quæ molleſcat, & minimè frangatur.

5. Fungus colore chermeſino pulcherrimo adnatus ligno, quem caloris exceſſus πυρώσεως intemperatiſſimum declarat, & fortè pernicioſum.

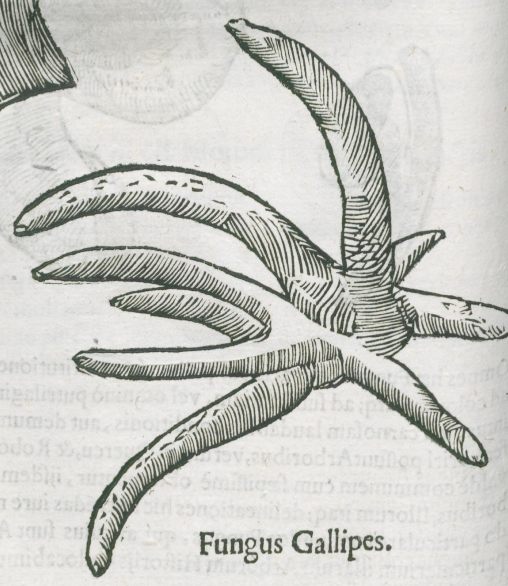

Omnes hæ Fungorum variæ, atq; diuersæ constitutiones, tum quo ad figuram, tum quo ad colorem, atq; ad substantiam, vel omninò putrilagineam, & puluerulentam prauam intus, vel carnosam laudabilis conditionis, aut demum lignosam inutilem in omnibus ferè oriri possunt Arboribus, verum in Quercu, & Robore ob naturam harum Arborum valdè communem cum sæpissimè obseruentur, ijsdem primariò adscribi poterunt Arboribus; Illorum itaq; delineationes hic afferédas iure meritò existimauimus; referuando particulares nonnullos Fungos, qui alicuius sunt Arboris speciei proprij, quos in particularium illarum Arborum Historijs collocabimus.

Fungorum hîc inter variorum icones addam ſpecies,ſeù formas duas à me,dum aliæ imprimerentur,obſeruatas Domi meæ, natas ſubterranea in Cella ex Roborei Ligni albumine circa nodum, & propè terram ſub alijs combuſtibilibus lignis locato, reflexum quoddam , debileq; lumen è remota ſatis ferrea feneſtra horizontali recipiente , candi-

Fungus Anguinus.

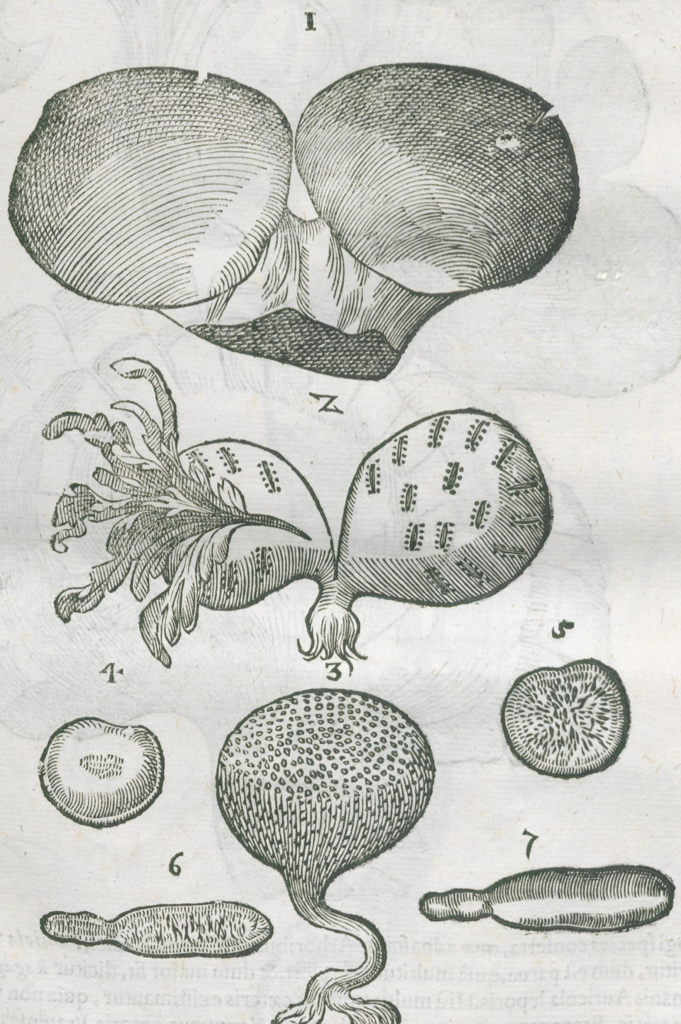

Fungus Gallipes.

A dos ambos, ſolidos, nulliuſq; prorſus odoris, non omninò tamē inſipidos, quorū alterum *Anguinum* vocaui, alterum verò *Gallipedem*; Quod ſi Botanicis licuit *Alectorolophum* Herbam, hoc eſt *Chriſtam Galli*, & herbam *Ornithopodium*, ideſt *Auis pedem*, à ſimilitudine partium Animalium nominare, non erit inconueniens ab Angue, & à Pede Galli hos Fungos appellaſſe, & de ijs hac alluſione ad cæteros Aldrouandæos libros, & præcipuè de Auibus, & Serpentibus, ceciniſſe.

Anguibus, atq; Auibus quid nì componere plantas
Anguini hi Fungi, Gallipedeſq; petant?

Alij ſequuntur inſolentioris formæ Fungi Quernei, vel Roborei.

1. Fungus Arboreus mollis carnoſus, Diglottis dictus, colore rubro.
2. Fungus Geminus coniunctus, folijs veluti Quercinis amplis ab altera parte ornatus; multiſq; lineis vtrinquè inſignitus.
3. Fungus rotundus cum radice figuram calicis, vel napi referens.
4. 5. Fungus in Aſſere Quercino Nauis natus, Pezites dictus, pronè, & ſupinè depictus.
6. 7. Fungus forma ſpatulę in ligno Quercino Nauis genitus, ſupinè, & pronè delineatus.

Fungi ſpecies conferta, quæ adnaſcitur Arboribus, præſertim Radici, *Famiola* vulgò dicitur, dum eſt parua, quià multitudinē refert, & dum maior fit, dicitur *Ragagna*; Germanis Auricula leporis. Hi à multis tutiores cæteris exiſtimantur, quia non veniunt à materia Eterogenea ignota, quamuis Poeta Venuſinus cæteris Pratenſes prætulerit *pratenſibus optima Fungis-natura eſt*. Animaduertit Plinius fungos, qui in coquendo duriores fiunt, eſſe noxios. Pyra tamen, & Acetum ſunt ijs contraria, & veluti eorum Alexipharmaca.

Lib.2 ſerm.
l.22.c.23.

Fungus, qui vulgò dicitur Lingua Canis.

Fungus alius colore Chermeſino, fortè deleterius: Albidiores quià Fungi in genere ſunt cæteris omnibus tutiores iuxtà Ouidium colligendi *Fungos colligit albos*.

Plin. l.22. c.23.
Lib.4.Faſt.

Fungi ſpecies, quæ vulgò dicitur *Orchiella*, ſeù *Orcella* ideſt *Auris*. Sed dentium potius imaginem repræſentat.

Fun-

Fungus Ventilabri figuram habens.

Huiusmodi formarum insolentiorum Fungos artificiatas, vel naturales varias referendo res, dici potest à copia pendere excrementorum alimentalis Arboreæ substantiæ variè coctorum, seù putrescere incipientium cum varijs caloris, & humidi gradibus, nam qui subtiliores, & longiores sunt plus caloris, & aereitatis obtinuisse, qui verò crassiores sunt plus esse terrenos eos constabit.

Fungus Arboreus Tricornis.

Fungus Arboreus in quo sunt Rictus, seù Effigies Animalium.
In nostro Musæo Aldrou.

Lichen Arboreus, seù Impetigo Morbus, & Mentagra quædam, atq;

Pulmonaria Arborea Fungosa, quæ est morbus quidam cutaneus in mala conformatione magnitudinis auctæ exuitio facultatis alteratricis, & excrementorum copia. Posset quoq; dici Pulmoniâ laborare Arbor illa, in qua hæc Pulmonis apparet figura. Hunc affectum præcisè vocarẽ nimiam Arborum Hirsutiem, & pilositatem complicatam ad similitudinem plicæ polonicæ in hominibus; curatur autem hîc morbus abradendo, & ab stergendo peroptimè cutem Arboream, atq; ramos sublucando ad vmbram remouendam, solisq; radios captandos. *Muscoso de Genere Pulmonariam hanc* Khuenius in Zodiaco Med. carmine prosecutus est.

A *Muſcus in Arboribus quoque Pulmonaria ſerpit,*
Pulmonum à formâ vulgato hoc nomine dicta,
Licheni ſimilis, ſed latior, aridiorque
Inferiore ſui palleſcens parte, virenſque
Exteriore, notis, maculiſque aſperſa quibuſdam,
Repit in vmbroſis ſyluis, &c.

Lib. 5.

Multæ inſuper inQuercubus protuberantiæ,& calloſæ durities,& ceù Tophi arthritici obſeruantur ſub cute, & in ipſius carnis interſtitijs, hiq; tumores adeò duri euadunt aliquandò,vt lapides æmulentur, alij videntur viſcera, & cutim perforare,quemadmodum ij, qui Claui nomine notantur, quorum curatio, ſi diſcraſia ſit totalis in Arbore, impoſſibilis erit,ſi verò partialis ſolum difficillima ſequetur propter immodicum à ſtatu naturali partis illius, vel vnicæ receſſum. Hinc ad vires medicas Quercuum perſcrutandas inuitamur.

B

VIRES, ET VSVS
In Medicina.

ADſtringens, Glutinanſq; Facultas Quercubus omnibus ineſt, quâ mediante ſanguinem fluentem ſiſtere valent hæ Arbores, & ad immoderatas quaſcunq; humorum excretiones ſuas mirificè opponunt tenuiores membranas, quas lignum amplectitur, & cortex, ſimiliterq; corium fructus, & eductio, celeberrimumq; illud Vnguen ingrediuntur conſtrictiuũ,quod Comitiſſæ vnguentum nuncupatur Gulielmi Varignanæ Bononienſis medici vetuſti inuẽtum. Folia itidem præclaras ſanè prærogatiuas in ſanandis quampluribus obtinent malis. Vnicum ex illis linguæ ſuperpoſitum contrà ſtomachi ardorem mirificè operatur; imò quia nil aliud imbecillum, & flaccidum ſtomachum æq; roborat indefectu Glandis, ac Querna folia,ſunt,qui Glande non expectatâ iiſdem adhuc recentibus ad eundem finem quotannis aliquot veris diebus vtantur, quo facto confidunt ſe toto anno validis ventriculi viribus nixos, nullo morbo à recto ſanitatis ſtatu poſſe depelli. Eadem adhuc tenella, & rubeſcentia vino decocta, & gargarizata dentium dolores ſedant, & inſeſſibus adſtringentibus addita ſaluberrima ſunt, ex quibus aqua elicita faucium inflammationes dyſenterias, omneſanguinis fluxus mirificè curat; ex iiſdem folijs recentioribus contuſis emplaſtrum cum vino calente rupturis, & vulneribus ſuperpoſitum ſanationem efficit,quod Galenus ipſe experimento certiſſimo comprobauit. Prædictas præter Virtutes habent folia Quercina vim alexitericam venena propulſandi, vtpotè quæ ſerpentes attactu ſolo perimant iuxtà Democritum; hinc eruditus ille cecinit

Dioſcor. l. 1. c. 121.

In Praxi med. tract. 16. c. 4.

Gorop. in Gallic. l. 5. p. 137.

C

Conſtant. Agric. l. 13. cap. 9.

Gaudent. Merul. mir. f. 347.

Toxica decoctum Quercus innoxia reddit,
Ex tepido tantum ſi tibi lacte detur.
Laxa valet firmis aſtringere corpora vinclis,
Nectere vel ſucco vulnera magna ſuo.
Attamen & flatus generat, capitiſquè dolorem,
Sed redimit paruum commoditate malum.

Iodochus Harchiusin enchiridio med. ſimpl.

D Farina rurſus vel foliorum, vel corticum, vel calycum efficax eſt remedium ad ſordida vlcera, & chironia, & omnem oris, gingiuarum, dentiumq; putredinem nihil æquè curat. Quibuſuis alui, & ventris fluxibus quælibet Arboris pars medetur. Roboris Corticem aduerſus venena potentiſſimum eſſe remedium nonnulli auctores tradunt. Gemmæ illæ Herbaceę, quæ folijs Quercuum innaſcuntur in Maio collectæ,& in vitro ſuſpenſæ contrà ſolem aquam dabunt, vt docet Crollius, quæ ad hernias,& rupturas inunctione mirabili curandas confert; idemq; operari aſſeuerat quæcunq; tubercula ramis tenerioribus Quercuum adnaſcentia, quæ tam recentia, quàm ſicca, & in puluerem redacta Peſti feliciter opponuntur. Aqua item quæ in annoſarum Quercuum cauitatibus collecta ſtagnat ſingulari habenda eſt pro remedio ad ſcabiem, omneſquè impetigines, lichenaſquè, & tam in Hominibus, quàm in Pecoribus expertiſſima. Aqua inſuper ex Quercuum antiquiorum partibus plerilq; deſtillata in Maio Menſe, dum

De ſignat. int. rerum.

Tragus l. 3. cap. 72.

Dorſtenius in Botanico

dum vigent intimæ humiditates fluxum quemcunque, ſiuè album, ſiuè purulentum, ſiuè ſanguineum emendat, grumoſquè ſanguineos per contuſionem collectos exprimit foras, atq; propellit, idemq; præſtare dicitur aqua per alembicum è Glandibus ipſis deſtillata, & propterea prodeſt vtraq; iſtarum aquarum immundo, & putreſcenti Iecinori, Remediumq; affert Phthiſi incipienti; Puncturæ ſimiliter lateris magno eſt iuuamento; vlcerata ſanat inteſtina; contrà calculum lumborum, & veſicæ conducit; linteolis, applicita membro alicui inflammato valenter refrigerat; antiqua demum crurum vlcera lotionibus ſanat iteratis. Glandes ipſæ ſolitariè acceptæ quoquo modo ſumantur, venenis reſiſtunt, lumbricos necant, & expellunt, vrinam cient, calculum frangunt, & maximè puluis earum, flatus quamuis tantiſper excitent, ſtranguriæ medentur; fluxus ſiſtunt muliebres; cortexq; earum particulariter in aquâ, & aceto decoctus, & emplaſtratus igni ſacro medetur; earumq; capula, ſeù calix græcè ὀμφαλὶς adſtringit valenter, & dentes commotos in vini rubri decocto per collutionem firmat. Prædictas Quercuum vires hoc carmine Durantes expreſſit

Io. du Choul de Qu. var. hiſt.

In Herbario lit. Q.

> *Deſiccat Quercus renum, minuitquè Lapillos,*
> *Aſtringit, cohibetquè vteri muliebria, & alba*
> *Proſluuia, & pollet contraq; venena, febreſq;*
> *Peſtiferas: ſiſtit iecoris fluxuſq;, leuatquè*
> *Ventriculi ardores, ſcabieiquè vlcera ſanat:*
> *Sanguini & eiecto, dyſentericiſquè medetur,*
> *Cæliaciſq; ſimul: Glandes genitalia ſanant*
> *Vlcera, & vrinam emittunt, proſuntquè veneno*
> *Morſibus infectis: ſimul inflammataquè mulcent.*

Oſuald. croll. de ſig. rer. int.

dæ ſtirp. Hiſ l.3.c.70.

Partes tamen Quercuum ſimilitudines rerum varias gerentes peculiariter valent ad præſignatos tollendos morbos, vt Radix ſerpentiformis, quæ lacte decocta, vel in ſubſtantiâ extrinſecè adhibita ſerpentum ictibus venenoſis ſuccurrit; ita etiam Glandes Genitalium morbos curandos reſpiciunt, immò capita ſerpentum dum æmulantur, capitalia eorundem vulnera innocua reddunt; hinc Tragus Botanicus præclarus docuit eos, qui à venenatis animantibus, aut ſerpentibus morſi, vel icti fuerint, ſiuè etiam venenum illorum quomodocunq; hauſerint vel cantharidas ſumpſerint, itaut ſanguinem mingant docuit inquam bibere Glandes in puluerem redactas, vt ſanentur, nam hoc remedium venena expugnat, & tollit, tam per vrinam eam protrudendo, quàm per alios modos expulſionis commodiores. Vltimas Quercuum reliquias ſi quis ſectetur carbones ſcilicet, atq; cinerem, vires medicas non modicas in illis inueniet; nã carbo querneus cum melle tritus carbunculum curare egregiè dicitur, eiuſdem quoquè crematæ Quercus optimos cineres à chymicis ductu Plinij obſeruatos in Salem virtuoſiſſimum coire certum eſt, nam apud Plinium legimus *Quercus optima, vt quæ per ſe cinere ſyncero vim ſalis reddat.* Ex eo itaq; concinnari poterunt optima, & efficaciſſima remedia corroborantia partes intimas noſtri corporis, & illas per expreſſionem quandam ab infarctu maligno liberantia; remanent modò remedia conſideranda, quæ petuntur ex Galla, Viſco, Polypodio, aliiſq; ſimilibus conſiderabilioribus adnaſcentijs; vndè primò veniunt inſpiciendæ Gallæ, quæ cum æquali pondere lini ſeminis dolores ceruicis ſedant ex Plinio, quoniam ſecundum Dioſcoridem hæ debeant dupliciter coſiderari, earum quoq; vires medicæ duplicem inſpectionem requirunt, ſic enim Dioſcorides ſcribit. *Omphacitis parua quidem, ſed tuberoſa, ſolida, & nullo foramine peruia. altera plana, leuis, perforata; eligi debet omphacitis, quæ efficacior eſt, & vtriſq; vis vehementer adſtringens; tritæ excreſcentias in carne, fluxiones gingiuarum, & vuæ, atq; oris exulcerationem cobibent; nucleus cauernis dentium inditus dolorem ſedat, crematæ carbonibus donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acidamuria extinctæ ſanguinem ſupprimunt. Decoctum quibus inſidere expedit efficax eſt contra vuluas procidentes, fluxioneſq;. Capillos denigrant aceto, aut aquâ maceratæ. Diſentericis, cæliaciſq; cum vino, aut aquâ tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur, opſonijs addi debent, aut integrè in aquâ percoqui, in quâ nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat; in ſumma his vtendum ad aſtriugenda, aut ſiccanda quæ opus ſunt.* Lignum mox Viſci Plantæ in Quercubus naſcentis decantatiſſimum ingentibus, atq; copioſis præditum eſt virtutibus; nam ſimpliciter collo geſtatum & digitis circundatum contra morbi Herculei

Lib. 31. c. 7.

L. 20. c. 20.

L. 1. c. 123.

A lei venenatas auras, & proſtrationes verior eſt Hercules Alexicacus; ab eius tamen Glutine fructus maximè cauendum eſt, ne os intret, quia maximopere exitiale cordi, capitiquè nocens deprehenderetur, vt Nicander præmonuit his verbis

Sic miserè afflictus vix tandem ducere preſſo
---Ore poteſt animam

In Alexipharmacis.

Sed illi tantum extrinſecus vſurpato fidi poteſt, cum humores ex alto extrahat, digerat, diſcutiat, Phymataque, auctore Dioſcoride, parotidas, & cœteros abſceſſus cum reſinâ, & cerâ ad maturitatem perducat; cumq; Thure vlcera vetera, & malignos abſceſſus molliat, lyenemq; cum Gagate lapide, aut calce, ei ſuper impoſitum minuat; ligni autẽ eiuſdem Viſci Quercini ſubſtantia in aquâ vitæ bibitâ pellit febres, & apoplexiam, aut vertiginem, & corporis tumores; cumq; Hepaticis ſimplicibus ſumptũ præſeruat à leprâ; eius puluis ſuper ſtrumas cum reſinâ, cerâ, & Galbano diſcutit puſtulas, pannoſq; omnis generis diluit; cuius virtutes Iodochus Harchius hiſce verſibus egregiè compendiauit.

In Enchir. Med.

B *Diſcutit, emollit, trahit, & tubercula quæquè*
Maturat, moles indè lienis abit.
Sic fœdâ ſcabie, & leprâ, & lentigine corpus
Fœdatum, nitidâ contegit indè cute.
Quod legis è Quercu morbum curare caducum
Viribus occultis creditur eſſe potens.

Sequitur conſideranda δρυόπτερις, id eſt Filix Quernea, polypodium dicta, de quâ herba dicendum venit in re medica eam eſſe, quæ ad plures morbos ſanandos à medicis, atq; pharmacopæis præſcribitur, atq; paratur, & præcipuè ad affectus melancholicos, & ad morbum comitialem; ſaporem ipſa præfert parum dulcem, cum ſubamaricie tamen, auſteritateq; aliquâ, necnon aromaticitate linguam, licèt ignauiter, feriente; calefacit, atq; ſiccat, primas quoad qualitates in ordine ſecundo, facultateq; potitur humores craſſos, lentos, viſcidoſq; tergendi, digerendi. ſiccandi, necnon atram bilem, & pituitam detrahendi, verum imbecilliter; & ideò cum alijs miſcetur medicamentis, iuxtà methodi medendi præſcripta, cum illa indigeat magis adiuuantibus, quam corrigentibus; ex huius herbæ radice fit principaliter ſyrupus de Polipodio ſolutiuus in noſtro Antidotario Bononienſi nouiſſimo deſcriptus, ingrediturq; partialiter nobiliora compoſita, vt Catharticum Imperiale, Diacaſſiam, Diacatholicon, Diaſenam, Decoctionem Epithimi Meſue, &c. Polipodio proximà accedit Chamedrys, ſeù Quercula, ex quâ fit Syrupus non infimæ efficaciȩ, ad menſtrua prouocanda, obſtructiones reſerandas, internaq; viſcera confortanda deſcriptus in Antidotario noſtro Bononienſi nouiſſimo. Muſcus tandem Quercinus, primò exilior, & albicans Coſmeticæ Medicinæ ad pulueres cyprios componendos inſeruit, refrigerat, & adſtringit, digerit, ſomnum inducit, roborat ventres, præcauet abortum; Lychenas efficaciter currat; pulmones refrigerat, adſtringit, digerit, ſiccat, abſtergit, vulnera glutinat, valet ad tabem, pectoris, & pulmonis vlcera, & ſputa cruenta. Ad vulnera, & pudendorum vlcera, & ad vtrunq; muliebre profluuium; dyſenteriam quoque, & biliosos vomitus tollit; cœtera lubenter prætermittimus, nè tædio nimio afficiantur Lectores, & quià nimis ampla eſt Quercuum tractatio, vſum tamen illarum in cibis peruetuſtum, & omninò antiquatum, quoad Homines ſaltem, ne in tantâ copiâ defectus vllus appareat, breuiſſimè D proferemus.

Dioſc. lib. 4 c. 188.

Pag. 264. & 265.
Antid. B. p. 10. 25. 30. 57.

Pag. 238.

Auctor ſtir. Sileſiac.

VSVS IN CIBIS.

COmmuniſſimum Antiquiſſimarum Gentium victum fuiſſe Glandes conſtat apud omnes; cum enim Panis adhuc vſus ignotus eſſet

Mortales primum ructabant pectore Glandes,

In C. Mario pag. 195.

Et propterea Plutarchus dicebat Quercum inter Arbores ſylueſtres fructus copiâ, & bonitate præſtantiſſimam. Illa tamen, vbi meliorem, & ſapidiorem naturam ſortiebatur, fiebat acceptior; & hinc M. Varro, referente Aulo Gellio in Satyrâ, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcribitur, inter exquiſitos multarum Gentium fructus Glandem Ibericam poſuit. Luſi-

Luſitani vetuſtiores, vt tradit Strabo, & ij, qui Montani erant, vel poſt inuentas fruges, ob annonæ penuriam duabus anni partibus Quernâ veſcebantur ſuaui Glande, ex qua deſiccata, & mola ſubacta farinam in Panis vſum recondebant ad Ver, & Hyemem tranſigendam; Glande quoq; Allobij Sarmatiæ Populi non incommodè victitabant, id referente in Stromatis Clemente. Glãdes ob id multarum Gentium opes fuiſſe Plinius adnotauit; eæq; nonnullas apud Nationes adeò gratæ ſunt guſtui, *vt bellaria Cereris*, quia dulces (quo pacto vina dulcia Bellaria Bacchi dici poſſunt) appellabantur. Plurimum quidem nutriunt Glandes, quamuis ægrè digerantur frigidæ in primo gradu, & ſiccæ in tertio, ſi Elluchaſem Arabo ſcriptori credimus, quarum temperiei correctionẽ coctio, & ſaccharum inducunt. Glandiũ autẽ cibus in genere licèt, moderatiſſimam ad ſpeciem redactus belluinam operatur nimis fortem nutritionem, ruſticoſq; admittit ſolùm comeſtores; ad aſperiores quippè labores perferendos artus indurat, viſceraq; ferrea ferè reddit. Huc ſpectare videtur illud Apollineum ad Lacedęmones oraculum, quo Glandiphagi Arcades inuicti pronunciabantur

Glande ſatur multâ obſiſtet tibi plurimus Arcas
Noſtra tuis non ſunt contraria Numina cœptis.

Quibus Populis adeò placuerunt Glandes in eſum, vt ſoli dicantur inter Græcos
Frugibus inuentis auſi defendere Glandes.

Multa quidem ſunt Animalia, quæ Glandem auidiſſimè expoſcunt, atque ſectantur, quâ mirè pingueſcunt, & in genere Auium Picæ cognominatæ Glandariæ, quæ Glandes ſtudiosè colligunt, terræq; recõdunt, & obruunt more formicarũ. Ipſis quoq; cõtuſis à noſtratibus Indicæ Gallinæ, ſeù mauis Gallopauones nuncupare, libentiſſimè ſaginantur. Minores vlterius inter Quadrupedes Gliribus, Sciuriſq; adeò placent, vt in Arborum cauernulis, & vbi proprias incolunt ſolitarias, & taciturnas ſedes horrea ſua ditantes, habeant quo famẽ rodant dum cætera torpent. Aquatilia ſed inter Animalia Glande Piſcis veſcitur Thynnus auidiſſimè, atq; enormiter pingueſcit. Inter tamen cuncta, quæ Glande pro cibo delectantur Animantia, illa ſunt dubio procul præferenda, quæ magis terrena ſunt; En Roboreis inhiantem quàm maximè folijs Capram, quæ dum fructus minimè carpere poteſt, poſtquam Arbores denudauit, arentia lambit ſaxa

---- Sine frondibus Arbor
Nuda riget, lambunt arentia ſaxa Capellæ.

En ſues, qui ſuas eſſe Glandes prætendunt, quas iugi grunnitu ab alijs repetere videntur brutis; ipſos Glandibus feliciſſimè creſcentes huiuſmodi cibo videmus, amplo, & quadrato corpore, ventre promiſſo, clunibus vaſtis, craſſæ, & glanduloſæ ceruicis, roſtris breuibus, & reſupinis, carneq; ſolidâ, quæ ad murtata farcimina, apud nos Bononienſes, vbì famigeratiſſima ſunt *Mortadelle* dicta, exquiſitiſſima, & perfectiſſima eſt, vtpotè ſuauiſſima, temperatiſſimaq; & ad epulãdum propriè à naturâ nobis donata, vt rectè M. Varro diſcurrebat; vndè nos quoque noſtris diebus Glande veſci non malediceremur, dum eiuſmodi Animalium Glandeâ ſubſtantiâ ſaginatorum, tam ſapidè veſcimur carnibus. Glãs adeò proportionata eſt ſuaptè natura ſuibus nutriẽdis, vt nunquã illis nocua, vel minima ex parte fuerit comperta, ſicuti è contrà Bouillo generi perniciem attuliſſe quandoq; fuit obſeruata, & eâ præſertim tẽpeſtate autumnali valdè inæquali, & Glandes, antequam matureſcant ſyderante, rubiginoſiſq; morboſitatibus inficiente; Geoponicorum ob id prudentiſſimus M. Cato Cibaria Bubus indicens ſingulis Iugis in Hyemem Glandis quidem modios 240. ſeruari iubebat, ſed cum ijs dimidium Lupinorum ſimul cum Glande in aquâ maceratorum, nè inconuenientia ſequantur, quæ nos paucis abbinc annis in agro noſtro Bonon. obſeruauimus, dum horum Animalium glande Hyemali impræparatâ, vitioſâque paſtorum, pleraque ex improuisò moriebatur, in quorum ventribus exenteratorum plurima glans indigeſta turgens, & germinans reperta fuit; Fuerat enim maxima eo anno copia Glandium, ſed prauæ diſpoſitionis, cui præceſſerat fœni, palearumq; non modica caritas, vnde ruſtici cogebantur ex abundantioribus Fructibus alere Boues; qui tamen natiuam temperiem in illis obſtupefacientes ruminationis motum extinxerant, cum quo vitam quoq; ademerunt; Suaderem ergò vt ſuibus Glandes relinquerentur, illiſq; ſolis ſeruandos eſſe huiuſmodi Fructus villici crederent; Nimis enim diſcrepant Bouinæ, & Suillæ carnes temperamento: nam illæ ſunt frigidæ in primo, & ſiccæ in ſecundo gradu, hæ verò è contrà calidæ

Marginal notes: *Strabo l. 3. Geogr.* — *Symphor. H.l.1.c.7.* — *Lib.16.c.5. & 6.* — *Ex Aulo Gellio, & Macrobio.* — *Tacuino 4. Domo.19.* — *Galenus lib. de Cibis boni, & mali ſucci.* — *Theophr. l. 2.c.24. de Cauſis Plãtarum.* — *Strabo l.3. Geogr.* — *Gaud. Merula l.3. mirab. f.160.* — *Remb. Dodon. Pempt. 6.l.4.c.2.* — *Colum. l.7. c.9.* — *Creſc. l.9.c. 77.* — *Plin.l.15. c.29.* — *M.Varro l.2 de re ruſtic. capite 4.* — *Comm.4.l. de rat. vict. in al.c.102* — *Cato de re ruſt.n.60. & n.54.* — Ann. 1657 inſolẽs Boum, & Vaccarũ interitus ex Glãde comeſtâ

Section letters in margin: E, B, C, D

Adæ in primò, & ſiccæ in ſecundò, & propterea inſociabiles, vndè piaculum grande committunt ſubdoli ſalſamentarij, qui melancholicas, & terreas carnes ſimul cum teneris, mollibusq; pinſunt, nam hæ aromaticitate exiccatiua adiūcta ambroſium fiunt edulium, illæ verò nec digna duris meſſorum ilijs euadunt cibaria; Ad Myrtum itaq; fauore ſuillarum Glandium canat ſyncerior quilibet ſalſamentarius, & ſuillorum Farciminum fabricator, vt ſummis, & Principibus viris haud in gloriè ſeruire poſſit. Sic & ipſe merebitur de ſuis mercibus ceciniſſe Martialem.

Qui Palatinæ caperet conuiuia Menſæ,
Ambroſiaſque dapes, &c.

Et quià ſublimium Virorum dapes ad gelida nos reuocant Ganeæ pocula Græcis, & Romanis olim familiaria, quæ nunc communiſſima ſunt; Sciendum eſt, niues in ſubterraneis foſſis conditas, & in ſeram ſeruandas æſtatem, non alio melius tutandas eſſe conträ liquabilitatem remedio, quam querneis frondibus copiosè ſuperpoſitis, cuius rei tribuunt inuentum Alexandro illi Magno Imperatori, qui nonniſi magna, tam animi, quam corporis viribus voluebat. Querneis tandē Arboribus meliora quæq; ratione cibi vndequaq; ſuauiſſimi ab ipſis prodeuntis debemus; nam in vaſtiſſimis vſq; Herciniæ ſyluæ tractibus hæ Arbores, quas ſeptentrionales ſæuiſſimæ non terrent Vrſæ, maximè rigentes mellificarum Apum in officinas innumerabiles, atq, tutiſſimas ſe totas vertunt, de quibus cum Heſiodo ſic concludere poſſumus.

His multum victum tellus fert montibus altis
Quernus apex Glandes, medium dat Robur Apum vim.

Immò cum Plinio, qui ſcripſit, *Robur fert Boletos, ſuilloſq́; gulæ nouiſſima irritamenta, quæ circa radices gignuntur; fert & mella, &c.* Hæc mihi dant animum, vt varij Quercuum vſus explicandi dulce melos haud ineptè ſapiant.

Hucuſq; ex vnâ pendentia munera causâ
Vidimus; à variâ conſpicienda manent.

Elluc elim. Tac. San. 14. Emin. Cardin. de furno lib. de cōſeru. ſan. cap. 42. Hip. l. 2. de rat. vic. & l. 3. de alim. Platina de Hon. volup. & valet. li. 4. & l. 6. Lib. 8. epig. 39. Mizald. me morab. cēt. 4. nu. 76. Io. Gorop. Becan. in Gallicis lib. 5. pag. 318. Lib. 16. c. 8.

VSVS VARII.

Militaris virtus, cum cæteris præſtet, tanquam ſtudiorum omnium etiam forenſium tutamen, atque præſidium, fortibus, & nō ignobilibus inſtrumentis vti ſemper conſueuit; Vndè Triumphales currus quernei, apud Antiquos Iouis Inſignibus, & ſceptro exornabātur. Bellicæ quoq; Turres ambulatoriæ, quarū Temonem Heſiodus vocabat δρῦς ἔλυμα, & alia Martis machinamēta tā oppugnatoria, quā defenſiua firmiſſimis Axibus, & Trabibus Roboreis componebantur. Victoribus captarum Vrbium, & Arcium perpetuo Quercus ligno ſimulacra in immortale decus eorundem erigebantur; ſic quoq; vnum præ cunctis Querneum ſtipitem ad Trophea de Hoſtibus victis, & ſuperatis erigenda, ſpolijs induendum pretioſis perquirebant generoſi olim milites; cuius rei meminit Virgilius:

Ingentem Quercum deciſis vndiq; ramis
Conſtituit tumulo: fulgentiaq; induit Arma.

Ex Roborore Phalanta, hoc eſt Palatia fiebant antiquitus in tota, & integra orditura non ſolum, ſed in tabulatis, tectiq; ſcandulati contextu ſchidiarum Roborearum; ex eodem ligno fiebant Portæ, feneſtræ, & Hercij, ideſt Portæ pendulæ, & recidentes, ſeù Catarrhactæ à verbo græco καταῤῥίπτω, quod eſt proijcio, vulgò *Saracineſche*, de quibus Cæſar in comm. Ab his Iupiter Herceus dicebatur, quoniam intrà Domos, intraq; ſepta ceù penetrale Numen colebatur. Tanta eſt Roboris fortitudo, vt igni egregiè reſiſtat, alijſq; elementorum iniurijs. Robora fumus probat robuſtiſſima, quia videmus ſudes roboreas ſuper caminos ignis ardētis tranſuerſaliter poſitos, ſuſtinenteſq; Ahenos bullientes diù durare, vndè Virgilius cecinit:

Et ſuſpenſa focis exploret robora fumus.

Idem Roboris lignum fluuiatiles, atq; lacuſtres ad naues pangendas vtiliſſimum eſt. Hinc apud Reuſnerum.

Fundatura rates, innataq́; rupibus altis
Educat arboreum Robora denſa nemus.

Cicer. pro Mur. Plin. lib. 7. c. 56. Ammian. l. 23. Veget. lib. 4. cap 14. & cap. 19. 21. 22. 23. 11. Aen. Lucanus 3. Belli Ciu. Georg. 1. Plin. l. 16. c. 40. Reuſn. in Pom.

Calcagn. de re naut.

Querneam similiter Carinam commodissimè, & feliciter subiectam experiuntur Nauicularij. Alexander Cornelius, vt auctor est Plinius, Arborem, ex quâ facta fuit nauis Argo, quâ Iason cum Græciæ Heroibus in Colchum Insulam vectus fuit, Eonem appellauit, Robori viscum ferenti similem, quæ nec aquâ, nec igni poterat corrumpi. Vt autem idem succedat de Robore, aut Quercu in nostrorum temporum nauibus, non sunt confundenda, simulq; iungenda diuersarum specierum Quernearum ligna; vt Quernea proprijssimè dicta, & Esculina Roborea iuxtà Doctrinam Vitruuij, atq; Palladij, & vt durabiliora sint, non in Vere, sed in Brumâ cædi debent decrescente Lunâ, alioquin putrescent citò, atq; contorquebuntur. In vsus porrò non tam Belli, quàm pacis, æquè apta volunt haberi Robur, & Quercus, quamuis Roboris aliqua species nimium syluestris extremam propter scabritiem, & quasi lapidositatem blandâ, & miti sit intractabilis arte. Domestica igitur vtensilia domesticis sibi parabant è Quercubus plures, minus etiam rudium seculorum Populi non ad pulchritudinem quidem simpliciter, sed ad perennitatem. Lacones namq; inter alios proprias è Robore mensas volebant. Rusticana sedilia ex Quercu fieri ceperunt postquam ex Quercubus ipsis propè fontes aquarum exempla quædam monstrauit Natura transuersalibus in stipitibus nymphas inuitans ad ibi deliciosè sedendum. *Et positæ fontana loco stant Numina Nymphæ*

Quà virides præbent enata sedilia Quercus

Lib. 16. c. 39. Archit. l. 7. cap. 1. De re rust. l. 1. cap. 9. Io. du Choul de Qu. var. hist. c. 1. Pl. l. 16. c. 20. Theocritus eidyl. 1.

Vt cecinit Theocritus; moxq; etiam ijsdem sedilibus addi cepere pelles, dum rusticorum turbæ bucolicis carminibus mansuefieri studuerunt ex eodem Theocrito.

Idem eidyl. 5.

Illinc ergò canas, illinc age carmine certes

Bucolico, pellesq; tuas, Quercusquè teneto.

Huiusmodi transitum ab agresti vitâ, ad ciuilem, sociabilemq; magis indicare volentes antiqui Grecorum in nouis solebant spõsalibus eum morem obseruare, quem diximus, vbi scilicet. Puer, quidã dum sponsa ad viri domum traduceretur Spinis, & Glande Querneâ obsitus, canistrum panibus onustum deferebat, sponsæq; præcedens passim clamitabat, *effugi malum, inueni bonum*; nam quantò suauior est panis triticeus ipsâ Glande, tantò commodius est sedile tectum pelle, tanquam puluiuari quodam mollius reddito ipso simplici durissimo ligno Quercus. Circà Quercuum ligna credendum est primos insudasse materiarios fabros, vt omnis generis instrumenta œconomica conficerent. Inueniuntur calices ex Quercuum radicibus apud Athenæum memorati, qui à Thericleo excellentissimo sculptore fabrefacti erant. *Calicem nuper è Melandryo factum Thericleũ in temulentorum manibus frequentem*. Hæc illius sunt verba. E lignis Quercus Instrumenta vitæ, necisq; fuerunt eruta semper. Hinc Dolia habemus Quercea pro vinis continendis exclusiua dolorum, lætitiâ, & hilaritate plena. Illinc fontibus Rotæ parantur *Atque nouis tormenta modis rota Querna præaltis, &c.*

Alex. ab Al. D.G. l. 2. c. 5. Dipnosoph. Bap. M. T. 2 p. 215.

Vndè eruditus ille appositissimè scripsit *Et vitæ, & mortis munera Quercus obit.*

Nihil est in hac vastâ Quercus, seù Roboris Arbore, quod vsus non faciat ad vtilissimos. Ijs certè, qui Quercus crescere permiserunt vmbræ æstiuæ gratissimæ debentur, ceù *--- Gratas pecori facturis Quercubus vmbras*

Scaliger. poet. c. 187. Theocr. eydil. 7.

Gallam ipsa Quercus suppeditat pro Atramẽto scriptorio, & pro Arte fullonia ad Sapientiam ipsam delineandam per chartas, atq; ad modestiam pingendam super lanas. Querneum corticem coriarij cordi habent, eoq; alacriter vtuntur ad conciliandam pellibus dispositionem quandam, quâ mediante colores illæ feliciter recipiunt, & speciositatem ex cuticulæ corrugatione concipiunt. Cinerem insuper Querneum ad multa valere sciant omnes tam nobiles, quàm agrestes viri, postquam ligno eiusdem Arboris vsto familiarem ad ignem valdè conferentem sanitati fuerint vsi à Sibyllinis oraculis moniti. *--- De Quercetis lignum scindetur ad ignem*

Theophr. H. Plant. l. 4. c. 7. Pl. l. 16. c. 7. Tragus de St. Hist. l. 3. capite 70.

Ex eoq; salem, iuxtà Marci Varronis præcepta, in alterius salis penuriâ conficiant; eoq; itidem inspergant frumenta contrà cariem, vt perdurent; illudq; murium cauernis indant, vt noxia, & infesta illa morti dedant Animalcula. Veterinarijs tandem, & Bubulcis ea quernea relinquantur ligna, quæ in trabibus, & Asseribus fortitudinem crassitiei parem habeant ad Præsepia fabricandum, & Trabales machinas, quibus mediantibus soleæ ferreæ boum pedibus inducuntur, de quibus Columella verba fecit *sed & machina fabricanda est, quâ clausa iumenta, Bouesq; curentur*, &c. *Roboreis accibus consternitur solum*. Sed iam nos vocant Historiæ Querneæ Honores, vt ad Virtutum Præmia facilior aditus præparetur.

Gaudentius Merula l. 4. de mirab. fol. 327. Ex Symphoriã, de Hortor. Hist. Columella l. 6. c. 19.

HISTO-

A

HISTORICA.

GLande Querna vetustissimi temporis Homines victitasse verissimum habetur apud omnes, nam illi *Glandiferas inter curabant corpora Quercus* Qui sub Mundi initijs, & rudimento rudes, atq; inculti incognitas fruges & inexploratas diu habuere, & ideò quernâ Glande, ac fructibus, quos passim natura, è terrâ produceret victitabant in speluncis habitantes, vel tecta Syluarum incolentes, & maximè Quercuum, tanquam frequentissimam Arborem, & inter primas germinantẽ. Ob id Arcades Antiquissimi Gentium, queis communes erant huiusmodi mores, cæperunt denominari Balanophagi, seù Glandiphagi. Refert ideò Pausanias Pelasgum (qui Luco Quercubus quamplurimis olim consito, post Neptuni templum ad Montem Alesium, nomen Pelasgi fecit) cum in Arcadiâ regnare cæpisset, primùm nudos nactum homines, eos tuguria extruere ad sese à pluuiâ, & frigore defendendos docuisse, & simul tunicas è suillis corijs conficere ostendisse, quos ab herbis simpliciter nudis auertendo ad Glandium fructus nutrimenti melioris gustandos incitauit, quo in more eò vsq; steterunt, quo Arcas Rex Nictimi filius Regnũ illud suscepit, & lætiora adhuc vitæ documenta à Triptolemo Eleusine Celei filio acquisiuit, frumentum scilicet non solùm serendi, sed & panis modum, & vsum conficiendi. Cùm tam vtiles igitur forent Quercus, nil mirum, quod Themistocles ex Neocle natus Atheniensis, cui propria Virtus, patriâ etiam inuitâ, quæ plurimum illi debebat, Imperium apud Persas parauit, se ipsum Quercubus comparabat; quoniam illis ad protectionem indigent mortales viatores, si fortè pluuia ingruat in itinere, tegmen ramorum eius expetentes: quod si cælum sit serenum, eam omnes vellicant, deq; illâ quodpiam detrahere student, siuè corticis, siuè ramorum; sic esse de seipso suos apud Ciues diuersis sub temporibus: nam aliquando gratiam apud suos maximam inuenit, dum Olympiaco in conuentu, totius Græciæ oculos in se conuertit, & primus Piræeum, qui portus Athenarum erat quadringentarum capax nauium, muroq; millium duorum Ciuitati coniungebatur, munijt, naualiq; postmodum prælio Persas apud Salaminem deuicit; aliquando verò ingratitudinem nactus est, vt cum à Patria, quàm tot beneficijs auctam reddiderat, suæ gloriæ inuidente, factus est exul, & coactus exteros adire, qui de illius Virtute bene mereri studuerunt, inter quos Xerses, à quo perbenignè receptus, in Ducem Exercitus maximi aduersus Athenienses creatus non idcircò voluit de Patria sibi ingrata vindictam sumere, sed vt extremum fidelitatis in illam simul, & in Regem optimè de se meritum specimen præberet, vbi Patriæ suæ ingentis cladis periculum imminere vidit, tauri sanguinem hauriendo se interimere non dubitauit. Præter victum tamen & tectum, quos naturaliter suppeditabant corporibus ipsæ Quercus, superstitiosè quoq; Animas tegebant, alebant, vt Numen, & Aræ cæcæ Gentilitatis efficerentur. Has ideò pro suis cœlitibus obtenebrata Ethnicorum ingenia solas appetere videbantur, & venerabiliter frequentare, & absque discursu discurrere. Eò vsq; peruenit hæc in easdem superstitiosa credulitas, vt hæc vel doctissimos quoq; illorum temporum illaquearet. Hinc est quod Socrates per Quercum, tanquam per Numen quoddam religiosissimũ deierare consuescebat; Prætereà apud Græcos in more positum erat, vt cum Sponsa ad viri domum traduceretur, puer canistrum panibus onustum deferens, sponsæque præcedens passim clamitando ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον, id est *effugi malum, inueni bonum*, spinis, & Querna Glande coronabatur. Dũ etenim patrios lares deserebat noua nupta post frugales mores, auctiorem fortunam in Domo Coniugis expectabat, quam Quercini fructus à puero gestati ex illorum ficto Numine forent declaraturi; hinc est, quod non nisi ad Quercum respiciebant primitus homines in Numinum nominibus implorandis, vsq; ad Romanorum primorum tempora. *Et si à Numâ* (Tertullianus habet) *conscripta est curiositas superstitiosa, nondum tamen aut simulacris, aut templis res diuina apud Romanos constabat:* nam Numa Pompilius Hebræorum secutus morem Simulacra Deorum vetuit. *Numa verò* (tradit Clemens Alexandrinus) *Romanorum Rex Pythagoricus quidem erat, ex Moyse verò adiutus prohibuit humanam, aut animalem formam Deo à Romanis tribui.* Gallorum vetustissimi propterea, totiesq; celebrati Sacerdotes, & Philosophi Druydæ sub-

B C D

Hip. de vet. med.
Lucr. de nat. r.
Franc. Mar. Grap. de part. æd. l. 1
Ruell. l. 1. cap. 10.
Pausin Arcad.
Ælianus. Sabellicus. lib. 6.
Al. ab Al. D. G. l 2. c. 5
Tertul. in Apologe. 25
Clem. Alex. in strom. l. 1
Et Plutarc. in Numa ac Plin. l. 34. c. 4. & l. 16. capite 44.

ſubter ipſas Quercus ſua Ioui Sacrificia peragebant, epulaſq; parabant, tauros immolantes, poſtquam aureâ falce ex celſiſſimâ, & veluti Dijs proximiori Quercu, veſte candidâ induti demeſſuiſſent querneos aliquot ramos, quibus ſeſe, & victimas ſolemniter exornabant. Boiorum fortè ob id antiquiores Herculi Victori Bellorum Præſidi Quercus dedicabant, optimè conſcij eundem in Ponto iuxtà Heracleam duas Quercus plantaſſe (vt id pariter ex Plinio habemus) illi chariſſimas. Hinc Theodo Rex Boius Lucum, & Montem Reginoburgium Danubio imminentem ipſi Alcidi conſecrauit, vbi ſacra peragi more maiorum præcepit; ea ſylua poſteà Monachis Aymerani conceſſa tandem fuit, dum ſcilicet Boij Religionem Chriſtianam amplexi in Templa, inq; Cœnobia commutarunt huiuſmodi Quercuum loca; eodemq; ferè pacto crediderim Luco querneo, & Monti Ciuitati noſtræ Bononiæ imminenti, qui nunc dicitur S. Michaelis in Nemore, quippè Oliuetanorum in Monachorum cœnobio longè clariſſimus eſt, olim euenire potuiſſe, cum Galli Boij ijdem per quadringentos fermè annos ſuam hîc Bononiæ, ſcilicet Bojoniæ tunc nuncupatæ, generoſiſſimè retinuerat; eò etenim loci Herculi ſacrificantes ſuo, nobiliſſimam noſtris poſteà præbuerũt Chriſticolis anſam Bellatorum illi fortiſſimo, fortiorem adhuc, & verè Diuum pijſſimè ſubſtituere, Diuum nempè Michaelem Archangelum.

Auent. l. 3. Annal. Boic.

Elias Schedius de Diſ. Germ. Syngr. 2. capite 124.

Auent. Annal. Boic. l. cit.

Cui Princeps Erebi cum Phlegethonte ſubeſt.

Barbaræ tunc temporis gentium in religione maximè cœcutientium Aræ, minimâ tamen luce crepuſculorum ad inſtar clariſſimam lucem fidei Orthodoxæ diuinabant; ità enim diſponebantur Aræ, vt in earum medio Quercus ſacerrima omnium, ſecundum ipſos, & ampliſſima ſurgeret figuræ triangularis Myſterijs impreſſa, ſiue id Herculi Trinoctio tribueretur, ſiuè ad Iouis trifidum fulmen alluderetur; ibi aliqua ſanctiſſimæ Trinitatis ſemper adorandæ adumbratis in cęremonijs illis figura, quibus ijdem inſtinctu alicuius fortè Genij melioris ſic procedebant. Pulcherrimam, & omnium in Luco ſpecioſiſſimam eligebant Druydæ Arborem, & duobus illius exertis hinc indè ramis, trunco medio, ſeù ſtipiti ſuperiori alligatis in trina coniunctione, ibi hanc vocem *Tau* ſcribebant, idem repetentes in binis ramorum prædictorum ſuper trunco eodem exordijs, in dextero autem ramo hanc vocem volebant inſcriptam *Heſus*; in medio ſtipite *To Tharamis*, & in ſiniſtro ramorum *To Belenos*, ex quâ re Sanctiſſima, & Indiuidua Trinitas vnius Dei, triumq; Perſonarum deſcribebatur. De Marſyliâ Vrbè loquens Lucanus huiuſmodi poeticè indigitauit Aras hoc pacto.

Peucerus l. de diuinat.

Tacit. l. 1. Annal.

Lucus erat longo nunquam viduatus ab æuo
Obſcurum cingens connexis aera ramis,
Et gelidas altè ſummotis ſolibus vmbras.
Iſtum ruricolæ Panes, nemorumquè potentes
Syluani, Nymphæquè tenent, ſed Barbara ritu
Sacra Deum, ſtructæ ſacris feralibus Aræ, &c.
Non illum cultu Populi propiore frequentant, &c.

Lucan. lib. 3. Pharſal.

Tantam vlterius ſibi antiquitus conciliauit Quercus venerationem, vt Auguri ex illa coronato, anteq; aciem incedenti ab hoſtibus parceretur, nec in illum, vtpotè virum ſanctum, tela mitterentur. Sic & pauca erant ſacrificiorum genera, in quibus aliquo pacto vel mediatè, vel immediatè Quercus non intercederet. In ſacris Fratrum Arualium, in quibus Ambaruales victimæ pro frugum, & vini vbertate Cereri, & Baccho mactabantur, hoſtias eaſdem, dum ter circum arua (vnde nomen adeptæ ſunt) priuſquam ſacrificatæ occumberent, ducerentur, multi ſequebantur clamantes, è quibus vnus in hoc magis inſtructus ſeligebatur, qui ſolemni cum ſaltatione Numinum illorum (carmine compoſito) laudes decantaret. Hic verò ad illud munus nunquam ſe accingebat, niſi prius Querno ſibi diademate caput obduxiſſet, ac ſi ſuauius cantantem illum, magiſq; probum, ideoq; Dijs chariorem, & publici voti plenius compotem ſertum illud efficere potuiſſet. Tempore etiam nondum adultæ Chriſtiani Orbis Reipublicæ tanti facti ſunt Fructus Quercini, vt Galla ex Inſulâ quadam Perſici Maris digna propter ſui tunc temporis aut raritatem, aut admirabilem magnitudinem habita ſit, vt ab Imperatore Conſtantino pientiſſimo, & ſacratiſſimo, dono mitteretur ad D. Petri Baſilicam in Vrbe. Habemus pariter ex iſtis Arboribus inſignes aliquot memorias, de quibus Sacrorum Voluminum paginæ nonnulla ad Hiſtoriam pertinentia continent. Inter has ani-

Al. ab Al. D G. l. 3. c. 12.

Onuphr. Panuin.

A animaduertenda venit Quercus, apud quam Saul viros tres (quod futurum in rei testimonium Samuel prædixerat) obuios habuit. Isaias quoq; Propheta iussu Manasse Regis (cuius à D. Hieronymo Auus fuisse perhibetur) serrâ geminas in partes dissectus, sepulturam inuenit sub Quercu Rogel iuxtà transitum aquarum, quas olim Ezechias Rex Iacob obstruxerat puluere. Præterea Quercus Absalonem Dauidi patri rebellem suis ramis appensum retinuit tribus lanceis transfigendum in pœnam perfidiæ, & parricidij tentati, vt pateret quod aduersus maximos peccatores, vel ipsæ quoq; creaturæ insensibiles obarmari nouerunt. Nec tunc solummodò ad puniendum capitale delictum, licet accidentaliter, Quercus interuenit, sed successiuis etiam temporibus apud plerosquè Gentilium eodem munere, *iudicibus sic statuentibus* functa est. Deijciebantur enim ex Robore, quando non de saxo, qui grauioribus obnoxij criminibus capite mulctandi censerentur. Sed si ex Robore scelerum pœna decerpebatur, ex eodem quoquè virtuti præmium statui consueuit. E Robore nanquè rudes ad libertatem militibus emeritis, & gladiatoribus iam ætate confectis donandam excerpebantur; dum etenim rudem, seù

B fustem illum roboreum, quo fortassis pluries decertarant (teste Lampridio) publicè ab Lanistâ, idest gladiatorum magistro, auctore Prætore accipiebant, ij tunc spectatæ conditionis efficiebantur, vnde Lyricus.

Spectatum satis, & donatum iam rude quæris
Mecænas iterum me antiquo includere ludo.

Et Cicero, *tam bonus gladiator, tam cito rudem accepisti?* Quare non absurdum esset asserere, quod homines tunc temporis ad huiusmodi Arbores cogitationem dirigentes, qui probi essent ad virtutem magis allicerentur, qui verò mali deterrerentur, quia

Oderunt peccare boni virtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Sed si qui simplici Quercino fuste donabatur tantò meliorem facere conditionem suã credebatur, quantò asperiores in bello tulerat labores, quid dicendum posteà de ijs, antequorum ædes Quercus integras in vrbibus regio permissu plantatas videre erat? Hæ certè totius populi admirationem simul, & obsequium Domino suo cõciliare valebant. Inter eos, qui primitus hoc priuilegio gauisi sunt, is fuit Augustus Imperator, qui Palati-

C næ nomen Quercui procerissimæ antè suarum ædium fores in aera se se tollenti voluit imponi, gloriosissimo inscriptæ titulo OB CIVES SERVATOS, vnde Sulmonensis Sireni præberetur ansa perbellè canendi.

Causa superpositæ scripto testata coronæ
Seruatos Ciues indicat huius ope.
Et Iouis hæc, dixi, Domus est, quod vt ipse putarem
Augurium moniti Querna corona dabat.

Cum vtiq; maximam nobilitatis notam hac ratione præseferre crederentur Quercus, factum posteà fuit, vt mos huiusmodi dudum in minori Britanniâ vigeret, vbi Quercus, quas in Ciuitate studiosè alebant, nonnisi ante nobilium ædes poterant detineri, nam ideò nobilitatis indices, & testimonium erant irrefragabile, adeò vt qui Quercubus priuaretur, omni etiam spoliaretur dignitate, & existimatione vitâ longe chariore, quia in illis apparebat Generis vetustas, & præclara etiam dignoscebantur nomina, ita vt supplicium ignominiosum esset illis priuari. Aliæ aliâ de causâ Quercus famosæ traduntur.

D Fuit enim Arpinatum vastissima Quercus Mariana dicta, ad cuius vmbram Cicero tam commodissimè *disputari posse censebat, vt in illius propterea laudem Poema exposuerit* elegantissimum. Superiore pariter ætate quædam Quercus apud Biturices in nemore Tronsae adeò vasta per omnes dimensiones visa est, vt illius portentosa magnitudo Franciscum Galliarum Regem Christianissimum permouerit ad eam crebris palis circunuallari iubendum, & ipse quandocunq; venaturus illac trãsiret, eiusdem contubernio valdè delectabatur. Alia similiter Quercus altissima in Luco Martis in Ponti finibus apud Colchidem Regionem erat, in cuius summitate suspensum vellus aureum teste Apollonio Rhodio videbatur. Habemus etiam identidem Quercubus nedum numen attributum esse, sed & ipsas numinibus consecratas, nam sicuti Esculum Sacrauere Ioui, sic & Quercum Pani dicatam fuisse à Garete Fluuio Stadijs decem refert Pausanias in Arcadicis. Illud autem quod ad Dodonam Vrbem attinet Quercuale non est prætereundum, vt potè historicum, & haud inepti parergi locum hic occupaturum. Iuxtà

Reg. 10.
Auctor Terræ Sanctæ f. 141.
Arg. in Isi, & 2. Par. 33.
Al. ab Al. D. G. l. 3. c. 5.
Adricom. num. 225.
Hor. l. 1. Epist.
Philipp. 5.
Trist. libro 3. el. 1.

Pompon. Mela. lib. 2.
Herodotus.
L. 16. c. 21.
Gallicorum lib. 5. p. 127
Gherardacius in hiſt. Bonon. libr. 1. anno 777
Auentinus l. 4. Annal. Boiorum.

ergo Dodonem Chaoniæ Vrbem Iouis Quercualis nemus diù celeberrimum fuit, in quo templum & fons aderant eiuſdem Numinis in tutelâ, eidemq; ambo ſacrata, cuius fontis, & ſi frigidiſſimæ aquæ, vino tamen erant ardentiores, nam faces extinctas è directo poſitas procul accendebant. Ibi etiam duæ Columbæ ſuprà binas Quercus reſidere dicebantur, quæ reſponſa dabant, & quarum altera Delphos tranſuolauit ad templum ſcilicet Apollinis: altera verò Ammonij Iouis fanum in Africâ petijt; ſed re vera Columbas illas duas nil aliud fuiſſe crederem, quam fatidicas Fœminas, quæ linguâ Theſſalâ futura prædicentes Columbæ deorum dicerentur, quæ ad alia loca poſtmodũ ſeceſſerint, vt plures fallere poſſent gentes Dæmonum aſtibus heù nimium dementatas. Nec piget hîc aliquid de Quercu, quæ perpetuo foliorum honore decorabatur, in medium ex Plinio adijcere. *In Thurino agro, vbi Sybaris fuit* (ſic ille fatur) *ex ipſa Vrbe proſpiciebatur Quercus vna nunquam folia dimittens, nec ante mediam æſtatem germinans; idq́; mirum eſt Græcis auctoribus proditum apud nos poſte à ſileri; nam locorum tanta vis eſt, vt circà Memphim Ægypti, & in Elephantine Thebaidis nulli Arbori decidant, nè vitibus quidem.* His tamen omnibus elegantia non cedunt, quæ ad hiſtoricam Quercuum, & eruditam lucubrationem concernentia tradit Goropius. Morem antiquiſſimum in Galliâ adhuc perdurantem, originemq; à druydis trahentem huiuſcemodi (ſcribit ille) obſeruari. Diſcurrunt Iuuenes ipſo anni exordio per vicos oſtiatim vociferantes *Au guy l'an neuf:* voxq́; *Guy* priſcæ Gallorum Druydarum vocis veſtigium, cum ſignificet viſcum, hoc intendunt vociferatores.

Ad viſcum Druydæ; Druydæ clamare ſolebant.

Ad viſcum, ad rem ſcilicet ſacram, ad viſcum, hoc eſt ad doctrinas & capeſcendas, & diſſeminãdas, cum Druydæ ipſi antiquiſſimi nil viſco ſacratius haberent, & cum illorũ proprium eſſet populis doctrinas propalare. Idem vidẽtur omnes replicare quotannis, & innuere Gymnaſiarchæ in ſtudiorũ inſtauratione, dũ orationes haberi iubent incitatorias, & excitatorias ad bonarum literarum ſtudia. Sic nos Bononienſes in noſtris inſtitutis melioribus, & conſuetudinibus habemus, in ijs præſertim, quæ à Carolo Magno reſtituta, & reſtaurata fuerunt; qui verè Magnus Imperator ergà tenuioris fortunæ diſcipulos ſtudioſiſſimos, & ſapientiam probè adeptos hæc verba non ſemel protulit. *Vos quidem macti virtute eſtote filioli pientiſſimi, qui noſtro imperio grauiter defuncti eſtis, veſtra erunt Sacerdotia locupletiſſima, & Pontificatus maximi. Ego vos in aulam adſciſco, ex vobis Senatores cooptabo, vos in album Prætorum, & Patrum curiam adlegam.* Contrà verò in Nobilium liberos à ſtudijs abhorrentes literarum hæc verba fulminabat. *At vos comatuli, & delicatuli freti opibus, & ſplendore parentum, noſtram Maieſtatem ſpreuiſtis: vitia, otia, luxum, & inertiam bonis literis, & virtuti, contemptu decreti noſtri prætuliſtis. Deum ergò immortalem teſtor, nihil penitus commodi, honoriſq́; à me ad vos prouenturum; quinimmò edam in vos exempla, niſi reſipueritis, & negligentiam diligentia expiaueritis.* Præter propter notarunt aliqui neoterici obſeruatores rerum, & Vrbium, quod huc pertinere videtur, apud Belgas lignum Quercinum in vſu eſſe, vt aquæ inijciatur, ibiq; per annum integrum, vt duritiem, gratiamq́; coloris acquirat. Sed ampliſſimum, & nobiliſſimum, longèq; glorioſũ Armamentarium nauale Venetum, quod illi Populi lingua genuina vocant *Arſenale*, Querna diu probata vult aquis mergentibus ligna pro nauium fabricis probatiſſimarum, & inculpabilium. Eàdem penè de causâ, nempè quià ex madefactione robuſtius fit lignum Querneum, permoti fuere nedum noſtri recentiſſimæ ætatis artifices, ſed vetuſtiſſimi quoq; ad ſeligendas ſcandulas, hoc eſt aſſerculos, ſeù laminas ex ligno vt plurimum Quercino, ſeù roburno omniũ aptiſſimas ad tecta conſtruenda, vt factum fuit apud Romanos per ſeptuaginta, & quadringentos annos. Accipiebant iſti ſpiſſiorem Roboris medullam, quæ atrum ab aliquibus dicitur, & cor, ex hacq; materiâ ſcandulas ſecabant. Has ſcandulas Italico ſermone melius exprimere non poſſemus, quam per nomen ab illarum Artificibus, & Fabricantibus eiſdem propriè impoſitum, *Lambrecchie* videlicet, quaſi ligna, quæ lambit imber ſuper tegulas decurrens. Duas adhuc hiſtoriolas in lepidum huiuſce tituli coronamẽtũ afferre non tædebit, vtpotè quæ nonnihil fortaſſis notabilis præſeferunt. Athletãalteram nimis audacem; altera paſtorem, ambos à Quercubus, licet diuerſimodè morti expoſitos exhibebit. Milo Crotoniates pugil, & luctator, alioqui celeberrimus, cum proprijs nimium fideret viribus, quibus aliàs maximè pollere cognitus eſt, dum in

olym-

A olympico certamine taurum ictu nudæ dexteræ occidisse fertur. & infatigatus illum per stadij spatium humeris baiulasse, totumq; eodem die absumpsisse; is hiantem pariter Quercum omninò scindere posse sibimet persuadebat: quod opus aggressus, & vi, quâ potuit maiore discissas partes aliquantum quidem se mouit, sed hæ violentissimo impetu ab illius nixu laboriosissimo in ipso cessationis instanti se liberarunt, eodemq; tempore Milonis manus hinc inde conatu deficiente constrictas arctissimè illaquearunt, à quibus lignis lethalibus sibi catenis, cum sese extricare, & liberare minimè potuisset, à feris dilaniatus tantæ audaciæ pœnam effugere non potuit, vndè Satyricus

—— Viribus ille
Confisus perijt, admirandisq; Lacertis.

Iuuen. Sat. 10.

Ab hac expeditos nos ad se vocat Amyntas pastor quidã, qui (vt referũt historicè nõnulli Scriptores) nimium solicitus in saginandis suis porcis, ascendit Arborem glandiũ pondere curuatam, ex quâ nimiâ sui ponderositate cadentes glandes, cadendo secutus in terram decidit præcipitanter, & simul cum ramis fractis membra propria miserabilissimè frangi moriendo persensit. Illius verò pater irâ simul, & pietate concitus exci- B sam eam Arborem in rogum extruxit, vt vrendo corpore filij pœnas illa daret, ac si capax futura esset supplicij Arbor, quæ culpæ capax esse minimè potuit. Hunc casum Bilbilicus Vates his verbis expressit elegantissimè.

L. 11 ep. 42

Indulget pecori nimium dum pastor Amyntas,
Et gaudet formâ, luxuriâque gregis.
Cedentes oneri ramos, syluamque fluentem
Vicit, concessas ipse secutus opes.
Triste nemus diræ vetuit superesse rapinæ,
Damnauitque rogis noxia ligna Pater.

Historias Clio canit inclita similiter veras, admirabiles autem Citharœdus Apollo in Quercus præduro pulset ligno à falsitate plurimum abhorrens, atq; à fictionibus, illam Tzetzis non admittens de Lynceo secundum Pindarum videntem per truncum Querneum, æquè ac per specillum quoddam

Ionst. in Thaumatogr. Admir. de meteor. cap. 10.

C *Lynceus autem oculatissimus omnium cum esset hominum,*
Conspicatus in cauâ Quercu Castorem, & Pollucem.

Chil. 2. numer. 48.

MIRABILIA.

MVlta in Quercuum, & Roborum Arboribus habentur admiratione dignissima; Magnitudinem scilicet, Ætatem, Vires, & Accidentia varia earundem Arborum si spectemus. Magnitudo in primis immensa Quercuum ingentem captat admirationem, quemadmodum illa fuit, quæ Campum Martium occupabat olim palis in Orbem vallata, *subquâ Federico III. Imperatori anno 1472. epulum fuit datum*, aliæq; quarum in Historicis aliquæ sunt memoratæ. Tam Vastæ reperiuntur Arbores huiusmodi Septentrionalibus in Regionibus, vt videantur quodammodò inuidere maioribus eleuationibus Poli suas altitudines. Ibi vt recenset Plinius Querneas est videre Arbores, quæ *suffossæ fluctibus, aut propulsæ flatibus vastas amplexu radicum insulas secum auferunt, atq; ità libratæ stantes nauigant ingentium ramorum armamentis; sæpè* D *territis classibus nostris, cum velut industriâ fluctibus agerentur in proras stantium noctu, inopesque remedij illæ, prælium aduersus Arbores inirent*. Quercus Libani montis altissimi Phœnicis in Syriâ, & termini Aquilonaris terræ promissionis, vt proceritate, ita & odore admirabiles erant. Illarum etenim Muscus suaueolens magno aqud mercatores in pretio habebatur, ex quo puluis ille Cyprius dictus, tanquam gratiarum insigne ornamentum, conficiebatur, caput corroborans, blandum inducens soporem, & nimias omnes fluxiones compescens. Sylua Hercinia vastissima in partes præcipuè quinque distributa, quæ dicuntur Bacenis, Semana, Martiana, Gabreta, & Boemica, Quercus alit, quæ serrâ dissectæ Camelati panni vndosi formam affabrè effictam, seù delineatam exhibent, ex quarum Tabulatis Thalami ornantur, quæ an sint Tigrina, vel Panterina ligna antiquorũ ambigi potest. Non est equidẽ nouũ Quercus mille propter varietates dici posse pulcherrimas, nam tot species monstrosorum Fructuũ parit, vt ipsam defatigare

ap. Metho. cap. 159.

Lib. 16. c. 1.

gare videatur admirationem, illud autem monstrosissimum apparet, quod sola Quercuum vmbra adeò sit salutaris, vt sonticas aliarum Arborum vmbras corrigat, malorumque ab his introductorum excludat viuentium è corporibus congeriem; namà fide dignissimis viris accepimus quendam rusticum nostris hisce temporibus fuisse, qui sub vmbrâ Nucis dormiens paralysim crurum, & lumborum contraxerat, & sub vmbrâ Quercus post aliquod tempus soporatus, à resolutione prædictâ liber euasit, à vì fortassis neruorum admirabiliter confortatiuâ, quod de feliciori, & veriori Quercu intelligendum est, non autem de illà specie gratijs destitutâ, & fulminibus obnoxiâ, cuius non solum carbo, mortua scilicet vmbra, sed viuens quoq; foliorum obscuritas inutilis est. Suprà magnitudinem, & vires Quercuum Productissima Ætas mirabilis existit, hæc decuplo longior Phœnicis, licet Fabulosi, ætate creditur.

Vir. in app.

Multiplicat nouies Phœnix reparabilis Ales,
Quam vos perpetuò decies prænertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longissima vita est.
Hi cohibent fines viuacia fata animantûm.

Ab hac prolixitate vitæ non abhorret Sacræ Scripturæ interpretum testimonium, dũ apud hos legimus Quercum illam, sub quâ Patriarcha Abraham hospitatus est Dominũ in Valle Mambre sex stadijs ab Hebron distante, vsq; ad Constantini tempora vixisse: quæ, secundum Nouarinum, Hospitalitatem, & munificentiam significat, vt è contrà Quercus Basan peuersitatem denotat, quia sub illa duo Porcorum millia Christi Domini Nostri permissu in mare præcipitata sunt. Aldenburgenses Vandali vetustissimas inter Quercus sacratas numini cuidam suo *Prone* dicto aliquas habebant, in quibus longissimæ notatæ conspiciebantur ætates. Quercus item duas in Ponto circà Heracleam ab Hercule satas plura secula superasse scribit Plinius, itaut Quercubus incredibilia penè accidere posse credendum sit; non erit propterea difficilis cognitu versio virtualis ipsius Quercus in salem maximè solubilem; ex salis quadam Fodinâ in Transiluaniâ habetur de medio sale excisum fuisse ingens Robur trabi simile, tantaq; duritie, vt nè ferro quidem cederet, sed idem extrà fodinam extractum paulò post in cinerem velut abijsse, nam totum illud lignum in seipso toto salem conceperat, retenta figura & accidentibus ligni superficialibus intrà salis sphæram, extrà quam totum etiam in salis solubilitatem fuit resolutum. Metamorphoses certè plures subit Quercus, & patitur insignes admodum. Theophrastus ait in eâ Lauri Plantam viuere, quæ ceù Daphnidrys quædam à Poetis prædicari posset. Supremũ videtur admirabilitatis attingere id, quod referunt Albertus, & Io. Baptista Porta de Quercu in Vitem mutabili. Inquit enim hic: in Terrâ AlumniâRamulos Quercinos, si terræ pangãtur, transmutari in Vites bonum vinum ferentes, & aliquando præcisas Arbores veteres in vineas degenerare; sed quod non ex manentibus quibusuis surculis fiant Vites, sed ijs putrescentibus, cum natura terræ mixtis tantum illi abeant in Vitis naturam. Plinius quoq; tradit in Coo. Insula ex diuersarum Arborum floribus, & præcipuè Quercus in terram decussis vermiculos generari, qui terreno halitu calidiusculo, & præuia putredine aliqua animati, fiunt Bombyces, qui stamina pro vestibus fabricandis producunt; vnde illa Vidæ Cremonẽsis Poetæ adm. eruditi obseruatio de folijs Quercuum tenellis, quæ succedaneæ sint Celsi frondium pro Bombycibus alendis, est valdè consona intimis rerum proprietatibus, & relationibus virtutum secretiorum. Felicitatis quandam esse speciem hæc mirabilia nouisse compertum cuilibet esse potest rerum noscendarum curioso; sed Horatiani illius dicti minimè oblitus idem sciat veriorem in legibus obseruatis regnare Beatitatem; per Leges igitur veri. *Sic agitur censura, & sic exempla parantur.*
vnde Querneas audire Leges te præpares Lector.

Oleastr. in C 18. Gen. 2 Christ. Adricom. in Theat. Terræ Sanc. Tr. Manasse, 2. n. 23. Tom. 1. Adag. sacr. adag. 857. num. 784. excursu 134. Alb. Cranz. l. 4. Vandal. c. 22. Plin. l. 16. c. 44. Theoph. l. 2 H. pl. c. 23. Porta Mag. nat. l. 3. c. 2. L. 11. c. 23. de Bombyce Horatius. Ouid. l. 6. Fast.

LEGALIA.

LEgem esse veritatis inuentionem nos docuit Plato, vndè Ciuilia iura naturæ moribus conformia esse debent, alioquin violari possunt; illam ideò XII. Tabularum Legem obseruabilissimam esse crederem, quæ naturæ ad normam lata fuit. GLANDEM IN ALIENVM FVNDVM PROCIDENTEM COLLIGERE FAS

Plato de Regno. Plut. in cõuiu. 7. Phil. Plin. l. 16.

A FAS ESTO, nisi enim quis volens proiecerit rem propriam, atq; neglexerit, dereliqueritq; non est priuandus illius Dominio; illiq; Prætoris rectè accessit edictum, quo sanciebatur, vt tertio quoq; die quisq; Glandem propriam, quæ in alterius fundum cecidisset, legere, & asportare indè posset, AIT PRÆTOR GLANDEM, QVÆ EX ILLIVS AGRO IN TVVM CADIT, QVO MINVS ILLI TERTIO QVOQVE DIE LEGERE, AVFERREQ; LICEAT, VIM FIERI VETO; eiusdem Legis meminit Iulianus I.C. qua quis tenebatur ei, cuius Glans in suo fundo ab Pecore immisso depasta fuisset. Vt autem nemini fiat iniuria, damnumuè inferatur, Alia xij Tabularum Lex furtiuam Arborum cæsionem districtè vetabat; SI TIBI FVRTIM ARBORES CÆSÆ SINT AGITO; & alia manifestam, & apertam earundem Arborum cæsionem iubebat, ad vmbram scilicet vicino agro noxiam submouendam, atq; subdolam radicum in agrum vicinum immissionem excludendam. SI IN AGRVM ALTERIVS ARBOR IMPENDEAT VSQVE AD XV. PEDES A' TERRA ALTIVS COERCITO: ET NE VMBRA ARBORIS VICINO PRÆDIO NOCEAT XV. PEDES ALTIVS RAMOS ARBORIS CIRCVMCIDITO. Huic B similem legẽ inter Statuta nostræ Ciuitatis Bononiẽsis antiqui nostri Progenitores posuerunt; quâ iustissimè iubebant nè alere quis posset propè cultos agros, & præcipuè frumentarios, atq; vineta, syluestres, nimisq; vastas Arbores, quemadmodum sunt Robora, & Quercus, tanquam priuatum non solùm, sed publicum fertilitatis Bonum deuastantes, & proptereà seruandam esse trium perticarum distantiam sub pœnâ XL. Solidorum Bononiensium (qui totidem modernæ Libræ existimari possunt) præter earundem Arborum remotionem. Statutum tamen hoc nostrum Bononiense, quiâ non erat de illis Arboribus intelligendum, quæ seriem Terminorum, & Limitum componunt Decumanorum, abijt ob hoc in desuetudinem, & sic Quercus amplissimæ, Populiquè procerrimæ permissæ vbiq; fuere, stante illarum maximâ vtilitate pro alendis pecoribus, seù pecudibus, atq; pro Ædificijs, respiciendo fortassis ad Legem illam Antiquorũ Romanorũ, quę dicta est Lex Peducea de Terminis, quæ iubebat Terminos imponi, vbi non essent; Lexq; Alliena, quæ Terminos decumanos intactos volebat; itemque Lex Fabia de Terminis LIMITES DECVMANI VT FIANT, TERMINIQ; STATV-C ANTVR CVRATO, hiq; termini maximè visibiles erant Arbores, præter ipsos lapides. *Iuxtà L. 1. 2. 3. ff. de Termino mo. & L. 1. C. de accusat. ap. Paul. libro. 5. sent. titulo 22.* Terminorum horum officium publico intererat esse patens, & manifestum, nam distinctio agrorum, qui decimam partem frugum domino debebant, necessaria videbatur internosci per Terminos hosce decumanos dictos antiquissimis vsq; à Temporibus Mosaicis, cum decimarum pendendarum initium in Israeliticâ Republicâ originẽ habuerit. Nec alia de causâ dicere possumus prædictum Bononiẽse Statutum à multis iã seculis desijsse practicari, vt notat Glossa eiusdem sub his verbis *asserunt practici nunquam fuisse obseruatum hoc statutum, licet pluries fuerit intentatum, & per totum comitatum videmus contrarium obseruari, aliàs totus comitatus turbaretur*, nisi quià publica vtilitas iam viguit, & viget habendi Arbores ingentes, & præcipuè Quercus Terminales pro ædificijs subterraneis, vt sunt Molendini varij, & Filatoria sericea, quamplurima in nostra Ciuitate; & proptereà Statutum illud practicabile solum remãsit de Arboribus magnis auferendis circà domos, & Areas *in Rubr. de imped. Ar. toll.* Vbi à Glossa variæ afferuntur Doctrinæ in illius confirmationem, & præcipuè super verbo D *Plantatæ* tali pacto. *Hoc idem est, de Iure communi speciali fauore fructuum, & Arearum, vt est casus in L. F. §. Fi. C. de seruit. & aqua, vbi prohibetur ædificari altius, vel alio modo versari, vt idoneum ventum, necessarium ad triturationem infringat. Ang. in L. Imperatores, ff. de seruit. vrba. prædiorum. Ias. in L. ex hoc iure col. 2. de Iustitiâ, & iure.*

Sed quià loco non solùm, sed tempori valde prospiciendum est in naturalibus Legibus, atq; in sequentes Leges Arboreæ maximè considerandæ sunt ciuilibus, nam si datur tenellis in fœtibus Animalium fascinum oculorum pollutè intuentium,

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Quod quidem maximè nocet vitalibus principijs, nimium de facili extinguendis, vti stigmata quoq; altius impressa in ijsdem pueris, quæ suprà ætatem turpissimè, & damnosissimè crescunt, vt gibbositates, mutilationesquè, ità in re plantariâ accidere tenendum est; & ideò Leges Colonicæ de Syluis iustissimè cauerunt, ne in Agro Surculario

Capræ

Iabol. Caius I.C. de verb. sign. Vlp. I.C. sub tit. de gl. leg. L. X. ff.

Stat. Ciu. Vol. 2. l. 4. Rubr. de Fl. Rou. & Querc. non retin. &c.

Num. 18. Leuit. 14. 26. 27. Deuteron. 14. 18. 26 Lit. C.

Virgil. in Ecl. 3.

Capræ pascantur, nam quas stirpes semel arroserint Capræ, eas quasi veneno infectas relinquunt lethali, quo plantæ perduntur vlcere subsecuto; maximam propterea ab Agris ipsis Auctoritatem Vrbanæ cæpere Leges, quemadmodum Lex illa celebris in Esculeto, idest loco Roboribus pleno, à Quinto Hortensio Dictatore lata; ipse enim cũ Plebs secessisset in Ianiculum tantæ Auctoritatis, & ponderis eam fecit, vt quod ea iussisset omnes Quirites tenerent. Apud Indos habetur ex Diodori testimonio capitale fuisse Agricolas ipsos lædere, nam cum ipsis omnes fructus terreni pessundantur, qui fructus sunt humanæ libertatis, & innocentissimarum opum Ærarium felicissimum, & ideò nulla vnquam fuit Lex, quæ vsum illorum œconomicum, vt habetur ex Liciniâ Lege, coercuerit: multæ tamẽ fuere Leges varias apud Nationes, à quibus fructuum suam bonitatem nundum assecutorũ persecutores damnati sunt vtpotè, qui tempora ab Agricolis dicta pro collectione fructuum audent temerare. *Omnia Tempus habent,*

Sed tamen & Quernas Glandes tunc stringere tempus, &c.

Con. Heresb l. 2. de re ru. p. 397. *Plin. l. 16. c. 10.* *Histor. lib. 2. cap. 10.* *Aul. Gell. l. 2. c. 24.* *Virg. Georg. libro 1.*

Glandes etenim Autumnali tempore medio, & non ante legendas esse præcipiunt Geoponici, ad quos respicientes Ciuiles Legislatores fructuum acerborum collectionem, & venditionem vtilissimè prohibuere. Et Colonus Custos Agri tenetur seruare fructus super Arboribus ipsis, vsq; ad perfectam maturitatem, quia non solùm colere, debet, sed diligentissimè custodire Domini fundum, & quidquid in eò tenetur de damno dato ab inimico suo, etiamsi sine propriâ culpâ processerit inimicitia, non tamen tenetur de damno illato ab inimico vicini *L. si merces §. culpa. cum Glo. & Bart. ff. locati, & in L. in his in prin: ff. so. ma. per Bart. & Doct. post. Glo.* vt autem æquius obstringatur ad prædicta Colonus potest prohibere intrantem in agro *L. Diuus ff. de seru. rusti. præd.* & potest expellere pecora de fundo, & includere pro emendatione damni, non autem occidere *L. Quintus ad L. Aquil. L. Qui seruandorum ff. de præscript. ver.* potestq; fructus, quosquis surripuit auferre per *nota. in L. ait Prætor §. si Debitorem ff. de his, quæ in frau. credit.* amplius potest capere damnum dantem, vt testibus cognoscẽdum ostendat *L. capite quinto ff. de Adult.* atque ad Iudicem ducere furem eundem fructuum *L. interdum §. qui furem ff. de fur.* etsi fur sese defenderit, acriterq; offenderit colonum, tunc potest impunè occidi: nam legitimè certantem pœna effugit, Præmiaq; sequuntur; Hinc coronæ debentur ijs, qui nobiliora ex proposito ineunt certamina; De huiusmodi ergò Querneis pro humanâ comparandâ Gloriâ Pretijs Coronarum nunc agamus.

Stat. Ciu. Bon. l. 6. sub Rub. de acerbis fruct. non vendendis.

VSVS IN CORONIS.

QVamuis in genere Coronarum Palma Arbor, sibi suprà cæteras Arbores Palmam præripere videatur, cùm ipsa victoria Palmaris appelletur, corona tamen Quernea πολίτικος ϛεφανος, dicta, hoc est ciuica, plurimi semper est habita, quæ non ex aliâ Arbore, quàm Quernâ, teste Seruio, fiebat, tũ quià vbiq; in promptu militantibus sit hæc Arbor, tum quià Ioui vrbis Tutori sacra erat, vndè meritò seruanti ciuem is honor confertur, tum etiam quià vita primitus in hac Arbore consistebat, cui murales, vallares, & rostratæ libenter cessere, quinimmò Palmares vires à virore Quercus initia non solùm, sed & incrementa sumpsisse videntur, dum non alio meliore auspicio, quàm Quernei coronamenti in castris victoriæ à militibus pararentur. *Mos erat in veterum castris, vt tempora Quercu*

Velaret validis fuso qui viribus hoste

Casurum potuit morti subducere ciuem.

Quod vt Symbolicè significaret Paradinus, Ciuicam eiuscemodi coronam ex Querceis folijs, ac fastigijs textam adduxit cum lemmate SERVATI GRATIA CIVIS. Nec gloriosiori Gloriâ ipsa ornari poterat amictu, quam Querneo, cuius auctor primus Prometheus perhibetur

Gloria vestitâ spolijs donabere Quercu.

Primos certè promerebantur honores, qui ciuicam Coronam sudoribus proprijs sibi adsciuissent, nam nullo natalium habito respectu, infimiorum quoque, ijs ius competebat in ludorum spectaculis sedendi apud Senatum: Antiqui Sacerdotes sacris in Ambarua-

Balbus de coron. c. 13. Plut. in Sympos. *Apul. Asi. aur.* *Plut. in C. Mar. pag. 195.* *Claud. in lau. Setilic. paneg. 3.* *Claud. Parad. symbol Heroic. 172* *Claudianus in Ruf. l. 2.*

rualibus corona Quernea redimiti, non alia de causa incedebant, nisi quià salus ciuium, in agrorum vbere prouentu magna ex parte consistere credebatur, & ideò messis optimæ in auspicatissimam expectationem religiosè assumebantur, iuxtà illud

---- Neque ante --- Falcem maturis quisquam suppon at aristis,
Quam Cereri tortâ redimitus tempora Quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat. (Virg. Georg. l. 1.)

Hiscè Querneis coronis propitia sibi Numina sua reddere credebant Ethnici. Querneam ideò coronam singulis annis Mineruæ Domitianus Imperator offerebat, quâ Bonas Artes, quæ populi sunt felicitas, in Vrbem aduocare, ibiq; conseruare sperabat, & Romanam veluti alloquens Iuuentum Ouidianum illud non semel replicare videbatur.

Disce bonas artes, moneo, Romana Iuuentus. (Ouid. l. 1. de arte Aman.)

Corona Quernea, vel etiam Esculea Iupiter coronari solitus erat, dum illi nectaris oblatio fieret, vt nil illi deesse ad suauitatem indicaretur. Luna quoq; sub Hecates, & Triuiæ nomine dicebatur *Sacra Triuia coronata Quercubus plurimis*, vt canebat Sophocles in Rhizotomis. (Idem 8. met. fab. 4.) Eadem corona inferis pariter Dijs offerri consuescebat ob diuitias, quæ ab ima tellure, in quâ radices altius iaciunt Quercus, quæruntur, & quæ ad ciuilem adipiscendam felicitatem non modicum conferunt. Aræ insuper in sacrificijs antiquorum coronabantur Quercu, & non solum apud Græcos, sed apud Germanos, & Celtas. (Al. ab Al. d. G. lib. 4. c. 17.) Quarè Apollonius *Circum autem folijs coronantes Quernis iam sacrum curabant* scribebat. (Apol. Rhod. l. Argonau.) Heroum præterea, Imperatorumq; Statuæ summo hoc Querneæ coronæ decore, & ornamento non fraudabantur, & idcircò Cæsarianis in ædibus suspensum cernebatur honorabile huiuscemodi sertum, idemque curialibus in sellis collocabatur, vt Iudices ciuium saluti in ad ninistranda Iustitia studerent; coronæ quippè similes apud veteres erant veluti ἀναθήματα, seù testamina, & ostentationes pietatis, aut gratitudinis; & quorum Numinum antè pedes hæc serta ponebant, eorum tutelam, & auxilium exorare simul, & implorare videbantur, vnde fuit qui cecinit,

Vt caput in magnis vbi non est tangere signis
Ponitur hîc imos antè corona pedes. (Propertius.)

In quorum Numinum similitudinem Princeps identidem sibi postes Quercu, ac si terrestris Deus esset, coronari videbat, quemadmodum & Octauium Augustum his honoribus non caruisse fatetur Nasonis Musa. (Arist. in Polit.)

Causa superpositæ scripto testata coronæ
Seruatos Ciues indicat huius ope.

Præmia tandem virtutis in quocunq; genere generosa erant ex Quercu coronæ. Quapropter Esculo, quæ media est inter Quercum, & Robur, in Pythijs qui vicissent coronabantur, & ex Quercu sertum præclaris citharœdis adiudicabant Imperatores, quia curis hi miscere sciebant hilaritatem ad ciuium conseruationem directam. Eodem quoque coronamento conuiuis vti licebat, vtpotè qui maximam ciuilis felicitatis partem in lætè viuendo consistere, illamq; conuiuendo hospitibus communicare credebant, sicuti lauream pariter Querneam Capitolinis in certaminibus, fortitudinis eximiæ promotoribus dum viuerent, erogabant: hinc exclamabat admirabundus Martialis.

O cui Tarpeias licuit contingere Quercus,
Et meritas prima cingere fronde comas! (Li. 9. Epig. 14.)

Eandem, immò fortiorem ob causam, Heroicos Poetas Quernea corona donatos Romæ fuisse inuenio; optimus enim Poeta canendo, non quidem vt aliqui fuste digni carpendo ——— *quin etiam lex,*

Pœnaquè lata malo, quæ nollet carmine quemquam
Describi: vertere modum formidine fustis
Ad benè dicendum. (Horat. l. 2. epist. ad Augustum.)

Mores ciuium, atq; ingenium ad beatitatem ciuilem consequendam facillimè, & suauissimè componit, quia

Aut prodesse volunt, aut delectare Poetæ,
Aut simul & iucunda, & idonea dicere vitæ. (Horat. in art. Poet.)

Huic honori quam maximo inhiabant Romani ciues quicunquè famæ sitientes essent, tantamq; prærogatiuam sibi diuinitus quoq; impetrare sacris suis institutis nitebantur, cuius rei nos certiores reddit Iuuenalis.

Cum

Cum farre, & vino Ianum, Veſtamq́; rogabas,
An Capitolinam deberet Pollio Quercum
Sperare, & fidibus promittere quid faceret plus.

Attamen à tantis ſperandis honoribus arcebantur omninò detractores, & maligni, quemadmodum Lyricus apertè teſtatur.

——— abſentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, ſolutos,
Qui captat riſus hominum, famamq́; dicacis:
Fingere qui non viſa poteſt, commiſſa tacere
Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.

Horat. l. 1. ſerm. ſat. 4.

Melliflua debet eſſe Poeſis: eos propterea, *quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt* auerſatur; lepor innocuus, humanus, & mitis, cuncta operatur in mortalibus bona, vt rectè ſentiebat Græcus ille Poeta.

D. Paul. ad Rom. 3.

Quam pulchra vbiquè res papæ eſt modeſtia?
Quæ Gloriam bonam inter mortales parit.

Euripid. in Hippol.

Veri itaquè ciuium liberatores, non autem alterius perſonæ, ne regalis quidem corona quernea, quæ ſignum erat Imperatorium, glorioſè donabantur. Eam autem aſſumenti Senatus aſſurgebat, & ei locus Senatori proximus concedebatur, ipſequè, necnon Pater illius, & Auus publicis ab oneribus liberabantur. Ciuis autem Romanus, qui ſeruatus erat, propriam liberationem publicè teſtari debebat, immò ſuum liberatorem proprijs manibus coronare tenebatur, vt breuiter Polybius his verbis teſtatur. *Seruatos cogunt, niſi id ſpontè faciant, ſeruatorem coronare; colit verò hunc ſeruatus per omnem vitam, tanquam parentem, omnia ſua exhibens, vt genitori: omnium enim virtutum mater gratitudo: contrà ingratis omnia inſunt vitia.*

Polyb. de mi lit. Rom.

In bellicis aliàs certaminibus illi, qui Romanum Ciuem hoc pacto ſeruaret, in folio Quercus aurea corona inciſa conſueuit identidem à Conſule, vel illius vices in exercitu gerente donari. Inter eos, qui Ciuicam promeriti coronam inſigni hoc fuere diademate coronati, Marcus Coriolanus eminet, ſic dictus à Careolis Volſcorum oppido capto; hîc contrà Tarquinium militans, ob ciuem ſeruatum valuit ſibi.

H. Balb. de Coron. c. 69
Plutarc. in vitâ Marci Coriolani.
Boeth. de conſolat.

Cingere frondenti victricia tempora Quercu.

Ciuica item corona dignus exiſtimatus fuit Cicero, quia Catilinam expulit, ſicque M. Cicero filius, Aurelius Valerius Probus, M. Sergius, M. Capitolinus, quam eandem modeſtè nimium ſeruato Patre Scipio recuſauit. Ciuicis coronis 14. donatus fuit Sicinus dentatus, & totidem Achilles Romanus; vnica tantum Rufus Heluius, ſex verò accepit Manlius Capitolinus, qui decimum ſeptimum ætatis ſuæ vix attingens annum, bona ex hoſtibus ſpolia ferens, primus muralem quoq; accepit. Ea non caruit Publius Decius Pater Trib. Pl. necnon L. Q. Cincinnatus Dictator, eo quod Minutium Conſulem contrà Volſcos, & Sabinos bellum gerentem, & iam in Algido obſeſſum liberaſſet; item Publius Decius Samnitico in bello ab exercitu quernea fuit corona decoratus. Iulius Cæſar expugnatis Mytilenis, coronam ciuicam iure meritò conſecutus fuit; & Aurelius Auguſtus apud Bizantium Ciuicas duas in bellicæ virtutis geminatæ teſtimonium ſuſcepit. Excelſis demum virtutibus excelſiora quæcunq; promittebat hæc corona, vndè meritiſſimè ſcripſit Ouidius.

Augurium moniti querna corona dabat.

Præterquamquod in nuptijs Athenienſium ad indicandum ſponſos plurimum Patriæ benemerentes eſſe, dum ſobolis procreandæ ſtudium nauaturi, futurum erat, vt Vrbem ciuibus augerent, quernis glandibus pueri coronabantur. Præclaris aucti titulis in Publicum prodire cum valeant Quercuum frondibus legitimè Coronati nobiliora tantæ Arboris epitheta à ſe ipſis non aliena noſcant, eaq; hic legenda ſuſcipiant.

EPI-

A

EPITHETA.

QVercus, & Robur Arbores non ordinariâ præ magnitudine *aduersæ*, & *ingentes* cunctis videri, diciq; possunt, vtpotè quæ visum terminant quaquauersum spectatæ, ibiq; propterea vel quiescere, vel nouos inire labores cuiq; campestribus inuoluto negotijs est opus, vt Æneæ Romanorum accidit progenitori, qui arma sub *aduersâ* Quercu locata sumpsit sibi cœlitus allata, vt Rutulos, mediantibus illis, vinceret, atq; debellaret, nam Venus nato fauens, quæ Vulcania manu fabrefacta tulit *Arma, sub* ADVERSA *posuit radiantia Quercu.* *Virg. lib. 8. Æn.*

Et ipsa Cytherea, cum Dea pulchritudinis esset, & ideò Gratiæ nomine non indigna, non malè fuisset in causâ vt ab aliquo tunc illud, quod posteà Claudianus scripsit, præcaneretur. *Ipsa sub* INGENTI *requiescit Gratia Quercu.*

B

Hinc iure merito plaudendum est Lucano qui dixit *sublimem*, vtpotè *proceram* Quercum genericè sumptam, vbi protulit.

Qualis frugifero Quercus SVBLIMIS *in agro.* *l. 1. Pharf.*

Quod perpendens Codrus Vrceus nil mirum, quod in sententiam venerit *altam* hanc Arborem cognominandi, scribens. *Hic quoq; tum ludos Quercu spectauit ab* ALTA. *in Epigr.*

Hoc idem multos antè annos senserat Virgilius, vbi *aerij* epitheton illis adiecit, canens. AERIÆ *Quercus, aut coniferæ Cyparissi.* *3. Æn.*

Nec hinc discrepabat Pamphilus Saxus ARDVAM Dryn vocando, vt quæ *Sublimi vertice nutat, intonsaq; cœlo* tantum *cacumina sustollit*, quantum ex Sophocle βαθύῤ-ῥιζος, scilicet *infixis telluri radicibus hæret*, dum scripsit. *Soph. Trag.*

ARDVA *robustis Quercus radicibus hærens.*

Et hæc ὑψιπετήλου, *altè frondentis*, ac ὑψικόμου, idest *alticomæ* roborat adiectum ex illo Homerico carmine Οὔτ' ἄνεμος τόσσος γε περὶ δρυσὶν ὑψικόμοισιν. *Il. ξ.*

Et idem est, ac si *celsiverticem* vocasset, vt cum alibi cecinit.

Εστασαν, ὥς ὅτε τε δρύες οὔρεσιν ΥΨΙΚΑΡΗΝΟΙ. *Il. μ.*

C

Quibus se se pari pacto subscribit Carmelitarum decus eximium Baptista Mantuanus, hæc habens, dum superlatiuè de Quercubus loquitur.

Quantas & Quercus longis ALTISSIMA *ramis.*

Ad cuius imitationem *celsissimæ* appositum nos Quercubus subrogabimus, nil, vel parum dissentientes à Virgilio *Magni* cognomentum his Arboribus adscribente.

Sicubi MAGNA *Iouis antiquo robore Quercus*
Ingentes tendat ramos. *3. Georg.*

Nam & τανοὺν, scilicet *extensam*, atq; porrectam epigrammata Græca declarant

Κλῶνες ἀπηόριοι τανάης δρυὸς εὔσκιον ὕψος. *Epigr. l. 1.*

Vnde patet, quod præter celsitudinem, *vastitas* etiam propositis tribuitur Arboribus, quare sequendum esse Nasonem *patulas*, ideòq; *densas* indigitantem Quercus, censerem. Habet ille. *Et quæ deciderant* PATVLA *Iouis Arbore glandes,* *Metam. l. 1.*

Vnde glandes *Deciduæ* declarantur. Ita Theocriti interpres

Sed neque DECIDVÆ *glandes Orimalidas æquant.*
Illis nam fragilis testa est, hæ melli-comantes. *Eidyll. 5.*

D

Et id maximè, cum parum dissimilibus insigniantur Epithetis à super allato Baptista Mantuano, *frondentes*, & *ramosas*, quasi *latas*, & *comantes*, ac *vmbriferas*, *lataq; brachia tendentes*, sic illas perhibente. *Cingere* FRONDENTI *victricia tempora Quercu.*

& alibi *Nudaque* RAMOSÆ *tendebant brachia Quercus.*

Vtpotè de quibus ad leniẽdos Solis ardores nimis homini noxios ab eodem Vate iam scriptum erat. MOTA *ciet Quercus lenem* FRONDOSA *susurrum.* *ὁι. η.*

Quem in sensum Theocriti Interpres *Pinibus intereà iacuisses sæpè sub altis*
Aut GRATAS *pecori facturis Quercubus vmbras.* *Epi. Gr. l. 4.*

Sed his non possent cognominibus exornari πολλαγρόνομοι *multum in agris commorantes*, vt Græca me docent Epigrammata, *multos*, quoq; *seruarentur in annos*, vt *longæuitatem* acquirerent, & ὠγυγια, seu *priscæ* iuremerito Phocyllidi vocarentur. *Ouid. 13. Met.*

Ἢ Δρυὸς ὠγυγίης κατὰ κοιλάδος, εὕδεθι σίμβλων.

Boiard. Ecl. 6.

Quam ad rem Boiardus *Sed procul ad VETERIS videor mihi compita Quercus*
--- Cernere equos, equiteſque

Pont. 1. Amor.

VETEREM aſt alio inſenſu quam ſimplicis ætatis pronunciauit Iuuenalis his verbis
veteris faſtidia Quercus.

Hinc à Pontano canitur parœmiacè. *Durior ANNOSA Quercu, fallacior vndis.*

Cant. 2. St. 86.

Quod epitheton Italicus Vates Mauritius in ſuo Thaboris Poemate illis impertitur.
Horrida Selua d' ogni parte folta
Di Querce ANNOSE, e di pungenti ſpine.

Virg. de obitu Mecen.

Audiendus igitur eſt attentè latinus Homerus VMBRANTES eàpropter, aut *Vmbroſas* eaſdem appellans, dum propter Mecœnatis obitum dolens, pro ſuæ mœſtitiæ ſolamine, ſubter habitare & audire,
Maluit VMBROSAM Quercum, Nymphaſque canentes.

Quamobrem *Nymphæa*, ſeu *Sponſalis* à nymphis ſubter illam canentibus, aut illam incolẽtibus, vt Ethnicis creditũ eſt, à Tryphiodoro dici promeruit, vbi de Quercubus in Idâ reſonantibus habet. Εβρεμε νυμφαίησιν ἅμα δρυσὶ δάσκιος Ιδη.

Lib. 1.

Καλὴ enim, ideſt *pulcra*, & τηλεθάωσα *Longe vireſcens*, Homero: Καλλίκομος *pulcricoma* Dionyſio; Εὐπέταλος *pulcrifolia* Nonno: nec non Εὔπρεμνος *pulcro ſtipite decora* in Græcis vocatur Epigrammatibus. Arborem quocircà, quam *Iouis amicam* di xerat Claudianus.

l. 2. de rapt. Proſ.

ARBOR AMICA IOVIS, *tumulos tectura Cupreſſus.*

Pier. Val. Hierog. l. 51
Ep. Græc. l. 1
Lucan. l. 1.

Nonniſi magniloquis cumulandam Epithetis iudicare præter rem non erit, ideòque non immeritò *Ciuium ſeruatrix officioſa.*

Lucanus *Seruati Ciuis referentem præmia Quercum.*

Benignaquè Populorum altrix, ac eadem innuetur eſſe IEPH, ſeu SACRA, & ideò *grata Ioui*, cum hæc quoq; videatur Andreas Alciatus his carminibus expreſſiſſe.

Alc. Embl. 200.

GLANDE ALVIT VETERES, *ſola nunc proficit vmbra,*
Sic quoquè, ſic Arbos OFFICIOSA IOVIS.

Eruditiſſimè quoquè, nec non comptiſſimè ſimul Andreas alter, Alciato ſi non in iuridicis, in philoſophicis tamen longè ſuperior, inq; politioribus par literis, Marianus Bononienſis in ſuis Ruinarum Romæ Epigrammatibus Epitheton idem Quercus explicuit. *Italiam Quernæ ſimilem procedere frondi,*
Atquè hominis cruri compoſuêre parem.

A. Marian. l. 2. Statuar. Rom. Epig. 137.

Crus tamen hoc poterat pede proculcare ſuperbos,
Atquè triumphali cingere fronde caput.
Strata tamen iacet, vt folium IOVIS ARBORE *lapſum,*
Cruſquè catenatâ compede vincla quatit.

Cuius Mariani ſuprà modum, & vltrà limites magnorum quoq; virorum doctiſſimi, atq; ſyncerisſimi, mihiq; per quinquaginta fermè annos amiciſſimi laudes vno verbo, velut Mœonidis Iliadem nucis intrà putamen perſtringere ſi liceat, eundem veri Bononienſis Idæam velut, & exemplar dicã. Et vtinã illius omnes diſcipuli, immò etiam ſimpliciter amici, tam ciues, quam exteri, Bononienſis perſonam agere didicerint, ſeu ſi quis eſt ex illis, qui aliorum vorandæ inhiet famæ, reſipiſcat tandem, nec propriam interim in æternum proſcindat, atq; dilaceret, peſſimèq; audientem efficiat, deterior ſuibus ipſis generi ſuo tandem parcentibus, & quibus Quercus non debet eſſe penitus *grata*, licet conciuis noſter Felſineus Baptiſta Pius ſcripſerit

Populus alta comas, ſuibus GRATISSIMA *Quercus.*

Epig. Græc. l. 3.
Virg. in Bucol. Ecl. 4.
Ouid. lib. 3. Eleg.
συβώτης

Quippè quæ in hominum primariò gratiam ſinceram creata ſit, & propterea quamuis στερεή, nempè *ſolida*, ſeù *dura*, præ tamen *cauitatibus*, quibus nonnunquam excipere poteſt apes apta nata ad eſſe quoq; pro nobis *melliferam*, ſeù *melligenam*, aut *melligeram* *Et* DVRÆ *Quercus ſudabunt roſcida mella.*
Pomaquè, & in Quercu mella reperta CAVA.

Vberrimo quadrupedum iſtorum prouentu noſter ager Bononienſis ſcatet, optimos in ſuo genere porcos alens, carnem pro Muratis Farciminibus perfectiſſimam progignentes, ſed non vt literariam Rempublicam morſibus lædant. Dæmoniacos ſimiliter grũnitus edere non habent Quercus vlterius, vt olim quæ *Dodonæis* in ſaltibus Epirotico Ioui ſacris ſortitæ fuere natalia, cum

Ceſſe-

A *Cesserit inuentis* DODONIA *Quercus aristis*. *Claud.*

Quæ si tunc ab eorundem saltuum accolis, & si *sensu carentes, fatidicæ* tamen, *primariæq́; oraculorum autrices*, & *loquaces*, atq; *præsagæ* credebantur, quippè quod ex eis columbæ reddebant oracula, quemadmodum cecinit ille *Sil.l.31.*

Esculus, atque HABITÆ *Graijs* ORACVLA *Quercus*. *Virg.Georg. l.2.*

hoc non aliundè proueniebat, quam ex nimio spirituum immundorum astu sic fallente gentes illas, quæ vocari tunc poterant

Agmina FATIDICAM *frustrà iactantia Quercum*: *Claud. de bel.Get.*

quæ gentes, vt in superstitiosa fidem habentes, sic & præstigiarum expertissimæ gloriarentur,

Nec nemoris tantum vinxisse CARENTIA SENSV
Robora, sed cæso monitu Iouis augure læuo *Id. ibid. in principio.*
ARBORE PRÆSAGA TABVLAS *animasse* LOQVACES.

Imò & *Loquentes*, Mantuano accinente *Mantuan. Agelar. l.1.*

B ----- *Dodoneasque Columbas*,
Quæ hospitibus responsa ferant Quercusque LOQVENTES.

Identidem etiam Quercus vocabant antiqui vel ENTHEAS, vel SACRATAS, & hoc duplici duntaxat, vt ego credam de causâ, vel quia nimirum has numen acquirere superstitiosè credebant, dum cælo tangerentur, *Orph.Argo. l.6 f.42.*

De cælo TACTAS *memini prædicere Quercus*. *Virg.Ecl.1*

vel quia Dijs propter altitudinem propiores ridiculè putabant, quamobrem Deorum dignissimo, nempè Ioui dicatas volebant, vnde est quod ARBVTA SACRA *Syluæ rectà* per antonomasiam denotant has Arbores.

SACRA IOVI *Quercus de Semine Dodonæo*. *Ouid.7 Met.*

Quâ de re per Socratem erat IVRATA, æquè ac si dixisset

QVERCVS ALVMNA VADI, *fas & mihi spernere Phœbum*. *Sta.7Theb.*

Sed hæ si ἐρήμαιαι *solitariæ* λάσιαι *hirsutæ*, & *densæ, rigidæque* sunt. *ex Callimacho.*

Tum verò in numerum Faunosquè, ferasquè videres
Ludere, tum RIGIDAS *motare cacumina Quercus*. *Theoc. εἰ.ιδ. Virg.Ecl.6.*

C Item & *asperæ*, apud lepidissimum Ælium Iulium Crottum Cremon.

Aquilex Priapus iste de Quercu ASPERA
Modò excauatus, & dolatus in........ *Crottus floralior. Spiei leg.29.*

non deberent istis superstitionibus esse *peruiæ*, sed tantum cuneis, quibus SCISSILES, FISSILES, SECTILESQ; fieri consueuerunt, quandoquidem

Fraxineæquè trabes, cuneis & FISSILE *Robur*. ---- *Scinditur*. *Vir.6.Æn.*

Quâ methodo plures in partes secari valentes, nedũ esse QVADRIFIDÆ cõspiciuntur

Quadrifidam Quercum cuneis, vt fortè coactis --- *Scindebat*. *Id.6.Æn.*

sed & *Multifidæ* MVLTIFIDAM *Quercum flagranti lumine obumbrat*. *Stat.l.10.*

Concederem quidem SERVANTES illas appellari posse, sed hoc non admodum lato modo, scilicet tegendo *seruantes* hominem ab imbribus, fulciendo, domos à ruinis, calefaciendo viros à frigore, & alijs huiusmodi significatis, non autem amplissimo sensu acceptæ, quoniam id absurdissimum foret. Ita πολύγλασσοι, nempè MVLTILINGVES à Sophocle, necnon & *Auritæ* solum fictè dicentur ab Horatio. *Sopho. Trach.*

D ---- AVRITAS *fidibus canoris* ---- *Ducere Quercus*. *l.1.Carm. od.7.*

& Hermicus Caiadus! Lusitanus Poeta non proletarius,

Dum canis AVRITAS *Quercus agitasse cacumen*. *Eclog.1.*

Alias etenim aures habere non possunt, nisi quas poetica mens illis effingat. Fructuositatem Arboris istiusmodi perpendentes nonnulli eam dixere *glandiferam*,

GLANDIFERAS *inter curabant corpora Quercus*. *Lucr.l.1. de N.R.*

Sed quia hoc extenditur duntaxat ad prolationem sui fructus legitimi, cum *duris curuatùr*, vel *turgescit glandibus*,

Desijt hinc Populis glandes dare TVRGIDA *Quercus* *Quintian.*

contrà monitum illud CONCVSSAQ; *famem in syluis satiabere Quercu*. *Virg.1.Geo.*

Καρπότροφος enim, atque φερέσβιος, *fructu* nimirum *alens*, & *ferens vitam* antiquitus extitit, Lycophrone, & Orpheo canentibus: illo, Καρπότροφος δρῦς, ἀγριάς τ' ἐρειθαλής. Isto Καλά, τά τ' ἐλάδυος ἐσὶ φερεσβίε. Transibimus ideò ad libentius approbandum *in Argon.*

 eas

eas eſſe FRVGIFERAS eò quod id intelligatur de ſingulis commodis ab his Arboribus Homini prouenientibus, de quibus nunquam dici poſſit quod illis dolus ſuperueniat viſci ſequacis,

Val. Flacc. l. 6.

Illa dolis, viſcoque ſuper correpta SEQVACI.

Nec quod vanitates affectent operationes nihili pendẽtes, & veluti GALLÆ LEVES, edant Gallas quam plures, iuxtà illud *ambulauerunt poſt vanitatem, & vani facti ſunt.* Loca quoq; cognomenta Quercubus peperere, vnde ab Alpibus ALPINÆ, & MARATHONIÆ, ſeù MARATHONIDES à Marathone Campo, ſiuè Syluâ Atticæ dictæ fuerunt.

Ierem. c. 2.

Vt verò æquoreus Quercum Marathonida Theſeus ---*Extulit.*

Stat. l. 12.

Sic & CHAONIDES, atq; CHAONIÆ propter Chaoniam Epiri Prouinciam, in qua tam copioſè Quercus proueniebant, vt per *Arbores Chaonias*, Quercus antonomaſticè intelligerentur.

Vmbra loco venit, non CHAONIS *abfuit* ARBOR. Item

In te CHAONIÆ *mouerunt carmina Quercus.*

Hier. Salinas Hiſpanus epigr. 1. inter var. Poet. ab Vbaldiu. coll. pag. 60.

Quod & Glandibus pariter applicatum legitur; vndè Sal.

CHAONIAM *canitis natam Iouis Arbore Glandem.*

Ab eâdem Syluâ, quæ Dodona vocabatur, DODONÆÆ, ſiuè DODONIDIS adiecta ſumpſit hæc Arbor, quare Vates habent

Ouid. 9 Met.

DODONÆA *ſuo mouet auram vertice Quercus,*

Claudian.

& *Implet fatidico* DODONIDA *munere Quercum.*

Id. Claud. Sil. l. 7.

Dictæ quoq; mons Græciæ, vbi frequens eſt Quercus, *Dictæam* cognominari voluit; fuit enim qui cecinit Οἰκεῖ Δικταίῃσιν ὑπὸ δρυσίν, ἐκ ἔτι δάφνη.

Epigr. Gr. l. 3.

Mons item oſſæ Theſſalicus, vt his Arboribus abundè ſcatens, noluit non concurrere ad illas cognominandas. Mouit itaq; Valerium Flaccum ad ſic canendum

Fleuit vbi OSSÆÆ *captaret Frigora Quercus.*

Quod epitheton vbi aliter abſque diphthongo in penultimâ ſcriberetur, eiſdem Quercubus non illepidè pariter conueniret, ſed in illo ſenſu tantum, quo ad OSSEAM, & SYLVESTREM, ac *Validam* illarum duritiem alluderetur, quæ in cauſâ fuit, vt Milo Crotonienſis moreretur

Pl. l. 18.

Dum VALIDAM *manibus tentauit ſcindere Quercum.*

Codr. Vrc.

Quod non accidiſſet ſi Quercus ea fuiſſet vel *Decidua*, vt illa, de quâ ſcribit Ouidius l. 8. metam. *Contremuit, gemitumq́; dedit* DECIDVA *Quercus.* vel *putricaua*, vt erat illa, cuius mentionem habet Conradus

PVTRICAVAM *Syluis attollant Robora Quercum*

vel ἀζαλέη, nempè *ſicca*, vt ex Homero

Iliad. λ.

Πολλὰς δὲ δρῦς ΑΖΑΛΕΑΣ, πολλὰς δέ τε Πεύκας.

vel ſaltem præ longæuitate, *carioſa*. *Qualiter & longâ Quercus* CARIOSA *ſenectâ.*

Fauſt.

Sed ſi tunc *Mortis miniſtra* viſa fuit Quercus, aliàs quoq; *vitæ, decoriſq́; larga donatrix* effecta eſt, cùm ſcilicet ad ciuiles, innocuoſq; mores, & glorioſos honores innuendos, vel ſatius afferendos, placidè, gratiſſimèq; *virens*, ex Theocriti Interprete

Quâ VIRIDES *præbent enata ſedilia Quercus.*

& cacuminibus *Tenera*, ſummis etiam virtute præditorum hominum capitibus in coronas adnecti perpeſſa eſt, & ex eâ Laureati ſunt ij, de quibus intelligebat Maro canens

ειδυλλ. α.

At qui vmbrata gerunt CIVILI *tempora Quercu.*

6. Æn.

qui & ipſe quoq; ---TORTA *redimitus tempora Quercu.* in ſeipſo expertus eſt quod ad aliorum gloriam ſcribebat. Idem argumentum pertractabat Mantuanus in hæc prorumpens *Atq; caput mecum* TENERA *cir cundare Quercu.*

Idcircò non niſi NOBILIS, & GLORIOSA vocari debebat, tum quià tali pacto cæteros decorabat, cum quia & ipſa ſpolijs de hoſtibus reportatis ab eo, qui quondam

T. 3. c. 168.

NODOSAQ; *ruit condenſa in prælia Quercu.*

in nobilis trophæi teſtamentum inſigniebatur ex Muſâ Claudiani in Ruff. l. 2.

Si lætior adſit --- *Gloria*, VESTITA SPOLIIS *donabere Quercu.*

Adijciatur quod illud magis nobile creditur, quod eſt antiquius; & ſi

Quercus ante datæ, Cereris quam ſemina nobis. Virg. in Eulic.

Quis negabit illis appoſitiſſimè cognomen *antiqui* non conuenire? Quis propterea iam dudum *cognitas* Quercus non aſſeret?

Eſcu-

A *Esculus, aut proauis ab origine* COGNITA *Quercus.* *Sil. l. 5.*

Quis sereniſſimum olim vbi natum ducem Franciſcum Mariam non laudabit, dum Quercubus ad maiorem illarum gloriam FERETRII cognomentum in aureis ſuis monetis addixit? Is ſiue ad Iouem Feretrium alluſerit, ſeu ſe pacem laturum ſuis populis ſic indigitare voluerit ſpolia de hoſtibus ferendo, quauis id fecerit intentione, ſemper celebrari meretur.

Robora verò ſi quis contradiſtinguet à Quercubus, is illorum nimiâ tantum grauitate mouebitur ---- *cuneiſq; gemit* GRAVE *Robur adactis,* *Stat. Arg.*
cum alioquin ea ſint eiuſdem generis ac Quercus, vt omiſſis cęteris auctoritatibus patet ex illo Mantuani, ----- *de Robore* QVERNO *texitur.* *Parth. 2.*
Hæc grauitas cum illius Arboris materiei difficultate, & ſylueſtreitate.

Robora Palladij decorant SYLVESTRIA *rami.* *Pallad. Rutil.*

quæ durities impēſior eſt in Roboribus mōtanis, quam in alijs, vnde *montana* perbellè dicuntur. *Robora dum* MONTES, *dum mollia pabula* (ſupple tamen amabunt) *Campi.* *Oui. in Ibyn.*

B Non parum ſibi videtur impenetrabilitatis, & inexpugnabilitatis adſciſcere. *& Theophr. l. 3. de H. Pl. c. 4.* Melius in mōtibus naſci Robur tradit.

Celtiber infundens operi IMPENETRABILE *Robur.* Mantuanus habet.

Et *Fraxinus, atquè ſitu* NON EXPVGNABILE *Robur.*

Sed ab his ſuis prærogatiuis parum defendi videntur Robora, nam quantumuis propter *grandæuitatem firma, & nodoſa.*

Mos ſubitum nemus, atque ANNOSO *Robore lucus*
Tot circum FIRMO *ſyluæ ſe Robore tollunt,* *Stat. 6.*
Robore NODOSO, *prædurаquè tempora fregit.* *Sil. l. 3. in fine.*

Nihil fermè ſibi *proficere nouerunt, quin metallis non ſint* PERVIA, *nam perſæpè*

Robora Dalmatico lucent SATIATA METALLO. *Lucan. l. 1.*

Quibus quantò pretioſioribus, tantò quoquè facilius Arces quæcunquè, licet alioquin inſuperabiles aditum heù nimis aliquando turpem concedunt, nec prodeſt ſi ad illarum cuſtodiam *Roboribus* DVRIS *ianua fulta riget.* *Ouid. 12. Met.* *Stat.*

Capitur quoquè Robur, nec rarò, pro ligno, & duritie, vt cum legimus. *Ouid. lib. 1. Eleg.*

Inuitus iam FRAXINEVM *demiſerat haſtæ* ---- *Robur.*

C in quo ſenſu ſumptum melius ædificijs conuenire videtur, quam ignis abſumptioni breuiſſimæ. ----- *Sunt Robora nobis.* *Stat. l. 7.*

Sunt Quercus FOMENTA *futuro protinus* IGNI. *Theocrit. ειδυλ. 11.*

At in quouis accipiantur ſenſu ſemper *bona* ſunt, quippè quæ humanis vtilitatibus promouendis nata. Caprarius ideò Comatas apud Theocritum, ad aduerſarium Laconos cæteris omiſſis dicit. *Non veniam; ſunt hic patulæ BONA Robora Quercus.* *Eidyll. 5.*

Pateſcant igitur hîc Quercuum Hieroglyphica, Symbola, Emblemata virtutes egregiè promouentia.

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA, Emblemata.

D INtrepidi ſpecimen Animi, & inuincibilis Virtutis Hieroglyphicum repręſentari à Quercu illud perſuadere poteſt, quia hæc Arbor ab immanibus concuſſa procellis NON IDEO MINVS DVRA comperitur à furentibus impetita ventis SEMPER IMMOTA MANET, terræque firmiſſimè adhæret, quæ proprijs fidens viribus nulli violentiæ cedit; Eademq; diuturnitatis imaginem nobis ob oculos ponit, dum ipſius incorrupta materies ad ædium perennitatem facit, lapidibus minimè cedens, ſiuè ſub terra iaceat, ſiuè ſublimi ſub tecto columnariter erigatur, vbi quamplura ſæcula durando ſuperat ſemper fortis, & vegeta. Haud abſimili ratione agreſtem Hominum feritatem illam, qua Gentes primæuæ priuſquam ciuiles inſtituerentur ſocietates detinebantur, præſeferre poteſt Quercus, quæ huius non omninò oblita conditionis graſſatoribus quandoq; concedit latibula caua, & obſcura in penitioribus ſyluarum receſſibus; nihilominus videri vult etiam Perſeuerantiæ ſymbolum, quæ à perſecutoribus egregiè perficitur, cum à vitijs procatarticarum cauſarum illa minimè poſſit infici, aut ab incurſio-

Perciuall. in Inſig. Co. Caroli de Rau. p. 263. Piſcinellus l. 9. c. 29. Mūdi Symbolici. Pier. Valer. l. 51. Hierogl.

sionibus labefactari; nam quò magis irritantur, & quatiuntur Quercus eò validiores radicibus obfirmatis euadunt, vt Senecæ fert sententia sapiens, *Non est Arbor solida, nec fortis, nisi in quam frequens ictus incursat*, inquit ille: cui adstipulatus eruditissimus Lipsius hæc verba præcisè protulit, *vt Arbores ventis agitatæ altius radices agunt, sic boni viri in virtute magis comprehendunt.* Altissima Quercus, tanquam Iouis signum, & Hieroglyphicum apud Celtas præcipuè celebratum interpretationem subit prænobilem, & generosiorem, vnde liberalis, & minimè emendicatæ Beneficentiæ Typus habebatur, dum fructus copiosissimos à se emittens Regiam munificentiam pluere videtur; namque *nil negat ex se se, vel non poscentibus offert.* Paupertatem porrò dici potest repellere, qui Glandes excutit è Quercu, dumq; illas pluribus Animalibus parat ab illis non mediocre lucrum expectat, *hinc frugiferam Quercum vitæ non modicum auxiliari, & liberalissimam* esse multis hieroglyphicis ostenditur argumentis: Hæc Arbor montes, atq; planitiem æquè feliciter inhabitans nostris valet mentibus insinuare fortis viri esse virtutes vbiq; omnium in vtilitatem animosè proferre. *Eadem Arbor stillicidia demittens ponderosissima* illum ostendit hominem, qui si multum in se recipit, multum etiam à se deijcit, alijsq; non auarè dispensat, illa namq; copiosiorem reliquis Arboribus imbrem è Sudo recipiens, *plus etiã illius depluit, & ferè nihil sibi retinet, ita vt* PLENIS VENIENS E NVBIBVS HVMOR subiecta quæq; madefaciat abundanter. Sic igitur constituta Quercus Humens, fructibus, & frondibus onusta Hominem symbolicè designat decora corporis, & animi dispositione præditum, *hoc est Diuitem, Pulchrum, Liberalem*, cunctis Gratum, Amabilem, Benefacientem, qui veram Sapientiam, hoc est fructuosiorem Doctrinam, vnà cum Politioris literaturæ lætissima specie adiuncta sectatur, & qui omne Bonitatis punctum ferre nouit, dum miscet vtile dulci. Sed frondes solitariè acceptæ tanquam quid inane, siuè etiam aquosis gallulis refertæ, inutili velut superfluitate tumentes debilitatem, atq; leuitatem symbolicè referunt, Hominemq; nullius valoris, & verè Bullam arguunt *sectantem leuia*, cui *nerui deficiunt, animique*, à quo differt quammaximè vir ille, qui iustissimè tenax propositi non mediocri in alios Beneficentiâ semper enitet, Diuinorum Præceptorum Custos, & Obseruator acerrimus. Hunc Emblematica descriptio perbellè videtur exprimere Quercus, in quâ nidificet Aquila, quæ nimirum solidissima, & excelsa affectans, securissimum Iusto promittit patrocinium, quod in Republica pro bono publico tuendo est necessarium, vti doctissimus ille declamabat Orator, *ij sedulò tuendi sunt, quibus perditis, & tibi sedulò pereundum est.* Hunc Iusti Arborem non fatigabit Elephas, grauissima bestia, nec ab huius Barro terribili terrebitur, aut cõtremiscet illius inuictus Caudex. Sublimis huiusce Quercus Fasces, atq; Coronæ nõ ab alia, quam à Meritorum manu carpentur; nam verissimum est, quod NON ALIVNDE FASCES; nec alia, quam laborum mercede acquiruntur Honores, DII LABORIBVS OMNIA VENDVNT; Pulcherrimum Fidei, & Virtutum cæterarum Aurum duris non nisi laboribus pretium inuenit.

Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Vix dari potest Quercus Hieroglyphicum, quod non sit Gloriosum, celebrisque Palmæ ditissimum. Quercus itaq; Ciuium refert Seruatorem ob Querneam Coronam Ciuicam dictam, *quæ innumeris potior vna Triumphis habebatur. Quercualis item Ramus*, seu Bacillus in formam sceptri cum folijs aliquot adaptatis Imperij Firmitatem, & Robur, quo Plutarchus Osyrim longè, latèq; imperitantem repræsentari ait, emblematicè, cui superscriptum sit PROSPECTVS LIBER, in quo sceptro superior pars tanquam Mundi oculus habetur, foliaq; hinc indè hærentia orbis partes subiectas, atque prouincias sub Telluris, siuè Rheæ, vel Isidis figura significant. Quercus item per se Principatum, *secundum Aruspicum Doctrinam ostendebat, quemadmodum Flauiana Quercus* in Flauiorum suburbano Marti dicata, quæ per tres Vespatiæ partus singulos repentè ramos emittens Natorum fata futura, & vnius ex illis Imperium visa est pullulasse; è contrà verò exarescens Principatus Neronis nouissimo anno cælitus icta fulmine summas Imperio calamitates denunciare valuit. Sic Dodonidum Quercuum naturam in hoc vtraq; visa est participare, quod clarissima, licèt muta, eueniendorum ediderit miracula. Nec silendum est hîc Dodoneas has Quercus quum responsa darent symbolum quoddam fuisse doctorum Virorum, quorum est Eruditionum Oracula fundere. Sic & sacros Orato-

Lib. cur. bo. viris c. 4. — *Lib. de Cõstantia.* — *Alex. ab Alex. D. G. l. 4. c. 12.* — *Claudian. l. 1. in Eutrop* — *Plin. l. 17. cap. 12.* — *Martial. l. 6. epigr.* — *Basilius Magnus de Gerit. script. l. Euoluẽdis.* — *Iob. c. 13.* — *Gorop. Hier. l. 8. p. 130.* — *Horat. in ap* — *Hier. Ruscel. in inf. M. A. Landriani.* — *Demosth. 1. Olynth.* — *Oppian. l 3.* — *Claudian. de Sepuchro spec.* — *Hesiodus in Heraclide, & in Iphigenia.* — *Ouid. l. 1. trist.* — *Pier. Valer. Hierogl. lib. 51.* — *Macrob. Saturnal. l. 1. c. 21.* — *P. Valer. Hier. l. 51.*

E F G H

A Oratores indè significatos emblematicè voluit Neotericus ille, qui scitè admodum Xauerium peregrinum pede pari, & impari descripsit; Vbi enim refert Sanctum Virum cum opportunitatem Suggesti humilis camporum planities, & solitudo negarent ad Commorinum Trauancoris Oræ promõtorium occursantium cacumina Arborum, vndè Diuina semina longè, lateq; iactaret, ascendere consueuisse; de huiusmodi eius Pulpito canit

Dum viridi staret Quercus Dodonia trunco.
Visa est fatidicâ carmina fronde loqui.
Secta silet: scopulis ni fortè allisa reclamet
Præda procellosis, ludibriumquè Notis.
Hæc tua vera magis Populis Oracula fudit,
Dum viruit lætis Arbor opaca comis
Cæsa renarranti rerum decora alta tuarum
Seruiet in laudes officiosa tuas.

Hieron. Bard. Embl. 58.

Ast Oleæ circumplexa Quercus delinitam Iram, Pacemq; firmatam præfigurat. Verùm admista Lauro firmam tutelam, tutissimamq; custodiam rerum omnium symbolicè importat, cum enim in periculis ipsis fortitudine opus sit, & patientiâ, vt rectè Seneca discurrebat, ideo Quercus antè Postes domorum erat fidissima custos, Laurusq; præsidium itidem in domibus, atq; munimen agnoscebatur, vndè illa Poetica Laurus inauguratio *Pone domi Lauros*. Et propterea mos practicabatur olim auspicatissimus in Postibus Imperialium domorum singulis noui anni Kalendis Querneam coronam duas inter Laurus ponendi; cui Sulmonensis Vates in hunc modum accinuit

B

Seneca de fortitud.

Iuuenalis

Augeat Imperium Nostri Ducis augeat annos.
Protegat, & nostras Querna corona fores.

Ouid. in fastis.

Sed & illi Coronæ solebant hæc addi verba VOT. X. vel XX. pro complemento omnium desideriorum habita, cum denarius numerus in se contineat omnia, vtpotè completiuus, & perfectiuus omnis numerationis, tot veluti specierum, atque virtutum excrescentium promptuarium ditissimum; de quo numero metricis numeris sic est locutus Ouidius

Semper ad vsque decem numero crescente venitur,
Principium spatijs sumitur indè nouis.

Alex. ab Alex. D. G. l. 4. c. 12.

Bong. de Myst. num. signif.

C Prædictos viuidiores reddebat significatus Quercus Animantibus sensu præditis associata; vndè si Capram coronasset, vel complexus fuisset Querneus Torques, tunc Quercus significabat Principem valdè prouidum, qui omnium salutem promoueret, Iouemq; Seruatorem referret, cui secundum aliquos Capra eadem per Amalteã illius nutricẽ dicata censebatur. Augebatur porrò Coronæ huiuscè optima inauguratio cum capite Tauri, & Cornucopia, quià tunc ad cœlestia, diuinaq; Principis in obsequium ascendebatur; & rerum omnium abundantia, & fertilitas à Dijs, quibus proximi sunt Principes expectabatur. Mentis insuper, atq; rationis optimus Status, eleuatioq; generosa ad Virtutum comprehensionem felicissimam per coronam Querneam equo, qui est rationis symbolum super positam indicabatur. Hinc vitiorum intrepidus debellator equo rationis insidens ipsum constantissimè fatigat ad aureum Gloriæ, atque Honoris Præmium, cui distichon illud bellissimè applicatur.

Ouid. in fast.

Erizz. ap. Comm. Symbol. Ant. Ricc.

Ficinus in Conuiu. Pl. c. 14.

Ipsæ fatigat equum, sparsaque ex ordine Querna
Stringit fronde comam fingens, auroque coronat.

D Arbor eadem Quercus maximè viuax, mortisq; quodammodo nescia, dum recisa resurgit, & ad indefinitam producitur ætatem, alteq; radices figit, & saxa penetrat, immò & concipit, nil imperuium reperiens vitæ vias vbiq; patefacit. Ad hanc pronæ Manus inclinatæ, atq; directæ internos, & latentes explicant sensus pios, atq; mites, qui præmiorum expectationem pro multiplicibus operibus bonis important, & præcipuè sub his verbis, PROPTER FINEM; nam cum manus ipsæ sint instrumentum instrumẽtorum, & dirigantur à recta ratione in opera bona se extendunt remunerationem expectantia, sicq; his benè agentibus meliora semper sperare licet,

Plin. l. 16. c. 6.

Aristot. l. 8. Animal.

--*Qui vmbrata gerunt ciuilia tempora Quercu.*

Virg. Æn. l. 7.

Heroica sanè Virtus non vnicam solùm, sed potius trinam promeretur coronam, quare trium Coronarum Hieroglyphicum Quercus nempè, Palmæ, atq; Oleæ, cum inscriptione adnexa, HIS CORONARI, AVT MORI. fortitudinis in summo gradu, mansuetudini iunctæ, cum tenacissimo mortis potius perpetiendæ, quam peccatum patran-

trandi propoſito glorioſum conatum, ex quo fit, vt virum huiuſmodi modo coronatum non magè metuant, quam reuereantur omnes, tantæq; ſit ſaluberrimum illius exemplũ efficaciæ, vt plurimi, eo conſpectO,ſanari valeant vitioſi. Quod alio hoc Hieroglyphico Quercus cum innaſcente viſco, & his adiunctis verbis proponitur RARA IVVANT, cui etiam Diſtichon ſequens applicuit Camerarius.

Diogen.l.1.

Ioachim. Camer. Embl.n.12.

Robore ab annoſo viſcum ſanare caducos,
Quod valet, eſt Chriſti vera figura Dei.

De eoq; ſolum intelligi poterit hocce ſyntagma, qui opera miſericordiæ ſemper exercere intendit, omneſq; actiones in Proximi vtilitatem dirigit, omniaquè bona auxilio Diuino mediante perficit; nam viſci Planta potentiſſimas, eaſq; perquam mirabiles habet in medicina Vires, dum miſerabiliſſimum ſanat caducum morbum Herculeum dictum, quia difficillimæ, & penè impoſſibilis eſt curationis, & Herculem fortiſſimum Quernea claua inſtructum, & armatum, vt aduertit Beccanus, curantem requirit, cuius ſanatio è Cœlo potius, quam è terris prouenire creditur, ex ſpeciali Dei gratia gratis data, & paucis conceſſa; quas omnes conditiones videtur eadem viſci Planta egregiè indicare; adeout religioſiſſimum eſſe remedium, omnia ſanãs illius crediderint lignum Antiqui apud Plinium, ità loquentem *eſt autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna Religione petitur, omnia ſanans*. Vlterius à ſuperpoſitis quià Hieroglyphicis ſequentia non diſcrepabunt, Ponatur Quercus in medio trunco diuiſa, quæ viminibus ſit colligata, cum hiſce verbis NE RVMPERER, & Diſticho.

In Gallicis.

l. 16. c. 44.

Ioach. Camer. Embl. 16.

Conſilio moderato Animos, frænato furentes,
Vt rigidas Quercus vimina lenta ſolent.

Nam exemplum pandet æquabilitatis leniſſimæ quidem, ſed inuictæ, quæ valeat ſuperbæ ſeueritatis, aſperæq; contradictionis fracturas componere, atq; diſcordias valdè diſſidentes vnire, ac vinculis gratiſſimæ comitatis ad moderationem concordem reducere: Auream mox felicitatem illius ad inſtar, quæ in primæua Mundi vigebat ætate plenè commonſtrant binæ Arbores amplexatæ ſimul, Quercus ſcilicet, atq; Palma, vtpotè, quæ ambæ liberaliſſimè ferant fructus, qui ad cibum, potum, atq; veſtitum faciunt, nam iſtis PLVRA SPERARE NEFAS. Impoſſibile ſiquidem eſt plura componere ſimul tam Corporis, quam Animi Bona abijſdem Arboribus indigitata; Habentem dein inculpatè Bona immo ijſdem rectè vtentem ad inamiſſibilitatem, vtq; Quercus edocet virum propria ſtabilitate, ampliſſimarumq; radicum craſſitie, ac firmitudine, dum ſolo profundiſſimè implantata, vllo vnquam tempore nequit euelli, hac cum inſcriptione ex Lucano SVO SE ROBORE FIRMAT, vel PONDERE FIXA SVO ſic ſcribente *validis radicibus hærens pondere fixa ſuo*. Patitur tamen Quercus Ramis exui, vt bellicis induta ſpolijs Virtute, & maximè fortitudinis, & Iuſtitiæ præditum virum Glorioſiſſimis augeat triumphis, quod innuiſſe videtur Valerius Flaccus de ſpoliorum eiuſmodi erectione canens.

Camill. camill. impr. diu.

Plutarc. de fortit. Alex.

Lib. 1.

l. 3. Argon.

Quin etiam truncas nemorum, effigieſque virorum
RITE LOCAT *Quercus, ſimulataque ſubligat arma.*

Et hinc eruditiſſimi Emblematis materiam ſumpſit clariſſimus Kreihing comprobaturus, quod ſunt VANAE SINE VIRIBVS IRAE, de armato ſiquidè eiuſmodi trunco cecinit,

Truncus Armatus minæ inanes embl. 122.

Loricà, & Galeà, clypeoq; indutus, & enſe
Militis effigiem TRVNCVS INANIS habet.
Et per ſæua velut facturus vulnera cædem
Obuia futilibus faſſinat ora minis,
Aſt habet haud vllas non ficta ad prælia vires,
Stat larua, & motu, vita, animoq; caret.
Sæpius illa licet decies, decieſq; minetur,
Iamq; tuum credas velle ferire caput.
Nil tamen efficiet, pendent ſinè ſenſibus arma,
Omnis, qui poſſit lædere, metus abeſt:
Quicunque adueniens iras ridebit inanes,
Et pueri imbellis detrahet arma manus.
Nempè & ſunt fruſtrà, & vanæ ſine viribus iræ,
Terrent inualidæ pectora nulla minæ,

Cui

A

Cui vis exigua est, sapienter comprimit iram,
Et vi quæ careant abstinet ille minis.
Sit licet Alcidæ, fractus contemnitur arcus
Haud faciunt vllum fulmina rupta metum.

Nempè tales sunt ventorum iræ contrà firmissimè radicatas Arbores Querneas, ex quibus emblematicè adductis FIRMISSIMA CONVELLI NON POSSE patebit. Quemadmodum ostendit Alciatus, cum sub hoc titulo Quercum attulit ingentem furentibus pariter hinc indè ventis impetitam, nec ideò cedentem, sed valido suo pondere resistentem, vt applauderet Carolo Quinto Optimo. & Fortissimo Imperatori, cum Turcas repulit ab Austrasiæ Viennâ, subscripto posthac Hexastico. *Alciat. Embl. 42.*

Oceanus quamuis fluctus Pater excitet omnes,
Danubiumq; Amnem barbare Turca bibas.
Non tamen irrumpes perfracto limite: Cæsar
Dum Charlus Populis bellica signa dabit,

B

Sic sacræ Quercus firmis radicibus astant,
Sicca licet venti concutiant folia.

Nec dissimilis erat sensus eius, qui emblematicè de Quercu pariter à ventis agitatâ cecinit

Stat vidua Quercus læto honore frondium, *Hadr. I. Embl. 28.*
Quas rapido Boreas decussit asper turbine
Princeps auitum sæua cui refixerit
Imperium Nemesis, tuetur is gentis decus.

Hinc & exprimitur Mens immota manens, non solùm circumuoluentibus annis, sed contrà quascunq; aduersitates fortior euadens, & animosior, ad cœlestia tamen semper intendendo. *Seneca ep. 2.* Quod & obseruauit Camerarius symbolico eodem corpore exhibito, cum elogiolo ad Quercum sic à Ventis inaniter percussam SEMPER IMMOTA; cuius sensum apprimè quoq; distichon hoc declarat.

Ventorum aduersis solidatur flatibus Arbor. *Embl. 17.*
A Cruce, & à Precibus Mens pia Robur habet.

Quam sententiam Diuus Chrysostomus clarissimè sic explicauit: *Vt Arbores. quæ ra-* *Homil. 73. in Genes.*

C *dices altius miserint, quamuis summum ventorum excipiant impetum, non frangi, aut euelli possunt; sic orationes, quas Animus pius Deo reddiderit super quam tutò affixæ efferunt sese in excelsum, nulloq; peruertuntur aggressu cogitationum;* Quapropter, quæ contrà turbinum rabiem seipsam sua vì seruat Arbor, Seruatori dicari voluit Ioui; Seruatorumq; omnium ciuicum Iubar haberi; hinc idem Alciatus. *Embl. 199.*

Grata Ioui est Quercus, qui nos seruatque, fouetque.
Seruanti Ciuem Querna corona datur.

Eadem quoq; de re Iulius Cæsar Scaliger in suâ Farragine de Quercus Viuesianæ dedicatione scriptum reliquit.

Cui Cœlum, cui terra parens, terræque parentis *In Farrag. epigr. 88.*
Parent fœcundo viscera plena sinu.
Hæc tibi pro veteri vitæ mortalis honore,
Et quod seruato fert sibi ciue decus.
Qui das, qui seruas vitam bone Iupiter idem,
Et vitæ, & mortis munera Quercus obit.

D Hæc tamen omnia citrà temeritatis notam in Homine operante intelligenda sunt, nam alia est naturalis fortitudo, alia, ac longè diuersa, est moralis, quià quæ timiditatis, hæc & audaciæ omninò expers, excessus omnes, atq; defectus vitare debet. Præstò igitur erit semifissa Quercus cum humano in fissura lacerto ex allusione ad Milonis historiam symbolicè docens vitandam esse omnem, & quamcunq; præsumptionem; sic enim temerarium Milonis ausum, & Mortem describit doctissimus Kreihing, saluberrimum illud Hominibus insinuaturus Præceptum. *Embl. 99.*

MAIVS NIL VIRIBVS AVDE

Ille Crotoniades famâ notissimus olim,
Per stadium potuit qui Milo ferre bouem.
Robore præfidens, maioraquè viribus ausus
Est auidis factus præda dolenda lupis

Fis-

Fissuram grandis validâ deiecta securi
Forsitan in patulo Quercus habebat agro.
Hanc manibus stolidè cupidus diffindere nudis
Pro cuneo in rimam misit vtranquè Milo,
Nescia sed rumpi, manibusquè potentior Arbos,
Dum partes coeunt, brachia capta tenet
Is frustrà obluctans dum sese exoluere tentat.
Sub Ioue desertus fit miser esca Lupis.
Noscere quemq; suas, res est pulcherrima, vires,
Successusquè; vltrà qui facit, ille caret.

Alciat. Embl. 42.

Magnam insuper Animæ cæcitatem Graphicum Trabis oculo admotæ patefacit argumentum; illa etenim mens cœca est Hominis, qui malefacta sua grandia sub oculis ipsis cernere non vult, & minimas aliorum festucas defectuum seuerè iudicat; ad quos scelestos dicta sunt Euangelij verba. *Quid vides Festucam in oculo fratris tui, & Trabem in oculo tuo non vides? Eijce primum Trabem de oculo tuo, & tunc prospicies, vt educas festucam de oculo fratris tui.* At hanc Animæ lippitudinem vnicum potest sanare Collyrium. Hanc spiritus cæcitatem vnicus valet tollere splendor, sola nimirum consideratio, quod nos Mysticè tanquam Arbores in hac viuentium syluâ

Diui Matthæi 7. D. Lucæ. 6.

NON SEMPER VIREBIMVS.

Hadr. I. Embl. 38.

quandoquidem -- *tacitis cuncti exarescimus annis.*

Quod vt exhiberet, & doctissimo comprobaret Emblemate Clarissimus Kreihing antedictus, Ethico-politicam suam Chelm ità pulsauit

Embl. 157.

Stat vetus arescens vegeta inter ROBORA QVERCVS
Deciduis ramis & propè calua comis.
Quin ramorum artus subtus, defectaquè succo
Multa ad radices arida membra iacent.
Ipsa & perpaucas retinens in culmine frondes
Parte sui exiguâ, cætera sicca, viret.
Ast ingens fuerat ramis ingentibus Arbor,
Maior in vmbrosis, nec stetit vlla iugis.
Grata olim æstiuum pecori depellere Solem,
Frondequè sub densâ condere Luscinias.
At nunc excesam paulatim longa vetustas
Opprimit, atque animâ deficiente necat.
Sic omnes tacitis pedetentim occumbimus annis,
Inque necem occulto tendimus vsque gradu.
Quin iuuenes abeunt lento cum tempore vires,
Semper & ex nobis mors sua lucra capit.
Quid vegetis igitur stolidi confidimus annis?
Et frustrà serò quærimus esse senes?
Omnibus (ah miseri) veterascimus vsque diebus,
Atque senes fieri cogimur ante diem.
Nec formosa iuuat, Venerique æquata venustas,
Nec vis, nec pietas, ingenijquè vigor.
Tendimus, & trahimur, sponte, inuitiq́, mouemur,
Et properant iuuenes ad seniora dies.
Quin veluti limâ vires raduntur, & anni,
Nec, quod præteriens abstulit hora, redit.
Nil stabile in mũdo est, morimur quoq; quãdo viremus.
Omnis VT ARESCENS DENIQ; QVERCVS *Homo est.*

Sed probos Hominum mores extollere, prauosq́; corripere sensus eorundem mysticis, atq; moralibus fortius vrgeamus considerationibus.

MYSTI-

A

MYSTICA, MORALIA.

FOrtitudinem à Quercu mysticè repræsentari propheticum illud nos docet effatum *Fortis ipse quasi Quercus*; quia neruis non solùm, & ossibus ligneæ suæ carni Arbor hæc nititur solidissimis, sed radices in Tartara quodammodò mittens, nullam timet mundanam, infernalemq; potestatem, vt à nullâ diuelli, conteriuè omninò possit aduersâ vi. Humanam referre quoq; potest vitam Quercus, virtutibus omnibus exornatam, quod veteribus non displicuisse Sapientibus Goropius Doctissimus Vir asserit. *Credimus* (scribit ille) *Quercum Tesseram eius muneris præseferre, quo nullum maius à Ioue nobis dari posse veteres omnes existimarunt*, &c. *Quercus ergò sit vitæ, siuè liberationis à morte signum, quàm quia solus Iupiter præstare potest Ioui fuit à priscis consecrata*.

Amos. 2.

Io. Gorop. in Gallicis l. 5. p. 130.

B Et quià profundissima Quercus eadem radicatio fortissimum robur Arboris indicat, & hoc etiam superbiæ symbolum esse posset; ideò bonis fortunæ, quæ superbiam in nobis, vt plurimum causant fidendum non esse, nostræ considerationi obtulit natura in hac Arbore, nam, vt ait ille *Sacra Ioui Quercus firmis radicibus hæret,*
Huic tamen arentes decutit aura comas.

Cum identidem à confœderato ventorum impetu in partes quandoq; fracta deijciatur, hinc maius humilitatis sequendæ motiuum nobis est desumendum. Ad rem moralissimè admodum præclarus ille Lusitanus seriò ludebat.

Reusn. in Pomar. Poet

Fidere fortunæ nolit Mortalis, & vndè
Vectus ad alta memor, vitam sic temperet omnē,
Ne subitâ inuadant inopinum clade procellæ,
Nam plerunquè vides antiquo Robore Quercū
Viribus arctoi pronam succumbere venti,
Quamuis illa altè radices egerit olim,
Et luctata diù victrix certamine longo
Persistens patrio tendens sua brachia cælo.

Hermicus Caiada ecl. 8.

C At illa Quercus durities, asperitasq; ligni, & illius in specie, quæ contrahitur, maiorq; fit in eadem Arbore sita in loco, quo radij solis non pertingunt; inexorabilitatem, seù indomabilem feritatem illius Hominis designat, qui à Sole Iustitiæ auersus, durissimæ ceruicis euadit, nec alios quam impietatis fructus edit, qui flagitiosæ solum obscœnitatis ad pompam Glandem refert spurcissimam.

Foliorum mox casus, è Quercuum corpore, & ramis, stipitibusquè si tempore fiat debito, & secundum Naturæ leges eueniat; Hominē suâ sorte contentum, & minimè tenacem, & nequaquam superbientem admonet, vt liberè, libenterq; mundi contemnat delicias, & necessarijs solùm ad vitam prorsus acquiescat; alioquin desidioso sub titulo internorum bonorum spoliationem incurret irreparabilem, luctuosaq; lethi præda fiet. Magna, & condensa Quercus Diuinam Iustitiam edocet esse timendam propter Quercum, cui appensus remansit Absalon iusto Dei iudicio interfectus, vt sacræ perhibent literæ; *Dumq; adhuc palpitaret hærens in Quercu cucurrerunt decem Iuuenes Armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum*; Filijs enim perditis, inobedientibus, & in proprios Genitores horribiliter sæuis mors celeri appropinquat gradu, ijdemquè Diuina non possunt effugere effata. *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam; vt sis longæuus super terram*. Laudabiles secundum naturam fructus omnes non nisi vitalitatem efficiūt.

D. Chrisostomus de pœnitentiâ

2. Reg. c. 8.

D

Exod. 20

Arcadicę ideò Quercus fructuosissimæ morali hominum Palato delicias veriores optimorum præceptorum dispensant; Glabricies namque, & læuitas fructus, atque continentis capsulæ scabrities, virum designant prudentem, atq; perfectum, qui pœnitentiæ aliquantum asperæ in capsulâ, temporalem propter macerationem lætus interius, & hilaris ob spiritualem consolationem, cum bona conuersatione, & cum actionum constantia existens, felicitate fruitur, quæ virtutibus ipsis debetur. Et ideò Quercus à Iustis Hominibus possessæ dici possunt Diuini Honoris, atq; veræ Consolationis effectrices, quemadmodum Quercus conuallis [Illustris idest Querceti, propè quem locum Abraham secessum quærens primam Aram Deo erexit, & vbi Iacob illius Nepos ex Mesopotamiâ rediens Aram quoq; ædificauit; quæ propositio veritatem nacta est apud.

Berchor. in reduct. Moral. l. 12 cap. 130.

Genes. c. 12

omnes gentes, vndè inter Græcos Hesiodus ità differebat, Deos videlicet Iustis concedere, vt eorum Quercus in altioribus ramis glandes ferant, in medijs autem apes recipiant; sicuti à contrariò Quercus simpliciter fœcunda, procera, fortisq; ad ipsas minimè relata virtutes, sed præcisè, atq; disiunctim considerata, & ad nullos vsus directa, diuitias temporales, atq; profanam, & secularem doctrinam indicat, in illisq; peruersa iudicia, impietates, atq; scelera, in quæ de facili potest illius possessor incurrere: Illa eadem est potius dicenda Quercus Basan, hoc est ignominiæ, & Idolorum, longèq; differt à Quercu Tabor, quæ terrena despiciendo, cœlestia tantùm desiderat, ob idq; internę claritatis lumen acquirit, & à Quercu Mambre, hoc est *sublimitatis*, habitus virtutis. Quam clarè, quamq; perspicuè nos instruit Quercus illa, sub quâ Iacob Patriarcha Israeliticus inaures propriæ familiæ abscondit! quià non absimili ratione cogitationes omnes inanes nobis profundissimè sunt sepeliendæ, simulq; obliuioni tradendæ mundanarum rerum illecebræ, vndè habeamus aures audiendi, hoc est legibus, & Principibus obtemperandi. Ità felicissimè considerare nobis dabitur cum Angelo Iehouè, qui Gedeoni Lucum Baal destructuro signum victoriæ in vellere dedit sub Quercu Ophræ, hoc est sub Arbore salutiferâ veri Iouis, quæ nil aliud est, quàm Crux Sanctissima Seruatoris nostri Iesu Christi Filij Dei; ipsa namq; certissimum est Præsidium, dulceq; Decus Fidelibus, vnicumq; Laborantibus Labarum: & hanc Sanctissimam Crucem ex Querneo ligno fuisse fabrefactam, & consequenter Quercum fuisse Arborem vitæ, euidentissimis rationibus eruditissimi comprobarunt, demonstraueruntq; Viri, vt Doctissimus Lipsius, Clarissimusq; Frat. Ang. Rocca Camers Episcopus Tagastensis; percelebris item Iacobus Bossus, & Alphonsos Ciacconus omnes ex professo scribentes de Cruce, alijq; innumeri, qui oculari mediante inspectione particularum Ligni Sanctissimæ Crucis, affirmant illud Querneum dignosci. Quibus ego quoq; subscribam, cum hac Arbore nulla magis obuia fuerit in Iudæâ. Quo fit, vt tot Quercus, & Querceta in sacris celebrata legamus. Addatur lignum hoc fixuræ aptissimum esse, quippè quod solidum, vndè Roboris nomen quoq; promeruit. Insuper vix quicquam materiale durabilius est Quercu, cuius lignum annorum centurias incorruptum durat. Ita sunt Sanctissimæ Crucis fragmenta, quæ hodie visuntur à carie, & teredine immunia. Propterea Quernum lignum grauissimum est. Hoc quoq; euincitur de Sanctissimâ Cruce, cui ferendæ humanas Christi vires non sufficisse ex eo cognoscimus, quod illi adiutorem quæsiuerunt. Hinc Abraham sub Quercu Mamre vitulum offerens, mysticè nos monet, vt sub Cruce Animam nostram Deo offeramus. Hinc Iosue sub Quercu, quæ erat in sanctuario Domini deposuisse lapidem fœderis cum Deo initi, vt populus maneret in cultu Dei, & verâ religione, significabit sub Cruce Christi initum esse fœdus æternum inter D. O. M. & Ecclesiam de perpetuò seruandâ Christianâ Religione. Hinc prætereà discere possumus in nouâ lege veram, & omnium optimam, diuinissimamquè frugem inuentam, seù potius Christianorum cuius gratis concessam, quam nobis fructificat Euangelium: vbi vetus illa Lex a Mose Iudaico Populo proposita Quercuum vmbram, & Glandes in victum priscis concessas symbolicè relatas habere potest. Audiamus quantâ elegantiâ, & pietate id expresserit Claudius Minos hoc epigrammate.

Glande Patres aluit Quercus, Fagusq; vetustos:
Sed modò non cibus est, proficit vmbra tamen.
Glandibus antiquis tantum fuit vsa vetustas:
Frugibus inuentis vtimur; at quid id est?
Tradidit in sacro quæcunque Volumine Moses,
Glans erat, & veterum pabula prisca patrum.
At largitor opum fruges inuenit IESVS:
Et mistâ paleâ plurima grana dedit.
Vmbra licet nobis lex sit vetus, atque Prophetæ:
Sed noua Lex CHRISTI verior esto cibus.

Immò concludi potest infallibiliter non posse ab alio melius, & Præceptore, & Libro Virtutes omnes addisci, quâ ab integrâ Quercu, & illius sigillatim perspectis partibus; ad cuius studiosa obsequia, pergratosq; ad amores nos benignissimè inuitant eiusdem viuę Veritatis verba: *venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Vndè bona quæcunq; præsagire haud inaniter poterimus, & ità de Præsagijs Quercuum sermonem instituemus

PRÆSA-

Berchor. red. Moral. l.2.c.130. Serm. 2. Is. 44. Lauret. in syl. Alleg in V. Qu. Genes. c.13. & 35. D. Matth. capit. 13. Iudic. 6.

Quercus Arbor Vitæ. Alph. Ciacc. lib. de sign. S. Cruc. cap. 30. Iust. Lips. De Cruce l.3.c.13. Fr. Ang. Rocca de para. Crucis c.12.

De Triump. & gloriosa Cruce lib.1. capite 6. Ios. c.24.g.

Goropius in Gallicis l.5. sapius D. Hier. in Psal. 55. D. Matth. cap. 55.

PRÆSAGIA.

OPulentiam sinè Virtute suspectam semper habuerunt,& despexerunt,Sapientes, omnes, illamquè noxium vicinum appellauit Sappho. Vitiorum nutricem decantauit Propertius. *Tu vitijs Hominum crudelia pabula præbes.* Infelicitatem esse deprædicauit Euripides; illam odio, inuidiæ,& opprobrijs obnoxiam omniumq; perniciosissimam malorum Philemon obseruauit;

Quid faciant leges vbi sola pecunia regnat? addidit Arbiter ille.

Fructibus onusta Quercus, & veluti ditissima,nisi Virtutem egregiè ramificandi, & se versus Cœlum hilariter erìgendi ostenderit, ab eâ poterit plurium malorum Præsagium heù nimis elici, non enim respondēt vltima primis; primus in Cœlum viror exijt, deinde fructus, quorum consensus erit felicissimus, & omniquaque gratissimus, de quo B dici poterit,

Telluri iussit Deus, vt daret alma virorem,
En Cœlum repetit terreus vndè venit.

Illeque coronarum amplam pergignet materiem Querneam; idcircò coronam cunctis saluberrimam Romani edixerunt Imperatores, vitæque tàm naturalis,quam ciuilis tutelam, & robur indicantem, & ceù stabile bonum facientem secreto quodam influxu, occultâque causalitate mirabili. Rerum insuper naturalium obseruatores accurati, seduliq; peruestigatores nos docuerunt Quercum, de cuius fructibus exeant vermiculi præsagire fertilitatem anni, abundantiamque rerum variarum generatarum ex veterum corruptione,itaut productiones feliciter promoueantur, & euocētur in lucem: Quercum verò, super cuius fructus plurimæ volitent muscæ aliundè surgentes, Bella quoq; futura denunciare posse obseruatum est; muscæ etenim omnia infestant, molestæq; suaptè naturâ sunt: haud aliter etiam Quercum,de cuius fructibus Araneæ multę filis pendentes,telasq; contexentes multipliciter appareant,mortalitatem minari ex malignâ putredine ortam senserunt alij, de quibus araneis venenosam quoquopacto naturam habentibus dici potest quod ***nent nocituræ necem.***

C Quercus Galla in Arbore diù permanens si putrescat, vermemq; generet, vt tradit Albertus Magnus, & in sui medio eundem gerat, futuram hyemem asperiorem prænunciat, & è contrà leuem, si vermis prædictus marginem fructus occupauerit. Item si in altioribus Quercus ramis eruca telas contexuerit leuior hyems expectatur; at si in inferioribus idem præstiterit, rigorosior eadem pars anni frigidissima præparatur. Hæ Gallæ debent ad huiusmodi præsagia eruenda,dum sunt integræ,rumpi; nam cum perforatæ sunt, iam animal indè exijt. Si musca volat, bellum timendum est; si repit vermiculus, annonæ penuria prædicitur; si currit araneus, pestilentia portenditur: His tamen ominibus fides qualis qualis adhibeatur; valent enim ad coniecturas duntaxat suppeditandum vniuersalissimas, atq; latissimas è distātissimis dispositionibus dependentes;nam cum syndrome causarū tam remotarum,quā proximarū attingat effectū,non possunt hîc tutà prædici, nisi cognitis, atq; perspectis quāplurimis, & penè inobseruabilibus rebus.

Præsagium anni glandiferi aliqui desumunt ab annis,in quibus permissa est caro singulis mensibus, idest vbi Pascha Resurrectionis in Mensem cadit Martium à XXII. die D vsq; ad XXXI. vel in Mensem Aprilis à die XVII. vsq; ad VI. Kal.Maij iuxtà versiculos vulgatos.

Pascha bis vndenam Martis non præuenit vnquam,
Vicenam vt qintam post nec Aprilis abit.

Tunc enim Æquinoctium habet Synodum luminarium valdè proximam, quæ non parum conducit ad productionem huiusmodi fructuum. Sed,vt diximus modò, & alias etiam protestati sumus,Præsagia huiusmodi habenda sunt tāquam machinas inanes,maculasq; nubium nobis aliquando repræsentantium aereas bellorum figuras, monstrorumq; effigies Chimæricas; & sicuti non est metuendum ab huiusmodi cœli signis, ità in illis non est sperandum. Vnusquisq; enim ità operetur, vt cum Bonis arcto semper fœdere iungatur, & à prauis dissideat perpetuò; sic quoq; fugit, quæ nocitura sibi sentit Natura,& profutura sectatur, dum cernimus illam Arboribus nunc sympathicam, nunc antipathicam dedisse motionem,de quibus affectionibus mox aliquid est dicendum.

Apud Pindari Scholiasten in 4. Pythiorum.
Propert 3.7
Euripides In Atemena Ap. Stob. Hom.95.
Petr. Arb. in Sat.
Æn. Vicus de Numismatib. l. 2. c.10.n.107
Quomodo bellum, seu pestē indicet Quercus
VVitteberg. inf. sup noc.
Volater. l. 26. comm. Vrban. in Philologia.
Symphor. Hort. l. 26. c. 11.

SYMPATHIA, ET ANTIPATHIA.

QVercus cum Pino Arbore non parua eſt amicitia iuxtà illud Claudiani.

Et comitem Quercum Pinus amica trahit.

Sed hoc in viuētibus truncis,atq; in radicibus,reſpectu forſan alimētoſæ ambarum facultatis,non autem in emortuis lignis eſt intelligendum;nam vtriuſq; illarum ligna conglutinari minimè valent, nec in operibus materiariorum vniri, quemadmodum experientiâ patet edocente Pineum rarum, & leue Querneæ ſpiſſitudini ponderoſæ coaptari minimè poſſe. Nec minus cum Frumento Quercus in alibilitate communicat, vel eandem amicè ſymbolizat, vt ita loquar, cum ambæ hæ plantæ ad panificium ſingulæ in propriâ claſſe principaliter concurrant, in quarum amicitiæ naturalis teſſeram adduci poſſet, prodigioſum licet exemplum, de ſpicis in noſtro Bononienſi agro ſuper Quercubus antiquitus enatis, vt iam in titulo de Prodigijs in Prolegomenis tetigimus; quo portentoſo ſpectaculo Quercus ſe Cereri verè gratiſſimas oſtenderunt, dignaſq; vt earum frondibus conuiuarum inter epulas capita coronarentur, vtq; proprijs cineribus frumentacea grana à puluere putredinoſo vindicarent, nobiliſſimamquè tritici ſubſtantiam integram, incoruptamque ſeruarent. Sic & Quercinum, ac Vitigineum lignum ſe inuicem amant, vnde fit etiam quod cinis Quercicus Vitem à rubigine præſeruare potis eſt, eidemque ægrotanti pari pacto mederi. Nec ambo hæc ligna tantummodò diliguntur ad inuicem, ſed inter iſtarum Arborum fructus, non paruipendendam notum eſt intercedere ſympathiam, illamq; fortè radicaliter, ſimilemque relationi, quæ potum inter, ac cibum contingit; tradunt enim vineam plantaturo Querneam glandem contuſam propaginum, & plantarum vitiginearum locis imponi debere ad meliorem Vitium radicationem, atque ad vini exinde colligendi bonitatem, ac conſeruationem. Conueniunt pariter Quercus, & Lotus Arbores ſimilitudine forſan denſitatis ſubſtantiæ, ſi non coloris; vel occultæ alicuius qualitatis, quâ mediante morbis quoque permultis opitulari, paſſiuèque ad alia quamplurima ſe poſſunt æqualiter habere. Et hæc licet aquarum perennium amantiſſima videatur, ideoq; carinis nauium cariſſima exiſtat, naueſque vel in terram ſubducendas, vel in altum iactandas imperterritas reddat & infractas, ea nihilominus telluris conſortium, vtpotè ſibi perutile, ac maximoperè neceſſarium haud quaquam reſpuit, magiſque ſe vtriuſq; iſtarum, aquæ ſcilicet, ac telluris, quàm aeris amicam interminabili penè ſuâ longæuitate fatetur, nam terrenis operibus obruta, maximam immortalitatis partem durabili ſuâ perennitate conſequi per autopſiam perhibetur. Apes ſimiliter, & mella magnam habent cum glandiferis hiſce Arboribus conuenientiam, Theophraſto ſic de Robore ſcribente. *Fera hæc Arbos habetur plurimarum. Sin autem, auctore Heſiodo, mella, apeſquè ferat, magis quoquè illud confirmatur. Ergò naſcitur & hîc melleus humor cælo cadens, nec alÿs magis inſidens frondibus.* Et cum mel aerium huiuſmodi ſuper Quercus, & Robora congelaſcens cæleſte donum à Virgilio nuncupetur.

Protinus aerÿ mellis cæleſtia dona ---*Exequar.*

Arbores ita Quercus, & Roboris erunt iuremeritò Iouis Arbores enunciandæ, ſcilicet, vt magis teneat quod ad rem diximus in illarum Epithetis; nam & Iupiter Millichius, vt ab Apibus enutritus, vocabatur ab antiquis. Sed quo libentius & apes, & mella, telluremque & lymphas, ac Bacchum, & Cererem in commercium excipit Quercus, eo intenſiori odio Mineruam, & Serpentes, aliaque permulta proſequitur. Huiuſce rei veritas eluceſcit ex eo, quod vbi Olea iuxtà Quercum plantata ſit, illa continuo vitalitate deſtituitur, & areſcit; ac adeò pertinaciter diſſident hæ Plantæ, vt ſi altera alterius tangat ramos, iſti curueſcere, alioquè inclinare, & reſilire obſeruentur; quinimmò Quercus etiam exciſa, dudumque emortua, inque oliuetum deportata, vel inter Oliuæ radices immiſſa, Plantas enecat, & areſcere cogit. Vnde Ioannes Khuenius in ſuo Zodiaco Medicinæ Antipathicam hanc vim carminibus hiſce expreſſit.

Nonnè Iouis tantum cum Palladis Arbore fertur
Exercere odium, vt ſi proxima ſtet Iouis Arbos

Pal-

In Præfat. l.2. de rapt. Proſ.

Quercus quomodo amica, & quomodo inimica Pini.

Cũ Frumẽto cõuenit.

Quercubus ſupernatæ Spicæ.

Gaud. Merul. de mirabil. l. 4. f.337.

Id. Ib. f.335

Quercus amica Vitis.

Georg. Sabin. in Ouid. met f.9 l.9.

Quercus amica Loti.

Mizald. memorab. centur. 8. n. 84. & ex Africano in Geoponicis.

Quarum aquarum ſit amans.

Feſt. Pomp. & Theoph. l.5. c.8.

Aeris inimica, & telluris amãs.

Apes diligit. *l.3. c.9.*

Georg. l.4. in princ.

Natal. Comes. Mythol l.2. c.1.

Miz. memo. cẽt.7. n.93.

Eſt Oleæ infeſta.

Gaud. Merul. mirab. l.4. f.301.

Colum. l.5. c.8.

Lib. 1.

A *Palladiæ fugiens inimicam arescat, & eius*
Interimant miseram radicum germina Quercum?

Nucem quoq; Iuglandem odit hęc Arbor, & ab hac viciſſim noxiè reſpicitur, quanquam aſſerant alij (fabulentur nec ne parum mea refert) Iuglandem ſeneſcentem in Quercum mutari. Eadem, vt ſe quàm maximè alexipharmacam oſtendat, nedum fructibus hoc multifariam comprobat, ſed & folijs, quibus ad internecionem ſerpentes cõducit ſuper eoſdem coniectis, adeò antipathicè illis aduerſatur. Quercus demum Paſtinacæ Marinæ aculeo tacta exiccatur, & emarceſcit, teſte Nicandro in Theriacis, & Aetio; ſed quod mirabilius eſt, ex tali ictu ſanari hominem prius percuſſum auctores ijdem prodidere: *Narrant quidam* (ſic ſcribit Aetius) *ſi quis caudam Paſtinacæ, quæ ictum intulit, auferat, & in Arborem, maximè Quercum ſuſpendat, & figat, ipſam quidem Arborem areſcere, ægrum autem ſanari.* Quod ſi verum ſit, hinc magis Sympathiæ vis, Antipathiæq; eluceſceret. Sed quid portendant naturales hæ conuenientiæ, vel contrarietates in Quercubus breuiter oſtendamus.

Iuglandem deſpicit.
Gaud. Merul. l. 4. de mirab. fol. 307.
Serpentes enecat.
Cõſtãt. Cæſ. l. 12. de Agricult. c. 8. & l. 15. c. 1.
Paſtinacã marinam odit.
l. 13. c. 37.

B

PORTENTA, ET PRODIGIA.

Portentoſa certè Auis, peſſimiq; vt plurimum ominis perhibetur Picus Martius Quercuum incola Græcis Δρυοκόλαψ, nempe Robori ſecus, cuius augurium ſiniſtrum ab Antiquorum ſuperſtitione fuit ſemper habitum, vnde Lyricus,

Tequè nec læuus vetet ire Picus

& Plautus *Impetritum, inauguratum eſt quouis admittunt aues ---- Picus, &c.*

ideòq; in auſpicijs magni, & diri cognominibus à Plinio meruit inſigniri. Sed quamuis vbiq; fermè locorum penniger iſte penes Æthnicos latam hariolãdi protulerit anſam, non alibi tamen celebriorem in augurijs veniſſe crederem, quàm apud Latinos, à quibus in magnâ ſemper habitus eſt veneratione, cum Romulum, & Remum Romanorum (dixerim) Patriarchas auxilio lupæ dudum aluiſſe crederetur, vndè promanatum quoq; ſentiebant quod tam libenter ſub eodem cælo Lupus, & Picus frequentes verſari conC ſpicerentur. Ille in capite Prætoris Iura reddentis deprehenſus, & occiſus futurum excidium auguratus fuit. Sed nihilominus mala non ſemper hæc auis ominari conſueuit, quin identidem ad bona pariter portendenda conſcendere non valuerit; Legimus enim quod in vexillis Sabinorum inſidens felix augurium fecit. Eiuſdem pariter ominis fauſtiſſimi fuit Aquila poſt rapta de Galbæ manibus Auo ſacrificantis exta ſublimem in Quercum volans, quippè quæ tanti ſacrificuli portentosè denotauit Imperium. Nec minus prodigiator, & portentoſus eſt in Quercu ſerpens Dryinus Δρυῖνος χέλυδρος, longitudine duorum cubitorum, aut circiter, & obeſo corpore, ſquamis aſperrimis, colore ſubatro, nec non & odore fœdiſſimo, de quo Nicander.

---- grauis itquè à corpore fœtor,
Qualem dant madidæ corij præſegmina ſordes,
Quas tereti radunt ab equino tergore ferro.

Is radicibus Quercuum inhærens, circà præſertim Helleſpontum, & ibi tantum ad inſidias viuens, proditorio veneno ſupergradientis plantas pedum verè ſupplantat, dum D illas cute priuat, & dolosè ſimul, ac dolorosè nimis excoriat; quod veneni genus per reflexionem quandam, & multiplicatiuam ſui ipſius communicationem in manus medici curantis pedes alterius excoriati ſenſim extenditur, ibiq; latè ſpatians illas excarnificat: has tamen Quercuum peſtes fugare docet Virgilius,

Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.

vt ſimul arceantur ſæua, portentoſaq; ab eiſdem inferenda ſymptomata.

---- torpenſquè veternus
Ingruit, & crebris acti ſingultibus ægri
Nunc ſimilem felli vomitum, nunc ſanguinolentum
Eijciunt.

Arbor eadem tam feri Serpentis licet innocens, & inuoluntaria mater, vbi fulmine cælitus impeteretur, ac ſi tam lethale venenum non alio, quam ſuperno fuiſſet igne conſumendum, nonniſi mala poterat Imperio portendere, præterquam quod ſceptrum

Aldr. Ornithol. T. 1. l. 12. c. 30.
Picus mali ominis.
Hor. lib. 3. Car. od. 27.
In Aſin. act. 2. Scen. 1.
Pl. l. 10. cap. 18.
Alex. ab Al. d. g. l. 5. c. 13
Picus quãdo boni augurij.
Id. l. 5. c. 25. D. G.
Aquila
Iac. Greuinus de Venenis l. 1. c. 19
Dryinus ſerpens
Aldr. Hiſt. Serp. & Drac. l. 1. c. 14. tit. 4.
Georg. l. 3.
Nicand. in Theriac.

Querneum nouiſſimo Neronis anno de Auguſti manibus excuſſum Imperium Cæſaribus abrogatum diuinitus indicauit. Nec extrà Quercus ſemper euenere prodigia, quin & ipſæ quoq; prodigij nonnunquam loco ſumi reſpuerint. Siquidem portentoſas, & prodigioſas Quercicarum earundem Arborum vaſtitates in Hercyniâ ſyluâ tradit Plinius, quæ cum hiſtoriæ fidem quamlibet ſuperent, portenta meritiſſimè debent in ſuo genere nuncupari. Sic inquit ille: *In eâdem ſeptentrionali plagâ Hercyniæ ſiluæ Roborum vaſtitas intacta æuis, & congenita Mundo, prope immortali ſorte miracula excedit. Vt alia omittantur fide caritura, conſtat attolli colles occurſantium inter ſe radicum repercuſſu; aut vbi ſecuta tellus non ſit, arcus ad ramos vſquè, & ipſos inter ſe rixantes curuari portarum patentium modo, vt turmas equitum tranſmittant.* Sed hæc licet fidem tranſcendere videantur, non ideò tantum admirabilitatis ſibi conciliant, quantum terroris incutit prodigium illud, quod Dæmonibus mediantibus accidit miſerabiliſſimo Publio Romano militibus in Græciâ contrà regem Antiochum imperanti. Hic inſaniâ correptus, quâ vaticinabatur futura, Quercum conſcendens militum multitudini concionatus eſt in hunc modum. *Mihi quidem Quirites, cæteriq́ milites, conuenit vt à lupo ruſo magno vorer hodie, &c.* & paulò poſt acceſſit lupus, quem cum vidiſſet Publius, de Quercu deſcendit, & Supinus concidit; Lupus autem eum laniauit, & videntibus omnibus abſumpſit; cumq́; præter caput omnia voraſſet, montem petijt; Porrò turbâ conueniente, reliquiaſq; tollere, ac vti leges iubebant ſepelire volente, caput humi iacens hoc carmen diabolico præſtigio pronunciauit.

Lib. 16. c. 2. Quercus immaniſſimæ proceritatis.

Phlegon. Trallianus de Mirabilibus pag. 84. 85.

Publij Romani mors qualis.

Non continge caput noſtrum: fas non ſinit illos,
Quos animo infenſo Iouis odit filia Pallas,
Contrectare caput ſacrum, &c.

Quod cum audiſſet multitudo, non leuiter perturbata Fanum poſuerunt Apollini Lycio, ſiuè Lupino, Aramq; eo loco, vbi caput iacebat; tum nauibus conſcenſis, domum quiſq; ſuam nauigarunt: cæterum euenerunt omnia, quæ à Publio fuerant prædicta. Euentuum autem tum bonorum, tum malorum, & tam præteritorum, quàm futurorũ Quercualia ſigna publicè notata iam cenſeantur; De Inſignibus Familiarũ, & Schematibus modò Sermonem habere non incongruum erit, vt Virtutis in laudem cedant, vitiorumq; in opprobrium habeantur, atq; non minus feliciter captentur bona, quàm euitentur mala.

INSIGNIA.

Vetuſtatis, fortitudiniſq; ſimul inſigne nobiliſſimum cum habeantur apud omnes Quercus, & Robur; quæ ex his Arboribus inſignia conflata erunt, quarumuis Vniuerſitatum, ſeù Familiarum nobiles prærogatiuas, & glorias indigitabunt. Ità Cantabri patriæ fortitudinis Monumentũ Robur, ſiuè magnã cum Glandibus Quercum in ſuæ Ciuitatis (quam Biſcayam recentiores appellant) phrenoſchema erexerunt. Sunt etenim (vt libro de Titulis Philippi Auſtrij ſcriptum reliquit Iacobus Maynoldus Galleratus) *populi* efferi, & nullam olim eſſe vitam ſinè armis exiſtimantes. Ideò Romanis diutiſſimè reſtiterunt, vel ipſo Lyrico rem atteſtante, dum nuncupat *Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra.*

Gaſpar Bõbacius in l. inſcr. l'Araldo c. 1. & 2.

Et ſi tandem in Romanorum ſeruitutem ab Cæſare Auguſto redacti ſunt, id non niſi difficillimè admodum, & ſerò factum eſt, eodem Vate ſcribente

Cantaber ſerâ domitus catenâ.

Sed ſi non niſi integra Quercus iſtis placuit, non defuerunt quoq; Populi, quibus pars tantum ſuffecit. Barcinonenſes quippe nodoſa quatuor Ramalia ſeriatim diſpoſita pro patritio ſui Comitatus ſtemmate voluerunt. Scribit Caſſaneus inſigne Auguſtudunenſium Druydum famigeratiſſimorum olim toto orbe ſapientum, & regna regentium, fuiſſe Ramum viſci Quercini cum anguium complicatorum nexu ſub eodem ligno collocato, cui diſtichon ſequens ille pro titulo perappoſitè adiunxit.

Iac. Maynol. l. de tit. Phil Auſt.

Caſſan. Catal. Glor. Mund. p. 1. concl. 58.

Druydæ.

Quærimus in (ſic ille ſcribit) *omnes Druydis inſignia caſus.*
Anguinum viſco relligione ſubeſt.

Sed vt omittamus minus propriè ſumpta inſignia, vt ardentem Moyſis Rubum, Virgam

A gam florentem Iesse, Semidecorticatas virgas virentes in canalibus Iacob, & alia huiuscemodi, ad nostra conuolemus secula, dicamusq; Familiam Roboream Sixti IV. Iulijq; II. Sanctissimorum Pontificum Tiaris illustrioribus, Vrbiniq; Ducatu Serenissimo decoratam, & præcipuè Francisci Mariæ secundi nominis istius Ducis toties celebrati, nec satis vnquam laudati vltimò imperantis, in æternitatem gloriosissimè armatam Robur aureum ramis hinc indè circumplexum, coronis velut Heroicis onustum erexisse. Quamplures alij cognominis huiusce de Robore, seu Ruuere percelebres inueniuntur. Iulianus, atque Dominicus, necnon & Christophorus tres amplissimi ab eodem Sanctissimo simul, & Sapientissimo Pontifice Sixto IV. varijs peculiarium quorumlibet illorum virtutum in præmium temporibus sacrâ purpurâ donari promeruerunt. Eisdem dignitate pariter, & cognomine famigeratissimi fulserunt sub Paulo II. Franciscus de Ruuere, duoq; Iulij, alter sub Leone X. & alter sub Paulo III. aliusq; Iulius Feltrius itidem de Ruuere sub Gregorio XIII. singuliq; Robore in phrenoschematibus muniti maxima semper ingenuæ nobilitatis specimina præbuere, nec tantum splendoris eisdem magnum tantæ familiæ nomen elargitum est, quantum propria quoruncunquè merita B sibi consciuerunt. Robur idem in obsequium Ghisiorum Montium Sydere fulgentissimo coronatorum iterum pullulauit in Vaticano præcelsissima ingrediens Stemmata Sãctissimi Alexandri Septimi Ghisij Optimi, Maximiq; nũc regnãtis Pontificis, quę per duo fortè secula obtinuit sibi familiaria. Cuius me certiorem reddit rei Poema quoddam latinis carminibus exaratum cum hac inscriptione *Suburbanum Augustini Ghisij à Ruuere.* Per Aloysium Palladium descriptum, & impressum Romæ per Iacobum Mazochium anno 1512. in quartâ folij formâ. Familia Rouerella, (cuius gentis fuit Bartholomæus Cardinalis creatus à Pio II.) cum suo virenti antiquissimo Robore in stemmate, dominabatur anno salutis 920. Comitatui *Rigoiestien*, siuè *Eassie* in inferiori Germaniâ cum multis subiectis oppidis, & castris in loco perappositè Roboribus abundanti. A' folijs Quercus Foliani antiquissimi, & nobilissimi Regienses dicti sunt, eaq; folia gerunt in insignibus; hi castrum Querzolæ Anno Domini 1252. condiderunt, è cuius Familiæ stipite gloriosè prodijt Carolus Folianus Berna bouis Mediolani Ducis Gener, & Ottoboni Tertij Parmæ Domini Socer, præcipuis Italiæ Familijs sanguine, & amicitiâ C coniunctissimus. Tres Glandes Roboreas Pontificias Bentiuoli Bononienses, & ij, qui Ioanne II. Bentiuolo Ciuitatis diù Principe extorri facto, antiquissimos nõn deserere lares, gestant in insignibus, quæ submotâ serrâ, loco Imperialis Aquilæ superstant flammis de nouo assumptis. Sic familias diuidere oculatissimus ille Pontifex Iulius II. per optimè nouit, vt Ecclesiasticum solidissimè firmaret Imperium; sic alias quoq; tunc temporis gentes partim extollere, partimq; deprimere in Ramis earundem familiarum parum concordibus sciuit, vt Ciuitatem non multum imminueret, vtq; magnâ ex parte declinaret inuidiam, odiumq; subigeret, & ne nomini cuiquam infensus esse videretur qui solam inobedientiam debellare constituerat. Iulij Tertij P.O.M. Prosapia de Monte nuncupata duas Querneas coronas in gentilitio stemmate gestat; non vnam equidem, sed plures illius sanctissimi viri merita præstolabantur coronas. Petramellaria diù Gallos inter nobilissimis clara stemmatibus à ducentis fermè annis Bononiensis effecta, & in Senatorium ordinem modò cooptata, Quercum, montes, & apes pro phrenoschemate gerit; sat sit dixisse, quod montes, idest excelsa, & gloriosa quærit, & adamat mellifica Quercus. Verum enim verò quomodocunq; sit

D

---- *Robora Numinis instar*

Barbarici nostræ feriant impunè bipennes.

Nos ad id valeat animare Familia de Sfondratis Mediolanensis (cuius alibi quoquè nonnulla tetigimus) nobilis, & peruetusta, atq; etiam Cremonensis, quæ Gregorium XIV. Pontificem Optimum Maximum Orbi concessit anno Domini 1535. ad Summi Apostolatus apicem euectum anno salutis 1590. nam duas hæc Quercus nedum impunè, sed & gloriosissimè quoq; de politicâ syluâ, meritorum bipennibus sublatas in Insigni perinsignes efferebat, & eius speciei, quæ in hyeme sine fronde virentes, validissimos ventorum impetus, niualiaq; pondera grauiora facilè sustinent. Italia exeuntibus, & alia Gentium Phrenoschemata ad hanc rem opportuna scrutantibus, Magnæ Britanniæ Regnũ duas exhibet familias nobilissimas, Amadesiorum videlicet, & Plymoutheorum, quorum sublimes tesseras gentilitias ex Iouis Arbore rami tres argentei, glandium fera-

Gen. 30.

Comp. Hist. Co. Luschi p. 405.

Familia de Ruuere.

Petra sancta de Tess. Gentil. pag. 510.

Sansouin. pag. 100.

Chisij

Rouerelli.

Id. Sanson. nobil. fam. Ital. f. 390.

Foliani

Id. f. 356.

Bentiuoli

Bombacius in Aral. c. 9

Iulij III. de Monte Stemma

Hist. Pōtif.

Petra Mellaria gens.

Claudian. in Paneg. Stil.

Sfondrata nobilitas

Αφυλλος *sine frondibus*

Sfrondatus *per metathesim.*

Sfondratus

feraces excepti venustissimè obumbrant; & præter hos, glandes quoq; tres aureas in Breteuilleorum Insignibus est conspicere. Stemma non dissimile traditur esse Gebuilerorum in Germaniâ, sed suas isti Glandes Querneas gratiosè referunt acceptas à Maximiliano Cæsare; quod quidem factum gratitudinis ergò explicuit Hieronymus Gebuilerus Argentoratensis in libro ab se composito, & edito epitomes Regij, & vetustissimi Sacræ Cæsareæ, & Catholicæ Maiestatis D. Ferdinandi Hungariæ, ac Bohemiæ Regis, omniumq; Archiducum Austriæ, & Auspurgensium Comitum, &c. impressoq; Haganoæ ap. Io. Secerium 1520. in 4.

Gebuileri.

Hoc nos insigni donauit Maximilianus
Cæsar Virtutis cultor, & Ingenij.
Huic igitur grates acturi, Stemma vetustum
Illius hoc libro scripsimus, ac Sobolem.

Sed difficillimum certè foret, licet æquè pulcherrimum, perscrutari originem horum Insignium, causam scilicet propter quam Arbores istæ v.g. Quercus, & Robur, vel earum partes ad huiusmodi fuerint officium assumptæ in erectione, vel in transmigratione Familiarum, aut in earundem exaltatione: vera etenim Insignia Reales Ideæ quædam esse debent ex vnâ, vel pluribus figuris, cuiuscunque substantiæ, vel accidentis, tam simpliciter, quàm mixtim conflatæ in scuto collectæ cum aptitudine aliquâ suprà determinatum colorem, atq; in spatio proportionato, quod Campus vulgò dicitur; suntq; hæc insignia, seu stemmata vulgò Arma, vel Nationalia, vel Officialia, siuè Socialia, Personalia, & Gentilitia, à genere nempè, Munere, Societate, Personâ, Familiâuè dependentia, quemadmodum doctè, atq; fundatè discurrit præclarissimus Gaspar Bombacius noster benemeritissimus Ciuis Nobilis Bononiensis. Sed quàm benè, quàmq; propriè, atq; eruditè causas aperuit Quercualis stemmatis Serenissimi Francisci Mariæ Feltrij Vrbinatium Ducis Sebastianus Regulus Amœniorum literarum in Archigymnasio Bononiensi olim Professor Epigrammate sequenti!

Gasp. Bombac. in Araldo.

In Comm. l. 1. Æn. Virg.

Feltria cur gestet Domus hoc insigne requiris?
Non temerè est: causam percipe multiplicem.
Aurea Saturni veteris dum Regna manebant,
Scis, hæc vna cibus gentibus Arbor erat.
Indicat hæc igitur, proles quà FELTRIA regnat,
Æquanda hæc priscis secula temporibus.
Prætereà priscum solita est de more Quiritum,
Ciuem ob seruatum Querna corona dari.
Hæc ergò apta DVCI est, ciues, Patriamq; tuenti:
Augustas stabat, ceù prius antè fores.
Deniq; quod fortis nitens radicibus altis,
Præcipitis rabiem despicit illa Noti:
Quodq; illi pra est DEVS is, qui præsidet idem
Regibus; & Forti, & Principe digna Viro est.

Rosselettę quoq; Familię inter Gallos nõ incelebris Insignia per duplicẽ cõstitui Quercum, eiusdem gentis Poëta Claudius Rosselettus abundè testatum reliquit, vbi memoratis doctis viris Paulo *Querneo*, & Vincentio *Belloquerneo* cecinit.

Lib. Epigr. Prope finẽ. & 150. & 295. & 327.

Si tibi transuersum laqueare Insignia pandunt;
Si picta è latere est QVERCVS vtroque duplex.
Semileoquè duplex folijs si quinque superstit:
Dic Rossellettæ Stemmata prisca Domus.

Insignium benè cognitorum è Methodo crediderim ego viam sterni ad obscuriora quæque dilucidanda Ænigmata. Hinc Querneis insignibus Ænigmata Quernea cernes, mi Lector, apposita, quæ patienter lustrari à te rogo.

ÆNIGMA-

ÆNIGMATA.

ABstrusissimum Ænigma, decantatissimumq; illud Paradoxon, non Oedipodioniæ, sed Bononiensis Sphingos, cœcum quidem, & huc vsq; inexplicitum forsan, sese offert hîc enodandum scabro de Cortice Quercus.

Athenęus l.6. & 14.

D. M.
AELIA LELIA CRISPIS
NEC VIR, NEC MVLIER, NEC ANDROGYNA,
NEC PVELLA, NEC IVVENIS, NEC ANVS,
NEC CASTA, NEC MERETRIX, NEC PVDICA,
SED OMNIA.
SVBLATA NEQVE FAME, NEQVE FERRO, NEQVE VENENO,
SED OMNIBVS.
NEC COELO, NEC TERRIS, NEC AQVIS,
SED VBIQVE IACET.
LVCIVS AGATHO PRISCVS
NEC MARITVS, NEC AMATOR, NEC NECESSARIVS,
NEQ; MOERENS, NEQ; GAVDENS, NEQ; FLENS
HANC NEQ; MOLEM, NEQ; PYRAMIDEM NEQ; SEPVLCRVM,
SED OMNIA
SCIT, ET NESCIT CVI POSVERIT.

Quod sic carmine vertit Georgius Remus Iuris Consultus

Nec vir, nec mulier fuit ÆLIA LELIA CRISPIS,
Non Hermæ, & Veneris proles, verum OMNIA; porrò
Non Anus, aut Vxor, Iuuenisuè, Incastauè (nimirum)
OMNIA enim fuerat simul, & semel: Hæc neq; ferro
Est sublata, fameuè, venenouè: OMNIBVS illis
(Heu) perijt; nec aquis, neq; terris, nec iacet Astris
Condita, sed quacunquè; locis nempè OMNIBVS illa est,
Non molem, non Pyramidem, non putre sepulcrum
(Narro vera, odi mendacia) at OMNIA, eiquè
Nescio quis struxit non mærens, sed neq; gaudens,
OMNIA quippè simul. Nodus num Gordius hic est?

Mihi tamen Querneus hic Griphus adæquatissimâ, & perquam facili declaratione resoluitur, relictisq; aliorum omnium interpretationibus à Clarissimo Liceto maiori ex parte relatis, nimirum Aquæ pluuiæ; Niobes in saxum conuersæ; Animæ rationalis; Materiæ primæ; Platonicæ Ideæ; Eunuchi; Lapidis Philosophorũ; Trium defunctorum, Amoris; Generationis, Amicitiæ, & Priuationis; Temporis, & Vmbræ; necnon Cannabis integræ culturæ dico *Aeliam, Leliam, Crispim* ex Hamadryadibus vnam fuisse Casaraltulanam, id est Quercui in suburbano agro Bononiensi applicitam, seu inclusam, quæ mollissima simul, & asperrima apparens iam à bis mille forsitan annis inconstantissimos Protei in morem tenens vultus *Lucij Agathonis Prisci* Ciuis tunc Bononiensis Amores ex chao certè, id est confusione Agathoniâ, secundum Platonem, elicitos anxijs curis, & solicitudinibus impleuit; quæ Nympha pessimam propriæ Querneæ Arboris passa sortem ab eodem Lucio, nec Marito, nec Amatore constanti, nec Necessario, neq; Mœrente, neq; Gaudente, neq; Flente monumentum huiusmodi ambagibus plenum reportauit; quas quidem ambages, materialis & ipsa singularis Arbor, cui Nympha insederat altè (dicta propterea ἀπὸ τοῦ ἅμα, καὶ τῆς δρυὸς, id est *simul cum Quercu*) connotabat, vtpotè quæ sinuoso, crispantiq; folio semi deciduo, à cœterisq; variè qualificatis, & constitutis Arboreis membris Botanicum sexum, dein placiditatem Dryos Himeris, hoc est Veriquercus, siuè rigiditatem Dryosagriæ, hoc est Roborei stipitis sui reliquerat obseruatoribus in ancipiti. Cenotaphium porrò istud, Romana vigerent dum tempora fuisse erectum, Romana vel ipsa nomina, puræq; Romanæ Phrases, Characterum necnon Romanorum concinnitates docent, sed seculorum subinde nascen-

O. M.

Plato in cõuiu.

Boccat. de Geneal. D. l.7.c.14.

Io. du Choul de Qu. V. H. c. 2.

nascentium varias propter vicissitudines durioribus agitatum fuisse fortunis illud idem liquidò habemus, cuiusmodi fuisse fertur alicuius innominati hominis auarities sæuissima philosophicum ab hoc lapide lapidem deprædari credens, quæ ipsum primò perfregit; atq; ipsa longissima dierum, & annorum inuida edacitas nulli parcens etiam immarcessibili rei perennitates deuorans omnes, quæ literas magnâ ex parte consumpsit, excisitq;, vndè restaurationem emendicare non semel coactus à loci primæ suæ fundationis Dominis aliquam etiam passus est idem lapis literarum variationem; prædictæ tamen antiquitati non parum fauet Saturnia Iuno loci eiusdem Genius, cum proxima Ciuitatis antiquissima Porta, quâ illuc tendebatur *Iunonia* dicta fuit, post corrupto vocabulo *Gouonia*, quæ hodiernæ portæ Vrbis adauctæ, Mascarella dictæ respondet. Inscriptio Autographi succedanea, quæ ibidem modò legitur, est ea, quam suprà posuimus, à quâ non discordat Ioannis Turrij excerptum antè annos 90. exemplar, de quo sic ille scripsit *Bononiâ, Portâ Mascarellâ egredientibus, primò ab Vrbe lapide offert sese villula Marci Antonij de Volta patritij Bononiensis, in quâ tuum illud reperitur Epitaphium, cuius quidem vetustatem literæ in marmore nonnullæ diuturnitate temporis, situquè, & quasi quadam rubigine corrosæ facillimè per se indicare possunt.* Sepulcrale huiusmodi monumentum *Æliæ, Leliæ, Crispis* à *Lucio Agathone Prisco* positum fuit in Hortis suburbanis antiquissimum iuxtà morem erigendi *casam, aramq; altam*, quem morem innuit Strabo de Cyri Sepulcro loquens. Hîc Cyri sepulturam (Alexandrum intelligens) in Hortis vidit, turrim non sanè magnam, Arborum densitate occultam, à parte inferiore solidam, superiore tectô, & sacello exornatum, quod perangustum aditum habebat, in quo græcum Epitaphium inscriptum memorat, quod sic olim ex *Aristobulo, & Onesicrito* reddebat Laurentius Legatus.

Io. Ant. Bum. in l. antiqu. antiq. Bonon. Alidos. in instruct. rer. Bonon. Turr. in ep. ad Ric. vitũ

Villa dicitur illa Casaralta.

Strabo l. 5. Georg.

Rex Asiæ, Vir, Cyrus eram, qui Perside Regnum
constitui: tumulum nè, precor, inuideas.
Venator, iaculator, eques penè omnia feci.
Hoc vnum haud feci, non potuisse mori.

Libell. Traductor. è Græc.

Ad Æliam Leliam Crispim reuertor, dicoq; illam fuisse nostri subiectum Quernei Ænigmatici cippi, quę omnia, sed per illusionem, *Lucio Agatoni Prisco* videbatur, & nihi verè realiter materialiter erat. Nemini dubium est quod Ethnicorum illis temporibus terrestres Dæmoniaci spiritus, heùnimis frequenter varijs intimè adhęrescebant vocaliter rebus: à quibus miserrimi tunc homines variò, atq; multiplici spectrorum genere decipiebantur. *Sunt enim* (vt grauissimus habet Scriptor Martinus del Rio) *Dæmonum, vt variæ operationes, atq; libidines, sic varia genera; omnes quidem immundi, & mali, hominibusq; sunt infesti &c. reliqui cæteris minus furiosi, ac perturbati demorari cum hominibus in obscuro delectantur, &c. inter quos Dryades, & Hammadryades nominantur, &c. & sæpè visi sunt in species mulierum, aliquando chorizantes, aliquando capillos more fœminarum explicantes, nonnunquam verò cum hominibus loquentes, & varias ludificationes exercentes, & hoc genus non conuenit cum maleficis habere commercium. His fabulæ antiquorum accommodari possunt.* Hæc, & alia plura ille. Sed vt fallere magis possent maligni, & vafri Spiritus illi varijs hominum velut nominibus appellitari, Physicisq; à causalitatibus, vt varios ab hominibus extorquerent affectus, affici volebant; hinc Nympharum Arborearum variæ sicuti species, atq; figuræ apparentes, sic varia nomina efficta fuere, vt legere est apud Poetas, & præcipuè Virgilium.

Laurent. Beyerl. in Th.V.H.T. 3.E.p.303.

Martinus del Rio disquis. magic. lib.2. sect.2

--- Niueo conspecta Peloris amictu,
Puniceoquè sinu Xantho, exertisquè papillis
Nisea, longâquè comâ spectabilis Atte,
Attequè, Opisquè, Orinthiaquè, Thespioquè,
Et niueis Galatea genis, Aretusa lacertis
Idem; at blanda Hyale non lumina torquet
A puero, &c.

C. Lepidius ap. Plin. de Arb. vocalib.

Virg. 4. Georg. & 6. Æn.

Portan. l.2. de Stellis

Sic Arboribus Numen inesse credentes Veterum superstitiosiores ab earundem cęsione stultè abstinebant. Hinc Heri mandata detrectasse scribuntur serui illi, de quibus Sambucus Esculo collocuta mentionem habet apud C. Erasmum Michaelium Lætum.

Ouid. l.1. & 3. de Arte.

Lib.3. Colloq. moral.2

Hîc herus insano similis, ceù percitus æstro
Intumuit, famulosque iubet succidere sacrum

Ro-

A

Robur, & in nostros decernit atrocia ramos.
At verò ista diù suspendit turba periclum,
Horrescitque animis, refugitque capescere iussa:
Quod veterum famâ radicibus abdita nostris
Numina sint, habitentque imis sociata medullis,
Nec violare Deas, aut pellere sedibus audent.

Sed loci possessor minus superstitiose procedens,

---vbi cunctantes horrescere dura ministros
Vidit, in hæc raptâ prorupit verba securi:
Siue Dij hîc habitant, seù subsunt numina trunco:
Iam prostrata solum frondente cacumine tanget.
Nec mora præcipiti me falce inuadit, & altam
Sternit humi Sobolem, nosque à radice reuellit.

Hinc quoq; congaudere, & contristari ad prosperos, vel infelices propriæ Arboris inhabitatæ euentus patet ostentasse Hamadryades; quod pariter, & clarius ex Callimacho liquet.

B — *Callimac. in Hymn. in Delum*

Lætantur Nymphæ cum Quercûs irrigat imber,
Cum frondes cecidêre, gemunt.

Miris insuper illecebris blandiri studebant *Foliati* spiritus hi nequam, vulgò *Folletti*, agricultoribus ipsis, ex quibus aliquot etiam diligere, & deperire videbantur, quemadmodum Nympha, quam Maro ludentem, seù lasciuientem introducit.

Virg. ecl. 3. Palæm.

Malo me Galatea petit lasciua puella,
Et fugit ad Salices, & se cupit ante videri.

Et è contrà execrabantur diris Arborum vastatores modis, velut Hamadryas, quæ Parebij parentem fatali deprecata, & conuiciata est carmine, ex Apollonio.

Apollon. l. 2 Argonaut.

Illa quidem supplex pertristi voce rogauit
Ne Quercum altricem, cui vixerat ipsa coæua
Cæderet in Trunco, Nymphamq; in Stirpe necaret.
Spreuit at hanc demens, primâ ferus ille iuuentâ.
Funestos tum Nympha verò prædicere casus,
Pignoribusq; suis, &c.

C

Et ea similiter, quæ in Thessalum Erisicthonem Cerealis nemoris violatorem vehementer inuecta est, vt inferius habemus in fabulis. Aliquãdo etiam factum est re verá ex Dei optimi maximi iudicio imperscrutabili iubente, vt maligni hi spiritus Arbores, quas obsederant inuiti deserere, atque disijcere coacti fuerint; vt in Historiâ quãdam ab Alexandro relatâ casus, qui Lucanis in montibus Regni Neapolitani accidit, clarissimè apparet, *mox dæmonem* (inquit ille) *& diram illam speciem, Diuino audito verbo, stridore querulo, & vi maximâ, quantum dici potest, ita è conspectu abijsse dixit, vt imminentem Quercum ingenti impetu colliserit, & perfractis ramis, funditùs euerterit.*

Ouid. l. 4. Metam. fab. 11.

Alex. ab Al. D. Gen. l. 4. c. 19.

Hinc facilè persuaderi possumus, arbitror, vnam ex Hamadryadibus hisce fuisse *Æliam Leliam Crispim* Casaraltulanam Bononiensem Nympham, ex eo fortè sic appellatam, quod velox, eloquens, & crispo crine, vel etiam crepidata spectaretur, cuiusmodi fortè sunt Chlamydatæ, & Crepidatæ Statuæ, quæ in Capitolio visuntur, cum ἀιολίω sit polio, concutio, moueo, & λαλιὰ loquelam sonet, & κρηπὶς sit crepida, quæ calceamenti quoddam genus erat Apollinem consulentium proprium. Cuius Nymphæ *Aeliæ* scilicet *Leliæ Crispis* vesanos amores inter blanditias, & minas memorabilem ad Quercus perfractæ, cæsæ, venenatæ, vstæq; casum extinctos ingeniosè describere volens *Lucius Agatho Priscus* præscriptum condidit incertissimæ Amasiæ, cum Epigraphe tumulum imaginarij amoris, atq; mœroris haud ignobile simulacrum, cui & Ædiculam, cœcâ, immo impiâ suffragante superstitione, Aramq; altulam addere ad aliquam saltem numinis crediti præsentiam statuit. Haud nouum herclè tunc temporis erat Nymphis ab huiusmodi Querquetulano esse cessantibus Quercus sacrare, & monumenta, statuas, ædesq; erigere, vbì iniustissima iusta soluentes iisdem sacrificabatur; vt de Græcis Aris Rhodius inquiebat in hoc proposito.

D

Rhod. lib. 2. Argonaut.

---- illic ereximus autem
Aram Sublimem soluentes iusta.

Quod nobis quoque ſolidiſſimè confirmant antiquiſſimè ſcripti Lapides.

Petrus Apianus, & Bart. Amãtius. In libro inſcr. Sacroſãctæ vetuſtatis, &c.

BATINIAE
PRISCILLAE
NYMPHIS
SACRVM.

Nec quod Quercus Nymphis dicarent, improbatum ſinit Benedictus Accoltus Cardinalis, apud quem legimus

Accolt. l. 1. Epigr. 72.

Hanc Quercum Nymphis propriam dat habere Philamon,
Et ſacrat purâ Lilia pura manu.
Venatu aſſiduo feſſum quod Pana canendo
Permulſit, ſancti numinis auctus ope.
Quem ſi notâ iterum recubantem iuueris vmbrâ,
O quæcunque ſacro hoc vertice Nympha lates:
Tunc non flore modò, & pictis celebrabere ſertis,
Sed tenera agreſtes imbuet agna focos.
Spumanteſque dabit pateras, lactiſque, merique,
Sufficiens blandis plena caniſtra roſis.

Nec nouum itidem, inſolenſuè erat temporibus illis veteribus Ænigmatica monumentaria elogia marmore condere, de quibus plurima leguntur exempla, quorum tria tantummodò breuiſſimè afferentur.

Lib. Sacroſ. vetuſt.

D. M.

VERVEX, ET PVERI, PVER VNVS, SPONSA, MARITVS
CVLTELLO, LYMPHA, FVNE, DOLORE CADIT.
ESSE PVTAS MARMOR? LATET HIC CVM CASTORE POLLVX.
MVNVS OLORINO DE IOVE LEDA DEDIT.

Aliud.

HOC AVIA, HOC NEPTIS, NATA, ET MATERQVE, SORORQVE
FRATER, VIR, CONIVX, FILIVS, ATQVE PATER.
MARMORE CONTEGIMVR, TOT IN VNO CONDITA? DICIS,
NE CREDAS, SOLVM CORPORA TRINA SVMVS.

Aliud.

VIXI QVOD VOLVI, VOLVI QVOD FATA VOLEBANT,
NEC MIHI VITA BREVIS, NEC MIHI LONGA FVIT.

Apuleius in Dem. Socr.

Sic itaq; potuit ænigmaticè procedere noſter Lucius, tenebricoſamq; amaſiam in lucem dubiam euocare, de quâ omnia dicere poterat, & id præcipuè quod Anonymus quidam male olim viuens, maleq; mortuus de ſeipſo loquebatur in ſepulcro.

HIC SITVS EST QVI NEC VIXIT, NEC MORTVVS OLIM EST;
NAM MORS VIVA ILLI MORTVA VITA FVIT.

Gouſchel l. 1. Elocut. Sac. Script. Ex Schedis P. Stephanonij à Iuſto Riqu. report. M.S.

Et quia mors, Diabolus, atq; ſepulcrum in ſacris literis ſunt ſynonima, ideò Puteolani cuiuſdã vetuſtiſſimi lapidis ſenſum in hoc noſtro Ænigmate verificatum inuenimus,

AERIOS, TERRESTRES, AQVATICOSQVE CAMPOS INFICIENS,
NEC COELO, NEC TERRIS, NEC AQVIS, SED VBIQVE IACET.

& tali pacto poterat huiuſmodi Ænigma, Ænigmate alio ſuper inducto explicari, ſuppoſito quod Quercus, à quâ receſſerat Hamadryas pro cadauere acceptâ ipsâ ſepulcrali pyramidi, & Caſæ, Aræq; altulæ ſubſtruendæ, & erigendæ materiam ſuppeditarit.

HOC EST SEPVLCRVM INTVS CADAVER NON HABENS:
HOC EST CADAVER SEPVLCRVM EXTRA NON HABENS;
SED CADAVER IDEM EST, AC SEPVLCRVM SIBI.

Hiſtoricam hanc Ænigmatis iam expoſito modò conditi veritatem monumentum quoddam antiquiſſimum noſtris in hiſce partibus repertum confirmat, ex quo apparet per quam dilucidè apud nos fuiſſe familiam Agathoniam, quæ poſt Lucij noſtri notiſſimum tunc factum prænomen à Quercu prædicta lucrari quodammodo potuerit.

Mutinæ modò reperitur.

CLODIA PLAVTILLA
SIBI, ET
QVERCONIO AGATHONI,

MA-

A

MARITO OPTIMO,
ET LVCIFERÆ LIB.
IN FR. P. XX. IN AG. P. XX.

Sat. 215.

Quin & Quercum hæc Familia pro Symbolo habuiſſe videtur, cum in vtroque ſcripti monumenti latere ſculpta videatur Quercus monumentaria quodammodò in acutũ deſinens. Et propterea nulla videtur coniecturæ cæptæ relinqui hæſitatio, quin poſſimus aſſerere Lucium Agathonem Priſcium Quercualis Nymphæ Æliæ, &c. fuiſſe amatorem, &c. In hac eâdem Quercus Polygraphiâ aliud nobis ſeſe offert enodandum Ænigma, nimirum Δρῦς Μαινάς *Quercus Bacchatur*; quaſi quod ipſa Quercus Bacchi velut Antiſtes Mænadum in modum furens huc, illucq; feratur, cum tamen profundiſſimè fixa ſolo immobilitatis compoſitum videatur ſedamen; feras ipſa potius impetentes in ſeipſam ſuſtinet *Alluſère feræ, cui ſubſtitit aduena Quercus.*

Stat. lib. 2. Theb.

Meræ ſunt fabulæ temerariæ Auritas facere Quercus, ideſt auditu prædítas, & greſſibus ductiles *Vndè vocalem temerè inſecutæ*
Orphea ſyluæ.

Calphurn. Poeta Siculus Ecloga 4. cum com. Diom. Guidal. Bonon.

B

Blandum, & auritas fidibus canoris
Ducere Quercus.

Horat. l. 1. carm.

Ænigmatici huiuſce paradoxi Palæphatus græcus, ſed veridicus ſcriptor veram proferet declaratione͂, lacibula ſcilicet patefaciet, & inuolucra explicabit hoc pacto. *Falſus quoq; de Orphæo ſermo vulgatur, quod ſcilicet eum citharizantem quadrupedes, aues, atq; Arbores ſequerentur. Id autem mihi tale quicpiam fuiſſe videtur. Quod Bacchæ furentes fœminæ erant, quæ in Pieriâ Ouium paſcuâ dilaniabant, aliaq; plura mala violenter perpetrabant Quæuè cum ad montana loca ſe recepiſſent, plures ibi dies ſe continuerunt, vbi cum diutius permanerent: ciues ſibi iam ipſis, ſuiſq; mulieribus, ac filiabus mali aliquid ab eis timentes, qui Orpheum accirent mittunt, illumq; rogant, vt aliquid excogitando machinari velit, vt quoquomodo poſſet furentes fœminas è montibus deduceret; qui quidem Orpheus cum Bacchi ſacra ſolemnia ordinauiſſet, Citharæ ſono bacchantes illas demulcens è montibus ſecum deduxit, ferulas quidem primùm habentes, ſed quæ cum è montibus deſcenderent, diuerſarum Arborum ramum ſecum gerebant. Quod ſpectaculum videntibus hominibus incredibilem admirationem afferebat. Nam primò aſpectu illo deducta ab eis è montibus ligna Arbores, quæ re verâ deſcenderent eſſe videbantur. Quamobrem qui talia perſpicerent, ita ſecum dicere conſueuerant Orpheus Citharam pulſans ex monte ſyluam ad ſe ducit, atq; ex hoc tantum fabula ipſa compoſita fuit.*

Lib. de non creden. fabuloſ. narration. interp. à Philippo Phaſianino Bonon.

C

Tertium tandem Ænigma erit de Quercu, mundum elementarem repræſentante in cæleſti quodammodo Viridario plantata, vbi Sol, & Luna duo veluti flores circumferuntur; illud verò ogdoaſtico italico ſequenti ſic exaratur.

Io. Franc. Straparola.

Dentro vn giardin di vaghi fiori adorno
Corre vn fior roſſo, & vna bianca Roſa,
Nè ſi ſtancano mai notte, nè giorno,
E ſplende, e luce ſopra ogn' altrà coſa;
Dodici rami cinge d'ogn' intorno,
Vna gran QVERCIA, che nel mezzo poſa,
E d'ogni ramo grande, e groſſo ch'hà
Quattro ſole, e non più ghiande ei dà.

D

Ænigmatibus quoniam impoſturas adnectere rebus propoſitis vid entur ij, qui aliorum ingenia cnpiunt reddere alacriora, de Impoſturis Quercuum mox agetur, vt literarijs hiſce delicijs grauiores ad ſpeculationes inuitentur animi.

IMPOSTVRÆ.

QVERCVS lignum, quod ſub terris, vel aquis naturalem duritiem quoquo pacto ingeminauit Impoſtoribus anſam prębuit ipſum arte denigratum pro Ebeno diuendendi, quemadmodum non ſemel eueniſſe Venetijs audiuimus; illud certè ſic concinnatum, ementito colore atro, & læuigatum, oculos alioquin oculatos facillimè decipere poteſt, quemadmodum eſt ligni fruſtum, figura pyrami-

Lignum Querc. ebenum mentitur.

ramidali in Musæo publico asseruatum, à Io: Baptista Folilcero Lucensi quondam dono missum Præexcellentissimo, dum viueret, nostro Aldrouando. In Musco pariter Quercino, qui Sphacos, seù Phacos, & Bryon dicitur, pro pulueribus odoratis, cyprijs dictis parandis, imposturam faciunt sordidiores lucriones, assumendo quemcunque muscum album, seù etiam albi ligni teredinosum puluerem, & alia, quæ quidem omni carent intentione vtili, respectu capitis huiusmodi puluceris inspersione roborandi, plurimumq; confortandi. Fungos insuper albos Quercuum caudicibus inhærentes, verumq; Lariceum Agaricum simulantes, imposturarum fuisse materiem egomet obseruaui, qui vicenis circiter abhinc annis, Agyrtam quendam in Officinâ cuiusdam Pharmacopæi ad Crucem Sanctorum, dum officio Protomedicatus fungerer, saccum plenum huiusmodi Pseudo Agarico eidem Pharmacopolæ pro vero Agarico venundare intendentem, in actu venditionis inueni, statimq; damnatâ ad latrinas eâdem infami merce, tanquam inutili, & ad purgandum, vt veri Agarici proprium est, ineptâ, quod ex figurâ deformi, & variâ, insulsoq; sapore, dicto citius deprehendi, ambosq; contrahentes seuerè obiurgaui, debitasq; pœnas illis, vt res exposcebat, comminatus fui. Querneum quoq; lignum, præcipuèq; baculos rotundos tornatos ex eâdem Arbore Quercus confectos, mentiri faciunt Ilicem Arcuarij, grauiori pretio rem contracturi cum colore à calce mutuato, & splendore per læuigationem inducto. Visco similiter Quercino, necnon & Polypodio pariter Quercino supponunt identidem impostores adulterinè plantas alibi natas, idest, vel super alias Arbores, vel super lapides, nam tunc vel inefficaces sunt, vel noxiæ; & malè feriati nimis inauspicatò substituunt *Quid pro Quo*. Tantam innuisse fraudem, illamq; deuitandi normam præscripsisse videntur Antiqui Sapientes, & Poetarum primores, illi viscum iuremeritò vocantes Dryos Hyphear, & isti Quercus sudorem, cum alibi, quàm in Quercu viscum non sit quærendum, illud scilicet, quod *in Quercu tantum, nec in alijs Arboribus enatum à Gallorum Druydibus pro re sacerrimâ fuit habitum*, ad fœcunditatem faciens, nec non Alexipharmacum valentissimum. Coccus vlterius, qui teste Dioscoride, penes Cilices ex Quercubus eruitur, an Coccum *Ilicis infectorium iustè comitari, cum eoq; stare possit in operationibus artis fulloniæ*, vel in ijsdem Tinctorum officinis illius vice substitui, nec nè, diligenter aduertant ij, quorum huiusmodi res interesse potest; idem de Gallâ coloris atri simul cum calchanto effectrice, *num scilicet Galla nostrarum Regionum æquiparari possit aliquo pacto Gallę Orientali, & Septentrionalis quoq; mundi plagæ dicendum venit; & cum Galla Hemeris Quercus inter alias Quercuum Gallas optima sit*, & pro corijs perficiendis aptissima, Plinio auctorizante, cauendum est quoq; circà istam, nè fallaciæ suboriantur. Certè Quercus verior, scilicet Hemeris habet nigredinem suaptè naturâ, & quasi primariò generare, nam & pulcherrima extat auctoritas Eminentissimi Cardinalis Vitalis de *Furno Episcopi Albanensis, sub Paschali secundo Pontifice Maximo*, qui fuit Archiater, & Medicus excellentissimus, in suo volumine de *tuendâ prosperâ valetudine*, his verbis expressa. *Quercus nigredinem generat; nam in eius folijs pomum quoddam nascitur, cuius succus super ferri laminam, seù cultelli expressus, statim nigrescit sicut incaustum. De corticibus Quercus in aquâ coctis fit aqua nigerrima ad tingendum pelles, & ligna, sicut tinguntur in Lasurio. Illi etiam, qui Corni lignum operantur, tali cum incausto partem ligni, vel vasis nigram faciunt quomodo volunt*. Non incongruè proptereà Melandryj nomen sibi Quercus adepta est; virtus enim huiusmodi nigrificandi, vt ità loquar, id effecit: sed Somnia blando nigrore leuia huc aduolent.

[Margin: *Io. Choul. de Qu. V. H. cap. 5.* — Muscum Querc. alijs multis adulterari. — Fungi albi Quercini Agaricum simulant. — *Pl. & Matthiol. ac Io. du Choul.* — Lignum Quercus nonnũquã Ilignum simulat. — Visco, & Polyp. Qu. aliæ plantę supponuntur fraudol. — *Io. Goropius Becan. Gallicor. lib. 5.* — *Lib. 4. c. 43* — Coccus Ilignus ex Qu. cocc. potest adulterari. — Cauendũ ne Galla nostras, & peregrina simul alterentur. — L, 16. c. 6. — Veriquerc. nigrorem generat. — Cap. 283.]

INSOMNIA.

SYlua, nempè Quercualis locus in Somnis apparens tristitiam, & animi perturbationem significat; nam Syluæ tanquam *densa ferarum tecta*, dum dormientium obijciuntur imaginationi, sic illam afficiunt, vt ijdem sibi videantur

Arboribus clausi circum, atquè horrentibus vmbris.

Sub huiusmodi Somnijs indispositionis cuiusdam corporalis initia detegi possunt, cui *mœrores, & infortunia de facili succedant, ita vt quacunq; leui quoq; de causâ durè* vapulet seruus, &c. Seruis itaq; Syluę somniatæ plagas denunciant, & eò maximè quià

[Margin: *Virg. 6. Æn.* — *Id. Æn. 3.* — Quercetũ somniatum quid portẽdat.]

virgæ

A virgæ de ſyluis ad mancipia plectenda cæduntur. Mala pariter important folia Quercuum, quando ab Arbore iam delapſa ſomniata fuerint; humidis enim, ac frigidis humoribus ſomniantem ſcatere denunciant. Et ſi deciduæ Glandes inter dormiendum ſimiliter apparuerint, hæ varios humores, ac eterogeneos, à quibus corpus exagitetur, exiccetur q; ſuperabundantes indicabunt. Sed hæ in infauſtitate ſuâ fauſtiſſima ſunt Inſomnia, quippè quæ malas corporis affectiones indigitando, neceſſitatem illis obuiandi ſuadent. Querneam verò Coronam aliter, quàm ſuprà caput geſtare qui ſomniauerit ſiniſtrum aliquid ſemper, & præter ordinem rerum euenturum ſibi timere poterit, quoniam coronæ ſedes non eſt alia, quàm caput ipſum. Eſculum è contrà ſublimem, elatamq; per ſomnum, & ſe ſurſum inſpicere mouentem, honoris erit prælúdium, conditioniſq; præſentis augumentum, atq; fortunarum elationem, ſublimioremq; famam ſignificare valebit. Quòd ſi rami diſrumpi videantur, damna proindè, ſubſtantiæq; deperditio deſignabuntur; ſin autem fructus copioſi ſomniatam exornent Arborem, ita quoq; lucrorum ſpes non fruſtranda concipi poterit. Viriditas foliorum apparens ſi-B militer in Arbore ſaturâ, nec obſoleti coloris, hoc eſt dilutâ, flauitiemq; referente, hæc hilaritatem innuit, & iucunditatem; vice verſâ foliorum eorundem ſiccitas, & color qualis in Autumno cernitur ante caſum ipſorum, ſubſtantiæ diminutionem, imminenteſq; portendit iacturas. Quercus in ſomnis plantare ducentibus vxorem optimum eſt præſagium, nam liberos procreabunt; mulier enim agrum in hoc ſenſu refert, in quâ plantantur liberi, ceù ſtipites in aruo. Robora ſomniando virentia, ſublimiaque ſimul videre, ſanitatem præſignat ſecundum Hippocratis Doctrinam, & corpus rectè ſe habere, omneſq; circuitus, & exhibitiones ciborum, ac ſecretiones integras oſtendit eſſe. Sterilem è contrà ſomniare plantam, humani ſeminis corruptionem arguit; tunc enim non rigatur optimâ cerebrum humiditate, quali perfunditur in ſomno placidiſſimo, & in ſomnijs earum rerum, quæ iuxtà naturæ leges optimè conſtitutæ erunt, quemadmodum vegetabilia maiora, vt glandiferæ Arbores in eſſe perfectiſſimo; *Somnus* (docebat Ægineta) *animalium facultatum quies eſt, bonâ humiditate cerebrum rigante contingens*. Et quamuis Somnium, vt tradit Ariſtoteles *non ſit opinantis, neque intelligentis paſſio, ſed neque ſentientis ſimpliciter*, attamen eſt imaginatio à ſenſu proficiſ-C cens interno, præter voluntatem, Phantaſma motum. Nil tament peccabunt oculi, ſi Animus oculis imperabit. Sic poſt quietem vigilans naturalia quæq; obſeruet Quercuũ Dendroſophus, & multum, rectèq; didiciſſe cognoſcet; non quidem vt ſitiens æger, qui ſomnians bibit, ſed dum euigilauerit laſſus adhuc ſitit, quià hîc inuitatur experrectus, non dormiens, ad obſeruandum.

Valeſ. de Sacra Phil. c. 30.
Folia, glandeſque de Querc. decidẽtes ſomniatæ quid ſibi velint.
Coronã ex Querc. alibi, quam in capite geſtare quid indicet.
Querc. elegãs ſomni. quid ſignif.
Quid eius folia virentia, quiduè ſeneſcẽtia, ſi ſomnient. deſignent.
Io. Bap. Porta Phyſiogn. l. 1. c. 10.
Arbores in ſomnis plãtare quid, &c.
l. de Inſom.
l. 1. de re medica cap. de ſomno.
l. de ſomnijs
Publius.

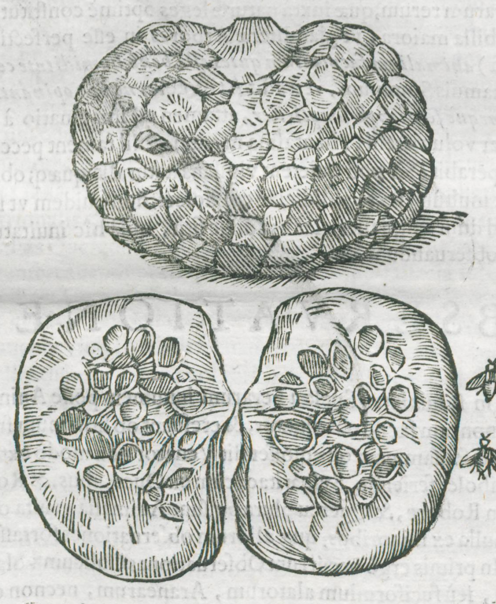
OBSERVATIONES.

Certum eſt in ſyluis inter Spelæa Ferarum innumera poſſe Animalia obſeruari, quæ alibi non tam facilè oboriuntur, & creſcunt ob hominum frequentiam nimium illis infenſam, nam quæq; offendit Venator non modò exterminat fugando, ſed enecat, & abolet feriendo. Syluæ itaq; cum ex Quercubus, & Roboribus perſæpè conſtent, hinc in Robore, & Quercu plura poſſunt Animalia genita obſeruari, quo-D rum quidem nonnulla ex minoribus, quæ aliorum obſeruationes fortaſſis iam effugere, hîc deſcribentur. In primis ergò occurrunt Obſeruationes Culicum volantum, & Ipum, deindè Muſcarum, ſeù fuciformium alatorum, Aranearum, necnon etiam Formicarum, hæcq; Animatia omnia, vel ex varijs, atq; diuerſis onocicidibus, ſeù pilulis roboreis Aſininis, quæ pſeudo gallarum ſunt ſpecies, erumpunt, vel ex ligno earundem Arborum naſcuntur, aut aliò illuc appellunt. Propter varios putredinum gradus in humore excrementitio Roborum variè concreto, poſtquam ad Arboris extima fuit, qui humor à virtute internà protruſus, vel ab externâ Solis, & Stellarum ductus prædictis dedit Animalibus, aut originem integram, vel ſaltem conſeruationem. Obſeruaui aliquando in vetuſtis Roboribus formicarum quaſdam inſolentes ſpecies, quæ foramina, & habitatiunculas diuerſarum figurarum cum ſuis Myrmecijs, hoc eſt nidulamentis verrucoſis ſibi fabricauerant, in quibus admirabilis ſtructura paruis illis forcipibus oris ſcalpellis veluti duobus excauata ſpeciem dabat Domorum, Viarum, Pagorum, & Vr-

Virg. egl. 10
Symphor.
Hor. l. 4. c. 1.
Cornel. Celſus de re medica l. 5. c. 28.
Aldrou. l. 5. de inſectis cap. 1.

bium, quæ ſub legibus Naturæ iuſtiſſimis regerentur, interque huiuſmodi formicas illæ, quæ in minori corporis mole colorem obſcuriorem præſeferebant reliquis ferociores erant; in illis nidulamentis multas exuuias videre erat, quæ ſiuè Senectas ad modum Serpentum proiectas vocare velimus, ſiuè Chryſalidas, hoc eſt ſpolia nuper natarum earundem formicarum, nil refert. Obſeruaui quoq; in quodam folio Quercus in petroſis nemoribus peramplo, & ad modum papiracei cuculli conuoluto Araneam fœminam nigerrimam ventre exactè rotundo acini, ſeù grani vuæ nigræ ſimillimo, rictu minimo, breuiſſimiſq; pedibus ſtabulantem, quam cum indè retraxiſſem, ferro perfodi, & ſtatim prodiere innumeri Araneoli huc illuc, veluti minimæ formicæ rotundiuſculæ diſcurrentes, & tunc magna me cepit admiratio, quæ etiam nunc durat, quomodo poſſit eſſe, vt perfectè efformata ſic Animalia in ventre geſtauerit prægnans illa Aranea, cum, aut ouipara debuiſſet eſſe, aut ſaltem vermipara, informem ſcilicet fœturam vermium inſtar ſeſe mouentem excluſura. Inſectorum Animalium reptilium, volantumque è genere non pauca vidi varijs temporibus è Quercubus prodeuntia, quæ tranſmutationem vnius ſpeciei in aliam fortaſſis ſubibant. Ex illis tamen duas tantum in medium afferre hîc libet; alteram quarum in Autumno anni *1662.* D. Petrus Martyr Malcontentus Bononienſis herbariæ rei ſtudioſiſſimus reperit in mediocris Quercus trunco montano agri Bononienſis; ea namq; erat excreſcentia quædam tuberoſa, & cœcum veluti veſpetum plurimas cellulas continens, in quibus alata inſecta conceptum, viuificationem, formationem, & interitum habuere, inter naturæ mirabilia opera reponenda. Tuber hocce, niſi cædatur, fœtus occidit, quare Cæſaris alluſio Quercui Arborum primæ conuenire videtur, quam Diſticho ſequenti exponere volui.

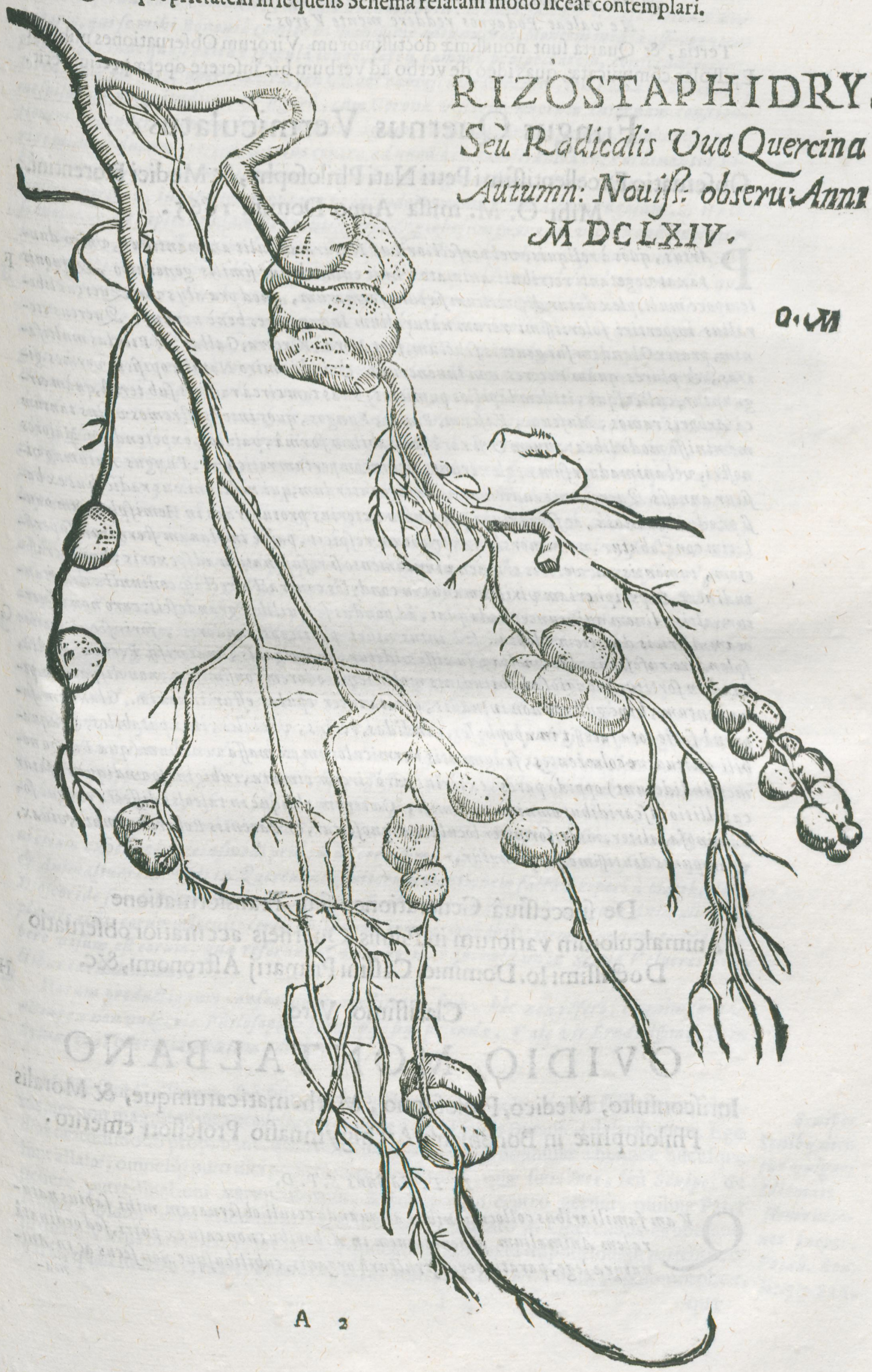
Aligeros edit cæſo de Tubere fœtus
Quercus, vt Arboreum viuat ad Imperium.

Secunda verò inuēta fuit à me ipſo ſub initium Autumni *1664.* in meo oppido ſuburbano accliui in petroſo quodam ſpecu, mecumq; erat ſtudioſus Adoleſcens egregiā apud me literis operam nauatus D. Laurentius de Legatis Cremonenſis. Ea fuit Vua Quercina radicalis inuentu rariſſima, & eius fortè conditionis, quæ nuſquam anteà viſa fuerit, quia iſtius affinis quidem imaginem, & deſcriptionem attulit Gaſpar Bauhinus primus, vt aſſerit ipſe, licet Matthiolus eiuſdem ſimpliciſſimam fecerit mentionem, qui Vernalem, & Æſtiuam eam dixit intus candidam, & exterius purpuream; & Ioannes Bauhinus eandem vocauerit Vuam Antipodagricam ex Solenandro. Sed noſtra eſt Autumnalis, non Vernalis, colore fuſco, tàm intus, quàm extrà, & minimè candido, nec purpureo. Addo, quod hæc noſtra Animalium feraciſſima eſt, cum vnumquodq; granum illius Araneam ala-

G. B. Pinac. ſect.4.tit.V. Q.num.15. I. B. H. Vniu. pl. T.1.l.7.c.1.

A alatam conceperit, & excluserit, foramine rotundo, & non itá exiguo ab eodem Animali excitato, vnde granum illud excauatum ossis cerasorum semine vacui perbellè referret imaginem, cuius rei nullam prædicti Scriptores mentionem faciunt; nobilissimam hanc Quercus proprietatem in sequens Schema relatam modò liceat contemplari.

RIZOSTAPHIDRYS
Seu Radicalis Vua Quercina
Autumn: Nouiss: obseru: Anni
MDCLXIV.

O.M.

De quâ, ad Virtutem eius Antipodagricam alludentes, hæc lusimus. E

Hæc, quæ tam magnum Podagris fert Vua leuamen,
Nascitur ad Quercus, perficiturque pedes.
Quid, nisi nos doceat tumidum calcare Lyæum,
Ne valeat Podagros reddere mente Viros?

Tertia, & Quarta sunt nouissimæ doctissimorum Virorum Obseruationes mihi per Epistolas cõmunicatæ, quas ideò de verbo ad verbum hîc inserere operæ pretium erit.

Fungus Quernus Vermiculatus.

Obseruatio Excellentissimi Petri Nati Philosophi, & Medici Florentini. Mihi O. M. missa Anno Domini 1665.

Partus, quos à reliquis, vel perfectioribus Natura abstulit animantibus, vnico duntaxat vegetanti retribuit animato; huic enim & sui similis generatio, & quouis F *tempore multiplex datur dissimilium fœtura formarum, quod præ alijs vni Quercui liberalius impertiri solertissimi rerum naturalium Indagatores benè norunt. Quercus etenim, præter Glandem sui generis fructum, fert Mora, Veretra, Gallas, ac Pilulas multifarias, & plures quàm Veteres non inuenerunt, & in his miro Naturæ opificio vermes gignuntur, culicesquè; itidem lapillos pumiceos, vuas tam circà radices sub terrâ, quàm circà Arboris ramos, Muscum, Viscum, Panos, Fungos, quos inter postremos vnius tantum meminisse modò libeat, quem & si rarâ spectabilem formâ, palatoq; expetendum Maiores nostri, vel animaduersum neglexerunt, vel incompertum reticuere. Fungus Autumno visitur annosis Quercuum caudicibus adhærere interdum, qui nullis nixus radicibus ex basi prædurâ, callosâ, ac ferè triunciali sensim exterius protuberans in Hemisphærium paulatim conglobatur, nam auersâ, quà truncum respicit, parte in planam sternitur superficiem, tumentis, ac veteris crumenæ imitamento si resupinatum adspexeris; huius crassitudinem, & peripheriam viriles manus in condylos contractæ, rectaq; coniunctæ dimetantur; altitudinem quincuncem adæquat, ad pondus sesquilibre grandescit; caro non Querceam Altricis duritiem adepta, sed intus niuei particeps candoris, forinsecus melleo* G *splendore rufescens, lac, mellaq; suxisse videtur, & vulgaris, maiorisq; Persicæ æmula, eandem sortitur spongiosæ habitudinis mollitiem, odorem consimilem, non dispar temperamentum; hinc gustata non insuauis, optata inter epulas estur innoxia. Glandem supernâ facie tota facessit in apophyses, candidas, rectas, vnciales, inexputabiles, & æquabili altitudine cohærentes, fragmentis Vermiculorum ex massa venalium (quæ Fungo nomen indiderunt) oppidò pares; exterius rarò circum cirrata, rubiginoso vndiquè rufatur capillitio Ascaridibus omninò persimili, Cæterum obliquè in taleolis dissecta exiguè foraminosa, aliter, multiformiter loculata dignoscitur, & Parentis Robore animata, viuax, & impunis diutissimè præseruatur.*

De successiuâ Generatione, seù Transformatione Animalculorum variorum in Pilulis Querneis accuratior obseruatio Doctissimi Io. Dominici Cassini Primarij Astronomi, &c. H

Clarissimo Viro

OVIDIO MONTALBANO

Iurisconsulto, Medico, Philosopho, Mathematicarumque, & Moralis Philosophiæ in Bononiensi Archigymnasio Professori emerito.

Io. D. Cassinus S. P. D.

Qvam familiaribus collocutionibus aliquandò retuli obseruatam mihi sæpius naturalem Animalium generationem in Arboribus non casu ex putri, sed ordinatâ naturæ lege, paratis certâ structurâ organis, cubilibusque, non secus ac in Ani-

ma-

A *malium corporibus; exigis vt scripto etiam tradam, tuisq; subijciam oculis. Parebo igitur,*
simulq; occasionem, quâ in huiusmodi obseruationem incidi, lubens aperiam. Cum sub Il-
lustrissimo Gasparo Carpineo Commissario Apostolico ad Clanis negotia palustris huius
Amnis obseruarem incommoda, accidit vt cum nobili, ornatissimoq; Viro D. Hercule Bu-
trigario, qui se mihi Bononiâ comitē humanissimè adiunxerat, Montem mediâ assurgentem
planitie, vt inde quasi editâ è speculâ longè, latèq; campos prospectarem, conscenderemus.
Ibi enatæ Quercus Tubera multa, seu Globos ramusculis hærentes, ceù Poma ostentabant,
mespilorum magnitudine, & figurâ, cum Coronæ vestigio, quorum internam constitu-
tionem expendere mentem subit. Cultro igitur corticem circumsecans, globumq; inte-
rius minimè durum aperiens, in eius centro, ad quod à circumferentiâ rufæ ordinantur Fi-
bræ, Ouum inueni album Pisi minoris figurâ, & magnitudine. Hunc igitur cultri acie
leuiter aperiens, inueni tenui putamine includere vermiculum album rugosum, & ita in
se euolutum, vt capite caudam ferè contingeret, & gibbosam fœtus in vtero constitutionem
imitaretur. Ouum huiusmodi in omni Tubere (multa enim idcircò aperui) constantissimè
comperi. Verum in quibusdam Vermis loco Muscam reperi hærentibus ad tergum alis, quæ
B *tamen aperto Ouo explicabantur, Apumq; alas fulgore quodam imitabantur, vndè intuli*
Vermem in Muscam transformari, non secus ac bombyx in papilionem, in quo etiam conti-
nuatâ sectione confirmatus sum. Sed & in quibusdam Oua multa seminis papauerei ma-
gnitudine, colore alba, è Muscâ enata deprehendi. Quæq; Oua fœtum excludere alijs se-
ctionibus reperi. Formiculas namq; Ouis prodire, quæ primum paucæ, dilutoque colore,
deinde crescerent, nigrescerentq; & matrem depascerent; hæc enim omnia distinctè in alijs,
alijsq; globis perspexi. Tandem Formicas perforato Tubere in apertum prodijsse, Arbo-
remq; ac Terram percurrere animaduerti. Multa itaq; aperta sunt Tubera antiquiora fora-
mine traiecta, in quibus ni liam, præter Oui disrupti putamen, locumq; rotundum, quem
impleuerat repertum est. Vnde constitit generationes huiusmodi, & metamorphoses in
omni Tubere generis eiusdem Querno contingere, easque non accidentales, sed naturales,
nō secus ac in vtero Tuberis quippe peculiaris organizatio est ex cortice, carne fibrosâ, fibris
ad centrum tendentibus, & Ouo in medio locato consistens. In quo non plures, sed vnus
enascitur Vermis, eodemq; semper progressu in alia Animalia transformatur. Ex tam
C *multis autem vnum reperi, & Illustrissimo Carpinio ostendendum reportaui, cortice tectum*
Arboreo, intusq; consistens ligno tantæ duritiei, vt scindi cultro non posset, & verus nodus
arboreus videretur. Hunc vbì securi non per centrum aperui, ne sectione inclusum læde-
retur animal, Ouum in eius medio reperi cortice ligno adhærente, & in eo Vermem
inuolutum, non secus ac in cæteris, cum certè ibi nihil esse quod putrescere potuisse videre-
tur. Vnum etiam animaduerti, in quo Volucrum quarundam ingenium liceret admirari.
Volucris quippe rostro ad centrum vsque effossus globus quidam indicabat vermem hunc
Volucrum generi innotescere, & eundem sibi escam multo labore perquirere.

Hec vbi D. Vincentio Viuiano Serenissimi Ducis Mathematico obseruata retuli, audi-
ui etiam experimenta eiusmodi pridem à Serenissimâ Celsitudine suâ iam facta. Deinde
& Animalium eiusmodi in Quercubus genitorum mentionem factam reperi à Matthiolo in
Dioscoride suo, nihil tamen de metamorphosi referente. Exinde & aliorum Animalium in
plantis alijs, eorumq; loculis certis obseruaui, mihiq; probabilitatem quandam exinde ha-
bere visum est eorum, quæ referuntur de Arboribus quibusdam in Scotiâ Volucres Fru-
ctibus excludentibus.

D *Harum productionum causas, quas meditatus sum, hîc non refero; eæ enim sunt vt*
altius ex non vulgaris Philosophiæ principijs sint petendæ. Vale vir Eruditissime, & in
Syluas tuas literarium cœtum admitte.

Multæ sunt Gallarum, seù Pilularum Quercualium species, varias formas, atq; figu-
ras, necnon magnitudines præseferentes, quæ à Neotericis Botanicis describuntur. Ego
illas tantummodò proponam, quas obseruaui, & quarum nonnullæ à nemine hucusque
sunt allatæ, omnesq; puto dici posse Gallas monstrosas, quæ suos *Ipes*, seù *Scnipes* de
genere putredinalium vermiculorum, & culicum in centro gerunt, quibus Pater
Auster, Mater verò Humiditas excrementitia alimento in Quercubus exuberans,
in quam Virtus formatrix se se exercuit quodammodo, iuxtà dispositionem patientis, &
varia, quasi ludēdo effinxit. Primò occurrūt mihi Gallulæ, seù Pilulæ Balanomorpheæ,

Scnipes Scnibij dicū tur vulgari Idiomate Homunciones inepti. Vocab. Bon. lit. 5. p. 211.

quæ glandes abortiuæ videntur eſſe,tempore veris præmaturo,& acerbo quodammodò E producta. Adeſt deinde Leuconocicis Quercina racemifera florens, in quâ natura ipſa volumini cuidam albiſſimo, & molliſſimo Goſſipij ad inſtar adiunxit,& ceù conglobauit racemos Vuæ Quercinæ ramoſæ pendētis cum ſuis floribus, quā egó ſic delineari curaui ex Quercu exiſtimans illam exiſſe plenâ perfectiſſimorum in ſuo eſſe liquorum.

Leuconocicis Quercina racemifera florens.

S.Paul. l.2. Corinth. 9.

Fructificat, floretq; ſimul fidiſsima Quercus,
Nonne datorem hilarem diligit ipſe Deus?

Galla alia ſe ſe offert Campanulæ effigie, vel cyathi, & melius fortaſſis Tribulorum, in quibus rudimenta foliorum alarum ad inſtar apparent, vt in figurâ ſuperius in Prolegomenis poſita pagina 163. ſub numero 3. rubricâ Fœcunditatis,& Prolificationis Arborum.

Exhibetur præterea Galla Aculeata, ſeù Armata, tota hiſpida, & inæqualis, aſperitatibuſq; plena, quæ Glandem imperfectam circundare, & inuoluere ſolet; in illâ multas appendices itâ diſpoſitas eſt videre, vt criſtam Galli æmulentur.

1

2

Hercyniam ſyluam vaſtiſſimam, quæ in Baconim, Semanam,Marzianam,Gabretam, & Boemiticam partita,Quercus alere ferunt, quarum materies diſſecta maculas oſtendit vndoſi camelati panni ad inſtar, cuius generis exiſtimari fortaſſe poterit lignū quoddam dictum *Anſcot*,inter Quercus relatum à prȩclariſſimo noſtro Aldrouando,in quibuſdam ob-

A

Anſcot Quercus ſpecies.

obſeruationibus ſuis M.S. ſub titulo *Ligni Anſcot, & Bormo*, ſibi miſſum ab Amico, quod C ex Angliâ receperat, cuius vſum dicebat eſſe præcipuũ apud nobiliores Septentrionales, Anglos, & Belgas ornandi, & veſtiendi ſuos Thalamos in ædibus interioribus, non ſolùm ob ligni eiuſdem ſpecioſitatem, ſed contrà tineas, atq; teredines impaſſibilitatem. Color ligni ad luteum vergit, ſimilitudinemq; præſefert quandam cum ligno Cornicapræ, in quo eſt luteus color magis intenſus, & ſplendidus, quià lignum Anſcot tendit magis ad colorem ligni Nucis recentis antequàm oleum ſenſerit, & maculæ ipſius Anſcot obſcuriores ſunt in medio, ſed in marginibus lucidiuſculæ, venaſque, ſed tranſuerſales ſubtiliores quã reliquæ partes ligni. De hoc ligno apud antiquos nulla inuenitur facta mentio pro materiâ Tabularum ad menſas componendas, inter quas pretioſiſſimæ habebantur illæ, quæ ex Cedro, Cupreſſu, Ebenoq; conſtabant. Acernæ item in pretio erant, & apud Ægyptios Perſeæ æſtimabantur; omneſq; alias ſuperabat materias radix Arboris Trogetes, ideſt Thiæ Plinianæ, quâ nihil criſpius ad opera pretioſiora poterat inueniri; cui ſucceſſere in Germaniâ Fraxineæ radices, quæ varias, & incurſantes venas, quas ibi vulgus *Madratas* appellat, valdè ſpectabiles habent; ſed ſicuti Laconibus ex Robore fiebant, ità poſſibile eſt, quod ex Quercus ſpecie aliquâ D prodierit huiuſmodi lignum, cuius delineationem cum titulo ſimpliciter Anſcot Quercus ſpecies, & nullâ aliâ inſcriptione inuenimus, vndè hæc illi adijcienda verba, quæ potuimus accõmodatiora neceſſarium duximus, hinc indè petita, & præcipuè ex Symphor. Hort. l. 18. cap. 5. Plinio, &c. Sed Tygrinas, & Panterinas maculas in lignis nos Bononienſes minimè emendicamus, peregrinis ab Arboribus cum Oleas, & Nuces Iuglandes habeamus, in quarum Arborum lignis ſectis maculæ innumeris variatæ modis, & figuratæ, ceù quædam artificioſæ picturæ emergunt, & mirabilem ſe dant in conſpectum. Hinc abſit

Ex T. 21. obſ. 886.

Pl. l. 16. c. 6

---Fama loquax, quæ veris addere falſa
Gaudet, & è minimo ſua per mendacia creſcit.

PRO-

PROVERBIA.

FRequentius Quercuum, Roborumuè Attributum cum ſit Durities, dum duras inter Arbores iſtæ duriſſimæ ſunt; hinc etiam maior Prouerbiorum ad eas ſpectantium copia deſumitur. Ità QVERNA CONSILIA fuerunt olim in Prouerbio, & ſunt ea, quæ firmis rationibus ad bonum nos inducunt. Hæc nobis conſilia ſtabilitate ſuâ Quercus inſinuare vidêtur, quaſi arcano quodam ſermone ſtabiliter Deo ſeruiēdum prædicent. Quid enim vnquam proficiet in Lege Domini, qui ſtabilis non eſt? Nihil profectò, cum in dies in ipſâ non progredi, ſit recedere. Hinc diligentiùs corripiendi ſunt, qui moralia hæc Quercuum documenta non intelligentes, in viâ Virtutum delaſſantur, & ab eâ deflectunt, inaniter quodammodò, & temerariè iactantes ἅλις δρυός, hoc eſt SAT QVERCVS, ac ſi dicerent ſe Querneam ſatis ſeruaſſe probis in moribus firmitatem. E contrà qui miram hanc Quercuum Doctrinam perceperunt, nunquam ſatis laudandos ſe reddiderunt. Sit in exemplô Mellifluus Doctor, qui QVERCVVM verè DISCIPVLVS tunc dici promeruit, cum humano quouis abſq; præceptore didicit in ſolitudine, quæ ab alijs diuturno, & non intermiſſo labore in Vrbibus, & famigeratiſſimis ſub Profeſſoribus percipi nequeunt. Nec obijciatur quod NONIAM QVERCVS LOQVATVR ad hoc vt docere poſſit, & ſibi diſcipulos inſtituere. Dicam enim quod, ſuperſtitioſis DODONÆ RESPONSIS apprimè deteſtatis, id innocenti Natura docet idiomate, quod nec humana facundia valet exprimere. Sic quod phyſicè nequit, ethicè abſoluit. Hoc pacto Sapientiæ mel in Quercubus eſt reperire. Sic gaudet Natura, vt quidquid admirandâ naturalium proprietatum linguâ noſtram ad vtilitatem cæteris in creaturis ipſa fatur, ad actum à nobis traducatur. Ex aduerſo dolet vbi quod dicit perfectionem in ſuis effectibus, in noſtram imperfectionem conuertimus. Sic Homines agant, vbi duriſſimam Quercuum naturam moribus induunt intractabilibus, quaſi EX QVERCV, AVT LAPIDE NVTRITI forent; Ita pariter operantur qui non humana, ſed lapidea iactant viſcera, miſericordiâ expertes, vt non nutriti tantùm, ſed E' QVERCVBVS NATI videantur. Nam (præterquam quod id in hominem obſcurum genere quadret) prouerbiali quadam hyperbole nutritus is, vel natus ex lapide, ſeu Quercu dicîtur, qui miſeros fouere, paupereſq; nutrire negat, vt de diuite illo epulone Nazianzenus habet.

Cic. ad Att. — *Nouar. T. 2. Adag. 3076 n. 2154.* — *Rhenatus Choppinus in Elog. D. Bernardi.* — *D. Greg. Orat. 38. id. 11. in Iulian.* — *Nouar. Adag. 337.* — *Monoſ. l. 7. p. 345.* — *Albertatius epitom. Adag. 435.* — *In Iamb. carm. 23.*

Æquè, quis enim hoc ferat
Vel mente præditus
Haud ſolum, nanque nutrijt
Me QVERCVS, AVT LAPIS.

Quod non tantùm ex inclinatione naturali, corporiſq; temperamento procedit, ſed ex prauâ, quod peius eſt, nonnunquam emanat conſuetudine, ſub quâ, velut incultâ ſub tellure, mores ſenticeſcere coguntur. Sic Hector Achillem alloquebatur, tanquam ſibi nimis trucem, & inflexibilem ὡς γεγεννημένον ἐκ δρυός, καὶ πέτρης. Mitius itaq; cum pauperibus, & infelicibus agendum eſt, vt NON A' QVERCV, NEC A' PETRA videamur oriundi. Primam horum dictorum originem ex ſequentibus Ioannis Tzetzæ carminibus Politicis ad verbum è Græco traductis eſt obſeruare.

Chiliad. 9. n. 288.

Antiqui ſimpliciſſimi exiſtentes hominum
A QVERCVBVS, atq; PETRIS exiſtimabant ESSE NATOS,
Omnes quot quot ante ipſos erant in hominum genere,
Quemadmodum Homerus Hectorem dicentem inducit hæc
Ad Achillem non opus &, quæ EX QVERCV, ATQ; PETRA
Dicere me, vt dicunt Virgines, atque Iuuenes,
Carmina autem ſic ſe habent, ſi rectè dicantur:
Non enim ſanè eſt A' QVERCV, NEQVE A' PETRA
Vt fabulantur Virgo, atque ephebus.

Quod deſumptum videtur ex Homero canente.

οὐ γάρ ἀπό δρυός ἐσὶ παλαιφάτου, οὐδ' ἀπό πέτρης.

Hom. Od. T.

Vulgò autem apud nos hoc Prouerbium ſonat *Non ſiamo nati d'vn Zocco*; quod ſi contingeret intelligi per ordinem ad intellectiuam alicuius potentiam, poſſet hanc ſubire interpretationem, ſcilicet illum non eſſe craſſioris illius Mineruæ, quam ſtipites metapho-

A phoricè denotant, & ideo EX QVERCV EFFICTVM minimè dici debere, ſicut nec ANNOSA DVRIOREM QVERCV, quod in eos iactatur, qui duriſſimæ ſunt ceruicis vel ad intelligendum, vel ad quidpiam aliud agendum, vt illi ſenes inexorabiles, à quibus parum eſt ſperandum gratiarum. Vtcunq; tamen ſit, ad deſignandam ſenum iſtorum pertinaciam non facile flexibilem, non poteſt illud efferri, ſcilicet CVRRERE QVERCVS; nam difficile quidem eſt duram ſenis obſtinati flectere mentem, ſed non impoſſibile, vt eſt quod *currant Quercus*, quod non niſi pro impoſſibili re prouerbialiter dicebatur antiquitus, canente Petrarchâ.

Ouid. l. 13. metam.

---- dum currere Quercus,
Saxaquè mota ſono, blandoſq; videbimus Vrſos.

L. 3. ep.

Sed quantumuis ſint difficilia negotia non eſt deſperandus illorum exitus, multo labore comparandus; MVLTIS enim ICTIBVS DEIICITVR QVERCVS. Et ideò conſiderandum eſt, quod VIRTVS IN ARDVIS magis emicat. Nam ſi magna eſt reſiſtentia Quercus in cæſione, brachium debet eſſe maioris actiuitatis ad cædendum, vndè Pamphilus canebat.

B *Ardua robuſtis Quercus radicibus hærens,*
Extollit ramos quæ ſuper aſtra ſuos.
Ictibus immodicis validæ percuſſa ſecuris
Eruta frondoſum ponit & ipſa caput.

Imo aliquandò compertum eſt, quod illa negotia, quæ primâ facie montes difficultatum præſeferebant, ad feruorem amplectentis maximâ cum facilitate peracta ſunt, & ſic QVOD IN FORTISSIMAM QVERCVM CREDEBATVR EVASVRVM, VIX IN TENERRIMVM VIMEN COALVIT. Et ſi de fortunâ tolerandâ ſermo haberetur, cum illa non minus ad extollendum ſit inſtabilis, quàm ad deprimendum, non admodum duraturas illius vices animaduertimus dicendo NON SEMPER VENTIS AGITANTVR QVERCVS, pro quo noſtrates habent *la fortuna non ſtà ſempre doue ſi pone*, nempè *Quò ſiſtit, non ſemper habet fortuna manere.*

S. Petr. l. 6. epiſt. 47.

Quarè finis quoq; malorum expectandus eſt; nam --- *Dabit Deus his quoq; finem.*

Extat de hoc pulcher apud Lyricum locus huiuſmodi, quum ad Valgium ſcriberet.

C *Non ſemper imbres nubibus hiſpidos*
Manant in agros, aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ
Vſquè; nec Armenijs in oris
Amice Valgi, ſtat glacies iners
Menſes per omnes, AVT AQVILONIBVS
QVERCETA GARGANI LABORANT,
Et folijs viduantur Orni.

Horat. l. 2. carm. od. 9.

Nec inuenuſtius idem probat feſtiuiſſimus Poeta Cremonenſis Ælius Iulius Crottus, vbi Caſus vires memorans, ſi Potentes identidem deprimi animaduertit, Humiles quoque extolli obſeruat.

Vt ſternunt veteres Ornos, & Robora dura
Terribilis Boreas, Terribiliſquè Notus
Alteruter dum ſerpit humi mox dulcibus auris,
Et turgent violæ, tollit & Hybla comas;
D *Sic Regum fortuna domos, ſic proterit Aurum,*
Sic humilem ex humili tollit in aſtra iugo.

Crottus 3. Stromat. 3.

Non magis ergò proſperæ fidendum eſt fortunæ, quàm aduerſæ illudendum. Vtq; in illâ temperandum eſt; ſic & in iſtâ Animi robore vtendum. Sed eò facilius conculcabimus fortunæ tyrannidem, ſi Lynceis prudentiæ oculis vtemur. Sicut enim Lynceus ex Pindaro, vel PER TRVNCVM QVERNVM INTVERI poterat, aut intrà terræ viſcera oculis penetrabat, adeò acuto pollebat viſu, Ità nos omnia, tametſi aliàs imperceptibilia proſpiciemus, aut ſaltem ſi repentinæ ingruent calamitates, æquiſſimè ferentur *O' quantum eſt ſubitis caſibus ingenium!*

Miſeri qui hoc iter non obeunt, & aliquid ſine fine petentes, vel identidem ab eodem mutuò poſtulantes hoc dicto ablegantur ἄλλην δρῦν βαλάνιζε, ſcilicet aliam Quercum excute; & ad ipſorum quemuis meritò dici poteſt QVERCVM DOLAS, nimirum duram

Io. Tzetz. Chil. 2. num. 48. Monoſ. l. 1. Euſtach. in odyſſ. M. Ang. Monoſ l. 6. n. 111. & l. 7. pag. 339.

duram suscepisset prouinciam, pro quo vulgus noster dicit TV HAI PRESO A' PIGLIAR QVERCIVOLI. Sic ROBORA DOLANTES FABROS imitantur, cum sibimetipsis malum inferendo PROPRIIS HASTAM CRVRIBVS ALLIDVNT. Et ità spe frustrati, Plautinum illud repetere coguntur, quod nempè THESAVRVS CARBONES ERANT, in eos frequentatum, qui indè affliguntur, vndè bona sperabant, non aliter ac qui thesaurum inuenisse credens, in carbones incidit. Quinimò se habent vt QVERCVS CVRVA, NVNQVAM RECTA, è malis in bonos nunquam se commutantes. Tales sunt qui sapere nolentes, verificatum faciunt, quod E'QVOVIS LIGNO SEMPER ALIQVID CVRVVM FIERI POTEST, è bonis in malos, imò è malis in pessimos degenerando. Nec his absimiles sunt, qui Patrimonia sua epulati non nouerunt quàm melius illis fuisset GALLAM BIBERE (hæc enim quià valentissimè adstringentis est naturæ, intimas ventriculi tunicas, nè admodum esuriatur constringit) vt & Lucilius ostendit canens

Ioseph. Albertat. epitom Adag. 139. 233. 1286. 410. Benedict. Curt. Orat. l. 26. c. 12. Sat. 25.

Quin Gallam bibere, ac rugas conducere ventri
Farre aceroso, oleo decumano, pane coegit.

Hoc est parcius viuere, ventremq; coarctare, nè tot dulijs infarcinatus, vitam illis abbreuiaret, & longè prius ad extremum paupertatis duceret, vndè aut nunquam, aut tantum ABORTV QVERCVS AD GLANDES, hoc est longissimo tempore interiecto æs alienum soluunt, Danthes hoc vtens Prouerbio dicebat

DAL NASCER DELLA QVERCIA, AL FAR LA GHIANDA,

Et ea, quæ longo fiunt tempore intelligebat, Arbor enim longæua, vt Quercus est, tardè quoq; succrescit, & prolixas habet ætates; imò licet MVTETVR IN ANNOS, hoc tantum fit, vt rerum vicissitudo, annuarumq; operationum reditus designetur; sicut enim ex folijs Arboreis alia generantur, & alia deijciuntur, sic & generatio carnis, alia finitur, & alia subnascitur. Huc forsan alludit dictum illud paræmiacum Plutarchi QVERCVS FVNEBRIS, quasi continuis prædictis vicissitudinibus hæc Arborea corpora nobis in mentem nostra funera adducant. Eiusmodi est QVERCVS SVSPENDIO ELIGENDA, quòd & efferri solet, cum quid rarum admodum contingens, desperationem inducit, vt *quando* (sic Adagium hoc exponit Albertatius) *aduersus Viros doctissimos scribere etiam mulierculæ præsumunt*, quæ tunc verè in Syluam ligna ferre dicerentur, siuè *lumen Soli mutuare*, doctissimos veluti docere volentes. Potest tamen & illud intelligi de fatalibus calamitatibus, quas sibi Priæsenses imprecabantur, cum enixius aliquid se facturos iurabant τὸ περὶ δρῦν σκότος dicentes, hoc est PER TENEBRAS, QVÆ APVD QVERCVM, intelligentes malos illos dæmones, qui sub Quercubus homines varijs spectris fallebant, & tunc maximè noxios se reddebant, cum quis in pessimas Quercuum Nymphas peccasset. Imò in illos Quercus identidem euertebant, vndè natum videtur quod interdum dicunt, qui post clamores ad verbera in aliquem deueniunt, nempè POST FOLIA IN TE CADENT ARBORES, indè HASTAS ABIICIVNT, nempè causæ diffidentes contentionem relinquunt. Aliàs verò optimi sensus nobis insinuabant Græci paræmiam STVLTVM ESSE INVENTIS FRVGIBVS GLANDE VESCI, dum in nuptijs circumire iubebant puerum spinis, glandibusq; coronatum, cistamq; panibus plenam manu gestantem, qui diceret *effugi malum, & inueni bonum*. Cererem ideò in Deam sibi adsciuerunt, quià à glandibus ad bonas fruges humanum genus reuocauit. Quod moraliter exponens Ioannes Ortelius Cyenocomæus ad eos transtulit, qui scriptis mediantibus animos à vitijs ad virtutes trahunt. Quod cum præstiterit Nicolaus Reusnerus Reorinus longè multijugus Poeta, & I. C. ac Ethicus, de illo cecinit

Epit. Adag. 1342. & 630.

Adagio 1090.

Cic. pro Muret. Albertat. ad. 512

In Epigr. ad Embl. Reus.

Si Diuos æquant, nocuæ qui pabula glandis
Corporibus mutant vtiliore cibo:
Dic a naturâ menti qui pabula promit
Virtutum, poterit nonne referre Deos?

Ex hoc ideò, quod Græcia relictis glandibus malum effugisse diceret, ortum videtur, quod ex vberrimo glandium prouentu, simplicior rusticorum populus, quasi præsagire contendit multas eodem anno futuras calamitates, dicens ANNO GHIANDOSO, ANNO CANCROSO, nimirum

Monos. l. 8. p. 376. & 380.

Glande frequens annus permulta incommoda profert.

Imò

A Imò talem glandium copiam auſpicantur etiam hoc homœoteleuto SE OGNI MESE MANGIA CARNE, OGNI STERPO METTE GHIANDE, & hoc, ſi liceat, ſic inuertam.

Glande ferax tunc omnis erit radixque, frutexque,
Carnem vbi lex nullis menſibus eſſe vetet.

Quod ipſi lato ſenſu, animoq; ſimplici dicunt, quemadmodum etiam proferunt QVANDO GENNAIO FA POLVERE, IL GRANO SI FA DA ROVERE, nempè *tanta ſubſequitur Frumenti copia ſereno præcedente Ianuario, vt vel ipſa Robora illud producere videantur*. Non ſecus ac aliàs in agro noſtro Bononienſi eueniſſe tradidimus inter Prolegomena, §. de Prodigijs. Nec longè abeſt illud aliud QVANDO SI SEMINA NELLA POLVERE, BISOGNA FARE I GRANAI DI ROVERE. Vt enim ſuſtinere poſſint vberrimam Frumenti copiam, quæ à puluereo ſationis tempore ſimplici eidem ruſticorum popello portendi videtur, requiritur vt firmiſſimis Roboribus horrea conſtruantur, vnde fuit, qui cecinit.

Puluereo ſi quando ſeres Octobre, memento
B *Horrea de duro Robore facta pares.*

Ruſticas huiuſmodi obſeruationes etiam Virgilius innuit Georgicorum primo ſcribens

Humida ſolſtitia, atque hyemes optate ſerenas
Agricolæ: hyberno lætiſſima puluere farra,
Lætus ager; nullo tantum ſe Mœſia cultu.
Iactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes.

A Roborea pariter duritie deſumitur Adagium IN ROBORE ACCVMBERE, quod in illos torquebatur, qui duri forent in omnibus, quemadmodum de Spartiatis Cicero pro Murena intellexit. Cum verò ſuper iſtas Arbores peculiari quodam naturæ priuilegio perfectiſſimum viſcum proueniat, in cuius comparatione quodlibet aliud viſcum ſpurium videtur, ideò non piguit aliqua ſcitu non indigna prouerbia de hac materia hîc adducere. Et quia notiſſimum eſt à Turdis eiuſdem herbæ ſemina deglutita ſuper Arbores prædictas egeri, quæ ad perfectiorem naſcendi actum per earundem auium calorem innatum reducta, facilius, & vigoroſius, quàm quouis alio pacto ſata, C producuntur. *Oenadem* (inquit Athenæus) *ſi viſci ſemen comederit, ſuper quacunq; Arbore aluum exonerauerit, naſci Viſcum*; hinc vt notemus eos, qui ſibimet ipſis malum ignoranter intentant, dicimus cum Græco Κιχλα χέζει αὐτῷ κακον, nempè TVRDVS SIBI MORTEM CACAT. Eâdē re dicitur & hoc apud nos admodum vſitatum TANTO E ITO L'AVGELLO IN TRESCA, SIN CH'EGLI E DATO NEL VISCHIO. *Incidit in viſcum tandem, quod circuit ales.*

Pl. lib. 18. c. 38.

Lib. 9. Dipnoſoph.

Nouar. T. 2. Adag.

Et enunciatur quando quis circà ſuum periculum adeò incautus eſt, vt in illos facillimè laqueos incidat, à quibus penè impoſſibile ſit liberari, vt innuit hoc aliud Adagium SE VNA VOLTA SI DA NEL VISCHIO, NON BASTA TVTTO L'OGLIO DI RIVIERA A TRAR DALLA PANIA.

Si ſemel in Viſcum inciditur, non quidquid oliui eſt
Viſcato illæſum ſubtrahit à calamo.

Nimirum ſemel amiſſa libertas difficillimè reſtituitur, eo pacto quo totum oleum, quod è Liguſtico littore ad nos aduehitur nequit auem aliquam tenaciſſimo captam viſco illæſam liberare, maximè cum de illo viſco intelligimus, de quo hæc alia eulgatur D parœmia QVESTO VISCHIO NON HA PAVRA DELL'ACQVAZZONE,

Humiditate nequit Viſcum hoc diſſoluier vllâ.

Quod etiam poſſet enunciari de extremis periculis, ad quæ euitandum nulla patet via. Illum prætereà taxaturi, qui ex vnico labore duplicem accipit mercedem, vel vnica merce duos illaqueat emptores, dicere ſolemus PIGLIA DVE TORDI AD VNA PANIA *Vult vno geminos calamo comprehendere Turdos.* Quod fieri nequit, vbi hoc aliud enunciandum venit LA PANIA NON TENNE; *Dolus* nempè *non ſucceſſit*, ſiuè *Inſidiæ euanuerunt*, & contingit cum è Viſco diffugiunt aues, quando ſcilicet ij, quibus inſidiæ tenduntur, ſe falli non permittunt, nec vt vulgò dicitur RIMANGONO ALLA PANIA, *Viſco*, ſcilicet *non illaqueantur*, ſiuè, vt elegantius protulit Apuleius, non *adhærent inter Orci cancros*. Nec poſt hæc prætereundum cenſeo Diogenis elegantiſſimum dictum ab eruditiſſimo Poetâ Neoterico, quàm egregiè

Monoſ. l. 7. n. 21. & l. 3. n. 130. & ib. pag. 338. & 346.

l. 6. metam.

giè relatum de fœmina verè inter orci cancros adhærescente, cum se suâ sponte Quercui suspendisset. E

Ioseph. Bapt epigr. cent. 2. ep. 14.

Fœmina de Quercu laqueo suspensa tenaci est,
Hirta comas, oculos turgida, nigra genas.
Hanc videt exosam Cynicus, cui dolia tectum
Dolia per fluxos non peritura dies.
Lætatur, mussatque labris: ò fructibus istis
Quælibet in terris Arbor onusta foret.

Productis iam Prouerbijs ad Fabulas enarrandas conuersio fiat, non vt fallantur Lectores, & ijs fortunæ insidiosæ munera offerantur, sed vt oppositorum magis elucescat veritas præceptorum, tam Physicæ, quam Ethicæ disciplinæ.

Seneca. ep. 7

FABVLÆ, ET APOLOGI.

F

Fabulas non semper esse inutiles fallacias ad illudendum tempori, atque ad suffurandum serijs rebus substantiale robur, sed fieri quandoq; sapientioris intellectualis Gustus sapidissimum edulium est in comperto. Scitus est Apologus, in quo dialogizantes Fœmina, & Quercus introducuntur ad docendum nos, quod congruentia in omnibus negotijs ex comparatione multorum ad inuicem, & non ex solitaria vnius tantum rei consideratione habenda est. Arbitrium multorum in aliquâ re, quę ex seipsâ improprijssima esset, facit vsum, & pulchrum, & amabilem; hacquè eâdem ratione quod iustum anteà fuerat ex accidentium aliquot variatione iniustum euadit, atq; è contrà. Ideoq; Quercum quandam, sub quâ Mulier colligebat glandes hanc allocutam sic fuisse aptissimè finxere nonnulli prudentissimi viri. *Homines, ô fœmina, an Porcos fructibus impinguabis meis?* cui Mulier *procul dubio Porcos*, respondit. At illa subiunxit: *Ergò cibus quondam Hominum factus est sagina Porcorum?* Ad quam sagax fœmina replicauit responsum. *Haud immeritò; vt enim viri lac verecundantur sugere maternum, quod tamen auidè suxerunt infantes, sic mundus adultus factus suas, quibus vti solebat in infantiâ dedignatus glandes porcis reliquit, in cuius rei testimonium Vesica nunc etiam pueri ludunt suillâ, mundo congaudentes quod infantilem superarit ætatem.* Quapropter ex suauissimâ Io. Aloysij Picinardi musâ Quercus in hæc conqueritur

Manerba in Sylu. moral.

G

In Iride Poet. sub colore epigr.

Aurea Saturni terras dum secla bearent,
Paui glande viros Arbor amica Iouis.
Mutarunt mea fata vices: nunc pabula cogor
Ferre Feris, olim pascere sueta viros.

Sic & ex his fructibus in porcorum cibum cedentibus apologi pulcherrimi materiam collegit Laurentius Abstemius denotaturus amplas hæreditates hæredum dolori facilè finem imponere. *Porcellus* (scribit ille) *mortem parentum ingenti clamore deflebat. Sed quum lectis testamenti tabulis, magnum glandis aceruum, multosq; farinæ modios sibi relictos cognouisset, obticuit. Rogatus cur non amplius fleret* FARINA *inquit,* ET GLANDES OS MIHI OCCLVSERVNT. Non in hæc prorumpere potuissent ij, ad quos de amissâ Quercu cecinit illustris Poeta Claudius Rosseletus I. C. & Patritius Lugdunensis, alludens ad mortem Guilielmi à Quercu, hunc in modum.

H

Epigr. 192.

Iupiter, inuento Cereali munere, dixit
Setosos tantum Glans (volo) pascat apros.
Tunc mensas onerare Deûm, tunc carnibus escis.
Tunc poterat dapibus sus onerare virûm.
Iam macie affecti secum vix crura reponunt:
Postquam priuatos contigit esse epulis.
Nam cicurum omne genus, necnon genus omne ferarum,
Setigero inuadunt dona tributa gregi.
Ergò ad ius properate citi: ius quærite porci,
Si modò ius quoque vos nullus habere neget.
At male sors cecidit: nec iam spes vlla fruendi:
Quercum etenim Superûm corripuêre foci:

Que-

A *Quære alias epulas; non hæc tibi conuenit esca,*
Porce: sibi hanc legit curia ......

Sed ab his ad alia; siquidem, vt cum Erasmio Michaelio Læto canam:

Sæuit in inuisos Nemesis iustissima porcos. *Lib. 3. Colloq. moral.*

Nec cibos tantum, sed incunabula, immò & originariam generationem Hominibus dedisse Quercus commenti sunt prisci, fingendo scilicet Homines primos ex Quercubus natos sine Patre fuisse. Cuius prorsus tenoris alia prius inter Græcos conficta fuit de duobus fratribus, qui à memorabilissimâ Quercu Regnum iam adulti facti retulere. His quoque non absimilem fabulosam aliam narratiunculam Græci subdidere huiusmodi. *Philonomia* cum venaretur, in Martem incidit, à quo compressa, duos stato tempore peperit filios, quos Nyctimi Patris metu in Erymanthum proiecit; sed illi à Dijs seruati, ad cauam quandam Quercum delati sunt, vbi Lupa suum habebat Lustrum, quos ipsa videns, proprios abiecit catellos in Flumen, & infantes lactandos suscepit, quos Telephus Pater conspicatus excepit, & vt proprios educauit, alterum appellando Lycastrum, aliumq; Parrhasium, illiq; tandem Quercus auxilio Arcadiæ Regnum occupa- B uerunt. Sed possibili seruato, seù concesso, per quandam concedatur similitudinem, quod causalitatis ratio occasioni tribui nominaliter saltem possit. Nec prætermittendum est, quod lepidum inter Æsopi, seù potius Hesiodi lepidissima figmenta lepidissimè rem nostram concernere videtur. Subfuratus (ab eodem refertur) caseum coruus, cum illo in altam conuolauit Quercum; Vulpecula verò dum illum, conspexit caseum concupiscens, hoc eundem astu lucrari constituit. Laudare impensè cœpit coruum, & nitorem illius pennarum extollere, addens se nil aliud in illo desiderare, nisi cantum, & melos dignum tantâ speciositate, quem propterea rogabat enixè, vt exaudiri pateretur, & canere vellet aliquantisper, promittens se diu celebraturam ipsum, & tanquam vero Iouis Aliti summos impetraturam ab Hominibus honores; quâ tactus altè coruus adulatione, clamitare maiori, quo potuit conatu cœpit, & sic aperto, nil prudenter rostro, delapsoq; caseo, vulpes eo potita est, & coruum irridens, dixit eidem cum caseo, mentem quoq; deesse. Apologeticam hanc narrationem sic iambicis exaratam penes eundem Fabulatorem est videre

Tzeiz. Chil. 9. n. 286. & carm. 88. Plutarch.

D *Insedit olim Coruus altę Quercui*
Rostro capaci casei frustum tenens,
Quem vafra blando aggressa sic vulpes dolo est,
Quàm pulchram auem, quàm splendidè cultam intueor, &c.

Sed parum esset hæc calamo prosequi, nisi recenseretur, quod & ipse Ouidius fabulatorum elegantissimus ad hanc rem Monumentis mandauit in doctissimo suo mirabilium Transformationum volumine. Senem namque Philemonem in Quercum, & eius coætaneam coniugem Baucim in Tiliam Arbores hoc pacto conuersos lepidissimè narrat. Cum enim Iupiter, atque Mercurius humanâ specie susceptâ Phrygiam peragrarent, & ad quoddam illius oppidum peruenissent, illicq; ostiatim quæritatum hospitium non inuenissent, à Philemone tandem, & Baucide humanissimè excepti, eorundemquè simplicissimis, ac rusticanis cibis satiati fuere. Verum Cœlites illi potentiam suam, gratumq; animum ostensuri, pios hospites seuocando, humilemq; ipsorum casam in Templum commune sibi asciscendo, cum inhospitalium eorum intereà paganorum totum oppidum aquarum diluuio mersum, infœtidissimum stagnum conuerteretur, coniu- C gesq;, id petentes in sacrati loci Antistites cooptarunt, sic tamen, vt vitali periodo longissimè protractâ memoratas in Arbores eodem vterq; momento commutaretur. Quod sic expressit Poeta, quem adeant, qui ditissimam pauperrimi quidem, sed humanissimi laris descriptionem cuperent.

Lib. 8. metam. fab. 7. 8. 9.

Vota fides sequitur; templi tutela fuere
Donec vita data est: annis, æuoquè soluti
Ante gradus Templi cum starent fortè, locique
Narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamq; super geminos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta, valèquè
O coniux, dixere simul, simul abdita texit
Ora Frutex, &c.

At quemadmodum hic Quercus dicta reddidisse describitur, sic & tunc locuta fingitur Esculus, cum ab sene quodam interrogata *cur tantum radice descenderet in terram, quantum corpore emineret in aere*. Illa verò pulchrum hominibus documentum relictura respondisse perhibetur: *Si non aliâ, saltem hac ratione, vt homines tantum mentis radice descendant in terram mortis cogitatione, quantum corpore eminent, spe longioris vitæ.* Sed aliter fabulatus est Lampsacenus; Arcas (tradit ille) Ioue genitus, cum siluam quandam vnà cum Calisto Matre venationis gratiâ pererraret, vnam ex Hamadryadibus Nymphis, cui Prophelea Numen erat, offendit. Hæc eum suppliciter exorans, vt sibi in vltimâ quadam vitæ necessitate succurrere vellet, obtinuit ab eodem, vt eius vitalem Quercum à cuiusdam fluuij voracitate suâpte operâ, manuquè defenderet, quo præstito, ipsa ob gratitudinem cum eo congredi voluit, & ibi geminam prolem, Elatum nempè, & Aphidantem, peperit. Ex eodem item Lampsaceno similem aliam habemus. Quod Rhœcus quidam nomine, genere Cnidius speciosam quandam Quercum ab imminenti casus periculo aggestâ subtrahens terrâ, & id rogatu Nymphæ illius eiusdem Quercus Hamadryadis, ab hac, seruatam ob vitam reportauit, vt quidquid vellet, peteret libens, accepturus citissimè; & cum ille congressum peteret, hunc illa concessit, & Apem se missuram pro temporis inditio spopondit. Confixerunt alij fabellam alteram, cum pulchram quandam Quercum Paræbij parens esset detruncaturus, Nympham Hamadryadem ei apparuisse, quæ lachrymabunda, gemensquè eum suppliciter rogabat, vt Arbori parcere vellet; sed ille inexorabilis, & crudelis Arborem resecauit; vndè læsæ humanitatis pœnas in propriâ etiam sobole postmodum ipse luit; tunc enim temporis *Comitabantur fatalia carmina Quercus.*

Manerb. Sylu. Moral narrat. 31. — Charon. Lã. psac. in Hist. — Virgil. in Bucol.

Quam ad rem veridicos edituræ cantus Parcę Quercuũ indigenæ describuntur à Catullo in Argonauticis

Cum intereà infirmos quatientes corpora motus
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens vndiquè Quercus
Candida purpureis ramis incinxerat ora.

Non absimilem Erisichtonis fabulam recitauit Ouidius. Ille nanquè fuit Thessalus quidam impius, qui dum Nemus quoddam Cereri dicatum succideret, è Quercu pulcherrima, in quâ Nympha latebat, minaces persensit voces, quibus dira quoque mala successere, famis scilicet à Cerere immissæ, & infamis filiarum eiusdem prostitutionis.

Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur, & Lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso Robore Quercus, &c.
Contremuit, gemitumquè dedit Dodonia Quercus,
Et pariter frondes, pariter pallescere Glandes
Cœpere, ac longè pallorem ducere rami.
Editus è medio sonus est cum Robore talis:
Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi, &c.

Ouid. lib. 8. metã. fab. 8.

Hinc saltem dicere licebit non licere, nec vmbratiliter ingratum esse, siuè crudelem, cum ex naturæ legibus Homo Humanitatem debeat exercere, vt quod sibi nollet fieri, alteri nè inferat, sicque nemo inuitus è proprio deturbandus est loco, alioquin turbator, in se concitat iras omnes, atque vindictas cuiusque conseruatricis intelligentiæ naturaliter vbique vigentis, dum omnis in vltionem impij armatur creatura. Videamus interim quomodò syluarum de Nymphis fabulatus fuerit Hyginus. Has ille refert vt Iunonis iram declinarent, Iouem suppliciter implorasse, vt illis auxilio esse dignaretur, nè quæ suffitus, & libamina in Dodonidis syluæ sacris ministrabant Ioui, indigno alicui damnaretur supplicio. Is periculi miseratus earum, in cœlum easdem inter stellas collocauit, & de fixarum numero esse voluit, vt luce saltem inuiolabili stellarum Principi famularentur: ex quo fit euidens in Physicis, & in Politicis hæc propositio, Obsequio parari amicos, famamq; bonam, immo & opes acquiri.

Hyg. fab. — Al. ab. Al. D.G. l. 6. c. 2.

His addemus, quod ridiculũ ad rem fingit Lucianus. Ipse in concauo Lunæ se cõmetus ait inter illos populos, & Solares bellũ olim intercessisse, atq; inter alios in Solarium

auxi-

A auxilium occurrisse populos *Cynobalanos*, quos Canem stellam habitare, & *non humanis, sed caninis vultibus super alatas glandes pugnare* tradit. E contrà Lunarium auxilia supplebant *Equobalani*, & *Struthiobalani, qui dicebantur aduentare ex his, quæ suprà Cappadociam sunt, stellis*. Quorum postremos summâ cum veritate Lucianus scribit se non vidisse, vt & reliqua deliria huiusmodi, commentitiaq; somnia mentis ægræ. Sed præter meram fictionem, hîc moralis alicuius sensus vllam haud ansam percipio. Satius erit ideò ad Æsopum confugere, qui cum fabellæ suauitate consiliorum vtilitatem semper admiscet. Vt enim suadeat nihil vnquam hostibus permittendum, quo nos lædere valeant, ad rem nostram apologeticè quidem, sed perlepidè scribens, dum optima instrumentorum manubria ex Querneâ materiâ fieri non ignorat, inducit Rusticum, qui cum nihil cædere posset emanubriatâ securi, Querneum vt ipsi capulum præstaretur contiguam Syluam rogauit. Quo obtento, securim instructam in eundem lucum armauit, Arbores omnes ad vnam excidendo. Quo facti pendente, Sylua exclamabat, se sibi excidium molitam esse, Rustici illius capulo securim armando. Rem hanc ingeniosè admodum metro demandauit Anonymus quidam, cuius extant apud me Elegia- B ci tres libri Fabularum Æsopiarum (nil enim de Auieno ambigimus, licet in eodem argumento, eodem stylo versatus fuerit) paraphrastici. Eius ideò texturam adducere placuit.

Ver. H. l. 1. pag. 114. in princ.

Lib. impr. Bonon. ap. Platonem de Bened. 1486. 4.

Quo teneatur eget, nihil ausa secare securis.
Armet eam Lucus, vir rogat; ille fauet;
Vir nemus impugnat, lassans in cæde securim,
Arboris omne genus vna ruina trahit.
Lucus ait: pereo; mihimet sum causa pericli.
Me necat ex dono rustica dextra meo.
Vnde perire queas, hostem munire caueto.
Qui dat, quo pereat, quem iuuat, hoste perit.

In cuius rei exemplo esse possunt Aiax, & Hector satis noti. Similem in modum fabulatus C. Erasmius Michaelius Lætus in suo Colloquiorum Moralium Poemate, vt doceat *Bona esse plura, quàm Mala*, Nucem cum Quercu colloquentem inducit, & illi de suis conquerenti calamitatibus cum à propriâ naturâ, tum ab hominibus, & cœlo D dependentibus, hanc ita respondentē, & eiusmodi querelarum causas lætitiæ magis, quã mœroris materiē esse demonstrantē, & proprios vsus edisserētem, sic historicè descripsit.

Lib. 1. Colloq. 4.

Quer. *Multa super damno quereris, super æthere multa,*
Et super Arboribus, tum quæ tu aduersa putabas,
Omnia non vano complecti iure videris,
Nec penitus veris oratio mœsta repugnat, &c.
Si quid fata boni nostris aspergere vitis,
Si felix aliquid poterint tribuisse videri:
Id cœlo munus referas. IOVE LÆTA SECVNDO
ACCIPIMVS: dextrâ cuius mihi Robora primum
Vt data sunt, aliquos ita nunc seruantur in vsus,
Atque habet excelsas sors non vanissima Quercus.
Ast alios alia acta mouent, &c.

Et post multa hinc indè vberrimè proposita extrà rem nostram, & soluta

C *---- Hoc condita fine viremus,*
Simus vt humanæ gratissima munera genti.
Seù nos stare locis igitur, fructuquè beato
Seruire, & tumido libeat submittere ventri
Pabula; seu libro rigidas inferre secures,
Et resecare comas, ramosquè reuellere mens sit:
Nil nos herclè mali patimur: pars vna vorantes
Pauerit igniculos, flammasquè accendat edaces.
Pars in tecta subit, fulcrisquè impacta superbis
Augustos variâ sustentat mole penates,
Compingitquè domum, & laquearia celsa moratur.
Vt nihil egregij referam studiumquè, manusquè

Artificis, varios qui nos aptarit in vſus,
Dolandòquè nouis æquarit Robora formis.
Scamna, Thori, Menſæ, porrecta Sedilia, Poſtes,
Scrinia, Ciſta, Sudes, Tabulata, Orcheſtra, Columnæ,
Et quæ præterea ſunt ordinis huius, ab ipſis
In cœtus veniunt, & magna Palatia ſiluis, &c.

Nimirum in tot, tamq; varios, & egregios vſus requiri nobilitat magis, quàm minùs inſignes efficiat Arbores, quippè de ruſticis ciuiles faciat, de rudibus artificio eruditas. Quod ad homines translatum docet identidem ea non eſſe mala, quæ vt mala concipiuntur, & è contrà ea ſæpe, ac ſæpius vt bona deſiderari, quæ non niſi noxia ſubinde ſunt. Vndè Laurentius Legatus habuit quo amicam quondam exercuerit Muſam

Sic miſeri querimur plerunquè, & nulla querelæ,
Sed mage lætitiæ cauſa perennis adeſt.
Quandoquidem noui, quod quæ Mala credimus eſſe,
Sæpius hæc eadem conſtitit eſſe Bona.
Hinc fit vt interdum quæ ſunt nocitura petamus
Cælitus, & raro quæ Bona vera forent.
Sic petit ille Boni deceptus imagine gazas,
Neſcit & ob gazas quot periêre ſuas.
Hic laudes tantum, & vanos exoptat honores,
Tendere ſed nebulis retia vana cupit.
Hic Regnum, is Natos, longam petit ille ſenectam,
Sæpius at voti compos hic, ille dolet, &c.

Lib. 1. Eleg. 7.

Tutius ergo conſilium eſt in omnibus Menti Diuinæ ſe conformare, vt non niſi tuta cupiantur. Quod & nobis inſinuat idem Legatus, Elegiam claudens

Aut ideò mea vota tuis conformia redde
Summe Pater, vel me non ſine velle mala.
Namquè ita, ſi ad priſcam cupio remeare ſalutem,
Id tantum cupiam, quod tua vota velint.
Hinc quoq; dum tantum quæ ſunt tibi grata requiram,
Semper adimplebis tu mea vota Deus.

Loco cit.

Et præter illum, Eſculus quoque apud eundem Michaelium nouo apologo id inculcare videtur, dum cum Sambuco ſermonem habens, hæc loqui canitur.

Vt placeat quodcunque Dijs, ita ſenſibus iſtud
Poſſe putes placuiſſe meis. Ego noſtra ſacraui
Omnia cœlicolis, ſupero ſum cura Tonanti.
Is mihi quodcunquè vita eſt, & fata gubernet.

Lib. 3. Colloq. Moral. 2.

Et prius eundem in ſenſum ſermocinata, & dotes ſuas cœlitus accepiſſe confeſſa protulerat:

Nos etiam cum non turbantia flamina vellant,
Dicimur eſſe Iouis magni tutela, faceſſat
Hanc Cælo quiſquis vitam cuſtode negarit
Ducier, aut celſas non mitti ex æthere frondes, &c.

Et ideò exordita cecinerat.

Hic iuuat excelſis me ludere frondibus: alto
Intereà Phœbus dum voluitur acer Olympo,
Et ſimul inuectos diſpenſant Aſtra calores.
Cui non flammiferi volupe eſt nitidiſſima Solis
Lumina, & æthereo properantis in orbe tueri?
Hunc equidem Cælo ingratum, & ſine ſenſibus eſſe
Dixeris, ac nullâ rerum virtute moueri, &c.

Quod in bonam Eſculi fortunam Sambucus refundens contrà retulerat.

Lætos læta iuuant, & te quia proſpera cingunt,
Altius inſurgis, ramoſque euoluere certas.
Nos contrà triſtes, & caſſæ Solibus vmbræ
Excipiunt, varijque grauant, ſubiguntque dolores,
Et mihi multiplices peperit Rhamnuſia luctus.

A Succisa etenim, & igni damnata fuerat ob mendacem roboris iactantiam, vt vel insensata doceret. *Mendacis esse dura linguæ præmia.*

Idcircò fabulas, quæ nos boni aliquid docent, hîc obseruandas inseruimus, & quâ parte falsæ sunt, & fallaces, hîc sugillatas, Superstitionibus proximas voluimus, vt *fallacia alia aliam trudat.* *Terent. in Andriâ.*

SVPERSTITIONES.

Dolum sibi præstruere solita semper fuit improbitas; Hinc Ethnicorum fictæ religionis impietas tot superstitiosos commenta est errores: Errarunt quam maximè antiqui syluarum vocales falsissimas advocantes vmbras; *Habitæ Grayis oracula Quercus.* Dum Lucos ex solis Quercetis principio constantes, Ioui consecrarunt propterea quod in Arcadiâ Rheæ parienti Iouem vmbraculo fuerint. Nam *Al. ab Al. D. G. l. 6. c. 2.*

B ---*Quercusque dicata Tonanti*, -*Brachia protendens, lato tegit arua Galero.* *Virg. G.*

Seù quod hanc Arborem omnium primam, & omnium altissimè radices agere barilitrarentur, quandoquidem, vt habet Reusnerus in Pomario Poetico. *Iustul. Spolet. de Croci cult.*

Parua fuit quondam, sed nunc se tollit in auras,
Effusasque comas Chaonis Arbor habet.

Nec ab ijs nisi certa æternorum suppliciorum recipiebant responsa, quo factum est, vt ijs quoq; temporibus non defuerint viri prudentissimi, valdeq; ingeniosi, qui nefaria hæc figmenta deprehenderent, & meritò sugillarent, vt facundissimus Demosthenes, qui Oraculi voces genio, & voluntati Regis accomodari dicebat, & veluti ad illius nutum, & Imperium responsa quantumuis ambigua aptari. Plutarchus etiam Philosophus de falsitate oraculorum librum edidit doctissimum, & sapientissimum. Idem quoq; sensit eloquentissimus Arpinas, qui Delphici oraculi in Pyrrho Rege falsitatem detexit, & deceptiones propalauit. A Dæmoniacis Arborum earundem fragoribus, atq; ab earundem falsorum Numinum nefarijs Pseudo-sacerdotibus illudi minimè poterat Sapientum istorum obesse Intellectibus. Ad illas ablegabantur tantummodò rudiores de dubijs

C casibus incertiora suscepturi responsa, quemadmodum illud Ennij *Cur Quercus Ioui sacra suprà.*

Aio te Æacida Romanos vincere posse. *Ennius.*

& hoc quoque simile *Ibis, redibis non morieris in bello.*

Non autem sapientiora verè capita, & prudentissima. Suffecerat illis Alexandrum Epiri Regem ab eodem oraculo Dodonæo fuisse admonitum vt Pandosiam Vrbem, Acheruntiumq; amnem sibi infausta vitaret. Vocales illæ Quercus (vt quæ ad Dodonam celeberrimam Molossidis in Epiro Ciuitatem nemori Quercino proximam, vbi conuulsæ Quercus interrogationibus, vel supplicibus ipsis dubia semper responsa dabat) non alijs linguis, quàm Dæmonum humani generis hostium infensissimorum loquebantur. Eæ responsa daturæ, ab ijsdem Dæmonibus expacto pessimarum gentium cum ijs inito certo quodam modo procedebant, vt Arbores illæ sese comouerent, & vocem articulatam, ac sonoram ad rhythmum virgæ pulsati aeris à statuâ quadam ibidem Religiosè de illarum gentium more locatâ edebant, & hoc in Festis quibusdam Græcorum, quæ Δαίδαλα vocabant, & septimo quouis anno, aut etiam citius tali ritu celebrabantur. Lucus vetustissimarum, & maximarum Quercuum eligebatur, qui erat in Bœotia, & illuc Po-

D puli, præsertim Platæenses, conueniebant, elixarum carnium frusta exponentes, & coruos ab illis diligentius arcentes; nam si auium istarum quædam frustum aliquod surripuisset, quam in Arborem auolaret sedulò obseruabatur, & ex illâ materies cædebatur, ex quâ signum, vel statua effingebatur ad responsa prædicta, Δαίδαλον illam appellantes. Vnde Plato. Τὰ Δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ -- Βλέπειν' ἀγαλμα Θ'. *Δαίδαλα Græcorũ festa quomodo celebrarent. Pausan. in Bœot.*

Id est *Dicas moueri cuncta sanè Dædala, &* --*Videre Simulacra,* *Plato Comicus in Decipiente Io. Meurs. l. 2. Gr. fer. pag. 75.*

Nec minus anili, immo nefariâ superstitione tenebantur Antiquorum illi, qui cauæ, & fungosæ, crassiorisq; corticis Quercui parcentes, eam summâ veneratione prosequebantur, itâ vt, vel in sacris illam adurere, vel adolere nefas esset, & hoc, nedum quod infausti crederetur ominis, sed etiam quià vetustiores, & duriores huiusmodi Quercus ligna ferrent simulacris suorum numinum fabricandis aptissima; quo enim durabiliora, sic & eò venerabiliora ligna pariter habebantur. Hac ratione Cedrinum Apollinis simu- *Al. ab Al. D. G. l. 4. c. 17. Pl. l. 13. c. 5.*

mulacrum in eius Delubro Romæ, & aliud Iouis ex ligno Vitis vetuſtiſſimæ in Vrbe Populoniâ in pretio ducebantur, quæ tamen ligna ad Quercus ætatem cunctis grandiorem prouehi fortè nunquam potuerunt. Hinc æquè prudens fuit, atq; ad hæc opportunum Platonis ſuper ſtatuis Numinum fabrefaciundis conſilium. Is ex Arborum lignis, & maximè durabilioribus, vt eſt Quercinum, eaſdem conflandas eſſe præcipiebat, minimèq; ex Auro, vel Argento, tanquam rebus Inuidiæ non parumper obnoxijs, ſub terrâq; infelici, atq; infœcundâ prouenientibus. E Quercu pariter primum in Delo Inſulâ Apollini, & Indigenæ Palladi Simulacra ſuprà memoratum Eriſicthonem dedicaſſe, Lucinæq; ſculptam aliam ſimilem Iconem erectam fuiſſe habemus ex Euſebio. Neptunales quoq; Ludi, totq; Choreæ, ſaltationes, & aliæ quamplures ethnicorum impiæ cæremoniæ Arbores, & præcipuè Quernas requirebant. Eiuſcemodi erant & Dryopia Sacra quædam profana, quæ in honorem Dryopis Apollinis filiæ ab Athenienſibus, ex Pauſaniæ teſtimonio peragebantur. Ex delibratis illarum Quercuum Ramis impiorum Delubrorum apud eoſdem ſuperſtitiones erutæ videntur. Delubrum (inquit Feſtus) dicebant fuſtem delibratum, hoc eſt decorticatum, quem venerabantur pro Deo. Præcipuam autem fuiſſe eam Arborem circà Ammonis Delubrum, quæ in Deſertis Libyæ conſtituta fuit Plinius teſtatur. Inter Antiquorum Simulacra, & profana Vota marmoream quandam Tabulam Romæ fuiſſe deſcriptam obſeruamus ex Grutero, in quâ Syluanus inter Quercum, & calamum altera manu falcem putatoriam tenens, & altera Ramum cum Cybelæis pomis, ideſt Nucibus Pineis, à dextris ad Altare tibicen canebat adſtantibus duobus alijs, quorum alter canem loro alligatum detinebat: à ſiniſtris item duo alij adſtabant, quorum alter vas quoddam ferens ſuper caput retrò ambabus manibus ſuſtentabat, aliuſq; tandem porcam tergus vittatam ducebat. Inſcriptio inferius hæc erat SACRVM SANCTO SYLVANO. AVG. VOTO SVSC. EX VIS. Ad hanc Superſtitionũ congeriem accedit ſciendum ab antiquis dudum cõſtituta fuiſſe in lucis Sepulcra ob Quercus, quas vndequaq; virẽtes ſub Liberatorum titulo colebant, & eâdem cum fide ſepulcralibus in lapidibus deſignabant; cuius rei fidem facit inſcriptio ſequens Diuione Sequanorum Anno Domini 1598. reperta, quamuè correxit, ſiuè interpretatus eſt Iuſtus Ricquius anno ſalutis 1628. dum literarum humaniorum in eminenti Suggeſtu Bononiæ profeſſor eſſet.

Symphor. Hort. lib. 4. c. 11. *Theophr. l. 5. H. pl. c. 8.* *Meurſ. l. 2. Gr. fer. pag. 97.* *Io. Tzetz. Chil. 9. aſ. 178.* *Lib. 13, & lib. 6. c. 29.* *In manuſc. apud me.*

ΜΙΘΡΗϹ ΕΝ ΟΡΓΑΔ. ΧΘΩΝ ΤΟ ϹΩΜΑ ΚΑΜΠΤΕΙ
ΧΥΝΔΟΝΑΚΤΟϹ ΙΕΡΕΩΝ. ΑΡΧΗΓΟΥ
ΔΥϹΕΒ. ΑΠΕΧΟΥ
ΛΥϹΙΟΙ ΚΟΝ. ΟΡΩϹΥ.

IN MITHRÆ LVCO TELLVS CORPVS ABSCONDIT.
CHINDONACTIS SACERDOTVM PRINCIPIS.
IMPIE ABESTO.
LIBERATORES CINEREM MEVM TVTANTVR.

Sic & de Hyellâ ſcribens M. Antonius Flaminius Lucum illi dicatum aſſerit

--- Paſtores tuis hunc manibus
Dicant Hyella Lucum opacum, &c.

Imò & Quercus pro Dijs habere, & illis Sacra ferre non defuit qui non erubeſceret, ſi quando proſperum aliquid Dei ſub ipſis contigiſſet. Quare apud Andream Naugerium legimus *Et Quercum, & Syluam hanc ante omnia Thyrſis amabit,*
Et certo feret his annua vota die.
Dum poterit memor eſſe, quod hac primum ille ſub vmbrâ
Vltima de carâ Leucade vota tulit.

Hinc *Sanctas* Quercus, & *Pias* ex illis conſtantes Lucos cœcè vocabant. Reuſnerus.

Cura Deum Quercus Sancta, Piumquè *nemus*

Impia inſuper ſuperſtitio fuit illa Veterum colentium Hecatis ſtatuam Quercu coronatam, & pro incantationis habitam amuleto. Querno pariter trunco Hoſtias mactari ſolitas fuiſſe apud Græcos Homerus teſtatur; quod & apud Romanos poſtmodum vſu venit. De Viſco prætereà aliquæ ſuperſtitiones apud nonnullos remanſere, in eo vires modo quodam non naturali auitas recognoſcentes, quæ fortè à Druydibus manaſſe auſpicari poſſumus. Hi namq; non contenti amuleticâ ſimpliciter eius Plantæ Querneæ virtute contrà Epilepſiam, Apoplexiam, & Paralyſim, ac contrà fœminarum

Flamin. l. 4 Carm. 16. *Nauger. li. luſuum 7.* *Reuſner. in Poma. Poet.* *Alex. ab Al. D. G. lib. 4. c. 17.*

A rum sterilitatem, volunt insuper quædam obseruare prorsus improbabilia; lignum nempè secare primâ Lunâ sinè ferro, & sinè telluris attactu. Aliud itidem nil minus superstitiosum, atque ridiculum inter Democrati documenta recensetur; monet ille, vt ad imbres excitandos caput, & collum Chamæleontis ligno Roboris comburatur. Refert Olaus Magnus Septentrionalium Gentium in more fuisse Regum suorum cadauera nobilissimo apud ipsos frondium Quernearum Rogo demandare, atq; in frondosis Quercubus, tanquam sacris locis, & æternitati proximioribus, suspendere consueuisse. Sub Quercu pariter præclaram sub A. S. 503. erexerunt Ædem Pruteni, siuè Vlmingani Bruteno, qui Regium apud illos Sceptrum reliquerat, Sacerdotium amplexum *Kiriè Kirieyto* ipsum appellantes, hoc est *Proximus noster Dominus*. Circà eandem Quercum octo vlnarum in latitudinem, totidemque in altitudinem telam extenderunt sericeam, quam è Quercu semouebant, cum quis oblaturus, vel adoraturus venisset, nefas ducentes alios, præter suum Patriarcham prædictum, paucosquè, & præcipuos munia Idolorum obeuntes sub eodem Tentorio morari, nisi oblaturi fuissent. Perunus Deus ibì adorabatur, & idem erat ac fulmen; quin & coram eiusdem statuâ perpetuum ex

B Quercu ignem ardere volebant, capite plectentes ministros, si ipsorum incuriâ extinctus fuisset. Locus Idololatriæ istius erat, vbi nunc visitur oppidum *Neyligembeil*, quod Prutenicâ linguâ *sancta securis* interpretatur, cò quià sanctam vocarent securim, quæ ligna ad perpetuum ignem prædictum cædebat. Nec eo tempore duntaxat peccatum est in eo genere criminis, & impietatis, sed longè prius à Palæstinis, Phœnicibus, & Arabibus, quos ad Quercum Mambre, sub quâ Abraham Angelos Domini Sodomam punituros obuios habuit, Idololatriam exercuisse tradunt Eusebius, & Sozomenus. Vlteriores priscorum reprobandas fatuitates describere, & nos iam piget, & in illis perlegendis Dendrophylum Anagnostem iam diu pertæsum esse credibile est. Sed macti sumus vtrique; ecce ad abluendum sudorificum puluerem & scribentis, & legentis, Agriæ cuiusdam fontis in Lyceo Arcadiæ monte sese nobis offert Vnda. Videamus igitur quid pro qualicercunq; non coronandis dicam, sed eluendis tot superstitionibus fabulosum potius, quàm historicum de hoc fonte narrat Pausanias. Affirmat ille fontem hunc arcanâ quadam vì Istri augumenta, & decrementa in suis modò tumentibus,

C modò subsidentibus aquis ostendentem tantæ fuisse virtutis, vt quoties à Iouis Lycei sacerdote post sacri laticis venerationem, & Hostiam immolatam Querneo ramo tangeretur, copiosissimas toties pluuias accersisse solitum; ità vt si quando siccitate laboraretur, sacerdotis manu Querneo ramo agitata illa eadem aqua cogere nubes, longosquè, & semper salutiferos imbres effundere crederetur; istam rem sic prosequitur elegantissimè Balthassar Bonifacius

> *At nudis fluuium pedibus transire Lyceum*
> *Arcades Æditui, plebe sequente, solent*
> *Peruia sit castis de re quæ dicitur Agnos,*
> *Pollutisquè negat Lympha pudica viam.*
> *Summus vbì ramo cum Querno mysta vadauit,*
> *Facturus nebulas surgit ab amne vapor.*
> *Nubila tum toto sese diffundere cœlo,*
> *Et subitis pluuijs Arua madere videt.*

Superstitionum quià sobolem fuisse apparet Antiquiora Numismata, quæ Ethnico-

D rum diuinitatem sibi ascìscentium impijs deliramentis adstipulabantur; de Numismatibus ideò Quercuum post ipsas superstitiones vltimo loco tractabimus.

Marginal notes: Lib. 16. c. 2 — Guagn. in Prussiâ. — Reger. S. T. Tom. 7. in p. 455. Her. p. 470. D. E — Beyerl. l. 3. de vita cõstantia. Sozom. l. 2. c. 4. — In Arcadic. post med. Leonicen. l. 1. c. 67. Merul. l. 3. c. 3. Musar. l. 3. Selemn. p. 1. nu. 135.

NVMISMATA.

ASpectu pulchra non sat est obtulisse oculis obiecta visibilia, eaq; cœteris sensibus propius attrectanda grato, leniq; contactu præbuisse, quatenus solidè materialia, vt ea verè appetibilia dicantur; quià internum rationis Iudicium solummodò valet amabilia, & perficientia in qualibet actione determinare. Querneæ placent oculis virentes etiam constanter Coronæ; Folia melligineo rore perfusa linguam demulcebunt, atque leni quadam soliditate tactui blandientur; sed hæc nisi sub

appre-

apprehenſione laudis, & Gloriarum ſimulacri à ſupremo interioris diudicationis concipiantur Tribunali, ea exoleſcunt, atque deſpiciuntur. Perpetui ſub ſpecie præmij virtutis aſſumptæ Coronæ ſolidiſſimam cæptæ immortalitatis poſſeſſionem important, & ſi Ære, vel Auro fuerint vallata, Glorioſum perennitate quauis durabilius monumentum erigunt. Eiuſmodi ſunt Numiſmata Ciuilium Quernearum Coronarum effigie inſculpta, Heroicos indeficientes allatura Imperatoribus, & magnis Viris Honores. Celſiſſima Quercus metallica effecta, ſupremam quoq; Humanarum Gloriarum metam attinget, & perfectiſſimam in Orbe terrarum Iouiam poteſtatem, & ceù fortiſſimam Arcem ædificauit. Hercules Alexicacus propriæ clauæ grauitati ſummæ innumera ſua trophæa, totidem Quercus folijs, quibus eadem coronabatur, præſignata commiſit, vt Numiſmatum Querneorū dignitati nihil addi poſſe confirmaret; quæ propterea Numiſmata tanti fecere Principes, Imperatoreſq; maximi, vt in ipſis vitam, & Imperium prorogaturos ſe poſſe autumarent. Inæſtimabili hoc pretio (quod proprium ſibi facere conſueuit facillimus Animi labor in Amore Virtutis verſatus) emitur famæ felicitas. *Merci pretium ſtat pro Virtute, vt væneat*, inquit Plautus. Eâdem, vt ità dixerim, Arte, quâ iuſtè, & abſq; omni vitio parantur corporis opes, comparatur & Animi Virtus; nam vt Pythagoricus ille Epicharmus rectè ſentiebat, tanquam ſimpliciter moralis; *Conuenientibus laboribus vendunt nobis omnia Bona Dij*. Lucra iniuſta nunquam dici poterunt lucra, *lucra eſſe lucra credito, ſi iuſta ſint*, docebat Menander. Pecunias ideò non raptas cum Heſiodo, ſed diuinitus datas, tanquam plurimum præſtantes contemplare, mi Lector, Aurumq; Quercu Iouis amicâ ſignatum, quod tibi antiquis in Numiſmatibus doctrinaliter offertur, in moralibus non tantum, ſed & in Phyſicis laudabiliori mediante induſtriâ cape, nobilioreſq; ac pretioſiores vmbras libenter capta. Sequentium igitur Numiſmatum Maſſam verſare, enumerare, atq; introſpicere quoq; pluſquam Phyſicè tibi placeat.

Ariſtot. l. 7. Politicorū

Cartar. f. 167.

Ouid. l. 2. Faſt.

Symphor. Hort. l. 3. c. v.

Plautus in milite act. 3. ſc. 1.

Ap. Stob. ſerm. 29.

Menander in Monoſt.

L. 2. operū.

Veſpaſiani Aureum Numiſma cum Coronâ Querceâ inſcriptum hoc pacto IMP. CÆS. VESPASIAN. AVG. P. M. TR. P. P. P. COSS. III. S. P. Q. R. PP. OB C. S.

Domitiani Numiſma Argenteum cum figurâ ſtante coram Arâ cum Coronâ Querceâ, quod has literas gerit. IMP. CÆS. DOMIT. AVG. GERM. P. M. TR. P. VIII. COS. XIIII. LVD. SÆC. FEC. LVD. COS. SÆC. XIIII. FEC.

Neruæ Numiſma in Coronâ Ciuicâ, ſeù Querceâ literis tali pacto circumdatum; IMP. NERVA CÆSAR AVG. P. M. TR. P. COS. III. P. P. S. C. EXVLES. ROMÆ RED. S. P. Q. R.

Traiani ex Auro Numiſma hæc habens cum Querceâ Coronâ IMP. TRAIANO AVG. GER. DAC. P. M. TR. P. COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI.

Aliud IMP. CÆS. NERVÆ TRAIANO AVG. GERM. DAC. P. M. TR. POT. COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI REST. ITAL. Imperator ſtans dextram porrigens fœminæ procumbenti in genua ſupplicantis ritu, duobus puerulis nudis aſſiſtentibus COS. M. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI In Coronâ Querceâ.

Aliud Aureum IMP. CÆS. NER. TRAIAN. OPTIMO AVG. GER. DAC. PARTHICO P. M. T. R. P. COS. VI. P. P. Corona Quercea, in cuius medio S. C.

Aliud IMP. CÆS. NER. TRAIANO OPT. AVG. GERM. DAC. PARTHICO PON. MAX. TR. PL. COS. VI. P. P. S. C. In Coronâ Quernea, ſiuè Ciuica, in cuius medio S. C.

Aliud AYT. KAIC. NEP. TRAINOC. CER. TEP. M. ΔAK. Auerſa pulcherrima Corona Quercea, in cuius medio caput turritum his notis Ω II. P ᔑ E

Numiſma M. COMMODVS ANTONIVS AVG. PIVS P. P.

Marci Commodi.

PRIMI
DECENN. P. M.
TR. P. X IMP. VII.
COS. IIII. P. P.
S. C. } In Corona Quercea.

D. N.

A D. N. IOVIANVS. P. F. AVG. VOT. V. MILIT. X. CONS. In Corona Quercea. *Flauij Ioviani.*
In Numismate Antonini Philosophi in medio Coronæ Querceæ hæc inscriptio legitur. M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXIII. VIC. GERMA. IMP. VI. COS. III. S. C. Cum priori inscriptione S. C. Victoria cum Clypeo suprà Truncum Arboris, in quo VIC. GER.

Caput Cæsaris Augusti in Corona Quercea citrà inscriptionem CÆSAR. DIVI F. Trophæum nauale.

Aliud. L. MESCINIVS IIIVIR. S. C. Et in Cippo IMP. R. P. IN. AMP. Corona Quercea. Hoc anno Vota soluta pro reditu. Aræ, statuæ, & coronæ ex voto positæ Augusto X. & C. Norbano Flacco II. Cos.

Aliud. AVGVSTVS COS. XI. Caput Cæsaris Laureatum SIGNIS PARTHICIS RECEPTIS S. P. Q. R. Corona Quercea.

Aliud. AVGVSTVS PON. MAX. TR. P. XXX. COS. III. IMP. XV. PP. VOT. P. SVSC. PRO. SAL. ET RED. I. O. M. SACR. Corona Quercea.

B Numisma post obitum Augusti cum hac inscriptione DIVVS AVGVSTVS PATER S. C. Corona Quercea.

AVGVSTVS DIVI F. PATER PATRIÆ M. L. COR. C. AIDO L. SEMPR. ILO IIVIR. In medio Corona Quercea. *Coloniarũ.*

Aliud. IMP. AVGVSTVS P. P. MVN. TVRIA SO. In Corona Quercea.

Aliud. OB CIVEIS SERVATOS Corona Quercea, quam alij duo rami Lauri circundant. Q. ÆLIVS L. F. LAMIA IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C. ...... LIBO C. N. ...... IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C.

Aliud. OB CIVEIS SERVATOS In Corona Quercea C. M. L. F. CENSORIN. AVG. IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C.

IIIVIRI MONETALES SVB AVG. *Triumuisorum Monetalium.*
AVGVSTVS. TRIBVNIC. POTEST. Corona Quercea.

M. LICINIVS CRASSVS.
C. CANILIVS REBILVS.
SEX. ÆLIVS CATVS.
C P. CORNELIVS DOLABELLA.
C. SILIVS P. F.
C. ASINIVS GALLVS.
C. GALLIVS LVPERCVS. } IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C.
M. SANGVINIVS Q. F.
L. SVRDINVS.
CN. PISO CN. F.
T. CRISPINVS.
L. CRISPINVS SVLPITIANVS.

Ær. TI. CÆSAR AVGVST. F. Ær. ERCAVICA in Corona Quercea. *Tiberij.*

Aliud. TI. CÆSAR DIVI AVG. F. AVGVST. IMP. VIII. SEGOBRIGA in medio Coronæ Querceæ.

Aliud Ær. TI. CÆSAR DIVI F. AVGVST. IMP. VIII. SEMP. FRONT. Corona Quercea in medio IIVIR.

Aliud Aur. TI. CÆSAR AVGVSTI F. IMPERAT. AED. Corona Quercea.

D Aliud Ær. TI. CÆSAR DIVI AVGVSTI F. AVGVSTVS TI. AELIO SEIANO Corona Quercea in qua COS.

Aliud Arg. TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVST. P. M. TR. P. XXXV. DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. OB CIVES SER. S. C. Corona Quercea & duo Capricorni.

Arg. C. CAESAR AVGVST. GERMANICVS IMP. SEGOBRICA. In Corona Quercea. *Caij.*

Aliud Arg. C. CAESAR AVG. CERMANICVS IMP. C. M. HELV. FRONT. IIVIR. in medio Coronæ Querceæ.

Aliud Ær. C. CAESAR DIVI AVG. PRON. AVG. P. M. TR. P. III. P. P. S. P. Q. R. P. P. OB CIVES SERVATOS. Corona Quercea.

Aliud Aureum, in Corona Quercea C. CÆSAR AVG. PON. M. TR. POT. III COS.

COS. IIII S. P. Q. R. P. P. OB C. S.

Claudij. Numisma TI. CLAVDIVS CAESAR AVG. P. M. T. R. P. IMP. P. P. EX S. C. OB CIVES SERVATOS. Corona Corcina, seu Quercea.

Aliud Aur. TI. CLAVD. CAESAR AVG. P. M. TR. P. VI IMP. XI S. P. Q. R. P. P. OB C. S. In Corona Quercea.

Aliud Aur. TI. CLAVD. CAESAR AVG. P. M. TR. P. VIIII IMP. XVI S. P. Q. R. PP. OB C. S. Corona Quercea.

Aliud Arg. TI. CLAVD. CAESAR AVG. P. M. TR. P. XI IMP. PP. COS. V S. P. Q. R. PP. OB C. S. Corona Quercea.

Aliud Ær. TI. CLAVDIVS. CAESAR AVG. P. M. TR. P. PP. AQVAS CLAVD. EX FONTIB. QVI VOCABATVR CAERVL ET CVRT. A MILL. XXXV. ITEM ANIENEM NOVAM AMILL. LXII. S. IMPENS. IN VRB. PERDVC. CVR. In Corona Quernea.

Neronis. Num. Aur. NERO CAESAR AVG. IMP. PONT. MAX. TR. P. P. EX S.C. Corona Quercea.

Aliud Aur. NERO CAESAR AVG. IMP. PONT. MAX. TR. P. IIII. P. P. EX S. C. Corona Quercea.

Aliud Aur. NERO CAESAR AVG. IMP. PONT. MAX. TR. P. VI COS. IIII. P. P. EX S. C. Corona Quercea.

Galbæ. Numisma Arg. IMP. SER. GALBA AVG. S. P. Q. R. OB C. S. In Corona Quercea.

Nonnulla quoq; Consularia Numismata consulta neutiquam negligantor. In Nummo Aeneo Gnei Pisonis Calphurniæ Domus Corona Quernea disposita in actu exhibitionis clarè cernitur, in meritorum veluti signum ibi locata cum inscriptione OB SERVATOS CIVES.

Ex Rico de Numism.

Pompei Nummmus cum Coronâ Querneâ cusa, quâ ipse Senatus ex concessione festis diebus poterat ornari, eamque solemniter gestare, & in quâ perpetuus Triumphator noningentarum Ciuitatum debellatarum, & mille Castrorum subiectorum poterat videri. Hisce accedunt

Anno ab V. C. 690.

Epirotici cuiusdam Nummi inscriptio ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ in Ære sculpta cū Aquila, quę fulmina sub pedibus strata ostendat, & ramos duos Quernos in Coronæ modum contortos videt, innuere videtur oraculorum Dodoneorum antiquam præstantiam, & existimationem, item

Ex Hierogl. P. Valer. l. 51.

Nummi duo quorundam Triumuirum Monetalium ex Ære, Argento, & Auro considerandi offeruntur, in quibus Ciuica Corona cum Lauri ramis circumplexis apparet cum inscriptione. C. GALLIVS C. F. Lupercus IIIVIR A. A. A. F. F. in altero verò L. NEVIVS SVRDINVS IIIVIR A. A. A. F. F.

Adest insuper Imperatorius Nummus C. Caligulæ, vbi Ciuica Corona cum glandibus adiunctas has litteras habens conspicitur S. P. Q. R. OB C. S.

In Vitellij Germanici Nummo identidem cernitur Ciuica Corona, in cuius medio literæ hæ sculptæ sunt. S.P.Q.R. OB CIV. SERV.

Diuersis in Numismatibus eadem Ciuica Corona apparet, & in quibusdam Neroni absque alia inscriptione dicatis ex S. C. item ex S. C. Nummus Antonino concessus suem habet fœtam, quæ proprijs catulis vbera sub Quercu præbet; Quid autem sibi velit ingens quædam Patina, seù Lanx valdè lata in Nummo quodam Cæsaris Augusti, in quo duæ stant Quercus, & literæ hæ in quadro positæ S. P. Q. R. iacent circà prædictum orbiculare instrumentum nunc inspiciendū veniret, ni ob illius vacuitatem præberetur æqualiter Ansa cunctis intuentibus proprium proferendi iudicium; Iouijs expectat fortasse ferculis impleri, quæ propria Minerua quilibet literaliter condire studeat; nobis non alia visum aptius claudi subscriptione deberi tractatulum hunc de Querneis Numismatibus, quam Gloriosis Feretriæ Quercus Ramis verè coronarijs in Æternitatem, cum ea mihi sese offerat Feltriano in Aureo Nummo Serenissimi Francisci Mariæ Feltrij de Ruuere Vrbini Ducis incomparabilis Virtutum omnium Patris, & literatorum Principis clementissimi nostro hoc sæculo mortalitate exuti. Et quià gloriosissima hæc Quercus prius erecta fuerat in Numismatibus Sixti IV. & Iulij II. Ruuereorum Pontificum, ideò referre placet, quæ in

A in eandem ſub Iulio prædicto perelegãter luſit egregius Poeta Ioannes Antonius Flaminius M. Antonij Pater, huiuſmodi

Vana Iouis quondam Quercus tutela fuiſti;
Tutor habet nunc te ſanctior, & melior. — Lib. 1. Epi.

Item *Iulia nunc Arbor facta es. Iouis ante fuiſti.*
Quàm veteri nunc eſt ſors tua ſorte prior!

Prætereà *Has cole ter frondes, eſt Arbor Iulia, priſcis*
Hæc cibus, hæc ſaluo ciue Coronâ fuit.

Adhuc *Iulia ſum Quercus; magnum eſt hoc: maior at ille,*
Qui Cœlo, ac Terris par tenet Imperium.

Quæ nunc quoque replicare poſſumus, dum eadem Feretria Quercus Vaticanum nunc quoque terrenis, atque cœleſtibus admirabiliter ditat, & auget Gratijs in Sanctiſſimo Alexandro VII. Pontifice, Optimo, Maximo, qui inocciduo fulgore gentilitię ſuæ Stellæ, ſuprà Montes poſitæ, quaſi *Mons Domini in vertice montium, in quo beneplacitum eſt Domino habitare in eo:* hanc nobiliſſimam admiſit plantam, vt ſanctis hiſce in B Montibus fundata, de illâ canere poſſimus cum eodem Flaminio — Pſ. 67. 86.

Hinc cibus antiquis, hinc Ciuis præmia quondam
Seruati; hinc Latio certa petenda ſalus.

Quin & de eâdem viſus eſt præciniſſe Hieronymus Faletus, in hæc eleganter effuſus

Quercus argutis celebranda chartis
Omnium lætos oculos morabor — Falet. l. 11.
Nil reformidans hyemis rigores - Fronde perenni. — Poem. 15.
Plectra quid tantum ſiluere veſtræ
Optimi Vates? reſonet canorum
Carmen, & Muſæ redeant priores - Auſpice Phœbo.
Non ſemel Ditem fidibus canendo
Thracius mouit, vetereſque Thebas
Struxit Amphion, Phrygiæque Pæan - Mœnia Troiæ.
Nec ſemel Rhetor Fabius legendo
C *Munus è Fiſco meruit Quirini;*
Ambiat vobis populi fauorem - Cognita Virtus.

Et hæc de Quercu, & Robore dicta ſint ſatis, & Dendrologiæ Libri Primi caput primum intelligatur expletum. Nunc ad ſecundum eiuſdem Libri caput exarandum calamus conuertatur, in quo FAGVS ad patulas Vmbras legentium inuitet Ingenia, ſub quibus ſpero, plurimis vniuerſalium eruditionũ, & particularium itidem Quercus enarrationum intelligibilibus ſpeciebus imbuto duplo acutius, licet minus diffusè dabitur videre. Ad Muſas enim veni cum præclariſſimo, & eruditiſſimo Ioanne Augurello paruâ ingenij mei Vrnâ ad hauriendas ex earum fonte lymphas, quibus pro virili partes imas creſcentis Quercus irrigaui; Quod ſequenti carmine ad multiplicandam benè dicendi occaſioné palam vt facerem. Euripidis monuit hoc dictum *Papæ, quàm quæ ipſis reb us inſita bonitas eſt, ſemper benedicendi occaſionem mortalibus gignit!* Progeniem igitur Iouis in hunc modum hîc vltimò in Quercu compellabo. — Io. Ant. Flamin. l. 1. Ep. Menede in Monoſtic. In Libello Iambico carmine 9. Eurip. in Hecuba.

Iouis Puellæ, quæ profanum limpidis
D *Arcetis omne fontibus:*
Soloſque Vates hauſtibus tantis pios
Frequenter huc admittitis.
Sacras adorans, ſi licet, lymphas peto
Arctâ pudenter vrnulâ:
Vt rore ad imas irrigem partes leui
Creſcentis altè Roboris.
Maiore ſummas abluent aſpergine,
Qui flumina ipſa exhauriunt.
Vos forte ad vmbram ſedulus tantæ ſemel
Quercus Camœnæ viſero.
Ac indè paſtum glande me pingui Domum - Remittet hæc benignitas.
Quâ me fouetis ſemper, & veſtro ſimul - Completis almæ ſpiritu.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi

CAPVT II.

DE FAGO.

NOMINA, ETYMON.

Theoph.l.3. H.pl.c.7.9.10. Heresbach.l.2.de re R. Dioſc.l.1.c.121. Bauh.H.Vn.pl.l.7.c.4. Ruell. de Nat. St.l.1.c.78. Iacob.Dalechamp.H.gener.pl.l.1. Ionſton.de Arb. P.Pena,& Mat.de Lob. in Adu.nou. Ruel.de nat.ſt.l.1.c.76. Io: Bod. in not. & cõm. ad Theoph. Bauh.H.Vn.pl.l.7.c.4. Strabo.l.12 Geogr. Symphor. Hor.l.2.c.2. Bellon. in Obſeruat. l.1.c.42. Io: Bod.in Theoph.l.3 c.10.H.pl.

SECVNDVM in Glandaria Sylua locum occupet Arbor Fagi; prædulcis illius, & hilaris fructus, pluresque valde ſimiles, & proximæ Quercui affectiones, notiſſimaque materies, vt de ea fari nunc liceat volunt. Fagus ergò Græcè φηγὸς, ſeù φαγος dicta ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, quod eſt comedere, quià Glandibus fagineis antiquiſſimæ Gentes non omninò inſuauiter paſcerentur; Hanc Arborem aliqui Grammaticorum filij, vt inquit Bodeus, cum Eſculo confundere ſtuduerũt, nuda nominis ſuperficiali quodammodò ſignificatione moti, quod ambæ Arbores hæ ab *edendo* ſint dictæ, ſed in multis differunt, nam Eſculus, ſecundum Ruellium *Præſtat Fago proceritate, ſed glande inferior eſt*. Fagum ὀξύαν vocauit Theofraſtus, ſciſſimam vertit Gaza, quià facile findatur in laminas, cum ὀξύα Græcè ſit foliatum, ideſt quod folium habet, quæ generica ſatis denominatio alijs fortaſſe lignis tribui quoq; peterit, vnde non immeritò vocauit Fagoſciſſimam eandem Arborem Strabonis interpres, vt hanc proprietatem ſpecificã magis redderet Glandis materiem ſcabram *Phæon* aliqui nominarunt. Phagus à Germanis dicitur *Buchbaum*, ab Arabibus *Chinaos*, aut *Chiachas*, à Gallis *Faux*, *Fouteau*, *Fayant*, *Heſtre* & fructus illius *Fayne*, à Montbelgardis Arbor *Deſate*, & *Desfo* appellatur; ab Hiſpanis eadem dicitur *Haia*, *Faia*, & *Fax*; ab Italis *Faggio*, e *Faggia*, e *Faggiola*; Reſpectu natalis loci dicta fuit hæc Arbor *Myſon*, nimirum à *Myſia*, vbì copioſiſſimè naſcebatur, nì dicere velimus *Myſiam* à *Fago*, quæ Lydis Μυσον vocatur, vt ſentit Symphor. dictam eſſe. Oxyam Græcorum nonnulli dicere maluerunt, teſte Bellonio, quià Glandem triquetram, puſillam, acuminatam vtrinq; (ὀξυς enim eſt idem, ac acutus, ſubtilis) profert: Fago verò nomen Orni minimè accomodatur, vt perperam tribuit Pandectarius, qui in hoc allucinatus eſt, quemadmodum illi falluntur qui Cerrum Arborem ὀξύην exponunt, credentes Cerrum idem eſſe quod *Oxyan*, quos Bodeus vir doctiſſimus refellit. Hiſtoria Generalis Plantarum Lugdunenſis *Phagi* non ſolum vocem cum

h à Fa-

A *h* à *Fago* omninò feiunctam, atq; rem diuersam significare vult, illam dicit Esculum, tam marem, quàm fœminam, hanc esse Arborem leniter echinatam in fructu, qui dulcedine, & succo castaneis assimilatur ὄξυαν Theophrasti, sed non φηγὸν existimat, sed cũ parum intersit assentiri opinioni huic, vel alteri Lectorum iudicio id relinquemus examinandum; solum addam, quod si Esculus admittatur cum folijs sinuosis, & cum glande calliculata solum, & neutiquam contexta per totum, & nullibi echinata, ipsa referri debebit, aut ad Quercus, aut ad Roboris speciem, & haberi tanquam Drys Himeris, vel Drysagria; & ità distinguetur non parum à Fago. Sed omissis de nomine Quæstionibus, tanquam vtilitatem nullam inuoluentibus, sed confusionem potiùs inducẽtibus, ad Denominatorum considerationem accedemus, vt rei, de qua nobis sermo est, exactior cognitio præparetur, vtq; rectum, & integrum de illa ferri possit iudicium, ad quod appetitu quodam naturali feruntur ingenia.

B

DENOMINATA.

Denominationem ritè fieri, dum adest Denominantis aliqua notabilis dignitas docemur ab Aristotele; Vnde Fagus tot Lucos celeberrimos, totq; Numina clarissimè denominans, non erit absq; nobilibus prærogatiuis; Nemora itaq; Fagis referta, quæ Italicè dicuntur *Faggiete*, magnæ sunt considerationis, quemadmodum illa, quæ in meridionali Apennini Iugo quoad nos Bononienses sita sunt, à quibus Australis venti noxæ nobis vtilissimè impediuntur; Romæ olim iuxtà Exquilias Lucus erat Martis, qui *Fagutalis* à Fagis fuit appellatus, teste M. Varrone; In suburbano item Tusculani Agri colle, qui *Corne* propriè dicebatur, Lucus erat Dianæ dicatus *Fagineus* Coma artificiosè tonsili; Ab eadem *Fago* sacellum Ioui *Fagutal* nuncupatum stabat, in quo *Fagus* Ioui sacra ex Varrone intrà decimam Vrbis Regionem visebatur, de quo Plinius in hunc modum scripsit. *Syluarum rectè distinguebatur insignibus Fagutali Ioui, etiam nunc vbi Lucus Fageus fuit, porta Querquetulana.* Fagus insuper Vguccionem *Fagiolanum*, cui Alpestres fuere natales Lucæ, Pisarumquè Tyrannum cognominauit, C cui agrestem non solum originem obijcere, sed militarem fortitudinem cum imperio præsagire poterat in corporea specie perampla; cui alludens Perottus in Elogijs Iouianis sic de illo canebat.

Aristot. Politic. l. 8.

Plin. l. 16. c. 44.

Libro 4. Analog.

Lib. 16. c. 10.

Quem latis humeris, quem lato pectore spectas;
Quem Martem dicas ore referre truci;
Ille olim emergens obscuro, & paupere tecto
Militiæ primum munera dura tulit.
Fortibus inde ausis, fortunaq; auspice summum
Littoris Etrusci est vectus ad imperium.

Angelus Perottus Camers in elogijs Iouij l. 1. Viror. bell. virt. ins.

Et quam aptè dictus est voracissimus hìc miles Tyrannus duas vno in prandio Ciuitates deuorasse, vndè *Poliphagus* vocari poterat; cui *Fagus* conuenientissima nomina tribuent, ἀπὸ τῦ φάγειν, scilicet comedẽdo, dicta, vnde Federicus Scotus meritò cõcinit.

Prandia Lurco senex abrumpere, nuncius aures,
Crebra licet feriat, dum FAGIOLA negas.
D *Imperio Lucæ, Pisauriq; excidis: aufert*
Omniaq; exemplo mensa tibi vna nouo.

Carm. l. 5. 30.

FORMA, DESCRIPTIO.

Inter Genera Roboris, seù Quercus vniuersaliter sumptæ Latinorum Fagus enumerata, licet à Quercu, & Robore non parum dissideat in specificis; Glandem enim non rotundam, seu teretem, non calliculatam simpliciter, sed triangularem in integro receptaculo, foliũq; non sinuosum habet. Ipsa caudice assurgit crasso, atq; in orbem commoso, recto, magnoq;. Patula, proceraq; admodũ, Abietiq; penè æqualis, folio est tenui, & leuissimo, secũdum Plinium, quod populneo assimilatur, & celerrimè flauesciti; Pleriq; tamen Vlmo, vel Carpino idem propiùs accedere volunt, quamuis minori sub

P. pena & matth. de Lob. in Adu nou.

Pl. l. 16. c. 6. & l. 24. c. 5.

Matthiol. in Diosc. l. 1. c. 121.

crispitudine aliquando lanuginosæ circunferentiæ, in quâ firmitas cum leuitate, cui nonnihil luciditatis adiunctum sit obtineatur, deinde color ab initio ex luteo viridis, mox satur apparet, acidulusq; sapor erumpentia paulò àntè æquinoctium folia comitantur Iuli ex multis pediculis rotundi, & ex apicibus luteis concinnati in Iunium vsq; mensem quandoq; perdurantes floridi, villosi, capræolati, & filamentosi, cum pallidis, & flauicantibus apiculis. Nullis Fagus horret spinis, licet in mediâ persæpè foliorum parte paruulam producat baccam viridem fastigio aculeatam. Fagus natura est syluestris, scabraq;, nemoraq; vestire gestit, montosis crescens, parum tamen humentibus locis, quæ si in plana descendat infeliciter ibi viuit; montana candida prouenit, sed campestris nigra, lignum eius parum vtile fabricis. Trunci huiusce Arboris cortex lenis, interiorq; materia spissa, dura, alba, maculosa, parum durabilis in aquis, quamuis credāt aliqui tempestiuam madefactionem durationi illius non officere. In Fagino ligno transuersi pectines per pulpam excurrentes perbellè apparent, qui videntur in longitudinem fluctuare, & hinc fortè fit, quod squamatim scindatur faciliter materia eiusdem. Radices Fagus nec multas, nec altas agit, verum in summo terræ cęspite percurrentes, quo fit, vt ab Esculo radices in tartara mittente longè distet. Glandes Fagineæ calici basis rotundæ, sed triangularis apicis totaliter includuntur, & huiusmodi calix foris hispidus, & scaber, non tamen echinatus, ijq; fructus læui, molliq;, cute tecti castaneolas oblongiusculas echino exemptas aliqualiter representant, læuore saltem, & colore, saporisq; dulcis pulpa, gustum parumper adstringente, illarumquè castaneolarum extremitates præduræ lapidum instar, masculinitatem Arboris produnt. Fagum breuissimè simul, & clarissimè descriptam à Cæsalpino sic inuenio. Crustacearum Arborum de genere fructifica Fagus edules habet fructus vasculis vndiq; tectos, quorū duo, vel tres, & ad summum quatuor Glandis paruæ magnitudine oblongi, triangulares, dulces apparent; folijs vestitur breuioribus, minusq; serratis, quàm castaneæ; excelsa est Arbor, caudice crassissimo, & non nisi iugis in Alpium celsioribus prouenit, in Agro tamen Latino solitam fuisse hanc Arborem excrescere tradit Theophrastus, vt illius longitudo nauibus Hetruscis pro carinâ satisfaceret. Germaniæ familiarem Tragus scriptor Germanus asserit esse Fagum, & in altissimis syluis, loco pingui gigni, vbi quamplurimos durat in annos. Mirum videtur esse, quod Iul. Cæsar scripsit Britanniam carere Fago, licet materiam aliam cuiusq; generis syluestrem alat; Terram equidem sibi peculiariter proportionatam Fagus requirit ad nascēdum, in quâ Vere nouo foras erumpit, binis per exortum latis, & pinguibus folijs succrescentibus, quibus alia subinde plura subsequuntur. Cuius Arboris adultæ fertilitas, plusquam cæteris in Arboribus alternat, habetq; hoc à temperamento proprio pati quasdam rubentes, & concauas adnascentias pilularum vermiculos in ventre gestantium post pluuiam, quas radij feruentissimi Solis statim exceperint; alia obseruauit in eadem Arbore accidentia praclarissimus Ionstonius, nimirum longas, & squamatas gemmas, quibus mediâ in Hyeme, omni nudata fronde scatet; eæ vnciales oblongæ, inquè acutum pungens desinentes, dentiscalpia videntur efformare inuoluta tunicis rufis, & lucidis, quæ fatiscentes postmodum tenellulis emergentibus folijs nouis locum in Arbore cedunt cadentes; Sed hîc duxi supersedendum ab vlteriori descriptione Fagi, cum eius Arboris Historia pluribus difficultatum inuoluta videatur ambagibus apud Botanicos, vt optimè adnotauit Bauhinus sic scribens, *Tanta est porrò, atq; confusa Autorum, & Modernorum potissimùm herbariorum in huius Arboris designatione confusio errabunda, vt ex eorum historijs studiosi inuoluantur potius quàm definitam, & certam cognitionem addiscant.* Cedo libens tamen Penæ, & Lobellio, qui Castaneam equinam Fago propiorem, quàm Castaneæ fecerint, cum hispidum illa, sed non spinosum gerat echinum; Ionstonumquè similiter comprobabo Fagiformes Indicas Arbores indicantem, & primò Arborem in Carthagena nascentem materia molli, spongiosa, & facilè combustibili. Secundò Arborem Sinus S. Augustini fructu, idest nucleo fabæ magnitudine, atq; etiam multò maiore siliquato noxio, & venenato, nimium equidem recedente à nostratis minimè noxia comestibilitate Fagi. Sed difficultates hasce Faginis Epithetis contegamus.

Theophr. l.3.H.pl.c.9.
Ruell, de nat.St.l.1.cap.78.
Andr.Casalp.l.2.c.3 de pl.
Lib.3.c.72.
Lib.5. de bello Gall.
Pl.l.16.c.6.
P.P.in Adun.n.
Bauh.T.1. H.vniu.pl. lib.8.c.4.
In Aduers. nouis.

E F G H

A

EPITHETA.

NOn ex eo, quod magnum ſit aliquid, illud eſt bonum, vt docebat Plato. *Magnam* ideò, & *Excelſam* dicemus Fagum, ſed non æquè Bonam, licet illam ad multa Bona cognoſcamus idoneam. Hinc iſtâ de Arbore loquens Carmeliticus Vates, laudem *excelſitudinis* temperabat interpoſitâ *rugoſi* corticis memoriâ, quum

---- EXCELSÆ RVGOSO IN CORTICE Fagi.

Plato in Phædro. *Bapt. Mant.*

Mentionem habebat, imitatus Homerum, qui illam ὑψηλήν, ideſt *ſublimem* cognominauit, vbi cecinit

Φηγῷ ἐφ' ὑψηλῇ πατρὸς Διὸς αἰγιόχοιο

Hom. Il. η.

Quem in ſenſum ὑψίκομον, id eſt *alticomam* pronunciarat eandem Orpheus:

Ὑψικόμον, πολὶ Φηγὸν ἐπεσσύμενον πρ:ϊδόντες.

Orph. in Argon.

B Vt *ALTAque Fagus* à Virgilio dicta eſt, atq; ab eo qui cecinit

Aut qualis ſociâ viduatus compare turtur,
Quam procul incautam Fago ſpeculatus ab altâ
Immiti calamo paſtor deiecit acuto.

Balth. Caſtil. carm. l. 1. in Alcon.

Quod in causâ fuit, vt *celſa* à Lazaro Bonamico vocaretur, dum habuit

Has Fagos inter CELSAS aſſurgit in auras,
Et latè gelidam Pinus obumbrat aquam.

Laz. Bonā. Carm. l. 2.

Quibus inſiſtens arbiter Etruſcæ Lyræ Petrarcha, *frondoſam*, & *ingentem ramis*, ac *altiſſimam* hanc Quercus ſpeciem appellabat. Σκιερὰν ideò, nempè *opacam*, vel *vmbroſam* cognouit Fagum Theocritus modulatus---- Σκιερὰν δ' ὑπὸ φαγὸν

Αελίω φρύγοντος ὁδοιπόρος ἔδραμον ὥς τις.

εἰδ. ιϛ.

Quæ qualitas cum in æſtate ſit grata, hinc factum eſt, vt *iucundam*, ſiuè *amabilem* hanc Arborem assereret Orpheus, ἐρατεινὴν appellans eo carmine

Ἀλλ' ὅτε δὴ σχεδόθεν κατεφαίνετο Φηγὸς ἐρατεινή.

In Argon.

Nec diuerſimodè ſenſit Homerus, cum *elegantem*, ſeù *perpulcram* protulit, περικαλλέα teſtatus Εἶσαν ὑπ' αἰγιόχοιο Διὸς περικαλλέϊ φηγῷ.

C *Il. ε.*

Cuiuſmodi eſſe debebant Græcæ illæ Fagi, ferro per multa ſecula intactæ, quas à ſuperſtitioſo natali ſolo *Chaonicas*, & *Dodonides* dixerunt Orpheus, & Apollonius. Iſte ſcriptum relinquens

Στεῖραν Ἀθηναίη Δωδωνίδος ἥρμασε φηγοῦ.

Apoll. Arg. lib. 1.

Ille

Χαονικὴν ὑπὸ φαγὸν ἀριγνώτοις ἐξελόχευσε.

Orp. in Arg.

Hæ præſertim vegetabant Ioui, cuius erant in tutelâ, non aliter ac Quercus, & Eſculus, vndè *ſacræ* quoque dici meruerunt. Ἱερὴν ideò Fagum indigitauit idem Orpheus in Argonauticis itidem canens Ἀμφ' ἱερῆς φηγοῖο δέρας χρύσειον ἕλωμεν.

Sic & eiuſdem Arboris *craſſities*, & *robur* celebratur ab Italicis Anguillariæ, & Areoſti Muſis, illâ canente

Dal Sole in vna ſelua ſi naſconde
Di GROSSI Faggi, e d'eleuati Cerri.

Met. 2. ſt. 17.

Et iſtâ

Ch'à l'ombra di due monti è tutta piena
D'antichi Abeti, e di ROBVSTI Faggi.

Furios. 14. 92.

D Sic & ingens illius moles, & brachiorum latiſſima expanſio Arborem VMBROSAM, & PATVLAM declarat, Muſaſq; protegere videtur, quas ad cantum inuitat, vt in Bucolicis apud Virgilium habetur.

Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine Fagi.

Virg. Bucocolic. in fin.

Itemq;

Tityre te patulæ cecini ſub tegmine Fagi.

Ætas inſuper Fagi productiſſima *Veterem* illam haud perperam pronuntiat, ſic *ad Veteres Fagos* canebat Latinus Homerus. Hinc inter Italos Hector Ninus in traductione tragœdiarum Senecæ, & ſcilicet in Hippolyto *Annoſam* iuremerito dixit hanc Arborem

Quiui è queruli augelli in dolci note
Fremono, e i rami da ſoaui venti
Tremon percoſſi, e in vn gl' ANNOSI Faggi.

Seneca in Hippol. 2. 1.

Et magnæ propterea cenſuit hanc Arborem eſſe auctoritatis vterque ex hiſtoriæ firmita.

Tit. Liu. 4. Dec. l. 4.

mitatis argumento *Veteribus ſtandum eſt, niſi quævſus euidenter arguit.* Et quoniam plures, grandioribus rebus indidit natura difficultates, ità Fagus *Ardua* dicta eſt, *Rugoſa, Brachiata, Sacrificialis, Egelida.*

Theocrit. Eidyl. 19.

Quam properat ſudans calido ſub ſole viator
EGELIDAM ramos Fagi pendentis in vmbram.

In Titanopœia.

Annoſam eruditiſſimè confirmauit Ioannes Paptiſta Laurus

Scrutatur Syluas, Phrygiâque haud ceſſat ab Idâ
Eruere ANNOSAS truncato ſtipite Fagos,
Fraxineaſquè Trabes, &c.

Propterq; ſuam hanc magnitudinem, rigiditatem, &, ſi dicere fas ſit, tetricitatem inſenſilem inſociabilis dici, & haberi promeretur Fagus; nam cæteras Arbores in amplexus nunquam admittens, nec illas permittens in propinquo viuere, totum alijs eripit Solem, & cum ipſo vitam adimit Hoſpitibus plantis, ſi quæ contigerit infelicia natalia reperiſſe non longè ab eiuſdem ſedibus; Hinc Fuluius Teſtius elegantiſſimè illam *innubam* protulit

Poes. 3. Lyr.

Sol cari, è Sol graditi
Son gl'ombroſi Cipreſſi, è gl'infecondi
Platani, è i MAI NON MARITATI Faggi.

Sunt enim Arbores maximè *ſylueſtres*; quod & cognouit qui τῆς ἀγριάδις cognomento Fagum eſt proſec utus

Apoll. l. 1.

Φηγοὶ δ' ἀγριάδες, κείνης ἔτι σήματα μολπῆς

Non ideò indebitè λασίην, id eſt *hirſutam* innuebat Nicander in Theriacis;

Ον ποτε Παιήων λασίῃ ἐνί Θρ ψσατο Φηγῷ.

Huc propterea reuocari poſſunt Epitheta illa, quæ Fagum *nigrantem*, & *horridam*, *ac grandinibus petitam* denotant, quippè Κελαινὴν Lycophroni, & χαλαζαίην Orpheo canentibus. Illi

Io. Gaſſend.

Φηγοῦ κελαινῆς διπτύχων ἔνα φθερεῖ.

In Arg.

Iſto

Χρύσεον ἠώρητο χαλαζαίῃ ἐπὶ Φηγῷ

Sed iam Symbolicis Moralitatibus Epitheta maritentur.

SYMBOLA, MORALIA.

D. Chryſoſt. ſuper Io. Homil. 41.

Anton. Ricciard. cõm. ſymbol. lit. f

SOlitudinem non ineptam Philoſophiæ Magiſtram plures agnouerunt, & experti ſunt Cultores eremorum, qui ſanctimoniæ, atque doctrinę inſignis diuites euaſerunt. In ſyluis ligna docebunt te, quod à magiſtris audire non poſſis: mellifluus vnumquemque ſic alloquebatur Bernardus; nam inter ſolitudines, & vmbras cor loquitur, cor audit. Fagus ergò vmbroſiſſima Arbor ſylueſtribus, ſolitarijs, & editis in locis tantum naſcens, ſpeculationum prænobile fit ſymbolum, ex quo benè viuendi, benèq; moriendi deduci poſſunt argumenta, quæ inter denſiſſimas vmbras fiunt clariſſima, quò ſe recipere toto animo valdè præſtabit, prudenſque non modicum ille dici poterit, qui huiuſmodi amabit vmbras, illius adinſtar Bucolici.

Virg. Egl. 2.

Tantum inter denſas vmbroſa cacumina Fagos,
Aſſiduè veniebat.

Nam, vt cecinit Ioannes Ant. Flaminius

In Inſigni Io. Bapt. Butrigarij Bonõ. pag. 254

His tegitur felix ramis quicunque, nec æſtus;
Nec pluuias, duram nec timet ille famem.

Coſ. 90.

Berchor. reductor. moral. l. 12. c. 57.

S. P. 2. cor. 3

Cum lemmate autem TVA SVB VMBRA Fagus apud Perciuallum ſymbolum eſt Animi confidentis ſe quidpiam aſſecuturum ab aliquo, ſub cuius protectione viuat, vndè ſi per illam, vt Ethnico quondam Ioui ſacra erat, veri Dei ſymbolum exprimere voluerimus, prædictorum ſchemate habebimus vndè teſtemur noſtram in illo ſpem infallibilem, cum ſub illius protectione nos habitare declaremus. Fructus porrò ipſius Fagi apertiſſimo pro Scripturæ Sacræ ſymbolo ſumi poteſt. Ille eſt Glans triquetra, intus habens medullam mollem, albam, ſuauem, & delicatam, maximè nutritiuam, & à multis animalibus expetitam, extrà verò tecta quadam aſperitate. Haud aliter Scriptura Sacra corticem habet literæ exteriorem, vel ſenſum hiſtoricum ſimpliciter rudem, & aſperum, quo ſolo ſi quis vti vellet, animam de facili occideret; & medullam

A Iam myſtici ſenſus Moralis, & Allegorici viuificantem, nam intimus illarum intellectus ſuauis, mollis, & delectabilis pio cordi efficitur, & ità triangularis dignoſcitur, & ideò viri deuoti, & contemplatiui, & quicunque vitæ inhiant ſpirituali, dum trinis delectantur internis expoſitionibus, ij egiegiè nutriti in Animâ per correctionem, & meritis impinguati, diuiniſq; benedictionibus maiores effecti, earundem ſcripturarum fructum dulciſſimum experiuntur, illudq; Canticorum dictum extollere vbiq; valent *fructus eius dulcis gutturi meo*, quo mediante totus homo ſuis in operationibus facilis, benignus, & ad omnia opera pia exercenda promptiſſimus apparet, quemadmodum Fagi lignum elaboratum optimè ſcinditur, dolaturquè, & in Artificioſa perbellè vertitur inſtrumenta, & cum huiuſmodi lignum materialia non tam vertatur in inſtrumenta, quàm in emblematica literaria tranſeat, Fagæa hîc præſto ſint Emblemata.

Cantic. 2.

EMBLEMATA.

B FInem ſuper omnia penſandum, Deus, & Natura fruſtrà nihil vnquam agentes, nobis in omnibus vitæ operibus, atquè momentis proponunt. Vnus enim hic eſt præcauendorum ſimul, & euadêdorum errorum trames. Hinc Legatus noſter, quo caueret, habuit. *Cum duo ſint tantum noſtræ rapidiſſima vitæ*

Lib. Moral.

Puncta, dies ortus, extremaque funeris hora,
Nos quoque debemus ſuper omnia diſcere mortem
Oppetere, & mortis ſub imagine ducere vitam,
Dum quæque aſpicimus ſunt nobis ſymbola mortis.
Fluxile quandoquidem eſt quicquid ſub Sole creatum eſt.

At ò quam paucos tenet hæc meditatio! Viuimus ac ſi fuiſſemus æterni, & (proh cæcitatem!) non videmus nos quotidie ſenſim emori. Nec cognoſcimus, quod ſi viuendo morimur, poſſumus quoq; moriendo æternum viuere. Saluberrimam hanc mortis cogitationem nobis inſinuabat aurea Muſa Ioannis Kreihing Emblematicam deſcribentis ſyluam multigenarum Arborum plenam, quarum aliæ ſucciſæ ſunt, aliæ ſuccidendæ virent; Morte interea veteri FAGO, & aridæ ſecuri proſternendæ intentâ, excisis ad virentes apologicè dicentibus NOS QVOQVE FLORVIMVS, cæterum.

C

Ad vos mox veniet, iam nos præceſſimus, ordo.

Emblema 7

Indè *Quæ ſteteram in ſyluis longè pulcherrima Fagus*
Per loca lata meis conſpicienda comis.
Quæ crebrò æſtiuas fregi paſtoribus auras,
Cum traheret reſonum fiſtula rauca nemus.
Sub cuius denſâ requieſcens fronde viator
Inceptum feſſus ſæpè refecit iter.
Nunc vetulæ impactâ ſuccidimur, ecce, ſecuri,
Et meriti ratio nulla prioris adeſt.
Sed defloruimus; flos nanque erat ipſe caducus;
Nunc quoque cedo aliȷs tota reciſa locum.
Quod mihi contingit, cunctis continget in orbem,
Proxima lignatrix iam mihi ligna ſecat.

D

Ad vos & properat, qui nos modo tranſȷt, ordo
Qui nunc vos ornat, floſque caducus erit.
Viuite me melius quotquot durare poteſtis,
Plus faueat vobis, quam mihi ſylua locum.
Sed moneo, veſtro nimium ne fidite flori;
Mox inopinato tempore ſiccus erit.
Veſtra tegant etenim ſpatioſum brachia fundum:
Frondibus & veſtris temperet vmbra diem.
Sitis amor volucrum; veſtroque à culmine ſiluâ
Aligerum varios reddat amœna ſonos.
Quin auium in denſis ſaliens plebs plurima ramis
Extruat in veſtris plumea tecta comis.

Pro eſte, vel eſtote.

Deniquè ſyluoſis ſitis celeberrima campis
Gloria; Hamadryadum, deliciæque choris.
Vos tamen haud quicquam præconia tanta iuuabunt:
Non fuerat veſtro noſter honore minor.
Et tamen occidimus; res hinc diſponite veſtras;
Mortis enim cunctæ cædua ſylua ſumus.

Hæc animo voluere vera eſt Philoſophia, propter quam aduerſa quælibet in Mundo euentura deſpicimus melius, quàm per humanam illam Philoſophiam, cui, veluti per Fagum Emblematicè deſignatæ, Benedictus Varchius ſe Fago comparans hæc cecinit.

l.1. Ep.16.

Quod vanas Vulgi voces, quod crimina falſa,
Quod conficta ſuum carmina in opprobrium:
Rideat, & nullo moueatur flamine, nullis
Ictibus, Alpinis FAGVS VT ALTA iugis.
Hoc tibi iam pridem Sophia ò Sanctiſſima debet
VARCHIVS inſignem clarus ob inuidiam.
Prætereà Placuiſſe Bonis, vt gloria ſumma eſt;
Sic aliqua eſt Virtus, diſplicuiſſe Malis.

Hæc eſt animi Integritas, quæ non ſolum odit, ſed & arcet malignos. Hac ideò confiſus Horatius canebat.

Lib.3. od.1.

Odi profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis

Eiuſcè quippe cenſus Homines per vitia repentes, Virtutis integritatem refugiunt. Hos idcircò Serpentibus Fagi propinquitatem ferre impotentibus meritò comparabat erudita Laurentij Legati Muſa, quùm alexipharmacam iſtius Arboris vim perpendens, quâ non tantum partes eiuſdem venenis reſiſtunt; ſed & vnicus ramulus.

Contactu ſolo torpentes efficit Angues,

Emblema inſtituit ex integrâ Fago, à quâ, dum tutè obumbrat homines, quos & glandibus aluerat, fugiunt ſerpentes, cum Græco lemmate ---ἀποσαδὸν ἐσε πονηροὶ. nimirum ---- PROCVL ESTE MALIGNI.
ad imitationem Orphei, qui cecinit.

Φθέγξομαι οἷς Θέμις ἐςὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοις.

Ideſt *Sancta quibus Themis eſt, loquar his: procul eſte profani.*

Et illud hunc in modum expreſſit.

Lib.2. Emb. 9.

Eſte procul Colubri, repentia fulmina Mortis,
Non patitur veſtras Fagea Sylua moras.
Ite procul: veſtrâ nihil eſt, quod inhorreat irâ,
Sub patulo Fagi tegmine quiſque cubat.
Quæ ſapidâ iam Glande Viros celeberrima pauit,
Aurea Saturnus Rex vbi ſecla daret:
Illa eadem veſtris Homines, viroſa propago,
Nunc quoque ab inſidijs, quo tueatur, habet.
Sic Animi Integritas oditque, arcetque malignos,
Et tutâ inſontes dat requiete frui.

Quæ vt ſolidius mentibus noſtris infigantur, tranſibimus ad Vanitates omnes ſugillandas.

VANITATES, ET SVPERSTITIONES.

NVllo fine, nullaq; ratione confinxiſſe antiquos eſt dicendum, quod à ſuis illis pſeudonuminibus Simpuuia lignea, ideſt ſacrificalia vaſa Vino plena deguſtarentur; *non vides ipſos Deos, quando volunt guſtare vinum, deripere ad hominum fana, & tamen tum ipſi illi libero ſimpuuio inuitantur*; Hæc iure meritò deridebat Satyricus. *Simpuuium ridere Numæ.*
adeò vt Sacrificales Gutti ex cortice Fagi nihili debuiſſent pendi, nonnullis licet à Nationibus, ita vt vnicum ex hiſce pretioſiſſimis aliqui prætulerint ſpolijs, quemadmodum ma-

Varro. Non.
Iuuenal. ſa.
Al. ab Al. D. G. l.4. c.17.

A magnifecit Marius Curius, qui iurauit se prædæ nihil attigisse, præter Guttum Fagi-num. Superstitiosæ vanitatis argui quoq; poterat Numa Pompilius, dum Pani sacrificaturus Fagineum Ramum intonsis crinibus obuolutum inaniter gestaret. Superstione quoq; non carebat Amores in Fagis à Pastoribus incîdi, quorum mentionem fecêrunt Ouidius, & Propertius. Ille scriptum relinquens.

Plin. l. 16. c. 39.

Incisæ seruant à te mea nomina Fagi,
Et legor Oenone falce notata tuâ.

Ouid. epi. 5.

Iste *Vos eritis testes, si quos habet Arbor amores*
Fagus, & Arcadico Pinus amata Deo.
Ah quoties teneras resonent mea verba sub vmbras
Scribitur, & vestris Cynthia corticibus.

Prop. l. 1. eleg. 17.

Et hanc ad rem Nemesianus.

-------- Iuuat Arbore sacrâ
Læta patefactis incidere carmina Fagis.

Nemesian. Eccl. 1.

B Cui concinens Naugerius, & ipse modulatum reliquit.

Te Rupes, te Saxa, cauæ te maximè Pastor
Conualles, nemorumq. frequens iterabit imago,
At verò nostris quæcunq. in saltibus vsquam
Fagus erit, vt quæq. suos dant tempore flores,
Semper erit varijs ramos innexa coronis,
Inscriptumq. geret felici nomine truncum.

Andr. Nauger. lusu 20

Nec tantum pro chartâ Fagus inseruiebat Pastoribus illis, vt siluestres inciderêt versus, sed etiam pro fistulæ repositorio. Hinc apud Accoltum est legere de quodam Pastore.

Hic suspensâ altâ pendebis fistulâ Fago
Musarum dulces promere doctâ sonos.

Bened. Accolt. lib. 1. epig. 4.

Superstitiosum porrò, & ad minus deridendum est illud, quod nonnulli tradunt ex Hastulâ faginâ, quæ secta fuerit ipsa Sanctorum omnium sacrâ die multa prædici posse; nam dicunt isti, si calida deprehendatur, Hyemem fore calidã, & si humida, idem tempus frigidum prænotari. Aequè vanum erit asserere muriũ turmas, ex remotissimis vsq; C Regionibus ad Fagos conuolare; vnâ etenim Fagus ad horum Animalium exterminium vasta in Regione aliqua sufficeret, in qua Aesculapij fortassis Draco, qui in Caua Fago enutritus perhibetur, illos allicere non absimili commento posset. Goropius tandem parum solidè tradit Ionij saltus incolas affirmare Fago in propria tellure nascente cæsa ex illius visceribus Betulam prodire, & ex vna aliam diuersissimam Plantam fieri. Sed Fagi syncera ostendantur alimenta, vsusq; medicinales secundum naturam aperiantur.

Tragus.

VSVS IN ALIMENTIS.

ARcadica non modò, sed vniuersa Glans Fagina suam à me deposcit, & flagitat nobilitatis fidem; ea nanq; Pelasgum habuit, qui à stirpibus olim, Arboreisq; frondibus esitandis Gentes retraxit, commendabilissimumq; præ cæteris fructibus cibum eundem proposuit, pro quâ Reusnerus Poeticâ Echo gratiosè canebat.

Pausan. in Arcad.

Fagina Glans Homini fuit antè, an Vesca Iuglans? Glans.

In Pomar. poet. Reus.

D Hominibus quidê gregarijs Quercus æq; ac Fagus alimêta suppeditabât, vt Poetæ plures testâtur. *Glande Patres aluit Quercus, Fagusque vetustos,*
Sed modò non cibus est, proficit vmbra tamen.

Claud. Minos. in epig. ex Stengel.

Verum Heroes Glandibus libentiùs Faginis vescebantur, quod Reusnerus idem pro comperto habuit.

Glande sua quondam magnos Heroas alebat,
Cura Deûm, Fagus sancta, piumque nemus.

In Pomar. poet.

Hinc Troades Fagum in suo Ilio diutissimè religiosam aluere, tanquam panis, licet agrestis, nobile rudimentum. His primis Hominum delicijs Platoni frui perplacuit, dum Fagineæ glandes sub prunis tostæ illi pro Bellarijs inseruiuere; Eidem porrò Fagineæ Glandi non parum debere se faterentur obsessi Homines in oppido Chio, qui cõtrà Hostes haud infeliciter induruere huiusmodi cibo diù victitâtes. Iones similiter à Romanis post-

Volaterr. in l. 16. Philol. Seru. Maur. Goropius.

poſtquam defeciſſent à Gneo Pompeio in fugam verſi, dum ad propria remearẽt, Glande Faginâ egregiè nutriti, teſte Oppiano, Fagineum laudibus extollerent alimentum. Glandis Faginæ vim vtiliſſimam nos docent ſues ſemper ex eâ hilares, quorum carnem ſapidiſſimam, coctibilem, ac leuem, & vtilem ſtomacho humano ipſa ſemper reddidit. Quem ad ſenſum in Poetico Reuſneri Pomario habemus.

Id. Pl. l. 16. c. 6.

Reuſn. in Pomar. Poet

Mole ſuâ eſt ingens Arbor nemoroſaquè Fagus
Pingues carne ſues Glans, hilareſquè facit.

Quod cum non præſtet Glans Cerrea, concludendum eſt meliorem eſſe Fageam. Hinc apud eundem Reuſnerum.

In Penu. Po.

Saginans porcos, ſolidam Glans Cerrea carnem,
Sed duram (præſtat Fagea nempè) facit.

Et de hac forte intellexit, cum retulit.

Mammarum de Glande ferunt præſtare ſuillas.

Murium item, Gliriumque Turdorum, Merularum, Columborum, Ferarumquè multarum ſagina exquiſitiſſima ſemper exiſtit, vt in Carneolæ, Stiriæ, Carinthiæquè ſyluis clarè patet, id referente Mathiolo. Sed eius quoque Glandis nucleus, nucleis pineis, vel amygdalis dulcibus non multò inferior, multis adhuc in Regionibus, & delicatioribus in his ſeculis eſca fit expetita pauperculæ plebi, tam in calidis, quàm in frigidis climatibus diuerſanti, ex quo nucleo copioſiſſimum quoque, & optimum exprimitur oleum, pro condiendis non ſolùm agreſtibus cibis, ſed ad lumina etiam lucernarum nobiliora, & multò clariora, quàm cum cæteris oleis efficienda aptiſſimum. Per quam optimo igitur iure Fagus dicta eſt a verbo Græco φαγεῖν, quod eſt comedere. Sed in hoc quoque ſobrietatis obliuiſci minimè oportet, quià copioſius, quàm par ſit, aſſumptus hic cibus, caput petit, & cerebrum turbat, veluti lolium infelix, ſomnumquè inducit noxium, ebriorum ſomno ſimilem; ſed debitis modò, & temporibus vſurpatus iucunditatem auget, & voluptatem maiorem facit; & eò magis hoc fit, quià naturalis illius facilitas labores panificij frugum valdè anxios, & operoſos oſtendit, vndè Neotericus ille eruditus etruſcorum huius æui Poetarum facile Princeps elegantiſſimis ſuis cecinit in Epigrammatis.

Dodoneus pempt. M. de Lobell & Adu. n. p. 433. Porta mag. nat. l. 4. c. 25

Democ. ap. Stob.

Ioſeph. Bap. centuriâ 2. epigr. 52.

Chaoniæ poſtquam Glandi ſucceſſit ariſta.
Res eſt ſolicito plena labore cibus.

VSVS IN MEDICINA.

QVàm benè Platonis in Charmide, vel de Temperantiâ medicâ præceptâ locum hîc habere videntur, nam de medicamento nos verba facimus temperatiſſimo, & maximè vniuerſali, quod eſt Fagus, omnes non ſolùm ſui partes ad medicinam facientes habens, ſed cum nullâ excedenti qualitate, tam actiuâ, quàm paſſiuâ ex primis elementaribus. Alexipharmacam tamen præ reliquis virtutem Fago tribuere Scriptores ferè cuncti, inter quos Plinius, Conſtantinus Cæſar, Plutarchus, & Ruellius enumerantur, ita vt experimentum minimè periculoſum timeri poſſit circà decoctum foliorum, fructuum, vel corticis Fagi, vel ſuccum eiuſdem Arboris aſſumendum pro toxici curatione internâ, aut extrinſecus illinendum pro ſerpentum plagis ſanandis. Sigillatim verò conſideratâ hac Arbore in ordine ad medicinam, Folia occurrunt in primis, quæ commanducata Gingiuarum, Labiorumquè vitijs ſuccurrunt, hoc eſt aſperitatibus, atque doloribus earundem partium. Tuſa eadem folia, tritaquè, atque impoſita tumores, præſertim calidos diſcutiunt, torpentiaquè membra corroborant, nam facultate pollent refrigerandi, cum modicâ adſtrictione, & ideò incipientibus omnibus inflammationibus vtiliſſimè applicantur. Aqua intra cauos Fagorum truncos retenta Hominum, Quadrupedumquè ſcabiem, & impetiginem, licheniaſque ſimplici lotione ſanat. Glans ipſa Fagi ſolitariè accepta nonnihil obtinet caliditatis, cuius pars interior dulcis, cum leui quadam adſtrictione calidiuſcula, & aliqualiter humens vim habet, quomodocunque in vſum deducta, renum dolores ex calculo mitigare, arenulaſquè protrudere; eadem ſeruata, in cineremque verſa, mixtaq; ſuillæ axungiæ lumbis appoſita calculos minuit, & expellit; ſed dum Plinius ſcribit hoc pacto *Calculis Glandis Fagineæ cinis illinitur*. Clariſſimus Mercurialis putat legen-

Pl. l. 24. c. 3. L. Cæſ. l. 15. capite 1. Plut. 1. ſym. Ru. l. 2. c. 58 Ruel. l. 1. de nat. c. 78.

Tragus l. 3. cap. 72.

Plin. l. 24. capite 3. Mercurial. lib. 2. var. lect. c. 8.

gendum esse *Callis*, non *Calculis*, cui adstipulari videtur Guillandinus, fortè quià subiungit Plinius de cinere eodem *item cum melle Alopecijs*, *&c.* ita vt de affectibus tantũ extrinsecis fuerit locutus, ad quos respexisse quoque visus est Castor durantes his versibus medicas Fagi vires breuissimè complexus

Cast. Dur. f.176.lit.f.

Gingiuas, & labra iuuat, vitia indè repellens
Fagus, confirmat torpentia membra, tumores
Exiccat, crines denigrat, & illita confert
Profluuio crinum, &c.

Sed omissis disputationibus, atq; difficultatibus circa vires huiusce Arboris, morborum internorum præcipuè sanatrices, cum hæ nonnisi rarissimis ab obseruationibus eruantur medicas Fagi Vires claudat Virtus illius cõtrauiperea, nam, vt Ruellius grauissimus Botanicus scribit absolutè *Vipera Faginei Ramuli iactu, vel oblatu cohibetur*. Morbos tamen, quibus hæc Arbor obnoxia deprehenditur, nosse, atq; curare cum expediat Dendrosopho, de Morbis Fagi, eorumq; remedijs proximè agetur.

Lib. 2. de nat. stirp. c.85.

Plutarch. 1 Symph.

MORBI, REMEDIA.

Affectionibus præter naturam, quibus cæteræ tentantur congeneres Arbores, obnoxia cum reperiatur Fagus, ijsdem quoq; releuabitur præsidijs superius expressis in Quercu, & Robore: inter proprios autem Fagi Morbos recensentur virides quædam baccæ, seù verrucæ concauæ in parte superiori, & in medio foliorum prituberantes, paruæ quidem, sed aculeatæ in ipsis cacuminibus, quæ cum proueniant ab humore superfluo bilioso, idest calidiusculo scarificatione aliqua, & euentatione Arbor indigebit. Vermiculi porrò innascuntur pilulis morbosis Fagorum ob æruginosas leues pluuias in æstate media medios inter exurentes soles guttis perniciosis vrentibus inficientes folia, quorum curatio alia esse non posset quam pulueris contra vermes inspersio. Nascitur prætereà Fungorum quædam species in Fagis, quæ peculiarem formã, & vsum habet valdè differentem ab alijs, vt videre est in primâ sequentis paginæ figurâ.

Hicq; Fungus Strigiliformis dici potest ob vsum quem præstat strigilis, seù pectinis, hoc est ad detergendum, & detrahendum sudorem, & sordes in Balneis, cuiusmodi Veteres vtebantur, ad leniter radendas excrementitias omnes corporis accessiones, leuesq; fluxiones deriuandas, seù reuellendas in frictionibus; hinc Persius.

I Puer, & strigiles Crispini ad Balnea defer.

Atq; ad extrahendum de capillis furfures, strijs illis mediantibus mobilibus in summo, sed in imò solidis, quarum interstitia caua, tortuosè tendentia, & quandoq; discontinua abradere sordes, simulq; recipere apta nata cernuntur. Eadem Fagus Musco quodam dicitur infestari, qui vocatur Bryon communiter, & propius Anthelos, & dici potest morbus in mala conformatione exeuntis mutati; nam muscosa hæc efflorescentia villosa, vt in figurarum alterâ ex duabus hîc exhibitis liquet, minutissimarum ad instar radicum è ramis Arboris Fagi erumpens, & ex superflua quadã humiditate, cui subtilis terrestreitas adiuncta sit, dependet, quæ fluens ad cutem, eamq; peruadens, & penetrans foras propulsata siccessit, & formam illam capillaceam acquirit fluxilem, mollem, fragilem, cedentem. Anthelosq; ita fortassis appellatur, quià producatur morbosè locis in vmbrosis, & à sole auersis, atq; remotis; nam vox Græca ἀνθήλιος significat quidquid soli oppositum est; adeò vt Muscus hic dici possit priuationis Lucis filius. Cui Morbosæ constitutioni non alio obsisti posset pacto, quam internis correctionibus Alimenti, quod succedere faciliter posset copiosæ aquæ ad radices affusæ, sed in profundiorem locum deriuandæ. Ad eos modò transeamus vsus Fagineos varios insinuandos, qui solemnes montanis rudioribus hominibus minutiores computantur in reditus, de quibus illud Ouidianum proferri potest.

Ouid. l. 2. de Ponto.

At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile sollicitis computat articulis.

Fagi

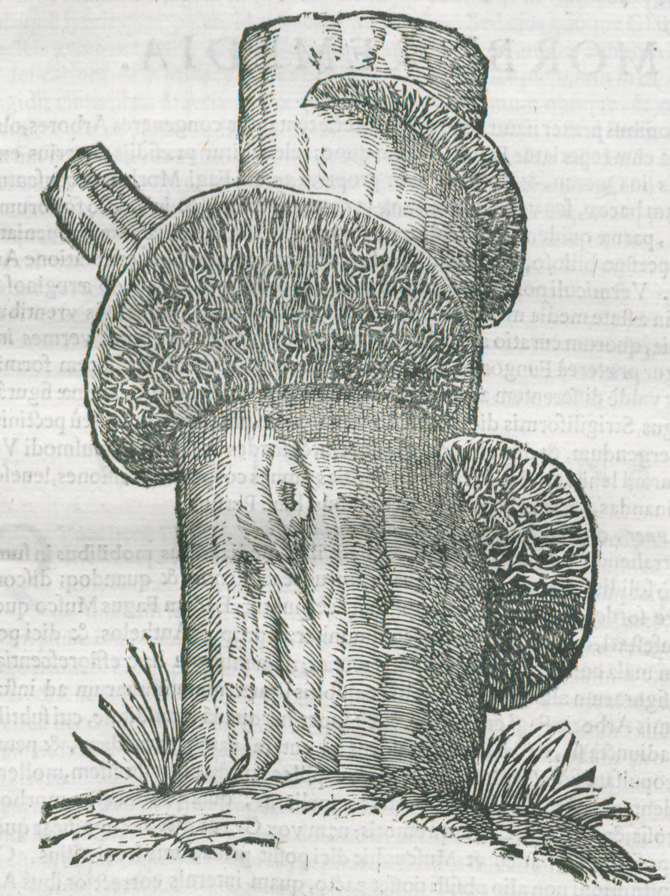
Fagi Fungus Strigilis vſum præbens.

Artemidor. l.1. de ſomn. interpr. cap 66.

Plin. l. 15. c. 4.

Galenus li. 10. de ſimp. med. fac.

Hi Strigiles ad vſum ſeruabantur in loco præcisè Thermarum vocato Xyſtrophylace; & ſeorſim Strigmenta, quæ erant ſordes deraſæ ab vnctis Athletarum corporibus, ſeruata magno pretio venum ire ſolebant; nam virtutem egregiè ſuppuratoriam illis tribuebant Græci, atque Romani.

An-

Anthelos Fagi.

VSVS VARII.

Bauh. Hiſt. Vniu. pl. l. 7. c. 4. — *In Nouemb. tit. 15.* — *Plin. l. 16. c. 19.* — *Symphor. Hort. l. 18. c. 7.*

MAteries quæcunq; Fagea, tam viridis, quàm ſicca plures, & valdè proficuos vertitur in vſus. Gemmantes oculi Fagini, quibus, vel hyeme in mediâ huiuſce nuditas Arboris ad ariditatis excubias acuitur, pro dentiſcalpijs commodiſſimè poſſunt vſurpari, vndè nomen oxyæ fortaſſe deriuauit, propter acutiem nempè iſtorum germinum. Virgæ Fagineæ ruſticana Caſtanearum conſeruatiua Receptacula commodiſſimè componunt, vt ex Palladio habemus; meliuſq; cortices ad vaſorum, & corbium patentiorum pro meſſibus conuehendis, necnon vindemijs tuendis, Tugurijſq; agreſtibus prætexendis faciunt. Lignum mox Fagi propter lentorem plicabilem ad plurima conſtruenda Fabrorum arcariorum opera valet. Quod in Aſſeres cæſum non infeſtatur à vermibus, nec læditur à carie, ſecundum Architectorum doctrinam, ſi tamen ſtatim ſectum maceretur in aquâ diebus continuis decem. Illud artificiatorum quorumcunq; formam induet facillimè, quemadmodum Subſellia ſunt, Valuæ, & Arcæ; ac Repagula, vtpotè Artificis doctis obtemperans manibus, Inſtrumentiſq; ritè paratis, atq; tractatis obſecundans; ſicq; vt Plinius ait, ſpectabile non parum euadet, ſiuè Græco, ſiuè Campano, ſiuè Siculo Artis genere ramentorum crinibus pampinatum, ſemper orbe ſe voluens, ad imitandos runcinarum captus. Eſt & abacorum materies, vnde Mantuanus de deformi ſtudioſo loquens, eſt, ait.

Fagina gemmato dactylotheca ſinu.

Mant Tom. 1. epigr. ad Falc. 66. — *Al. ab Al. D. G. l. 2. c. 30.* — *Ouid. Metam. l. 16.* — *Virg. Egl. 3.*

Eo ligno ſingulariter vtuntur Lygopæi, alijq; Fabri lignarij, qui tenuiores Fagi laminas corio obducunt pro vaginis cultrorum, & gladiorum perficiendis. Item Librarij pro voluminibus maioribus contegendis ex eodẽ Aſſulas aſſumunt, corioq; induunt, æratiſq; fibulis, & bullis exornant, qui temporibus antiquis paruos etiam libros Fago ſcandulatâ non ſolum conueſtiebant, ſed integrè componebant ex ſubtiliſſimis illius corticibus, hieraticis nempè chartis dictis. Pocula ſubindè veniunt Fagina ſcalpro cælata, tornouè æquiſſimè exciſa, quæ admirabilitatis non modicum retinentia, vſibus inſeruient varijs, *Fabricataque Fago pocula* hic apponentur. ---- *pocula ponam*

Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis.

Lib. 4. epig. 30. — *Theocrit. Eydil. 9.* — *Columella l. 12. c. 45.*

Vt cecinit Maro, quæ memorabila in æternitatem haberi promerentur. Hic iuxtà Martialem *Phidiaci Toreuma Cæli* cœleſti potius, quam humano Torno elaboratam Fagum inter Aſtra locatam contemplemur. Splendidiſſimus ille decor, quem Faginea nutrit materies, æthereus dici poteſt. Eaq; venuſtas, quam Arculæ ex hoc ligno nobiliores, pyxideſq; myrepſicæ, & muſicæ Teſtudines præſeferunt, à Venere, & à Gratijs ipſis pendere dignoſcitur. Nec ſinè ratione ſuperbit hæc Arbor propter antiquiſſimam ex eâ ciuicarum coronarum compoſitionem Bellatorum capita glorioſiſſimè contegentem, vt Bella extingui per eam intelligãtur, vtpotè aureum reuocare ſeculum valens ſibi cognatum. ---- *nec Bella fuerunt*

Faginus adſtabat cum ſcyphus antè dapes.

Tibullus Eleg. 10. — *Orpheus in Argonaut.* — *Ruell. l. 1. de nat. ſt. c. 78.* — *Tragus. Lib. 2. c. 9.* — *Creſcentius* — *Ol. Mag. l. 12. c. 1.*

Eadem enim Arbor Argonauticis pro aureo acquirẽdo vellere feliciſſimè inſeruiuit, cuius rei teſtem Orpheum habemus ſcribentem, nauim è Fago conſtructam Iaſonem, alioſq; Græciæ Heroes in Colchum inſulam vexiſſe, vt inde nobilior appareat hæc Arbor. Quod intelligendum eſt de integrâ, ſolidâ, iuuene, non autem vetuſtâ, putridâ, cauâuè; nam optimè conſtituta, & ſecta ſilente luna poſt meſſem, vel vindemiam, & Arcturum valet ad firmiſſima, & fortiſſima quæq; opera, vt ſunt rotarum Axes, aliaque huiuſmodi, quia ſi recipiatur indiſcriminatim lignum Fagi, vt & Cerri, atq; etiam Suberis, ex Vitruuio, celeriter marceſcit, quia *paruam habet mixtionem humoris, & ignis, & terreni, aeris plurimum, prauiâ raritate humores penitus recipiendo.* Illius etiam cinis vitrariæ conducit arti, vt nihil ei deeſſe videatur, quod ſplendidum non ſit, atq; vndequaq; conſpicuũ, & vtilibus innumeris vſibus addictum. Videtur etiam innuere magneticum iſtius ligni vſum Olaus aſſerens in Inſulis ſub Arctico Polo conſtitutis magnetum montes eſſe, quorum fragmentis Fagina ligna ſtatis applicata temporibus ſaxeam adipiſcuntur duritiem, magneticamq; veſtiunt virtutem. Sed Arboris Cerri ad Hiſtoriam tertio loco propoſitam, vt noſmet conuertamus, operæ pretium eſt.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi
CAPVT III.
DE CERRO.

ORDO, NOMINA, ETYMON.
Denominata.

C

LATO iam iam discessimus è Tegmine Fagi, prælatam nunc sub Cerrum diuertimus. Hæc tertium Glandariâ nostrâ in Syluâ numerum implet, etiamsi Botanicorum nonnulli pro secundo, alij pro quarto, atq; etiã pro quinto Quercuum genere ipsam assumãt. Nos cum Cæsalpino tertiam Glandiferarum Arborum, seù Quercûs speciem faciemus; Hæc Arbor sublimia vestire Nemora in longum robustissima consueuit, seq; in excelsum, atq; in directum attollere. Glandem tamen fert amarissimam, tristem, horridam, echinatam in calice. Materiâ constat Tigniaria ad opera fermè inutili, quãuis illa sustinẽdis oneribus suspensis fabricarum propter longitudinem sat sit futura, folioq; viret valdè sinuato. *Cerrus* Plinio, atq; Lobellio *Cerris Ægilops* Ideæorum non sinè ratione fuit appellata, quià celsissima, rectissimaq; recognoscitur, cum nil aliud sonet vox Græca αἰγίλιψ primitiua, quàm sublimitatem; cuius frondibus in excelsum locatis pinguefiunt Capræ, celsiores frondes auidissimè carpentes, ex quo vox eadem Ægilops composita, caprarum pingue nutrimentum cõmonstrat, cum αἴξ sit capra, & λιπαίνω sit impinguo. *Aspris* dicta quoq; est Maurorum, vel Macedonum; *Cerro* Italicè, *Farnia* in Hetruriâ. Illam Galli dicunt *Hestre*, Germani *Taneicbe*, quià tanquam Abies recto, proceroq; constet caudice. Arabes autem dixere *Dausir*, vel *Dauser*, *Dusser*, *Dalifitt*, & *Dosana*. Nec defuere, qui hanc eandem Arborem appellarint *Canis lectum*, cuius muscosum pannum *Sphagnon*, *Phascon*, siue *Splachnon*, & *Bryon* Doctiores, & *Hedrum*, siuè *Herrum* Galli, & *Vuam Dæmonum* Syri nuncupauere. Cerri Calyx, seù Cupula glandem propriè fructum continens, *Vallonia* vocatur, magno infectoriæ Artis vsui inseruiens vtilissimè; integer autem fructus *Galona* fuit appellatus. Quæ nomina licet videantur aliquam æquiuocationem ex communium vocabulorum simili-

D

Theoph. l. 3. H. pl. c. 9.
Ruell. de nat. st. l. 1. c. 11. & 13.
Nigidus Cerream glandem suibus sagi-nãdis proximam Faginæ facit. *Pl. l. 3. c. 10.*
Plin. l. 16. c. 6.
Lobell. in Icon.
Bauh. H. vniu. pl. l. 7 c. 1. T. de Arb.
Leonicenus de Arb. c. de Qu.
Bauh. in Pinace l. 10. sect. 4. Hist. Lugd. l. 1. c. 1.

 litu-

litudine importare, vniuoca tamen ſunt, & propriam rei ſignificatæ indicant Virtutem Phyſico-ciuilem validam, infectoriam quàm maximè. Cæterum nil ambigendum eſt ab hac Arbore cognominatas eſſe familias *Cerream* Ticinenſem, & *Cerroniam* Romanam; ideoq; ab illa pro ſtemmate erigitur Cerrus argenteo virens in æquore, neſcio an alludi ex hoc poſſit ad *Cerrum* piſcem, de quo noſter Aldrouandus, & ab iſta Arbor eadem praſini coloris argenteo trunco ſuperius aurea inferius coccinea; ſic & *Certania* noſtra Bononienſis familia tres *Cerri* Arbores virentes in tranſuerſa tænia aurea pro inſignibus gerit. Memoratur & Plancus quidam *Cerrutus*, qui declamationes ſcripſiſſe dicitur. Circumfertur & Antonij *Cerrij* Montonenſis Poema heroicis ſcriptum, *Auſtrius*, ſiue de *Naupactea Victoria* nuncupatum, Piſauri excudit Hieronymus Concordia 1572. in 4. Hominum quoq; memoriæ commiſſi ſunt Antonij *Cerruti* Nouarienſis Carminum omnigenorum Libri quatuor, qui Venetijs prodierunt 1550. in octauo. Subeunt & Gentium *Cerretani* citerioris Hiſpaniæ populi, quorum Regio vocatur *il Contado di Cerdana* intrà Montes Pyrenæos; ibi & Iugum erat quod *Cerretanorum* denominatur, & incolis *Puyg Cerdam* vocatur ex teſtimonio P. Ferrarij. Iſtorum meminit etiam Iacobus Maynoldus Galleratus eo, quem de titulis Philippi Auſtrij compoſuit libro, ipſorumq; Regionem Comitatum *Cerretaniæ* vocat, quam cum Ruſcinone coniungit, *quod nullam ferè Scriptores Ruſcinonis Comitatus mentionem faciant, quin aliquam quoq;* Cerretaniæ *commemorationem adiungant*. Imò ipſorum inſigni in ſcuto, quod vacuum adducit, Cerrum deſiderari crediderim.

Aldr. de piſcibus l. 2. c. 40.
P. Petraſancta in l. inſcrip. Teſſeræ Gentilitiæ pag. 508. & 510.
In cõſ. Geog.

DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

FOlijs Cerrus induta vulgaris Quercus, ſed longioribus, inciſiſq; magis, & ſuperius lucidis, ac infernè cineraceis, proximèq; ligno adhærentibus Glandis habet Calices hiſpidos, & ſenticoſos latitudinis Vncialis, & aliquandò maioris, vtpotè ſquamis præduris in ambitu ſibi mutuò incumbentibus valdè craſſos, qui glandes ipſas duplo, aut triplo vulgaribus maiores complectuntur; ipſaq; Arbor altiſſimè creſcit, & nil minus ac

Eſculus æthereas ſe vertice tollit ad auras,
Et radice ſuâ Tartara cœca premit.

Reuſner. in Pomar. Poe.

In locis valdè ſylueſtribus tantum eſt obſeruabilis. Illam tamen Doctiſſimus egregiè deſcribit Cluſius, in duas diſtinguens ſpecies, quarum prima calice eſt echinato, glandeque maiore, altera calicem habet hiſpidum ſolum, glandemq; minorem, quarum quæ vſibus infectorijs aptior eſt, glandem non ita facilè exerit, ſed in calice clauſam gerit dum ad huc immatura eſt, & hæ glandes calicibus ſuis contectæ, ex Orientalibus partibus, terrarumq; locis Cerrorum feracibus à mercatoribus ad nos conuehuntur ſub nomine *Valloniæ*. Duplex item cenſetur Cerrus, mas ſcilicet, & fœmina, differuntq; ambo in hoc, quod mas fructum edit maiorem, caudicemq; ſolidiorem, robuſtiorem, excelſumq; magis, & folioſum ambitum; Fœmina procera quidem eſt, & recta, ſed cortice ſubcæruleo, non multum ramoſa, & ſurculoſa, rariſq; folijs, itaut tonſa, & putata videatur, eaq; folia gerit Cerro mari ſimilia, at longiora, anguſtiora, & nigriora, inciſuriſq; ad latera minus ſinuoſis oſtentans, & vtrinq; aſperiora, durioraq, & hyeme decidua. Glandes illi amaræ ſunt, ipſiſq; ſuibus parum acceptæ, quæ cum rotunditate parum compreſſæ ſunt, & è calicibus ſuis parum exertæ, in ijſq; ſpinæ flaueſcentes, graciliores, ideſt non ità rigidæ, & craſſæ vt in maſcula, lignoq; tandem pollet non ita durabili, vt mas, & radicibus non ità rectè profundis, & deorſum actis, ſed non per imam tellurem ſparſim excurrentibus; Errant qui ab Halipleo, & Salſicortice Cerrum non diſtinguunt, vt & illi qui eandem inter Vlmum, & Fraxinum collocant. Sed illius notetur Viſcum, quod in genera bina, ternaq; diuiditur ſecundum Ruellium, ab aliarum Arborum Viſco non parum differens, cuius hîc damus Icones.

Robert. Cõſtant. in Theophr. f. 153.
Plin. l. 16. c. 40.
Car. Steph. l. 6. c. 18.
Rouill. l. 1. c. 140.

Viſcum

Viscum ex Cerro.

Viſcum in Ramis naſcens

Aliud.

MORBI, REMEDIA.

Ruell.l.1. de nat.ſt. c. 66.

CErrus è Glandiferis Arboribus vna pannos arentes Muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm etiam è ramis dependentes ſæpius ferre dignoſcitur, qui quidem cubitali magnitudine apparent, odoratiq; ſunt, quibus ipſa non parum debilitatur fœtibus, licet improprijs, effœta, vndè vires exolutas magnâ ex parte, materieiquè firmitatem imminutam patitur; quo ſit, vt Vermium generatio ſuccreſcat, atque ſub huiuſmodi morboſâ conſtitutione priuetur facultate ſeſe altius tollendi, prerogatiuaſquè alias amittat; quibus in ſtatu naturali non mediocriter gaudet. Quamobrem hiſce monſtroſitatibus deformis hæc Arbor lurorem, horrentemquè Faunorum faciem non malè referret, vt quod de illis luſerunt Poetæ, de hac quoque tam malè feriatâ, beſtiarumquè formis deformi non immeritò replicandum foret.

Gilbert. Ducher. epigr. lib. 1.

Crudeles nimium Nymphæ, quur veſter amabo,
Me nihili toties ducere pergit amor?

A

Quid demum in nostro vitiosum corpore nostis,
Vt parui mea sic fiat amicitia?
Si quià flammato totus circumtegor igni:
Ignitus Clymenen Phœbus amore trahit.
Si quià sum totus villis scaber: hirtus habetur
Alcides, nec cum Deianeira fugit.
Si quià sum atroci vultu: Neptunus atrocem
Vultum habet; illum autem diligit vda Tethys.
Si quià cornutam ceruicem gesto: Lyæum
Gnosia cornutum magni Ariadna facit.
Si quià sum claudus: Veneri Vulcanus amator
Claudus, & immunda consitus ora lue.
Sed vestrum ingenium, sed vestras denique technas
Conijcio: vobis munera sola placent.
Ex Iro in Cresum si me fortuna vocarit,
Attalicaque mihi concilientur opes:
Tunc simul ac pleno apparebunt munera cornu,
Ex Fauno informi, pulcher Adonis ero.

Epigr. 87.

B

Crassioribus quoque tentatur, & opprimitur hæc Arbor Fungis, qui nimium furaci subtractione Arboreum alimentum erumpens absumunt, & quoquo pacto præcipitatum ab inductâ terrenæ grauitatis exuberâtiâ Caballinarum, seù Asininarum vngularũ formas inducere cogunt. Hicq; affectus cõtrarius esse videtur leuiorũ materierum efflorescentiæ morbosæ, quæ sursum petit, in acutiemq; desinens aereitatem, igneitatemq; prædominantem patefacit. Huiusmodi symptomata, si pluribus repetant annis, de Arbore actum erit; eademq; nisi cœlum arriserit, accidentia nullam curationem admittent; quià illarum Arborum cacochymia proximum ad interitum tendit; sed quià syluestres omninò sunt Arbores istæ, immutabiliquè viuunt in tellure, cultores omnes aspernantes, totum naturæ committendum est negotium; & ideò sat sit cognouisse in abstracto, quæ conuenirent geoponicas secundum regulas, & præcepta, quibus mediantibus expurgari possunt tam extrinsecus, quàm intrinsecus plantæ pharmaceuticis, atque chirurgicis præsidijs pristinæ saluti restituendæ, dum medicamentosis rebus alimenta terrestria immutantur ab radicibus ebibenda, vel phlebotomo venosæ scarificantur partes; Cutaneę, atque carnosæ emplastris, atque lotionibus fouentur. Pro morbosarum Cerri affectionum simulacris hîc damus figuram, licet in paruo, Pannorum è ramis dependentium; Necnõ Fructus monstrifici allati in Volumine Aldrouandęo de Monstrorum Historiâ pagina 715. atq; Fungorum eiusdem Arboris specialium Vngulas, & pedes Iumentorum perbellè imitantium.

C

Pannus Ramosus Cerri.

Fructus Monstrificus Cerri.

Cerri Fungi
Iumentorum Vngulas imitantes, & inter Morbos Arbori eidem aduenientes recenſiti.

VIRES

A

VIRES IN MEDICINA.

SIccantem, & corroboratiuam reperiri virtutem in Cerro Arbore multæ ostendunt efficacitates. Folia namque, & Cortex, necnon illius Glans humorum siccant collectiones, atque suppurationes exprimendo absoluunt, fluxionibusq; vias impediunt; supradictarumque partium decoctum, si debilia membra fouerit, vel laxa nimium, & humentia in insessibus merserit, illa pristinæ sanitati egregiè restituet, naturalemquè symmetriam temperamenti viuifici reuocabit. Cortex insuper solitariè acceptus, & ebullitus in aquâ, donec flauescat, capillos, cimoliâ terrâ prius confricatos denigrabit non solùm, sed caput iuuenile, & validum reddet. Glans dein Cerri nutrimentum solidissimum suibus parare solita est, quibus ex sententiâ Geoponicorum carnes construit minimè squalentes pinguedine illâ superfluâ, quâ cœteræ scatent. Omnes corrigit putredinosas humorositates quoquo modo administretur, & præcipuè in capite, quod facillimè petit. Radix prætereà Cerri serpentibus peculiariter aduersatur, contraquè eorum ictus alexipharmacas dirigit valenter vires, & maximè serpentis Dryini tusa, & morsui superposita. Succus viridium Cerri partium cum vino, aut resinâ potus vrinam in illius suppressione celerrimè pellit. Hydropicos item cum vino, & iunipero trito mixtus, ac potus iuuabit. Habet Cerrus, secundum virorum doctissimorum sententiam, mistionem elementorum taliter dispositam, vt aereum terrestri parum cedat, atque igneo, quam ob rem siccam quidem obtinet substantiam, sed simul raram; hinc fit vt humores recipiendo celerrimè possit marcescere, atque illos eosdem quandoque superãdo, durescere valeat in lapides. Eâdem quoque de causâ illius superfluitates viribus pollent medicamentosis valde considerabilibus; cum illius muscosus pannus vtilissimus fuerit compertus mulierum morbis; item genibus, & aliarum partium tumoribus nasturtio mixtus, & aquâ salsâ tritus, & emplastratus. Viscum tandem, & illius Cupulæ Glandium Herculeo morbo mirè succurrunt. Quæ omnia sunt in causâ, vt sequentia Cerro conueniant Apposita.

Bauh. H. vn. pl. l. 7. c. 1.

Philipp. Beroald. in adnot. in Columellam.

Theophr. H. pl. l. 3. c. 10.

Ruell. de nat. st. l. 1. c. 66.

Symphor. Hort. l. 26. c. 17.

B

C

EPITHETA.

VIdentur eadem Cerro, quæ & Quercui, ac Robori, & Fago conueniunt, Epitheta asciscenda, cum & ipsa *glandifera* sit, & illis fortitudine ligni, alijsq; pluribus in qualitatibus non cedat. Verùm cum nec inter illa quoque, in mentem vlla modò veniant à Latinis Poetis eidem specificè attributa, operæpretium duximus nonnulla eiusdem cognomina memorare, quæ patria nobis sufficit Poesis, inquè suo Viridario Pater Spada recensuit. Communem igitur naturam huius Arboris cum cœteris antedictis in Montibus libentissimè proueniendi inspicientes Italorum Poetarum eruditi Franciscus Bracciolinus, & Erasmus Valuasonus *Alpestrem*, & *Alpinam* illam cognominarunt; ille in Poemate inscripto *La Roccella espugnata* canens

P. Spada fol. 142.

> *Cui nodoso è'l baston d'ALPESTRE Cerro,*
> *E'l vestigio del piè fora col ferro.*

D Et iste in alio Poemate, cui titulus *La Caccia*, sic habens

> *Così da dure Quercie, e Cerri ALPINI*
> *Giouane ramoscel non leui in vano.*

Et ita *Rhodopæas* dicere possemus; quod & Alij Quercubus applicarunt.

> *Taliter Orphæo resonabant pollice chordæ,*
> *Dum trahit AVRITAS Rhodopes de vertice Cerros.*

Hoc eodem pacto *duritiem*, quam idem Valuasonus in primo eorundem carminum inesse Quercui fassus est, eandem alibi recognouit in Cerro, dum scripsit

> *L'Animal, che ragione vsa, e discorso,*
> *Cauò dal DVRO Cerro il primo Dardo*

Vndè Melicus Poeta Ioseph Baptista, quo caneret, habuit.

> *Vibra di DVRO Cerro asta ferrata.*

Bracciol. Rocc. cant. 10. st. 7.

ValuasCac. 5. 59.

Hier. Falet. 6. Poem. 5.

Valu. Cacc. 1. 34.

Poes. Melic. Part. 3. pag. 88.

Ipsamq;

Ipſamq; ratam fecerunt ſequentibus Epithetis Alamannus, & Marinus, dum primus *Inuicti* Cerro cognomentum applicauit hunc in modum.

Ch'à l'altiſſimo Pino, à l'Eſchio, al Faggio,
Al Cerro INVITTO, & à mill' altre inſieme
Quanto leua ciaſcun la chioma in ſuſo,
Tanto abbaſſa la giù le ſue radici.

Equite poſtmodum Ioanne Baptiſta Marino canente, tùm apud Ioannem Petrellum in ſua Rhytmorum Italicorum collectione, quæ in Viridario Poetico Patris Spadę commemoratur, vbi ſic.

P. Spada in Virid. Poet. fol. 142.

Sbarbò Fraſſini antichi, ed Elci altere,
Spezzò Cerri ROBVSTI, e Quercie eccelſe,

cùm in Panegyri, cui nomen *Il Tempio*.

Marin. in Paneg. Temp. 50.

Regga il fren con la manca, haſteggi, e ſtringa
Il deſtro pugno NODEROSO Cerro.

Quibus, & Bracciolinus pariter ſic acclamabat in Poemate nuncupato *La Croce racquiſtata*

Bracc. Croc. 8. 3.

Di quà, di là ſul duro lido ei ſicca
NODOSI Cerri, ed' Elci antiche, e dure.

Quæ omnia non niſi maximam duritiem ſonant. Ad Cerri prætereà proceritatem allusit celeberrimus Ioannes Andreas Anguillaria in traductione Metamorphoſeon Ouidij, & ſcilicet ſuper illud.

Ouid. Metam. lib. 2. fab. 5. & 6.

Vlterius ſpatium medio Sol altus habebat,
Cum ſubit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.

ſic inuertens *Dal Sole in vna Selua ſi naſconde*

Anguill. Met. 2. 137.

Di groſſi Faggi, e d' ELEVATI Cerri,
Che cento volte haueàn cangiato fronde,
Ne mai ſentiti gl' inimici ferri.

Et vlterius traducens carmen illud. ----non Chaonis abſuit Arbor.

Id. Met. 10. 38.

La Quercia ſpatioſa, e'l Cerro ALTERO,
Col ROVERO al bel ſuon drizza la fronte.

Quibus ſi *patulam* hîc Poeta Quercum dixit, idem quoq; affirmatum fuit de Cerro ab Areoſto atteſtante illam præ latâ ramorum *antiquorum* expanſione valdè *vmbroſam* eſſe, dum inquit.

Doue la Selua Calidonia appare,

Fur. 4. 51.

Che ſpeſſo frà gl' ANTICHI, OMBROSI Cerri
S' ode ſonar di bellicoſi ferri.

Vbi pariter innuit, quod nuſquam huic Arbori conformarentur hæc adiecta, niſi prius ſupponeretur *Longæua*, quod & Annibal Carus expreſſit, Italicis donans Camœnis Virgilianam Æneiden inquiens.

Ann. Carus in Æn. l. 10. ſuper illud aut ſũmis referẽs annoſam mõtib. ornum.

----ò qual da Monti all' Aura
Si ſpicca ANNOSO Cerro, è il capo aſconde
In frà le nubi, &c.

Cuiuſmodi erat quam memorat Io. Fracta in ingenioſo ſuo Meliteidos Poemate, vbi cecinit. *Entrò nel ventre del TARLATO Cerro*

Fracta Meliteidos cant. 8. ſt. 34.

Con lungo ſtudio, e col tagliente ferro.

Non adeò tamen primis huiuſce Plantæ proprietatibus nitemur, vt intactas pertranſiri patiamur poeticas translationes; quibus mediatè Cerrus & *Bellax* eſſe reperitur, & *Mauortia*, dum lanceis conficiendis aptiſſimam materiam ſuppeditans, in ſanguineos Martis vſus cedere non perhorreſcit. Sic ad rem Taſſius Italicæ Poeſeos ſplendor lucidiſſimus metaphoricè nobis affulſit.

Così dice, e premendo il LVNGO Cerro
D'vna gran Lancia offre la gamba al ferro.

Quæ varios quoniam innuunt Cerri vtilitates Epitheta, de Varijs eiuſdem Arboris Vſibus loquemur.

VSVS

A

VSVS IN VARIIS.

Radicibus reguntur Arbores, quibus Regias hæ referunt acceptas Dotes; hinc Cerrus radicibus nititur, quæ regulorum superant venenositates; nam ex earundem Cerri radicum sectarum tessellis compactis cyathi componuntur, qui pro instrumentis potùs vsurpati, securitatem contrà venena propinant. Cerrinorum calicum mentionem fecit Plinius, & pro comitiali morbo extirpando scribit, quod *Vulturis quidam pectus humano satiatum cadauere bibendum censent, & in Cerrino calice*. Ex ligno Cerri, quod candicat, & cum soliditate ingenti laxum quoquè est, fiunt arcus eiaculatorij, qui contumaciter debent esse flexibiles, & duri. In Ædificiorum structuris, vbi ligno opus est fortissimo, & in directum onera sustinente, atque ad asseres valuarum componendos Cerrum commodissimè, & vtilissimè accersendam esse docent Architectores; quæ rudis melior est reliquis lignis, etiam in pauimentorum constructione, si duplex ordo ponatur tabularum clauis frequentibus fixus; ea enim exquisitè laborata improbatur à Teophrasto. Nec nisi commodè in partem structuræ genericè proponi poterat Arbor; quæ in totum Ædificij indiuidualiter venisse traditur ab Fractense superius memorato Poetâ. Ex antiquissimâ siquidem, & insitatæ molis Cerro, quæ cariè præ vetustate ad radices contractâ, capacem hominis cauitatem aperuerat, domicilium sibi, & sacellum excauauit Eremicola ille, qui Ricardi de Sancto Bonifacio Comitis filium ab naufragio seruatum, instituti non minus, quàm vegetantis tugurij hæredem habuit. Quippe sic apud Poetam iste loquitur.

L. 30. c. 10

Clusius rar pl. H.

Car. Steph. Agric. l. 6. cap. 16.

Daniel Barbarus in comm. lib. 2 Vitr. cap. 9.

Vitruu. l. 7. Archit. c. 1.

B

Ne, come fosse quel Tugurio, posso
Già tralasciar, da merauiglia spinto;
Quest' era vn verde Cerro, antico, e grosso,
Che non l'haurian dieci persone cinto.
E sol da zelo, e da pietà commosso
Vn Sacerdote, già molt' anni estinto,
Entrò nel ventre del tarlato Cerro,
Con longo studio, e col tagliente ferro.

Ioannes Fract. in Poemate inscripto la Malteide. *Cant. 8. st. 30. 31. 32.*

C

E tutto euacuò l'interno legno,
Fin presso la Corteccia, e à l'alto groppo,
Vi cauò molte luci in bel disegno,
Dopo gran tempo, e faticoso intoppo.
Vols' anco trapassar del nodo il segno,
Ch'era l'albergo primo humido troppo,
E tanto sopra quello, e taglia, e spiana,
Che forma vn' altra stanza allegra, e sana.

E tosto imbianca quel capace ventre,
Di pietre cotte, con bagnata polue;
V'erge vn' Altare, e DIO ringrazia, mentre
Conforme al voto suo, quel voto solue.
Non vieta poi, ch'il peregrin non v'entre,
Che tosto i lumi d'ogn'intorno volue,
Per saper bene presentar l'esempio,
Del mostruoso, vegetabil tempio.

D

Nec minus quàm Cerri lignum ab Architectis, Cerrini Carbones ærarijs ab fabris laudantur. Sunt enim vtilissimi, quià non ità facilè consumuntur vt alij, licèt transiliant, & scintillent atq; cum desinente flatu protinus extinguantur, parumq; resoluantur. Hyginus ait manubria sarculorum, aliorumquè rusticalium instrumentorum optima ex Cerro fieri. Fullonia tandem Ars Cupulis, seù Calicibus glandium Cerri ad inficiendos atro colore pannos frequentissimè vtitur vice Gallarum, quamuis Cerrina hæc materies Vallonia dicta tincturam dilutiorem, & fugaciorem efficiat. Ipsa verò Glans saginandis suibus commendatur. Duram tamen facit carnem, ideò Faginæ Glandi postponitur. Quamobrem in suum hanc sententiam contulit Pomarium Reusnerus.

Theophor. H. pl. l. 3. c. 10.

Symphor. Hort. l. 18. c. 10.

Plico dell' Arte del tingere *l. 2.*

Sagi-

In Pomar. Poet.

Saginans porcos ſolidam Glans Cerrea carnem,
Sed duram (præſtat Fagea nempe) facit.

Interim autem Myſtica, & Moralia, Symbolicæquè aliæ Cerri obſeruationes quantumuis pauculæ nos fugere mini mè debent.

MYSTICA, MORALIA.
Hieroglyphica, & Symbola.

Tract. 17. expoſ. euãg.

SOlitudinem menti neceſſariam eſſe cum docuerit nos Diuus Auguſtinus, in mentem nobis reuocauit Cerri Arboris ſolitudinem conſideratam moribus non parum poſſe prodeſſe; per illam enim à vanitate, mundaniſquè à fabulis auertimur, & ad ſolum Deum contemplandum, illiquè ſoli inſeruiendum inducimur: quam quidem rectiſſimam noſtræ mentis intentionem nobis repræſentat Cerrus Arbor in ſolitudinibus naſcens, rectiſſimo, & excelſo caudice conſtans. Nec alio fortaſſis, quàm hocce myſtico fine motos fuiſſe crediderim illos, qui Cerrum pro Emblemate laudabili Virtutum erexere, cum hac adiectâ inſcriptione PAVCIS LEGIBVS. Nam ex ſententiâ Menandri Bono viro paucis legibus eſt opus. Sic & pro irrefragabili veritate habemus apertiſſimum à duobus tantum præceptis totam legem pẽdere, itaut, quemadmodum Cerrus Arbor ſolitariè viuit in locis penè inacceſſis, nullâ indigens culturâ, ſic Bonus vir, corde rectus, & alienis minimè ſe immiſcens rebus, omnibus tamen opem fert libentiſſimè in omnibus. Sicq; immenſum legum Oceanum intrà ſimpliciſſimam Dilectionis diuinæ, & Proximi ſui Legẽ concludens paucis dici poteſt quod egeat Legibus. Huc accinebat culta Legati noſtri Muſa, quum è Cerro Emblema inſtituens, ex naturâ iſtius Arboris habuit quo probaret ET IN SYLVIS RECTVM, ſubintellige adinueniri. Habet enim

Ap. Stob.

L. 2. Emb. 7

Quercubus aſſimilis, nigranteſquè hiſpida Glandes,
Cerrus inacceſſis Alpibus alta viret.
Ampla comas, hilaris ſpeciem, rectiſſima truncum
Calcat radicum Tartara cæca pede.
Nec tamen vt longo ſurgat nil ſtipite curua,
Cultricis quicquam nouit egere manûs.
Sponte ſuâ creſcitquè teres, rectamquè figuram
Effert, &, flecti neſcia, ſeruat anus.
Sunt quoque, qui norunt quàm rectè viuere, quamuis
Editi in incultis ſint ſine lege iugis.

Apud Stobæum orat. 54. In Hydria ap. St. or. 56. Seneca in Hippol. act. 2.

Auream propterea ſolitudinem vocabat Amphides Græcos inter Philoſophos non contemnendus. Suauiſſimam eandem prædicabat, iis præſertim, qui prauos oderunt mores, Menander. Inculpatam hinc nobis Cerrus cernere mentaliter facit vitam, nam liberum Hominem, minimè auarum, nec ambitioſum, & ab omni prorſus inuidiâ liberum myſticè refert, cui Seneciana illa poterunt applicari carmina.

Non alia magis eſt libera, & vitio carens,
Ritusquè melius vita, quæ priſcos colat.
Quam quæ relictis mœnibus ſyluas amat,
Non illum auaræ mentis inſtammat furor, &c.

Iuſtin. ſt. l. 1

Gell. l. 6. c. 8 Max. ſer. 3.

Hæc Cerri ſolitudo, ideſt à periculosâ quauis conſuetudine ſubtractio toruam poteſt excæcare libidinem, quod clariſſimè patet duorum maximorum Regum exemplo Cyri nempè, atque Maximi Alexandri. Ille à conſpectu Pantheæ captæ, quæ inſignis erat pulcritudinis, voluit abſtinere. Hic Darij filias, & vxorem eiuſdem formoſiſſimas, nec oculis attingere voluit, & ſic ambo Cerri ſolitudine in hac ſaltem re gauiſi, magnam virtutis laudem ſunt promeriti. Et hæc, licet pauca, de Cerro ſatis ſint dicta; Ilicem modò Arborem comprehendamus.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi
CAPVT IV.
DE ILICE.

NOMINA, ETYMON,
Denominata.

ILEX Glandiferarum quarta, syluam sola facere potens, ob vastam non solùm magnitudinem, sed ob insuperabilem ferè vetustatem πρῖνος græcè nuncupatur, quià durissimum illius lignum non nisi serrâ, quæ græcè dicitur πριων, secari potest. Hanc Arborem Latini dixerunt *Ilicem*, ab *electo*, vt vult Isidorus, quod eius fructum homines primum sibi ad victum elegerint; siuè ab *Ilithyâ* fortè, quæ parturientium habebatur ab Ethnicis Dea, hoc est Iunone, seù Lucinâ, & Feroniâ; decebat namquè Regiam, & diuitem purpuræ Arborem hanc Iunoniam dici

Diues vbi ante omnes colitur Feronia luco.

Hocquè Etymon magis placet quàm aliud apparenter ingeniosum, quod Goropius adducit, cum dictam affirmat Ilicem ab *Eel*, vndè fit *Il*, & *Eic*, quod in suâ linguâ *Nobile*, & *Robur* significat. In hoc inquam ingeniosum, cum verum sit maximam inter Robora nobilitatem Ilici competere, quandoquidem nisì alias haberet prærogatiuas, ad hoc vt nobilis foret, longè sufficeret vtilissima Cocci productio; sed huic Etymologiæ stare non possum, cum mihi non videatur antiquior Germana, quàm sit Latina lingua. Quod si verum foret, possent etiam assignari Scriptores inter Antiquos, qui aut hoc dicerent, aut alios eiusdem nationis, & linguæ Scriptores nominarent. Primam igitur magis quadrare dicendum est, quâ Isidorus *Ilicem* vocauit à verbo *eligo*, quod ad victum fuerit electus illius fructus, qui multas refecit nationes, vt testatur Plinius. Italicum illius nomen est *Elce*, atque etiam *Leccio*; apud Hispanos Arabicam Maurorum linguam imitatos *Elesina* vocatur *Enzina*, & *Enzinella*, *Anziaheira*, & *Coscoia*. Apud Aragonios *Lezinero* eadem indigitatur. A' Gallis nomine *Geuse*, & *Eouse*, & *Chesne verd*. Germanicè *Steckeyken*, & *Eingattung*, & *Stechpalmen*. Hebræis *Sina* voca-

Hist. Lugd. l.1.c.4.
Plin l.16. c. 44.
Ruel.l.1.de nat.st.c.88.
Th.H.pl.l.3 c.16.
Dios.l.4.c. 48.
Symphor. Hort.l.26. c.17.
Virg.4.Æn
Sil.l.13.
In Hispan. l.6.pag.96.
L.14.Etym 66.Pl.l.16.
Clus.rar.pl l.1.c.15.
Rob.Const. in Theoph. l.3.c.16.
Bellon.l.16 obser.c.44.

vocari dixit Goropius, & indè *Sinai* Monti nomen eſſe, indèquè fluxiſſe Arabicum, Hiſpanicum, & Aragonicum Ilicis nomen prædictum; & quoniam Ilicis duæ traduntur in genere differentiæ valdè eſſentiales, nimirum ſpinoſo folio, & ſerrato tantum, & hæ ſubdiuiduntur in alias, quarum aliquæ fortè ſunt minus eſſentiales, hinc multa emergunt nomina. Prima folio viret non multum ab Oleis diſtante, molli, & minimè aculeato σμίλαξ Smilax Arcadum, & *Phellodrys* ab aliquibus dicta, de quâ Plinius, & Theophraſtus verba fecere, cuius Glandes ἄκυλα Acyla nuncuparunt, quas Hiſpani *Bellota*, ſeù *Abellota* maluerunt appellare. Secunda, hoc eſt minor Ilex *Coccigera Aquifolia* Prouincialis Plinij, quam Ruellius in Galliâ vocari ait *Hous*, *vel Houſſon*, & Cocciglandifera eſt aculeata à quibuſdam *Phellodrys Coccifera*, *Ilex Aquifolia* Plinio, Dioſcoridis κόκκος βαφικὴ, cuius grana adnata folijs, & ſurculis rotunda, parua, rubentia, ſanguineo colore plena, nobiliſſima ſũt Quiſquilia, ſeù Cuſculia, quod granum κόκκον φοινικῶν Arabes dixere *Chermes*, officinæ autem *Granum tinctorium*, in quo vermiculus naſcitur *Scoleccium dictus*, qui Chermeſino colori materiam præbet, quem *Scarlatum* aliqui vocant, illequè non ſolùm pulchritudinis autor eſt in arte Fulloniâ, ſed in medicâ quoq; ſalubritatis eſt non modicæ fabrefactor in celebri confectione illâ Pharmaceuticâ, quam *Alchermes* dicunt. Hic Iliceorum Granorum fructus tinctorius κόκκος βαφικὴ, nam βαφὴ eſt tinctura, à Galatis, qui ſuper Phrygiam ſunt, patrio Idiomate *Hys* appellatur, vndè *Hyſginum* à Plinio memoratum, & à Vitruuio in hunc modum loquente, *fiunt etiam purpurei colores infectâ cretâ Rubiæ radice, & Hyſgino*. Hæc autem Arbor Coccigera, vt feracior euadat apud Hiſpanos decurtata colitur *Caraſca* dicta, & reſpectu Cocci vermigeni *Coſcoia*, & *Grana de Tinctoreros* nuncupata; quæ grana Galli *Vermillon*, & *Graine d'eſcarlate*, Sclaui *Ceruack*, vel *Cheruak*; Arabes *Karmes*, *Cramezyn*, *Scaerlakeri*, vndè Italicæ voces enatæ ſunt *Carmeſe*, *Chermiſi*, e *Chermiſino*, e *Scarlatto*, e *Vermiglio*. Tanta ſemper fuit apud omnes gentes, & ſcriptores famigeratiſſimi huiuſce grani conſideratio, vt innumeras inuenerit nomenclaturas, cum Hebrei ipſum *Schani*, & *Thola* vocauerint; Cretenſes *Gazoprinon*, Arabes *Lacca*, *Barrith*, *Karmen*, *Tolaite*. Galatæ *Liyg*. Vitruuius *Hize*; Rhaſis *Kionon*. Pandectarius *Kemes*. Arnaldus de Villâ nouâ *Rubrum Granum*. Bellonius *Dud*. Ab hac Arbore, quæ vt dictum eſt Græcis πρῖνος nuncupatur, multi Præneſtè dictam volunt mediterraneam Latij Vrbem, Leandro Alberto *Pilaſtrina*, nunc *Paleſtrina*, quæ propter Ilicum multitudinem ibì naſcentium, vndè nectebantur Coronæ, quas Ciuicas appellabant, dicta fuit aliquando *Polyſtephanus*, multarum ſcilicet coronarum materiam præbens. Huc alluſit Georgius Fabricius Poeta Germanus, qui ſic in ſuo cecinit Itinerario

-----Tua Cæcule regna,
Nomen ab Ilicibuſquè tenens Præneſte venimus.

Familia *Ilicea*, ſeù ab *Ilice* dicta cum per ſe ſit celebris, & Mons *Ilicinus* non ſit incognitus, cumquè Iliceas circà denominationes, earumquè deductiones ſatis immorati ſimus ad reales deſcriptiones ordinatim procedere nobis eſt animus, quare

--- Alta ſyluas forma vernantes alat.

Matth. de Lobel. in obſ. ſtirp. — *Gorop. loc. citato* — *Tragus l. 3. cap. 54.* — *Lib. 16. c. 6. t. 3. H. nat. cap. 16.* — *L. 4. c. 48.* — *Plin. l. 24. capit. 4.* — *Id. l. 9. c. 41* — *Vitruu. Archit. l. 7. c. 14.* — *Pl. l. 8. c. 8.* — *Ex Agric. Io. ſt. Matth. Villan. 385* — *In deſcript. Italiæ.* — *Seneca in*

E F G

FORMA, DESCRIPTIO.

QVaternis Fructibus Ilex fœcunda, Glande ſcilicet, Cocco, Viſco, & Hyphear, quibus in longam quoque oneratur hyemem, Mali, aut Pyri magnitudinem ſuperat, & Roboris vaſtitatem æmulatur frequentibus, & elatis ramis, licèt non latiſſimè diffuſis, ex quibus tenuis, & capillaceus muſcus cinericei coloris quandoque dependet; folioquè viret perpetuò aculeatæ plus minuſuè circumferentiæ, ſupernè viridi, inferius candicante, guſtu adſtrictorio, & figurâ oblongiuſculâ, ad orbiculatum tamen tendente, illiuſquè conditionis, vt in adultioribus Arboribus plerumquè appareat ſine aculeis. Ea multis ſub initio germnationis annuæ oblongis in ſuperiori ramorum parte Iulis ornatur, qui in flauos, & muſcoſos floſculos polline quodam, & tenui puluere perfuſos explicantur, à quibus floribus omninò inutilibus tandem germinationis luxurioſæ ſuperfluitatibus non exoriuntur glandes, quæ quernis quidem ſimiles figurâ, ſed magnitudine longè inferiores, nigreſcentes, quandoquè ante

Conſtant. Cæſ. agr. l. 1 c. 4. — *Cluſ. rvr. pl. l. 1. c. 15.* — *Bauuh. H. vn. pl. l. 7. c. 3. vol. 1.* — *Plin. l. 16. cap. 15.*

H

A tè maturitatem, & Gummi quoddam calidum virtute, atque ſapore non ingratum fundentes, quarum Glandium medulla candida, firma, dulcis. Arboreus eſt plantæ Iligneæ cortex leuior quàm Quercûs. Ligni viſcera interiora dura, ſpiſſaquè admodum ſunt, itaut oſſeam præſeferant naturam; cuius matrix conſpicua valdè eſt, criſpaturq; velut Aceris, & id eò magis euenit ex arte, ſi decurtetur Arbor, ſeù caſtretur. Radice maior Ilex eſt profundâ, altâ, multiplici. Minor Ilex vnico arboreſcit quidem caudice, ſed ſæpius fruticans plures ab radice Stolones emittit, circà quos folia oblonga, angulatim aculeata, & ſpinoſa, quemadmodum folia Agrifolij ſimpliciter bacciferæ; illius ramulis Grana (quæ ipſo Vere ſpirantibus fauonijs incipiunt apparere, & in Iunio maturant) hoc eſt Cocci ſinè pediculis adhærent, colore primum Albido, per maturitatem verò Cinericio, eruiliæ magnitudine, in quibus exigui Vermiculi gignuntur; Glandem, ſi quando profert, puſillam gignit calici ſpinoſo, & echinato inhærentem, guſtu amaram; ipſaquè auctore Theophraſto radices valdè productas in imo iacit.

Phellodrys autem, quæ Ilex fæmina quibuſdam habetur, natura eſt huiuſmodi, ipſa eſt ſemper virens, mollior, & ſublimior Ilice propius dicta; durior, & ſpiſſior Quer- B cu; colore ligni decorticati candidior Ilice ſupradictâ, fuluior ſed Quercu, folio ſimilis ambabus, verum maiore quàm eadem Ilex, minore quàm Quercus, & fructum quoad magnitudinem hac minorem, illa maiorem ferens, ſupradictarum ſubdiuiſarum in ſpecialiores differentias Ilicum formæ particulares, & deſcriptiones apud Ionſtonum habentur in tabulis æneis, ibi eſt videre Ilicem Cocciglandiferam ſpinoſam; Ilicem non aculeatam *folio rotundo, molli, modicè ſinuato; Ilicem* non aculeatam folio oblongo ſerrato; Ilicem non aculeatam folio rotundo, ramis floridis; & Ilicem Bauhini variè ludentem in folijs; Phellodrym item Muricatifoliam; Phellodrym nigricantem Latifoliam, *inciſuris ſpinoſis*; & Phellodrym candicantem Anguſtifoliam ſerratam. Agrifolium tandem Ilex ſcilicèt aculeata Baccifera folio ſinuato Ionſtoni, atq; ea, quæ echinatam habet folij ſuperficiem, ex Iac. Cornuto. Arbor eſt Iuſtæ magnitudinis præ ſoli genio, & quandoquè *inter frutices numeratur etiam paruos*; caudice eſt, & ramis lenta, externè vireſcens, ſed intrà pallida eſt, odoris dum auellitur non boni; materie potitur ſolidâ, ponderosâ, *quæ aquis mergitur, perpetuâ fronde ſplen*- C didè virente, & admodum aculeata, adeò vt ex Indis nouiſſimis obſeruationibus habeatur reperiri *quandam illius ſpeciem, quæ non ſolùm in ambitu, ſed in foliorum* area quamplures horridos gerat aculeos, & pro ſepimentis fortiſſima ſit, lignumquè ad vectes componendos vtiliſſimum; Floſculos Luteos emittit quatuor foliolis, & totidem apicibus conſtantes, quibus ſuccedunt paruæ Baccæ vmbilicatæ, rotundæ, rubræ, ingrati ſaporis, cum ſeminibus intus quaternis, oblongis, triquetris, ſtriatis. Nos duas dabimus peculiares ſpecies Ilicis non deſcriptas ab alijs, quarum icones hiſce nominibus notatas inter innumerabilem tabellarum vix delineatarum inueni congeriem aſſeruatas in publico Muſæo Illuſtriſſimi noſtri Aldrouandi, ſcilicet Ilicem Coccigeram Glandiferam ex Cephaloniâ; & Ilicem Aquifoliam, producentem grana ex Myſiâ, id diſtantiſſimæ magnâ ex parte Patriæ effecere. *Patria feliciter agens fortunatum ſemper altius prouehit* vt ab Athenienſe Tragico ſcribitur Vate. De Patrijs igitur Ilicis Arboris varijs agatur: Non parum cõferre Patriam pro differentijs Ilicum varijs habendis nos docet Plinius his verbis. *Ilicis duo genera. Ex ijs in Italiâ folio non multum ab oleis diſtant, ſmilaces* (milaces in antiquo codice) *à quibuſdam Græcis dictæ, in* D *Prouincijs Aquifoliæ. Ilicis Glans vtriuſq; breuior, & gracilior, quam Homerus Acylon appellat, eoq; nomine à Glande diſtinguit. Maſculas Ilices negant ferre, &c.* & quia ſubit varia diſcrimina Ilex, in quibus dijudicandis non modicæ inter Auctores difficultates, & dubia non pauca exurgunt; cumq; fœcunditatem, vel infœcunditatem à loco acquirat natali Arbor eadẽ Ilicis, proprietates quoq; locorum attendẽdæ; hinc rationabiliter denominari poterunt à Patrijs varijs Ilices; vt Narbonenſis Ilex à Lugdunenſi chronobotanico, Hiſpanica à Cluſio; Garanotij Luci Monſpelienſis Aduerſariorum, &c.

Plin. l. 16. c. 40.
Dodon. Pẽpt. 6. lib. 4. c. 4.
L. 1. H. pl. c. 15. & l. 3. c. 16.
In Tabulâ æneâ 63. & 62.
Bauh. Hiſt. vn. pl. l. 7. c. 3.
Ionſton. l. 4. c. 4.
Cornut. H. pl. Canad. c. 68.
Symphor. Hort. l. 29. c. 2.
Euripid. in Philoct. or. or. 38.
Lib. 16. c. 6.
Theophr. 3. H. pl. c. 5. & l. 5. c. 5.
H. Gen. pl. l. 1. c. 4.
Cl. l. 1. c. 15. rar. pl.
Adu. p. 431.

Ilex Coccigera Glandifera ex Cephaloniâ.

Ilex Aquifolia producens Grana ex Mysii.

LOCA NATALIA.

NON vbique viuit, neque omnibus in locis fructificat, & maximè Coccum, Ilex; nam vt obſeruauit præclariſſimus Cluſius, ijs ſolum prouenit in Regionibus hæc Arbor, quæ Mari Mediterraneo alluuntur, & magno Solis Ardore torrentur, in quibus locis Montes amat ſecundùm Ruellium, cui adſtipulatus Iuſtulus Spoletauus cecinit.

De nat. ſt. l. 1. c. 13.

Ilicis, hîc, denſæ nullo non tempore Montes
---- Fronde virent.

Iuſtul. Spol. lib. de Croci culturâ. *P. rar. pl.* *L. 2. de laud Prouinc.* *1. obſeruat. cap. 17.* *L. 3. H. pl. c. 8. & c. 16.* *L. 4 c 3. 9.* *In concisis recenſionib.* *Aduerſar.*

Neque Conualles reſpuit. Coccum autẽ in Galliâ Narbonenſi, & in Hiſpaniâ Carolus Cluſius optimum obſeruauit; deque modo eundem colligendi apud Prouinciales egit Quinqueranus. Creticum Petrus Bellonius Cocci, & vermiculorum eius prouentum diligenter eſt proſecutus: de cuius exactâ cognitione, an Antiqui gloriari potuerint dubitat doctiſſimus Bodeus, licèt legantur apud Theophraſtum hæc verba de Ilice, & illius grano *Fert præter Glandem granum quoddam puniceum*, qui color ſumitur pro rubro ſplendente communius loquendo, poteſtque dari Coccus alio perfectior, & pulchrior in colore, tum naturâ ſimpliciter, tum adiumento Artis. Coccum tinctile, ſeù infectorium laudauit plus, minuſuè iuxtà diuerſitatem locorum natalium Dioſcorides dicens *optimum gignitur in Galatiâ, & Armeniâ, deindè Aſiâ, & Ciliciâ, vltimum ex omnibus Hiſpanicum.* Hinc Nicolaus Reuſnerus in Poetico ſuo Paradiſo contulit:

Coccina ſanguineo pinguntur pallia Cocco:
Muricis hunc Galatæ dant, Ciliceſque loco.

Verùm Sardinienſe peſſimum recentiores deprehenderunt: minoris in Barbariâ valoris. Petrus Pena, & Matthias de Lobel in Italiâ quoque naſci Coccum affirmant, Matthiolumquè nimiæ arguunt oſcitantiæ; ſic enim hi ſcribunt. *Frequentiſſima hæc humillima Ilex, cum pleriſque Italiæ locis, tum præſertim in Hetruſco, Romano, & Senenſi finitimo agro, locis Montoſis, Glareoſis, Sterilibus, inter varias Ilices, Smilaces aſperas, Terebinthos, Lentiſcos, vbi etiam, tametſi paucæ, & parum, nec quotannis, tamen nonnullæ Coccum ferunt. Sed quià minus coccinum, & paucum, citòque euaneſcens partim ignoratur, partim negligitur. At in Galloprouinciæ Arelatenſi planitie patentiſſima, ſolibus æſtiuis rotunda, ſqualida, glareoſa, lapillis, ſilicibuſquè conſtrata, & Frontignanæ, Narbonæque maritimis hanc legunt menſe Maio, annis adeò æſtuoſis, vt totum ſemeſtre nihil penitus pluat. Valet ſingula libra Cocci interdum vicenis aſſibus gallicis.*

Theophraſt l. 3. H. pl. c. 18. Plin. l. 16. c. 8.

Phellodrys autem, hoc eſt Ilex fœmina, & mollior minimè coccigerâ, ſed ſolùm glandifera multis naſcitur in locis, in quibus Ilex alia non prouenit, cuius in operibus lignoſis eſt ſuccedanea apud Lacedæmones, Elios, Dores, de quâ in hiſtoriâ Suberis. Agrifolium tandem copioſè creſcit frigidis in Regionibus, vt in Angliâ, Germaniâ, & Galliâ, nam ægrè viuit in alſioſis, & calidioribus locis, perſimilis eſt Ilici cocciferæ primæ, in folio tantum, non autem in reliquis, quià non eſt glandifera, ſed baccas fert Kermes quidem, aſparago concolores, verùm minimè colorantes, atque minimè gratas guſtui. Ilex, quæcunque tamen, ciuilium, & obſidionalium quoque diù materies coronarum, Vrbe ipsâ Româ vetuſtior in Vaticano fuit titulo literarum etruſcarum in ære inciſarum nobiliſſima. Tres item apud Tiburtes tempore Plinij extabant Ilices, quæ Tiburto conditore illius ciuitatis vetuſtiores erant, apud quas inauguratus fuiſſe ſcribitur idem Princeps, eumq; tradunt filiũ Amphiarai, qui apud Thebas obijt vnâ ætate ante Iliacum bellum. Præterea Lucum propè, qui erat in ſuburbano Tuſculani agri colle Corne appellato, inquit Plinius, Ilex viuebat, & ipſa nobilis 35. pedum ambitu, caudiceque decem Arbores metiens, ſingulas viſendæ magnitudinis, ſyluamquè ſola faciebat, itaut dici quoque valeat Natalia Ilicis Loca non omninò inhoſpita eſſe habenda; in quâ ſignificatione Ilex ipſa Myſticis, & Moralibus locum quoque dabit in ſeipsâ.

Pier. Valer. Hiero. l. 51. Plin. l. 16. c. 44. Volater. l. 26. Philol. L. 16. c. 44.

MYSTICA, MORALIA.

COccigeræ, Glandiferæque Ilicis omnifariam sumpti fructus Diuitias, atque Delicias Mundi huiusce referre videntur ob pretium cocci, præcipuè, atque illius coloris pulchritudinem, quibus tamen vti debemus, vt hæ ordinentur ad longè maius Bonum, hoc est ad Bona spiritualia, atque cœlestia, pro felicitatis ipsius assecutione, non autem vt nostros immediatè vertantur in vsus; nam quis, nisi Epicuri de grege cœnoso porcus glandes vorabit? quis coccis illis integris vestes exornare, & venustare posse contendet? Ilicis radices profundæ, virum perfectum designant, qui firmissimas fidei radices profundè iecit. Durities corticis Viri probi vestium vanitates, atque curiositates molliores excludit; Rotundi stipites, crebri rami, vmbrosæ frondes, materiei soliditas in Ilice Hominis inculpatè viuentis laudabilem facilitatem, plura opera bona, exempla virtutum omnium; atque patientiam patefaciunt. Nec minimum confert ad Mysticam hanc Doctrinam solers illa Goropij consideratio, cum animaduerteret, ac disertè admodum, & multis fretus rationibus ostenderet Rubum Moysis Ilicem fuisse; quod eò magis probabile videtur, quià per vocem *Sina* Hebræi intelligunt Arborem, eamque maximè desertis in locis prouenientem; quod competere non potest *Rubo*, qui non Arbor est, sed debillimus suffrutex. Nec in desertis, & aridis montibus prouenit, sed tantum in lætissimis, & humectis locis ad fossas, & aggeres agrorum. Benè verò conuenit Ilici, quæ Arbor est, & procera quidem, ac desertorum incola, cum saxosas Alpes admodum amet. Ex hac porrò consideratione habetur quod D. O. M. Populum suum Pharaonicæ seruituti subtracturus ex Ilice ardenti, sed non comburenti, tanquam è suæ Diuinitatis suggesto præcipiebat, ab Ilicis qualitatibus addiscendam esse summam Animi virtutem. Ab eius nempè firmitudine, & durabilitate constantiam, & Animi fortitudinem in omnibus, & in statu præcipuè seruili, in quo erant Hebræi; Sic enim, & longè prius ipsorum Patriarcha Ioseph in sua captiuitate dixerat, cum duro carceri mancipatus esset.

Hispanicor l.6.pag.44.

Nam si me afflictem, quid mihi
Lucri sit? nonnè eadem sunt ferenda nolenti tamen?
Quodcunque Deus ille facit, ferendum est æquo animo, cur
Pugnare, & frustraneum, & impium iuxtà est.

Cornel. Crocus Amsterlodamensis in Ioseph. comedia sacra act. 3. sc. 2.

Et per hoc, quod in aquâ demersum penè lapidescat Ilicis lignum, instituendi erant Hebræi, quod licèt in aquâ, & fluxu tribulationum positi essent, non tamen ibi putrefieri debebant per impatientiam, vel aliud peccatum, sed maiorem constantiæ firmitatem adipisci, & hoc pacto leuissima illis vita fuisset seruitus, dum

Præter culpam, & peccatum nihil homini accidere potest graue.

Id. act. 1. sc. 5.

Quoniam verò materia hęc amplissima est, & Augustissimæ plena Maiestatis, ideò sufficiet illam innuisse, cum satius sit ipsam deuoto silentio transire, suo cuique iudicio, & arbitratu relicto, quam breuibus arctare studentes, tot sacrorum Interpretum versioni non stare; sed ad clarius, pulchriusque de Ilice mysterium accedamus, & cum Clarissimo, Doctissimoque Sacrarum Scripturarum expositore P. Sherlogo, auctoritatem Regum Sapientissimi Salomonis, in Canticis Canticorum Labia Sponsæ coccineæ vittæ comparata Ilicis fructui, cocco nempè optimè comparari, cuius moralizatio præsentis accommodatissimè est loci. Sic igitur infit Sherlogus, post exactam secundum Botanicos Cocci declarationem. *Quare ap. Isaiam æqua est de vtrisque ratio cap. 1. vers. 18. si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra, quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Quo ex versu, & id manifestatur quod nostro instituto præcipuè accommodum est rubro, atque sanguineo fuisse colore: Rubra inquit, quasi vermiculus: & certè eam ob causam ad pugnam ituri coccinea induebant sagula. Sil. lib. 9.*

Volum. 3. vestigatione 28. sect. 3. cap. 4.

--- Humeroq; refulget Sanguinei patrium saguli decus.

Et quoniam effuso cruori sanguineus coccini germanus erat color, aut visu amictus accenderentur ad martem, vt insinuat Valesius in sacra Phil. cap. 82. aut nè vulnerati ab hostibus ad stillante in sanguinem deficerent animo, & viribus, celabatur quippè tunicæ similitudine, vt putat Alexander Neapolitanus lib. 1. Genial. cap. 20. quod olim ab Isi-

ſidoro Hiſpalenſi traditum eſt in originibus l. 19. c. 22. Rufata, quam Græci Phœniceam vocant reperta eſt à Lacedæmonijs ad celandum coloris ſimilitudine ſanguinem quotiens quis in acie vulneraretur, nè contemplanti aduerſario animus creſceret. Hac ſub Conſulibus Romanis vſi ſunt milites, vndè etiam Rufati vocabantur: ijſdem ornatas Chaldæorum legiones hanc quidem ob cauſam ex cap. 2. Nahum verſ. 3. viri exercitus in coccineis, arbitrati Cornelius, & Sanchez, Roa ſingular. part. 1. lib. 1. cap. 2. ad incutiendum contrarijs Turmis metum in coccinis ſanguineos proceſsiſſe opinati Io. Ferdinandus in Theſauro, verbo coccus, num. 7. Auguſtin. de Quiros in Nahum. qui erudita multa congerit: Equidem pugnæ ſignum Tunicam Rufam fuiſſe haſta extenſam, ibidem Iſidorus monet, quod latius comprobat Iuſtus Lipſius lib. 4. de militia Romana dial. 12. Sed an rubra Purpura? huius autem ad coccinum tantam eſſe ſimilitudinem (licet quidem marina ſit purpura, & Piſcis donum, teſte Plinio lib. 9. c. 36. terreſtris verò coccus Arborum partus, ſicut oſtendimus) vt pro alio alterum reciprocetur, contendit Bodæus lib. 1. Miſcell. c. 8. ideò promiſcuè ab Euangeliſtis, nunc indutum Saluatorem chlamidem coccineam memoratur, vt apud Matthæum cap. 27. verſ. 31. nunc purpuream Marci cap. 15. verſ. 17. Ioannis c. 19. v. 2. adſtruunt Toleius, & Ribera in Ioannem, Maldonatus in Matthæum, Ianſenius concordiæ cap. 142. &c. ſed quoad Euangeliſtarum conciliationem ſpectat eleganter cogitaſſe viſus Antonius Honcala canonicus Abulenſ. Opere de ſanctâ Cruce, quod Stauricum nominauit, videlicet chlamidem illam duplicis tincturæ fuiſſe ex purpurâ nimirum, & cocco ſimul, &c. nota 2. longè diuerſum eſſe vtriuſq. colorem, purpuram quippè triſtiorem, ſubnigricantem, deniq. violaceam. Coccum ardentem, & ſplendidè rubicundum. Flagrat color ipſe, atque igneſcit. Silius lib. 17. At contrà ardenti radiabat Scipio cocco, *rubicundi, & ſanguinei coloris multò clariorem, acutioremque eſſe in coccinis lucem, ſpiranſque omninò, & viuidum iubar ſtatuunt Abulens. in capite 35. exod. quæſt. 1. &c. Seranus l. 2. in Ioſue, quæſt. 21. in cap. 2. qui Hebræâ voce, qua coccus ſignificatur, hoc iudicari augurabatur Schani, id eſt acuere, quod purpuram incendat, & acuat ſuperducta illi, quanquam de Cocco bis tincto dictionem eam communis interpretaur ſententia. Io. Ferdinandus in Theſauro, in verbo coccus numer. 1. purpura amplius fulgere coccum docet; pulchrè igitur commendaturus Labia ſponſæ coccinea expreſſit. Rubor enim oris maxima laus, & quo flagrantior, eò venuſtior.* Hactenus Sherlogus, cui nihil addendum duxi, cum ille ſupremum Myſticæ, & Moralis huiuſcè Doctrinæ tetigerit apicem. Locus tamen nobis remaneat eandem Ilicem pro Hieroglyphico, & Symbolo tum ſacro, tum Profano aſſumendi, vt Doctiorum Virorum Senatus hac eâdem ornari poſſit

Ipſe ſerenata ſuccedens fronte Senatus
Splendidus in Cocco, ſerumque in Vellere, & Auro.

Publ. Frãc. Modeſt. in Geneth. Fr. Franciæ Regis Fil.

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA, Emblemata.

ILex non in Auras tantum, ſed in Aurum, & Æra ſeſe pretioſè diffundens, varia quoque, & nobiliſſima ſignificata diuitiarum, tum corporis, tum animi induſtrijs, & ſtudioſis omnibus viris poterit comparare. In nummo Antonini Pij Imperatoris ſus cum porcellis conſpecta ſub Ilice fertilitatis innuit ſymbolum;

ANTONINVS AVG. PIVS P.P.
TR. P. COS. III. IMP. II. S. C.

Nam fœtuum feraciſſima hæc bellua, vt ex Virgilio,

Virg. Æn. lib. 3.

Littoreis ingens inuenta ſub Ilicibus ſus
Triginta capitum fœtus enixa, &c.

Io. Bod. in Theophr.

Sub Ilice paſta, quæ fœcundiſſima ſyluarum eſt Arbor, omnigenũ videtur opũ oſtendere incrementum; cuius Arboris fertilitatem Reuſnerus elegantiſſimo hoc Tetraſticho celebrauit.

Ap. Bauh. in H. vniu. pl. l. 7. T. 1

Fortius vmbroſâ nihil, aut fœcundius vnquam
Ilice; quæ viſcum nobile fronde parit,
Et præter Glandem fert Coccum læta rubentem,
Et folijs ſemper frondet amœna ſuis.

Reuſner. l. 4 Emblem. 1.

Etſi

A Etsi naturalibus fabulosa possunt appositè necti, non aliâ de causâ Ilex sola, nec Arbor alia ramum aureum, quo facilis, & tutus viuenti Dardanio foret ad mánes inferos descensus, protulisse ficta est à Virgilio, nisi vt hoc pariter pacto fertilitatis Symbolum decerneretur. Ipsa namque fertilitas sola fuluum parat Metallum, quo posthac omnia facillimæ consecutionis redduntur; vndè quidam eruditus dixit — *Omnia vincit Aurum; Sic pariter ferrum mitescit ab Auro.*

Virgil. l. 6. Æn.

P. Maccius embl. 54.

Sapientię quoque fertilitatem innuit. Hinc Cornelius Crocus Æmsterodamus in sui *Ioseph* præfatione scribebat. *Quid aureus ille ramus, quo tutò etiam inferi adeuntur? nisi efficacissima sapientiæ decreta: quibus obfirmatus animus, omnibus fortunæ telis, cupiditatum incantamentis, vitiorum monstris, euadit superior, Numini iam, quàm Homini similior.* Sic & Virtutem fertilissimam esse significans, in causâ fuit, vt tersa Laurentij Legati Musa emblemate ex Ilice contexto de Virtutis fertilitate, modulatum reliquerit

Lib. 2. Emblem. 5.

Tartara quàm validè firmis radicibus vrgens
Ilex, vt fluidum plus bibat alta Iouem:
B *Semper amœna comas, & gratis vtilis vmbris*
Fertilis est semper, multimodèquè ferax.
Nam dulces glandes, & ab his Epidauria profert
Gummata, vel Cyniræ qualia nata fleat.
Fert & Muriceas supplentem sanguine Conchas
Purpureum Coccum, multiplicesque globos.
Nascitur & Volucrum liquida hîc ad Retia Viscum
Antiquâ Druydum Relligione sacrum.
Ab Styge quin reduces tutè pandentia gressus
Auripara hæc Arbor fulua metalla tulit.
Vndique frugiferæ sic semper in Ilice frondent
Virtutis, semper ditia signa virent.
Hæc siquidem, calcat dum tartara, in æthera surgit
Multiplicis fructus semper amica parens.
C *Dulcia non nocuæ semper fert pabula vitæ,*
Moribus & Gummi, quo medearis, habet.
Nè Vitijs Animum flectas generatur ab istâ,
Qui tibi coccineus purpuret ora Pudor.
Quin & vt errantes sub legem leniter arctes,
Parta in se, Virtus, mollia vincla parat.
Quid plura? haud alibi fulget pretiosius aurum,
Quàm quod Virtutis nobilis Arbor habet.
Quo nisi diues erit Mortalis, non sibi credat
Elysias vnquam posse patere fores.

Nec minus diuiter idem argumentum prius tractauerat fertilissimus Poeta Nicolaus Reusnerus Leorinus in suis itidem Emblematis, vbi, & præcisè loco superius citato, moraliter in hæc exercuit Musam.

Aureus æterno frondescens ramus honore
Symbola Virtutis clara perennis habet.
D *Pulcricomâquè frequens hic crescit in Ilice, magni*
Quâ nemoris spargit sylua refusa comas.
Fortius vmbrosâ, &c. vt superius.
Sic magnum decus est Virtutis, magna potestas
Perpetuus splendor, perpetuusque vigor.
Fortius hac nihil est, nil fortunatius, & quod
Tam sit fœcundum sponte, feraxquè, suâ
Qui sapit, hunc oculis vestigat, mentequè ramum:
Nempe sub hoc Virtus, sorsque beata latet.
Auricomos nisi quis decerpserit Arbore fœtus,
Elysias miser hic nescit adire Domos.

Propter hanc infortunia patienter tolerantur, nec in melius vertenda fore spes interit; quemadmodum Arboribus sublata per hyemem folia Ver reddit.

Arbo-

Arboribus frondes, quas horridus exuit Auſter,
Ver rediens placido reſtituit Zephyro.

Franc. Vintha l. 1. Epigramm. 19. *P. Cauſ. l. 10. ſymb. Polyhiſt. n. 10.*

Ilex eadem, non in Pedibus, ſed in Corde, inquè Animo reſidere Virtutem nos Hieroglyphicè docet proprio ramo pedibus Leoninis ſuppoſito, qui ramus hac grandi pollere dicitur facultate Leonem ipſum, alioqui fortiſſimum, atque magnanimum in torporem, & in pauidam quodammodò conſtitutionem impellendi; nam *Virtus in Arduis*, & *Laus in Excelſis*. Excelſa ergò, non infima, & multò minus proſtrata pro noſtrarum operationum obiecto ſumi debent; vndè illud Academicum ſymbolum Aquifolij Arboris, ad Iliceum genus relatæ, quod Academia Deſioſorum antè centum annos in Auitis meis Ædibus, fundata ſibi erexerat, cum literariâ hac Animâ ASPERITASQVE FVGIT. Hunc peregregium ſenſum importabat

E

Pier. Valer. Hierogl. l. 1. *Conſt. Cæſ. Agricult. l. 15. c. 1.* *Pſ. 147.* *Ouid. l. 1. de Ponto.* *Proper. l. 4. eleg. O. M.*

Magnum iter aſcendo, ſed dat mihi gloria vires:
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Vitia propè terram, & minimè procul ab ipsâ frondeſcere monſtrat Ilex ſpinoſo folio, interius at propè verticẽ ſpinis exuta, aſperitatibuſq; carẽs in ſublimè, vndè omnis vitioſus horror terræ maledictionem comitatur, ita vt arbor ipſa ſtudioſos ſic alloqui videatur *Qui colis Aonium ſtudijs melioribus Agrum*
Accede ad ſuperos, duraquè cuncta cadent.

F

Io. Bod. à Stapel. in comm. Theophraſt. l. 4. H. pl. c. 4. *Auctor. Aduerſar. P. Pena, & M. Lobel.*

Nullumq; faceſſat negotium hîc Arborem intrà Ilicis Hiſtoriã pro Ilice afferri, quæ cum non ſit Glandifera, ſed Baccifera proprijſſimè non ſit Ilex, vt doctiſſimus dubitauit Bodeus, & eruditiſſimi tenuerunt Aduerſariorum Scriptores; nam mihi ſat eſt illam belliſſimè referre Ilicem in ſui facie, atque folijs, & eò maximè, quià illam ad nullum peculiare genus Arborum relatam propriè video. Quidquid ſit; Academicorum finis, hîc clariſſimè apparet ex ipſarum Arborum longitudine adauctâ, quæ dum verſus Cœlum animosè protenditur perfectiones virtutum acquirit; idque cum ex naturâ rei accidat Ilici, craſſitiem vincere ignauiæ, aſperitatemque omnem ignorantiæ, atque vitiorum fugare, ſenſus ille Ouidianus eruditiſſimè verus apparebit,

Adde quod ingenuas didiciſſe fideliter Artes
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Vndè Academicum Ilicis Symbolũ, Symbolicas Leges optimè implere perſpicitur. Stante etiam Ariſtotelicâ Doctrinâ à præclariſſimo noſtro Conciue Baldo explicita his verbis. *At certum eſt quod non ſolum Hominis, ſed etiam cæterorum viuentium propenſio eſt, vt promptius ſecundum longitudinem, quàm ſecundum craſſitiem augeantur; quod in Arboribus* &c. *conſpicitur.*

G

Camillus Baldus in Phyſiogn. Ariſt. c. 7.

Quod

A Quod damna, quod cædes, & aduersa quæcunque Animum minimè frangant Virtute suffultum, atq; animatum Ilex nos Hieroglyphicè docet, in cuius ramis duæ hinc indè infixæ appareant bipennes, in hunc sensum à Ioachimo Camerario ingeniosissimè erectum cum hoc superposito verbali Schemate PER DAMNA, PER CÆDES, & sequenti disticho *Embl.* 25.

Cladibus augescit Virtus animosa: bipenni,
Sic Ilex vires tonsa subindè capit.

Cuius symboli fundamentum à Lyrico fuit erutum, dum ille Romanæ Fortitudinis exemplum extolleret hisce carminibus. *Horat. l. 4. Ode 4.*

Duris vt Ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes ab ipso
Ducit opes, animumquè ferro.

Id tamen intelligendum est extrà intestinos cædis excessus ad cor pertingentes; tunc enim præ nimiâ visceris duritie sequitur lethalis diffractio, cum læditur vitale centrum, in quo casu Ilex ità vulnerata seditionis ciuilis symbolum efficitur, quod ab B eruditissimo Alciato sic fuit expressum

Duritie nimiâ quod sese rumperit Ilex
Symbola ciuilis seditionis habet. *Alciat. emblem. 206.*

Politicam è contrà concordiam communis flexanimitas inducit; ideòque satius flecti quàm frangi emblematico pro consilio proponebat ingeniosus Ducherius, vbi se flectentes Arbores diutius stare, quàm Ilicem illis resistentem cecinit. *Lib. 2. epig. 89.*

Cedere nonnunquam Magnatibus vtile multum est.
Cedere difficiles damnauè, morsuè manent.
Ventorum immensis quæ flatibus obstitit Ilex,
Frangitur, & magnis flatibus icta cadit.
Quæ non obstiterat, sed sese inflexerat Arbor,
Magnis ventorum flatibus, illa manet.

Religionis tandem symbolum habita semper fuit Ilex, & ab antiquissimis vsque temporibus venerata; de quâ Plinius in hunc modum scripsit: *Vetustior autem Vrbe in Vati-* C *cano est Ilex, in quâ titulus literis æreis Hetruscis Religione Arborem iam tunc dignam fuisse significat*; quam Arborem ad veram symbolizandam Religionem nostram catholicam in Æneis Vaticani Templi Apostolorum Principi dicati Valuis fusis expressã voluit Sanctissimus Eugenius IV. P. M. vt orthodoxę Fidei ęternũ ea staret Hieroglyphicum. Cæterum si pretiosum Illicis Coccũ seorsim ab Arbore suâ capiatur, cum talis sit, vt circà illum imposturæ facilè strui possint, ad Mercurium fraudolentum relatus non inconcinni valet Emblematis esse materia; Mercurius enim cum Galero frontem totam obtegente, pennisq; copiosis ad pedes, velocissimi propterea motus, cuius vigilem circà merces curam Gallus in propinquo denotet, ipse Impostoris, atq; Mercatoris mendacissimi Symbolum egregiè componit; *Lib. 16. c. 44.*

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Laudat venales qui vult extrudere merces; *Horat. l. 1. ep. 1. Id. l. 2. ep. 2.*

Ementes vt fallat speciosis vtitur, & ementitis coloribus verborum, atq; realium infectionum; sicq; pro Iliceo vero Cocco sæpius dabit artificiatas aliquas ignobiles, in- D felicesq; baccas; vndè istiusmodi Mercurium Gilbertus Ducherius poetico pennicillo doctissimè depinxit talia loquentem. *Lib. 1. epig. 97.*

Quod merces curem (postquam mihi syllaba quondam
Longa breuis facta est) Mercurius vocitor.
Sunt pedibus pennæ: quoniam Mercator ad Indos
Currit, & ignauas abycit vsque moras.
Pro sceptro, virgam teneo: quià maxima Regna
Mercibus, & magnæ sæpè parantur opes.
Est vigilans Gallus: quoniam Mercator ineptit,
Si sperarit opes absque labore grani.
Frons autem obtegitur: quia lati nube Galeri
Fucum impostorem mercibus addo malis.

Ea

Ea sunt Ilicis Hieroglyphica, & Symbola, vt cum Epitheta ab his non dissideant, sed E illis nobilissimè concordent, quemadmodum Viri Boni, rectè morigerati non solùm, sed amabiles esse debent, hinc tam hæc, quàm illa vtiliter, & coniunctim poterunt exponi.

Plut. de Educ. lib.

EPITHETA.

Lib. 4. Fast.

Literarium hoc nostrum Ilicetum intrantibus illud fortassè familiare dictu veniet Ouidianum, quòd

Iam color vnus inest rebus, tenebrisquè teguntur ---Omnia.

dum in illo *nigræ* tantum, *atræq;* propter vmbram Ilices, & eisdem loca referta, vtpotè *obscura, senticosa, densa*, & *horrida* commemorantur.

Ecl. 6.

Ilice sub NIGRA *pallentes ruminat herbas.*

cecinit Virgilius, & *-----nigrâ Ilice ----*OBSCVRA *nutat* SYLVA.

Seneca itidem pronunciauit ad cuius imitationem Franciscus Bracciolinus eruditè F postmodum cecinit.

Vrbin. 2. 71

Là sù beato, hor sotto vn' Elce OSCVRA,
Hor dentro vn' hermo, e solitario speco
Solo co' suoi pensier talhora ei viue,
E pensa, e siede à le dolci ombre, e scriue.

Vmbras nanq; latè diffundere tam ardenter auent, vt vbi ramis spoliatæ fuerint, quasi *nuditatis impatientes* illæ *facillimè, densissimèq; repullulent*, vnde iuremeritò Lyricus Romanos aduersis prælijs magis inualescere demonstraturus, Ilicis huiusmodi comparationem exhibuit.

Lib. 4. Car. Ode 4.

DVRIS *vt Ilex* TONSA BIPENNIBVS
NIGRÆ *feraci* FRONDIS *in Algido, &c.*

Qui mons est in Agro Tusculano XV. passuum millibus ab Vrbe distans; cuius Montis, illiusq; Ilicum *nodosarum* mentionem habuit & Antonius Franciscus Raynerius in suis Rhythmis Italicis tali pacto.

Rayn. Rim. Son. 61. G

O' ne l'Algido sacro Elce NODOSA,
Ch'empia mano col ferro intorno segni.

In 6. Cons. Hon. paneg.

Nil igitur mirum, quòd *opacas* dici videamus in Claudiano syluas ex Ilicibus constantes, *Ilice sub* DENSA, *syluis arctatur* OPACIS.

Id. in Ruff. lib. 1.

Nec non & ab ipso *caligantis* ideò cognomine Pangæum Thraciæ Promontorium indigitari hoc pacto.

Mauors, nubifero seù tu procumbis in Hæmo,
Seù te cana gelu Rhodope, seù remige Medo
Sollicitatus Athos; seù CALIGANTIA *nigris*
Ilicibus PANGÆA *tenent, accingere mecum.*

Ios. Bapt. Poes. Melic. p. 1. pag. 2.

Vnde melicus Poeta Ioseph Baptista nobilem Musam exercens, habuit

*Non per trar dal Pangeo l'*ELCI CRINITE.

Crottus Floraliorum 8.

Et hunc in sensum Iulius Ælius Crottus lepidissimus Poeta Cremonensis.

Has inter Herbas Graminum virentium
Ilex OPACA *quas procul cingit comâ.* H

Li. 5. Theb.

Quæ opacitas nusquam dari potest absq; vmbrositate. Idcireò Statius.

Quum piger VMBROSA *populatus in Ilice serpens.*

Claud. Epithal. Hon. & Mar. Hor. in Epo. Oui. 8. Met. Nemes. Ecl. 3.

Hoc autem eo fieri credam, quia Arbor hæc est *alta, procera*, & *ramosa*, vt Ouidius pariter, ac Claudianus, & Horatius scripserunt.

Tum quum per ALTAS *impiger Ilices.*
Arctius, atquè Hederâ, PROCERA *adstringitur Ilex.*
Garrula RAMOSA *prospexit ab Ilice Perdix.*

Et propterea contrà nimis ardentes Hyperionis radios opportunum habita tutamen, *radijs imperuia solis* non malè diceretur, quandoquidem plures ex Nemesiano.

Torrentem PATVLA *vitabant Ilice solem.*

Vnde propter suam hanc vastitatem, & celsitudinem *superbiens* innueretur ab Equite

A te Io. Bapt. Marino tali metro. *L'Elce SVPERBA, e'l Platano sublime*
Trabocca, e'l Faggio verde, e l'Olmo nero.

Hæc eadem illius densitas, & altitudo fuit in re, quòd aliqui luctuosam illam esse voluerint. *Lethiferam Taxum;* TRISTIQVE *ex Ilice frondes.* — *Bartholinus.*

Aliiq; sæpius *obnoxiam fulminibus* propalauerint, vt Persius. — *Sat. 2.*

Ocyus Ilex ---*Sulphure discutitur sacro.*

Nec alia satior huiuscè rei suppetit ratio, nisi fortassis id succedat ex nimiâ Arboris istius in natiuis nemoribus crebritate. ---- *sicubi nigrum*
Ilicibus CREBRIS *sacrâ nemus accubet vmbrâ.* — *Virg. 3. Georg.*

Quæ crebritas vlterius extendi potest ad *horridam* alterius istarum Arborum speciei *senticositatem*, cum testatum reliquerit Maro, quòd

Sylua fuit latè DVMIS, *atquè Ilice nigra*
HORRIDA. — *Æn. 9.*

Consimatum ab Aloysio Tansillo canente. — *In Poemate inscr.* le Lagrime di S. Pietro, *cāt. 8. st. 10.*

B

Mirando quella NERA, & HORRIDA Elce.
La qual fu destinata ad esser forca
Di carne così fiera, e così sporca.

Vt confirmetur id, quòd habet Martialis lib. 6. nempè.
HIRSVTA *peperit rubicunda sub Ilice coniux.*

Quod appositum huius Arboris Glandibus applicauit Ioseph Baptista in D. Bapt. lib. 3. de paupere in Regis comparationem loquens.

Da l'Elce più CRINITA hà l'IRTE Ghiande
A satollar la fame.

Et Rufus Festus Auienus vbi sic canebat.
Rursum signa poli cum SPINIS *Ilicis* ATRÆ.

Sed his non obstantibus quantò *feraciorem* sese monstrat hæc Arbos, quæ glandium pondere curuari traditur ab Ouidio.

Enodisquè Abies, CVRVATAQVE GLANDIBVS *Ilex.* — *l. 10. Met.*

Tantò magis *feralem* illam ego cognominare maluerim, nec forsan immeritò, dum & ad comburenda cadauera defunctorum requirebatur, & ex eâdem Principum sepulcra tegebantur. Ecce Vatis Andini de vtroq; hoc asserto testimonium. Sic ille:

C

At Regina pyrâ penetrali in sede sub auras
Erectâ ingenti, tedis, atque Ilice SECTA. — *Virg. Æn. 4.*

Et alibi ---- *fuit ingens Monte sub alto*
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum
Antiqui Laurentis, OPACAQVE *Ilice tectum.* — *Id. Æn. 11.*

Hac de causâ *sanctum* dixit Ilicetum Martialis.
Et SANCTVM *Baladonis Ilicetum.*

A quibus aliena non videntur esse hæc alia duo apposita, nempè CADENS, & CONTVMAX ex illo Publij Francisci Modesti clarissimi Poetæ Ariminensis carmine. — *Publ. Frāc Modest. in Geneth. liac. Franc. Frāciæ R. fil.*

Quale cadens Ilex, quæ Germina tollit ad auras,
Nec collapsa perit, viridi sed fronde resurgit.

Quæ singula SVPERSTITIOSAM Ilicem declarant, cum maximè dicatur, quòd
Sæpè sinistra CAVA *prædixit ab Ilice Cornix.* — *Virg. Ecl. 1.*

D

Ad hæc accedit signum ab Amnis Tyberini Numine præmonstratum Æneæ, vbi cōdenda foret Vrbs Albana, quod fuit Ilex *Littorea*, sub quâ sus alba catulos triginta candicantes peperisset.

Iamquè tibi (nè vana putes hæc fingere somnum)
LITTOREIS *ingens inuenta sub Ilicibus sus*
Triginta capitum fœtus enixa, iacebit
Alba solo recubans, albi circum vbera nati,
Hic locus Vrbis erit, &c. — *Id. Æn. 8. Æn. 3. 89.*

Quæ carmina inuertens Annibal Carus, Italaq; faciens, *duras* has Arbores dixit.

E che gran porca più che neue bianca,
Con trenta figli sotto vn' Elce DVRA
Giacer in ripa à vn fiume trouerai.

Ra-

Rariſſima duo intereà, & ferè peregrina proponenda veniunt, & examinanda Ilicis E Epitheta, quorum primum hoc Virgiliano carmine continetur.

Fortè ſub ARGVTA *conſiderat Ilice daphnis.*

Quod imitatus Franciſcus Bernius ſcriptum reliquit in luſibus Paſtoralibus.

Sederat argutæ Paſtor Melibœus ad vmbram ---*Ilicis.*

Et præter hunc, nobilis Poeta Bononienſis Iulius Cupellinus, Gregorij XIII. & Franciſci Vrbinatum Ducis à Secretis mihi cognitus, Patriq; ac Patruo meis amiciſſimus, quum in Quadripartito Muſis Triumpho fides de Fide pulſabat hunc in modum.

In Poemate Manu. apud hh.

Nouit in Aſtreâ, ceù Radix continet alta
Robur, & ARGVTA *naſcentes Ilice frondes,*
Quæ ſi forte tepet, ſi caſu deficit vllo,
Tum facili flatu ventorum ſternitur Arbor,
Ad terramque ruunt concuſſæ culmina Fagi.
Sicque Fides Hominum, &c.

Curioſum ſiquidem dubium eſt, ſed non tam facilis ſolutionis, quomodò ſcilicet Ilici F competat hoc cognomen. Argutam alij fortaſſe credent Ilicem dici Metaphoricè, ſumendo nimirum continens, pro contento, quod fieret propter aues argutè ſuper illâ canentes, non propter eandem Arborem, quæ nullo modo canere poteſt, incapax, vt ſenſûs ſic & iſtius prærogatiuæ.

Æn. 6.

vt cum ---*Ab* VMBROSO *ſimul Iliceto*
Daulias latè queritur; querelas
Conſonum circà nemus, & iocoſa ---*Reddit Imago.*

Alij quoquè ſentire poſſent hoc epitheto deſignari Ilicem, ſub quâ Paſtor ille conſederat non ingentem fuiſſe, ſed exilem, breuem, & acutam, in quo ſenſu adiectiuum hoc ſumptum eſt alibi ab eodem Virgilio canente.

3. Georg.

Argutumquè caput, breuis Aluus, obeſaque terga.

Sed hoc mihi ridiculum videretur; nam non foret credibile, quod Ilex huiuſmodi tunc electa fuiſſet, ſub quâ Daphnis primò, & Melibœus illuc ſecundò conuenerant, & ſub quâ Corydon, & Thyrſis debebant contendere verſibus: erant enim

Ecl. 7.

Et cantare pares, & reſpondere parati. G

Neutram tamen hanc expoſitionem omnimodè damnabo, licèt mihi non plenè ſatisfacientem, illudquè ſubiungam pro ſupplemento, nempè quòd quadruplici grauiori de causâ dictum id eſſe poſſit. Aut enim directa fuit Poetæ mens ad Ilicem eandem, vt ab aurâ leniter concuſſam, vndè *Sibilantem* appellabat Hieronymus Amaltheus Opiterginus illo iambico

In Carm. Var. Poet. à Ioan. Paul. Vbald. colle. pag. 58.

Non SIBILANTES *blandientur Ilices,*

Non enim de Ilice vehementi ventorum impetu *concuſsâ* (quòd facilè eſt, dum hæc Arbor eſt in Montibus frequens) loqui poterat; nam tunc nequit eſſe firma cantorum ſtatio, quippè quadrans inſtabilitatis hieroglyphicum: vndè luderetur ex Naugerio.

Andr. Nauger. luſ. 24.

Non ita CONCVSSÆ *verſantur in Ilice frondes,*
Cum grauis aduerſum verberat aura nemus.
Quàm facilè inſtabilem permutat fœmina mentem.
Vt velit, atquè eodem tempore nolit idem.

Georg. 2.

Aut ad Ilicem Virgilius canebat, vt APIBVS GRATAM, ſtantibus ijs, quæ iam H ipſe aliàs, & Claudianus poſtmodum cecinerunt. Ille

---*Nec non & Apes examina condunt*
Corticibuſquè cauis, VITIOSÆQVE *Ilicis aluo.*

2. de. Rapt. Proſ.

Et iſte *Ilex* PLENA FAVIS, *venturi præſcia Laurus.*

Lib. 1. Met.

Vt verum efficiatur aſſertum illud Naſonis prædicentis quòd

Flauaquè de VIRIDI *ſtillabunt Ilice mella,*

Illius veſtigia ſequente Taſſio, dum cecinit:

Quì non fallaci mai fiorir gl' Oliui,

Lib. 15. 36.

E' l MEL, dicea, STILLAR DA L'ELCI CAVE.

Quod foret in causâ, vt propter Apum mellificantium (à quo deſiſtunt opere quandò *ſonat* ICTA SECVRIBVS ILEX) ſuſurrum *canora* ſimul, & *reſonans* καπυρὸς, & propterea *arguta* dici promereretur hæc Arbor. Aut ſumendum eſt hoc adiectum

A *arguti* in ſenſu Metaphorico quidem, ſed ſignificante Paſtores illos ſub eâdem Arbore canorè, ſubtiliter, & ingenioſè, minimèq; contumelioſè, iuxtà Senecæ præceptum, poeticè diſceptaturos. Quid autem plura ſubijcimus, ſi nedum Arbos vnica, ſed nemus integrum aliàs *Argutum* appellatum fuit ab eodem Marone? — *Andr. Nau Luſu 33.* — *Virg. Ecl. 8*

Mænalus, argutumquè nemus, Pinoſque loquentes
Semper habet.

In quâ pariter ſignificatione Berardinus Rota eques, ac Poeta Neapolitanus inſignis & ipſe ſcriptum reliquit ad Phœbum ſcribens: — *Berard. Rot 13. epigr. 2.*

Deſere ARGVTÆ *iuga læta ſyluæ.*

Aliud Ilicis appoſitum non vulgare explicandum eſt *coruſci*; cecinit enim hunc in modum noſter Maro.

Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipſe CORVSCIS
Cum fremit Ilicibus, quantus gaudetquè niuali
Vertice ſe attollens pater Apenninus ad auras. — *Æn. 12.*

B Licet in iſtorum carminũ trãslatione *ſtrepentes* interpretetur Hector Vtineus hoc pacto.

Quanto Ato la ſua cima eſtolle, e quanto
Erice ſoura l'Elci STREPITOSE.

Quà dictione *coruſci* pro cognomento Arbori, de quâ fit ſermo, appoſita, nil aliud tantum vatem intellexiſſe (quando non ad folia propoſitæ Arboris infernè albicantia, ideoq; aliquo pacto ſplendentia reſpexerit) præterquam nitorem coloris coccinei, qui dependet à Cocco Arboris eiuſdem fructu præcipuo, ventorum vî, quæ ſæpè *frangit* TREMENTES *Ilices*, circummoto, ita vt cauſaliter ſaltem allata de cauſâ hic Ilex *coruſca* dici meruerit. Verum enim verò quia permultis hæc Arbor gaudet prærogatiuis, varijs etiam alijs agnominibus non illepidè requiret appellitari. Hinc Iligneæ glandis feraciſſimi agri laudantur à Columella. Hinc Ilicis lignum apud Artifices *duritie viuaci* nobiliſſimum cenſetur, quod & innuit Spinula canens. — *Hor. in Epod.* — *Spinula Elog. de Portià 1. l. 3.*

Ecce ſiniſtra canit Cornix tibi ab Ilice DVRA.

Quare ſub illorum manibus. — *Lucian. l. 13.*

C *Procumbunt Orni*, NODOSA *impellitur Ilex*
----- & Pino longè VIVACIOR *Ilex.* — *Mant. Faſtor. 1.*

Illi non ſemel *terminali* dum.

Hic viridem teneas FRONDENTI *ex Ilice metam* ---*Conſtituit.*

Terminalis corona laudis adiudicari poſſet, tanquam agrorum, limitum, atq; viarum ligno coronatori, quo ſpectat illud Apulei: *Negant ſe vidiſſe qui fuerint, vllum ſaltem in finibus eius, aut lapidem vnctum, aut ramum coronatum*. Inter omnia verò quæ Ilici quadrant Epitheta, ſingulare eſt quod illi adiecis Legatus noſter, cum ad aureum *Sibyllinæ* Ilicis ramum alludens, *auriparam* nuncupauit, eo carmine. — *Æn. 5.* — *Apolog. 1.*

Ab Styge quin reduces tutè pandentia greſſus
AVRIPARA *hæc Arbor fulua metalla tulit.* — *l. 2. Embl. 11.*

Et cum maximè conueniat Ilici à duritiè epitheton *duratei*, antonomaſticos quoq; *Arbor coronata* dicenda veniet, nam δοῦρον eſt lignum Græcè, è quâ materie Ilicis δόρυ, quæ eſt haſta pulcherrima, fortis, & læuigata componitur, dicta ob id non ingrata, & maximè fida. Sed quomodò rebus haud ingratis ſit fidendum ſermo ſubſequens de Fabulis, & Superſtitionibus circà noſtram Ilicis Arborem docebit. — *Plin. l. 16. c. 44.*

D

FABVLÆ, ET SVPERSTITIONES.

OMni loco naſci poſſe Virtutem Seneca rationabiliter admodum ſentiebat; nam cum Fabulæ, & fictiones vmbram veritatis adornent, ipſa veritas, etſi perſonata, placebit, immo cum deteſtanda quoq; ſcire, & noſſe ſæpè ſit vtiliſſimum, non erunt propterea Fabulæ contemnendæ, nec inuoluendæ ſilentio, quibus prauas quidem infidelium conſuetudines, atq; falſas reijcimus opiniones; ſic enim vera agendi norma à contrario ſenſu iudicatur, veruſq; Dei cultus firmitatem ſapientiſſime recipit. Andini Vatis carmine fingitur Æneas Sibyllinis obtemperans monitis Ramum ex Ilice aureum excerpſiſſe, quo ad inferos nõ dicam innoxiè, ſed certa, & facillima via deſcendere — *Ep. 67.* — *Virg. Æn. lib. 6.*

derepoſſet, quia pondus auri ad Ditem, dirumq; Plutonem facillimè fertur.

Accipe quæ peragenda prius: latet Arbore opacâ
Aureus & folijs, & lento vimine Ramus,
Iunoni infernæ dictus ſacer: hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt conuallibus vmbræ;
Sed non antè datur Telluris operta ſubire,
Auricomos quàm quis decerpſerit Arbore fœtus, &c.
Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit,
Quale ſolet ſyluis brumali frigore viſcum
Fronde virêre nouâ, quod non ſua ſeminat Arbos:
Et croceo fœtu teretes circundare truncos.
Talis erat ſpecies auri frondentis opacâ
ILICE, &c.

Norunt ſapientes, quod qui cœci ſunt magis proficiunt in tenebris, quàm ſub ipſa luce, quia Virtus interior ab iiſdem tenebris magis roboratur, & intelligentiæ lux inter illas effulget ad omnes ſpeculationes ſubeundas. Lucum quidem abſq; luce habebat Antiquitas Plutoni ſuperſtitioſè ſacrum ſuprà Megaram, ſecto Lapide incluſum, referẽte Pauſania, vbi pulcherrimæ virebant Ilices ſuperſtitione pleniſſimæ, quæ horrorem apud illos religioſum nobis debent memorare omninò deſpiciendum. Refert Ælianus impium quendam, & belluinum Græcorum morem circà ſepulcrales Ilices intactas relinquendas, immo pluſquam beſtialem, & efferam legem, qua vetabatur ſub pœna mortis, ne quis propè ſepulcra, vel minimam Ilicem excideret. Id certè dicendum eſt Plutonicum fuiſſe inuentum, quia Vmbras huiuſmodi lædere nil aliud erat, quàm infidelitatem violare, & Vmbras mortis lethiferas perpetuò vellere; hucq; fortè ſpectare poteſt ille Martialis verſus, *Et ſanctum Baladonis ILICETVM,* quo locus ſacer, ferroq; ſuperſtitioſè inuiolatus innuitur. Permittebatur tamen, & religioſum quoq; credebatur Ilicum, vt & aliarum Arborũ conſimilium corticibus Deorum, ac Nympharum nomina incidere. Hinc Menalcas apud Boiardum cum Litanore colloquens, ſiluas ſuorum amorum teſtes, Ilicesq; ſæpius amaſiæ nomine ſignatas memorat hunc in modum.

Ariſt. de Somno, & Vig.
S. Aug. l. 10. in Geneſ.
In Corinthiacis.
Lib. 5. c. 16.
Li. 4. epigr. 62.

Poſtquam nulla meum pietas miſerata dolorem
Subuenit, extremo frondentes carmine ſiluas
Alloquar: hæ nullos ſolitæ contemnere queſtus.
Scitis enim Quercus, celſoque cacumine Fagi,
Fraxineumq; Nemus, VIRIDANTISQ; ILICIS *Arbor:*
Scitis enim quales gemitus, quæ carmina fundam,
Quàmque libens repetam ſignatum in cortice nomen.

Boiard. Ecl. 6.

Sed Ilices alloquens miſer non poterat niſi ab Echo reſponſa reportare. Ab Echo inquam, quæ pro Ilicibus vocem reddere debuiſſet, dum has illi gratas infert apud Naugerium Acon, qui Lucum Iliceum eidem conſtituere parat, dum in hæc vocalem alloquens Nympham deſcribitur.

Candida Nympha olim, & Pani dilecta Lycæo,
Crinibus, & culto conſpicienda ſinu.
Nunc vox, flebilibus quæ ſemper mœſta querelis
Deſertos ſcopulos, deuiaque antra colis:
Salue Echo officioſa: tibi ſub rupe cauatâ
Ipſe ego lanigeri ductor Acon pecoris
Conſtituam vmbroſum FRONDENTI ex ILICE Lucum,
Molliaq; ex Hederâ ſerta virente feram.

Andr. Nauger. luſu 19.

Sic & illas in ſerta quæſitas coronantes ab Nymphis protegi & credebant, & precabantur. Inde culta Benedicti Accolti Muſa, hæc nobis obſeruanda canebat.

Quod viridi hac olim proſtratus in ILICIS vmbrâ,
Audaci Reges mulſerit ore Lycon,
Spargit humum folijs, & ramis Arboris altæ
Suſpendit purâ florida ſerta manu.
Vos vmbram æterno Nymphæ celebretis honore,
Et veſtro ſemper munere tuta ſiet.

l. 1. epigr. 3.

Sed

A Sed Iligneâ quacunq; seriò detestatâ impietate, Iligneos Vsus in Varijs acceptissimos, inculpatosque videamus.

VSVS IN VARIIS.

RVsticos magis, an Ciuiles dignata sit vsus Ilex, quæ validos, æque ac nitidos vult materiarios, ambigeret quoq; Mercurius apud Plautum supparasitans

Sic coudignum qual'est, qoi dono datu'st.

Ilignei ligni pulcherrimos capulos, scipiones, & abaculos expetunt quidem nobiles viri, sed montanorum hominum luxuriosa nimis Rusticitas materiem illam Ciuibus denegat, laboriosam illius ponderis ad Vrbem perhorrescentes fortasse lationem. Hoc certè vacat omni dubio, vt notatum reliquit Plinius, prætenues in laminas Ilicem secari commodissimè posse minutiora ad opera perficienda in cuius Arboris materie ponderosâ, B solidâ, læuigabiliq; colorem, atq; securitatem idem probauit in instrumentis illis præcipuè, quæ in volutatione quadam minimè læsiuam patiŭtur attritionem, quemadmodum Rotarum sunt Axes, in quibus durities, & lenitas amicissimè iungi debent. Cato propterea Vectes Iligneos Aquifolios fieri, Subscudesq; Iligneas Punicanis coagmentis Torcularijs esse adindendas iubebat; hæc enim retinacula securicularum forma, quibus duo Tigna irremissibiliter vniuntur fortissima sunt. Hinc Architectorum Coryphæus securiclatos huiusmodi figuræ tutissimos cardines vocabat. Auctores alij non contemnendi manubria Rustica ex Ilice fabrefacta ad cœlum vsque laudibus efferebant. Proditum quoq; est Vaginas terebris ex Ilice vtilissimè fieri, necnon malleos maiores Iligneos Bipaliorum, Sarculorumq; supellectiles inter Geoponicas pretiosiores numerari. Vrbanis, æquè ac Ruralibus instrumentis visus est fauere Theophrastus, dum Plaustrorum Axes, & Vertices non minus quàm Lyrarum, & Psalteriorum capita, & costas ex Ilice feliciter construi ostendit. Apud Pollucem scabella leguntur Ilignea, & Lecticæ ex eodem ligno fabrefactæ. Apud Terentium quoque lectuli, quibus inessent Pedes Ilignei faciendi dabantur. Aqualiculos, bibitoriaq; canalia gregibus parabant Rustici anti-C quiores, vt est apud Virgilium.

--- aut alta greges ad stagna iubeto
Currentem Ilignis potare canalibus vndam.

E contrà Nobiliores Gymnasticis suis in ludis, & exercitationibus prophylacticè institutis, vt sunt Troci Thalamorum, vel loci aperti in quibus rotationes, & cursus intercedunt, vt ille, qui vulgo dicitur *il Pallamaglio*, vbi mallei bicipites ferrati etiam hastis infixi bicubitis, vel tricubitis ad ligneas pilas violenter impellendas, trudendasq; exiguntur, iligneam materiam exposcunt. Artifices illi, qui nobilibus inseruiunt maiores extruendo Machinas, atq; Palatia, quemadmodum sunt fabri murarij excellentiores, suis nunquam destituuntur Redemptorijs Quincupedalibus, quibus parietes dimetiantur, vnde illis ad latus, velut ense armati pendentibus incedunt, eosq; descriptos in hunc modum à Martialis Musa inuenimus.

Puncta notis Ilex, & acutâ Cuspide clausa
Sæpè redemptoris prodere furta solet.

D Instrumentum huiusmodi ex Ilice factum, varièq; exornatum, in omnibus ferè contractibus, qui emptionis generali nomine indigitabantur, necessarium videbatur in operibus redemptorijs, ad præcauendas, vel corrigendas operariorũ fallacias, ne aliquid de materiâ à mercènarijs surripi posset, & vt illis quoq; debita, & proportionata merces solueretur. Redemptorum autem simpliciter nomine, secundum Festum, intelligi debebant hi, qui quum ad faciendum, aut præbendum quid conduxerant, illudq; effecerant, & tum demum pecunias accipiebant; nam emere antiquitus, & accipere idem significabat, vnde Plautus *Abemito vestem*. Redemptor itaq; erat operum mercedis exactor, vt Redemptor statuæ, cui hæc locata erat facienda, pecunias sibi debitas redimens. Sic Redemptor Ædium, Templorum, Palatiorum, &c. cui locata hæc erant iuxtà conuentas mensuras, modosq; indictos ædificanda, cubitorum nempè, digitorum, palmorum, pedum, &c. Sed si mascula defecerit Ilex ad hæc omnia norunt carpentarij, vel materiarij, quicunq; substituere fœminam, ex quâ fieri possunt vtiliter *Ilignea trabes*, vt apud La-

In Amphitruone. — *Plin. l. 16. c. 43.* — *Cato c. 18.* — *Budæus* — *Vitruu. Archit. lib. 10. c. 10.* — *Hygin.* — *Collumella l. 7.* — *Lib. 5. de H. pl. c. 8.* — *Symph. H. l. 18. c. 7.* — *In Adelph.* — *Georg. l. 3*

Hodie dicitur *Passo*, pro passus mensura. — *l. 14. epgr. ep. 82.* — *L. veteres ff. de Act. Empt. vẽd.* — *Ruell. de nat. st. l. f. 23. n. 12.* — *Stat. l. 6. Sylu.*

cædemonios mos erat in Elide. Inter Ilices porrò fortuita Ruſtici, & ſpontina pro Apibus Aluearia ob cauitates ingentes ab hiſce Arboribus conceptas ſæpiſſimè inuenere. Cariſſimum præterea Iligneum Carbonem Hetruſcis fuiſſe docet Matthiolus; non modò quia diù foueat ignem, ſed etiam quià, vt affirmant experti, vapore caput minimè tentare ſoleat. Ex Cocci tandem tinctorij ab Ilice ſuppeditati fęce, ſciendum eſt, parari quoddam (neſcio an extractum dicendum chymicum, vel ſimplex aliquod terrenarum ſubtiliorum partium concretum) compoſitum, quod Lacha pigmentaria pro pictoribus vocatur, idq; compoſitum aliud eſſe à Lacha Arabum, quæ Cancamum à Græcis dicitur, necnon à Lacha factitia ex ligno rubro Braſiliano, vulgò *verzino*, non parum diſcrepare noſcitur. Simplicis tamen Tinctura Cocci fulloniæ Artis Magiſtris nota eſt, atq; perſpecta, quæ ſericeis, ac laneis non æquè inducitur pannis, quod Artificium induſtrios quàm maximè, atq; ingenioſos requirit Artifices, quamuis antiquitus exerceretur magis à fœminis, quàm à Viris, vtpotè accuratioribus & maiori patientia præditis. Hinc apud Poetas Veritatem, licet variè coloratam, legimus.

D. Vincent. Rener. Oliuet. ī poem. expugnat. Hieruſ. l. 2.

---quos Nympha iubis, zonâque rubenti
Ornarat formoſa parens, & purpura circum
Ibat Hamadryadum manibus vigilata ſororum.

At quoniam vſus Medicus præcipuus inter alios, atq; ſpeciali nota dignus ſemper eſt habendus. Hinc Vires Iligneæ Medicinales exponendæ ſunt.

VIRES IN MEDICINA.

Longè abſit ab Ilice Medicamentarius iners, & prauus; Remediorum ſolers, & bonus Faber pręſtò ſit, ſciatq; ſummas Ilicis partes nō parū in Medicina valere, cum eius Glandes, teſte Dioſcoride, viribus antecellant Quernas. Folia quoq; huiuſce Arboris egregijs pollere viribus credantur; nam tuſa, & bene contrita tumoribus proſunt œdematoſis, imbecilleſq; membrorum quorumcunq; roborant partes; refrigerandi, & reprimendi facultate præditæ, ad idemq; valet Coccus illius (qui eſt quædam, nobiliſſima tamen, Gallula) & valentius, nam vulneribus, ac pręciſis neruis vtiliſſimè illinitur, tanquam adſtrictoriæ virtutis temperatiſſimæ, daturq; mulieribus bibendus in pollinem cum vino, vel ouo ſorbili ad vires collapſas inſtaurandas, fœtuſq; retentionem moliendam; immò idem in confectione Alchermes dicta ad cordis palpitationem, triſtitiam mentis, & alienationem, ſyncopemq; valet, vt in Antidotario noſtro Bonon. nouiſs. liquet, cuius hæc eſt deſcriptio. ℞ folliculorum Serici, è quibus extracti, non enati ſint vermes minutim inciſorum lib. 1. macerentur per horas xxiv. in lib. v. aquæ bugloſſæ deſtillatæ in vitro, in qua infuſæ ſint, & parum etiam ferbuerint vnc. iv. granorum chermes opt. lento igne, quibus ebullitis, & ſerico probe tincto, hoc extrahatur, & exprimatur, mox infund. ſacchari albiſſimi lib. 1. & ſ. & dr. vi. & ad mellis craſſitiē, coque, amoue ab igne, & miſce Ambrę griſeę crudę ſynceræ minutatim cōciſæ dr. ij. qua liquata inijce pulueres hoſce, videlicet ligni Aloes, cinnamomi ana dr. vj. lapidis lazuli loti, & præparati, margaritarum albarum ana dr. ij. foliorum auri dr. i. moſci boni ſcr. 1. miſ. Doſis eius à dr. 1. & ſ. ad dr. iij. quæ vſq; ad 4. annos benè cuſtodita ſeruari poteſt. Nec eſt mirum tanti fieri Confectionem hanc, quia Granum tinctorium, quod Ilex producit, adſtringendi vim efficacem quidem, ſed delicatam, &, vt ita dixerim, nobilem obtinet, cui nonnulla, iuxtà Galeni obſeruationem, amaritudo adiungitur moderatiſſima, idemq; citrà morſum, & acrimoniam reſiccat: proinde, inquit Plinius, ad ingentia vulnera conuenit, & ad neruorum læſiones impoſitum, alij cum aceto, àlij cum oxymelite eundem terunt. Aduerſus ſuperfluentes menſes à recentioribus idem commendatur, & exhibetur, ipſumq; mulieribus abortientibus cum Thuris polline, vel maſtiches exhibent in potu, vel etiam in ouo ſorbili, quibus familiariſſimum eſt iam redditum ad prophylacticā ipſum Medicamentum. Aquifolij verò vires in medicina paucis hiſce reſtrinxit verſibus Caſtor Durantes. - *Mollit Aquifolij Radix, itidemq; reſoluit Diſcutit, articulos luxatos adiuuat; oſſa - Glutinat effi acta, atq; arcendis muribus eius Suſpendas viriles frondes, & ſtamina circum - Queis ſalſæ pendent carnes.*

Li. 1. c. 121

Pag. 13 de Electuar.

Dodon. hiſt. ſtirp. f. 328

In Herbar. lit. Aqu.

Sed iam præſtat Suber in his chartis extendere, vt modico ſaltem ibi natet excurſu, calamum ergo nunc ſubeat Arbor corticoſa, quæ ſi edulis nequaquam, vt aliæ, vtilis tamen quàmmaximè deprehenditur.

VLYSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi
CAPVT V.
DE SVBERE.

FORMA DESCRIPTIO.

SVBERIS Arbor, quam Glandiferarum quintam facimus, Ilici tam folijs, quàm fructu valde similis haberi potest, cui tamen cedit in Comâ, quam non itâ feliciter habet perpetuò virentem, ficuti quo ad magnitudinem illa inter supremam, & infimam Ilicis staturam residet. Crassissimo vestitur cortice carnoso, & sub ipso etiam virore leuissimo, qui simplex non est. Corticosum dicimus Suber, quià cortex pars eius corporis extimior ampla est, & çarnosa, minimè autem neruea, nec membranacea, exquo fit, vt in omnes dimensiones æquè sit sectilis, & ad plures faciat vsus; & quià cortex tam crassus vitalitate quadam propriâ, quæ Arboris non est, potitur, dici respectu Arboris potest non vitalis, & præter subiecti Arborei corruptionem separabilis, qui stigmata illa non relinquit curatione, vt in alijs accidit Arboribus indigentia, vel linitionis lutulentæ, vel stramentitiorum subligaculorum appositionis. Duplex est Suberis Arbor, altera est angustifolia non serrata, altera est latifolia, & huius quædam est folio decidua, alia vero perpetuifolia. Suberis eandem Arborem magnitudine mediocrem notauit Rembertus Dodoneus, illamq; Ilici similem fecit, caudice tamen crassiore ὀλιγόκλαδος, siuè paucorum ramorum, folioq; plerumq; maiore, latiore, rotundioreq, per margines inciso, & aculeato quoq; & longiore, acuminatioreq; aliquando. Cortice item crasso, admodum scabro, rimoso, sponte dehiscente, ac in fragmenta sese separante, quæ nisi tempestiuè detrahantur alteri subnascenti cortici cedunt, qui sublato vetere tunc veluti colore aliquo oblitus insigniter rubet. Glandem habet calice maiore, hispido, aspero, magis echinato adstringente, & Ilignâ multò ingratiore, & illâ vno in loco maiori, in alio autem minori. Suber autem in specie angustifolium, serratum est folijs virens longioribus, minusq; crenatis, glandemq; minorem, cupulâ exterius pungente asperâ, scabrâ, gerens, illudq; copiosè nascitur ad Apennini radices, & in Agri Anconensis collibus, Subere non minus abundante, quàm Sparta, & Elis Græcorû. Suber latifo-

T.heoph.l.1. H.pl.c.8.

Pempt.6. l.3.c.6.

Bauh. in H. Vniu. pl. vol. 1. l. 4. cap. 3. tifolium folio deciduo Ilici quidem valdè ſimile eſt, ſed paulò maiori, caudice duobus digitis rimoſo, craſſoq; conteſtum; Glande maiore ſub maturitatem nigricante ſcatens, cui longior, & obtuſior eſt cuſpis, quàm in Ilignâ, cum calice magis hiſpido, & per oras molliter echinato, & breuiſſimo plerumq; petiolo; illius rami nonnunquam gerunt lignoſa quædam cinerei coloris tubercula ſtrictiſſimè adhærentia, itaut abſq; fractione minimè poſſint auelli. Suber iſtud latifolium deciduis folijs pro patriâ recognoſcit Aquitaniã, & montes Pyreneos, ac in Hiſpaniâ Caſtellæ nouæ quamplura loca, Bæticæq; præſertim circà *el Puerto de Mirabel*, totamq; Luſitaniam, & in Italiâ Romanum Agrum, lato folio, ſerrato, & aſperiuſculo, atq; Piſanum folio longiore, & acuminatiore. *Cluſius* Latifolium autem perpetuò virens Suber creſcens conſpicitur circà Populoniam non longè à Plumbini Ciuitate ſitam, quæ Regio Feudo liberè ſpectat ad Excellentiſſimum Principem, & Ducem Nicolaum Ludouiſium Patritium, & Senatorem Bononienſem longè nobiliſſimum, non longe à quâ Ciuitate eſt Suderetum oppidum, quaſi Suberetum, vulgò *Souereto* à Subere inter Maſſam, & idem Plumbinum. *Lib. 1. de H. pl. c. 8.* Theophraſtus Suberis corticem ex humore, & carne conſtare ait. Sed quià in omnem dimenſionem facilè frangitur illa caro, dicenda eſt non quidem venis deſtitui, cum nutriatur, ſed fibris, neruis, tendinibuſque carere, propter inconſpicuam eterogeneitatem. In huius tamen corticis (qui ſpeculationem præcipuam ad ſe trahit) conſtitutione miram naturæ ſolertiam licet admirari, quæ Arborem ad decorticationem natam de duplici, immo etiam triplici prouiderit veſte, nè, vnâ abiectâ, hoc eſt primâ exteriori, ipſa nuda relinqueretur, quin immo nouam intus ſubſtruxit tunicam, dum exterior vetus quodammodo appropinquat detectioni, vndè tres cortices à ſcrutatoribus magis accuratis obſeruantur in eâdem Arbore. Primus extimior eſt percraſſus, qui Vaſorum ferè omnium Artificialium, & Oeconomicorum obturamentis deſtinatur, & ex eo fiunt Aluearia. Secundus crepidas munit, & hyberna calceamenta ſubſtruit. Tertius eſt ſubtilis, & admodum delicatus, ex quo fiunt Pateræ, in quibus hectici vtiliſſimè bibunt. Hæc Arbor cortice in orbem detracto iuuatur, cum cæteræ circunciſæ necentur; & tantum abeſt quod lædatur à tali expoliatione, quòd potius contrarium euenit, nam nimis craſſeſcens ille cortex relictus Arborem perſtringere, & ſtrangulare facillimè poteſt. Ad Suberis naturam proximè accedere videntur nonnullæ Arbores, quæ vel mixtam videntur præſeferre conſtitutionem, atq; figuram, vel in aliquibus eſſentialibus partibus communicare cernuntur, vt Phellodrys Suberiquercus ex Cephaloniâ, & Suber molle Virgilij, quorum hic damus icones; & quemadmodum eſſet Suber *De Nat. Stirp. lib. 1. cap. 135.* humile Ruellij, quod ait in Hiſpaniâ reperiri folio Ilicis aculeato, triſti glande, cortice præcraſſo, & multis inanitatibus fiſtuloſo. Crederem quoq; humile aliud Suber fuiſſe illud, quod Virgilius ſimul cum lentis geniſtis numerauit. Eiuſdem cenſus ſunt Suberis *Lib. 4. c. 3.* exotici plures ſpecies à Ionſtono recenſitæ. Prima eſt Arbor *Iucaie* Malopunico ſimilis, ſed frondoſior, cortice odoris caryophyllei, cinnamomum verò ſapore referente cum aliquâ amaritie, & quotannis abſq; iacturâ Glandium ſeparabili. Secunda Arbor *Candu* procera, cortice candicante, & caudice Fungoſo, & Subere leuiore prædita, cuius leuitas tanta eſt, vt grauiſſima quæque, etiam ſuprà mille librarum pondo vnius caudicis ope è mari extrahantur. Tertia *Memba* Arbor Congana lignum habet leuiſſimum inſtar Suberis, quo cymbæ in illis regionibus parantur. Quarta Lignum eſt Braſilianum fomitis vicem præbens, cuius cortex externè fuſcus, internè flaueſcens fũgum æmulatur, aut Suber læuigatum. Quinta Lignum Iauanenſe Fungoſum dat, adeò leue vt nonnulli Sambuci medulla videatur candida, cui cortex ſuperinductus eſt admodum tenuis, & membranaceus cinerei coloris. Formâ, & Deſcriptione rei præhabitâ digniores inſtitui poterunt Denominationes, quæ à nobiliore compoſiti parte ritè ſumuntur. Non *Ariſtot. Polit. 8.* malè ergò ſubſequentur Suberina Nomina, & Etymon.

Suber

Suber Molle Virgilij, relatum ad ſylueſtre magis.

Diſtinctioni huic Mollis, & Durioris Suberis anſam fortè dedere duo Virgilij carmina, alterum lib. 7. Æn. de tegmine capitum Subereo.

Tegmina queis capitum raptus de Subere cortex, --Aurataq; micant peltæ, &c.

Alterum lib. 2. Æn. de Armariâ Thecâ.

---- libro, & ſylueſtri Subere clauſam, ----Implicat, &c.

Phe-

Phellodrys Suberiquercus ex Cephaloniâ Aldrou.

NO-

A

NOMINA, ETYMON, Denominata.

SVber Arbor Corticosa δενδρόφλοιον à Græcis dicitur, & secundum Latinos à Sube-ruendo, quia illius cortex secundum partes extrahi, vel è caudice inferiori sub-trahi debeat, & iuxtà hunc sensum non videtur multum discrepare à fonte Græco huiusmodi nomen Suberis. Nam Græcum σύφαρ, quod, teste Suidâ Τὸ δέρμα significat, idest corium, & pellem, Suberi suppar, seù ferè par in homonymiâ deprehenditur. Idem Suberis nomen ex doctissimorum aliquot virorum sententiâ latinè deducitur ab incrementis, & ab eo etiam, quod mergi nequeat, & quod rubeat. Græcè vocatur hæc Arbos ἴφος quod semper altum petat, & φελλὸς à leuitate, vnde φελλίνας apud Hesychium, idest *Leuis in modum Suberis*. Hinc *Phelletes* Astarti Tyriorum Regis filius non pondere leuis, sed ambitione nomen traxit; quia cum patre post XII. Regni annum defuncto, maiorem natu fratrem Astarimum, ad Imperium, quod per vndecim annos tenuit, euectum regnandi cupiditate occidisset, & ipse ab Ithobalo Astarte Sacerdote, vt sibi thronum vendicaret, post octauum sui regni mensem occisus est, anno Mundi 3018. Sic pariter à leuitate Suberis Etymon duxit ille, qui *Suber* inuersè legens *rebus* omnibus illud supernatare merito cecinit his Iambicis.

Iul. Cæs. Scalig. in Theophr.
Th. V. H. Tom. 5. M. p. 58. h.
Laur. Lega. in epigr.

B

REBVS *superstat omnibus* SVBER *leue*.
Ex REBVS *ideò* SVBER *inuersè lego*.

Gallis *liege*, Hispanis *Alcornoque*, Germanis *Pantoffelholtz*, & hinc (nisi me retraheret πάντως, & φελλὸς, quod *omninò*, est *Subereum* denotat) denominata crediddissem Sandalia Suberina apud nos Bonon. vulgò *Pantoffole*, quasi nomen hoc fortasse foret vna ex antiquissimis Gallorum Boiorum reliquijs, à quibus & ipsa Ciuitas integra nomen accepit. Itali verò vocant hanc Arborem *Souero*, & *Sugaro*, vnde familia *Suberea*, siuè vt vulgò dicitur *Sogara* dicta est, ex quâ celeberrimus Bartholomæus SOVERVS in Castello Corberiæ apud Friburgenses natus, florentissimâ eruditionis varietate memorandus scriptum reliquit *de Recti, & Curui proportione*. Quià sursum vere petat ob magnam leuitatem, hinc prouerbium illud originem traxit *Subere leuior*. φελλῦ κουφότερος, & in illos dirigitur, qui sunt inconstantes, leuisq; sententiæ, &, vt vulgariter dicitur, *facilis leuaturæ*. Suberis quoq; nomen participabile fuit *Subarijs* populis Regionem Samelandiam, quæ pars Borussiæ est, incolentibus à copia potius harum Arborum, quàm à proprietate aliqua Suberina, quemadmodum leuitas, & iactantia, &c. Et non aliter vocatus fuit à Suberibus copiosis φελλεὺς Atticæ locus salebrosus, teste Suida, & Oppidum in Hetruria *Suberetum* vulgò *Sugheretum*, seù *Sughiero*, vel *Soureto*, vbi natatoribus, & piscatoribus instrumenta eorum exercitij pararent, quò spectare potest illud Sidonij. *Vt stataria retia Suberinis corticibus extendat.* Suberinis at nominibus Prouerbia, & Symbola adiungere non aliud est, quàm illis literarium pondus addere, ipsamq; Dendrologicam Suberis Tractationem nobilitare.

Ruell. l. 1. de nat. stirp. c. 135.
Crescent. in Agric.
Leand. Alb. in descript. It.

C

D

PROVERBIA, SYMBOLA, & Emblemata.

MVlieribus, atq; Pueris leuioris, vtpotè sententiæ Adagia illa duo aptari per quam bellè possunt φέλλυ κουφότερος, nempe SVBERE LEVIOR, & GALLA LEVIOR, nam in eundem prorsus diriguntur finem, vt sint tanquam Scommata inconstantissimi Ingenij, & facillimæ, vt vulgò dicitur, Leuaturæ. Sed hic posset Quæstiuncula quædam excitari, leuissimi quidem ponderis, verum curiositatis non exiguæ, num scilicet Suberi aptetur magis, vel Gallæ Prouerbium suprascriptum leuitatis, cum ambæ hæ res summum leuitatis gradum videantur attingere. Pro Galla stare videtur verbum illud antiquum latinum *Gallare*, quod est furiosè moueri, & verbum Ita-

Terentius in Hecyrâ Act. 3. sc. 1.
Monos. l. 6. num. 65.

Varro in Eumen. *Dantes in Purgat. cap. 10. & Inf. c. 21.* *Crescent. Agric.*

Italicum *Galleggiare*, quod significat aquis supernatare. Suberi autem leuitatis primatum concedere nititur illa vis valdè potens, qua nulli subesse vult rei, sed omnibus superstare, vndè grauia, & onerosa pondera immersabile aquis sustinere deprehenditur Suber; pro determinatione dicatur Prouerbium SVBERE LEVIOR credulo melius accommodari, & aliud LEVIOR GALLA variabili magis dirigi. Aquarum porrò superficies tacta quidem à Subere, sed minimè penetrata Prouerbio illi dedit originem, quo aliquem indigitamus, parum de rebus intelligentem, seù negotia quæcunq; cum illo pertractata superficietenus tantum noscentem, dum dicimus NON PESCA AL FONDO, quasi quod sit simplex Subereus cortex cæterorum leuissimus δενδρόφλοιον, de quo Lyricus inter Odas, & Satyras cecinit.

Li. 3. ode 9.

Quamquam sydere pulchrior
Ille est, tu leuior cortice, &c.

Li. 1. Sat. 4.

---- Simul ac durauerit ætas
Membra, animumq; tuum, nabis sine cortice, &c.

Ille namq; cortex, nempè Suberinus, est ἀβάπτιστος, idest IMMERSABILIS VNDIS. Et hinc habuit quo ad *Baptistæ* Nomen eleganter alluderet eruditus noster Legatus, cum in *Encomiasticâ* sua Poetarum *Bibliothecâ* de Iosepho Baptista Poetarum huius æui facile Principe, deq; *Melicis* eiusdem *Poesibus* enixè caneret:

Laur. Lega. in Encom. Poet. Bibl.

Queis labra vix alij, totum se proluit vndis
BAPTISTA, haud vanum Nominis omen habens.
Præstitit hinc alijs MELICAS inarando POESES.
BAPTISTÆ Vates Maximi vbique cluent.

Suberinæ porrò immersabilitatis proprietas prouerbialiter dici potest de illo, qui omnia pericula superare sit solitus; nullisq; aduersæ fortunæ sinatur mergi gurgitibus, veluti alter Vlysses, de quo idem Horatius.

Lib. 1. epist.

Dum sibi, dum socijs reditum parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis vndis.

Camillus Cam. in Ins. Federici Cerruti.

Ingeniosissimus propterea Camillus de Camillis ad significandum huiuscemodi virum, pro symbolo exhibuit tria Suberis frusta, summis in vndis, ventorum vi contraria nihil officiente semper connatantia, adiectis verbis NIXV MAIORE RESVRGVNT. cuius symboli sensus, si moralem assequeretur interpretationem, posset in hunc modum exponi, videlicet terna per illa frustula suberea fluctibus iratis supernatantia, tres Theologales mysticè denotari Virtutes, quas in vero Diuinæ Bonitatis Amatore nunquam deficere, submittique posse certissimum est, quemadmodum Vndæ illæ commotæ passiones, & affectus humani animi perbellè possent innuere, animo ipso per mare, seù lacum procellosum significato, vt breuiter hic indigitaretur Homo, cuius in Animo tàm fixæ sint Spes, Fides, & Charitas, vt nulla affectuum perturbatio illas obruere possit; Hoc pereleganter expressit Hieronymus Bardi Iatrotheologus, cum de Diuo Xauerio ad seminandum Euangelium in Mauricam migrare parante, tametsi Barbari veneno, ferroq; grassantes illum impedirent, cecinit

Emble. 98.

Vt leue flumineas Suber superinnatat Vndas,
Et Vada securo cortice summa legit.
Sic tibi, cum Socij Nauem, Francisce negarent,
Per tumidos fluctus impetus ire fuit.
Scilicet alma Fides puppis, Spes aura fuisset,
Vela Animus; Remus Nauita; Portus Amor.

Ex eadem Suberis leuitate pulcherrimæ sententiæ grauitatem quò exprimeret habuit egregia Laurentij Legati nostri Thalia. In cognato siquidem Eridano, & præcisè in Patriæ Cremonæ conspectu Nantes cum Subere ad tergus introducens, eorum exemplo demonstrauit neminem sine Virtute in Mundo tutè degere posse. Quam enim natatoribus securitatem Suber conciliat, eandem Ratiocinantibus Virtus. Nec enim inficias imus Mundum, Vitamque nostram appositè comparari Mari, & quidem fluctuanti. Continua siquidem rerum vicissitudo, quid, nisi fluxum Oceani, refluxumq; imò & procellosas eiusdem commotiones repræsentat? Quo respiciens alter Mantuanorum Virgilius Baptista Hispaniolus Carmeliticæ Familiæ semper memorabile decus ad rem & ipse modulatum reliquit.

Vita

A ---- *Vita dolorum*
Est pelagus, fons curarum, sentina laborum.

Cum ergò in hoc sit natandum, & hac de re nudos nos exponat Natura, certo aliquo præsidio insistendum est. Quod, præter solam Virtutem præstare, nihil est efficax. Cuius rei Symbolum esse poterat mos ille Atheniensium, quo non minus Literas, quàm Artem Natandi suos edocebant pueros. Hinc, si cuiquam natatûs ignorantia contigisset, de illo ferebatur opprobriosè, μήτε νεῖν, μήτε γράμματα, quod nimirum NEQVE NATARE, NEQVE LITERAS nosset. Opportunè igitur idem Legatus noster canebat sub hac è natantibus deductâ propositione.

Mercurial. libr. de Arte Natandi.

Erasm. in Chiliadib.

---- MVNIT PRO CORTICE VIRTVS.

Laur. Lega. l. 2. Embl. 11.

Quà Padus Ausonidum latè Regnator Aquarum
Insubres multo flumine ditat Agros:
Et tibi, magnanimo quòd ab Hercule regia surgis,
Lambit in obsequium, clara Cremona, pedes:
B *En vt cœliuagis sub Piscibus orta Iuuentus*
Feruida spumosis corpora iactat aquis:
Et, ne Mopsopiæ pubis sit victa natatu,
Certatim vasti gurgitis alta meat.
Sed quia non prorsus, quantumuis nare perita,
Ire potest cæcis absque timore vadis:
Arte tulit quod auara sibi Natura negauit,
Quò tumidos fluctûs imperiosa secat.
Exerit à tergo Lignum immersabile SVBER,
Eius & auxilio tuta fluenta legit.
Aere nempe leui grauidum absorbère Procellæ,
Nullaque commotæ Doridos ira potest.
Istud Abydeno si armasset terga natanti,
Nunquam Sestiacâ Thetide victus erat.
C *Cortice securus nam quisquis ludere gaudet,*
Frustrà conantes mergere fallit aquas.
Nec secus est nostrûm. Virtus quemcunque tuetur,
Fortunæ inuictum fluctibus vsque facit.
Semper enim vicibus submergi nescia Virtus
Eminet, & certis nixibus alta petit.
Sustinet, & tutos insidis seruat in vndis,
Quos munit, Virtus, trux vbi Pontus eunt.
Quippe quiêtis inops, semperq; referta procellis
Quid, nisi naufragum Vita sit ista Mare?
Ergò Vita Mare est, & in hoc quia cuiq; natandum est,
Natura inuestem prouida quenq; facit.
At velut in pelago nemo sine SVBERE nando
Securus liquidas itque, reditq; vias.
Sic nisi Subereo cuiquam PRO CORTICE VIRTVS
Hæreat, his vndis naufragus ille perit.

D Eandem Suberis immersabilitatem sumunt etiam Itali nostri, quando significare volunt aliquem esse ità prodigum, vt ipsorum vel Crœsi, vel Crassi penè immensas profunderet Diuitias, illum hoc parœmiaco Dicterio ferientes, EGLI DAREBBE FONDO AD VNA NAVE DI SVGHERO. Quod sic exprimerem ijs, qui nostram linguam non callent,

ET VEL SVBEREAM SVBMERGERET ILLE CARINAM;

Monosin. l. 7 pag. 343.

Cùm penè incredibile videatur, quod Nauis tota ex Subere immersabili constans absorberi possit ab vndis. Illud quoque de Subere Calceis insuto Prouerbium valdè notabile est, SVBTVS SVBER, quod superbiam fœminarum, quas ideò Græci non infacetè Cortices appellabant; vel vanam Homuncionis alicuius gloriam, qui magnus quidam videri velit, detegit; quò spectat illud Clementis Alexandrini. *Parua videtur quadam esse, in calceis insuatur Suber.* Ingeniosè non minùs erexit Arborem Suberis

3. Pedag. ex Alex. comic.

beris alius pro Emblemate, quàm ſecuris, vel ſciſſoriũ ferrũ penetraret caudicis mediũ, cum hac ſuperſcripta ſententia EX VVLNERE VIGOR, quia non ſolum viret magis eadem Arbor detracto cortice, ſed quia ferrum parum valet in eam, cum illud retundatur pluſquam poſſit ſcindere, & penetrare. Hoc itaq; ſymbolo inuictum voluit illius inuentor animum patefacere, quem ſenſum Italicis hiſce carminibus exprimere cogitauit.

Camill. Cam. ſymb. diu.
Theoph. l. 4. H. pl. c. 18.

Nemica mano indarno
Entro al Sughero ſiede,
Che'l ferro indictro ſenza colpo riede.
Animo inuitto è tale,
Ch'al maligno colpire
De l' ingiuſtiſſime ire
Stà ſaldo, e nulla à lui far danno vale.

Scip. Bargalia p. 3. pag. 492. in ſymb. Hipp. Aug. Balioni Senen.

Integra tandem Suberis Arbor eadem ſupradictum alio Emblemate confirmat ſenſum; circum igitur ipſam Suberis Arborem ignis ad calcem moderatus effulgens, illam non modo necat, vt cæteras, ſed vegetat potius, cui verba hæc adaptantur, VIGOREM ACQVIRIT, ſeù potiùs, ADDITVR VIGOR; eſt enim eius naturæ Suber Arbor, vt ex igne moderato ſibi ad calcem ardente non modicè iuuetur ad lætiùs, & latiùs vireſcendum; quò inferebat Symboli Auctor Animum ſuum ab aduerſis nontantùm non offendi, ſed magis roborari; ea .n. eſt Arboris huiuſce natura, & proprietas, vt ferrum, & ignem quodammodò temnat imperterrita; verùm enim verò ſi valido, diutinoque reſiſtere non valet igni hæc Arbor, vt etiam multiplicatis contuſionum, cæſionumque ictibus de illa ſemper aliquid dementibus, demùm cedere cogitur, & perfracta, inutilis reddi, aliud Symbolum priori contrarium eidem poterit cum verbis Ouidianis ſequentibus adaptari, NOCVIT TEMERARIA VIRTVS. Parùm refert, vt illa ferro diù, multùmque reſiſtat, quia minaces, quos emittere videtur gemitus inter luctandum cum chalybe, & cuneis in extremam illius omnium bonorum iacturam deſinet, vndè perperàm eadem, eiuſque congener quælibet

Ouid. 8. Metam.
Seneca in Herc. Oet.

Gemit illa multo vulnere impreſſo minax,
Frangitque cuneos, reſiſtit excuſſus Chalybs,
Vulnuſque ferrum patitur, & truncum fugit.

Fructuoſum tamen, & vtilem multipliciter eſſe Corticem Suberis pacificè ſumpti clariſſimè conſtat, ideòque fieri poſſe ſymbolum viri frugi, atq; miſericordis, qui proprijs quoq; veſtibus in egenorum beneficium ſe ſpoliet. Et ſicuti Caudicis Arborei cortex genericè acceptus œconomicos in varios vſus valdè proficuos à natura fuit deſtinatus, ità fructuum immodici cortices infructuoſi notam promerentur, quos inter inutiles, atq; ſuperfluas res deputandos putamina nuncupari ſagax experiẽtia voluit. Corticem igitur Suberis Arboreorum Corticum principaliſſimum, & grande vtilitatis ſpecimen familiariſſimis vſibus deſtinatum dicere poterimus, & ità plurium infeliciũ Arborum fructuũ, & præcipuè cuiuſdam Indici ſpiralis Antitypum, qui totus cortex ex toto inutilis eſt, & ſymbolum ignaui, & auari, & immiſericordis hominis præſeferre dignoſcetur. Hunc deſcripſit Vuormius à Gulielmo Piſone excerptum ſub nomine Vaſtchimæ Abremi, & Temi. Suberino igitur cortici conueniret huiuſmodi lemma, ET CORTEX, ET FRVCTVS. Fructui verò Corticiformi contrarium omninò adaptatur, NEC CORTEX, NEC FRVCTVS, cui perbellè concordat prædicti fructus deſcriptio, quàm affert Piſo dicens, eum eſſe inutiles ſiliquas miris, varijſq; modis incuruas hac ſola facultate, cum integra illius Arbore pollentẽ, vt meretricibus mentiendi virginitatem artibus adſtrictoriè conducat. Suber adhuc onerare liceat Epithetis, Hieroglyphicis, atq; Moralibus, vt Dendrologica Doctrina locupletetur, & Quercuum geminentur Honores.

Muſæum VVormianũ pag. 216.
Gulielmus Piſo l. 4. de Facul. Simpl. c. 29.

Vt geminæ Quercus cælo ſe vertice tollunt
Crinibus inſignes, æuo, & honore pari.

Ex Iano Anyſio in Variorũ Poem. lib. 2.

EPI-

A

EPITHETA, Cum notis Hieroglyphicis, ac Moralibus.

PErspecta Suberis natura, cum & sub ictibus inimicæ securis magis firmetur, & rabidis æquoris impacati furijs lignum illius commissum nec se, nec cætera, quibus inhæret, submergi patiatur, illud primum, & præcipuum omnigenæ Virtutis esse hieroglyphicum, hac eiusdem epithetorum serie patefaciundum subeamus. Vt enim hoc pacto se Suber ἀβάπτιστον, hoc est IMMERSABILE comprobat, Virtus ex alia nullis infortuniorum obruta procellis, nec ipsa submittitur, nec submitti sinit illorum animos, quibus inseparabiliter inest; ideò Seneca

----sola perpetuò manent
Subiecta nulli mentis, atquè animi bona.

B Nec superinde quid ambigendum remanet, quandoquidem vbi Subereo sub cortice mellis dulcissimi constipatur Substantia.

MVLTIFORVMQVE replent operosa examina Suber.

Sic & sapidiora bona perficiuntur sub Virtute, quæ bonorum omnium vnica vices gerit.

Tota licet veteres exornent vndiquè ceræ
Atria, nobilitas sola est, atquè vnica Virtus.

Virtus vlterius aspectu primo non modicas præsefert difficultates, itaut propterea quid syluestre videatur esse, sola verò postmodum hominibus in mundo quietam parit, & veram felicitatem, quod breuiter sic expressit Virgilius.

—via Virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemque aditum primò spectantibus offert,
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Quod vt exprimeret Natura in Suberis Arbore, & ad hoc vt aptius Virtutem referret, nonnè illam primò *Syluestrem* constituit? Id Agricolæ, cæterique nouerunt, vndè C Latinorum Poetarum idem Coryphæus iam cecinit.

Huic natam libro, & SYLVESTRI Subere clausam
Implicat.

Ab Etruscis pariter eiusdem Interpretibus eodem sensu relatum. En Vtinæum.

Di Souero SILVESTRE quiui prende
Vna scorza leggiera, mà capace.

Ità vt dici non ineptè posset hæc eadem Arbor DRYADVM THALAMVS. En & Carum.

Con vn subito auiso entro vna scorza
Di SELVATICO Souero rinchiuse
La pargoletta figlia.

Et præter hos ecce admirabilem Petrarcham id alio apposito replicantem.

----& AGRESTI vrgere labellum
Subere.

D Sed nihilominus cæsa tandem, & licet Arbor *paruula*.

Vt ramale vetus, VEGRANDI Subere coctum.

Quot in vsus cesserit, quippè quæ *spongiosa*.

E frà mill' altre piante
Il Souero SPVGNOSO.

Tum nauticos, tum piscarios, tum oeconomicos, prout plebeculæ quoque notissimum est, nonnè superfluum foret in trutinam reuocare? Sed aliàs Suber pro coronarum subiecto, propter non decidua folia sumatur, vt innuit Pontanus hoc carmine.

Cingebat crines FRONDOSO è Subere ramus.

Atque hoc pariter modo viuum simul, & mysticum Virtutis simulacrum illud esse comperietur, dum *Virtus est corona sapientum*, quæ (vt apud Plutarchum legitur) *fidam*, & *constantem habet gloriam*, vnde Claudianus.

Pind. ode 2. Pith.

ἀβάπτιστος εἰμι φελλὸς ὡς, *idest* mergi nequeo vt Suber.

Politian.

Iuuen. Sat. 8.

In epigr.

11. Æneid.

Hercules Vtin. super Æn. 11. od. st. 124.

Vinc. Rener. in Expugn. Hier. Poem. l. 1.

Annib. Car. sup Æn. ibi.

Pers. Sat. 1.

Io. Bap. Mar. in op. cui tit. la Samp. 1.

Theognis ap. Stob.

Ipſa quidem Virtus pretium ſibi, ſolaque latè
Fortunæ ſecura nitet, &c.

De Manlij Conſulat.

Sed reflectamus tantiſper rationis iubar ad Martyres, & videbimus illos pariter hoc Suberis hieroglyphico denotatos. Vel enim ſanctas eorum actiones myſtico mellis nomine accipiamus, vt ſuperius tactum eſt, ad eas in eiſdem ſeruatas innuendum, vti non malè poterimus hoc alio Pontani carmine, diuerſo licet ſenſu prolato.

Et ſeruata CAVO iampridem Subere mella.

Vel illorum paſſionem perpendamus, & apertius hæc veritas patebit. Siquidem vbi Suber, quo ad lignum SVBSTRATVM calceis conculcatur, efficiturque Superbiæ trophæum; Martyres quoquè ſub Tyrannorum poteſtate conculcati ſimul, & attriti, miſerabile impietatis fuere ludibrium. Sed ſicut illud, quo ad Arborem, mirabiliter iuuatur detracto cortice, quod cæteris Arboribus eſt exitiale; Martyres ita ſub tormentis corticem corporis occumbendo relinquentes, ſuis etiam lictoribus inuitis, maximoperè adiuti fuerunt ad citius capeſſendam Victoriæ ſuæ palmam incorruptibilem in cœlis, & immortalem. *Leuitatis* tandem in Subere non immemores, cum Legato noſtro in emblemate allato, & præſertim illis carminibus,

Laur. Lega. l. 2. Embl. 11.

Exerit à tergo LIGNVM IMMERSABILE Suber,
Eius & auxilio tuta fluenta legit.
AERE nempe LEVI GRAVIDVM abſorbère Procellæ,
Nullaque commotæ Dorydos ira poteſt.

Cic. ep. fam. 16.

Suberinarum leuitatibus Fabularum grauiores poſt conſiderationes adhærebimus περίπατον σύμμετρον, moderatam ſcilicet in ambulationem nobis præſcribendo.

FABVLÆ.

Egregiè admodum, ſeù potius ridiculè ad Suberis propoſitum fabulatur Lucianus in ſuis veris, vt ipſe dicit, Hiſtorijs, ſatius ſi fabulas, & has quidem Hyperbolicas cognominaſſet. Scribit ille ſe ex Lactis Inſula Galateæ ſacrâ egreſſum vidiſſe Homines plurimos ſuprà mare, abſque quod mergerentur, decurrentes, omninò ſimiles nobis & corporibus, & magnitudine, præter ſolos pedes, quos Suberinos habebant, vnde & *Phellopodes* appellatos tradit. Græcè loquebantur, & ipſorum Patria *Phellos* erat Inſula, in quâ Ciuitas ſuper magno, ac rotundo Subere habitabatur. Quod cum ne tantillum quidem veriſimilitudinis habeat, ſatius erit referre quod veriſimilius fabulatur hic Rhetor non procul ab his, quæ ſuprà memorata ſunt. Habet itaque quod *& alij ſuberibus inſidentes, iunctis duobus delphinis remigabant, equitabantque, alij præcedentes Subera trahebant.* Ad cuius autem imitationem *Phelli* nomen in ſuo figmento commentus ſit hic Philoſophus, ſeù mauis nebulo, præſcindendo à Suberis etymologia, non admodum difficile eſt perueſtigare ijs, quibus apud Strabonem PHELLVS, & ANTIPHELLVS loca ad Chimæram in Lycia memorata leguntur. Habet enim Geographus. ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Φελλός, καὶ Ἀντίφελλος, καὶ ἡ χίμαιρα, ἧς ἐμνήσθημεν ἐπάνω, ſcilicet *in mediterranea verò* (nempè Lyciæ) ſunt loca Phellus, & Antiphellus, & Chimæra, *de qua ſuprà mentionem fecimus.* Cum autem pro triſtitiæ, atque melancholiæ medicina fabulæ ſtare poſſint, nos Subereas poſt fabulas curatiuos eiuſdem Arboris vſus, vnà cum alijs ſanitatem, licet remotè facientibus vſibus varijs, depromemus.

Verar. Hiſt. l. 2. nō proc. à princ. & prope finem.

Phellus, & Antiphell. in Licia.

Strab. l. 14. Geogr.

VSVS

VSVS VARII, Et Medicinales.

PRæcipuus in maritimis est vsus Suberis iuxtà Plinium, quià Illius in Ancoralibus maximè nauium, piscantiumq; tragulis leuissimus cortex maximè conducit. Ille etenim sustinendis verriculorum alis contrà deprimentes plumbeos globulos egregiè renitendo destinatur in piscatione, in quâ retia demergi quidem debent, sed suspensa manere. Oeconomici dein Suberis multi sunt vsus, nam communissimè inseruit pro cadorum, vasorumq; omnis generis obturamentis; Hicq; leuissimus cortex, qui aqua minime complanari potest, vt alij, sed tantum igne, hybernorum calceamentorum contra frigus cōmuniendorum gratia, peramplam coriaceis sutoribus præbet materiam. Vti etiam Tignarijs fabris ad multa struenda opera pro vestiendis intus, & imbricandis quoq; ædibus non modicum auxiliatur. Sandalijs præterea muliebribus conficiendis, ob summam sui leuitatem, hoc lignum destinatum fuisse non nostro duntaxat æuo patet, cum & Græcæ quoquè mulieres in calcibus illud gestarint, vt grandiores viderentur. Quod cupiētes præ cæteris in nōnullis Italiæ Ciuitatibus mulieres circà sextum, & septimum præsentis seculi lustrum bicubitalibus succedanei ligni Subereis calopodijs vsæ sunt, illam sibi, credam, super homines artificiosam eminentiam vsurpaturæ, quam eisdem prouida negauerat natura. Moderatiores in *crepidis* Græcorum Sapientes, licet ex Crysippo scriptum reliquerit Horatius

Plin. l. 16. c. 8.

Ruell. l. 1. de nat. st. c. 4.

Bauh. H. vn. pl. T. 1. l. 7. p. 2. pag. 1032.

Ionstan. l. 4. c. 3.

Pet. Victor. Var. lect. l. 15. c. 23.

-------Sapiens crepidas sibi nunquam,
Aut Soleas fecit.

Erant illę commodum calceamenti genus substrato Subere compactum, quod corrigijs ad pedes ligabatur, & à Græcis ad Etruscos, teste Seruio, transiuit, apud quos nomen, habuerunt *à crepitando*, propter sonitum, quem edebant, dum super illas incederetur non aliter ac de neotericis euenit Sandalijs. Ciceronis temporibus apud Romanos vsitatas fuisse satis euincit, quod de Scipione scripsit in oratione pro Rabirio Posthumo, *Scipionis non solùm cum chlamyde, sed etiam crepidis in Capitolio Statuam videtis.* Græci quoque Κρηπῖδα vocant: & licet apud illos prima producatur ex vi longæ vocalis η, nihilominus apud Latinos corripitur, vt apud Persium de eodem calceamenti genere Græcis familiare loquentem, vbi quos suarum Satyrarum Lectores optet, describens, excipit qui Græcorum crepidas irrident: Habet enim

Inde vaporatâ, Lector, mihi ferueat aure,
Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gestit:

Sat. 1.

De hoc Suberis vsu apud Reusnerum in Rosario Poetico legimus.

Si facies crepidas: soleas dat Suber agreste:
Mergitur haud vllis corticis Arbor aquis.

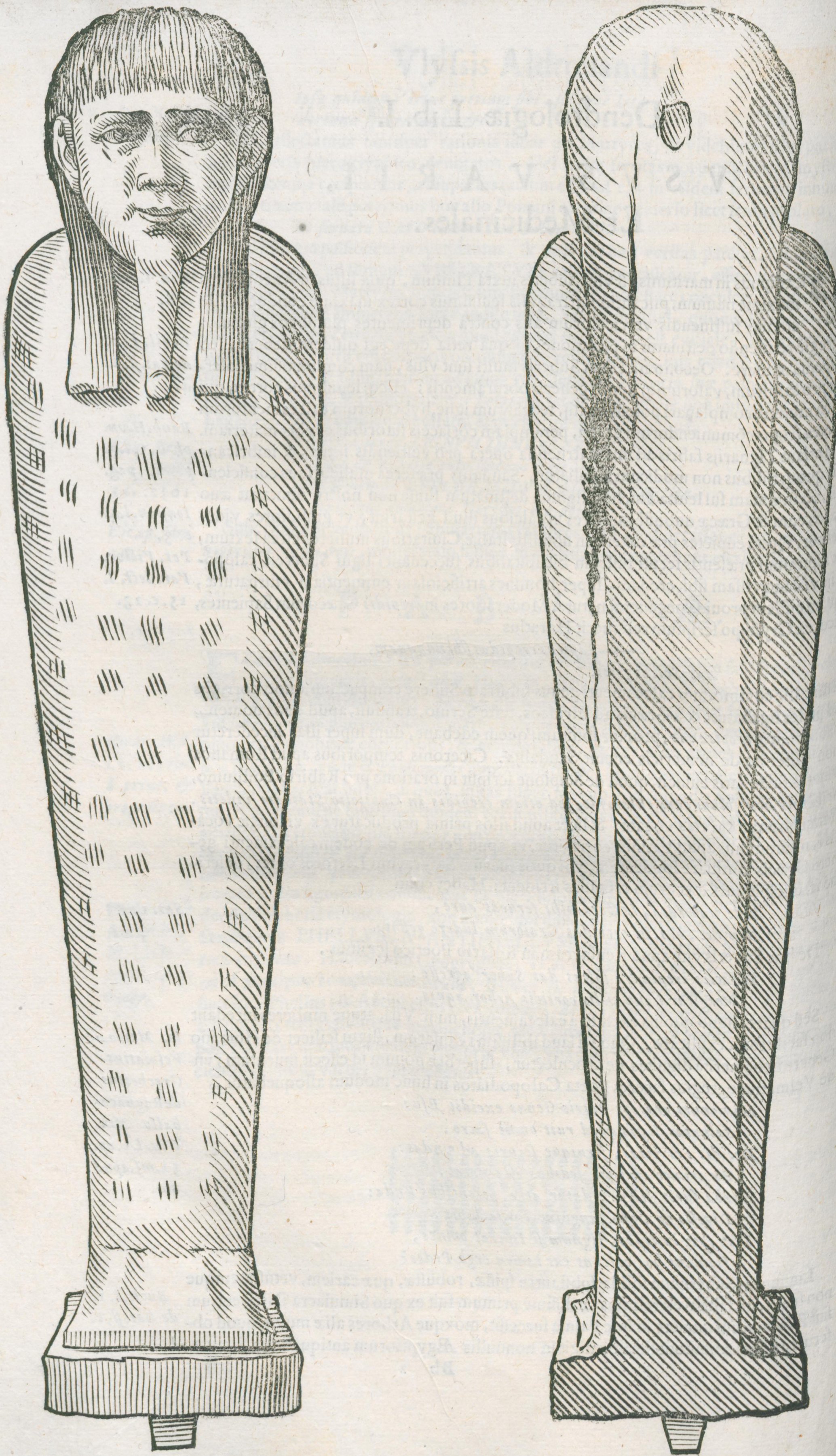
Sed quare, ligno quouis excluso à calceamentis, nunc Viri, atque mulieres incedant non facile foret explicare. Quod si laudabilissima causarum, ligni scilicet de Humano Genere benemerita dignitas ne proculcetur, superbiæ nouum id effecit inuentum; vndè Velmatius egregius sacerq; Poeta Calopodiatos in hunc modum alloquebatur.

Io. Maria Velmatius Grechettus de Bagnacaballo Min. Con. l. 1. ep. 51. ms. apud me.

Humanum præceps Patris Genus excidit Esu:
Saluatur ligno quod ruit omne sacro.
Decidit extremas, seruique securis ad vndas:
Ex trunco ex imis sedibus illa natat.
Turba furit sitiens: datur atra petentibus Vnda:
Digesto & ligno sanguine turba bibit.
Stat spes in ligno, lignum si liberat omnes,
Humani hoc calcant cur tamen ergò Pedes?

Lignum at Suberinum solidæ substantiæ spissæ, robustæ, quæ cariem, vetustatemque non sentit, aut saltem ex reliquis tardissimè primum fuit ex quo Simulacra Dijs Gentium sint factitata, cui munere in hoc Palma successit, moxque Arbores aliæ multæ, quod obseruare nobis commodissimè contigit in nonnullis Ægyptiorum antiquissimis Simula-

Ruell. l. 1. de nat. st. c. 135.

A cris cubitalibus ex lignis varijs fabrefactis, quæ in Musæo nobilissimo Cospiano Bononiæ conspiciuntur, quorum vnius saltem Iconem cum Antijs ad frontem & cum barbata visus Appendice ad mentum hic collocandam curauimus, tanquam illius, quod ex Subereo ligno viri materiarij peritissimi mecum constare iudicarunt. E Vetustissimis ergò Ægyptiacorum Cœmeteriorum funeribus ligneum hocce datur Suberinum pronè, atque supinè delineatum Simulacrum, quod cadaueris intus occlusi ad referendam imaginem, iuxtà Gentium illarum ritum super aliquam mortualem Arcam olim locatum fuit, illud notabilis tanquam Antiquitas prænobilis supradicto in Musæo vnà cum nonnullis alijs similibus Simulacris ex varijs lignis ità ruditer fabrefactis, nimirum Palmæ, Cedri, &c. seruatur, quod quidem digitorum 17. funereo scilicet, feraliq; numero, qualis erat decimus septimus longum est apud Ægyptios (propter memoriam necis Osiridis famosissimæ Isidis viri, & postea eorum Pseudonuminis, fatuèque venerati Diui, brutali sub Apis cornutæ Bestiæ nomine, die decima septima mensis Athir, mensi nostrati Nouembri respondentis) hîc in Historia Suberis Arboris præterire noluimus.

Io. Nardius ad l. 6. Lucr. de nat. r. tab. 5.

B Alij scutellas profundas etiam ex eodem ligno excidebant, subtilissimumque corticem eiusdem Suberis alij ità componebant, vt pateræ Suberinæ ad bibendum destinatæ sanandis hecticis proponerentur. Illius cortex euidentissimè resiccans cum adstrictione consimili sanguinem vndequaq; fluentem reprimit ex aqua calida potus, eiusdemq; cinis cum Vino calido sumptus sanguineæ excretioni, tum hæmoptoicæ, tum dysentericæ curandæ maximoperè conducit. Quod si cinerem eundem axungiæ capi, vel oleo myrtino mixtum, & incoctum ano applicaueris, hæmorrhoidales citissimè leuabis dolores. Gonorrheam addit Castor Durantes curari laudabilissimè per ipsam Suberis substantiam, quomodocunque vsurpatam. Sic igitur de Subere verba facit, medicas illius vires breuissimè perstringens.

Theoph. l. 3. c. 16. H. pl.

Hartman Chymiatr. pag. 123. Cast. Dur. pag. 442.

> *Sanguinis & sistit fluxus, & sputa cruenta*
> *Suber, & est multum super istis laudis adeptum,*
> *Tum Gonorrheam firmat, &c.*

Et ante ipsum Quintus Serenus decoctionem Suberis ad reprimendum sanguinem vndèqaque fluentem laudauerat.

De Medicam. præcep. cap. de prof. sang.

C
> *Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris*
> *Subereus cortex calidis potatur in vndis,*
> *Antè minutatim studio vincente terendus.*

Mirabilis est super reliquas partes Glandium Suberearum Farinæ Virtus Alexipharmaca, nã prẹter facultatem cõmunem immoderatas omnes excretiones corrigendi, atq; fluxús Alui, necnon matricis sistendi cum succo plantaginis potatæ qua Glandes in farinæ pollinem redactæ pollent. Habent peculiari illarum dote venena magis necifera super artem vincere, & in specie Napelli toxicum ferè præsentaneum illicò extinguere: Valentque etiam, dum virent, simpliciter tusæ, & emplastratæ Suberinæ Glandes ad mitigandas inflammationes, & addita Axungiæ suillæ portione, quæ vnguen componat ad vlcera maligna sananda perfectè faciunt. Itaut leues non solum reddentur ope Suberis morbi peiores, sed edomabuntur, subigenturq; prorsus, atq; Vitalis Virtus eneruata nimis sufficientissimè leuabitur, & alimentis nutriri melioribus sanitas addiscet: vndè ad Castanearum tractationem haud incongruè fieri poterit transitus.

D

* * *

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRITII BONONIENSIS

DENDROLOGIÆ,

Libri Primi, Tractatus Secundi

CAPVT VI.

DE CASTANEA.

NOMINA, ETYMOLOGIÆ.

Rener. Exp. Hier. l. 1. Diosc. l. 1. c. 122. Theophr. l. 3. H. pl. c. 3. & 4. Virg. Ecl. 2. And. Cæsalp. de Arb. l. 2. c. 4. Macrob. Saturnal. l. 3. c. 18. Gualther. H. Ryff. in Diosc. Phocyon ap. Ruell. Pl. l. 4. c. 9. Stephanus. Strabo Geogr. l. 14. P. Ferr. in Censf. Geogr.

GLANDARIAM postrema Syluam Castanea compleat, quæ

Cæruleam crebris vmbret propè frondibus Æthram,

atq; haud modicum simpliciori Vitæ ferat præsidium. Arboris eiusdem notissimi Fructus, Græcè Διὸς βάλανοι, Σαρδιανὰι βάλανοι, λόπιμα, & Κάστανα, hoc est *Iouis Glandes*, *Sardianæ Glandes*, *Lopima*, & *Castana* dicuntur, vt patet apud Dioscoridem. Quos fructus *nuces* appellauit Theophrastus, non tantum quia nonnihil durum obtinuerunt operimentum, verum etiam quia exiccati strepitant vt Nuces. Quod & Virgilius expressit.

Ipse ego cana legam tenerâ lanugine Mala,
Castaneasque Nuces, mea quas Amaryllis amabat.

Quarè autem hi fructus appellationem *Iouis Glandis* promeruerint, non est difficile peruestigare, cum ij Glandium sint optimi, nimirum eos inter fructus, qui cartilagineo tecti cortice maximè sunt alimentosi. Quarè proprijssimè *Lopima* dicuntur à Græco λόπος, quod est folium cartilagineum. Hæc tamen Iouis Glandis nomenclatura indita quoque remansit à nostris (id attestante Clarissimo Hermolao Barbaro) Nucibus Regijs, quod harum Arbori, folijsque præsertim, absimilis haud quaquam reperiatur Arbor Castaneæ. Quam forsan ob rem ipsæ Castaneæ minus proprio nomine *Nucis* notatæ fuerunt, & inde vel *Euboicæ*, vel *Heracleoticæ* cognominatæ, quod nomenclatrices ipsarum Patriæ percelebres essent earundem prouentu. Sic & Sardianæ Glandis nomen eisdem primo fuit attributum à primæuis pariter ipsarum locis natalibus, vnde prius ad Græcos, ac Italos prouenerunt, ab Insulâ nempe Sardiniâ, vbi optimæ tunc nascebantur, vel (& fortè melius) à Sardâ Vrbe Magnesiæ; quemadmodum etiam Castaneæ nomen desumptum videtur ab Oppido *Castano* eiusdem Magnesiæ in Macedoniâ. Nonnulli tamen volunt *Castanum*, seu *Castaniam* Apuliæ oppidum non procul à Taranto fuisse Castanearum denominatiuum. Nec desunt alia Castaneæ nomina, quæ ab eruditis

ditis adinuenta sunt, vt Græcum *πογωνίας*, hoc est barbati menti, quasi quod hi fructus mentum referant barbula quadam hirsutum. *Μότον* similiter dicta est, à viribus vulnera citò agglutinandi: nam verbum *μοτέω* significat curo vulnus, vt citò claudatur. Sic & Galenus *Leucanas* vocauit Castaneas à loco Idæ Montis, quem *Λευκας* ille plurali nomine appellat, vbi celeberrimam assecutæ sunt famam. Cæterum quo ad nomina, quæ apud Nationes exteras Castanea sortita est, habemus illam Germanicè, si pro fructu tantum sumitur, vocari *Castanien* nomine latinis affini, vel *Resten*; aut exinde, & simplici *Baum*, quod Arborem denotat, *Castanienbaum*, *Restenbaum*, Arborem duntaxat intelligendo; Anglicè *Chesnut tree*, Hebraicè *Armon*, Arabicè *Sadianalach*, & *Stebulot*; Gallicè *Castaigne*; Hispanicè *Marones*, *Castanas*; nobis deniq; *Maroni*, e *Castagne*. Castaneam porrò equinam Turcæ vocant *ad Castanett*, Galli *Castaigne de cheual*, vt pariter Hispani *Castana de Cauallo*, & Itali similiter *Castagna di Cauallo*. Nec inficias imus Castaneæ nomen (quando recensita locorum propria non admitterentur) deduci potuisse à castitate, quæ Ieiunijs optimè iungitur, cum & ipsis Plinius eam dicatam fuisse commemoret. Hinc minus casta videtur illorum sententia, qui contenderunt Castaneam dici debere syncopatè, ac per antiphrasim castam, cum ipse fructus ab echino, qui dicitur apud nos *Sgargio*, quasi carduus, exemptus, testiculi figuram æmuletur, nec non venereum ignem flatibus in corpore excitatis incendat. Nomen tandem Castaneæ maioris, quod est *Marone*, deductum fuisse crediderim à pellucida læuitate corticis, seù corij tegentis edulem fructûs carnem, cum videatur globulus marmoreus; nam *μάρμαρον* sonat *pellucidum marmor*; nisi malles etymō illius venire à verbo Græco *μαραίνω*, quod significat *tabefacio*, idq; per antiphrasim, eò quia fructus hic, tantum abest vt tabefiat, quemadmodum oporæ, quin potius siccescit ad modum ossis.

Bod. à Stap. in Theoph. l. 3. c. 10. H. pl.

Lib. de Euchimiâ.

Serapio cap. 98.

l. 15. c. 23.

Pap. Vocab.

Cumq; hic fructus Maronis variè consideratus, vt vario concinnatur artificio, diuersa subeat nomina; hîc operæ pretium erit exponere nostras quasdam eorundem fructuũ coctorum appellationes; nam si elixentur simpliciter in aquâ, vulgò dicuntur *Balosi*, quasi *Balani elixæ*, & calidi manduntur. Elixantur & in vino cum aromatibus, & siccantur extrinsecus, atq; crispantur, tenera manente adhuc, & molli medulla intrinsecus, & tunc inter bellaria quoq; non vltimæ conditionis recensentur, & dicuntur *Ansari*, penultima correpta, quià minimè sunt anxiferi, sed ad seueriores tũ animi, tũ corporis curas deliniendas destinati, & propterea frequenter diebus carnispriuij personatis inseruiunt pro hilaritatis incitamento, præcipuè dum sparguntur in plebem ad illorum collectionem certatim, & cum acclamatione accurentem. A nominali cognitione simpliciori, & propria Castaneæ, ad communiores complexas, extraneasq; nomenclaturas eiusdem in Æquiuocis, & Denominatis transeamus.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

NOn Terras, non Montes tantum, sed Maria, profundosquè Gurgites inhabitat Castanea. Verum ibi vel est Arbor fructifera, vel eiusdem Arboris fructus; hîc squamigerum Animal effecta Littus incolit Aremoricum. Alibi triquetram iactans formam, Tribulus est corticis, & medullæ *Castaneiformis*, & dulcibus gaudet aquis circumferri. Sed à Castanea, prout ad rem nostram spectat, *Castanitis* appellatur fungiformis quædam adnascentia lignea, intrà Castaneæ Arboris corticem concreta, quæ Castaneæ fructum quadãtenus æmulatur, cum sua membrana illam extimè circundante, *Castanei*, seu *Castanini* coloris, cumquè substantia intus albescente, cuius apex Boleti refert nondum expansi caput; eius aliquando constitutionis, vt rictuũ Animalium configurationem aliquam præseferat. Sic formatrix facultas Arborea luxuriantis Naturæ lusu per Arboreas omnes vagatur partes, in illisq; tam naturaliter, quàm præter ordinem consuetum fabricat res diuersas, & elaborat. Sed ecce Fungi prædicti Iconem erectam, & inuersam.

Castanea Arbor, Fructus, Piscis, Tribulus.

Castanitis *Fungus*.

Castaneus *color*, seu Castaninus

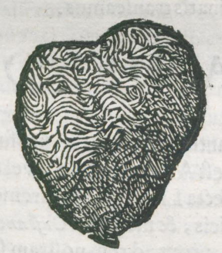
Casta-

Caſtanites, ſeu Boletus Caſtanius, vel Glandula Caſtanina.

Caſtaneiforme Lignum in Arbore Caſtanea repertum.

Ad Caſtaneas refert Doctiſſimus Corteſius radiculam quandam exiguam Caſtaneolam dictam Siculis, quæ in littore marino Meſſanenſi in fine Auguſti, & principio Septembris vendi ſolet,& appellatur ibi *Baſyſi*, naſcitur autem potiſſimùm in agro Drepanenſi de genere bulborum,ſaporis dulcis Caſtanearum;ex cuius plantæ deſcriptione ab eo facta, parum licet Botanicè, conijcio ego ſpeciem eam eſſe Ornithogali, quæ, ſi Ruellio fides adhibendã eſt Botanico præexcellentiſſimo, Piſtrinis commendatur ad panes cereali ſapore condiendos radice bulboſa, cuius crudæ, & coctæ in cibis ſuauitate Caſtaneas ſuperantis eſt vſus.

Miſcellan. Medic. Decade 5. c. 4.

Ruell. l. 2. de nat. ſt. c. 77.

Loca

A Loca præterea Castaneis Arboribus consita, *Castaneta* vocantur. Huiusmodi nostris in Montibus propè Alpes quàm frequentia sunt, ex quibus nostra Ciuitas non parum percipit emolumenti. Merces enim inter haud prorsus ignobiles numerantur *Marones* (clara est conuenientia æquiuoca huius nominis cũ Virgilij cognomine) quos Venetias, aliaq; ad loca à Montibus longè dissita mittit. Hæc Castanearum plantaria menti suggerunt Bertrandum *de Castaneto* Episcopum Cardinalem Portuensem sub Ioanne XXI. Pontifice Maximo; imò & Maximi Pontificis Vrbani VII memoria renouatur ex vtilissimis Arboris huiusce fructibus. Ex nobili siquidem *Castanearum* Familia apud Genuenses Vaticano datus est. Locorum quoque hinc denominatorum subit *Castanea* villula agri Florentini, patriâ Andreæ *Castaneæ* non incelebris Pictoris, vt tradit Georgius Vasarius Pictor, & Architectus Aretinus in Vitis Pictorum. Sublata quacunque rei perplexitate, dubijsque omnibus eliminatis in primâ rei propositæ facie, illius substantialis formæ descriptio venit consideranda.

Colum. l. 4. c. 33.
Virg. Maro.
Vasar. in Vit. Pictor, par. 2.

B

FORMA, DESCRIPTIO.

CAstanea, maximè verò satiua, phœniceis primò virgis è terra pullulans, in vastæ molis Arborem grandescit. Ligno stat robusto, putrediniq; non facilè peruio. Læuem in iuuentute corticem induit, & subnigris, cinereisq; maculis vndequaq; refertum. Folia pandit ampla, serrata, nec nihil rugosa, transuersisq; pluribus venis eminentioribus signata, Iuglandis folijs non parum assimilantur, nisi quòd illa venosiora, magisq; fimbriata. Fructus autem, qui nucamentis oblongis luteolos in apices desinentibus succedunt, echinatos intrà calices, quantò spinosiores exteriùs, tantò molliores interiùs, sunt vel singuli, vel bini, vel terni, aut etiam quini, cordisq; vt plurimum donantur effigie. Medij sunt vtrinq; complanati, cæteri verò exterius tantum gibbosi. Coriaceâ, læuiq; teguntur cute spadicei coloris, & canâ lanugine intus consita, cui subest cuticula quædam rufa, & crispa. Hæc verò medullam, seu nucleũ album, callosum, & solidum ambit, dulcemq; licet ipsa eadem amaricet. Sed ab hisce nostratibus in eo distat Sinensis Castanea, quòd ore detenta sacchari ad instar tota liquescit, nec isti vlla nostrarum affinior est, quàm syluestris Castaneæ fructus minor, minusq; gratus, cum duriore materia, ac durabiliore, vulgariter *di Seluagno* nuncupata. Proximè ad hanc accedit minimus fructus humilis, & racemosæ Castaneæ, cui *Pilatinæ* Ioannes du Choul nomen indidit. Dissentit ab his omnibus exotica illa Orientalis Castanea, quam *Equinam* cognominamus, folio spectabilis palmari, fageoq; fructûs inuolucro, quemadmodum ex sequentibus Iconibus conspiciendum venit intuentibus.

C

Ruell. de nat. stirp. l. 1. c. 11.
Pl. l. 15. c. 28.
Ionston. l. 2. c. 3.
Bauh. Hist. Vniu. Pl. l. 7. c. 6.

Equinam dicimus hanc Castaneam, quia præcipua eius virtus est anhelosis Equis prodesse. Hæc Arbor primùm Constantinopoli Viennam delata est, & indè in Italiam transmigrans, Bononiæ cæpit publico in Horto coli. Ibi magnam surrexit in Arborem iniurijs hyemis minimè cedentem. Eius fructus terræ commissi, & nascentes, totam suam substantiam in radicum naturam immutant, & quasi bulbi lignosi fiunt, radicantes, & germinantes simul.

Generaliter autem Castanea quæuis ineunte germinat verè, semenquè reddit circà Vergiliarum occasum. Solet pariter hæc Arbor, & eò magis peregrina, sub Autumno folijs abiectis, amentaceum quoddam extremis in ramulis progenerare, necnon turgidulum illud humore lento conspersum, in quo culices, & huiusmodi insecta hærent tota hyeme conseruare. Germinandi verò se impatientem prodit, cum ineunte Vere præmaturè admodum è gemmis explicet folia, statimq; floreat. Eius fructûs elegantissimè simul, & breuissimè descripsit Nicander, seu potiùs illius Interpres.

D

Clus. rar. Pl. c. 1.
Trag. l. 3. c. 69.

Hirsutamque Nucem, quæ læto prouenit agris
Vbere, Castaneis exempto cortice nudà,
Et cape qui carnem siccus liber implicat imam.

In Alexiph.

Maiores porrò Castaneæ succedant essentialitates, vniuersalis substantiæ, Genera nempè, atque Differentias declarando.

Caſtanea Equina, cum fructu.

Castaneæ Equinæ folium naturalis magnitudinis.

GENERA, DIFFERENTIÆ.

Diosc. l.... c. 145. P. Ferr. in Censf. Geogr. ex Steph. Ionst. l. 2. c. V. Bauh. H. Vn. Pl. l. 7. c. 5. Mathiol. Bod. à Stap. in Teoph. de Pl. l. 15. c. 23. Ruell. H. pl. p. 31. Lib. 2. c. 3. H. pl. Vn. T. 1. l. 7. c. 16.

PLeraque Castanearum Genera, necnon Differentiæ à locis natalibus secundum aliquos petuntur, vt à Sardibus, seu Sardinia Sardianæ; Tarentinæ à Tarento; cui Ciuitati contermina est *Castania*, ex qua generalissimum Castanearũ nomen emersisse fertur. Verum erit fortasse melius Genera istarum, & Differentias à bonitate, aliisq; conditionibus essentialibus haurire. Quam ad rem prius occurrit Castanea domestica maior, & minor, & syluestris. Maior domestica, quæ propriè dicitur *Marone*, rotunditatem affectat, ac singularitatem in vno, & eodem echino. Minor est, quæ communiter, & specificè Castanea dicitur, & eiusmodi fuisse crediderim Salarianas, Populares, & Coctiuas antiquorum. Castanea verò syluestris est exiguæ molis in fructu, qui pollicis vnguem nunquam excedit. Et hæc de nostratibus; Sunt enim & quamplures exoticarum Castanearum species. Istarum prima, iuxta Ionstonũ, est Arbor Mexicana coccifera, quam Bauhinus exoticarum vltimam ponit, & finium regundorum Arborem appellat. Est autem fruticans, & prunifolia: fructum gerit in erinaceo, in cuius cauda coccus ruber reperitur: eo Mexicani vtuntur ad picturas, & tincturas, quibus agrorum facies, finesquè prædiorum seruant. Secunda peregrinarum est *Ahouay* Brasilianorum. Hæc in altitudinem Pyri Arboris excrescit. Folia perpetui sunt viroris, ac vt malina configurata sunt, nisi quod in tres pollices longiùs producuntur, & in duos latius extenduntur. Fructus illi triangulares, & quatuor in locis sulcati, quadrifidam Castaneam, vel durissimi putaminis nucem referunt. Nucleus est venenatus, & lignum pessimè olet si comburatur. Huiusmodi fructus simul colligati, & ab apicibus proprijs dependẽtes pro tintinnabulis apud Barbaros illos inseruiunt. Sed ecce illorum Iconem.

Ahouay Brasilianorum Castaneæ species.

A *Achiotl* tertia dicitur, & Hispaniæ nouæ peculiaris est. Illam *Chacongariqua*, vel *Pamacua* Mechuacenses appellant. Similis autem est Malo Medicæ. Folijs vlmea refert, nisi quod illa perpetui sunt viroris. Flores edit stellatos, ex albo rubescentes: Eius lignum aculeatũ est; cortice tamen funibus attexendis aptissimo. Fructus erinacciformes, Amygdalam, cuius magnitudinem non excedunt, repræsentant. Ipsos extrinsecus quatuor anguli per longitudinem excurrunt. Eorundem interna substantia rubens est, & granulosa, frigidissimæq; facultatis. Quartum numerũ implet Arbor fructu *Cholagodo, Nicarague* dicto, purgatrix nimirum Castanea, quam quinto loco Bauhinus descripsit. Calix autem fructus notabilem iactantis magnitudinem, læuis est. Ipse verò fructus, calidus in primo gradu, quadratus est, & ab interna liberatus pellicula, quæ symptomatum est excitatrix, editur adhuc viridis, aut contusus cum vino, vel iusculo aliquo bibitur. Quinta *Pinahuitzxihuitl*, seu *Cocochiatl*, spinosus Hispaniæ nouæ frutex, Castaneasq; virides, dein rubeas racematim pendulas promens. Eius folia minimum ad contactum contrahuntur, atq; marcescunt. Sexta *Ibacurupari* Brasiliensium tenet. Eius fructus Aurantij magnitudinem haud superans, paruo peponi similis est configuratione. B Tot edules includit Castaneas, quot extrinsecus exhibet strias, quatuor nimirum ad minus, & sex nonnunquam, aut septem. Eius lignum lac croceum fundit. Septima Brasiliensium *Ibaribaba* alba, & nigra. Lusitanis hæc *Prata* dicitur, verum non hucusq; descripta comperitur. Illa, scilicet alba, pyriformis est, corticemq; fuscum, ac ramos inconditos habet. Flos illi pentaphyllos, subflauus, rosaceum spirans odorem; Fructus in semilunarem restringitur figuram. Eius verò calix sexangulus est exterius. Equinæ Castaneæ nonnihil assimilatur octaua, quam *Xiloxochitl* Quauhcolanenses, quorum est peculiaris, appellant. *Tzitzin* est nona Castaninis similia profert folia saturi coloris, ac lata duos transuersos digitos, & longa quatuor, in quocunq; ramulo sena sunt, cum apice tamen vnius folij, sicq; septenarium numerum implentia. Decima Monardes *Leucoma*, quam Ioannes Bauhinus septimo loco recensuit. Arbor vasta, materie solidâ, folijs Arbuti, fructu Castaneæ nostrati persimili, grati saporis, & virtutis adstringentis. Vndecima succedit Arbor *Gorifera* celsissima, sed amaro fructu, castaneiformi. Duodecimũ obtinet locũ Fructus castaninus ex Insula Baly, pyri magnitudine, cortice tenui, C minus aculeato; Albicat, & est iucundi saporis. Decimus tertius habetur fructus Peruanus, idem ac Castanea Peruuiana, Bauhini num. 4. Hanc ad clarissimum Abrahamum Ortelium anno 1591. ex Peruuia delatam, ab ipsoq; sibi dono missam Clusius perexactè descripsit; præfert autem Echino spoliata leporini renis effigiem; sed color est, & magnitudo, qualis Amygdalæ putamine suo liberæ, cuius etiam (nisi potius vulgaris Castaneæ) dulcem saporem æmulatur; at natiuo nondum disclusa erinaceo hæc Castanea rotunditatem affectat, nisi quod latera paulò magis depressa sunt; cortex illi satis crassus, fragilis tamen, & velut fungosus, ex fuscoq; nonnihil flauescens; sub hoc innumeri quidem, & exiles, sed firmi sunt aculei, qui nucleum includenti putamini firmiter inhærent; hoc verò, quemadmodum nostratium Castanearum, interius læue est, & splendidum, contumaciter frangitur. Decimaquarta Castanella peregrina *Angor* fructu amaro, Bauhini secunda species exotica. Decimaquinta Castanea mediocris peregrina Indica, Bauhini sexta, colore flauo diluto, cortice tenui fragili, intus substantia fungosa. Succedit vltimo Castanea humilis racemosa, Pilatina prima à Bauhino memorata, sic dicta, quia in Pilatino monte proueniat. Hæc autem Genera Castanearum, D & Differentias claudit, omnes autem in locis proprijs natalibus exultabunt.

Bauhin. H. Vn. Pl. l. 7. c. 6. & 10.

Ionston. in Tab. 41. li. 3. c. 35.

Lib. 1. Rarior. Plant. c. 5.

Io. Bauh. in H. Plan Vn. T. 1. l. 7. c. 6.

LOCA NATALIA.

VMbræ magis, quam Solis amantem esse Castaneam, Cliuosisq; gaudere, non Planis locis; & mollis, ac solutæ, puræq; telluris, & sabulosæ alimenta perquirere; nec pati durioris, aut asperi pauperiem soli, communis est Geoponicorum doctrina. Carbunculus illi præterea, tophiq; farina sunt pro vitæ solamine. Quare Montium in conuallibus læta fructificat. Sicuti verò nimios reformidat æstus, sic in algidioribus regionibus ægrè admodum viuit. Ipso in Tmolo, Olympo, Misioq; Montibus celebris semper fuit, quippè quæ Plani nescia, secundum Theophrastum. Ibi enim ste-

Ioseph Falcon. in sua Vill. f. 234.

Theod. Celid. in Agri. ms. ap. me c. 16.

Ionston. l. 2. c. 3.

rileſcit. Sic pro veneno Gallicam habet terram, rubricam, cretamquè. Laudatiſſima E ſemper extitit Tarenti, & Neapoli in Campania. Quapropter hanc celebrat Martialis.

Li.5.ep.79.

Menſæ munera ſi voles ſecundæ
Marcentes tibi porrigentur vuæ,
Et quas docta Neapolis creauit
Lento Caſtaneæ vapore toſtæ,
Vinum tu facies bonum bibendo, &c.

Apuliam verò dedignata eſt, vt & Boſphorum Cimmerium. Cur autem Plinius aſſerueri, quod *iuxtà Romam ipſam Caſtaneæ, Ceraſiq; ægrè proueniunt*, cauſam aliam adæquatam reperire (præter peculiarem aerem illius forſan temperiei nocuum) difficile admodum crediderim. Quandoquidem indiuiduales quædam locorum facultates particularium fortunatas, vel infelices in eodem imprimunt ſtabiliter vegetante mixto conditiones. Sic Tarentina Caſtanea cibum admodum digeſtibilem ſuppeditat; Salariana puriorem; Corelliana in Magna Græcia laudatiſſimum; Meterana mediocris bonitatis. Eundem dat cibum & Sardiana Magneſiæ, vbi Sarda olim Ciuitas erat clariſſima ex Strabone, *nam & Magneſiam*, ſcribit ille, *quæ ſub eo nuper terræ motus deiecerunt. & Sardas, & alias clariſſimas Vrbes labefactarunt*. Sic Leucena ex Vrbe antiqua Salentinorum Leuca, optima erat. Tragus Germanarum Herbarum Scriptor teſtatur hanc Arborem luxuriare circa Vueiſſemburgum oppidum Imperiale, atq; in Alſatiâ ſuperiori feliciter adoleſcere, & fructificare, magnaquè ibidem iſtarum Arborum ali nemora, & exinde fructus magno quæſtu in Thuringiam, & inferiorem Germaniam mitti venales. In Aquitaniâ Populi Petragorici tantâ huiuſce fructus copiâ dicuntur abundare, vt ex eo porcos ſaginent. Caſtanearum item ſyluæ reperiuntur apud Allobroges, & in Aluernis, vt Aduerſariorum concordes atteſtantur auctores. Ob Caſtanearum quoq; vbertatem commendatur Encaſſium ad Euganeos colles. Et hinc Georgius Iodocus Berganus habuit, quo fingeret in ſuo Benaco ex Encaſſio, Bardolino, & Rhetia tres nymphas, de quibus canens Caſtaneas memoraret.

Li.16.c.32 F *Li.13. Geogr.*

In Benaco l.1.

----- Tuſco ſanguine cretæ
Tergeminæ ante alias comitatæ caſtra Lyei
Pardalis, & Caphis fuerant, Rheteq; ſorores. G
Pardalis vndiſonâ figit tentoria ripâ:
Caphis in aprico (ſed non procul) atria monte
Collocat, ambæ vuis dites genialibus, ambæ
Turdorum doctæ aucupium; ſed ditior hæc eſt
HIRTA CASTANEA, & Quercu Dodonide.

Nec vlli ex hiſce Caſtanearum Patrijs cedit Ager noſter Bononienſis, quâ inſidet Apennino. Immò nec totus ipſe Apenninus hoc, vel vbiq; fertilis fructu, & præſertim in Alpibus Lucenſibus, & in Apuanorum, ac Carſinianorum Montibus, quorum incolæ Caſtaneæ ſimilâ, ſeu farinâ plerunq; victitant.

Fol.43.

CVLTVRA.

Pl. l. 17. c. 20. Col. l. 4. c. 33. & l. 5. c. 10. Pallad. in Nou. Tit. 7. & l. 14. de Inſit. Conſtant. Cæſ. lib. 2. c. 7. & l. 3. c. 15. & l. 10. c. 63. & 76. Creſcen. l. 2 Agric. c. 21. Conſtant. Cæſ. lib. 10. c. 63.

PRimam Caſtaneæ ſationem, iuxta Naturæ leges exquiſitè docent Geoponici ferè omnes, tempus optimum hunc ſerendi fructum ſtatuentes, cum is ex Arbore H cadit maturus, & ad germinationem pronus. Hoc autem probè dignoſcitur ex turgeſcentia centralis illius, vt ita dicam, apiculi, genitalia quodammodo referentis: Hi verò fructus terræ committuntur dodrantalibus in ſulcis, pedalibus intercedentibus interuallis. Nati poſt biennium alio transferuntur. In multò enim maiori diſtantia ad ſtabilitatem locari deſiderant. In eiuſmodi tenera Plantarum ætate viuaciſſimæ propagines inſtituuntur; ſed hæ tranſlatæ nolunt alibi hoſpitari: pauent enim nouitatem. Hinc ſatiùs eſt plantaria ſeminibus implere, quàm plantis. Horum verò ſeminum aculeata pars ſurſum ſpectare debet, non autem vt Nuces, & Amygdalæ deorſum. Cum porrò maxima ſit Caſtanearum vtilitas in Vinearum pedamentis, ideò maximè curare Villici debent, vt ex hac materia ſyluæ cæduæ inſtituantur. Singulo nanquè ſeptennio Iugeri vnius Caſtaneti ceſura, pro vicenis ſufficit Vinearum iugeribus ſuſtentandis. Quin huiuſmodi

A iuſmodi pedamenta tantæ ſunt contumaciæ ad putreſcendum, vt vltrà ſequentem durent alterius cæſionis periodum, nitidos daturam palos, à quibus eadem Palorum ſylua *Peloneta* vulgariter, quaſi *Palonitida* nomen traxit. Caſtaneæ verò ſerendæ ſunt eligendæ recentes, grandes, & perfectè maturæ; Nouembri ſatæ nullam exigunt artificioſam tractationem. Si porrò quis eaſdem vere ſerere vellet, illas diligenter in vmbrâ ſiccabit raras, & dein congregatas fluuiatili ſicca cooperiet arena, ſeruabitq; intactas ad ipſum ſationis tempus. Sub hoc probatas tantum, & ternas, quinaſuè ſimul in terram altè paſtinatam, pinguiſſimoq; ſatiatam fimo, per vnicum pedis dodrantem, quatuorq; pedum intercapedine condet. Natæ mox Plantę circumfodiendæ ſunt aſſiduè, debitaquè cum circunſpectione tractandæ, ne teneriores leuius ſummotam ſentiant circumſitam tellurem. Nec vnquam excidet memoria, quod menſibus Martio, Septembriquè maiora ſemper ex cultu promouebuntur incrementa. Quod ad Caſtaneæ verò ſpectat Inſitionem, hæc difficilis eſt in vniuerſum. Eius enim materies haud libenter adhæret. Proptereà ſerius incumbendum eſt, vt inculpatè fiat operatio. Poterit ergo menſe Martio, B vel Aprili ſub cortice illa compleri, atq; etiam inoculatione, vel in Arbore propria, vel in aliena quoque, Salice nempè, ſi Portæ credimus, & Palladio canenti.

P.Mag.nat. l.3.c.7.

Flumineam Salicem fœcundant ardua membra
Caſtaneæ, & multo paſta liquore vigent.

Pall.l.14. de Inſit.

Vel etiam in Nuce, Quercu, & Fago, iuxtà Conſtantinum ex Diophane ſcribentem, *Caſtanea inſeritur in Nucem Arborem, Quercumquè, & Fagum.* Sed tutior, & melior Caſtanearum inſitio videtur eſſe, qua quondam vſus perhibetur Corellius Eques Romanus Ateſte genitus, qui Caſtaneam Caſtaneæ ſæpius ſuperinſeruit in proprio fundo Neapolitano. Famam exinde cœperunt, & Corellianæ nuncupatæ ſunt cæteræ Caſtaneæ eadem inſitæ methodo. Fruſtraneos tandem nullos reddet labores debita collectio fructuum, & cōſeruatio. Colliguntur itaq; perticis excuſſi fructus iſti, dum adhuc echinos incolunt. Tempus connotatur ab eodem fatiſcentiæ principio, veteri tamen exiſtente Luna. Simul poſthac aceruantur, vt ſpontè ſua diſcludantur, digeſtione quadam mediante. Seruari mox debent Caſtaneæ, ſecundum Palladij præcepta, vel in cratibus diſpoſitæ, vel intrà ſabulonem, ne inuicem tangantur ſepultæ. Laudantur & in fictilibus C nouis conditæ, locoq; ſicciori defoſſæ. Nec improbantur virgeis ex Fago receptaculis incluſæ, lutatis tamen, ne tranſpirent; vel etiam Hordei paleis minutiſſimis obrutæ; vel tandem denſioribus ex vluà paluſtri ſportis recluſæ. Mizaldus edocet integras, & illibatas diù ſeruari Caſtaneas, ſi nuces Iuglandes illis immiſceantur: dum enim humorem excrementitium, & vliginem omnem cariei matrem abſorbent iſtæ, poſſunt pariter à Caſtaneis omnem arcere ſitum, & ſic illarum prohibere corruptionem.

Conſtant. l. 10. c.7.
Ruell. lib.1. c.19.
Pl. l.17. c.17.
Corelliana Caſtanea vnde dicta?
Celid. Agri. mſ. c.16.
Afric. Agr. f.115.
Pallad. in Nou. tit.7.
Memor. cētur. nu.11.

VSVS CIBARII, ET MEDICINALES.

Opſonijs non egere Homines, dum ſuauiter viuunt, cibo ſcilicet ſimpliciſſimo, & dulci, Montanorum Caſtaneæ docent. Hi nanque florida carne, vegetiſq; artubus æuum traducunt compoſitis abſq; dapibus. Hinc maximo cum iure Galenus aſſeruit Caſtaneas eſſe fructus inter Arboreos maximi nutrimenti. Teſtatum enim reliquit: *Sunt autem Arborum fructus omnes ferè mali ſucci, exceptis Glandibus* D *Caſtaneis, quæ ſi in ventre benè coctæ ſint, alunt multo illæ quidem ſucco, & craſſo, ſed non malo.* Illum ſecutus Paulus Ægineta de alimentis ſcribens, præſtantiſſimas inter Glandes Caſtaneis tribuit in alendo vires, dicens, quod Glandes, vt ſic non inefficaciores frumentaceis ſunt in alendo, licet ad coquendū ſint contumaces, & craſſiori ſucco præditæ, qui lentè tranſeat; ſed Caſtaneas per omnia Glandibus præſtantiores exiſtere. Ideoq; Caſtaneas eſſe meſſem illis hominibus, qui nil aliud præter illas habent ad comedendum ſcriptum reliquit Bodæus. Hæc tantum inter hos fructus intercedit differentia, in alendo, vt nimirum ex Platonica doctrina maiores maiorem quoq; in ſua ſpecie virtutem poſſideant, quin & ex illis minus anguloſi, ſimpliciores, craſſiores, & ſolidiores, ſint ſapidiores, & alijs omnibus præferendi. Caſtanearum porrò complexio, earum ſcilicet, quæ maturitatem adeptæ fuerint, minuſquè ſylueſtris naturæ ſint, temperatiſſima eſt, & in primo calida gradu, parumq; ſiccior. Nam magis agreſtes, & immaturæ,

Socr. apud Diog. l.2.
De Euchi. & Cacochi.

feræque, frigidæ ſunt in primo gradu, ſiccæq; in tertio. Quare craſſæ, ſtypticæq; facultatis, & difficilis ſunt digeſtionis, licet multæ nutritionis. Hæ tamen optimè corrigi ſaccharo poſſunt, ne caput lædant, & ventrem, dum incaleſcunt per accidens, vt egregiè adnotauit Baptiſta Fiera hoc metro. E

Elluchaſē. Elimithar. Tach. Sā 4. Bodæus. In Theophr. l. 3. c. 10. Bap. Fiera in Cœnis epigr. 21.

Occluſa hirſuto ſi forſitan humet echino,
Mox tamen exaucto Caſtanea igne viget.
Sed ventremque, caputque tumens offendere norit,
Ni madeat ſucco mellis arundinei.

In quem ſenſum & Georgius Pictorius in ſuo Pantopolio ſcriptum reliquit.

Georg. Pictorius in Pantopol. de fructib. 14.

In caput, & ventres Caſtanea fertur Echino
Tecta ſuperbire hæc; nam calet ipſa nimis.

Omnia cæterum incommoda, quæ manſis à Caſtaneis timeri poſſunt, pendent vel à vitioſis fructibus, vel à nimia earundem aſſumptione, quæ capiti dolorem infert, & plures excitat flatus, quam diſſoluat. Hinc non melior Medicus, quàm Poeta Ioannes Vrſinus habuit. F

Io. Vrſ. de Vict. rat. eleg. 14.

His caueas (moneo) ventris farcire ſaburram,
Ni te vultureum pectus habere putes.

Hoc tamen haud verificatur de temperata, deque miti, & correcta Caſtanea, de quâ idem Vrſinus paulò ante cecinerat.

Ipſa, licet rigeam, molles ſub cortice fructus
Occulo, vel gratos cui bona vina placent.

Sic & de temporis ſumptione monuit in ſubſequentibus.

Non hos dira fames, imò faſtidia menſæ
Commendant: nunquam eſt ſic ſatiata gula.

Correctam porrò Caſtaneam ventoſam non eſſe, ſed potius contrà flatus, patebit ſi audiatur eruditiſſimus Antonius Campanus Epiſcopus Interamnenſis de Caſtanea loquens his numeris. *Ventoſam qui me cenſent, ventrique timendam*
Falluntur; ventos pello ego, non facio.

Sed medici magis attendendi ſunt. *Caſtanea agreſtis fructus eſt quidem* (ſcripſit inter neotericos clariſſimus Io. Baptiſta Corteſius Philoſophus, & Medicus Collegiatus Bonon. & Lector Eminens Meſſanenſis) *ſi recens, & viridis comedatur craſſum ſuccum præbet, difficilè coquitur, tardè penetrat, validè adſtringit, tuſſim generat, & flatus. Antiquæ verò, vel aridæ aſſeruatæ hac ratione, ſicut Bononienſes faciunt, qui primum decoquunt in vino, deindè exiccant ad fumum, &* Anſeres *appellant, gratiſſimæ ſunt guſtui, & in ſumptione molliſſimæ; conſueuerunt etiam eas coquere in aquâ, & appellant* Baloſios, *aſſant etiam, tam ad ignem in ſartagine pluribus foraminibus prædita, quàm ſub cineribus, & prunis, comeduntque à prandio, & à cœnâ cum modico ſalis, & piperis, &c.* ſic & in tertiâ menſâ cum caſeo in eſum laudantur ab erudito Cremonenſium Platinâ. Vt autem & flatus emittant, & ſine adſtantium periculo coquantur Caſtaneæ, priuſquam cineribus credantur, ferro vulnerari debent. Sic plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadet. Secus flagrantes magno cum impetu flammâ prodirent, ſiquem offenderent, læſuræ. Flatus verò per eas expreſſus anguſtias à noxâ præſeruat, cum furor in crepitum deſinat. Hoc autem in omnibus Caſtanearum ſpeciebus habendum eſt pro comperto, quod agreſtes tantum, & robuſtiſſimos homines, puroque, ac ſubtiliſſimo ſub aere degentes decent, non autem debiles, & delicatè viuentes; Iſtis enim ſemper concoctu ſunt contumaces. Magis quippè debellandos valent ad morbos, quàm ad laſſas reparandas vires, reficiendaſque partes nutribiles. Sic omnes clarè teſtantur Authores, & præcipuè doctiſſimus ille Germanus, qui modis imparibus Caſtanearũ vires ſic eſt proſecutus. G H

In Decade 5. Miſcellaneorum Medicinalium cap. 4.

Platinâ De Hon. Vol. & Valet. l. 3

Ruell. l. 1. c. 61.

Iodochus Harchius in Enchir.

Caſtaneæ ſtomacho concoctu difficiles ſunt,
Sed rabidi infirmant ſæpe venena canis.
Iupiter hæc pleno prætendit dona caniſtro.
Aſtringunt; fias parcius eſſe memor.

Sic & Durantis Heroico-Medica cecinit Euterpe.

Herb. f. 98.

Caſtaneæ ſtringunt, inflant, ægrèque coquuntur,
Et caput offendunt, ſiccant, Veneriſque vigorem
Præſtant, diſcutiunt, dyſentericiſque medentur.

Ex

A

Ex his fit panis, tritici si copia desit
Qui multum nutrit, rabidis & morsibus ipsæ
Impositæ prosunt, duras mollireque mammas
Hæ possunt &c.

Pungentibus armatas echinis ob id à naturâ fuisse Castaneas existimauit Lacuna, quia nullatenus immaturæ (imo nec crudæ) mandi possunt impunè. Tunc enim ventri, totique corpori nocent, torminum illic, hic mali succi prauas introducentes operationes. Quarè maturæ tantum, & hæ quidem exiccatæ, seù tostæ, vel alijs coctæ modis in cibum cedere debent, vt vel ipsius æmulæ Panis fieri possint. Panis enim ipsius vsum aliquando Castaneæ præstant, vt & superius innuit Durantes, & præter illum testatus est Quercetanus scribens in Regione Lemoxensi, & quibusdam alijs locis circumuicinis, vbi multum abundant, ac alibi, vbi multus non est tritici prouentus, ex hisce fructibus fieri panem, seù plebeia, rusticaque mustacea, quibus vulgus, & rustici iucundè pascuntur. Exiccatæ tantum ità dulces sunt, vt de illis cum Georgio Iodoco Bergano non immeritò canere possimus.

Diætetic. Polyhist. Sect. 2. c. 5.

B

l. 1. Benac.

Glans rugosa quidem hæc, sed quâ non dulcior vlla.

Addo quod vino amicæ castaneæ, tam crudæ, quàm simpliciter coctæ, atq; etiam in liba conuersæ bibones rusticas ad pompas, hilaresque ad comestiones inuitant, quemadmodum festiuissimus Ælius Iulius Crottus Poeta Cremonensis libro 3. Farraginum innuit canens de Ramalibus.

Crottus l. 3. Farrag. 11.

Has strues nemorum, has comantûm odoras
Stricturas radiorum, & huic, & illi
Oschophoria munus in futura,
Pascullus Panicocta, Surriponi,
Flamen flamini, amicè amico amicus,
In vsum annuum, in annuumque morem
Mittit, datque, sacratque, dedicatque.
Hinc ego te Alibida, te hinc ego Olphe
Ad Libum voco, posterosque ramos:

C

Vos spectacula ad ipsa, pompam ad ipsam
Gregem ducite Vallium, & Choreas,
Dumosi sola Montis accolentes.
Adeste vndique quotquot estis omnes
Virique, Puerique, Virginesquè,
Et senes Merulenti, Anus bibaces.
Huc concedite, quicquid indè circum est
Syluarum, & nemorum, & specûm accolarum:
Cras ramalibus inuicem ominatur,
Cum caro Panicocta Surripone.

Et propterea mures hinc ablegandos censuit Gilbertus Ducherius non incelebris Poeta Gallus eo pro Castaneis carmine,

Li 2. Epigr 97.

Ite aliò mures, si vos capit vncta popina:
Nostra quidem certè est macra culina nimis.
Magnatum, ac procerum palatia quærite vobis,
Splendet vbi lautis mensa cupedinibus.

D

Ex prædictis item patet, quod Castaneæ quoque multum debet Hygeia; nam multas, hasque præclaras in Medicinâ possidet prærogatiuas. Illius caro, Dioscoride id attestante, contrà Ephemeron, cuius vnicam intrà diem strangulat venenum, valet. Huic tam insigni efficaciæ non parum addit tenuis illa tunicula fructus immediatè cooperiens carnem. Illius quippè requiritur actio, non in corrigendo tantum prædicti veneni ardore, sed & fluorem pariter ab eo inductum, intestinaque perforantem necessariò compescendo. Cortex quoque, tametsi tenuissimus, vulnera quæuis citissimè solidat, & carne replet. Media Castaneæ pulpa purior, atque candidior in emulsionem redacta, cum decocto Glycyrrhizæ, superaddito pauxillo seminum papaueris, illis, ex Camerario, non modicum confert, qui ardore vrinæ laborant. Aqua prætereà, in qua cum suo cortice decoctæ fuerint Castaneæ Iliacis, Dysentericis, Sanguinemque excreantibus haud

Lib. 1. de Med. Mat. c. 122.

Greuin. de Venenis l. 2. c. 8.

haud inutiliter bibenda proponitur. Ex farina Caſtanearum, cum melle fit Electuarium E aduerſus ſanguinis ſputum, & tuſſim vehementem. Eadem farina, cum melle pariter, & ſale ſubacta rabidorum canum morſibus imponitur. Cum hordeacea item polenta, & aceto illita mammarum incipientem impedit duritiem.

Caſtanearum demum exoticarum prætermittere vires, cum nefas exiſtimari poſſet, dicemus in primis Caſtaneam equinam anhelosis equis prodeſſe. Quod & atteſtatur Durantes alias eiuſdem facultates recenſens flatulentas, & adſtringentes.

Herbar. lit. C.

Caſtanea & ſtringit, flatus & gignit equina
Eſa, & anhelosis, necnon tuſſiq; grauatis
Præſtat equis, atq; in reiecto ſanguine prodeſt.

Adſtrictiua eſt *Leucoma* Monardes Caſtanea. Xiloxochitl Quaucholanenſium renes, & veſicam purgat. Sunt & purgatiuæ facultatis Fructus illi Caſtanini, quos *Cholagodos, Nicarague* in Hiſpania noua diximus appellari; Indè antonomaſticos *Purgatiuæ caſtaneæ* dicuntur. De his hæc pauca, ſed non contemnenda ſubiunxit Durantes.

Quas purgatiuas appellant ordine primo
Caſtaneæ calidæ ſunt, purgant leniter aluum, F
Ac facile, & minimâ nullaq; grauedine laxant.

Ad aliquod certè, immò & ad plurima, cum ſit Caſtanea valdè vtilis, ad vſus varios eadem modò dirigetur.

VSVS VARII.

Percuſſorias non ſemper virgas, ſed aliquando conſolatorias fuiſſe nobis oſtendunt eruditiores paginæ. Quippè Virgis Arboris Caſtaneæ phœnicei coloris volunt aliqui Patriarcham olim Iacob vſum fuiſſe ad Soceri ſui ſpem, quam de multiplici, & vnicolore ouium fœtu conceperat, ingenioſo dolo eludendam, vt mirum in modum, & innocentes ſibi diuitias augeret. Simplex Caſtanearum cortex eius eſt qualitatis, vt in lotiuo capitis ebullitus lixiuio flauum capillis cōciliet colorem. Achiotl in India Tintinnabulorum vſum præſtat ſuſpenſus. Quin & communis Caſtaneæ fructus G apud eoſdem Indos oleum ad varios vſus copioſum ſecundum Plinium liberrimè dedit, licet hoc Portæ difficillimum videatur. Solida mox Arboris iſtius, atque durabilis materies vaſa vinaria, doliaq; maiora compoſuit: licet enim hæc antiquiſſimis temporibus fictilia fuiſſent, lignea poſtmodum maiori ex parte fieri cæperunt, & dolati Caſtanearum aſſeres ad id, vt nunc, deligebantur: huius quippè ligni proprijſſimũ eſt prauos difficulter concipere mucoris, alteriuſuè malæ vini qualitatis odores, eoſdemquè facili negotio relinquere: quod de nullo alio ligno tam exactè verificatur. Tectorum Subgrundia, ligno præcipuè Caſtaneæ ſylueſtris effecta ſiccitates, atq; madores patientiſſimè tolerant. Quin & metallicorum æmula fiunt, ſi calenti oleo imbuantur, aut pice vtraq; liquefacta obducantur. Nam cum ſuaptè natura tardiſſimè ſentiant vetuſtatem, aut cariem, ſi armetur ipſa ſuperficies, totum perſiſtit imperterritum. Idem Caſtaneæ lignum quocunq; tempore ſubterraneis operibus expetitur. In Vitium pedamentis, vt experiuntur agricultores, cætera omnia ſuperat ligna, Quercumq; præſertim, ac Robur. In cauſa eſt durationis peruicacia, propter quam Salice lætior hæc Arbor cædua regerminat. In ædificijs tamen ligno Caſtaneæ prouitio pondus eſt, & incuruatio. Verum H habet etiam, quod inter vitia laude non careat, non frangi ſcilicet, niſi prius id tempeſtiuè prænunciet, ſonitu mediante, quo moneantur habitatores, vt ſe ſe periculis ſubtrahant, aut ædes ſuffulciant. Vtilitates tandem vſta nō amittit Caſtanea, durioribus etiam inſeruitura miniſterijs. Carbones enim ex illius ligno Ferrarijs fabris haud parum accommodati ſunt, quià citò accenduntur, & identidem reſtinguuntur. Illius tamen cinis domeſticis vſibus haud æquè deprehenditur vtilis; nam tantum abeſt, vt pannos dealbet, immò potius illos maculat, experimento nimis comprobato mulierum. Quod ideò euenire crediderim, quoniam implantatam à natura vim quandam infectoriam Caſtaneæ materies obtinuit, quâ colores quoſuis fixare cōſueuit apud fullones, qui diuitibus nunquam ſaturis, viſibiles in veſtibus qualitates puniceas, violaceas, ſpadiceas, aliaſq; innumeras vix ſaturare valent. Nobilitatis pro ſignis mox ſtabunt Caſtaneæ in Inſignibus, & in Symbolis.

Pl. 2. Gen. 30.
Pl. l. 15. c. 7.
Port. Mag. Nat. lib. 4. c. 25.
Pl. l. 6. c. 40.
Id. lib. 17. c. 17.
Bod. à Stap. in Theoph.
Auguſt. Gall. Gior. Agric. 5. f. 177.

VSVS

VSVS IN INSIGNIBVS.

Antiquæ, immò Heroicæ Nobilitatis Insigne ab Arbore Castaneæ, illiusq; fructu decerptum aliquoties fuisse, tum ob vetustissimum illius esum, cum ob fortissimum eiusdem, & perquam durabilem vsum crederem, vnde veterem illum Comicum facillimè traheret in admirationem. *Quid est tam potens cum tanto munere hoc?* Ingenuus quidem in toto aliquo Genere Vir veris Virtutibus præditus nobilissimum iuremeritò erigere stemma dicetur, quod in posteros celebrem existimationis famam demandet. Non aliter fecisse dicendus est primus *Castaneæ* Familiæ Genuenses inter prænobilis fundator, dum ipse Castaneam integro cum echino, & ternis aurei coloris frondibus pro suæ Descendentiæ insigni assumpsit. Huic Stemmati Sanctissimus Vrbanus VII. Regios tripliciter, immò diuinos conciliauit honores. Hinc Io. Baptista B Pinellus Porta Genuensis habuit vt caneret.

Terĕtius in Eunucho.

P. Syluester Petrasācta. Tess. Gentil. p. 511. l. 2. Carminum 40.

A Lygurum translata solo ad fastigia Romæ
CASTANEA in ripâ consita, Thybri, tuâ.
Visa iacere diù est humilis: post aucta repente
Obtexit totam fronde suâ Ausoniam.
Quin viden', vt iam nunc tollit contermina cælo
Brachia, & Eoos velat, & Hesperios!
Gaude Roma; tuâ hæc est Arbor; Ianua gaude
Est tua progenies: vtraq; digna parens.
Sed nec, Roma, tua hæc est, nec tua, Ianua proles;
Æthere descendit: non satis orbis erat.

Hæc itidem Arbor multiplici cum semine, Bertrando de *Castaneto* Episcopo Cardinali Portuensi sub Ioanne XXI. P. M. per quam nobile Stemma vndequaq; suspiciendum construxit.

C

SYMBOLA.

Insignibus ità affinia sunt Symbola, vt nonnunquam confusè hæc duo nomina legantur. Subiungam ideò ad hanc rem allatum à Perciuallo Symbolum, Arborem scilicet integram Castaneæ, cum Lemmate.

In symb. Io. Bapt. Bodellij p. 259.

A QVEL, CH'APPAR DI FVOR, QVEL CHE S'ASCONDE,

Aut vt ego dicerem VTINAM EXTERIORA, VT INTERIORA. Apud ipsum significat hominem cupientem miti dilectæ mulieris aspectui respondere lapideam cordis superbiam. Cum vero non admodum videatur quadrare exterior symbolicæ Arboris durities, internaq; eiusdem fructus lenitas, cum interna cordis rigiditate, & faciei comitate extrinseca in muliere pudica: ideò aptius conuenire crederem idem symbolum, vbi quis cuperet, vt in aliquo opera cogitationibus responderent, ita vt si mites istæ sint, illa non forent aspera.

D Aliud antecedentis quodammodo in opposito positum ab Anonymo Symbolum hic apponendum suppetit, illius scilicet qui sub Arbore Castanea spinosis suis fructibus onusta quærit, & colligit Castaneas ab echinis præ siccitate, vel aliqua alia defectuosa causa dehiscentibus decidentes, quæ dubio procul, vel siderationem passæ sunt, vel aliquam verminationem imperfectissimæ redditæ; echinorumq; asperitatem exhorrescens in illis stultè cogitat claudi quidpiam dolorificum, illisque propterea admouere manus omnimodè refugit; cui configurationi talis congruit sumptio MALA TIMIDITAS ex Euripide;

In Erechtri co ap. Stob. serm. 29.

Mala timiditas, nec domui, nec victui quicquam prodest.

Obscuriora, & abstrusiora Castaneæ hinc ad aperiendum præstruitur aditus.

ADA.

ADAGIA, ET ÆNIGMATA.

Difficillimum eſt internoſcere interna Caſtanearum vitia, cum pulcro ſæpè ſæpius tegant cortice vitia turpiora, medullamq́; prorſus putredinosā in abſcondito foueant. Hinc doloſam Mulierum Vafritiem hi Fructus prouerbialiter detegunt. Non enim accidit Caſtaneis corruptis, quod putredinoſo conſpicitur in Pomo, cicatricoſum nempè foramen, aut ſideratio quædam, ſiue gibboſitas. Et propterea de Muliere facietenus formoſa, ſed improbis moribus, animoquè deformi tuſco dicitur Homœoteleuto, E' COME LA CASTAGNA, BELLA DI FVORI, E DENTRO HA' LA MAGAGNA. Simillimum illi, quod fucatas aduerſus Mulieres Nazianzenus efferebat, FORIS HELENA, INTVS HECVBA; & ſic ad verbum expreſſum eſt ab Legato noſtro in Emblematis.

Sæpè oculos ſpecioſa foras delectat, & intrà
Mucida Caſtanea eſt; ſic Mulierq́; facit. (l. 1. Emb. 9.)

Imò ad innuendum quàm paucæ ſint Mulieres, extrinſecus etiam modeſtæ, quæ verè caſtæ ſint, & inexpugnabiles, argutum Ænigma Ludouici Areoſti nomine circumlatum in hæc proponitur. (Monoſ. l. 9. ſt. Ital. linguæ p. 402. & 408.)

Arbor ineſt ſyluis, quæ ſcribitur octo figuris: CASTANEA
Fine tribus demptis, vix vnam è mille videbis. CASTA

Quod neſcio quis Florentinus, vt Mulieribus apertiùs conuiciaretur, hunc inuertit in modum.

Ditemi Donne, come ella è chiamata
Coſa ne' boſchi nata
Frà le ſpine pungenti,
Che tien due volte in ſe quattro elementi,
Di cui gl'vltimi tre leuati via,
Di mille à pena vna trà voi ne ſia.

Quod vulnus muliebri inflictum ſexui ſanat Scaliger, vbi ænigmaticè *Caſtâ via caſtâ* nempe *iuuenculâ*, ſeù *virgine* Caſtaneam innuit ſignificari. Canit enim ad cætera Caſtaneæ alludens æquiuoca.

(Logogriph. 68.)
Si ſequeris nomen, quod dat Prouincia ciui
Aequoreo: mirum tegitur ſub nomine monſtrum,
Arma pedes: totum caput eſt. Cœli æmula gyris,
Non pedibus digiti, non diſſita cruſcula nodis.
Grallator ſic ingreditur, ſcythica & fera, vt aiunt. (Scythica fera, ideſt Machlia.)
Si nomen verum eſt: ſum caſta iuuencula virgo,
Nec cœlum is velut: at fulmen crepitu æmulor atro.

Iocatur quippe ſuper *Caſtaneæ marinæ* nomen, quæ Gallis pariter *Caſtaigne* dicitur, & ad *echinum* alludit ſub nomine monſtri, nec non & *cœli æmu lam* Caſtaneam appellat, quia rotatim ambulat, & fulmini comparat, quià ſæpius haud inciſa in igne crepitat. Quoties autem impares ſimul comparamus CASTANEIS CORYLOS ÆQVARE dicimur. Caſtanea ſiquidem maximis non cedit Arboribus; at Corylus denſos tantum inter frutices adnumeratur. Si verò fructuum attendatur in alendo bonitas, & hæc extrinſeco Caſtanearũ echino comparetur, illud apprimè quadrabit *Meliora ſemper*, ſeù MELIORA LATENT. Non tamen eſt quod, erinaceo dempto, non mereatur inter ornamenta menſæ cõnumerari Caſtanea. Quod vel ex ſequẽtibus ænigmaticis Iunij verſibus patet. (Ænig. 13.) *Eſt mihi dura caro, rugosâ veſte voluta*

Includor corij tegmine Phœnicei.
Exterius natura hirto muniuit echino,
Menſam orno, Panis dum vice ſoluo famem.

Qui tandem minores pro maioribus accipit Caſtaneis, prædictæ veritati contrarius dicitur prouerbialiter FAR VN MARONE, magnum ſcilicet erratum patrare. Sed vt clariſſimæ Hiſtoriarum Caſtaninarum ſcatebræ ab ænigmatum ſpecubus proſiliant curandum eſt. Prius tamen, quæ Fabuloſa de Caſtanea ſuggeruntur, in mediũ afferemus,

FA-

FABVLOSA.

PRæter Ouidium attexendis, & egregiè canendis Metamorphosibus non solus inter illustris Neotericos Poeta Balthassar Bonifacius Archidiaconus Taruisinus nobis & ante, & post obitum enixè dilectus præstitit, vt latè per huius operis cursum est obseruare, sed & Bonifacio nil minus nobis acceptus Laurentius Legatus Cremonensis, præclara cuius Musæ specimina Literarium hunc in Agrum conferre, eruditum operæ pretium existimamus. Ex elementis itaq; huius vocis *Castanea*, quæ quid *castum*, & *nouum* sonant, ad Pelium Thessaliæ Montē, & Casthanæam Oram ad ipsius radices sitam, referente Strabone, ac Melibœam Magnesiæ Ciuitatem Castaneis perquàm celebres alludens, nostram ad rem ingeniosè commentus est Neam Pelij, & Melibœæ filiam Dianæ Nympham fuisse, quæ cùm coætaneas omnes pulcritudine, & castitate antecelleret, multos in sui amorem traxit, quos cum seruandæ Virginitatis voto dimisisset, vel in ipso Ioue specie incomparabili flammas excitauit. Cum igitur hìc, vt Virgine potiretur nihil intentatum relinquere de more contenderet, euenit, vt Nympha cum Diana frequentatis in montibus venatum exiret. Cùmque Puella ceruum telo vulnerasset, illeque in fugam conuersus esset, fugientem Nea tanto itinere persecuta est, vt longè à Triuiæ phalange aberrans, in Amatoris casses incideret. Occasionem enim amplexus Iupiter, illi sub vnius ex comitibus forma apparuit, & frustrà reluctantem compressit. Sed audiamus quomodo hucusque rem describat Poeta.

Strabo l. 9. Geogr. in fine.

Laur. Lega. l. 1. Eleg. 8.

SEctatrix castæ Nea formosissima Diuæ
Nympha verecundo clara pudore fuit.
Pelion huic Genitor, Mater Melibœa vicissim
Gaudebant tantùm progenuisse decus.
Non hac Mænalijs agitans in Montibus apros
Fixerat errantes certior vlla feras.
Ante alias ideò Dictynnæ charior omnes
Hærebat lateri dulcior vna comes.
At quia, cum rara est, nequit intentata relinqui
Forma, sed est auidis solicitata procis.
Multi illam petiere; faces tamen illa maritas
Negligit æternæ Virginitatis amans.
Sed malè vota cadunt, vbi Nymphæ summa venustas
Non homines tantum, sed mouet vsque Deos.
Abstinet humanos Triuiæ reuerentia nixùs,
Sed cohibēre nequit, quæ Pater ipse parat.
Viderat hanc etenim, specieque allectus, in illam
Hæserat impuro Iupiter igne calens.
Virgo placet, Statorque potest, nec iurgia curat
Coniugis iratæ, si noua furta sciat,
Ergò cum Dolopum venantem in saltibus illam
Nouit, vbi vrgebat Delia prima Leas.
Inspexit cum Nympha petens in vulnera Ceruum
Infixit miseræ spicula certa feræ.
Saucius ille fugit, sequitur Nea, multaque currens
It procul à casto nescia Virgo choro.
Astitit huic subitò comitem mentitus amator,
Amplexu & reditum, quem parat illa, vetat.
Crimine se tandem prodit, frustràque gementem
Stuprat, & inde migrans victor ad astra redit.

Hæc sunt Sanctimoniæ signa eius, quem in Numen sibi cœca delegerat Antiquitas. Hinc quoq; patent pericula, quibus exponuntur Virgines, quæ procul à suis incautè feruntur. Ad illarum igitur exemplum quantum amissæ Virginitatis indoluerit Nea priusquam sibi manus consciuerit, audiamus ab eodem Legato narrationem suam in hæc subsequente.

Illa

Illa autem & ſiluam, ſeque ipſam exoſa, diemque,
Quo raptâ, dixit, Virginitate ferar?
Ah pia tu ſaltem me conde voragine tellus,
Ne me lux videat, puraque ſigna poli.
Mitia quid tantum mihi fulmina parcitis? at vos,
Quime compreſſit, comprimit vſque Tonans.
Fors vt cum libeat renouet mea probra, coactam
Semper & inceſtâ conditione premat.
Quàm ſatius fuerat non tam formoſa videri,
Quàm ſic laſciuo complacuiſſe Ioui.
Immò quàm ſatius ſi prorſus lucis in oras
Deformem ediderâs tu, Melibœa, parens.
Non tibi, non patri fierem modo maxima luctûs
Cauſa, Thoanteæ longè odioſa Deæ.
Intemerata forem, nec quem plus ſanguine feci,
Nunc pudor inuito pectore victus erat.
Sed ſi vim paſſum eſt corpus, mens candida manſit,
Corporis vt maculam prompta cruore luam.
Dixerat, & viridi iaculum de ceſpite ſumens,
Concita per medium pectoris egit ebur.
Concidit, & fundens animam de vulnere caſto,
Summa pudicitiæ ſanguine ſigna dedit.

Strabo l. 9. Geogr. lib. Laur. Lega. l. 1. Eleg. 8.

En quo impellebant, quos magis dilexerant commentitij illi Ethnicorum Dij. Nil poſtea mirum, ſi in Ligna, vt plurimum, conuertebant, quos transformare contigerat. His nimirum Poetæ indicabant ligneos eſſe, qui ſuperſtitioſis illis numinibus fidem adhibebant, quod & patebit ex Neæ in Caſtaneam Metachroſi, ſi canentem attendemus.

Vidit, & è cœlo generoſum Iupiter actum
Miratus, voluit pœnituiſſe ſtupri.
Sed quia non damnat, quæ quondam geſſerit, inquit:
Verè non iſtâ caſtior vlla fuit.
Non auſa ſimili claret mea Parrhaſis, & quot
Præter eam inuitæ concubuêre mihi.
Sed mortis, ſi cauſa tuæ ſum, Nympha, pudorem
Reſtituam, quantum vis mea tota poteſt.
Forſque ſatis reparabo tuæ diſpendia famæ,
Caſtam vbi poſteritas publicet eſſe Neam.
Dixit, & in vegetem transformans frigida Plantam
Membra, peregrinâ fronde virêre dedit.
Deque Animo, & Nymphæ deducens nomine nomen,
CASTA-NEA eſto, inquit, nam Nea caſta fuit.
Hinc tibi tutor ero, tuque vt Dodonidis Arbor
Iam poteris titulis ire ſuperba meis.
Sicque Διὸς Βαλανὸν *ſapiens te dixerit Hellas,*
GLANS etenim deinceps, ſeù IOVIS ARBOR eris.
Vtque erat illa ſuo rubefacta cruore, ruborem
Contraxit virgis Planta nouella ſuis.
Quin vt conciderat cor ſaucia mille doloris
Vulneribus, Fructus ſpicula mille gerit.
Et quia venando montes dilexerat, altis
Innaſci pariter montibus Arbor amat.
Et veluti ſpecie ſuperans pulcherrima Nymphas
Vſſit amatores, omniprocumque Iouem.
Vis eadem in fructu pariter manifeſta triumphat;
Eſus enim flammas Cypridos ille parit.
Vtque, licet corpus per vim temerando, pudicæ
Candorem mentis non violauit Amans.

Sic

A

Sic quoque Castaneis externo cortice tantum
Nigror inest, intus candida pulpa manet.

Quomodo autē Diana factum resciuerit, & quis Nymphæ genitoribus indicauerit, & quonam isti dolore perciti fuerint innotescet ex artificio, quo Pelium in montem sui nominis, & Melibœam in Ciuitatem illi conterminam cōmutatos Poeta describit, vt metachrosin absoluat. *Id Dryades Triuiæ, & gemino retulere parenti.*
Illa Neam laudans improbat vsque Patrem.
Pelion, vt nouit, riguit, factusque dolore
Saxeus, in Montem versus ad astra petit.
Mœsta nec absimili fato Melibœa perempta est.
Mutatam in Vicum nempe fuisse ferunt.
Vrbs modo Magnetum est, nomen Melibœa remansit,
Vtque Neam genuit, fert modo Castaneas.
Imò quod hæc Arbor penes hanc quàm plurima creuit,
CASTANEÆ est alij nomen ab inde loco.

B

Apenninigenis hæc dum Pastoribus Alcon
Ederet, arrisit turba miserta Neæ.

Quantò autem magis præ curiositate fabulam sapit historiola sequens, tantò aptius fabulosæ huic subiungetur narrationi.

HISTORICA.

FAbulam in vnum verificare, verumq; fingere liberiores inter, minusq; seueras consuetudines Hominū modò liceat. Refert doctiss. Raderus in Aulâ quondā Iulij II. Pon. Max. simiam fuisse, quæ miro quodam astu Castaneas tostas, calentibusque sub cineribus conditas abstulit. Ijs enim ad ignem remollitis vesci solebat egregiè, liberalem dominorū suorum gratiam sæpius experta. Accidit aliquando in Herorum suorum absentiâ, vt ferream perforatam patellam Castaneis vstulatis, & in digestionem sub prunulis plenam communi in foco relictam obseruaret. Edacis acta gulæ incitamento experiri cæpit num cōturbando focum Castaneas extrahere posset. Irritum porrò videns conatum, sibiq; dolorificum propter caloris excessum, exuri manus ex horrens muscipulam ibi suo malo fato fortè obdormiscētem arripuit, cōprehensamq; retinens amplexu complicato suprà Castanearum focū detulit. Anterioribus exinde illius pedibus bacillorum vice vtens, vehementissimos reluctantis vlulatus haud curans, quas voluit Castaneas semotis prunis eripuit, & animatâ forcipe miseri felis eduxit. A strepitu acciti proceres, callidumq; factū maximâ cum voluptate conspicati, rem socijs detulerunt, simiamq; prędictis frutibus copiosius donandam censuerunt.

In Comm. l. 14. ep. Martial. 178.

C

EPITHETA.

VArijs, ijsq; nonnunquam contrarijs vallatam Epithetis Castaneam, ob partium summè contradistinctarum affectiones obseruamus. Virgilius *mollem* cognominaiut, ob interiorem fructus corticem valdè lenem, & læuigatum, mollemque ad tactum, atq; attēta substantia eduli, quæ per elixationem fit mollissima, licet anteà nucis duritiem, sonitumq; præseferens NVCIS quoq; nomine, seu potius cognomine donari promeruisset. Quia verò sic elixatæ non multum à presso lacte videntur abhorrere, de vtrisq; eodem carmine cecinit Poeta. *Castaneæ MOLLES, & pressi copia lactis.* Quo respexit Italus ille Vates in simili canens materia.

D

Di MORBIDE Castagne, e latte, e cacio —Trarrem la fame, &c.

E contrà verò, echinorum respectu *hirsutæ* dicuntur à memorato Latinorum Homero, qui propterea spinosis illas associauit Iuniperis hoc spondaico.

Stant & Iuniperi, & Castaneæ HIRSVTÆ.

Sic & patrio idiomate Alamannus. *Sorgon più liete la Castagna HIRSVTA, &c.*

Hirtas similiter appellauit M. Tullius Berous cōciuis noster Bononiensis ex Iurisconsultissima domo eruditissimus, ex cuius descēdentibus nunc floret Martis, & Mineruę alumnus præclariss. Co. Hercules Augustinus multo mihi nomine colendus. Dicebat itaque vates ille.

Virg. Ecl. 1.
And. Lorus Ecl. 1.
Virg. Ecl. 8.
Alam. Colt. 1.
Rusticor. l. 9

Ca-

Caſtaneas HIRTAS, duro putamine clauſas.

Marinus. Alij *pungentem* dixere ſcribentes. *Di PVNGENTI Caſtagni hiſpidi Ricci.*
Rudem inſuper, & *Alpeſtrem* prædictus Alamannus Hetruſcè vocabat, canens.
De la ROZA Caſtagna il tempo arriua, &c.

Colt. 3. Et alibi *I più ſon quei, che da le hirſute braccia- De l'ALPESTRE Caſtagno il nido fanno.*
Sed & BALANITIDIS Epitheton à Plinio recipiamus. Glandis enim ad inſtar proprio è receptaculo Caſtanea proſilit. Nec ad ſimilitudinem Quercus eius Arborem dedecet eſſe Robuſtam, atq; *Nodoſam*, vnde Parthenopæa Syren Marinus cecinit.
Qual ROBVSTO Caſtagno, o Pino alpeſtre, &c.

Samp. 1. & 5. Alias *Il NODOSO Caſtagno -- Diſſerro de' ſuoi Ricci aſpri, e pungenti, &c.*
Hanc item Arborem Claudius Achillinus *Vmbroſam* nuncupauit.
Quì gl'OMBROSI Caſtagni --Sparſi sù le freſchiſſime pendici.

Rim. Idil. 3. Et hæc fuiſſe cauſa videtur, propter quã à Boccatio *Placida*, nec nõ *amabilis* ab Imperiali dicta ſit hæc Arbor. *A diſpogliar del ben veſtito frutto -- L'AMABILE Caſtagno, &c.*

Caſ. 4. Non præteribo tandem PHOENICEI, ſeu PVNICEI cognomen, quo donatus eſt huius Arboris fructus ab Italo Poeta Bracciolino ſub Italica voce *Tanè*.
La Caſtagna TANE' sù l'erme rupi. Ad Myſtica nunc, & ad Moralia.

Rocc. 10. 11

MYSTICA, MORALIA.

CAſtaneæ Fructus, qui corticea obducti ſunt veſte, tum Corporis, tum Animæ myſticè repræſentant operationes. Vt enim veſtes ab externis elementorũ iniurijs corpora tuentur, ita echinatus Caſtaneæ cortex ad incluſum fructũ ſe habet; vnde videtur anagogicè innuere quandam velut armaturam cõtrà detractionũ machinas, iuxtà illud *ſepi aures tuas ſpinis, & noli audire verba detrahentiũ.* Et ſic Honeſtas illa in animo conſeruatur, quam corpori veſtes conciliant. Veſtem item Pœnitentiæ ſpinoſus idem Caſtaneæ calix ſignificat. Sic & ingenuum exprimit habitum Verecundiæ, *qui non in auro, & margaritis, neq; in mollibus*, qualis mulierũ eſſe debet. Quin & Virtutis latius ſumptæ rudimentũ aliquod præfefert. Ipſa enim extrinſecus aſpera videtur, quæ tamen interius dulciſſima eſt, & maximè alens. Læuis è contrà Caſtaneæ pellis intrinſeca, bonæ Conſcientiæ teſtimonium deſignat, quod multiplicè confert delectationem ſpiritualem. Homines enim probi ſi exterius per ſpinoſũ pœnitẽtiæ habitũ affliguntur, interius quoq; per ſpirituales reficiuntur conſolationes. Hinc de ipſis Apoſtolus: *Teſtimonio fidei probati participes facti ſunt repromiſſionum.* Quin & ſi ſpinoſam Thecam eandem Caſtaneæ iterũ intueamur, pellemq; illius, quæ obſcurũ tendit ad colorem; Temperamentũ calidũ, & ſiccũ, dulcedinemq; medullæ cãdidę, præſertim coctæ; quid in illa Theca echinata, niſi Religionẽ recognoſcemus, quæ ſub paupertatis, & obedientiæ ſpinis, ſubq; ſtimulis carnis refractis iuſtiſſima dulcedine pollet? Sic & in cortice illo atri coloris Humilitatem exaltabimus, cui candor mentis caſtæ, feruenſq; Charitas in temperie calida; in ſiccitate abſtinentia, inq; dulcedine Benignitas non deeſt. Accidit & huic fructui, vt dum in igne poſitus rareſit, & dilatatur, corticem inopinato diſrumpat cum violentia quadam ſtrepitum edẽte, niſi parum incidatur. Sic in tribulationis igne poſitus Homo, niſi Amore erga Deum cor ſaucium habeat, & ipſe per ſpem, & deſiderium æternorum mente parumper dilatetur, impatiens euadit, perq; murmurationem frangitur, & deſperationem. Eodem prorſus pacto qui ſine Dei timore, Carnalitatis igni expoſitus eſt, fræna pudoris diſrumpit, & indigniora ſemper patrat facinora. Rationi propterea, non ſenſui morem gerere quiſquis addiſcat, ſibiq; ducem, & magiſtrum præfigat hunc Caſtanearũ Fructum Sapientiæ, Pietatis, Iuſtitiæ, & Continentiæ typum. Et hic Libri primi Dendrologiæ caſtus non modo finis eſto, ſed omninò felix, Auſpice Pace, quæ illo ferè temporis momẽto ſecundi menſis Anni CIↃ. IↃ. C. LXIV. quo calamũ paulisper quieſcere iuſſi, vt ad ſecundum liberius euolaret librum, exoptatiſſimam ſui famam extendit, noſq; motibus bellicis, metuq; omni feliciſſimè liberauit. In hunc igitur exultationis, & lætitiæ ſenſum effuſo mihi liceat meos ſic alloqui, & animare labores.

Marginal notes: λοπος. & cortex. λῶπος. εος. tenue veſtimentum. — Eccl. 28. — D. Matth. c. 11. — D. Paul. 1. Tim. 2. — 2. Cor. 1. — Ad Heb. 11.

Macte Liber felix, i nunc per compita Pacis,
Et tua iam poterit tollere fama famem;
Nam ſi cui dulcis ſitietur Gloria poſthac,
Sacram Cura ſequens explet abundè ſitim.

LIBRI PRIMI DENDROLOGIÆ FINIS.

VLYSSIS
ALDROVANDI
DENDROLOGIÆ
SECVNDVS
LIBER.
SEV
POMARIVM.

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRITII BONONIENSIS

DENDROLOGIÆ

LIBER SECVNDVS

POMARIVM.

DE POMIS IN GENERE

Introductio.

OBSCVRIS, asperisque Syluis modò egressi amœniores captamus Vmbras, suauiores libamus Fructus Rorantia Pomorum Pocula siticulosis Glandibus opportunè succurrunt; Optimorum Malorum Pulpas Lacteolas, nitidas ceù Papillas Ingeniorum exugant Ora, quibus durioribus Literariè datum est fatigari à cibis. Illæ profectò tenellę tenuibus humiliter tumentes pelliculis coloratæ suos Auro sollicitos superbis relinquunt metus.

--- Sollicito bibant *Auro superbi.*

Seneca in Hippolyto. Id. in Troade.

Pomosam apud Frugalitatem Regio secus Riuum Exemplo cœnaturi immortalia ab ipsâ, innocentissima, & æquè pretiosa Virtutum referemus Dona. Lectissimæ huic Matronæ lætanter litantes dulces, honoratos cum Cratete Philosopho, & alijs concinamus in hunc sensum hymnos *Saluè Domina innocentibus Viris charissima Frugalitas, inclytæ filia Temperantiæ, Sapientium, & Optimorum Consiliorum Magistra.* Hic triumphat ΑΦΟΒΙΑ, vbì *Nec leues somnos Timor, aut Cupido*
Sordidus aufert.

Ammianus l. 21. de Cyro Rege. D. August. de Vit. Beat. Euripides ap. Stob. Horat. 2. od. 16.

Admirabiles inter Pomorum formas viuificus resudabit Humor, qui sensus omnes recreare valens curioso politiorum Doctrinarum Sectatori copiosas propinare studebit Eruditiones.

Quicquid odoriferâ dependet ab Arbore Fructus,
Natiuo hybleas vincit odore Rosas.
Quicquid Cecropiæ clarum genuere sorores,
Hæc habet, & quicquid docta Minerua tulit.
Arboris est suauis Fructus, sunt dulcia POMA,
Dulcior est inquam Nectare, & Ambrosiâ.
Ambrosium Germen cunctorum Gloria florum
Pæstanis floret luxuriosa Rosis.
Quamuis sudifico Boreâ pellatur, & Austro,
Non oneri cedit, cum sit onusta, graui.

Epigr. ad Scholia Io. Arborei in Porphyr.

Fortior in Ventos surgit, grauibusque resistit
Ponderibus, nullo victa labore manet.

Circulares eædem Pomorum species Perpetuitatis Imaginem quandam nobis referunt, vt egregius ille Pythagoricus Ocellus innuit his verbis: *Figuræ enim species circulus, hic verò vndequaq; æqualis, & similis, ideóq; principio, ac fine destitutus.* Inter Pocula, Cœlestia potius, quam Lesbia nobis est philosophandum in hoc Libro, vbi Arborea, idest excelsa Sobrietas nos clarissimè docet, quod *Gurgite puro Vita redit.* Hîc opsonia naturæ amicissima parantur, quæ moderationis iustissimas intrà Leges Paradisum inamissibilium voluptatum verè constituunt. Ad splendidissima hæc, & minimè dispendiosa Conuiuia candida nos inuitat, & saluberrima Hilaritas, quæ nobili hac vti videtur Prosopopœiâ.

Ocellus Lucanus de Nat. Vniu. versione paraphrasi, & cõment. illustratus à præclarissimo viro Carolo Emmanuele Vizzanio Bonon.

Plutarch. inter Pocula philos.

Huc, huc Carpophagi celeres diuertite gressus,
Huc auido ad mensas ore venite meas.
Eccè venit plenis Calathis iam candida Nais,
Fert Pyra, fert Vuas, Persica, Poma, Nuces.

Humanissimi vos rogo, & obtestor Lectores, Syluicolas non tanquam Faunos, sed vtì Φωτας Viros scilicet Claros, Illustres, atq; Gloriosos, vt Domestico huic assidere libenter velitis Ruri, sicq; singulariter à me patiamini compellari.

Lucan. l. 4.

Faunus amat syluas, Hortos Pomona virentes,
Sunt comites Dryades, Flora, Diana, Pales.
Quæ tot Dij, Diuæque colunt, cole iugera mecum
Consita felici, Lector amice, manu.
Poma, Nucesque legens, & Baccas Arbore multâ:
Forte feres pleno plena canistra sinu.

Io. Vrsin. Eleg. 14. Edi. Vien. 1541. cui titulus Fructus. *& Eleg. 13. Edit. Alexãdr. 1549*

Pomiferarum Arborum Inscriptio Secundum hunc secundis Doctiorum Virorum Zephyris afflantibus Librum coronare flagitabat. Philosophum illa, etiamsi Poesim sapiat, non dedecet, quum ad Poetas, ipso nec reclamante Lyceo quoq; seueriore, sæpè diuertat ipse Philosophus, quemadmodum Physicus Lucretius, Aratus Matheseos cultor eximius, Pythagoras Ethicus, Theognis, Hesiodus, Phocylides; necnon Historici Homerus, Virgilius, Lucanus, & alij quamplurimi demonstrant. Cuius census Vates atq; Poetas immunitatibus, & priuilegijs non vulgaribus dignissimos iudicarunt Augustissimi Imperatores. Sed antequam particulariter degustentur Poma, quæ huiusmodi Legitima, immo Elogialis Satyra, hoc est Lanx pluribus Fructuum generibus referta ostendit Pomarij Antepagmenta, seù mauis vniuersalium Eruditionum Apparatus mentis oculis lustrentur, vbi sequens Rubricarum genericarum Tractatus pro Ambulacris atq; Quincuncialibus Plantarijs nostrum Pomarium integrantibus subseruiet.

Ex Nicol. Reusner. in Pom. Poet. pag. 10.

In Cod. Tit. 52. de Prof. Gabr. Symeon in Apol. contrà Calumniator.

Salust. in Iug. Quest. Plautin. l. 2 Marcellin. l. 16.

SATYRA LANX

Glossa in Proem. ff. vide num. Dom. Imp.

Fructuosa Saturitas

Vtile si mixtum est dulci, tibi copia prodest:
Optima sic, frugi ni saturere, nocent.

G E-

A

GENERALIS POMORVM Significatio Nominis, Eiusque Causa.

Poma Græcè ὀπώρα, succosi scilicet Fructus molli putamine, cuticulari veluti operimento tecti, humidam intus continentes carnem cum sementiferis granis, vel acinosis, vel etiam osseis secundi huiusce Libri Dendrologiæ subiectum sunto: quorum succulentiores, *Potomia* dici promerentur, vberem propter potum, quem præbent, nutritioni quoq; conducentem; nullus tamen huiuscemodi Fructuum ratione sui contenti humiditates Vuarum perfectissimas, spirituosasq; potest æquare, cum hæ super omnes alias in Venis Hominum augeant sanguinem, vitæq; conferant, dummodò tamen in Ligno Vitis sint probè digestæ, eædemquè proprijssimè Vinum dicuntur, nam cæterorum fructuum interni liquores non *Vinum*, sed *Sidra* dici propriè possunt ex causa Punici Pomigranorum, quæ σίδια vocantur. Pomi vocabulo Spigelius Vir alioquin eruditissimus omnes fructus rotundiores, tam magnæ, quàm paruæ molis laxiori quidem, & communiori significatione accepit, in quâ Nuces quoque contineri possunt, & propter hoc Nuces Pineæ dictæ fuere Poma Cybeles à Martiali.

Ruell. l. 1. de Nat. St. c. 11.
Dorsten. in Botanico.
Varro l. 1. de Re Rust. c. 34.
Isid. Etym. l. 20.
B
In L. 9. ff. de trit. vin. & Ol. leg.
Callimac. in Pall.
Lib. 13. Epigr. 25.

Poma sumus Cybeles, procul hinc absiste viator,
Nè cadat in miserum nostra ruina caput.

Poma itidem secundum nonnullos dicta fuere quasi *Opima*, quià opum multarum sunt materies, vel causa, iuxtà Lucretianum illud carmen.

Papias Vocabulista.
Lucret. l. 5. de nat. r.

Quod, si quis verâ vitam ratione gubernat,
Diuitiæ grandes homini sunt viuere parcè, &c.

Quem sensum clarius expressit Lyricus.

Li. 1. ep. 13.

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si rectè frueris, non est vt copia maior
Ab Ioue donari possit tibi, &c.

C

Ob hanc eandem rationem cum Ouibus in nomine *Mali* cõmunicant Poma; tam enim Poma, quàm Oues Græcè μῆλα *Mila* secundum Seruium, atq; Varronem, & fortasse à μελῶ, seù μέλομαι dicuntur, quod inter cætera significat *Curo*, eò quià μῆλα, & præcipuè si lato modo sumantur, quemlibet Fructum denotant, quia maximæ semper curæ credi potest hominibus fuisse, quandoquidem ex facilibus eiusdem prouentibus innocenter ditescere datum sit, absq; eo quod tragici timeantur fines, ad quos aureo, & argenteo durissimo tramite plerunq; peruenitur. Hinc Aurea solum causaliter *Mala* Hesperidum, tam religiosè custodiebantur, quorum raptor Hercules ab iisdem Μήλων fuit appellatus, vt Hesychio placet; Ex quo antiqui Melitenses Atticæ Populi sacra *Pomis* eidem Herculi factitabant. *Malum* itaque Fructus latinè etiam *Melum*, & *Melo* Italicè, μῆλον, & μῆλα Græcè, vt illorum Arbor *Malus* nobis, Μηλὶς μηλίδος, sed vsitatius Μηλέα dicitur Græcis, quarè Volaterranus Raphael easdem Pomorum Arbores *Maliferas* appellabat, quarum Plantatio proprijssimè dicta *Plantaria* efficit, *Pomaria*, locaq; deliciosa Paradisi nomine nuncupata, & propterea *Malis* ipsis, seù *Pomis* conuenit vox Chaldea *Pardes*, quâ exprimunt isti Hortum Domesticum, vt & *Pomorum* pediculi πέλματα dicti sunt, quasi pedum plantæ suis pulcherrimè insistentes natalibus locis. *Poma* præterea primum fuisse conuiuium hominum, voces primæuæ linguæ, quam Adamicam aliqui vocant, *Mal*, siuè *Mael* ostendunt, quæ vox quando est Verbum notat *in minutissimas partes comminuo*; vt fit dum quid molitur, vndè vox latina *Mola*, & verbum *Molo Molis*; quarum vocum *Mal*, & *Mael* contrariæ *Lam*, & *Leam* significant *diligenter caueo, nè res quæpiam lædatur*; Et sic ostenditur ex indè Conuiuium primorum nostrorum Parentum, qui non solum non cauerunt nè Deus læderetur in illo, sed semetipsos, & totam cum seipsis posteritatem læserunt, vndè meritò Conuiuium in prima lingua dictum est *Mal*, idest *incautum*, & *negligens*. O quantum in rebus omnibus præstat, præcipiti posthabito consilio, à quò malum maximum, & irreparabile solet procedere, multo antè rectè cogitare quid sit agendum! Generibus ergò, & differentijs Pomorum noscendis sese accommodare opportunum videtur, atq; perutile, ad hoc vt optima sub-

Volaterr. Vrbanar. l. 26. pag. 312.
D
Ant. Ricc. cõm. Symb. l. 2.
Ex Goropio in Vertum.
Homerus Iliade.

ſtantialiter eligere ſciamus, nè ab apparentibus ſpecioſitatibus mala peſſima tegentibus E decipiamur. Sed iam Genera eadem, Differentiasq; Autumnalium Deliciarum ordinatè deguſtemus, nam, vt cum Eminentiſſimo, quinimò Sanctiſſimo Vate loquar.

Vrbanus VIII. P.O.M.

---- Oritur ſeries, & temporis ordo
Pomifer Autumnus, &c.

GENVS, DIFFERENTIÆ.

QVI dicit Poma in magis propria ſignificatione generica, ipſe Fructus Arborum Hortenſes pulcherrimos, ſuauiſſimos, & eſui facillimo paratiſſimos accipit; Nam Pomus Arbor propriè dicta, etiamſi diuidatur in Syluestrem, & Hortenſem in prima ſignificatione, non ideò, quæ hortenſis non eſt, per illam ſylueſtreitatem dicetur ſimpliciter ſylueſtris, ſed tantùm reſpectiuè. Illud enim eſſe ſylueſtre Pomorum, nil aliud eſt, quàm eſſe minùs hortenſe: tùm quia nulla ſunt poma F ita aſpera, ita fera, quæ cicurari quodammodò non aueant, atque ad hortenſem, hoc eſt Paradiſiacam naturam prorſus recipiendam apta nata ſemper non cognoſcantur: tùm etiam quia ſylueſtria poma, quæ Theocritus vocauit ὀρειμαλίδα, licet ſaporem quandoque aſperum, & ſtrangulatorium, tanquam peculiare aliquod improbitatis, & acerbitatis conuitium (vt aiebat Plinius) præſeferant, ſemperque ſpinoſæ ſint illorum Arbores, media tamen inſitione, culturaque ſpinas lubentiſſimè demittunt, ſuauitatemque, & lenitatem, aliaſque paruo negotio probas qualitates acquirunt, nobilitatemque generis antiquiſſimam reaſſumunt, milleque modis admirationem aucupari poſſunt in multiplicatione differentiarum innumera, iuxta Cloatium. Vtcunque tamen, Poma vel domeſtica, vel ſylueſtria ſubdiuiſionem ſubalternorum plurium generum patiuntur, nam, vel ſunt acinifera, vt mala, pyra, ficus, limonia, aurantia, cotonea, granata, vua, morus, arbutus, ſorbus; vel oſſifica, ideſt ſementem oſſeo tegmine vallatam habentia, vt meſpila, perſica poma, armeniaca, pruna, ceraſa, &c. iſtæque ſpecificæ differentiæ in tres claſſes diſtributæ, in ſpecies ſpecialiores eſſentialiter diſcriminatæ ſuas ſub ſe habebunt ſpecies differentes vlterius accidentaliter, dum in vna ratione magis eſ- G ſentiali conueniunt, variantq; reſpectu vnius accidentis coloris, figuræ, ſaporis, magnitudinis inter ſe, non autem à ſuo genere acinifero, verbi gratia, oſſificoque.

Carol. Stephan. lib. 3. Agricult. cap. 34.
Plin. lib. 5. cap. 14.
Cloat. ap. Ruell. lib. 1 de nat. ſtir. cap. 96.

Pomorum itaquè genus à glandibus differt, à baccis, & à nucibus per ea, quæ iam dicta ſunt minimè competentia cæteris fructuum generibus, quorum pomorum eſſentialior differentia eſt ipſa humoroſitas vinoſa, ex qua coalita eſt eorum caro, & in quam reſolui poteſt, habentq; inſuper poma peculiarem quandam ſpecioſitatem, & amœnitatem, qua non gaudent alijs fructus. Pomorum etenim Arbores plures in vno, eodemq; conſitæ loco Hortum conſtituunt, hoc eſt Paradiſum, cum Pomarium, & Hortus, vnum, & idem eſſe cenſeantur, ſecundum Latinos non ſolùm, ſed apud Græcos quoquè, dum κῆπυς à fructiferis Arboribus nominauerunt Hortos, qui cuſtodiri, & claudi religioſiſſimè ſemper promeruere, quemadmodum Atlas ſtuduit.

Palladius Rutilius

---- Solidis Pomaria clauſerat Atlas
---- Montibus.

Ou. in met.

Et Hortum Eden Omnipotens rerum omnium Creator Deus nonne Cherubico cuſtodiendum tradidit ignito gladio? In hortis licet ſudore vultus excolendis, vires reſi- H cere melius, quam alibi datur, & procul ab auaritia aurum innocentiſſimè acquirere, vbi

Geneſis.

Et dulces ceraſos, atq; autumnalia poma
Cernis, & æſtiuo mora rubere die.

Ouid.

Eiuſdem prolectibilis hortorum ſpecioſitatis ergò factum fuit antiquitus, vt illos excolere, & frequentare non dedignarentur primores omnium Gymnoſophiſtæ. Ea quoque de re Academus ille Græcorum celeberrimus ſuburbanum ſuum Hortum Athenis ſtudioſis conſecrauit, à quo omnis ſtudioſæ profeſſionis locus Academia fuit dictus. In eodem Horto Plato Ariſtonis filius, & Ariſtotelis præceptor docuit, ibiquè idem Plato Socratem magiſtrum de pulchro diſcurrentem in ſuis philoſophicis ſpeculationibus introduxit. Eadem cauſa mouit Democritum ad habitandum, & philoſophandum propè Hortos Abderites, quod & Philo Iudæus Philoſophus Pythagoricus præſtitit. Sic

Al. ab Al. D.G.l.4.c.1

& Se-

A & Seneca sumptuosissimos sibi fabrefecit Hortos, de quibus Iuuenalis

--- Et magnos Senecæ prædiuitis hortos --- Clausit.

Sed vt illuc regrediamur, vndè præcipua hortorum gloria, poma scilicet nos digredi requisierunt, dicimus quod ignotas Pomorum apud Indos differentias, quas plurimas, & admirabilissimas esse coniectamur, innuere solùm liceat, & cum Plinio, vel nominis vmbram sectari, vel innominatarum aliquam earum partem à longè prospicere, vt est Arbor Pala tricubitalium foliorum, Pomo præcellentis suauitatis *Ariene* dicto, quo Sapientes Indorum viuunt. Arbor itidem dulcissimo Pomo, interaneis infesto, atquè ab Alexandro Magno suis militibus interdicto. Ligni tamen cuiusdam portionem, sub nomine *Pale della Tada* in Cimeliarchio Aldrouandæo, quę coloris est carnei ad quandam Pyri, vel Mali nostratis similitudinem est videre, vndè Pomorum innominatorum innumera congeries vnico sub ignotæ differentiæ claudi posse discrimine dici posset. Non parum tamen conferent ad exactam Pomorum in suis substantijs differentialibus cognitionem nomina eorundem cum suis deductionibus omnibus, & applicationibus considerata in Æquiuocis, Denominatis, Epithetis, &c. Notamina hæc, B seù Nomenclationes hæ magnam partem ipsius quod quid est importabunt, sicq; nomina ipsa bonitatem redolentia diuitias superare quodammodò valebunt.

l. 12. c. 16.

Prou. 22.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

OVes, & Mala, seù Poma in græco nomine æquiuocant, cum vtraque communi voce Μῆλα nuncupentur, quo vocabulo & Seruius, & Varro vsi sunt, & ità quoq; sensit (vt trademus infrà in historiâ malorum in suo proprio genere) Palæphatus græcus scriptor in idioma latinum accuratissimè redactus à Philippo Phasianino Bononiensi. Μῆλον etiam à Græcis præter pomum exponi solet ἔρως, id est Amor, eò quià malum sit Veneri sacrum, vndè μῆλον significat etiam tropologicè Venereas illecebras, seù ad rem Veneream incitamentum. Hinc secus ac Latini fabulam de Polyphæmo, & Galatea memorans Theocritus inquit de Nympha

In opusc. de non creded. fab. narrat.

Idylio 6.

C *En tua coniectis attingit ouilia Pomis*
Difficilem Galatea vocans Polyphæme in amore.

Præter hæc etiam oculi procidentiam inueteratam, atque adeò auctam, vt palpebras excedat μῆλον indicat, sic dictam, quod tunc oculus protuberet, vt malum exertum. Ipsa quoque *Poma* non carent æquiuocatione, si *Potio*, quæ græcis τὸ πῶμα dicitur latinè scriberetur à πίνω *poto, bibo*, quemadmodum & à *poto*, quasi *potoma* eademmet Poma dicuntur. Nec aliter etiam fieret, si Attica lingua latio communicaret, (vt tot alias) vocem τὸ πῶμα, scilicet operimentum, dubietatem includere potest. Nam vox ista substantiuè accepta, si mascula enunciatione proferatur Arborem quidem, sed nauticam inferet Virgilio canente

Æn. l. 5.

Ingentiq; manu Malum de Naue Seresti --- Erigit

Si verò fœmineo trutinanda sit in sensu, nota sit Arboris Pomorum productione superbientis, vt in carmine Palladij

de insit.

Et sociam mutat Malus amica Pyrum.

D At vbi neutralitatem hoc verbum profitebitur, Arboris eiusdem Pomiferæ delectamentum indigitabit.

Virg. 3. Egl.

Malo me Galatea petit lasciua Puella.

Sin autem *Malam*, quæ Metaphoricè pariter græcis est μῆλα dicemus, partem illam humanæ faciei oculum inter & nasum, ac os eminentem, Genam quoquè voce synonima nuncupatam comperiemus, sic appellari propter rotundam mali speciem, quam præsefert *--- Duro crepitant sub vulnere Malæ.*

Virg. Æn. l. 5.

Quin & μῆλα, seù *Mala* de mammis etiam puellarum translatè dicuntur, vtpotè teretibus adinstar Mali, quo nomine vsus est Pollux significans carnes quasdam rubras, & teretes sub tonsillis. Nec me præterit μῆλα quoq; dicta fuisse labra, vndè verbum Διαμηλάιτειν, hoc est labra mouere processit. Nec rarò malumus à *Malo*, quod bono semper contrariatur mala nusquam felicia indigitari quià

L. 2.

Nemo malus felix.

Iuuen. sat. 4

Vndè & *Pomarij* lexis haud quaquam inambiguâ ratione cenſetur. interdum enim cognomentum efficitur ipſius Herculis, eò quià famigeratiſſima Heſperidum mala ſurripuerit, & nonnunquam locum pomiferis conſitum Arboribus, quod *Pometum* ex Palladio dictum eſt ſignificat, vt hic

Prop. l. 3. elog. el. 2.

Nec mea Phæacas æquant Pomariæ ſyluas.

In quo ſenſu Sicilia Inſula, & quandoque etiam Italia tota à M. Varrone ab Arborum fructiferarum copiâ *Pomarium* appellatæ fuere. Interdum etiam innuuntur loca, in quibus aſſeruantur fructus, vulgò *Diſpenſe di frutti*, ex Plinio ſcribente: *In vniuerſum verò de Pomis ſeruandis præcipietur Pomaria in loco frigido, & ſicco contabulari, ſeptentrionalibus feneſtris ſereno die patere.* Identidem quoquè per allatum *Pomarij* nomen fructuum venditor græcè ὀπωροπώλης, & italicè *fruttarolo* innoteſcit; ſic Horatius

L. 15. c. 16.

Lib. 2. ſerm ſat. 3.

Edicit Piſcator, vti Pomarius auceps.

Pomarium item ex Abrahamo Ortelio Vicus non ignobilis eſt apud Cremonenſes, qui vulgò *Pomera* dicitur à quantitate, & qualitate mirabili fructuum eiuſcemodi prouenientium in illius territorio. *Pomorum* inſuper Inſula ex Solino vna eſt Orcadum præcipua cum vrbe eiuſdem nominis vulgò Kerckhvval, in quâ Epiſcopus Orcadum reſidet, ad Scotiam pertinens. Apud nos quoque Bononienſes floruit Alexander, quià Pomis *Pomelli* cognomen deduxit. Rempublicam librorum auxit, *addita Methodo ſylogiſtica vnà cum tractatu de ratione probandi conſequentias*. Venetijs 1572. in 4. ap. Chriſtoph. Zanettum. Sic & *Pomiferi* nomen quibuſcumq; Pomaferentibus competere poteſt. De Arboribus tamen primò propriè, & principaliter hoc dici ſolet. Demùm de Seruo, verbi cauſa, de Anni tēpore, de Locis, & alijs huiuſce cenſus, vt Hortus *Pomifer*; Arbor *Pomifera*; Autumnus; aut Famulus *Pomifer*, & alia permulta; &c. Quemadmodum Phaliſcos Volſcorum Populos à Pomorum abundantiâ *Pomiferos* vocat Ouidius, vbì habet;

In Theatro &c.

Quum mihi pomiferis coniux foret orta Phaliſcis.

Sicut & Anio Amnis Tyburi vicinus Pomis vberrimus *Pomifer* itidem à Propertio fuit appellatus

3. Eleg.

Ramoſis Anio, quâ Pomifer incubat Aruis.

Eâdem *Pomiferi*, ſed Græco, ſcilicet *Melaphori*, voce in nomē antonomaſticè commigrante apud Perſas, indigitabantur ſpeculatores, & ſatellites Thoraces ferentes, in quibus Malorū eſſent expreſsæ effigies. Addimus ex Æliano *Melinis* veſtibus, ideſt quæ colore Malorum flores referrent etiam vſos, & illorum mille ſelecti Regis cuſtodiæ præfici ſolitos. Hoc & quampluribus alijs poſſet coaptari pomoſiſſimis Regionibus *Pomiferi* cognomentum, quales ſunt Inſulæ Fortunatæ, & Phæacia ſimiliter Inſula, hodie *Corcyra*, ſeù *Corfu* nobilis Homerico carmine, & Rege Alcinoo, nunc Venetæ ditionis. De iiſdem Pomarijs ideò iure perquam optimo canebat Statius

Lib. 1. var. Hiſt. c. 13.

1. Syln. 3.

Quid bifera Alcinoi laudem Pomaria? voſquè,
Qui nunquam vacui prodiſtis in Æthera Rami?

Eandem pariter habet originem *Pomicolor*, vt cum Theocritus canebat.

In princ. Eidyl. 33.

Inoquè, Autonoequè, ſororq; duabus Agaue
Pomicolor, tres in montem de more ferebant
Pampineos viridi Thyrſos velante Corymbo,
Tum folia è denſâ carpentes aſpera Quercu.

Et eſt proculdubio color ille, quem eodem ſeruato nomine nos Itali vocamus *color di Mela*. *Pomoſus* amplius eſt qui Pomis ornatus, auctus, aut ditatus incedit, vndè *Pomoſa* cognominatur corona à Propertio propter Poma, quæ ex illâ pendebant.

3. Eleg.

Inſitor hic ſoluit Pomoſâ vota coronâ;

Quo cognomine inſignitum fuit ab Antiquis ſertum Vertumni. Præter hæc *Pomoſum* quoque vocatum à Columellâ Tyburinum oppidum quoddam propè Romam à multitudine Pomorum ibi naſcentium, dum dixit

Et Turris lacus, & Pomoſi Tyburis Arua.

Inter illa verò, quæ denominantur à Pomis ſuperſtitioſa Numina Veterum primò *Pomonam* habemus Pomiferarum Arborum creditam Præſidem, à Vertumno adamatam, quemadmodum Poetæ fabulati ſunt

Ouid. l. 14. metam. fab. 16.

Rege ſub hoc Pomona fuit, quâ nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit ſolertius hortos.
Nec fuit Arborei ſtudioſior altera fætus.

A ma-

A A malis quoquè denominationem sumpsisse visus est Apollo, dum *Miliates* cognominatus fuit, antequam Laurum sibi ascisceret, tunc enim malis coronabatur, quemadmodum,& eodem pacto *Malina* insigniri Corona Victores in certaminibus idem voluit, idcircò penes Pausaniã legimus Apollini Μηλίατη statuam erectã fuisse, & hanc magis à malo, qua gauderet, quam ob Pastoralem vitam à seipso per aliquot annos apud Admetum ductam; quicquid dixerint qui laurum Delphicam tantæ magnitudinis baccas habuisse asseuerarunt, vt eius fructus *Pomi* nomina promererentur. Ab eisdem malis vlterius *Melanyon* cum *y* dictus est Hippomenes à μῆλον, & ἀνύω perficio, eò quià Pomis certamen vulgatissimum cum Atalanta confecerit, seù etiam *Melanion* cum Iota à μῆλον pariter, & verbo ἀνίημι nempè Iacio, quasi mala è manu emittens. A colore Malini floris, & Gemma quædam μελίτης nuncupatur, vndè Plinius sic ait *Melites mali coloris, &c.* Ad Philomeli quoq; nomen componendum concurrit *Mali* verbalitas quo nomine merentur innui qui vel auidè mala comedunt, vel alia quapiam de causa feruentius diligunt. Vnde factum esse crederem quod Luscinijs *Philomelarum* nomen inditum sit,

L.37.c.11.

B nedum quod *Melos ament* vndè suauissimè concinunt, nec tantùm quod sic vocaretur altera filiarum Pandionis Athenarum Regis in Lusciniam posteà, Ouidio fabulante, commutata, cum nulla vera nominis etymologia proueniat, sed propterea quæ dicturi sumus, nisi imaginari vellemus non quod, vt lugens canat, vel quod canat ante lucem, sed quià miros lusus init in cantu. Luscinijs connaturalis est ipsa dissensio maxima cum viperis, ideoq; ad effugiendas illarum insidias, quas summoperè pertimescunt inhabitanda senticosa requirunt, ad quæ serpentibus propter spinarum aculeos non facilis est accessus. Sed cum inter hæc syluestris Malus vna veris tempore, tum propter floris pulchritudinem, tum propter suauissimam eiusdem fragrantiam nihil sensibus inuium relinquentis, & venustate placet, & propter spinarum licèt non omnimodè horrentium, tamen pungentium custodiam conspicua sit, & propterea philomelis dilecta, quis negabit exindè nomen non accepisse genus auium huiusmodi? sed quid extrà nomen perquiro, quod vel in ipso nomine manifestum patet? dum non aliundè, quàm ex φιλεῖν, & μῆλα, ex amando scilicet, & malis Philomelæ dictio integratur, quandoquidem penultima longa semper enunciatur, secus si *melos*, idest concentus hoc dictum compo-

Aldr. Ornithol. Tom. 2 lib. 18. cap. 2. sub. tit. de symp. & antipath. Lusciniæ.

C neret, quod sæpius, imò natura sua primam breuem habet, ob μέλος rarius, nec quadam sine licentia longam; vt cum Persius illo Scazonte dixit

Cantare credas Pegaseium melos.

Alia pleraquè Locorum, & Virorum propria à Malis & Græcè, & Latinè denominationem habuisse videntur. *Melos* enim vocem, si consideremus non vt cantus suauitatem significat, nam in hoc sensu, cum ὁ μέλος scribitur, vndè non à malis deriuat, sed vt Insulam quandam Cretæ adiacentem, vnamq; Sporadum, seù mauis Cycladum in illaquè nominis eiusdem Vrbem, cum Strabo scripserit *Melos* μῆλος *Insula inter Cretam Peloponnesumq́, interuallo æquali sita est*, &c. Eandem à Malis proprij nominis originem traxisse, comperiemus. Ex illâ, & consequenter ex malis Diagoras *Melius*, seù *Meliensis*, quem proscriptum fuisse tradit Meursius, & similiter *Melia*, vel *Melias*, aut *Melis*, seù *Melina* terra coloris cineritij, vt Eretria, quam, vt testatum reliquit Ælianus, conterebant ad pingendum Zeuxidis pueruli. Sunt & in Thessalia Populi quidam, qui μηλιεῖς dicuntur. Vicus Acarnaniæ quoque eodem nomine nuncupatur, vndè *Melicus*, vel *Malicus* doricè dictus est. Hinc etiam *Melicus*, *Meliacus*, & regio *Melis* à Ste-

L.2.c.2.& 23.Var.hist. Diosc.l.5.c. 180. Theophrast. l de lapid. Plut. de dist. Am. ab Adul. Ant. lib. Metam.22.

D phano posita formantur. *Melos* item μῆλος fuit oppidum in finibus Hispaniæ, contiguum *Melariæ* μηλαρία alteri similiter oppido à Malis, quoquè appellato. Illuc enim ex Lybiâ fertur Alcides aurea contulisse mala. Μῆλος item *Melus* Mantûs filius, à quo *Melois* Lesbi locus appellitatus videtur. Addatur & nomen Nymphæ *Malidos* apud Theocritum memoratæ, dum Græcè scripsit latina hæc carmina.

At Nymphæ mediâ quæsiti fontis in vndâ
Saltantes duxere choros, Nimphæ irrequietæ,
Agricolisquè graues diuæ, semperquè molestæ
Eunice, MALISquè, & veris amica Nychia.

Eidyll. 13.

Ità & *Melanthius*, quem de Festis Eleusinijs scripsisse tradit Athenæus, hinc dictus fuisse dicendus est, quasi flos Mali, ex *Milo* Malo, & *Antho* scilicet Flore. Sed pergamus ad ea, quæ magis rei congruunt adscriptitia nomina Pomorum, hoc est Epitheta.

Athen. l. 3.

EPI-

EPITHETA.

Mala in genere *rotunda* dicuntur, quoniam Sphæricitatem omnia affectare videntur, quamuis aliqua in oblongiorem formam, alia in compressiorem tendant, quod non impedit, quin *turgida* semper appellari queant, vt Palladius *Et succo pascit turgida poma suo.*

De insit.

Lenia verò duplici de causâ dici possunt, tum scilicet quia vbi maturitatem assecuta sunt, saporem lenem habent, ideòquè mitia, quatenus

Virg. Ecl. 1. *Fronde super viridi sunt nobis mitia poma.*

Tum quià superficiem lenem, seù maiori saltem ex parte possident, quandoquidem scripsit Palladius

De Insit. *Mirari fructus lenia poma sui.*

Quod aliqualiter renuunt nonnulla, quæ sunt lanuginosa

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala

Virg. Ecl. 2. Sic & *roscida*, ac *vda* sæpè, ac sæpius dicta sunt à poetis, & nec sine ratione, cum rore gaudeant, ipsoquè impinguentur, humorequè impleantur.

Id. Ecl. 8.

Sepibus in nostris paruam te roscida mala,
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.

Horat. lib. 1 carm. Od. 7. Et Lyricus *Et præceps, Anio, & Tiburni lucus, & vnda*
Mollibus pomaria riuis.

Quod in causa est, vt mala quæ abundantiori roris copiâ perfusa fuerint, ea sapidiora sint, & ideò iuremeritò *dulcedine* pollere scribantur ab eâdem Musâ tali pacto accinente *---Dulcia poma,*
Et quoscunquè feret cultus.

Eademquè *suauia*, & *mustea* Plinio nuncuparentur. Quapropter nil mirum quod *grata* dixerit Pontanus,

Grataquè poma legit.

Idquè magis, cum gratissimum fundant odorem, vndè & *bene*, & *suauiter*, ac *maximoperè olentia*, & *fragrantia* cognominata sunt.

Seligit è plenis (sic Pontanus) *bene olentia poma canistris.*
Indè cucurbitulas (habet Catullus) *& suaueolentia mala.*

Lib. 8. Met. fab. 7. 8. & 9. *Prunaquè, & in patulis* (cecinit Naso) *redolentia mala canistris.*
Dum simulat legere (iterum Pontanus) *è multis fragrantia mala.*

Lib. 7. N. N. Sen. 1. Ben.

Quibus epithetis ab odorositate desumptis *Syluestria* quoquè mala non dedecet insignire, cum Plinius varios syluestrium malorum *odores* cognouerit quę vt habét potius extrà Arborem, quam in eadem maturescere, ita *maturescentia*, sicut & *gregalia*, scilicet *vulgaria* vocari desiderant. Hæc & *agrestia* nuncupari minimè recusant, sed rarò, quippè quæ syluestreitatem suam non naturalem, sed accidentalem habent, quod quibuscunq; domesticarum pomorum generibus euenire solet vbi remoueatur cultura, sic canente Poetarum Aristotele.

Virg. 2. Georg. *Pomaquè degenerant succos oblita priores.*

Quæ tunc *vilia* quoquè dici merentur ex allegata Calliopes Andinæ poesi.

Id. Georg. 1. *Vilibus aut onerat pomis.*

Quo spectare potest illud eiusdem vatis hæc habentis in Æneide.

Id. Æn. 7. *Et cereale solum pomis agrestibus augent.*

Et tunc conuenientissimum illis erit *Lapidosi* cognomen, cum poma huiusmodi inventre gerant (vt notum est) lapidosas durities, quare Columella lib. 10. scribebat.

----Et primi lapidosis obruta pomis.

Qui alibi *rugosos* hos fructus pronunciauit, nimirum quãdo iandiù ab Arbore decerpti, totamq; hyemem in abscondito degentes, extimius in tenera illorum cuticula aliquantisper crispantur. Ab hoc pomorum cognomine toto cælo distat illud, quod eisdem adiungitur dum *imperfecta* sunt, & nondum matura, *immitis* nimirum, *crudi*, & *immaturi* his adstipulante Plinio in lib. 15. suæ Hist. Natur. parumque hinc dissentiente Ouidio canente.

Po-

A *Pomaquè crudeli vellis acerba manu.*

Cuius appositi vice, potest hoc aliud enunciari, nempe *pubescens*, cum poma quæuis immatura sint lanuginosa. Huc respexit Theocritus canens. *In Eidyllio 36.*

Prima hæc vere suo ceu PVBESCENTIA Mala.
Hic animus miro cognoscere gestit amore.

Illud tamen ad vniuersam pomorum rempublicam spectare crederem, quod *annuum* illorum reditum designat, vndè tellus consuescit.

Annua cultori poma referre suo.

Quorum prima, quæ *præcocia* sunt, & subsequentia præcurrunt, lepidissimo epitheto Græco dici *prodroma* possent, vt præstitit Io. Maria Lazarius de Cassetanâ recentissimus Epigrammaton concinnator in lib. 1. epigr. 1. suorum carminum

Prodroma poma damus cultis Heliconis in hortis,
Quæ iuueni carpsit nostra Thalia manu.

Inter quæ, varios præseferentia colores, vel *viridia* vocata sunt à Columella, vel *virescentia*, siuè etiam *versicoloria*, quorum alia ceræ nouellæ colorem extrinsecus, ob perfectam maturitatem magis æmulantia, *cerea* dicta sunt ab Aristæneto Græco, aliaq; similiter auro quodammodo non dissimilia *aurea*, & *fulua* Virgilius, & Ouidius dixerunt, ille *--- Aurea duræ* *Lib. 9.* B *Lib. 1. ep. 3.* *Virg. Ecl. 8.*

Mala ferant Quercus, Narcisso floreat Alnus

Iste *--- Et fuluis semper ditabere pomis.*

Cuius est census *radiantis* appositum illis à Pontano attributum.

---- Et pomis radiantibus hortos, &c.

Ad rem & *lutea* vocantur à Bettino in epistolâ D. Dorotheæ ad Theophilum, hoc disticho *Bettinus sacrar. heroid. epist. 4.*

Accipe brumali promissos tempore flores
Iunctaquè Puniceis LVTEA Poma rosis.

Nec multum hinc elongarentur, qui *rubra*, vel *rubentia*, aut *rubescentia* diceret poma iuxtà illud. *Io. Milius de horticultura lib. 3.*

Et iam poma rubent, calathos iamquè, atquè canistros
Et cistas, corbesquè vocant ruitura capaces.

C Quibus adde *nitorem* ex illo Nasonis 10. Metamorphoseon.

Obstupuit virgo, nitidiquè cupidine pomi
Declinat cursus, &c.

Itaut *Auroræ referentia ruborem* fuerint quoq; dicta, vndè G. Iodocus in egli Benaci cecinit. *G. Iod. in egl. Ben.*

Atque Auroræ referentia mala ruborem.

Quæ omnia dum in Arbore degunt, *penduli*, seu *pendentis* adiectiuum (tametsi nonnunquam extrà Arborem etiam id dari possit) acquisiere, quare incuruos *grauantia*, siuè *prementia* ramos, vt & *cadiua*, cum propterea nullo negotio ex se cadant, vnde Plinius *Cadiua* (supple mala) *separari stramentis, &c.* motisquè *cadentia* ramis, vt eadem *conditiua* fiant, alij cognominauere. Cum verò pulchriores in hoc genere fructus, magis quam alibi prouenire soleant in hortis, qui Græcis (vt iam tetigimus) παράδεισοι propriè dicuntur à delicijs, quibus abundant, sic & mala *paradisea* non immeritò poterunt appellitari; quamadrem *nobilia* pariter erunt dicenda quod ipse quoquè Ouidius innuere videtur, vbi pulcherrimam Galatheam pomis figuratè nobiliorem asserit. *Li. 15. H. N.* *Cato lib. 9. rei rust.*

Nobilior pomis, platano conspectior alta.

D Synonimorum, quæ poeticè de pomis euulgantur, illa præ cæteris nobiliora sunt, quę magis explicant illorum naturam. Sic respiciens ad vsum, in quo erant antequam Ceteris semina telluri mandarentur, dixit illa esse *victum ferum* Tibullus 2. Eleg. *Virg. in Cul.*

Tunc victus abiere feri, tunc consita pomus.

Cuius *Arboris* sunt *opes*, quanquam per metaphoram dicantur *dulces*, eiusdem *Arboris alumni*. Sed & quæ *Alcinoi munera* antonomasticos enunciauit Propertius *Horat. 2. 23.* *1. Eleg. 14.*

Regna nec Alcinoi munera despicere.

Eadem & nomine aliquantò duriusculo *syluestria dona* fecit Catullus in Argonauticis

Aduenit Chiron portans syluestria dona.

Quibus verbis intellexit poma, non vt ab Arbore syluestri decerpta, sed vt ruri prouenientia, in quo & syluæ, vt hoc confirmat Tibullus 2. eleg. 5. *ruris* eiusdem *fœcundi munera* hæc esse declarans

Cum

Cum quâ fœcundi redierunt munera ruris.

Quia verò fabulantur poetæ pomiferis Arboribus præfectum esse Pomonæ Numen, quippè quæ dudum studiosissima foret Dendrophila, vt patet ex hoc Ouidij carmine de eâdem Pomonâ in 14. Metam.

Nec fuit Arborei studiosior altera fœtus,

Hinc non illepidè asseuerari poterit poma esse *opes*, & *cura*, seù *iura Pomonæ*.

POMI PARADISI TERRESTRIS EPITHETA.

Si quid loquendum est poeticè de hoc pomo, quisquis fuerit fructus ille, vel de genere malorum, pyrorum, vel ficuum, aut aliorum huiusmodi, vt aliqui voluerunt, illud pluribus indigitari simul, & exornari potest epithetis; nam ab effectibus habetur, quòd *mortis portitor*, *scientiæquè boni*, *& mali magister* extiterit, ideòq; *acerbum*, *amarum*, *infaustum*, *vetitum*, *malègustatum*, *interdictum*, &c. à quâ sententiâ parum discrepasse videtur Ouidius dum, licèt in alio sensu cecinerit in libello de Niue.

Poma cadunt mensis non interdicta secundis.

Quorum appositorum omnium exempla in epithetorum Viridiario P. Spadæ legi possunt ex poetis Italis excerpta. Ex Latinis vnus omnes sufficiet, omnium paradigmata velut in compendium adducens, Melicus ille Poeta Parthenopæus, qui neotericos inter vndique mirabilis, æquiuocum hunc, sed certum, & summè serium lusum de primæuâ mortis parente modulatus est.

Ioseph. Baptista Cent. 3. epig. 35.

Illecebris fallax, vultu formosa, marito

MALVM quando dedit, tunc dedit Eua MALVM.

Sed ne Pomorum *Gemmis auroquè tegantur.* ---*Omnia*, &c.

Ouid. de rem. Am.

Epithetis mediantibus ornatui solùm literario dicatis ad Historica citius est deueniendum simplicissima dictata.

HISTORICA.

Amplam historijs præbuere materiem, qui proprio studio Geoponiam diuersis temporibus illustrarunt. Et quidem in genere fructuum, si consideremus mala subindeq; illa perpendamus in specie sumpta, videbimus centena illorũ nomina, ab eorundem sedulis plusquam inuentoribus conseruatoribus deriuare. Quantam ij contulerint vtilitatem mundo, id vel ijdem dicant, qui ex tanta malorum varietate firmitatem suarum fortunarum cognoscunt. Quare vtrum æterna digni erint memoria, vtrum famæ perennitatem apud posteros promeruerint, illud nullo tempore dubitationis notam subire permittitur. Nil igitur præter propter erit hic, & tanti beneficij causa, & vt de tam nobili fructu quædam exarentur ictu digniora, personam historici tantisper sustinere Appiana, nescia pacto aliquo nocere, & gloriosum sibi nomen consecuta sunt, & nobile (quemadmodum Plinius adnotauit) fuerunt inuentum illius Appij ex Claudia Gente, qui cum Caio Fabio Censor creatus totam ex lapide quadrato sterni fecit viam, Appiam, eius nomine dictam, à Porta Capena Brundusium vsquè ducentem; qui aquam pariter, quæ ab eo Appia dicta est; in Vrbem duxit; & qui miserrimè tandem cęcus effectus, auditis Quiritibus de Pyrrhi pace consultantibus, cum se in Curiam deferri iussisset, tam ardenter orauit, vt Pyrrhum eundem Vrbis intrà męnia non esse recipiendum, nec cum illo, nisi prius Italia decessisset, pacem ineundam obtinuerit, quarè non vltimos inter Oratores à Cicerone nominari promeruit; Et certè mala tam salutaria, tamq; de humana salute benemerentia, non poterant nisi Viri summoperè in patriam benemeriti repertum esse. Cæterum Matiana, Gestiana, Maniliana, Claudiana, & Quiriana eorundem patet eximiorum Geoponicorum studiosam fuisse inuentionem, à quibus proprij nominis celebritatem traxerunt. Ipsa Sceptiana mala libertinum quendam Sceptium repertorem aliter ignobilem sortita, dignum reddidere, tum vt quoties manderentur hæc poma, repertoris illorum primi non infelix recordatio foret habenda, cum vt frequens à Geoponicis, ac non vulgaris de eodem mentio fiat. Sic non domi nobilitas, magnumq; peculium, vt magis de supra memoratis pomorum repertoribus euenisse dicendum est, sed fructus tantum suauitas ad nostra vsquè tempora nomen inuentoris alias proletarium perduxit laudandum. Nec minores referre debemus

Lib. 15. cap. 14. H. N.

Cic. in Brut.

Pl. ibid.

Ruell. de nat. stirp. l. 1. c. 96.

A mus grates Historicis illis, qui posteritati nostræ mandarunt à varijs pariter, atquè diuersis patrijs studiosiorum dendrophilorum productione illustrioribus, Poma nonnulla quammaximè celebrata, magnoq; dudū in pretio habita, originē sumpsisse, vt melius innotesceret nobis, quæ regiones laudatioribus Malis feraciores olim extiterint, earundemque magis inaugesceret fama. Hæ quæ fuerint facile nosci poterit ex illorum Malorum nominibus, quæ Laconica, Delphica, Corinthiaca, Daca, Pelusiana, Mordia, Camerina, Græcula, Amerina, nec non & Aquileiensia, &c. sunt appellata. His adijcienda sunt Tiburtia mala, quæ nostris temporibus Gallica dicuntur, & quæ in comparatione Picenorum malorum posita, eadem sapiditate superare perhibentur à Lyrico:

Picenis cedunt pomis Tyburtia succo.

Nulla tamen ex memoratis regionibus, & si probitate Malorum conspicuis, eâ peculiari nituit prærogatiuâ, quâ nobilis Insula Corcyra, Neotericis Italorum *Corfu*, primoribus Phæacia nuncupata, Mœonidis summopere Thaliâ, Regisquè Alcinoi sede nobilitata, modò Veneti Leonis sub potestate constituta, bis scilicet in anno Poma ferendi, B sic vt præmaturis noua statim succederent, si quid tamen fidei præstandum est Poetarum carminibus, quandoquidem Statius *bifera* eiusdem Insulæ Pomaria nuncupauit, & Iuuenalis

— Illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore,
Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat.

1. *Sylu.* 3.
Satyra. 6.

Vtcunque tamen se habeant poetica Vatum istorum asserta, non poterimus non laudare, minusquè suspectam veritatis habere fertilitatem Agri Consentini, in quo Malos biferas suis temporibus extitisse M. Varro scriptis mandauit. Nec illis vbere Malorum prouentu cedere credam Fortunatas Insulas, cum proptereà sibi non incongruè nomen à fortunæ prosperitate videantur obtinuisse. Non ignobiles istiusmodi fructus, super quos veluti super tot orbes non vltima quamplurium fortuna versatur, Mundi sphæricitatem rotunditate, vt plurimum congenitâ æmulantes, Mundum eundem famigeratissimo nomine suorum tum inuentorum, tum patriarum complere non contenti, complementum pariter antiquarum cœnarum, quæ ab ouo incipiebantur, esse voluerunt, C quamuis Martialis contrarium videatur asseruisse, cum munus hoc lactucarum fuisse proprium tradit.

De re rust. l. 1. c. 7.
Hor. Serm. 1. *sat.* 4.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat Auorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

L. 13. *ep.* 14

Prudentissimè quidem hoc præstando veteres illi fecisse mihi videntur, nam malis, quæ symbola sunt amoris, cœnam, quæ vltima diei mensa est, terminando, singula cum dilectione perficienda fore, significare voluisse, non extrà rem credi potuerant. Hunc quoquè morem æui nostri sequendo quamplures, illud idem designaturos censuerim. Varia tamen, & longè diuersa sentire comperiuntur, qui naturæ simplicitatem vitiantes magis, quàm corrigentes, mellitum malorum saporem cum mellis dulcore confundere conantur, suauiorem (vt inquiunt) gustuiquè gratiorem illum reddituri, quando scilicet poma cum melle cocta, saccaroquè, & alijs aromaticis pulueribus fauces prolectantibus respersa, pro bellarijs apponunt, quod & antiquitus vsu venerat Romæ, cum in secundis mensis ibidem Mala vnà cum Melle pro dulciarijs itidem dari consueuerant. D Ij nanque prudentissimas naturæ operationes arte importunâ præuertendo, indicant se quæcunque proprij gutturis ingluuiei posthabere. Non omnes autem id tantâ ventris luxuria sunt prosecuti. Quarè fuerunt etiam qui summæ quoquè voluptati indulgentes, interdū pariter victu frugali contenti, inter cætera de Pomis inconditis sæpissimè comederunt. Epicurus, vir ille, qui summum bonum in voluptate ponebat, summam corporis voluptatem ex Malorum simplicium comestione se plerunquè percipere asseruit; vir, inquam, ille, qui & si tradatur continentissimæ alioqui fuisse vitæ, modicam tamen in pomis esitandis continentiam nonnunquam præsetulisse visus est; vir iterum ille, qui licèt in cæteris humanis rebus Deorum prouidentiam tolleret, in hoc nihilominus à sententiâ suâ non parum discessit, cum scilicet in Malis, quibus frequentissimè vescebatur, summum bonum cælitus proueniens extare degustatione fateretur. Hinc Gymnosophistæ celebriores Epicurum ipsum in his exactius imitantes adeò victum ex Pomis approbarunt, vt illis duntaxat, oryzâquè simul, & farinâ vitam transigerent

Al. ab Al. lib. 3. *c.* 11.
Al. ab. Al. ibidem.
Al. ab. Al. D. G. l. 4. *c.* 17.

gerent. Quid Philomelas vocamus luſcinias melos tantum amantes? Nulli iudicio meo nominis iſtius ſunt promerentiores, niſi qui non aliud melos dilexerunt, quam quod ex ſuauitate malorum ad illorum palatum alliciendum prouenire nouerunt, niſi quod ex auidâ pomorum comeſtione guſtui communicari ſenſerunt. Iidem Gymnoſophiſtæ veri non Philomelæ, ſed Philomeli cenſendi ſunt, cum tantam ex pomis eſitatis caperent conſolationem, vt illis cætera quæcunq; poſtponere delicatiora non dubitarint edulia: Diligentiſſimum ideò ſcholæ iſtius diſcipulum dicere poſſemus Principem Gordianum Iuniorem fuiſſe, quippe qui licet in omni ciborum genere parciſſimus eſſet, pomis tamen abſumendis adeò delectabatur, vt illi propterea dies nuſquam præterierit, qua malorum ſemper aliquid non deguſtaſſet. Sed quantò Princeps iſte Gymnoſophiſticam hæc obſeruando ſapuerat diſciplinam, tantò ab ea diſſentiſſe dicendus eſt Conſtantius Imperator, qui ſemper, quoad vixit tantum aſpernatus eſt mala quæcunquè licet ſapidiora, vt nil vltra, ſi generis illius omnia fuiſſent, quæ à Solino recenſentur in reliquijs Pentapoleos adhuc extare pulcherrima forinſecus, intrinſecus autem nil aliud, niſi fuliginoſa ignis materies, cum talem de illis mentionem habet. *Duo ibi oppida Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrhum, apud quæ Pomum gignitur, quod habeat ſpeciem licet maturitatis, mandi tamen non poteſt, nam fuliginem intrinſecus fauillaceam ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel leui tactu preſſa fumum exhalat, & fatiſcit in vagum puluerem.* Quod illi regioni nefanda ob ſcelera eueniſſe clariſſimum eſt ex ijs, quæ leguntur in ſacris. Tantâ inquam animi diſcrepantiâ Magnus hic Imperator huiuſmodi fructus proſequebatur, vt nunquam de illis comediſſe feratur. *Quod autem* (de illo ſic ſcripſit Ammianus Marcellinus) *exterſiſſe eum nunquam nares in publico, nec ſpuiſſe, nec tranſtuliſſe in partem alterutram vultum aliquando viſus eſt. Nec pomorum, quoad vixerat guſtauerit.* Verè mirabilis in hoc, quod ab illo fructu nemine ſecus cogente abhorrere nouerit, à quo primi noſtri parentes, Deo ipſo prohibente abſtinere non potuerunt! Sed ſi gratiſſimus vnquam, ſummoque in pretio habitus eſt hic fructus ab aliquibus, hoc effectum eſt apud Perſas, quibus nec niſi adeſo malo ad nouam nuptam ingredi, nec alio veſci cibo, præter hunc die illâ nuptiali fas erat, nec ex ſelectioribus militibus vllus vnquam regiæ deſtinabatur cuſtodiæ, niſi Thoracem, in quo malorum effigies eſſent impreſſæ deferret, vndè poſteà Melophori nomine indigitabatur. Illum quoquè ſupremum honoris gradum mala attigerunt, vt iiſdem atque vuæ pampinis Gratia tertia coronari voluerit, & inſuper ad ſacrificia complẽda nonnunquam requiſita fuerint. Etenim Bœotij, referentibus Suidâ, & Polluce, ex hiſtoriâ Symphoriani, rem diuinam malis Claugero celebrare ſolebant. Cur autem id factum ſit, rationem huiuſmodi adducunt. Cum Herculis, cui ſacra facienda erant, ſolemne feſtum adeſſet, mactandiquè ad aras, vt moris erat, bouis hora laberetur, hoſtiaque à ruſticis adhuc adducta non eſſet, quippè quæ dum ſerius traheretur abrupto fune aufugerat, & ex Aſopi fluuij repentinâ exundatione conducentibus aquarum tranſitus interdictus foret ſacrificuli circumſtantes aræ, munere ſuo fungi volentes, ritum ſacrificij ſic adimplerunt, Fictum ſibi holocauſtum maturo, pulcherrimoquè pomo, ſtipulis pedum; cornuum que vice ſubactis confecerunt, Animal ità mactare putantes, & ſic, licet per luſum egiſſent, numini tamen maximoperè placuiſſe crediderunt, vt & mos eidem ſacrificandi pomis inualeſceret, & ipſe Deus poſtmodũ cognominaretur ἡρακλῆς μῆλων. Habemus etiam, quòd Tiberius Cæſar articulis ità firmis fuiſſe fertur, vt recens malum digito terebraret. Non erit igitur importunum digito veritatis terebratam fabulam de hortorum Heſperidum ad Hiſtoriam ſic cum Palæphato Scriptore Græco per Philippum Phaſianinum Bononienſem latinitate donato, in ſuo opuſculo de non credendis fabuloſis narrationibus, reducere. Et ſi Heſperides Mulieres quaſdam (teſtatur ille) fuiſſe tradant, quibus Malus Arbor eſſet, aurea proferens mala, per vigilem Draconem cuſtodita; Et ſi ad hæc rapienda feratur expeditionem Hercules habuiſſe, hæc omnia tamen fabuloſiſſima ſunt, ideòque fide non digna. Veritatem verò facti, ſe ſic haberi proſequitur. Heſperum virum quendam in humanis egiſſe aſſeuerat, qui in Cariâ commorans, duas filias Heſperides ſui nomine appellatas: matrimonio ſuſcepit, & præter has multa quoque fortunæ bona poſſidebat. Inter hæc erant ouium, quæ Græcis μῆλα dicuntur, armenta pulcherrima, cuiuſmodi nunc pariter in Mileto (ſic vt credam propterea nuncupato) quamplurima, & fœcundiſſima proueniunt, quæ

propter

Lud. Viu. in l. 21. Ciu. Dei D. Aug.
Solin. Polyhiſt. c. 48.
Strabo. l. 16
Gen. cap. 19
Lib. 21. rer. geſtarum.
Al. ab Al. lib. 2. cap. 5.
Iul. Poll. de vocab. rerũ lib. 1.
Hortorum lib. 3. cap. 8.

A propter illarum pulchritudinem, & fœcunditatem aurea dicta fuere. Cum autem ad pastum ab Hesperidibus hæc pecora ducerentur, hinc nata est fabula de eisdem decantatissima, tam ab historiæ veriuerbio discrepans, propter amphibologiam duntaxat, quam verbum μῆλα Græcorum, quo non poma tantum, sed & oues innuuntur, præsefert. Huic adstipulatur asserto, quin & aliam addit rationem M. Varro, propter quam pecudes sub mali nomine aureas Græci cognominarint; quod scilicet cum pastorum antiquissimorum quisque ditissimus esset, & illustrissimus, vt Græcæ simul, atquè Latinæ Linguæ celebriores, & vetustiores ostendêre Poetæ, vocantes illorum alios πολύαρνας, alios πολυβούτας, alios πολυμήλους, *qui* (vt Varronis verba recenseamus) *pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt*, quemadmodum Argis Atreus, quæ sibi Thyestem subduxisse conqueritur, & sicut apud Colchos Aeta, cuius ad Arietis Vellus assequendum regia de stirpe non erubuerunt Argonautæ proficisci, & nè à præcisis Varronis ipsius verbis, quæ sunt ad rem nostram discedamus, *vt in Lybia ad Hesperidas, vndè aurea mala, idest, secundum antiquam consuetudinem, capras, & oues, quas Hercules ex Africâ in Græciam exportauit. Etenim suâ voce Græci appellarunt* μῆλα. Nec prætermittendum est eousque Pomiferarum Arborum speciem antiquis Græcorum placuisse, vt Lychnucos (hoc nomine vocabatur apud illos quicquid Lucernam sustinet) eo structos artificio vellent, vt Lychnis (id est Lucernis) pensilibus, Arborem mala ferentem æmularentur. Eiuscemodi fuit quem Thebis direptis Alexander Magnus cepit, & Apollini Cymæo dicauit. Verum maiores inter vtilitates Pomorum sint Documenta varia ab ijs elicita, quemadmodum sunt Prouerbia, variæquè moralitates varijs eruditionum conditæ modis, hinc ad Parœmialia, abditarumq; rerum tam apertas, quàm mysticas perquisitiones, necnon sanctiones naturæ, Artisquè vtilissimas generalis progressio instituetur.

L. 2. cap. 7. — *De re rust. lib. 2. cap. 1.* — *Pl. l. 37. c. 6.*

B

PROVERBIA.

C

AD arguendos facetè quodammodò humanos errores dicteria non semel vsuenisse videntur, vndè quoties aliquem TANTALI POMA COLLIGERE dicimus, eundem toties ea consectari significare volumus, quibus frui non licet, de quo pulchrè admodum Ioannes Tzetzes in suis carminibus politicis sermocinatur.

Chil. 5. hist. 10. circà finem.

Finxerunt quod Tantalus despiciens leges,
Hic consequutus sit talem vltionem;
Medio enim Paludis stat labra alluentis,
Et pomis, atque punicis, pyris, alijsquè Arboribus.
Oneratis omnibus fructu: si igitur bibere voluerit,
Statim totum siccatur pauimentum illud.
Si autem esuriens ex pomis, vel punicis quid voluerit,
Hæc ventus proijcit ad nebulas vmbrosas.

D Sed elegantius ex Iosepho Baptistâ.

Rex Phrygiæ, Pelopis genitor, conuiua Deorum
Insolita pœnas conditione subit.
Mersus æquis, suspirat aquas è faucibus vnda.
Vt properare potest, sic remeare nequit
PENDVLA curua contrectat palmite POMA,
Eludunt auidas PENDVLA POMA manus.
Sic habet infelix inamœnis ora sub vmbris
Solicitata siti, solicitata fame.
Crimina sic illum stygijs fecere sub antris
Delicijs miserum, diuitijs inopem.

Ab hoc parum discrepat sensu Μῆλον ἡρακλῆς, in eos enim profertur, qui nil in se præter nomen præclarum habent, vt & Tantali poma nil pro eo speciosum habebant, nisi

Io. Bapt. Cēt 1. epigr. 58.

nomen, illi tamen ſemper inutile, Miſeri! qui à propoſito, & inſtituto iuſtitiæ digredientes aliena conſectaturi POMVM ATALANTÆ SEQVI viſi ſunt, quantò pretioſius, quippe quod aureum, tantò pernicioſius, quippe quod inſequentes in bruta conuertens. Hæc ex ſui ſpecioſitate damnoſa in mentem reuocãt quod ARBORVM POMA SVOS HABENT VERMES; nam ſi pro pomis huiuſmodi diuitias ſumamus, & hæ quoque ſuas habent curas mortales, vt exempli gratiâ ſuperbia, quæ vermis eſt diuitum, vt innoteſcat quod quaſcunq; felicitates in terris, calamitates ſtatim ſubſequũtur, iuxtà illud.

Nouar. Tom. 2. Adag. 2905. num. 2095.

Atalanta, & Hippom. in Leones conuerſi.

----Extremaque gaudia ſemper ----Luctus habet.

Aut vt ad rem Melicus Poeta Ioſeph Baptiſta modulatum reliquit.

Nouar. Adag. 753. n. 635. ex c. 99.

Sotto liquida ſpuma è ſcoglio duro,
Et HA POMO GENTIL VERME NOIOSO.

Et alibi *Gioia ſincera mai non dà Natura.*
Ella è nouerca, e vuol di madre il vanto;
S'io del Sol venni à vagheggiar l'vſura,
Pagai tributo miſero di pianto.
Mi finge vn vago POMO, e quello infranto
Porge di ſozzo verme egra paſtura, &c.

Ioſ. Bapt. Poeſ. Melic. part. 1. Son. 209. & 48.

Quantumuis enim fortuna ſit proſpera, illa φαυλότερος φαυλίων μήλων ideſt ABIECTIOR, & inſtabilior eſt VILIBVS POMIS, illiquè propterea nil fidendum, quia non ſemper Μῆλα ἑσπερίδων δωρῆσαι, ſcilicet ESPERIDVM MALA, vt magna, & ſplendida ſolet elargiri, & MALORVM NIMBVS FACILIS eſt, vt comperitur autopſia magiſtra, nam dum quemquam impetere ceperunt infortunia, tunc irrequietè pluere mala dicuntur, ſimilitudine prouerbiali deſumpta ab Arboribus pomiferis, quorum facilè nimis diſcutiuntur poma dum plura ſunt, dumq; maiora, in terramq; ac ſi pluerent, auctore Columellâ decidentia.

Ariſtoph. in Ranis.

Monoſ. l. 6. num. 146.

Non aliter quam decuſsâ pluit Arbore nimbus.
Vel teretis mali, vel tectæ cortice Glandis,
Voluitur ad terram diſtorto corpore Campe.

Lib. 10. de cultu Hort.

Nullæ ſunt voluptates in terris, quæ non exitiales, quæ POMVM AVREVM FENELLÆ non ſapiant, quæ propriæ ſpeciei blanditiebus amatores ſuos decipere, & occidere non comperiantur, vt opportunè, & eleganter ex Cardano ait Cauſinus hoc Adagium hiſtoricè ſequentibus explicans. Cum Remethius (is refert) Rex Scotorum Eruthlinthum Fenellæ filium, eiuſdemq; affinem Malconum Druſſum Regem peremiſſet illa ſtatuam mira arte fabricari iuſſit, in cuius manu Pomum aureum gemmis refertum erat, quod quicunquè tetigiſſet ſtatim mortis iaculis confodiebatur, eoque Regem nil tale ſuſpicantem in Feſticarij oppido interemit. Malum ſanè infauſtum, & verè malum, in cuius aurea ſubſtantia mors luxuriabatur, ac DVRVM QVIDEM, ET ACERBVM POMVM, QVOD TEMPORE NON MATVRESCERET, vt intempeſtiua ſemper funera pareret ſimul, atque præpararet! pomum exitiale non à vitę, ſed à mortis Arbore decerptum, quandoquidem vix tactum matris lethalitatem communicabat. Et ſi hoc Adagio ſignificamus vix quempiam eſſe tam fero animo, qui temporis diuturnitate non molliatur ſecundum illud *nil eſt tam durum, quod non emolliat aſſiduitas.*

T. 2. Adag. 2353. nu. 1886.

Monoſ. l. 7. flor. It. linguæ pag. 323.

Ac veluti primò taurus detrectat aratra,
Poſt venit aſſueto mollis ad arua iugo.

Propert. lib. 2. Eleg.

Eodem Fenellæ pomo nil niſi proditorium ſemper, atquè ferale, nil niſi ſæuiorem vindictam continuò ſpirans, nil niſi ſtragis amans aſſiduè, nil niſi bella ciens immutabiliter deſignari compertum eſt. Ab hoc malo malorum ſemper fœcundo toto cœlo diſſentit malum illud quod Appium appellitatur ſemper bonorum ferax, vtpote cuius ad rem prouerbialiter de omnibus ſeù pomorum fructibus in genere dicitur OMNE MALVM MALVM, PRÆTER APPIVM MALVM, quia ſingula malorum genera parum ſanitati conferunt eſitata, dempto duntaxat Appio malo, quod valdè proficuum bonæ valetudini perhibetur; & ideo ſola Appia mala medicamenta habentur naturæ omninò amica, tanquam nulla excedente facultate prædita, aut nimium laxandi, ſtringendiuè, humectandi, frigefaciendi, calefaciendiuè, &c. vnde ſyrupus de pomis Sabor Regis in Antidotario noſtro Bonon. deſcriptus pag. 270. ex Appijs malis maiori ſui

parte

A parte conficitur, & ad maniam, ac melancholiam tollendam summoperè confert. Interdum etiam prouerbialis sermo suadentis, de hortantisq; munere fungi videtur, dum vel bona sequenda, vel mala fugienda indicare comperitur. Non semper tamen id Malum minimè malorum causa fuit effectum. A Narsete siquidem vnà cum aliarum Arborum lectissimis Pomis ad Longobardos missum, in causa fuit vt ijdem Barbari sapidissimorum ex qualitate fructuum opimam terræ fœcunditatē conijcientes, in Italiam horribili confluxerint exercitu; locumque prouerbio fecerunt NARSETIS POMA, quo denotamus insignis alicuius vindictæ magno cum astu cōquisitas occasiones. Cum enim hic Narses, ad hoc vt ægrè crederetur eunuchus, se verum Italiæ patrem præstitisset, dum neminem illo fortiorem virum expertus est Totila Gothorum rex martio vigore, & spiritu planè magnus, ab eodem debellatus, Italiæque præfectura laboris in præmium frueretur, eàdem ob ostilem, & inuidum in se animum Sophiæ Iustini iunioris vxoris spoliatus, lanis penso trahendis (proh quæ volubilis inconstantia fortunæ!) damnatus est. Quod probrum perquam indignatus, se talem Imperatoribus orsurum telam iurauit, quam nequaquam dissoluere valerent; & hæc fuit quæ Longobardos specie

Marian. Ruin. Rom. lib. 1. prosa antè epigr. 107.

Baron. ad annum Iustini Iunioris II.

B fructuum prædictorum illectos ad inuadendam, membratimq; lacerandam traxit Italiam. Eodem tamen prouerbio symbolicè sumpto, *Beatitudinis pignora* significari tradidit Caussinus, in eos illud accommodans, qui ad futuræ Beatitatis bona æstimanda per rerum creatarum species alliciuntur à Deo, lemma supponens *Quæque latent, meliora puta*. POMA ACERBA IMPORTVNO TEMPORE DECERPERE, si adagiorum more proferatur, pro documento inseruire potest ad cauendum ne aliquid nimis præproperè præstemus. Hinc AB OVO VSQVE AD MALA celebre prouerbium ab Horatio promotum intelligimus, quo tempus in conuiuijs consumptum integrè innuitur; ab Ouo nanquè cœnam incipiebant antiqui, sicut & cum pomis eandem finiebant: quod & in eos quadrare potest, qui à principio ad finem rem diligenter gesserint, & ad alia quoquè negotia transferri valet, vbi principium, & finis cum medio transacto exprimi desideratur. Sic Horatius:

Symb. polyhist. lib. 10. num. 64.

Nouar. Adag. 2247. nu. 1753.

---- Si collibuisset AB OVO
VSQVE AD MALA, citaret iò Bacche, modò summâ
Voce, modo hac resonat chordis, quæ quattuor ima.

Serm. lib. 1. Satyra 4.

C Hinc POMOSÆ DELICIÆ significant rem gratam, & valdè placentem alicui facere, quæ valdè arrideat, & coincidit cum prouerbio illo vulgari *papillas contrectare*; sed nonnulli parum castè hoc prouerbio vsi sunt, vbi venereus aliquis actus, & luxuriosus indigitandus foret, lasciuæ scilicet vel malarum, vel mammarum muliebrium contrectationis, hac nixi ratione, quod nempè malum sit Veneri sacrum, & malarum colorem, tumescentiamquè, & figuram sororiantium mamillarum æmuletur. Cæterum fructus omnes suas Arbores decoras reddunt; vndè prouerbium apud Theocritum traductum

Ilicibus glandes, POMO SVNT POMA DECORI.

Eidyll. 8.

Quæ tunc inuicem distincta cognosci dicuntur prouerbialiter, quando multarum rerum experientiam habemus; solet enim de tali homine circumferri, quod MALVM A' PERSICO COGNOSCAT, cum illoquè nostri popelli coincidit *Distingue il bianco dal nero*; vel aptius ad hanc rem, vt nostro vulgo familiare est CONOSCE IL POMO DAL TORSO, nempè distinguit hominem vitæ integræ à vitioso, qui respectiuè

Monos. l. 3. fl. It. l. pag. 110.

D significari videtur per pomum integrum, & per pomum exesum, quod TORSO vocamus. Et ideò transitum à morali ad physicum hominis statum facientes, de homine, aut brachijs, aut pedibus manco, dicimus EGLI E' VN TORSO, & valet etiam de simulacris pari passu mutilis, & eò magis si capite pariter manca sint. Hoc in sensu *truncos* latinè statuas eiuscemodi, quemadmodum & humana corpora decollata nuncupamus. Tritis in medium prolatis Prouerbiorum sententijs, ad abstrusiora quæsita enucleanda conuertamur.

PROBLEMATA.

SCientificas vltrà curioſitates quærere qui ſtudet res, is alienas adulterat voluptates, fitquè maleuolus; ignotæ ideò rerum præcipuè dubiarum cauſæ, vt ſic curioſè inueſtigentur, *nam* (vt Lucretius cecinit)

--nihil egregius, quàm res eſt cernere apertas
Ab dubijs, animus quas ab ſe protinus abdit.

Quod æquè pertinet ad omnes, non eſt extrà æquitatem, nec à Iuſtitiâ eſt alienum. Quæri igitur curioſè poteſt cur Poma incipiant matureſcere ab intimâ, & mediâ eorum parte, & minimè ab ambitu, extimoquè cortice, & tamen Solis actio ſuperficiem pulſat immediatè, quam rubeo ſolet colore ignis affine pingere. Ratio iſtius effectus eſt hæc, quià intus vbi ſunt ſemina, ſeù mauis Arboris oua, quæ maiorem requirunt ſeminalis virtutis caliditatem inſitam, iuxtà primam naturæ intentionem pars illa fructus ſeminibus illis proxima magis, tanquam primum vitalitatis alimentum debet ante alias maturari, vt oua ſeminalia fouere poſſit; matureſcunt etiam prius interiores partes, quià exteriora ſunt magis dura, & plus renituntur concoctioni. Vlterius poſſet rerum naturalium curioſus ſectator quærere cauſam, cur Poma vermem habentia ſint odorata magis, mollioraquè, & ſuauiora guſtatu reliquis intactis; Id fortaſſis erit, quià vermis pomo calidior tanquam ſentiens Animal calore natiuo dotatum quandam excitet in pomo eodem caliditatem, quæ concoquat, & maturet pomum, quam concoctionem ſequitur odor, & ſapor, necnon teneritudo, ac leuitas, & tunc pomum, veluti febriens effectum facit, vt ille conceptus calor nimiam abſumat humiditatem, & frigidos, acidoſquè reprimat ſuccos; poteſt etiam eſſe quòd in verminoſum pomum rarefactum aer plus poſſit, quàm in aliâ poma, & ſic cum ad patiendum ſint magis diſpoſita huiuſmodi poma, citò etiam matureſcunt, tanquam in præludio quodam putrefactionis, quę facilè poſteà ſuccedit. An etiam quià pomum vlceroſum eſt, & expurgatur quodammodò per illud vlcus humiditas ſuperflua, & excrementoſa, vndè quod remanet pro tunc odoratius eſt, atquè ſapidius. Quî fiat peti inſuper poteſt, cur poma in genere ſumpta dum in penuarijs ſeruantur cellis ſi ſæpius fricentur citrà omnem contuſionis noxam corruptioni minus obnoxia redduntur, reſpondetur quod id efficit motus, qui eſt cauſa caloris, & vitæ conſeruator in omnibus naturalibus rebus; & quià quieſcentes fructus ſitum, & rubiginem contrahunt, à quâ liberari debent; ſecus autem fieri debet in fructibus ſtatim ab Arbore lectis qui debent cõmedi, nam melius eſt, quod tunc intacti ſint, ne flos ille, ſeu puluis floridus, quo aſperſi ſunt à naturâ, qui veluti gratioſum eiuſdem donum, vel virginitatis candor illibatus cadat, & diſperdatur; motio verò fructuum iam veterum diu conſeruandorum eſt veluti exercitium ſenum, in quibus ob deperditum vigorem, & iuuentæ florem opus eſt excrementa depellere, tuerique natiui reliquias caloris. Sed cum accidat, vt perſæpè in multis experimur fructibus, quod eorundem immaturorum Acor dentes ita afficiat, vt in terendis cibis, hi perdoleant, ac ſi pungerentur, quem ſtuporem Amygdala, & Portulaca manſæ tollunt. Ratio eſt in promptu, cùm aciditas illa vehementer deſiccet, atque refrigeret dentes affatim, vndè Natura non ſufferens repentinas mutationes dolet in illâ parte maximè ſenſitiuâ, quę ideò plus iuſto aſperior facta, ob inæqualem morſum, punctiones in eodem morſu ſentit; cui medetur Amygdala, vel Portulaca fortè ob inimicitiam naturalem, & antipathiam, vel quià mollitie, & humiditate inæqualitatem morſus adæquant, vndè morſus redditur æquabilis, & inoffenſus. Prædictam fructuum aciditatem intenſiorem cum ſit compertum experientiâ mediante, ſi atramenti loco quis ſumat, ſcribatquè quidquid vult ſuper chartam literas incompertas, & minimè apparentes relinquere, quæ tamen igni admotæ, & calefactæ colorem acquirunt, & viſibiles fiunt. Hoc tamen euenire ſciendum eſt ignem agere in illum crudum humorem acidum, qui dum coquitur, & vritur quodammodò croceus, ſeù rubeus euadit. Scitu tandem minimè iniucundum, & haud inutile foret ſcire cauſam ptopter quàm fructus omnis, dulcis licet, & optimus terræ commiſſus ad naſcendum degenerat, atquè deteriorem induit naturam iuxtà id quod notauit Theophraſtus; ſicuti etiam neglectâ plantâ domeſticâ, quæ culturam requi-

Plutarch. in op.
Plaut. in Sticho.
Lib. 4. de nat. rer.
Ambr. Leo Nolanus. probl. 11.
Ambroſ. Leo Nol. probl. 9.
Ambr. Leo Nol. pro. 33.
Id. Ambr. Leo probl. 175.
Id. Ambr. Leo probl. 260.
Lib. 2. de Cauſis. Plã.

E F G H

A quirat exactam circumfossionis, ablaqueationis, putationisuè mutatur in syluestrem, & feram, & sterilescit, immò quantum adimit derelictio plantæ alicui, tantum addere videatur cultura, quæ fructus feros mollire valet, & Oleastrum in Oleam transire facit; amygdalamquè amaram in dulcem, & alia similia. Cui perquisitioni satisfieri posse tali pacto non dubitarem, quoad hanc vltimam partem, primò, quòd scilicet id proueniat ex eo quià præparatur planta ad recipiendum, & intrà se admittendum terreum magis elaboratum, & excoctum alimentum, quo mediante succi interni perfectiores generantur, & similiter admittunt magis aerem, radiosquè solis per poros magis apertos, vndè excoquitur melius alimentum ipsum, & materies proxima fructuum defœcatior redditur. Sterilescit verò planta neglecta, atquè nascitur ex semine agrestis, & fera, quià omnia ex seipsis, id est solius naturæ operâ, & ductu, redeunt ad primæua originis propriæ: Aqua propterea nisi arte calefiat, vel sic conseruetur aduentitij caloris ope ipsa redit ad suam naturalem frigiditatem; vndè semen omne agreste est, & terra minimè adiuta culturæ ope cicurantis feritatem plantarum spinas, & tribulos germinare solùm ex seipsâ nouit; sic nostra Natura Humana propter adnexam B materiam prona ad malum, nisi cultura mediante morum corrigatur infructuosa erit spinis peccatorum horrens, nam *pro frumento oritur tribulus, & pro hordeo spina*; doctrinam ergò amplexandam esse patet, quàm huc cognouerimus directam, suauioribus præcipuè literarum argumentis exornatam iuxtà placita quoquè Poetarum

Maranta l. 2. de cognit. simpl. c. 11.

Quapropter edulcare conuenit vitam.

Minuentur atræ carmine curæ.

Moralibus hinc sine morâ documentis est incumbendum.

Iob. c. 32. Crinit. l. 1. poet. Horat. l. 4. ode 10.

MORALIA, MYSTICA.

Mores instituendi subeunt, & qui de Pomis Arcani sensus passim delitescunt, pangendi. Et iustè quidem, quià Poma, quæ Mundi totius sunt hieroglyphicum, non possunt non aliquid ad quoscunque viuentes moraliter opportunum C in se continere docendum. Debitum propterea Maiestati primò Diuinæ, quæ Mundum condidit sic per hos fructus sacra nota repræsentatum, postremò Principum qui à Deo dantur, eiusquè vices in terris gerunt, obsequium, suadere videntur. Vndè Vertumnus Hetruriæ Deus ex Varrone, Pomonam adamare fingebatur, vt hanc Deoq; Principiquè reuerentiam seruandam, & Legum obseruantiam à vitio quouis abhorrentem, & ad Virtutes se conuertentem indigitarent illorum temporum Veteres, cum Pomaria sint Ciuitatum illarum symbola, quæ legibus varijs, ijsquè valdè vtilibus, & pulchris ornatæ essent, armatæquè simul & decoratæ, quæ vera sunt Pomaria Atlantæa, Virtute Principum Virorum condita, & Draconi Iudici iustissimo custodienda tradita. Hinc fortè sumpsisse potuit originem Mos decimas fructuum exhibendi Principibus, cùm primò Herculi quoquè fuerint exhibitæ. Hinc Lucullum existimarunt, aliqui ex Antiquis tot opum accessione fuisse auctum, quià decimas fructuum Herculi persoluisset, cui sic alludere visus est Poeta Propertius.

Lib. 4. de leg. lat.

Insitor huic soluit Pomosâ vota coronâ,

Cum Pyrus inuito stipite Mala tulit.

Al. ab Al. D. G. L. 3. c. 22. 4. Eleg. 2.

D Sed si apud Ethnicos pijssimum simul, & vtilissimum censebatur hoc munus, nec ab ipsis ideò prætermittebatur, quantò magis à nobis veræ Legis sequacibus fructuum, & Pomorum Decimæ debentur Deo Optimo Maximo, Seruatoriquè Nostro Iesu Christo, Deo Deorum, Regiquè Regum, per quem Reges regnant, & Iudices iusta decernunt, gratiarum prius actionibus ex corde persolutis? Prætereà nobiliores Animi Virtutes, velut aurea, & pretiosissima Poma, quæ quoscunque suos possidentes, tot quasi Deos efficiunt, veniunt insinuandæ.

Cedere diuitijs Animi, Fortuna fatetur.

Claudian. in Epist. ad Olibrium.

Propterea non aliâ de causâ Magnus Alcides, quem toties memorauimus, diuorum Gentilium numero adscriptus censetur, nisi propter has Animi dotes. Iræ moderatio quæ in eo summoperè elucescebat, Auaritiæ Temperantia, quæ illum clarissimè illustrabat, generosusquè voluptatum, & deliciarum omnium contemptus, eundem sui maio-

Erizz. ap. Ricciard. in Com. Symb.

maiorem, & non niſi ſibi ſimilem conſtituebant. Tot Hercules, quin & ipſo nobiliores Chriſticolæ, ſi Ethnico non cedant in hiſce Virtutibus. Hæ ſolæ fuerunt in cauſa, vt illi ſculpto tria Mala aurea collocarentur in manu, per quæ nil aliud indigitaretur præter has Heroîcas Prærogatiuas; Vnde Hominem hiſce Theſauris inſignitum non poſſe non benè operari deſignaretur. Ipſe Vir huiuſmodi Virtutibus exornatus verè *lignum* eſt illud *Pomiferum*, quod ſacris in paginis dicitur *faciens fructum iuxtà genus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram*. Hic *quaſi naues Poma portantes* celeriter currens in itinere probitatis, peroptimè cognoſcit, negligentiam in bonis operibus eſſe omninò ablegandam, ne iſthæc, vt Poma in nauibus tardum iter habentibus, computreſcant, iuxtà illud: *Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter*. Noſcit item, quod ſicuti Poma ex ſucco perfectiori ſurſum à radicibus attracto, benèque in ligno digeſto, procreantur, caloriſquè viuifici, & humoris primigenij, nec non influentis beneficio aluntur, ita in ſe ipſo opera bona, quæ nota debent eſſe Hominibus, vt glorificent Patrem Cœleſtem, à calore Charitatis prodire debere, & ab cordis radicibus ſurſum trahi, creſcere, maturari, atque ab honeſtis moribus, tanquam folijs contegi, & reſeruari ad æternæ refectionis vſum, quemadmodum ſcriptum eſt in Prouerb. 12. *Vnuſquiſq; fructu oris ſui replebitur bonis*; Vnde eſt, quod illius opera huiuſmodi, tanquam myſtici fructus, videntium oculos alliciunt pulchritudine, recreant odore, beneficijs alunt, & opportunis alios corrigunt medelis. Ille propterea verum ſeſe Pomarium Sanctitatis eſſe demonſtrat; Nam ſi Pomum, & fructus metaphoricè accipiuntur pro vtilitate, quæ percipitur ex aliqua re, ex illo proborum exemplorum Proximi non modicam frugem demetere poſſunt; eoque magis, & perfectius myſticum eſt Pomarium, quo (vt inquit Berchorius) diuitiarum Mundi generosè magis abijcit fructus omnimodè noxios, acerbos, & acres, vtpote qui luxuriantium nimis, & ſuperbientium Arborum, in Chriſti pauperes minimè liberalium, ſunt peculiares, & quaquauerſus inutiles, dequè ſeipſis illud aptiſſimè replicari merentes: *Fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti*. Sed bonis tantum ſpiritualibus ſcatens, quæ ſunt vt fructus in parte Arborum ſublimiori perfectiores, & ſapidiores: *Et erit fructus eius ſublimis*, illud ſibi coaptari meretur, & ipſe de ſeipſo iuremerito poteſt in hæc verba prorumpere: *Fructus mei, fructus honoris, & honeſtatis*. Quarè dilectionem veram præſeferens *Veniat dilectus meus in Hortum ſuum, & comedat fructum Pomorum ſuorum*, ad Deum conuerſus poterit exclamare. Sic de Pomis ſentitur, quando Moralis tantum eſt ſermo. Sin autem totam ad ſublimiora mentem dirigamus, erit adinuenire, quod per Poma Solis, & Lunæ, ac Poma Collium æternorum in Diuinis Paginis nominata denotantur Myſteria ſanctiſſimæ noſtræ Fidei, vnà cum myſterijs veteris legis ſeruatæ, iuxtà illud Canticorum: *In Portis noſtris omnia Poma noua, & vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi*. Sol etenim, & Luna ſimul iuncta ſignificant inter alia Chriſtum Dominum noſtrum, & Eccleſiam ſanctam, vera Cœli, roriſquè Poma, quæ Dei gratiam, eiuſquè benedictionem ſemper præſeferunt quandoquidem *de benedictione Domini terra eius, de Pomis cœli, & rore, atque abyſſo ſubiacente*. Sic & Arborum tenellarum Poma non eſſe comedenda citrà quartum annum deſignant (id Franciſco Georgio Veneto tradente) opera humani generis ſub quatuor millenarijs annorum primis non fuiſſe apta vitæ, nam in primis duobus Homines fuerunt abſque lege, ſub duobus ſecundis ſub lege quidem, ſed non iuſtificante, in quinto, & ſexto millenario, poſt Domini Noſtri Ieſu Chriſti aduentum facta eſt omnium rationabilium Arborum expurgatio, & fructus facti ſunt in vitam æternam. Varia facilitas, nil difficultas morum, cum ſint in cauſâ, vt varij formari poſſint de iſdem conceptus artificioſi; non erit igitur abs re Hieroglyphica, Symbola, & Emblemata ſubinferre circa Pomorum, tum theoricam, tum practicam cognitionem, vt doctrinalis ordo laudabilis continuetur.

Geneſ.cap.1 | *Laur. in v.* afferre. | *Iob. cap. 9.* | *Ex Berch. in Reductor Moral. lib. 12.cap.69.* | *Sap.4.* | *Eſai.4.* | *Cantic.5.* | *Lauret. in v.* antiquus | *Cantic.7.* | *Ioach. in Apoc.f.118* | *Deut.c.33.*

HIEROGLYPHICA.

NOn perperam habita fuere Poma pro Hieroglyphicâ Victoriæ notâ in Italiam allata à Rogerio ſecundo in bello contrà Saracenos feliciter geſto, cum alias legamus Apollinem ipſum antè inuentam Laurum deuicto Pythone, Malo corona-

A ronari solitum, eundemquè morem in Pythijs ab ipso institutis ad victores quoq; transijsse, quando ij tempora laureati, suis interserere tenebantur coronis Mala in Apollinis templo decerpta, teste Luciano. Quare Apuleius de Paride ait: *Tunc animo volenti Phrygius Iuuenis, Malum quod tenebat aureum veluti victoriæ calculum, puellæ tradit.* Adijciatur alias pro Marathoniæ pugnæ, & Victoriæ celeberrimæ Monumento, seù hieroglyphico fuisse Mali Arboris Ramum in manu læuâ Nemeseos, quam Phidias ex lapide Pario dicitur Athenis excidisse, cuius corona Victorijs paruis effigiatis insignita cernebatur. Et eâ de causâ Mali Ramus Nemesi gestandus dedicabatur, quod Veneris habitu cæperat eadem figurari. Hinc Mala, quod à Venere concupita cupiditatis, & Lasciuiæ hieroblyphicum præseferunt, vndè illud Menalcæ apud Virgilium

Apul. l. 10. de Asino aureo.

Victoriæ hieroglyp.

Pier. Val. Hierog. l. 54

Cupidit. & Lasciuiæ.

Malo me Galatea petit lasciua puella,
Et fugit ad Salices, & se cupit ante videri.

Sic Malo Cydippen Acontius venari contendit; & Malo Hippomenes Atalantam vicit, quo Zonam diù ligatam abstulit, de quo Theocritus

B Μῆλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φυλάσσων

Idest

Mala sinu condens Bacchi de tempore sumpta.

Mala enim illa Philetas ait de coronatis Bacchi temporibus decerpta fuisse; qui Bacchus cum lætitiæ, amorisquè titillatione concitet Homines, Poetæ eum passim lætitiæ datorem prædicant. Eiusdem significatus fuerunt etiam Mala ambesa, morsuq; tacta, in amoris signum à Chariclea Matronâ nobili Diniæ cuidam dono missa. Nec abfuit indè quod Catullus innuit inquiens

Et missum sponsi furtiuo munere Malum.

Quod aduentu matris excussum è virginis posthac gremio prosilierit. Verum vt legitimam tantum Venerem indicarent Mala, siue Malorum ramusculus in læuâ mulieris coniugi suo dexteram porrigentis, collocata, Catulum Fidum comitem, & Domini pariter amatorem, Amoris propterea, Fideiuè, quæ debent interesse coniugio præcipuum hieroglyphicum, antè pedes illius expressit Alciatus, & vtrosquè, sponsum scilicet, atq; nuptam frugiferâ sub hac Arbore constituit, quia fidelis ille coniugum amor, vt plurimum vbi corpora coeunt fouetur, atque redintegratur. Sic sensit cum ex supe- C rioribus exemplis scripsit

Embl. 190.

Eccè puella, viro quæ dextra iungitur; eccè
Vt sedet: vt Catulus lusitat antè pedes.
Hæc Fidei est species: Veneris quam si educat ardor,
Malorum in læuâ non malè ramus erit.
Poma etenim Veneris sunt; sic Schæneida vicit
Hippomenes, petijt sic Galathea virum.

Ex Malis prætereà summè præcocibus, antequè debitum tempus ortis, atquè statim maturescentibus Prosperitatis desumitur hieroglyphicum. Nam fructus illi ficuum, oliuarum, & vuæ, qui in medio vere præter suum tempus orti sunt Regnante Philippo Macedone, summam illi prosperitatem denunciare visi sunt. Nec impropriè tunc Regni Macedonici felicitatem designare poterant, cum nostris quoq; temporibus eadem Mundi totius hieroglyphicum esse declarent Imperatores, Pomum & ipsi, super quod Crux erecta est, manu gestantes.

Felicitatis.

Athenæus lib. 3. c. 3.

Mundi hieroglyph.

D

SYMBOLA.

AD humanam eruditionem Symbola inuenta fuisse crediderim, nam nisì traducantur ad Sapientiam captandam, inutilia sunt, & veluti res emortuæ, quandoquidem

Qui fingit sacros auro, vel marmore vultus,
Non facit ille Deos, qui rogat ille facit.

Mart. l. 8. Epigr. 24.

Eâ de re quoties aliquid aut bonum, aut malum symbolicè perpendendum nobis obijcitur, vbi reconditam ad arcanorum intelligentiam peruenerimus, illud extemplò cognoscimus, quod exindè fugiendum, sequendumuè designatur. Sic quando Malum pro symbolo sumimus, perspectis illius qualitatibus, quid præseferat facilè scimus.

Nam

Nam cum Arbore Pomi nulla voluptuoſior, elegantior, aut delicatior reperiri queat, tanquam viſu pulchra, & ad veſcendum ſuauia mala producens in Paradiſo voluptatis, per illam non ineptè deſignatur Amor, cui Arborem hanc propterea dicatam voluerunt Antiquiorum eruditiores, quia fructus illius pallorem, & ruborem præſeferunt, quibus Amantes præditi ſunt.

Gen. c. 2. Pier. Valer. Hieroglyph. lib. 54.

Palleat omnis Amans, color hic eſt aptus Amanti.

Ouid. de Arte Amandi.

Cecinit Ouidius, qui alias ſubitum genarum ruborem Amantibus familiarẽ obſeruauit.

---- ſubitus rubor ora notauit.

Sed quia iuxtà ſuum finem Amor eſt vel bonus, vel malus, illius ideò quæ ſint qualitates per ſymbolum denotari poterunt iuxtà diſpoſitionem circumſtãtiarum ad has Arbores directarum. Vnde bonum tantum, & rationalem Amorem ergà Deum, & homines indicabit Pomum, quando perpendatur vt fructus, vel cordis ad Deum dirigendi figuram habens, vel vt nullis nocendi, ſinguliſque comedentibus iuuandi facultate præditus. Quod & cauſaliter de illius Arbore iuremeritò dicendum venit. Contrà verò quando accipiatur vt Veneri, quæ laſciuiarum eſt Archetypus, ſacrum; nam tunc ſignificat Amorem magis impudicitiæ addictum, quam honeſtati, quam ſignificationem ſibi præſertim arrogat Malum illud, quod ipſa Venus apud Sicyonios altera manu depicta geſtabat, dum Papauer in altera numinis eiuſdem effícti manu collocatum, vim prolificam, & ſeminis copiam innuebat. In eodem quoque ſenſu deſumitur actus ſub Arbore Malo Pomis certantium, & ludentium, quippè qui veſanorum incontinentis Amoris effectuum fieri compotem, vel omnimodè potius ineptire deſignat. Ad eundem perditum Amorem, ſymbolicè referendum concurrit pariter hæc Arbor, quando ſub illa quamplurimi figurantur Amores, vel ſe ſe mutuò ſagittis impetentes, quorum vnus alterum captiuum faciat, & ligatus nihil contrà reluctetur, ſed ſpontè in vincula cedat, vel Athletarum more certantes, illorum vnus Athleticis legibus contemptis alium lædat, aliíque omnes lædentem percutiant, maliſque feriant, atque Pomario depellant. Tam facilè Malum Arborem, quæ tam bona eſt, pro malis Amoris effectibus deſignandis poſuerunt Antiqui, vt nedum Veneris operationes, ſed & earundem quoquè memoria per hanc Arborem nonnunquam fuerint indigitatæ, quemadmodum quando Ramum eiuſdem in Nemeſis manu collocarunt; indicabant enim Deam huiuſmodi primum fuiſſe ſolitam in habitu Veneris depingi. Sed in hoc laudari poteſt hoc ſymbolum, quod ad bonum quoquè ſenſum deduci valeat. Illa nanquè, tanquam benefactorum Remuneratrix, vt Statius aſſeruit lib. 13. hæc habens:

Id. Valer. loc. cit.

Eſt Dea, quam Nemeſim dicunt, Dea magna, potenſque,
Quæ bona cœleſtum conceſſu cuncta Deorum
Poſſidet, &c.

Summum apud omnes conciliabat amorem. Superſtitionum item fuit ſymbolum Pomum, quando quatuor bacillis, quaſi quatuor pedibus fultum Herculis ſacrum deſignabat; nam cum apud Bœotios (vel vt aliqui volunt apud Athenienſes) Bos Herculi mactandus aufugiſſet, illi pro victima Pomum, cui quatuor ſurculi erant infixi, ſacrum fecere. Hic autem vbi Clauigeri Numinis mentionem fecimus, illud pariter in mentem venit dicendum, quod ſcilicet pro ipſo Hercule acceptus eſt Sol ab Heſiodo, quando malis aureis aurea Sydera ab Heſperidibus noctis filiabus cuſtodita, ſignificari ſẽtiebat; quoniam illa præſeferunt aureum præclaro nitore colorem, & noctu tantum conſpiciuntur, eo quia Sole decidente, pro ipſo (vt diximus) Alcide intellecto, ſtatim appareant Stellæ; Inter quas Venus aureum aureorum radiorum pomum in ſe tanquam manu gerens, reuocat in memoriam Iudicium Paridis tanquam aureum Iouis Pomum pulcherrimæ datum.

Lucian. in Dial. Deor. Iud.

EMBLEMATA.

AD eundem finem ac Symbola, Emblemata quoquè nacta cenſendum eſt quippè, quod inſtructionem humanarum actionum vtraq; reſpiciant, & hæc præcipuè diſertiſſima ſubſcriptionum ſuarum lingua Prudentiam ſemper ſuadeant. Parum abſunt exempla, ſperandum enim in Deo, qui humiles exaltat clariſſimè de-

A denotare videtur Arbor Pomifera, cui surculi paruuli sint inserti: Nam vt hi, non nisi fauente Cœlo, caloreuè mediante, & imbribus saluberrimis Arboream succrescunt in molem, ita & Vir tenuissimæ fortunæ, nisi prospiciente Deo potest ad altiora sustolli. Clarius autem hic sensus exponitur disticho sequenti eidem Emblemati subscripto.

Si faueat cœlum, benè surculus Arbore crescet,
Si faueat Numen, tu quoque magnus eris.

Ioach. Cam. Embl. n. 3.

Verum vt hoc maximè confert ad benè spem dirigendam in futuris, sic & sequens multoperè eruditum est ad docendum, quod in prosperitate præsenti nemo se nimis efferri permittat, ne forsan ineptè superbiens abiectiorem postea statum subire cogatur. Arbor hoc Emblema componit pomis onusta, sub qua folia, & fructus, pluresque ami terram adoperiant, cum inscriptis verbis COPIA ME PERDIT, & hoc disticho addito

Rumpitur innumeris Arbos vberrima pomis
Et subitò nimiæ præcipitantur opes.

Id. Cam. Emb. 13.

Mali nanq; fructibus nimium onustæ quammaximè laborant, & quodammodò languent, non solum quia effœtæ, sed quia præ pondere dilacerantur, & ramis priuantur B ad perfectam illarum constitutionem pernecessarijs. Duas item elegantissimas similitudines legimus apud Senecam, quæ hoc idem Emblema rectius explicant. Prima est in Epistolâ quintâ ad Lucilium, in quâ inquit: *Magni animi est magna contemnere, ac mediocria malle, quàm nimia. Vt hæc, eò quòd superfluunt, nocent, sic segetem nimia sternit vbertas, sic rami onere franguntur, sic ad maturitatem non peruenit nimia fœcunditas*. Alter locus est lib. 1. de vitæ tranquillitate. *Vt fertilibus agris* (illic habet) *non est imperandum, citò enim exhauriet illos nunquam intermissa fœcunditas, ita animorum impetus assiduus labor quoque frangit, ita quoque præclaris ingenijs, ac alioquin benè natis nihil est nocentius, neque perniciosius, quàm immodica commoditatum, ac voluptatum affluentia.* Aliàs Arbor Pomifera dignitatis statum designat; summa namq; Reipublicæ munera sunt veluti tot Arbores Pomis onustæ, quæ fructus suos nemini conscendentium negant. Iusti sint, vel iniusti, prouentum exindè percipiunt; at hac intercedente discrepantia, quod primis dignitas est decori, nouissimis vituperio. Quo magis illi conscendunt, eò felicius patent illorum Virtutes; & ex aduerso, notiora fiunt istorum vitia, C non aliter quam pudenda simię sublimioribus in Plantæ ramis Poma legentis. Sic innuit Paulus Maccius cum cecinit.

Simia quæ grauidos conscendit in Arbore ramos,
Grataquè de summo vertice Poma legit
Præsidis iniusti est species: cur! quò magis illa,
Quo magis hic, scandunt, plura pudenda patent.

Embl. 22.

Est deniquè mundana dignitas vt Arbor illa, Poma simul, & Glandes ferens, quam doctissimus noster Bonomius emblematicè exhibet. Hinc homines alit, indè bruta sordidiora. Poma gloriæ dabit, si humaniter ages; Glandes dedecoris, si inhumaniter. Sicut enim illa te hominem testantur opera, ita ista te feram declarabunt. Imo sanctius agere in sublimi eiuscemodi statu, solidamquè simul ad cœli gloriam terrestri neglecta, quæ futilis est, aspirare discet quicunq; duræ quantumuis ceruicis homo, dum animaduertet, quod *— Sic transit Gloria Mundi*

Arboris vt vento decutiuntur opes.

Io. Fr. Bonō. Bonon. Chir Achil. Emblem. 36.

D Pro cuius veritatis emblematico testimonio P. Kreiking Soc. Iesu scitè admodum attulit Pomiferas Arbores; quarum

Indè quatit Boreæ, funesta potentia ramos,
Humidus hinc amplas decutit Auster opes
Parte aliâ insanis vertex agitatus ab Euris
Amittit mistis mollia Poma Pyris.

Embl. 158.

Et æquè eruditè concludit, quod

Sic ostensa fugit fucati gloria Mundi,
Quin spes cum magnas fecerit, illa perit.
Tu tua, ne (verum est) caue vt experientia dicat,
Nam mille exemplis hoc didicisse sat est.

Quoniam delectabilitas admirationi affinis est, Emblematibus iungentur Mirabilia de Pomis generatim sumptis.

MIRABILIA.

PAuca de Pomis hucusquè licet arcano sensu locuti, dixissemus, nisi quæ mirabiliora de illis euenere Palladicis traderentur monumentis. Eo nanq; Seculo scribimus, quo nisi sparsas identidem curiositatibus papyros inspiciat Mundus, nihil factum ducatur. Sed quid dixi papyros? Parum fuerat apud hodierni temporis Scriptores chartas curiosis inscripsisse characteribus, nisi diligens peruestigãdi cura, eosdem Poma mirabilibus notis insculpere docuisset. Exhibet enim Abenenis Arabs quidam ex Gabr. Alph. Herrera Hispano Geoponico relatus, modum, quo quis possit Malum literis pulcherrimis in extima cute, quæ tandem videbuntur naturales, inscribere. Sic faciendum, inquit ille. Poma super rubra in Arbore pendentia, absque eo quod inde moueantur, dum viridia sunt, idest ante maturitatem, & rubedinem adeptam ad placitum inscribenda, cum penna, & atramento, sicquè relinquenda; dum enim pomum maturum excerpetur, atramento deterso, stigmata illius alba remanent, cute scilicet, quæ suberat atramento candida facta, & minimè rubificata. Quod tamen non admodum mirabor, cum sciam, quòd *Omnia conando docilis solertia vincit.* Hoc pacto suppositis artis scriptoriæ malis Arabs idem, sic quoquè præsumebat Naturam ipsam cogere posse ad exercendam super eisdem fructibus picturam. Inter Malogranata Poma quælibet plantabat, quæ ob complicantiam, & communicationem radicum vtriusquè Arboris ad inuicem, necessariò rubra euasura iactabat, ita vt Punicorum rubor intensus proculdubio participandus esset alijs Pomis. Quæ vtrum vera sint, nec ne, lectorem ad experimentum relegamus. Nec minus mirabile videtur medicamen illud Geoponicum, quod Pomiferis Arboribus, quæ germinant, nec ferunt fructum exhibetur, dum fissæ illarum radici indito lapide fertiles mirè fiunt, & fructuosæ, cuius etiam virtutis est aqua lupini decocti circumfusa Pomis, quippè quæ illis valdè prodest ad fœcunditatem, & bonitatem fructuum. Sed si curiositates indagamus, quid ad rem curiosius, quam Arbores videre fructus absque seminibus, & ossibus edituras? Siquidem hoc in illis Pomis, quæ in salicibus inseruntur, euenire legimus in lib. 3. cap. 31. Agriculturæ diuersorũ à Mambrino Fabrianense ex Hispano in Italicum traducto. Sic à Pomis naturaliter auferuntur semina; sic quodammodo spadones redduntur fructus, & hoc pacto se se non parum abnegare natura compellitur, quæ longè minori sanè vi afficitur quando seminum sedi suæ destinatorum ipso die solstitiali, quo folia in Oleis, Populis, atquè Salicibus, & alijs nonnullis Arboribus circumaguntur, permulta inuerti persentit. Habet autem, si quando in aliquibus vim patitur hæc rerum omnium mater, vbi in alijs sua damna reficiat. Non potest ad contraria diutius detorqueri.

Lib.3.c.31.

Poma characteribus quomodo notentur.

Poma vt rubra fiant.

Plin. l. 17. cap. 27.

Mali steriles quomodo mirè fructiferæ reddantur.

Poma sine semine.

Plin. & Frãc. Picus, atq; Mizaldus memor. centur. 7. num. 36.

Naturam expellas furcâ, tamen vsquè recurret.

Hor. lib. 1. Epist. 10.

Illa quamuis non modicè læsa, dum ablatis seminibus, in quibus Thronum suum habebat, omnia quodammodo subuerti videbantur, nouit quoq; talia nonnunquam, in quâ specie vim passa est, producere, quæ vastissimam ipsius potentiam mirè testentur. Sit in exemplo Pomum Arienæ Arboris Palæ, ad fructuum istorum speciem relatus à Plinio. Sic habet ille: *Maior alia Pomo, & suauitate præcellentior, quo sapientiores Indorum viuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum, fructum è cortice mittit admirabilem succi dulcedine, vt vno quaternos satiet. Arbori nomen Pala, Pomo Arienæ. Plurima est in Sydracis expeditionum Alexandri termino. Est & alia similis huic, dulcior pomo, sed intraneorum valetudini infesta. Edixerat Alexander, nè quis agminis sui id pomum attingeret.* Ad naturam igitur suam omnia reuertuntur admirabiliter, tametsi per accidens interdiu magnoperè distracta. Poma congelata, si in frigidam aquam demergantur, id assequi sæpissimè visa sunt, eodem referente Mizaldo, tota illa glaciata concretione mirum in modum concrescente, ac resoluta; Sic partes frigore affectas, modo ne prorsus rigescant, subsitq; sanguis aliquis, aqua gelida immersas, & subindè rigatas sensim calescere tradidit Leuinus Lemnius. Philosophicam Veritatis inuentionem mirabilem Legalis hic confirmet Auctoritas, quæ rem Pomariam rectè dirigat, atq; continuet.

H.N. lib. 12. cap. 6.

Mizald. memorab. cent. 7. num. 51.

LEGALIA.

NAturali ſignificatione Fructus nomen Arboribus magis competit, quàm Herbis ipſis, quæ nimis propinquæ telluri culturam exigunt longè diligentiorem, quàm Arbores ipſæ, vnde Poma plus naturæ debent, quàm Arti propria incrementa *L. fructus ff. de vſur.* cuius nominis etymologia deducta à frumine, ideſt ab eminentiori gutturis parte, quâ veſcimur, vel à fruendo, adhuc fauet Arborum cauſæ, quæ fructus dant facillimos, copioſos, & nullo negotio edules, & quocunque etiam tempore infelici conſpicuos, vt ſunt Baccæ Hyemales, à quibus tot Animalia ſuſtentantur, quæ alioqui perirent; Hicq; notandum eſt fructum nos accipere non in generali ſignificatione illa, ſecundum quam loquuntur leges, nempè *L. 14. ff. de vſur. L. 62. ff. de rei vendic. L. 83. ff. de Leg. 3. L. vſura 121. ff. de verb. ſignif. L. 88. §. vlt. ff. ad leg. Falcid. L. vlt.* B *ff. de vſur. L. 8. §. 1. ff. de reb. auct. iud. L. vnica §. cum autem C. de rei vxor. act.* Sed preſſius pro fructu ſcilicet illo, qui eſt edendi cauſa paratus, & promptus, cuius conditionis eſt pomum. *Alc. in L. qui fundum de Verb. ſign.* Pater autem familias, hoc eſt Dominus Domus, & fundi fructiferi *L. 195. ff. de verb. ſignif. L. 4. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. L. 5. ff. quando dies leg.* ergà fructus ità gerere ſe debet, vt nunquam deſit tempori, aut occaſioni colligendorum, & vendendorum eorundem, obſeruando leges Patrias vetantes impeditam, atq; peruerſam maturitatem, atq; Catonianum præceptum prę oculis habendo, eſſe ſcilicet vendacem potius quàm emacem. Tanti legitimè fiunt, & æſtimãtur fructus præcipuè Pomoſi, vt hi ſpecialiſſimæ cõſiderationis in fundi venditione habeantur; adeſt *L. 205. ex Paulo I.C. de verb. ſignif.* quæ habet quod *qui fundum vendidit, Pomum excepit.* Qui verò cupit Rem hortenſem, atq; Pomariam inculpatè prorſus exercere, is leges infraſcriptas, tanquam fructuoſiſſimas, moderatiſſimaſq; colere, atq; in praxim deducere à Iunio Moderato Columella emanatas conetur: Prima eſt Senilem in Pręfecto villæ pigritiam, iuuenilemq; imprudentiã eſſe fugiendas. Secunda Villicum operariorum eſſe debere magiſtrum, non diſcipulum. Tertia internoſcenda, diſtinguendaq; C fore opera ruſtica, quæ plus corporei laboris, quàm ingenij inuoluunt, vel è contrà, aut quæ æqualiter requirunt manus, & mentem. Quarta feſtinationem cunctationi præferendam, iuxtà Iſchomaci ſententiam, qui ait: *Malo vnius agilem, atq; induſtriam, quàm decem hominum negligentem, & tardam operam.* Quinta frugalitatis vbiq; & ſynceræ familiaritatis exempla eſſe proferenda; *nam magna pars libertatis eſt benè moratus venter.* Sexta feriæ inſtrumentorum ruſticorum luſtrationi non deſint. Septima ſacris, non autem ſuperſtitioſis incumbendum cogitationibus, atq; actionibus eſſe. Octaua nulla de cauſa procul abeundum à Villa. Nona ſemitas in agris introductas omnimodè remouendas, limiteſq; nullo pacto eliminandos. Decima raro hoſpitandum. Vndecima Pecuniam in promercalibus non temerè occupandam. Duodecima otium odio habeatur lethaliter, cum ipſum nihil agere heù nimis doceat male agere. Decimatertia in ſatione ſemper ſperandum. Decimaquarta ſyderum influxus obſeruandos eſſe; Decimaquinta imbecillas Arbores à valentioribus opprimi non eſſe ſinendum. Seueriores ſat M. Cato Leges Rurales promulgauit, atq; ſanctiores Dominum ſoli magis tangentes, quæ ſunt D 1. Furem in duplo damni condemnandum, in quadruplo fœneratorem. 2. Maledicum auarum, ignauumq; eijciendum. 3. Quæſtum pium quammaximè, & ſtabiliſſimum, minimèq; inuidioſum eſſe debere. 4. Circumſpicienda continuò eſſe omnia. 5. Alienam haud temerè contemnendã diſciplinam. 6. Vbi Vinea, Hortus irriguus, ſalictum, oletum, pratum, campus frumentarius, ſylua cædua, Arbuſtum, & Glandaria ſylua in iugeribus centum reperiri poterunt, illum Agrum optimum eſſe. 7. In omni viſitatione Villæ, & Agri numina prius colantor, & ſalutantor. 8. Et toties quoties ad Villam ventum fuerit, opera, reſq; omnes ſecundum præſentem ſtatum examinantor. 9. Operationum fiendarum ſeries ſeruis indicitor, & iubetor. 10. Quæ comparanda, reficiendauè cognoſcentur, in promptu de facto ſunto. 11. Patrem familias vendacem, non emacem eſſe oportere, & ità auctionem facito. 12. Cito plantato, tardè ædificato. Quæ verò leges Catonianæ Villici officium concernentes, tanquam eius, cui abſente Domino omnia agri negotia concredita ſunt, & qui cauere maximè debet, nè improuidus ab ope-

De re ruſt. nu. 2. §. auctionem.

Colum. l. 2. de re ruſt. c. 22.

Alciat. in L. qui fundũ de Verb. ſignif.

Colum. l. 11 c. 1. de re ru.

Seneca ep. 114.

Colum. de Arb. c. 18.

Cato de re ruſt. in pri. Etc. 1. ſeq.

Id. Cat. n. 5.

Colum. l. 11

re vincatur, huc ſunt de verbo ad verbum translatæ. Primo igitur *Villicus Diſciplina bona vtatur. 2. Feriæ ſeruentur. 3. Alieno manum abſtineat. 4. Sua ſeruet diligenter. 5. Litibus familia ſuperſedeat. 6. Si quis quid deliquerit pro noxa bono modo vindicet. 7. Familiæ malè nè ſit, nè algeat, nè eſuriat, opera benè exerceat, facilius malo, & alieno prohibebit. 8. Villicus ſi nollet malefacere non faciet. 8. Si paſſus erit Dominus, impunè ne ſinat eſſe. 10. Pro beneficio gratiam referat, vt alijs rectè facere libeat. 11. Villicus nè ſit ambulator, ſobrius ſiet ſemper. 12. Ad cœnam nè quò eat. 13. Familiam exerceat: cõſideret quæ Dominus imperauerit, fiant. 14. Nè plus cenſeat ſapere ſe, quam Dominum. 15. Amicos Domini eos habeat ſibi amicos. 16. Cui iuſſus ſiet, auſcultet. 17. Rem diuinam niſi compitalibus in compito, aut in foco ne faciat. 18. Iniuſſu Domini credat nemini. 19. Quod Dominus crediderit, exigat. 20. Satui ſemen, cibaria, far, vinum, oleum mutuum dederit nemini. 21. Duas, aut tres familias habeat, vndè vtenda roget, & quibus det, prætereà nemini. 22. Rationem cum Domino crebrò putet. 23. Operarium Mercenarium, politorem diutius eundem ne habeat die. 24. Nè quid emiſſe velit inſciente Domino, neù quid Dominum celauiſſe velit. 25. Paraſitum nè quem habeat. 26. Haruſpicem, augurem, hariolum, Chaldæum nè quem conſuluiſſe velit. 27. Segetem nè defrudet, nam id infelix eſt. 28. Opus ruſticum omne curet, vtì ſciat facere, & id faciat ſæpè, dum nè laſſus fiat. 29. Si fecerit, ſcribit in mente familiæ quid ſiet, & illi animo æquiore facient. 30. Si hoc faciet minus libebit ambulare, & valebit rectius, & dormibit libentius. 31. Primus cubitu ſurgat, poſtremus cubitum eat, prius villam videat clauſam vti ſiet, & vti ſuo quiſque loco cubet, & vti iumenta pabulum habeant. 32. Boues maxima diligentia curatos habeto. 33. Bubulcis obſequitor partim, quo libentius boues curent. 34. Aratra, vomereſque facito vtì bonos habeat. 35. Terram carioſam caueto ne ares, nè vè ploſtrum, nè vè pecus impellas; ſi ità non caueris quò impuleris, triennij fructum amittes. 36. Pecori, & bubus diligenter ſubſternatur, vngulæ curentur. 37. Scabiem pecori, & iumentis caueto, id ex fame, et sì impluit, fieri ſolet. 38. Opera omnia maturè conficias face, nam res ruſtica ſic eſt, ſi vnam rem ſerò feceris, omnia opera ſerò facies. 39. Stramenta ſi deerint, frondem iligneam legito, eam ſubſternito ouibus, bubuſque. 40. Sterquilinium magnum ſtude vt habeas; ſtercus ſedulò conſerua, cum exportabis purgato, & comminuito; per autumnum euehito. 41. Circum oleas autumnitate ablaqueato, & ſtercus addito, frondem populneam, vlmeam, querneam cædito, per tempus eam condito, non per aridam, pabulum ouibus. 42. Item fœnum, cordum, ſicilimenta de prato, ea arida condito. 43. Poſt imbrem autumni rapinam, pabulum, lupinumque ſerito. 44. Per tres menſes poſt vindemiam familia lorum bibat, ſingulique familiæ integro anno non pluſquam quadrantalia decem vini prætendant bibere. 45. Eâ vxore contentus eſto, quam ei dederit Dominus. 46. Dijs pro copia ſupplicet. 47. Pullos, & Gallinas alat multas. 48. Poma, malaque omnis generis, tam humida, quam ſicca varijs ſeruet in hyemem modis. 49. Propagatio Pomorum aliarumque arborum; ab arbore abs terra pulli, qui naſcentur eos in terram deprimito, extollitoque primorem partem, vtì radicem capiat, indè biennio poſt effodito, ſeritoque. 50. Quæ diligentius propagari voles, in aulas, aut in qualos pertuſos propagari oportet, & cum ijs in ſcrobem deferri.* Villicus in ſumma, quemadmodum Conſtantinus ex Florentino Græco Geoponico adnotauit, exemplum eſſe debet omnium in agro degentium, & ad illum, & illius vitam, & mores reſpicientes, reuereantur magis, quam pertimeſcant, illumque habere conuenit ephemeridem, communem agendorum in agro ſententiam iuxtà peritos continentem exactè compoſitam, & ſeriatim exponentem quidquid in ſingulis menſibus, atque diebus fieri ab agricolis expediat, & omnibus exactè prouidebit, & Pomarijs licet propè domum conſtituendis & ad exorſus æquinoctiales, vbi optimè habebunt. Studeatq; præ omnibus Herus, vt telluris ornamenta reſpondeant moribus comptis ad normam infraſcriptarum conſtitutionum.

Cordum, ideſt Serotinum: ſicilimẽta vulgò *guaimi*

Rapina eſt locus rapis conſitus.

Id. Cato num. 57.

Quadrantal eſt menſura vnius vaſis pedis quadrati cõtinentiæ.

Id. Cato nu. 143.

Id. Cato nu. 51. 52. & 133. 142. 143.

Aula .i. olla, vas figulinum.

Conſtant. Cæſ. de Agric. l. 2. c. 42. & 43.

Varro l. 1. cap. 28. & ſequ.

Palladius l. 1. tit. 34.

Varro de re ruſt. lib. 1. c. 12.

A

LEGES HORTENSES,

Siuè Pomariorum Statuta pro Armonia Delitiarum Animi, & Corporis.

QVantum referat ad beatè (quantum fieri poteſt in hac lacrymarum valle) viuendum, mentem ſolicitudinibus eripere, quantum Animi pathemata moderari, nos vel ipſa noſtra docet natura, quæ deploranda perturbationum illius ſigna deſcribit exterius in corpore, quod eidem quaſi compati videtur; vt illius ex aduerſo compoſitionem oſtendit, per quam compoſitè (niſi quid extrinſecum obſtet) ſe ſe habens & ipſa. Quapropter apud Stobæum doctiſſimè: *Non vita per ſe iucunda eſt, ſed expectorare curas ex animo, caniciem inducentes.* Animo nanquè pacato libentius Religio colitur, & conſequenter hilarius Deo ſeruitur, iuxtà ſacrum præceptum *Seruite Domino in lætitia, introite in conſpectu eius in exultatione.* Sapientium idcircò Virorum plerique tranquillitatem hanc mentis promouendam ſuſceperunt, ac conſeruandam, tot honeſtæ voluptatis genera non tantum oſtendentes, proprio ſed exemplo ſequenda proponentes. Alijs ad fugiendas anxietates innocenter alia placuerunt; at quamplurimi finem collimantes ad eundem, rure beato delectati ſunt. Nam nonnè beatos, nonnè viuit aureos verè dies, qui rure viuit? Viuendi ſanè pater eſt ager hominibus, & ſolus nouit abſcondere paupertatem. Vrbs autem è contrà plane theatrum infelicitate palam ſcatens. Hac de re Lyricus in epodo quo nil niſi præclara vitæ ruſticæ præconia tractat, exclamabat.

Stob. ſer. 3.

B

Pſal. 99.

Horat. l. 1. epiſt. 10.

Stob. ſerm. 54.

Li. 4. epo. 2.

> *Beatus ille, qui procul negotijs*
> *(Vt priſca gens mortalium,)*
> *Paterna rura bobus exercet ſuis,*
> *Solutus omni fœnore:*
> *Nec excitatur claſſico miles truci,*
> *Nec horret iratum mare:*
> *Forumquè vitat, & ſuperba ciuium*
> *Potentiorum limina.*

C

Prætereà, pauper es? Rure degas, & illuc te quantumuis anguſta ſors alet. Impios odiſti mores? Rura petas, & inibi cum Arboribus quoquè Pietatem florere comperies. Illi, qui nihil mali cogitat, ſatis ampla poſſeſſio campus eſt, quia benè cultus, optimè nutriens. Vrbana voluptas, & æmulatio vulgi deſiderabilis quidem videtur, at fallax eſt. Fructibus, quos rure colligis, te Flaccus erudit, quod

Stob. ſerm. 56.

> *Si rectè frueris, non eſt vt copia maior*
> *Ab Ioue donari poſſit.*

Li. 1. epiſt. 12.

Sed ruris laudes è re nata ſat innuiſſe ſufficiat; illas enim ex profeſſo proſequi non propoſui, nec quæ maximæ ſunt, paucis poſſunt verbis includi. Quoniam interim ex Lucretio

> *— nil dulcius eſt, benè quam munita tenere*
> *Singula* doctrina ſapientum.

D Percurrere non pigeat paucas has benè rure degendi leges, quas verè ſapienti dictatas genio, politicæ ſimul, & innocentis vitæ munimenta, ac monimenta, legere eſt poſtibus horti licet vrbani D. Aſtorgij Paſelli Patritij Bononienſis inſcriptas.

Lib. 2.

> *Quiſquis vel Hoſpes, vel Amicus Amicum viſeris,*
> *Atquè in exiles hoſcè incideris hortulos,*
> *Pauculas haſcè lubens, ſeruato leges.*
> *Curas amariores, & quicquid voluptatem corrumpere valeat*
> *extrà limitem deponito.*
> *Paucos Amicos, lepidoſquè paruos in hortos adducito.*
> *Seruorum, atquè aſſeclarum greges emanento.*
> *Canes abiguntor.*

Vltrà primum, citrà ſupremum ſolem ne adito.
Si adiueris, nè maneto.
Niſi oculis, nec hilum libato.
Ore imperato.
Cunctaſic pro rerum copia, vel inopia liberaliter tribuuntor tibi,
Sed res nexui attributas, vel etiam penſiles,
Quæ horti conſituram diſponunt, nè poſcito.
Cuſtos aſportari ne permittito.
Acerbos fructus, fœtis exceptis mulieribus, ne optare quidem fas eſto.
Si aquis forte erumpentibus, aut alia ratione madueris,
neque qui, neque quarè quærens, amicus abito.

Sic interdum in Vrbe quoque, ſed raro felicia ruris otia ſi quærantur, inueniuntur, poſſidentur. Has alias ſanctiones ruſtico-politicas Villæ, & Hortorum in Communi Granaroli ſpectantium olim ad Illuſtriſſimum Equitem Commendatarium Dominum Conſtantium de Vizanis eiuſdem Patriæ Senatorem, ſuperioribus elegantia nihil diſſimiles, & ne quid minus Animi quietem ſpectantes, eodem iure, quo primò latæ ſunt, eodem penitus hic referre liceat.

Quiſquis es huius ruris incola, & accola, ſiuè aduena fueris,
ſiuè indigena, ſiuè hoſpes, ſiuè colonus, mandata hæc perlege;
vbi perlegeris, perfice.
In primis Deum propitiato; honeſtum colito; Virtute lætator;
aduerſa nè timeto; ſecundis nè tumeto.
In cæteris lætus, ludibunduſquè Genio indulgeto.
Ciuiles, & mordaces curas procul hinc pellito.
Tranquillè, & ſinè moleſtia vitam tranſigito.
Iram, dolorem, iurgia, rixas, mærores, triſtitiamque fugito.
Amicos quoſcunquè aduenientes placidè recipito.
Neminem lædito.
Iocis, nugis, luſibus, deambulatione, choreis, modulatione, cantilenis,
plauſu, feſtiuitate, garrulitate, hilaritate, voluptate,
geniali libertate, dulciquè ſodalium alloquio;
ſed antè omnia librorum placida lectione
Animum permulceto.
Ioci caſti ſunto.
Omnis turpitudo, omnis obſcœnitas abeſto.
Aleas abigito.
Pila, trochus, nuces, abaculi, alueolus, latrunculi, ad otium temporis
oblectandum permittuntor.
Curſu, ſaltu, vecte, diſco, lucta, venatu, aucupio, & mechanicis
interdum fabricationibus, torporem, ſegnitiemque
corporis euitato.
Comis, verax, liberalis, gratus, affabilis, lepidus,
elegans, iuſtus, & pius eſto.
Nebulones, blaterones, ſuſurrones, cachinnones, ardeliones, popinones,
heluones, lurcones, cantillones, bibones, comedones, ganeones,
lenones, ſcurræ, ſcorta, paraſiti, præſtigiatores,
& impoſtores, furcillis, flagris, & contis detruduntor.
Hirundines Pythagoricas familiares nè habeto.
Serui videntes, audientes, taciti, obedientes, ſeduli, impigri, fidi
mandata exequantor.
Opportunè cuncta, & eleganter; ſine luxu tamen,
& pompa paranto.
Ingenuorum ludicris, aut ſerijs rebus ne
ſe commiſcento.
Dapes, & epulas, frugi, & ciuili ſumptu, ad vitam tuendam,
non ad mortem ciendam apponunto.

Pocu-

A

Pocula, quæ sitim pellant, non quæ conuiuas
obruant, propinanto.
Qualiscunquè sis, nihil imprudens, vel impudens agito:
In omnibus finem cogitato.

SANCTIO.

Si quis aduersus hæc præcepta, & iura ierit, feceritué ignauiæ,
inertiæ, molliciei, impudicitiæ, immodestiæ, morositatis,
importunitatis, rusticitatis, nequitiæ, insociabilitatis,
reus esto;
& omnes omnium muscarum, culicum,
vesparum, asilorum, crabronumquè
aculeos infensos, & vltores
habeto.

B

Hæ leges promulgatæ, lateque fuerunt sexto Idus Quintilis
Anno Domini CIƆ. IƆ. XCII.
Quod felix, faustumq; sit omnibus Granarolicolis.

Has eodem subsequi pacto non credam nefas, quandoquidem tam illarum, quàm istarum lator, ob elegantem præceptorum moralitatem, Cato seculi fuisse non inappositè dicendus esset. Et hæ ferè statim extrà portam, cuius viam Diuo Stephano Bononienses nostri nuncuparunt, & est ea, quâ Florentiam itur, ad Hortos, atquè Palatium DD. de Roscijs. Ciuitatis huiuscè Patritiorum inscriptæ leguntur, & scilicet supra Portam exteriorem vulgò dictam *il Portone* his existentibus

RVRIS, ET VRBIS GENIO.

Intus autem

Hanc Villulam, qui animi, aut valetudinis causa inuiserint, ne locus,
qui a cultus est, deseratur,
hasce obseruanto leges.
Deum Opt. Max. ac Deiparam Virginem primum venerantor.

C

Hæc verna, æstiuaquè Porticus bono genio, gratijs, hilaritatiquè
dicata esto.
Scorta, Scurræ, Parasiti, Præstigiatores, & einscemodi impurum, ac profanum
hominum genus procul arcentor.
Seruorum greges non modò à Pomarijs, sed procul ab vtroque pomœrio
excluduntor.
Cæteri qualibet, qualibet lustranto.
Quos ruris Dominus hilaritatis sodalitium erga conuiuas inuitarit.
Curæ, mœrores, tristitiæ in Vrbe remanento,
voluptas, iocus, & genialis libertas,
comitantor.
Mensæ eleganter, ac splendidè sinè luxu, ac pompâ, aprico, opacouè loco,
pro anni tempore parantor.
In discubitu ætatis honos esto.

D

Dapes, & epulæ frugi, & ciuili sumptu, ad vitam viuendam,
non ad mortem maturandam apponantor.
Pocula, quæ sitim pellant, non quæ conuiuas obruant,
potantor.
Interim auium concentu, & aquarum murmure
oblectantor.
Remotis mensis, suo cuique genio paulò liberius vti
fas esto.
Si qua benè poti licentius dixerint, fecerintuè, ea indicta, infectauè sunto
Scrupulis, latrunculis, aleâ, vt lubet animum oblectantor,
Ira, Dolor, Iurgia, Rixæ procul absunto.
Vnusquisq; liberè canito, saltato, psallito, hilaritatis signum
ne quod prætermittito.
Abeuntibus pro anni tempore, pro rerum copiâ, & inopiâ, flores, frondes,

ramusculos, poma, olera viritim villicus distribuito.
Hisce peractis Deo item Opt. Max. ac Deiparæ Virgini gratias agunto,
In Vrbem læti, ludibundiquè redeunto,
Si quis contrà has leges, ierit, fecerit, dixerit, senseritue,
huic & Genius, genialesquè Dij auersi perpetuò sunto.

E

Reliquæ apud Sanctum Victorem de Barbiano in Collibus Suburbanis Bononiæ, in Ædibus Reuerendiss. Canonicorum Regulæ S. Ioannis in Monte Bononiæ visuntur, in cubiculo scilicet, vbi Bartolus ille Iurisconsultorum Summus sedulam legibus interpretandis operam nauabat. Ijs, siuè Leges Morales sint, siuè simplices admonitiones, absque dubio docemur ad maiorem mentis tranquillitatem possidendam, curis sepositis Rus concedere, quod tanquam portus tutissimus ab impacato ciuilis contentionis Ægæo nos excipiet.

Hospes, Viator, Domesticus, Amicus, quisquis es, si placet tibi locus,
qui placuit multis, magnisquè Viris, immò tibi maximè
placeat, quia summis placuit.
Vnum pro cunctis intelligito, si Bartolum nosti Iuris lucernam.
Hic, iudice in interpretem commutato, numina loci colebat,
scripta compilabat.
Læto sedili molestum tribunal vitabat Bartolus ipse
Iurisconsultorum Doctor.
Hic tu disce vti rure, foro posthabito, magisque, & pluribus
in otio prodesse, quàm in negotio.
Sapiens vbique agit quod plurimos iuuet.
Si mansurus, loci amœnitate fruitor.
Sin abiturus, ædem iucundus venerator, atque inter præclara,
quæ videris hoc reponito.

F

At longè breuioribus hortensia præcepta his includuntur notis, supra portam Horti Reuerend. PP. Carmelitarum Bonon. exaratis, nimirum

Lassaris studio? recreare in horto.
Vagari, colloqui statis horis licet.
Libare, auferre nunquam lex est Hortorum.
Ingredere.

G

Verùm si extrà Ciuitatis nostræ iura, hortensia velimus scrutari præcepta, vna pro cunctis ea sufficiat epigraphe ad suburbanum Antuerpiæ hortum, qui dudum possidebatur à Laurentio Beyerlinck Archipresbytero Antuerpiano, & ab eodem relata in Magno Theatro Vitæ humanæ Tomo 4. vbi de Hortis agit; & sic se habet.

Introeunti hortus edico,
Hospes, qui suburbanum hoc inspecturus venis,
Ne ex grato ingratus fias, hac iussa audito.
Quocunquè, & passim ambulato,
Vbicunquè & passim quiesciito.
Floresq́, fruticesq́ audax lustrato,
Oculisq́, naribusq́ libato,
Manus ne inferto,
Rixosus, harpax, serius, gerro, heluo
Curas, vel Vrbis proxima fastum tenens
Limine abstineto.
Voluptatis hic locus est,
Quietis hic locus est,
Hanc, & illam sectarier herus iubet,
Dein saluum te abire.
Secus si vis, aut facis,
Tu Flora, tuq́ hortorum præses Deus
Vindicato.

H

Et quoniam in eodem Viridario legi nonnulla contigit, quæ vtilitatem ab hortorum vsu perceptam concernunt, hic ea recensere non displicet. Hæc itaque sunt ante fores;

Mode-

A

Modestæ Voluptati, non Vanitati: Quieti non Torpori,

Et in ipso horto tres istæ strophæ pereruditæ:

Quem iuuat curis Animum molestis
Soluere, & diri rabiosa vulgi
Iurgia euitans releuare mœstis
Pectora curis.
Hic salutares subeat recessus
Ver vbi æternum, rutiliquè flores,
Et maris ros est, & Apollinaris
Germina Lauri.
Hic datur gratâ residere in vmbrâ,
Otium fessis datur hic Camœnis,
Et nouum curis simul expeditis,
Promere carmen.

B Aliæ quamplurimæ remanerent istiusmodi Legales Ruris, & Hortorum inscriptiones. Quemadmodum eruditissimæ illæ Laurentij Scholtzij Medici Vratislauiensis editæ Anno Domini 1594. quæ cum numerum impleant 72. totidem interpretes exquirerent. Vnam tantum de nostro Vlysse Aldrouando mentionem gloriosam in Poematio de eiusdem Scholtzij Horto ad Æternitatem inscriptam hîc transcribemus.

--- Quià enim attrahit ad se
Ille æui nostri miraclum, & totius orbis
Naturæ orbiculus, & paruus Mundus VLYSSES.
Sic illos adeò titulos, & Gloriam Vlyssis
Iste omnem noster, cum nomine transtulit in se,
Certauit quin, Mundi istum totius orbem,
Præpete curriculo ingenij, & peragrare, sciendo,
Atquè ô si iam idem cesset pati, & istud Vlyssis:
Atquè has, nescio quas, iusto sat tempore functas

C

Tandem aliquando moras, & longa silentia rumpat.
Otia amet: totiesquè hoc naturæ orbe peracto:
Iam nobis deinceps sua damna, obitosquè labores
Et mare transmissum, & superatum Pelium, & Ossan;
Collectasquè nouas merces: & magna reperta:
Atq; nouum prorsus Mundum suum: & improba lucra:
Iste redux seclis dignetur prodere Vlysses:
Et nostras implere suis rumoribus aures:
Sequè suis optet, nosque oblectare tabellis.
Certè illi nec longum aberit suus alter Homerus,
Et quorum vota ipse, & spes expleuerit amplas:
Illi etiam, neque Virtuti sua præmia deerunt.
Idquè magis propera mea FELSINA, &c.

Omittuntur ergò reliquæ omnes eiusmodi Leges, nec inconsultò, quià si verbis ab allatis aliqualiter discrepant, sensu planè cum eisdem conueniunt; & si quę vigeret aliquas illarum obseruandi, percurrendiq; cupido, prudentem non pigeat Lectorem inuisere

D & Theatrum Vitæ Humanæ prædicti Beyerlinck, tam loco citato de Hortis, quàm etiam titulo de Inscriptionibus §. *Hortorum*, & secum Abbatem Anhusanum libro 1. sui Hortensij, capite 16. Neotericos vtrumquè, & disertissimos Authores. Sedulus, & indefessus sartor, & sator, occator, insitor rusticarum, immò amœnissimarum legum obseruantissimus omnium erit, cui quoq; paucula, quæ subiungimus culturæ præcepta cordi perpetuò insidebunt.

CVLTVRA.

Sodiad. Columella de Arb. l. c. 18. Ouid. metam. l. 4. Id. Colum. c. 19. Id. Colum. c. 20. Virg. Georg. lib. 2. Cato de re ruſt. nu. 46. Id. Colum. c. 20. Id. Colum. de Arb. cap. 26. & 27. Num. 41. & 51. Lib. 1. eleg.

QVi propria cuſtodit accuratius alienis alios abſtinere docet apertiſſimè. Pomaria foſſas aggereſque inter, atq; macerias Atlantico exemplo conſtituenda

Solidis Pomaria clauſerat Atlas
Montibus, &c.

Intacta volunt proſpici; Fructuum quidem furtum ſemel eſt damnoſum, ſed Arboreorum membrorum vulnera iacturam lethalem important, *nam cacumina manu perfracta, aut à pecore præroſa in perpetuum corrumpuntur*. Pro diſponendis igitur, colendiſque Pomarijs diligẽs Pomicola ſcrobes in fundo ſemper latiores antè annum fodere debet, ad hoc vt terra ſole, pluuiaque maceretur, radiceſque citius, & tutius comprehendat plantarum præcipuè ſeniorum, quæ tricenum pedum diſtanter collocari debent proximiores, nè ramoſæ ſemidiametri interſecentur inuicem, alteraque alteram lædat, & vt id ſuccedat ex voto non eſt ſpernendus antiquus plantæ plantatæ poſitus ergà cœli plagas, vt perbellè inſinuauit Virgilius, *quin etiam cœli regionem in cortice ſignant*. Satius tamen erit Plantas pomoſi ſeminarij primo ſatas in loco apertiſſimo terræ lætiſſimæ per duos ſolũ ante menſes effoſſæ, & ſtramentis incenſis excoctæ ad ſufficientẽ craſſitiem excretas inſerere, nam poſt inſitionem tranſplantata planta ſemper erit fructuoſior, iuxtà doctrinam Geoponicam; *Arbor inſita fructuoſior eſt, quam quæ inſita non eſt .i. quam quæ cum ramis, aut plantis ponitur*. Omnis quidem inſitio bona cenſebitur, ſed optima illa erit, quæ in ſymbolis exercetur Arboribus, vtpotè facilior, atq; felicior cæteris quibuſcunquè: veriſſimum namq; reperitur, quod *non omne genus ſurculorum in omnem inſeri poteſt arborem*. Pomorum inſitionem Cato tempore veris, & per ſolſtitiales dies 50. circaq; vindemiam fieri poſſe docebat; ſi tamen Inſitoris manus valdè doctæ, atq; exercitatæ in hoc opere, immò fortunatæ comperiantur, vt huic facilis, & tuta emergat ipſa viuax binæ naturæ vnio, iuxtà illud elegantiſſimum Poetæ in hoc veridici dictum,

Ipſe feram teneras maturo tempore vites
Ruſticus, & facili grandia poma manu.

Lib. 5. c. 10. Plin. l. 15. c. 16. Conrh. Heresb. de re ruſt. l. 2. De re ruſt. l. 1. c. 59.

Laudatiſſima porrò poma inſerenda ex Columella ſunt Scandiana, Matiana, Orbiculata, Sextiana, Peluſiana, Amerina, &c. quæ omnia voluptatem, cum ſalubritate non modicam Domino afferre ſemper valuerunt. Ipſa verò completa poma non niſi poſt Aequinoctium autumnale, & non ante Lunam decimamquintam, nec ſub primam diei horam patiuntur colligi, quæ ſuam nigrore ſeminis maturitatem fateri debent; & quæ caduca erunt ſeparanda omninò ſunt ab ijs, quæ leniter ſint decerpta, eaq; in tabulatis, & cellarijs ſiccis ſuper ſtramina immunia ab aere, alterationis cuiuſuis expertia ſeruãda venient. M. Varro à putredine vindicandorum pomorum regulam huiuſmodi promulgauit, dicens. *Hæc omnia in loco arido, & frigido ſuprà paleas poſita ſeruari rectè putant, & ideò Oporothecas qui faciunt, ad Aquilonem vt feneſtras habeant, atq; vt eæ perflentur curant*. Aliqua tamen poma ſunt, quæ in Arena arida melius conſeruabuntur, alia felicius intrà liquores, vel dulces, vel acres, quæ faciem non immutabunt, ſed benè saporem varium concipient; itaut quæ in aere ſuſpenſa manebunt rugoſa fient, & decolora, licet guſtum minus immutatura ſint. Columella inſuper ipſe Poma ſeruanda, operoſius dicas, an felicius, folijs illigabat ficulneis, ea deindè figulari creta cũ amurca ſubacta illinebat, & cooperiebat, atque ſiccata reponebat in tabulato, vel etiam Gypſo concludebat, quæ tamen in amplis capſis ſimpliciſſimè, nè ſe tamen comprimant, ſed ſcobè multà abiegnâ interpoſità, fagineum, vel tiliaceum ſuper tabulatum frigidum collocabuntur, pulcherrima diù permanebunt, & velut in Arbore nata videbuntur, itaut picata Palladij vaſa Pomorum conſeruatiua libenter cedere debeant ligneis magnis conceptaculis prædictis naturæ pomorum magis proximis, atque ſimilibus. Super omnia tandem conferunt ad conſeruationem fructuum hæ conditiones, tempus ſcilicet opportunum collectionis illorum, nulla contuſio, nullaque ab aere humente paſſio. Quibus optimæ conſtitutioni pomorum accedentibus integra fructuum illorum ſanitas proprium ſtatum odoris, coloris, atque ſaporis mirificè conſeruabit, atque perficiet. Itaut alimonia, & ſanitas per hæc quoque Poma in Homines feliciter inuehi poſſint.

Lib. 12. de re ruſt. c. 45. Palladius in Februar. tit. 25. Conſtant. Cæſ. l. 10. c. 21. ex Apuleio.

ALI-

ALIMENTA.

SPermophagi non procul à Meroe Nili maximi fluminis Insulâ habitantes, è Pomis solis victum dum sibi quærunt à primæuo more mortalium desciscere minimè videntur, nec ab hisce multum diuersos ostendunt se Medi Septentrionales, sic & Argiui antiqui, vt Ælianus testatur, qui solis pomis victitabant. Quem fructuosum victum Sapientiæ amicissimum ita carum habebant, & in delicijs Gymnosophistæ, vt ab eo sapientiam nutriri plusquam corpora crederent. Credibile tamen est, non paucos ex fructibus coquere ad meliorem gustum, vel ad sanitatis conseruationem consueuisse populos supradictos, nam, vt sapienter cecinit eruditus ille

Strabo Geogr. lib. 12. Al. ab. Al. D. G. lib. 4. cap. 17.

Cruda nocent stomacho, prosunt matura tenello
Et calido indulge tutius ista tuo.

Harchius.

Hinc tutissimum illud Arnaldi præceptum duxit originem, quòd scilicet dulce, & odoratum Pomum assatum, vel in vino coctum, & vbi refrixerit saccaro albissimo conditum, corpus refocillat, suauitate replet, ipsumquè ab excrementis liberat; idemquè ferè operari videntur Poma de genere odoriferorum hyeme maturescentia, quæ stomachum confortant, appetentiam excitant, calores internos nimios, & feruores morbosos remittunt, vomitum arcent; secus verò est de Pomis præcocibus, quæ in vere maturant, nam pomorum natura propriè est autumnalis; & absque delectu neruis inimica & ventribus, facilèquè corruptibilis. Poma in vniuersum, vel sunt austera, vel acida, vel dulcia, vel mixta, vt acidodulcia, acidoacerba, & styptica, vel parum, vel euidenter, idest subdulcia, &c. Acidis, inest frigiditas cum tenuitate partium; Dulcibus temperies, cum aliquali tamen caliditate; Adstringentibus autem frigiditas cum siccitate terrestri. Acida requirit ventriculus, dum succo præter naturam crasso, non magnoperè tamen frigido, scatet. Austera sunt adhibenda in calidâ ventriculi eiusdem intéperie, atque humidiori cum imbecillitate; Acerbis tunc opus est, dum in summo versatur æstu ventriculus, magnâquè imbecillitate, cui adiungatur humor. Dulcia verò Mala comesta celeriter descendunt, atquè distribuuntur; Insipida, & aquea simpliciter refrigerant, & minimè sunt roboratiua, nec laxantia. Supradicta tamen omnia in casibus etiam antenotatis nisi matura sint, naturæ semper erunt infensa, quià succi prauitatem continent, vtpotè quæ alterationis proficuæ operationem exercere minimè valent ob natiuam suam imperfectionem; ideòquè contrario à sensu prosperè agentia cognoscentur matura Poma, quæ bonitatem suæ speciei reduplicabunt alimentosam eo magis proficuam futuram, si cum pane comedantur, itaut duplici dulcedine, odorata cum crassitie, & consistentia proportionatis, & corpori conferent, animoquè, de quibus dici potest *Exhilarant animos prædulcia, odoraquè mala.*

Arn. villa nou. de salubri esu fructuum. Gabr. Alph. Herr. l. 3. c. 31. Agric. Galenus l. 2 de Ali. ?ent facult.

Pisanellus de nat. cib.

Cast. durantes.

Quorum quæ dulcedine præualent quemadmodum orbiculata, præcocia, melimela in primis experi debent mensis, quià non sinunt torpescere Piloron; verum his hyeme potius vtendum est, quàm æstiuos inter calores, propter bilis generationem, quo tempore acidiora magis, grata non solum, sed accommoda temperiei stomachi in vsum ducenda sunt, immò, & aquea, idest humidiora, non sine tamen aliquâ fragrantiâ, quæ tollunt inflammationes, stomacho nauseanti succurrunt, & appetentiam inducunt. Vinum quin immò è Pomis domesticis, maturis, & dulcibus factitium tam prælo, & trusatilibus molis primum, quàm ex fracibus, ac recrementis in aquâ maceratis secundarium, tanquam Pomea Lora pro restinguendâ egregiè siti in rusticis non solùm, sed in delicatioribus viris adhiberi commodissimè potest, vtpotè quod Alimoniam solidiorum quoquè ciborum augere aptum natum deprehendatur, cum è radice ipsâ naturaliter fuerit fortitum referri ad carnem, nec nimis fugacem, vt est vuarum caro, nec ità densam, vt acrodryorum fructuum castanearum verbi gratia. Sed si quis vellet artificiosis ferculis, & compositioribus gratiam sapidissimi gustus conferre concinnari posset Acetum, & Agresta syluestribus quoquè ex Pomis, ex quibus etiam Pomis Gallorum populi Picardiæ potionem quandam vicariam vini dictam *Picheta* vtilissimè componere nouerunt. Idem Normandi faciunt, & vinum è pomis gratissimum gustui parant ab eis vocatum *Cidre*, hoc est pomaceum, quo etiam inebriantur.

Platina de Hon. volup. & val. l. 2.

Plin. l. 14. c. 16. Conrh. Her. Agric. l. 2. Alph. herr. agricult. l. 3 cap. 31. Carol. Steph. ag. l. 3. c. 29.

Strobelberg in Gall. politicom. f. 51.

VSVS IN MEDICINA.

PVlchra, colorata, matura, fragrantiaquè Poma iam iam caſura in manus Medicas venientia docent, rogant blandè carpi, noſtraſquè verti non modicas, neque paruas in vtilitates.

Lucan. l.4. bell. ciu.

Diſcite quam paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat.

Exclamant muſæ. Atalantæi curſus illa non appetunt pericula

Dulcia iam ramis paſſim melimela paternis
Ecce cadunt, matura rogant quæ pollice carpi.

Ios. Milius de Hort. cul turâ l. 3.

Fugacia haud timenda ſunt hæc bona Mala, nam & ſuauitate fragrant hyeme cuſtodita, inflammationes internas tollere apta; mirèquè gratificantur ſtomacho, diù quoque ſeruata, remquè valdè ſuauem faciunt, acuendi ſcilicet appetentiam. Mellea ſunt Mala, mille malorum Phalanges expugnantia, omnia Pomorum dulcium genera, & non ea tantum quæ Athenis olim ſtricto modo Melimela dicebantur, in ſylueſtrem ſcilicet inſita pyrum, vel cotoneum ex Diophane; ſed ea, quæ liquorem fundere poſſunt melle, vel ſaccharo condiendum, & coquendum, vt in penu diutius aſſeruetur Medico, ad leuandum ſuauiſſimè è penis ægrorum corpora: Plurimi in vſu Medico facienda ſunt Poma, quià omnis cita, tuta, & iucunda Medicamentorum quorumuis operatio opem à Pomis imploraſſe videtur, vt ad eadem recurrere Poma calamitoſiſſimis in morbis cogatur quodammodò Medica Facultas. Pomum Calimanum exempli gratia tempore peſtis, ſolo ſui corticis odoro ſuffimento prauos, lethiferoſquè peſtis halitus corrigit; idem Pomum exenteratum, thure puriori infarctum, coctum, & manſum periculoſiſſima Pleuriticorum Apoſtemata, à deſperationis profundo in Hygeiæ portum ſanationis ſcilicet tutæ produxit. Ophthalmici cæcitatis dolorificæ in tenebris iamiam verſantes Pomorum roſeorum, in aquâ roſaceâ, vel etiam lacte coctorum cataplaſmate luminis actualem dulcedinem, & ſolaris viſionis ſuauitatem oculis miſerrimis conciliatam ſæpè ſæpius experti ſunt. Appia item Poma celeberrima ſubſtantifici humoris proprij profuſione in formam Pharmaceutici Syrupi redacti ex Arte quoq; Saboris Medorum Regis diuturnis, & periculoſis ſuccurrunt capitis, & viſcerum præcipuorum infirmitatibus, vt Cephalalgiæ, ſeù dolori capitis, Quartanæ, Oppilationi ſplenis, Maniæ Melancholiæq; ex aduſtione, &c. Succus Pomorum redolentium, quomodocunq; hauſtus non ſinit elangueſcere, atq; concidere tunicas ventriculi, atq; inteſtinorum, nec eaſdem lædi permittit ab acribus humoribus eo per affluxum concurrentibus, à quibus vlcera induci poſſent, nec earundem partium actiones lædi, imminui, atque deprauari patitur. Cuius rei concludentiſſimo pro argumento illud eſſe poteſt, quod Poma contuſa ſimpliciter vlcera ſanant, tanquam efficaciſſimum partis læſæ correctiuum, & defenſiuum, nè eò fluant humores, & tanquam cruditatum ſuperfluarum digeſtiuum, & velut alexipharmacum venenoſarum quarumuis qualitatum tam ab extrinſeco, quàm ab interno prouenientium. Ad elegantiſſimæ vtilitatis trutinam hic reuocatur Pomorum Conditum, quod cor confirmat, ſyncopen, cordis palpitalionem ſedat, aliaſquè præſtat medica maximi momenti iuuamina; quòd ſic fit ℞ Poma odora nulla putredinis ſuſpicione vitiata, depellata, intuſquè purgata, quæ in fruſta idonea ſecta in Iulepo longiuſculo coques, & poſtridiè in Iulepo alio propemodum perfectè cocto per coques, & conditum habebis moſco, & ambrâ optimè aromatizandum, & in vaſe vitreo recondendum cum ſuo ſuperindito illi Iulepo; ſiq; hic Poma ex Frangulis Rubris eſſent ea, præterquam quòd ſanis, & ægris vires in vtroque ſtatu integras conſeruarent floridum ſanguini ruborem defendendum mirificè aſſumerent per os aſſumpta prophylacticè.

Ariſt. de Animal. H. l. 1. cap. 15.

Columella. l. 12. c. 45.

Ex Carolo Steph. lib. 3 Agric. c. 9. Vide Vech. in Antidot. ſpec. l. 2. c. 28.

P. l. 15 c. 14

Ex Meſue In Antid. Bon. nouiſſ. pag. 265. & 270.

Creſc. l. 5. Agric. c. 12.

Gabr. Alph. Herr. lib. 3. cap. 3.

VVech. Antid. ſpec. l. 2 cap. 25.

MORBI

MORBI, REMEDIA.

VT vegetæ, ſanæquè conſeruentur Arbores Pomiferæ, vtquè curari valeant, dum infirmantur, & ægrotant, non parum aliquando eſt inſudandum, & niſi affluenter ſuccedat lympha ſimul cum bono euentu, ideſt fortunatis cum diebus, iacta eſt alea; hinc Geoponici accuratiores precari ſolebant è cœlo Lympham, vt propria impleret ſaluberrima vota, poſt remedium aliquod Arboreum manu tentatum, cuius implorati auxilij elegans habemus in Varrone exemplum. *Necnon etiam precor Lympham, & bonum euentum, quoniam ſine aquâ omnis arida, & miſera Agricultura ſinè ſucceſſu, ac bono euentu fruſtratio eſt, non cultura.* Poma nimis frequenter ægrotant, teſte Plinio, dum neceſſarijs temporibus imbres, aut tepores, vel afflatus defuerint, idemquè euenit ab infauſtis, & ſuperfluis imbribus, & ventis poma tabeſcere, vel cadere cogentibus. Sed nè proprio deſit officio diligens Dendriater ſequentia hæc aduertere, atquè curare debet; Primò, vt vmbræ, & compluuia maiorum Arborum, quæ ſuper ipſa poma cadunt remoueantur. Radices item, quæ alimenta pomis ſuffurantur per 15. ad minus pedes proximè ſuccidantur. A fimo cauendum eſt indigeſto, atq; verminoſo; nam Pomoſæ Arbores nimis de facili tentantur Elmintho, ideſt tinea inteſtinali cuius loco puluis illis applicetur, & ſubtiliſſimus viarum collectus, qui terræ ſarritæ ſeſe inſinuans putrilagines corrigere valebit, & verminationes auertet. Quòd ſi peſſima hæc animalcula inſecta inter corticem, & lignum Arboris irrepſerint, & velut terrenæ talpæ, ibi vias anfractuoſas, & cuniculos excauauerint, ea ſunt modis omnibus perſequenda, atque mactanda, hiſquè ſignis illa eadem manifeſtabuntur, hoc eſt rubore quodam, qualis eſt ille, qui in arido ligno conſpicitur in parte parumper in tumorem eleuata, ideòque Chirurgicè procedendo pars illa tumens ſecari, ſeù findi parumper debebit, & per illius foramen intromiſſo longo ſpecillo vermis occidi, cicatrixq; demum emplaſtrari debet bubulo fimo, & cerâ viridi impleri. Formicas dein Poma infeſtantes omni ſtudio oportet enecare. Furcillatos item in Arboribus Pomoſis eſt inuenire ramos, qui in eorum concauo pluuiam aquam dipſaci adinſtar retinentes ſunt in cauſâ, vt hæc nimia humiditas per poroſitates Arboreas penetrans introducat in poma putredinem; quod malũ tolletur terebrâ ſubtili, quâ meatus eſt aperiendus aliquis, vt percoletur humiditas illa putredinalis iamiam effecta, cuius diſpoſitiones prauæ introductæ, vt extinguantur fouenda eſt cicatrix ſtercore bouillo, terræ ſimplici probè admiſto. Lachrymantibus porrò, & gummoſis Fructetis, in quibus indigeſtus nimium ſuperfluit humor terreſtris, qui acrior etiam, quàm par ſit effectus ab aliquâ peculiari latente cauſâ nutritioni parum aptus redditur, diligens, & exquiſita expurgatio neceſſaria eſt in totâ, & integrâ Arbore, ab radicibus vſque ad ſummum; quibus terra circumcircà radices ipſas eſt mutanda, vetere indè exportata, & noua diuerſæ conditionis ibì intromiſſa, caudexquè poſtmodum, ramiquè Gummate adhuc infecti ſunt probè eluendi, & refocillandi mediante affuſo aliquo benigno humore, cui analoga virtus aliqua ſit adiuncta, quæ per longam inſolationem eidem humori communicari poteſt. Arbores tandem illæ fructiferæ, quæ ob nimiam fructificationem videntur ad ſenium properare varijs cohibendæ ſunt modis, ſnbtrahendo ſcilicet illis ex parte copioſius alimentum terra minus pingui radicibus ſubſtituta, quas fortè radices, præſertim vltimas, parum reſecare præſtabit. Quòd ſi ſenium verè ingruat, Arborquè decrepitatem præſeferat imminentem, inutilem prorſus futuram, tunc ipſa præcipitari debebit, quemadmodum ſenibus hominibus olim infirmis, Reipublicæ tanquam inutilibus, immò grauoſis apud ſtultam ethnicitatem accidebat, qui è pontibus præcipitabantur

Pontibus infirmos præcipitaſſe ſenes.

Quibus Arboribus ità præciſis, & exterminatis, niſi germina teneriorum radicum in ſpem ſucceſſionis domeſticæ, ac fructiferæ futuræ alantur; nouæ aliundæ petitæ plantæ illius Pomarij ciuilitate donabuntur. Sed quià morborum tanquam cicatrices ſuperſtitionum mala poſſunt haberi, has quoque narrare, atquè depellere ſit animus.

Varro lib. 1. de re ru. c. 1.

L. 17. c. 24.

Theod. Celidon. Agric. part. 1. c. 9. Galenus l. vlt. meth. med. c. vlt. ideſt li. 14, c. 19.

Celidõ. agr. p. par. c. 9.

Polid. Virg. Adag. 111. Ou. l. 5. faſt.

SVPER-

SVPERSTITIONES.

EX quibuſcunque, tametſi vilioribus rebus, aliquid ſemper poſſe hominem perdiſcere ſentiebat celeberrimus ille Philoſophus, qui mulierculam quoque aliquid docentem audire, non indignum Philoſopho ducebat. Fatuas propterea Veterum ſuperſtitiones circa Pomiferas Arbores obiter percurrere non erit infructuoſum, cum exindè tantò maior Orthodoxæ noſtræ Fidei lux eniteat, quantò vetuſtatis illius tenebricoſiores apparent, & prorſus inanes erant anilitates. Multiplicatis illi numinibus, veram diuinitatis omnipotentiam ineſſe credentes, eâ mentis cœcitate miſeri laborabant, vt diſcernere nequirent quàm abſurda, quàmuè deſipiens hæc illorum foret opinio, & quantum abeſſent à Veritate, quæ non nisì Deitatis in Vnitate conſiſtere poteſt. Quod autem peius, & longè deteſtabilius eſt, Numinibus illis Hortorum tutelam aſſignabant, quæ alioquin ſordida, & impudica non ſemel confeſſi fuerant. Pomonam prætermittamus Pomarijs prælatam, quippè quòd de illâ non tot commemorantur libidines, ad alioſquè rigoroſius damnandos conuertamus ſermonem. Veneris in clientelam poſuerunt Hortos Antiqui, Malorum dulcedini neminem diuum, præter ipſam prolectibilitatum Deam magis aptè, magiſquè propriè præeſſe poſſe credentes, vndè in eiuſdem Laſciuiarum typi Fano ſanè profano penes Sicyonios Venerium ſimulacrum à Canarcho Sicyone ex auro, & ebore fabrefactum erat conſpicere, palum gerens in capite, manuumquè alterâ Papauer, alterâ verò Malum tenens. Ridiculum quidem, & vel ipſis nugacioribus vetulis improbatum conſilium, huiuſmodi numen præpoſuiſſe Pomarijs. Quæ cum Venere (ſi Venerem pro libidine ſumebant) Arboribus Pomiferis intercedere poterat amicitia? Quid eiſdem iuuaminis impertiri poſſe Venus erat dicenda, ſi Arbores iſtæ ad germinandum puro dilectiſſimæ matris telluris alimento, quod multiplici radicum ore pede preſſim exugunt, ſiquè ſummi ſyderum Principis incorrupto duntaxat iubare contentæ ſunt? Nihil prorſus; quin & omne detrimentum potius ab hoc numine Pomarijs obuenturum cenſendum erat, cum ad ardores vt plurimum noxios, noxietates tantum ſuſcitari videantur. Sed errorem errores ſubſequi, & abſurdis abſurdiora ſuccedere iam video. Præter Venerem, Priapum quoquè prætulere Pomarijs, ſuperabundantem Pomiſerarum Arbornm fructificacionem per ipſum tantummodò ſeminalis, prolificæquè virtutis Deum habitum dari, ſeruariquè poſſe autumantes

Pomoſiſquè ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat vt ſæuâ falce Priapus aues.

Tibullus Eleg. 1.

Quem vt ſordidiori teneri tentigine deſignarent Ægyptij, præter humanam illi faciem attributam, ſceptrumq; in dexterâ collocatum, αἰδοῖα ſibi turpiter ſiniſtra contrectantem figurarunt. Dicent, vt exindè patrandi virtus indigitaretur, quod ſuperfluum fuiſſe duxerim, cum id ſatis apertè denotare potuiſſent Phurnuti pennicilli, qui fructibus illum omnigenis, pro ſobole procreandâ ſymbolis manifeſtis, onuſtum, falcigerumquè, ad vlterius indicandum ex putatione fructuoſiores Arbores reddi, depinxerunt. Eidem præterea turpiſſimi Phalagogiæ ſacrificij morem ſoluebant, illiq; Corinthij magnâ cum veneratione in ſacello admodum occulto latriæ contulerunt, heù quàm iniuſtos honores! Turpe ſanè, ac vndequaquè deteſtandum ſpectaculum, ad deſtruendam continentiæ curam ſummè potentiſſimum! An ignorabant Sapientes alioquin, & in dignoſcendis naturæ ſecretioribus arcanis non parum oculati Veteres illi, quòd in propatulis hortorum impudicas adoratorum huiuſmodi numinum exponere ſtatuas, nil aliud erat, quàm continentioribus quoquè illic ſpatiantibus Laſciuiem ſuadere? Methodus quidem ad impetrandos cælitus igneos imbres combuſturos cum cultoribus Arbores magis opportuna, quàm ad largas ſaluberrimi roris effuſiones obtinendum. Pro Arborum inſuper, atque Plantarum fructibus concipiendis, promouendis, & maturandis adeò ſoliciti, fuere Veteres ijdem, vt ſecundum eorum ethnicum morem, dijs ſuis litarent, Auguria ſciſcitarentur, Vrbemquè luſtrarent, & Agros Amburbalibus, & Ambarualibus, Floralibuſquè, & Robigalibus, ac cæteris huiuſmodi ferijs inſtitutis, Floram, & Robiginem, aliaq; falſa numina inuocantes.

Strabo lib. 8. & lib. 12

Fla-

Flamen in Antiquis Lucum Robiginis ibat, &c. *Ouid.4 fast.*
Exit & in Maias festum Florale calendas, &c.

Nec apud ignauum vulgus solummodò stultissima inoleuerunt hæc deliramenta, sed quod deplorabile magis est, eisdem pariter vanissimis nugis eruditiores tenebantur. Ipse M. Terentius Varro, vir ille de re Agraria tam benemeritus, suorum temporum moribus acquiescens, fæculiquè corruptelam dissimulaturus magis, quàm redarguiturus, in principio sui operis de re rustica duodecim aduocat Deos, sex Mares, & sex Fœminas tanquam Agricolarum duces, inter quos Iouem, & Tellurem magnos vocat parentes, quod omnes fructus cœlo, terraquè contineantur, nomineque Veneris addit Vinalia instituta fuisse festa, vti Robigalia, & Floralia suprà memorata pro Robigo auertendarum à segetibus rubiginum Deo, Deaquè Flora placandis, felicem ad Plantarum, & Arborum Floridam germinationem, atquè perfectam fructificationem. Festorum quoque solemniorum apud ipsos Antiquos nonnulla fuere, quæ nisi cum malis perfici poterant, cuiusmodi Græcorum Patrensium erant Laphria Festa, in quibus dum sacra peragerent, cum Animalibus ipsis Arborum Pomiferarum fructus Deos suffumigijs prosecuturi exurebant. Sed quid stultius, quiduè dementius? Non vnà cum Animalibus tantum poma sacrificarunt, sed ipsa quatuor fragilibus paleis crurum vice suffulta, deficientibus holocaustis, pro primo sacrificij subiecto nonnunquam habuerunt. Bœotiæ Populi ad Atticam habitantes moris huius sacrificandi fuere inuentores, cum Herculi litandum esset, qui propterea & μήλων cognominatur, & sæpissimè tribus malis in læuâ collocatis effigiabatur; Mala enim omnia in genere Dijs suis gratissima Ethnici existimabant, ea ducti superstitione, quod malis etiam apud ipsos certaretur: quod tamen tolerabile fuisset, si mala optimas Virtutes, & minimè pessima Vitia designassent, & nisì Mala, seù Poma pro cordibus Hominum, quorum figuram quodammodò præseferunt, acciperentur, quo sensu corda, votaquè Hominum ad superos esse dirigenda, demonstrant, pro quo indicando, natura ipsa voluit Poma in genere virtute cordis restauratiua, & corroboratiua insignire. Sed nè supersint abolendæ superstitiones fabulis dabimus modò locum, quæ lepidis suis festiuitatibus, ad moralitatem quoque traductis, haud mediocria bona literarum studiosis dispertiri valebunt.

Lib.1.c.1.

Pausan.in Achaicis. *Poll.l.1.c.1 sect. 27.*

Pier. Valer. Hierog.l.54 *Meurs.Gr. Fr.pag.139*

FABVLÆ CVM SVIS Moralitatibus.

Post ferè exactam Pomorum in genere tractationem, ad fabulas eadem respicientes descendimus; nec inutiliter forsan. Nam tametsi mendaces fabulæ, quià fictę

At ficta in miseras descendit fabula gentes. *Prop. l. 2.*

Sua nihilominus mendacitate, humanæ vitæ miserias veridicè detegunt, & speciosæ iocis, atquè moratæ nos promouent ad cognoscendum, quod nos quoque

Fabula vana sumus, vita hæc est ventus, & vmbra. *Hor.in Arte Pāph. Sax.*

Vtrum verum sit, nil dubitandum, & ecce sub Apologi fictione latens hæc veritas in propatulum exit. Vir decrepitæ senectutis (fabulosè narrat Abstemius) irridebatur à Iuuene quodam, vt delirus, quod Arbores insereret, quarum non esset Poma visurus. Cui senex: nec tu, inquit, ex ijs, quas inserere paras, fructus fortasse decerpes. Nec mora; nam, vt mortem omni ætati esse communem pateret, & animo voluentem diuitias, vt plurimum, falli, iuuenis ex Arbore, quam surculos decerpturus ascenderat, ruens, fractoquè sibi collo vita miserrimè functus est. Mors ideò singulis æquè imminere censenda, nec senum alioquin prudentium actiones tam facilè culpandę, quià & illa nemini parcet, & isti longo rerum experimento ducti simul, & docti, non nisi perraro delirare videntur, Nec ad nimias anhelandum est opes, nam

Laur. Abst. in Hecatomythio 2. Apologus. Mors omni ætati communis. Senū.actiones rarò culpandæ Nimię opes nō cōcupis.

—— Turpi fregerunt sæcula luxu.
Diuitiæ molles. *Iuuen.sat.6*

Quam ad rem opportunum alium ex eodem Abstemio recitabimus Apologum. Malus Arbor Oleam, illo tradente, illudebat, quod exiguas procreasset Baccas, quum *Id.vbi sup.*

De Malo & Olea Apol. ipsa ingentia, & quæ vix sui rami ferrent, mala produxisset; sed extemplo vehementi exorto vento, cum pomorum onere, tum vi turbinis, ea poma ferè cuncta ceciderunt, & rami confracti sunt, Olea autem illæsa permansit. Tunc secum Malus, quantò, inquit, melius mihi fuisset minores fœtus edidisse! Sic Arborem illam locutam, & conquestam fuisse fingebat Vir ille insignis, vt humanis mentibus Lucretianum illud insinuaret.

Lucr. lib. 5. *Diuitiæ grandes Homini sunt viuere parcè.*

Longè enim pulcherrimum est modicis rebus esse contentum, quum amplæ opes, & nimiæ sine ingenti periculo nequeant possideri. Nec possessæ perpetuis scriniorum carceribus damnandæ sunt, nam aliter & illarum possessores semper miserrimi viuunt, atq; omnium egentes, & ipsæ diuitiæ prorsus efficiuntur inutiles.

Loc. cit. *Nullus argento color est auaris*
Ho. 1. c. o. 2. *— Abdito terris.*

Alia eiusdem Abstemij fabella est in huiusce rei testimonium. Vir quidam auarus (habet ille) quamplurima, pulcherrimaq; Poma collegerat, cuiusmodi in Hortis Alcinoi, & Hesperidum fuisse Poetæ fabulantur, quibus ità parcebat, vt nisi corrumpi inciperent, ea comedere non auderet. *Cicero 1. off.* Huius filius oppidò munificus, non ignorans iustitiæ coniunctam esse beneficentiam, quam eandem vel benignitatem, vel liberalitatem appellari licet, sodales suos ad Pomaria sæpè ducebat, illos suadens ad accipiendum ex Pomis quæcunq; vellent, præter marcescentia, quæ Pater illius in secunda mensa sibi semper afferri iubebat. Cui præcepto perlibenter obtemperantes Iuuenes illi, clarissimè demonstrabant nil Auaritie turpius, nil esse miserius.

Auarities sordida. *Inter opes enim mendicus opum,*
Semper eget Auarus, & semper sordet Auarus
Archit. *Immodicæ fœdo crimine Auaritię.*

Mart. l. 2. epist. 56. Et quisnam alia de causa confictam credet fabulam de Tantalo inter aquas, & sub Arbore maturis onusta Pomis, siti, fameq; continuè cruciato, nisi vt eiusdem fabulæ verbis describeretur Auarus inter opes egenus, & congesto mendicus in auro? Quid enim

Ouid. in Ib. aliud est, dum *Poma pater Pelopis præsentia quærit, & idem*
Semper eget, liquidis semper abundat aquis.
quàm auarus, qui *Quærit, & inuentis miser abstinet, & timet vti?*
Quis inquam diuitijs Auarorum non comparet Tantaleum fontem, cuius
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ?
Sic ex Berchorio scribit Balthassar Bonifacius in prima sui Selemni parte

Musar. l. 3. num. 149. *Tantalis vnda sitim proritat, & indè fabella*
Orta, quod in medio Tantalus amne sitit.

Sed ecce quàm egregiè se morali huic sententiæ subscripsit Alciatus; inquit enim

Embl. 84. *Heù miser in medijs sitiens stat Tantalus vndis,*
Et Poma esuriens proxima habere nequit.
Nomine mutato de te id dicetur Auare,
Qui, quasi non habeas, non frueris quod habes.

Hic autem, vbi fugiendum hoc vitium, Poma, quæ liberalissimè ab Arboribus proueniendo, manifestissimum sunt diuitiarum splendidè in egenos effundendarum Symbolum, suadere quodammodò videntur; non erit abs re fatuam meretricis Floræ (quam Accam Laurentiam alio nomine dictam fuisse testatur Gell.) dum vixit, auri sitim, suiq; prosternendi corporis, heù nimis turpem liberalitatem commemorare. Hæc abiectissimo nata loco, quantum paupertatis, tantum speciositatis traxit ab incunabulis. Vt autem tantam pulchritudinem paribus auctam opibus inspiceret, & quia, vt ait Ouidius,

Florę Meretricis historia. *Gell. l. 6. c. 7 & Macr. l. 1. Sat. c. 10.*

Heroid. *Lis est cum formâ magna Pudicitiæ.*

Statuit honore posthabito diuitias quoquo pacto sectari; Et ecce quam appositè cecinerit Propertius Auaritiam alloquens hunc in modum!

Prop. lib. 3. *Tu vitijs Hominum crudelia pabula præbes.*

Plut. in Pōp. Quare Cn. Pompei primum, & exindè Populi Romani commodo diu prostituta, tot bona, proh quàm malè! congessit, vt æternum sui post mortem nomen reddituram, Populum eundem hæredem sibi plenarium scripserit. In hoc quidem laudanda, quòd opes suas illis testamento legasset, quibus easdem abligurierat. Hanc tamen adiecit conditionem, vt illi nempè quotannis natalem celebrarent ludis institutis in campo, qui

A qui ab eâdem eis fuerat donatus, & nunc quoque Campus Floræ dicitur, siuè etiam forum olitorium, cùm flores in olera abierint; delicatæquè matri Floræ, rusticus Pater Olitor fuerit substitutus. Quòd cum non satis decorum prudentissimo Senatui videretur, argumento cœlesti confićto, rem pudendam aliàs gloriosam reddere excogitarunt, Dearum illam in albo recensendo, Chloridemq; nominando, quæ tum Arborum, tum Herbarum floribus indifferenter præesset, pro quorum annua indemnitate, & felici efflorescentia placari deberet. Vndè postea fabulandi ansam desumpsere Poetæ, quod scilicet eadem Nympha non ignobilis fuerit, quæ à Zephyro compressa, ideoq; coniugio ducta dotis loco flores quoscunquè in potestatem ab eo sit adepta. Quod peroptimè expressit Ouidius ipsam Deam sic colloquentem inducens.

Volaterr. l. 6. Anthrop.

Polyd. l. 4. de Rer. Inuent.

Chloris eram, quæ Flora vocor: corrupta latino
Nominis est nostri litera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, vbi audis
Rem fortunatis antè fuisse viris.

Ouid. Fa-lib. 5.

B *Quæ fuerit mihi forma, graue est narrare modestæ,*
Sed generum matri repperit illa Deum.
Ver erat: errabam: Zephyrus conspexit: abibam:
Insequitur: fugio: fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas ius omne rapinæ,
Ausus Erichthæâ præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
Inquè meo non est vlla querela toro.
Vere fruor semper, semper nitiaissimus annus,
Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris,
Aura fouet: liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus impleuit generoso flore maritus:
Atquè ait: arbitrium tu Dea floris habe, &c.

C *Forsitan in teneris tantum mea regna coronis*
Esse putes: tangit numen & arua meum.
Si benè floruerint segetes: erit area diues:
Si bene floruerit vinea: Bacchus erit:
Si benè floruerint Oleæ: nitidissimus annus:
Poma quoquè euentum temporis huius habent.

Illique memoratos ludos, quos Florales vocabant, & sacra Floralia, quibus præpositus erat Sacerdos Flamen Floralis pariter appellatus, ineunte celebrabãt Maio, quemadmodum ipse Ouidius asseruit dicens.

Exit & in Maias festum Florale Calendas.

Fastor. l. 4

In his omnis exulabat modestia, quippè qui omni cum lasciuia, verborumque, motuumque obscœnitate ad satietatem vsquè intuentium, à meretricibus nudatis, dignam in hoc tantum meretricis memoriam habentibus, peragebantur. Opportunè de illarum procacitate Marianus protulit.

Ludi Florales.

Hinc pudor excessit; redeant Floralia campo,
Fac redeat rursus Flora, pudica redit.

Ruin. Rom. l. 2, ep. 63.

D Quæ Flora pudica si rediret, ea proculdubio foret, quam vt antitypon Pompeiani Scorti, ac tanquam ad purgandos characteres de illo exaratos hic memorare placet. Est autem Flora illa Virgo, quæ vna cum sorore Lucilla perpetuam Deo castitatem vouit. Cumq; Eugenius Barbarus Africæ Rex, latium incursans illas captiuas fecisset in suam abducturus patriam, vbi intellixisset Deo Virginitatem sacrasse, liberas dimisit. Quin ad bella egrediens earum precationibus se commendans, victor redibat, & propterea frequenti lætatus successu, Christo tandem ab illis prædicato credidit, & illas Romam ad martyrium tendentes voluit comitari. Ludos vero prædictos cum semel spectaturus Cato Theatrum intrasset, Populoque vt mimæ nudarentur præ tanti Viri reuerentia flagitare erubescente, euenit vt Fauonius Catonis latus, & ora spirando contegeret, vndè ille commonefactus ea contemplari rem pro pudico non esse decentem, nil vltrà spectacula curans è Theatro discessit. Nec sine mysterio crediderim Ethnicos illos Senatores ta-

Fulg. l. 6. cap. 1.

Th. V. Hum. C. pag. 133. b.

Val. Max. l. 2. c. 10.

Seneca Epist. 97.

talem ſuperinde fabulam confixiſſe, deamque more ſuo mulierem eiuſmodi feciſſe: ſiquidem mitius cum fama defunctorum agendum, Proximique defectus non publicandos, ſed pro viribus tegendos eſſe, illos indicare voluiſſe cenſuerim, optimum,& emendatiſſimum exiſtimantes ita cæteris ignoſcere, tanquam ipſi quotidie peccarent: ita ſceleribus abſtinere, tanquam nemini parcerent. Quibus non obſtat ludorum indecentia, cum illos ſeculi tunc temporis corruptela, veræq; fidei ignorantia non parum excuſet. Damnandus tamen eſt ſemper amor illegitimus (ſi tamen amoris nomen aliquo pacto mereri poteſt impudentiſſima tanti ſcorti libido) quo laſciuiens hæc fœmina nimis impudicè in quoſuis æui ſui diuites ferebatur. Amor non virorum, ſed opum, non Virtutis, ſed vitij. Amor, qui tantò ſanctum Amoris nomen demeretur, quantò magis à legitimo diſcrepat, & diuino obuerſatur Amori. Amor omnis Viros inter, atquè Mulieres inuicem cadens, quando non conſanguineitatis fœdus includit, ſi Charitatis fines tranſcēdat, ad nullam aliam metam tendere debet,niſi ad ſacrum Matrimonij vinculum. Huc omnes leges reſpiciunt, ad hunc finem Iuſtitia nos dirigit. *Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Præter ſacras, hiſtoriæ quoq; Gentilium pleræq; id confirmant. Et ſi ab illis ſuademur, ab iſtis non dehortamur: Fabuloſum propterea ſit, vel hiſtoricum id, quod habet Ouidius in Epiſtolis Heroicis de Acontio,& Cydippe non eſt ad rem importunum. Recenſetur illic, quod Acontius Delum ad ſacra Dianæ profectus, in amorem Cydippes incidit, illam in frequenti virginum conuentu cæteras alias longè formoſitate præcellere dignoſcens. Quarè deſiderio flagrans eandem in vxorem ducendi, propterq; generis imparitatem id aſſequi deſperans (nobiliſſima enim, & valdè diues erat) decreuit ad amatoria ſe conuertere ſtratagemata. Duos itaq; Leoninos hos verſus pulcherrimo ſcripſit in Pomo:

Plin. Iun. lib. 8.

Matthæi cap. 19.

Amorum Acontij, atque Cydippes enarratio.

Iuro tibi ſanè per myſtica ſacra Dianæ
Me tibi venturam comitem, ſponſamquè futuram.

Pomumquè ſic inſcriptum ad Puellæ pedes fraudis inſciæ clam proijciens, illud cœlitus demiſſum cepit aſſeuerare ſimul, & admirari; quod cum illa curioſius inſpiceret, carmina prænotauit, eaquè palam legens, viſa eſt vxoriam fidem Acontio iuraſſe; Lex enim erat, vt quæquè ad Deûm aras in illo templo dicerentur, ea forent inuiolabiliter obſeruanda. Pater autem Virginis hæc ignorans, eam alij deſpondit, quæ repentinâ febre correpta firmius credidit Pomum cœlo verè delapſum, inibiquè ſe proculdubio Iuuenis thalamo deſtinatam. Ad illam idcircò ſic ægrotantem, & exculti numinis iram fortaſsè metuentem fingitur Acontius à Poetâ literam facti declaratoriam cum hac anteſcriptione miſiſſe.

Accipe Cydippe deſpecti nomen Aconti,
Illius, in Pomo, qui tibi verba dedit.

Et cum hoc eiuſdem epiſtolæ fine.

Aurea ponetur Mali felicis imago,
Cauſaquè verſiculis ſcripta duobus erit.
Effigie Pomi teſtatur Acontius huius,
Quæ fuerint in eo ſcripta, fuiſſe rata.
Longior infirmum nè laſſet epiſtola corpus,
Clauſaquè conſueto ſit tibi fine, vale.

Ouid. Heroid. Epiſt. 19.

Ad finem igitur ſe ſacro matrimonij iugo ſubmittendi ſuum direxerat amorem hic Adoleſcens; quapropter aſtus, quos ad hæc conducentes commentus erat, non poterant illaudari. Verus eſt hic amor: hîc conceditur; & quando quis hoc amore corripitur, non ſtatim ab aſpectu viſæ pulchritudinis in tactum præcipitari deſiderat, ſed ab illâ, tanquam diuinæ pulchritudinis imagine, ad ipſum Deum contemplandum effertur. Qui ſic amat, vt in rem amatam, quo melius poterit conuertatur, intra mediocritatis terminos contineri non poterit.

Marſil. Ficin. in conuiuio Orat. 7. c. 15.

Verus amor nullum nouit habere modum.

Prop. l. 2. Epiſt. 16.

Non ambiget quaſcunquè, tanquam formas, iuremeritò ſubire perſonas, iuxtà Prouerbium illud Italicum, quod paſſim de Viro impenſius amante profertur: *Egli ſi farebbe di mille forme per ſeruirla*, vel *Vorrebbe poterſi transformare in qual ſi ſia coſa, per renderſele grato.* Nec ad aliud, quàm hoc indicandum traditam fuiſſe fabulam de Vertumno Pomonam adamante, millequè pro illa ſubeunte figuras intelligam. Hîc vel à ver-

A à vertendis rebus sic appellatus, vel quòd anni reuertentis Poma perciperet, vt declarat Propertius his carminibus,

At postquam ille suis tantum concessit alumnis
Vertumnus verso dicor ab amne Deus.
Seu quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumni rursus credidit esse sacrum.

L. 4. eleg. 2.

Ille inter rusticorum deos recensitus, Pomonam Nympharum Hamadryadum celeberrimam, hortorumq; solertissimam cultricem, feliciumq; Arborum propterea tutelæ præpositam, & ab illarum Pomis nominatam, Auentiniquè Albanorum Regis temporibus florentem enixè dilexit. Quot figuras susceperit, vt eam ad se amandum, sibiquè nubendum induceret, id testabuntur coætanei Poetæ Propertius, & Ouidius, ille totam commemoratam elegiam superinde struens, & iste iucundissimam narrationis huiusce fabulosæ mentionem habens in suis Transformationibus. Quæ cum nihil sua negotia promouerent, in anum vltimò conuersus, hortos ingressus Nymphæ, quamplurima illi narrauit in eum directa finem, vt flecteretur, sibiquè stabili connubio iungeretur. Verum cum nec hoc pacto quicquam proficeret, anili persona deposita, iuuenilem assumpsit, cuius venustate allectam Nympham in sua vota postmodum facillimè traxit. Vndè satis clarum dignoscatur, quòd amor ad bonum finem directus, finem sibi propositum sortitur. Nec ad bonum finem dirigi potest amor, nisi in bonis moribus collocatus foueatur, vndè nascitur Thalami concordia, quâ nihil dulcius. Is, quibus sic benè constituuntur nuptiæ, beata contigit vita, nec inter illos est inueniri fabulosum illud contentionis Pomum, de quo Mæonides idem verba fecit hoc pacto, Ioanne tamen Tzetze interprete in suis carminibus Politicis.

Vertumni Pomonam adamantis fabula.
Ouid. l. 14. Met. fab. 16

B

Plutar. de præc. cõnu.
Hom. Odyss. 3.
Eurip. in Orest.

In Pomum scribens aureum; accipe pulchra hoc Pomum,
Equè culmine proijciens in medium conuiuij,
Nuptialem confudit mensam, atquè locum,
Et pugnam excitauit Græcorum internecionem,
Iuxtà fabulas & ipse Contentionis Pomum dixi.

Pomum contentionis Homericum.

C Sic si steriles essent huiusmodi nuptiæ, ideòquè iurgia parerent, cum sterilitas non nisi cœlitus veniat, culpam à se facillimè remouere poterit mulier, vel se lepidè fingens Arborem illam Mali sterilem alloquentem colonum, sequè de sterilitate sic excusantem, vt his versibus apud Symphorianum legitur.

Io. Tzetzes Chil. 5. nu. 24.
D. Basil.
D. Chr. super Gen. Hõ. 33.

Quid frustrà quereris Colone mecum,
Quod quondam benè fructuosa Malus,
Autumnis sterilis duobus adstem?
Non me prægrauat (vt putas) senectus;
Nec sum grandine verberata dura:
Nec Gemmas modò germine exeuntes
Seri frigoris vstulauit aura:
Nec Venti, pluuiæuè, siccitasuè,
Quod de se quererer, malum dederunt.
Non Sturnus mihi, Graeculusuè raptor,
Aut Cornix anus, aut aquosus Anser,
Aut Coruus nocuit siticulosus;
Sed quod carmina pessimi Poetæ
Ramis sustineo laboriosis.

Hortorum li. 13. c. 11.

D

Quæ *pessimi Poetæ carmina* nil aliud esse allegoricè interpretarer, nisi studium illorum, qui gaudent discordias inter coniugatos disseminare, illorumq; torum efficere, vt ille, de quo Iuuenalis *Semper habet lites, alternaquè iurgia lectus.*

Sat. 6.

Nec nisi fabulam præterea sapit quod narrat Pausanias in Bœoticis, hoc est Cereris Mycalessiæ in templo, quod noctibus singulis ab Hercule occludi, & aperiri tradebatur, Poma ad eiusdem numinis simulacrum cuiusuis generis essent, exposita, non putrescere, sed totum in annum, tanquam semper recentissima mirabiliter asseruari. Sed breues has faciat, fallacesquè tenebras somnus à fabulis iisdem excitatus, sitq; Somnus mox accedens —— *Somnus agrestium lenis virorum*, &c.
Sitq; *Volucer matris genus Astreæ.*

Mart. l. 10.
Ho. l. 3. od. 1
Senec. in Herc. fur.

INSOMNIA.

Pomorum in vniuersali iam exegimus tractationem; propterea quod requies aliqua calamum manet: & nè in hac ille diutius torpeat, & somniare videatur, curabimus nè ab alijs ad rem somniata sub silentio prætereantur. Mala itaq; iuxtà dispositionem, in quâ per somnum conspiciuntur, vel bonum, vel malum portendere solent. Vndè si quis in somnis viderit, aut comederit Poma pulcherrima, & dulcissima, non nisi bonum sibi præsagiri cognoscat (si tamen vera sunt, quæ Symphorianus scriptis mandauit) quandoquidem iucunditatem designant. Ijs præterea, quibus se Pomiferas Arbores plantare visum fuerit dormiendo, fertilitas tori, si de vxore soliciti sunt, præsagitur, quippè quod Arbores istæ mulieris, & colonus Viri patrantium, symbola credantur; Addatur insuper quod eiusmodi Mala in Veneris tutela propter dulcedinem tradita ferantur, vnde somniata multam Venerem significare consueuerunt. Sic & Arbores istiusmodi felicissimè virentes, atq; florentes in amœnissimis Viridarijs collocatæ, cum auiculis lepidissimè superaccinentibus, serena tempestate, alijsq; census eiusdem optimè constitutis circumstantijs, somniatæ, præterquamquod optimam temperamenti constitutionem in somniante prænotarunt, docent etiam in prosperum euasuros eidem successus, fortunamuè quantumuis dudum aduersam, ad fauendum eidem qui somnium hoc fecerit, se tandem conuersuram. Contrà verò Poma acida, seseq; aliter male habentia, illorumq; Arbores aut destitutæ folijs, aut procellis, aut fulmine petitæ, vel quouis alio pacto malè dispositæ, si per somnium videantur, contentiones, ac seditiones, & percussiones, atq; identidem mortem præmonstrant; liti nanq; & aduersæ fortunæ dicata sunt, vel saltem præparatam quodammodo materiam vtriusquè status dispositiuam per humores bonos abundantes, vel superfluos omninò malos in corpore existentes denunciant. Mirabilem historiam, vel fortassis somnium aliquod recenset Ioannes Fernelius Henrici Galliarum Regis Protomedicus, Mizaldiquè Præceptor, ex eodem Mizaldo relatus, de quodam comedente Pomum, eius scilicet, quod illi somnum inter, atque vigiliam acciderit. Habet ille quendam fuisse, qui cum aliquando noctu propter maximam faucium siccitatem, obdormiendo quoque ardentissima siti correptus è somno surrexisset, quæsitumquè potum non inuenisset, obuium fortuna Pomum dentibus apposuit; quod cum absumeret, faucibus sibi quendam quasi manibus insidiantem, easq; vnguibus obsidentem, itaut penè suffocaretur, vnaquè subeuntibus immundis spiritibus in potestatem tradi, perquè tenebras à teterrimo cane prægrandi se vorandum impeti sensisse visus est. Hæc omnia postmodum ad pristinam mentis claritatem redactus eidem Fernelio seriatim exposuit. Illum plerique ex infimo pulsus motu, calidoq; parum fortunatè adaucto, ex arentis palati continuâ siccitate, magnaquè linguæ scabritie, propterquè vigilias, & inquietam mentis perturbationem, febricitãtem crediderunt: Authorem iam retulimus, cui tantum fidei adhibendum quantum quisque voluerit, censemus; Magnum tamen, & admirandum portentum, si verum foret, vndè quisque dignoscat suis criminibus semper parata cælitus imminere flagella, quæ cum corpus solùmmodo percutiunt, maximum diuinæ Pietatis signum præseferunt; cum autem Animam quoquè plectendo ad æternas Tartarûm flammas, quas minus malum est pati, quàm peccasse, damnant, quantò alijs sperandum in diuinæ Maiestatis Misericordiam, tantò eiusdem timendum esse rectissimum Iudicium, incorruptamquè Iustitiam demonstrant. Vnusquisque ergo studere debet, vt corporeos errores, animiquè mendas à se amandet, auertatque, & prorsus corrigat in semet, sicq; illi somnia placida, atquè benigna occurrent, prosperaq; succedent omnia, & opem ferent opes haud inuidæ meliorum doctrinarum percupido.

Hortor. lib. 2. pag. 55.

Mizald. memorab. cent. 8. num. 8.

D. Aug.

NVMISMATA.

FAcilis non modò, sed diuturna quoque vt esset Pomorum lectio, eorumq; perpetuus Honos Poma in Ære perennarunt Romani, sensum fortassis virtuosæ longæuitatis præseferentes (cum nil perperam ab ijs factum fuisse obseruemus, & quod multiplicem non respiciat vtilitatis finem) Pomum ideò Metallo committi impressum voluere, vt indicarent ex eo soli non esse committendâ fertilitatis causam Naturæ, sed manum, cum Minerua quoque ab ipso Colono mouendam; laborandumq; insuper esse, & artificiosè operandum circa naturales effectus, vt hi pulchriores, pretiosioresquè, necnon cariores reddantur; partarum etenim honestis conatibus diuitiarum maior est Amor, quàm earum, quæ simpliciter possidentur, & nullo conquisitæ sunt negotio. Monitum quoque aliud præsignarunt Politici Sapientes maximæ in B Republicâ Vtilitatis per hæc Poma, quo nimia opum frænaretur concupiscentia, nè illæ seditionem, & inuidiam irregulariter adauctæ parerent, vndè securitas publica perire posset. Hisce de causis permoti Imperatores Augusti, Augustæquè corum Vxores, Poma Numismatibus impressa Politicis pro delicijs habuerunt; vt

Plin. sen. lib. 16.

Plat. de Rep

Aristot. politic. l. 2.

Demost. 1. Olinth.

ANTONINVS PIVS AVG.
PONTIF. TR. P: III.

Cum figurâ nudâ stante, & dexterâ Pomum, sinistrâ verò Hastam retinente, quasi diceret pluris esse Agriculturam æstimandam quàm Bellum, seù etiam quòd fortes Agricolæ debeant esse, quorum manus minimè delicatæ sint; sic idem

ANTONINVS AVG. PIVS P. P. IMP. II.

COS. IIII. Figura stolata, cui Pomum in dextra manu manet Agriculturam innuens Artium omnium esse parentem, & veluti rem sacram, Homini libero, ingenuo, forti, conuenientissimam, Vetustatem non Ære comparandam, sed in Ære conseruandam, tanquam cœlest e munus Augustæ Matronæ in suis Numismatibus crediderunt, quemadmodum

Eurip. in Rhe.

Ap. Stob.

FAVSTINÆ AVG. PII AVG. FIL.

C VENVS stans dextrâ Pomum, sinistrâ temonem tenens, aliudquè eiusdem Faustinæ in hunc modum signatum

FAVSTINA AVG. PII. AVG. F.
VENVS S. C.

Vbi Venus dextrâ temonem regit, sinistrâ Pomum gestat, ostendens munus esse laboris pulchritudinem, industriâ excolendam per omne tempus. Item

GAL. VALERIA AVG.
VENERI VICTRICI ALE.

Posuit, vt stantem illam, dextrâquè Pomum conseruantem perperuo, & benigno respiceret aspectu. Ex Iuliâ Corneliâ Paulâ huiusmndi prodijt Moneta.

IVLIA PAVLA AVG.
VENVS GENITRIX.

In illâ Venus erat sedens, dextrâ Pomum porrigens, sinistrâquè hastam præhendens, similis ex Iuliâ Soæmiate cum hac inscriptione, figurata

D IVLIA SOÆMIAS AVG.
VENVS COELESTIS.

Vbi Venus sedens apparet dextrâ Pomum exhibens, sinistrâquè hastam puram, cum assistente puerulo retinens; vndè liberalis, sed innocens voluptas innuitur cum animi robore inuicto secura, sedensquè; à quarum Augustarum sensu non discordant duæ Iuliæ, altera seueri, Augusti altera; illa Venerem seminudam stantem cum Palmâ in sinistrâ manu, dextrâquè Pomum, atque hac inscriptione assumens

IVLIA DOMNA AVG.
VENERI VICTR.

Hæc verò Muliebrem figuram stantem stolatam dextræ Pomum concreditum, sinistræ Hastam locatam delectâ sibi dilectam, vt speciem ipsam vultus cœterorumq; membrorum apparentium magnam habere vim captandæ venerationis, atque timoris incutiendi declararunt; in eundem modum, finemquè Augustæ aliæ, nempè Lucilla Luci

ci Veri; Seuerina, Sabinaquè Hadriani Augusti propria venustatis Poma possidere de- E creuerunt; nam quoad primam, ea sic procedere visa est.

LVCILLÆ AVG. ANTONINI AVG. F.

VENVS figura stans, dextrâ Pomum, sinistrâ hastam

Secunda est SEVERINA AVG.

VENVS FELIX.

Dea Venus dextrâ Pomum, sinistrâ tenens hastam 3. Sabiana Hadriani

SABIANA AVGVSTA HADRIANI AVG P.P.

VENERI GENITRICI S. C.

Venus cum Pomo cœteris omnibus pulchrior Numinibus, impari licèt Paridis Iudicio, prælata cunctis, Hastatæ Palladi concors in Castitate saltem fuerit omne punctum tulisse miscendo Vtile immò, & Honestum Dulci, dicetur. In Marco Aurelio Carino Imperatore Æternitatis Augustæ Figuram recognoscamus, qui Figuram stolatam dextrâ Pomum gerentem cum Pauone proximo cudi faciens, cum litteris è directo Numismatis positis F

IMP. C. M. AVR. CARINVS AVG.

ÆTERNIT. AVGG. G.

Innuere voluit potentes velle videri omninò formosos in omnibus, & per omnia, nullamquè in illis turpitudinis notam esse adscribendam. Maiorem apud aliquos Principes opulentiæ curam, quam aliarum quarumcunquè rerum habendam docere videtur Seuerus Pius Augustus in suo Numismate cum figurâ stante, cuius dextera Pomo onusta, sinistra verò duplici cornucopiæ locupletata foret, ab alterâ parte inscripto

SEVERVS PIVS AVG.

P. M. TR. P. XVI. COS. III. P. P.

Aureus porrò Theodosij Nummus statuam galeatam sedentem, quæ in dextrâ manu Pomum cum cruce sustinet, sinistrâ Rhabdum, hoc est virgam, seù sceptrum exhibet literis hisce animatus.

D. N. THEODOSIVS P. F. AVG.

CONCORDIA AVGG. G. B. CONOB.

Concordiam pietati, & auctoritati iunctam formosissimam esse, omnibusquè laudibus G dignam ostendit. Alas Honori, & Famæ superaddidit, Honorius Aug. in suo Numismate Aureo, in quo Victoria alata gradiens, dextrâ sertum, sinistrâ Pomum cum cruce gestabat; Honestissimaquè in fronte nomina hæc visebantur.

D. N. HONORIVS P. F. AVG.

VICTORIA AVGG. COMM.

Mox Focas Imperator Argento signato Victoriam alatam, dextrâ baculum cum cruce, sinistrâ Pomum cum cruce itidem gerentem consignauit, literis hiscè in oppositâ parte scriptis. D. N. FOCAS PERP. AVG.

CONOB.

Vt patefaceret potestatem omnem, & prærogatiuas quascunque meliores à Deo proficisci; & ad cœlum animis gratissimis eleuari nos oportere. Maximianus tandem Augustus in Auro suo Cuso duas figuras in subsellio sedentes, quarum in dextris Pomum esset, & in medio Victoriola assumpsit, & in earundem opposito proprium nomen apposuit. MAXIMIANVS AVGVSTVS H

CONCORDIA AVGG. N. N.

Pomorum itaque fragrantia, ac eorundem Suauitas, Pulchritudo, Salubritas, Vbertas, Æs intrà, Argentum, & Aurum fulgentes pro irrefragabili testimonio præstantissimæ significatuum Felicitatis Apollineæ, Gratiarumquè omnium in Historijs particularibus iamiam explicandarum perpetuò stabunt, queis doctè ditabere Lector amica depromptis manu.

PO-

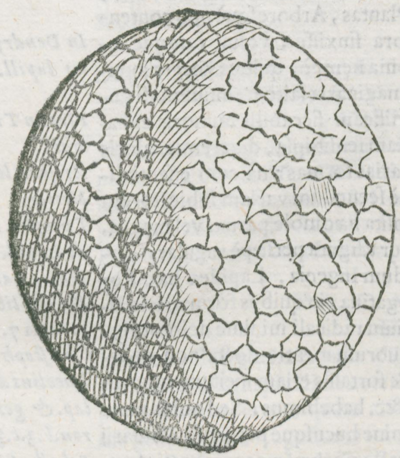
POMORVM LITHOSCHEMATA.

FOEcundissima rerum Mater, & Altrix Natura Plantas, Arboresquè non contenta simplici delineatione lapidum intrà membra finxisse, voluit quoque integris in saxis humidiores cælasse fructus, Poma nempè, quibus viscera interna interdum addidit, vt Pulchritudo, Suauitasquè imaginaria saltem, huiusmodi gustabilium simulatis in speciebus perennarent. Lapidificam siccabilis humoris exhalationem, dum viscosis Telluris portionibus admistam sensit ipsa, digerentis caloris solidantisquè frigoris instrumento mediante, accidentarias formas vnà cum essentialibus fundamentis ludendo seuerè produxit, omniaquè secundum variam subiectorum materialium dispositionem diuersificauit; vndè composita hæc mole parua, vel magna, tactilitate lenia, vel aspera, colore splendida, vel obscura, figura persæpè regulari Globosa, vel Angulari sublimiora mouerunt ad speculandum Ingenia. Lapidea hæc Poma cum vegetabilitatis omnimoda non careant prærogatiua, in quibus formatricis, assimilatricisquè facultatis non exiguum elucescit artificium radicali minimè destituta incremento Idealia concreta Poma dici promerentur, quorum mentio docta non dedecet Pomaria. Perpetuum fructuositatis exemplum, & fortassis etiam incitamentum in Amygdalite lapide, Persicite, Dactylite, Castanite, &c. habebimus. Sed nobis nunc tria hic inferius posita Pomorum Lithoschemata à nemine hucusque perpensa Pomarij nostri Maceriarum, hoc est primi Vniuersalis Tractatus Pomorum in genere pretiosum, & prænobile fiant Ornamentum. Primum à sinistris lapidem, quem à D. Blanco de Nigris Pictore Bonon. accepimus reticulatum, terrei coloris, Pondo Vnciarum XIX. apparentem magnitudinem non excedens, duritiei non admodum intensæ, atq; duobus veluti semiglobis parum compressis conflatum, & Pomum exiccatum cum rugosâ superficie referentem pro Pomorum omnium bissectorum specimine considerandum proponimus. Secundum perfectè Sphæricum, Focariæ duritiei, Ferruginei coloris, durioribus lapillis intimè conspersum, semilibralis ponderis tanquam rotunda Poma repræsentantem in medium adducimus; illius natalia Mons Garganus habet, illiusq; copiam nobis Excellentiss. Medicus D. Albertus Carrodorius fecit. Tertium Pyriformem integrum, & exectum Fusci coloris in extimis, cutem, & fructuosam carnem ostendentem cum candicantibus, & pellucidis interraneis oblongis, partim continuis, partimquè intercisis, inter quæ prominentes pustulas rotundiores, & ceù semina quædam est videre, longitudinis in totum sesquipedalis, dodrantalisq; crassitiei libras 75. ponderantem, pro fructuosâ Pomorum Anatome admittemus, & illorum præcipuè, quæ Acinifera sunt, de quibus in tractatu secundo primæ partis huiuscè libri secundi expeditur historia. Hunc mea prope Casaleana Prædia in Bonon. suburbanis Rheno imminentibus Collibus elapso anno 1666. à Studiosissimo, & perquam Docto Iuuene D. Laurentio de Legatis comitati inuenimus; quem Lapidem saxoso infixum aggeri viæ cuiusdam (quà præcipuum fuisse antiquissimis in temporibus iter in Hetruriam coniectari ex pluribus licet) insolentis formæ, superficieiquè qualis est eruginosorum Pomorum cortex dignum existimauimus vt iudicio, & examini Physico subijceretur; de huiusmodi Præda læti ad inquirendas in ijsdem locis Cybelei Ethnicorum vetustissimi Templi Rudera, quæ ruinosa è crepidine montis consepulta prius, emersere nuper; cuius quidem aliquot fragmenta Domi meæ asseruo, pereximus. Hunc qui viderunt Doctissimi, dum meum inuiserunt Musæolum Viri, Naturam ipsam in eodem sedulam, & egregiam suimet imitatricem admirati sunt; interquos plurimi facio Præclarissimi Phil. & Med. colleg. Bonon. Ioannis de Laurentijs Iudicium, summo in honore apud Sapientissimos æui nostri Principes, & in Vrbium Principe Roma constanter receptum.

In Dendrytis lapill. Plat. in Timæo. Arist. in lib Meteor. Theophr. l. de Lapid. Seneca nat. Quæst. lib. 3. cap. 17. Christoph. Encelius de lap. & gerron. l. 3. c. 3. Sebast. Foxius morzillus de Plat. & Ar. cons. l. 3. c. 6 Strabo. lib. 13. Geogr. Laurent. Ioubert. Decade 2. Paradoxorum In Mus. metall. Aldr. lib. 4. c. 62. pag. 495. 504. & seq. Pl. l. 3. c. 13

POMO-

Pomorum Lithoſchemata.

VLYS.

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRITII BONONIENSIS

DENDROLOGIÆ,

Libri Secundi, Tractatus Secundi

CAPVT I.

DE POMIS, SEV MALIS In Specie.

ORDO, DESCRIPTIO, NOMINA.

A Syluarum Tetricitate, ad Auream Hortorum Lucem translati duros, & agrestes Glandium cibos cum mollibus, & vrbanis Pomorum delicijs commutauimus; dum autem pulcherrima lustramus intus Pomaria, prima Pomiferarum Arborum specifica occurrit Pomus, seù Malus Arbor, Italicè *Pomo*, *e Melo*, Arabicè *Tufa*; tum quià, post Hominum agrestem feritatem depulsam, primum sibi culturæ Hortensis vindicauit locum.

Tunc victus abiere feri, tunc consita Pomus,
Tunc bibit irriguas fertilis Hortus aquas.

Tibull. l. 2. eleg.

Sic Albij Tibulli poetica cecinit egregiè tuba; tum etiam quià felicitatem Physicam propius attingit ex Sulmonense

Proxima Phæacum felicius obsita Pomis Rura.

Ouid. met.

Pomorum porrò omnium literario in ordine isto ea præcedent, quæ Acinos, siuè Gigarta, hoc est Sementica Grana minutula cum putaminibus minimè osseis in ventre gerunt; quæ ideò Pomacinifera vocauimus, vt illa distingueremus à Pomossificis intra suam mollem carnem durissima condentibus ossa medullosa, de quibus deinceps agetur. Non negamus quidem nomen Acini propriè, strictèquè magis Vuarum exiguę pomositati conuenire, vtpote quæ sunt fructus Arborei densè, & aceruatim, seù racematim cohærentes, & admodum minuti, vt tradit Valla, quos propterea non ineptè quis vocaret Acinosos fructus, & Acinigenos; per hoc tamen non tollitur, quin possimus Poma reliqua maioris molis, minusquè humida, cuiusmodi sunt Mala, de quibus in præsentiarum agimus, Acinifera, ob sementicorum granorum exiguitatem nuncupare. Ipsa ergò Malus Arbor est magnitudinis plerumquè iustæ, quæ aliquan-

Elegantiar lib. 4. c. 28.
Ruell. de nat. st. l. 1. c. 4.

aliquando ad amplam aſcendit, aſt nunquam excelſam ad proceritatem peruenit; ipſa E cortice eſt leui, & ſubatro; ramis quidem oblongis, ſed in latitudinem hinc inde fuſis; folia fert laurinis breuiora, latiora tamen, mollia, & aliquantulum hirſuta, & inordinata; nodos habet faciebus belluarum ſimiles, adeout ex illis concinnari Perſonæ de facili poſſent, quemadmodum ea, quæ delineata proponitur Simiæ ſimilis, &c.

NODOSA MALINI CORTICIS PARS QVÆ LARVAM HVMANAM APPRIMÈ IMITATVR

Plin.l. 16. cap. 24. Ceſalp. de bl.l.3.c.51. De Malis Matthiol.in Dioſc.l.1.c. 131.p.mihi 200. in ed. cum Bauh. Dodõ.pemp. 6.l.3.cap.1. pag. 789. P.Pena &c. in Adu.nou. pag. 424. Dorſten.in

Radices illi ſunt paruæ ſummę telluri hærentes; Flos ab ramis erumpit candidus, aut parum purpuraſcens; Fructus illi ſuccedit maiori ex parte orbiculatus in ſummo floris, inq; imo pediculi aliquantũ depreſſus; illiq; caro ineſt fungoſa, ſuccoſaq, ex quo de facili rugoſus fit; ſapor in maturitate ad dulcem, acidulumq; tendit, in acerbitate verò ad aſperum, & ſtipticũ; ex ijs *Melapia* parua, rotunda, pallidiuſcula, valdè odorata, & dulcia quæ H *Melimela* fortè ſunt, quaſi melleamala, recognoſcuntur; *Roſea* colore, veluti roſarum ſubrubenti mediocris magnitudinis, odore roſaceo, ſapore dulci, ſubacido, & diutius conſeruabilia quam cœtera omnia, valdè excellunt. *Sanguinea* aliquantò roſeis ſimilia, minus tamen odorata, & ſubſtantiæ laxioris, & magis raræ, oblongioris aliquandò figuræ adinſtar mammæ, & tunc acidiuſcula, aliquandò ſtolidè tumentia, *Pulmonaria* dicta à ſimilitudine ſubſtantiæ pulmonum multum manifeſta ſunt; *Ferruginea* colore, figuræ contractioris, duriorisquè ſubſtantiæ Pyrorum veluti, reperiuntur; *Verna*, præcocia fortè nimis, quæ & *Daca* dicuntur, decolore ſuperficie ferè virenti, ſapida, exiguaquè videntur eſſe ſylueſtrium malorum non guſtabilium ſorores vrbanæ. Patet apud omnes Auctores Mala ſemper fuiſſe plurima numero, & tam in genere ſubalterno, quàm in magis ſpecialibus ſpeciebus; Plinius 29. genera innuit, partim ab inuentoribus, partim à Patrijs, partim à figura, item à colore, vt & à ſeminibus, adeòut à condi-

A conditione castrati seminis aliqua *Spadonia* dicantur, à folijs similiter, & à saporibus, & odoribus. Atheneus commemorauit *Syduntia* ex Corintho, *Vactiana* ex Alpibus Aquileiæ, *Delphicaq́.* Dionisij, &c. addens multa peregrina esse, & alia quæ conditoribus suis æternam propagationis memoriam conseruare, tanquam egregij alicuius in vita facti valuerunt, ex quo indubitata fit assertio: nihil tam leue, atque vulgare reperiri iuuans, atque oblectans, quod non parere possit gloriam, cuiusmodi sunt pomosa inuenta, quæ originem suam cognouere à *Matio*, *Gestioq́.*, & *Manilio*, item *Claudio*, & *Sceptio* Poma *Scepta*, vt & *Libertino*; Mala *Quiriana*, & *Scantiana* valdè serotina, quæ in dolijs condiuntur ab Auctoribus suis; *Pertisia* similiter, parua quidem, sed saporis gratissimi nuperrimè secundum suum nomenclatorem adoptata; *Amerina* Serotina Patriam nobilitarunt, & *Epirotica Epirum*, & *Græcula*; *Gemella* nunquam singula nascentia, sed bina laudes ingeminant Geoponicas. *Serica* splendida, & versicoloria superbiunt. *Melappia* mellis Apum saporem, & odorem iactant; *Mustea* celerrimè mitescentia, musti mellei dulcedinem referentia, Melimela ob id etiam dicta, palati de-

*Botā.p.*231 *Trag.l.*3.*c.*14.*p.*1042 *H.gener.pl. l.*3.*capit.*1. *pag.* 285. *Heresbach. pag.* 344. *Symphor. l.*23. *Hort. c.*1.2.3.*p.*520. *Plin.l.* 15. *cap.* 14.

B liciæ volunt haberi. *Orbiculata* ob rotundam maximè figuram extolli cupiunt. *Orthomastica* à mammarum effigie nurritionem ostentant. *Spadonia* à conditione castrati seminis, sunt veluti casta. *Melofolia* è quorum medio latere folij rudimentum quoddam erumpit, pulchra. *Pannucea* celerrimè in rugas pannosas veluti senescentia. *Pulmonea* leuitate tumente conspicua. *Sanguinea* à colore purpuræ suspicienda. *Parua* deinde adsunt, & *Syluestria* acerbissima, acuto licet odore, parsimoniam commendant. Illaquè demum præpropero aduentu natiuam vilitatem redimere cupientia, quæ *Dacia* dicuntur maximè pallido, & decolore aspectu, ob id fortassis dictæ apud nos Bononienses *Melle-Colare* quia sint mala absque colore, hæcquè eadem videntur esse mala, quæ Bened. Curtius Symphorianus eques Lugdunensis à tempore maturitatis *Ioannina* vocauit, quià circa D. Ioannis Baptistæ festiuitatem esui sint apta, parua, albentia, fugacia, nulla alia prærogatiua dotata, nisi quod edantur prima; à quo Symphoriano plura malorum apud Gallos, vel vernacula, vel indigena nomina referuntur, quæ conferri, vel sciungi cum alijs, vel ab alijs, tam suprascriptis, quàm infrascriptis iudicio legentium poterunt; eaquè sunt huiusmodi, & primò *Rosea*, nobis quidem notissima; dein

*Hort. l.*23 *cap.*2.

C *Pyromela* proximè ad Pyri naturam accedentia; *Ramburea* prægrandia, rotunda, callofragili, tenero, minimè fugacia; *Rubelliana*; *Cornea*; *Capedina* curto pediculo, serotina valdè; *Cestiniana* austera, oblonga, castaneæ cartilagine; *Francerina* rotunda, ampla, dura, subacerba, seù subdulcia; *Didia*; *Follana*; *Blandurella*; *Præpoma Augustana* suauitate pręcellenti in odore, atque sapore simul, oblonga figura, à pediculo in acumen tendentia, fugacia tamen. *Susina* à Susa oppido in Italiæ finibus dicta, parua, orbiculata, per lineas rubentia, gustusquè gratissimi; *Rosea susinis maiora*, à Rubellianis parum diuersa. *Girodeta* Allobrogum, parua, rotunda, subrubra, seù subruffa, multumquè serotina; inter autem hæc omnia recensita nomina, aliaquè Gallica Mala; si Ruellium Gallicum Scriptorem, & Doctorem Parisiensem excellentissimum interrogaremus, quænam illa essent, quæ promerentur laudem maiorem, responderet *Capendua*, *Rambura*, *Passipoma*, *Paradisiana*, *malacria*, *Castinia*, *Francetura*, *Rubelliana*. Ex Valerio Cordo, cordato sanè viro has Malorum specialissimas habemus species, videlicet *Pulmentaria lata*, *Coretitthia* mamillis Puellarum similia, *Pulmentaria rotunda*,

*Denat.stirp lib.*1.*c.*96.

Lib. 3.*de Pl.c.*10.

D *Pulmentaria minora*, *Pulmentaria flaua*, *Dulcia minora*, *Paterniana*, *Orbiculata*, *Oblonga*, *Episcopia*, *Duracina alba*, *Porstorfiana*, *Presiliana*, *Crocina*, *Crocina rubentia*, *Pulmonea maiora*, *Pulmonea minora*, *Vitrea*, *Duracina ruffa*, *Oenoxymela*, *Angulosa longa*, *Angulosa rotunda*, *Prasomela*, *quæ nobis Bonon. dicuntur Francisca*, *Gothardina alba*, *Augustina*, *Rosacea*, *Sanguinea*, *Dulcia magna*, *Oximela maiora*, *Parelia*, *Oxymela minora*. A Trago Germano, Herbarum Germanicarum Scriptore hæc Mala tradita scriptis sunt, videlicet *Præcocia* S. Ioannis, *Augustana* græcè *Glycymela*, idest dulcia mala; *Autumnalia*, quorum alia sunt *Incana*, alia *Lutea*, alia *Variegata*, illaquè dulcia, & aromatica *Capendriua* dicta ab aliquibus. *Poma magna* alba, & dulcia, in quorum ventre semina, dum sunt matura, sonant, à Ruellio *Passipomia* appellata; *Poma magna dulcia*, *rubro colore maculata*, quæ Poma *Domini Dei* Germanicè dicuntur; *Poma dulcia candida* turbinata, & oblonga orthomastica; *Poma Anserina*; *Poma paradisiana*; *Poma acida*, quæ in plurimas subdiuiduntur species, inter quę

*Lib.*3.*de st Hist.c.*44.

numerantur Poma *Carbonaria*, *Vinaria*, *Casalia*, *Armelina*, *Liuida*, *Sorbea*, *Heimeltinga*, *Fæminea*, *Syluestria*, *Grysea*, *Lutea*, *Candida*. Auctor stirpium Silesiacarum has Malorum recognouit in Silesiâ species, primò, *Malum domesticum*, *Humile*, *Acidum*, *Dulce*, *Musteum*, *Vinosum*, *Acidodulce*, *Augusteum*, *Episcopium*, *Anabergicum*, *Appianum*, *Roseum*, *Parelium*, *Acidogratum*, *Carbonarium*, *Angulosum*, *Duracinum*, *Rubens*; Adeò sunt multa malorum genera, variâquè Specie, Figura, Saporibusquè, vt vix enumerari queant, inquiebat Heresbachius Geoponicus Germanus clarissimus, quæ verò secundum ipsum in Gallia Principes partes tenent sunt *Carpendua* suauissima, minimè fugacia, & ad aureum colorem tendentia; deinde *Passipoma*. In Belgio præcipuæ nobilitatis sunt *Rabandica*; & apud Germanos in vniuersum præter exotica celebrantur *Distelina*, & *Paradisiaca*, & apud Vbios *Postellana* aureo rubente colore exornata. Sed ad Italos, Nostratesquè redeundo, vltimam Pomorum magis specialium exarationem cum illis absoluemus; videlicet cum Petro Crescentio Conciue nostro Bononiense, & Geoponicorum Italorum coryphæo, dicemusquè species malorum omnes petendas esse à varietate Saporum, Colorum, Odorum, Magnitudinum, Figurarumquè, & aliarum etiam conditionum, & ita dicentur aliqua Dulcia, Acida, Acetosa, Pontica, Acria. Alia Alba, Rubra, Viridia, Crocea, Æruginea; Alia Roseo odore, alia Moschato, alia Caryophylleo; alia Parua, Magna, Medriocria; aliaquè Longa, Lata, Rotunda, Angulosa; alia ratione temporis Præcocia, Serotina alia quoad durationem, vel Fugacia, vel Seruabilia; Aliaquè vel Dura, vel Mollia, Solida, Frangibilia, Densa, Rara, &c. Et stante hac Fundamentali Regula horum fructuum nomina, varijs inspectis causis, componere perfectè poterimus, & cum Augustino Gallo odorem, colorem, saporemq; varijs constitutionibus magnitudinis, figurarum, substantiæ, temporisquè maturationis accommodabimus; Dulcianis vndè Malis iungetur vel pumila statura, vel mediocris; Moschatis tempus æstiuum, vel serius; Rubeis, crassitudo, raritasuè; Æruginosis soliditas substantiæ cum saporibus varijs, atquè magnitudinibus, necnon duratione. Calimanijs quoq; Malis pulchritudo inerit absolutissima (nam καλὸς est pulcher, formosus) cum illorum figurâ valdè concinna sit, quæ non est omninò orbiculata, sed nec compressa, non tumida, nec exilis, non parua, nec magna, non decolor, nec intensè colorata, sed de omnibus gratiosè participans, sicuti etiam cum sapore medio inter omnes gustui gratos, & acceptabiles, vti & soliditate mediocri, durationequè tandem diuturna potius, quàm breuis depræhenditur; à quibus Calimanijs malis parum distant *Pupinia* valdè amabilia; *Rostaliolaq;* sanitati conferentia vndequaque grata, atq; *Appiola* celebratissima. Theodori postmodum Celidonij Bononiensis Agriculturæ scriptoris non possum non probare methodum nominandi gradatim species malorum iuxtà eorundem maiorem, vel minorem bonitatem, & existimationem, apud vulgus saltem, ipse *Rosea* mala cunctis prætulit, dein posuit *Calimana*, 3. *Paradisea*, 4. *Appia*, & *Appiola*, 5. *Francisca*, 6. *Cappardia*, 7. *Musabò*, 8. *Pupina*, 9. *Presbitera*, 10. *Æruginosa*, 11. *Glaciola*, 12. *Dulciana Iunia*, vulgò *Colare*. His omnibus Vincentius Tanarius noster item Conciuis Nobilis Bononiensis Nobiliora voluit addere Mala Principibus Viris dignissima, & sunt Mala *Cotognina*, à similitudine Cotoneorum in odore, colore, & durabilitate. Deinde *Caryophyllea* ab odore Caryophyllorum, etiam durabilissima non solùm præcocis, sed serotinæ quoq; naturæ, quæ à Maio exactum vsque ad Autumnum perdurant. Nos autem sequentes dabimus Malorum species depictas, quæ cum sint præcipuæ communes inter huiusmodi fructus, cætera non erit difficile dijudicare, atque internoscere, si offenderentur, & sunt *Mala Nana albicantia* Mala Cylindri figura *Musabò* vulgò dicta, quæ rictum Leonis, vel potius Bouis videntur æmulari, quorum aliqua Cylindricam figuram referunt; Mala *Gemella*; Mala Angulosa; Mala *Rosea*, seù Orbiculata, & Epirotica. Mala *Paradisea*, & *Mala Paradiseis* similia; Mala *Æruginosa*, vel *Ferruginea* maiora, vel minora; *Mala Paradisea*, quæ Pyrum inuersũ referunt. *Mala Paradisea* maiora, alba rubra, &c. Et hæc dicta, vel exhibita Pomorum ad descriptionem, simpliceq; nomenclaturam exaranda sufficiant, earum scilicet specierum, quæ nostras nõ abhorrent regiones, in quibus libenter germinant, fructificantq; haud infeliciter. Ad Exotica modò percurrenda accedentes, ea quæ solius auditus veniunt à narrationibus non pigeat audire; sed nostratum prius Malorum Icones aliquot inspiciendi concedatur aditus.

Lib. 2. — Lib. 2. de re rust. — Agric. l. 5. cap. 12. — Giornata 5 — Prim. part. Agric. c. 22. — Æconõ. l. 5.

Mala Nana Albicantia.

Mala Muſabò V. dicta, quia Rictus Bouini figuram æmulantur,
Malum Gemellum, id eſt ſimul iunctum.
Mala Anguloſa ſubrotunda, *Mele Prete* V. quæ æmulantur quadrangulos Sacerdotum pileos.

Mala { Orbiculata. Epirotica. Rosea.

Mele Rose Bonon.

Paradisi Pomum inuersam Pyrum referens.

Poma Paradiſea dicuntur ea, quæ in omnibus ferè Hortis reperiuntur, Olitoreſquè omnes ſuis inſerunt in Pomarijs, quià odore, & ſapore ſuauiſſimis inſignia ſunt, nec aliqua excedenti qualitate pollent, quà noxia, vel minimum dici poſſint, immò vitæ Hominum conſeruandæ valdè conferentia vbique probantur, ex quibus cordialia medicamenta viſceribus amœna conficiuntur, vt Syrupi de Pomis, &c. Calore namq; temperatiſs. ſunt, ſubſtantià mediocri conſtant, quà nec cruditates potuere, nec conſtrictiones, relaxationeſuè; ſed blandè habent ſtomachum, & cor refocillare ſucco &c.

Poma

Mala

Mala Paradiſeis ſimilia maiora, pulpa alba, guſtu dulci, aut ſubacidula In tab. n. 1.

Malum Ferrugineum, *Mele Ruginenti* vulgò in tab. n. 2.

Malum Æruginoſum aliud n. 3.

EXO-

EXOTICA.

INnumerabiles penè fructus sub classe Pomorum specificatur, seù Malorum extrà determinatam ad Pyra v.g. Persica, Pruna, &c. stricto modo considerata relationem sese offerunt considerandi; suntq; terrarum longinquissimarum soboles, & ideò tanquam Peregrini, & Exotici per transennam solummodo sunt pertractandi. Caspar Bauhinus incomparabilis Botanicus in sua Pinace Theatri Botanici decem, & octo Malorum Exoticorum Arbores enumerat. 1. est Malus Maluccensis nonnihil spinosa, in cuius ramis formicæ alatæ laccam conficiunt. 2. Goensis fructu octangulari, Carambolas, & Bolunbah. dicta. 3. Guianensis, Pinas, quæ totius Mundi Poma superat. 4. Pomum Nicarague Penzoni, ex Clus. lib. 2. exotic. cap. 28. pag. 55. Cacao fructus. 5. Pomo similis Brasiliana Genipar Theueti, Iuni Pappaeyma Lerio. 6. Fructus Brasilianus Paludani ap. Clus. exot. l. 2. c. 7. 7. Duriacon fructus tribus inuolucris donatus in Iaua. 8. Batan, Darion, Iaca maior, Guanabanus Ouiedi, fructus suauissimus Malacensis. 9. Anon Ouiedo similis Guanabano. 10. Abauo, Arbor radice tuberosâ, Baobab Alpino de Pl. Aeg. cap. 17. & Clus. exot. l. 2. c. 1. 11. Arbor Chinensis fructu Angurię magnitudine Brusathaes Scaligeri. 12. Arbor fructu Peponiformi, Pepaios in India hispanica. 13. Higuero Ouiedi; Cuiete; fructus oui struthionis, vel capitis humani figura, seminibus cucurbitinis, pulpa alba, odoris nasturtij, &c. 14. Arbor America folijs Pomi, fructu triangulo. Ahouay Theueti, de quo in Castaneâ, cuius lignum teterrimi est odoris, & nucleus præsentaneum venenum, ex quo crepitacula Brasiliani faciunt, cuius superius figuram dedimus pagin. 300. 15. Locos fructus in Insulâ Magador capitis magnitudine. 16. Fructus orbicularis granis cordis effigie. Macoquuer Virginiensium, seù Tamaraca Brasiliensium. 17. Fructus Indicus tinctoribus expetitus; Brindones, vel Brindoyn. 18. Arbuscula Mali similitudine Lacteum succum fundens, Pinipinichi Monardes. Humor ex ramis incisis effluens ad tres, vel quatuor guttas potentissimè purgat: De quo Castor Durantes

Bauh. in Pinac. l. 11. sect. 6. Ionston. l. 1. cap. 1. art. 1

Baobab.

Clus. lib. 2. exot. c. 2.

—Pepinichi lac Arboris ordine terno
Est calidum, & siccum; citrinas purgat aquasq;
Bilis & humores validè.

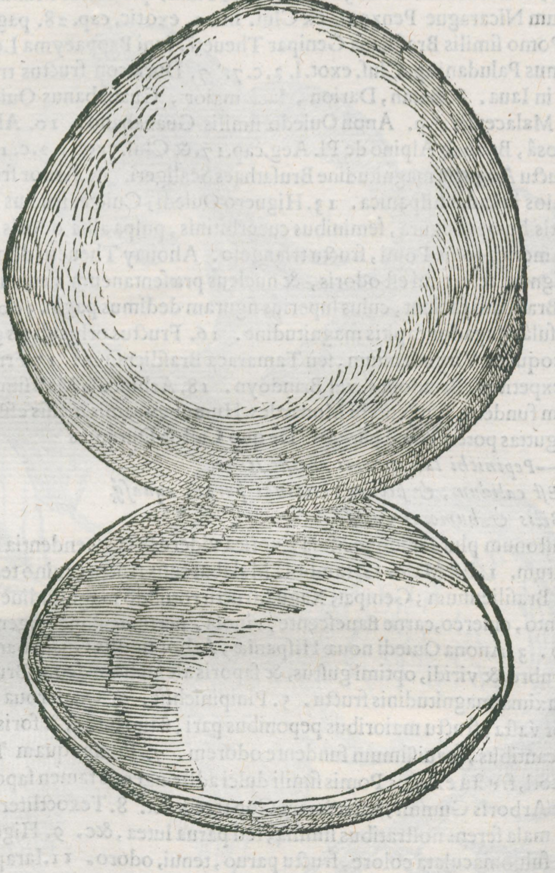
Herb. lit. p.

Apud Ionstonum plura quoque Mala Exotica videre licet ascendentia ad numerum decinum sextum. 1. Est Malus Carambola Malabarensis fructu canino testiculo simili. 2. Ianipaba Brasiliensium; Genipat, Xagua, fructu rotundo magnitudine Mali Aurantij cortice lento, cinereo, carne flauescente, vinosa, pertinacissimè tingens colore subceruleo atro. 3. Anona Ouiedi nouæ Hispaniæ, Arbor similis Guanabano, fructu variegato, ex rubro, & viridi, optimi gustus, & saporis alexipharmaco. 4. Brusathaer Chinensium, maximæ magnitudinis fructu. 5. Pinipinichist. 6. Ouaieroua Maragnanæ Insulæ Arbor vasta, fructu maioribus peponibus pari, flauo intus, & foris nucleis paruis, & nigricantibus, suauissimum fundente odorem. 7. Pompoquam Tarascorum, & Copalxocotl, fructu exiguis Pomis simili dulci adstringentis tamen saporis materies ligni huiusce Arboris Gummi, seù resinam Copal redolet. 8. Texoctlitera Mexicanorum spinosa mala ferens nostratibus similia, sed parua lutea, &c. 9. Higuero Ouiedi. 10. Acaba fuluomaculata colore, fructu paruo, tenui, odoro. 11. Iarapandiba Brasiliensium, fructu maliformi, supernè plano, extra gryseo, intus flauo. 12. Arbores sex Insulæ Moragnanæ Bannana, Pacourij: VVameabec Acaia, Vuacauæ, VVapyrup. 13. Frutex Brasiliensis innominatus similis Arbori Ianepabæ. 14. Fructus aliquot exotici mala æmulantes, vt fructus Brasilianus Inipappey vuæ non multum dissimilis; Fructus alius Brasilianus oualis; Locos Insulæ Magador; Brandoyn, Breguill; Beninganion. Poma Sodona, & Gumoræ. 15. Malorum Americanorum plura genera, vt mala Guianensia, Poma Nicarague, Poma Diuretica, Mala Guianensia Pinas.

Lib. 1. tit. 1 c. 1.

Clus. exot l. 10. c. 1. de copal, & Anime, &c.

Macocquuer Virginienſium fortè, ſeù Tamaraca Braſilienſium; hunc fructum Indi, exemtis pulpa, ſeminibuſq; implent lapillis, aut craſſioribus quibuſdam granis ſiccis, & in lætitiæ ſignum dum ipſum bacillo aptatum commouent, & agitant magnum edunt ſtrepitum, *ex Cluſ. lib. 2. exoticorum cap. 2.*

16. Macoquer. Virginienſium cuius Iconem attulimus exenterati, & exiccati Pomi. Tandem numerus Pomorum in ſpecie innumerabilis ferè varietatem morum innumerabilem in hominibus indicare quodammodò poteſt.

Pectoribus mores inſunt quot in orbe figuræ,
Qui ſapit innumeris moribus aptus erit.

Hinc Myſtica, & Moralia ſpecificorum Pomorum aptiſſimè ſubiungentur.

MYSTI-

MYSTICA. MORALIA.

Optimo Malorum odore allecti, nos in Viridaria Mysticorum tantisper conferamus. Hic sub mysticis hisce Virtutis Arboribus, quæ se veræ Scientiæ veras magistras ostendunt, & vt tot nusquam fabulosi, sed veridici semper Batti Cælum respicientes, Vitæ beatioris semitam rectius indigitant, addiscere licebit, quòd bona fama, bonus odor, benèq; moribus olere, alios est pijs operum proborum exemplis instruere, atque ad bene operandum allicere; vt è contrà scandalum est pessimus odor, & teterrimus, corrumpens omnia. Hic nos Mortales, qui Christi bonus odor sumus, in odorem mysteriorum, quæ ex istis Arboribus eliciuntur, currentes, erudiri poterimus ad benè semper olendum Virtutibus, nè benè semper oleamus sensualibus tantum odoribus, qui mera sunt irritamenta malorum, quando-B quidem

S. Ber. sup. Cant. serm. 71.

Non benè semper olet, quod benè semper olet.

Propterea sacris in Canticis de Anima summoperè Deo dilecta, moralis hæc exhibetur Metaphora: *Odor oris tui, sicut odor Malorum.* Et quidē iure perquam optimo; cum enim Os hieroglyphicè denotet Verecundiam, dum viceversa de impudenti dicitur ipsum os non habere; & ori præsto esse, vt est illud Ieremiæ 12. *propè es tu ori eorum*, significet præstare quicquid postulatur: videtur odor Malorum in ore Virtutes perbellè præseferre meliores, Humilitatem scilicet, & Charitatem, quibus nihil à Deo negatur; Vndè ad exemplum quammaximè proficuum omnibus, de Ore fructuum Mali Arboris optimum odorem olente dici potest, & replicari Canticorum suauis illa Sententia. *Osculetur me osculo oris sui.* Sacris in hisce Pomarijs, eccè quàm viuè Mala meliora Virtutes Sanctorum innuunt; eccè quàm clarè Ciuium quoque bonorum in Patria probitatem extollunt, *Vrbs probis exculta legibus bonos Viros profert*, Sic referente Diuo Basilio Magno in laudem Gordiani Martyris, dicendo; *Sicut Arbores, quæ bona ferunt Poma, propriæ bonitatis laudem nutrienti tribuunt humo, sic iste ex nostræ* C *Vrbis prodiens vtero*, &c. Cum igitur hinc habeamus has Arbores Ciuitatis benè constitutæ, sanctisquè munitæ legibus esse symbolum, non malè crediderim Mali Arborem illam fuisse, quam Pythagoras edixit, nec violandam, nec cædendam, dum præsertim præcipuò magis epitheto *Mitis* hæc Arbor appelletur, quòd tantò magis veritatem redolet, quantò satius Mala propter cutis lenitatem, quæ rubro infecta est colore, Mysticè repræsentare videntur Clementiam Principis, atque Misericordiam, quæ peccandi verecundiam teste Seneca, facit, ex qua Amorem ad Virtutes, & per consequens odium ad vitia nasci cuique compertum esse coniectamur. Omnis item Doctrina moralis, quam ex Berchorio de hac Arbore habemus, tota ad hunc finem condu- cit. Virum enim perfectum, quem per hanc Arborem denotari asseuerat, soliditatem ligni Malini, firmitate constantiæ æmulari notissimum est, vndè Horatius appositissimè canebat.

S. Hieron. ad Demetr. Cant. 7.

Pier. Valer. Hier. f. 240

Gouschel. l. 3. Elocut. sacr. scrip. Cap. 2.

Ex Diog. Laert.

Seneca. de Clementia.

Lib. 12. cap 94. Reduct. Moral.

Iustum, & tenacem propositi Virum.

Sic & rugositatem corticis, atque frondium istius Arboris vmbrositatem, humilitate vestium, & optimorum exemplorum abundantia Vir huiusmodi præsefert. Sic D & decoram eiusdem florum amœnitatem, atque iucundam fructuum suauitatem, videntibus, & gustantibus summè acceptas, & propter hæc in Medicinis multipliciter efficaces, amœnitate morum, & sanctarum operationum fœcunditate compensat; quare suauis, & amabilis apud Deum, & Homines maximoperè redditur.

Et fructus eius dulcis gutturi meo.

Cant. 2.

MIRA-

MIRACVLA.

SEuerioris Hyemis rigores Autumni, Veriſquè ſtipendijs ſupernaturaliter inſignitos habemus per meritaSanctiſſimæ Virginis Dorotheæ.Hæc Virginitatis amantior,quam coniugalium quantumuis caſtiſſimorum amplexuum , Theophilum, quem Thalami conſortem penè coacta duxerat, neſciuit niſi cœleſtibus petere Pomis, dum illi delicias æterni regni ſectandas inſinuans, vt propoſitiones ſuas magis firmaret, eidem (brumâ licèt ſummè deſæuiente) Roſas, & Poma verè Paradiſiaca cælitus impetrauit, Sic Virginis imperio Natura paruit, tametſi legibus non conſtringatur humanis. Capite enim pro fide in Chriſto plexâ Dorotheâ, Theophilo aſtitit Angelus ab ipſâ miſſus cum floribus, ac pomis in calatiſco, iunctum verè Veri Autumnum exhibens. Cui Theophilus:

Marius Bettinus lib. 2. Eutrapel. 5 poſt Epiſtol. Doroth. ad Theophilū. ſacrar. heroid. 4.

Formoſe mi puellule --- Vnde rigente brumâ,
Eburno geris calatho --- Hæc Poma: Floſculoſquè?
Angelus verò *Autumnus vbi frugifer, --- Brumâ rigente procul*
Æterno Vere floridus --- Fert Poma, Floſculoſquè.
tum Theoph. *En Ver in Flore video, --- In Pomulis Autumnum.*
Hîc vna Ver pomificat, --- Floreſcit hîc Autumnus.

Sic ex ficto, quin potius ex hoſte verus Theophilus, id eſt verus *Dei amator* effectus eſt ab vxore, quam verè Dorotheam, hoc eſt *Dei donum*, ſeù *Deam donis* ſortitus fuerat. Et quidem non poterat non in vtroque ſumma poſthac Sanctitas fulgere,dum vel in ipſorum nominibus tam præclarus diuinitatis character effulſit; Sed ecce quid de illa cecinerit lepidiſſimus Marianus;

Ruin. Rom. lib. 1. epigr. 184.

Dorothea iaces; tumulo date munera florum,
Spargite purpureis lilia mixta roſis,
Reddere collectos Paradiſi ex Arbore fructus
Pro ſibi collatis floribus illa poteſt.
Floribus, & Pomis Superos inuitat ad Hortos
Noſtrum, quod Pomo perdidit Eua, genus.

Nec eſt minus auditu mirabile quod de Sancto Caengino Hiberno ſcribit Laurentius Beyerlinkius in ſuo magno Theatro,nimirum ab ipſo (cum Reguli cuiuſdam filium ægrotantem in ſtudio pietatis informaret, & iſte præ morbi ardore, poma ſummoperè deſideraret) Arborem Salicis mirâ Fide benedictam fuiſſe, quæ tunc, & per multa poſthac tempora poma ferre conſueuit. De hac Arbore, per benedictionem Pomiferâ mentionem facit etiam auctor vitæ S. Laurentij Epiſcopi Dublinenſis, hæc habens; *Nec ſine fontis dulcedine locus eſt; nam ex eâdem rupe riuulus ſonorus erumpit, apud quem riuulum etiam Salix mirifica reperitur, poma ferens vſque ad hyemale Sancti Martini feſtum, crudiſſima, vt vix à quoquam tum poſſent deguſtari: appropinquante autem Natiuitate Dominica, celeriter matureſcunt, ſolis infirmis pro medicinali remedio reſeruanda.*

T. Vit. Hu. Tom. 1. B. pag. 181. a.

Cap. 16.

EPITHETA, ET ÆNIGMA.

FIguræ Malorum ſuperantium cœtera Poma Sphæricitas facit, vt ipſa Mala poſſint appellari *Globoſa*,atq; *ferè rotunda*; & hæc tanquam præcipua fructuum iſtorum Epitheta Italicis hiſce verſibus elegantiſſimè complecti viſus eſt Generoſiſſimus Heros Genuenſis Io: Vincentius Imperialis mihi beneuolentiſſimus Patronus, eo præcipuè tempore, quo Bononiæ moratus ille fuit

In lib. inſc. lo ſtat. ruſt.

Raccor quei ſaporiti, e ritondetti
Globi pendenti, in cui già già ſe miri,
Ricama il verde ſen roſſo colore.

Ex lexic. Io. ſcapulæ.

Et ob hanc cauſam vox μῆλον apud Græcos importat formæ rotunditatem; aſt quoniam μηλίς ἰδίος nil aliud eſt, quam *Pomus*, ideſt coloris genus, quod ad luteum, ſeù flauum

A flauum tendit, indè insurgit epitheton *Pulchri* Malo conuenientissimum, quod quidem ab Homero fuit propositum, dum legitur in ipso *Pyri punica, & Pulchri Mali forma*. Alia tamen Poma de pulchritudine multum participantia *Venusta* dici promerentur, & alia *Elegantissima*, quià concinnitatem humani capitis quadantenus repræsentant, hoc est Sphæram, seù globum vtrinque parum compressum, in quo Malæ protuberantes aliquam Malorum speciem ostendentes, teste Polluce, colorem rubrum candori egregiè iunctum, seù flauo, aut luteo, qui color dicitur μήλινος, habent, vbi solet ingenui pudoris sedes locari, cum ipsæmet Genæ, nisi fucati naturam præternaturaliter induant, ab innocenti minimè desciscunt puritate. Egregia, vt ita dicam, & nobilis Mali Nobilitas cum prędictis alijs conditionibus Epitheton ei parit in Italico Idiomate, *Leggiadro*, quod coincidit cum alijs hisce vocibus *Galante*, *Ornato*, *Pulito*, *Vago*, quæ latinè redditæ resonarent elegantiam, & venustatem; sic Baptistæ Guarini celeberrima Musa Dramatica cecinit *Così Pomo Leggiadro*.

Putrido verme in Vaga scorza asconde.

B Itidemq; famosissimus Tassius *Quand' io ti porgo i vaghi Pomi*.

Sed eò pertingunt Poma, vt *Lasciua* habeantur, sunt inter donaria, sunt inter iocos, lususque lepidiores amantum sæpè sæpius iactata.

Malo me Galatea petit lasciua puella,
Et fugit ad Salices, & se cupit ante videri.

Hac de re fuit *contentionem dearum pariens*, quo epitheto illud in proprio Mali Ænigmate decorauit, & est quod sequitur

Nomen habens Græcum CONTENTIO MAGNA DEARVM,
FRAVS Iuuenis pulchri, multarum cura sororum,
Excidium Troiæ dum bella cruenta peregi.

Ideò quâuis de causâ *graue*, tum quod propterea quamplurium infortuniorum fuerit causa grauis; cum quià propter sui molem, & pondus, quando multiplex est, Arborem propriam fatiscere cogit, in quo sensu Theochriti interpres Eidyll. 12. habet.

Vt GRAVIBVS Malis superantur Pruna Damasci.

Multum autem cum vigeant, & ad multa valeant Arbores Mali cum suis Pomis, ob id C Virgilius ipse Malos pronunciauit *valentes* in illo carmine

Et steriles Platani Malos gessere valentes.

Valent equidem allicere Mala secretâ quadam vi aspicientes quoscunque expectantes forsan odores experiri quamplures suaues, itemquè sapores non paucos degustare pergratos, quod non est commune omnibus fructibus, immò rarissimum, & insoletum, vndè Sulmonensis vates Mala vocauit *Redolentia*.

Et in patulis redolentia Mala canistris.

Alteriusquè vatis splendida Musa eadem Mala *fragrantia* dixit.

Dum simulat legere è multis fragrantia Mala.

Bacchica demum posse appellari Mala non dubitarem, cum Bacchus Malorum inuentor perhibeatur, Malaq; ipsa post vuas plus succi vinosi, & potui gratissimi contineant in sese, quàm faciant quæcunq; alia Poma; sed istorum quamplurima *Purpurea* magis ob colorem appetunt indigitari. Idem Theocritus

At vos ò pueri, qui suaue rubetis Amores --- PVRPVREIS similes Malis.

D Verùm hic Malorum vires exponere non erit extrà ordinem, siuè pręter methodum eorundem fructuum cognoscendorum, atq; virtutes. De Viribus ergò, & Alimentis Malorum vtilis fiat excursus.

Odyss. n. | Galenus in l. Mycrot. | Pergamin. memor. l. l. Guar. in Comed. d. Pastor fido. Aminta Cō. | Virg. egl. 3. | Virg. Georg l. 2. | Symposius Ænigm. 82 apud symb. polyhist. P. Caussini. | Pli. l. 15. c. 27. & Ou. l. 8. metam. | Pontanus | Theocrit. eidyl. 5. | Eidyll. 7.

VIRES, ET ALIMENTA.

QVemadmodum in Moralibus exurgit Bonum ex integrâ causá, & Malum ex singulis defectibus, ità euenire in naturalibus, respectu Mali Arboris arbitramur; illius etenim fructus si sit maturus, & ex laudabilioribus speciebus, atq; coctus, vel saltem hyeme custoditus, parcissimèq; comestus innocentissimis gaudet facultatibus; è contrà verò euenier si aliquantulum ex prædictis conditionibus probis deficiat, quià tunc Malum ipsum erit propriè Malum, idest improbandum & vt ille ait

Georg. Pict. in Pantop. n. 1.

Corda iuuant flammis agitata, at noxia ventri,
Mala quidem neruis, vel nocuisse patet.

In Herbar. lit. M. Sed quæ concisè nimis Pictorius scripsit, Castor Durantes Fusius explicauit monometris versibus *Exhilarant animos prædulcia, odoraq́ mala,*
Frigus; & humorem inducunt, & vota ciborum
Proritant, & cordi prosunt; concoctio ab illis
Conficitur; stomachum firmant post addita cœnas,
In morbisq́ iuuant multum; sed & acria firmant
Ventriculum, succiq́ mali est pomum omne, parumq́
Enutrit, flatumquè creat; melioraq́ cocta Omnia sunt.

In particulari verò loquendo ab acetosis Malis frigidum, & subtile alimentum memoriæ valdè officiens expectetur. Insipida nullius vtilitatis existimentur; Acerba omninò fugienda sunt; Subdulcibus mediocribus in qualitate quacunq; moderatè vtendum est, in genere tamen omnia mala, nisi cum omni circumspectione assumātur vitiosa sūt, nam immatura adstringunt, matura laxant, æstiua bilem gignunt, neruos lædunt, inflationesq́; pariunt; & in summa Mala omnia frigiditatem, & terrestreitatē sapiunt plus, minusuè corrigibilem, & in meliorem temperaturam reducibilem, dum coquuntur, saccharoq́; insperguntur. In Hyemem igitur custodiantur Mala, & ea maximè quę suauiter fragrantia erunt, nam tunc cerebrum, & cor confortant; Phthisicis, & Melancholicis sunt adiumento, humectant enim blandè, & roborant, quorum caro ad calidum, & humidum temperatè vergit; putamina verò calidæ, & siccæ temperiei accedunt; ast nuclei refrigerant, & exiccant; & quamuis Mala per se sumpta, idest solitariè comesta parum nutriāt, parumq́; laudabilem sanguinē gignant, nutrimentosis tamē cibis de facili iunguntur sociasq́; vires non imminuūt, sed gratiosè potius roborāt; vndè tempore caritatis Annonæ Malorum ipsa caro, quę prius ad solem, vel in clibano exiccata fuerit artificiosè remollita per elixationem aliquam, & pinsa, cumq́; portione suffectæ farinæ triticeæ remista, & in panes coacta, & cocta copiosum, salubre, atq; gustabile suppeditabit alimentum. Ex primo equidem Malorum florido apparatu concinnari non solùm pro sanis conseruandis, sed pro ægris subleuandis varia medicamenta possent, nam saccharo condita florum foliola cordialis, & capitalis optimæ virtutis dignoscuntur, & quæ ex iisdem floribus integris Aqua in B.M. destillauit ruborem faciei tollit, omnemq́; deformitatem abigit lotione mediante per aliquot dies reiterata; quæ verò aqua ex mitibus, edulibus, antequam acesserint Malis destillata fuerit ea valdè confert ad confortandum, & refrigerandum ipsum cor, si mane, & vespere in potu sumatur, & si lauentur ea ter in die serpiginosæ inflammationes; quinimmò Anthraces, herpetes depascētes, abscessusq́; pestilentes curat; succulentam porrò pomorun substantiam in syrupum, vocatum de Pomis, redactam non possumus laudare satis, quià plura semper promeretur encomia pro dolore capitis contumacissimo superando, proq́; febre quartanâ, quę est ludibrium Medicorum, extinguenda, oppilatione splenis reseranda, & omni melancholicâ ægritudine tollendâ: ab iisdem certò credendum est Malis Pharmaceuticæ medicinæ elegantissima præsidia parari, sed cosmeticæ quoq; medicinæ suaues pulchritudinis conciliandæ formas effingi, quemadmodum est electuarium ad modum cydoniati palato perquam gratissimum, & in ardentibus febribus accomodatissimum, & ventriculo mirificè succurrens languenti; & quemadmodum est vnguentum mirè refrigerans, & humectans ex carne odoratâ pomorum cum pinguedine candidissima suilla, &c. Non parum itaq; refert Mali plantas itā proficuas colere.

Balt. Pisan de cib. nat. *Diosc. l. 1. cap. 131.* *Ex lib. ins. il Pane sou uentiuo O. M.* *Dorstenius in Botam. Antid. Bon nou. p. 266.* *Trag. l. 3. st. hist. c. 44*

CVLTVRA.

Non vnico tempore anni, sed tam Primi Veris, quàm seri sub Autumni initio seri, atq; plantari possunt Mala, quę locis delectātur frigidiusculis, humidaq́; & pingui riguâq́; tellure, naturâ, vel arte lętātur, multò melius tamen Plantę Malorū viuiradices terræ sunt committendæ, quam ipsa semina, quarum Plantarum generosiorum maior pars in scrobe est sepelienda, summitate tantum supra terram relicta, radicibus felle taurino prius illitis; Satio hæc, vel Plantatio in locis montanis versus meridianum

Constant. cæs. l. 10. c. 18. ex Anat Pallad. in mense Feb. tit. 25.

A num instituetur cœlum; macrum autem, & aridum recusat solum in quo vermiculosa citissimo euadit, & poma fiunt decidua; ouillo lætatur stercore Malus admisto tamen immundo cineri; Eadem Malus Arbor in omnem non solùm Pyrum syluestrem inseritur, & in Cotoneam, ex quo connubio prodeunt Melimela Mala pulcherrima, Atheniensibus olim celebratissima, sed plurimis iungi potest Arboribus æque felici amplexu, vt in Platanum, à quâ rubicunda fiunt Mala. Didymus verò in Georgicis suis mandat insitionem Malorum ritè fieri in Damascena, asserens quoque ex Citrio Malo, Malum insertum semper fructus prolaturum. Si verum est quod Malorum fructus rubedinem acquirant ex rigatione vrinæ ad illorum Arboris radices facta, necesse erit intercedere cum Malis, & cum Hominis temperatura naturalem quandam relationem, quâ mediante istius excrementis humidioribus corruptis, sequatur generatio talis ruboris; idemquè ferè dici posset de rosis, quæ, per tradita ab eodem Constantino in suis selectarum præceptionum de Agriculturâ libris, satæ sub Malis eâdem Mala rubicunda efficiunt. Sed cum solius verè Solis, aut saltem non sinè Sole rubeant Mala
B inquiente Plinio. *Cunctis verò quæ fuerunt à Sole, partes rubent*, nisì Sol operetur directis, vel reflexis radijs in fructuum ipsorū superficies, hæ nequaquā colorabuntur. Non erubescet certè Villicus, nec timore pallescet, si pomaria sua non procul à domo constituat, benè clausa, atque munita non solùm spinosis sepimentis, sed oculorum sub tutamine, vt fures externi, atque domestici quoque arceantur, stareque loco coacti sint; ibi poterit commodissimè alumnas suas Arbores in officio continere meliores efficere, atque earundem infirmitates curare, & omnibus necessitatibus occurrere opportunè. Doctrinam Palladij circà Malorum insitiones non negligat, sed memori sub pectore condat, illamquè ad vsum depromat, & syluestria pruna, spinosasq; alias fortissimas plantas, & vegetes in promptu habeat.

Ex lonicer.

Constant. cæs. l. 10. c. 19. ex Berytio

L. 15. c. 14.

Pallad. l. 1. tit. 34.

Palladius de Insi. l. 14

Insita proceris pergit concrescere ramis,
Et sociam mutat Malus amica Pyrum:
Seque feros syluis hortatur linquere mores,
Et partu gaudet nobiliore frui.
C *Spiniferas prunos, armataquè robora sentes*
Læuigat, & pulchris vestit adulta comis.
Exiguam sorbum dulci distendere succo
Nouit, & ad cupidas flectere poma manus.
Stipitibus gaudet nomen mutare salignis,
Et gratum Nymphis spargere flore nemus.
Robora Thyrsigero Platani concordia Baccho
Fœtibus instituit plena rubore nouis.
Illius insolitas miratur Persicus vmbras,
Populeæquè ferunt candida dona comæ.
Mespilus huic paret, lapidosaq; viscera mutans
Tenditur & niueo plena liquore rubet.
Pro sudibus fætis, & pro pregnantibus armis
Castaneæ fuluum dant noua mala decus.

Ibi poterit indefessus pomarij cultor, & custos Scillas frequentes plantare inter Arbores ipsas insitas, vt à vermibus hæ præseruentur, cum huiusmodi animalium pesti
D Mala ipsa pessimè subijciantur; stercorationibus item varijs, & affusionibus medicatarum humiditatum, immò & plumbeorum annulorum amuletis trunco Arboris alligatis fertilitati magnum addere pondus, & robur procurabit. Superfluaque omnia, & noxia recidet, luxuriemq; compenscet, deficientiamq; omnem supplere omni arte, & industria tentabit; Fætuumquè retentioni intendet, si radicum matrici fissæ lapillos inijciat, qui squallentia cogent viscera prauorum alimentorum fructificationem lædentium obliuisci; vndè prosperè omnia successura sperari possint; ita vt etiam biferæ quoque factæ syluestreitatis absq; feritate, si possibile sit, eædem Arbore sobliuiscantur. Sicque roboratæ in mostrositates minimè incurrent, de quibus aliquid subinferendum nobis occurrit.

Const. cæs. agr. l. 10. c. 18.

Plin. l. 16. cap. 27.

E

MONSTROSA.

Theop. l. 4. Hi. pl. c. 16.

INfausto sydere, infesto Aere, infectaquè Tellure Mala Monstrosa quædam Malis videmus quandoquè accidere, vitiato namque istorum alimento in quali, & in quanto, præternaturales formæ, atque figuræ succedunt, ex quibus argui possunt morbosæ saltem constitutiones; non negarim tamen ex vnica materiei alimentalis abundantia insolentem aliquam Malorum cõformationem, vt in Gemello hoc Pomo, Malum minimè portendere; & quoniam circà huiusmodi Gemellum Malum à me sequenti disticho exquirebat quid sentirem Illustrissimus Co. Carolus Ant. Manzinus extemporaneum aliud distichon responsiuum eidem remisi.

Malum Gemellum in reliquis inculpatum.

Præclarissimo D. Ouidio Montalbano Co. Carolus Ant. Manzinus

Vnus Apex geminum demittit ab Arbore Pomum.
Montalbane, parit quid sua monstra Ceres?

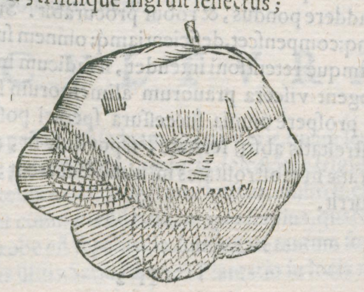
Illustrissimo D. Co. Carolo Ant. Manzino Ouidius Montalbanus.

Gloria Naturæ, quæ sic ditescere nouit,
Manzine, hoc Pomum est, Coniugijq; Typus.

Verùm à syderato Malo, cuius hic subiungimus figuram, non nisi pessimæ possunt erui significationes, quando illius Atrophia paruitatem non modò turpem, sed boni cuiuscunque succi priuationem inducit, cuius vice rubiginosa malignitas, gustui quoque ingratissima pomosam substantiam occupat; vndè facultates omnes naturales frustraneæ ferè sunt redditæ; tristisquè ingruit senectus;

H

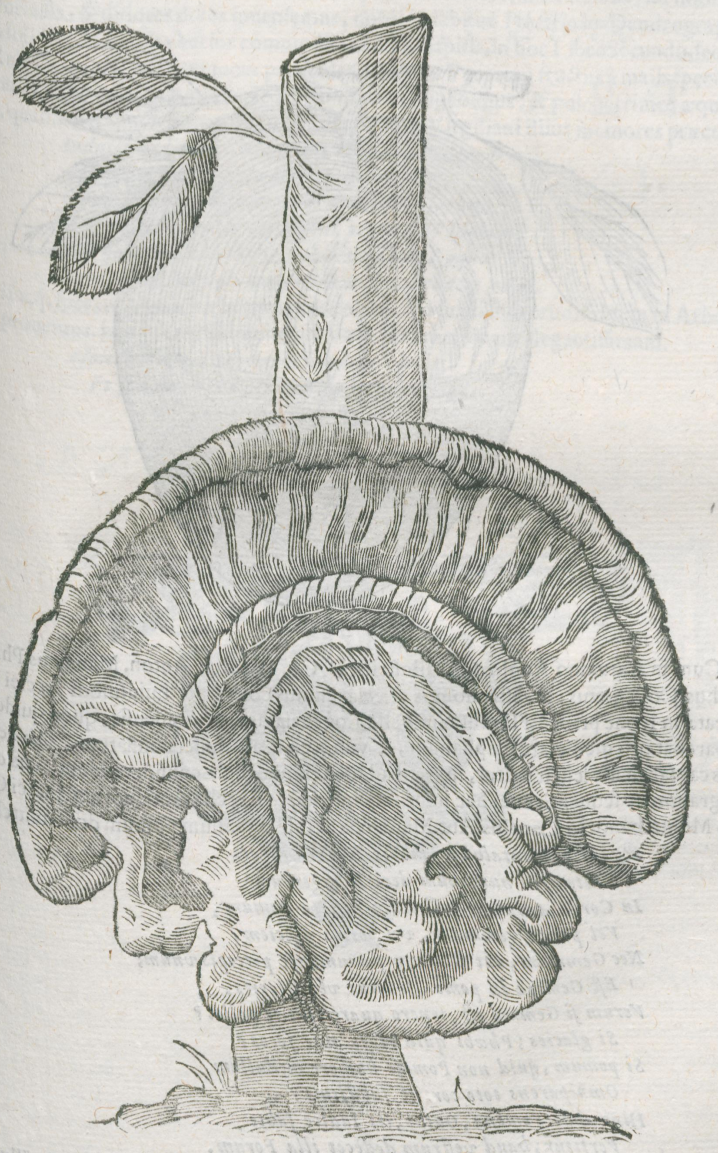
Malum Syderatum, & veluti Marasmo de pessimũ.

Mon-

A Monſtrabit itaq; ingentia Mala hæc Mali Mala paruitas, inter quæ natiui caloris, hoc indice nimium frequenti, poterit in viuentibus facilis ſuccedere depauperatio. Celerrimam hanc ſenectam in Fructu non ſolùm, ſed in Arbore Mali Plinius Naturalibus in Hiſtorijs haud perperam adnotauit ſcribens *celerrimè verò ſeneſcit, & in ſenecta deteriorem fructum gerit malus*. Verum qui ſyderatas in fructibus malinis monſtroſas figuras à dirâ grandine præcipuè excitatas contemplabitur, is quoque perſonatos cortices Malinos Attellanis Hiſtrionibus olim chariſſimos perſonare audiet, quemadmodum eſt, ille quem ſuprà poſuimus pag. 360. admirabilis certè, atq; terribilis, quem in meo locatum habeo muſæo mihi liberaliter elargitum à ſtudioſo Iuuene Bonon. Carolo Antonio Toſio, quem gratitudinis ergò nominamus, nec minus terroris in omen accipiendi ſunt Malini peruerſæ figuræ fungi, vt ille quem præſens figura oſtendit.

Plin. l. 16. c. 27.

Monſtroſus quoque non parum ſuprà poſitus dici poteſt Mali Arboris Fungus Eſcarius Meſenterij referens Viſcus alimentum minimè deferens Arboreo Iecori, ſed detrahens, à cuius copiâ, atque frequentiâ Eſuriales timeri poſſunt Feriæ, ob fructuum ſubſecuturam Annonæ caritatem, famiſquè triumphalem victoriam, cuiuſmodi Comicus in captiuis enunciauit; *Neque ieiunoſiorem, neque magis effertum fame vidi, nec qui minus procedat quid quod facere occeperit, itaque guttur, venterque reſident Eſuriales Feriæ.*

Plautus in captiuis.

Monſtroſum Malum *Muſabò* præcox, & æſtiuum, quandoque autem vſq; ad Autumni medium perdurans, cuiuſmodi eſt preſens, quod inuentum fuit ſemidiaphanum ex accid.

Cum in Autumno Anni 1659. Illuſtriſs. D. Co. Carolus Anton. Manzinus Philoſophus Collegiatus, & Aſtronomus præclariſſimus collegiſſet huiuſmodi ſpeciei delineatæ in Icone præſenti Pomum in Villâ Longariæ agri Bononienſis, quod quidem apparebat pro medietate diaphanum, & veluti ex vitro fuiſſet conflatum, iſtius effectus cauſam à me ſciſcitabatur, mittens ad me Pomum idem conſiderandum, vnà cum epigrammate ſequenti, cum hac inſcript. Illuſtriſs. & Excell. Antianorum Iudici Ouidio Montalbano Co. Carolus Ant. Manzinus Semidiaphanum pomum dono mittebat.

Quantis, Montalbane, modis Natura ſagaci
Contemptu humanum decipit ingenium!
In Corde Autumni collectum ſuſcipe Pomum,
Vel potius gemmam, vel potius glaciem.
Nec Gemmam, aut Glaciem pomum, nec percipis vnum;
Eſt Gemma in pomo, fructus vbi Glacies.
Verum ſi Gemma eſt, tenero quare cortice pollet?
Si glacies; Phœbi quid riget ante focos?
Si pomum, quid non Pomoſo humore medullam
Omniparens toto cortice ſubſtituit?
Hinc abſit Pomona, Ouidi, lis Iudice ſubte
Vertitur; haud veſtrum dedecet illa Forum.

At Illu-

A At Illuſtriſs. Viro, & doctiſſimo D. Comiti Carolo Antonio Manzino Semidiaphani Pomi ab eo ſibi miſſi Iudicium remittebat Ouidius Montalbanus Ogdoaſtico ſequenti.

Gemmea dicatur Virtus clariſſima, qua tu
Manzine, es famam tergeminare valens.
Gemmea: non fructus, quamuis pellucidus hîc ſit,
Cedit enim Tellus partibus Aerijs.
Decolor eſt, Phyſicoq; nimis malè peruius igni,
Nec benè Marcoris diffugit ille minas.
Iudicet hæc Sapiens Rationis Lege perenni:
Non ego, cui modico Marte Minerua præeſt.

Iamq; Malorum à Monſtris non omni immunibus malitie ad Pyrorum demonſtrandam naturam, & affectiones munificas pernici calamo transfretemus; ibi nobiliores fortaſſis, & ditiores dotes inueniemus, nobiſq; dabitur Doctrinam Dendrographicam ſolidius dilatandi vberior commoditas; cuius Capitis, in hoc Libro Secundo, ſecundi Rubrica prima Deſcriptionem particularis huiuſce Pyrorum fructus à malis ſpecificè B diſtincti, & nomina continebit, ſicq; ordinibus indulgebimus, & pulcherrimos æqualibus, quantũ fieri poterit, ſpatijs Hortos dirimemus Virgiliani illius memores præcepti.

Indulge ordinibus, nec ſecius omnis in vnguem Georg. l. 2.
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret,
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum,
Non animum modò vti paſcat proſpectus inanem,
Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
Terra, neq; in vacuum poterunt ſe extendere rami.

Hincq; ſperari poterunt vberrimi non ſolùm, ſed ſuauiſſimi eruditionum in Arboribus prouentus, iuxtà illam Sulmonenſis Vatis obſeruationem elegantiſſimam. Ouid.

Aſpice curuatos pomorum pondere ramos,
Vt ſua quod peperit vix ferat Arbor onus.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT II.
DE PYRO.

DESCRIPTIO, NOMINA.

Ceſalp.de Pl.l.3.c.62 Theoph. H. pl.l.1.c.16. Plin.l.16. c.25.

PYRVS Arbor Malo parum abſimilis eſt, à quo propter corticem magis rigidum, atque ramos erectiores, foliaquè in ſuperficie lenia, fructumquè turbinatum, cuius pars ſtrictior longiuſculo adhæret pediculo, aliquantiſper differt. Flores edit Mali floribus ſimillimos, ratione coloris, tenuitatis, foliorumquè numeri; Amboquè hi florès ſunt pleni Veris inditium, & Anni renaſcẽtis imago; Eadem ambabus in Arboribus hiſce, in Malo ſcilicet, & Pyro cernitur Catulitio, geſtiente naturâ primis in efflorеſcentijs Animam proferre; Carnem habet in fructu Pyrus Malina denſiorem, vndè fit quod maior, datâ paritate molis, reperiatur in Malo ſuccoſitas, minor tamen verſus centrum acetoſitas; in extremis æquè benè olent Pyra, & Mala, id eſt vnumquodque horum in ſua proportionali ſpecie eodem modo ſe habet, itaut parallelizent fructibus in ambobus ſapores, in ſuaueolentia, atque guſtabilitate æquali. Maturè quidem germinat Pyrus in vniuerſum, quamuis aliqua illius ſpecies ſit præcox; eadem auctu facillima eſt, tam ex cacumine, quàm ex latere feliciter germinans; Auſtrino ab aere, & nebuloſo, dum floret, ſicuti etiam Malus, maximopere læditur, itaut fœtus amittat; ipsâ eadem Arbor Pyri grandiori in ætate fructifera magis redditur, atque fœcunda, ſi Plinio credimus, quod intelligi tamen deberet, nisì in primâ ætate nimium fuerit effæta. Grana Sementica ipſius fructus tunicam habent tenuiſſimam, atque putamen coriaceum. Pyrus ſylueſtris à domeſticâ probè dignoſcitur ob paruitatem fructus, & illius inguſtabilitatem, & ſpinas propter erectas, & craſſas. Omnis prætereà Pyrus, hyberna præcoce exceptâ, meſſis tempore ſemina reddit; interquè Pyros domeſticas aliæ ſunt, quæ æſtiuos habent fructus fugaces, aliæ autumnales, aliæ hybernos, qui rigidiores prouocant elementorum iniurias impertеriti, & nisì ab Arbore ſeparentur nunquam miteſcunt. Pyrorum prima velocitate

Theop.l.7. c.6.& l.4. c.12.& l.2. c.11.& l.3. c.7.H.pl.

Plin.l.16. c.27.

Theoph. H. pl.l.1.c.18.

Id.Plin.lib. 16.c.26.

H

non

A non solùm, sed odore mosci superbiunt *Moscatula* dicta, parua quidem mole, sed virtute magna; colore insuper ex viridi flauescente, cum rubro interposito bellula, sub quo genere posset reponi Pyrus Poluuilleriana Bauhuini folijs malinis ferè, ex insitione fortè sorbi alpinæ orta. Quibus in ordine secunda succedunt *Iuniola* paulò maiora, benè succosa, quæ fortè sunt Plinij *Falerna*, succi propter abundantiam Iunio mense maturantia; Tertiò sunt Pyra *Lactea* albidioris succi, rudiorisquè figuræ, atque coloris minimè pulchri, sed sapore multum expetibilia; quartò sunt *Glaciola* translucida; quintò *Sementina* tempore seminum maturescentia, rubello flore à Sole deriuante prædita; mox *Regia*, *Papalia*, *Cucurbitina* magnitudinis ingentis, & serotinæ maturationis; sed de his inferius tractabitur cum de Generibus, & Differentijs agetur, nunc Nomina tantum, & illorum originem prosequi, atque venari debemus. Dicamus itaq; Pyrum Arborem, quæ Græcè ἄπιος, & ὄχνη dicitur, quæque secundum sibi vindicat in Pomarijs locum, Malo excelsior, si non communior, propter fructus à terra distantiores ἄπιος appellata, voce scilicet significante longinquitatem, quam carmine tetigit elegantissimè Iosephus Milius.

Hist. vniu. pl. l. c. 4. T. 1
Plin. l. 15. cap. 15.
Cor. Herej l. 2. Agric De Hortor. cult. lib. 3.

B *—Pyra iamquè in frondibus ardent*
Excelsis: altumquè timent hinc mitia casum.

Altius itaque assurgens, & montes felicius scandens quàm Arbor Mali; solum intrà lætum, & humidum in longam crescit ætatem, cuius diututnitati nulla tarditas potest afferre fastidium. Pyramidalem propter figuram fructus, nomen Pyri acquisiuit hæc Arbor. Sed propter acerbitatem magnam, qua verba tolluntur, nè proferri possint Pyrus syluestris dicebatur ἀχρὰς, cuius meminit Aristophanes. Hinc Trasibulus (quod valdè notatu dignum est) occasionē arripuit propriam taciturnitatem excusandi dolosam, & muneribus venditam Lacedemonijs Legatis, quibus contradicere debuisset, nam simulauit se comedisse Achradas, hoc est pyra syluestria, & ob id loqui non potuisse; In particulari ast descendendo magis adsunt Pyra quædam, quæ *Volema* dicuntur, eò quià volam manus præ magnitudine implent Auctore Seruio. Pyra *Carabella*, vulgò *garauelle*, quià *Cara inter Bellaria* reponūntur. Pyra *Cystella* sunt ventricosa, nam κύσις græcè est venter. Pyra *Glacialia*, vulgò *ghiazzole* imitantur translucida C in substantia glaciem; Pyra *Lardaria* ex eo quod laridum suillum referant, & imitentur in apparentia quadam sectionis. Pyra *Regina* parum quidem regij præter nomen habent, regiaquè melius dicenda forent à rigore, & asperitate, non quidem saporis solùm, sed substantiæ simpliciter, quà nil excogitari possit peius, dum intus intractabiliter obdurescit, adeò vt in prouerbium abierit apud nos Bononienses de quocunque obstinatissimo, cui objicitur, quod sit Pyri regij callosum intestinum *Magone di Pera Regina*. Pyrum *Papale* est quasi Pomum admirabile, à voce *Papæ*, quæ est interiectio admiratiua, deductum. Pyrum *Ciambrusinum*, vel *Ambrosinum*, ex eo quod videatur ambrosium succum continere sub veste tenuissima, atque pretiosa, quæ olim dicebatur *Cia*. Pyra *Regia* in sensu directo, quià multis alijs comparata quandam in suo genere maiestatem ostentent alijs præferendam. Pyra *Castanea* à sapore fortè castanino, potius quàm à colore sic indigitata. Pyra *Steatapia* dicta à voce græca στέαρ ατος hoc est adeps, quià videantur adiposa, vtpotè substantiæ solubilis. Pyra quæ à *Ficu* denominantur, & sapor Ficuum dulcis, & figura ficuum crumenam tumidam repræsentans talia dici voluere. Pyra *Sementina* sationi frumenti propria maturatione adsiste-D re videntur. Pyra *Gallica* Nobilissima, & vetustissima nomina conseruant. Pyra *Mustea* vindemiarum tempore maturescentia. Pyra *Lupa*, quia heluonibus aliquando expetita nimis procaciter fuere, huiusmodi sortita sunt nomen. Pyra *Angela* bonitatis haud minimum præseferunt, nomine tenus saltem, argumentum. Pyra *Granella* granis pluribus, veluti miliarijs præduris circa sementem in corpore gerendo, sibi nomen hoc fecere. Pyra *Bergomatica* Bergomensi ciuilitate spoliari, neque apud exteros, & longissimo neque temporis tractu, nunquam passæ sunt. Pyra *Citria*, *Limonia*, *Cepola*, *Saccharomana*, *Moscatula*, & alia huiuscemodi à forma, vel odore, colore, saporeuè supradictarum rerum ab ijsdem nomina mutuarunt. Sicut & Pyra *Cotonea* magna, inæqualia, colore subflaua, subausteroquè sapore. Pyra demum *Ampullacea* Pliniana & *Cucurbitana* à forma ampullæ, & cucumbitæ quam referunt. Et ea, quæ à proprijs nominibus Virorum Principū nuncupata fuere *Dolobeliana*, *Pomponiana*, *Tiberiana*. At

Philipp. Beroald. in comm. l. 7. c. 9. Columellæ de re rust.
Terent. in Eunn.
Lucret. l. 4. de n. r.
Li. 15. c. 15

inter

inter Genera, & differentias, quæ à nobis exarabuntur hic ſucceſſiuè recognoſci fortaſſis poterunt iam ſupraſcripta nomina conuenientiſſima rebus apud aliquem ſcriptorem Geoponicum ex ijs quos ſeorſim ad vberiorem Dendrologicam notitiam afferemus. In genere generaliſſimo Pyrus Arbor latinè dicitur, græcè ἄπιως, de domeſtica loquendo, quià ſylueſtris ἀχρὰς dicitur, & ὄχνη. Hebraicè *Eggas*. Arabicè *Humechte*. Gallicè *Poirier*. Italicè *Pero*. Hyſpanicè *Pyras*. Germanicè *Birrebaum*.

GENERA, DIFFERENTIÆ.

Li.15.c.15 Platina de Hon.volup. & valetud.

Li.23.c.13

Cato.nu.7. Varr.l.1.de re ruſt.cap. 59.Macrob Saturn.l.3. cap.19. ex Choatio ordinatorum Græcor.l.4.

IN ſubalternorum generum, atque inſpecialium magis ſpecierum multiplicitate, Pyra non ſolùm cedunt Malis, ſed ſuperant Mala, cum quibus tamen multa communicant nomina, quorum alteritas multoties variat, ob linguarum ſolam varietatem, vt Plinius accuratè diſcurrebat: apud quem ſuprà tricenas Pyrorum ſpecies eſt inuenire, inter quæ nobiliſſima ſunt *Moſchatula*; gratiſſima guſtui *Cruſtumina*, vinoſiora *Falerna*; pediculo productiſſimo *Dolobelliana*; Mammoſa *Pomponiana* Rubra *Fauoniana* ſuperbis paulò maiora; Iucundo ſapore acidulo *Autumnalia*; Grandia, & Colorata *Tiberiana*; Serotina *Amerina*, Græcaquè, & *Tarentina*; coloris teſtacei *Signina*; Purpurea *Onychina*; Odorata *Myrapia*; Hordeo contemporanea in maturando *Hordearia*; ſationis frumenti ſocia *Sementina* minimo ſeſtilia pediculo *Regia*; Longa, & Viridia *Viridia oblonga*; Grauia *Volema*; Vindemiatricia *Muſtea*. Benedictus Curtius Symphorianus in ſuis Hortorum libris plurima Antiquorum ſcribit fuiſſe ſpecifica Pyra. 1. *Hordeacea* Columellæ, vel *Hocdearia* à comitatu eius frugis. *Sementina* quorum meminit Cato, Varro, & Macrobius cum reliquis *Macrobianis*, ſeù *Cloatianis*, ſic inquiente Macrobio *Pyra hæc, quæ videmus varietas nominum numeroſa diſcernit; nam idem Cloatius ſic eorum vocabula deſcribit. Antianum, Cucurbitinum, Ciritum, Ceruiſca, Calculoſum, Cruſtuminum, Decimanum, Græculum, Lollianum, Lanuinum, Laureum, Lateruſianum, Marapium, Mileſium, Myrteum, Næuianum, Orbiculatum, Præcianum, Rubile, Signinum, Tullianum, Titianum, Turrinianum, Timeſum, Præcox, Volemium, Meſpilium, Serum, Valerianum Serum*; Quæ *Cruſtumia*, ſiuè *Cruſtumina* olim à Cruſtumio Thuſciæ oppido ex parte rubent, & *Glaciola nunc* in Italia vocari exiſtimantur; *Amerina* ſeriſſima omnium; Syria, quæ nonnulli *Teſtacea* putant eſſe à colore, alij credunt eſſe *Tarentina*, alij *Coroela*. *Picentina* olim Romæ celebratiſſima, quæ bonitate cum *Signinis*, & *Syrijs* contendunt, vndè Iuuenalis

Satyra 11.

Signinum, Syriumquè Pyrum de corbibns ijſdem
Æmula Picenis

Libralia dicebantur ea, quæ libris non vncijs ponderabant. *Venereorum* ſub vexillo erant Pyra pulcherrima, & ſpecioſitate colorum à Venere ſpecificata; Hæ Antiquorum differentiæ iam prætactæ differre non modicum à Neotericis videntur, quæ à Patrijs, & à qualitatibus, effectibusquè diuerſis deſumptæ ſunt; adſunt etenim Pyra, quæ à tempore feſtiuitatis D. Ioannis, quo maturitatem aſſequuntur, *Ioannina* dicuntur, alia *Laurentiana*, alia *Martiniana*; *Bergomatica* alia; *Damæiana*: *Mariana* tenerrima, & fugacia, *Vbertina* crocei coloris; *Rubelliana*; *Roſata*; *Calliana* odorata; *Bicipitia*; *Strangulonea*, à ſapore ſtrangulatorio; *Papalia* Italica ampla ſucci ſuauiſſimi; *Christiana* herbacei coloris ſubnigri, & ſucco dulciſſimo referta Galliæ familiaria, vbi Chriſtianiſſimus imperat; *Turonenſia* valdè pretioſa; *Sertana* oblonga; *Edua*, & *Pſeudoedua* ampla, colore nigro, quæ ſub cineribus cocta ſolummodò eduntur; *Amabilia* ſi coquantur iucunda futura, cruda verò acerbiſſima; *Regia* Hiſpanorum, & *Comeſea*; Ruellius modernorum Pyra hæc tantum agnoſcit *Bonchreſtiana*; *Mariana*; *Chia muſcata* magnitudinis variæ; *Roſea*; *Bicipitia*; *Turbinata*; *Martiniana*; *Aurea*; *Bergamota*; *Strangulanea*; Ex Trago autem hæc licet intueri genera. *Grandium*, *Exiguorum*, *Oblongorum*, *Rotundorum*, *Orbiculatorum*, *Dulcium*, *Acerborum*, *Siccorum*, *Succoſorum*, *Satiuorum*; *Sylueſtrium*, *Præcocium*, *Serotinorum*, *Mecherlingorum*, *Enulatorum*, *Coquinariorum*, *Adipoſorum*, *Carneorum*, *Hircinorum*, *Bencianorum*, ad quæ *Cruſtumina*, & *Falerna* fortaſſis reducentur; *Dominicorum*, ſeù *Sacerdotalium*, *Regalium*, *Fœmineorum*, *Eccleſiaſticorum*, *Hyemalium*, *Leonardeorum*, *Nauticorum*, *Foſſeorum*, *Milinghio-*

De nat. ſt. l.1.c.114.

Herb. l.3. cap.45.

A ghiorum; Lamlosiorum, Moschatellorum, Caprinorum. A scriptore Stirpium Silesiacarum sequentia Pyrorum Genera notantur primò, Pyri satiuæ Vrbanæ Arboris, quæ Apios est Dioscoridis; *Precoces, Auenariæ, Farinaceæ, Marianæ, Moschatellinæ, Melleæ,* seù *Melapiæ, Saccharapiæ, Lardinæ, Nobiles, Hyemales, Serotinæ, Pyrosseæ, Strangulatoriæ, Adiposæ, Hydrapiæ, Coccineæ.* Valerius autem Cordus isthæc enumerat, nempè Pyra *Præpositana* latæ basis, inquè obtusum mucronem desinentia; *Lardina, Globosa, Cannabina viridis coloris cum maculis, Campana* à figura campanæ flauo colore punctata, *Regalia* grandia, & ventricosa; *Turgida* regalibus minora, colore cæsio, & ad rubentem tendente; *Bonnana* à Bonna oppido Rheni; *Steatapia,* seù *Adipea, Virginea maiora; Virginea minora; Chriugasta* veruecini ventriculi æmula, colore cæsio, & qua solem aspexerint rubente; *Leonina, Pendula* steatapijs similia, nisi quod longo dependent pediculo; *Margaretana, Hyemalia, Ossea, Augustana, Mellea maiora, Moscatellina, Schaffeira* melleis maioribus similia, sed paulo oblongiora, suauissima; *Cerea, Rostia, Cinerea, Potima, Ouata, Palatina, Rombacea, Zucharina, Paclemiana.* Ad pediculum *Ventrosa, Humida,* & *Mellea Flaua, Cœnobiana, Vitrea, Templaria, Cotonearia, Parisiana, Thelyphona, Brassicana, Vasta, Succulenta, Grauuchen* à colore; *Punicea, Prasina, Hydrapia, Conaria.* Petrus Crescentius noster conciuis famigeratissimus in Arte agraria sua Pyrorum genera voluit ab anni mensibus discriminare, vndè Pyra Præcocia vocauit *Iunia,* alia deinde *Iulia,* mox *Augustea,* & successiuè *Septembria,* proximè *Octobria,* & denique *Regina Hyemalia* propriè, quæ nunquam maturantur in Arbore, & tunc solùm dulcescunt, cum mitia fiunt iam collecta, & seruata diù, quâ ratione syluestrium Pyrorum generi illud idem Pomum adiudicauit, vti è contrario dulcia omnia Pyra sub genere generaliori domesticarum Arborum reposuit; Celidonius dein, Bononiensis & ipse Geoponicus illa Pyrorum genera tantum prosequitur, & enarrat quæ Bononiæ sunt cognita, & hæc sunt *Moscatula maiora, & minora; Glaciola Præcocia, Glaciola Augustana, Saccharomanna, Sozzobona, Bugadana, Bergamotta, Cepola, Papalia, Garzignola, Caruellia,* seù *Carabilia, Citria, Limonia, Francesia,* seù *Gallica, Fichia, Cistia, Granella, Sementina, Zambrosina, Lardaria.* Vincentius demum Tanarius Nobilis Conciuis noster Bononiensis hæc vsitatiora apud nostros Pyra C recenset; Tres *Muscatellorũ* Pyrorum species, paruam scilicet, paulò grossiorem, & magnam; Pyra deindè *Iunia,* deindè *Augustana;* item *Glaciola, Fabarola, Limonia, Sozzobona, Saccharomanna, Battochia, Rabbiola, Dominica,* vulgò *signore, Imperialia pulcherrima, gustosissimaquè, Bonchristiana* hyemalia, & æstiua. *Lupa, Spinosa, Florentina, Gallica,* vulgò *Francese,* gratiora, & minoris durationis in æstate; *Sementina* crassiora, & minutiora; *Granella, Æruginosa, Chambrosina* alba, & nigra, & minuta, quæ Glarona dicuntur; *Bergamotta,* quæ vocantur ea sic dici existimat, quasi dominantia, *Cepolla odorata, Corabelia* durabilia, *Cotonea, Fichia, Gnochia,* &c. Nos inter immensas manuscriptorum Aldrouandi nostri farragines indigestæ molis, has inuenimus Pyri species Bononiæ ab eodem obseruatas, quarum tamen paucissimas delineatas simplicissimè reliquit, & hæ fuere *Pyrum Glaciale,* vulgò *Ghiacciolo,* Pyrum *Castaneum* saporis castanini perpetuò; Pyrum *Regium,* vulgò *della Regina* colore flauescente; Pyrum *Garauellium* colore ferrugineo, Pyrum *Regium ventricosum;* Pyrum appellatum vulgò *Perosigo;* Pyrum *Gallicum;* Pyrum *Papale,* colore partim roseo, partim flauescente; Pyrum *Ciambrusinum,* maculis nigricantibus signatum; Pyrum *Vastum* D superficie sulcata, & inæquali; Pyrum *Lardarium* vulgò, superficie inæquali; Pyrum exiguum *Fauarolum* vulgò appellatum; Pyrum *Glaciale* aliud; Pyrum *Regina* vulgò dictum; Pyrum *Cistellium;* Pyrum *Viride* vibicibus ferrugineis respersum pugno maius, librale, saporis optimi; Pyrum *Gentile* tam crudum, quàm coctum admodum suaue, figurâ ouali, longitudine magnâ, & latitudine similiter notabilissima, colore subuiridi diluto, & rubro, in parte ea qua soli obuertitur est punctis subfuscis obliquè respersum, quod Pyrum vocatur quoque *Erytrophorum* à colore rubro, & viridi dum maturum est. *Pyrastrum* deniq; hoc est Pyrum maxime agreste nodosius est vrbana, vt habemus ex Theophrasto, quod antequam fructum coquat folia deperdit, vitam longissimè licèt producens; nec vnquam fit verè Pyrus, intra suos aculeos fructu pusillo nimis; Hoc eduli caudice rimoso, & hiulco cortice horrenti relinquamus; In longinquissima Indorum Loca Pyrifera inuestigãda calamum traducamus. Ionstonius

sexde-

Lib. 2. l. p.

L. 2. de Pl. cap. 9.

Lib. 5. c. 10

Part. 1. agr. ca. 29. m. s. ap. me.

In l. 5. insc. econom. del cittad. in villa.

Tom. 14. obseru. m. s. pap. 188.

In Ald. obseru. T. 18. pag. 81.

Li. Hist. pl. c. 13. & 15 Et l. 2. st. pl. c. 3. & l. 4. H. pl. c. 14. & l. 6. c. 1.

Ion. l. 1. Hi. nat. Ar. a. 7

ſexdecim exotica Pyra deſcribit, quorum primum eſt *Murucuge* Braſilienſium, è cuius Arboris inciſo trunco lacteus effluit humor, qui denſatus officium præſtat ceræ in obſignandis tabulis. 2. *Araca* dictum Pyrum exiguum, & gratiſſimi ſaporis acidi, flaui, rubri, & viridis coloris, ſingulis anni menſibus prouenieus. 3. *Iracaba* in Maragnana, ideſt in continenti Indiæ Occidentalis, vbi maximus ille fluuius excurrit Maragnon dictus per tradita à Conſaluo Ferrãdo Ouiedo, cuius Arboris folia ſunt ferè ficulnea, fructus pyriformes ſubflaui corticis, cum carne intus ſapida, & nutrimentoſa. 4. Eiuſdem regionis ſupradictæ *Copouichouaſſou*, necnon *Oumery* optima pyra, illud longioris, hoc craſſioris figuræ. 5. *Palta* Peruanorum Pyrum magnitudine inſigne; in Inſula D. Dominici ſubſtantia illius maturi æmulatur teneritudine butyrum. 6. *Lata* Pyrum Iuineæ orbiculatis folijs, fructuquè pyraceo rotundiore, aurei, atque etiam rubentis coloris intus, & foris. 7. *Guanauanum*, ſeù *Annona* Pyrum, in noua Hiſpania appellatum *Maniar blanco*, cuius medulla dulcis eſt, & alba, 8. *Acayaiba*, ſeù *Acaiaiba*, & *Acayou*. Pyrus eſt Arbor ligni duriſſimi, gummi fragrans æſtate fundens folijs iuglandis pertinaciſſimi, odoris aromatici, floribus vmbellatis odoratiſſimis, fructus oualis, aut etiam rotundi, carne ſpongioſa, fibroſa, & lenta, cum ſucco dulci acido adſtringente, ex eo Braſilienſes vinum exprimunt multum durabile, & multarum virium, 9. *Macuitaiba*, ſeù *Mocitaiba* Braſilienſium Pyro ſylueſtri, ſed magnæ adinſtar Quercus ſimilis fructibus tamen paruis prædirus in ſummo, ceù globulis ſtriatis myrobalanorum. 10. *Araſa* Braſilienſis Arbor paruis referta Pyris optimi guſtus. 11. *Innominata* Pyrus Braſilienſis ſylueſtri Pyro ſimilis aſpectu, & folijs, ſed ligno fragili, flore ſingulari, fructibus paruis admodum, & cylindraceis. 12. *Arbor Sinenſis* pinguedinem ſebi inſtar ferens Pyro noſtrati ſimillima in omnibus præterquam in fructu, qui ceraſum magnitudine non excedit, cuius caro alba eſt, quæ decocto fructu liqueſcit, dein & frigida, mox vt ſebum cogitur. 13. Pyrum *Bermudenſe* eleganti colorum varietate ſparſim maculatum. 14. Pyrum Virginianum *Metague Sunaux* impensè rubens omniquaque, 15. *Inſulæ Sanctæ Mariæ* Fructus, ſeù Pyrum quoddam magnum muculentum intus gerens ſuccum, ſanum tamen, & virtutis refrigerantis. 16. *Agnacath* in ea Indiæ parte proueniens, quæ ſub Terra Laboratoris eſt verſus iſthmum Dariem, Pyrus eſt perpetuifolia, coloris viridiſſimi, & nitidiſſimæ ſuperficiei, cuius fructus perpetuò viridis eſt, etiam maturus, dulci, pinguiquè ſucco, butyri ſapore refertus, qui manſus fortiſſimos bellatores in caſtris veneris inſtruit. Sed ſi quis Differentiarum omnium, & Generum cauſas, ſeù rationes ingenioſè proſequi, & explicare poſſet is Architrenij Poetæ Metricum Archetypum oculis ſibi ſubijciat, & meditetur ea omnia quæ deficiunt adhuc inexplicita.

In 3. vol. nauigat. Rhamn.

Et Pyrus huic ſacrum, tituli dat regula nomen,
Et Pyrus hancquè volæ, plenus denominat orbis,
Et Pyrus hincquè dedit materna anguſtia nomen,
Et Pyrus Auguſto, quæ patrinante vocantur,
Et Pyrus hæc nota eſt, & filia læta Roberto,
Et Pyrus eſt huius alius Raptiſta Ioannes,
Et Pyrus à quouis pretio ſignata vel oris.

Symphor. Hort. l. 23. cap. 14.

Brumalis ſitibunda cibi. durantia ventrem
Sunt Pyra, ventoſum non edat illa latus.
Cortamen hæc colat, & fungi cui cura maligni,
Nec pipere, & mulſo, melleuè cocta nocent.

Hugo fridænall. de ſanit. tuen. l. 2. c. 7.

Pyrorum qualitates, & prærogatiuas Tetraſticho hoc eruditus Germanus ἰατρέποιητης breuiſſimè compendiauit, ſed illorum formas, atque figuras ξυλογράφος ad viuum expreſſas, quæ in ſubſequentibus paginis locantur, dedit.

Pyra

Pyra Angela.

Pyra Lupa, vulgò Bononiæ, ſubflaua, Appiana fortè Cordi.

Pyra Bergomatica, *Bergamotte* vulgò.

Pyra { Carauella, vulgò Rubeſcentia.
Carauella Ferrugineo colore.
Carauella alia Ferrugineo ſubnigro colore. }

Pyrum Caſtaneum Immaturum.
Pyrum Caſtaneum Maturum.

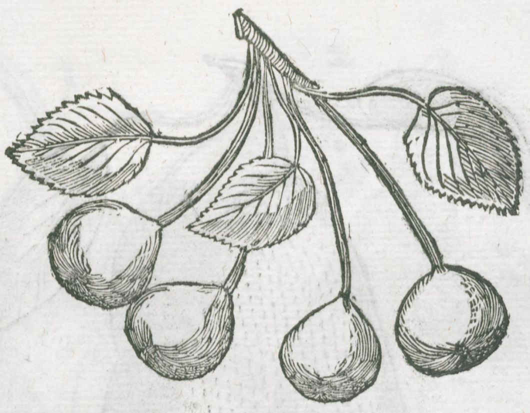

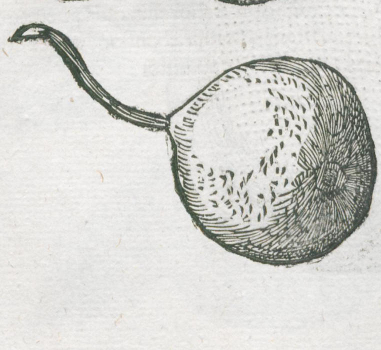
Qua ratione Pyrum hoc denominetur Caſtaneum, non eſt tam facile determinare; poſſunt tamen nonnullæ rationabiles adduci coniecturæ denominationis huiuſmodi; prima eſt ſimilitudo Pyralis huiuſce carnis in colore, atque ſoliditate cum carne caſtaneæ maturæ adhuc humentis, & mollis ſtatim ab echino extractæ, in quo ſtatu Virgilius caſtaneas molles vocauit. Secunda coniectura poteſt eſſe caſtaninus Pyri huiuſce ſapor, & fortè etiam facilis exiccatio; non auderem dicere ſpeciem hanc Pyri potuiſſe prodire ex inſitione Pyri ſuper caſtaneam Arborem, quià præterquamquod non conſtat fieri poſſe Plantæ Pyri, & Caſtaneæ compræhenſionem, conſtat ex ordinaria regula inſitam plantam Veteris obliuiſci ferè totaliter.

Ecl. 1.

Pyra { Fauarola Albicantia.
Fauarola Albicantia alia.
Fauarola alia. }

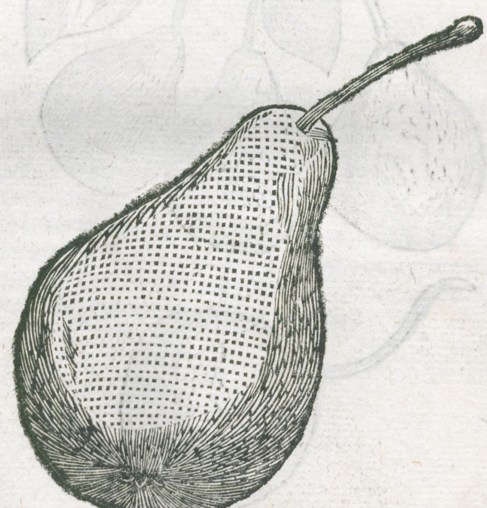

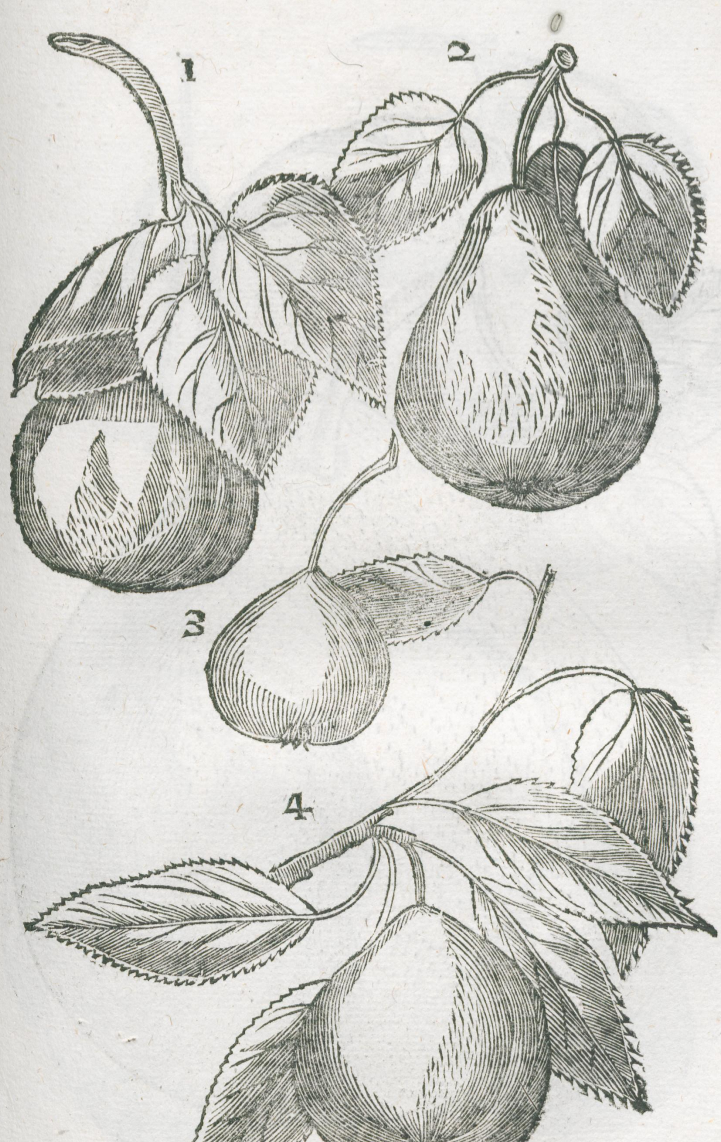
Pyri ſpecies dicta *Pero Figo.*

Pyra Garzignola, ſeù Patauina.

Pyra
1. Gallica minora, *Francese vulgò*.
2. Sementina.
3. Glacialia.
4. Et alia Sementina.

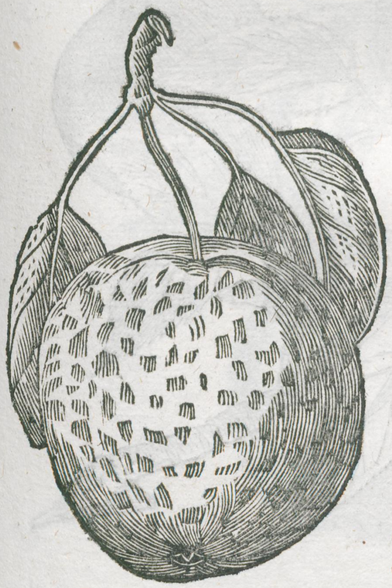
Pyrum Gentile Bononiæ dictum Erytrophorum, propter Colorem, &c.

Pyrum Glaciale Hyemale,
Et Pyrum Glaciale *Ghiazzolo* vulgò
Pyra Glaciola,
Et Pyra Cyambrusina.

Plinius lib. 15. cap. 15. Pyrorum meminit, vbi ait Crustumina Pyra Gustu esse gratissima, dicta à Crustumino oppido iuxtà Veios, quæ ex parte rubentia putantur Proxima ijs Falerna à potu seù abundãtia succi; sed nomina variant apud varias gentes.

Pyra

Pyra Granella V. Maiora.

Pyra inæqualia, 2. Pyra Hyemalia Spinosa Verdiera.

Pyra Limonia duplicis generis.

Pyra Limonia Maiora.

Implent maximè manum ob ſui craſſitiem; vt vix media parte claudi, & comprimi poſſint. Similia etiam ſunt quibuſdam Pyris Lardarijs maioribus vocatis, quià cum maturа ſunt, inſtar adipis, aut Lardi liqueſcunt; A pediculo ad vmbilicum vſque longitudine ſunt 7. digitorum; pediculo verò magno, & craſſo Arbori adhærent. Suauiſſimum habent ſaporem cum maturuerint; & ad Bergomatia in ſapore accedunt. Nonnulli verò Bononienſes hæc pyra vocant *Bugadare*; licèt etiam aliud pyri genus apud Bononienſes eò nomine vocetur.

De

De Pyris Limonijs Minoribus.

Limonia enim hæc à Bononienſibus appellantur. Ea ego voco Limonia minora ad differentiam ſupradictorum, quibus minora ſunt: referunt figuram cuiuſdam Limonis ſpeciei, ſed in ſaporis ſuauitate ſuperantur à maioribus: & hæc cocta meliora ſunt, quàm cruda. Habent neſcio quid ſaporis acidi.

De Pyris Citrijs ad hoc ſuperius genus adhuc ſpecies Pyri maior referri poteſt, quam Pyri Citrij nomine inſignirem, nam Citri apparentem ſpeciem perbellè repræſentat. In reliquis conuenit Pyris Limonijs ſupradictis.

Pyra Iacobeta. Pyra Sucheramanna V. ſimilia Sozobonis, ſeù Socijs bonis. Pyra Auguſtana n. 3.

Pyrum Papale.

Pyra Regalia Ventricosa, longitudine 4. vnciarum; totidemque latitudine, maculisq; subcastaneis viridia.

Pyra Gallica rotundiora, seù *Pere Francese* mediæ magnitudinis.

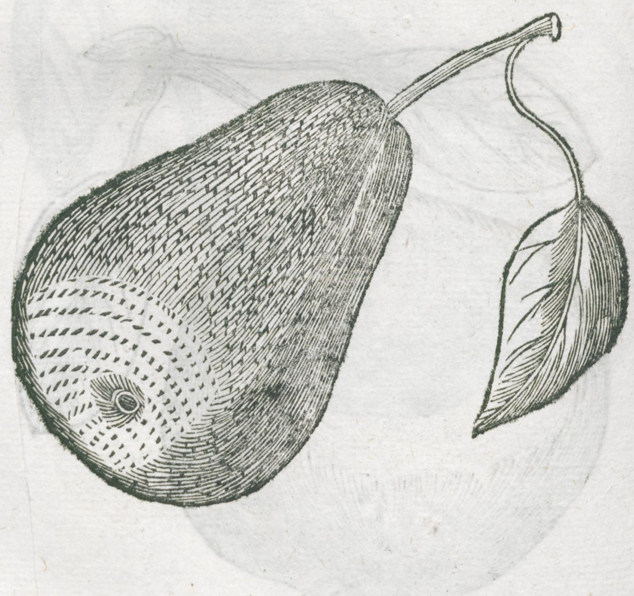

Pyri Reginæ ſpecies colore flauo.

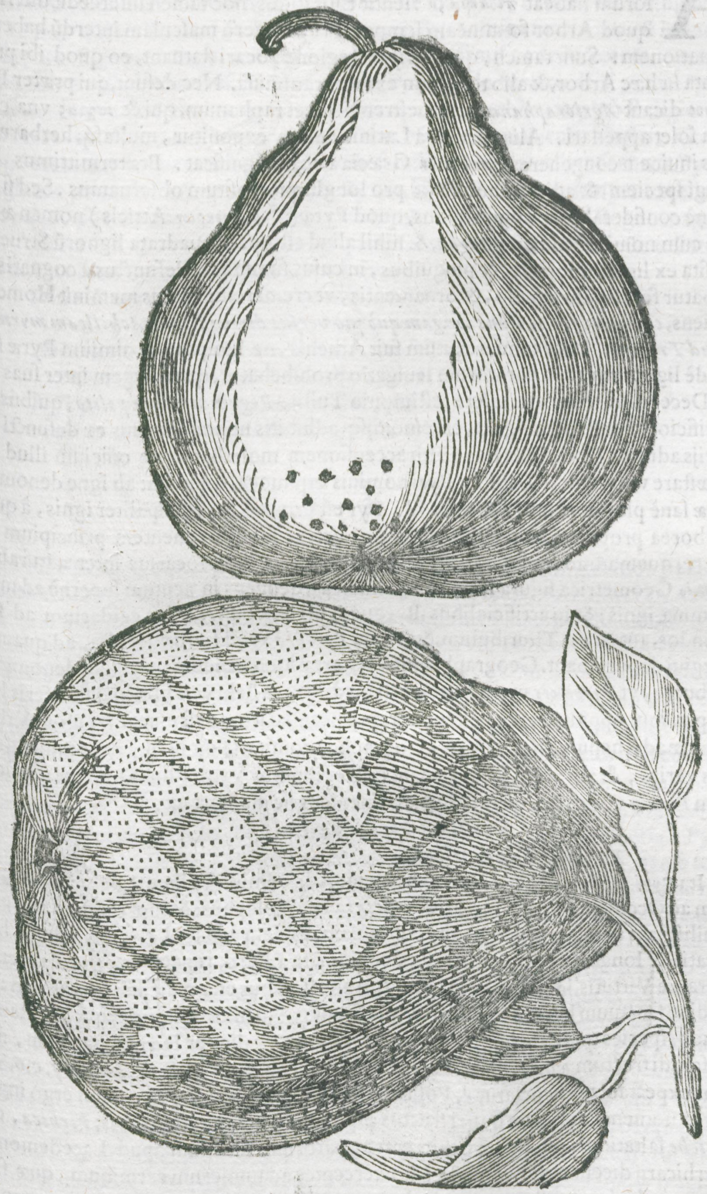
Pyra Reginæ vulgò dicta.

Pyra Gallica Maiora.

Pyra Gallica alia vibicibus insignita.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA, Etymon, & Inſignia.

Απιος ſatiua Pyrus, & eiuſdem Fructus Græcis vniuocè dicitur, quaſi neuter illorum habeat πιότηρα, vt ſentit Euſtathius, hoc tamen intercedit diſcrimen, quod Arbor fœmineam ſemper, Fructus verò maſculam interdũ habet denominationem. Sunt tamen, qui ab *Apia* Regione vocari ſtatuant, eo quod ibi prius inuenta ſit hæc Arbor, & alio terrarum exinde transmiſſa. Nec deſunt, qui præter Pyrum, ἄπιος dicant *Agrioraphanum*, ſyluestrem ſcilicet raphanum, qui & ισχιας vna cum carica ſolet appellari. Alias autem à Latinis apium exponitur, multaſq; herbarum ſpecies inuicem congeneres (σχέλινον Græcia vocat) ſignificat. Prætermittimus *Apion* fungi ſpeciem, & adiectiuum ἄπιος pro longinquo poſitum obſeruamus. Sed ſi *Pyrum* latinè conſiderabimus, inueniemus, quod Pyra (Πυρα' νεκρῶν Atticis) nomen æquiuocat cum nomine Romano *Rogus*, & nihil aliud eſt, quam quadrata lignorũ Strues compoſita ex lignis odoratis, & pinguibus, in cuius ſummitate defunctus à cognatis collocabatur ferali cum lectulo, & ornamentis, vt cremaretur, cuius meminit Homerus inquiens, *centum verò pedibus longam quòquò verſus dimenſi ſunt Achilleam myrmidones apud Troiam*. Lege tamen cautum fuit Athenis, ne ſumptuoſæ nimium Pyræ fierent, vndè lignorum ad id paratorum leuigatio prohibebatur, quam legem inter ſuas Romani Decemuiri receptam tulere teſtimonio Tullij. *Rogum Aſcia ne polito*, quibus ſic inartificioſè constructis lignis, ceremonijſq; adhibitis nonnullis vnus ex defuncti neceſſarijs admota face, auuerſoq; vultu accenſionem moliebatur, ne officium illud volens præſtare videretur. Tot ſunt Pyri nominis æquiuoca, quot ſunt ab igne denominata, quæ ſanè plurima ſunt Πῦρ, υρὸς, τό. Pyr eſt propriè, & principaliter ignis, à quo *Pyra* Arborea propter acuminatam figuram verſus ſuum deſinentem principium dicta fuere; quemadmodum *Pyrois* ſtella Martis; *Pyritis* lapis focarius inter naturalia. *Pyramis* Geometrica figura ſolida è latâ inferius, deſinens in acutum ſupernè ad modum flammæ ignis; & in artificialibus Pyrgus Turris, & *Pyria* Vas caldarium ad ſudores ciendos, aut etiam Thuribulum; & Diana *Pyronia* apud Lernæos culta, ad quam ignem Argiui deportabant. Geographi plurimis terræ locis eandem originem denominationis tribuere, vt *Pyrenæis* montibus (ita dictis à *Pyrene* Bebrycis filia in ipſis à feris laniata) & pluribus oppidis *Pyrrhæ* dicti, inter quæ peculiariter adeſt nunc *Pyri* mons Vrbs Germaniæ ad Rhenum alias *Spira*. Geographos comitati ſunt in hoc denominandi more res varias, & alij; nam Romæ vnam ex Regionibus Vrbis illius Dominæ gentium partem *Pyrum* vocabant, quam Martialis incolens ſic memorauit.

Longum eſt ſi velit ad Pyrum venire,
Et ſcalis habito tribus.

Lib. 18. Il.

Nardus in li. 6. Lucretij de natu. rer. p. 618.

Homer. Iliad. n.

Athen. l. 5. Meurſ. l. 5. pag. 194.

Plato in Tim. ap. Herodotum.

Plin. l. 3. c. 3. & l. 4. c. 5. Ptolom. G. l. 2. tab. 1. Europæ, & l. 2. t. 9. Eur. & l. 5. t. 1. Aſiæ

Lib. 1. epig. 95.

Ita *Pyri Vallem*, ſeù *Pyretum* denominat Adricomius Vallem Raphaim iuxtà Ieruſalem ad Occidentem, & hanc *Syluam fletus* vocat Ioſephus; & iure quidem meritò; nam Philiſthæis maximam fletus exhibuit cauſam, ibidem à Dauid cœlitus adiuto bis proſtratis, & longe, latèq; fugatis. Inter denominata à Pyro, reperitur & Pyrola Herba vulnerariæ Virtutis, ideſt agglutinantis, quæ ab aliquibus etiam dicitur Limonium à ſimilitudine fructuum horum in folijs; de qua Cluſius, Fuchſius, alijq; Botanici tractant. Adeſt quoq; ſpecies quædam Fungi marini Zoophyti, quæ dicitur Pyrum marinum, nam huiuſmodi fructum æmulatur, vt eſt videre in Aldrou. noſtro l. 4. de Zoophy. c. 6. Sed aliæ nos expectant nomenclaturæ. Politicos hicq; Legumlatores, exercendi ergò ingenium, circa nomenclaturarum noſtri fructus æquiuoca patienter audiamus; *Pirhica*, ſiue *Pyrhiche* ſaltationis quoddam genus erat armatorum Iuuenum apud Lacedemones, qui pyrhicarij dicebantur gymnaſticè ſe exercentes ad numerum carminum, quæ frequentibus *pyrhichijs* conſtantia præcinebantur, ictuſq; iaculorum, atq; luctationes corporum componebant, de quibus Plato intelligebat ſic ſcribens in ſuis legibus, *ſed Gymnaſtica rurſus eſt duplex ſaltatio, & luctatio, ſaltatio quoq; alia Muſæ verba imitatur magnificentiam ipſius, libertatemq; obſeruans*. Non multum hinc abeſt referre cauſam denominatio-

Adric. num. 238. & in deſc. Vrbis Hieruſ.

Lib. 7. de legibus.

A tionis ludi cuiusdam, qui à pueris apud Argiuos practicabatur dum per iocum in quodam festo salientes, atq; psallentes *Pyra* syluatica iactu decutiebant, vndè ij dicebantur *βαλλαχράδες*, idest *Pyrorum* syluestrium, quæ *ἀχράδος* nomine insigniuntur, proiectores. Denominationes, aut symbolicæ, aut æquiuocæ quæque sint indiuiduæ virorum, mulierumuè cōsultò omittuntur, ne nimis diuagemur extrà rem minimè necessariam, & in sola hominum voluntate chimericè fundatam, aut *Pyrami* Thisbes Amasij, quod & fuit Cognomen Christophori *Pyrami* Geographi peritissimi, & etiam ex Boethio significat terminum rotundum acutum sic appellatum à forma *Pyri*, flammeam æmulantis effigiem. *Pyrasi* militis Troiani ab Aiace interempti, &c. nomina fuere; nec est immorandum in peruestigatione cognominum à *Pyris* varias in familias deductorum, quemadmodum fuit Prosapia Sanctissimi Sixti Quinti P. O. M. de *Perettis* dicti, cum *Pyro* in insigni inter leonis anteriores vngues montibus ex altis marchiæ, atq; sub Religionis sydere felici: à qua denominatione non distat Gens *Piratia* Bononiensis Castri. Gaudet quoq; Florentia per quam nobili *Perutiorum* familia, cuius gentilis tessera tria Pyra aurea in glauco parmulæ læuore continet, in signum humanitatis qua semper excelluit B hæc gens; quod phrenoschema gentilitium pariter esse Stukeleyorum in Regno magnę Britanniæ testatur P. Petrasancta; Pyrorum quoq; familiam in Gallia floruisse testatur Vulteius ad Iacobum Pyrum Burdigalensem habens.

In l. tess. gētil. pag. 513

Io. Vulteius lib. 4. epigr. n. 82.

Si Galli vires, mihi si data vena Poetæ
Ausonij, patriæ, gemmaque, luxque tuæ.
Æterno canerem victurum carmine nomen,
Deque PYRO per me mentio clara foret.
Posse placere diù despero, aut viuere, sed tu
Viues tunc nostrum cum Pyra perdet opus.

CVLTVRA.

C LApidosæ Telluris duritiem, & ariditatem à Pyrorum genere sustineri non posse, optimè scimus, nam illud aquosis, & vberibus gaudet locis, terramq; cribratam, & lætamine imbutam desiderat, ipsam verò vidimus Plantam solummodò ritè satam, excultam, insitam felicissimè crescere, non tam ex viuiradicibus pullis, vel stolonibus auulsis, quàm ex insitione super syluestrem Pyrum, Malum, Fraxinum, Amygdalum, Spinam, Ornum, Cydonium, Castaneam, Mespilum, Malumpunicum, &c. Pyra certissimum est, quod nō omnia eodem tempore seruntur, sed aliqua mense Martio in frigidis locis, in calidis autem nouembri, iuxta Palladium, quoniam non eodem tempore florent; Quæ specie oblongiora, aut magis rotunda sunt à Virgiliarum occasu ad Brumam vsque commodè seri possunt, ex Plinio, reliqua verò genera Hyeme melius media ab occasu Sagittæ, & Subsolanum, aut Septentrionem spectantia. Pyri tamen plantas probè radicatas scrobes optimè subactæ recipiant, Nouembri mense fortè melius, quàm alio tempore, debentq; nouenorum pedum in distantia collocari, nè ramorum amplitudo propriæ, atque propinquæ officiat Arbori grandiori facto, tabemq; & vermiculationes ibidem inducat; quem morbum latentem dignoscere, & palam haberi docuere aues, quæ rostro corticis pulsantes superficiem cauam lignositatem in-D tus resonantem ostendunt: Plantata pyrus, cum adoleuerit, altè ablaqueandam Geoponici docent, cui truncus radicum fissus, & cuneum tædæ pineæ in radice recipiens, salubritatem à terra cinere parumper mista hauriens perpetuò impartitur generosam germinationem, atque fructuositatem. Sociabilissimam esse Arborem Pyri, non vna, sed plures euidentiæ demonstrant, & ni obstaret vmbra nimis vasta ramorum, & artuum illius ingentium, qui amplissima frondea veste vitalem Solis lucem proximis adimunt minoribus plantis plurimas ipsa felicitaret plantas, vicissimq; felicitaretur à socijs ijsdem; terra namq; vbi Pyrus syluestris sponte nascitur, vineis aptissima, & frugifera ostenditur. Si tempestiua item Pyrus domestica Salici inseratur, fructum serotinum, vt adoptiuæ tunc matri morem gerat, quantum possibile est, profert, quemadmodum testatur Io. Baptista Porta; quinimmò ex traditis à Ionstono Scriptore nuperrimo habetur Pyrum insitam, varias sese effingere, & immutare in species solere; nam fructus Mo-

Constantin. Cæs. de agri. l. 10. c. 22. & 23.
Ex Diophane.
Palladius in martio.
Li. 17. c. 18.
Conrhad. Heresb. l. 2.
Const. l. 10. c. 3.
Plin. l. 17. c. 12. & cap. 24.
Collumella de re rust. l. 5. c. 10. & lit. de Arb. cap. 24.
Palladius.
Porta mag. nat. l. 3. c. 9. & 10. & 15.

Ionstonius l. 1. artic. 7.

Mor apora dictus prouenit ex Pyro super morum insita, vndè Pyrum prodit in pulpa E coccinea, & per totum egregiè rubens; eodem pacto *Pomapora* fructus nil aliud est, quàm Pyri, & mali in vnum veluti conflatum Pomum naturæ Malinæ, atque Pyralis apud Batauos pluries obseruatum; itaut si quis Pyrum Proteum Arboreum appellaret, poeticè quidem loqueretur, sed non omninò fabulosè; & quid ni poterimus nos vnum admirabilissimũ certè proponere perpendendum curiosioribus doctis inuentum in Arbore Pyri, quo illud idem attributũ reale esse hanc scilicet Arborẽ Arborũ Proteũ dici posse sit manifestum? & quomodò clarius haberi potest Pyrum Animalium quoq; formas subire, dum Hædinam formalem induit intrinsecus pellem, & ceù subuculam sibi texit, & condit ex eadem pelle in eo statu, in quo proxima Chirothecarum materies ab Alutario remissa videtur esse, & vt sunt pelles vulgò dictæ *Camozzate*, voce ex græco deducta *χαμαι ὄζω parum oleo*, mollissimæ, subtiles, pallidi coloris ad subluteum tendentis? En exemplum huiusmodi pellis inuentæ in Arbore Pyri à præclarissimo nostro Aldrouando, quam ipse in suo Cimeliarchio recõditam, cum innumeris alijs speciosissimis rebus sub numero 627. reliquit, cuius nullam aliam potui mentionem, aut historiam reperire inter illius scripta, quæ maiori qua potui diligentia nõ semel volui, F atq: reuolui.

Ex lib. inscripto plico dell' Arte del tingere. lib. 3. cap. 1.

PYRI CORTEX INTERIOR MEMBRANACEVS. EX CIMELIARCHIO ALDR. 627

En, inquam, exemplum effectus purè naturalis quàm maximè admirandi, cui simile quodpiam in Arbore quadam Pyri, quæ in Horto rurali ob senectam perierat ego iam à 35. circiter annis casualiter obseruaui in parte crassioris brachij eiusdem Arboris super terram ibi relicta, & semiputrida, hoc est dissolubili effecta, itaut citrà omnem dubietatem credam effectum huiusmodi ponti isse à causa quadam proxima, & symbolica prodire, quæ relationem conseruarit arctam inter substantiam nutrientem, atq; nutritam, cum huius faciliori conuertibilitate, & validiori assimilatrice facultate vegetantis Arboris Animæ, nempè si Ar- G bor Pyri lætamine caprinarum pellium impinguata fuerit, quemadmodum acciderat in loco meæ obseruationis prætactæ, quia solitum ibidem antea fuerat; oues ex morbo mortuas ab opilione simul cum pellibus clam sepeliri. Possumus ergò id repetere, quod in huius voluminis exordio asseruimus, Arbores scilicet Animantum in genere sensibilitatis vltimo in confinio, exclusiuè tamen, locari posse, quandoquidem

Io. Bap. Porta mag. nat. l. 2 de nouarum plãtarum productione.

de secr. Hor. l. 3. c. 5.

Insima supremi tangunt suprema secundi.
His virtus similis semper inesse solet.

Pallad. lib. 14. de insit. & in Augusto lib. 9. tit. 6.

Quod si lapidosa terra ex Mizaldi obseruationibus lapidosos parit in Pyro fructus, è contrà erit in mollissima, & pinguissima terra, vt Arbor eadem partes mollissimas aliquas possit concipere: Sed præceptorum Palladij Rutilij illustris de re rustica scri- H ptoris haud immemores esse debemus, qui de Pyrorum insitione etiam Augustana metricis monimentis infrascripta consignauit.

Germine cana Pyrus niueos haud inuida flores
Commodat, & varium nectit amore nemus
Nunc capit hirsutis horrenda sororibus arma,
Et docet indomitas ponere tela Pyros.
Nunc teretem pingui producit acumine Malum,
Fraxineasquè nouo flectit honore manus.
Phyllida quin etiam grandi mitescere fructu
Instituens duræ dat sua membra cuti.
Et steriles Pinos, & inertem fœtibus Ornum
Dotat, & ignotum cogit amore decus.

Hu-

A

Huius & immissi vertère cydonia rami,
Pomaquè confusus blanda creauit odor.
Castaneæ septos aspro velamine fœtus
Exuit, & placido pondere mutat onus,
Mespilaq; exarmat pugnacibus horrida membris,
Malaq; tranquillo cortice vota premit
Creditur in Lybicis sua germina nectere ramis,
Lætaq; puniceo posse decòre frui.

Verùm non sat est coluisse ferro subdiali Pyrum Arborem pro illius fructus acquisitione, atque auctione cæterum auxilijs, sed oportet fructum ipsum possessum inter ædes priuatas pacificè colere pro illius conseruatione, alioquin frustraneus redditur finis deliciosæ degustationis intentus à principio productionis eiusdem fructus, nam vt aptissimè cecinit Musa Nasonis.

Io. Baptista Porta mag. nat. lib. 3. cap. 11.

Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri.
Casus inest illic, hîc erit artis opus.

Ouid. 2. de Arte am.

B Non modicum erit ergò Artis opus Pyra primò colligere suaptè natura conseruabiliora, quæ matura sint satis, non autem nimis, die placida, atq; serena, decrescente luna, & in postrema illius quadratura, vigente quã maximè solis calore circa meridiẽ, immo secundũ aliquos intẽpesta nocte, absente luna, omniq; cruditate semota, radicalisq; marcoris, absq; suspicione, eaq; vel singula folijs ficulneis, sed non cadiuis obuoluta cistis vitilibus recondantur, vel creta figuli circumlita; vel in vasis fictilibus picatis inuersis inter Scobes obruta; singulis Pyris secundùm aliquorum sententiam intra totidem fictilia vasa operculata, & picata benè clausis, & in vase magno iterum simul repositis; aliqui non defuere, nec desunt etiamnum qui facilius, & fortasse felicius seruare Pyra modò frequẽti contendũt, magnis scilicet in capsis, seù abacis abiegnis in loco calido, & sicco collocatis, pyra reponentes, quorum plura strata inter lignearum scobium siccissimarum puluinaria alternatim componentes, ea sic ab omni tuta aere, corruptiuaq; quacunque humiditate, per integrum, & amplius annum pulcherrima, sapidissima, & innocua perennant. Veritati huic non parum profuturas Historias esse cum mihi persuadeam C nonnullis Pyrorum ad tempora relatis accidentibus rubricam proximè instruemus, cognitis tamen primum, & depulsis, seù mitigatis breuissimè eiusdem Arboris morbis. Itaut Maronis elegantissimi Iambici omninò verificentur.

Porta mag. nat. l. 4. c. 4.
Plin. lib. 15 cap. 17.
I. Ba. Porta in Oecon. l. 4. m. n. c. 4.
Id. Porta mag. nat. l. 4. c. 13.
Anton. Mizal. de secr. Hor. l. 3. c. 5.

Hortus salubreis prebet corpori cibos:
Variosquè cultus sæpè cultori præfert, &c.

Et post non nulla

Oblectat Hortus, auocat, pascit, tenet:
Animoquè mæsto demit languores graueis.
Membris vigorem reddit, visus capit:
Refert labori pleniorem gratiam:
Tribuit colenti multiforme gaudium.

Virg. in Hort.

MORBI, REMEDIA.

D EST Morbus quidam nimia fœcunditas, quæ fructus minores, minusquè sapidos, immò deformes efficit, Arboremquè ipsam perdit, quæ vrgente, ac iniquo pondere pressa cadit, atque disrumpitur. Quare succurrendum Arbori est quantocyus, illiusquè rami plus iusto grauiores subleuari debent validis sudibus, atque fulciri; doctissima Iani Pannonij Musa, quod Geoponici omnes præcepere suauissimè nobis insinuat, Arborem ipsam loquentem dum introducit.

Ianus Pannon Quinquecclesiensis Episc. l. 1. eleg. 2.

Illa ego, quæ recto cœlum modò vertice adibam
Arbor: humum paruis verro cacuminibus.
Nec me externa grauant alienæ pondera molis:
Sed premor infelix fœtibus ipsa meis,
Euertère alias cum sæuis fulmina flabris
Fertilitas nobis exitiosa fuit, &c.

Et post multos versus concludit.

Ergò

Ergò aliquod miſeris fulcimen ſubijce ramis,
Forte quod hinc carpas cum remeabis: erit.
Sic leue quod portas ſit onus: ſic ipſe tuorum
Nil vnquam poſſis de pietate queri.

Et ſicuti quandam redolet impietatem Arbores ægras, & præſertim Pyros non curare, ità crudelitatis, & amentiæ quoque effectus eſt Pyra decerpere acerba, aut flores eiuſdem Arboris diuellere, nam nihil denuò renaſcitur eodem ſcilicet anno, nec deperditum inſtauratur, quòd prægnationis idem habere non poteſt, vt enim mulieres habent ad partum dies certos, ſic Arbores, & fruges, quemadmodum diſcurrebat M. Varro; Quod Pyri Arbores ab auſtrinis flatibus noxijs, atq; ferè peſtilentibus valdè lædantur, iiſque flantibus flores non ſolùm irreparabiliter amittant, & fructus tenellos, ſed vermes putredinis auctores concipiant non parum dolendum eſt, ſed his occurrere malis impoſſibilitatem quandam inuoluit; quare particularibus ſaltem morboſis cauſis incumbendum eſt ſeriò, vt citò exterminentur. Pyri ergò dum floreſcunt ſi ægrotare cernantur curandæ ſunt fœce vini veteris radicibus affuſa, & per 15. dies reiterata, vt inde Planta vigorem veluti aſſumat, atque retentricem facultatem adauctam ſentiat; quę medicatio floridam non ſolùm in Arbore inducit temperiem, ſed fructuoſam ſimul & dulcem prolificationem felicitat. Iunio ſpecialiter, & Iulio menſibus docet Palladius Pyrorum fructus qui Arborė plus iuſto onerabunt eſſe interlegendos, & ex ijs vitioſiores quicunque, vt ſuccus qui malè feriatè impenditur ad meliores vertatur; dulcia porrò vt efficerentur Pyra, fęcundæq; redderentur illorũ Arbores Conſtantinus Cæſar hoc pacto procedebat, videlicet vt truncus Arboris ad terram perforaretur cuneuſquè querneus, vel fageus foramini immitteretur; Et ad præſeruationem ab ipſa verminatione tandem Pyrorum radices Plin. docebat felle bubulo illiniri, & Pharmaceuticum videbatur proficuum proferre inſtrumentum Geoponicis familiare, & expertum; Hunc morbum verminationis, cui non parum ſubijcitur Pyrus, ſi quis contorſionem diceret, & metaphoricum dolorem exiſtimaret in errore minimè verſaretur, quia effectus ille diſtorſionis in Arboreis truncis verminoſis apparet, qui in parturientibus mulieribus obſeruatur, dũ membra omnia præ dolore contorquentur ad exclusionem fœtus, quam totis viribus moliri debẽt patientes; Sed memorabiles circa Pyra ſucceſſus recenſeantur.

M. Varro li. 1. de re ru. cap. 14.
Id. Caton. 131.
Conſtant. l. 10. c. 23
Pallad. in Iulio.
Ruell. l. 1. de nat. ſtir. c. 114.
Theophr. l. 4. H. p. c. 16.
Nonius.

HISTORICA.

Poetarum lectionem, quæ plurimum affert oblectamenti, neceſſariam in Republica, vt illius cuſtodes animo vegetiores fiant ad labores regiminis perferendos Plato edixit, quià obſcœnos tantum à Republica alienos voluit, vtpotè noxios, cuius cauſam cenſuit Seneca non aliam afferri poſſe, quam quià vniuerſæ vitæ rectè formandæ rationem optimi tantum Poetæ monſtrant; vndè ij accipiendi ſunt, vel tanquam Hiſtorici, vel tanquam Ethici iucundiſſimi, ſuauiſſimi; neq; de pudicis & ſapientibus Poetis intellexiſſe credendus eſt Imperator in lib. 10. Codicis, dum Poetas ipſos priuilegijs priuatos pronunciauit: *Poetæ nulla immunitatis prærogatiua iuuantur*, nã in Inſtitutionibus ſe declarauerat egregios tantum, & ſublimes in vnaquaq; natione verorum Poetarum nomine dignos eſſe; magnam propterea fatebimur inter veram Poeſim, atq; Hiſtoriam veriſſimam cadere affinitatem, cum nonniſi veris à Poetis Hiſtoricarum eruditionum prodeant monumenta. Laertem Vlyſſis Patrem Hortorum culturâ maximè delectatum fuiſſe, eumq; ſingula Pyrorum genera eidem Vlyſſi haud perperam indicaſſe Hiſtorica veritate mediante, atq; Poetica, teſtatus eſt Homerus; tantam non fuiſſet Vlyſſes idem fortaſſis aſſecutus prudentiam, atq; fortitudinem ni primam Arborum diſciplinam, & Philoſophiam à Patre apprehendiſſet; vndè Vlyſſis ab Hoſte tantam formidante Virtutem Patria eadem Terra diris addicta fuit.

Et terram altricem ſæui execramur Vlyſſis.

PyrusArbor, quæ montoſa libenter ſubit ex Plinio, & ex Theophraſto feruidas, nimis deſpicit Regiones, vti eſt Ægyptus, neq; omnibus in locis æquè benè reſecari ſe permittit ad fructificationem, vt de Pyro Phocide Chij referunt, quæ diminuta melior euadebat; nam hæc Arborum æquè dureſcit vbiq; atque ſpinas omnibus quidem locis, ſecundum tradita

L. 2. de Rep. lib. 3. & 10
De vitæ trã quil. lib. 1. epiſt. 5.
Lege 3. tit. 52. de prof. & med.
Inſtit. tit. 2. de iure nat. g. &c. ſed ius.
Virgil. Æn. lib. 3.
L. 16. c. 26.
Theop. l. 2. H. pl. c. 4. & l. 3. c. 10. & l. 2. c. 20.

A tradita ab Auctoribus geoponicæ disciplinæ plantari potest, & præsertim à Lonicero, sed tamen Patrias aliquas à se peculiariter adamatas habet, vbì felicissimè nō solum crescit, sed habitantibus omnia quodammodò fieri, velutì Arboreus quidam Proteus, atq; Vertumnus, desiderat, vt apud Tirynthios ex Æliano intelligimus, & circà Bosphorum Cimmerium in Panticapeo Vrbe vbi omnium laudatissimæ istæ fuere semper Arbores mirè crescentes, atq; multipliciter fructificantes. Apud Calabros quoq; antiquitus æstimabantur non parum Pyra vbi Hortorum studiosissimi, & fructicolæ illi conuiuis suis, & hospitibus nō vno præparatos modo, diuersarumq; specierum pro varijs gustus blandimentis fructus apponebant, & si qui superfuissent mensis illis volebant hospites eosdem, & conuiuas onerari, quibus si recusassent munera, succensebant, fructusque despectos porcis, recusantium ad ignominiam, obijciebant; vndè Horatius huiusmodi morem clarissimè scriptum reliquit.

Lib. 3.

Plin. l. 16. c. 32.

Non quo more pyris vesci Calaber iubet Hospes,
Tu me fecisti locupletem, vescere sodes.
Iam satis est; at tu quantum vis tolle benigne:
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.

Li. 1. Epist. ad Mæcen.

Humanos fructus Ferinos facere nil aliud est quàm humanitatem inhumanè ferire; clarissimè quidem demonstrat pyri symbolicam Humanitatē Historicus quidam euentus relatus à clarissimo, & doctissimo Scaligero; is testatur in Vasconia Pyrum se vidisse, quod Humanam tam adamussim referebat faciem, & caput, vt pro capite verè humano in Pyrum mutato fuerit à Pastoribus ad loci illius Regulum allatum; Pyrum in summa belluinum non esse fructum satis apertè declarat astuta Vulpes, quæ Pyrum renuit, nec illud admittit inter cibaria, non quia non edere possit fructus, sed quia carnes auidissimè auet.

In exercit.

Astuta ingenuum Vulpes imitata Leonem.

Horat. l. 2. Sermonum.

Hæcque magna difficultas comestionis Pyri in ipsa vulpe abijt in Prouerbium Poetico insignitum Plauti modulo.

Tam facile vinces, quam Pyrum vulpes comest.

In Mustellaria.

Cum autem ad Historiam non minus quàm ad cibariam pertineat rem formicarum prælium relatum à Pio secundo Pontifice Maximo, quod ob possesionem aridæ Pyri pastus causa in Agro Bononiensi admirabiliter successit ad continuationem historicæ narrationis Pyrorum, Vsus earundem fructuum in cibis rationabiliter venit exarandus.

De Europa cap. 53.

VSVS IN CIBIS.

Adeò gratificari stomacho iam experimur Pyra meliora sapido, suaueolenti, solidiusculoq; succo, quem præbent, siticulosis præcipuè, atque famelicis, vt à voluptate nunquam dissociata videantur, iuxta Silij descriptionem

Altera Achemenium spirabat vertice odorem
Ambrosias diffusa comas, & veste refulgens,
Ostrum qua fuluo tyrium suffuderat auro.

Lib. 5. belli pun.

Pyra condimentorum capacia quamplurium, quibus plurimos nobilissimos quoq; fructus superat, arctam cum ventriculo relationem conseruant; ex eruditissimi Germani sententia, sic canentis

T. Harchius

Sed ratione tibi vis est noscenda Pyrorum,
Quæ pomis stomacho sunt magis apta tuo.

Eadem Pyra secundum Galeni sententiam quintuplici prędita sapore noscuntur, alia enim sunt austera tantum, vel acerba; alia acida; alia dulcia, alia mixta, & composita; alia tandem aquea, & insipida. Balthassar Pisanellus med. Bonon. haud inglorius de re cibaria tractans, Pyra docet esse frigida in primo, & sicca in secundo gradu, & quæ dulciora sunt, temperatiore quoque temperamento fruuntur, habentquè semper vt stomacho benignè conferant, illius appetentiam excitando, excrementa deorsum propulsando, & præcipuè cocta cum saccharo, quibus vinum superbibatur; syluestria è cno-

Lib. 2. de Alim. facult.

De nat. cib.

è contrà Pyra fugienda sunt tanquam incicurabili sapore, austeritate semper nocua, & præsertim ieiuno ventriculo, vndè illud Castoris Durantis monitum; *si ieiunus edat pyra lædunt*, nam recrudescere faciunt omnem in corpore chymum, cui occurrunt, & in quem agant; longissimaq; assuefactione vix tolerabilia credi possunt, quamuis Argæi, atque Tirynthij ijs solis victitasse perhibeantur, quià Venerem, & genituram valde debilitant; qua ratione ductus Palladius liquamen de Pyris Castimoniale composuit, quod fit maturissimis pyris cum sale calcatis integris, quorum carnibus resolutis, & conditis intra vasa fictilia illa post tres menses suspensa iucundi saporis, & albidi coloris substantiam fundunt. Illa tamen Pyra vndequaque probanda videntur in cibis, quæ Sapa ipsa condit, & præcipuè Tarentina, Mustea, & Cucurbitina, secundùm Catonem, atque Antiana, & Semenzina Varronis, quià Pyrorum hoc modò delentur vestigia quæcunque difficultatis, concoctionis, distributionisquè alimentariæ, quem blandum, & benignum effectum præstat quoque vinum dulce in quo pyra coquantur, cuius nos certiores fecit Palladius. Edulium fortè melius, atque suauius, non pro bellarijs secundæ, sed pro gratissimo intinctu ciborum omnium primæ mensæ, ex pyris præcipuè sementinis depilatis, & exenteratis, & vsque ad illarum dissolutionem decoctis in sapa nos Bononienses paramus, quod Saporem, quasi Sapyreum dicimus. Ex ijsdem pyris siccis rusticum fit opsonium hoc pacto, secundum Columellam, accipiuntur in æstate media dulcissima Pyra, & in duas, vel tres partes arundine, vel osseo cultello (nam ferrum oportet vitare, vtpote relinquere valens stipticitatem aliquam attactu mediante) diuisa ad solem ponuntur, donec arescant, nullo negotio seruanda, quæ pro pulmentario cedunt, eaquè apud nos Bononienses *Caponum* nomine indigitantur, ex eo forsan quià facillimè capiuntur in cibis, vel manibus prænhenduntur, vel quià possint capere omnem artificiosiorem etiam condituram. Pyra tandem nobis suppeditare possunt vinum, & acetum, ne quid illis desit ad integram nutribilitatem, extracta secundum Artem à Palladio edoctam, sic enim infit ille *Vinum de Pyris fit, si contusa, & sacco rarissimo condita ponderibus comprimantur, aut prælo; hyeme durat, sed prima acescit æstate. Acetum sic fit de Pyris, pyra syluestria, vel asperi generis matura in cumulo reseruantur per triduum, deindè mittuntur in vasculo, cui fontana, aut pluuialis aqua miscetur, & opertum vas per 30. dies relinquitur, & subinde quantum sublatum fuerit aceti ad vsum, tantum redditur aquæ ad præparationem*. Nouisse tamen velim Pyrorum comestores parcè illis esse vescendum, & dulcibus tantum, coctisquè, atque mediocribus in duritie, & soliditate substantiæ, qualia sunt secundum celsum Crustumina, vel Meuiana, & Tarentina, & Signina, quæ facile solubilia sunt

Pag. 347. & 281. Ælian l. 3. Alex. ab Al. D. G. lib. 3. cap. 11. Lib. 3. in Febr. t. 24. Porta magna. l. 4. c. 10

Columella l. 12. c. 14.

Pallad. in Febr. hoc est in l. 3. de re rust. tit. 24.

VIRES IN MEDICINA.

Pyrorum ope magna effici posse in Medicina neminem latere posse arbitrarer, qui vnam tantùm illorum virtutem alexipharmacam nosset; fructu namq; & folijs, & ligno, præsertim radicum, vis inest mira, qua hæc fungis, & boletis incocta virorem omnem ab ijsdem adimunt, illosq; securos reddunt. Et qui Buprestim hauserint, pyro comesto cuiuscunque generis, conualescere possunt, & à veneno, à quo tantopere abhorrent Leges liberari; Pyrorum exiccans qualitas prima vnà cum moderata frigiditate in substantia, quæ secundas propter qualitates alexiteria est, vulnerarios declarat eosdem fructus, ex obseruatione quoque Galenica; eorundem præterea non simplex naturalitas facit, vt ex illis Fotio duritias molliat, Cataplasma discutiat, Dilutum fluxiones sistat; Pyri folia, & rami adstringunt; Ligni cinis, qui contra fungorum strangulationes validissimus est calorē in se retinet. Semen fructuum, quià cum melle tritum, ac ieiunis traditum dolorem iecoris submouet, temperatissimum est anodynum; Tota tamē Arbor in vniuersum stipticam cōseruat naturam, vt ex doctrina Dioscoridis habemus, & quidquid ex ipsa medicè cōponitur illud adstringentē possidet facultatē, ita vt illius sola radix à muliere pregnante delata abortus prohibeat, immò, vt aliqui volunt, in lecto parturientis abscondita, partum remoratur. Ideòq; Vinum ex Pyris medicatum, ex illisq; in specie, quæ Apia dicuntur, *Apites* dictum, secundum tradita à Constantino Cæsare, aluum adstringit leniter, & quo plus distabit ab acerbo, atque austero cò

Franc. Mar. Grapal. de parti. ædiū. L 3. ff. ad leg. Cornel. de sic. & venef. Ruell. l. 1. de nat stirp c. 115. Platina l. 2. de Hon. volupt. & val. Ex Albert. Const. l. 6. c. 17. & l. 7. c. 8.

A eo minus semper adstringet, verum sub maiore quoq; dulcedine constrictionem aliqualem congenitam habebit; fructuum quinimmò maturiorum, imo & dulciorum Liquamentum castimoniale dici promeretur contrà venerem haud ingratè efficax; & quod omnium pyrorum acerbissimum est, nimirum syluestre, ijs est præditum folijs, quæ in acetum coniecta ipsum acerbissimum reddunt; non temerè tamen vsurpandum propter colicæ passionis inductionem cuilibet scire interest. De qua re Georgius Pictorius sic scribebat.

Ruell. l. 1. cap. 114.

Constant. Lib. 8. c. 35.

In Pantopolio.

Et vacuum ventum astringunt modò pyra, repletum
Soluunt, Iliacam sed peperisse valent.

Adsunt quædam alia in pyris pro medicina, quæ valde digna notatu esse existimamus, vt grana in illis existentia, quæ habent à natura, propter ingenitam, & occultam quandam, vim pneumonica esse, & vitijs pulmonis mederi, quod viscus à tabe, & fraciditate præseruant; renibus tamen non ita sunt amica, nec illis exhibenda vnquam erunt, qui lithiasi sint obnoxij; Illa quoque proprietas Pyri syluestris subsidendi, & fundum vasis petendi in musto, cui aqua fuerit admista, analogiam quandam cum Pomo vuæ, & B Vino videtur habere; At vires adhuc inexploratæ ad nobilia vocant experimenta, necnon artificiosas expectant exercitationes.

Symphor. Hort. l. 23. c. 17.

VSVS VARII.

Pyrus, & maximè syluestris, hoc est Pyraster lignum dat ad plura vtilissimum, vtpotè durissimum, æqualiterque læuigabile, vndè ad instrumenta œconomica, ciuilisque vitæ leniter traducendæ fabrefacienda facit; ex illo Disci, Tabellæq; lusoriæ non solum fiunt, sed Sutoriæ quoque, quæ ferrum non retundentes, sed potius acuentes ipsæ minimè scinduntur; Pyro non modicum debent Aldrouandi Opera Omnia innumeris rerum naturalium figuris æternitati consecrata, nam ligno Pyri syluestris excisa sunt, & impressa papyro quæque in illis delineata repræsentantur. C Nullum est Lignum quod Abacarijs melius inseruire possit pro ligni pretiosissimi Ebeni substituto, quam lignnm Pyrastri, quod colorem atratum, atque læuigationem admittens, & retinens insigniter Indorum lignis nobilitatem suffurari perbellè videtur; Ex hoc Ligno Coronamenta plana, seù Coronices Dolari, seù Scalptili Artificio egregiè cõponi possunt; ex eodem tornantur affabrè Columnæ in Architectonicis Musæolis Dædaleo Arculariorum opificum magisterio concinnatæ; Lignosam suam habet carnem hæc Arbor homogeneam, quæ venas, & neruos sibi adeò identificatos gerit, vt illis carere omninò videatur, æquè fortis vbique viuaci colore prædita, & subrubro, vulnerisque patiens, cuius est immemor, vt nusquam appareat. Subtilissimæ namquè rimæ, striæquè à cultro scalpente inductæ, & effectæ non interciduntur, hebetanturuè de facili, dum fortiter comprimuntur, asperiusuè tractantur: in his Mystica, & Moralia non obscurè vt legantur Rubrica sequens admonebit.

Ruell. lib. 1. de nat. st. c. 115.

D

MYSTICA, MORALIA.

Pyramidem aptius, quàm alias figuras Pyrum repræsentare, si oculis credendum, non est quod ambigatur. Quam effigiem cum exprimant flammæ, quæ in ima sui parte latiores, in acuminatum posteà desinunt fastigium, hinc factum fuit, vt Pyrum à Pyr, quod tum Græcè, tum (vt aiunt) primæua lingua ignem designabat, denominaretur. Illud itaque Pyramidis nomine in præsentiarum, tametsi figuratè, appellare non erit abs re. Quicquid arcanæ propterea, moralisque cognitionis circa propositum subiectum in votis est exponendum, allegoricæ huic Pyramidi pro voto appendere licebit. Vtilissimum quidem, nam per istius nouæ Pyramidis Basim rerum humanarum deiectionem, & obscuritatem intelligere possumus, vt & sursum

ſum ad illius cacumen, quod eſt acutum ſcandendo, inſtruamur, quod per mentis acumen ad Diuinarum rerum cognitionem deuenire debemus, & vt exinde vera vitæ felicitas deſignetur; nam clariſſimè patet non omnem vitam eſſe felicem, ſed illam tantummodò, quàm à multis huius Mundi negotijs ſe paulatim ad vnum colligentem, atque ad Deum, tanquam ad Apicem ſummum ſuas quaſcunq; dirigentem actiones, Morum Probitas inculpata fatetur, non ſecus ac in Pyro ab ima parte diffuſa ad ſuperiorem acuminatam deuenitur, & vt in Pyramidali numero, qui Pyrum ſignificare, propter figuram non malè poteſt, à multis tenditur ad vnitatem, in ipſaque Pyramidis figura latitudo in vnum apicem terminatur. Sed ecce quod quantò Pyramidalem ignis effigiem referunt Pyra, & ipſa Pyramidata, tanto ab illius leuitate, ſua diſcrepant ponderoſitate. Pari quoque pacto natura nos arguit obijciendo, quod quantò ſimiles ſumus Deo, cum illius imagines vocemur *Fecit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam*, tantò ab illo diſſentimus operibus; nam nedum maximum amorem, quo nos ille proſequitur, amore mutuo non rependimus, ſed quod deplorabilius eſt, nimia terreſtrium appetentia, quæ nos in tartara præcipitat illum ingratiſſimi, vt plurimum lædimus, illum mortalibus irritamus peccatis longè ponderoſioribus omnibus ponderibus, cùm Beata Cœlorum conuexitas non poſſit vnum, quamuis de minimis ſuſtinere peccatum. *Nihil coinquinatum intrabit in regnum cælorum.* Aſt in tanta noſtra calamitate nos non omnimodè infelices, ſi tam grauem peccati ponderoſitatem ab illa oppreſſi perpenderemus! alicuius enim in nobis non improbi effectus, per accidens ſaltem origo fieret, vt euenit in Pyris, in quibus poſt cibum eſitatis oneroſa qualitas quicquid in ventriculo reperit comprimendo, quammaximè proficua fit ad integram decoctionem promouendam. Sed heù nimis infauſtè in nobis illud indies verificatur, quod malum ſemper malum, & minus malum eſt malum pati, quam malum facere. Siquidem ſiquis inter Homines malus eſt, alios inficit, & malitia vnius ſemper ſuum ſeruans venenum, animabus aliorum hoſtiliter aduerſatur. Et ſi ab Iſidoro fuit obſeruatum, teſte Berchorio, paucas ex tenerrimis hiſcè Pyramidibus plus ponderis in ſe habere, quam multa Poma, in humano quoque genere quotidiano pariter experimento patet, quod acrior eſt in nocendo malignitas, quam in iuuando beneficentia; plus aggrauant Rempublicam mali, quam adiuuent boni, & plerumquè plus valet malorum improbitas, quam bonorum fauor, eòque grauior eſt alijs improbus homo, vt damnoſa grauitate, ſolidiſſimis alioquin corporibus non cedat, quandoquidem *Arenam, & ſalem, & maſſam ferri facilius eſt ferre, quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium.* Hoc autem accidentale iuuamen, quod ab abſumptorum Pyrorum grauitate percipitur, in mentem reuocat methodum illam, qua reprobi cæteris hominibus graues fiunt ipſos permultis opprimentes vexationibus; vnde notum fit, quod dum per illos iſti exercentur, Iuſtorum virtus inter aduerſitates nitidior efficitur, nam ideo Deus potentiores eſſe iniuſtos permiſit vt operari malum poſſent, & vt virtus eſſet pretioſa, quod rara eſt, & malis etiam ad laudem bonorum Deus vtitur. Quid autem plura requirimus ad comprobandam hanc veritatem? ſcire ſufficiat quod *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Frigida item, & ſicca comeſtibilis hæc Pyramis perhibetur, vnde è conuerſo qualitatibus illius ad homines per applicationem tranſlatis pateat malos vbiquè malos, & ob amiſſam Charitatem in proximum adiuuandum frigidos, atque ob repulſam Pietatem ſiccis eſſe præcordijs, nihil perpendentes quod non alia de cauſa ipſi abundant, niſi vt Pauperibus ſubueniant, quibus indigentibus non ſuccurrere idem eſt ac eos perſequi, quod eſt impijſſimum, quippe quia *Pauperem, & mendicum perſequi ſola ſæuitia eſt, & crudelitas: cuius nec honor quæritur, nec abundantia facultatis ambitur.* Malas hucuſquè ſymbolicarum iſtarum Pyramidum paſſiones, & actiuitates myſticè expoſuimus, reliquum eſt vt eodem ſenſu palinodiam recinentes, agamus quoq; de proficuis earundem viribus, quandoquidem hi fructus ob ſaporem dulcem, quo in ſuo ſtatu perfectiori præditi ſunt, dum & guſtantibus gratiſſimi fiunt, & ventrem laxant, ſpei dulcedinem, & ſpiritualis conſolationis effectus ſuauiſſimos, tanquam ſacra nota deſignare nouerunt, eo maximè cum ex illis ſoluantur nexus conſcientiæ, quæ ſic expurgata Deum propitiatorem accerſat, *qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra*, vt ex Gentium Doctore Paulo. Hi fœtus Arborei, ſi iterum accipiantur, vt Pyramides quidem, ſed paruulæ, tenerrimæquè

cla-

Cartar. fol. 164.
Gorop. Hierogl. lib. 7. fol. 100.
Gen. cap. 1.
D. Aug. in Enchir.
Chryſ. ſup. Io. hom. 40.
Id. ſup. epiſ. ad Philip. ſerm. 15.
Berchor. reduct. moral. l. 12. c. 120.
Plutarc. de amic. & adul.
Eraſm. in epiſt.
Eccl. c. 22.
Lact. de Ira Dei.
D. Aug. de grat. & lib. arb.
D. Paul. ad Rom. 8.
D. Aug. cõtra Donat. 2
Baſil. hom. 5.
Caſſiod. ſup. Pſal.
S. Paul. 2. Cor. 1.

A clarè denotabunt Opera Misericordiæ, quæ cum diuini Timoris verè sancti, vastissimæquè, & altissimæ spei fundamenta concedentis sint pignora, tenerrimum quoque sibi conciliant apud omnes amorem, magnum præterea, atque honorabilem hominem illa sæpè replicantem efficientia; Adijciatur quod & Animam eiusmodi hominis ad nouissimorum considerationem impellendo, sunt in causa, vt & peccatorum effugatio, & pœnitentia, atque perseuerantia procreentur. Quare Cassianus Misericordiæ laudes his verbis elegantissimè cōplectebatur. *Sola Misericordia est, cui omnes Virtutes cedere honorabiliter non recusant.* Vt malas vlterius, atque facilius exuant, si quas habent qualitates, & vtilissima sint, requirunt Pyra, vt vel dum comeduntur, vel immediatè post, vinum bibatur, iuxtà prouerbium illud.

Cassian. sup. Psal. 14.

Cassian. in Epist.

Fert Pyra nostra Pyrus, sine vino sunt Pyra virus.

Quo nos docere videntur vtilissimum esse cum mundanis calamitatibus, nè erga animam lethales fiant, haurire vinum tam sacræ Doctrinæ, quæ Bonis est Vbertas, quam næ Contemplationis, quæ suauis est Fidei Merces. Cognito igitur tam Glorioso termino discere debemus vitam nostram ignis figuræ conformandam esse, si ad felicitatis B finem, qui sursum est, pertingere velimus. Accuratam Morum culturam maximi semper fuisse momenti, & propterea nunquam esse omittendam nos manifestissimè docet in Pyrastrum insita Pyrus, quæ optimos ferre fructus didicit egregiè, ostenditquè naturam etiam obstinatiorem euinci posse, superiore mediante validissimæ, libereque potentis voluntatis imperio; reluctentur quantumlibet sensus ipsi, qui semper seruilis conditionis sunt, & appareant sensuales aliquæ primæ motiones, hoc inculpatè accidet, & absque rectarum actionum præiudicio, cùm in merè naturalibus, neque mereantur homines, vel demereantur; adsit aliquis v.g. temperamenti prædominanter biliosi facillimè accensibilis, & in excandescentias valdè pronus, ille, si Viris sanctis adhæserit, Christiquè Passionem, & Crucem propriæ memoriæ solidissimè infixerit, cum sancto sanctus erit, & iure consuetudinis, quæ secundum iurisconsultum quoque est *Ius quoddam, moribus bonis institutum* vtetur tutissimè, & fructuosè simul; *mitisq́; fiet, & humilis corde*. Vndè Beatitudinis quoque terrenæ particeps erit *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, quam Oraculum illi promisit Diuinum. Pyrastrum intueare in Py-C rum, insitionis ope, conuersam, illa quidem in inferiori parte signa propriæ syluestreitatis dabit, sed in superiori parte optimos edet fructus, & sapidissimos. Idque peregregiè descriptum in epigrammate græco sic inuenitur.

D. Aug. sup. Psalm. 20.
Id. in Man. c. 13.
Id. lib. 1. de Trinit.
Gorop. fol. 101.
Euripid. in Iphig. Aulid.
Antholog. Rostoch. ca. 20. ep. 16.
Psal. 17.
Psal. 33.

Οχνη, χειρὸς ἐμῆς γλυκερὸς πόνος: ἣ μὲν ἐφ' ὑγρῷ
Φλοιῷ φλοιὸν ἔδησα θέρει: πτόρθον δ' ἐπὶ δένδρῳ
Ριζώθη, δένδρῳ δὲ τομὴ, καὶ καρπὸν ἄμειψεν.
Νέρθε μὲν ἀχρὰς ἔτ' ἐστιν, ὕπερθε δ' ἄρ' εὔπνοος ὄγχνη,

Incerti Auctoris Græci antiqui.

Quod amica Laurentij Legati sic inuertit musa.

Mi dulcis labor est Pyrus hæc; ego quippe tenello
Cortice conseui, & ramus nouâ in Arbore iecit
Radices, Plantaq́; tulit bona sectio fructûs,
Namq́; infrà siluestris adhuc, Pyrus optima suprà est.

Laur. Leg. in Libello Epigr. e Gr. traduct.

Idemquè confirmatur ab alio Epigrammate Callinij græci Poetæ peruetusti elegantissimo.

In Anthol. Rostoch. ca. 20. ep. 2.

D Η πάρος ἐν δρυμοῖσι νόθης ζείδωρος ὀπώρης
Αχρὰς, θηροβότου θρέμμα ἐρημοσύνης
Οθνείοις ὄζοισι μετέμφυτος, ἥμερα θάλλω
Οὐκ ἐμὸν ἡμετέροις κλωσὶ φέρουσα βάρος.
Πολλή σοι φυτοεργὲ πόνου χάρις: εἵνεκα σεῖο
Αχρὰς ἐν εὐκάρποις δένδρεσιν ἐγγράφομαι.

Quod sic metricè ab eodem Legato inuersum libenter afferimus

Quæ prius in syluis spurios generando, Pyraster,
Fructûs, deserti futilis Arbor eram:
Floreo mansuescens externis insita ramis,
Non mea deque meâ pondera fronde fero.
Insitor idcircò tibi debeo multa, Pyraster
Inter laudatas connumerata Pyros.

Laur. Leg. ibid.

Adeo vt concludi poſſit laudabiliſſimum illud Lyrici dictum

Nemo adeò ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modò culturæ patientem accommodet aurem.

Horat. l. 1. ep. 1.

Sic & inſpecta huiuſce Rubricæ meta his Pyramidibus illam notabimus, indicantes in illo quoque legendo Beatæ Vitæ finem ob oculos verſari debere, vt ſatius has Pyramides, & vota illis appenſa in Immortalitatis Templo ſiſtamus; in quem finem eruditiones illæ, quæ impietatem de medio tollere poſſunt, cùm egregiè colliment ſequentem Prouerbijs de Pyro rectiſſimis Rubricam committemus: ſed ante omnia memores eſſe debemus vbique adeſſe pericula, quæ nos circumſtant, Phyſicomoraliter loquendo vt ex moraliſſimo Seneca habemus dicente: *Miraris apud te aliquando pericula acceſſiſſe, quæ circa te ſemper errauerunt.* Siquidem *Sors omnia verſat*, atque vt Silij quoque muſa confirmat *Per varios præceps caſus rota voluitur æui:*

De Tranquill. anim.

Virgi. egl. 9. Sil. l. 6.

Adeo vt pro vitæ noſtræ recta ad vltimum ſcopum, & finium optimum glorioſæ adipiſcendæ immortalitatis directione nobis puriſſima ſemper ſeruanda conſcientia eſt; caſus Druſi Pompei, qui cùm iactum in ſublime pyrum ore excepiſſet, idquè altè in guttur deſcendiſſet, reſpiratione præcluſa, ſuffocatus interijt, nos efficaciſſimè monet, vt vbique, & ſemper morituri viuamus; En Druſi caſum mirè id exprimentem melico Baptiſtæ carmine decantatum.

Sæpè Pyrum dextrâ iaculatur in aera Druſus,
Cùm puer innocuos vult agitare iocos.
At cadit hoc celeri tandem per guttura lapſu,
Fataque vitalem præripuere viam.
Sic puer ipſe perit vitæ ſpiramine cluſo,
Et Pyra lethali dant alimenta Pyræ.

Ioſeph. Bapt. centur. 1. epig. 56.

Sic & Antiphanes Demophanis F. Comicus obijt in Chriſt. annos natus LXXIV. caſu Pyri ictus, vt refert Suidar. Hinc Prouerbia veritatem omnem probabunt.

PROVERBIA.

Proba Verba, immò probatiſſima Vera ſi vnquam fuére Prouerbia hîc aderunt, impietatem duntaxat ferientia. *Pro Pyris Furfur non accipiemus*, & vt Italico Prouerbio commutationem aliquam rerum quarumcunque valdè inæqualem innuente profertur, *non barrattaremo le Pere in Semola.* Si contra impios ſæuiendo, ſæpè, ac ſæpius eos in ſcopum noſtrorum ſermonum conſtituamus. Si contrà illos omnes Leges clamant, omnis quoque Doctrina, quam Leges omnes amplectuntur, illis parcere non debet. Res ipſa ex ſui natura id expoſcit; Quid enim aliud eſt Prouerbium, niſi commune omnium verbum? niſi vulgi concordis Sententia? Et quid magis ſentiunt Vniuerſitates, quàm impios inſequendos, opprimendos? Quoniam verò impiorum duo ſunt genera, alterum includens eos, qui nocent innocentibus, alterum illos, qui nocentibus parcunt, inculcandi prius ſunt primi, quorum maior eſt numerus. VRSVM quidem tradunt prouerbialiter loquentes nonnulli SEMPER PYRA SOMNIARE; & hoc colligentes ex illo carmine

D. Io. Chryſoſt. & Lactat. de Ira Dei.

Semper auarus auet; ſemper Pyra ſomniat Vrſus.

Monoſ. l. 7. num. 72.

Innuere intendunt, quòd ſicut Vrſus, qui fructibus maximè delectatur in cibo, quemadmodum expoſuit eruditus quidam de iſtis animalibus appoſitè canendo.

Pomaquè decutiunt ſummis pendentia ramis.

Bargæus li. 3. Cyneg.

Semper auet huiuſmodi fructuum capturam, crediturquè poſſe tam vigilans, quàm dormiens ſenſibilem hanc ſpeciem in ſenſib us retinere, ſic homo quæcunque ſibi grata ſunt, per ſomnum videt, quandoquidem ea in ſomnis occurrunt, ex Ariſtotelis mente, quæ ſummopere deſiderantur: ſed huiuſce cenſus homines, feris ipſis deteſtabiliores, nedum vt Vrſus Pyra, crimina omnia ſibi placentia ſomniant; verùm malè cogitatis, & peius deſideratis acquieſcentes, illa, quod eſt deterius, opere complent, & ſic perſeuerantes in ſua ſibi complacent impietate, peccatis hoc pacto peccata ſuperimponentes. Vndè naſcitur quòd tam proni ſunt in delicta, vt otiari credant quoties vel tantiſper ab illis abſtinent, & tanquam CALABRI HOSPITIS XENIA æſtimantes; ſicut

D. Hier. 1. ſup. Amos.

A ſicut enim apud Calabros mos inoleuerat, vt quando quis comi hoſpitio acciperetur, ille Pyris, quorum maximus eſt in illa regione prouentus, tanquam communibus apophoretis donaretur, adeò vt hoc in prouerbium tranſiret; ſic & homines iſtiuſmodi alios lædere, & ſemper iniquè agere, tanquam commune aliquod, ideoquè decens apud ſeipſos æſtimare videntur, dum nullo nec ad Deum, nec ad Proximum habito reſpectu, quæcunque aggredi facinora non dubitant. Miſeri! qui etſi magno ſint in numero, aut neſciunt, aut ſcire non curant, quod peccantium multitudo, criminis non facit impunitatem. Sed pluſquam miſeri, dementes! nam cùm certè ſciant ſuis criminibus neceſſariò deberi pœnam, non præmium, non tamen ab illis deſiſtunt, ac ſi plus tormenta diligerent, quæ culpam conſequuntur, quàm gaudia, quæ pœnitentia gignit; hoc autem nihil mirum, cùm omne peccatum ex ſtultitia ortum habeat, & illius proprium ſit impudentiores reddere peccantes. Non ſemper tamen hi rident; dum enim ſic peccãdo Dei ſimilitudinem perdunt, coguntur quoque, vt bruta, infeliciſſimos tranſigere dies. Peccati natura grauiſſimum pondus eſt, & plumbi talentum. Tanto igitur B oppreſſi pondere, iumentis ipſis viliores efficiuntur. PYRA QVOQVE VVLPES COMEDIT. Illa enim, etſi animal ſit ex ſui natura ſagaciſſimum, raptu viuens, carnibuſquè ordinariè veſcens, fame tamen vehementi compulſa in defectu carnium pyrum eſitat, ſed admodum difficulter. Vndè natum huiuſmodi prouerbium, teſte Plauto, dum ait.

Al. ab Al. D. G. lib. 3. c. 10.

D. Amb. de Virg. lapſ.

D. Greg. 16. mor.

D. Io. Chryſoſt. ſup. Io. cap. 6. hom. 41.

Id. ſup. Act. Apoſt. c. 4. hom. 10.

D. Greg. 19. moral.

Tam facile vincens, quàm Pyrum vulpes comeſt.

Peſſimi pariter huiuſcè generis homines, vulpium in Orthodoxa Eccleſia nomine non indigni, dum illam malis operibus deuaſtant, adeo vt dicatur in ſacris: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea noſtra floruit*, in profundum miſeriarum collabentes, tametſi perinuiti, perinde ac vulpes pyrum comeſt, ea ſubire coguntur à quibus ſummoperè abhorrent. Qui verò nequiſſimi fiunt, nocentibus parcendo, ij ſunt Iudices iniqui. Pauciores quidem numero, ſed grauius peccantes, quippè qui Iuſtitiam negligentes, qua tantum Reſpublica ſuſtinetur, Iniuſtitiam decernunt, qua Reſpublica ipſa maiorem inimicum non habet.

D. Io. Chryſoſt. de Iacob, & Eſau ſerm.

Id. ſup. Mat th. 1. hom. 1

Polyd. Virg. Adag. 165.

Plaut. in Moſtel.

Cant. 2.

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
C *Crimen habet, quantò maior, qui peccat, habetur,*

Illos itaquè dum & amor, & odium, & proprium commodum adeò rationis expertes reddunt, vt neſciant veritatis ſplendorem dignoſcere, dicendum eſt inter impios impiiſſimos eſſe. Rationis inquam expertes ita redduntur, vt contemplando Iuſtitiam ab illis tam improbè adminiſtratam dici veriſſimè poſſit *Margaritas ante porcos proiecta*; aut vt communi circumferunt Itali parœmia LE PERE COTTE SONO CADVTE IN BOCCA A' PORCI, ſiue vt melius fortaſſis dicerem.

D. Aug. lib. 2. de Ciuit. Dei c. 21.

Iuuen. ſat. 8

Ariſt. Rhet. 1.

In patulum cecidere ſuum Pyra cocta palatum.

Sic enim ſignificamus magnum bonum homini valde indigno contigiſſe. Dum enim vt plurimum muneribus corrumpuntur, aut nolunt, aut nequeunt iuſtas proferre ſententias, æquè ac ſi ACHRADAS COMEDENDO conſonantiam vocis ad æqua decernenda perdidiſſent. Quod dictum aliqui in prouerbio traxerunt ex facto Thraſybuli Athenienſis, qui infamium iſtiuſmodi Iudicum, niſi typus adæquatus, Reipublicæ tamen, & Patriæ ſuæ proditor effectus (vt dicemus) exemplar aliquod eſſe poterat. Hic circà Olympiadem V. C. annumquè antè Chriſtum natum CCC IIIC. cum deberet La- D cedęmonijs Legatis in Senatu contradicere, obſtructumquè ſibi muneribus os perſentiret, hoc ſcommate ſe liberauit à reſponſionis præſtandæ munere, dicendo quod *Achrades comediſſet*, ideſt Pyra acerba, quæ vocem nimis raucam, & obſtrictas fauces reddunt, & fuit idem, ac ſi dixiſſet *Argentanginam patior*. Quarè prudentiſſimè iudicaſſe cenſendus eſt Cambyſes Rex Perſicus, quando peroptimè cognoſcens maxima damna, quæ in Rempublicam huiuſmodi Iudices malè iudicando moliuntur, Siſamenem Iudicem, eo quod pecunia corruptus iniuſtè iudicaſſet, occidi mandauit, occiſoque corium detrahi, detractumq; in lora concidi, eoq; tribunal, in quo perperam iudicarat adoperiri, atque eius filium Otanem ibidem ſedere iuſſit, vt & ipſe periculo patris ab iniquo iudicio caueret. Curauit .n. vt qui alios malè iudicando perdiderat, & ipſe male perderetur moriendo; quod & alijs accidere ſolet, quandoquidē *malos malè perdit Dominus*: nam ſicuti quando PYRVM IAM MATVRVIT, illud propter grauitatem cadere oportet, vnde

Monoſ. l. 6. num. 33.

Philipp. Beroal. in Cō. lib. 7. c. 9.

Columel. de re ruſt.

Herodot. ex Text. in officina pag. 603.

de etiam dicimus CAGGIONO COME PERE, Plautum imitantes, vbi dicit. E

Tam crebri ad terram decidebant, quam Pyra.

Plaut. in Rud.

Ita quilibet impius multis facinoribus patratis, pœnas tandem suorum peccatorum necessariò luere debet, illum nimis excessuum aggrauãte grauitate, & ideò cecinit Flaccus.

Angel. Monos. in lib. florũ Italicæ linguæ. L.5.nu.80. & pag.237 & l.6.num. 172.

Rarò antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

Horat. l.3. Od.2.

Solent enim huiusmodi homines, vel facinorosi sint, vel Iustitiam administrando illam corruperint, identidem stultescere, nequè vt anteà callidos in euitanda sui captura se exibere. Nam se aliter res habere non potest, quandocunque verum sit, quod *impiorum oculos culpa claudit, sed pœna aperit*. Et hoc pacto in laqueos incidunt incorruptæ Iustitiæ, quæ retia non immeritò tendit istiusmodi hominibus, & in illos operatur id, quod innuit aliud Italicum, immò Bononiense Prouerbium plebi tantum accommodum dictu, scilicet FAR LA PERA, dum eos detegit, insequitur, & est in causa, vt eiusmodi pereant improbi viri; quod adagium fundatum est super simplici homonymia, quasi diceretur FA, CHE QVEGLI PERA. Et vtinam hoc omnibus improbis, dum adhuc viuunt eueniret, nam de illorum salute non omnimodè foret desperandum! Quod horribilius est, *in hoc mundo non omnia impiorum scelera punit Deus*, vt ipsi *maiorum malorum debitores, æternis damnati supplicijs, adusquè nouissimum quadrantem persoluant*. Et hæc sufficiant, abiectioribus alijs omissis Adagijs, quæ Monosinus recenset, cum parum, vel nihil ad rem nostram faciant. F

D.Greg.15. mor. In li. inscr. Vocabolista Bol. D.Greg.25. mor.

APOPHTHEGMATA.

D.Greg.12. mor. Monos. flor. It. ling. l.6. nu. 153. & lib 8. pag. 356. Aelian. l.3.

Arguta, sapidaq; Sententia, digna verè docto, & politico viro fuit illa cuiusdam Atheniensis responsio cuidam extero, quo tempore Aristoteles iudicij timore Athenas deseruit, interroganti, quænam esset Atheniensium Ciuitas? dum respondit: *pulcherrima; sed in ipsa agrestis Pyrus in Pyro consenescebat, & Ficus in Ficu*: calumniatores intelligens. Nec minori polluit acumine Scomma illud paulò superius allatum, quo Thrasybulus alter Atheniensis se subtraxit à munere respondendi Lacedæmonijs Legatis; dixit enim se *Achradas comedisse*, & propterea vocem amisisse. Sed nemo Poetis melius reduces voces Pyri Arboris in Epithetorum decora prolatione aduocabit. G

EPITHETA.

Plin. l. 16. in proœm.

Latini Scriptores, & præcipuè Poetæ Pyri Arborem, & fructum varijs Epithetis decorarunt. Illam enim propter culturam, vel exercitam, vel remotam, *domesticam*, vel *syluestrem*, quasi *urbanam*, vel *syluis gaudentem* identidem appellarunt. Nobilioris autem generis Pyrum, quod *fructuosa* maximè sit, *prægnantis* dum vix flores deposuit, *grauidaq;* cognominarunt Epitheto.

Nec quatiet GRAVIDAS lancea sæua Pyros.

Cuius fructus iam maturati mollissimi sunt, adeò vt de Pyro in Pinum inserenda Theocritus latine conuersus cecinerit. H

Eidyl. 1.

— Ferat hæc Pyra MOLLIA Pinus.

Postremæ verò speciei Arbores, quia licèt sint syluestri durissimo de genere, cicurari tamen ardentius expetunt, ideòque aptæ sunt ad in se recipiendos Arboris aduentitiæ ramos, ad imposterum mollius, atque felicius fructificandum, ea propter lepidum *Insitiui* cognomentum promeritæ fuerunt ex Horatio.

In Exod.

Vt gaudet insitiua decerpens Pyra.

Omnis autem Pyrus cum satius, & libentius in montibus proueniat, quàm in plano minimè iniustè solita est appellari *Montana*. Non ignobiliter quoque à patrijs, in quibus mirabiliter creuerunt, & fructificarunt Pyri, illarum fructus *Syrius*, atque *Signinus* appellitatus est, Virgilio canente.

Georg.2.

CRVSTVMIIS, SYRIISQVE Pyris, GRAVIBVSQ; Volemis.

Et

A Et ex Iuuenale *SIGNINVM, SYRIVMQuè Pyrum de corbibus ijsdem.* — *Sat. 11.*

Ab Hadriano Cardinali in sua venatione, quâ Virgilio concinebat, ita pariter admodulante

Ad hæc CRVSTVMINIS Pyris abundant.

Et à Mantuano Baptista de ijs Pyris, quæ *Glaciola* vocari tradidimus, sermonem habente, *Glacialia* nuncupata eo carmine.

Iam Pyra quæ dicunt GLACIALIA, carpere tempus.

Ad hæc si quamplurima ex Pyrorum generibus sibi quisquam Epitheta conficere vellet, hic ad ea quæ superius scripsimus de istarum Arborum differentijs confugere poterit, vndè fortasse nec incontentus prorsus, nec inconsultus abibit; sin autem figuram istius fructus contemplabimur, illa cùm è lato in acutum desinat, erit in causa, vt non immeritò *Pyramidale*, ac *turbinatum* vocare possimus Pyrum. Præterea non tantum *cultoris* Pyri fructum, cum in perfectiori suo statu sit, *maturum* dicere debemus; verùm & *optimum*. *optima nec desunt Pyra*

B Egregius Poeta Camœnus canebat. Cæterum Pyri quantumuis asperæ, tardèq; germinantis fœtus comestibiles sunt, quum & ij nihilominus maturescere soleant ferè cuncti, Rutilio Palladio auctore; *Lapidosa* insuper dicta est Pyrus, non tantũ quod respectu vel ligni, vel malorum *Dura* valdè sit, sed etiam quia eiusdem Plantæ quædam species inuenitur, cuius fructus in ventre circa semina videtur habere lapillos. Hoc autem non officit, quin & illi, & illius fructui, sicut & cæteris Pyris non inconueniat *superbi* epitheton, tum propter odorem fructuum moschatum, saporesq; perexcellentes plurimos, formæque figuras, & varietates, tum quòd lignum habent, quod superbis inseruit, nobilioribus, s. lignosis structuris capsariorum fabrorum affabrè exindè fabricantium lignosa machinamenta pulcherrima, & pretiosissima. Ea quoq; de re *coloratum*, atque *venereum* dicetur huiusmodi lignum, & eò maximè si respiciamus ad venustatem tot colorum, quos & recipit, & retinet, quibusuè pretiosiora exotica ligna æmulatur, immò quadantenus eadem superare contendit; videantur Neotericorum admirabilia opera, & habebimus quo non inuideamus Indicis remotioribus Terris lignorum pulchritudinem, aliasquè præstantiores prærogatiuas. Sed cum Epitheta hæc

C de Pyro minimè somniata, aut fabulosa existant, vtpote quæ ab intimis eruta sint proprietatibus eiusdem de insomnijs, & fabulis Pyri ea subiungemus, à quibus per contrarium firmabuntur antedicta. At verò nolim haberi pro insomnijs, vel fabulis Epitheta quædam MALORVM, & PYRORVM Parallela; nam SVPERBA sunt Mala præcocia parua, quæ primos in mensis accubitus, seu positus, propera quoque, & parum edaci procacitate quærunt; nec minus SVPERBA sunt Pyra præcocia, parua, moschatula, scribente Plinio. *Eadem causa in Pyris taxatur superbiæ cognomine; parua hæc, sed ocyssima;* quorum odorata exiguitas Apris apertissimè perhibetur inuisa; & in alijs paruæ molis Pyris, & maximè ijs, quæ à Rabie *Rabiola* nuncupantur, necnon ijs, quæ à succi paupertate *Succhella* vocantur, excitat odium: quæ omnia prima tabella inferius posita representat. Nec absimili ratione Mala quædam speciosa facillimè venalia *Prasimela* dicta à venditione, quæ græcè πράσις dicitur, vulgò verò apud nos *Francisca* nuncupata, quia libera, & robusta cognoscuntur; aliaq; item Mala *Callimana* vulgariter dicta, quasi καλλιωομένα μῆλα, hoc est Mala pulchrius, vel venustius reddita (quia καλὸς est formosus) ex vna parte amari amant, suaq; concinnitate, atq; sapiditate, in

D mole quoq; mediocri vigente, cum Pyris PYROCHLORIS virentibus (nam χλωρὸς est virens) acidulis (quorum aliqua species *Iunia* dicitur) atque cum Pyris *Sementinis* congeneribus pulchris, castis (cum σεμνὸς sit castus) præueniant, itemq; cum Pyris Citreis, rusticorum nostrorum voce *Sacchettis* dictis, vtpotè, quæ elegantissimos referant sacculos sapidissimo humore refertos experi volunt; ex his Substantiæ modesta Puritas, Formæquè Maiestas imperio digna, imbecillas quamuis inter mulieres castitatem causaliter solet exercere, secundum id quod discurrebat Græcus ille Poeta Moralis antiquissimus Naumachius. Sed nimia felicitas, qualis est Pyrorum odoris suauissimi, viuidissimiquè ruboris moschatellorum *solet excitare superbiam*, cum nimietate namq; Sortis non videtur stare Bonitas vera, vt bene sentiebat Horatius

--- Benè est, cui Deus obtulit

--- Parca, quod satis est, manu.

Marginal notes:

Io. Franc. Camœn. in Dial. Bucolicis.

Lib. 15. cap. 15.

Prouerbiũ pro Apris non sunt Pyra moschatula.

Ῥαβδὸς Baculus.

Val. Cordus. Ref. supra pag. 381.

Ap. Stob. in laud. nupt. & vit. diuit.

Menander. apud Stob. serm. 22.

H. lib. 3. ode 16.

Mala Æstiua, seù præcocia, quæ pro meris mensarum ornamentis, atq; pro eduliorum simplicissimis condimentis vsurpantur, citrà tamen aromaticitatem, & ita videntur habere, vndè superbiant, hosquè proferre sensus idem fructus sic fingi potest.

Nolo minor me timeat, despiciatq; maior.

Chilo ap. Ausonium.

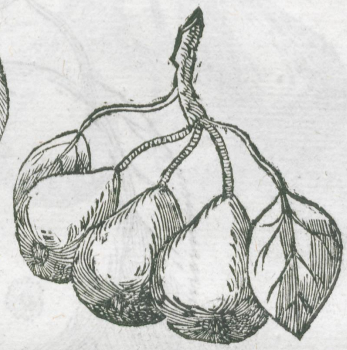

Vide pag. 361. lit. B. & D.

Pyra

Pyra {
- Muſchatella, ſeù Superba Plinij.
- Muſchatella Maiora.
- Rabiola, vel Rabula, *quæ fauces radere poſſunt, qualitate quadam propria.*
- Suchella, ſeù *Zuchella* vulgò, hoc eſt Cucurbitina parua.
- Suchella maiora.

Vide ſuperius pagin. 381. lit. A. &D.& pag 382. lit. F. & p.383. l. A. & lit. B. & C.

Pag. 383. lit. C.

Mala Franceſca Praſimela Cordo: πρᾶσις *venditio*, πράσιμις *venales; vndè Mala Venalia ſonant Praſimela.*

Mala Callimana καλλιοομενα μῆλα *Mala pulcrius, ſeù venuſtius reddita.*

Pyra

Pyra Cedrina, seù Citrea.
Pere Sacchette vulgò.

Vt supra memorata pag. 381. lit. D. 397. & p. 383. lit. B.

V. pa. 383. lit. B.

Vide pag. 381. lit. A. & p. 382. lit. F.

Pyra { Iunia Viridia.
Viridia acidula, quæ Pyrochlora seù Aprochlora dici possunt.

χλωρὶς idem est ac *Virens*, *herbidus*, *viridis* ad modum Germinum recens è planta nascentium.

E

Pyro Sementino congener.

Cuius nominis ethimon ſi ad Græcum reducetur dicendum foret, quod

πυρὸς eſſet triticum σεμνὸς, caſtus, nam caro pyrorum huiuſce ſpeciei ſuccedanea Frumenti eſſe poteſt exiccata, deinde pinſa poſt remollitionem in aqua calente, inquè placentas, vel panes coacta, qui Caſtimoniam cuſtodire valebunt, ita vt, cum Seneca dixerit in Hippolyto *Sancta paruis habitat in tectis Venus*, frugalitatem ſectantes caſtæ Mulieres dici poterunt *Cereris Vittas contigere dignæ*, immò pulcherrimæ, clariſſimæ, iuxtà ſapientiſſimi ſententiam Regis. *O quàm Pulchra eſt caſta Generatio cum Claritate.*

V. ſup. pag. 381. lit. C. & p. 382. l. F. & pag. 383. l. C.
Iuuen. Sat. 6.
Sapientiæ 4.

Ficus Virgato Fructu.

Ficus figuram Melopeponum habens, id eſt virgatus, & diſtinctus pigmentis alternis colore luteo, & viridi, quæ tæniarum ad inſtar iuxtà ſe inuicem poſita ſunt, non autem rimis, aut diuiſionibus inciſis diſtincta, magnitudinem tantam habet, quantam Ficus vulgariter dictus di *Madama*, quæ eſt inſignis, atq; notabilis; colores in aliquibus variant iuxta diuerſitatem forſan alimenti, vel aeris, & tempeſtatum: matureſcunt menſe Septembri; rarus eſt hic fructus, & an ab inſitione artificioſa prouenerit, vel ex peculiari ſpecie, adhuc latet. Quod ſi vera eſſent quæ Palladius in Martio, titulo 10. docuit, Ficum ſcilcet bicolorem enaſci ex duobus ramis, v. g. albæ, & nigræ Ficus inter ſe vinculo arctè ligatis, & contortis, vt germina miſcere cogantur humores, & tali pacto, amborum temperaturam ſeruantes coniunctim diſtinctam, id eſt minimè confuſã, neq; in tertiam quandam coaleſcant naturam. Sat ſit quod hæc obſeruatio fuerit, teſtimonio noſtri longè clariſſimi Aldrouandi obfirmata, prout ſic nos eam iuuenimus ab ipſo ſimpliciter memoratam inter eius manuſcriptorum miſcellanea.

Ficus Indica cum Flore, & Fructu.

Ficus hæc Indica non videtur eſſe ea Arbor, quam deſcripſit Theophraſtus lib. 4. de Hiſt. plant. c. 5. & de cuius fructu tetigit lib. 1. cap. p. deque illius radicibus egit lib. 1. c. 12. nam è ramis radices minimè dimittit; quamuis folium eiuſdem Arboris Ficus Indicæ peltatum dixerit eſſe lib. 4. c. 5. quia fructum admodum paruum magnitudine ciceris, Fi- cui tamen ſimilem ei tribuit. Folium habet hæc noſtra Arbor Ficus Indicæ ſimile folio Opuntiæ Herbæ, quæ Ficus Indica ab omnibus indigitatur, & quam Theophraſtus idẽ pro exemplo radicationis Ficus Indicæ Arboris aſſumpſit lib. 1. c. 12. dicens; *Circum Arborem frequens radicum concurſus, qui caudicem nequaquam attingit; ſed ab eo paulò diſtat; huic ſimile, vel potius quodammodo mirabilius, ſi quid ex folijs radicẽ dimittat; qualem circa Opuntem Herbulam eſſe quandam enarrant*. Sed quia in eodem cap. 5. libri 4.

de Fi-

A de Ficu Indica loquens Theophrastus vnam, & alteram Arborem innominatam descri-
bit fructu fortassis æmulam Ficubus dicens *est & alia Arbor, & magnitudine insignis, & suauitate fructus, amplitudineq; mirum in modum præcellens; hoc Sapientes Indorum, qui nudi degunt cibo vtuntur; alia cui folium specie prælongum simile pennis Struthiorum quæ super galeas imponuntur longitudine duorum Cubitorum.* Possumus propterea asserere hanc nostram Ficum Indicam à veteribus non fuisse descriptam, sed simpliciter indicatam. De Ficu Indica Theophrasti Plin. l. 12. c. 5. col. 7. c. 2. Strabo Geogr. l. 15. à qua vmbraculũ fieri dicit tabernaculo multicolumnio simile, de qua Neoterici multi scripserunt. Clusius in exoticor. l. 1. c. 1. qui eam ab alijs etiam modernis scriptoribus descriptã fuisse notat, vt à Linscosio, tãquã de Arbore Goana ibi dicta *Arbor radicũ*, & à Ferdinãd Lopez l. 7. c. 3. H. Or. Ind. tãquã de Arbore Malacensi dicta *Mãgiu*, & ab Ouiedo in 1. p. h. Occid. Ind. l. 9. c. 6. sub nomine *Mãgle*, & à Pigafeta l. 1. c. 4. desc. Cõgo sub noie. *Enzãda.*

Sycomorus Giumez vocata.

Theophr. l. 4. H.pl.c.2.

Ficus Cypria, quæ sic in Creta nuncupatur natura proxima est Moro Ægyptiæ, nam illa quoque fructum caudice, ramisque crassissimis fert; nisi quod germen quoddam sine vllo folio, tanquam radiculam mittit, cui fructus præpilatur. Caudex magnus, & populo albæ similis folium vlmo in fructus quaternos perficit, totiesque germinat, sed nullum ad maturitatem perducit, nisi pomo ipso immaturo inciso, emissoque lacte, dulce Ficubus non absimile, & interna grossis sanè conueniunt, magnitudine autem pruni est. Hæc Theophrastus, quæ omnia adamussim quadrant Arbori propositæ. De Sycomoro Giumez Prosperus Alpinus de Pl. Æg. cap. 6. agit plenè dicens eam nasci in arenosis, & sterilibus Ægypti locis; folia habet mori folijs crassiora, candidiora, asperiora; non nascitur semine, quia eo caret in fructu, sed propaginibus, & nisi verberetur Arbor, non fœcũdatur; longissimæ est vitæ, adeout credatur adesse quandã Sycomorum in Mathera Ægypti adeò antiquã, vt eadem in sui cauitate receperit latitantem B. V. cum Puero Iesu illuc Hierosolyma fugientem. Ap. Diosc. hæc habẽtur. *Sycomorum aliqui etiã Sycaminum, id est morum vocant, cuius fructus sycomorus etiam propter inefficacẽ gustum appellatur. Arbor est magna, Fico similis frondosa, multo lacte abũdans: folijs mori, pomum ter, aut quater anno fert non ramis vt Ficus, sed caudice ipsi caprifico non dissimile, dulcibus grossis, sine granis interioribus, sed non maturescit, nisi vngue, aut ferro scalpatur. Nascitur plurimum in Caria, Rhodo, locisque non multi tritici feracibus, &c.* Et paulo post addit *gignitur, & in Cypro Arbor genere distans, quæ cum sit vlmus, prædita tamen est folijs sycomori, fructu pruni magnitudine, multò dulciore supradictis, cætera similis.* Sycomorus Ægyptia, Morofico, Ficus Pharaoni Giumez, Tothel Theueti, Sycamine Theophrasti Ficus folio mori, Ficum in caudice ferens. Sycomorus quasi inter Ficum, & Morum Arbor fructu Fici, at folio similis Moro; fructus ipsos fert caudice, non ramis, & est prædulcis, absque granis interioribus, qui, vt maturescat debet scalpi, serratis vnguibus, & oleo inungi; quarto dein die detrahitur, etsi Fauonius adspiret, tertia tãmẽ die ibi alius subnascitur; septeno partu per totam æstatem fæcunda, & in maturo fructu gratus odor apparet; Syrię in syluis frequẽs, in Ionia in Cnido, Rhodoquè, &c. Sycomoris à Bauhino in Pinace lib. 12. sect. 1. aliquot adiunguntur differentiæ, quarum postrema Ambulon Scaligeri dicitur ex Aruchit insula, & fructibus ea scatet minimis coriandri magnitudine, in cortice illos producens cãdidos, sed hæc innuisse sufficiat. Nullam cum Sycomoro similitudinem, vel cognationem habet Arbor Pseudosycomorus Mathioli, quæ neque credenda est vna ex Tuberibus Plinij, licèt Cæsalpino id placeat, sed ad bacciferas Arbores ableganda, melius Azedarach Arabum nominanda. Vocum at sequantur Conceptus, atque Concentus in Æquiuocis, atque Denominatis explicandis.

Bodeus à Stap. innot. ad Theop.

Discorid. l. 1. de. med. mat. c. 144. de Sycomor.

Ex Homer. odiss. 8. Strabo lib. 16. Geog. sycamine est Sycomorus.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

Publ.

Difficilis eorum, quæ placent est custodia. *Sycori* propterea, nempè Ficorum custodes, quibus συκῆ, non *Sicoris* Cingæ fluuius in iberum defluens nomen dedit; ministerium satis quidem pulcrum exercere dicendi sunt, sed difficile, cum præsertim pulcra sint difficilia seruatu. Sed quo maior est labor, eò potior est vtilitas. Quare conandum est ijs ad quos spectat, vt συκώδεις istæ deliciæ inaccessæ prædonibus seruentur, etiam si non sine vi agendum foret. Quod vel in ipsa literaria τῶν συκῶν anatome suasum potest obseruari. Fici enim *Syca* Græcè æquiuocant, cum *Sica* gladio Latinis à secando dicta, à qua sicarius nuncupatus est latro, gladiator, & homicida. Sed melior Fici æquiuocatio fruges respicit; quia Fici Pomum Athenienses vocabant ἡγητηρίαν, quasi ante omnes fruges inuentum, ex eo forsan, quia Ficaria Grana frumentorum æquiuoca nomenclatura veniebant, quorum granorum minutiei respectu κεγχραμίδες dici voluere Ficus, nempè *miliares.* Idem requirunt, & Ἀμασυκάδες *Amasycades* ex Hesychio, quæ Mala sunt, seù Pyra simul cum Ficis prouenientia. Non tantam sibi poscunt diligentiam, vt seruentur *Sycomori*, quæ Συκάμινος, & Συκομορέα dicitur, fructus, *Sycamina*, mora nempè maiora nuncupati, quandoquidem syluestris admodum naturæ, vt pariter immaturabiles illi fructus, quos breuissimo numero profert *Caprificus*, à nonnullis *Chamæsyce*, nempè Ficus pumila vocata, satius quàm *Chamæsyce* herba illa paruula repens, in terra vineali prouenìens, sic dicta, eò quia lactuginosa sit, quem-

Ruellius. Diosc. l. 4. c. 110.

A quemadmodum & Peplus herba *Chamæsice* prædicta aliquantò maior, quæ propterea vt cum Fico æquiuocet, Συκη dicitur, cum alias vtræque nullam habeant nostra cum Arbore forma tenus conuenientiam. Cùm verò subeat τὸ Συκιον ex Galeno decoctum Ficuum arefactorum, ex hoc etiam in mentem reuocatur ipsius tanquam æquiuocum *Sicyon*, transposito duntaxat iota, quod eandem habet vim ac Υ ψιλον. Est autem vrbs vetustissima Peloponnesi XII. M. pass. à Corintho distans, à qua vicina regio, Achaia scilicet, & Arcadia, *Sicyonia* appellata est, Incolæ *Sicyonij*. Nec minimum forsan haberetur argumentum asserendi huic Oppido, Regioni, & Populis τῆν συκην, hoc est Ficum, (nullum Syciona regem memorando, sed attenta duntaxat prædicta υ. in ι. transpositione) denominationes attulisse, si diceretur istos in græcia extitisse, in qua primò Συκη adinuenta est. Quod certò certius verificatur de *Sycino* Insula ex Plinio, quam vulgò nunc *Sichino* dicunt, Stephano, & Ptolemæo *Sicinus*, alijs *Sicenus*, non paucis *Sicynus*, & mediat inter Melon, & Polycandrum. Item de *Syco*, quod Plinius, & Ptolemæus *Sicum* dicunt, & est Vrbs Dalmatiæ Maritima apud Liburniæ limites, nunc vulgò dicta *Sebenico Philosycorum*, illorum scilicet qui Ficubus auidè vescunrur, vt Plato

Gal. in lex Hipp.

B solebat. Ast *Ficeta*, seù *Ficaria*, vel *Ficulnea* τὰ συκιδα, vel συκωνα Græcis dicta frequentare (quæ sunt loca Ficubus consita) *Ficitores Ficitatis*, hoc est Ficorum vindemiæ semper amantes expectant, vt illis dulcia tractanda, gustandaq; simul exhibeant. Hanc propter dulcedinem *Melichium* Naxij Bacchum, & Lacedæmonij *Sycitem* cognominarunt. Inde in Ficu Virtus, & Panis, & Vini consistere connotabatur. Hinc etiam Ficum Vitis sororem faciebant Græcorum nonnulli, Συκον pariter ab eadem vocantes viam illam Athenis, per quam templum Cereris Eleusinæ petebatur. Et propterea tanta Ficui dignitas, atque nobilitas conciliata est, vt insigniores admiserit denominationes. Romanæ siquidem Vrbis conditori nomen vel impertita sit, vel ab ipso proprium nomen acceperit, hoc certum est, quod *Romula* quoque nuncupata fuit Ficus, sub qua pueri ambo Romulus, & Remus Lupæ sugebant Rumina, propter quæ lactuginosa eadem Ficus *Ruminalis* dicta est, *Rumia* exindè lactentium Dea conficta, & proprij nominis originem trahente. Sic Ouidius

Athen. l. 7. capit. 1.
Plutar. 4. Sympos.
Athen. l. 3. cap. 5.
Iulian. Lessignan. de Cogn. Deor. Gentil. l. 3. cap. 5.
Onuphr. Panuin. de Vrbe Romana.

> *Arbor erat, remanent vestigia, quæque vocatur*
> C *Romula nunc Ficus, Rumina Ficus erat.*

Is autem locus in quo sub Ficu prædicta Romulum Lupa, Remumq; pauit, lupercal exinde appellatus est, & situs erat in regione octaua, quam *Ficelias* (licèt alij septimam regionem faciant) Veteres illi Romanorum Proceres, totam suam Vrbem, ne dicam Orbem ab hac Arbore libentissimè denominaturi, constanter appellari voluerunt, ad Ficuum vbertatem fortassis auspicandam. De hoc loco mentionem habet Martialis ad Nepotem ita scribens

Pl. lib. 15. c. 19.
Varro l. 2. de re rust. cap. 11.
L. 2. Fast.

> *Bis vicine Nepos (nam tu quoque proxima floræ*
> *Incolis, & veteres tu quoque* Ficelias)

Lib. 6. epig. 20. ap. Rader. & 27. ap. Farnab.

Præter hanc regionem erat & Vicus vetus, *Ficeliæ* pariter & ipse nuncupatus in via Nomentana, *ita à Ficis, & copia Arborum Ficorum*, vt inquit eruditissimus Raderus *dictus*, à quo non eadem tantum via, sed & Porta insuper ipsa Nomentana *Ficulnensis* quoque fuit appellata, vt ex Liuio sic scribente patet. *Via Nomentana, cui tunc Ficulnensis nomen fuit.* Idem Romanorum Seniores non Imperij tantum, sed & liberorum inhiantes propagationi, felix, fortunatumquè ducebant fæcunditatis exemplum sibi, &
D posteris ob oculos ponere, vndè aliqui suarum familiarum agnomina simul, atque cognomina à Ficorum fructu mutuati sunt, quemadmodum *Caricia* familia, & *Carica* à Caricis. Sic enim Romana testantur Monumenta

HIRNIVS OCTAVIVS, CARICIA, ET FESTA CAROLINA C. VALERIO SVRO, ET SIBI PARTEM P. XXX.	IOVI DOLICHENO M. AVERONIVS KARICVS D. D.

Apian. de Insc. sacros. Vetustatis.

Eodem pacto nomen habuit, & cognomen *Ficinus* ille de *Ficinis* medicus duobus abhinc sæculis, qui librum edidit de Pestilentia Italicè, quem posthac Hieronymus Ritius latinitate donauit. Eius filius fuit magnus ille Marsilius Florentinus nemini doctorum non cognitus ob Philosophicam præcipuè doctrinam. Florebat anno 1490. Medica multa eiusdem extant monumenta. Edidit inter cætera Antidotum Epidemiorum, & Præseruationem secundæ valetudinis, Basileæ per Cratandrum excusas 1532.

Pasch. Gal. in Bibliot. Medica.

Eiuſdem oratio de laudibus Medicinæ, & nonnulla alia Medica habentur in operibus illius ſimul editis Baſileæ per Henricpetrum in folio. Ab hoc pariter fonte cognomen emanaſſe videtur Ioannis *Ficardi* Francofurtenſis I. C. qui Galeni librum de libris proprijs, de ordine librorum ſuorum, de præſagijs ex inſomnijs, quomodo morbum ſimulantes ſint deprehendendi, & de exercitatione paruæ pilæ Latinis adiunxit, & Cratander primum excudit Baſileæ 1531. Huius rationis eſt & cognomen Familiæ *Ficueroe* in Hiſpania, quæ folia itidem quinque *Ficulnea* viridia, & decuſſatim poſita in inſignibus habet. Subit etiam memoriæ villa quædam in agro Ferrarienſi ad Eridanum, quam incolæ *Figarolo* nũcupant, nos *Ficarolum*, & hæc etiã memoratur ab Ortelio in tabula eiuſdem ſtatus. Non defuere tamen qui temporum ſucceſſu virtutem in loquendo diſſimulantes, Ficorum nomen in malum ſenſum deduxerunt. Sic *Ficos* Nymphyon vocarunt, Sic integram Familiam Martialis inſimulauit,

P. Petras. de Teſſ. Gentil p. 514.
In Theatr. Orbis.
Parad. de antiq. ſtatu Burgundiæ cap. 8.
Lib. 7. epig. 59. ap. Rad & 70. ap. Farn.

> *Ficoſa eſt vxor, Ficoſus & ipſe maritus,*
> *Filia Ficoſa eſt, & gener, atque ſocer.*
> *Nec diſpenſator, nec villicus vlcere turpi,*
> *Nec rigidus foſſor, ſed nec arator eget.*
> *Cum ſint ficoſi pariter iuueneſquè, ſeneſquè,*
> *Res mira eſt; Ficos non habet vnus ager.*

Cuius irriſionis origo ex nominis *Ficus* corruptela, & æquiuocatione manauit, cum cæperint Medici morboſum quendam affectum, & vlceroſum, figuram Ficus grandioris, ſed inſipidæ, quæ græcis συκῶν dicitur, æmulantem, τὸ σύκωμα, nempè Ficum nominare, ex quo in ludibrium idem Fici nomen tranſijt. De fædo huiuſmodi morbo ſic eleganter locutus eſt Celſus. *Eſt etiam vlcus, quod à Fici ſimilitudine* σύκωσις *à Græcis nominatur, caro excreſcit, & id quidem generale eſt. Sub eo verò duæ ſpecies ſunt; alterum vlcus durum, & rotundum eſt, alterum humidum, & inæquale.* Et tunc non eſt generis ambigui, & incertæ declinationis, vt Ficus fructus, ſed reſtringi debet ad ſecundam tantum declinationem, & ad genus maſculinum, vt lepido cum ſale inquit, & innuit Martialis in Cæcilianum ſcribens

Scholiaſt. Ariſtophan.
Lib. 6. c. 3.
Lib. 1. epig. ap. Rad. 56. ap. Farnab. 66.

> *Cum dixi Ficus, rides, quaſi Barbara verba,*
> *Et dici Ficos, Cæciliane, iubes.*
> *Dicemus Ficus, quas ſcimus in Arbore naſci.*
> *Dicemus Ficos, Cæciliane, tuos.*

Et quamuis non omninò ſint concordes Chariſius Grammaticus, atque Priſcianus, meliorum tamen Scriptorum lectio ſupradictæ fauet regulæ, vt omnis exulet ſcientiarum hoſtis æquiuocatio. Quo pacto, & genere *Ficus* Romanis vocatur piſcis quidam mollis, Aſellus minor alter Aldrouando noſtro nuncupatus, in eius Piſcium Hiſtoria à doctiſſimo Io. Cornelio Vteruerio, altero ex anteceſſoribus meis in lucem edita, vbi & Tinca Marina Ficus itidem appellatur. Alio nomine morbus prædictus *Mariſca* Latinis vocatur, vndè Satyricus Iuuenalis aliquot ex ijs vlceribus patientes ita ſugillauit.

Aldrou. de Piſ. l. 3. c. 3. & 9.

> *Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.*

Sat. 2.

Hinc callidam ex *Ficeto* captans ambiguitatem idem Martialis *Ficetum* appellauit impudicas partes, quia illic *Ficoſa* naſcantur vlcera prædicta, ſic amarè locutus in Labienum *Vt pueros emeret Labienus vendidit hortos.*

L. 12. epig.

> *Nil, niſi ficetum nunc Labienus habet.*

Eadem ratione moti Veterinarij quoque, callum quendam in cruribus equorum naſcentem *Ficum* vocitare conſueuerunt, quem Paracelſus pro medicamento matricali propoſuit. Hinc quoque fœmininum iſtius vocis in patrio noſtrates idiomate diſtraxerunt ad turpia, & obſcæna ſignificanda, & ad minus actum quendam iniurioſum, quo pollicem inter indicem, & medium digitum exporrectum dirigentes in aliquem, hunc tacitè taxabant fœdæ libidinis, aut alicuius alterius vitij. Contumelioſa hæc irriſio locum habuit, vt infra dicetur, inter ſcommata Prouerbialia Danthis, Villanij, & aliorum ſcriptorum Florentinorum, necnon apud fabulatores antiquos tum Etruſcos, tum Bononienſes, vt apud Ioannem Sabbatinum de Arientis, & alios, penes quos legitur *Far le Fiche*, pro conuiciari, & calumniari, &c. Hoc ideò conuicium cum per Italicum vulgus admodum inualuiſſet, expreſsè prohibuerunt, indictaquè pœna damnarunt Romana Statuta, ſub rubrica ſpeciali *de facientibus Ficum*, his verbis: *Item ſi quis alicui*

Dictionar. Paracelſi.
In lib. delle nouelle.
Ang. Monoſ. l. 3. ſt. It. lin. p. 319.

A *cui signum, seù Ficum fecerit iniuriosè, in* XX. *solidis prouisinorum puniatur Cameræ Vrbis*. Non tam malè detortum legitur adiectiuum *Ficatus* συκωτος. Defertur enim ad significandum tantum quod Ficubus infarcinatum est, vt apud Ætium συκωτον ἧπαρ, id est *iecur Ficatum*, v.g. porcinum Ficuum esu præparatum. Cæterum minus certè peccaret qui verbis tantum, & non factis, id est digito loqueretur contra quemlibet, ipsum, vel à similitudine τῆς συκώσεως, hoc est *Ficationis* in mento, propter tumiditatem *Ficulosè* exulceratiuam, inæqualem, & graueolentem, vel in oculis ex interioris palpebræ dura, & asperiore scissura *Sycomium*, vel *Ficonem* appellando, nempè turpem, ineptum, maleferiatum, & abiectum, nam quantò superatur in dimensione superficies à corpore, tantò vincuntur à rebus, ceù ab oculatis obiectis verba.

L. 2. c. 88.
L. 2. c. 27.
Plaut. in Stic. habet. Nucibus Fabulis, Ficulis.
Galen. l. 2. meth. 2. cō. 2. in 6. de morb. vulg. 4. in lib. de ocul. c. 9.

Segnius irritant animos demissa per aures, &c.

Multa propterea per iocum à Poetis dici permittuntur. Hinc lepida illa æquiuoca præclarissimi cuiusdam Neoterici in Idæalem fœminam nomine *Ficariam* non impune tantum, sed etiam cum eruditionis præmio legere licet.

B *Vitemus quas producit Ficaria Ficus,*
Ceù quæ tergeminus fert aconita canis.
Si tales Ficus comedat Ficedula pinguis,
Protinus in maciem totus abibit adeps.
Si tuus has Asinus gustasset, docte Philemon,
Pone suum subitò mortuus esset herum.

Balthass. Bonifacius Musar. lib. 4. num. 53. & 34.

Item ad eandem rem.

Ficitor huc venias, nam Ficosissima raucis
Te mulier precibus terque, quaterq; vocat.
Si fœcunda tibi colitur Ficaria, nullam
Ficitor inuenies vberiore solo.
Ficos, & Ficus eadem Ficulnea profert,
Insita ceù profert non sua poma Pyrus.

In nullum magis quadrarent hæc improperia, quàm in vnum Clodium Albinum plus iusto Philosycon. Fuit enim summus Ficorum heluo, peior bellua, nempè Aue C *Ficedula* (συκαλις est Græcis) quæ, quamuis rationis expers, ad mensuram tamen alitur, iustèquè pinguescit huiusmodi cibo. Hanc Martialis ita loquentem introduxit.

Iul. Capitol

Cùm me Ficus alat; cum pascar dulcibus Vuis,
Cur potius nomen non dedit Vua mihi?

L. 13. ep. 48

Ita nec eundem Clodium, & vnà quempiam turpe agentem *Caricinus* Ficuum color minimè tegere valeret. Non ipsum, licèt impium, impiorum amici, quippè quia impij, tuerētur *Sycophantæ*, collectores nempè vectigalium pro Ficubus, qui non nisi calumniari sciunt, & deferre, *Sycophantiamquè*, infame scilicet, & *Sycophantiosum* quadruplatoris officium exercere. Nisi enim vomitu non recidiuo semel purgari vellet, inanis foret omnis excusatio, quæ in homine quantumuis leui in promptu solet esse, iuxta illud Comici Poetæ comiter canentis

Athen. l. 3. cap. 5.

Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parui pretij,
Quin pudeat, quin purget sese, &c.

Plaut. in Aulul.

At nos tandem obseruato Zoophyto quodam inter Alcyonij species, pro *Ficu maris* ob magnam eius cum Ficuum fructibus similitudinem existimato, declinabimus ab horD rendo illo specu iuxtà Eleusinen Atticæ Ciuitatem, propè Cephisum fluuium, in loco, quem *Caprificum* appellarunt, quo Plutonem, rapta Proserpina ad inferos descendisse fama est. Literariam denique in hoc dulci æquiuocorum, & denominatorum Ficus falo nauigationem terminantes, portum in Sicilia tenebimus. In hac enim Insula (seu *Sicaniam*, seù *Siciliam* vocemus) vt ipsam ex Arborea *Syci* denominatam facere non sit absurdum nulla *Sicani* Regis habita mentione multa subibunt monumenta obseruanda. Nam omnibus temporibus Ficus feracissima fuit, illas non ad nos tantum, sed & per totam passim Europam elegantissimè desiccatas mittens. Quæ cum caricæ modo vbiq; appellentur in officinis, nomē *Caricus* reliquerunt oppido cuidā in hac Insula, vulgò nunc *Chura*, ex Gerardo Mercatore. Prætereà *Sycæam* Vrbem hîc erit inuestigare, in qua detestestabimur memoriam *Sycæi* Titanis in *Sycæam* Arborem nostram conuersi vrbiq; prædictæ nomen dantis, licet ab alijs hoc attribuatur *Syci* Nymphæ, de qua in fabulis

Symp. Hort. l. 24. c. 10.

Bauhin. ad Math. in Dioſc. lib. 1. c. 145. Cluſ. rar. pl. l. 5. cap. 7. Bauhin. in Phytopin. n. 15. in Prodromo lib. 5 cap. 3. Plin. l. 22. cap. 23. Nicander in Alexiph. Fridæuall. de tuen. ſan. cap. 9. Nicand. in Alexiphar.

fabulis agemus. Sed rem hanc Æquiuocorum vnà cum Denominatis à Ficu cum Botanicis abſoluentes dicemus maritimam quandam Plantam folijs ſubrotundis ſeriatim diſpoſitis vnà ſuper aliam ad modum Opuntiæ *Ficum* appellari; Papauer item ſpinoſum herbam alios dixiſſe *Ficum infernalem* terribile denominatum. Fungorum tandem ſobolem breuis pediculi non peltatam, ſed figuræ pomoſæ turbinatæ Ficum, & terræ ζύμην, hoc eſt fermentum alios appellaſſe, fermentum quidem pituitoſi humoris in Arboribus ipſis, & in tellure humiditatis cuiuſdam inter generationem, & corruptionem glutinoſæ; hinc fungorum alij ſunt purè terreſtres, ideſt in terræ viſceribus procreati, vt Tubera, de quibus Fridæuallis egregius ſcriptor metricè loquebatur

Terrea ferte, aqueoque madentia Tubera rore
Alba, fameſcentes ſint nigra veſtra coqui.
Vltima ſint noſtræ poſt pulmentaria cœnæ
Mixta ſint in noſtris vt Venus ipſa iocis.
Si turgent, æquum eſt: ventoſa tonitrua, & imbres --Hæc genuere, &c.

Alij ſunt terreni ſecundum quid, hoc eſt in ſuperficie terræ naſcentes, alij ſunt Arborei, quorum figuræ vel ſunt ouales, vel ſpongioſæ, vel digitatæ; terreſtrium autem admirabiliſſimi ſunt Lyncurij fungi, qui è lapide Lyncurio, ſiue Lynceo fœcundiſſimo toto ſubnaſcuntur, & præciduntur anno, quemadmodum Arboreorum laudabiliſſimi ſunt Fic arij, Nicandro Colophonio Medico, atque Poeta Iudice in hunc modum ſcribente

Συκέης ὁπότε ςέλεχως βαθὺ κόπρῳ
Κ'αμκρύψας ὑδλάτεσσιν ἀενάεσσι νοτίζεις,
Φύωνται φυθμέσσιν ἀκίριοι, ὦν σὺ μύκητα
Θρεπτικὰ μήτι χαμαιζήλης ἀπὸ ῥίζης προταμοιο.

Quos græcos in latinum hunc ſenſum vertimus verſus

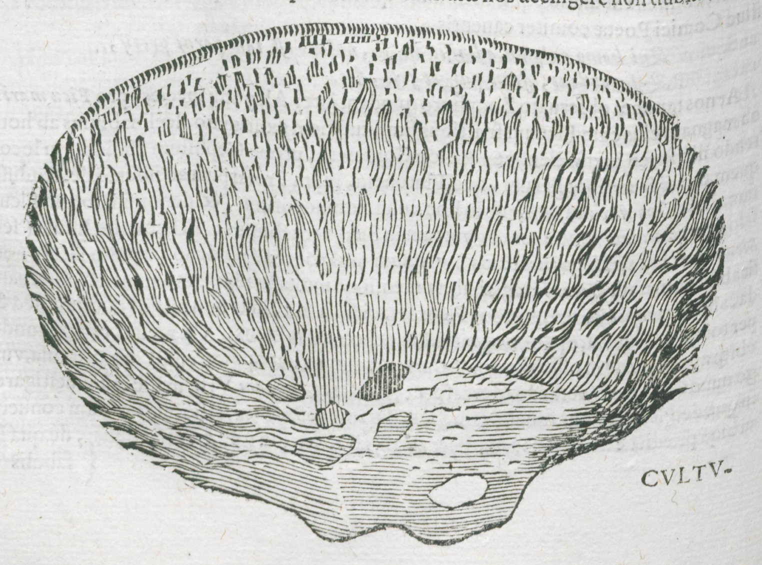
Altius egeſtâ terrâ cum à ſtercore cortex
Fici detectus fuerit, purgatus & vnda
Inſperſus multa, tuti naſcentur ab imo
Fungi, ſed quorum caput ab radice ſecandum.

Vide ſuperius p. 221.

Non præteribimus tamen Ficiformem Fungum amplum etiamſi non inuentus in cortice Fici, ſed Quercus fuerit, quem ad nos humaniſſimè miſit vir clariſſimus delineatum à ſe primò, & ante omnes quoſcunque obſeruatum Excellentiſſimus Petrus Natus Florentinus ſub nomine Fungi Querni vermiculati; in quo conditiones ſequentes Fici pluſquam Fungi naturam oſtendentes apparent; nam Μύκης iſte Δρυὸς erat Autumnalis, Caudeus in Arbore, Hemiſphæricus, Seſquilibris, Quincunx, Candicans intus, ſplendidè Rufeſcens exterius, Dulcis, Mollis, haud Inſuauis, non ingrati Odoris, Temperatus, Veſcus, vermiculatim Apophyadicus; Rubiginoſi capillitij quandoque cirrati; parum Foraminoſus, multipliciter Loculatus; Viuax, diuq; Seruabilis. *Remotâ* (cum Satyrico)

Iuuen. Sat. 10.

Erroris nebula (hoc eſt quauis Ficum æquiuocatione) *quid enim ratione timemus ---- Aut cupimus?* Fructuum prædulcium Culturæ nos accingere non dubitabimus.

CVLTV-

A

CVLTVRA.

FOEmineam propter mollitiem Ficus ad crescendum prona surculis de Ficeto propagatur, non quidem magnis, nec ex ligno trunci facillimè putrescente, neque ex fructus granis ob degenerem succrescentiam, & quia illorum ariditas tarda est nimis, & ab ea vix emergere possunt cauliculi. Animaduertendumq; est Varronis iuxtà Præcepta nè frigidis in locis Ficeta constituantur; in temperatis verò locis cōmodum magis tempus est secundus anni mensis; sed in æstuosis Nouembri de mense radicatæ plantæ telluri feliciter cōmittantur; in parum frigidis terris melius erit sub æquinoctium vernum ante, vel post per dies aliquos eas deponere, quæ plantæ præcoquæ sint, vt ante imbres ad maturitatem germina fructus perducere valeant. Si Talea, vel cacumen plantetur absque radicibus, id nonnisi Aprili mense fiat, illaquè findenda est, in cuius scissura paruus est ponendus lapillus, fimoquè oblinenda est bouillo; in eo verum oculatus esse debet Agricultor, vt Taleæ sint bene oculatæ, præsertim in cacumine, atque frequenter nodosæ, & ceù articulis benè roboratæ, à quibus sperari poterunt copiosi non solum Ficus, sed sapidissimi, qui solem orientem amant, cœlumq; potius calidum, quàm frigidum, terramquè solutam potius, quàm densam, nec intensè arentem, vti nec multum irriguam concupiscunt; nec latere debet quod dum ligatur germine magis viget prælata, sed fructum deteriorem parit, excepta Ficu Laconica, quæ riguis gaudet, & delectatur maximopere locis, & aliquantum saxosis, quemadmodum creditur esse terra Olgiani comitatus Bonon. septimo, vel octauo ab vrbe lapide distans Orientem versus super modicè accliuis Collibus; ibi enim pinguiores sunt, & sapidiores Ficorum fructus; è contrà euenit in locis humentibus, & vmbrosis, in quibus obtusi saporis, & aquei nascuntur Ficus; vbicunq; autem sint plantandæ taleæ iam radicatæ, & quæ iam germen emiserint, per totum Aprilem sine timore telluri committentur, & in particulari situ, locoq; conuenientiore naturæ specificæ plantæ, vt v.g. Fici Mariscæ in cretosiori tellure, & apertiore sub aere volunt disponi, & vt Africanæ, Herculaneæ, Saguntinæ, Hibernæ, Tellanæ; atque pediculo longo pinguem, stercoratumq; agrum expetunt. Ficus insuper insitionem Geoponici varias super Arbores vltrà suam congenerem, & non solum vere, sed alijs quoque temporibus, etiam per æstatem, vsque ad hyemale solstitium, si Florentino Geoponico Græco fides est adhibenda, fieri docent. Aprili tamen mense vlteriori sine mora, secundùm Palladium, & intrà corticem, grandiori existente plantâ, vel fisso in ligno, ergà iunioré, secto arbusto secus terrā breui manu est operandum; nam nimia cunctatio vires adimit, dum introducto aere per poros secti surculi anniculi, gemmeique, atque Arboris ipsius insertioni subiectæ, substantifica humiditas euanescit. Aprilis quidem mensis erga loca sicca insitorem sedulum exposcit, sed in humentibus Iunio tutius mense coniugium vegetale est prorogādum, cum mensem hunc antecedenti æquipollere docuerit experientia. At Morus, & Platanus ab antiquioribus Geoponicis prælatæ reliquis Arboribus fuere ad Ficus insertionem, vnâ exceptâ Caprifico, quæ symboleitate naturali ex agresti fit facillimè ciuica, & licèt Amygdalus Arbor ad insitionem sustinendam non vocetur, ipsa tamen gaudet perennitate plantæ Ficus: Palladium suis id carminibus confirmantem audiamus:

M.Varro de re rust. l. 1. c. 41.
L. 1. c. 41.
Pallad. in Feb. tit. 25.
Const. Cæs. lib. 3. c. 4.
Cato de re rust. c. 8.
Pallad. in Ap. tit. 5.
Idem in Martio.
Corh. Her. Agr. l. 2.
Constant. Cæs. lib. 10. cap. 76.
Pallad. lib. 14. de insit.

B C D

Persuadet Moris tetrum mutare colorem
Ficus, & inuasis dat sua iura comis.
Se quoque miratur pingui grandescere succo,
Et solitum gaudet vincere poma modum.
Insignes folijs Platanos, felicia mensis
Brachia gaudentes Vitis honore comas.
Ingrediens pingui se cortice maxima Ficus
Seruat, & optatos implet adepta sinus.

Intrinsecam, & essentialem Mori, & Ficus Arborum relationem, quia clarè manifestat Columella, Palladij doctrinæ iam expositæ credendum est, & licèt in vsu nonreperiatur nostro hæc æuo talis insertio, attamen ea non est reprobanda.

Lib. 10. de cultu Hort.

Dum canis Erigones flagrans Hyperionis æstu

Arbo-

Arboreos aperit fœtus, cumulataque moris
Candida sanguineo manat fiscella cruore,
Tunc præcox bifera descendit ab Arbore Ficus.

Fossionis intereà, necnon Caprificationis obliuisci non debet Ficorum diligens cultor, quæ Caprificatio fit, aut suspendendo Grossos, & Caprificos Ficuum Arboribus ipsis excultis, aut easdem Caprificos satas, vel plantatas circà Ficeta in illorum Maceriebus, vel rudia intrà Rudera alendo; maturescent namque hoc pacto Fici, & citò, & tutò, absque eoquod inungantur subrubentes ijdem, auaritiem quandam maturitatis præseferentes, quasi quod ipsam denegare velint Syciphagis. Caprificorum quoq; adiumento facilè poterit succedere, vt post artefactam paruulorum Grossorum magnitudinem fabæ vix assecutorum decussionem ad serotinos habendos magnitudine præstantes Ficus, voti fiat integri compos Agricola; idemquè euenire feliciter deprehendetur, si quis pumilam vellet in vasi habere Ficum, quæ inuersis plantatis exurgit de surculis, nam hæ quoque plantæ mirè fructificabunt, quod fieri præstat in locis vbi pluris æstimantur, tanquam rariores hi fructus, qui Regionibus solùm in feruidioribus copiosissimi sunt, vt in Palestinâ, Africâ, Hyrcaniâ, Lydiâ, Cypro, Locisquè Maritimis pluribus circà Bisaltiam, Amphipolim, & Grestoniam; in Macedonia item, Thessalia, Græcia, Hispania, Galliaquè de quâ Prouincia sic scripsit Strobelbergerus: *Est quoque magna subsidio in Gallo Prouinciæ fructus biferæ Ficus, vbi Vere, & Autumno perelegantes syluulas quasi videas*. Et in Italia demùm præcipuè Orientaliori, & Meridiem versus apricis in collibus, in quibus locis Ficus aridæ parantur, non solùm pro rusticis cibarijs, sed pro condimentis etiam nobilium eduliorum, & mensarum quadragesimalium ornandis, augendis, quorum Ficuum siccandorum modum fusè docet Columella, qui consistit in actione solitaria solis in ipsis omni studio procuranda Ficubus supra crates mobiles, & asportabiles dispositis, procul ab omni terrena humiditate, atq; nocturni roris suspitione; qui tandem fructus siccati caricæ tunc dicti, vel in cadis seruantur bene compressi, cum interpositione odoratarum herbarum, vtpotè Rosmarini, & aliarum similium, vel in series oblongas quadruplicatas in latitudinem, & cannarum ligni subtilissimis virgulis transfixas. Quoniam autem Ficus Arboris ætas in loco, vbi non patiatur, aut ictus septemtrionalis flatulentiæ, aut neglectam prorsus culturam, octuaginta perhibetur ab aliquibus annorum, quæ extensibilis etiam ad centum vsque, deprehensa est annos, in quâ periodi humanis ætatum partitionibus, non absimiles cognoscuntur. Ita vt quatuordecim annis adolescat in pueritia, dein vigeat Iuuenis ad vigesimumquintum, mox consistat ad quinquagesimum, vlteriusque decrescat seniliter quò vsquè repuerascat in radicum nouellis germinibus; de quibus Platonica illa sententia Virgilianis versibus explicata verificari potest ad vnguem, vt scilicet mortua velut Arbor, ad vitam reuertatur, nouamq; iuuentam illius vegetans induat spiritus.

Pallad. in mēse Iunio Tit. 5.
Constant. Cas. l. 3. c. 4
In Galliæ politicomedicæ descript. p. 257.
Li. 12. c. 15
Camerar. in Hor. med.
Virgil. l. 6. Æneidos.

Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Æthereum sensum, atque aurai simplicis ignem, &c.
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Et vt benè cultus labor elabi non sinat fructuosam prosperitatem Arboris, Morborum læsiones, atque Actionum naturalium iuuamenta nouisse, vt illæ amoueantur, hæ verò promoueantur oportet.

MORBI, REMEDIA.

NVllus insensilis, at corruptiui doloris sensificus magis index notari potest quam vermiculatio, quæ Ficui maximè infesta conspicitur; conceptus heù nimis frequenter vermis in ligno Ficus, aliquamdiù quidem celatur, sed cum maxima vigoris Arborei iactura prosilit è cortice de repentè facto rimoso, itaut cum Seneca Ficum possimus alloqui vermiculosam à principio.

Plin. l. 17. cap. 24.
Seneca in Troade.

——cruciatu eloqui,
Quodcumque celas adiget inuitam, dolor
E' pectore imo condita arcana eruet.

Ver-

A Vermes generat Coſſos, Ipeſquè interna Ficus ſubtilioris humoralis materiei putrilago, ea dum gradum inſigniorem acquirit Ceraſtes edit Scarabeos valde exedentes lignum, ſonumque alcuius ſtridoris edentes, quos deteſtatus eſt non parum Theocritus.

Ipſe malos odi Scarabeos, namque Philondæ
Arrodunt Ficus, ventoque ferente recedunt.

(*Eidyl. 5.*)

Sunt & quorundam culicum genera infeſta Ficui, quæ creduntur ex humore corrupto dulci ſubdito corticibus naſci. Hoſquè culices Græci vocant ψῆνες Pſenes, quos Caprificulneis peiores, quià difficillimæ matureſcentiæ, ſeù potius immaturabilitatis indiuidui ſunt comites, agnoſcimus. Accedit Syderationis morbus in Ficu, à quo morboſo affectu immunis videtur eſſe Caprificus: Impetigine inſuper laborat Ficus, & Cochlearum cutem deturpantium adnaſcentiâ. Podagra item, atq; Chiragra etiam tophacea, ad Articulos tum maiores, cum minores fluxione morboſa humorali intercurrente, atque craſſeſcente tentatur Arbor eadem, cui ſuccedit macies, fragilitas, tabes, inareſcentiaque. Ficus ſæpè ſæpius abortire contingit ex cruditate, vel etiam defectu fructiferi B alimenti, vnde Ficarius cultor ergà Ficum eandem dicere poteſt Ἀπογηλακίζω decerpo ſcilicet, ſeù deligo Ficus immaturos, nam cogitur tunc tẽporis colligere Ficus eoſdem, vel iam caſuros ab Arbore, vel in terram ſub Arbore ſparſos, vt aliò proijciat. Radicatio poſtmodum, atque Cradicatio, duo videlicet morbi Ficuum familiares ſecundum Theophraſtum, fiunt dum inareſcunt, marcentque radices, & dum Rami, qui Cradi appellãtur germinatiuis deſtituuntur viribus, & contabeſcunt; Alius adhuc morbus Ficuum iuxtà doctrinam Theophraſti, qui Aula dicitur venit exarandus; hic fit, dum nimijs præ pluuijs Arboreę glabrantur radices; Et demum Frigiditas aderit, & Contractio contracta vel ex vulnere, vel ex defectu natiui caloris. His præmiſſis ægritudinum theorijs curatiua inſtant remedia. Præſtatque multis præternaturam Affectibus Præſidijs ſecundum naturam multis occurrere, morientique variè ſuccurrere Plantæ. Contrà Verminationem itaquè Arboris Sal, & Cinis plurimum valent ſi verminoſo inſpergantur vlceri, cui Ruta dein apponitur, quæ Arborem à putredine vindicare poteſt, vermeſque necare. Scillâ Bulbi de genere mederi poſſumus eidem verminationi pomorum Ficus, illius laminas in Arboris ramos transfigendo, ex Plinij teſtimonio ſic ſcribentis: *Fi-* C *cus, ſi Scillæ (bulborum hoc genus eſt) inſeratur ocyſſimè ferre traditur pomum, neq; verminculationi obnoxium.* Ficui verò deciduo propter nimium plantæ ſuperfluum humorem vt matri adhæreſcat hæc inciſuris per obliquum leuibus phlebotomanda eſt. Ad Tineas Ficuum curandas Italica lentiſcus pro remedio valido celebratur, ſi eiuſdem inuerſus ramus radicibus Ficus interfodiatur. At pro debilitate germinationis, fœtationiſque ſubleuanda non parum conducit rubrica amurcæ permiſta fimo addito, radicibusq; in primo frondeſcentiæ tempore applicita. Contrà verò nimiam foliorum luxuriem, vt ſuperfluitas inanis reprimatur valet cinis radicibus circunciſis impoſitus. Solent virides adhuc ficulnei fructus cum tempore vulcanalium tonuerit colorem, atque calorem natiuum amittere, & ne hoc malum contingat ſolers debebit Agricultor prophilacticis hiſce vti præſidijs, ſtipula videlicet hordeacea, qua vinciri debent internodia ramorum, hoc eſt ſpatia inania inter gemmas; inſuperque illinitione trunci cum ſucco mororum; Et tandem Algæ ſalitæ radicibus fici intertextu Scabies tetra mundatur in ficulneo trunco, eiuſque ramis lotione diſſolutionis rubricæ in aqua ſimplici. Formicas abigit eadem rubrica butyro, & pice liquidâ mixta trunco obducta; item coracini D piſcis in Arbore ſuſpenſio; quamplures porrò, & magnos præcauet morbos in Ficu Caprificationis generoſum remedium, quod conſiſtit in ſuſpendio groſſorum caprifici, eiuſque ligni ramis Domeſtici Ficus circa ſolſtitij tempus exequendo, cuius remedij ſuccedanea ſunt Abrotoni Virgæ; Calliq; foliorum Vlmi, ſi eidem ſuſpendio addicantur; Meliuſq; fortaſſis erit Arietina cornua circa radices fici Arboris obruere, nam hæc maturabiliores, amabilioreſq; reddent ficulneos fructus. Pro verminatione iterum, atq; iterum ficulnei vegetantis ligni curandâ nouiſſe oportet medicamenta θεῶν χεῖρες Deorum eſſe veluti manus, quæ à leuioribus quidem incipiunt, ſed ad valentiſſima quoque aſcendunt, vt cecinit Ouidius.

(*Ariſt. l. 5. de Hiſt. Anim. c. 32.* — *Theoph. l. 2 c. vlt. de H. pl. & l. 2. c. 12. de cauſis pl.* — *Plin. l. 15. c. 19.* — *Plin. l. 16. c. 25.* — *Lib. 5. de cauſ. c. 11.* — *Lib. 4. c. 16. de H. pl.* — *Theophr. l. 1. de cau. pl. c. 19.* — *Lib. 17. c. 11.* — *Conſt. Cæſ. l. 10. c. 46.* — *Cato de re r. n. 94.* — *Plin. l. 17. c. 27.* — *Collum. lib. de Arb. c. 20* — *Conſt. Cæſ. l. 10. c. 40.* — *Conſt. Cæſ. l. 3. c. 4.* — *Pallad. in M. tit. 14.*)

Corpora vix ferro quædam ſanantur acuto,
Auxilium multis ſuccus, & herba fuit.

(*Lib. 2. de rem. am.*)

Quare ſi amuleta non ſufficiant, ſi cineris vis inefficaciter diſpergatur, ferro res eſt decer-

cernenda; insequendi, persequendiquè sunt hostes verminosi, & omnino mactandi; oculos illuc, mentemquè aduortat indefessus ficitor Colonus, manumquè ferro armatam vermium cauernis admoueat, illorumquè nidulamenta, & quisquilias omninò remoueat. Ita enim Arbores probè cultæ, atque curatæ non macrescent. Ciborum igitur vsum ritè explicemus; *iucunda est post venationem mensa plena* Hippolytus apud Euripidem in Hippolyto sic sentiebat: Nam solet Natura

Horat. l. 1. ep. 2.

Lucretius l. 5. de nat. rer.

---- Nitidas fruges, vinetaquè læta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creare.
Ipsa dedit dulces fœtus, & pabula læta,
Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore.

VSVS IN CIBIS.

Al. ab Al. D. G. l. 3. c. 11.

Li. 7. dipn.

Lib. 5. de tuenda valetudine.

Lib. 2. de Alim facul. c. prop.

Ap. Athen.

Psellus de Victus rat. ad Constan. Imper. l. 1. c. 1. & vlt. & l. 2. cap. propr. De Ficubus

VItæ melioris exordium Ficus esse Syciphagi Athenienses irrefragabilibus argumentis comprobarunt, teste Athenæo, *Ficus, ò amici viri, mortalibus elegantioris vitæ magistra fuit, vel hoc argumento, quod locū vbi primùm Arbor hæc inuenta est, sacram Ficum Athenienses vocarunt, ipsiusq; fructus ἡγητηρίαν, id est cultioris vitæ ducem, quòd ante mitiores omnes cibos inuentus.* Meritoquè Ficubus inter poma, quæ nunquam nocuerunt recenseri datum esse à medicorum Principe, atque Magistro Cl. Galeno videmus. Innocuos verùm esse verè Fici fructus, tam recentes tempestiuos, quàm aridos Nucibus Auellanis, Pistaceis, Amygdalisuè commanducatos docebat Psellius, addens eos nutrire plus cæteris omnibus Pomis corpus; solosquè plenè mansos aluum citare, abstergere, immò non parum lædere. Nam ij senibus maturi, ac pauciferi congruunt, atque puellulis saluberrimum sunt alimentum; vndè Pherecrates ità de Ficu sentiebat

Aspexit nostrum si quispiam aliquando Ficum ferentem
Cum tempestiua est,
Puellulis vt niteant obtritam in cibum dat, tanquam
Medicamentum non vulgare Ficus sit.

Vberrimas insuper, pretiosissimasquè fructuum anni opes esse Ficus existimarunt, prædicaruntq; eruditissimi Viri, inter quos Eob. Hessus.

Ergo tot inter opes regnantis fructibus anni,
Prima locum meritò Ficus, & Vua tenent.
Vtraque nam succis implet melioribus, & nil
Quæ noceant vitij damna ferentis habent.

Cùm itaque Ficuum Fructus vitæ senum, & puerorum æquè conferant pretiosiores auro, nusquam supprimendo quòd vitæ posthabendum est, pronunciari debent, iuxtà Hipponactem Poetam Ephesium antiquissimum, Pierio tamen Interprete.

Cit. à Stob. et ab Athen. & Pier. Val. in epig. Gr.

Si quis domi recondat auri plurimum,
Ficusquè paucas, comparetquè seruulos
Duosuè, trisuè, iudicabit illicò
Auro domi præstare Ficum plurimo.

Ficuum grana sementica frumenta dicuntur.

Ficus præthereà ex eo saltem dici possunt ciborum exoptatissimi, dum Inuentum Cereris Frumento maius ipsi manifestissime cogniti fuere; stetitquè eiusdem Cereris pro munere pane longè pretiosiores haberi; exemplum Phytali nullam super hoc dubitandi relinquit ansam. Is etenim exigui possessor agelli iuxtà Marathonem ab Athenis in ortum dist. 10. mille passus, quod Cererem propè Cephisum fluuium hospitio excepisset, à Cerere ipsa ob præstiti beneficij memoriam, & gratitudinis ergò donatus surculo ficulneo fuit, qui primum in Attica coaluit, id referente Pausania, ex eiusdem Phytali sepulcrali elogio

Ενθάδ' ἄναξ ἥρως φύταλος ποτὲ δέξατο σέμνην
Δήμητραν ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν
Ἣν ἱεραν σύκην θνητῶν γένος ἐξονομάζει
Ἐξ οὗ δὴ τικὰς φύταλος γένος ἔσχεν ἀγήνωρ.

Quod sic inuertit Calderinus.

Hic

INSOMNIA. FABVLÆ.

TAntam coniunctionem, & similitudinem habent inuicem Insomnia, & Fabulæ, vt somniare videatur qui tractat fabulas, & fabulari qui narrat insomnia. Vtraque ideò hîc copulare non malum. Si de Insomnijs sit sermo, Symphorianus habet quod Pyra Satiua qui somniat, prosperum illi euenturum creditur negotium proximum, ex eo, quià Pyrorum fructus solerter adseruatus, atque conditus, diu permanet imputrescens. Si de Fabulis, est Apologus de Pyro Vrbana, atque Syluestri colloquentibus, atque diligentiam villici, & operum illius præstantiam extollentibus, & laudantibus, tanquam absolutè necessariam in percipiendis generosis fructibus, ad quos ferendos Natura sola, artis ope minimè adiuta, non potest adspirare; quæ quidem fabula in hoc carmine egregiè depicta est à viro eruditissimo.

Lib. 2. Hor. pag. 55. Laurentius Abstem. in Hecatom. 2.

Roscida Poma gerens fœcundo creuerat Horto
Agricolæ duri varijs Pyrus insita ramis,
Vmbrabatquè suos alieno tegmine truncos.
Hanc iuxtà agrestis tales non edere fœtus
Sueta, nec externis opibus fœcunda virebat,
Poma per incultos spargent syluestria ramos.
Quam vicina soror dictis carpebat amaris,
Quod non grata homini ferret, nec commoda brutis
Poma, sed austeros cunctis præbentia succos.
Cui Pyrus agrestis turbato hæc edidit ore:
Si mihi adoptasset generosa ex Arbore ramos
Agricolæ quoquè cura mei, quibus insita quondam
Tu paris Ambrosiæ succo certantia Poma
Syluestrem posuissem Animum, nec dona tulissem
Inferiora tuis, nec mensæ ingrata secundæ.

Ex quibus infertur quod

Artibus ingenuis teneros ni inseueris annos
Non erit vnde rudi maneant de pectore fructus.

Hæc quoniam vanitatis, immediatè saltem, argui posse videntur, si monstrositates adiunctas habuerint, extrà ordinem haberi non promerebuntur.

MONSTROSA.

HVnc Pyri Syluestris monstrifici ramum, quem sic ab Aldrouando nostro Illustrissimo inscriptum inuenimus inter innumeras tabellarum botanicas imagines, delineatas tantum, relictas in suo Musæo non ausim dicere Pirastri germen fuisse, neq; Ornopyrum Virgilij.

Ornusque incanuit albo ----*flore pyri.*

Et multo minus Pyrum Lanugine salsa obductum, cuius inuentionem Theophrasto Bauhinus adscripsit, quod prius præstiterat Ruellius. Et quamuis Pyrus Mali odoræ Arbori, Punicæq; Malo Cotoneo, Moro, Amygdalo, Teribintho, Quercui possit inseri, ex harum Arborum singulis primum Pyro alimentum conformatiuum radicale suppeditantibus non video quomodò hæc Pyri species prodire possit, nihil de illarum formalitatibus apparentibus seù configurationibus retinens; & nisi dicatur (quod facilius euenire potuisse credendum est) hunc ramum esse degeneris ex genere Pyrastri ex Pyro, non autem Pyrastri absolutè, cum secundum Theophrasti doctrinam Pyraster non valeat fieri simpliciter Pyrus, Pyrus tamen in Pyrastrum vitiosè verti possit, rem hanc si non dirimendam, exornandam saltem à Leonida Græco relinquimus, itaut hæc Arbor de se ipsa loqui sic videatur.

Virgil. l. 2. Georg. Bauh. H. vniu. pl. T. 1. l. 1. c. 4. Ruell. l. 1. de nat. stir. cap. 22. & cap. 19. & cap. 115. Theop. l. 2. de Hist. c. 3. Anthol. cap 20. ep. 3.

Μὴ μέμφη ἀπίπειρον ἀεὶ θάλλουσαν ὀπώρην
Ἀχράδα, τὴν καρποῖς πάντοτε βριθομένην

Oππόσα γὰρ κλάδοισι πεπαίνομεν, ἄλλος ὑφέλκει
Oππόσα δ' ὠμὰ μένει, μητρὶ περικρέμαται.

Vt ab Legato nostro versum est.

Ne me, immaturos quià semper spondeo fœtus
Carpe Pyrum syluæ, fructibus vsque grauem.
Quotquot enim in ramis maturo subripit alter,
Immatura ideò sunt Pyra quotque vides.

Laur. Leg. libello traductor. è Graco.

Pyrus Syluestris Monstrifica.

INSIGNIA

A

INSIGNIA, SYMBOLA.

PRo publico Nobilitatis valdè conſpicuæ Syntagmate excelſos Arborum fructus Humano Generi non parum vtiles ſtare poſſe nemo ambigit. His enim, aut Camporum latè patentium glorioſum Dominium, vel ditiſſima fertilium Hortorum poſſeſſio indigitantur. Nec Pyrus eo caruit Honore, quo cæteræ Arbores in clariſſimorum Virorum Inſignibus adhibitæ. Quanta ſiquidem ſit Perettæ Familiæ Celſitudo, cum in Sixto Quinto Pontifice Maximo fuerit adorata, notius eſt, quam pluribus referatur. Hæc verò Leonem Magnanimitatis teſſeram cum tribus Pyrorum fructibus in dextra, tanquam vbertatis notâ in Stemmate erigens magnanimè ſemper, & vbertim agendum indicare viſa eſt, & id exemplo clariſſimo comprobauit magnus ille Alexander Perettus Cardinalis V. Cancellarius eiuſd. Sixti Nepos, noſtriq; Illuſtriſs. & ſapientiſs. Aldrouandi liberaliſſimus Mœcenas. Cuius nomine inſignita Villa Perettorum Romana in hæc à noſtro Mariano celebrata eſt.

Arald. Bobac. c. 10.

Vide ſuperius pag. 360. lit. H. & 361. lit. B.

B

Campus hic, antè Pyris ardens fumantibus, eſt nunc
Villa Perettinis nobilitata Pyris.

Ruinarum Romæ lib. 3 epigr. 119.

Non paucæ quoq; reperiuntur Regijs, & Ampliſſimis in Ciuitatibus familiæ nobilitate inſignes à Pyris denominatæ, quæ Pyra in Inſignibus plura ferunt, vt eſt in florentiſſima Florentiæ Imperij modo Etruſci Principe Vrbe, & alibi. Præterea non defuere nonnulli, quibus libertas mirum in modum arridebat, qui, vt hanc propriæ mentis, ſiuè libidinem, ſiuè conſtantiam exprimerent Pyra pro ſymbolis erexere, cum Ageſilao lacedæm. Rege dicentes *metimur libertatem, quæ ſinè frugalitate eſſe nequaquam poteſt.* In Hortis nanquè ità excellit magnitudine Pyrus Arbor, vt cæteras Arbores ſibi velit eſſe ſubiectas in quo ſenſu Tragicus ita canebat.

Plutarc. in Symp.

Seneca in Hippol. act. 2.

Arborque celſo vertice euincit nemus,
Quam non maligna cædit, aut reſecat manus,
Ingenia melius rectà ſe in laudes ferunt,
Si nobilem animum vegeta libertas alit.

C

Sed Problematicas de Pyro Quæſtiones videamus.

PROBLEMATA.

PEndet à curioſa quidem, nec non erudita ſolutione duplex de fructu Pyri Propoſitio, prima erit quare Pyra non inueniantur ſanguinea, colore ſcilicet purpureo per totam ſubſtantiam internam infecta, quemadmodum Mala nonnulla prorſus ſanguinea, rubro ſcilicet humore coalita, & tamen color ille rubeus Pyro conuenire magis dici poſſet, vtpotè floridus color, & ſuauis fructui nobiliori, ac perfectiori iunctus: Huic autem occurri poſſe difficultati tali pacto autumarem dicendo Pyrum non rubeſcere in internis vti Malum, quia fructus Mali Pyro rarior eſt in ſubſtantia, frigidior, humentiorque; vndè illius temperies, in qua prædominatur aereitas ſanguini animalium ſymbola, Hepatis Viſceri ſanguificanti analoga eſt, cuius intemperiem, caloriſquè exceſſum corrigere valet, & affectum præter naturam tollere, quem ab epigrammatario, atque Satyrico verſibus expreſſum habemus

V. ſup. pag. 260. lit. H. & p. 361. I. B. & p. 362 lit. E. F.

Io. Thomas Freigius quæſt. phyſ. l. 4. p. 83.

Ambr. Leo. Nol. probl. 383.

D

Tum te igitur morbus agitat Hepatarius, &c.
--- Ferueſcit ſanguis, & ira ---- Scintillant oculi, &c.

Plaut. in Curculione

Proquare variæ medicamentorum ex Pomis formæ in Antidotarijs, & alibi apud eruditos proponuntur, inter quæ Poppæana vnguenta Poppææ Neronianæ inuenta, de quibus Iuuenalis.

Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana ---- Spirat.

Perſ. in ſat.

Pyrum itaque terreſtrioris, igneæq; prædominantis conſtitutionis ad flaueſcentiam potius in internis inclinabit, quàm ad ruborem, quem in extima cute, quæ natura eſt ſpermatica magnâ ex parte concepit. Et hîc Mala ſanguinea proponuntur conſideranda ſequenti in ſchemate, in quo coloris intenſio validiſſima cernitur.

V. ſuprà p. 361. lit. D.

Iuuenalis ſat. 6.

Mala Sanguinea vibicibus ſanguineis obſcurioribus.

Vide ſuperius pag. 360. lit. H. & 361. lit. B.

H

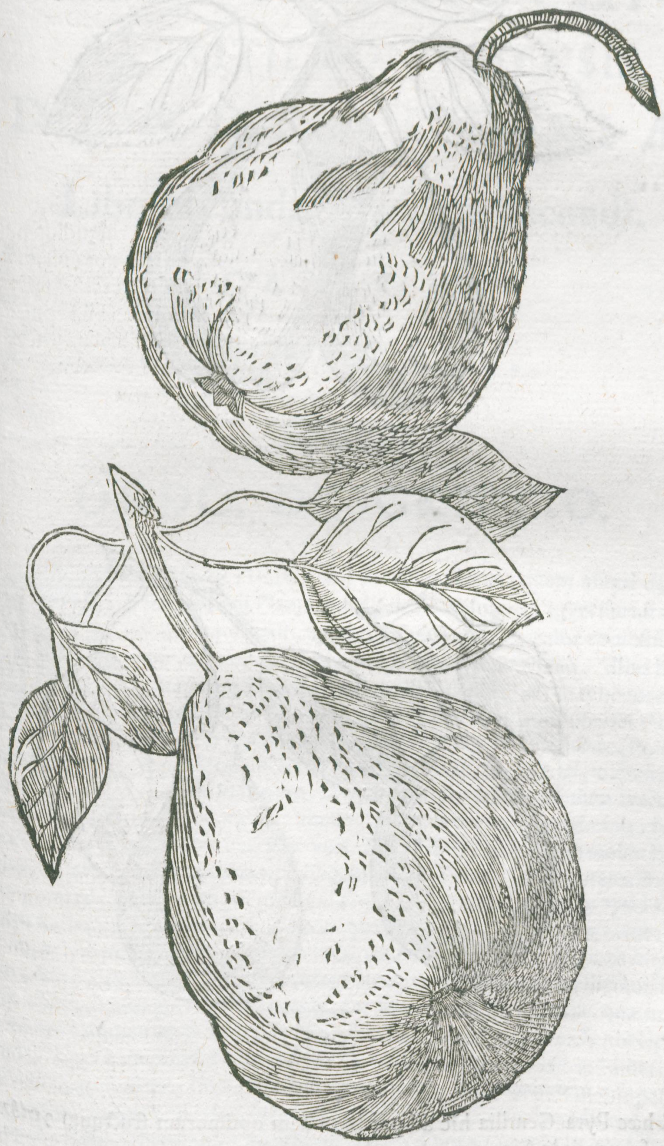
Altera, ſeù ſecunda Propoſitio Problematica eſt hæc, Pyra inueniuntur *Steatapia*, ſubſtantiæ ſcilicet, quæ Adipis adinſtar, atque Liquaminis inter mandendum diſſoluitur in ore, quod non verificatur de Malis, quibus non competit huiuſmodi proprietas; cuius rei cauſam perquirenti neceſsè eſt recurrere ad ſubſtantiam Pyri non ſimplicem, ſed compoſitam, cuius partes non ſint arctè ligatæ, diſſolutuquè propterea faciles: ea tamen non debebit dici Pinguitudo, ſed quid proportionale Pinguitudini, quæ intrà fauces cogitur, vt butyrum ſub primo mandendi tepore, quod calore, & motu augeſcente diſſoluitur; nec abſimili ratione Lotorium vnguentum, id eſt Sapo ex Oleo, vel Sebo eſt quidem pingue quoddam, ſed emundans, non maculans, vt omnes aliæ pinguedines, & oleoginoſitates deturpantes pannos, quia eſt corpus eterogeneum ex aereitate olei, atque ſubtili terreſtreitate, igneitatequè cineris, & calcis conſtans; quod corpus diſſolubile de facili quoque deprehenditur. Lardariorum propterea Pyrorum inſpiciantur figuræ,

Ambr. Leo Nol. probl. 21. & 331.

Pag. 381. l. C. & B. 383 lit. C. & p. 390. in Fig.

Pyra

Pyra Lardaria Maiora, Steatapia, Flaua, Purpurea. Et hæc sunt illa. Pyra Batioca, apud nos Bononienses *Pere Battochie, ò Bachioche*, sic dicta à figura quadam antiqui Vasis Vinarij, quod Batiocus latinè, græcè verò τὸ βάτιον vocabatur; horum fructuum color ad aureum tendit, cum eleganti rubedine secundùm partem; sapor maturorum delicatus est inter melleum, & vinosum dulcis; odor consimilis; substantia mollis, & solubilis. Senibus valdè arrident, crudaquè manduntur hæc Pyra, sed non diu durant parum seruabilia.

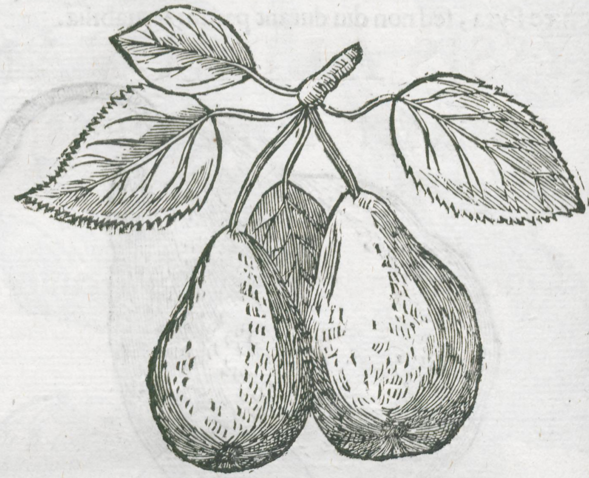

Vide sup. pag. 381. l. A. & B. C. & pa 383. l. B. & C. D. στεατόω est impinguo, & στέαρ adeps.

Pyra Lardarola minora, vulgò Steatapia, quià ad inſtar Adipis, vel Liquaminis in ore manducantium liqueſcunt.

Pyrum Gentile, *Franco* vulgò.

Vide ſup. pag. 3 8 1. L. A. & B. C. & pa 3 8 2. Li. & C. D. cuius eſt impinguo, & ſtear adeps.

Sed hæc Pyra Gentilia hîc ad producendam optimorum fructuum γενέθλειαν in Capite ſequenti de Ficu non abs re locata intelligantur.

VLYS-

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRITII BONONIENSIS

DENDROLOGIÆ,

Libri Secundi, Tractatus Secundi.

CAPVT III.

DE FICV.

ORDO, DESCRIPTIO.

TENVICORTICIS Pomi ſuauiſſimi Ficus, quem aliqui doctiſſimi Viri Gloriam Plantarum dixerunt, Hiſtoriam aggreſſuri, ſi τρώξιμον ipſum antonomaſticè appellabimus, id eſt maximè comeſtibile Pomum, atque maturum, non errabimus profectò. Illius humiditas magna quidem ex parte mellea eſt, ſed vinoſitate nõ caret, vndè multis debet præferri Pomis. At quia non poteſt ipſemet Ficus propriiſſima in ſignificatione, ſtrictèq; & rigorosè loquẽdo, Pomum dici, quod Malis primò, & per ſe competere videtur, ex eruditiſſimo Alciato; idcircò præmiſſa in primis, & ante omnia Malorum, & Pyrorum, illis ſaltem affinium tractatione, de Ficubus tercio loco ſermonem inſtituimus, vtpotè qui magni nutriminis, ſuprà cæteros fructus, ne ipſis quidem exceptis vuis dulcioribus, ſi quid Hermolao Barbaro credimus, obſeruentur, & non omninò impropria ſint Poma, cum figuram, & magnitudinem pomis decentiſſimam poſſideant. Decet id, quod auro melius apud Græcos antiquitus iudicabatur, locum illum tenere, qui numero perfectiſſimo notetur, primo ſcilicet imparium numerorum, & initio ſolidorum corporum ex pluribus alijs conſtantium, & trinitatem quoq; naturæ ſubſtantiarum repręſentante, Intellectualis ſcilicet per inuiſibilem florem; mathematicalis per innumerabilia granula, quæ in ipſius fructus ventre clauduntur; & ſenſibilis, per obiecta ſenſuum egregia, & præcipuè guſtabilitatis. Quantum porrò ad iſtius Arboris deſcriptionem attinet, mediocris illa cernitur eſſe magnitudinis, licet aliquando grandeſcat, & obliquitatem effugere contendat; nam quo breuior eſt, eò contortior euadit. Cortice circundatur læui, quandoq; autem aſperiuſculo, cinerei coloris, quem ſi ſaucies albus promanat liquor lacti ſimillimus, ſapore acris, odoreq; rutam redolens. Ligni materies illi eſt alba, carnoſa, mollis,

Io. Vrſinus. Poeta Laureatus eleg. 14.

Plin. li. 15. c. 18.

Conſt. Cæſ. li. 7. Agric. c. 35.

In l. Qui fundũ ff. de verb. ſignif.

Ananius apud Symph. Hortor. l. 34. c. 1.

Macrob. l. 3 Saturnal. c. 20.

Theophr. Hiſt. Pl. l. 1. cap. 17.
Nicand. ex Bod. in Th. lib. 2. c. 4.

lis, ſed tenax aliqualiter, & fungoſa, quæ fracta non reſtituitur. Rami geniculati medulla ſambucacea imbuti ſunt; folia ex neruo, cortice, & carne conſtant, vitigineaq; ſunt, aſpera, nigricantia, ampla, palmata, & aliquot ſinibus excauata: quæ cùm tria ſint principaliter, indè ficulneum folium Græcè dictum fuis Θρίον, Latinè verò Tripete. Florem nullum gerit, ſed illum intus tantùm concipere creditur. Fructus edit in ſingulis foliorum alis ſingulares in ſummitate ſeſſiles, & pediculum verſus Pyramidales: ij granis veluti ſinapis numeroſiſſimis, exiguis inter fructus carnem colore flaueſcentibus ſunt grauidi, vacuo tamen relicto centro, cuius vacuitatis veſtigium apparet in ſummo fructu, vbi baſis pyramidis conſtituta eſt; Cætera fructus idem plenus eſt humore melleo, dum tamen exquiſitam attigit maturitatem: eiuſdem exuberantiam lacrymam quandoque in oſtiolo centri baſis prædictæ exudat, quæ concreſcit: pellicula tandem tenui, & molli totus ambitur. Arbor hæc citò ſeneſcit, vel quia paucas habet radices, licèt longas, & obliquas. Seneſcens tamen fertilior euadit. Illi tantus eſt amor fœtuum, vt folia ſæpè deſerat priuſquam fructus, quos etiam ſerotinos, hyeme nondum exacta, intempeſtiuè præcoquit. Hoc tamen de domeſticis, & naturæ mitioris ficubus tantum eſt intelligendum. Sylueſtris enim nūquam ad maturitatem perducit fructus, ſi quos tamen, & hos admodum paruulos edit: eſt ſiquidem velut infœcunda; ſed quantum felicitati fructuoſitatis in ipſa demitur, tantum radicibus illius additur virium; vndè marmoreas durities, ex ſemine plerunque indetermiuato naſcendo, diſrumpit. Hinc Martialis.

Conſt. Cæſ. l. 10. c. 45.
Theophr. l. 2. de Hiſt. Pl. c. 3. & l. 2. de cauſis Pl. c. 12.
Martial. l. 10. ep. 12.

Marmora Meſſalæ findit Caprificus, &c.

Nunquam integrè poterit deſcribi Ficus, nec illius demonſtrari præſtantia, niſi maxima eiuſdem vtilitas perpendatur, quæ vnà cum Vuæ commodo, cæteris fructuum quorumcunque generibus præponderare videtur. Nam Ficus, & Vua inter omnia Poma principatum obtinent, Aegineta Indice, propter ſupremam ſucci bonitatem. En Imperatoris Iuliani Sententiam in hæc verba expreſſam. *Homerus ille ſapiens, cæteros fructus partim ob magnitudinem, partim ob colorem laudat, ſoli Fico dulcedinis nomen attribuit*, &c. Et poſt non multa. *Quin & regales menſas ornant, atque ad omnium conuiuiorum ornatum adhibentur; neque intritum, neq; ſcriblita, aut panis dulciarius, aut denique condimenti genus pari ſuauitate vnquam reperietur, adeo mirabilis eſt iſte cibus præ alijs omnibus*. Hinc elicitur maximam eſſe infelicitatem carere Ficubus, & Vuis, quod ſacræ paginæ nobis irrefragabiliter confirmant, vt ex Regio licet arguere Pſalte, maledictionem diuinam contra rebellem Populum enarrante: *Percuſſit Vineas eorum, & Ficulneas eorum*. Et ſimilem ex Oſea præcinente *Et corrumpam Vineam eius, & Ficum eius*. Sed modò curabimus inuenire fructuum horum Nomina cum Originibus eorundem; *Exiguus labor eſt, ingens verò vtilitas*.

Epiſt. 24. ad Serapionē.
Pſ. 104. verſu 33.
Oſeæ c. 2.
Aratus in Phæn.

NOMINA ETYMOLOGIÆ.

TAM fructuoſarum, quàm herbacearum ſimpliciter Ficus partium nomenclatura curioſa eſt. Nam Ficus nomen, vt ſic, & Arbori toti competit, & integro fructui, cum libertate tamen, cum ſecundæ, vel quartæ declinationis grammaticæ, tum generis, tam maſculini, quàm fœminini, reſpectu fructus tantùm; nam Arbor, & præcipuè fructifera, vt Ficus, nunquam poteſt à fœminineitate recedere. Huic & declinationis, & generis ambiguitati Ficus, ſeù pro Arbore, ſeù pro fructu ſumatur, adamuſſim reſpondet illud Hebraicum *Theeriah* Græcè Σῦκῆ per contractionem ex Ionico Σύκειν pro σύκέα, ratione Arboris tantum fœminino genere dicitur. Et hæc duplex eſt, συκῆ μέλαινα, vel etiam ἥμερος, hoc eſt Ficus ſatiua, nec non συκῆ ἀγρία Ficus ſylueſtris, id eſt Caprificus, quæ, & ἐρημαίη ſolitaria, vel ἐρινεια ab Erino Ciuitate, vel à mænibus aſperis illius appellari ſolet, Σῦκον verò dicitur ratione fructus neutro genere, quod *Sycophantæ* nomen componit. Eoſdem Ficorum fructus Naxij inter Græcos ſpeciali nomine vocabant Μειλίχα melleam propter dulcedinem. Arabes autem *Sin, Fin, & Tin* nuncuparunt. Idem Ficus nomen indiſcriminatim ſumptum apud Gallos dicitur *Figue*, Germanos *ein Feige*, Hiſpanos *Higo fruta*. Determinatum autem ad Arborem Gallicè *Figuier*, Hiſpanicè *la Higuiera Arbol*, Germanicè *Feigen Baum*. Itali

Hierem. c. 8.

A Itali eodem vtentes vocabulo erga fructum, & Arborem, tam hanc, quam illum nominant *Fico*, in genere tantum masculino. Fœmininè siquidem sumptum turpe quid denotat. Fici verò fructus siccati ceperunt apud Seplasiarios barbara voce dici *Caricæ* à Caria regione, vnde incomparabili quantitate proueniebant. Quod bene notat Otho Brunfelsius in Onomastico Medicinæ simplicis. Eædem & *Syriacæ Ficus* antonomasticè dictæ sunt ob ingentem pariter earum multitudinem ab orbis illa parte quondam mitti solitam, vt patet ex Plinio, qui de Arboribus Syriæ loquens aiebat. *Syria peculiares habet Arbores, In Ficorum autem* (supple genere) *caricas, & minores eius generis, quas* cottana *vocant*. Aridus iste Ficus Græcè vocatur ἰσχὰς, ἀδος, ἡ, deducta voce ab ἰσχνὸς, quod est macer, gracilis, tenuis, & apud Hebræos dicitur *Defelak*. Nec iniuria *sacram Ficum* vocantes Athenienses, ἱερὰν συκῆν dixere, tum quia Deorum Ambrosia fructum hunc scatentem cognoscerent, tum quia solebant in quadam solemnitate, quam ipsi vocabant Πλυντήρια Ficuum massam gestare, & hanc ijdem Παλάθην appellabant, quasi compressos Ficus ad modum laterum. Recens autem, & maturus idem B fructus domesticus ἡγητὴρ, idest Princeps alimentorum magis mitium, in cuius fundo foramen vmbilicale quodammodo dictum fuit, auctore Polluce ὀμφαλὸν, & ab alijs *flos* vocatur. Hi fructus, cum melleum sæpè sæpius liquorem effundant, ipsorumq; pediculi oppositi in parte, qua hærent Arbori lac pro sanguine gestent, erunt propterea digni Ficus vt dicantur *terra fluens lacte, & melle*, quod certè congruit prænobili sui nominis etymologiæ, fœcunditati scilicet, cum Ficus dicatur quasi *fœcundus*. Hanc nominis originem confirmant innumerabilia ferè illa semina, seù grana, quæ includunt hi Fructus, & quæ Κεγχραμίδες Galenus, idest *miliaria*, Plinius *frumenta*, Belgæ *pediculos* appellarunt. Ficus verò immaturus, vel non maturabilis, qualis est Caprifici, dicitur latinè *Grossus*, Græcè verò ὄλυνθος. Idem paruus Caprifici fructus, si tamen hæc Arbor aliquo pacto sit ferax, appellatur κράδη, sed tantum propter illam affectionem, qua huiusmodi fructus, æquè ac folium (quod θρῖον Græcis, & *Tripete* latinis nuncupatur) vento vibratur, & concutitur, vt placet Nicandri Scholiasti, quia vox ista κράδη ramum, seu surculum ficulneum, qui facile vento quatitur, & decussatur, significat; κραδαίνω namq; idem est quod *vibro*, seu *quatio*. Dicitur autem *Caprificus* hæc Arbor, eo quia veluti C Capra, editiora tantum, præruptaq; carpit loca. Nomen verò simplex Ficus cæteris dignius, compositorum nominum, in diuersis, & compositis generibus, & differentijs dignam præbuit materiam, vt *Sycomoro*, *Schirmah* Hebraicè; *Morosyco* Dioscoridis, & *Celso*, illi scilicet Arbori, quæ alijs dicitur *Ficus Ægyptia*, seù *Ficus fatua*, vel Ficus Pharaonis: A nominalibus causis ad reales digrediamur, vt Ars rectè sequatur ingenua, certa & minimè fortuna fallax, iniqua.

Lib. 15. c. 19. & l. 13. c 5.

Plutarch. in Symp. 7. qu. 4.

Hesychius, & Suidas.

Io. Meurs. in Gr. feriata.

Benedict. Curt. Symphor. Hort. l. 24. c. 2.

Isidorus.

Macrob. Saturnal. l. 3. c. vlt.

Demosth. ὀλυνθ' orat.

Nicand. ex Bod. in Theophr. l. 2. c. 4

Id. Theoph. lib. 2. Hist. Pl. c. 7.

GENERA, DIFFERENTIÆ.

TOT Ficuum, vt aliorum quoque omnium fructuum Genera distinctè haberi possunt quot Differentię petuntur à natali loco illis felicissimo, à Magnitudine, tam Arboris, quàm Pomi Figura, Colore, Sapore, Moribus, hoc est germinandi, crescendi, maturandiuè modis, alijsque conditionibus diuersis conspicuis. Fico- D rum quidem ingens est numerus, ex Naturæ non solùm liberalitate, sed ipsius Artis sedulitate proueniens. Genera tamen generalissima sunt Præcocia, atque Serotina, nam reliqua specialiora Genera sub his duobus militabunt; sub Præcocibus erant Tiburtina Romanorum popularis, Chelidona; sub Serotinis Hyemales, Duricorij, & Serotini. Magnitudo aliam vult esse Arborem Macroficum, aliam Chamæficum, & Laconicam, cuius meminit Aristophanes in Agricolis, quam nos dicimus *Fico Nano*; Figura mox fructuum discrimina parit essentialia, nam alius est Ficus cucurbitinus, mamilleus, longus, breuis, pyriformis, sessilis, & ille, qui græcè dicitur βουσυκος, idest magnus, nam præpositio græca βου est augmentatiua, idemquè fortasse marisca dicitur ijsdem græcis, quià ob magnitudinem disrumpatur, vt mariscæ solent, qui opponitur cottanis ficubus paruis syriacis, de quibus Hesychius κόττανα εἶδος συκῶν. Color multas Ficuum distinctiones notabilissimas facit, vt albi, nigri, pallidi, viridis, lutei, purpurei, subrufi, cærulei, rubei, variegati; Palmarum color

Casaubonus ad lib. 3. Athenæi cap. 32.

Phæni-

Phænicios Ficos ab alijs diſterminat eoſdem Ægelides dixere quidam ab Ægila Tribu,
de quibus Epigenes; Albedo, Albulas Ficos declarauit ex Macrobio; Leucompha-
lium Ficum vmbilici ſaltem candor nominauit; & ſimilem ob rationem Ficus λευκερι-
γιος, ſeù Leucophius lucerinus, & Sycobaſileus Athenæi, & Leucophalius Ariticus Theo-
phraſti. Araſius albus Plinij latiſſimi, & minimi pediculi. Rhodius item, & Hæmo-
nius apud Carios. Coruorum nigredo Coruinum Ficorum Genus conſtituit; ita eſt Co-
ronius Strabonis; Megaricus, Ater Aſinaſtrus Macrobij; Alexandrinus, Atertellanus
longo pediculo olim in honore habitus Romæ; Barbachiter item; & Aritius ater; Por-
phyrites Ficus inter nigrum, & rufum apparens. Chelidoniuſq; è nigro rubeſcens ad
purpureum tendens, vnde Columella de illis ita ſcribebat.

Purpureæ Chelidoniæ, pingueſque mariſcæ:

Arundineus variè maculatus, & ex duobus oppoſitis coloribus Erythrocomela non
lydius purpureus emicans. Alios Patria diuerſa ſuos ciues ab alijs vult eſſe diſcrimina-
tos Ficus, vt Chalcidica, Lydia, Chia, Caunea, Laconica, Tiburtina, Libyca, Africana,
Cottanea, Caria, Phibalea, Alexandrina, Lydia, Phrygia, Rhodia, Tarenti-
na, Saguntina, Tellana, Herculana, Hircana, Mariana, Ægilia, Marſia, Numidica, Pe-
luſia, Tuſculana, &c. Auctores inſuper varij, vel amatores inſignes Ficus ſpecificare di-
uerſimodè valuerunt propria in ijſdem fructibus nomina perpetuo figentes; vndè Ficus
Labiani, Liuiani, Calphurniani, Pompeiani, Nauij comitiales, Auguſtei, &c. prodiere.
Sapor varius fructus eoſdem diſtinguere ſciuit, quamuis idem ſapor in genere dulcis
ſit in omnibus, & nunquam exulet ab ijſdem, ſed deliteſcat tantum in aliquibus; alij itaq;
Ficus apparent acidi, alij inſipidi, quià hic parum, ibi minimum eſt dulcedinis. Alij ſa-
pore pingui alij ſacchari, alij mellis, plus, minuſuè præditi ſunt alij Thymũ redolent, alij
ſalſi apparent, vt de Chijs tradidit Martialis.

Chia ſeni ſimilis Baccho, quam Setia miſit:
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

Sed quis ſpecialiora proſequi poſſet Ficuum nomina, quæ ſanè innumera ſunt? Laco-
nicos ſuos Ficus, cæteris poſt poſitis, Ariſtophanes nobis extolleret. Athenæus plures
haberet, quos laudaret Leucophæos, Ægilides, Leucobaſilicos, Codineos, Dracontios,
Omas, Aratios, ſeu Cerinos. Hermippus, Coturnicinos, Corniceos, Phibaleos. Phi-
lemon regios, Myrrhinos Antiphanes, & alios Nicander. Plinius caricam maioris, cot-
tanamq; minoris ſpecîem Ficus, Mariſcam, Biferam, Albiceratam, Cypriam ſimilem Vl-
mo, Ægyptiam, Ampliſſimam, Pyriæmulam, Idæam magnitudine oliuæ, & ſapore
meſpilaceo; Alexandrinam Tiliæ folio ſinè lacte; Chalcidiam; Chiam multiplicem, Ly-
diam, Mamillanam, Calliſtruthiam, Africanam, Rhodiam, Tiburtinam, Liuiam, Pom-
peianam, Herculaneam, Aratiam, Porphyritem, Popularem, Serotinam, Chelidoniam,
Duricorticem, Tarentinam prædulcem Omam dictam nobis proponet conſiderandas.
A Macrobio recenſitas videbimus ſequentes Ficuum differentias Africam, Albulam,
Arundineam, Aſinaſtram, Atram, Paluſcam, Auguſtam, Biferam, Caricam, Caldicam,
Albam, Nigram, Calphurnianam, Chiam, Cucurbitinam, Duricoriam, Herculaneam,
Liuianam, Ludiam, Leptoludiam, Marſicam, Numidicam, Pullam, Pompeianam; Præ-
cociam, Tellanam, Aſtram; Domeſticas, & Hortenſes Arbores Ficorum non alias
cognouit Columella, quàm quæ his clauduntur verſibus.

At grauis Arcturi ſub ſydere parturit Arbos
Liuia, Chalcidicis, & Caunis æmula Chijs,
Purpureæque Chelidoniæ, pingueſque Mariſcæ,
Et Calliſtruthis, roſeo quæ ſemine ridet,
Albaquè, quæ ſeruat flauæ cognomina ceræ,
Sciſſa Libyſca ſimul, picto quoque Lydia tergo.

Sed ab Antiquis ad modernos ſcriptores tranſitum faciendo noſtrates interrogabi-
mus de Ficorum ſpeciebus, quarum fructus viuentes videmus, & eſitamus, antequam
ad longinquiſſimas Regiones luſtrandas pro exoticis dignoſcendis tranſeamus. Celi-
donius noſter Bononienſis Geoponicus has delectas, & à ſe cultas Ficorum ſpecies
molles præbet legendas, Brogiottorum ſcilicet, quos ità dictos crederem præ ſumma
ſui dulcedine ab Ambroſia Deorum cibo, quaſi *Ambroſiottos*, & conueniunt, cum
Æmonijs Athenæi: Imperialium, eorumquè vulgò dictorum *Ingauna Villani*, Leuca-
ſerico-

Saturnal. l. 3. c. 20.
Lib. 15.
Plin. l. 16. c. 27. de f. c. mariſcis.
Cic. 2. de diuinat. Cauniæ ficus.
Platina de Hon. volupt. & valet. l. 1. Coctanos dici ait à ciuitate quadam Syriæ, vel Numidiæ.
Tuſculanos ficus olim magnificatos memorat Al. ab Al. D. G. l. 5. c. 21.
Martialis l. 13. ep. 23.
Palladius in martio.
Lib. 12. c. 5.
Lib. 13. c. 5. & 27.
Lib. 15. c. 18.
Lib. 3. Saturn. c. 20.
De cultu Hort. l. 10.
Agric. mſ. p. p. cap. 19.

A foricorum; Caualleror um, Gentilium, Lazareorum, Coruorum, Sampieriorum, Faraonorum, & Caricarum. A Tanario verò conciue quoque nostro Bononiensi tanquam absolutissimo ab Oeconomo, & Ciuico, & Villense infrascriptas habemus Ficorum species, primò sūt Fici Faraonij albi, & nigri omnium ad maturandum primi, deinFici vulgò dicti *Inganna Villano* (hi falsam maturitatis faciem ostendunt; quam græci φηλωζαν vocant, nam φηλῶ apud illos significat decipio) mox Lazarij albi, & nigri, vt & Castaneoli, Toscanelli, Madamæ punicei, Coruellini nigri, Gentiles sublutei, Porcini, Pasquini, Sampierij, VVerdechij, Bruschiotti albi, & nigri, Candellini, Mellonij, Carici albi, Augustani nigri, Tortorini, Granelli, Lardarij, Caualleri punicei. Ex miscellaneis obseruationibus manuscriptis præexcellentissimi nostri Aldrouandi hæcquoque didicimus Genera Ficorum raritate commendabilium, & sunt. Primò Ficus Ferruginea, 2. Ficus Amethystino, Luteoque colore, 3. Ficus viridis oblonga. 4. Ficus Vrbana trifida magna. 5. Ficus monstrifica vrbana, magna, gemella. 6. Ficus figurâ peponis, colore luteo, & viridi; Suam impatienter nos reuocant ad Pinacem, & ad vniuersam plantarum Historiam Dendrographi Bauhinus, atq; Ionstonus, &

B exoticas præcipuè ad plantas celeri gressu lustrandas compellunt; Ficumque marinam Theophrasti folio crasso, nec magnitudine præstanti, colorequè corticis puniceo, sicco pede pertransire nos cogunt. Ex Pinace itaq; tres, & decem habentur Ficorū exoticorum species, seù differentiæ, post Ficum communem genericè contradistinctam; Chamæsycum, ideſt Ficum humilem, & pumilam, atque Caprificum, hoc est agrestem, & asperam Ficum. primò Ficū *Papaie* Peruuianorum exponit. 2. Ficum *Cucurbitiformem* Nigritarum. 3. *Peponiformem Chiuefzipangu*. 4. *Malacensem* semialexiteriam, & semiuenenatam, ideſt à parte Orientis saluberrimam, & Occidentem versus lethalem. 5. *Goanam Cotoneifoliam*, ex cuius cortice vestes Indi conficiunt. 6. *Indicam spinosam, Tunal*, & *Tuneopuntiã*. 7. *Cochinilliam, Tunal Greyn* ad colorem. 8. *Cardis*, seù *Tunadem*, Spinosam, Syluestrem, Infructiferam. 9. *Opuntiam Osteocollecticã ferruminatricem*. 10. *Mippicatahaba*, Ferruminatricem. 11. *Cereum Peruuanum Spinosum*, seù euphorbium, fructu rubro nucis magnitudine. 12. Indicam *Lauem, Spinosam*. 13. Indicam *Humilem Minimam;* Ex vniuersali deinde plantarum Io. Bauhini, & Clabræi

C Historia hæ Ficorum exoticæ habentur Arbores. 1. Fructus exoticus Clusj à *Paludano*. 2. Alter Clusj fructus exoticus à *Plateau*. 3. *Pimpinichi* Arbor lactescens. 4. Arbor *Radicum*. 5. *Ensenda* Congi. 6. *Pala Arienæ*. 7. *Tala*. 8. *Pala Plinij*. 9. *Musa Ouuiedi*, Ficus Indica Acostæ, Palma fortè Theophrasti. 10. Ficus Indica *Linscotani*. 11. *Pacouera Americana* Musæ species. 12. & 13. *Palmites* duplex. 14. *Opuntia* vulgò herbariorum. 15. *Opuntiæ agnata* ferruminatrix. Ex Ionstono tandem, hæ Ficorum Arbores numero 25. decerpuntur 1. Ficus *Peruuana*. 2. Ficus *Nigritarum*. 3. *Chiuefzi pangica*. 4. *Amacortic* nouæ Hispaniæ. 5. *Amatzquitl*. 6. *Itzamatl*. 7. *Iaruma* Iucaiensium. 8. Ficus *Indica Orientalis*. 9. *Tunificifera*, seù *Tuna* Indorum. 10. *Nopalnochetzli* nouæ Hispaniæ. 11. Ficus *Sinensis Heurnij*. 12. *Cereus Peruuianus*. 13. *Ferruminatrix* Indorum. 14. *Caiahaba*. 15. *Ambayba* Brasilianorum. 16. *Amauue* Maragnanæ Insulæ. 17. Ficus *Indica læuis pilosa*. 18. Ficus *Indica humilis*. 19. *Muiua Brasiliensium*. 20. *Iito* eorundem. 21. *Iaracatia*. 22. *Papaiosera* Tabacensium. 23. *Mamœira*. 24. *Iamacaru*. 25. Fructus exotici *Ficus specie*. Quarum Arborum

D singulares Historias consultò omisimus, hisque generum, & differentiarum nominibus contentos fore lectores credidimus, quia de rebus nominetenus tantum cognitis, & nō re ipsa notis, atq; perspectis agebatur, ne nauseam, & fastidium pareremus, nam etiam quod dulce est, si modum excedat, graue fit, vt prudentiores censuerunt, & vt ille inter Græcos mellifluus Poeta aiebat epulis, Satiatus aliquis, libens iterum viliore victu fruens delectatus est. Literarios itaq; Iconum cibos intellectui legentium hic exponemus.

Lib.5.Econ del Citt. in Villa.

Lib.12.sec. 1.

Lib.4.H.pl cap.7.

Bauh. H. vniu.Plant l.1.c.45.

Clus.in Aco stam.c.41.

Admirab. Arbor Straboni.

Clus. exot. l.4. c. 14.

Lib.1.c.66 & sequ.

Lib.1.ca.2. artic.2.

Io. Bod. à Stapel in Theop. l.4. H.pl. c. 5.

Ficum sinēsem depingit folijs laurinis, & fructu rotūdo racemat

Aristoph. ap Suidam.

Eurip. in Antiope ap. Stob. ser.61

Caprificus.

Plin. l. 15. cap. 19.

Caprificus ſylueſtris Arbor fructus edens nunquam matureſcentes, ſed mirabili quadam vi cæteris Ficubus domeſticis maturitatem facilem, & citam tribuentes; nam Caprifici fructus hoc habent, vt propria ex putredine quædam animalcula de culicum genere progignant, quæ Pſenes, & Cnipes ab Ariſtophane dicta ſunt, & illa, deficiente in ventre matris alimento, ad cognatam Ficum domeſticam tranſuolantia illius fructus auidiſſimè dum perforant crebro morſu ſibi familiarem incoctilem maturationi obſiſtentem ſuccum exugentes, ad morem Hirudinum Hæmorrhoidibus applicitarum, quæ ſanguinem tantùm atrum, & fœculentum attrahunt, ita depurant, vt quod reliquum eſt, per accidens totum perficiant, & *ſanum, vegetumq́; reddant Ficum.*

Plin. l. 17. cap. 27. Caprificorum nigriores, & in petroſis naſcentes maximè laudantur, quoniam Frumenta plurima habeant; Caprificatio ipſa poſt imbrẽ.

Ficus

Hic ſitus eſt Heros, Cererem qui in tecta recepit
Phytalus, hic quondam Populis ea dulcia Poma
Monſtrauit, Ficos nomen dixere priores
Phytalus æternos ex hinc ſortitus honores.

Pierius autem ſic interpratatus eſt.

Hic quondam Hoſpitij Phytalus ſuſcepit honore
Legiferam Cererem, quæ molli cortice Poma
Prima dedit, dixere ſacram mortalia Ficum
Ora; genus Phytali decus hinc inſigne ſecutum eſt.

P. Valer. in epigr. Gr. à ſe lat. fact.

Ficuum Poma, ceù fructuum decus ob naturalem, & minimè fucatam eorum dulcedinem, & ſuauitatem dici poſſunt Mel vitæ, ſanitatiſq; Theſaurus, Virtutumq; omnium fomes ità vt nullus ſit fructus, qui Ficubus in nutriẽdo præeat. Elluchaſem Elimithar medicus Arabs de Ficubus hæc habet. *Eliguntur albæ magis, quam nigræ propter earum ſubtilitatem, & temperantiam caliditatis earum, & difficultatem corruptionis ipſarum; & Ficus vniuerſaliter expellunt ſorditiem ſub cute generantem pediculos; cõferunt etiam pectori, dorſo, maciei, renibus & coitui, & malo odoratui, delentq; groſſitiẽ ſplenis.* Eminentiſſimus Vitalis de Furno Cardinalis, qui iam à 500. annis opus conſcripſit egregium de ſeruanda ſanitate hanc ſuam de Ficubus profert ſententiam, *Ficus bonæ, & maturæ ſi à ſenibus comedantur rugas faciei eorum, & corporis reſtringunt, Taurus item indomitus, ſi ad Ficus Arborem ligetur, repentè manſueſcit. Lac Ficus habet vim coagulandi lac ad faciendos caſeos, ſi in lacte, de quo fieri debent caſei, miſceatur: ſicut flos cardui caſealis.* Et de carica hæc præpoſuerat. *Carica Ficus eſt ſicca, qua communiter vtimur in Quadrageſima. De caricis fertur, quod ſi frequenter à ſenibus in cibum ſumantur, prohibent nè rugæ in eorum pelle fiant. Eſt autem fructus dulcis ad cibum, & medicinam vtilis, multum nutrit, & impinguat; Sanguinem multum, & groſſum generat, debileſque confortat: In via medicinæ pectus mundificat, tuſſim ſedat, vocem clarificat, faucium tumorem mitigat, renes, veſicam, & matricem purgat. Cocta in vino cum abſinthio Hydropicos curat, trita cum ſinapi aurium pruriginem purgat, &c.* Creſcentius dein noſter conciuis nob. Bonon. Eminentiſs. Furno ætate paulo inferior, in ſuo de Re agraria decantatiſſimo opere, quod duplici Idiomate, & italico ſcilicet, atque latino, ſecundum illius Sæculi rudioris ſtylum ſimpliciſſimum, exarauit, ſic loquitur de Ficuum alimonia. *Ficus cæteris fructibus laudabilior eſt, & nutribilior, ſed groſſos creat humores; virides verò ſunt crudæ non perfectè maturæ; parum eſt calida, magis groſſa, propter dominium terreſtris partis in ea; vndè Hippocrates ſicut quanto longinquior à maturitate tantò minus calida, & groſſa; perfecta matura eſt calida in primo gradu, & temperata inter humiditatem, & ſiccitatem. Ficus ex trium rerum compoſitione conſiſtit ſcilicet ſemine, pulpa, & cortice, ſeminis nutrimentum nullum, vt arenæ, vel lapidis; cortex ſiccus eſt vt cutis, propterea duriſſimus ad digerendũ; caro nutribilior, ſalubriorq; exiſtit, &c.* Sed & Baptiſta Platina Cremonenſis Romanus Aulicus, tempore ſubſequenti ducentorum annorum, ducentis ab hinc annis de Ficubus ſcribens inquit, albam Ficum ex felicibus eſſe Arboribus, Ficuſq; recentes calidos, & humidos eſſe, qui omnium fructuum innocentiſſimi ſunt; ſiccos præſeruare dietim ſumptos incolumen aduerſus veneficia omnia. Balthaſſar multo poſt Piſanellus Bononienſis Medicus ſupradicta omnia confirmauit, optimã Ficubus nutribilitatem tribuens, atq; vim præſeruatoriam contra venena. Hoc tandem vnum circa Ficuum integram notitiam noſce oportet, vt nimia, & ſolitaria vitetur dulcedo, quia hæc irrationabiliter vſurpata bileſcere naturaliter etiam ſolet, & verti omninò in amaritiem; itaut dulcedo excedens fructibus Arborem ſpoliet, ſed veriori dulcedine magè priuet edentem; apte quidem cecinit ille de Ficuum dulcedine.

Plin. l. 15. c. 19.
In Tacuino ſanitatis 1.
Cap. 171. & cap. 85.
Cap. 85.
Agricult. l. 5. c. 10. pag. mihi 225. edit. Baſil. Henr. pet. 1538.
Bapt. Platina de Hon. volupt. & valetud. cap. vltimo libri primi.
In lib. tract. della nat. de' cibi. 1480

Te fures ſpoliant, ſpoliant te roſtra volucrum:
Dulcedo, ò Ficus, te tua perſequitur.

Ex V. Tanario lib. 5. Oecon.

Sed longe vtiliori pronunciaſſet Calamo, quod morali Iuſtitiæ Prudentia Phyſicè quoq; eſt æquilibranda; vndè qui dulcedinem renuit omnem amaro guſtu, animoq; cenſendus eſt, & è contra nimiæ ſuauitatis amans amaritudinem perſentit ſuccedentem. Nimia namq, ſuauitas ſuſpecta eſſe debet, iuxta illud Ouidianum.

---fac timeas, & quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris fieri triſtia poſſe puta.

4. de Ponto 3.

Georgius Pictorius in Pantopol.

Summam hanc dulcedinem nocentem affabrè depinxit eruditissimus Pictorius, quæ in summa Ficus maturitate deprehenditur.

Si noua sit Ficus nocua est, nam fluxibus apta
Narratur, siccæ nì sociata nuci est.

Iof. Querc. In Diætet. Polyhist. sect. 3. c. 1.

Cui doctissimus Quercetanus libenter adstipulatus est, dum Ficus inter æstiuos, & oporinos fructus optimum præstare dixit alimentum, dummodo ij comedantur horis matutinis cum pane, & pauco sale, quibus merum superbibatur. Nemo exquisitiora, melioraq; Bellaria Ficubus adinueniet, vtpotè legitima, & veriora mensarum ornamenta, in hunc finem à natura rerum parente, atq; magistra instituta, cum antiquissimis illis temporibus, in quibus dominabatur aurea mediocritas.

Sec. Priscianum. Horatius lib. 2. serm. sat. 2.

Et nux ornabat mensas cum duplice Ficu.

Hunc naturæ morem religiosè amplexati Lacedæmones suis in conuiuijs, quæ Phedia nominabant, præter certam farinæ, vini, caseiq; quantitatem Ficuum quinque semiminas singulis conuiuarum mensis destinabant; subijsdem peruetustis temporibus alij solebant Greciæ populi ipso politici Ianitoris Anni Ianuario mense, in prima scilicet calendarũ omnium dulces anni dies auspicari, cũ eo die Ficus inter alia tum Dijs, tum Amicis, ac propinquis elargiebantur. Quam caros habuere Ficus Cares in minori Asia inter Lyciam, & Ioniam magnam Tauri montis partem incolentes! ij fructibus hisce, quibus quammaximè abundabant omnia pretiosiora fieri volebant, & perfectiora. Athletæ & Pugiles antiquiores corporeos tunc corporis habitus ad sũmum bonitatis gradum minimè periculosum euehebant cum antè carnium esum Ficubus ferè ex toto victitarent. Zeno Stoicæ Philosophorum sectæ Princeps caricis animosè vescebatur, vt assuesceret æquo animo ferre cuncta. Anchimolus, & Moscus in Helide philosophantes, vt inquit Athenœus, Ficubus vtebantur in victu modico, vt vires animi, corporisq; non modicum adaugerent. Multum quoq; Ficubus delectabatur Democritus, ideòq; Græcus ille Poeta Philippus Macedo nonnunquam cognominatus, cuius plurima passim leguntur Epigrammata in Florilegio Græco, hoc inter cœtera modulatum reliquit, quo Ficum introducit ita loquentem.

Strabo Geogr. l. 2. Oribas. collect. l. 4. 40. Laertius Psellius de rat. vict. l. 2 de caricis. Al. ab Al. D. G. l. 3. c. 11.

Τὸν φιλεωπριςὴν Δημόκριτον εἴπου ἐφεύρῃς
Ω᾽νθρωπ᾽, ἄγγειλον τοῦτο τὸ κοῦφον ἔπος.
Ως ἡ λευκόσπωρος ἐγὼ καὶ ἐφώριος ἤδη,
Κείνῳ συκοφορῶ τὰς ἀπύρους ἀκόλους.
Σπευσάτω, οὐκ ἐχυρὴν γὰρ ἔχω ςάσιν, εἴπερ ὀπώρην
Αχρήτου χρῄζει δρέψαι ἀπ᾽ ἀκρέμονος.

Laur. Leg. in Libel. traductor. è Gr.

Quod interprete Legato nostro sic latinè sonat.

Sicubi Democritum gaudentem fructibus, ò Vir,
Inuenias, illi paucula, quæso, refer.
Albos quòd Ficos iam tempestiua paraui,
Coctio nec tales præmanet vlla cibos.
Festinet; nec enim tutus mihi status; & ille
Fructûs intactâ carpere fronde cupit.

In Artaxer. Ben. Curt. symph. Hor. l. 3. c. 8. Pier. Valer. Hierogl. lib. 53. Virgil. l. 1. Æn.

Persarum Reges ex Plutarcho, cum apud Parasgadas sacris regio more initiarentur caricas in cibum sumebant, tanquam libamen Dijs carissimum ambrosium simul, atque nectareum. Ægyptij die 19. primi mensis Mercurio sacra facientes nonnisi Ficubus, & melle vescebantur, vt illam forte acquirerent dicendi dulcedinem quæ

---regit dictis animos, & pectora mulcet.

Cæl. Rhodig. l. 9. c. 3. Const. Cæs. l. 7. agric. c. 35. & l. 8. c. 33.

At non solum Sirisci, vasa scilicet viminea Ficus siccos asseruabant, sed testacea quoque, atq; doliaria ex ijsdem Ficubus humidis vinum, acetumuè continebant, arte extractum, vtrumq; illa quam docent Geoponici, hosq; inter Constantinus Cæsar, & Columella. Sed quià ficulneus vsus cibarius, medicinales prouocat vires, & ille præsertim vsus qui picenis in Ficubus quadragesimalia ieiunia dulcorantibus, vnà cum Pyris eadem arte paratis exercetur, de quo Reusnerus.

Columell. l. 12. c. 17. In Pomar. poetico.

Picenas Ficus, & Iberis insita Pruna,
Pomaque nectareis accipe mixta pyris.

Iam Medicinas explicabimus.

VIRES

A

VIRES IN MEDICINA.

INnumeræ prodeunt, atque ingentes è Ficubus medicæ vires; cum enim hi fructus calido, & humido polleant temperamento principijs vitalibus nostris respondente vitam vegetam diutissimè conseruant, quemadmodum euenit feliciter in ipso Medicorum Coryphæo Galeno, qui longæuitatem centum, & octo annorum à Ficubus acceptam retulit, vndè illorum vsum senibus idem commendatum reliquit, quod si valent Ficus venenis aduersari, iuxtà Simeonis sethi doctum experimẽtum, poterunt quoque grauissimis alijs morbis mederi. Aluum in primis laxant Ficus maturi recentes, quamuis sicci potius illum irritent, ex eo quia calidiores sunt, plus alentes, & sitim inducentes; suntque Analogici gutturi, arteriæ, asperæ, Thoraci toti renibus; Vesicæ. Illorum enim decoctum pro gargarismate inflammationibus tonsillarum, & gutturis succurrit; triti cum fermento, & sale, & emplastrati pestilentia vlcera molliunt, & disrumpunt quo medicamento sanatum fuisse volunt Ezechiam Regem, & quo etiam medicamine addito pauxillo atramenti sutorij, deploratæ ferè tibiarum fluxiones, & Cachoetica vlcera sanationem acquirunt vt medici tradunt immò sola pinguissimi fici substantia carcinoma, non vlceratum mirifice subleuat. Præterea renes ab arenulis liberant fici. Attenuante quoque vi potiuntur, maturatiua, discutiente, & cum papaueris syluestris folijs ossa extrahunt si coctæ illinantur partibus propinquioribus, omnibusq; Rheumatismis contrariantur. Dentium dolores fici pinguis cortex elixus auferre valet, si decocto eiusdem lauentur dentes. Cum Malicorio Pterygia molestissima fici optimè curant. Crudorum liquor, cum synape concisa ad gutta vnam, vel alteram auri tinnitu pruriginoso detentæ instillatus auditum non sinit amplius molestari; iidem Ficus cremati in conuenienti cerato compositi, & pernionibus appliciti frigidam omnem perniciem extinguunt. Folijs Arboris Ficus strumæ, lichenes, & Alopeciæ curantur, Hœmorhoidesque excitantur. Lac Ficuum menstrua ciet cum oui luteo, aut cera lutea exceptum, & pectini appositum. Idem lac cum Axungia mixtum verrucas tollit; dentibus excauatis, & dolentibus impositum causæ dolorificæ medetur, sed & morsibus animalium venenatorum obsistens ipsa venena fugat; illudque nobis ansam philosophandi præbet circa Ficus alexipharmacam virtutem ipsam recognoscentes ab alto pendere, & à tota plantæ, fructusque substantia prouenire, dum internus ille succus ficulneus alimentalis, & magis excoctus, & elaboratus circa eundem fructum huiusmodi efficacia donatur, sicque mithridaticam illam compositionem venenis admirabilissimè aduersantem, cuius magnus Pompeus deuicto eodem Ponti Rege compos factus fuit, alijsq; communicauit admirabimur, quæ fit ex vnica iuglande, duobus Ficubus siccis, folijs 20. Rutæ, & Salis vnico grano, de qua Iuuenalis.

Lib. 5. de tuenda valetud.

Gal. l. 2. de Alim. facul. Hipp. l. 2. de Diæta.

4. Regum cap. 2. Plin. l. 23. cap. 7.

Ionstonius.

Mizald. memorab. cent. 2. nu. 80.

B

C

----atque eme quod mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere Ficum.

Satyra 14.

Sed Medico-poetarum de viribus medicis Ficuum relationes audiamus. Primo sese offert Iodochus Harchius Medicus Germanus, qui germanas Ficus proprietates, & virtutes sequenti imparis modi carmine prosecutus est.

In Enchiridio Med. de simpl.

D

Est matura tuo Ficus satis apta palato,
Soluitur hoc ventris dura saburra cibo.
Siccarum natura calens humore remoto,
Præuiridis maius munere munus habet.
Incîdit tum phlegma tuo de pectore fundit,
Pulmonumque malis auxilio esse solet.
Cum Ruta, & Nucibus obsistit sumpta veneno,
Abscessus mollit, Phlegmona cuncta coquit.
Vlcera costarum, quæ vel cacoethica dicas,
Sanat pruritum, qui tua membra quatit.
Attamen è crasso generat quem sanguine lendes
In calido reparat (monstra molesta) thoro.

Plura Castor Durantes hexametro tantum versu de viribus Ficus exaggerauit, illorum

Pag. 184. lit. F.

rum aſſumendorum metam ſalubritati ſeuerè indicens, dum eiuſdem fructus immodico E vſui flatulentias, pruritus, ſcabies, putredineſque minatur ſubſecuturas; quod tamen valde timendum eſt, nam compertum habemus ex varijs, & doctiſſimis Scriptoribus Græcis quod ſolus Ficuum eſus meridianus febres parit, & primo ex Ariſtophane.

In Proagone.

Ægrotantem verò aliquando ipſum æſtate cum vidiſſet,
Vt ægrotaret etiam ipſe, meridie Ficus comedebat.

Eubulus item idem obſeruaſſe ſe iure iurando affirmabat.

In Sphinogocarione.

Per Iouem ita eſt; etenim rectè non valebam ò vir optime,
Vtque nuper Ficus ediſſem meridie.

In Sirenib.

Nicophon aſſeueranter non ſolum quod ſupradicti duo dixere replicauit, quoad acceſſum febris meridianæ Ficuum eſitationi, ſed certitudinem, & citiſſimum effectum addidit addita ſomni meridiani conditione. *Veſtrumſi quis Ficus meridie recentes poſteaquam eſitarit, obdormiſcat, febris protinus curſu aduenit.*

Hæc eſt Durantis Romani Medici metrica Ficuum hiſtoria.

Calfacit, humectat, abſtergit, diſcutit, aluum F
Cit, lotiumque ſimul Ficus, tum menſtrua ducit
Maturat ſtrumas, emollit, concoquit, atque
Expurgat renes, tuſſi veterique medetur;
At matura recens aluum, ſoluitque, cietque
Sudorem, papulaſque, ſitimque & tormina ſedat;
Sicca auget vires, aluo vtilis, arteriæque
Renibus, & veſicæ, nec non gutturi & ipſi,
Hydropiciſque & anhelis valdè eſt apta, caducis
Et morbis; tuſſi & veteri; vitijſque medela eſt
Pulmonum, iecorique obſtructis, atque lieni;
Pernio cedit ei; tum ventrem hæc flatibus implet,
Excitat & ſcabiem, & pruritum tum ſubinanem,
Sublaxam & carnem generat; nimio illius vſu
Hectica fit ſcabies, & lendum copia; tandem G
Antè cibum Ficus benè ſit matura, bibatur
Lympha deinc frigens, poterit nihil inde nocere;
Dum ne ſint nimiæ; immodicoque fruaris in vſu.

Aetius Tetrabibl. 1. ſerm. 1.

Illud tamen Mali (quodcumque eſt cum AEtio loquentes) *ex nimio ipſarum eſu accedit*; Etſi verum eſt quod idem ſubiungit AEtius; *At verò mellitum ex ipſarum in aqua coctura paratur, vim melli ſimilem habet.* Ficus ritè, & rectè aſſumptus, & vſurpatus vim Balſamicam obtinebit, nam præter iucundiſſimam dulcedinem vim habet corporum conſeruatiuam adinſtar ſalis cuiuſdam, vel cæli ſudoris, ſiderumuè ſaliuæ cuncta ſeruantis, nec tutius intentum huiuſmodi poſſidebitur quàm Thymi, aut piperis cum pauco ſale aromatizatione, & conditura. Prædicta omnia ad Caprificum transferendo ſecundum illam proportionem, quàm natura ſyluestris erga familiarem, & domeſticam admittit dicere poſſumus Caprifico vires in vniuerſum valentiores eſſe quàm Ficui domeſticæ, detracta fructus bonitate, nam Caprificus calidior eſt, partiumq; magis tenuium, vndè efficacius in omnibus operabitur, & propterea Valentius abſtergit, ità vt venarum etiam ora aperiendo exulceret; eius groſſi triti verrucas, & thymos illiti emolliunt, atquè diſcutiunt, & illorum decoctum parotides ſanabit. Quod autem ſpectat H ad Sycomorum fructum habentem nulla præditum acrimonia, exiguæquè dulcedinis, ea tanquam Arbor mediam occupans naturam inter morum, & Ficum, ambabuſq; congener remiſſius operabitur, vireſquè debiliores, atquè refractas exhibens. Cum Fridæuallo concludamus vires medicas Ficuum in vniuerſum eſſe illàs, quæ in decaſticho ſequenti continentur.

Plin. l. 11. c. 12.

Lud. Nonn. de re cibar. l. 1. c. 40.

Galen. l. 2. de Alim. facult.

Hugo. Fridæuallis de tuen. ſanit. l. 2. ſect. 5. cap. 1.

Igne tepet modico, primoq́ eſt tempore Ficus
Mollior, vrenti mox ſitit igne magis.
Candida purpureis, nigriſquè eſt gratior, omni
Pinguior hæc fructu eſt, vberiuſquè fouet.
Si noua ſit nocua eſt ſtomacho, & deſcenſibus apta
Effluet, ardenti, nì ſociata nuci eſt.

At

A *At ſiccata aperit, ſordeſquè potentius effert,*
Nec minus iſta mali ſanguinis eſſe ſolet.
Frigida membra calent Ficu, præcordia lenit,
Et caput, hanc primam menſa, liberquè ferant.

Actionibus non amplius læſis per morbum, Vſus varij Arborum modò ſunt expetendi.

VSVS IN VARIIS.

ET Pacis, & Belli materiem nobis ſuppeditat amplam Arbor Ficulnea, quia Ficulneis ramis latè frondentibus coronabatur olim Bacchus Sycites, atq; Melichius Ficuum nempè repertor, Pacemquè rogare videbatur ſolaribus redimitam frondibus vt ſibi vellet terrarum vbique aſſociari

Ouid. l. 1. faſt.

Frondibus Attiacis comptos redimita capillos
B *Pax ades, & toto mitis in orbe mane.*

Saturnus Agriculturæ parens pendentibus coronatus Ficis idem exoptabat, ad hoc, vt Veneris Aphrodites natalia ſub pacis ipſius auſpicijs renouarentur, quibus ex ligno Ficus veretrum confectum græcè φάλλον in pompa liberi Bacchi geſtandum, & quod dein ex aluta rubra πολιών dicta, vndè polimenta, id eſt teſticuli porcorum appellationem ſumpſere, poterat applicari; Alludit huc Ariſtophanes in Acharnenſibus

Plautus in menæchmis

Σφῶιν δ' ἐςὶν ὀρθὸς ἑκτέως
Ὁ φαλλὸς ἐξόπισθεν τῆς κανηφόρου.
Ἐγὼ δ' ἀκολουθῶν, ἄσομαι τὸ φαλλικὸν,

Beyerl. Th. V. H. in S. pag. 434. f. g.

Hoc eſt *Vobis quidem rectus tenendus Phallus eſt,*
Eum ſequendo qui caniſtrum baiulat,
Poſt vos canam ipſe cantionem phallicam.

Virgilius *Oſcilla* Phallos vocabat, Pinibuſquè ſuſpendi ſolita ſcripſit, vt & nos inter Pini ſuperſtitioſa trademus. Quarè id fieret docent abundè Diodorus, Herodotus, & Plutarchus. Hic etiam in medium adduci conuenientiſſimum fuerat ex Ficulneis folijs C Smegma Morinum dictum ad repurgandam, venuſtandamquè cutem, denteſq; coſmeticè dealbandos, Venerique adultæ offerri. Mars ex oppoſito non paucam iure belli ſibi depoſcit partem in Ficubus iiſdem. Lignum namquè Scutis aptum, in quem ferratæ cuſpides ictus retuſos, & inanes experiebantur ſibi voluit adiudicari; quod lignum alio etiam nomine ſibi debitum prætendit, quia ſontibus necandis denſiſſima fumigatione ignitum illud adhibebatur, & quià victoriarum inter præmia efferebantur Ficus, iiſq; ſtatuæ coronabantur triumphales. Vitæ inſuper œconomicæ, atq; ciuili, illiuſquè exitus non parum adiumenti, atq; decoris addere ſemper potuit Arbor Ficus; Ficus namq; Indica longè, latèquè multiplex, ramoſis columnis naturales excitans porticus æſtiua indigenis illis præparat maximum contra æſtum habitacula. Ligni Ficulnei proprium eſt coctiles adeò reddere carnes recenter mactatas, aut vetulas Myſtillis, & Taratallis coquorum inſignioribus, vt nil omninò deſideretur pro citatis prandij cuiuſuis, aut cœnæ lautioris apparatibus; quod creditur prouenire à vapore quodam acuto è ligno Ficus prodeunte, & penetrante carnem, illamquè macerante; nec iiſdem egregijs deerunt piſces coquis, dum aquatilibus hiſce animalibus terreſtres Ficus, iuxta Columellæ D præceptum ſicci ſemper obijcientur, & quoniam inter humanæ generationis primordia prima parens mortalium Eua Ficubus coronata, atque amicta fuit, hinc Ficus habuit à natura, vt veſtimentorum fabricæ nobiliori quoque, atque artificioſæ magis conferre nonnihil poſſent, idquè nobis demonſtrat hiſtorica Bellonij auctoritas, teſtatur enim ille Fici folijs, vt & mori Antiochiæ Bombices ali, ibiquè ad hoc plantari, & coli Ficus pumiliones, & Moros; & hæc eſt cauſa coniugij Ficuum, & Mori in Sycomoro Arbore compoſita ex Ficu, & Moro. Nullum tandem lignum apud Ægyptios pro thecis, ſeù loculis humanæ effigiei ſuorum medicatorum funerum aptius videbatur ligno Sycomori, quod eludit temporis edacitatem, blattaſquè, & cariem contemnit; de quibus Ægyptiorum funeribus doctiſſimè diſſerit Io. Nardius Florentinus in ſuis eruditiſſimis ad Lucretium commentarijs, figuras exhibens varias ligneorũ preſertim ſimulacrorum, inter quæ aliquot magna oſtendunt funus Ægyptium cum ſuis ornamentis aſſeruata in

Diod. l. 1. c. 7. Plut. l. de Cupiditate opum.

Columella lib. 8. de re ruſt. c. 17.

in obſeruat

Ap. Herodotum in Euterpe l. 2.

Ergaſterio Sereniſſimi Magni Ducis ; & plura parua cubitalia , & ſemicubitalia funus E tantum referentia ſolita locari ab Ægyptijs ſuper arcas funerum ſtantia ; ex quibus minoribus quatuor in publico Muſæo Bononiæ habemus; & cum ijdem Ægyptij ſoliti eſſent noctuarum parua ſimulacra ex lignis ijſdem fabrefacta , aliaquè etiam animalia tutelarium numinum adinſtar ſuper arcas ſepulcrorum ponere , nonnulla quoque horum animalium inter nobiliſſimam Coſpiani Muſæi ſupellectilem videre licèt, quæ Ficulneo ex ligno , vt conijcere poſſumus conſtare creduntur ; quæ cum redoleant execrabilia illa Ethnicorum ſacra , de Ficarijs Vſibus eorundem Antiquorum in ſuis ſacris ſermonem aliquem inſtituemus .

VSVS IN SACRIS ETHNIC.

Saturnal. lib.1.c.11.

PLurimæ lectionis auctor Macrobius nonis Iulij ſcribit diem fuiſſe Feſtum Ancillarum; Iunoni etenim Caprotinæ die illo Liberæ , pariter & Ancillæ ſacrificabant ſub Arbore Caprifico in memoriam egregiæ , & laudabiliſſimæ virtutis, F quæ in Ancillarum animis pro conſeruatione Reipublicæ, eiuſq; præcipuè decoris olim apparuit: nam poſt Vrbem captam, cum ſedatus eſſet Gallicus motus, Reſpublica verò eſſet ad tenue deducta, finitimi opportunitatem illam inuadendi arrepti, Poſthumium Liuium Fidenatium Dictatorem ſibi præficientes literas ad Senatum miſerunt , quibus arroganter poſtulabãt ad ſe velle ab Senatu mitti Virgines, Matreſq; familias, alioquin de Romanæ Ciuitatis reliquijs actum eſſe crederent, nihil eo caſu ſaluum fore minitantes ;cumq; Patres in ancipiti deliberatione ſuſpenſi viderentur, Ancilla quædam nomine Tutela , ſeu Philotis optimè conſulta ex improuiſò , pollicita eſt ſe cum cæteris Ancillis ſub Dominarum nomine ad hoſtes ituram , & matrum familias, virginumq; amictibus indutæ , quod cum præſtitiſſent , & ab hoſtium duce in caſtris diſtributæ fuiſſent, viros illos plurimo vino cœperunt hilariter prouocare, diem feſtum apud ſe eſſe callidè ſimulantes, quem vbiq; debuiſſent celebrare , quibus ſopore occupatis ſignum illæ Romanis dederunt ex Arbore Caprifico , quæ propè caſtra reperiebatur , & hi repentinâ irruptione hoſtes adorſi omnes illicò ſuperarunt; Memor itaq; beneficij tam ſingularis, G & tam magni, ipſe Senatus omnes ancillas manumittendas eſſe duxit , & iuſſit. Doteq; eis ex publico ære conſtituta, ornatum, quo tunc erant vſæ ferre conceſſit ijſdem, diemquè ipſum nonas Caprotinas nuncupauit , ab illa ſcilicet Caprifico , ex qua ſignum victoriæ cœperant , & in ipſo ſacrificio ſolemnitatis celebrandæ , lac quod ex Caprifico manat propter memoriam feliciſſimi facti adhiberi debere ſtatutũ eſt , de quibus Caprificialibus feſtis, atque diebus Stephanus Aqueus Bituricenſis hæc adnotata ſcripſit ; Caprificiales dies caniculares dicti, quod eo tempore liberi ſimul , & Ancillæ ſub Arbore Caprifico ſacra faciebant , erat autem initium Caprificorum poſt exortum canis , qui dies vulcano ſacer erat , vt ex Ouidij carmine ſic canentis licet deprehendere

Stephanus Aqueus Bituricẽſis in com. ad Pl. lib.11.c.15

Ouid.faſt.l.

Nocte ſequente diem canis Erigonius exit,
Eſt alio ſigni reddita cauſa loco,
Proxima Vulcani lux eſt , &c.

Tantæ exiſtimationis erat in ſacris ipſis antiquorum Ficus , vt Dijs illis ſuis Ethnici cariſſimos , & acceptiſſimos crederent hos eſſe fructus, quare in expiatione , atque purgamine vrbium præter offam , & caſeum ijſdem indignatis Dijs offerebant Ficus ſylue- H ſtres , ita vt ſacrificia pro peſte abigenda , quæ ab iratis Dijs procedere credebatur, non ſine Ficubus fierent ; de qua re Tzetzes

Io.Tzetzes chil.Hiſt.5. tit.23.p.92 Id.Tzet.ch. 5.tit.25.

Pharmacus , purgamen tale erat olim ,
Si calamitas apprehenderet Vrbem Deorum indignatione ,
Siue fames , ſiue peſtis , ſiuè & nocumentum aliud
Omnium deformiſſimum ducebant ad victimam
In purgamen , atque Pharmacum Vrbis laborantis.
In locum autem offerendam ſtatuentes hoſtiam ,
Caſeumquè dantes manu , & offam , atque FICVS
Septies enim cædentes illum in veretrum
Scillis , Ficubus agreſtibus , atque alijs ex agreſtibus ,
Et cinerem ad mare ſpargebant ad ventos.

A Eundem penè ritum obſeruabant in feſtis Thargelijs Græci, quæ Apollini, & Dianæ celebrabantur menſe ταργηλιῶν immolantes humanam Hoſtiam, illam verberantes Ficubus agreſtibus, deinde conburentes igne infælicibus lignis excitato, & ante omnia ciuitatem luſtrabant caricis è collo dependentibus nigris, qui pro viris, albis qui pro fœminis fuiſſet immolandus; imò & à circumſtantibus ferri ſolitos ramos oleagineos lana obuolutos, ex quibus cæteros inter fructus Ficus præcipuè pendebant, teſtis eſt Io. Meurſius in Græciâ Feriatâ. Vbi agebatur de dulcedine, & ſuauitate quauis tum corporis, tum animi auſpicanda Ficus intercedebant antiquitus; nam vindemiæ mellis attici famigeratiſſimi, hoc eſt æſtiuæ mellationi ſignum initiale dabant Ficus ipſo Capriſiciali die Saturno ſacro. Siculi ſuis in vindemijs hilaritate plenis Bacchi ſtatuæ faciem muſto, & Ficis oblinebant; & apud Naxios Bacchi facies Ficulnea fuit, quod tanquam Fici repertorem eum venerarentur; idemquè à Lacedæmonijs obſeruabatur, qui liberum Patrem Sycitem à Ficubus denominabant; dumquè Ficu, & melle ſacra Mercurio facere ſolebant antiqui dulcedinem eloquij, & veritatis huiuſmodi hieroglyphico oſtendebant, nam ſuper omnia decet eloquentem vera dicere, nam *fraude perit virtus.*
B Nec perperam colebatur olim Romæ Ficus in Comitijs nata vnà cum Iuſtitia, & Veritate practica, & fulguribus ibi conditis ſacra nullus erat locus Dijs ſacer, nulla functio ad Superos relata, nulluſquè mos virtutem aliquam à cœliſtibus dependentem inuoluens, quo non accederet, cui non adhæreret Ficus; Ficubus recentibus cirenenſes coronari ex eo voluere cum Saturno ſacra facerent Agriculturæ parenti, quià gratitudo efficit vt *Dij tibi ſint faciles, & opis nullius egentem fortunam præſtent.* Mos verò ille Athenienſium, quo ſponſi caput Caricis onerabatur, quod ſeruis nouitijs quoque dum primò intrarent Domini domum iubebatur pacem, atque concordiam tacitè prædicabat quaſi diceret. Ficus ipſa fulminum hoſtis intrà Domorum ſepta plantata

Tota domus duo ſunt, ijdemquè parenſq́, iubenſq́.

Ergò Leges proferendæ ſunt.

> *Lib. 4. cap. 144.*
> *Plin. l. 11. c. 15.*
> *Ouid. lib. 1. faſt.*
> *Plin. l. 15. c. 18.*
> *Ouid. lib. 1. de triſtibus*
> *Plutarcus.*
> *Ouid. lib. 4. metam.*

LEGALIA.

C Sinè Moribus Leges vanas eſſe, minimèque proficuas ex multis fieri poteſt perſpicuum *L. more 5. ff. de Iuriſdict.* Rectè quidem Lyricus canebat.

Quid leges ſinè moribus. Vanæ proficiunt?

Mos erat apud Atticos Aratricum colere Heroa quià, non ſat eſt Terram proſcindere ad fœcunditatem, ſed Hoſtes quoque interimere pro Ciuium ſalute, atque diuitijs tutandis neceſſarijſſimum fuit; Attici ergo ſuis iuſtiſſimè vetauere ciuibus Ficus, ſiuè caricas apud eos naſcentes aliò aſportare, nè caritas annonæ induceretur, & nè rerum victualium pretium nimis augeretur in magnum pauperculorum damnum. Iniquiſſimum exiſtimabant morem, atque iniuſtiſſimum filios pane priuare, illumque exteris, & ignotis prodiga nimis auaritia tribuere. Et qui furtim Ficos auehebant Sycophantæ peſſimi dicebantur, & publici occiſores, quouis atrociore ſupplicio digniſſimi, propiore vocabulo Daniſtæ, & Dardanarij appellandi. *Nullum ædepol hominum eſt genus tetrius, nec minus bono cum iure, quam daniſticum*, vt habemus ex Plauto. At Sycophantæ in bonam partem ſumpti dicentur potius vtiles non mediocriter ipſi Reipublicæ, vtpotè qui
D præerant tributis ex mercatura Ficuum vini, & olei, & fraudatores mulctabant, vndè mirabatur eruditus ille Poeta nominis huiuſce Sycophantæ malam ſignificationem, quamuis apud Ariſtophanem illud ſignificet accuſatorem, detractoremque ſceleratum, ex eo quia imaginariè, & falsò manifeſtet Ficos, tunc enim Dardanarij vox quæ Annonæ vexationem importat ſignificatum ſemper habebit amplius, quam Sycophantæ.

Sycophantæ nomen immeritò
Viris improbis eſt tributum:
Nam qui foret bonus, & vrbanus, is debuit
Indicatis Ficubus mores approbare ſuos.
Nunc autem flagitioſos, cum ſic nominent,
Dubitare id cogit, cur id factum ſit.

Et quoniam Ficus dulcis, tam potentia quam actu, & tam in primo, quam in ſecundo termi-

> *Horat. oda 24. l. 1.*
> *Io. Laureb. Græcia antiqua p. 22.*
> *Plaut. in Moſtellaria*
> *Collumella de cultu H. l. 10.*
> *Alexides Poeta.*
> *In Pluto.*
> *Leg. in Dardanarios ff. de pœnis.*

termino actualitatis semper debet iuuare, nunquã autẽ nocere; Hinc est, quod Ficus Arbor ex Lege duodecim Tabularũ nouẽ pedibus ab agro vicini debet abesse; nec in cibos familiares debet venire absque moderamine inculpatæ assumptionis. Hinc Cato cibaria ruris operarijs iusta lege sanciens Ficos iam ab Arbore lectos, & ibi non amplius pendentes, diuersis temporibus diuersas ad mensuras, variaque ad pondera distribuendos esse, his verbis edixit *Familiæ cibaria, qui opus facient per hyemem, tritici Modios* IV. *per æstatem modios* IV. V. *Villico, Villicæ, Epistatæ, Opilioni modios iij. compeditis per hyemem panis p.* iiij. *vbi vineam fodere cœperint panis p.* V. *vsque adeò dum Ficus esse cœperint, deinde ad p. iiij. reddito*. Hincque patet licere seruis, & operarijs vesci fructibus Hortorum, & Vinearum, seu Agrorum Domini, in quibus propria Domino conferunt opera, sed parcè, & per modum simplicis opsonij, aut partis etiam ipsius panis, succedaneè quodãmodo, & propterea tempore, quo Ficus incipiunt maturescere panis ratio minuitur operarijs ipsis, quod iure quidem fit, minimè autem iniuria; sicque operarius villicus vti potest fructibus ad necessitatem tantum, non autem frui fructibus, quod importat dominium, & facultatem aliò illos asportandi, & de illis ad libitum disponendi, & eosdem quomodolibet distrahendi pro commoditate propria, & pro quæstu; Nam qui verè fruitur, vt Dominus, non ad vsum tantum quotidianum, sed & ad abusum, & ad compendium, & quæstum fructibus fruitur, & fructuum tam collectorum, quam pendentium possessionem integram habet, emolumentaque omnia inde prouenientia percipit, vbi laborator, & collector rusticus comedère tantum potest de illis, quantum illi sat esse possit non ad implendum ventrem voraciter insatiabiliter, sed ad famem, sitimque tollendam. De fructibus pendentibus habetur in legibus mentio, vt in *L. 44. ff. de rei vendicat. L. 12. §. Iulianus. L. 27. ff. de vsufructu, &c.* quibus fructibus diuino veluti munere vti innoxiè licet, quo spectat Prouerbium Italicum, etsi rusticum, legalissimum tamen, si rectè intelligatur; *Fructus* (scilicet) *agrorum esse Dei, atque Sanctorum. I frutti ne i campi sono di Dio, e de' Santi.* Quod Fœcũdissimis euenire Ficubus comperimus.

-- neq; enim cereremq;, famemq; ---fata coire sinunt.

De re rust. cap. 56.

Epistata procurator, præses operum. Compediti nihil operantes.

Ouid. 8. metam.

FOECVNDITAS.

Arboribus, quæ competit fœcunditas alternis ea tantum vicibus annorum, vna excepta Ficu perenniter feraci, solet apparere; hæc enim Arbor tanti fructificì vigoris est, vt nunquam nimietate sibi detrimentosa laboret, quamuis integræ ætati detrahatur aliquantum toto suæ vitæ curriculo nimium effœtæ. Bifera Ficus, & trifera quoq; non contenta fructificatione, tempora nec timet sæpè sæpius hyberna, neque foliorum casus, dum fructus ipsos tenaciter amplexata illos imperterritè durare contendit, aeriquè conseruari secundò per Boreæ tela, contraq; penetrabile Frigus adurens, vt grauiora passis finis in Veris initio maturatæ comestibilitatis concedatur; quibus interim filijs valdè dilectis lac internè sugendum præbet; vndè Ficulneum lac in Arbore propria essentialiter fœcundum fælicissimi illius Diuinæ Bonitatis Lactis ergà fœtus tam nouos, quàm veteres, quasi modò geniti essent omnes infantes rationabiles, sinè dolo, quædam videtur imago. Iustissima propterea, immò Sanctissima fuit Sententia illa maledictionis à D. N. Iesu Christo Seruatore, Æternoquè Iudice in sterilem illam Ficum Euangelicam fructibus etiam hibernis orbam, vtpotè in alienam nimis à fructuositate sibi naturaliter competente prolata; qua nos docemur semper esse operandum pro salute Animæ nostræ, etenim Sapiens vnumquemque nostrum alloquebatur, *Quodcunq; facere potest manus tua instanter operare*, & sic ab otio, tamquam ab hoste lethalissimo est fugiendum modis omnibus

Quæritur, Ægistus quare sit factus Adulter:
In promptu causa est: desidiosus erat.

Neruea Fici Arboris lignositas, absq; duritie impenetrabilis ipsa multiplicem, atq; durabilem pandit fructificationem, quæ Athletis olim corporeos addebat neruos, Philosophisq; mentis acutiem impartiebatur, dum omnes hi Ficubus comestis ætates transigere solebant. At sementicorum granorum minimeitas fœcunda telluri concredita citò Arborescens ex tenuissimis, & humillimis principijs ad excelsa perueniri virtute medi-

Aristot. l. 1. de Pl. c. 3. Pl. l. 16. & l. 17. c. 27. Theoph. l. 2 Hist. pl. c. 7.

2. Act. 2. D. P. 1. Cor. 3.

Eccles. c. 9.

Ouid. l. 1 de remed. Am.

A mediante facile posse ostendebat; Eademquè Ficuum sine flore fructificatio ambitionis omnis absentiam, auaritiæq; exterminationem indicat abundè; Florem ideò Ficus non habet fructui præcedentem, nè validæ suæ fœcunditati derogetur, si ad flores fructuum excubet ambitio florida inutilibus fucata faciem coloribus; ita vt fœcunditati Ficus id, quod ad Stiliconem ab se laudatum Claudianus direxit, meritò applicari possit.

Pier. Valer. l. 57. Hier.

Trudis auaritiam, cuius fœdissima nutrix
Ambitio, quæ vestibulis, foribusquè potentum
Excubat, & pretijs commercia poscit honorum
Pulsa simul.

L. 2. in Stilic. laudem.

Hinc Ficuum fœtus visceribus matris immediatè, atque inconcusè adhærentes caducitatis nescij, propriam regalibus titulis, & præeminentijs dignissimam dulcedinem non possunt deserere. Planta ergò Ficulnea probè constituta, nullaq; præter naturam affectione laborans, sub cælo degens temperato, terræquè sibi congruenti hærens erit iugiter fœcunda, & fœtus semper fouens, quos si vitales, atque maturescentes præter consuetum dabit edendos ordinariæ natiuitatis tempore, illa optimum sibi omen, Dominisquè suis felicitatem denunciabit, quemadmodum euēnit aliquando Philippi Macedonum Regis temporibus, cum ex duplicata Ficuum fœcunditate, quæ tunc accidit, Regni illius amplitudinem subsecuturam ominati sunt; huiusmodi naturę miracula maximæ scilicet fructuosæ fœcunditatis vident perpetuò Prouincia Bonæ spei dicta apud Indos, & multæ aliæ regiones Indicæ nouiter obseruatæ, quæ Ficus habent vno semestre ferentes & fructus, & folia ab vna parte, & alio semestre in parte opposita frondosæ, fructiferæq; simul; extremæ similis fœcunditatis nuperrimum conspeximus in ciuitate nostra Bononiensi exemplum anno Domini 1659. mense Martio intra Claustra nobilissimi Cœnobij Patrum Heremitarum Augustinianorum, & in Viridario Habitationis adm. Reu. P. Magistri Aloysij de Torellis Bononiensis Prioris tunc Prouincialis, doctissimi Historici, & Concionatoris eruditissimi; ibì Arborem Ficus de genere Brogiottorum erat videre mediæ ætatis, rectam, proceram, semipedalis crassitudinis in caudice supremo sese in Brachia expandente suprà Meridionalem Murum, vltrà quem in distantia duodecim, vel tredecim pedum altior alius erigebatur paries; Hæc

Indic. 9.

Athenæus lib. 3. c. 3.

Part. 8. Ind. Occid. Ios. Acosta l.

C Arbor plurimis Thallis instructa viuidam viriditatem præseferebat, in quibus ramis ferè enodibus, cum plurimos præcedentis Autumni serotinos conseruasset per totam hyemem satis placidam fructus, ipsos maturare cœpit æquinoctialibus solis radijs expositos, ità vt ipse loci Dominus per plures dies vnam, vel alteram lancem maturis Ficubus numerosè onerans singulo mane diuersis viris nobilibus eos dono mitteret, quorũ præcipuus fuit Illustris. & Excell. Princeps D. Alphonsus Gonzaga Nouellariæ, &c. Comes, & Dominus, tunc temporis Bononiæ moram trahens, à quo ob eius singularem, & incomparabilem benignitatem notitiam hanc recepi; sed quia vnica tantum hæc fœcundissima Ficus obseruata fuit anno illo, nulli fuit locus vniuersali præsagitioni, sat sit de illa eadem cum Plinio dicere. *Admirabilis est pomi huiusce festinatio vnius in cunctis ad maturitatem properantis arte naturæ*. Primæ quidem naturæ partes in hoc effectu sunt adscribendæ, sed in locis multò frigidioribus nostro hoc situ Ars ipsa præualentior est, vt accidisse in Cracouiæ Regia Vrbe Polona testatus est Reuerendissimus P. M. Guilielmus Focus Dominicanus, & Inquisitor Bononiæ, qui dum, ibì tanquam Prouincialis suæ Religionis ageret, viderat in cuiusdam Mercatoris viridario

Columella l. 11. c. 3. θαλλεῖν est virescere.

L. 15. c. 18. in Fi.

D Plantas nonnullas Ficuum verè feraces, & fructiferas in Vere medio, quoniam teporem hyemis artificiosum per totam tempestatem glacialem degustarunt; de hac eadem fœcunditate Plantarum Ficus artificiosè promota locutus est Plinius *sunt & hybernæ, quibusdam Prouincijs sicut Moesiæ, sed Artis, non Naturæ. Paruarum genus Arborum post Autumnum fimo contegunt, deprehensaq; in his hyeme grossos, quæ mitiore cœlo refossæ cum Arbore, atque in lucem remissæ, nouos soles, aliosquè quam quibus vixere auidè, tam quæ iterum nata accipiunt, & cum venientium flore maturescunt alieno præcoces anno, in tractu gelidissimo.* Omnis denique Ficus fœcunditatem innatam possidet, iuxtà genus suum aut præcox, aut serotinum, album, nigrum, &c. & tam mite, quàm agreste, veluti est Caprificus, quæ licèt immaturabiles proferat Ficus, vult tamen bifera, triferaq; recognosci, vt attestatur Plinius dicens *in Cea Insula Caprifici triferæ sunt, primo fœtu sequens euocatur, sequenti tertius*. Concludentissimè propterea dici potest plan-

Plin. li. 15. c. 11.

Plin. l. 16. cap. 27.

plantam Ficus etiam ſeneſcentem amantiſſimæ fœcunditatis nunquam obliuiſci, quæ opprobrium ſterilitatis pati minimè vult, vndè vt proferat fructus non eget incitamento, ſed medicamina ſolùm maturitatis conſequendæ in egeſtate deſiderat *Ficus ſola ex omnium Arborum fœtu maturitatis cauſa medicatur* ſic inſit Plinius; quod quidem mirabile eſt, atq; ſympathicũ. Vndè Mirabilia, & Sympathica Ficuũ hîc haud immeritò venient oſtendenda, iam notæ, & decantatæ ſunt fęcundæ, atq; valdè ſuſpiciendæ Ficuum prærogatiuæ.

Fœcunda Ficus fructibus
Suæ Arbori pulcrum decus:
Aluo bona, & pulmonibus
Eſt nota de dulciſſimis:
Suoq; cultori cibus:
Lactente ruma carpitur.

quò ſpectat illud Angeli Claudij Ptolomei Senenſis in laudem Nobilium Matronarum Bononienſiũ in octonis Italicis verſibus cõpoſito volumine trium librorum. *Impr. Bon.* 1514. *in* 4.

Quiui il Fico d'egitto ancor ſi vede,
Che come è colto l'vn l'altro ſuccede.

Loco ſupra citato:
Nic. Reuſn. in Pom. Poet

Iumenta quæuis Ficos recẽtes baiulando, rabida fame corripiuntur.

Chamæleõ circa Caprificos ferus, alioquin innoxius ex Plinio.

MIRABILIA, ET SYMPATHETICA.

IAndiù Ficum literariè conſcendimus; iandiù dulcem illius doctrinam orbi tradendam ſuſcepimus; iandiù primarios illius fructus exhibuimus: nunc reſtat Autumnus Mirabilium, quæ pro ſuauioribus ſui fructibus Minerualis hæc Arbor ſpondet, colligendus. Hinc abſint profana quæuis, quæ Palladios huiuſmodi fructus obtrectando, maiori ſemper illos amarè carpendi famèq; rabièq; afficiuntur. Equorum dumtaxat, Aſinorumuè, & Iumentorum quorumcunque ſit hoc peculiare, non Hominum, vt quoties Ficus recentes baiularint inſatiabili ſtatim bulimia corripiantur, & Chamæleontis vt circà Caprificos ferus ſit, cum alioquin innoxius prædicetur ſolertioribus aliquot hæc tradentibus naturalium rerum perſcrutatoribus. Pro curuis huiuſcè generis Animabus paſcendis, non hæc proferuntur. Macreſcant ſua ſemetipſos inuidia rodente Zoili quicunque ſeueriores, qui non vt Lupini ſycomoris infeſti ſuas terminant antipathias, vbi longiuſculum inter illos cadit interuallum, ſed tanquam Lupi voraciſſimi, toto licèt Oceano diuidente proximis infenſiſſimi ſunt, illorum famam dilacerantes; rabidoq; propterea liuore conficiantur; nam illorum detractionibus non obſtantibus, perpetuò virebunt, minimèquè deciduas comas præſeferent ſalutares huiuſcemodi Scholaſticæ Plantæ, vt adamuſſim accidere tradiderunt plerique Ficubus, & Vitibus ad Elephantinem Inſulam ſpatio ſemiſtadij diſtenſam infrà vltimam Nili fluuij cataractam, vbi finis eſt Ægyptiæ nauigationis, enaſcentibus. Sed quid arcere adhuc vſque contendimus Sycophantas à Mirabilibus Ficuum perlegendis, attrectandis, deferendis? Malè quidem diximus, idquè fatemur. Neceſſarium eſt omnimodè illorum opus, ad hoc vt doctrina, quam obtrectarint clarior eluceſcat. Sycomorus niſi ferro ſcalpatur, aut vngue, non matureſcit, vt tradunt diligentiores Phyſicarum rerum peruеſtigatores; Literaria quoque monumenta niſi obtrectatorum ſæuitijs impetantur, ad gloriam emergere nequeunt. Ij credunt multum officere, & tamen ſummopere proficiunt haud ſecus, ac Culices Ficarij ſeſe habent ad fructus Caprifici. Illorum productio, licet minimum quidem ſit opus naturæ, non minimè tamen mirabilis eſt, quippè quæ in non minimam vtilitatem euidentiſſimè directa ſit; & eſt quod hæc Inſecta creberrimè Ficos arrodendo, maturationem illorum promouent, & perficiunt ad miraculum vſque. Culices iſtos gigni, tradit Theophraſtus, in Caprificis, & ex putreſcentibus egredi fructuum eiuſdem granis, quandoquidem poſteaquam euolarunt, grana Ficubus nulla apparent amplius, ſed in ijſdem portiunculæ aliquæ eorundem animalculorum, ceù veſtigia illorum, cernuntur. Huiuſmodi Culices Pſenes vocantur, valdè què diſcrepãt ab alijs Culicibus, qui Centrines dicuntur, & otioſi ſunt, ac veluti Fuci inter Apes, atquè vtræque hæ culicum ſpecies ad internecionem ſeſe oderunt, dum illos iſti ſua poma ingreſſos inuenientes occidunt. Genuini culices rubri ſunt, & verſicolores, alijq; albeſcunt, & imbecilles ſunt, ac in planis naſci nequeunt, & à Culicibus, qui veſicis vlmorum innaſcuntur, & Cnipes appellati ſunt, deuorantur. Quomodo autem perficiant Culices ipſam Ficuum maturationem, ac conſolidationem, & veluti fixionem in Arbore, ne decidant, creditur eſſe, quia continuis, & crebris morſibus

crudum

Ficus perpetuò virẽtes vbi enaſcantur.

Strab. l. 17.
Plin. l. 5. c 9
Varr. l 1. c. 7 de re ruſt.

Sycomoros odere Lupini.

P. Campan. l. 1. de Anima. tit. 93.

Sycomorus niſi ferro, aut vngue ſcalpatur non matureſcit.

Lib. 2. de H. Plant. c. vlt

Culices Ficarij Ficos immaturos arrodendo ad maturitatem promouent.

Pſenes inimici Centrinibus.

Ijdẽ à Cnipibus deuorantur.

Aldr. noſter l. 3. de inſec c. 5. de Culic ſub tit. Vſus in Varijs.

A crudum Ficuum ſuccum abſumunt, & ſolaribus radijs viam aperiunt, vt fructus percoquere valeant; Quem ſenſum expreſſit perbellè Plinius dicens: *Caprificus vocatur è ſylueſtrium genere Ficus, nunquam matureſcens, ſed quod ipſa non habet, alijs tribuens, quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus, identidem generatur aliquid. Ergò Culices parit: Hi fraudati alimento in matre, putre eius tabe ad cognatam volant: morſuq; Ficorum crebro, hoc eſt accidiore paſtu aperientes ora earum, atque ita penetrantes, intus ſolem primò ſecum inducunt, cerealeſq; auras immittunt foribus apertis; mox lacteum humorem, hoc eſt infantiam pomi abſumunt, quod fit & ſponte. Ideoq; Ficetis Caprificus permittitur ad rationem venti, vt flatus euolantes in Ficus ferat, &c.* Hucuſque clarè ſatis, & diſertè locutus eſt Plinius. Num autem hic ſolus ſit finis naturæ in horum animalculorum generatione, nec nè, quemadmodum dubitat Scaliger, parum refert id prolixa diſputatione venari; ſat ſit effectum naturæ propitium noſſe, ſcilicet maturationem illorum fructuum vel primario, & per ſe, vel per accidens, & ſecundariò; ſat ſit cognoſcere, quod & Bibliomaſtices hoc idem ad vnguem præſtare videntur dum (vt diximus) aliorum ſcripta crebris maledicentiarum morſibus impetentes, B lacerantes, ſunt in cauſa, vt eadem ab Eruditis mage perquirantur, magis exoptentur. Sed fruſtrà metuuntur iſtorum dentes; Fulmina ſint: non hæc exindè patientur detrimentum. Ficus fulmina non metuit, dum ab illis intacta ſemper mirabiliter præſeruatur. Illorum probra mare ſint, in quo licèt ſycologia demergatur, non tamen abſumetur, ſed glorioſior iterum reſurget, vt eadem mirabilis eſt proprietas ligni Ficus Ægyptiæ à Plinio recenſitæ, quod in aqua poſitum ſubmergitur quidem, ſed poſtea madefactum facilius exurgit. Sæuiant ij quantum velint; Tauri feritatem æmulentur, immò tranſiliant; non tamen his quicquam officient. Accedant, & ſe ſua ſæuitie exarmariſentient, & his attrectatis abſque dubio manſuefient. Hæc mira Ficuum natura, ſummèq; commendanda virtus, vt quantumuis feros ad ſe alligatos Tauros mitiſſimos omnimodè reddant; vt illos feritatem deponere quodammodo videantur, & docendo cogere, & cogendo docere, adeò vt hi tangi poſtmodum à quibuſuis pueris, atque fœmellis impunè palpari non indignentur. Hoc & Caprifici ramus eorundem Taurorum collo appenſus, vel tantum folia cornibus circumpoſita pariter efficere valent, & illos C vlterius ita compeſcunt, vt penè immobiles maneant, quod ferè incredibile videtur, & tamen Plutarchus, & Conſtantinus Cæſar id aſſeuerarunt, idemquè à multis experientia fuiſſe comprobatum ſe audijſſe teſtatur Iul. Cæſ. Baric. De qua re ſic cecinit doctiſſimus quidam Neotericus Balduinus Cabellaus è Societate Ieſu in Epigrammatibus ſelectis.

Cornea cui fruticat lunatæ gloria frontis
Aſperaq; irarum germina, & arma tument.
Taure ferox animi, dulci miteſce ſub Vmbra
In mores Ficus blanda dat ire ſuos.

Inſunt & aliæ quamplurimæ virtutes huic Arbori, quæ non minorem, ac allatæ ſibi captant admirationem. Id Lignarij fabri, id Coqui, & id Inſitores claro teſtimonio fatentur. Primi enim, ſi pro ſuis operibus Sycomori lignum citiſſimè areſcere exoptant, quoties illud ſecus fluuiorum ripas, aut aquarum aliarum decurſus expoſuerint, deſiderio ſuo rem maximoperè fauentem experiuntur. Sin è contrà ad eadem illorum opera magis conducat idem lignum adhuc viride, nec potuerint illud ſtatim à matre reciſum elaborare, ſufficit vt illud in aere ſuſpendant, & illorum voluntas mirabiliter adD implebitur; illic enim nunquam exiccatur. Huiuſce rei veritatem filiam eſſe experientiæ nos edocent Memorabilia Mizaldi. Ad illam confugiat qui hæc non credit, & ſibi ſatisfieri illo tradente obſeruabit. Coqui ſubſequuntur, quorum ars non minori adiumento ab his Arboribus afficitur; nam ex traditionibus eiuſdem Auctoris conſtat cochlearia ex Ficulno ligno conflata hac peculiari pollere virtute, quod carnes ad celerem coctionem promoueant, aut earum elixationi ſæpè admota, vel vnà cum illis elixata. Hoc & ex eodem doctore Caprifici cauliculi conſueuerunt operari, ſed euidentius cum bubulis carnibus excocti, quod & vitri fragmento ex fœni, aut filicis cinere ſtructo permulti quoque adſcripſerunt. Aliam quoque alio pacto euidentiſſimam vtilitatem Coquinaria ex his Plantis effectu nil minus admirabili conſequitur; & eſt, quod ſi illa, vt confeſtim cibaria gallinaceis ex carnibus expediat, requirit vt eiuſmodi domeſtica volatilia non admodum conſenuerint, cum ſic non facilè coquantur, ſed potius

L. 15. c. 19.

A fulmine non tangitur Ficus.

Lignum Ficus Ægyptiæ in aqua poſitũ ſubmergitur, ſed iterum reſurgit.

Plin. lib. 13 cap. 17.

Tauri miteſcũt Fici folia, vel Caprifici geſtantes.

Ruell. l. 2. c. 85. Mizald Memor. cẽt. 9. n. 72. Plutarch. Conſtant. Cæſ. l. 15. ca. 1. & Iul. Cæſ. Baric. in Horrulo Geniali

Sycõ. lignũ in aere ſuſpẽſũ nõ exiccatur; at ſecus aquas citiſſimè.

Miz. Mem. cẽt. 3. n. 91. Id. cent. 1. num. 76.

Cochlear ex Ficulno ligno, & Caprifici cauliculi vnà cũ carnib. cocti illas ad celerrimã adigũt coctionem.

Mizald. centur. 9. n. 72.

tius

tius ſint adhuc annicula, vel parum hanc ætatem excedant; cumquè hoc niſi rarò dari poſſit in Gallis, qui ad vberem aliorum pullorum procreationem diutius aluntur, ideoq; carnes, vt plurimum valdè duras habent; ijdem citiſſimè teneреſcere coguntur, ſi iugulati ſuſpendantur in Ficu; reiq; iſtius rationem addit Plutarchus, auram nimirum acrem, & validam ab Arbore prodeuntem, & propterea concoquentem. Nouiſſimi ſuccedunt diligentiores iſtarum Arborum cultores, quos & alia pleraque manent adeò admirabilia in huiuſmodi Plantis obſeruanda, vt penè miracula videantur, licèt ſimplicia ſint naturæ opera ab eorundem ſedulis artificijs ſummo cum ſtudio adiutæ. Aut enim Ficos deſiderarint, in quibus albedo nigredini coniungatur, aut illos Alexipharmaca, & purganti præſtare virtute maluerint, aut mirabiliter inſcriptos, antequè tempus eoſdem fructus maturos concupierint, iuxtà variam culturæ methodum admotam, ſibi mirum in modum effectus perfici conſpiciunt. Vbi namquè diuerſa Ficuum ſarmenta eiuſdem temporis, ac ætatis colligata fuerint, depoſita, ſtercorata, & rigata, dummodò non germinarint vtriq; rurſus illorum oculi ſimul adalligentur, vt in vnum coaleſcant truncum, poſtquè biennium ad libitum tranſplantentur, ſemialbos, & ſemirubros exindè Ficus procul dubio naſci Conſtantinus Cæſar aſſeuerat. Sic & ijdem fructus, eodem docente, theriacali facultate imbuentur, ſi Theriaces illinantur Antidoto; purgantemquè adipiſcentur præſtantiam, ſi quando mater illorum plantatur, ad ſummas illius radices, veratri nigri, tithymaliquè portiones vnà contuſæ mittantur, ex maxima quarum efficacia Ficus pariter in aluo mollienda cum attractione valenter valebunt. Pari quoque pacto hæ Arbores fructus variè inſcriptos, admodumq; præcoces edunt, ſi quis oculum Fici, quem infoliaturus eſt, quomodocunque voluerit, inſcribat, & eius olynthos ſtercore columbino, pipere, & oleo inungat. Nec hanc duntaxat nobilia Georgiæ experimenia metam nouerunt. Nouerunt etiam Ficus iuxta Scillam ſerere, vt illæ mirabiliter creſcendo, multiplicando, citoquè & hilaritèr virendo, ocyuſquè, & diffuſius germinando parum queant altitudinem, & vaſtitatem Arboribus illis huiuſce generis inuidere, quæ tantæ proceritatis in India traduntur, vt ſagittis ſuperari nequeant, & ſub vna illarum Ficuum integræ condantur equitum turmæ. Nouerunt pariter ignobiliſſimis ſyluarum Ficubus vrbanam nobilitatem communicare, quando putatos illarum ramos, vino, & oleo madefieri, per ſeptemquè dies iuſſerint irrigari, quarum ſub vmbra cum libentiſſimè acquieſcat, dicendum venit ambas haſce Plantas aliquam naturaliter inſigni virtute ſimul conuenire, quæ maximè creditur eſſe illa alexiterica venenis obſiſtendi, viruſque euincendi; quod præcipuè cauſari crediderim, quia Ficus Rutam ſuauiori ſucco inficit, & illi propriam quodammodo facit delibare dulcedinem, teſte Plutarcho, Plinioquè id confirmante. Tam efficaces ſunt ſedulæ culturæ vires, vt penè incredibilia videantur. Summè celebretur Inſula Chios, eo quod Ficus proferat quæ diuerſæ, & contrariæ naturæ ſunt, & mirabilibus modis vtiles, & inutiles fiunt; Sint quantum velint admirabiles Ficuum ſpecies illæ, quæ commemorantur in Hiſtorijs Nauigationum Noui Orbis, & in illis præcipuè quas conſcripſit Nicolaus Nicil; neutræquè tamen audebunt in comparationem admirabilitate venire, cum illa Ficu, de qua ſcribens Ioannes Tzetzes habet (ſi quid illi credendum eſt) quod Ficus Doctoris appellaretur, ex eo quod à Doctore quodam ſui domino plantata, diligentiſſimèquè culta, ſummoperè quoque ab eodem adamaretur, & ſolus ex illius fructibus comederet; quem & illa mutuo deperibat amore, quaſi exactiſſimam docti ſui cultoris diligentiam, parem quo pacto poterat amorem illi reſpondendo rependere voluiſſet. Tantum amorem teſtimonio tandem irrefragabili teſtari viſa eſt, nam cum naturæ debitum doctor ille perſoluiſſet, Planta quoque, quaſi vlterioris impatiens vitæ (vel id caſus tulerit, vel aliud quidpiam) & ipſa ſtatim exaruit, ac ſi necem ſibi voluntariè intuliſſet, & quæ præcox antea fuit in fructificando, præcocem ſic etiam mortem oppetendo; ſibi ante tempus fata quodammodo maturauit. Politicis his carminibus mirabilem hanc Hiſtoriam (niſi potius Fabulam dicere maluerimus, quod vtrum melius ſit, alij dijudicent) Græcus idem Author, ex verſione Pauli Laciſij Veronenſis, proſequitur.

Erat antè Ficus quædam apud nos ex præcocibus
Ipſa nomen accepit FICVS DOCTORIS,
Solus enim ipſe comedebat ex illa;
Et ego, paucas verò quaſdam, furto clandeſtino.

Repentè

Gallinaceę carnes in Ficu ſuſpēſæ cōfeſtim tenereſcūt; *ex Plutar.*

Verſicolores Ficus quomodo quis ſibi cōparare valeat. *Cōſtāt. Cæſ. l. 10. cap. 55.*

Quomodo ijdē alexiterici, & purgantes reddantur. *Id. Auct. ib. cap. 51.*

Vt Fici variè inſcripti admodūq; præcoces naſcantur, quid agendū. *Id. ib. & āte ad c. 47.*

Ficus iuxtà ſcillam ſata mirabiliter creſcit.

Ficus inſolētis altitudinis in India.

Quomodo Ficus ſylu. cicuretur.

Ficus, & Ruta cōueniūt *Pall. in mēſe Martio titul. 9.*

Magnæ vires culturæ

Ficus in Chio vtiles & inutiles.

Admirabiles Ficuum ſpecies. *Nic. Nic. l. 2 c. 8. Nauig.*

Fic. quædā mort. dom. & ipſa areſcens.

A *Repentè autem mortuo illo olim doctore,*
Statim interijt Planta illo ipso die,
Cum suspendisset tremebunda, atquè rugosa folia:
Et omnes admirati sumus quid accidisset ita subitò.
Amplius autem mirati sumus, omnem euentum edocti.
Fracta autem est in crastinum, à vertice in radicem,
Et omnino exiccata est: mira res, noua, atquè peregrina.

Hæc omnia valent admiranda Ficus attributa ditare, quapropter hic tradentur Epitheta ijsdem apprimè conuenientia.

EPITHETA.

B AMarissima hæc suauissimorum fœtuum parens Arbor, diligentius se ipsam perpendentibus videtur cognomina propria, tanquam de se manifestè pendentia, sua sponte obiectare. Etenim non alia de re Ficus inter Arbores folia pandit latissima, itaut Adam, & Eua cum post præuaricationem se nudos esse cognouissent, ex illis vestimenta sibi construxerint: *consuerunt folia Ficus, & fecerunt perizomata:* nisi quia singulari epitheto *laticoma* dici requirit. Sic & lignum illius spongiosum, & in se quidem recipiens hostilis cuiusq; ferri mucronem, sed receptum non ita facile relaxans, ideòq; clypeis compingendis aptissimum, est in causa vt *martiam* hanc Arborem non præter rem cognominare debeamus; vndè Mantuanus Baptista canebat. *Gen. cap. 3.*

Transeo laticomas CLYPEIS NEMVS VTILE Ficus.

Quod & *fortem* eandem esse manifestat; nam & ipsa fructificationem obtinet durabilem, & non ita facile rerum externarum læsiones sentit, ex testimonio quoq; sacrarum scripturarum, ex quo habetur in his Arboribus comedi posse quod residuum est grandini comedenti omnia ligna, quæ germinant in agris; Ipsa enim Ficus, cum *præcox* sit vt ex Columella canente. *Exod. c. 10.*

Tunc PRÆCOX biferâ descendit ab Arbore Ficus;

C Et pariter serotina, fructusq; ferat tam *primos*, & *prodromos* id innuente Horatio, vbi habet

---- dum Ficus PRIMA, calorque.

Quàm *seros*, paucis fœtibus orbari solet, si grandine percutiatur: vbi enim illis iam *maturis* destituta sit, habet in *immaturis*, qui *durissimi* sunt, vnde possit iterum maturitatem operari, nouamq; iactare fructificationem. Ideoq; cum fructuum edendorum multiplicitati diligentissimè studeant hæ Arbores, adeò vt ex relatis sæpenumero *biferæ* sint, quas tam feruidè commendauit Calentius, vt vel cecinerit, quod *Hor. epist. 2* *Colum. loc. sup. cit. & Elis. Calēt. epigr. 119.*

Si qua apud Elisios animis felicibus esca est,
Sola pias animas BIFERA Ficus alit.

Imò & *triferæ* interdum fiant, iure perquam optimo *semper fœcundæ* sunt appellandæ, quod & memoratus Baptista obseruauit hunc canens in modum. *Mantuan.*

Sunt & odoratæ Cedri, FOECVNDAque SEMPER ---- Ficus

Vndè fit, quod *benè ominatæ* non raró cognominentur, quandoquidem in earum tam magno prouentu, bonos semper denunciarunt euentus; Athenæo nanquè teste fœcundissima istarum Arborum fructificatio omnes apud gentes, atquè nationes, omnibusq; temporibus, & præcipuè Macedone Philippo regnante, prospera cuncta denunciauit. Tanta quoq; fœcunditas, *munificentissimam* hanc Arborem constituit; Quæ felicia attributa *felicem* tantum, & *domesticam* Ficum manent, nam quæ *syluestris* est, *infelix*, & vt plurimum *sterilis*, ac *malis freta roboribus* enunciari debet, atque *domibus perniciosa*, dum parietibus innascens, ædificia tandem ad ruinam compellit, D *Athen. lib. 3. cap. 3.* *4. Thom. Radinus.*

Ad quæ. ---- discutienda valent STERILIS MALA ROBORA Fici.

De Caprifico muros tempore scindente intelligebat Iuuenalis; His itaque in sua feritate relictis *ad vrbanas* Ficus cognominandas transeamus. Istas (omissis epithetis, quæ ex Regionum, nominibus eliciuntur, huiusmodi Arboribus, & illarum fructibus, competentibus, cum de illis satis amplam mentionem habuerimus in titulo antecedenti Generum, & Differantiarum, ac nominum istiusmodi fructuum) primò intuitu *Regias*, & *Imperiales* dicemus, nedum quia & ipsæ Regibus placent, ac Imperatoribus, cum hac *5. Seren.* Syluestris Ficus lacrymam prodesse loquuntur.

de re nimis commune cæteris futurum eſſet iſtiuſmodi appoſitum, quandocunque & alij plerique fructus ijſdem ſupremis Principibus expetuntur; alijquè propter excedentem ſui magnitudinem, Regij pariter appellentur, vt nuces maiores, quæ Regiæ dicuntur, & huiuſmodi nonnulla; ſed quia Ficus inter alios fructus ſceptrum dulcedinis, & ſapiditatis gerere videntur, cæteros vincentes ſuauitate; Vndè fit, quod præ reliquis exactius *Delicatæ*, & *Mellitæ*, & ideò *Suaues*, ac *Dulces*, atque *Augusti fercula* promereantur appellari. In hanc dudum ſententiam venit Theocritus hæc habens

Io. Fr. Camœnus in Bucolicis. Theocr.

---SVAVES rodere Ficus

--- Qui ſolet.

Et *Cecropio DVLCES naſcentes æquore Ficus.*

Quapropter *nectareos ſuccos primis ſuppeditans menſis, terrenum nectar, & Ambroſium telluris munus* poteſt hic fructus indigitari.

Nunc Ficus lacero cortice nectareas. Pamphilus habet.

Sicut & *Ruminalis* non in ſolius Romuli gratiam, ſed quia cælico velut ab vbere videtur homines paſcere dici voluit, Illas idcircò *pingues* vocabat Lyricus

Petr. Crinit. Ac Ficus Ruminalis apud Auctores nobilis. Lib. 1. ſer. Hor. Ouid. 2. faſt. Cabell. epigr. ſelect.

PINGVIBVS, & Ficis paſtum iecur anſeris albi.

Huc quoque reſpiciebat Ouidius *Lactentes* proprijſſimè dicens

At tibi dum LACTENS hærebit in Arbore Ficus.

Eo maximè cum Veteres Rumam pro Mamma ſumerent, & videatur hic fructus ex eo, quo perit ramo lac ſugere, illiq; blandiri. Quare accinebat Cabellaus.

In mores Ficus BLANDA dat ire ſuos.

Nec ab his ſenſibus quicquam diſcreparunt antiqui, dum *gratiſſimum*, & *elegantem* hunc fructum lepidiſſimo *Mitis* ornandum eſſe cognomine proprijs actionibus approbarunt, quando ab eſu glandium deſciuerunt, cæperuntquè Ficu eſitata vitam ducere elegantiorem, & mitioribus moribus ſtudere; hinc Athenienſes ἱερὰν συκῆν vocarunt locum vbi primùm Ficus reperta fuit, in memoriam gratiſſimi fructus, quem ideò ἡγητηρίαν ex Athenæo dixere, quaſi vitæ elegantioris ducem, & magiſtrum: Indè quoque notat Heſychius, quod in feſtis Plyntheſijs Græcorum Ficuum maſſa geſtabatur in commemorationem fructus mitis Ficuum primò comeſti. Exteriora quoque accidentia alijs eiuſdem fructus cognominibus materiam ſuppeditant, vndè *cereas*, ſeù *cerinas* à cereo colore nonnullas dixit Franciſcus Serra in ſuo Synonimorum apparatu, vt & *pictas* cognomine non improprio Columella Ficus alias indigitabat; cui ſi quis ſe opponeret dicens poma quoque complura pulcherrimis eſſe coloribus diſtincta, ideòquè huiuſmodi appoſitum inelegans eſſe, & nimis commune, reſpondebo conſequens eſſe falſum, quia nulli alij fructus tam varijs pinguntur coloribus, vt Ficus, nam ex illis aliæ ſunt *Albæ* totæ, aliæ *Luteæ*, aliæ *Purpureæ*, aliæ *Nigræ*, aliæ *Variegatæ*. Ad quam colorum varietatem mentem direxiſſe Antiphanes Comicus Græcus credendus eſt, quando Ficus *Speciosas* extulit, licet aliàs *Coronarias* dixiſſet, in Cretenſibus, eo quia ex illis victores in ludis identidem coronarentur. Sed inter omnes, vt plurimum, color pullus, atque cœruleus eiſdem accidit, vndè Venuſinus

Serra in voce Ficus. Colum. in Hortulo.

Suamquè PVLLA Ficus ornat Arborem.

Et Sulmonenſis

Et bicolor Myrtus, & Bacchis COERVLA Ficus.

Hor. in Epod. Ouid. 10. met.

Qua verò de cauſa *Viridis* pronunciari poſſit Satius Ficus, an ſcilicet propter colore, an propter ſtatum illius, hoc clarè patebit, ſi prius perpendatur ad quantum tempus ſeruari valeat hic fructus, qui ſic *Conditus*, *Siccus*, *Anus*, *Rugoſus*, Ouidio canente

Qui vult Palma ſibi, RVGOSAquè Carica dixi?

Plaut. Rud. Pl. lib. 3. Ouid. 1. faſt.

Ac exiccantem *paſſus* calorem, ideòquè *Aridus* cognominari poteſt, teſte Sereno.

ARIDA Ficus item feruente domatur aceto.

In quo ſtatu ſi Senilem repræſentat ætatem, è contrà quoque, dum adhuc mollis eſt modulante Calentio.

Vbi MOLLES veniunt in prandia Ficus.

Imò & cum propter maturitatem languet, ac à Ficitoribus, & Ficedulis petitur, vt ſcripſit idem Poeta Serenus

LANGVIDA Ficus adeſt, & VVLNERA AB ALITE PASSA.

Tunc Iuuentutem, quaſi virentem, minimèquè rugoſam refert, & hac melius de cauſa, quià

A quià figuratè, quàm propter ſpeciei ſeparatæ, quæ viridis, & ſuauiſſima datur, colorem, quod nimis vulgare foret, *viridis* Ficus proferri poteſt, licèt alij *vireſcentis* epitheton Ficui tribuerint ante quoque maturitatem, vt Columella, qui ſcriptum reliquit *Vireſcentem Ficum à rore, & interdum à pluuia defendendum*. Ex his Symbola, & Hieroglyphica, atque laudum pro meritis Coronæ poterunt prodire.

SYMBOLA, HIEROGLYPHICA, Et Coronæ.

PRO nobili dulcedinis haberi Hierogliphyco Ficum facilè perſuaderi poteſt; nam ſicuti fructus hic ſacculos melle plenos in ſui conformatione, guſtuquè imitatur, ita pro hominum grata conſuetudine, morumquè ſuauitate Symbolicè ſumi po- B teſt, dum res innuitur iucunda, amabilis, & voluptatis plena: Vndè Artaxerſes Iunioris Cyri frater, cum aliquando in bello, arreptâ fugâ, commeatuquè direpto, Ficus, & panem Hordeaceum comedere coactus eſſet, fertur non modicum indoluiſſe, quod propter Regales affluentias, apparatioreſquè lautitias, quibus olim gaudebat, tantæ voluptatis expers tandiu vixerit, ſentiens compoſitiſſimas, & ſuperbas illas menſas plus in ſe fellis habuiſſe, quàm mellis, vtpotè non niſi copioſiſſimis grauiorum curarum xenijs refertas; ideòque pœnales eſſe potius labores, quàm delicias, reſpectu Ficus innocentiſſimi, & ſuauiſſimi, ſimpliciſſimiquè ciborum, tanquam terræ iuſtiſſimi fœtus, ad hunc finem effuſi, iuxtà illud

Fundit humo facilem victum iuſtiſſima Tellus.

Hinc maxima cum ratione dulciſſimam Legis Iuſtitiam, & iuſtiſſimam Doctrinæ Propheticæ dulcedinem per hunc dulciſſimum fructum deſignari ſenſit Theophilatus. Hinc non illepidè iuſti, & ſancti Homines ſub Ficu requieſcentes in ſacris literis intelligũtur qui dulcem, id eſt tranquillam, & ſuauem vitam agunt, quiquè ſub quiete perfectiua ab operibus ſanctis, & proximo proficuis nunquam ceſſant, vndè promerentur C ab Optimo Deo, Maximoquè reſpici peculiariter, & à quacunque labe mundari; quod & colligitur ex eis, quæ Dominus dixerat Nathanaeli *Cum eſſes ſub Ficu vidi te, &c. Quia vidi te ſub Ficu, credis*. Hoc autem clariore ſenſu ſignificat Deum præſto eſſe, & ijs efficaciter auxiliari, qui ad bona opera, ſcilicet fructuoſa præſtanda parati ſunt; quod & ſummoperè Deus ipſe deſiderat, eiuſquè ſe famelicum ſemper eſſe fatetur, infructuoſitatem è contrariò non intermiſsè deteſtans, immò ſeueriſſimè puniens, vt clarè patet in infructuoſa Ficu Idumæa Populum Iudaicum repræſentante, quæ fuit à Chriſto Bethania redeunte maledicta ſub Synagogæ ſpecie, ad quam famelicus venerat, vbi cum nihil boni veri eſſentialis reperiſſet, eundem Populum in æternam perfidiam execratus eſt, à quo fructum fruſtrà quæſierat, quia Populus idem, vt D. Gregorius inquit, folia quidem legis habuit, ſed operis fructu caruit, quò ſpectare videtur illud Abacuc propheticum effatum, ſcilicet Ficum huiuſmodi fructum non allaturam. *Ficus enim non florebit*, &c. ſub quo Symbolo Ficus iufructuoſæ, quæ maledicta eſt à Domino, omnes Infideles haberi poſſunt ex D. Hilarij teſtimonio. Et quoniam Arbor Ficulna pro Ge- D nere humano metaphoricè capitur, dum & illius cacumen Eccleſiæ principium deſignat, multorum ideò ferax eſt ſignificatuum. Vniuerſaliſſima ergò videtur eſſe, & loca, in quibus reperitur felicia reddere, terramquè à quâ exulet, multis bonis priuare; Quapropter Regiones Ficubus carentes in Sacra Scriptura damnatæ cenſentur, vt deſerta Cades; *Quare adduxiſtis in locum iſtum peſſimum, qui nec Ficum gignit*. Et hac de re Groſſi, nempè Ficus immaturi malum innuere poſſunt, ſi non maturentur, & bonum quoque, ſi maturitatem ſuo tempore ſortiantur, quamuis non vndequaque perfectum. Groſſi ergò in illo ſtatu ſignificant Iudæos viuentes tempore Aduentus Chriſti Domini, qui nolentes in illum credere, fructum inutilem dederunt. Groſſi quoque potiore ſenſu donati coniugatorum vulgus præſeferunt, & ſublimitatem inſuper, ac excellentiam dignitatum, quæ præcedunt fructus in æterna Gloria futuros, & decidunt cum huius ſæculi gloria. Sic & alias dona repræſentant gratuita Sancti Spiritus, & ſunt Scientia, Prophetia, Linguæ, & id genus, quæ debent cedere melioribus, ſicuti Groſſi cedunt Ficubus

Theophil. in Nahũ. 4.
P. Val. l. 53.
D. Io. c. 1.
P. Val. l. 53.
Abacuc. c. 3
D. Hilar. in Euang. D. Matthæi c. 21. D. Aug. & D. Hier. in Oſeæ 9.
Numer. c. 20
Laur. in v. Ficus.
D. Bernard. ſuper illud Ecce *n.* reliquimus omnia.

Autumnalibus. Ficuum massa pariter, & puls ex iisdem in memoriam reuocat Ficuum aliam massam, quam Isaias imposuit super vulnus Ezechiæ, quæ significabat promissionem resurrectionis factam Fidelibus inter eorum afflictiones; nam maxima est medela ægrotantibus, & quasi salutis primordium spes ipsa salutis. Ficus prætereà siccos plures alicui donare significat iram demulcere, & gratiam promereri, dulciaquè omnia reddere tuta, quod indicatur à Ficuum, seù Caricarum massis ducentis, quas Abigail Dauidi obtulit, quo munere eius iram in maritum Nabal extinxit, & eiusdem Dauidis amorem sibi conciliauit. Hæc vlterius Arbor, vt est D. Matthæi 24. denotat Tempus, id insinuante Laureto. Quapropter Ægyptij Hominem frugi post relegationis annos significare volentes, Taurum ad Caprificum ligatum exprimebant; nam Caprificus, cui adalligetur Taurus ferocissimus, dum in eo mansuetudinem inducit, videtur quoque temporis indigitare mutationes, quæ tandem ad temperiem rediguntur, vndè Temperantiæ quoque symbolum hæc Arbor à Valeriano constituitur. Ficulnea rursus folia colligere est in aliquem vsum instrumenta parare, quia folia Ficus ad multas res domesticas valent, & multa pariter habent significata, quandoquidem designant Regem, nec non & Plagam Australem, & seù orbiculum illum, quem facit stella Polaris circa Polum, quæ parua licet circumductio, regere tamen videtur omnem Cœlorum magnam vertiginem, & significant quoque productionem, & propagationem copiosi genitalis humoris. Ad designandam vlterius Fidem fallacis elabentem vi comprimendam esse, posset adduci Anguilla in Fici folio à viro adstricta. Per hæc quoque folia appensa felicis itineris, & progressionis omen antiquitus designabatur; nam quando quis profecturus erat folia Ficus suspendebat, quibus iter sibi prosperum ominabatur. Vbi autem in coronas hæc folia contexta sunt, adhuc ea plura designant. Etenim cum pro Bacchi diademate proponuntur (Ficulneis namquè, & latè frondentibus ramis ipse coronabatur) symbolicè referunt memoriam Sycæ Nymphæ ab eodem Baccho adamatæ, & in Arborem postea sui nominis, hoc est in Ficum conuersæ. Statuæ similiter, & præcipuè Saturnia, Ficubus coronatæ Agriculturæ symbolũ esse perhibentur, nam Cyrenenses Saturnum Agriculturæ inuentorem suis in sacrificijs coronabant, ipsiquè recentium Ficuum sertis inter sacra redimebantur. Ad hæc corona ex fronde Ficus, cum floribus rosarum Cylista, siue Encylista dicta, cuius frequens est apud Græcos Comicos mentio, vt ex Athenæo, denotabat labores ad Virtutem directos, in amabilem tandem, & dulcem terminare suauitatem. Quibuscunque prætereà præmium deberi laboribus significare pariter videbatur coronamentum illud ex folijs Ficulneis superponi solitum capiti pro puluinari ad gestandas Hydrias, & Calathos in Serapidis, & Isidis sacris, quod Græcis χρόβυλος dicebatur, & hinc voce detorta nostris temporibus apud vulgares *Crollo* vocatur. Secus ex Ficu aliquod opus factum ostendit rem nullius esse momenti, & inutilem iuxtà illud Horatianum

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.

Cui quidem symbolo Prouerbium Italicum adaptari potest de homine, vel de re nullius valoris *non vale vn Fico*. Sed à ligno, folijs, & fructibus ad Arborem redeuntibus in mentem subire faciunt scripta Valeriani, quod Ficus inter duos Tumulos in quodam nummo sculpta, cum literis hinc inde ΑΜΒΡΟΣΙΑ ΝΕΚΤΑΡ omnem complecti videtur, & seruare gustus felicitatem; sicut è contra Ficus extirpata suauitatem lamentari videtur sublatam. Aliter verò præruptis in rupibus plantata, coruisq; tantum, & miluijs, non autem hominibus peruia, nec ab illis in escam petita, diuitis Hominis adulationibus dediti, luxuriosèq; parasitos inter, & scorta viuentis hieroglyphicum est ex sententia Cratis Thebani, quia Diuitis huiusmodi Sapientum consortia non admittentis, sed solum mimis, & balatronibus familiaris, ac amici, quin potius in eos liberalis, ideam apprimè repræsentat, Alciato docente. Sic & ex huiusmodi Arboribus Ficetum denotare potest Hæreticorum libros multas habentes Ficus amaritudine plenas. Prætereà cum serpente iuxtà depicta Ficus deceptionem significat, atq; delectationem, ipsa enim creditur ab aliquibus protulisse pomum, quod Adam, & Eua (quam nonnulli Ficubus coronatam pinxerunt) comederunt contra præscriptum Domini. Quapropter & vbi bonum quoq; ad significatum reducatur, in pœnitentiæ pariter symbolum cedit, non solum propter asperitatem foliorum, quæ humanæ carni admota, velut cilicium se habet, sed & quia ijdem primi nostri Parentes post transgressionem ex eiusdem Arboris folijs pudenda

Abb. Ioach. lib. 3. concur. c. 29.
1. Reg. 35.
Laur. loc. cit.
P. Val. l. 52. p. 383.
id. P. Valer. l. 53.
Cæl. Calcagnin. in lib. de reb. Ægypt.
Alc. Embl. 21.
id. Val. loc. cit.
Cartar. fol. 456.
id. Pier. Valer. loc. cit.
Macrob l. 1. Saturnal. c. 7.
Athen. l. 14
Ricciard. in Com. symb.
1. serm. sat. 8.
id. Val. loc. cit.
Andr. Alc. Embl. 73.
D. Hier. in Amos 4.
Nouar. sac. Adag. 508. nu. 382.

Adenda sibi texerunt, qui sicut homines vellicantes Sycomoros nescierunt à deterioribus meliora distinguere; ergò hic patet necessitas fabularum ope fallacias extirpandi.

FABVLÆ, LVDICRA, Et Superstitiones.

DVlces quidem sunt ori Ficus, optimique alimenti toti corpori; sed fabulæ, quæ de his traduntur, eisdem comparatæ, quia mentem pascunt, suauiores esse videntur. Non tam certè allexerunt Apollinei Corui fauces illi Ficus, quibus tandem potitus est, cum dudum expectasset eos maturescendo dulcescere, quam fabulosa superinde confecta narratio potest aures delectare. Fertur enim Phœbus quondam Ioui sacra facturus, Coruum, quem in tutela retinebat, limpidam vt sibi aquam afferret, ad fontem misisse; qui cum inter volandum aliquot Ficuum Arbores, quarum fructus nondum ad maturitatem peruenerant, conspexisset, auidi nimium pectoris explendi tactus cupiditate, mandatorum tandiù distulit executionem, donec fructus ijdem dulces, atq; lenes euasissent, quorum quamplurimis ad satietatem absumptis, ad Apollinem tardè admodum redijt, qui morositati Corui succensus (nam illius opera in sacrificio indiguerat) eidem in tantæ pœnam inobedientiæ iniunxit, vt tempore, quo Fici sunt adhuc immaturi, nunquam bibere posset, statuens nè interim illius guttur pertusum aquam retinere valeret. Hanc fabulam Ouidius paulo diuersam, de Asterismis sermonem habens, ita carminibus expressit.

Fabula de Coruo Apollinis ad fontem misso.

Continuata loco tria sydera Coruus, & Anguis,
Et medius Crater inter vtrumquè latet:
Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti,
Quæ tibi, cur tria sint iam sociata canam.
Forte Ioui Phœbus festum solemne parabat,
(Non faciet longas fabula nostra moras.)
I, mea, dixit, auis! ne quid pia sacra moretur:
Et tenuem è viuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit, & aerium peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris FICVS densissima pomis:
Tentat eam rostro: non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub Arbore fertur,
Dum fierent tardâ dulcia poma morâ.
Iamquè satur nigris longum capit vnguibus hydrum,
Ad dominumquè redit, fictaquè verba refert.
Hic mihi causa moræ viuarum obsessor aquarum,
Hic tenuit fontes, officiumquè meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus, & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi dum lactens hærebit in Arbore FICVS,
De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ, &c.

Ouid. lib. 2. fastor.

Magnus Ouidij æmulus, & in describendis elegantissimè fabulis ipsi non inferior, Balthassar Bonifacius, fabulosam Ficuum originem in suis hortorum Adonidis libris affert, tradens Phytalum à Cerere, quia ipsam comi hospitio susceperat, hanc Arborem ex Elysijs translatam dono habuisse. Inquit enim.

Phytalus is est, qui primus Ficum reperit, vide sup. in Vsu in cib. Musar. l. 4. nu 72.

Hospitio Cererem Phytalus dum suscipit Heros.
Pauit vt illa Viros, sic cibat ille Deam.
Dat frugum omne genus, fruges quæ repperit omnes,
Frugiferamquè Deam frugifer ipse colit.
Impensos gauisa Ceres compensat honores,
Muneribusquè datis munus & ipsa refert.
Dulcemquè Elysijs FICVM, quam transtulit Hortis,
Heroi præbens; hanc dabis, inquit, humo.

Ceres.

Et fructus qui vel nostrum dulcedine vincant
Nectar, & Ambrosiam mox dabit illa tibi.
Hæc ego donatis opsonia panibus addo:
Pane etenim solo non benè viuit homo.

Cumq; Græci Ficus nomen apud illos Συκῆ à Sycâ Nympha deduxerint, non est silendum hoc ab illis factum eo quòd Baccho Sycam prædictam depereunte, ipsa in Arborem nostram conuersa fertur. In funestam cuius rei memoriam ficulneis folijs posthac ipse Lyæus redimiri solitus fuit, vt paulò superius quoque tactum est. Ficulnea pariter fuit Arbor illa, sub qua Æacus Iouis, & Æginæ filius formicas vidit, quas in sociorum pestifera lue amissorum Iunonis ob sæuam indignationem, quæ serpentes venesicos in aquam bibendam immiserat, ab Genitore petijt, vt in Homines mutarentur sibi præsidio, & iuuamini futuros; Quibus annuens Iupiter formicas in tot viros transfigurauit, qui Myrmidones posthac appellati fuerunt. Quæ fabula ducere fortassis originem potest ex hoc, quia in Arboribus Ficuum frequenter obseruantur formicæ, & hæ quidem copiosæ propter alimentum, quod nec iniucundum, nec paucum ab illius Arboris materia suppeditatur, atq; etiam ingeniosæ, fortesq; colore plerumq; rubro, & illius conditionis, quæ maiores corpore, & nigriores superare valent; Memini me legisse in Hartmano Schedel Historico Germano pulchram, & notabilissimam historiam belli formicarum rubearum, & nigrarum in agro Bononiense obseruatum tempore Eugenij Quarti Pontificis tunc Optimi Maximi. Finxerunt quoq; Poetæ Sycæum aliquem fuisse ex Titanibus, quem cum Iupiter insequeretur, Terra mater sobolis suæ miseratione ducta, intrà se eum occultauit, qui postmodum in Syceam sui nominis Arborem, hoc est Ficum commutatus fuit, in cuius rei memoriam ferunt in Sicilia Vrbem quandam denominatam fuisse Sycæam. Ab istius gigantis, priusquam sic transformaretur, nomine, & insolentibus præ magnitudine labijs, lingua, & naso ansam desumpsit Balthassar Bonifacius prædictus mordacem quendam obtrectatorem denominandi, illumq; hunc in modum alloquendi, alludens ad cognomen Francisci Marij Molzæ, seù Mulcij Poetæ Itali doctissimi, atquè ad illius ludicrum quoddam Poematium inscriptum *la Ficheide*. Sic igitur habet.

Cartar. de Im. D. fol. 430.

Myrmidones Populi ex Formic. Ficarijs prodeũtes.

Bellũ formicarum ap. nos obseruatum.

Sycæus Gygas.

Vrbs Sycæa in Sicilia.

Musarum l. 5. nu. 12.

Aera qui MVLCET cantu, volucrisq; caballi
Nectareo MVLSAS carmine reddit aquas.
Festiuam, Sichæe tibi FICHEIDA donat,
Nasutus, linguax, & labiosus enim es.
Primi at Sicæi quamuis videaris imago,
Non eadem prisco mens tibi, nec cor idem.

Imò, & quia præclara multa, & curiosa, hancque ad rem valde opportuna, de Ficu Ægyptiâ, & Sycomoro, ac incidenter de Plantâ fatuâ botanicè canendo fabulatus est, non ingratum fore duxi totam hic narrationem adducere. Subsequitur ergo.

Sed longo distat vester discrimine gustus
Nam placet huic FICVS, displicet ille tibi.
Quin fatuam dici Plantis ex omnibus vnam
Contendis FICVM, quod tamen ipse nego.
Bilbilicus dixit fatuas aliquando mariscas,
Sed fatuas betas dixerat ille prius.
Addo Dioscoridem Manici meminisse solani,
Quod furijs homines exagitare solet.
Mandragoræ species, stolidos quæ reddit edentes,
MORION insano nomine, gaudet adhuc.
MALA INSANA vocant Itali, quæ Gallus AMORIS
POMA vocat, siquidem desipit omnis amans.
Sed tibi quæ FATVA est, doctis ÆGYPTIA FICVS,
SICOMORVS potius, quam SYCOMΩRVS erat.
Nam MOREÆ, quam fronde refert, sibi nomen adoptans
MΩRIAM toto tradidit asse tibi.
Inuertens igitur voces Cornelius, illam
Esse haud SYCOMORON, sed MOROSYCON ait.

At

A *At nullâ, quam SYCOMORVM ratione vocamus*
Aut cacopiſtacium, aut ſtaphylodendros erat.
Quod ſi dementat vacors Inſania FICVM,
Haud equidem nobis eſſe magiſtra poteſt.
Hos tamen ASSERTOR præcepit AB ARBORE FICI
DISCERE, cui mores ſe dedit omne ſophos, &c.

At de ſolâ caſum vnicum commentus Sycomoro, fabuloſam narrationem longè præcedenti breuiorem, & clariorem idem Bonifacius benè fecit, & contexuit, quam ſtudioſorum in gratiam hîc ad verbum inſerere libuit, & eruditum operæ pretium fuit; & ita ſe habet.

Muſar. l. 5. pag. 193.

De Sycomoro Fabula.

Effictim fuſcam Sycin MORVS ater amauit
Dilexit pariter Sycis & ipſa Morum.
Acriter his quanuis obluctauêre parentes,
Quos benè iunxit Eros, hos benè iunxit Hymen.
B *Nempè in amore, velut docuit Præceptor Amoris.*
Non caret effectu quod voluêre duo.
Iunguntur iuuenes, adeoquè tenaciter hærent,
Salmacis vt vinctos nexibus eſſe putes.
Salmacis exemplum renouant, Plantæquè biformis
Hermaphroditon amor, Androginonquè facit.
Fructiferæ primum vitam dedit Arboris illis,
Moxquè duos vno cortice cinxit Amor.
Nomine ſub duplici Plantâ coaleſcit in vnâ,
Quæ pariter FICVS, MORAquè iuncta parit,
SYCOMORVS; Pomiquè refert vtriuſquè ſaporem,
Dulcius & quiddam, quod ſit vtroque ſapit.
Dicta prius planta hæc priſcis ÆGYPTIA FICVS,
Poſtea SYCOMOROS, & MOROSYCOS item.
At SYCON MΩRON, FATVAMquè hanc nomine FICVM
C *Qui dixit, fatuus, vel furioſus erat.*
Ni fatuam dixit forſan, quòd larga profundat,
Prodiga vel potius diſſipet Arbor opes.
Scilicet octonis ditat prouentibus annum,
Quodquè ſemel reliquæ, bis quater ipſa facit.

Hactenus ille. Aliàs item de Syci, ſimulquè & diuerſimodè de Ficu fabulatur Phærenicus Poeta. Eam inquit Nympham fuiſſe Oxyli ſororem, quandoquidem tradit Orium Oxyli, Sycisquè patrem ex Hamadryade genuiſſe liberos permultos, inter quos Cornus erat, Nux, Glans, Alnus, Vlmus, Vitiſquè, & Ficus, à quibus variæ poſthac Arbores nomen ſumpſerunt, & hæc fortaſſe fuit cauſa, propter quam Hipponax apud Athenæum Ficum nigram Vitis ſororem dicebat. Quoniam verò non minus quàm fabulæ mentem recreat fatuas aliorum operationes intellexiſſe, vt ab illis ſibi quiſque cauere valeat, non perperam Fabulis, & Ludicris ſubnectetur quod ſuperſtitioſum de his Arboribus colligere potuimus. Tradit Eraſmus *in Adag.* Antiquos ſi quando Ficum integrum ex Arbore cecidiſſe comperiſſent, illum Mercurio ſacrum ſuſpendere D ſolitos, iure cuicunquè libuiſſet intacto permanente tollendi poſthac Mercurialem eiuſcemodi fructum, non alia forſan de cauſa, niſi quod talis Deus propitius furibus eſſe crederetur, vnde Paræmiographus dicebat: κοινὸς Ερμῆς, communis Mercurius; quibus alluſiſſe videtur Perſius habens:

Triph. l. 2. Hiſt. Pl. rer. Ath. l. 3. c. 3

Varr. lib. 2 cap. 11.

Inq; luto fixum poſcis tranſcendere nummum,
Nec gluto ſorbêre ſaliuam Mercurialem.

Sat. 5.

Quod mammæ Rumæ quoque dicerentur antiquitus non prætermittitur alibi: Ab illis hic ex Varrone notatur dici ſubrumos agnos, ſicut lactentes à lacte. Cum enim Romani Paſtores obſeruaſſent lacte Ficulneo lac animantium coagulari, Rumiam hinc Deam ſibi finxerunt, & ad illius ſacellum Ficum, quæ poſtea Ruminalis cognominata eſt, ſeuerunt, ſub illaquè ſacrificia lacte pro vino, & lactentibus peregerunt. Mizaldus inſuper in ſuis Memorabilium centurijs inquit Verrucas folijs Ficulneæ contactas euaneſcere

Verrucæ folijs ficulneis contactæ euaneſcunt.

Mizald. mem. cent. 8. nu. 83.

Ad discutiẽdas strumas, & parãdas quomodo ficus conducat.

Pl.l.34.c.5. & Val.Max. l.1.c.4.

scere, si folia ipsa sepeliantur. Tradunt insuper aliqui, quod si quis puber ante solis exortum inclinata Arbore ore supino aliquem nodum eius nullo conspiciente mordicus abstulerit, licioquè illum adalligauerit, & collo suspenderit, strumas, & parotidas ex eo discuti, quæ non nisi superstitiosa esse censeo. Et si de ludicris est sermo, non est omittendum quod de Rhechsabar Athleta robustissimo fertur, illi scilicet ob certas, quas in palæstris ex quibuscunq; validioribus referebat victorias, Statuã, at Ficulneam erectam fuisse. Eiusmodi Simulacrum Ficulneum consecutus etiam est Auius ille Nauius, qui ex Subulco augur effectus, cotem nouacula diuisit, & nomen proprium Ficui reliquerat in Comitijs, qui Tarquinio primo Regi Romulearum Tribuum mutationes vetando, stabilitates ciuiles perpetuò docuit. Eius itaque Statua ante Curiam collocata visebatur, vt testatur Plinius. Multis quidem erudimur modis ad instè, beatèquè viuendum; id Apophtegmata eleganter operantur. E

APOPHTHEGMATA. F

SApientum duntaxat proprium est acutissimas, easq; admodum breues proferre Sententias, quæ cum auro, pretiosissimisq; lapidibus pretiosiores sint, diligentius quoq; sunt colligendæ, & ex illis Monimenta, Tituliq; Æternitati erigendi. Aurum tandem, & Gemmæ temporibus absumuntur, & vtraq; rapacibus latronum manibus sæpè, ac sæpius obnoxia sunt; & hæ sæcula quæcunq; transmeantes, annorum nec subiacent voracitati, nec in sacrilega latronum furta cedere consueuerunt. Nam fures illas non rapiunt, nisi fortasse literarij forent, in quorum tamen manibus non multum delitescere possunt, quin gloriosus illarum Autor non cognoscatur, & non pateat impium huiusmodi alienæ gloriæ vsurpatorem (sic impudentem illum, qui non studet aliorum doctrinam imitari, sed ex illa quidpiam verbaliter rapit, suumq; facit, liceat appellare) dignum esse, vt in Dedecoris Ara nomen illius perpetuò suspendatur. Quin & Diogenem ipsum, qui Sententias suas nunquam retractare solebat, quando è Ficu quadam lecturus audijt custodem acclamantem, in illa paucos ante dies Hominem suspensum fuisse: *Et ego*, (Cynicus ipse inquit) *illam purgabo*, si intellexisset virum illum, ex literarijs huiusmodi furibus aliquem fuisse, crederem indubiè eundem posteà Palinodiam recinuisse, vt doceret detestabilius esse furtum literarium, quàm substantiæ alterius domesticæ rapinam; illud enim famam, qua nil pretiosius est, comminuit, cum è contrà hæc vltrà bona fortunæ, quæ instabilia sunt, & vilia non extendantur. Hæc ad acutiem istarum sententiarum officit quod suspicionem habeant ridiculi absconditam, nam nihilominus falsæ sunt, ex mente Ciceronis, cuiusmodi est dictum illud Siculi, cui cum familiaris quidam quereretur dicens vxorem suam suspendisse se ex Ficu: *Amabo te*, inquit, *da mihi ex ista Arbore quos seram surculos*; ac si virtus & illis quoque inesse debuisset, quæ conduceret alias fœminas ad suspendium. Parum hinc discrepat dicterium illud sapidum quidem, sed aliquantò malignius, quod protulit Timon Atheniensis. Hic à Græcis Μισάνθρωπος, id est humani generis osor, cognominatus, quia multos ad laqueum amarulentis, & mordacissimis suis verbis perduxerat, domi Ficum alebat, ex qua multi iam pependerant; Et quoniam illi in animum venit ædificium construendi in loco, vbi Ficus illa virebat, vndè necessè illi erat Ficum succidere, populum palam alloquendi petijt sibi fieri potestatem, quæ res insolita ab eo fieri (nunquam enim antea concionem ascenderat) admirationem magnam impressit in Ciuibus; publico autem in illo sermone sic exclamauit: *Est mihi*, inquit, *ò Viri Athenienses, domi paruulus hortus, in quo est Ficus plurium vestrorum conciuium suspendio memorabilis, eam volo succidere propter ædificium; vobis igitur significo, si quis velit se suspendere, citò id exequatur, donec commoditas manet*. Vndè notum fit illum fuisse animo valdè inhumanum, & ab hominum congressibus abhorrentem, quod magis patet, quia in toto vitæ suæ curriculo, id testantibus Aristophane, & Platone in suis Poematibus, nullum alium amicè dilexit, præter vnum Alcibiadem adolescentem, cuius nec verus amicus fuisse dicendus est, quia non illum, sed illius futura facinora amasse visus est; interrogatus enim vndè nata esset illius amicitia, *quod*, scilicet respondit, *illum Atheniensibus multorum malorum causam futurum*. Non omittam, licet parum id ad rem videatur, Epitaphium

Diogen. Apophtegm.

G

2.de Orat.

Siculi cuiusdã aliud apophth.

Timonis Athenien. dicta.

H

Symphor. Hortor. lib. 7.cap.15.

A phium, quod hic Philoſophus ſibi conſtruxerat, inq; ſuo ſepulcro incidi fecerat: parum quidem hanc ad rem facit, ſed magis ferum, & inſociabilem ſui Autoris animum prodit. In hanc igitur ſententiam expreſſum erat:

Hic ſum poſt vitam miſeramquè, inopemquè ſepultus.
Nomen non quæras: Dij, lector, te malè perdant.

Curioſum certè, ſed impijs tantum lectu dignum. Illud meritò legere potuiſſet Ædilus ille, quem morbo Fici detentum, & à cicuratis capris ſe geſtari curantem, Martialis hunc in modum iocosè alloquitur.

Geſtari iunctis niſi deſinis Ædile capris,
Qui modo Ficus eras, iam Caprificus eris.

Apophthegma *Martial. l.4. ep. 52.*

Cum maximè capras illas opinentur Martialis interpretes fuiſſe, niſi quales Crathis turpiter adamauit, eiuſmodi ſaltem, quas impudiciſſimus Heliogabalus iunxit, & ab ijs ſe duci quoquo vellent paſſus eſt. Ego autem ad non tam mala dirigens iudicium, ſatius putarem illud dictum eſſe, eo quia in ſella geſtatili, quæ caprarum effigies inſculptas haberet, Ædilus idem portaretur. In Apophthegmatibus capitis antecedentis iam diB ximus quendam Athenienſem tunc temporis, quo iudicij metu ab Athenis Ariſtoteles diſceſſerat, interrogatum quænam eſſet Athenienſium Ciuitas, reſpondiſſe: *Pulcherrimam, ſed in ipſa Pyrum agreſtem in Pyro conſenuiſſe, Ficumque in Ficu*, adulatores intelligendo; quare his prætermiſſis ad alia tranſibimus abſoluenda, ſeu proferenda, hoc eſt Prouerbia.

PROVERBIA.

Nobilem, & vtiliſſimum iſtius Arboris eſſe fructum, id vel illius ſapor ſuauiſſimè teſtatur. Vnde migrauit in prouerbium apud Eraſmum CARICA MVSA, quo intelligebat optimorum Poetarum carmina, doctiſſimorumq; Fidicinum ſymphonias adeò ſuaues auribus, & intellectibus eſſe, vt nil vltrà Caricæ præ ſui dulcedine gratificentur palato; ex hiſce Platonis Iambicis ab Athenæo recenſitis, fortaſſe deC ſumptum

Αὐλοῦς δ' ἔχουσα τῶ κορίσκη καρικὸν
Τυχὸν μελος μελίζεται.

Quæ ſic inuerſa ſunt.

Innupta quædam dulce pulſans tibias
Modos modulatur caricos.

Quo in ſenſu apud Theocritum latinitate donatum in Eidyllio primo legimus.

Ipſe fauos loqueris, ceù FICV PASTVS opima,
Quam vel ab Attidibus tranſmiſerit Ægilus oris.

Alio ſimiliter in loco de ſuauiter canente cecinit idem Poeta.

E' medijſque cibus venit tibi Carica Graijs.

Sed æquè ignobile eiuſdem lignum, ac prorſus inutile cenſetur, ita vt meritò faber ille ambigeret ſcamnum nè, an deſpicatiſſimum aliquod ſimulacrum conſtrueret ex illo ligno, de quo Horatius.

Olim truncus eram Ficulnus inutile lignum. *In Poeticâ.*

Ideò ab eius vilitate, ac inutilitate, adagia nonnulla emerſerunt. Hinc *opus Ficul*D *num* profertur quando quid minimi pretij, vel prorſus inutile ſignificare volumus. Sic & *ficulneam opem præbere* dicitur, quandocunquè aliquis opem infirmam alicui præſtat; quo ſpectant *ficulnus gladius, ficulnum auxilium, ficulnaque mens*, hoc eſt mens leuis, auxilium inſufficiens, & gladius obtuſus, ac ad feriendum ineptus. Ita de homine futili, & nullius prorſus vſus dicimus EGLI NON VALE VN FICO, ſeu Plautina phraſi *nauci non eſt*, & ex hoc natum eſt quod de re vili, nullo pretio digna effertur, .ſ. NON GLIENE DAREI VN FICO MARCIO. Hinc σύκινες ἄνδρας, hoc eſt *ficulneos homines* vocat Theocritus, qui nec adeunt, nec tolerant ſtrenuè labores, ſed ijs veluti ſuccumbunt, vt lignum ficulnum ponderi alicui grauiori. Ita Lucianus in libro ad indoctum, χωλὸν ἔχων, καὶ συκίνην γνώμην hominem dicebat claudâ, ac ficulnâ mente præditum, nempe nullius pretij, inutiliq; ad aliquid excogitandum. *Ficulna* item *Mandronis Nanis* per contemptum ſic dicta, in Prouerbio fuit habita, & eum ſignificat, qui ex tenuiſ-

Nouar. T.2. Adag. 617. nu. 825. Monoſ. ſl. l. Ital. l.6. n. 146. & l.7. n.41. Plaut. in Moſtel. Lil. Gregor.

Gyrald. de Nauigijs c. 4.
Iof. Albert. adag. 488.
P. Valer. lib. 53. fol. 392
Monof. l. 7. nu. 42.

nuissimo, & angustissimo patrimonio ad amplissimos emerserit honores, sed in minima permanserit existimatione, nempè sinè profectu honoris acquisiti, ob insolentiam morum, & superbiam, vt Mandroni accidit cuidam, qui ex nauiculario factus est Imperator, sed nullam ex eo munere auctoritatem assecutus, nihilominus contemptus ac prius fuerat. Similiter *folio ficulno anguillam tenere* τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν de eo pronunciatur, qui furax alioquin, & callidus, suis tamen tricis, & arctiore nodo detinetur. Siuè fallacis hominis elabentem fidem vi fore astringendam infert, sicuti ficulni folij asperitate lubricitas eluditur Anguillæ, quemadmodum innuit Alciatus in Emblematibus habens.

Iamdudum quocunquè fugis te persequor: at nunc
Cassibus in nostris deniquè captus ades.
Amplius haud poteris vires eludere nostras:
Ficulno anguillam strinximus in folio.

Idem ſt. It. ling. l. 6. nu. 41.

Ex eisdem folijs Parœmiæ istius materiam eli cuit Aristophanes πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα, videlicet COMPLVRIVM THRIORVM EGO STREPITVM AVDIVI, & hoc vti posset vbi minas, & inanem alicuius clamorem se quis omninò contemnere, nihiluè pendere ostenderet; eò quia *Thria* Græci vocant folia Ficus, à quibus, si incendantur, strepitus quidem formidabilis editur, & ædificij alicuius tanquam comburentis ruinam minax ijs, qui quod comburitur nescirent; cæteris verò inanis, ac contemnendus. E contrà verò in honorem ligni Ficus proferri posset illud Prouerbium ex Apologo eiusdem Arboris cum planta Lilij florifera solum, & minimè fructifera, quo floris Lilij vanitas arguitur, atq; extollitur fructuositas Ficus, licet minimè florentis, & est huiusmodi VANVM EST FLORERE SINE FRVCTV, & hoc medio non perperam inueheremur in illorum superbiam, qui cum prima Scientiarum limina salutarint, sè illarum integram habere possessionem credunt, & veros earundem professores vocari præsumunt, idque magis agendum foret, cum ex eiuscemodi census hominibus non desiderentur permulti, quibus cum paulò secundior arrideat fortuna, quæ quia cœca ignauos erigit, & optimos sæpissimè premit, eodem dicto nō vti dicam, sed abuti gaudent impudenter aduersus alios longè digniores, licet infeliciores. Quorum egregia, beneq; nata ingenia celeri maturatione in se ipsis verificant, id quod in generosæ Ficus surculos in integram, & fructuosam quàm breui tēpore Plātam excrescentes ex Fabio quadrat, nimirū GENEROSIORIS ARBORIS STATIM PLANTA CVM FRVCTV.

Albertat. adag. 497.

Ficus autem fructus ob toties memoratam sui bonitatem aliarum, & forsan elegantiorum Parœmiarum scaturigines efficiuntur. Etenim si consideremus vberem illorum prouentum, cum sæpè, ac sæpiùs bis, terq; hæc Arbor fructificet, statim percipimus ad quem scopum tendat. *Præcoquas Ficus desiderare*, vt habetur in sacris, *Præcoquas Ficus desiderauit anima mea*; est enim præproperè nimis, & ferè antè præstitum opus præmium expetere, videturq; primam originem habuisse huiusmodi Adagiū apud Athenienses, qui suis agricolis blandiebantur, beneq; ominabantur, vt perquam feliciter anno sequenti Ficus prouenirent, quare agricolæ præcoquas Ficus ad dominos suos deferebant, ijdemq; obseruantes, quo tenderet ciuiū blandiloquentia, id in prouerbium verterunt, vt cum quemquam sibi circà Ficuum prouentum adulantem audirent, dicerent, HIC FICVS CVPIT, quò spectat illud Aristophanis in Vespis σὺ δὲ τὴν σῦκα μὲν αἰτεῖς, ab Erasmo in Adagijs translatum FICVM CVPIT. Exinde si perpendamus modum, quo interdiù maturi decidunt istius Arboris fœtus, lentè quodammodo, vt quisquis illos iam casuros obseruans, & opportunè accurrens valeat os supponere, cadentesq; hiantibus labris excipere, & comedere, absquè eo, quod laboret illos, vel ab Arbore legere, vel è terra colligere, facilè concipimus quid sibi velit *Ficus cadere in os comedentis*, hinc enim notum fit prouerbialem hanc dicendi methodum de eo concinnè promulgari, cui res relicta, non parta labore est, veluti sunt illi, quibus magnæ veniunt hæreditates. Vel in eum perbellè contorquebitur, quem notamus ob copiam rerum ignauissimam ducere vitam, vt cui perindè cibus sua quasi spontè in os labatur. Cæterum Propheta figuram hanc transtulit ad ostendendum futurum Nabuchodonosorem Regem Babylonium Niniuitæ Ciuitatis excidium, quod eius res tanquam fructus concussæ Arboris deniquè caderent in os comedentis hostis, idest Diaboli, à quo perdiù possessa fuit. Sed *de tribulis Ficus non expectandos* iudicio meo designat ex malis operibus nihil vnquam boni prouenire posse, & vitæ malè actæ nunquam subsequi finem

Michea 7.
Auct. Th. Vit. Hum. Tom. 1. A. pag. 114.
Polyd. Virg. Adag. 360.

A finem fortunatum, iuxtà Prouerbium aliud Hetruſcum, *Chi mal viue, mal muore*, quia *Iuuē. Sat. 4.*
----- *Nemo malus felix*.

Vt autem apud Matthæum cap. 7. Prouerbialis hæc metaphora à vindemiatoribus, Arborum, & fructuum collectoribus deſumpta, pronunciatur à Chriſto dicente; *Nunquid de tribulis Ficus colligunt?* demonſtrat hæreticos, & hypocritas, qui quadam pietatis veſte ſe obtegunt, tam difficile boni aliquid poſſe facere, quàm de tribulis, hoc eſt de ſe ipſis Ficus colligere: atqui rectè eiuſmodi homines tribulis comparantur, quià more illorum venenatum habentes animum, feriant eos qui propius acceſſerint. Licebit inſuper hoc vti adagio cum voluerimus non ſine ſtomacho eos innuere, in quibus nihil eſt probitatis, quam ob rem debeant præ cæteris coli, aut magni fieri. Contra hypocritas pariter eſt, quod de Ficu parœmiacè dicitur nimirum SINE FLORE FRVCTVS; Hoc enim innuitur quod, vt Arbor Fici fructus perabundanter producit abſq; vlla florum pompa, ita abſque promiſſionum floribus, optimorum operum, & officiorum fructus edendi ſunt, non vt hypocritæ, qui apparentem iactando ſanctitatem, nullos veræ bonitatis fructus emittunt. De quo Adagio multa paulò ſuperius, & in Hieroglyphicis habentur. Dicimus & QVOT FICO GROSSI, vbi numerum ingentem prouerbialiter denotare volumus. Quod & præſtitit C. Eraſmus Michaelius Lætus, vbi Ficum cum Olea loquentem inducit, Rhamni exemplo probaturus. *Polyd. Virg. Adag. 14.*

B

Neſcire quemque quo malos tractet modo.

Apud ipſum enim Ficus malorum ſeminum longè multa eſſe germina in hæc probat.

Non Fico plures cumularint viſcera groſſos,
Nec plures calido Vitis dat ſole corymbos,
Quàm vitijs ſoboles obnoxia grandibus ex ſe
Germina protrudit, latèque per oppida mittit.

C. Eraſm. Mich. Lat. coll. Mor. 3.

Ficum prætereà *poſt piſcem*, quamuis alij dicant *Nuces poſt piſcem* inuenitur prouerbialiter ſcriptũ in Bauhino, cuius rei cauſam nullam aliam aſſignarem, niſi quia Ficubus nouiſſimè comeſtis os dulce relinquitur. Quamplurimis etiam dicitur POST FICVS AQVAM, i. bibas; cuius rei cauſa affertur inferius in Problematibus. Eſt & Græca Parœmia σῦκα μέριζε ab vrbaniſſimo Poeta Martiale vſurpata, dum ſic ſcribit in Calliodorum *Monoſ. l. 8. p. 393. Hiſt. Pl. vni. l. 1. vol. de Arb. c. 87. & Eraſm. in Ad. Martial l. 5. epig. 39.*

C

Quadringenta ſecat qui dicit Σῦκα Μέριζε,

Id eſt

Diuide Ficus.

Et de duobus primò dici ſolet, qui alicuius rei domini ſint pro indiuiſo; nunquam enim res integra ſic poſſeſſa poteſt dici toraliter vnius, vndè qui ſibi velit arrogare quid totum in illâ re indiuiſa, debet inprimis diuidere totam: nam cum in qualibet parte glebæ adſit gleba alterutrius, non poterit dici integra gleba ad vnum tantum ſpectare. Secundariò autem applicari poteſt hoc dictum prouerbiale in amici obſequium, quo melior pars alteri conceditur, cui quid non admodum diuerſum eſſet illud *Polyd. Virg. Adag. 201.*

All' Amico monda il Fico;

Quod infert Ironicè tamen hoc aliud, *Monos. lib. 8. pag. 362.*

Chi vuol far' onore all' Amico; faccia foco col legno del Fico.

Videlicet

--- *Amico indulturus Fico focum extruet.*

Quæ Ironia indè ſumpta eſt, quia, vt inquit Eraſmus in Chiliadibus, & ipſe Parœmiacè FICO FVMVS ACERRIMVS. Hinc eſt quod antiquitus fumo Fici ſontes torquebant. Idem Prouerbium *diuide Ficus* vſurpare poſſumus aptiſſimè, quoties auarum, aut vendentem, ementemuè aliquid, vel diuidentem quid minimum, quodque magni æſtimet, notare volumus, & coincidit cum illo vulgari apud nos, *Tortire il miglio*, vel *Diuidere vn capello per il longo*, aut *Volere ſino vn puntal di ſtringa*. Aliud quoque in ſacris paginis adagium ſacrum profertur, & eſt *Sedere ſub ſua Vite, & ſub ſua Ficulnea*, quo denotatur tempus pacis, atque tranquillitatis procul ab omni bellica ſuſpicione, quando Agriculturæ integrè quicunque vacare poteſt ad plenum ſui beneplacitum. Cui toto cælo diſcrepare videtur illud FICVS AVIBVS GRATÆ; Quamobrem parœmiacè ſcripſit Eraſmus in Chiliadibus GALLINACEOS AMANTIBVS FICVM NE SERITO, indeq; ferimus, hominem laboris in aliqua re conſequenda neceſſarij inimicum, ſummè tamen emolumenti exindè prouenientis cupidum, eo pacto, quo Ficus ab auibus expetuntur, ſed labor Arboris plantandæ ab illis recuſatur. Hoc innuebat Homerus vbi ſic *3. Reg. c. 4. 1. Machab. cap. 14.*

D

Odyſſ.Ω. Σῦκα φύλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν οὐκ ἐθέλουσιν,

Monoſ.l.6. num.64. nimirum *Quæ volucres optant Ficus, plantare recuſant*

Quod in mentem reuocat Adagium illud de Ficuum plantatione videlicet

Ponatur Olea craſſa, Ficus paruula.

Idemquè per os popelli paſſim circumfertur ſub his verbis

Monoſ.l.8. pag.377.

L'Oliuo groſſo, e l'Fico piccolino

Ponga, ch'ingannar brama il ſuo vicino.

Et ratio eſt, quia melius vigent taleæ Ficus tenellæ ſi plantentur, quàm rami aliquantò craſsiores, vt è conuerſo euenit de Olea. Nec minus ac prædictum agricolas reſpicit, & hoc ſequens

id.l.8.pag. 386.

Quando l'Fico ſerba il Fico,

Mal Villan ſerba il Panico

Ideſt *Seruante Ficum Ficu, panicum ſeruato ruſtice;*

Illudquè pro cauſa aſsignarem, quod videlicet cum Ficus aſſeruantur in Arbore, nec præ temporis rigore matureſcere poſſunt, illud indicare non raró videtur ſequentis anni ſterilitatem, & propterea frugum aſſeruatio præcipitur. Nec illud prætercam RICEVER DATTERI PER FIGO, Bononiæ forſan originatum, & à Dante Aligherio in ſuo Poemate relatum, de quodam Fratre Ordinis Equitum (vt vocabant) Gaudentium, Bononienſe Alberico de Mamfredis nuncupato, qui Ficubus ab ſe medicatis hoſpites, quos conuiuio exceperat, venenauit, ideòquè illum Poeta fingit in Inferno dicentem

id.l.9.pag. 412. In Inf.cantu 33.

---- Io ſon Frate Alberigo,

Io ſon quel dalle frutte del mal'orto,

Che qui reprendo datteri per Figo.

Vndè videtur hoc Prouerbium innuere, quod mali, & proditores non poſſunt, & ipſi non malè perdi, iuxtà illud *Nocenti nocebitur*, aut vulgò fertur *Chi la fà l'aſpetti*, & ſic æquales ſceleri pœnæ luuntur, quin potius identidem, & ampliores. Immaturus quoque, & adhuc imperfectus pro ſubiecto adagiorum ſæpenumerò adhibetur Ficus, vndè GROSSVS ESSE, & ET ALIOS INCREPARE promanauit, quod temerarijs ijs adoleſcentibus conuenit, qui Senes peritiores docere volunt; quaſi dicatur; ignauiſsimus operoſos accuſat ignauiæ, eundemquè ferè ſenſum habet, ac aliud noſtrum vulgatiſsimum dictum *I paueri vogliono menare à bere le Oche*. Nec ab his valdè diuerſum eſt *Morycho ſtultior dici*, quod in adagio ferebatur de eo, cuius lurida foret, & ſtultè conſpurcata facies, vt apud ſiculos facies Bacchi Morychis, per quod hiſtoricè moneri poſſumus quod nedum Muſto, ſed & Ficubus eidem Baccho facies illinebatur. Hinc ortum eſſe crederem opportunè hoc aliud FAR LE FICHE, pro quo Antiquiores, vt ex Brunetto habemus, dicebant FAR CASTRAFICA, ideſt irridere aliquem contumelioſè, & in contemptum illius medium oſtendere pollicem inter indicem, & digitum longum, ſiuè ipſum duntaxat digitum medium porrigere, vtroque contiguorum attracto, contractaquè manu brachium illud extendere, vt actus ille ridiculus diſtinctè magis conſpiciatur; Græcis eſt καταδακτυλίζειν, ſiuè ἐφυβρίζειν; & hoc dicendi modo vſus eſt Danthes (vt ſuperius innuimus) in ſuo Poematio ſcribens

Ex Athen. Eraſm. in Adag. Monoſ. l.7. num.90.

Inf.cāt.25.

Al fine de le ſue parole il Ladro

Le mani alzò con ambedue le Fiche,

Dicendo: Togli Dio, ch'a te le ſquadro.

Aliter etiam dicitur CAPRIFICARE ALIOS, quod eſt ſubſannare, alijſquè detrahere, & extenditur etiam ad eos, qui proximum fallunt, vt eſt vendentis Caprificos pro Ficubus, quemadmodum lepidè Alexis in Lebete.

Is iurans Ficos diuendere, dat Caprificos.

Sic olim qui Mediolanenſem aliquem aliàs præclaræ Patriæ Ciuem, caprificare voluiſſet, illi Ficos exprobrabat, dicens: EDE FICOS, alludendo ad Ficos, quibus ex ano Mulæ dentibus extrahendis, Mediolanenſes alias capite plecti iuſſos damnauerat Fridericus Oenobarbus, poſtquam bello cœpit illorum Vrbem, contrà quam arma ſumpſerat ob hanc cauſam, quod ſcilicet ijdem Mediolanenſes irati Friderico, à quo multa damna perceperant, Beatricem Auguſtam eiuſdem Vxorem, Mediolanum ſummopere inuiſere expoſcentem, Aſinæ præpoſterè impoſuiſſent. Non raró tamen aliquid modeſtius ſonat eadem parœmiaca phraſis; ſolemus quippè de ijs, qui mollius & deli-

Parad. de antiq.ſtatu Burgund. c.8. Th. Vit. Hum. Tom. 6.P. pag. 402.f.

A & delicatius viuunt, dicere: FICVS EDIT, cuius dicti vice Zenodotus dixisset Ἀβρωνος βίος, idest *Abronis vita*, Virum commodissimè viuentem indigitaturus, cui necessaria pretiosa putanti repetendum esset illud ex Suida prouerbium LEPORI ESVRIENTI ETIAM PLACENTÆ LOCO FICVVM. De huiusmodi homine, si peramplis suis fortunis non acquiesceret, immò non absq; periculo maioribus inhiaret, interdum pronunciari obseruatur VVOL CERARE DE' FICHI IN VETTA, *Ficus in summis ramis quærit*, quasi dicatur, & si tutius sit Ficos illos carpere, quos ex robustioribus ramis manus attingunt, is sui non memor periculi, illos in extremis plantæ cymis decerpere contendit. At si, quod μεταφορικῶς hic dicitur, in sensu simplici accipiatur, & rusticis applicetur, tunc non frustrà enunciabitur homoeteleuticon illud apud omnes Italos vulgatum *Quando il Villano è in sul Fico*

Non conosce parente, ne amico.

Quod sic reddere placuit

Dum patula carpis dulces ex Arbore Ficus,
Nec consanguineos, nec amicos, Rustice, noscis.

B Rursusq; ad alios translatum significare potest inhumanitatem illius, qui statim ex Iro Crœsus effectus, ne quid minimum subsidij consanguineis, aut amicis ferre dignatur, quin potius cum cæteris insolentius se gerit, quam si summè fortunata sortitus esset incunabula. Veruntamen eiusmodi dicteria, quatenus proximum læsura fuissent, tollere prætendebat is, qui sequens prouerbium primus protulit; *Ficum Ficum, ligonem ligonem voca, mazam mazam*, siuè vt inquit Monosinus, *scapham scapham*, idest ne sis assentator, sed proprijs quoscunq; nominibus voca; siuè etiam apertè loqueris, nec vlla velis vti verborum circuitione. Quam ad rem Erasmus FICO NON ASSENTANDVM edidit, dum ob manifestissimas eius fructus prærogatiuas in Chiliadibus scripsit *Assentari nescio Ficum*. Et ideò nomenclatorem sub Ficu volebat Lancinus Curtius illis ad Aloysium Marianum scazontibus lib. 6. Epigr. 69.

Solus quo eat duro vocabulo Thymon
Interrogas it Curtius, sit vt Thymon
Nomenclatorem vocare sub Ficu.

C Sic qui per ætatem sapit DACTYLVM A FICV COGNOSCIT, non ignorans cuinam FRVSTO PANIS, NON FICV, LABRA SVNT OBTVRANDA, vt ex Gellio habetur in eos, qui res strenuè administrant, in quos, vt & in sollicitos; & quibus aliqua negotia magni fiunt, dicere solebat Suidas VT FICI OCVLIS INCVMBVNT. Ita CARICVM à CARICO SERMONE erit distinguere, nempe suauem, & velut Caricas redolentem, ab aspero Caribus domestico, vt prouerbialiter innuisse visus est Claudius Rufus Triuoltinus ad Gilbertum Ducherium celebrem Vultonum Poetam in hæc scribens.

Vulto candide, Vulto, quem Poetam
Omnes dicimus optimum Poetam:
Pinguem vt rapula condiunt ferinam,
Et mordax acor adiuuat palatum:
Sic, vt conijcio, tuum iuuabit
Dicendi genus Atticum, & sonorum,
D *Incultus meus, atque ineruditus*
Cicernus quoque, CARICVSque SERMO:
Si nunc hasce apinas, rudesque versus
Miscebis grauibus tuis Camœnis.

Quod porro cares asperè loquerentur, testis locupletissimus est Homerus eo carmine

Νέσης αὖ Καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων.

Idest

Nestes dux Carum, qui barbara verba loquuntur.

Et quoniam Prouerbia eximi debent, prorsusq; liberari ab ostentis, prodigijs, ominosis prædictionibus, & insomnijs, de his sermo sequens est habendus.

Monos. l. 6. num. 10.
Ios. Albert. ad. 696.
Monos. l. 1. pag. 43.
Monos. l. 6. pag. 268.
Id. l. 3. pag. 110. n. 75.
Gell. in Noct. Attic.
Albertat. adag. 485. & 1500.
In lib. Epig. Duchens ep. vlt.

OSTENTA, PRODIGIA, OMINA, Et Insomnia.

Plinius inter Prodigia recenset Ficus illas in Bœotia, quæ a locustis derosæ iterum germinauere; quemadmodum & Ficum, quæ in Caprificum degenerauit; Ficumque aliam quæ Cyzici (Propontidis est insula) antè obsidionem in Lauro enata est. Graue quoquè portentum censetur ab illo, dum ex candida Ficu nigra producitur, nam ex felice Arbor in infelicem degenerare creditur, quandocunq; Ficus alba felix, & nigra infelix ab omnibus habetur, quod & arguit nobilitas, idest existimatio, atq; etiam gustus delicatior; Propterea Macrobius de ijs Arboribus, quæ Tartareis Dijs sacræ habebantur, eas illis mage conuenire dicebat, vtpotè infeliciores, quæ baccam nigram, nigrosq; fructus ferrent. De Ficu Ruminali (quæ eadem fuisse traditur, quæ dudum Romulum, & Remum adhuc infantes fructibus pauerat, & vmbra protegerat, & exinde per DCCCLXX. annos Vrbis conditæ, & vltra seruata est) mirabilia non solum, sed prodigiosa narrat idem Plinius, dicens eam miraculo ex ære iuxtà dicato, tanquam in comitium spontè transisse, adactoq; nauigio eandem illicò aruisse; rursusq; cura sacerdotum reuixisse, & mortuis iterum ramalibus, arescenteq; trunco languentem, ac diminutam, Romanis eo tempore prouenturam calamitatem designasse; fuisse quoquè ante Saturni ædem Anno Vrbis CCLX. sublatam, sacro Vestalibus facto, cum Syluani, & Isidis simulacra subuerterentur. Eodem insuper Plinio teste, quin & antè illum autore Cicerone Caunia Ficus quædam Ficuum minutissimorum species omen triste prætulit; nam cum quidam in portu Brundusino caricas Cauno aduectas vendens, Cauneas clamitaret, euentus infelicissimos ominatus est Marco Crasso nauem tunc conscendenti, vt aduersus Parthos contenderet, quippe qui in illa expeditione simul cum filio fuit à Barbaris trucidatus; Vox enim tunc tanto viro iter ascensuro casu prolata, non nisi prodigiosa poterat esse, nam sycopola ille toto pectore exclamans *Cauneas, Cauneas*, videbatur dicere *caue nè eas, caue nè eas*; Quam Ficuum speciem simul cum alijs, in Albense rus è Syria intulit L. Vitellius, qui posteà Censor fuit, cum legatus in ea Prouincia esset nouissimis Tiberij Principis temporibus. Exindè, & post non multum temporis alio pacto mortem denunciauit Ficus; cum nimirum tres huiuscemodi Arbores de repente procubuerunt, breui procubiturum Imperatorem Alexandrum Seuerum, vt in sequenti demonstramus Rubrica, portendentes. Pudicitiæ quoq; apud Romanos subuertendæ signum à Plinio fuisse perhibetur Ficus, quæ M. Messala, & C. Cassio censoribus in Capitolio nata est. Sed quantò infelicioris ominis hæc Arbor tunc fuit, tantò caricæ fortunatius ominabantur: erant enim noui anni felix auspicium, nam à populo solebant Magistratibus offerri in ipsis noui anni Calendis, & hoc ad frugalitatem fortè euocandam, seù implorandam, vna cum dulcedine, & suauitate morum; & ideò prandium apud sapientiores, vt benè notat Seneca, erant solæ cariæ, & panis; faustum propterea, felicemq; reddere ijs oblatis cogitabant annum, bonisq; semper augurijs, & integra valetudine onustum, si seruaretur illud Celsi preceptum dicentis vtilissimum esse prandere exiguum aliquod, & ipsum siccũ, sine carne. Hucq; spectare videtur Ouidianũ illud

> *Quid vult Palma sibi, rugosaque Carica? dixi,*
> *Et data sub niueo condita mella cado?*
> *Omen, ait, causa est, vt res sapor ille sequatur,*
> *Et peragat cœptum dulcis vt annus iter.*

Ita fortunas Philippi Macedonis portenderunt Ficus, quæ in Bisaltia medio vere maturuerunt, secus autem Caprificus Arbor infausti ominis erat, qua mortuis male precabantur; vnde Propertius *Vrgeat hanc suprà vis Caprifice tua.*

Eapropter infaustum ducebatur pro sepultis tumulos dumis adopertos relinquere, ideoque ab illorum bustis, qui impensius amabantur, hæc omnia procul esse iubebantur. Ruinam pariter, & exitium locis, quibus superimminet Arbor eadem portendit; cum enim è muris, & saxis erumpat, & lapides alioqui durissimos deijciat enitendo, videtur semper interitum comminari, quarè Martialis.

Lib. 17. cap. 25.
Id. l. 16. c. 27.
Lib. 3. Saturn. c. vlt.
Ruminalis Ficus Ætas eiusdē varia prodig.
Lib. 5. c. 18.
Cornel. Tacit. Annal. l. 13. in fine
Pl. lib. 15. c. 19.
Cic. 2. de Diuinat.
L. 17. c. 25.
Epist. 87.
Cels. l. 7.
Fastor. l. 1.
Athen. l. 3. cap. 3.
Eleg. 5. l. 5.

A *Marmora Messale findit Caprificus* L. 10. ep. 21

Et Iuuenalis --- *Ad quæ* --- *Discutienda valent sterilis mala robora Fici.* Sat. 4.

Quam ad rem Persius metaphoricè sic pariter alludebat.

Quid didicisse? nisi hoc fermentum, & quæ semel intus Sat. 1.
Innata est rupto, iecore exierit Caprificus.

Quapropter somniata quoque hæc Arbor non nisi Mala portendere posse ducenda est; Ficum autem vniuersaliter acceptam Plinius tristes inter Arbores collocat, ex eo maximè, quià non floreat, cum flos sit Plantæ gaudium, Anni iuuenta, Veris nuncius, Ven erisquè delitiæ; quibus ille nimis asperè cum Planta tam mite egisse mihi visus est; nam licèt hæc verè non floreat aliarum Arborum more, peculiare tamen habet hunc florum defectum vberiore, biferaq́; sæpissimè, ac identidem trifera compensare fructificatione, quod ab alijs Arboribus, vel nusquam, vel perrarò præstitum est; Quare in hac vice floris stat fructus, qui flos, & fructus vno, & eodem tempore haberi potest, & fructus ipse, si benè perpendatur, rudimentum quoddam floris in centro extrinseco suæ basis præseferre videtur, è quo, dum fructus est maturus liquor emanat dulcissimus, & suauissimus, Saccharo, Melli, Mannæq́; dulcedine, & suauitate minimè cedens; sed hæc omnia bonitatis potius ostenta, quæ singularissimam huiusmodi fructus sapiditatem ostentent, dicenda veniunt. Illud quoque singulari consideratione, & prodigiosa quadam inspectione dignum videtur, quod reliquis pomis fructus sub folio locatur, in Fico autem è contrario, nam Ficus est supra folium, quod tamen est vmbrosissimum, atque latissimum, & licèt aliquæ species Ficuum reperianrur, quæ Ficus habeant sub folio, vt Ciliciæ, Cypriæ, Helladisquè. Grossi tamen post folium nascuntur; Pomum enim sub folio habet pro protectore folium, quod a utem est suprà folium, hoc superba quadam naturæ constitutione perfectius, ideòquè nobilius, & admirabilius dici promeretur. Sed quid pro miris hæc habentur? non potest non esse prodigiosa suis operationibus Arbor, quæ contrarijs, quodammodò legibus regi videtur, nam si aliquot Arbores sunt, quæ breuitate radicum facilius senescere traduntur; Ficus viceuersa licèt longissimas habeat radices ocyssimè senio conficitur. Eadem de causa portenti loco habet Plinius, quod Ficus sola cæteras inter Arbores maturitatis causa medicetur, nam præter ordinem procedere in maturationis prohibitione, est prætia adaugere, & quid portentosum efficere. *Conducunt alia alijs*, vt ex Euripide habemus; Historiæ igitur cum multos tangant non erunt absque notabili iuuamento hîc enarrandæ.

L. 16. c. 25. — B — Plin. l. 16. cap. 26. — Plin. l. 16. cap. 31. — Idem l. 16. cap. 27. — C — Chorus ap. Eurip. in Heraclide.

HISTORICA.

INcredibile prorsus videtur fructum tam dulcem, tamq́; mitem, vt est Ficus, inspectum duntaxat, nè dicam gustatum, & ferè olfactum tam acres identidem, tamquè asperos effectus, vt sunt bellici, suscitare potuisse. Veruntamen quia celebrioribus ab historiographis hæc traduntur, indubia fide dignissima censeri debent. Censorinus etenim Cato reuersus ex Africa (quemadmodum in eius vita Plutarchus refert) vnico Regionis illius in Senatu Ficu monstrato, plusquã M. prolatis oratoriè verbis effecit vt anno sequenti bellum tertium Punicum expeditum fuerit, quo penitus Carthago deleta est; nam cum ante tertiam diem huiusmodi fructus maturi, Carthagine decerpti, Romam afferri possent, maximum quoque denunciari videbatur periculum, ob hostem tam infensum, & irreconciliabilem ita propinquum; Nec quicquam profecerunt contraria Scipionis Nasicæ consilia, seruandam esse Ciuitatem illam, defendentis nè Vrbis æmulæ metu deleto: luxuriari, & imminui Romana fortitudo inciperet. Hinc apud Reusnerum in Paradiso Poetico est legere.

Cato Cens. ostenso Ficu bellum suscitat aduers. Pænos — D

Euertit magnas Ficus Carthaginis arces,
Vicinosquè hostes: hoc Cato teste probat.

Quo ferit & illud apud eundem Reusnerum de Ficu Africana, quæ in Poetico pariter eiusdem Paradiso de se ipsa ita loquens inducitur.

Sum Ficus Lybiæ: per me Carthago superba
Corruit, & per me tanta ruina fuit.

Haud aliter operati sunt hi fructus à Xerxe pariter quondam inspecti, quippè qui il-

lum ad subigendam Atticam permouerunt. Nam cum in Perside venales ille Ficus Atticas depræhendisset, iurauit se non comesurum, priusquam Regionem illam huiusmodi fructibus feracem debellasset, maximam illius telluris fœcunditatem ex sapidissimis hisce fructibus, quos Persis nescit, arguens. Quarè conrrariò fretus argumento Sandanis Lydus, paulò prius eiusdem Xerxis tempora persuadere conabatur Crœso, quamuis incassum, nè Persis bellum inferret, cum nimis aspera foret illorum Regio, Ficus minimè proferens, nec aliud quicquam bonum, quod comederetur; quibus cum nihil esset, quod (vt dicebat) eripi posset, si victoria obtineretur, multum tamen amitti poterat re votis aduersa succedente; nam vbi victores gustassent bona, quæ anteà non habuerant, nunquam deinceps abigi potuissent. Illum (vt verbis vtar Athenæi lib. 3. c. 5. ex Herodoto, sermonem habentis de viris nequaquam molliter educatis, cum quibus odia iam iam forent exercenda, iam, iamquè pugnandum) sic tunc loquentem imaginor. *Aduersus illos Homines, ò Rex exercitum comparas, qui anaxoride, & reliquo vestitu coriaceo vtuntur, cibantur verò non ijs, quæ cupiunt, sed ijs, quæ suppetunt: regionem asperā incolunt: vinum per Iouem non bibunt, nec Ficis, nec alijs lautis cibis vescuntur.* Eadē dulcedo Ficuū, vt & vini, oleiq; fuit olim in causa, vt Gallorum antiquiorū Populi Italiā inuaserint, miserabiliterq; tandiù occuparint: *Gallias hanc primam habuisse causam* (scripsit Plinius) *superfundendi se se Italiæ, quod Elico ex Heluetijs, ciuis earum, fabrilem ob artem Romæ commoratus, Ficum siccam, & vuam, oleiq; ac vini præmissa remeans, secum tulisset*: Qui cum suis conciuibus retulisset ore quæ viderat, quæq; diù gustarat, eo permouit animos eorum, & inuitauit, vt integræ nationi communicato consilio, in vnumq; corpus adunato, in Italiam impetuosè irruperint. *Hi specie* (sic Polybius habet) *ac fæcunditate regionis pellecti, exiguam quandam nacti occasionem, exercitum comparant, factoquè in Tyrrhenos impetu, finibus expellunt, campos deinceps ipsi tenent.* Italicis nimis inuidebant bonis, quibus auidissimè inhiarunt postquam illorum aliquam cognitionem cæperunt obtinere, nam (vt Tacitus ait) *Villas habitabant nullis septas mænibus, apparatuum omnium prorsus expertes, in terra super strato gramine dormiebant.* Qui Boij anno CXC. ante Christum natum Bononia, & tota ab Italia pulsi sunt virtute præmemorati P. Corn. Scipionis Nasicæ tunc Consulis; *Ipse in agrum Boiorum legiones induxit*, idest in Agrum Bononiensem, vbi castris firmatis ad fluuium Idicem quinto ab hac Vrbe lapide distantem in loco etiam nunc vocato *Castra Nasicæ*, corrupto tamen, & abbreuiato vocabulo *Cast. Nas.* cuius loci è directo immediatè extrà Vrbem locus adest his quoq; temporibus cum nomenclatura *Campi Boiorum*, post duorum mensium moram strenuè cum Gallis dimicauit, eosq; debellauit. *Duobus ferè post mensibus P. Cornelius cum Boiorum exercitu collatis signis egregiè pugnauit: duo de triginta millia hostium cæsa Antias Valerius scribit, capta tria millia, & quadringenta, signa militaria centum viginti septem, &c. Boij post illam pugnam extemplò dediderunt se, &c. P. Cornelius Consul. triumphauit de Boijs. In eodem triumpho Gallicis carpentis arma, signaq; & spolia omnis generis transuexit, &c.* Et vt huiusmodi Victoriæ commoda in æternum firmarentur, Bononia iam Boiorum sedes, primariumque gentis illius fundamentum, coloniam amplissimam Romanam destinarunt. *Itaquè postero anno ante diem tertium Kal. Ian. Bononiam latinam Coloniam ex S. C. L. Valerius Flaccus, M. Attilius Serranus, & L. Valerius Tappus Triumuiri deduxerunt: tria millia hominum sunt deducta: equitibus septuagena iugera, cæteris colonis quinquagena sunt distributa; ager captus de Gallis Boijs fuerat, Galli Tuscos expulerant.* Et hinc patet Bononiam suis Principibus semper fidelissimam fuisse, nam post Hetruscos, deindè post Boios Gallos, Romanis semper etiam sub forma libertatis paruit. Semper fuit ab omnibus agnita tanquam *flos Italiæ, ornamentum populi Romani, ornamentum dignitatis*, vt meritò de ea Beatissimi Pontifices sic sint locuti. *Ciuitas, quæ inter alias Italiæ speciali prærogatiua fœcunda, viros eminentis scientiæ, viros alti consilij, viros præpollentes dignitatibus, & virtutibus præcellentes solet ab antiquo, propagatione quasi naturali producere, ac veluti fons irriguus scientiarum dulcedinem scaturit, ac suaui liquore reficit sitientes.* Eandem Maximus alius Pontifex sic extulit, *studiorum matrem, morum institutricem, & liberalium artium parentem.* Et quæ à Gallis Belgis nomen Bononiæ accepit, ijsdem Gallobelgis nomen Bononiæ, atque arcem ipsam ad Gessoriacum Morinorum Portum fundatam restituere voluit, & est ea, quam Bononiam Piccardiæ nunc dicunt, quæ primordia, suamq; duxit origi-

Xerxes visis Atticæ Ficub. iurat se non esurum ante Regionem illam deuictam.

Perside Ficis carente non inuadē dam esse ab Crœso Sandanis persuadet.

Nauc. Chronogr. Vol. 1. generat. 53.

Sherlog in Cantic. Cantic. Vol. 2. pag. 656.

Lib. 12. c. 1.

Ficuum, viniq; dulcedo Barbar. in Italiam trahit.

Histor. l. 2.

De Morib. Germ. c. 4.

Ijdem anno 190. ante N. D. cæsi ap. Bon. nostram, & penitus ab Italia pulsi.

T. liu. l. 6. dec. 4.

Tit. Liu. Ib.

Id. Tit. Liu. l 5. dec. 3. in fin.

Cic. in Phil. 3.

Nicol. III. P. M 1278.

Clemens VIII. 1592.

Robert. Cenal. de Re Gallica l. 2. Perioche 3.

A originem à Q. Pædio, in illius rudimentis magnum Vallum ad impedienda Anglorum auxilia, iussu Cæsaris erigente, illudq; suis militibus, qui Bononienses erant, incolendum permittente. Si tot igitur populorum commotiones Ficuum suauitas valuit excitare, si tot Nationes in arma compulit ad sibi deuincendas terras vberibus istorum fructuum prouentibus insignes, si tot asperas gentes allexit, quinimmò virtute quadam quasi magnetica mitiores in regiones attraxit, dicendum venit illos verè pompam esse naturæ nobiliorem, munera telluris pretiosiora, dulciores Pomonæ delicias, sapidiores Arborum fœtus, totq; ditissima suauioris Ambrosiæ, Nectarisq; purioris Æraria, ad quorum sibi conquirendam possessionem, necessitas durissima legum inimica tot animos indociles pauperiem pati toties induxerit, vndè maximæ sint habendæ grates illi Phytalo, qui primò Ficum Athenis inuênit, & excoluit, vt tradit Ælianus. Hinc de Ficuum bonitate, quæ tot in Populis motus excitauit, Balthassar Bonifacius exclamabat.

Cæsar. Comment. Belli Gall. lib. 3.

Ficuum encomium

Var. hist. l. 3 cap. 38.

Musarum l. 4. hist. 72.

Ibid.

Heù dulces Ficus! per vos quas Pallas Athenas
Struxit, Achæmeniâ sub feritate ruunt.
B *Heù Ficus nimium dulces! Carthago Latino*
Per vos, barbarico Roma sub ense cadit.

Imò illorum sententiæ adstipulatus, qui Ficum asserunt fructum illum fuisse, quo gustato, Protoplastis æterni mandatum primi fregere parentes, exinde subsequitur.

Parua loquor; per vos Euæ sub dente voracis
Excisum est hominum funditus omne genus.

Frequens Ficuũ esus sudorẽ parit abominabilem.

Ex Hort. G. Iul C. Baric

Rhodig. l. 6. Antiq. Lec.

Verum licet Ficuum vsus multa hominibus commoda parturiat: nam & ij citissimè nutriunt, & impinguant corpora, aluum emolliunt, perq; vrinas, ambitumq; corporis non pauca excernunt excrementa: continuus tamen, & immoderatus illorum esus sudorem generat abominabilem, & corporis fœditatem. Indicium huius rei est quod illorum esu, capitis infestissimorum, totius humanæ cutis vermiculorum copia innascitur; Hinc apud Rhodiginum legitur Anchimolum, & Moscum Sophistas tota vita fuisse hydropotas, ac Ficis multum solitos vesci, & tamen robustos extitisse, sed adeo fœtentes vt propter intolerabilem sui sudoris odorem certatim in balneis ab alijs excluderentur. Sed si teterrimè propter immodicum istiusmodi fructuum esum quis olere debuisset, is C procul dubio fuisset Clodius Albinus Imp. XXIV. qui referentibus Spartiano, & Cordo quingentos vnico prandio Ficus, vnà cum decem melopeponibus, & centum malis Persicis, ac quadringentis ostreis, vuæquè viginti libris, & centum Ficedulis deuorauit. Verè πολυσυκόφαγος hic dici poterat, qui si tot fructus singulis prandijs absumpsisset, breui caritatem in illis induxisset, & breui quasuis Autumnales opes abligurisset, nisi paulò post in Gallia cum Seuero decertans occubuisset. Parum abstinentior in Ficubus comedẽdis traditur extitisse Brutus, qui nec contentus naturali istorum fructuum dulcedine, illos ex melle comedendo, sese stultum, & Brutum faciebat, vt habet historicè Posthumius Albinus Annali primo de Bruto, ex relatione Macrobij: Secus autem legitur de Augusto, à quo ipse Brutus in Filium adoptatus erat, qui Ficus biferas valdè quidem expetiuit, sed ijs parcius vsus est. Sic & Philippus Persei pater, vt ex Polybio Megalopolite lib. 12. scribit Athenæus, cum Asiam percurreret, à Magnesijs, in summa necessitate Ficus non ad crapulam, sed ad sustentationem accepit, quorum quidem beneficium liberaliter compensauit donata ijsdem Ciuitate Myunte, cum Regione propinqua. Sic istum Ficus ab inedia subtractum, in viuis confirmarunt, quæ mortem alijs D iam saturis aliàs acciuerunt. Chrysippum enim Solensem Philosophum, & Philemonem Poetam Syracusium, diuersis temporibus, & locis, immoderato risu causa Ficuum excitato suffocatos fuisse, & sic eodem fati genere vtrosque procubuisse tradunt historiæ. Cùm enim sibi paratas ambo Ficus, & in sui conspectu iam positas obseruassent ab Asello deuorari, seruos, vt hunc abigerent vtrique inclamarunt, qui cum iam consumptis omnibus superuenissent: *quoniam* (dixerunt) *tardi adfuistis, date illi merum*: cuius dicti vrbanitate tantopere sibi placuerunt, vt statim vi cachinnorum euanuerint. Ridicula hæc sanè videntur legentibus, licèt peramara experientibus; attamen nil minus ridiculum, sed sine vllo vitæ discrimine in proprio subiecto est quod traditur ab Æliano de quodam Pædagogo Sybaritâ. Is (cum Sybaritarum esset molliter viuere) puerum, quem custodiebat grauissimè quondam obiurgauit, eò quià caricam in via repertam sustulisset comesturus; at ipse de manu pueri sumptam (proh quæ homunculi grauitas!)

Clodij Albini cæna in qua 500 Ficos, cum alijs quamplurimis esitauit.

Brutus Ficus cũ melle comedebat.

Macrob. Saturnal. l. 3. cap. vlt.

August. biferas Ficus expetiuit.

Ionston. l. 1. de Arb. a. 2.

Philippus Persei pat. Ficuum vectigal à Magnesijs accipit, ijs donata Myunte.

Chrysippus, & Philem. nimio risu Ficuũ causa excitato expirant.

Va. Max. de mor. nõ vul.

Lib. 14. Var hist. c. 20.

deglutiuit. At hoc parum ſanè foret, & nulla penè dignum obſeruatione, ſi eiuſmodi ineptiæ de pædagogis duntaxat antiquorum legerentur; deteriora fortaſſe hoc æuo noſtro obſeruantur, quo deplorabilius videtur, quod ingenuis pueris identidem præficiuntur eiuſce generis homines, qui ligones ſatius quàm libros tractare nouerunt, & hinc non mirum eſt, quod tot nobiles conſpiciantur ruſticis magis inquinati moribus, quàm liberalibus imbuti diſciplinis; quippè quià ſordida parentum auarities nè paulò vberiore ſtipendio confugeret ad viros ſummè aptos, eiuſcemodi homullos educandis pueris præponunt, qui nihil identidem præter baptiſmum, & habitum Eccleſiaſticum, in ſe venerabilis habent,& ideò ſordidè viuentes non abhorrent ſordidioribus ſe ſe officijs in herorum domibus, vt ipſorum gratiam lucrentur,accommodare; decentius quidem, niſi Sacerdotes forent. Et hæc ſufficiant, nè quid dicam de ijs, qui maiorem impendunt curam educandis brutis, quàm filijs; vndè ſi reuiueret Diogenes Synopenſis poſſet iterum de illis id efferre,quod de Megarenſibus dicebat; ſe nimirum malle Megarenſis viri arietem eſſe, quàm filium, cum pecudum curam, non filiorum haberent. Sed ad noſtra conuertamur. Alia quoque ratione alijs mortis cauſa Ficus extiterunt. Terpandro Citharædo perinſigni, dum os hiaturus aperiret, temerarius quidam Ficum inopinato tantâ vi faucibus impegit, vt illum ſtrangularit. Narrat & Iouius ob eſum biferarum Ficuum, quas multa niue refrigerarat, è viuis anno ætatis ſuæ LIII. deceſſiſſe Pompeium Cardinalem Columnam à Carolo V. Neapolitani regni adminiſtratione donatum. Quantò igitur ſuperius vitam hominibus abbreuiaſſe viſi ſunt Ficus fructus,tantò Arbor alio pacto eandem alibi prolungauit. Nam Ficus, quæ ex Hiſpania in Regnum Peru delatæ ibi mirabiliter creuerunt, ac perpetua ſuſceperunt folia, velut ſunt quæ in agro Elephantino ad Syenem in Inſulis Nili proueniunt,quibus ſimiliter nuſquam folia decidunt, illæ,Monarde referente, lac proferunt, quo contrà aranearunm inſecta, eorumquè venena Peruani vtuntur, illud bis, teruè illatum in vulnus ſaluberrimè inſtillantes. Sic dum cum hominum vita, quadam veluti ſympathia coniunctæ Ficus eſſe compertæ ſunt, nil quoque mirum, quod illorum vicinum funus identidem quaſi deploraſſe cadendo conſpectæ fuerint. Accidit enim Alexandri Seueri Principis Optimi temporibus, Ficorum Arbores tres, quibus eiuſdem Imperatoris erant annexa tentoria, ſuo de nomine Alexandrina nuncupata, caſu repentino procubuiſſe, ac ſi Principis æquiſſimi paulò abindè morituri renuiſſent viuendo funeribus intereſſe; & quæ dulcedine fructuum Reges benignitatem docere videbantur, benigniſſimo nuper adimendo Imperatori voluiſſent ipſæ prius occumbendo, triſtem fatorum illi impendentium ſortem adaperire; Nam poſtquam cunctis amabilis, pius,modeſtus Romanas res compoſuiſſet, doctoribus quarumcunque artium, atque opificibus ſalaria inſtituiſſet,ac erectis Scholis rectores, & præceptores conſtituiſſet, calumniatoribus adeò infeſtus, vt ipſis capitis pœnam indixerit; poſtquam Artaxerſem potentiſſimum Perſarum Regem deuiciſſet, Parthici, Perſiciq; triumphali agnomine decoratus, Maguntiæ tandem miſerabiliter, paulò poſt memoratarum Arborum euentum, vnà cum genitrice Mammæâ, truculentis ab Maximini ſicarijs, occiſus eſt. Tantum oderunt bonos impij,vt qui Iuſtitiam vindicarat in manibus deteſtabilis Heliogabali torpentem, Imperiumq; ſub illius mollitiebus inquinatum, illo perempto purgarat, & ipſe coactus ſit idem peſſimo alteri ſucceſſori relinquere. Mors quippè deplorabilis illius Reipublicæ ſtatum ſic immutauit, vt Alexandri Iuſtitiæ, Maximini ſucceſſoris nequitiæ ſucceſſerint, religioſoq; Seueri dominio, conſpicuæquè pietati, ſæculi corruptio fœdiſſima, cum contagioſis Helcheſaitarum hæreſibus, ac ſexta in Catholicam Eccleſiam perſecutione, ſubſecuta ſit. Tanti demùm factæ ſunt Ficus, & præcipuè Caricæ, vt ab Amitrochate Indorum Rege ad Antiochum Legati quondam, literæquè miſſæ fuerint,Caricas, Paſſum, & Sapientem impetratum obſonatorem.Quibus reſcriptum fuit ab Antiocho,ſe caricas quidem, ac paſſum miſſurum, cæterum ſapientem vendere non eſſe Antiochi, nec ſapientes Græcorum leges ab Antiochi mente diſcrepare. Non tantâ reſpondit humanitate, (vt à profanis ad ſacra tranſitum faciamus) Nabal Maonites ditiſſimus in Carmelo deuotè rogatus à Dauide, cui in deſertis Pharan eſculenta defecerant, vt ſibi, ſuiſquè aliquid ad victum ſuppeditaret,cum maximè innumera illius armenta ſemper intacta ſeruaſſent. Sed retulit ſe nihil daturum, ipſumquè Dauid, à quo beneficijs olim petitus fuerat, ignorare. Quare Dauid ipſum deleuiſſet, niſi prudentiſſima Nabalis vxor Abigail

Ael.var.hi. l.12.c.57.

Th.V.H.M. fol. 702.d.

In eius vita

Ficubus in agro elephãtino folia nunquã decidunt.

Theop. l.1. H.P. c. 16. & 44.

Strabo l.17

Elephãtine Inſula Nili circà Syenen.

In Peru Ficus perpetuis folijs.

Monard.

Anno Sal. CCXXV.

Ficus repẽtinè procũbentes Alexandri Seueri XXX. Imper.mortem denunciant.

Athen.l.14 capite 23.

A gail amarorem irę Dauidicæ temperasset dulcedine caricarum, quas inter cætera quamplurima ad illum attulit. Hæc superinde sacer Textus habet. *Festinauit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, & quinque arietes coctos; & quinque sata polentæ, & centum ligaturas vuæ passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos*, &c. Quæ cùm propterea defuncto Nabal ducta fuisset in vxorem à Dauide, & rapta in Siceleg ab Amaleutis, in præmium pietatis in Dauid olim ostensæ caricarum dono, meruit etiam caricis mediantibus liberari. Nam cùm Amaleutæ incensa Siceleg abijssent, ægrotantem quendam ex suis in via reliquerunt, qui iam iam triduana expiraturus inedia, superueniente Dauide, à quo caricis refocillari iussus est, superuixit, ipsumquè beneficij ergo, ad Amaleutarum latebras adducens, in causa fuit, vt cæsis ad vnum hostibus, vxorem, & cætera quæcunque rapta, Rex Hebræus recuperaret. Nec defuit hæc Ficubus prærogatiua, vt nimirum ad miraculosas operationes concurrerent. Sacræ etenim historiæ certiores nos faciunt, quod cũ Ezechias Israelitarum Rex lethale quoddam ob vlcus ad mortem ægrotaret, ipse ab Isaia Propheta, caricarum massa super vulnus imposita miraculosè sanatus est. *Dixitq́ Isaias* (in asserti confirmationem hæc habet Textus irrefragabilis) *Afferte massam Ficuum. Quam cum attulissent, & posuissent super vlcus eius, curatus est*. Historijs quàm benè interserentur Virtutum ornamenta elaborata Emblematum!

1. Reg. 25.

1. Reg. 30.

B

4. Reg. 20.

EMBLEMATA.

VErno tempore Ficus Arbor speciosis floribus minimè se ostentat, nullamquè inanem de se spem Hominibus promittit; in Autumno verò fructus suauissimos, ac in illis quosdam quasi flores reconditos (vndè nonnullis adhuc in Italiæ locis, & præcipuè in Lombardia materno sermone *Fioroni appellantur*) proferre solet. Salix autem euentu contrario perelegantes, ac admodum præcoces flores exhibet vllo sine fructu paulò post enascentes. Quod pulcherrimi Emblematis ansam præstitit Camerario, exhibenti Ficum fructibus onustam, è cuius regione stent Salices, florentes quidem; sed absque fructu, cum verbis MITTE, NON PROMITTE, cumquè dististicho

C

Gratior est fructu Ficus, quàm flore Salicta,
Missa ego promissis anteferenda reor.

Ioach. Cam. Embl. 9.

Cui consonat illud de Ficu apud Reusnerum in Paradiso Poetico.

Scit præstare suos, nec scit promittere census
Atque ferax adeò floris honore caret.

Quibus innuitur magnæ leuitatis indicium esse multis, & inanibus promissis aliorum beneuolentiam captare, minimè laudabile præceptum illud Ouidianum sequendo, nullo modo imitandum, videlicet.

Promittas facito: quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

1. Arte Amandi.

Dum destruendam huiusmodi Nasonis sententiam grauiter, breuiterq; Horatius inquit

Multa fidem promissa leuant, &c.

Hor. in Ep.

Et è contrariò semper commendabilem esse perfectam in vniuersa vita promissorum obseruationem, & promptam omni sine Fuco, & simulatione in omnes beneficentiam. Vndè Cicero quoque præclarè scribit, fundamentum Iustitiæ esse fidem, idest dictorum, conuentorumq; constantiam, ac veritatem. Nec aliâ de causâ Mercurio Ficum offerebant Ægyptij, nisi vt ex illo veritatis incorrupta dulcedo designaretur. Hoc eodem pariter emblemate representari crederem illos, qui plura præstant, quàm promittunt; Ficus enim non florens videtur fructus non promittere, quos tamen liberaliter impertitur, & opportuno tempore plures, quam spes conciperat, edit. Ita hoc idem expressit Petrus Costalius in pegmatibus, cum narrationibus Philosophicis.

D

Offic. 1.

Pier. Val. l. 53. Hierog.

Si lubet insignem quam mittimus accipe Ficum,
Forsan & hæc vitæ corriget acta tuæ.
Vere nouo, nullo florum vestitur honore,
Et tamen Autumno dulcia poma gerit,

Costal. peg. 13.

Quid

Quid tua me dubium toties promissa morantur?
Quod spondes primum, si sapis, illud age.
Talia vel miseros possent promissa beare,
Ni structos tandem proderet arca dolos.

Non ita posset obiurgari qui dulcis moribus nemini de se conquerendi causam exhibet. Huius naturam symbolicè referre posset vas Ficubus plenum, cum lemmate DVLCIA AMICA NATVRÆ; Morum quippè dulcedine nihil suauius, nihil acceptius est in rerum natura. Nec hinc multum aberat cogitatu Perciuallus, cùm pari pacto Vas obtulit, in quo faui mellis essent, & Ambrosia nusquam à Ficubus dissocianda, cum eadem inscriptione. Nec inelegantius est Tægianum aliud Emblema continens Caprificum, quæ progressu temporis magnum fecerit scindi saxum, cum verbis inscriptis DVRISSIMA SCINDIT; nam significat Hominem, qui speret excursu temporum vindictam sumere de iniuria sibi à potentiore illata. Ioachimus Camerarius addit hoc distichon. *Quamuis dura, tamen Caprificus marmora findit;*
Contemnas hostem, si sapis, ipse caue.

Perciuall. in symb. Antonij Guidiccioni.
Barth. Tæg. l. 2. de Ar. fabr. Ins.

Cuius rei exemplum Paulus Iouius in Dialogo suo Italico de symbolis affert, quo Viri Principes erudiri possunt cauendum esse ab iniurijs indignè inferendis cuiquam etiam valdè inæquali, multoquè minori, quod est huiusmodi. Quidam fuit Comes, Nicolaus nomine Campobassius, sub Carolo Duce Burgundiæ militans; is cum inter grauissimas de bello consultationes cum Principe, cui consilium paulò liberius, vel non ita placens exposuerat, alapam ignominiosè recepit, qua læsus toto corde, vindictæquè conceptum celans ardorem, occasioni semper inhiauit vltionis, quæ sanè diù desiderata sese tandem obtulit in prælio ad Nouesium commisso, quo desiderium suum adimpleuit: nam Renatum Ducem Lotharingiæ clam admonuit, vt sine mora cum Heluetijs Carolum Ducem tunc omni aggrederetur conatu, sequè illi promisit in suas partes transiturum, & prælij tantum exitum seorsim spectaturum; quod ex voto cum successisset, & Carolus ab hoste sic superatus, iniuriæ in suum subditum aliàs egregium, temerè nimis, & imprudenter illatæ, pœnas luit. Quâ re sic indignè patrata Nicolaus ad Ludouicum XI. Regem Galliæ se contulit; verùm in suo vexillo postmodum gestauit *Caprificum* Marmoreum quoddam antiquum monumentum innata sua vi per medium scindentem; nec veritus fuit hac tam insigni perfidia à nimio potius, & belluino vindictæ appetitu cum vmbratili sua laude famam nominis immortalem, sed vituperium sibi comparare, quia proditor quocunque modo sit proditor, condemnandus est in æternum. Exemplum tamen huiusmodi Principes haud contemnendum sibi proponere velint ad euitandas saltem præcipites, & iracundas, tanquam irrationales actiones, quæ veluti quædam abyssus mali, malorum pessimorum nouas abyssus inuocant. Illorum quoque diuitum, qui doctioribus, & probis Viris ablegatis, in consortium duntaxat admittunt Improbos, Lenones, Meretrices, & Adulatores, Luxuriosam stultitiam innuiturus Alciatus leges æquè callens, & Musas, elegantissimum hoc exhibuit Emblema, quod hic in στέφανωμα recensemus, propositam scilicet Arborem in prærupta rupe vigentem, fructusquè suos rapacibus solummodò volatilibus peruios ferentem, hoc hexasticho expressum

Contrà male vtentes diuitijs Emblema.

Rupibus aerijs, summiquè crepidine saxi
Immites fructus Ficus acerba parit.
Quos corui comedunt, quos deuorat improba cornix,
Qui nihil humanæ commoditatis habent.
Sic fatuorum opibus parasiti, & scorta fruuntur,
Et nulla iustos vtilitate iuuant.

Andr. Alc. Embl. 73.

Hinc ab Emblematibus ad moralia transfretemus; nam
Quod est seuerum, graue semper conducibile,
Expers metus, doloris, & molestiæ,
Iuuans, placens, pulcrè sibi consentiens.
Vt sentiebat laudabiliter Cleanthes.

Ap. Clem. l. 5. stromat.

MYSTI-

A

MYSTICA, MORALIA.

LActe vbique abundat Ficus Arbor, in se ipsa, in cortice, folijs, & fructu, non quidem lacte illo fallaci, & nimis temporaneo, atq; fugaci huiusce Mundi, mediante peccati iucunditate noxiſſima, quæ omne bonum tollit, & omne malum inducit, quemadmodum fuit lac, quod Iahel præbuit Sisaræ, quo obdormientis ex sopore voluptatum, cerebrum clauo transfixit, & terebrauit, vndè Salomon de huiusmodi lacte prauo conquerebatur: *Fili, si lactauerint te peccatores, nè acquiescas eis*; Sed lacte Ficuum suorum vitam, atque dulcem fructificationem nutriente scatens; Sacrum lac illud obedientiæ, & diuinorum præceptorum obseruantiæ, denotare videtur quod fructuositatem bonorum operum, & Gloriam operatur. Boni namquè Viri virtute prædití, lac fluunt melleum intus, sacram doctrinam, dominicæquè legis obseruantiam præseferens; ex quo illud Apostoli fideles alloquentis hoc pacto: *quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite*, candorem videlicet conscientiæ, saporemquè Charitatis suauiſſimum; sic *Montes stillabunt dulcedinem*, ideſt Fideles, & innocentes adinstar Ficuum Montes amantium, ibiq; sapidius, & vberius quàm alibi fructificantium, sublimiorem Virtutis statum perquirentes, lacte diuinæ gratiæ abundabunt. Et propterea Ficus lac, quod secundum Ethnicos Ruminæ illorum Deæ, quæ lactis præerat abundantiæ sacrum, eiusdem numen indigitare censebatur, illud præseferre poteſt, ac nos docere, à Deo tantum proficisci iustitiæ abundantiam, illamquè ab eo expetendam esse; ideòquè per illud lac, sicuti per abundantiam quoque butyri, & casei, quæ vtraque per lac Ficulnum coagulantur, vota hominum præsignabantur. Idcircò Ficum cadere in os, tanquam concupiscentiam oculorum, & carnis, cum superbia vitæ non eſt permittendum; nam cadere semper eſt malè ominosum, & huiusmodi casus indicat homines in peccando fragiles, & faciles in Diaboli poteſtatem incidere ad ominandam orbis ruinam, vndè fructus hoc pacto desiderare, vt eſt Michææ 7. eſt illis carere, eſt bonorum operum fructibus, & concomitanter gratia Dei priuum, & mancum esse, & se constituisse in statu illo deplorabili sterilitatis, in quo erat Ficus illa secus viam Bethaniæ, quæ domus afflictionis interpretatur, plantata, quam non facientem fructus, Christus Dominus æterna persecutus eſt maledictione. Quæ omnia, vt illa, ex quibus immortalis Animæ dependet interitus, sibi ob oculos quisque versare debet, & vbi iustitiæ fructibus caret, se totum ad nouam fructificationem præparare. *Recedant vetera, noua sint omnia, corda, voces, & opera*. Quod præstabitur, si priusquam alij fructus edantur, ad folia pœnitentiæ emittenda intendantur actiones. Hoc idipsum nobis lignum Ficus Ægyptiæ antequam madefiat in aqua descendens, madefactum autem resurgens, & aquæ supernatans, suo exemplo suadere videtur, vt quoties per humanam fragilitatem ceciderimus in peccatum, salutari statim lachrymarum madore concepto resurgamus. Sic faciunt iusti, qui postquam (quod humanum eſt) peccarint, nolentes diabolicè perseuerare, Angelicum quid operantur se statim emendantes, nam *septies in die cadit iustus, & resurgit*. Sic quoque postquam deliquerunt Adam, & Eua egerunt, ex Ficus folijs sese tegentes, id eſt post errorem se corrigentes, & pœnitentiæ opera producentes, quæ sola pœnam nedum præoccupant, sed amiſſæ gratiæ damna reficiunt; & sic Deus verè agnoscitur, atque timetur, quod & ipsi Ethnici cognouisse visi sunt, vndè Poeta canebat.

B C D

Sæpè leuant pœnas, ereptaquè lumina reddunt,
Cum benè peccati pœnituisse vident.

Asperitas etiam eorundem foliorum præcincta significat continentiæ frænum. In hunc ideò sensum Ficus, iuxtà Oraculum Aggæi, & Zaccharíæ, designat Dona Spiritus Sancti, & consequenter subter Ficum sedere repræsentat quietem in operibus bonis. Sic Natanael, vt eſt D. Io. 1. sub Ficus vmbrâ sedens legum custoditam, & illius denotat obseruatores. Ficus insuper à vento agitari, eſt pati persecutionem, quià Ficus agitata à vento, vt in Apocalypsi cap. 6. iuxtà expositionem D. Augustini, eſt typus Ecclesiæ sub persecutionibus ipsis tortæ, quæ tamen radicibus in cœlum defixis semper protulit grossos suos, hoc eſt Sanctos Viros, & Martyres, ex quibus licèt laceratis inter per-

Iudicum 4.
Prou. 12.
Exod. 3.
D. Petri 1. *& D. Paul.* 1. *Cor.* 3.
Ioel. 3.
Gorop. in Vertumno f. 54. *&* 56.
Nahum 3.
Lauretus in v. cadere.
D. Matthæi cap. 21.
Adricom. num. 184.
Pl. l. 13. *c.* 7.
Prou. 24.
D. Chrysos. de Pœnitẽt. Homil. 5.
Ouid. 1 *de Ponto.*
Val. f. 392.
Agg. 2. *Zac.* 3.
Prouerb. 27
Zachariæ 3
Beda in Pr. & Rupert, in Zach.
D. Hieron. in Agg.

ter per-

Cantic. 2. *Ex. D. Freg & Lyra super D. Marc.* 24. *D. Hier. in Micheæ.* 4. *Laur. in v.* Ficus. *Reduc. Mor. Pet. Berch. l.* 12. *c.* 36. *Exod.* 23. *Ezech.* 47.

ter persecutiones, fructus vitæ prodierunt sempiternæ; in quem finem Ficus significat Sacram Scripturam suauissimos proferentem fructus, simulq; veram felicitatem. Quià nunquam dubitandum est Ecclesiam fructibus sui s destitui posse, quæ illos tam incipientes, quàm perficientes, atque etiam perfectos in quocunque ordine, & gradu maturationis semper profert, cum quibus enitent omnes virtutes pulcherrimæ, vberrimæ, & suauissimæ; nam Christianus verus bonorum operum est fœcundissimus, quippè qui lac intus habet castitatis, dulcedinem pietatis, & vnitatem Charitatis, cuius semper est vnire, atque coniungere, tanquam benignæ, patientis, & quæ sua sunt non quærentis, & propterea mysticus Ficus Spiritualibus Athletis, qui pugnant contra vitia, conuenientissimus est cibus, qui fortitudinem, & vigorem contra Diabolum, & Mundi potestates auget. Semper igitur debent abundare bona opera ipsius Christicolæ, cui dictum est à Deo *non apparebis in conspectu meo vacuus*, sed *afferens fructus duodecim per menses singulos*, idest semper fructifer, tam cogitatione, quàm verbo, & factis extrinsecis semper ergà proximum beneficis, de virtute in virtutem progrediendo; Hac de causa Ficus folia sunt ampla, lata, & aspera, quia possunt Homines & ipsa ad Charitatem erudire, quandoquidem *Charitas latum mandatum est*. Quod vbi præstiterint ijdem, in latitudinem Dei Mandatorum adamussim ambulabunt, & illorum quisquis illud Psalmographi poterit iuremeritò replicare; *Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui*, & sic nedum melle, & lacte sub lingua sua abundabunt, verùm etiam per correctionem se proximis asperos exhibebunt, illorum errores non permittendo; etenim *verba Sapientum sunt quasi stimuli*. Porrò Sycomorus, licèt aliàs, quasi falsa Ficus peccatum significet, vndè calcatio Sycomori designat peccatoris statum, quem aut corrigere, aut omnimodè tollere, est Sycomoros succidere; sæpè tamen in bonam partem accipi solet. Nam Sycomorus, quàm Zacchæus Christum ad Hiericonta transeuntem conspecturus conscenderat, & quæ adhuc tempore Diui Hieronymi visebatur, vt idem diuinissimus Scriptor testatur in Paulæ Epitaphio, potest illos denotare, qui Mundi Sapientiam humiliter sectati, eligunt mox Dei sapientiam subtiliter aspicere; prudenter enim (ait Eucherius) Sycomorum ascendimus, si prouidè eam, quæ diuinitus percipitur, laudabilem, & sapientem fatuitatem tenuerimus. Quid enim inter mortales insipientius, quàm amissa non quærere, possessa largiri, rapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniurijs iniuriam reddere; sed iuxtà præceptum diuinum in omnibus præstare patientiam? Tandem ex Caprifico cum sibi sit inutilis Arbor, & vtilis alijs, dum fructus edit nunquam maturescentes, sed culicum feraces, qui ad domesticas Ficus euolantes, illarumquè fosso cortice in maturitatem educunt, vndè tales esse, dicebat Plutarchus illos, qui cum facere nihil ipsi queant egregium, aliquo tamen pacto virtutem aliorum stimulant, stimulari deberemus ad continentiam, quam collo taurorum quantumuis lasciuiensium, circumposita, istius Arboris folia statim reuiuiscere faciunt; hinc ad Temperantiam, quæ Incontinentiæ frænum est, amplectendam impelli deberemus; nam *Temperantia* (vt Seneca scripsit) *Voluptatibus imperat, alias odit, atque abigit, alias dispensat, & ad sanum modum redigit, nec vnquam ad illas propter ipsas venit. Scit optimum esse modum cupitorum, non quantum velis, sed quantum debeas sumere*. Ità Vir morigeratus, & doctus, Veritatis assecla indefessus in Problematibus soluendis pulcherrimum efficiet opus, illorum scilicet declarationem inculpatam, mirèquè extollendam, ita vt Philemonis illud præclarum dictum in praxim deducat.

D. Aug. sup. Ps. 118. *Psalm.* 118. *Eccles.* 12. *Laur. in v.* Ficus. *Id. in v.* abscindere. *Plut. symp. lib.* 1. *Caussin. sym polyhist. l.* 1 *n.* 22. & 23 *Sen. ep.* 88. *In Pyrphor. ap. Stobæū serm.* 63.

Haud Arte tantam Pictor vllus assequi,
Statuariusuè pulchritudinem queat,
Tantum & decorem, Veritatis quantus est.

PROBLEMATA.

Peripateticorum Princeps de Ficubus nonnulla scitu digna quærit, & discutit; quæ præ sui curiositate præcedere hic debent; & primò: cur Ficus nouissimè esitatæ vltimò euomantur, quum cætera iuxtà ordinem, quo deglutita sunt, emittat stomachus, idest prima vltimò, & vltima primò, non autem è contrà? Quod accidere putat, quia genus huiusmodi pomorum, cæteris esculētis longè grauius est;

Cur Ficus nouissimè vitatæ vltimo loco

A est; nam poma ingesta suo pondere in imum delabuntur, spatiumquè peramplum superius relinquunt, vt cibus sequens eo facile admittatur. Paulò verò post exquirit idem Philosophus, quare ocyus dulcibus, quàm acribus satiemur, vt videre est in Ficubus dulcibus, & in pomis acidulis; cuius effectus hæc est ratio, quia dulcia plus alunt, quàm acida; naturæ propterea desiderium, & indigentiam citius explent; vndè corpus ex pauco dulci plus capit alimenti, quàm ex multò acido. Exponit pariter, cur post fructuum esitationem, vt Ficuum, cæterorumquè generis eiusdem, vel vinum merum, vel aquam superbibere debeamus, licèt hæc adinuicem sibi aduersentur? habens quod huiusmodi pomorum genus calidum est, & humidum, per quem calorem habet effervescere, vti mustum; & viceuersa per humorem nimium habet cruditatem causare. Vt igitur vtrunque vitium corrigatur, aqua expetitur ad feruoris extinctionem, illamq; maximoperè laudat Heraclides ex Athenæo, vinum requiritur ad concoctionem. Sed ex Villanouani Arnaldi mente procedendũ est cum hac distinctione, & circumspectione, vt biliosi, & hepar calidum habentes tutius aquam bibant, reliqui verò vinum dilutum. Inquireret alius causam, ob quam caricæ bifidæ dulcissimæ sint, non autem B sic multifidæ, aut inscissæ, vel integræ; quod ad sententiam Aristotelis euenire posse crederem, quia in multifidis cum humore deperdito euaporauit pars dulcedinis plurima, & in integris, non in incisis humor dilutus copiosior reperitur, qui dulcori obest. Quod in mentem reuocat antiquitus fuisse duplicem Ficum, vt & Columella nos docet; etenim Ficus olim dum siccabantur, in duas findebantur partes, quarum altera alteri superposita in forma Crucis, seù Stellæ pinguissima, & iucundissima, & ob id in mensis, ac medicina expetita; ideoque si quæreretur cur id fieret, effectus eiusmodi rationem redderet toties memoratus Philosophus Stagiræus, quià scilicet humor superfluus, & præcipuè pars aquea difflatur, & consumitur. Sciscitantibus autem cur Ficus, qui in furno siccantur, dulciores euadant, quàm qui sub dio suspensi manserunt. Non Aristoteles tantum, sed Natura ipsa effectibus suis, rudiori cuique in hac re non ignotis, responsionem afferre videtur, quià in furno totus euaporatus est humor ex nimio calore, in extractis verò, & expositis aeri, externus aeris humor emollescens aduocatur, & trahitur à calore. Sunt & alia de hoc subiecto problemata, quæ non imparem fortasse Aristotelicis, si benè perpendantur, præseferunt curiositatem; nam non C nisi valdè lepidum est scire, cur Ficus noctu melius maturescat, quàm interdiu: & ratio esse potest huiusmodi, quia nimirum cortex Ficulneus, cum sit raræ texturæ, vti & Arbor tota, facilè solis radios admittit, qui spiritum, caloremq; insitũ lacteo liquori dissipãt interdiu; nocte verò hic non difflatur, ideoq; maturitati totus impẽditur, quam celerius, & perfectius absoluit, nisi propter laxitatem Arboris, & nimiam lactei succi vbertatem obruatur. Sic & non parum nouisse prodest, qua de re Ficus virides sitim extinguant, sicci verò concitent; qui fiunt, quia viridibus à Ficubus non abest vinosa quædam humiditas, melleæ admista, quæ siccescentibus his fructibus resoluitur, mellea tantum substantia percocta, quæ sitim potest excitare, permanente. Sic & ex Ficubus præstantissimi habentur, quibus rubicunda est pulpa, & sapor subacris, censenturquè perutiles esse iuuenibus, & calido temperamento præditis, quià sic nullam excedentem habent qualitatem tam in actiuis, quàm in passiuis, vndè iuuenibus, & probè constitutis conducunt quammaximè, cùm simile simili conseruetur, & gaudeat. Sed in istorum fructuum, & vuarum similiter copia, cur non sit salutare vtrisque vti, quam-D uis vtrique seorsim esitati valdè prosint excretioni alui; ratio est in labijs, quià scilicet nimia fieret turbatio, & confusio, quæ non sine doloribus, & torminibus esset, ob pugnam qualitatum subcontrariarum, quæ quamuis vnum effectum vltimum respicere videantur, effectus tamen intermedij varij sunt, vndè actiuitatum diuersarum pugna suscitatur. Plutarchus de naturalibus causis tradit Mnesitheum Medicum à Galeno in procemio libri ad Glauconem commendatum, narrasse eos, qui in principio pulmonariæ morbi cæpas appetunt, seruari, secus autem qui Ficus, interire, & ideò nobis dat ansam inquirendi causam effectus huiusmodi; dicent aliqui appetituum horum alterum esse à natura, alterum autem esse morbosum, nimirum appetitum cæpæ prouenire à natura, quæ cupit subleuari, alterum à prædominante morbo, qui vapores mittens ad caput imaginationem mouet ad appetendum id, quod partem in sua discrasia conseruaret: sed quærent iterum quomodo id fieri possit? ad quæ respondendum est, quod

Arist. sect. 22. Probl.

Quare magis satient dulcia, quã acria. *Id. ib. n. 3.*

Qua de causa fructibus esitatis, vel vinum, vel aquam superbibere debeamus.

Id. i. sub n. 8

Arnald. de salubri fructuum esu.

Qua de re caricæ bifidæ dulciores sint alijs

Id. Aristot. sub num. 9.

Ficus in clibano siccæ duriores cæteris quare sint.

Arist. ibid. sub n. 10.

Cur Ficus nocte melius maturent, quàm die. *ex Aduersar. nouis P. Penæ c. de æleomeli p. 26.*

Quare Fic virid. sitim sedent, & sicca cieãt.

Hipp. l. 2. de diæta. Plin. l. 23. cap. 7.

Mercurial. l. 1. variar. lect. c. 14.

Quare meliores cæteris sunt Ficus, quæ rubicundam

habet pulpam, & ſaporem ſub acrem?

quod verè vi morbi *ſomniat ſitiens, & bibit, ſed cum euigilauerit, laſſus adhuc ſitiet*, febricitans auet vinum, quod ſibi ſolum per accidens eſt malum, & ægrotus idem non morboſè, ſed rationabiliter appetens appetit frigida, & humida potentia, per quæ ſubleuatur. Inter hæc proponi quoq; poteſt illud, quod tradit de Ficubus Demetrius Septius, quare ſcilicet comeſtæ Ficus, & dentes offendant, & voci contrarientur, quamuis dulces, & molles ſint, ac omnium conſenſu Medicorum virtute polleant pectorali, atq; ſtomachica conſeruandi videlicet facultate ſua naturali omnes pectoris partes, & conſequenter organa vocis? quod non alia de re fieri creditur, niſi quia Ficus dum manduntur granorum ſuorum duritie dentes fatigant, ſeſeque ſua lentitate inter illos inſinuant, putredinemque, ſuum propter calorem, efficiunt; & vocem alterant, vel diminuunt, quià grana illorum cum paruula ſint, & indigeſtibilia, facillimè inhæreſcunt œſophago, & poſſunt ideò non parum lædere vocem, dum aſpera arteria ad ſonum edendum dilatatur, & aliquo pacto ſuis in actionibus impeditur, nam aliquam moleſtiam per partem poſt partem patitur. Quin & exemplum ab auctore prædicto affertur cuiuſdam Hegeſinactis Alexandrini Hiſtoriarum ſcriptoris, qui cum à principio pauper eſſet, Tragœdiarum optimus actor euaſit, quòd Ficis per octodecim annos abſtinuerit, alioquin Ficos eſitando ἔυφωνος extitiſſet, ſed ad Arborem tranſeamus; Putant aliqui iſtam à fulmine non tangi, ſicuti & Laurum: verum hoc non multum credibile videtur, vt obſeruarunt ex Neotericis nonnulli doctiſſimi Viri, qui non iurarunt in verba magiſtri; illam enim obſeruauit percuſſam à fulmine Brodinus lib. 3. ſed hoc eſt de rarò contingentibus, quia Ficus, vt Laurus non peruenit ad altitudinem, & craſſitudinem magnam, nec in editis naſcitur locis, vt Arbores, quæ ſæpè fulmine petuntur, nam fulmina ſæpius altiora concutiunt; Etenim res alta plures incidenter lineas recipit ab alto, ſed non altiſſimo loco veniẽtes; Ratio autem poſſet addi naturalis, quæ valeat, quantum valere poteſt, propter quam Ficus non quidem intacta manet fulmini, ſed ſi tangitur ab illo, non læditur: quod fit, quia cum lignum illius ſpongioſum ſit, & fungoſum, ac minimè ſolidæ ſubſtantiæ, fulmen, quod intacta vagina, cõminuit enſem dũ materiam duritiei ſuæ cedentem inueniens refugit, nec impetus ſui veſtigium quodpiam relinquit. Qua tandem de cauſa Ficus, quæ ſucco acri, & amaro referta eſt, fructum tam dulcem edere poſſit; id facilè edoceri poſſumus ex Plutarcho, qui eiuſmodi effectus rationem affert hanc, videlicet, quod Arboris tota dulcedo in fructum ſecernatur, & abeat, & quod reliquum eſt in ligno remaneat; & quamuis groſſus etiam ſit amarus, non videtur ſecreta dulcedo in fructum; ego reſpondeo, quod ſufficit, quod ſit decreta illa humoris ſpecies, & intenta (cæteris concurrentibus) à Natura. Nec aliter Mala Aurea, de quibus mox agere in hac Hiſtoria Dendrologica eſt Animus, naturaliter Acridulcia ſemper talia dicentur, etiam ſi aliquam illorum ſpeciem ſylueſtrem nimis, exuccam, decoloremuè inueniremus.

Cur Ficus, & vuas inſimul non debeamus comedere.

Cur laborantes pulmonaria, vel cæpas appetant, vel Ficos *Plutarch.*

Ficus eſitati, cur dentes lædant, & vocem? *Ariſt. Probl. ſect. 22. nu. 14.*

Ex Symphor. Hort. l. 24. c. 6.

Cur Ficus arbor amariſſima, dulciſſimos edat fructus.

Plutarch. Lib. 5. Sympoſ. quæſt. 9.

Bacchus Sycites, Melichius.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Secundi, Tractatus Secundi.

CAPVT IV.
DE MALIS AVREIS, Siuè Medicis.

ORDO, NOMINA.

C POMORVM communissimis, hoc est Malis, vt sic, atq; Pyris primò exactis, æquum erat Historiam fęcundissimi substruere tertio loco fructus, nempè FICVS; Huicq; iuremerito annectendum censuimus saluberrimum inter fœtus Arboreos felix Malum, Pomum scilicet Aureum, siuè Medicum, ceù perfectionum omnium Tetragonismum firmissimũ, cui nomen Medici peregregium, non Patria magis quàm Virtus sanationis effectrix nobilissima fecit. Pomum hocce aureo fulgens colore, atq; nitore suaueolentissimum, & gratissimo acore à cunctis expetitum cœleste veluti coruscum Acrumen, vulgò *Agrume* sensuum omnium ceù Delicium, & Vitalitatis quoq; Corculum debet celebrari, de quo dicamus quod in quaternarij laudẽ cecinit doctiss. Petrus Bongus.

P. Ferrar. in Hesper. lib. 2. c. 21.
Renodæus de Med. mat l. 1. sec. 6 c. 3
Guido Petinus med. Gallus in l. de tuenda valet. c. 2.
De myst. numer. signif.

Briseis, Pandora, Venus cum Pallade Iuno.
Oenone, Daphne, Laodamia, Themis.
Iliades, Nireus, necnon formosus Apollo
Hic fixere suos, turba decora, pedes.

D videmus nanq; Medicos doctissimos in huiusmodi sensum effusos, vt scribant pluris fieri debere Malum vnum Citrium, quam vniuersa officinarum cardiaca medicamenta ad vitalitatem. Cumq; Malum aureum, & medicum vniuersalissimè sumptum trimembre sit, seù trium generum, nempè Aurantium, Limonium, & Citrium vnico hoc capite illud volumus totaliter contineri; Polyonimum autem cum sit hoc nomen Aureum, siuè Medicum, simulq; vnitati consonũ, illos solum audiendos esse existimamus, qui sub vno Aureorum Malorum generalissimo genere prædicta Aurantia, Limonia, & Citria cum suis speciebus omnibus comprehendunt, quemadmodum est P. Io. Baptista Ferrarius Societatis Iesu, qui in aureo suo volumine inscripto HESPERIDES sub vno Aureorum malorum nomine Aurantia, Limonia, & Citria ingeniosissimè fuit complexus; cui P. Matthæus Raderus sacer consocius in suis ad Martialem doctissimis, & absolutissimis commentarijs concors obseruatur, vbi hæc habet de Aureis malis. *Hæc Poma sunt, vel ex Alcinoi, vel ex Hesperidum Horto lecta. Polyonimum est hoc aureum Pomum Græcè*

P. Mathæus Rad. in com. Mart. epigr. l. 13. ep. 36.

χρύσεον, μηδικὸν, ἑσπέρικον μῆλον, ἑσπερίδων μῆλον, κεδρόμηλον, περσικὸν, κίτρον, κοκκόμηλον, περσικὸν, latinè *Malum Aureum, Aurantium, Malum Heſperidum, medicum, Aſſyrium, Citreum. Alij diſtinguunt malum aureum, ſiuè Aurantium à Citreo, medico, Aſſyrio, &c.* Origo porrò, ſeù cauſa inductiua nominis Aurei in hiſce pomis non vertitur à quopiam in dubium, quin ſit magna expetibilitas, & æſtimatio eorundem, quæ tãquam amoris pignus, iuxtà illud Maronis.

Virgil. in Bucol. egl. 3
Boccat. Geneal. D. l. 5. cap. 22.
Eurip. ap. Stob. ſer. 85
Virg. l. 2. Georg.

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

Atq; pulchritudinis veluti præmium incomparabili Idæi Iudicis Iudicio Veneri formoſiſſimæ adiudicatum haberi promeretur: At quoniam Generis natura, & Patria coincidunt dicamus Malum Medicam Arborem à Mediæ regione cum Hiſtoricis ipſis, & Geoponicis propriè nuncupari, communius autem cum Aſclepiadeis à medendi virtute; en Virgilium in primis pro vtraq; denominatione ſtantem.

Media fert triſtes ſuccos, tardumque ſaporem
Felicis mali, quo non præſentius vllum
(Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ)
Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba
Auxilium venit, &c.

De neglecta ſtirp. cult. probl. 9.
Pl. l. 12. c. 3.
Dioſc. lib. 1. cap. 131.
Mind. c. 59.
Minderd. in Aleodario Marcoſtino cap. 11.
Dioſc. lib. 1 cap. 131.

Libycam Varro maluit dicere ad ſui fortè libitum; Aſſyriam Columella; Bellonius inter neotericos Medicam à Medis populis dicendam aſſeruit. Theophraſtus illam ex Perſide Perſicam appellauit. Dioſcorides Medicam, & Perſicam à Media, & Perſide nuncupatam eſſe contendit. Plinius idem repetit. Caius Iul. Solinus Polyhiſtor de Media loquens hæc habet *hos terrarum ductus excipit Media, cuius Arbor inclaruit etiam carminibus Mantuani.* Verum Minderderus ſimplex medicus Medicam Malum ſubſtantiuè, atq; antonomaſticè quodammodo appellandam fore, & non adiectiuè dici ex ſolo natali Medo Medicam, ſic enim ipſe ait *in ſucci citrij viribus deprædicandis vniuerſa hucuſq; medicorum ætas verſata eſt, adeò vt nomen malorum medicorum hic fructus non adiectiuè, ſed ſubſtantiuè loquendo adeptus fuerit.* Tertium Genericum horum pomorum nomen habemus ex Dioſcoride, nam præter nomen Aurei mali, ob colorẽ aureum, nomenquè tractum à Patria quauis, ſiuè Media ea ſit, ſiuè Aſſyria, ſiuè Perſia, nobis proponitur nomen Cedromeli, latinè citrij, & id ab odore fortaſſis cedri Arboris odoratiſſimæ, & cariem non ſentientis; hæc ſunt Anazarbei verba *Medica mala, Perſicauè, aut Cedromela, quæ latini Citria vocant, nemini non cognita. Arbor ipſa omnibus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs ſubnaſcentibus, malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum, ſemem habet pyri: id in vino potum venenis reſiſtit, &c.* Vnicum tantum apud Antiquos Malorũ Aureorum, Medicorũ, Citriorumq; genus fuit cognitum nondum enim Limoniorum, & Arantiorum nomina, & diſtinctiones ſpecificæ ſuos cultores, & diligentes ſpeculatores inuenerant; & quia conſtitutio quædam Pomorum Aureorum oblongior, atq; magis perpolita obſeruata fortè cæpit diuerſificare ſaporem internum, ſuccique quantitatem, atque mediante candore lenis, & exuccæ ſubſtantiæ, ſic Limonis nomen emerſit, quod tranſuerſum ſignificat, atq; lene, nec abſimili ratione inuectum credi poteſt nomen Aranciorum, ſeù Neranciorum à rancido colore, & ſapore corticis inſuaui, odoreq; deficiente ab aliorum iucunditate, vudè diſparata Aureorum Malorum ſpecies prodierit, licèt aliqui *Arancia* hæc voluerunt dici ab *Arancia* Achaiæ oppido; alij *Narancia* à *Narangara* Ciuitate Libyæ, alij à *Neratio* illorum primo inuentore; idquè omne citrà præiudicium antiquiſſimorum, & omnibus competentium nominum videlicet Malorum Heſperidum, Aureorum, Medicorum, Aſſyriorum, Perſicorum, Citrorum, vel Citriorum, aut Citreorum, quæ *Atrogi* Arabicè ſecundum Hermolaum Barbarum, quia incomeſtibilia haberentur huiuſmodi poma, dicebantur; *Hadar* Hebraicè; *Etrug* Chaldaicè, à decore nimirum, & pulchritudine. Quibus ſic ſtantibus, ad exactam Malorum Aureorum, ſiuè Medicorum quoad ſpecifica nomina diſtinctionem deueniemus; treſquè genericas claſſes ſubdiuiſibiles quamuis in alias magis particulares ſpecies recognoſcemus, incipiendo ab Aurantijs Malis minus nobilibus, aſcendendo ad Limonia, & tandem ad Citra perueniendo; primò igitur ſeſe offerunt Mala Aurantia nominanda, quæ propterea Gallicè dicuntur *Pomme d'Orange, Orangé*; Germanicè *Pomerantzen*, Hiſpanicè *Naranzas*, & Italicè *Melaranze*, Romæ *Melangole*, *e Citrangole*, de quibus Fridęuallis.

Ptolom. geogr. l. 4. tab. 2
Symp. Hort. l. 21. c. 10.
Lib. 1. corollar. 176.

Aſſy-

A *Proxima sunt, Itali dixere Nerantia, primis*
Vincunt pelle, parum frigidus humor inest, &c.

Quod Nerantij nomen potuit fortaſſe deriuare ab odore Nardino, & illius ſpeciei Nardi præcipuè, quæ Neria ad vnguenta eſt vtilis eiuſdem naturæ cum Nardo Gallico, de quo Nardo Theophraſtus libro nono Hiſtor. Plantarum capite ſeptimo ſermonem habuit.

Hugo Fri. dæual. Sam paulinus de tuend. ſan. lib. 2. c. 31.

Duplex apud Chinenſes Aurantium malum dari notat P. Ferrarius; Maius alterum, cui nomen Indigenæ fecere *Cansù*, alterum minus, quod *Kinkiù* dicunt; & cumpluri-mæ differentiæ ab inſitionibus prodierint varijs, quibus cortex plus, minuſuè amarus, craſſus, tenuior, dulcis; medullaque item ſapore acida, dulcis, vinoſa, vel medij ſaporis, ſemina vel nulla, vel ſingularia. Subſtantia vel homogenea, vel eterogenea; colore item vel ſubuirente, vel aperto, vel luteo ſaturo; vndè plura emerſere nomina, quorum magnam partem proſecutus eſt idem P. Ferrarius; primò enim ſunt *Aurantia vulgatiſſima*. 2. Aurantia *Aſpermata* ſinè ſeminibus. 3. Aurantia *criſpo folio*. 4. *Stellata roſea*. 5. *Virgata*, ſeù *ſtriata*. 6. *Fæminea*, ſeù *fœtifera*. 7. *Hermaphrodita*, ſeù *corniculata*. 8. *Calloſa multiformia*. 9. *Diſtorta*. 10. *Citrata*. 11. *Vlyſſiponenſia*. 12. *Indica Inſularum Philippinarum*. 13. *Sinenſia*. 14. *Dulcicorticia*. 15. *Maxima*. Limonium verò Malum, quod vel à virore, cum λειμὼν ſit pratum, vel à fame, quam excitat comeſtum, nam λιμὸς eſt fames, vt rectè exiſtimauit Pontanus.

B

Quod verò aut viridem trahit à radice colorem
Frondibus, ac fructu, aut acuit ſenſumque, palatumq́.
Hinc nomen dubiâ certum ſub origine manſit.

De Hortis Heſperidũ.

Germanicè *Lemon*, Belgicè *Limoen*, Hiſpanicè *y limonzas*, Gallicè *Limon*, Italicè *Limone*. Quod apud Chinenſes maius eſt vocari Pater Ferrarius aſſerit *Talimum*; Puſillum verò *Sialimum*, & quod eiuſdem generis ſponginum eſt à Luſitanis ibidem *Zamboam Yeuzu* indigitatur.

Li. 2. Heſp. cap. 2. &c. Hugo Frid. de tuen. ſanit. l. 2. c. 32

Aſſyrij pariunt etiam Limonia campi,
Crediderim ſucco hæc vincere prima malo.
C *Cætera ſubducunt, nec prima vigoribus æquant.*
Sic nullo varijs ordine dantur opes.

Sed qui apud nos paſſim habentur Limoniorum fructus hi ſunt 1. *Limon vulgaris* 2. Liguſticus. 3. Caietanus, & Amalphitanus 4. puſillus Calaber. 5. *à Riuo*. 6. *Lauræ*. 7. *Incomparabilis*. 8. *Imperialis*. 9. *Dulci medulla*. 10. *Pyriformis*, ſiuè *Spatafora*. 11. *Spatafora Rheginus*. 12. *Racematus*. 13. *Striatus*. 14. *Sbardonius*. 15. *Roſolinus*. 16. *Barbadorus*. 17. *Scabioſus*. 18. *Citratus primæ notæ*. 19. *Citratus ſecundæ notæ*. 20. *Ponzinus*. 21. *Sponginus*. 22. *Pomum Paradiſi*. 23. *Pomum Adami*. 24. *Lumia*. 25. *Lima*. Citri tandem nomen, quatenus contradiſtinguitur pluſquam accidentaliter à prædictis duabus ſpeciebus aliqui deducunt ab vrbe quadam in Græcia, quæ dicitur Κιτρος; Goenſes Indi vocant eundem *Maulinga*, & ſi fuerit naturæ mixtæ vocant *Ambò*. Gallicè *Citron*, Germanice *Citron*, Hiſpanice *Cidras*. Italicè *Cedro*. Particularia cuius nomina hæc leguntur. 1. Citrum vulgare Belluatum, cucurbitinum. 2. dulcis medullæ. 3. digitatum multiforme. Sed de nominibus pro nunc ſatis: de cæteris inter genera fiet mentio; noſtras tamen obſeruationes, & aliorum quoq; non ſcriptas in ſequentibus figuris exhibebimus.

D

Iſid. orig. l. 17. c. 6. P. Ferr. Heſper. l. 1. c. 1. 2. 3. 4.

DESCRIPTIO, GENERA.

AD quamcunque tollendam Homonymiam circa mala medica, ſiuè Aurea deſcribenda, ea tum in genere, tum in ſpecie ſeiunctim ſunt inſpicienda, nam vniuerſaliter ſumpta æquè prædicatur de omnibus Acruminum ſpeciebus, vt Aurantijs Malis, & Limonijs, ac Citrijs, eorumquè ſpecialioribus ſpeciebus; in particulari verò comperiemus Aurantijs Auream denominationem, reliquiſque omnibus, tam Limonijs, quàm Citrijs ipſius Medici prædicatum magis accommodari, quamuis ſub Citro quoque ſubalternè generico aliqui velint Limonium malum comprehendi, inter quos Renodæus eſt præcipuus, qui duo facit ſuprema capita, ſub Aureis, & Medicis mi-

De med. mat. l. 1. ſec. 6. c. 3. & 4.

militantia nempè Aurantia, & Citria, & ſub his ponit Limonia, & Citria ſpecificè magis ſumpta, dein Ponceria, ſeù Citroniata, & Adamica Poma, necnon Limas prout contradiſtinguuntur ab inuicem; idemq; Auctor Aurantia ſubdiuiſibilia facit in maiora, & minora, inquè vulgaria, & peregrina. Verùm Antiqui omnes vnicam, & ad plus duas tantum Arbores ſimillimas pro Aureis Malis, Medicis, vel Aſſyrijs, vel etiam Perſis deſcripſere, quoniam rudem, & vmbratilem tantum cognitionem illorum habebant. Theophraſtus de Malo Medica, & Perſica ſermonem habens in fine cap. 4. libri 4. H. Pl. ſic ipſas Arbores vnica ferè deſcriptione confundit, vt ambigi poſſit, an ſint duæ Arbores in vnam, vel vna in duas diuaricata, nam ſic loquitur Theophraſtus. *Malum Perſicum in Perſia Prouincia naſcitur, & hæc Arbor folium ſimile, & penè æquale, atque Portulaca, aculeos quales Pyrus, aut ſpina acuta, ſed læues, acutoſquè vehementer, & validos. Pomum eius non manditur, ſed odore præcellit, necnon & folium Arboris odoratiſſimum eſt. Et ſi inter veſtes pomum ponatur, inoffenſas conſeruat. Vtile & cum medicinā mortiferam quis biberit, vel odoris ſuaueolentiam*, &c. Deinde nonnullis interiectis. *Malus Medica peculiaris in Prouincia Media naſcitur, vt Mala Perſica in Perſia*, &c. Dioſcorides, & ipſe *Medica Mala, Perſicauè, aut Cedromela, quæ Latini Citria vocant nemini non cognita. Arbor ipſa omnibus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs ſubnaſcentibus. Malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans cum grauitate odoratum, ſemen habet pyri*, &c. Virgilius itidem hæc pauca de Medica meditatus eſt Arbore, quam confusè admodum exponit.

Lib. 4. H. pl. c. 4.

Lib. 1. de Med. Mat. c. 131.

Georg. l. 2.

Ipſa ingens Arbor, faciemquè ſimillima Lauro,
Et ſi non alium latè iactauit odorem,
Laurus erat, folia haud vllis labentia ventis,
Flos apprimè tenax, animas, & olentia Medi
Ora fouent illo, & ſenibus medicantur anhelis.

Lib. 16. c. 3

Plinium ſubindè videre eſt ab alijs ſuam hiſtoriam tranſcribentem, & in eadem confuſione verſari ſic loquendo. *Malus Aſſyria, quam alij vocant Medicam, venenis medetur; folium eius eſt Vnedonis intercurrentibus ſpinis. Pomum ipſum aliàs non manditur, odore præcellit, foliorum quoque qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcetquè animalium noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, & alijs ſubnaſcentibus, &c. nec alia Arbor laudatur in Medis.* Sed præmiſſis, ſeù miſſis factis Antiquorum deſcriptionibus, nos Neotericis oculatiſſimis adhærebimus Aurantia Mala primum deſcribentes, dicendo ipſa ab aureo colore ſaturo dicta figuræ rotundioris eſſe, cortice odorato quidem, ſed valdè amaro tegi, qui ad extra læuis, & planus impensè flaueſcens verſus rubrum; flores illius Planta promit toto anno albos, elegantes, ſuaueolentes, & fragrantiſſimos in æſtate, quorum nonnulli nodoſo pediculo adhærentes fœcundi ſunt, vbi enodes caſui obnoxij infœcunditate laborant; eadem Arbor Citriorum Arbori ſimillima eſt in omnibus ferè, pręterquam in duabus foliorū cōditionibus, nam illa non habet in ambitu ſerrata, ſed benè gerit pinnata in imo, cum duorum foliolorum appendiculis. Arbor non eſt admodum procera, multum tamen ramoſa eſt, & perpetua coma viret; ſementica fructus grana ſimilia Pyrorum ſeminibus, & amara gerit. Meditullium eiuſdem fructus acidum natura refrigerat, vt acetum, caro verò quæ inter medullam prædictam, & corticem ſituatur alba, læuis, fungoſa, inſipida ad caliditatem tantum accedit, quantum de humiditate ſibi detrahi ſentit. Cortex exterior aromaticus ad caliditatem, & ſiccitatem non modicum vergens, ita vt Aetius docuerit ipſum ad tertium vſque ordinem prædictarum qualitatum aſcendere, ipſequè Aromatariorum arte dulcoratus, melleque conditus, Sinapi, alijſquè aromatibus probè tritus, & mollitus illud componit edulium liquidum, quod vulgariter dicitur *Moſtarda*, cuius origo nominis à muſto cocto ad formam mellis venit, ex quo *Muſtacei* quoque conficiebantur, qui modo fiunt ex farina triticea, melle, vel ſaccharo, & aromatibus, & ſunt veluti panes elliptici compreſſi, & ſubtiles Aromatariorum. Limonium ſubſequitur malum colore minimè rubeſcente, ſed flauo, etiam diluto, effigie oblonga turbinatum, & ouale, quandoque acidiore intus ſucco famis valdè excitatiuo; cortice tenui admodum, nec vt Arantiorum amaro; Folium illi eſt breuius, quàm Citri, ipſaquè crebris aculeis ſingulis in pedibus armatur; Succoſas, peracerbas fructus ſpicas ferè octonas habet, in quibus ſemina longiuſcula reperiuntur; illas ambit caro exilis, duriuſcu-

Tetrabili 1 ſerm. 1.

A riuſcula, & inſipida; materia ligni lenta eſt, ſequax, cortex leuis. Citreum mox Celebre clareſcit magis, & excreſcit Pomum, cui color Luteus viuidior, pulchriorquè ineſt, corticem habet craſſiorem, rugoſiorem, & caperatum magis, ideſt rugoſis cauitatibus contractiorem, & eſt odoratius, & medicis virtutibus maioribus ditatum; ſeminibus ſcatet intus quamplurimis corio indutis, ſeù veſiculis duriuſculis carnem albam, & amaram cõtinentibus, quæ in vnico tantum aſcenderunt aliquando ad nu. 150. Citrum porrò recens natum, & puſillum adhuc cutem rubentem præſefert, vireſcit mox in iuuenta, deinde in conſiſtentia aureum pellis colorem aſſumit, & pellis fit maximè rugoſa, & verrucis tota infecta; quæ verò Citria Ponzeria, & Citroniata, & Adami Poma morſu aliquo veluti ſtigmatizata prægrandia ſunt, melonum adinſtar, orbiculata, cortice calloſo, carnoſo, craſſiſſimo, & concolore. Lima Citriorum nobiliſſimus fructus eſt, ſed mole paruus, qui ouo, aut malo armeniaco ſuppar cernitur, quamuis etiam aliquando ſit oblongior, & aliquando orbiculatior cum magna ſuaueolentia, eius fructus in medulla multa abundat humiditas; guſtu eſt dulciacido gratiſſimo, Folia habet

B Laurinis ſimillima, ſed maiora, quæ paululum, & crebro ſunt denticulata, nullo additamento, vel diuaricatione hinc indè diſpoſita, ſed neruis tantum intertexta. Quod attinet ad Aureorum, ſeù Medicorum Malorum Generationem diſtinctam, quis eam enarrare, atque enumerare queat? Tot ſunt illius Differentiæ à Neotericis obſeruatæ, vt ad innumerabilitatem cum tendant nunquam explendam, ſufficiet vltimas tantum indicatas nominetenus tantum exponere ſub genere vnico generaliſſimo Acruminum cõcluſas ſpecialitates; & ſic ad vnigeneitatẽ vetuſtam huiuſmodi Arboreum exercitum compellemus. Vincentius Tanarius Nobilis Bononienſis contemporaneus noſter, & amiciſſimus, qui in rebus omnibus Naturalibus, & Ciuilibus, practicis præcipuè, verſatiſſimus erat, communiquè bono natus, in ſuo libro acceptatiſſimo inſcripto *Economia del Cittadino*, &c. octuaginta tres Acruminum differentias ſpecificas exhibet, quæ quasì genericæ dici poſſent, quia ſubdiuiſibilitatem patiuntur, dum vel ex cultu vario, vel ex Aere, aliauè de cauſa diſcrimina diuerſa ſubire poſſunt. Primo igitur adeſt 1. Citrus vulgaris. 2. Citrus duplici flore. 3. Citrus Faſciculatus. 4. Citrus Acidodulcis. 5. Citrus oblongus Diui Benedicti dictus. 6. Citrus Rubicortex. 7.

Econõ. l. 5.

C Citrus, Paradiſi Pomum, exuccus. 8. Citrus Paricus Principis Burgheſij. 9. Citratum ſimplex. 10. Citratum duplex. 11. Citratum coſtatum. 12. Citratum Florentinum. 13. Pſeudocitratum. 14. Limia Valentina cortice leui. 15. Limia rotunda cortice leui. 16. Limia longa. 17. Limia dulcis. 18. Limia fortis. 19. Limia Pyri Bergamoti ad inſtar, pediculo longo Caſertana. 20. Ponzerium craſſum. 21. Ponzerium mediocre. 22. Ponzerium dulce. 23. Ponzerium rubrum. 24. Ponzerium punctatum Pij. 25. Sponginum. 26. Limia Hiſpanica dulcis. 27. Limia Hiſpanica acris. 28. Limia nodoſa. 29. Limia tranſparens. 30. Spatafora falſa. 31. Spatafora magna. 32. Spatafora mediocris. 33. Spatafora vera pyriformis. 34. Spatafora rotundior flore duplici, ſed non vera. 35. Limon vulgaris. 36. Limon Dominæ Lauræ acuminato apice. 37. Limon Calaber. 38. Limon Aſpermos, ſine ſemine. 39. Limon Diuæ Marthæ. 40. Limon mediocris, 41. Limon Caietanus longus. 42. Limon paruus longus. 43. Limon paruus rotundus. 44. Limon Aquauiuius ſapore piperis. 45. Limon ad modum paruus, ſpinoſus. 46. Limon aurantij cortice. 47. Limon compreſſus ſpongioſus. 48. Limon acridulcis. 49. Limon canaliculatus, vel ſtriatus tranſparens.

D 50. Limon S. Remi. 51. Limon Paradiſi. 52. Limon Vlyſſiponenſis. 53. Limon Diui Dominici. 54. Limon citrangulus. 55. Limon Bandinius. 56. Limon ſinè pari. 57. Limon Barbadorus. 58. Limon de Riuo. 59. Limon citratus. 60. Limon citratus cum cortice criſpo. 61. Limon rubeus citratus. 62. Pomum Paradiſi. 63. Pomum Adami. 64. Limon appetitum acuens. 65. Aurantium dulce. 66. Aurantium acre vulgare. 67. Aurantium medij ſaporis. 68. Aurantium dulce folio criſpo optimum. 69. Aurantium dulce Caſertanum mordens guſtum. 70. Aurantium dulce ſtellatum Caietanum. 71. Aurantium Genuenſe, craſſum, dulce, cuius cortex manditur. 72. Aurantium duplicis ſeriei nucleorum acidorum, & cortice duriuſculo, & teneriori. 73. Aurantium prægnans, & pariens Caietanum. 74. Aurantium Roberti inſolens. 75. Aurantium dictum Gigas quadrilibre cucurbitinum compreſſum. 76. Aurantium cornutum Caietanum. 77. Aurantium fœmina in medio vacuitatem habens. 78. Aurantium

Paradiſi Pomum ob iucundiſſimũ ſaporẽ. Limia participat de Limone, & aurantia. Pincerium, quaſi pomũ Cereum. Spatafora peretta vulgò, & pyriformis fructus. De Limone Laur. P. Ferrar. l. 3. c. 9. & eſt totus edulis. Adami Pomum videtur demorſum.

tium duplici flore. 79. Aurantium quadrangulum in morem Sacerdotalis Bireti. 80. E Aurantium dulce ſine ſemine. 81. Aurantium cortice ponzini. 82. Aurantium Chinenſe. 83. Aurantium citratum. Hac enumeratione contenti, inqua excogitabilia, ne dicam practica hucuſq; Genera Aureorum, & Medicorum Pomorum contineri poſſunt, Monſtroſorum, & Exoticorum prorſus, ideſt Indicorum prætermiſſa pro nunc proſecutione, de qua inferius, Patrias Oras eorundem fructuum breuiter attingemus, ſed Icones nonnullas volucribus oculis luſtrandas præmittimus.

Malum Aurantium Alatum in noſtris partibus frequens Anno 1660.

Aligerum ſpeciem referunt en aurea Mala,
Vt reliquos fructus viribus anteuolent.

Hæc Aurantia Mala, vt & ſequentia propè accedunt ad Aurantia Hermaphrodita, ſiuè Corniculata P. Ferrarij lib. 4. Heſperidum cap. 9. pag. 409. illis tamen noſtro Marti placuit Segmentatorum Malorum nomen indere, quia ex varijs Segmentis illa eadem videantur constructa.

Aurantia Mala Segmentata.

Vel etiam Aurantia caudata, seù cum appendiculis in superficie sulcata, quas appendices vulgus vocat Nymphas muliebres; ab Eruditis autem modestius vocandas esse Alas censerem, vt in nostra hac quam addidimus obseruatione anni 1660. quo plurima huiuscemodi constitutionis ad nos ex Ligurum oris delata fuere. Quam constitutionem crederem esse Naturæ luxuriantis opus cum æquiuocarum causarum, Cœli nempè, Aquarum, & Telluris concursu.

Mala

Mala Aurantia ex Octo, Nouem, & Decem nucleis conſtantia.

Mala Aurantia ſine ſemine.

P. Ferrar. lib. 4. Heſper. c. 4. pag. 343.

Naturam rerum magni vice ſeminis eſſe,
Dum caret hic Limon ſemine, abunde patet.

Proxima ſunt, Itali dixere Nerantia primis,
Vincunt pelle, parum frigidus humor ineſt.

Verticibus miro ſunt hæc gratiſſima odore,
Dulce ſapit melius, pectoribuſque fauet.

Sint folia Arboribus ſeruata virentibus ipſis,
Cætera ſunt menſæ commodiora tuæ.

Lib. 2. de San. tuen. cap. 31.

Sic latina eruditiſſimi Germani Chelys Hugonis Fridæualli pulſata modulabatur.

Mala Aurantia Chinensia.

Hæc Planta, peregrina licèt, originem, atq; in remotissimis Regionibus natalitij antiquioris seruat denominationem Soli; ipsa nihilominus nobiliorum Viridariorum per totam Italiam, temperatasque Regiones Europæ effecta est ciuis, vbi familiariter viuens testaceorum Vasorum mirè delectatur Domicilijs.

Limoncellum Neapolitanum: Sub nomine Limonis Puſilli Calabri P. Io. Baptiſtæ Ferrarij in l. 3. Heſperidum c. 5. pag. 210.

Hanc Plantam Limoniades Nymphæ noſtrorum temporum, mulieres nempè, quæ Viridaria maximè curant, & incolunt adamarent, tum propter eius magnitudinem valdè tractabilem, tum etiam quia non abſimilis Arboris fructus aliquando aſpermi commodiſſimi, vt ſuper edulia premantur, ſuccum ſynceriorem fundunt.

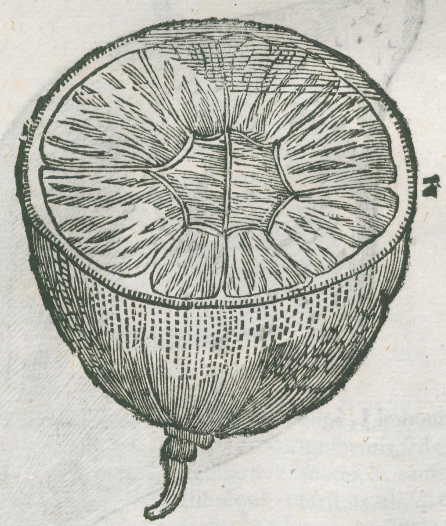
De

Limon rotundus Figura Mali Aurantij.

Aliud Limonis genus Figura Sphærica adinstar Mali Aurantij,cortice, vt alijs est subtili, primo, & secundo crasso, & lato, pulpâ, sine vllo semine,sapore Mali Aurantij,cuius pulpa diuiditur in decem trigonos, in centrum terminantes.Semen vnicum tantum adest in medio extra pulpam.

1. Limon cõmunior.

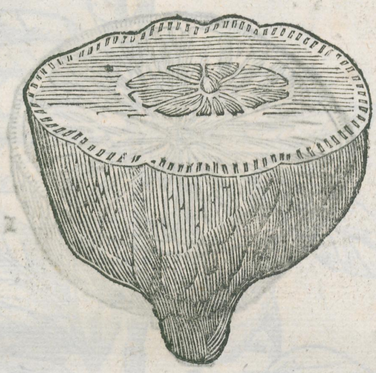

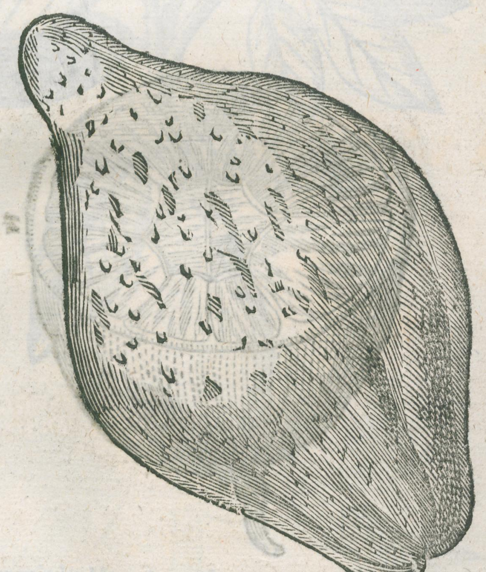
2. Limon Melopeponius.

Nil nisi qui pulchrum sapiat, sapidumquè venustet
Citreus hic Limon Melopepona refert.

Limo-

Limonis ſpecies acumine cuſpidato adinſtar caſei Marzolini, cortice ſcabro, quemadmodum habent Citri, colore Aureo, cute Tenui, medio cortice Pulpoſo, Albo, & latiore, quàm in Limonibus Glabris, octo habet trigonos, in quorum medio vnicum tantùm ſemen extat.

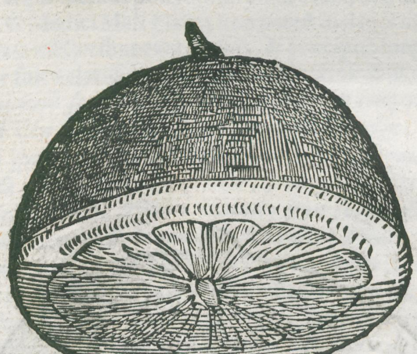

Ecquis auderet ab acuti ſaporis poſſeſſione fructus Limoniorum deturbare? omnia in hunc ſenſum conſentire videntur, vt in Acruminum fructuoſorum Genere Limonibus Principatus concedatur.

Limonis genus Figura Sphærica adinſtar Mali Aurantij ſine vllo ſemine.

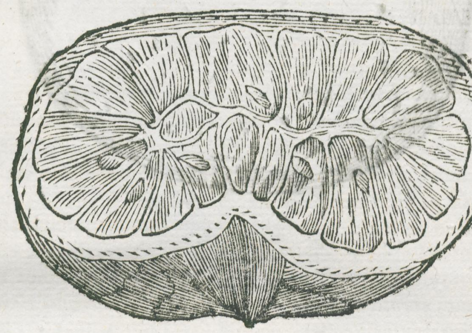

Pulpa eiuſdem diuiſa in decem trigonos integri, & aperti, depicti.

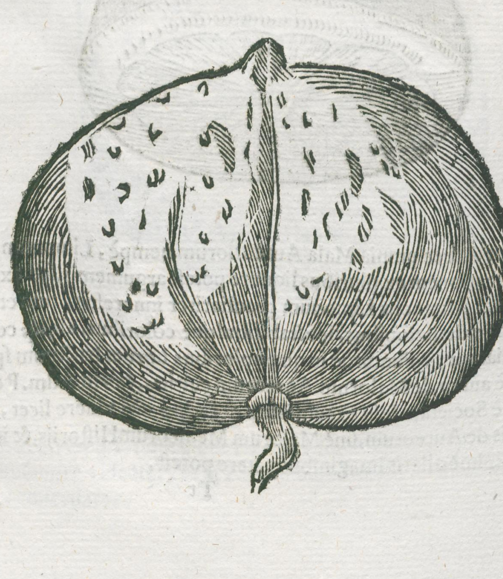
Arctam inter Aurea omnia Mala Aurantiorum nempè, Limonum, & Citriorum conſeruari cognationem ex pluribus liquere poteſt argumentis, ſed ex hoc ſimillimæ figuræ horum cum Aurancijs Limonum peculiariter innoteſcit, tum etiam ex ſaporibus mixtis, odoratis exhalationibus, ſpectabilibuſquè coloribus, alijſq; conditionibus, quæ mirificè diſſociantur, vniunturuè in quampluribus horum fructuum ſpeciebus, vt in volumine verè aureo de Malorum Aureorum cultura, & vſu Adm. Reu. Patris Ioannis Bapt. Ferrarij è Societate Ieſu excultiſſimæ doctrinæ viri videre licet, & in hiſce noſtris Dendrologicis de Aureorum, ſiuè Malorum Medicorum Hiſtorijs, & in aliquibus etiam P. Ferrario minimè allatis imaginibus patere poteſt.

De Limone Dulci Cortice, Melopeponite diuiso in 18. Triangula seminibus plena.

Mense Maij anni 1591. dono datum fuit clarissimo nostro Aldrouando Limonis Pomum ab Illustriss. D. Camillo Paleotto, quod more Melopeponis sectum in quinque fragmenta erat, apertum, spicâ pulpæ varium, situ, ac ordine, & figura à spicis, quæ in vulgaribus conspiciuntur, multipliciter, & maximè numero differebat, vt in pictura apparet; non tamen decem spicas superabat. Figuræ spicarum huius penè in Orbes formatæ erant, vulgaris verò figuræ Triangulæ, Isoscelæ, in centrum vnum se conferebant. Execti tota structura videtur æmulari rete, nec omnes in centrum recurrunt, cum octo in peripheria sint, requæ duæ in horum medio consistant. Cortex verò carnosus, candidus, amplectens, ambiensque spiculas, longè angustior videtur, quàm in vulgaribus, è contrà verò cuticula exterior aurea, crassior est vulgari nostra. Exotici cortex sapidior erat, in amarum vergens, vulgaris dulcior, magisque insipidus, cuius succus longè acetosior erat, quàm peregrini, quod videtur dulce quodammodo sapere.

Eiusdem Limonis suprapositi figura integra.

PA-

PATRIA.

Diuisæ Arboribus Patriæ; non omne Solum Aureis Pomis est Patria; non vbique fluit Iber, Tagus, Arimaspus Diues Arenis; & vt pomum istud Aureum esse noscatur, Aurumquè illud ignitum, hoc vnum suadet quod in locis tantum calidioribus, & ceù igneis Patriam amatam, humiditatum tamen amantem querit iuxta ea, quæ Palladius illustris Geoponicus obseruauit. *Calidis locis, sed irriguis, & maritimis maximè gaudet, quibus humor exundat. Sed si quis hoc Genus, vt in Regione frigida nutriatur extorquet, loco, vel parietibus munit, vel in meridianam partem verso disponat hanc Arborem, sed hybernis mensibus tectum stramine*, &c. Herculi cum fuerit adscripta vetustos apud Scriptores Pomorum Aureorum in Europam introductio, ea non alia fuit, quàm Astrorum Solis, & Martis calorifica admistio, atque valida protectio, nam quisquis fuerit ille primus, qui Europam huiusmodi Pomo Aureo ditauerit, illud certè non potuit nisi Solis, & Martis feruidioribus committi radijs, quemadmodum Palladius in Sardinia, inquè territorio Neapolitano fecit. Tres Italiæ præcipuè Regiones Pomi Aurei Patriæ benignæ, & salutares euasere tepore suo non modico mediante, atque subterraneo madore, vt est Ager Salodianus secus Benacum Lacum, qui maritima gaudet prærogatiua

Fluctibus, & fremitu assurgens Benace marino.

2. Ora Ligustica perpetuò veluti Vere, Autumnoquè Malorum Aureorum floribus, & fructibus eodem tempore abundant. 3. Campania fœlix, & Brutia tellus aeris temperatissimi, & omnium maximè fructiferi, & delitiosissimi; in Gallia, Hispaniaquè aliquas inuenire est particulares Regiones Austrum spectantes, calore, humorequè copioso præditas, in quibus patria erga Pomum Aureum potestas elucescere potest. Sed vbique gentium in Insulis præcipuè Orientalioribus, versusquè meridiem per Ægeum mare, vt in Corcyra, Creta, &c. huiusce Generis Aurei Pomi Patriæ frequentes recognosci possunt; verùm illa veriori ratione censeri debebit Patria, quæ conseruationi eiusdem Arboris diuturniori faucbit, illiusq; calidum innatum, humidumq; radicale tueri felicius, atque facilius poterit; nisi enim viuat, & fructificet in sæcula ipsa vegeta, & sana Aurei, & Medici Mali Planta non potest dici loci illius ciuis, sed potius relegata, & deportata melioribus exuta bonis, & præcipuè longæuitate, quæ illius propria generis semper fuit à clarissimo Pontano hisce carminibus celebrata.

Nec verò spatium vitæ breue, seù breue tempus
Est Citrio: æternum genus, immortalis origo,
Et species æterna quidem, stirps Citria longum
Ipsa manet, sæcla exuperans, & iungere sæclis
Sæcla parans. Trunco extincto mox surgit, & alter,
Indè alter: victrixquè diù sua robora seruat.

Certum quidem est Citrium non tam libenter nouas admittere Patrias, ac facit Aurantium, quia in nostris Regionibus non multum viuax est, nec iniuriarum patiens aeris inclementis, & propterea tanquam peregrina Planta habetur, quam Hesychius Indicam appellauit non immeritò. Sed experiri nunquam cessatum est nostras asciscere in oras Patrias pulcherrima Medicorum Malorum nouiter repertorum genera à tempore vsque Plinij scribentis *tentauere gentes transferre ad sese propter remedij præstantiam fictilibus in vasis*, nam ex cælo Sinense conati sunt nostrates acquirere poma *Canzu, Kinkiu, Talim, Sialimi Yeizù*. Item *Maulinga* maiora, minoraquè fastigiata; *Ambo* quoque, seù *Manga* Goana citreiformia extrinsecus; necnon Limonia *Nimbuo*, & Aurantia *Naringa*, atque *Salsetana, Trauancorensia, Ceilana*, &c. mixtaquè mirabilia seruantia colorem, saporemquè extrinsecus Limonij, intus verò Aurantij, & è contrà, partimquè tam exrrà, quàm intrà Aurantij, atque Limonij, vt in Figura præsenti.

Virg. Georg. 2.
Lucan. l. 5.
Apoc. 3.
Pallad. in M. Martio.
Macrob. Saturnal. l. 1. c. 20. & lib. 3. cap. 12.
Virg. Georg. lib. 2.
Leander Albertus in descript. H. in 5. Regione.
Arist. l. de log. & breu. vitæ c. 2.
De Hortis Hesper. l. 1.
Lib. 12. c. 3.
P. Ferrar. Hesper. l. 1. cap. 8.

Simile Aurantio Virgato Patris Ferrarij Lib. 4. Heſperidum cap. 7. pagina 399.

Malum Aurantium Citratum.

Iuxtà obseruationem à me habitam anno 1665. in qua figurâ, colore, odore, saporeque tam succi interni, quàm corticis Aurantium Malum omninò dicendum erat; ob inæqualitatem verò superficiei, atque candidæ subcutaneæ, substantiæ crassioris constitutionē Citrum prorsus æmulando, Fructus compositus ex Aurantio, atq; Citro videbatur pronunciandus, vel fortè melius Malum Aurantium Citratum.

Congruit hæc obseruatio cum allata à P. Ferrario in lib. 4. Hesperidum cap. 12. pag. 423. seù parum discrepat ab eadem.

Duo hi fructus Aurantiolimonij ſcilicet, vel Citroaurantij admirabiliter mixti, quorum ille mihi fuit communicatus, & elargitus ab Illuſtriſſimo Co. Carolo Antonio Manzino Philoſopho Collegiato; hic verò ab Excellentiſs. D. Doctore Collegiato Berlingerio Gypſio quondam excellentiſs. Medici D. Ioannis Aloyſij filio, vt ex his appareat naturalis, & ſymbolica horum fructuum copulatio pro identitate eorundem ſpecifica demonſtranda. Partes protuberantes ſunt Citriæ omnino colore, odore, ſapore, & partes planæ ſunt aurantiæ ſimiliter, quæ omnes Aurantiorum qualitates, & conditiones retinent.

At quoniam hic fructus Medicorum, & Aureorum omniũ Malorum Medicas in vnum congerere, & oſtendere videtur facultates ſequens luſimus Diſtichon.

Aurea quæ fuerat Crœſo ditiſsima Gaza
Non potuit morbos tollere: & iſta poteſt.

Hæ quidem incertæ quodammodo miſtiones Æquiuoca, & Denominata, vt explicentur accerſunt.

ÆQVI-

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

POmum illud palliatè ſolum, & omninò extrinſecus Aureum quod Pomum amoris Herbarij dixere Malum verè inſanum eſt, & indignè vſurpans ſibi nomen Aurei Pomi Arboris proprium Aurantiorum, Limoniorum, & Citriorum, in quo medica conſiſtit omnium ferè Malorum ſalus, vbi Malum Aureum inſanum plurimas excitat, fouetquè ægritudines, de quo & ſuis congeneribus ille Botanicus hæc diſſerebat.

Sunt ventoſa, lepras gignunt, capitiſque dolores
Humoreſquè atros, cancroſquè obſtructaquè ſplenis
Et iecoris, longaſquè febres, faciemq́; colore
Priuant iucundo.

Perfida furentis eſt amoris illius flamma, quam valdè accenſus color tetri odoris comes in hoc amoris inſano pomo prodit, eiuſdem Herbarijſtæ præclaro teſtimonio

Proritant Venerem, quæ mala inſana vocantur.

Ita vt ab illius commercio, tanquam Solano furioſo, ſecundum aliquos Scriptores, ſit fugiendum, cui Ouidianum illud obijcere meritò poterimus

Perfide ſenſiſti, quis enim bene celat amorem?
Eminet inditio prodita flamma ſuo.

Et quoniam Arbor Aurei Mali Hiſtorico-poeticum Æquiuocum nobis ſuppeditat eruditis auribus haud indignum, quod nobilis Poeta Mediolanenſis Lancinus Curtius ingenioſè ſcripſit, illud hic ponere non dubitaui; Phyllidem quandam refert Poeta, cui ex Arbore Mali Aurei cadenti proprij capitis *vita* vitam ademit; ſeù Mali Aurei fructus, qui *vita*, non quidem propriè, ſed æquiuocè dicitur.

Mala puellari ſtudio Mala Aurea Phyllis
Dum legit, aeriæ, ac Arboris alta premit,
Incautam fallente gradu eſt delapſa ruina
In caput, hinc capiti eſt vitta ſoluta decor:
Reſtrinxitq́; gulam nitidos quæ vitta capillos
Stringebat, ramo, & triſte ligauit onus.
Iura heu ſæua Poli, crudelia fata: ſalutis
Quæ ſpes, ſi cogit iam quoque vita mori.

Sed hinc tutius Prata Læta, irriguaquè loca petamus (nam Λειμών *Limon* eſt Pratum, Locuſquè irriguus) in quibus tot innocentes, imò vtiliſſimas Herbas inueniemus *Medicam* in primis Herbam multiplicem, *Limonium* Herbam, quæ Beta ſylueſtris à Plinio, & ab Aetio Cynogloſſa dicta fuit; *Limoniumq́;* Peregrinum, atq; *Limonium* Anemonis ſpeciem; floreſquè pliurimos *Citrini* coloris conſpiciemus, ſimulquè odorem Citrinum in Herba *Citragine*, Meliſſophyllo ſcilicet deguſtabimus; *Limoniam* fortè Nympham inuenientes, de qua Ariſtænetus in hunc modum eſt locutus *Limona interea caput floribus redimitum in prati ſpeciem redidit*, ab ea ſciſcitabimur num *Citratis*, ſeù *Citroſis* veſtibus delectetur; Vndè ad Ciuitatem redeundo æquum eſt, vt ab Æquiuocis Denominata vocentur, vbi non caret conſideratione familiarum quarundam denominatio, à Malis Aurantijs in noſtra præcipuè Ciuitate Bononiæ, vt Familia Monterentia Nobilis, & Antiqua, ex qua præclariſs. Iuriſconſulti, inter quos Annibal Statutorum Bononienſium commentator famigeratiſſimus, atq; Illuſtriſſimus, & Reuerendiſs. D. Iulius Epiſcopus Fauentiæ, & in Romana Curia Præſul, non vni, ſed pluribus Summis Pontificibus acceptiſſimus prodiere. Familia item de Arantijs, quæ celeberrimum, & doctiſſimum tulit Medicum Iulium Cæſarem Arantium à centum circiter annis florentem, qui plura, eaquè doctiſſima in chirurgia compoſuit, atque èdidit opera, ſcilicet de Vulneribus, de Humano Fœtu, & conſilia varia medicinalia, Baſileæ, Lugduni, & Françofurti impreſſa: At quonia non ſat eſt ab Aureis Malis fluere nomina res varias denominantia, id eſt quod ipſa actiuè denominent, nam debent quoque paſſiuè denominari, & in ſe varia nominum attributa recipere, ideò locus erit Epithetorum in Aureis Malis expoſitioni.

Geſn. in Horto. *Caſt. Dur.* *Barch. Pinat. lib. 5. ſect. 1.* *Epiſt. 12.* *Lib. 9. epig.* *Epiſt. 28. pag. 133.* *Sat. Heſich.* *Dioſc. lib. 4. c. 16.* *Plin. l. 20. c. 8. ſerm. 10. c. 8.* *Cluſius H. Pl. l. 4. cap. 55.* *Cauch. Pinac. l. 5. ſec. 2. & l. 8. ſect. 6.* *Geſn. in Horto.* *Dioſc. l. 3. c. 118.* *In epiſt. lib. 1. epiſt. 3.* *Varro de re ruſt. lib. 3. 2.*

EPITHETA.

MAlus Aurea, ſiuè Medica, cum omnes ſub ſe contineat Aurantiorum, Limoniorum, & Citriorum ſpecies, Epitheta ſibi non niſi vnita, & indiſtincta vindicablt. Dicemus itaque illas generaliter *Aureas*, & *Aureolas* vocari, quia illarum fructus omnes *Aureum*, vel ſaltem Auro ſimilem colorem referunt. Hinc celebris Ioſephi Baptiſtæ Thalia Pindarico volatu ad eruditiſſimum noſtrum Angelicum Aproſium ſe conferens, inter cætera obſeruandum reliquit.

Poeſ. Melic. part. 1.

Di penduli giardini
Curuò ponti ſuperbi, oue diſpoſe
Inuolate à gl' Arabici confini
Palme vittorioſe.
Quì mandò dalla fertile pendice
I Cedri eterni il Libano Fenice.
Quì venne IL POMO D' ORO,
Che cuſtodiua vn tempo il Drago Moro.

Inde cum Arbor ſemper vireat, & varijs alijs qualitatibus potiatur à nobis appellabitur *Virens, Viridis, Spinoſa, Vireſcens, Viridans, Breuicaudex, Pumila, Ramis longa, Craſſa, Firma, Lenta, Obſequioſa, Aculeata, Folijs oblonga, Lata, Leuis, Splendens, Pallens, Odora, Pallida, Odorata, Serrata*, Floribus *Candida, Candens, Calathiformis, Solida, Purpuraſcens, Odorifera, Perpetua*, ideſt *ſemper florens*. Fructus *Magnus, Oblongus, Rugoſus, Fragrans, Aureolus*, ideſt *Aureo colore refertus, Flaueſcens, Tuberoſus, Flauus, Flauens, Suaueolens, Olidus*, & *Topiarius*, quia ſcilicet hic fructus flexilis, & facilis ad varias omnes formas acquirendas, quas illi hominum illuſtris adaptarit induſtria. Caro huius fructus dicetur *Denſa, Dura, Firma, Candida, Candens, Dulciacida, Craſſa, Edulis, Odora, Albida, Perexigua*. Cortex *Luteus, Amaricans, guſtuquè inſuauis*, ſed *Suaueolidus*, & *Tenuis* Cum verò Macrobius in libro de ſylueſtribus Arboribus dicat: *Generantur autem in Perſide omni tempore Mala Citrea*, & Theophraſtus Interprete Bodæo aſſerat Medicam, & Perſicam hanc Malum vocari, quia in Media, Perſidequè frequens reperitur, atque ex iſtis Regionibus in Græciam, Italiamquè transuecta ſit, ideò ex Media, & Perſide poterunt Malorum iſtarum non inuenuſta Epitheta comparari. Erunt igitur Arbor huiuſmodi, illiuſquè poma ad mentem noſtram nuncupanda, ſicuti *Medica*. ita *Meda, Caduſia, Media, Marda, Charduca, Gordiena, Caſpia, Margaſia, Goronia, Iaſonia, Zagria, Choatria, Orontæa, Niphatica*, & *Niphatæa, Amarda, Cambyſia, Strabonia, Corindæa*, atq; *Cyriaca*. Hæc ex Media, & præcipuis ipſius Regionibus, & Vrbibus huiuſmodi fructuum feracitate magis inſignibus. A Perſide ſicut & *Perſica*, ita & *Perſa, Achæmenia, Arſacia*, & *Arſacida, Danaeia, Cephea, Cephæia, Tauria, Taurica, Coronea, Meſabata, Rapſia, Suzea, Mægorea, Stabæa, Bagradica, Bagradæa, Agradata, Coria, Euphratæa, Euphratiſia, Oxia, Margia, Ochia*, & *Aria*, atque alijs ducentum Synonymis, quæ ab Vrbibus, Montibus, & Fluuijs, tam vaſtarum Regionum deduci, poſſent. Inſuper, quia Citrus perpetuò viret, & habet folia Laurinis ſimilia, & ex ipsâ naſcuntur Citria ad pharmaceuticen aptiſſima, par erit illius alia, & diuerſa Epitheta deſcribere; dicetur ergò Arbor omnibus anni temporibus *ferax*, & *fructifera*, quippè quæ eodem momento, & flores, & fructus maturos, ac immaturos proferat. Cognominatur *Alexipharmaca*, ſeù *Alexiterica*, quià, vt ſentit Oppianus, eius fructus è vino exhibitus ventriculum penetrat, ac per poros educit venenum. Hoc etiam innotuit Virgilio, quando cecinit hunc in modum aſſerendo pariter ex Media hæc Poma deferri.

Media fert triſtes ſuccos, tardumquè ſaporem
Felicis Mali, quo non præſtantius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecère nouercæ,
Miſcueruntquè herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Nec erit nefas hanc Arborem *Irriguam* vocitare, cum illud ſit irriguum, quod, vt hæc

A hæc Arbor, multa gaudet aqua. *Austrorum* quoque *Pupilla* poterit appellari, iuxta illud Legati nostri

Vna inter Plantas Citrus à spirantibus Austris
Sentit opem, & Boreæ læditur vna minis.

L. L. C.

Non pariter ineptè ac inconcinnè Malum huiusmodi, illiusquè fructus vocabimus *felices syluas*, *aurea dona*, & *Atlantica munera*, cum satis constet frequentem nasci in syluis Atlanticum Iugum in Africa circumsepientibus, vndè Martialis

Accipe felices, Atlantica munera, syluas,
Aurea qui dederit, dona minora dabit.

Lib. 14. ep. 89.

Indè quoq; nobis ansa porrigitur illam dicendi *filiam syluæ Mauræ*, vt est ibidem 90.

--- Nec filia syluæ Mauræ.

Cum sola Citrus, & non Ebenus, vt sentit Franciscus Serra, per hæc verba intelligi debeat, dum scribit Virgilius

--- Sola India nigrum.
Fert Ebenum, &c.

B Ex hac fiebant mensæ quondam apud Romanos pretiosissimæ, quare Mart. 9.

Et testudineum mensas quater hexaclinon
Ingemuit Citro non satis esse suo.

Et Petronius Arbiter

--- Ecce Afris eruta terris
Citrea mensa, &c.

Vndè habemus posse Citrum appellari *pretiosam*, atque *raram mensarum materiem.* Sunt & Citria, quæ dicuntur *Maxima*, cum quandoque ad pondus librarum decem perueniant. Hæc quia adferuntur ex Ligusticis oris, & Insulis Adriatico freto adiacentibus, atque ab lacu Benaco, modò *Prælunga*, modò *Rotunda*, & alia à Campania felici, nobis cognominabuntur à *Torbia*, siuè *Turbia* Diui Remi in Liguria oppido, cuius ager Citris, Palmis, Medicis, Limonibus, alijsquè Arboribus feracibus mirabiliter exornatur, teste eodem Serra, in suo Synonymorum volumine, *Ligustica*, *Ligurienſia*, *Torbia*, seù *Turbiana*, *Apuana*, *Ingaunia*, *Monsana*, *Intemelia*, *Dianıa*, *Monæchia*, *Naulica*, *Mauritia*, *Sabatia*, *Saulia*, *Segestia*, *Tegolia*, *Spedia*, *Virgia*, *Finaria*, *Ericia*, *Macria*, *Varia*, *seù Varæa*, *Merulana*, *Porcifetensia*, *Summaria*, *Cenemelia*, *& Vesulana*. Ab Insulis Adriatici maris *Absoro*, vulgò *Osero*, atque Absyrtidibus, & Issa ad Illyricam stationem sitis, & Diomedæis propè Apuliam hodie *S. Maria di Tremiti*, siue à nonnullis Theueria, necnon & ex Lysna, Italis *Lesina*, *Absorta*, *Absyrtis*, *Issia*, *Issæa*, *Diomedæa*, *Theueria*, *Theuerica*, *Lysnia*, *Lysnica*, & *Lysnæa*, *Adriaca*, *Illyrica*, & *Adriatica*, *Dalmata*, siuè *Dalmatica*, & *Veneta*. A Benaco lacu *Benacia*, *Benacensia*, & *Lydia*, siuè *Tyrrhena*, aut *Tyrrhenia*, quia Lydi, nempè Tyrrheni, sic nuncupati à Tyrrhene Atyos filio, qui è Lydia Colonos in Etruriam deduxit, Agros huic lacui conterminos coluisse putari sunt, vndè etiam lacus dicitut Catullo Lydius; Ex Campania felici *Campana*, *Calatia*, *Calatæa*, *Calatiana*, & *Calatensia*: Calatia enim vulgò *Caiazzo*, illius insigne oppidum est. Præterea appellabimus hanc Arborem *Autololæam* ab Autololibus Populis Africæ ad Atlantem Montem positis. A Mauritania *Mauram*, *Maurusiam*, *Mauritanam*, *Libycam*, atque ab ipso Atlante *Atlantæam*, seù *Atlanticam*, ac *Maurusiacam*, & *Raram*, vt inquit Martialis lib. 12.

D

Et Maurusiaci pondera rara Citri.

Mauros etiam postes propter hanc causam dicemus, qui constant ex hac Arbore Mauritaniæ. Ecce Statium 1. silu. 3.

--- Mauros vndique postes.

Massylum Robur, siuè *Massyla Robora* Citrum indicabunt, vt idem 3. silu. Citria quoq; dicuntur Poma, vel Massyli Draconis, vel de frondibus Horti Corcyræi, quemadmodum scripsit Martialis lib. 13. epigr. 36.

Aut Corcyræi sunt hæc de frondibus Horti,
Aut hæc Massyli poma Draconis erunt.

Ipsa etenim Corcyra fuit olim clarissima Hortorum Alcinoi Phæacum Regis fama, in quibus insignes Citri alebantur, sed magis propter copiosa Citrorum, Medicorum, & huiusmodi generis Arborum nemora, quæ per totam Insulam ex mira aeris indul-

gentia

gentia proueniunt, miranda ſanè. Mala etiam *Maſſyla*, *Maſſylæa*, *Maſſylia*, *Maſſylienſia*, & *Maſſyliotica*, *Occidua*, atque *Heſperia*; non quod Heſperiam noſtram, ſed quod partem ad heſperiam, ſiuè ſolis occaſum ex Mauritania reſpiciant, ſeù quod ex Heſperidum Viridarijs nomen aſſumpſerint. Quò reſpiciebat eruditus noſter Legatus, cum ad doctiſſimum virum Io. Franciſcum Bonomium communem amicum Lyricè ſcribens, Etruſcam in hæc pulſabat chelyn.

Che non oſi, m'inſegna
Quel cuſtode Dirceo, del ſacro colle
Tentare il varco, e di ſalir non creda
Chi, come Te, non regna
Primo ne' dolci metri, e non s'eſtolle
Soura tutta la turba Citareda;
Se non, ſia che s'aueda,
Ch' à la difeſa è non men forte, e vago,
Che in cuſtodire i Pomi ESPERII il Drago.

Ex Plinio Malus Aurea naſcitur in Aſſyria, ideo Malus *Aſſyra*, ſiue *Aſſyria*, atque *Aractæa* pariter vocitatur. *Olbia*, *Olbiaca*, ſeù *Olbiana* à pulcherrimis Olbijs Inſulis, non procul, atq; ex aduerſo Stæchadarum cis Maſſyliam, in quibus tradidit doctiſſimus Io. Stephanus Strobelbergerus in deſcriptione Galliæ Politico-medicæ Arantia Poma, Limonia, Citria, & Granata tam familiari fœtura perennare, vt ob ſemper virentium lucorum hilaritatem præ ſtupore quis ferè attonitus fiat. Addamus quæ retulit P. Chriſtophorus Borrus in Regno ſcilicet *Cocincinæ*, aliàs *Anam*, ſeù *Coci*, Occidentalium Indiarum Cinam verſus poſito, peculiariter Mala Medica, & Aurea reperiri, longè Europæis maiora, & pleniora, quorum cortex exterior adeò tenuis, tener, & ſapidus eſt, vt cum ipſo ſucco, qui inter dulcem, & acidum medio ſapore potitur, non ſecus ac Limonia Italiæ, in cibis vſurpetur. Vndè comperimus Mala, de quibus in præſentia agimus, poſſe *Cocincinæa*, *Cocincinenſia*, *Inda*, & *Indica*, ſeù *Occidentalia* nuncupari. His omiſſis, in Europam noſtram redibimus, & Arborem huiuſmodi *Damaſcenæ*, ſeù *Damaſceniæ*, *Cypriæ*, *Veneriq; ſacræ* Epithetis inſigniemus. Dos quoque templorum Cypridis, nitens, atque fulua comas, & ramis crepitantibus auro fuluo dicetur, iuxtà Sulmonenſis Poetæ dictata, quibus Venus ipſa ſic loquens inducitur.

Ou. 10. Met.

Eſt ager, indigenæ Damaſcenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quàm mihi priſci
Sacrauere ſenes, templiſquè accedere dotem
Hanc iuſſere meis; medio nitet Arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hæc tria fortè mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, &c.

Rationem autem cur Malus Aurea, ſiuè Medica, illiuſquè poma Veneri ſacra cenſeantur, Poetarum inſigniores vnanimi patefecere conſenſu, quia ſcilicet Amoris ſymbolum repræſentant. Ecce Philoſophorum Homeri, diuini ſcilicet Platonis carmina hoc confirmantia, quæ cùm græca ſint, latinè ſonant.

Malo te ferio, tu ſi me diligis, illud
Suſcipe; & imperti virginitate tua.
Hoc fieri ſi poſſe negas, hoc ſuſcipe Malum, &
Quam pereat paruo tempore forma vide.

Quo collimant & quæ Philodemus ad Xantippem canens ita latinè dantur.

Malum ego, me iaculatur, amat qui ſe, annue quæſo
Xantippe: tibi mox nam, & mihi forma perit.

Ex quo parodiam ad Flauiam habuit Pierius Valerianus.

Pomum ego, quiquè tibi dat me, te deperit, audin'
Flauia? marceſcam nempè ego, tuquè etiam.

Amoris ſymbolum hoc Pomum innuit, & Virgilius.

Malo me Galatea petit laſciua puella.

Ex his omnibus nobis innotuit hoc Malum dici *Nuptiale*. Nec immeritò quia aliundè habemus tellurem illud in honorem nuptiarum Iouis, & Iunonis profudiſſe. Adijciatur, quod

A quod Plutarchus refert in præceptis coniugalibus Solonem legem tulisse, nè sponsa ad maritum ingrederetur priusquam Malum Aureum comedisset, innuentem ea re primam, quæ ore, & voce initur gratiam, concinnam debere esse, & suauem. Nuptialis igitur, *grati Veneri* fructus Amoris, & *Amoris tesseræ*, seù notæ ex Embl. Alc. non erit his Malis cognomentum indecorum. Nostræ enim sententiæ lepido epigrammate adstipulari videtur Arabius latinitate donatus.

Aurea dona iacis, quo sint sponsalia, an vt sint
Pernicis remoræ virginis Hippomenes?
Malum ambo expedijt prohibens hinc impetum, & inde
Se monstrans Veneris tesserulam esse iugæ.

Hæc Arbor vlterius vocatur *Mirabilis*, *Auro similis*, *anteferenda omnibus bonis Autumni*, & *Malum ornans mensas*, & *salutiferum*, atq; *tussifugum*, vt illud.

Auro stat similis Citri mirabilis Arbor,
Autumni cunctis anteferenda bonis
B *Hæc ornant mensas, hæc præstant poma medelam,*
Quum quatit incuruos tussis anhela senes.

Vndè alius poeta cecinit ---- *Et senibus medicantur anhelis.*

Arbor *decora*, & Arbor *pulcherrima* ab Hebræis, atque Chaldæis Citrus appellitatur. Et Orpheos poesis latinè redacta Aurea Mala nuncupat *pulchra*.

Conus, galeæ, & turbo, lususquè puerilis, quæ membra curuant,
Aureaquè Mala pulchra ab Hesperidibus canoris.

A Rabbinis quibusdam Citrus Arbor credita est esse Arbor Adami, & Pomum, quod nos pariter vocamus Adami. Vndè Arboris *Adamicæ*, & *Adami pomi* Epitheta eliciuntur. Nec perperam hoc sunt arbitrati, cum Arbor, seù Pomum Adami habita sit eadem cum Arbore scientiæ boni, & mali. Citrus enim, hoc assequi videtur, quia eius fructus cum in se omnes contineat sapores creditur per saporem *Dulcem*, *Suauem*, & *Pinguem* boni cognitionem significare: per *Amarum*, *Austerum*, *Acrem*, *Acutum*, *Acerbum*, *Acidum*, & *Salsum*, cùm palatum ex illis iuxtà quantitatem lædatur, Mali scientiam præseferre. Hinc etiam dicetur *Pomum Paradisi*, *Paradisium*, seù *Paradisiacum* C Citri Malum. Vtraque pariter de causa, mititatis, & asperitatis diuersos quoque, prorsusquè contrarios horum fructuum sapores innuente, *Mites*, & *Acres* simul indicandi sunt. Quo & respexisse visus est Pierius Valerianus

Non aliter quàm si Alcinoi læti hospitis hortos,
Hortos perpetui Autumni, Verisquè perennis,
Siue velis flores, seù MITIA, & ACRIA POMA;
Rustica Barbarico prædetur turba furore.

De Studior. conditione ad Nardin. Cælinæum.

Hi fructus, cum toto anno alij maturi, alij immaturi, alijq; in floribus adhuc esse conspiciantur, nomine vnitè sumpto poterunt dici *suæ Arboris Habitatores perpetui*. Et sub silentio transeundum non erit hæc Mala nedum à Virgilio 2. Georg. nuncupari *Felicia*.

Media fert tristes succos, tardumq; saporem
Felicis Mali, &c.

Sed id quoque ab Incerto, Mala Hesperidum fuisse Citria probante his versibus repetitur. *Septa micant spinis felicis munera Mali,*
D *Quæ tulit in circis Aureus ora tumor*
Hippomenes vicit tali certamina Malo,
Talia Poma nemus protulit Hesperidum.

Arboris suæ pretium, & *nemoris laborem*, & *fulgentia* hæc Mala nuncupauit Lucanus de Hercule.

Abstulit Arboribus pretium, nemoriquè laborem
Alcides, passusquè inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia Mala Tyranno.

Hic autem, illud nè pariter non referam, quod de Malis Hesperidum protulit Petrus Scriuerius? illa scilicet posse *Putria* vocari hoc suo carmine

Et Mala Hesperidum despectans putria Nixus
Desideraret altera.

Id libenter executus sum quia Citria putrescunt quidem, sed hæc illorum putrefa-

ctio

ctio eorum delicatissimæ naturæ, non autem vlli damnatæ (cùm nullam habeant) E qualitati adscribenda censetur. Delicandum superest hanc Arborem posse & *Ingentem* cognominari, non autem à magnitudine, sed à formæ venustate, sicuti dicitur etiam *Præcellens*, cum nempè fructus eius odore præstet acerrimo, & *Lauro simillima*, ac *habens æterna folia* quum Andinus scriptis mandarit.

Ipsa ingens Arbor, faciemquè simillima Lauro,
Et si non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat, folia haud vllis labentia ventis.

Qua foliorum stabili perennitate permotus perexcellens Poeta Medicus & Astrologus Bonon. Io. Capponius Io. Baptistæ Phil. Mediciq; Lectoris supraordinarij eius Virtutum hæredis, ingenioq; simillimi Pater Auranciorum Arborem *Elegans*, & *Amabile Arbustum*, *Deliciosum*, *Blanditijs plenum*, *Speciosum* innuebat, immortalitatem ex illo sibi pollicitus canens.

In Volum. Rhythmorũ inscr. Oziose occupationi *impr. Parmæ 1606. pag. 104. et 145*

Io sol de le tue frondi adorno, e cinto
Vezzoso Arancio, Amorosetto Arbusto
Guerreggierò con morte in tomba estinto, &c. F

Et alibi *Vezzoso Arancio, amorosetto, e vago, &c.*

Cæterùm coronemus hoc caput, asserendo Limonem dici *Maculas tollentem*, & candorem in facies puellarum inducentem, & ideò illis gratum, cum fuerit, qui sic cecinit

Admotus foculo Limon, sensimquè recoctus
Instillante anima, ac tenuem conuersus in amnem
Ora puellarum maculis lauat, & candorem
Inducit nitidis per colla argentea vittis.

Excultis literaliter per Epitheta Malis Aureis, modò Physicè debent eadem coli, dum illorum Γεωπονία hîc ostendetur.

CVLTVRA.

P. Ferrar. Aur. Mal. Cult. l. 1. c. 8

IN multis Americæ locis, vt in Insula Martiniana nullum, vel inserendi, vel alio G pacto Plantam Medici, seù Aurei Mali colendi vsum inolescere tradunt, nam semine terræ commisso, vel ramo telluri simpliciter implantato, citrà vllam curam, vel artem Arbores ipsæ felicissimè prosiliunt, crescunt, fructificantquè, ac multas in Regionibus illis passim vigere syluas, lucosquè frondescere norunt Brasilienses; Vbicunq; sint hæc Poma vetustæ haud obliuisci possunt Patriæ, sic canente Pontano.

Pontan. l. 2. Hort. Hesp.

--- Sole suo, gaudetq; calentibus aruis
Et Patriam Æthiopem meminit, Maurusiaq; Arua.

Agrum nunquam possunt eædem Aquilonium pati, Austrinos ast flatus affectant

Cõstãt. Cæs. lib. 10. c. 7.

--- Apricum ad solem, ventosq; tepentes
Vergat ager.

Pont. l. 1. H. Hesper.

Terram lætam, pinguem, leuem, raram, Sole percoctam, fimoquè confirmatam pro benigniori experiuntur altrice

Nec verò non illa tibi (admonebat Pontanus) *sit maxima cura,*
Et pubi teneræ, & postquam sese extulit Arbos, H
Sordentes soleas, simul & præsegmena terræ
Illuuiem immundam, crassisquè liquoribus haustam --- Ingerere, &c.

Magna facit apud nos culturæ solertia, & indefessus labor; ex his enim copia, magnitudo, suauitasquè fructuum emergit

Pont. l. 2. de Hort. Hesp.

Si curæ tibi sit grandes educere fœtus,
Et patulas implere manus: age decute ramis
Crescentem prolem, &c.

Sic & artificiosè depromi admirabilesquè in Pomis ipsis Aureis, & Medicis varietates, si Constantino Cæsari cum suis Græcis Geoponicis Fides adhibeatur, poterunt acquiri. En Pontanum docentem.

Constant. Cæs. lib. 10. cap. 9.
L. 2. H. Hesp.

Sunt qui diuersos ramos, sed cortice raso.
Corrugant, stringuntq; simul, quo glutine misto In-

A *Increscant æquè, ac fixo mox stipite iunctos.*
Insigant pariter, tum vulnus ritè coronent
Et fallax opus admota tueantur ab Arte.
Quo ramo ex vno, atque vno de palmite fructus
Non vni veniant, &c.

Lacte ouillo, vel aqua mulsa fouere semina deorsum verso plantando acumine; in imo, mediæquè hyemis tempore terebrare truncum, dulcedinem accersit pomis indè venturis, Plantamquè quotidianis animare liquoribus est felicitatis tum in nascendo, tum in efferendo votum æquare. Ramos, & taleas inuerso cacumine, qui terræ depangunt, oculos deorsum spectantes disponendo, ij paruas sibi suo marte fingunt arbusculas placidè obsequentes, quæ fructificam virtutem vnire magis contendunt; idq; commodius molientur κηπουροὶ, hortulani scilicet, vbi frigiditas hyemalis plantas hasce non permittit toto anno ad parietes, orientales licet, atq; meridianos stare, sicuti Bononiæ euenit, vbi cogimur Rhenanis magnis fictilibus Aurantias Malos, Limones, & Citros B valdè arbustatas diligentissimè colere, & tondere ad venustatem; quæ nulla alia ratione facilius propagabuntur, citrà syluestreitatis seminalis periculum, quàm deflexis in terram ramis, vel traiectis per vas terra oppletum radicantibus, qui à matre postmodum recisi, & transplantati in Arborem radicitus vsq; domesticam euadunt. Nec egent insitione tum fissa, tum oculari, sed ista felicius, quæ tamen fiat non extrahendo quadratum corticis frustum, vt ad eandem mensurã nouus liber in locum vacuum immittatur, sed secando solum corticem ad modum literæ T, & duos rectos angulos eleuando, sub secto cortice portio iam separata ab Arbore meliori, quæ inseri debet ibi intromissa delitescat, gemmamq; solam per scissuram rectam exporrigat; huiusmodi patiuntur libenter pignora citrij rami, iuxtà illud commune Palladij Tetrastichon.

Nec non & Citrij patiuntur mutua rami
Pignora, quæ grauido cortice Morus alit.
Pomaque pasturi blando redolentia succo
Armatis mutant spicula nota Pyris.

Inter Aureorum Malorum Plantas nulla alia insitionibus aptior est adinuenta, quàm C Pomum Adamicum, vtpotè crassioris corticis, & ligni non admodum duri. Hanc serere suadentur hortorum cultores, cuius semina nata, & vsq; ad bimatum enutrita in locum aptum pro perpetua manutentione transferri debent, iuxtà Geoponicorum præcepta vniuersalia sationum.

——Vellens fosso de Gurgite plantam,
Rursus & infodiens dextra fautrice videto
Cum tenera radice simul haurire, simulque
Natiuæ infodere, & multum telluris, vt hærens.
In Patria possit melius consuescere terra.

Dum igitur in promptu erit Planta aurei, & medici mali Pomus Adamica dicta, ipsa pulchriores, & delicatiores quascunq; species congeneres excipiet felicissimè, contrarium autem euenire posse credendum est, si diuersæ naturæ Arbores ad id assumantur, vt Morus, & Punica, ex documento Constantini, quod visus est approbasse Monardes, sed repulit doctissimus Ferrarius; quam quidem difficultatem, nisi velimus dicere imD possibilitatem, experiri poterimus in imposturis fictionis animalium à natura coacta imprimendis in carne fructuum, quorum semina inter nascendum fuerint à figulinis formis artificialibus comprimentibus effigiata. Optimè exculta Poma hæc epulas inter deliciosè manduntur, quarè vsus illorum in cibis est ostendendus.

Pallad. in Martiô tit. 10.
Id. in Iulio tit. 3.

P. Ferrar. H. Hesp. lib. 2. c. 11.

Ex terra Rheni adhuc inter colles sub vrbanos ex currẽtis, vasa, antiquissimè quoq; fiebãt fictilia opt. & max. vt etiam nunc. Rudera ego inueni an. 1663. in meis Casaleæ suburbanis cũ Ansis inscript. RHENVS

Lib. 14. de Insitionibus
Tanarius Oecon. l. 5.
Põtanus H. Hesp. l. 1.
Constant. Cæs. de Agr. l. 10. c. 7.
Ap. Clusiũ in exoticis.
In Hesp. l. 1

VSVS IN CIBIS.

Astomas inter gentes per quàm opportunè potuissent olim feri Medica Mala, quia non mandebantur, sed solo sensus ipsos restaurabant odore, quemadmodum testatus est Theophrastus *Pomum eius non manditur, sed odore præcellit*. Ad cibos autem cum deuorata fuerunt hæc Poma non paucis vti præcautionibus eorundem comestores tunc quoq; ceperunt; Arnaldus ob id Villanouanus monebat nè ven-

Lib. 4. c. 4. de Hist. pl.

De ſalubri vſu frctuũ.

triculo ieiuno Citrea Mala, Limoniaq; & quæcunq; alia acida manderentur, niſi præſtantiſſimum præſto eſſet ſaccharum, quod nimirum corrigeret guſtationis morſum, atq; compeſceret ſuccisionem. Habent quidem, vt ſint Alexipharmaca, antifebrilia, atq; peſtifuga ipſa Medica, & Aurea Mala principaliter, ſed non primò, & per ſe ſunt comeſtibilia, cuius rei fidem facit Iodochus Harchius doctiſſimus Medicus Germanus.

In Enchiridio medico ſimplicium.

Citria cum Tyrio contendunt Poma veneno,
Ardua concoctu ſed tamen eſſe puta.
Febribus obſiſtunt, peſtis quoque tempore proſunt,
Ex ſucco cordis mitior ignis erit.

Si verò cibus prout ſic, & conditura ſimpliciter cibaria diſtinguantur ab inuicem ſub dubium minimè cadet Poma minus acida plus de cibo participare, & è contrà de acidioribus dicetur hæc condimentariæ rationis inire gratiam primario, cibareque ſolum per accidens. Aurantijs propterea dulcibus cœtera omnia cedunt tanquam conuenientiores cibi, & ceù Medicinæ leniores. In quem ſenſum Georgius Pictorius hoc diſtichon protulit.

Georg. Pictorius in Pantopolio.

Omnibus ecce Nerantia ſunt gratiſſima odore
Dulcia confortant, pectoribuſquè fauent.

Condimentarius ciborum apparatus Mala ſemper expetiuit Medica acidiora, vtpotè quæ guſtabilibus penetrationem communicent, ſenſumquè magis moueant ad ſuauitates percipiendas; illa in pretio fuiſſe ab antiquiſſimis vſque temporibus apud Hebræos Leuinus teſtatur Lemnius ſic ſcribens. *Non defuit etiam Genti Hebrææ, quum ne oblectamentum, tum condimenti vſum Malum Medicum, ſeù Pomum Citreum, cuius Generis ſunt vocati Limones, & Aurangia aureo, croceoq; colore, quorum pleraque orbiculata ſunt, nonnulla oblonga, atque ouali forma, præſertim Citrea, & quæ Limonis nomine paſſim innoteſcunt eximij odoris, & quæ cor mirè recreant; ex horum corticibus in laminas, aut taleolas diſſectis, aut melle conditis, aut etiam ſaccharo incruſtatis conficiuntur tragemata, ac bellaria, quæ non ſolum palato grata ſunt, ſed cor etiam reficiunt, ac vires inſtaurant; inquem vſum etiam huius Arboris flores melle condiuntur antequam prorſus dehiſcant, aut ſe in folliculos expandant, ſpiritus enim extenuatos erigunt, ac tabidis, aridiſq; corporibus fomenta miniſtrant.* Pergameus ille Medicorum Coryphæus alimentariam Malorum Medicorum Virtutem in hunc expoſuit, declarauitq; doctiſſimè modum, *Citrium, ſeù Malum Medicum* (inquit) *tres habet partes, acidam in medio, ſecundò carnem, quæ ambit medium, tertiò corticem ſuaueolentem, & aromaticum, hoc autem eſt concoctu difficile, quià durum, & calloſum, coctioni tamen, vt medicamentum aſſumptum conducit, vt omnia acria, verum parcè eſt aſſumendum; ſecunda pars, quæ neq; acida, neque acris eſt, ſed concoctu difficilis. Pars vltima non veſca propriè eſt, ſed alios habet vſus.* Carnoſam horum Pomorum partem illius eſſe conditionis docebat Auerroes, quæ craſſos humores procreet, quam tamen æſtuantem refrigerare ſtomachum ex Serapione habemus; B. Platina de Honeſta voluptate, & valetudine ſcribens alibilitatem ſuorum malorum conſiderando ſequentem doctrinam exarabat. *Aſſis, & calidis obſonijs adhibentur omni tempore, æſtate tamen præcipuè, quià bilem reprimunt, ſitim extinguunt, & deſiderium edendi inducunt. Multis ægritudinibus citrea vis medetur, nam & prægnantes mulieres à nauſea vindicant, & trita in potione vini data lieni, & querelis corporis medentur. Sunt qui Citrum teſſellatim conciſum ex ſale, oleo, & aceto comedant. De Malis Citreis, vel medicis quæ vulgo Narantia vocamus eadem ferè dici poſſunt, verum quià quædam dulcia, quædam acida ſunt veſcendi ratio ex ſuperioribus præceptis repetatur. Dulcia antè cibum quouis tempore ſumpta ſtomacho conueniunt, necnon acida, ſi ſaccharo fuerint remollita, quod fit ſublato corio, detractiſq; membranulis.* Balthaſſar Piſanellus noſter Bonononienſis Medicus agens ex profeſſo de natura ciborum, & potus Aurantia, Limonia, Citriaque Mala docet parcè admodum eſſe comedenda, & nonniſi correcta cum ſacchari conditura, ideſt ſi acido aſſumpto cortices eorundem ſaccharo conditi ſubſumantur, reſpectu maximè Arantiorum; nam Limonia & Citria adhuc minus comeſtibilia cum ſint, magiſq; medicamentoſa nunquam probari poſſunt in cibis cruda, ſed ſolũmodo condita, & in minori quantitate, quorum quidem deguſtationem valdè modicam ſequi debet ſacchari violacei aſſumptio, ne recrudeſcat ventriculis, difficiliorque aliorum ciborum reddatur concoctio. Condiri volunt itaq; Poma quæcunq; medica, ſi ea

Leuinus Lemnius in Herb. Bibl. explicatio.

Galenus l.2 de Aliment. facult.

5. Colliget. c.42.

Lib. 1. med. ſimpl par. 2.

Prop. capite Aranc. Lim. & Citr.

A si ea velint in classe alimentosorum esse reposita noui Apicij, vel Mensarum nobiliorum præfecti, Architriclini. Acetositatem solam conditam Aromatarijs medicinalibus relinquant ferè ex toto, curentq; vt vel integra poma Genuensium Myriopolarum more exenterata, vel in partes secta fluuialis, fontanæuè aquæ maceratione octidua præparata, & cocta saccharum eliquatum secundum artem iteratò ebibant, & toti suæ socium sibi faciant substantiæ. Io. Renodæus Pharmacopæorum, necnon etiam Medicorum institutor egregius docet ad embammata, nobilioresq; intinctus pro complementis regiarum Dapum præparare hos fructus dicens. *Cortices Arantiorum, Limonum, Citriorum partim ob duritiem, partim ob insuauitatem antè conditurum, semel, atq; iterum macerantur in aqua tepida, in quam nonnulli prima vice nodulum cinerum iniciunt; secunda in aqua simplici in qua tandem cum æquali ad cortices pondere sacchari coquuntur, vt artis est, sicq; probè conseruantur, &c.* ex his *Mustardæ* fiunt sinapizatæ, aromatizatæque, additis multis, & melle ad embammatis consistentiam, quæ ob id Mustardæ dicuntur, quia colorē musti cocti retinent semper, dulcemq; referunt eiusdem saporem, ob quam causam nomen quoq; saporis generale apud nos Italos remansit embammatibus omnibus, quæ an dulcia potius esse debeant, quam acida, vel è contrà potest dubitari, quià cum hæc edulia debeant appetentiam excitare, suauitatemq; efficere videtur quod hic effectus suauitatis saporis dulcis proprius esse debeat, ille autem, acuendi scilicet appetitum acidis tantum debeatur; & ideò Embamma sit dicendum acetosum ex sententia maximè Iurisconsulti, Vlpiani *in L. si quis vinum §. si acetum ff. de Tritico, vino, & oleo legat.* Vbi Embamma sub numero acetosorum recenset, & nisi dicamus Embammatibus etiam dulcibus acidulum saporem pro Anima esse, atq; Forma specifica difficultati propositæ nunquam satisfiet. Accedente nanque dulcedine ipsi aciditati resultat cibus gratissimus, & citrà vllam stomachi offensionem vsurpandus; & hinc fit quod Aurantia mala citrata, & Limones limeæ dicti tanti fiant apud nostri temporis homines rerum omnium curiosos perscrutatores, qui folia quoq; malorum medicorum inaudito prius more vertere nouerunt in cibos, dum ex illis conditis saccharo, & tusis moretum viride nobilius composuere; nouaq; insuper arte neoterici ijdem, aliam horum pomorum excicationem pro potionibus acidulandis *Sorbetti* vocatis adepti sunt, vt habetur ex P. Ferrario in suis Hesperidibus in hunc modum, Limones minutuli in frustula circulatim secantur, filoq; tenui transuuntur, ità ne inter se contingant, dein compositi in cistella in æstuario per dies decem, & amplius collocata, & donec leni peraruerint calore, tum illa succi ariditas cultro subtilissimè secatur, & ceù in puluerem soluitur, & in pila mox conteritur, ad vsumq; seruatur ad reddendum iucundè mordacem quemuis liquorem, & dulcacidam potionem reddendam, quæ concinnari variè potest, idest qualitatibus odorosis communicatis, atq; frigiditate actuali, rigidissima quoq; glaciei super inducta, quam in delitijs non vltimis habent, qui genio, & ganeæ indulgent plus nimio; Vtinam, non ad accersenda, sed ad arcenda medicorum opera, quæ nonnisi male habentibus applicantur; nam si rectè vsurpentur hæc poma ipsa Vitalia tantum alimenta, atq; medicamenta dabunt gratissima vbicunq; quorum postremum, & primum simul habeatur Acetum à toto fructu extractum, & per insolationem perfectum, calidum in primo gradu, siccum in tertio, condimentorum exquisitissimum, Alexipharmacorum præsentissimum.

Antidotar. l. 1. sect. 7. c. 5.

Diætet. Polyhist. sect. 3. c. 3.

Vinc. Tanar. Oecon. l. 5.

Hesperidū l. 3. c. 34.

Embitar Arabs in tract. de Limonib.

D VIRES IN MEDICINA.

SVum medicum Τρίφυλλον habeant Pecudes pro Medicina sibi valde proficua, suam Medicam habebunt Homines Arborem longè potentioris virtutis, eius namque Poma.

Et rubeæ bilis reprimunt vim, menstrua dicat
Illorum semen, quod contrà est dira venena,
Contrà illos primum, dederit quos scorpius, ictus;
Mala veneficium depellunt Citria, tecum
Si portentur, item commendant oris odorem,
Et flatum accersunt suauem, consertaque eundem
Vestibus infundunt, tineas ijdemq; repellunt.

Diosc. l. 2. c. 140.
Columella l. 7. c. 4.
Cast. Dur. in Horb.

Et pestem in melius mutant, corruptumq́ aera eorum
Reddit odor, bilemq́ atram sunt Citria contra,
Et mæstos morbos; stomachis dant deinde iuuamen
In primis;
Citria queis pollent ijsdem Limonia Mala
Viribus; extinguit feruorem bilis eorum,
Atque sitim succus, facto demum inde syrupo
Pestiferas contrà febres conducit ad idem,
Ex acri illorum pulpa, stillatáq́ lympha
Contra infecta cutis pollet, vultusq́ nitorem
Conciliat; contrà febres tum præstat acutas,
Atque illas pariter, quæ alijs contagia miscent,
Lumbricosq́ necat, renum pellitq́ lapillos
Immaturorum cum vino potus eorum
Succus.

Totum Pomum temperie potitur resultante ex temperaturis partium diuersis, in vnam tamen tertiam coalescentibus, quæ differt à temperamentis partium sigillatim sumptarum, est itaque primum frigoris, siccitatisquè gradum occupans præualente tamen parumper frigiditate. Cutis pomi calida est in fine primi gradus, attingens etiam secundum ordinem, & humida proportionatè. Medulla frigida est in gradu secundo, & sicca in primo. Semen calidum, & siccum in ordine secundo. Idem semen ob amaritiem, quam habet discussoriam, & siccatoriam vim obtinet; Prædicta cutis, seù cortex, oleaginosus est, & sulphureus secundum chymicorum principia, diuersæ prorsus qualitatis, ac facultatis ab interioribus succis, qui mercuriales sunt, acidi, & vitriolati; Ex cortice s. a. macerato in suff. qu. aquæ, oleum cardiacum, & sudorificum ad pestem, aliosquè venenatos affectus extrahitur; ex quo cortice cum saccharo fiunt siccæ confectiones pro corde, atque stomacho roborandis; Succus verò interior incidentem, & attenuantem habet virtutem erga crassos, viscidosq; humores, valetq; insuper dissoluere, & cōminuere arenas, & calculos; Ex toto Citro, seù Aurantio, vel sec. aliquos ex floribus solum aqua destillatur cosmetica odorosa vulgò officinarum dicta *Napha*, vel *Lansa*, sed apud Idiotas aqua *Nanpha*. Antidotum ex toto Citro omnium efficacissimum, paratuquè facillimum, quod docet Ruellius ex Theopompo Chio non est omittendum, fitquè ex Citrio Pomo integro in melle cocto ad omnimodam dissolutionem; quo si quis tempore pestis, vel suspicionis veneni vtatur assumendo de iure illo Citromelleo duos, vel tres digitos securus prorsus illo integro die manebit. Omnes Medicorum Malorum partes cum maximè sint Medicatæ, valeantquè mirabilia efficere in medicina consequens est, vt totum viribus aggregatis, atque maioribus potiatur; vndè ex varijs partium integri fructus temperaturis humano corpori analogis, vnica coalescet efficacissima tutatrix humanæ naturæ, in illaq; plures concordes conseruabuntur actiones benignissimæ exitu felicissimo millies, & millies comprobatæ, etsi Decoctum simplex Pomorum Aureorum, & Citriorum quo colluatur os, graueolentiam arcet, quantò magis intus assumptum, imò quantò magis substantia deuorata spiritus sanguineos purificare, & imputridos conseruare poterit? Accipiamus folia, illa dabunt succum, qui cum terebintina coctus vulnera egregiè sanabit; Ex ijsdem Oleum per distillationem elicietur odoris acutissimi, quod tibijs contusis, fractis, & scarificatis bis in die applicitum illas egregiè sanabit; folijs qui succedunt Flores suaueolentissimi mirificis quoque dotibus sunt præditi, ijq; fragrantissimis spiritibus refertum liquorem sub quintæ essentiæ chymicæ forma (cum è quinquagenis florum libris vix vncia vna olei educatur) dabunt, cuius paucæ guttulæ aromatizare poterunt quæcunq; edulia, atque medicamenta, eiusquè vsus hilaritatis auctor cognoscetur, morborum omnium atrabilarium dissipator, & veluti paruus Hercules Alexicacus, à quo parum aberit liquor similiter extractus ex fructibus tenellulis, sed hic quantò copiosior altero prodibit, tantò viribus inferior eidem inuenietur; quorum fructuum simplex decoctio ad tertias nimium menstruosis mulieribus, monstrum huiusmodi morbosum ostendit. Idem de corticibus grandioris fructus venit dicendum, ex quibus, vt ex toto Citro sales, spiritus tincturæ spargiricæ extrahi possunt; qui cortices siccati simpliciter, & in puluerem

Christoph. de Honestis Bonon. Medic. in Mesuem lib. 1. dist. 4.
Quercetan. in Diætet. polyhist. sect. 3. c. 4.
Cesalpin. de pl. l. 3. c. 59.
Lib. 1. de nat. stirp. c. 69.
Io. Langius epist. medicin. lib. 1. ep. 67.
P. Ferrar. Hesper. l. 4. c. 24.
Septal. animad. lib. 7 144.
Beguin. Adri. à Minsicht. Arm. Chym.

A uerem redacti iecori valdè conferunt, & stomacho, vermibusq; necandis efficacissimi in vino sumpti; sed si macerentur tãtum per mensem integrum, & varijs misceantur rebus Vnguentum è citrijs component, pro delendis faciei maculis, & liuoribus, necnon cicatricibus; Ex cortice fit Syrupus de corticibus Citri; item de succo Limonum vt in Antid. nouo; idem corticis puluis est sternuratorius naribus impositus; at scriptuli vnius pondere bibitus laterum dolori, diureticisquè affectionibus succurrit, vermesquè intestinorum enecat; non sat explicari possunt tam ingentes, tamquè numerosæ virtutes Medicorum Malorum Limonis, Citrijquè, illas auro quouis pretiosiores fateri vt valeamus proprias cum istis libentissimè confundit aurum; refert Mizaldus si Limonij in succum mittatur numisma puri, & obrizi auri, vel eius loco bractea, foliumuè auri noui, & exacto naturali die illinc educatur succus ille cum tantillo vini albi, puluereq; radicis Angelicæ, vel decocto eiusdem, in desperatis, & conclamatis morbis exhibitus admirabile (mirum dictu) præsidium adfert: inter minores eius vires idem succus Limonis ad Dr. i, vel ij cum raphani decocto sumptus calculum imminuit, tam in renibus, B quàm in vesica; & si cum oleo amygdalarum dulcium offeratur calculoso, & qui doloribus renum affligetur salutem mirificè operatur; quinimmo Scorbutum luem stomachosam in septentrionalium oras nuper grassantem emendat; distillatus tandem succus idem pestilentiam edomat, febresquè abigit animosè sumptus per os, qui extrinsecus adhibitus cum sulphure impetigines diluit, choleram edomat, fluores sistit, & exhilarat. Semen Medicorum Pomorum medicas non solùm serit opitulationes, sed salutem pulcherrimam optimam florere, atque fructificare facit; venenatorum animalium ictus, & morsus lethales bezahardica virtute inanes reddit; Prægnantium mulierum fastidia, absurdumquè in cibo appetitum, quo carbones, gypsum, aliaq; ab humano victu aliena hæ cupiunt, seù malaciam, quod vitium à Græcis dictũ fuit κιτ7α à Picis auibus discoloribus, tollit. Nullum est compositum medicamentum morbo cuicunque curando directum, quod Mala Medica secundum aliquam sui partem ingredi non valeant, ipsumquè aut essentialiter componere, aut integrare, vel tanquam basis, vel loco adiuuantis, corrigentisuè iuxtà veriorem medendi methodum, atque componendorum medicamentorum rationalem Artem, seù etiam secundum Methodicorum, spargyricos, C empyricos, pro qua re curiosioribus campus relinquitur Antidotaria lustrãdi, atq; Pharmacopęas, in quibus appetitum quilibet practica quæq; sciẽdi satiare abundè poterit; neminẽ propterea pigebit ad vsus Medicorum Malorum varios hic subinferẽdos mentem parumper aduertere. Interim autem, quæ de Malis Medicis breui carmine complexus est Auctor quidam modernus, Mala ipsa Medica lepida prosopopœia loquentia introducens, audiantur.

Antidot. nouiss. Bonõ. pag. 365.

Memorabil. cent. 1. n. 98

P. Ferr. Hes lib. 3. c. 35

Plin. l. 23. cap. 6.

Gal. l. 1. de sympt. cau. cap. 3. & 7.

Medica mala sumus, pelli vis ignea nostræ est
Humentis brumæ nec benè cocta caro.
Terreus est humor, sectantur semina pellem,
Flos calet, & folium, sic voluere Dij.
Tarda caro est, succus choleram, fluxusque moratur
Cor tepet hinc ardens, hinc tua membra nitent.
Semina, flos, folium, & cortex frigentia mulcent
Corpora, & epurant aera pestiferum.
D *Sola tamen volumus mandi, sic gratus olescens*
Nos bona dic Veneri, non mala, sed medica.

Est in Hugonis Fridenalli 5. l. 2. de sanit. tuend. ep. 30.

Non Famelici solum, non Aegri tantum Malis egent Aureis, sed Vnguentarij, Cosmeticiq; omnes, ijq; insuper queis sordent suauissima quoq; vina, vt Aureorum Malorum sorbitiones ingurgitent. Vsus igitur Varij Aureorum Malorum post Vsus Cibarios Medicasq; vires hic consequenter sunt dilucidandi.

VSVS IN VARIIS.

ARborem verè Auream, Medicam, Aureorum scilicet, Medicorumq; Malorum fœcundam quis non dixerit, cœlestibus potius, quam terrenis honoribus dignam? ob id Spartani primum ex Arbore medica Deos suos coronare solebant

Lib. 13. c. 1.

bant, teſte Grammatico Ariſtophane. Iliacis temporibus (tradit Plinius) ante Thuris inuentionem Citri frutice concremato Dijs ſupplicabatur. Bœotij Aurea mala ſacrificantes Herculi, qui monſtra prius ſuperauit, quam vix nouerit, hos fructus non niſi Ioue ſatos ſignificare voluerunt.

Boccat. de Geneal. Deorum lib. 13.
Sen. in H. V. C. F.

Citro vtuntur etiam nunc Hebræi in ſuis Tabernaculorum ſeptembrijs ferijs obſtinatiſſimè ſuperſtitioſi, & increduli, inanes figurarum vmbras ſectantes à Veritate figuratæ ſubſtantiæ, & veræ fidei ſplendoris auerſi, & ideò Gens illa peruicax, & duræ ceruicis, ſinè oculis, ſinè corde, vbicunque illa ſit, ſibi magno ære comparat ramos citreos in Auguſto menſe, vt illos in proprias comportet domos, quas temporanei carceris loco modò habet, æternas ſubitura poſt mortem tormentoſas tenebras. Efficeret vtinam citrea Virtus odorati aurei pomi quod infelicium iſtorum Hebræorum conſcientiæ à peſſimo, & lethifero eorum verme liberarentur, ſicuti Pomum Citreum interiectum veſtibus tineas necat; hinc fortè citratæ veſtis denominatio deducta eſt, quã citratam veſtẽ memorat Macrobius ex Næuio Poeta in Bello Punico, quamuis alij citratam veſtem aliter interpretentur, & eam accipiant in ſenſu ſimilitudinis formæ vndatim criſpæ, auctore Feſto.

Lib. 3. Saturnal. cap. 19.

Iulius Cæſar Faſtoſus Faſtorum Iulianorum Auctor, quibus ſolem ſibi obſequentem volebat, dum in Triumpho Gallico coronam è citro induit, teſte Paterculo, Diui nomẽ ſuperbè nimis, & arroganter vſurpare cœpit. Ille, qui veræ Diuinitatis, & non fictæ Maieſtatem inuocare, ſeque cœlitibus protegendum innocenter ſimul, & vtiliſſimè tradere cupit, is humillimè, & confidenter Diuinam imploret precibus bonitatem, & non ſolis vtatur ſphærulis precatorijs ex Aurantiorum fructibus minimis exiccatis, filoq; ſeriatim traiectis, quæ tamen bonorum operum odorem deſignãt, ſed fide, ſpe, & charitate ſimul perpetuò iunctis Deo placere ſtudeat, & ità in quoſcunq; traducens vſus, tam ciuiles quam œconomicos Arbores prædictas, earumq; partes rectiſſimè operabitur. Benignum vnguentorum in odorem current pro ſanitate tuenda, & minimè ad excitandam venerẽ, qui Balanino, Amygdalino, Oliuariuè oleis cõmunicata florũ Aurei Pomi fragrantia; vtentur hac arte fabr. Balani myrepſicæ v. g. grana floribus permiſta, ſeù plures plagulæ, vel turundæ Goſſipij aliquo ex prædictis oleis imbutæ floribus multiplicatè interpoſitæ, ideſt ſtrato florum ſuper ſtrato prædictarum plagularum compoſito intrà pyxides latiores benè concluſas in loco tepenti, floribuſq; ſæpius renouatis tandẽ è Goſipij plagulis exprimetur oleum odoratiſſimum pro chirothecis Romano more odoratis, vt vulgariter dicitur *alla frangipana* reddendis; quod ſi oleo aurantiato prædicto (quod etiam poteſt fieri iaſminatum cum floribus iaſmini Hiſpanici grãde flori) addatur cera alba eliquata cõcreſcibilis nobiliſſimumq; efficietur vnguentum, quod Hiſpanorum recenti vocabulo *Manteca* dicitur, pro manibus concilianda candida mollitie, & ſuaueolentia. Quam benè conueniunt carni decorandæ, quæ ob id ſordida temnere debet, florum candor illæſus aureorum malorum cum aliquali ſub rubore in Citreis malis! atq; ſuccus Limonum, qui fulloniæ nobiliori pulcherrimæ inſeruit arti ad Chermeſinum, & Incarnatum ſerici colorem fabricandum! id noſtri peroptime ſciunt infectores Sericeorum operum in ciuitate Bonon. iuxtà Sapinæ canalis aquam habitantes, quæ aqua maximopere conducit ad colores ſpecioſiſſimos inducendos. Non ſat eſt alere has plantas in viridarijs ad virorem ſolum proſpectandum, ſed vti quoque illis laudabile, atq; proficuum videtur eſſe. Folia Limonum, tradunt grauiſſimi ſcriptores inſeruire Matribus familias regionum frigidarum pro condimentis cibariorum, necnon pro auxiliaria medicamẽti vice iuniperi baccarum; itaut oleo, in quo eadem decocta fuerint vtantur ad inungendos lectorum poſtes, & eorum commiſſuras pro cimicum, & aliorum animalculorum infeſtorum extinctione.

Simon Paulus Germ. Med. claſſ. 3. quadrip. de Lim.

Corruptiones, & turpitudines dum naturaliter oderint hæc folia, aptè quidem, & iuremeritò poterunt ornare menſas nitidiores, lanceſq; & patinas eduliorum vacuis in marginibus replere, immò promerebuntur, vt minimè procacibus procis inſeruiant teneros flores faſciculatos, qui pro Amoris pudici ſymbolo, & teſſera puellis mittuntur, in defendendo: Odores probè conſtituti, & præcipuè medicorum Malorum, ad vitam producendam valde idonei cognoſcuntur, quia vitales alunt omnimodè ſpiritus tam Phyſicè, quam moraliter; nam conſimili ratione ſuffumigia odorata corticum citri, & Aurantiorum peſtifuga, ſunt & ligni Citri recrementa ex ſerra cadentia ſerpentes fugant, non enim poſſunt venenoſitatem vllam pati, ſed nec vllam ambitionis, aut ſuperbiæ materiem admittunt, vndè non eſt mirum quod ſuccus Limonum vniones diſſoluat, quæ ſunt veluti corona ſuperbiæ,

Marſil. Ficin. de vita longa c. 18.
Tanar. Econom. l. 5.
Iſaias c. 28.

de quo

A de quo Propheta fortassis exclamauit dicens *væ coronæ superbiæ*; Sed superbiat quantum libet celebris illa Potio, quam *Sorbettum* vocant à voce persica, & turcica *scerbet*, & verbo *sciareba* quod est bibere, cuius descriptionem primi Bizantio in Italiam comportarunt duo nobilissimi Bononienses Franciscus Bologninus Eques, & Comes Iulius Cæsar Insulanus; illa, prout consistit in pura basi succi Pomorum Aureorũ limites modestiæ nec hilum transcendit; eiusq; compositio talis est. Accipiuntur primò Limonia recentia multi, & optimi succi q. s. detracto cortice fortiter comprimuntur, succus indè elicitus linteo prius traiectus coquitur rudicula agitatus lignea, vsq; ad consumptionem nouem partium ex decem, ita vt hæc crassescat mellis adinstar, cuius succi sic concreti è Creta in longinquas mittitur regiones portio magna quotannis, & cum ad vsum deducitur pro singula vncia illius aciditatis vnciæ tres sacchari albi clarificati sumuntur, & ad inuicem miscentur, totumq; aromatizatur mosco, & ambra in aqua rosarum maceratis; cuius liquoris cochlear in cyatho dissolutum sorbitionem superbam, ratione saltem sacchari, & mosci, ambræq; nõ ratione sui, componit, prçterquam quod ipse puram aquam B pro modestissimo potu acidulam redderet; immò, Acidum hocce solidum simplex in alios verti posset vsus, & scilicet smegmaticos ad eluendas non solũ corporis sordes, sed Animi quoq; si plenè intelligatur illius natura, vt Ænigmata dilucidentur, atq; Præsagia.

P. Ferrar. in Hesper. l. 3. c. 35.

ÆNIGMATA, PRÆSAGIA.

Felicis mali Medicum, & Aureum Pomum constitutionem, atq; naturam retinens felicitatem nonnisi portendet, ænigmaticè quoq; iuxta illos ex Gyraldo versus.

Me vigil Hesperiæ serpens custodijt ore,
De fuluo color insignis, nomenq; metallo
Fluxit, natura est dispar, cui viscera frigent,
Exteriora calent, quantoq; embammate mensis
Expetitur succus, conditur pyxide corpus.

Serpentem non aliud esse in hoc proposito existimamus credendum, quam radices C ipsas Hesperidum Arborum tortuosas, perquè tellurem serpentes, quæ extremo capientes ore cibum ipsas nutriunt Arbores, illarumq; vitam custodiunt, fuluumq; colorem influunt fructibus disparis naturæ erga partes diuisas. Ætas Pomi Aurei prodigiosè prolixa proprij satoris manus felicissimas ostendit, quemadmodum Medica Malus Romæ in Auentino per tria, & amplius sæcula viuens à Volaterrano obseruata Illustrissimæ Domicicanæ Religionis perpetuitatem præsagire valet, quia manu Magni illius Patriarchæ Diui Dominici sata quidquid ab illa prodijt inniti radicibus cçlestium gratiarum alimonia refectas facillimum erat; cùm itaque ex Philosopho relatiua debeant esse simul, Dominicana illa Arbor nõ poterat non esse cælesti fauore vitali ditata, cum illius correlatiuum esset in cælis; contrarium potest facile euenire, dum terrena sint ambo correlatiua, id est in sensu eodem mortalitatis considerata, quemadmodum fuit Medica quædam Arbor Mediceis in ædibus Romæ propè Thermas Alexandrinas dirutas obseruata à Pierio Valeriano, nam illa Mortem Leonis Medicei Pontificis Maximi proprio improuiso casu præostendit, vt & eadem propria reuiuiscentia Clementis septimi D Medicei ad Pontificatum assumptionem post Adrianum sextum parum viuacem, læta præmonstrauit. Sed hæc si vera sint, & talia qualia narrantur à scriptoribus, ea non nisi secreto, & admirabili Dei iudicio eueniunt imperscrutabiliter; quemadmodum & monstrosa, quæ ab occultis, seù parum notis exeunt causis.

Comment. Vrb. lib. 26.

Valer. hierogl. lib. 52.

MONSTROSA,
Seù Mirabilia.

Nil esse in rerum natura quantumuis abiectum, & vile quodammodo, cuius non sit vtilis, atq; iucunda consideratio habemus ex Aristotele; neque superfluũ videtur esse de rebus imperfectis habere sermonem, quoniam in maximis, æquè ac

Lib. 1. de part. Animal. c. 5.

ac in minimis immensa Dei Bonitas, atque Omnipotentia perspicuè apparent, imò E cum difficilius sit imperfectiora, exilioraquè sensum quoquo pacto effugientia scrutari, ingenij quoque maius opus erit eadem assequi cognitione acutiori; & pulchrius, vt ita loquar, erit tali pacto philosophari: sed cum ad eundem pertineat Physicum, & sanitatis, & ægritudinis causas nouisse non poterit negari, quod idem scientificus ordinarios Naturæ Partus, & Monstra præter naturalia sub propria nõ retineat speculatione. Quid quid igitur monstrosum, rarumquè visu, aut præter solitum frequentius, aut à consueta forma nimis remotum apparuerit illud futurum aliquid insolentius euenturum in ordine quoque sibi superiori monstrare potest; vndè si præter, vel contra Naturæ leges, aliqua sint facta, reductionis illa ostendunt necessitatem ad naturæ leges, vbi ex contumacia, & inobedientia non parum esse timendum edocetur; Vult Naturæ Parens, & Auctor infinitè misericors, atq; benignus, sed æquè etiam iustus Deus peccantes quandoque vocibus hisce, aut characteribus naturalibus præmonere, vt à flagitijs patrandis abstineant, alioquin seueram in promptu esse punitionem; plurimos videre turpissimos Thersites v.g. nascentes suspicionem ingruentium Malorum gignere potest, & F è contrà plurimos Nireos conspicere pulcherrimos apparentes læta concipere animo, atque sperare facit, ob malam, vel bonam materiei dispositionem ad formas suscipiendas, quarum vna cum corpore actiones omnes sunt. Theophrastus doctissimus vir de vitijs, & morbis plantarum disserens nobis ob oculos ponebat valdè considerandas esse in ijsdem plantis dispositiones elementorum, quæ nos quoque, & nostra tangere possunt, cum ex illis, tanquam ex alimentis mediatis, vel immediatis constemus; non mihi timorem incutit Phasellus turcicæ plantæ cuiusdam faciem humanam referens à Cardano obseruatus, quià specie quadam determinata hanc naturaliter effigiem habet; sed ea nobis negotium considerabile facessere debent, quæ insueta sunt, & inordinata, neque suspicandum est Mirabilia solùm, vt talia, aliquid mali denotare posse, cum sint de ordinario iure Naturæ alicubi saltem, licèt in omnibus non conspiciantur locis, vti sunt Citrea quædam Mala Fortunatarum Insularum propria, quorum alterum alteri includitur, illudquè dulce est, istud acri medulla, neque etiam aliquid minari velle, quod incommodum, aut damnum inferat vlli admirabiles nonnullas Citriorum proprietates dubitandum est; vt est passio quædam Citriorum à pane calente, qua mediante ipsum G Pomum Citrium statim incurrit putrilaginem; atque oculorum contorsio per noctem vnam ex lotione oculari cum succo eiusdem Citri. Hæ, quas damus delineatas obseruationes monstrificæ, quià minimè specificæ, sed solùm casuales, à nobis habitæ anno Domini 1660. in quo magnus horum fructuum fuit prouentus, hic nõ plures ponuntur, nam in monstrosorum censu non esse collocandũ censuimus Limon-aurantium, de quo suprà, quia determinatæ illud agnouimus speciei vniformes fructus sem per ferens; quibus sic stantibus, idest monstruositatibus illius anni frequentibus variæ sicuti remediorum materies, atque morborum signatæ species apparebant, sic plures in corporibus humanis alterationes, & præternaturales constitutiones arte sanabiles indigitabantur. Admirabilibus tandem, & Monstrosis hisce Naturæ lusibus, Domesticæ non solum, sed extraneæ longinquæ arrisere Musæ.

Est prorsus mirabilis Hesperidum Arbor in Hortis,
Cuius ab hoc Ramo floret gemmata Corona,
Ex illo sceptrum, est sparsimque videre Ligones:
Hinc Tela, indè Libros; at (quod fert risus abundè) H
Dum velata oculos diuerberat vndiquè fructus
Fœmina, quandoque Plectrum contingit Asello,
Gemma sui, Sceptrum Simia, Machæra Lepusclo.

Aristot. de sensu, & sẽsil. lib. 1.
Cicero l. 2. de nat. Deor
Varro l. 6. de L. Lat.
Lucret. l. 2. de nat. rer.
Lib. 5. de causis plantar. cap. 9.
Lib. 6. de varietate
Ferrar. lib. 2. Hesper. cap. 20.
Ionstonus l. 1. art. 8.
Franc. Cameranus in Heptacalamo, & in Auletico.

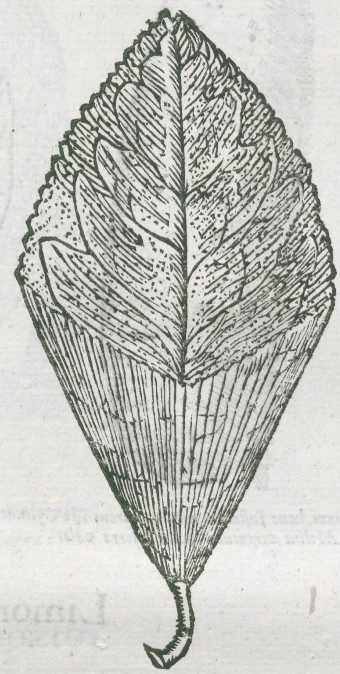
Limo-

Limonis Folium Dicephalon.

Forma biceps folij replicat Limonis honores
Scilicet vt cerebrum, corq; iuuare queat.

Folium Citri Scyphoide.

Pocula de folijs ludens Natura parauit
Vndè salutiferam perbibat æger opem.

Monſtroſa hæc duo folia Anno Domini 1660. à me obſeruata Domi meæ, in meo ſcilicet Viridariolo vrbano fuere in duobus Citrolimoniorum bina plantis; Orchitem verò, Cylindritem, Proſopætum, atq; Periſterocephalum Limones à Limoniorum nonnullis Propolis noſtratibus, qui in raris hiſce fructibus inueniendis meo rogatu vigilabant, recepi anno 1660. 1661. 1662. &c. vnà cum multis alijs, quorum particularem mentionem omiſi; ne moroſitati nimium ſtudere, & ne leuitates affectare viderer. Limonem at Chirodem, humanam ſcilicet manum perbellè referentem ab amicorum amiciſſimo, eruditiſſimoquè, atque ſublimiorum omnium Virtutum doctiſſimo, minerualiumq; opum ditiſſimo viro Admodum Reuerendo P. Mag. Angelico Aproſio de Vigintimilijs, Auguſtinianæ dum Genuẽſis ſuæ Congregationis Generalis Prior eſſet, acceptum refero.

Limon Cylindrites.

Quam bene sustentat vitam aureus iste Cylindrus!
Millia virtutum pondera ferre valet.

Limon Chirodes.

Nosse dat hæc morbos manus, atq; auertere lethum.
Namque Artem Phœbi maxima facta manent.

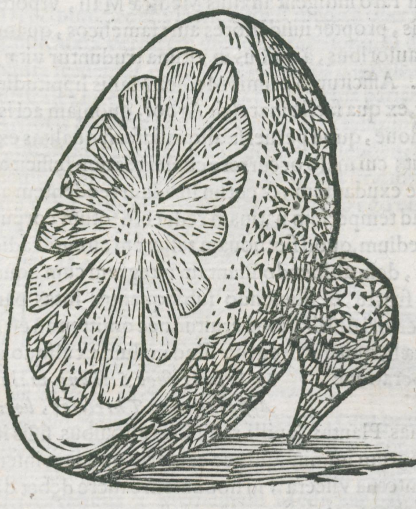
Limon Orchites.

Munera Cordis erunt, geminat quæ Medica Malus.
Optima; nam gemino sanguine vita calet.

Limon

Limon Peristero-cephalos.

Cur tenet adnatum Limon caput iste Columbæ?
Nempè vt sit duplici nomine pestifugus.

Limon Prosopætos.

Nunc Aquila, hic Limon, renouatrix mira iuuentæ
Fit tibi, Quo sumpto secla Aquilina trahas.

Limones huiusmodi figuræ, magnitudinisquè duos in diuersis temporibus obseruatos adhuc extantes iam siccatos asseruo, quod non parum mirabile est.

Verùm hæ raræ, atq; deformes quodammodo conformationes, præternaturalem Plantarum suarum statum ostendunt, opportunum propterea sequitur agere de Morbis Aurei Mali, eorumquè remedijs.

MORBI,

MORBI, REMEDIA.

P. Ferrar. Hesper. l. 2. c. 18.
Diog. l. 2.

Medicis non rarò indigent auxilijs Medicæ Mali, vtpote quæ varijs non tam extrinsecis, propter insidiatores auri famelicos, quàm internis Malis obnoxiæ grauioribus, à quibus in vltima truduntur vitæ pericula, ideò deseri nunquam eæ debent. Afficitur in primis Medica Malus lippitudine quadam, & gummosa lachrymatione, ex qua facile inarescit Arbor, quoniam acris ea humiditas ex corrupto alimento, crudouè, quod peruersa aliqua infecit qualitas exulcerat, vtrìquè partes, per quas excurrit; cui malo occurrere cupientes non sufficit abstergere leniter materiem illam morbosè exudantem, & cutim luridam reddentem abradere, sed vlterius alterare oportet, & ad temperiem natiuam reducere totum corpus eiusdem plantæ, & præcipuè ventrem medium, quod fiet nouam tellurem circum radices veteri extractæ, & exclusæ substituendo, dein abluendo Plantam integram cum aqua distillata ex toto Citro, folijs scilicet, & fructu, & illiniendo subsequenter lotas partes oleo, quod post aquam prędictam vlteriori distillatione eruitur, nec omittendũ est aliud remediũ, quod est mutatio aeris, & cæli, quia fortè euenit illud malum ex aliquo malo aeris, aut radiorum solarium reuerberatione

Pontanus de Hort. Hesp. lib. 1. c. 6.

In Primis fuge Sithonij mala frigora cæli,
Afflatus caue Threicios, boreamque niualem.

Iuuabunt & ægras has Plantas lapilli radicibus aliquibus fissis iuxtà generalia præcepta medicationis Arborum immissi, qui pro cauterio quodam inseruient ad expurganda humoribus à prauis interna viscera; in hoc autem cauere debet diligens, & accuratus Dendrophilus, vt Arbore integrè curatâ, idest cum ex toto conualuerit lapillos illos remoueat, ne Arbor, ex effluxu bonæ, & laudabilis substantiæ alimentosæ macrescat, & in marcorem impellatur. Ad Plantæ verò morbosam inertiam, tardioremq; germinationem, illam oportet pinguissima terra sollicitare, quæ ex cadaueribus resolutis, vel ab auium fimo vim, & robur acquisiuerit sese in Arboreos artus insinuandi facillimè, & sese ab radicibus imis in altum eleuandi, inq; folia, fructusq; demum dilatandi, & expandendi viuaciter; Idem quoq; remedium frigori occurret immodico, quod intus & exterius offecerit articulis ramorũ extremis, atq; etiam mediocribus digitorum scilicet, atq; brachiorum atrophia detentorum, & inarescentium; sed ferri actio intercedere valenter hic debebit separans à viuo, quod iam fuerit emortuum, & vulnus medicandum erit cera terebentinæ mixta, quæ muniat ligni neruosas, & carnosas partes præcisas, quibus cute obtegi venia, tempusq; concedetur. Ad formicarum pestem in Medicas quandoq; Plantas nimis grassantem non vno opus est remedio, verum multiplici, cum malum huiusmodi semper sit multiplex, & ex contumacioribus; vnde aggeratio cineris, vel arenæ marinæ ad imum plantæ stipitem ad excludenda illa noxia insecta conducit, Gossipium item petroleo imbutum plantæ circumligatum efficax est intercipiens, fugansque bestiolas hostiles, & salubritati medicæ Arboris infensas; sed eo facilius reformidabunt olei odorem formicæ, retròq; abibunt in oppositas partes, si dulcia, vel ab illis experita sternentur non longe ab Arbore iam obsessâ, & per lineam etiam longiusculè disposita, hoc enim dolo capientur, & salubri deceptione direptiones alias amouebunt. Mures pessimum quidem sunt Malum, aduersus quos venationem ingeniosam, & sedulam instituere oportet; nam sagaces hi fures aurea non contenti arrodere Poma, quod ferrugineos quoq; ligni stipites, cuti duriori quoq; insultando pessundant, vndè feles in illos incitandi sunt, & deceptoriæ machinulæ parandæ, laquei, necnon & compedes instruendi; prætereà offerre cibos peremptorios muribus erit vitam seruare Arboribus arrodendis, inter quas deceptorias escas frusta suberei corticis in adipe frixa mirifice congruent proiecta locis in suspectis, quæ frequentare soleant bestiæ illæ, quarum stomachus bucellis illis prægustatis indigestibilibus mortem degustabit. Cætera verò Animalcula, vt Erucæ in folijs, Limaces pomis, corticibusq; sparsim innascentes; Crustulæ item paruæ, crebræ obscuræ in Dorso Oriscorum, siuè Aselorum multipedum sub aquarijs vasis stabulantium adinstar, hærentes cuti ramorum præcipuè, continentes vermiculos quosdam minimos, materiem inter subalbidam aranearum telæ persimilem, signa sunt putridarum exhalationum, ad cutim per quãdam transpirationem inperceptibilem transmissarum

P. Ferrar. in Hesp. lib. 2. c. 18.

A rum, vndè generationes istiusmodi ab excrementis subtilissimis corruptis emergũt; quorum affectuum curatio perdifficilis est, attamen omni conatu persistendum est in mundificatione, detersioneq; plantæ, purgationeq; & scarificatione, alimenti purioris exhibitione, atq; aeris tandem mutatione procul à puluere, situ, & virulento quouis nidore; Separatorum demum fructuum prophylactice, idest medica operatio à morbo præseruatiua, cuius causam adimit, iuxtà veriorem medendi methodũ, ea debet esse, vt lecta Poma à contusionibus immunia seruentur, & ab alterationibus frigoris, humiditatis, siccitatis, calorisuè nimij; nè naturales internæ qualitates ab externis patiãtur corrumpentibus; Maturi ergò Fructus Arboris Medicæ non antè mensem octauũ, in quo perficiuntur, collecti nocturno tempore, nubiloq; cęlo tantũ, lunaq; siléte, blandeq; à matre seiuncti in opaco disponédi sũt rariusculè, & obscuro in loco super minuta stramina, paleasue aridiores; nisi quis gypso incrustare vellet eosdem, quam operationem ego nunquam probarem; De qua re Pontanus sermonem habuit doctum, eruditum.

Gal.lib.11. method.c.2

Pall.l.4.tit. 10.

Calcagnin. com.de Cit.

Constãtin. Cæs.lib.10. cap.7.

Pontan. de Hor.Hes.l.2

Si curæ tibi sit lecta è frondentibus hortis
Seruare, vt viridem teneant annosa vigorem:
B *Hoc age: carpe manu in tenebris, in nocte maligna*
Frondentem ramum, frondenti & palmite Mala,
Palmite cum valido frondem retinentia, ramumque,
Et tibi nulla suas ostendat luna tenebras.

Ad Plantæ Medicorum Malorum præseruationem, cum præseruabilitate quoq; fructuũ permanenté quod attinet, habeatur singulis annis fimo conueniẽti maximè digesto vt foueatur planta, lupinisuè refocilletur, atq; collucetur collucanda, adumbretur item quæ nimia luce Solis torrebitur; Medicinam Medicinæ parens Hippocrates nil aliud esse docebat quàm adiectioné, & ablationem, adiectionem .s. deficientium, & redundantium ablationem. Quare si acciderit Plantæ Pomorũ Medicorum vlceribus serpiginosis, & dicepuloticis, Phagædenisuè tentari, cauitates studiosè implendæ sunt calce, atque arena minutissimè tritis, quæ exesionem, & corrosionem huiusmodi compescent. Sed à Medicis ad Historicos transeamus, quorum materies vitæ producendæ non modicum quoque conducit, ita vt eorum lectio summè existat vtilitatis; Et cùm quædam sit temC porum medela Veritas Historiæ, de Historicis Malorum Aureorum post Morbositates eorundem tractabitur.

P.Ferr.He. l.3.c.31.& 32.

Id. l.4.Hes. cap.22.

HISTORICA.

Hesperidum Hortos Antiquitas diù admirata est, illasq; credidit Hesperi cuiusdã filias fuisse, & Aurifero nemore diuites, vbi adesse perhibebatur Draco Aurea Mala vigilanter obseruans, quem interfectum ab Hercule prodidere Scriptores. Plinius quidem, atq; Solinus attestati sunt Hortos Hesperidum Malis Aureis refertos fuisse in Mauritania, & in Lixi oppidi (in quod C.I.Cęsar Coloniã deduxit) Aestuario Insulam Mõtuosam circumplectente, tortuosisq; suis lacustribus Męandris, flexuosisquè lateribus, ceù serpentinis vertiginibus eandem Insulam, in qua prædicti erant Horti, reddente inaccessibilem, ex quo orta est fabula de Dracone peruigili custode ex terra nato, centum capitibus perhorrido, qui latrones Pomorum, & Abigeos ouium longè ab Hortis, & Gregibus arceret; de quo hæc Philosophicis versibus Lucretius

Stephan. Aquæus Bituricensis Plinij commentator ad c.4.l.19

Iul.sol. Polyhist.c.37.

Lib.5.de nat.rer.carmin.33.

Aureaquè Hesperidum seruans fulgentia mala
D *Asper, acerba tuens, immani corpore serpens-- Arboris amplexus stirpem, &c.*

Audiatur & C. Iulius Solinus Polyhistor de loco Hesperidum Hortorum, sub titulo de Libya, Hortis Hesperidum, ac Monte Atlante hanc texens Historiam; *De Hispania excursus in Libyam, nam Bellonæ progressus, quod Bæotiæ oppidum est, vltrà interiacens fretum trium, & triginta millium passuum, Tingi excipit, Mauritaniæ nunc Colonia, & cuius primus auctor Antæus fuit; porrò quia in illo ambitu Ægyptium finitur Pelagus, & Libycum incipit, placuit, vt Africam Libyam diceremus. Quidam tamen Libyam à Libya Epaphi filia, Africam autem ab Afro Libys Herculis filio potius dictam receperunt. Lix quoq; Colonia in eodem tractu constituta est, vbi Antæi Regia, qui implicandis, explicandisq; nexibus humi melius sciẽs, veluti genitus Matre Terra, ibidem ab Hercule victus, & extinctus est; Nam de Hortis Hesperidum, & peruigili Dracone, nè famæ licentia vulneretur, fides, & ratio hæc est. Flexuoso meatu Æstuarium è mari fertur, adeò sinuosis lateribus*

ribus tortuosũ, vt visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur. Itaq; quod Hortos appellauere circumdat; vndè Pomorum custodem interpretantes struxerunt iter ad mendacium fabulandi: sed hæc Insula sinuata sinibus Aluei recurrentis, & in quibusdam æquoris spinis sita, præter Arbores Oleastri similes, & Aram sacrã Herculi aliud nihil præfert quod propaget vetustatis memoriam. Verùm vltra frutices Aureos, & Metalla frondẽtia, &c. Geographorum ast Principi Ptolomæo Insulæ Hesperides, in quibus Aureorũ Malorum Horti fuerũt, nunc dicendæ sunt Insulæ Capitis Viridis, propè Insulas Fortunatas, nunc quoq; Canarias. Idem confirmat Pomponius Mela, qui de Atlantici maris Oris, & Insulis hæc habet. *Exustis* (hoc est oris, seù faciebus extremi Africæ cornu) *Insulæ appositæ sunt, quas Hesperidas tenuisse memoratur, &c. contrà Fortunatæ Insulæ abundant sua sponte genitis, &c.* ambobus concordat Abrahamus Ortelius in suo Theatro Terrarum orbis, nam Insulas Capitis Viridis ex opposito Promontorij Capitis Viridis ponit in medio ferè Tropici cãcri, & Æquinoctialis circuli in Regione Nigritarum, & inter ostia Nigri fluuij, Insulas olim Gorgades, siuè Hesperides. Locum eundẽ Hesperidum Insularum habemus nouissimã ex Atlanteis absolutissimis, & prætiosissimis libris in Belgio cusis. Sed elegantissimus audiatur Pontanus historico-poeticè loca hæc eadẽ demõstrãs

Lib. 4. Tab. 3. de Libya
Lib. 3. c. 11. de situ orbis
Abraham Ortel Th. O. Terr. in Africæ tab. noua.
De Hortis Hesper. l. 1.

Orbe etenim Hesperio, Niasiq; ad littora quondam
Oceani Auriferis primum sese extulit Hortis
Citrius, Arboreæ referens præconia palmæ,
Illi perpetuus frondis decor inter opacum
Albescunt nitidi flores nemus. Atque ità latè
Spirat odoratus Zephiris felicibus Aer, &c.

Qui tum nullis interpositis Asportationem Citri in Italiam ita describit.

At postquam Herculeis humeris stetit axis, & Atlas
Prospexit Cœlo, & fessus requieuit in antro,
Et iam sata Deum, Latij, & scelera impia monstri
Vltricem expectant clauam procul orbe subacto,
Geryone extincto, spolijs insignis, abactamq;
Aduexit prædam, & nostris stetit vltor in Aruis
Idem humeris, idem ipse arcu, clauaquè superbus
Deuexit simul Hesperio de littore syluas
Hesperidum syluas, nemora affulgentia, & auro.
Queis post Phormiadum saltus fragrantia Myrto
Littora Caietæ, fonteisq; ornauit & Hortos Virginis Hormialæ, &c.

Lib. 1. Hes. cap. 4.

Calcagninus vir doctissim. valdè verisimiliter discurrẽdo asseruit Arbores Citri ex Atlante Monte, alijsq; Mauritaniæ Montibus in Mediã primò fuisse asportatas, & ex Media in Italiam, quæ illas vocauit Medicas. Eruditus adm. P. Ferrarius existimat locum Horti Hesperidum fuisse in Citeriore Africa, quos custos coleret Serpens vocabulo Ladon; & vult eos in Tingitana Mauritania pręcisè fuisse, siue in Æthiopia ad occasum spectante, vbi recentia Fessæ, & Marocchi Regna sunt iuxtà Lixũ, & Amnẽ, & vetus Oppidũ; nomẽ huic Laracra, seù Laracha, illi Lussus, aut Luccus. Hæc incoluere loca Malorũ Aur. cultrices illæ celeberrimæ sorores Hesperides nuncupatæ, sed quæ præcisè fuerint, quibusq; agitatæ fortunis hîc manet perquisitio. Hesperũ ferũt Iapeti filiũ tres habuisse filias, quæ à Patris nomine Hesperides dictæ fuere nomina hæc sortitæ *Ægle, Erethusa, & Hespertusa* à quibus Horti nobiles exculti fuere Pomis Aureis, hoc est Citreis pulcherrimè referti ad inuidiã vsq; Gentiũ omniũ, ad quarũ notitiã Diuitiæ huiusmodi peruenerint, adeò vt poetis ansã hoc dederit fabulas de Dracone custode pomorũ, & de Hercule eorundẽ raptore cõminiscẽdi, quẽ tamẽ Herculẽ aliqui dixere ab Argiuorũ Rege Euristeo illuc missum ad rapinã; alij autẽ, quod ipse fuerit fortuitus, & felix Hesperidũ liberator, quæ à Piratis expilatæ abducebantur, vt mancipia; Sed hoc saltẽ dubitatione caret, Mala hæc Aurea Hesperia dicta, vel ab Hesperidibus, vel ab vltima Hesperia fuisse in Græciã ab Hercule translata, vt Historieè adnotauit Athenæus quæ Theophrasti ætate, & Plutarchi Aurea Mala à nemine eousque comesta fuere, sed ob pulchritudinem solam auidissimè expetita. Quid quid sit, Herculem difficillimum erit ab insimulatione latrocinij liberare; nã audio Lucanum sic canentem *Atq; insopiti quondam tutela Draconis*

Comment. de Citro.
Lib. 9.

Hesperidum pauper spoliatis frondibus Hortus
Inuidus, annoso qui famam derogat æuo,

Qui

Qui vates ad vera vocat, fuit aurea sylua,
Diuitijsque grauis, & fuluo germine rami,
Virgineusque chorus nitidi custodia Luci,
Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abstulit Arboribus pretium, nemorique laborem
Alcides: passusque inopes sinè pondere ramos
Retulit Argolico fulgentia Poma Tyranno.

Palæphatus, qui fabulas tam benè explosit, & ad historicam veritatem direxit, Herculem & ipse furti accusauit, quod ex sequentibus patet illius verbis *Hesperus vir quidam Milesius erat, qui in Caria habitabat, duasq; filias habebat, quæ Hesperides nominabantur, illiq; ipsi oues pulchræ, atq; fœcundæ erant, quales & nunc in Mileto quoq; sunt, quæ quidem ob id aureæ iam oues nuncupabantur, quoniam pulcherrimum omnium rerum aurum est, & illæ quoq; pulcherrimæ erant; μῆλα etenim, vt Poma, sic oues quoq; apud Græcos vocantur, quæ quidem μῆλα, hoc est oues, cum circa maris littus pascentia Hercules vidisset, & abigendo comprehendens naui suæ imposuit, simulq; earum pastorem nomine Draconem secum domum perduxit; & hoc non amplius Hespero ipso viuente, sed eius duntaxat superstitibus filiabus. Dicebant itaq; homines aurea equidem Mala vidimus, quæ ab Hesperidibus Hercules, Draconem quoq; custodem interficiens abduxit; sicq; exinde fabulosus sermo confectus, formatusq; fuit.* Tantæ fuere semper existimationis, tantæq; Virtutis Aurea Poma, Citria propriè, vt varius illorum vsus maximorum effectuum causa extiterit, modò vitæ, modo funerum. Refert Athenæus se à ciue quodam Ægyptio didicisse damnatos quondam fuisse apud Gentem illam duos latrones ad expositionem virulentarum bestiarum; verum dum ducerentur ad supplicium, & antè cauponam transirent viribus penè omnibus destituti præ maximo mærore, & extremè sitibundi languerent, & eiularent, Caupona quædam eorum miserta tenens in manibus duo Citria, quæ gustabat, ea miseris illis dedit, quæ recepta statim manducarunt: paulò post immanibus bestijs oblati, atq; demorsi ab aspidibus nihil molestiæ senserunt, cuius rei vehementer miratus Præfectus causam huiusce effectus percontari cœpit, & cum nil aliud, quàm esum illorum Malorum percipere potuerit accidisse inter carcerem, & supplicij locum sontibus ipsis, voluit postridie rem experiri, ipsos eosdem sontes exponendo bestijs, alterum Citro præmanso præmunitum, alterum absq; antidoto, & qui Citrum assumpserat illæsus est conseruatus, alter interijt. Refert similiter Historiographus quidã Venetus Historiam belli inter Rheginos, & Taruisinos occasione fructuum Citri suborti; nam Taruisini in quodam scenico spectaculo in quo ludicra instituta erant puellarum, & puerorum bella amatoria, in quibus Arma erant flores, & fructus, ideò pomis aureis pro missilibus, atq; tormentorum pilis vtebantur, in medio quorum ludorum superuenit improuisa Venetorum iuuenum Turma Castellum de repente occupans, ab ipsis aureis malis occasionem arripuit libertatem plusquam auream diripiendi. Simile quid Flauius Iosephus Historicus narrat, Bellicum scilicet motum excitatum contrà Alexandrum Ianneum Regem Hebræorum occasione ramorum Citri in festis tabernaculorum; in quibus sacrificaturum Regem refert à Populo Citrijs impetitum per ignominiam, indignum iactante, qui cum impius, & sæuissimus esset, sacris operaretur. Citrio posterius Aurantium Malum Romæ fuit cognitum Galeni tempore, sed sub nomine Gestiani Mali, vel Matiani, Maniliani, Claudianiuè Plinij; alij negant hanc cognitionem, dicuntq; Aurantium nullo pacto posse esse Gestianum Malum, cum Galenus Gestiano Malo vtatur in re, ad quam inutile est Aurantium. Quidquid sit, si non vera erit Historia hæc, erit saltem seria narratio Fabulis contraria, vndè cum contrariorum eadem sit disciplina, de Fabulis deinceps venit agendum.

Lib. 1. de non credendis fabulosis narr.

Iustinian. Rerum venet. l. 2.

Antiquitatum Iudaicarum l. 13. c. 21.

Li. 15. c. 14

FABVLOSA, ET LVDICRA.

Veneris manu satum fuisse Aurantium Malum in Cypro illi dilecta fabulati sunt Poetæ, sed quid dicam fabulati? vera nimis dixere, nam huiusce Pomi pulchritudo, & color simplex ab Arbore sua decerpti nimis fallax est, nimiumq; fugacem

Seruius in 4. Æneidi.

cem prodit substantiam nonnè citissimè marcescens illud totum inter nostras experimur manus? vbi nec ossa relinquuntur lubricitatis putridæ vestigia quædam, multò infelicius ac in nobis accidat hominibus, qui fragilitatis nostræ, & miseriarum in sepulchris quoq; habemus monumenta, vt proculà superbia syncerum, & incorruptum nostrum Animum conseruemus castè, & piè viuentes in hoc sæculo. Aptè quidem cecinit Lyricus

Horatius lib. Epodon.

Fugit Iuuentus, & verecundus color
Reliquit ossa pellem amicta lurida.

Aliam non minus vtilem fabulam ad veri effictam imaginem eruditiores Ethico-mythologi adinuenere, vt bonorum operum Thymiamata in æternitatem adolerent; In Iouis, & Iunonis nuptijs fabula est ex Athenæo, Tellurem, tanquam ex Deabus vnam eidem Reginæ Numinum vt gratularetur in eius honorem fudisse Aurea Mala, quæ postea nuptialia Poma dicta, & habita fuere, quæ commorsa nubentium Animas bono, & odoro omine ditarent, quæq; vt ad maiorem speciei conseruationem studiosè colerentur missa fuisse dicũtur ab eadem Iunone ad Hesperidas, quibus celeberrimos illos Hortos hæ intrà virginitatis custodita specula instruxere. Sed quot ex vna prodiere multiplicatæ fabellæ! non alio crediderim id factum esse consilio, quam vt Animus noster multiplici iucunditate allectus seriò conuertatur ad fabulas, vt citius ad veritatem reuertatur, ibiq; perpetuò sistat. Herculem fingunt Aurea Mala vt furaretur perquisiuisse diligenter à multis vbi nam essent præcisè hæc Aurea Mala, quorum fama celeberrima ferebatur per orbem, & quommodò illuc penetrare posset; ideòq; Nymphas illæ primum Iouis, ac Themidis filias consuluit ad Eridanum, harum idem consilio Nereum Somno irretitum, ac si vinculis, & loris impediretur coegit ad id aperiendum, licet varijs formis responsionem certam eludentem ne locum indicaret, nam ad Caucasum remissus fuit, vbi cum Prometheum pessimo viscerum Lancinatorum morbo laborantem sanasset retulit pro gratitudine hoc salubre consilium ne aurea ipse mala decerperet, sed Atlantem rogaret vt pro se id muneris obire vellet, & interim pro ipso Atlante mundi sarcinam reciperet, & senem labore hoc aliquantum leuaret; & ità dum Hercules mundi machinam tantisper baiulauit, Atlas Hesperidum tria Mala legens Herculi attulit; Quæ verò Prometheus in exponendis Herculi vijs, quæ ad Hesperides, seù ad Atlantem ducerent, & quæ illi præstanda forent habentur ex Æschylo apud Strabonem.

Athenæus lib. 3. c. 5.

Plutarc. de cõiug. præc. Natal. Com. Mythol. lib. 17. c. 1.

Diod. Siculus. Hist. prisc. l. 5.

Strabo l. 4. Geogr. pag. mihi 174. Cod. Græco lat. Basileano.

Ad fortem ligurum, & timoris inscium aduentabis exercitum,
Vbi apertè scio nullo de prælio, aut clypeo lamenta emittere in transeundo.
Nam vt te latè destituant, in fatorum lege datum est.
Ibi ne lapidem quidem vllum è terra captandum habebis,
Cum totus mollis locus existat.
Spectans verò te opis egentem Iupiter, miserebitur,
Et nebulam intendens, & rotundarũ imbrem petrarum infundens, solum inundabit,
Quarum ope congressus, facile ligusticum vastabis exercitum.

Decantatissimum sed mille modis variatum de Hortis Hesperidum, deq; Aureis Malis commentum, cum nil prius mirata fuerit Antiquitas quam Hortos Hesperidum; Atlantem alij dicebant pulcherrimas Pomorum Aureorum Arbores possedisse, cum Dea Themis prædixisset, futurum Iouis filium, qui ab eo poma diriperet suum montibus cinxit Hortum, quod Ouidius in hunc modum poeticè expressit.

Plin. l. 19. c. 4.

Metam. l. 4.

Tempus Atla veniet tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hunc prædę titulum Ioue natus habebit
Id metuens solidis Pomaria clauserat Atlas
Montibus & vasto dederat seruanda Draconi
Arcebatquè suis externos finibus omnes, &c.

Aliter eandem Fabulam Hyginus è Pherecyde refert, de Serpente Asterismo sic loquens. *Hic vasto corpore ostenditur inter duas Arctos collocatus, qui dicitur Aurea Mala Hesperidum custodisse, & ab Hercule interfectus, à Iunone inter sidera collocatus, quod illius opera Hercules ad eum est profectus, qui Hortum Iunonis tueri solitus existimatur. Ait enim Pherecydes Iunonem cum duceret Iupiter vxorem, terrã inuenisse ferentem Aurea Mala, cum ramis, inde Iunonem admiratam petysse à terra, vt & in suis Hortis sereret, qui erant vsq; ad Atlantis Montem, cuius filiæ cum sæpius de Arboribus Mala decerperent, Iuno dicitur hunc ibi custodem posuisse.* Filiæ vero ipsius Atlantis à Diodoro Siculo ferun-

Lib. 2. p. 59. in Poetico Astronomico, & in fabulis n. 30.

Lib. 5. rer. antiq. c. 5.

runtur fuisse Maia, Electra, Taygete, Asterope, Merope, Alcynte, Leleno, à patre Atlantides, & à Matre Hesperides appellatæ. Hunc Malorum Aureorum raptum,& occisionem hanc serpentis eorundem Malorum custodis vltimum fuisse Herculeorum laborum tradunt scriptores Historici, vt vltimam fortasse metam inhumanitati innuerēt, dum pretiosiora quæq; rerum,& vitæ lumina violenter auferuntur, delendam,& quamuis Aratus eundem laborem Herculeum inter primos recensuerit, ille tanquam audentius, & inuisum magis facinus posset intelligi; Sic ipse Aratus loquitur.

Diod. Sicul. rerum Antiquarum l. 4. c. 2. de Herc. & eius laboribus.

In Engonasi

Nam dura immodici memorant sub lege Tyranni
Amphitryoniadem primæuo in flore iuuentæ,
Qua cedunt medij longè secreta diei,
Hesperidum venisse locos, atque Aurea Mala,
Inscia quæ lenti semper custodia somni
Seruabat, carpsisse manu: postquam ille Nouercæ
Insaturatæ odijs semper victoris ab ictu,
Spirarumque sinus, & fortia vincula laxans
Occubuit, &c.

Iam ad satietatem vsq; de Malorum Aureorum fabulosis,& Hesperidum commentis. Scitissimæ nunc proferuntur fabulæ,quarum prima à nouissimo depromitur scriptorum P. .s. Ferrario,de Leonilla quadam Harmonilli sorore in Aurantiū versa; ea autem hæc est. Cum ludi quidam Apollinis ederentur in Vrbe Arcadum Regia, cui nomen Palantiū, adolescens quidam suauissimè canorus, Harmonillus nomine, verè Armonicus, ipse Cleomedis discipulus,& filius Leogenis ex Tirsenia,fraterq; Nymphæ Leonillæ,ab ipso Cleomede, cui plurimum fuerat à parentibus commendatus ad Armonica certamina fuit associatus, in quibus, vt formæ præstantiā, sic vocis dulcedine, & modulis cæteros omnes æmulos superauit, cuius indolis nobilissimam speciem admiratus Apollo,ipsum laurea, lyraquè inaurata donauit, eundemquè in sua quadriga admissum vnà cum Cleomede eius custode transtulit in Parnassum, & illum in suo secreto Ephebeo Musis custodiendum tradidit, & commēdauit; Cleomedemq; remisit ad Harmonilli matrem illi nunciatum pueri gloriosas fortunas, & quali domicilio frueretur. Sed dum Amor, & deliciæ Musarum aleretur ibidem Harmonillus, accidit vt inuida quædam Anus, & pessima, Vafronia Rabiria aptè nimis dicta, quæ tūc ephebei Parnassij Præfecta erat,quæ Thaliæ Musæ ludicræ, quam Harmonillus auersabatur, Vraniam vnicè diligens,impensius fauebat, cœpit Harmonillum odisse, atq; vt iuuenem pessundaret omnem operam impendebat; primò itaq; ei imponit, & imperat, vt ad frænum adolescentiæ, feruidiorisq; linguæ motus, ab oculorum, & sermonis vsu ad illius libitum se abstineat, deinde TricutiamTriquetiā eius adiutricem,& asseclam in ministerio aduocare,ipsam iubet obseruare,& explorare omnia ipsius Harmonilli facta,eiq; visa omnia renunciare, & ad ex cruciandum magis Harmonillum datus est ei socius Musculus Naserna. Inter has curas, & molestias Harmonillus tabescere cœpit,& copiosissima tandem lachrymarum irrigatione nouam adoleuit in Arborem,quæ ramos aculeis armatos contrà Vafroniæ,& Tricuciæ iniurias haberet; sed maiore miraculo manus in poma digitata aureo colore pulcherrima euasere; rem resciens Apollo plorauit cum Musis infelicem iuuenis exitum, sed ad solamen iacturæ illius propriam hanc Lauro deinceps chariorem Arborem declarat. Leonilla verò soror Harmonilli, venatorio è bello pugnacissima, ceù Amazon reuertebatur aliquando, Aprum à se interemptum vnà cum socijs, triumphaliter reportans Domum, cum ad peramœnam Vertumni syluulam peruenisset,vbi ad quietem cōfidens æmulationis certamen inter socias instituere cogitauit de ea, quæ animosius in Aprum se gessisset, & cum finis altercādi non inueniretur, alio certamine rem dirimendam esse Leonilla iussit ab ea, quæ scopum melius collimasset sagitta ab Arcu emissa in Arborem scilicet ad id electam, quæ fructibus aureis onusta erat; Arcus quidem exonerarunt sociæ omnes,sed extra scopum euolauit sagitta, postrema Leonilla adacta in medio Pomo sagitta omnes superauit, sed ecce rem prodigiosam! è vulnere Pomi cruor emersit,dein vox querula exaudiri cæpit, Hei mihi! & cum horrore Tirseniæ vultus apparuit lachrymabundus, squalens, qui lachrymosam Harmonilli fabulam narrauit; ad has voces, adq; aspectum huiusmodi consternata Leonilla immobilis remansit, & stupore materno stipiti similli imo, vltimas in voces hasce profusa, nullo vnquam tempore,

P. Ferrar. l. 4. Hesperidum c. 11. & l. 2. c. 5. & l. 3. c. 19.

nullaq; viâ, matre à me diuelleris,& in amplexus currens cœpit radiceſcere plantis,& in Aurantiam ſtatim tranſmigrauit;& tunc cæterarum Nympharum demirantiũ,& commiſerantium turba eiulatibus,& gemitibus intenta totam impleuit ſyluam,cuius fabulæ linearem Ichnographiam attificioſiſſimè, & ad miraculum affabrè expreſſit Dominicus Zamperius Pictor Bononienſis famoſiſſimus, Magni Guidonis Rhenij, Franciſciq; Albani contemporaneus, & virtutum Aemulus glorioſus. Mœſtam, & Tragicam hanc Harmonilli, & Leonillæ, necnon eorum matris Tirſeniæ in Arbores Pomorum Medicorũ verſas ludicra excipiat ſequens fabella.Medicus quidã fingitur fuiſſe ignarus,inſulſus, & ingenio ſimplici,ac leui,immò inertis, qui in officina Pharmaceutica celebri legẽs quandam Medici præclariſſimi ordinationem, in qua inter alia ſcriptum cernebatur, *Recipe Carnis Mali Medici*; illeq; conſcientia propria perculſus ſciẽs ſe eſſe malum Medicum, ideſt Medicum indoctum,timens ne illius carnes expeterentur, vel pila tundendæ, vel prælo ſtringendæ, ſiccandæ,cribrandæuè, &c. ſtatim diſceſſit conceptum in animo periculum fugiens, de quo extant verſiculi ſequentes.

Manilius.

Curant anhelum Plenus, & Chiron ſenem,
Agyrta Plenus, arte Chiron maximus.
Chiron iubet de carne Mali Medici
Seplaſiarium parare Pharmacon:
Lectâ ſchedâ illicò in pedes ſe conijcit
Agyrta, ſe peti ratus Medicum Malum.
Sic arguit ſua quemque conſcientia:
Sic ipſa ſeſe prodit ignorantia.

Lib.10.Metam.

Adonideã ſed Metamorphoſim non Ouidianũ in Florem,ſed in Fructum venuſtum,pulchrum, odoratum, aureumquè Veneri magis congruentem ingenioſiſſimè excogitatam à preclariſſimo Pontano inuenio; is enim ad miraculum vſque ſuſpiciendam contexuit fabellam de Adonidis in Citrium conuerſione, in qua excogitabiles omnes affectus, qui veriſimiliter accidere in hiſtoria potuiſſent viuaciſſimo, & nobiliſſimo exprimere nouit metro:

Nimia leui tate caducũ Florẽ Adonidis Anemonẽ aliqui putant eſſe,alij autẽ Chamæmeli quandã ſpeciem ſpecioſam, quæ à Donęo dicitur Eranthemum.

De Hortis Heſper. l. 1.

Mærebat puero extincto, lugebat amantem
Sciſſa comam, & lacrymis humebat terra profuſis,
Humebant Lauri, quarum frondente ſub vmbra,
Et poſitum ante pedes lamentabatur Adonim,
Et ſe oblita Deam, tundebat pectora palmis.
Vt verò ſeſe dolor, & grauis ira repreſſit,
Ac veterum admonuit Daphne Peneia amorum,
Et noſtros, inquit, teſtabitur Arbor Amores,
Noſtrorum & maneant monimenta æterna dolorum;
Ambroſio mox rore comam diffundit, & vnda
Idaliâ corpus lauit, incompertaquè, verbâ
Murmurat ore ſuper, ſupremaquè, & oſcula iungit.
Ambroſium ſenſit rorem coma, ſenſit & vndam
Idaliam corpus, diuinaquè verba loquentis.
Hæſerunt terræ crines, riguitq; capillus
Protenſâ in radice, & recto in ſtipite corpus,
Lanugo in teneras abijt molliſſima frondeis,
In florem candor, in ramos brachia, & ille,
Ille decor totâ diffuſus in Arbore riſit.
Vulnificos ſpinæ referunt in cortice dentes,
Creſcit & in patulas Aphrodiſia Citrius vmbras.
Colligit hinc ſparſos crineis Dea, mandat & altæ
Telluri infodiens, tunc ſic effata. Meis heu
Conſita de lacrymis nunquam viduabere fronde,
Semper flore nouo, ſemperquè ornabere pomis,
Hortorum decus, & nemorum, illecebræq; domorum,
Oſculaq; illacrymans ligno dedit, è què capillis
Summâ ſub tellure agitans fibramina ducit,

Hauriat

A

Hauriat vt sitiens vndam, atque alimenta ministret.
Illa, velut Dominæ luctum solata, recenteis
Excussit frondeis, resupinaquè vertice, canos
Diffudit florum nimbos, queis pectora diuæ,
Impleuitq; sinum, & lacrymas sedauit eunteis.
Exindè Hesperijs Arbor nitet aurea syluis.

Sed de huiusmodi figmentis citrà satietatem dicta sint satis. Flexamina sint, mentemq; præparantia quæ in fabulis, & ludicris Malorum Aureorum exarauimus; Ad abstrusiora Mysticorum Moralium, & Emblematum comprehendenda iam æquum est vt deueniamus.

MYSTICA, MORALIA,
Emblemata.

B

PEriculosissimam esse Auri cupiditatem innumeris patet vbique gentium exemplis

--- Aurum, & purpura curis
Exercent hominum vitam, belloq; fatigant.

Egregiè philosophabatur Lucretius; nam vt cecinit Tibullus

Sæpe solent Auro multa subesse mala.

Lucret l. 5. de nat. rer. *Eleg. 9. li. 1* *Boccat. l. 12. Geneal. D. c. 50.* *Fulgentius lib. 3.* *Eccles. c. 8.* *Exod. 25. lib. 41.* *Valerian. Hier. l. 54.*

Sic Auri simplex nomen in Malis Aureis concupitum Malum illud Aureum plurimorum fecit causam malorum, quod discordia iecit inter Mineruam, Iunonem, & Venerē simul, quorum concursus in nuptijs Pelei, & Thetidos colore, splendore, atque incomestibilitate quadam cupiditatem, & auri sacram famem fugiendam ostendit, quorum malorum minimum est, nosse quidem *habere*, & *possidere*, sed ignorare *frui*. Aurum itaque, quatenus aurum, in malam partem semper trahetur, nisi enim reguletur à virtutum aliqua specie, nil illi est magis proprium, quàm ponderositas nimia, quæ Hominem illius cupidum in tartara præcipitet; Vndè Mala Aurea in sublimi posita tanquam C propitiatorium de Auro purissimo, & non stratum, quasi lutum, Astra ipsa secundum Hesiodum perbellè significant; quæq; trina numero in manu Herculis tres heroicas virtutes præcipuè, quas Herculi tribuebant, nempè Moderationem auaritiæ, Temperantiam, & generosum deliciarum, & voluptatum Contemptum. Sic quoque sentiebat doctissimus Achilles Bocchius conciuis meus Bononiensis, cum sæculo transacto Symbolum edidisset, quo per exhibitam Alcidis statuam stantem, atque nudam, dexterâquè clauam, atq; leonis spolium, sinistrâ verò tres prædictos fructus gestantem, Vir FORTIS, MODESTVS, ET POTENS ingeniosè significatur, Poetico sub titulo

HESPERIDVM ALCIDES VICTOR FERT AVREA MALA.

Quod eruditum hoc Decastichon peregregiè declarat simul, & confirmat.

Quæ statua insignis clauâ, Nemeiq; Leonis
Exuuijs, lauâ quæ tria Mala tenet?
Magnanimi Alcidæ vera, & sapientis imago est,
Aurea qui victo Poma Dracone tulit.
D *Nempè Draco in nobis nihil est, nisi dira cupido;*
Extinctâ hac triplex ilicet extat honos.
Comprimitur furor iræ, & habendi sacra libido
Interit, & ventris desidiosus amor.
Fortem animum exuuiæ signant, claua illa potentem,
Qui domitis victor sensibus imperitat.

Lib. 2. symbol. 55.

Propterea Draconem huiuscemodi Mala prius custodientem Auaro cuique comparabat Paulus Maccius; Cùm enim nostrum minimè sit id, quo non vtimur, sic gazas, quibus cumulandis per fas, & nefas auarus intentus est, ipse minimè possidet, sed alijs seruat, non aliter ac Draco prædictus ditibus Hesperidum hortis custodiendis ieiunus inuigilabat. Sed cur erudita præclari huius poetæ carmina non legimus? sunt igitur hæc:

Peruigil intactos qui seruat in Arbore ramos,
Et sibi non custos Aurea Mala Draco;

Macc. Embl. 52.

Par

Par tibi diues opum; vigili torqueris amore,
Sed miser extructas non tibi claudis opes.
O' aurum curæ fili, genitorquè doloris,
Si te habeam, metuo, ni te habeam, doleo.

Eadem Aurea Mala collocata in Lectis Argenteis, vt habetur in sacris Prouerbijs, significant spirituales sensus in litera Legis ex venerabili Doctore Beda; & si tota Aureorum Malorum Arbor accipiatur, ea semper virens, & pomifera semper, cuius fructus in vino bibitus valet contra venena, Hominem illum designat, qui fructum bonorum operum profert tempore opportuno. Arbor Citri, cum sola inter omnes plantas ab Austro iuuetur contra rigores Aquilonis, à quo grauiter læditur, designat solam orthodoxam Ecclesiam inter omnes Religiones ab Austro, id est à Spiritu Sancto internè ali, & acerrimè defendi contra Aquilonem, qui semper in sacris paginis Infernum, seù Sathanam refert, à quo panditur omne malum, & mors in Mundum est introducta, cum mendacissimam in Dracone soluens linguam, vt vetitum degustaret Pomum Euæ suasit. Eundem ideò serpentem Adamicorum pulcherrimorum Pomorum ramum rictu deferentem effigiatum adduxit P. Ioannes Kreihing in Ethicopoliticum Emblema damnorum, quæ serpentina maledicentium, & improborum præcipuè seruorum parit lingua, de qua parœmiacè

Cap. 25. in Prouer.

Georg. Venet. Armar.

Iob. c. 9.

Iustin, c. 1.

---Lingua mali pars pessima serui.

Ita nobilis ille poeta

P. Kreihing Embl. 54.

Plurima seruus habet vitia execranda malignus:
In cunctis primas improba lingua tenet.
Illa per innumeras sarcit mendacia fraudes.
Illa suo Domino maxima damna parat.
Illa serens iras, & sæua odia inter amicos,
Sæpius in Domini suscitat arma caput.
Illa loquax turbat famulos, & iurgia miscet,
Et totam rixis implicat illa domum.
Illa sacrum Domini, secretaquè liminis effert,
Garrulaq; in medio collocat illa foro.
Illa suum crimen, iustè reprehensa, tuetur,
Atque canum dentes, si moueatur, habet.
Nunc illi obsequium, nunc dat mala iurgia potus;
Mox fit rixandi sordida causa cibus.
Perditus, & nequam, nunquam neq; murmuris expers.
Serpentis linguam denique seruus habet.
Improbus Edeno talis fuit Anguis in Horto.
O' Domino, & seruis quæ mala, quotque dedit!

In fictilibus eleganter structis deliciarum ergò Arbores Citrias plantari, atque exinde sub porticibus, aut iuxtà muros apricos poni, & aqua largè rigatas æstate ad solem sisti, hyeme verò accedente in subterraneis sisti, vt præcipuus Italiæ nostræ mos est, significat Fidelium Animas in corporibus mortalibus, quæ verè fictilia sunt, plantatas in porticu Ecclesiæ Catholicæ, ac iuxtà Christianæ disciplinæ munimenta, Iustitiæ solem conspicantia, deliciarum ipsius Dei gratia positas fuisse, multoq; S. Spiritus imbre rigatas æstate, scilicet in statu gratiæ, qui æstas est, in qua bonorum operum fructus cumulantur, ad Solis conspectum, nempè ad Beatificam Dei Visionem per contemplationem admitti. Hyeme verò, hoc est illo tempore, quo humana vita in peccatorum immunditijs occupata est, vt illud *Orate, ne fuga vestra fiat in hyeme*, in subterraneis, videlicet in Inferno, quo nihil magè subterraneum existit, ablata spe repedandi, trudi. Citrus tandè, Limon, & Aurantium, quia sunt tres distinctæ Arbores, attamen omnes sub Aureæ Mali nomine conueniunt Symbolum erunt Sanctissimæ Trinitatis, quæ quidem Personis distincta est, at sub vnici Dei nomine continetur in Essentia. Figuratæ sequuntur adhuc Doctrinæ Malorum Aureorum in Hieroglyphicis, Symbolicis, & Insignijs. Sed Physico-moralia nonnulla maximè rationabilia Exempla Medicorum Pomorum literariam fundent & ipsa suaueolentiam.

Malum

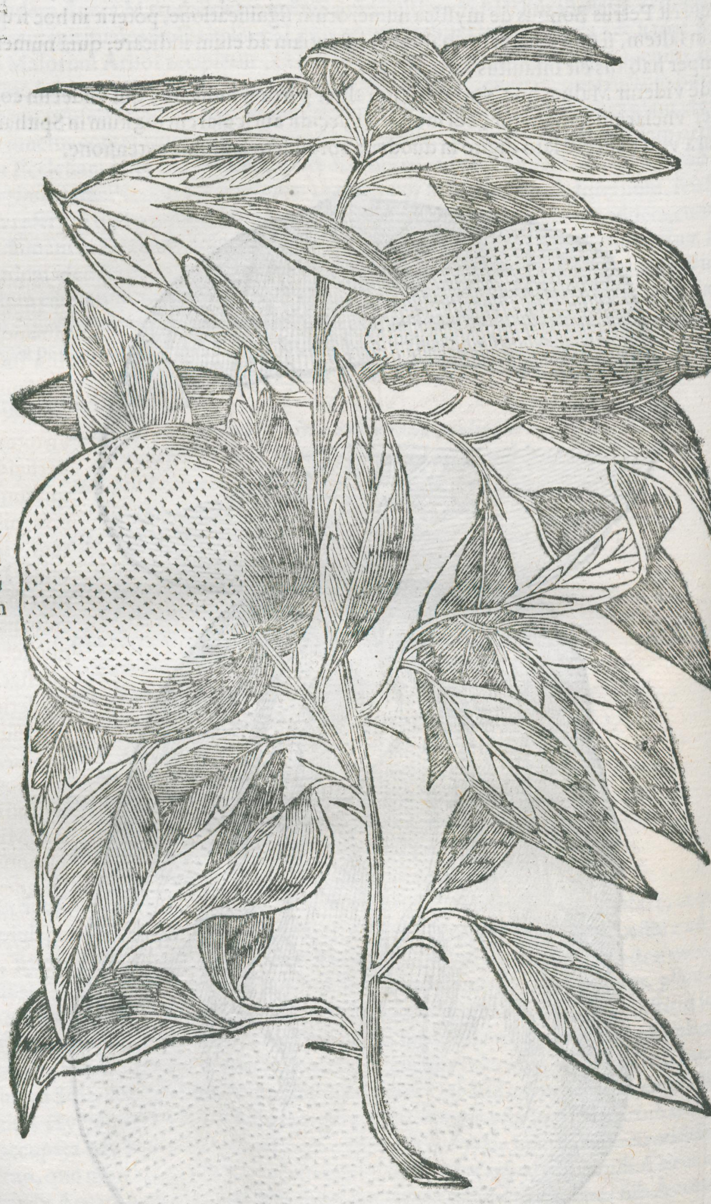
Malum Citrium Hendecaſpermon.

Loculamenta ſementicorum granorum habens, qui numerus vndenarius cum ex ſententia,non ſolùm Arithmeticorum , ſed Theologorum quoque ſit vitioſus , vt optimè diſcurrit Petrus Bongus de myſtica numerorum ſignificatione, poterit in hoc fructu inutilem ſaltem, ſi non malam formaliter,ſubſtantiam ad eſum indicare; quià numerus hic ſemper habitus eſt Infauſtus , atq; Feralis .

Vndè videtur Malum hoc Nothum naturaliter partum indicare , qui vndecim communiter vnciarum indigitatur , cui multoties accidit auricularem digitum in Spithamæ menſura vno deficere lato digito in duodena eorundem legitima extenſione.

Citreum Polyſchematicum.

Vt placeat omnibus hæc Planta figuras induit omnes;

Ouid. 1. de Arte. ---- *Nulli non ſua forma placet.*

Et in Actiua vita Citreum oblongum videtur moram in rebus exequendis oſtendere, quæ *Sæpè malorum dat cauſas*. Et Citreum rotundum citas operationes bonas refert. *Manil. l. 4.*

Publius. *Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.*

Limon Digitatus,

Qui dicitur propter eius originem *à Rio*, seù *à Riuo*; vndè illius germinatiua fructificans Virtus multiplicauit extrema Genimina

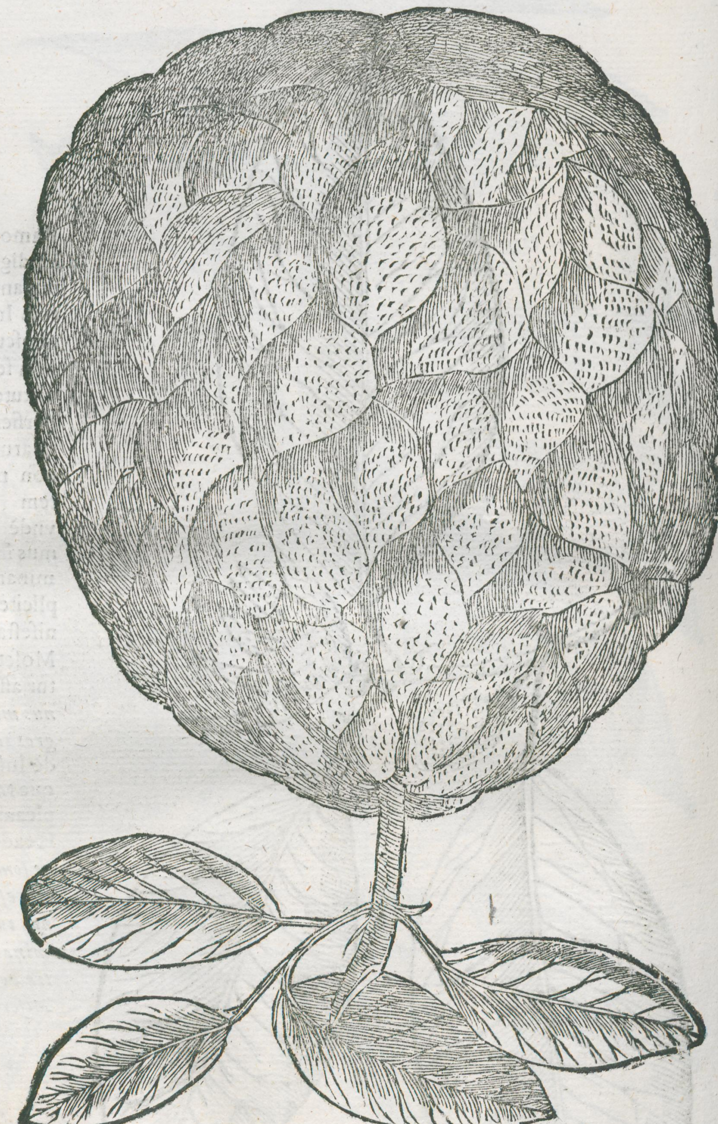
P. Ferr. l. 3. de Malorũ Aur. cult. c. 6. Ps. 64

Ramosæ sunt manus, in digitosq́; dum terminant, Instrumentorum Instrumenta cognoscuntur, & ad opificia secundũ Animæ virtutes imperantes perficienda aptissimæ quarum similitudines non nisi fructuositatem indigitabunt; vndè Limonius Ramus in digitatum terminans fructum dupliciter Ramosas manifestat Manus, quæ Moseticis illis videntur assimilari *ecce manus mea erit super agros tuos*. Exod. 9. Vndè Iustitiæ opera, atque Misericordiæ cõpleantur iuxta Oracula eadem Diuina; *mane semina semẽ tuum, & vespere nè cesset manus tua*. Eccles. 11. *Seminate vobis in Iustitia, & metite in ore Misericordiæ*. Osea 10.

Citri-

Citrium Pyriforme.

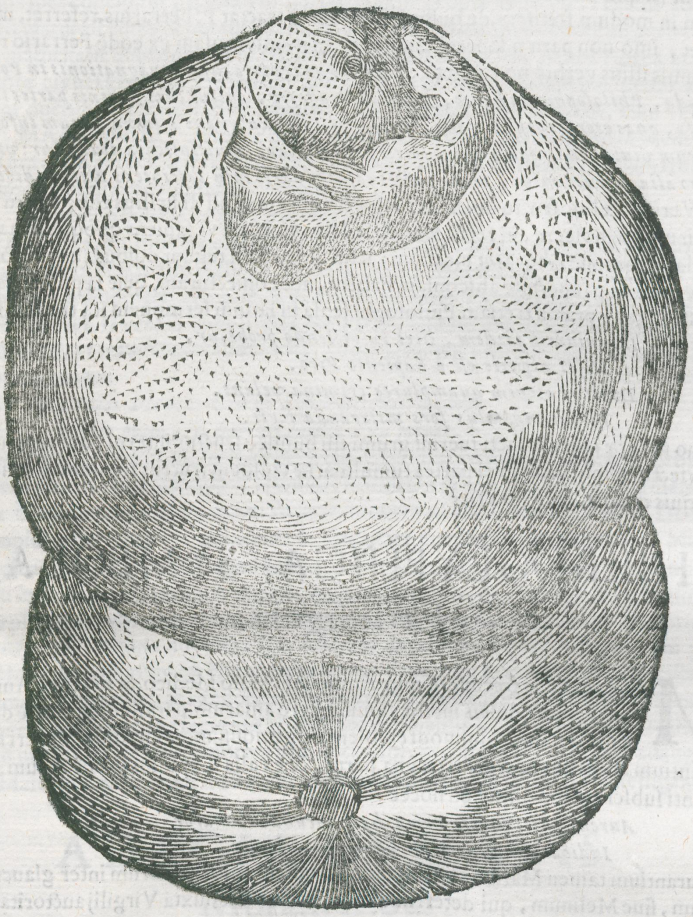

Nè ſint oneroſa pondera, ſed magnâ ex parte leuia, & lenia, Fructum hunc voluit Natura ſic efformare figuris virtualiter omnibus compoſitum, Vatum qui vota ſoluere quodammodo valeret.

Vatibus hic mos eſt, centum ſibi poſcere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum. Perſ. ſat. 5.

Malum

Malum Carcapuli Congener.

Fructus Arboris Carcapuli Malabaribus; Garcapuli Canarinis, iuxtà descriptionem Christophori A' Costa, ex Arbore vastæ magnitudinis excerptus Malo Aureo, cui cortex exemptus sit magnitudine, & forma similis, & ex grumis coagmentatis constans, Aurei coloris, gustusq; adstringentis, grati, maxima laude dignus in morborum curationibus, vngui maioris digiti pedum admotus sympathicâ quadam mirificâ vi visum clarificans pulcherrima nobis suppeditat Moralia documenta vtilissima, & admirabilia, cuius Aldrouandęam descriptionem Lectori primùm exhibemus. *Malum Carcapuli Congener, species Aurantij missum ab Illustrissimo D. Camillo Palæotto anno Dom 1591. quem fructum ex Calabria sibi allatum asserebat; ille tamen exoticus erat, & in Italiam, vt Mala antiquissimè Assyria è nouo Orbe transportatus. Eius Peripheria duarum Spithamarum mensura concludebatur, parte infera, quâ petiolus inseritur, quo ex Arbore dependet sessilibus strijs ex pediculi crassi, qua committitur cauo satis amplo circumferentia in diuersa abeuntibus, Asterisquè figuram repræsentantibus, sectus in longum. Cortex*

In lib. Aromatū. c. 46.

Ald. To. 20 in suis obseruationibus m. s.

idem planè, qui Mali Aurantij, sed tenuior, cum substantiâ, tum colore, quin & sapore, qui post aliquantam adstrictionem acrimoniæ aliquid gratæ ori relinquit. Malum istud si inuersum spectes, Cydonij, seù Aurei figura est, apice apertum, quo alios quosdam fructus oblongos Limonis colore, forma, sed instar segmentorum coagmentatos, corticis extimi capacitate, veluti vtero fœtûs continere est videre planè simile ei, quod Carcapuli Indis vocatur, qui pariter alios fructus continet, seù grumos. Hanc Aurei Mali Exotici speciem, si quis ad Limones alios includentes, Adamiuè Poma fœta, Aurantiaquè mirum in modum fœtifera, de quibus disertissimè tractat P. Ferrarius, referret, minimè erraret, imò non parum saperet. Cuius prægnationis causam ex eodē Ferrario referre ipsissimis illius verbis non piget. *Iam verò quærenti causam prægnationis in Pomo admirandæ, Philosophicam habeo, & poeticam afferre. Igitur cum seminis partes inter se diuersæ, quas eterogeneas vocant, loci fertilitate exuberant: cumq́; fœtum informans arboreum viuida vis, quam vulgò spiritum appellant, multiplicata diuiditur: vni facilè pomo alia ingenerantur, prout partes easdem vario lusu lasciuiens Natura digesserit, &c.* Verùm ex hoc fructu moraliter inspecto docemur nil difficilius esse, quàm dolosum virum cognoscere, vt rectè sentiebat Theognis, ita vt sapiens quoque in hac assequenda cognitione laboraret incassum; nam alij vitium tegunt opibus, alij verò virtutem perniciosa paupertate absconsam habent, nec coniecturam, quæ sæpissimè fallit, illic posse datur: prædicti etiam Philosophi sensa in latium sermonem ità transtulimus.

In vol. Hesper. id. l. 3. c. 19. p. 271 & pag. 315 & l. 4. c. 8. pag. 405. item p. 264

Th. Zui. in Tomo, 2. morum Phil. Poeticæ l. 5. c. 2. sub tit. Prud. Κριτικὴ pag. 818

Ingenium siquidem, licet inspiciendo probetur,
Nosci difficile est à Sapiente Viro.
Diuitijs etenim quamplures crimina velant.
Virtutemq́; alijs sors miseranda tegit.

Quo naturæ ingenio facti fuerint grumi illi huiusce fructus interni, qui vel fructibus imperfectis assimilantur, vel partes tumultuariæ eiusdem fructus solummodo videntur esse, quis determinare poterit?

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA, Et Insignia.

Plaut. in Cistellaria. Embl. 207.

Melle, & Felle fœcundissimus Amor cum Malo Medico, & maximè Aurantio, cui medulla dulcis inest, exuuium verò amarum, parallelizat; vndè doctissimus Alciatus huiusmodi emblema ingeniosissimè composuit Veneri Malum Aurantium ab Arbore carpenti ex vna parte, & ex alia Cupidini propè Apum Alueare stanti subscribendo distichon hocce

Aurea sunt Veneris Poma hæc: iucundus amaror
Indicat, est græcis sic γλυκύπικρος amor.

Io. Rinald. de signification. Herb. Georg. l. 3.

Aurantium tamen Malum consideratum, quoad colorem solum inter glaucum, & giluum, siue Melinum, qui deterrimus habetur in viuis, iuxtà Virgilij auctoritatem de equo sic loquentis

—Glaucique color deterrimus albis, ---Et giluo, &c.

Paucā spem apud amatores significare videtur; & quamuis color hic luteo rubidior ὄρφνινον Theophrasti, ὄρφνινον Platonis apud Persas fuerit in pretio, vt scribit Xenophon, habet nihilominus importare nigredinem, atque obscuritatem infaustam, dum ex quadam veluti adustione fuscedinem contraxit, ob quā claritatis deperditio facta fuit, & propterea vox ὄρφνη græcè est obscuritas, nigredo, & nox, secundum Musæum. Longè meliora ominatur, & efficit odor ipse, seorsim quoque consideratus in Malis Medicis, Aureisquè, tam Citrijs, quàm Aurantijs, nam illorum vnumquodque florum, fructuumquè fragrantiam, & suauitatem à solo acceptam refert Sole, qui vitali radiorum luce optima quæque influit, vndè Camerarius super eandem Arborem fructibus onustam Emblema efformauit cum hac inscriptione SOLVM A' SOLE, cui subscripsit hoc distichon *Quodquè suo locuples est munere pluribus orbum,*
(Tam varium Solis vis facit alma) solum.

Ioachim. Camer. Embl. num. 29.

Idem fructus odor non sinit vestes à tineis corrodi, nocuisquè blattis consumi, dum inter

A inter illas locetur, tuncquè pro symbolo sumi potest bonæ conscientiæ, quæ synderesĕos vermem arcet. Bonorum insuper operum simulacrum repræsentat, quod detractionibus falsorum hominum medetur, cui Poetica hæc inscriptio viuacem præbet intelligentiam A' TINEIS TVTATVR, ODORE MEDETVR, ET IPSO. Aurea sed ipsa Malus Arbor, quià, vt sæpius diximus, per totum annum fert flores, & fructus, quorum alij sunt immaturi, alij verò maturitatem consecuti sunt, erit Symbolum sanctitatis; flores enim præuenientes fructus significant spem; nam nullibi maioris fructuum quantitatis spes concipitur, quàm vbi florum maxima copia apparuit; Fructus adhuc acerbi, sed maturescentes denotant fidem, opinionem scilicet illos debere ad perfectionem suæ maturitatis deuenire; Et in tali statu depicta traditur hæc Arbor Aurea in subatro læuore clypei gentilitij Verseorum in Belgio. Hic quoque suum sibi locum asciscit Arbor doctissimi Pittonij Emblematica, floribus pulchris exornata, cum verbis AVREA MALA DABIT, vtpote quæ indicat Hominem, qui tempore tandem opportuno præclara perficit opera, quorum aliquod specimen iam ediderit; nam fructus B solent suos subsequi flores, quandoquidem

Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.

Platina de Hon. volup. & valet l. 2 Macrob. l. 3. Satur. c. 19 P. Petra S. de Tess. Gentil. pa. 510. Ludou. dulcis In. Ins. Camil. Arrigonij n. 4.

Secus Hominis, cui multiplicis spei conceptum malus euentus euerterit, symbolum est ex Bernardino Perciuallo Arbor Citri niue onusta, frondibus, & fructibus ad terram proiectis, & lemmate *Quante speranze se ne porta l'Austro*, aut, vt melius alter simpliciter diceret, *il vento*, cum Auster peculiari qualitate non sit Citris noxius, sed tantum Boreas, vt rerum naturalium obseruatores tradunt, quo & superius allusit Legatus noster, canens

Perciu. in symb. Iacobi Altouiti.

Sola inter Plantas Citrus à spirantibus Austris
Sentit opem, & Boreæ læditur vna minis.

Fructus denique iam in maturitate perfecti, quià sunt viciniores ad finem, propter quem Deus illos creauit, nempè vt Homini, in illorum gradu perfectiori inseruiant, significant Charitatem, propter quam Animæ insontes ad finem suum, id est ad Deum O. M. propiores accedunt. Quæ omnia in sanctitate manifestè conspiciuntur. Malus item Medica, Patriam Mediam significat, cui olim peculiaris fuit Arbor, à qua denomi-C nationem in Europam nostram traduxit, eo prorsus pacto, quo noctua Athenarum est Hieroglyphicum, vbi vberrimè fœcunda est. Ex integro Aureorum Malorum fructu vitrea per organa chymica igni admota destillatus liquor lacrymarum pœnitentis Hominis pijssimum est Hieroglyphicum; sicut enim Limonis succus destillatus facies humanas emaculat, & candorem, vbi nigredo irrepserat inducit, sic peccatorum iam pœnitentiam agentium lacrymæ ab illorum Animabus scelerum mendas tollunt, & illas ad pristinum, atque potiorem gratiæ candorem restituunt; Vlterius adaugent Adagia Malorum Aureorum tractatum, si rectè cum Moralitatibus suis intelligantur.

ADAGIA CVM SVIS Moralitatibus.

D IVstè quis egeat re quauis, patiens confidat; tunc, non vt Tantalus perueniet prouerbiales AD FRVCTVS, nam commodissimè satiabitur illis

Esto bono animo, maximum quid iustitia valet

admonebat quemque Euripedes. Rem tuam non vitiosè distraxisti, non consumpsisti luxuriosè, sed eam abstulit infortunium; domus incendio absumpta est; interiere pecudes; campum aquarum illuuies submersit; pecuniam fures rapuere; iniuria immeritò hæc passus es; sat tibi erit Animi bona non amisisse, Prudens Prouidentiæ Diuinæ te ipsum commenda. Sic illi confisus patientissimus Hussites, duplò ditior & animi, & fortunæ bonis post tot euasit infortunia. Tu quoque ad illius imitationem Animi fortitudinem in aduersitatibus serua; sic enim facies, vt mentiatur prouerbium illud à Monosino relatum *Non si può far d'vn Pruno vn Melarancio;*

In Dictye apud Stob. serm. 12. Plutarc. de audiendis poetis.

Quod sic ego cum Latinis proferrem

EX PRVNIS FIERI NEQVEVNT AVRANTIA MALA.

L. 6. Fl. It. lin. n. 116. & 126.

Facies inquam vt hoc mentiatur; quia circumfertur, vt innuamus generosum ex vili non prodire, cum vt innuit Horatius *--Nec imbellem feroces*

----Progenerant Aquilæ columbam,

Carm. lib. 4 Ode 4.

E contrà de te fiet, dum quasi Prunus, rustica, vulgaris, & infelix in aduersa fortuna floccifactus, Aurea tandem Malus efficieris, feliciorum pomorum ferax, & nobiliores in dies edes actiones. Memineris te fieri, si voles, Vas Misericordiæ præparatum in Gloriam, recogita, quod in tua patientia possidebis animam tuam; nam tuum est Regnum Cælorum, quod intra te est, ergò perueniſti AD FRVCTVS, ſed verè Aureos Virtutum à te exercitarum, & præcipuè Patientiæ. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis* (dicebat Apostolus) *vt inhabitet in me Virtus Christi*. Ità HOMO AVREVS, vt dicitur prouerbialiter, quasi Pomum Aureum efficieris, euadens *propitiatorium de Auro purissimo*. Et caput tuum figuram fructus rotundam repræsentans erit aurum optimum cor lætificans, vlcera quæcunque sanans, & omnem temperiem inducens, æternitatis inhians iustissimè diuitijs. Nollem te esse, vt fertur in Adagio MALVM, HERCVLIS Μῆλον ἡ'ρακλῆς, dictum in eos, qui nil in se habent præclari, nisi nomen.

S. P. ad Rō. 9. D. Lucæ c. 21. S. P. ad Cor. 11. Exod. 25. Cantic.

--- Quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis?

Iuuenal. Satyra 8.

Illud Malum est tanquam pulcherrimum, & magnum Aurantium absq; succo, quod quo magis in apparenti excrescit mole, & pulchritudine, eo minus in se continet boni, vndè prouerbio, licet vulgari, erudito tamen, locum dedit apud nostros Bononienses populares MELARANZA SENZA SVGO, dictum quoties quis magna proponit, sed nihil resoluit, aut nihil efficere potest proijciens ampullas, & sesquipedalia verba, solis propterea gaudens apparentijs. Vnguentis, & odoribus fucatis Minerua non gaudet, vt celebre ferebat Græcum Adagium *Lotrices ne vnguēta, Minerua ne Alabastrum*, illa namquè extrinsecâ solùm respiciunt pulchritudinem corporis, & non animi; Homo locum ornat, non ornat Hominem locus, vt eruditus ille apud Charisium Grammaticum sentiebat; corpus est velut temporaneus locus Animæ, ipsum non habet exornare animam, & maximè materialiter, sed potius ab Anima idem habet exornari, & perfici incorruptibiliter, hoc est gloriosè.

Ex Callim. Cyrenaico in Hymnis à Iacob. Crucio Bonon. latinitate donatis

Omnia si perdas famam seruare memento,
Quâ semel amissa postea nullus erit.

Sapientissimè monebat Cato; verissimum hercle illud est à Comico prolatum

Pulchrum ornatum turpes mores peius cæno collinunt.

Plautus in mostellaria

Vndè vestes illæ sambacatæ, floribus scilicet sericeis iasminos referentibus, qui flores Arabicè dicuntur *Sambac*, siuè Aurei, siuè colorati Damasceno more intertexti, sunt parui pendendæ, explodendæ; præcepto Antiphanis obtemperantes in obsequium Virtutis *nè coloribus ornare corpus velis: sed potius animum factis, & moribus synceris*: Virtus Aureorum Malorum Aurea verè Numismata, & Statuas promeretur, de quibus mox agetur.

Io. Sabbat. de Arientis Bonon in fab. 49. Ap. Stob. serm. 72.

NVMISMATA, STATVÆ.

Pindarus inimitabilis ille Græcorum Vates sententiam hanc protulit æquissimè, *non interibit lux Virtutum latè potentium*; Numismata, Statuæquè Heroum latè potentium conuenientissimè propterea eriguntur; nam vt Euripides alter ille Græcorum admirabilis sapiens quemlibet Gloriæ non transitoriæ, sed durabilis percupidum admonebat, nemo laboriosæ generositatis obliuisci debet, quæ facit Numismata, Statuasquè in memorijs Hominum, magis quàm in marmore imprimi, impressasquè conseruari, *vides* (sic aiebat ille) *ne quàm suauis sit vita, quæ mensâ fruitur bene instructâ? & quanta sit felicitas externæ fortunæ? at nihil inest gloriæ, neque generositatis, nisi quid audeant cum periculo aggredi. Labores enim pariunt generositatem, metus autem, & cunctatio ignobiles sunt per Græciam, nihil aliud quærentes, quàm vt vitam producant*. Plures quidem Imperatores varia in proprij nominis Gloriam cudi curarunt cum Malis Aureis, & cum Hercule fortissimo Heroe Numismata, vt immortalitatem

Pindar. ode 4. Olymp. Ap. Stob. serm. 49.

A tatem aucuparentur; verum enimuerò qui factis egregijs, & admirandis famam non extenderunt, suos frustrà commiserunt vultus perennibus metallis, quià ille solum

--- Memorem famam, qui benè gessit, habet. — *Oui. 2. fast.*

Auri pomilegus, vel Auri pomiger Hercules, cum Hesperidum imagine Chrysomelergatidum sæpè visitur in Numismatibus Imperatorijs ad fortitudinem, atque magnanimitatem, si non realiter memorandam, fingendam saltem intentionaliter. Extat pulchrum Numisma cum Imperatorio capite ab vnâ parte tecto caluariam cum exuuio capitis Leonis, hisquè circumscriptis literis ÆLIVS AVRELIVS COMMODVS AVG. PIVS. FELIX. Ab oppositâ verò adest Hercules stans nudus, axillamquè sinistri brachij terram versus extensi cum arcu minimè tenso tenens super manubrium clauæ, cui spolium Leonis in medio sui impositum est vtrinque pendens: clauæ autem protuberantia, seù nodus magnus percussorius ingentia quatuor saxa inuicem superposita premit: dextrum verò brachium, obuersamq; manũ super clunes dexteras tenet, his circumnotatis literis HERCVLI ROMANO AVG. P. M. TR. P. X. VIII. COS. VII. P. P. In alio Numismate facies obseruatur Imperatoris Laureati cum græcis literis B AT. K. T. AIΛ. AOYP. ANTΩNEINOΣ CEBEYC, & in opposito Hercules clauam super humerum dextrum spolio leonino onustam gerens, fructusquè ab Arbore, cui serpens circumflexum adhæret carpens, cum his adiectis literis ΛEKATOY, quæ violentum pronunciant raptum; in centro autem huiusce faciei Numi adest litera simplex L. cuius significatio varia esse potest, & innuere, vel laborem, vel Lymphas, aut Nymphas Hesperides; vel leonem, &c. Aliud Numisma obseruatur non parum mysteriosum, in quo altera pars Imperatorium caput Laureatum habet cum circumpositis literis hisce M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG. BRIT. ast in obuersa superficie apparet Hercules spolio Leonis verenda amictus, & in sinistra manu cornu copiæ in modum facis accensum in ea parte, qua fructus eminere deberent (fortè quià liquor corticibus pyrius inest) dextra circulum super faculam accensam sustinens, & ad Arborem fructibus onustam, circa quam spolium aliud Leonis est locatum respiciens; in cuius circumferentia hæ literæ leguntur HERCVLI COMMODIANO P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. Imperatoris alio in Numo Calieni, cui pro pileo Leoninum stat exuuium à parte qua illius sculptum est nomen IMP. CALIENVS PIVS C FELIX AVG. in cuius aduersa parte tres adsunt Hesperides singulæ cum cornucopia, & cum lancibus; nam fructuum horum pretiositas cum auro compensanda videtur, & ponderanda quoad virtutem, & valorem generositatis in suo genere, & singulæ harum mulierum ante pedes habent cumulos quosdam materiei, cerealis fortè, vt diuitias innuant, & illas hæ literæ associantur MONETA AVG. à quo Numo alius non multum absimilis cum tribus scilicet Hesperidibus, & effigie Probi Imperatoris obseruatur sic inscriptus IMP. PROBVS AVG. Numum obseruauimus alium Imperatoris Antonini Getæ Septimij cum literis græcis huiusmodi ΓETAΣ AYTOKPA. KAIΣ. ΠCΠΛIOΣ ΣEΠTIMIOΣ, in altera facierum adest Hercules nudus, sinistrâ exuuium Leonis tenens, & in dextrâ clauam eleuatam gestans in actu Draconẽ occidendi, qui Arbori Mali Aurei adhæret, sub cuius pedibus hæ literæ leguntur B. NEΩKOPΩN quasi Rex Æditimorũ imperans custodibus ædium, & ad caput eiusdem hæ litteræ notatæ sunt OYTA, idest vulnerans; ad dextram autem sub exuuio Leonis MHNIAI legitur, quasi iracundiam indicans, & circa marginẽ collocantur hæ EΠIΣTATHΣ ANTONINOY ΣEB. NE-D OYΠOPTA MHNIAI, quasi dicere vellet Imperator Herculem patronum, & præceptorem volo in occisione inimicorum, & improborum: Impius ille Maximianus Imperator, cuius *vrit miserum Gloria pectus* improbè viuens anno Dom. 289. ex infimo genere satus, superbus, rusticus, immanis Herculei nomen indignè sibi vsurpauit. Is in Romano Triumpho, quod rebelles milites veteranos in Africa debellasset, Numos tunc cum Herculis Hieroglyphico insculpsit, & quia nequissimus fuit Christianorum persecutor Diabolici potius Herculis, quàm Ægyptij, vel Thebani cognomentum, & epitheton promeritus; illius ergò caput exuuio Leonis tectum in eodem insculptum est videre, cum his adiectis literis IMP. C. MAXIMIANVS P. F. AVG. in cuius Numi opposita parte est Herculis figura Draconem tricipitem occidentis claua, quam dextra eleuat manus, atque sinistrâ eundem serpentem comprehendentis, in cuius areæ medio hæ literæ apparent SIS. in circumferentia verò hæ aliæ HERCVLI

Seneca in Herc. Oetęo

In Heſper. DEBELLATORI. De duabus marmoreis tabulis mentionem facit P. Ferrarius, in quarum altera ſculptus eſt Hercules, mulierem alloquens propè Arborem pomiferam, in quâ ſerpens circumplicatus ramis illius excubat; mulier autem videtur adlecta Poma Herculi exhibere, cum inſcriptione hac græca Herculeo capiti imminente. E

ΗΡΑΚΛΗ ΒΑΣΙΛ.
Λ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΠΕΛΕΥ.
ΣΕΒ. ΚΟΣΜΟΠΛΟΚΟΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Ideſt *Herculi Regi L. Antonius Libertus Auguſti ornamentorum concinnator poſuit*. In altera tabularum eſt videre ipſum Herculem Poma carpentem ab Arbore Auripomifera, in cuius caudice ſerpens magnus reuolutus apparet, & mulier nuda vmbilico tenus ad imum Arboris caudicem capite reclinato, cui ſiniſtram manum ſuppoſitam habet, in cuius tabulæ Area ad latus ſiniſtrum hæ literæ ſunt inſculptæ

F

ΗΡΑΚΛΗ
ϹΩΤΗΡΙ
Π. ΙΟΥΛΕΙΟϹ — Ideſt *Herculi Seruatori Publius*
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟϹ — *Iunius Ianuarius Augur poſuit.*
ΑΥΓΟΥΡ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Statua porrò Marmorea Farneſiani Herculis Romæ famoſiſſima eſt; hîc Marmoreus Heros læua axilla, clauæ obliquè erectæ ſuper ſaxum propè lęuum pedem ſitum, Leonino exuuio veluti indutæ innititur, dextro autem brachio ad dorſum leniter contorto, externam manus partem ſuper clunes collocat, & in illius vola Pomũ retinet Aureũ; ſed frons ſaxi græcas retinet has literas

ΓΛΥΚΩΝ }
ΑΘΗΝΑΙΟϹ } Dulces eſſe labores indicans.
ΕΠΟΙΕΙ }

Prædictæ Statuæ quoniam cæteræ omnes cedunt libenter, ità breuitatis causâ ab harum deſcriptione ſuperſedere eſt æquum, & præcipuè quià parum iucunditatis, minuſque vtilitatis indè percipi poteſt, quemadmodum eſſet Hercules ſedens cum Heſperidibus in Hortis Sereniſſimorum Mediceorum Romæ. Hercules Capitolinus, Hercules Auentinus, &c. At Aſſyria, Cydoniaq; inter Chryſomela Crocodilinus monſtroſus hic Li non ad manus noſtras nuperrimè peruentus, excusâ ſcilicet Medicâ Malo, Quartũ, & Quintum Pomarij noſtri Caput iungat, atq; continuet, amborum cuſtos peruigil, vbi capite ſęuus, atroxq; pede audaces, maledicas terreat, infręneſq; arceat linguas. G

Vnguibus, Ore ferox Crocodile
Cydonia ſerua,
Citriaq; Heſperius ſic quoque
Tutor eris.

VLYS-

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRITII BONONIENSIS

DENDROLOGIÆ

Libri Secundi, Tractatus Secundi

CAPVT V.

DE CYDONIIS, Vel Cotoneis Malis.

ORDO, NOMINA.

EXOPTATA veniant *Cydonia* Fructuũ Pomacinoſorum κῦδος *Gloria, Gaudium*; Deliciaſquè minimè fucatas, at lucidas, immortales, *non interit etenim lux virtutum latè potentium*, adducant. Ab Aureis ſimpliciter Malis ad *Cydonia* Græciæ, atq; Cretęæ Cydonis antiquiſſimam ſobolem, quæ egregiè rufeſcunt, ſuauè olent, necnon arctè vitalia munera tenent, opportunè factus eſt tranſitus; Diuitias, Animi ſaltem, Fuluo hoc, vigenteq; & minimè lapideo ſibi congerat Auro Lector beneuolus [*Pindar. ode 4. Olymp.*]

Gemmas, & lapides, aurum, & inutile
Summi materiam mali
Mittamus ſic monebat Lyricus.

Cydoniorum magnitudo, ingens potius quàm mediocris in genere Pomifero citam ad Gloriæ immenſitatem eadem poma poſcebat: Hinc *proxima amplitudine mala, quæ vocamus Cotonea, & Græci Cydonia ex Creta Inſula aduecta* grandiſſimis comparabat Pomis Plinius; & eadem *Cotonea* vocabat iuxtà Catonem primum huiuſce nominis inuentorem, ex eo quod lanâ quadam teguntur, quæ *Coton* dicitur. Fortè etiam κότον quadam ab ira [*Horat. l. 3. ode 24.* *L. 15. c. 11.* *Ioſeph. Mitius de Hor. cuit. lib. 3.*]

Iam quoque ſub cano ipſa en flaueſcentia villo
Grandia curuata de fronde cotonea pendent. [*Lib. 1. epiſt. ep. 10.*]

Sacrificalibus Coturnijs, aliqui Cotonea retulerũt; aliquibus *Coctoniorum* nomen magis arriſit, quia, non niſi cocta eduntur *Cydonia*, aut condita, artificioſèquè coacta. Nec defuere qui pro *Cydonij* voce ſubſtituerint *Cynodium*, vt Ariſtenetus; melius autem cogitarunt ij, qui *Codymalum*, ſeù *Cydomalum* idem vocauerunt, quaſi *Cydony malum* voce compoſita ex duabus, & contracta [*Lud. Nonn. de ræcib. l. 1 c. 36.* *8. Serenus cap. 24.*]

Quæ poma Cydon crêtæis miſit ab oris.

Color

Color Aureus, ſiuè Luteus, Croceus, proximèquè Fuluus, & Rufus, qui colores E auro tribuuntur, ita congruit Cydonijs, vt inter Mala Medica, & Cydonia confuſio quædam olim exorta inter ſcriptores viguerit. Nam Luteus color melinus, quem Græci μήλινον χρόαν, ἀπὸ τοῦ κυδωνίου μήλου, ideſt à Malo Cydonio maximè Luteo; cur autem per melinon intelligatur potius color Cydonij, quàm alterius Mali ratio eſt, quià τὸ μῆλον apud Græcos Malum Cydonium ſignificat, ideò διὰ τοῦ μηλίνου non cuiuſuis Mali, ſed Mali Cydonij, vel Cotonei deſignatur; vndè Aurei cognomen Malo Cydonio peroptimè quadrare apud omnes clarè conſtat, & præcipuè Virgilianos Bucolici illius carminis int erpretes

Eleg. 3.

--- Sylueſtri ex Arbore lecta
Aurea Mala decem

Qui vnanimiter autumarunt Poetam de Cydonijs Malis, quæ apud nos ſylueſtria quoque ſunt, & non de Medicis Malis peregrinis, & exoticis ſemper, & eò maximè tempore fortaſſis incognitis id intellexiſſe, adeout Cydonia vilia, ſeù agreſtia, & lucentia ab Athenæo *Omonilis* Arbor *Agrimelea* Bellonio, Allobrogum *Amalancier*, Geſneri *Cotonaſter*, quaſi cotoneo ſimilis Arbor ſylueſtris reduplicatiuè. Cotonea igitur latinè Mala Μῆλα κυδώνια, & χρυσομῆλα Græcè; Italicè *Melo Cotogno* Germanicè *Kritten, oder Quitten Apffel*, Gallicè *Pomme de Coing, ou Coignier*, Hiſpanicè *Codoyons, Membrillos, & Marmelos, Codoniero*, Arabicè *Saffargel*, Anglicè *Quince*, Bohemicè *Kdaule*; Cotoneorum at, ſpecies illa, quæ pyriformis aliquantum cum ſit, & *Cotoneopyrum* meruit dici Galeno *Struthia*, Belgis *Quepceren* appellatur. Sed quis vetat *Cotonea mala*, quæ à *Cydone* Cretenſi oppido primæuum nomen *Cydoniorum* acceperunt, à *Matio* Cretenſi Ciuitate inſigni, nunc *Candia* dicta, *Matiana Mala* dici debere? De his Petronius Arbiter in tetraſticho inſcripto DE MALIS MATIANIS

Cluſ rar. pl. H. l. 1. c. 40. Io. Gorop. in Vertumno.

Pl. l. 4. c. 12. Ioſ. Lang. elem. Geogr. c. 52. n. 8.

Hæc poterant celeres pretio tardare puellas,
Hæc fuerant Veneri Iudice danda Phryge.
Nam ſic ingenuo flaueſcunt Mala colore:
Vt ſuperent auro vera metalla ſuo.

Petr. Arb. l. 2. Catalectorum. veterum Poetarũ à Ioſ. Scalig. coll.

Non negarim tamen hæc Matia Mala communibus Cydonijs haberi poſſe comeſtibiliora, atque Malis ſimplicibus proximiora in guſtu, minuſquè dura in ſubſtantia ſimiliora, & quod à Cn. Matio quoque equite Romano D. Augusti Imperatoris amico denominari ſecundario valuerint; ille namque Nemorum tonſilium inuentor, ſpeciem quoque fructuum horum euſque incognitorum è Græcia fortaſſis acceptorum Romana in Viridaria facilè potuit introducere, & à ſeipſo appellatos propagare; quorum omnium Fructuum, vel ſaltem principaliorum differentias mox dilucidabimus.

Vid. ſup. pa. 361. lit. A Pl. l. 11. c. 2.

DESCRIPTIO, DIFFERENTIÆ.

INfrà vulgaris Mali Arboris magnitudinem Cotonea conſiſtens Malus, quæ libenter fruticeſcit, folijs Malinis, ideſt Malo ſimilibus eſt prædita, licet fortioribus, & minimè ſerratis, & à terra candicantibus, Floreſquè emittit vt Malus; fœcunda eſt Fructu, ſubſtantiâ non ſolùm Malo, ſed Pyro ſolidiore; forinſecus lanuginoſo, qui dum maturuit, aureo ſplendeſcit fulgore, lanuginemquè deponit, quinque vt plura cellulata ſementica grana fuſca, lenta, gummoſa concipit; Arbor ab radice multos emittit H ſtolones, & cortice veſtitur, quem particulatim renouat, & veluti ſquamatim deponit, & ceù ſerpens exuit ſenectam, incuruatoſquè trahens ramos prohibet excreſcere parentem, quæ ponderi fructuum cedens proceritatem aſſequi non poteſt; lignoſa illius ſubſtantia palleſcit, ſolida tamen eſt. Radix illi eſt copioſa fuſci coloris quaquauerſum diuaricata, rectâ, obliquâ tendens, vndè multi emergunt ſtolones plantationibus apti. Duas apud Dioſcoridem differentias horum Malorum inuenimus, nam ipſe inquit *eligi oportet vera, quæ ſanè ſunt rotunda, parua, & odorata: quæ verò ſtruthia dicuntur, magna quidem ſunt, ſed minus vtilia*. Tres Cydoniorum conſtituit ſpecies Columella, Struthiam ſcilicet, Chryſomelianam, Muſteamquè voluptatis, atque ſalubritatis ſimul effectrices cauſas. Plures confundit M. Varro, dum ſcriptum reliquit hæc *de pomis: conditiua Mala Struthea, Cotonea, Scantiana, Quiriana orbiculata, & quæ antè Muſtea* voca-

Lib. 1. de med. mat. c. 131.
Lib. 5. c. 10.
Lib. 1. c. 59.

A *vocabant, nunc Melimela appellant*. Plures quoque Plinius agnouit Cydoniorum differentias, quarum prima est *Chrysomela incisuris distincta colore ad aurum inclinata*. *Secunda candidior nostris, odoris præstantissimi. Tertia, Neapolitana, cui est suus honos, minora ex eodem genere struthea odoratius vibrant serotino prouentu, præcocia verò mustea. Quarta, Strutheis insita Cotonea suum genus fecere Mulueanum, quæ sola ex his cruda manduntur. Quinta, parua syluestris odoratissima, Strutheis simillima, in sepibus nascens*. Apud Crescentium nostrum duæ inueniuntur differentiæ magis essentiales, primò Pyra Cydonia, quibus in maioribus Arboribus folia minora sunt; & è contrà super Arbores minores latiores habent frondes, & in his fructus propriè dicuntur Cotonea. Theodorus Celidonius, noster & ipse conciuis Bononiensis apud me m.s. Crescentio concors in duabus tantum differentijs cognoscendis omninò persistit Pyrocotonea, & Malocotonea considerans, illa maioris Arboreæ molis cum folijs minoribus, hæc verò è contrà in magnitudine foliorum excedentia, in caudice deficientia, cum hoc tamen, vt cultus ipse valeat poma notabiliter adaugere, domesticaquè reddere, quæ carnem fructuosam elaborent aptissimam ad parandum medicamina, atque edulia quæuis delicatiora, & nobiliora, iuxtà Geoponicorum recentium obseruationes accuratiores. Vnum tantum Cydoniorum genus in Germania extare testatur Tragus Germanicarum Herbarum Scriptor, quamuis Heresbachius, Germanus & ipse Cydonia Malum, & Pyrum sequi in eorum distinctione scripserit; Ast tria genera eorundem suos apud Gallos Ruellius inueniri asserens, temperatiorum locorum amantem hanc esse Arborem facilè ostendit; primum horum Cydoniorum minus est, circinnatèq; rotundum, odoratius reliquis, quod ibi appellatur *Cognea*. Aliud grādius pineas equans nuces, pauciori canescens lanugine, colore vbique aureo, idest tam intus in carne, quàm exterius in cute, odore magis remisso, dictum *Cognacea*, quasi magnum Cotoneum; tertium medio sese habens modo, tam in magnitudine, quàm in colore, odoreque, *Cotoneum* positiuè, idest, nec magnum, nec paruum nominatur; potest itaque concludi præclarissimis cum Dioscoridis expositoribus tres esse verè distinctas Cydoniorum differentias; Valerius Cordus quædam inquit Cydonia maiora sunt, & Malis similia Στρουθία græcis dicta, quædam minora, & pyri modò turbinata, tertium genus spontinum, C quale illud est, quod sponte suâ Danubij petrosarum riparum in collibus prouenit, plurimū supra Ratisbonam, atq; ad penæas fauces, per quas Danubius labitur, & pomum hoc cæteris minus, magis adstringit. Gualtherus tandem Ryff vera Cotonea asserit illa esse, quæ sunt rotunda, parua, odorata; & quæ Struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus vtilia; & tandem mustea cito nascentia, & celeriter maturantia ab Arborum paruitate pumila, quorum vnumquodque coloratius, idest aureo colore intensiori apparens Chrysomeleum dicetur, & quod sapore dulcescet dicetur Melimelum. Sed his Exoticæ subiungendæ sunt differentiæ à Ionstono omnium Scriptorum postremo excerptæ.

Li. 15. c. 11

Lib. 5. c. 7

Pag. 1. c. 23.

Falconius in lib. insc. la villa.

Lib. 3. c. 43.

lib. 2. de re rust. libr. 1. cap. 72.

Val. Cordus annot. in Diosc. l. 1. c. 160. & 161

Gualt. H. Ryff in Diosc.

Mala Cydonia.

..-Riguis quæ Cretica misit ab Oris ---Poma Cylon.
---Inclyta cum dulci Fertilitate.

Ap. Homer. l. 3. Odyss. κύδωνες populi Cretæ.

Malum Cydonium ex Lusitania

Codoyas, Membrillos, Marmellos.

EXO-

EXOTICA.

Exoticorum fructuum tractatio Dendrologicam Ἐξοχὴν ſapere non eſt qui dubitet. ſed nemo Virtute dicetur excellere, dum vel omnibus, vel nemini credit, licèt oculis multò maior, quàm auribus præſtanda ſit fides. Multi ſunt fructus exotici, quos ſcriptos tantum inuenimus; auribus nec omnimodam concedere, nec denegare fidem conuenit; plus quidem valet oculatus vnus teſtis, quàm auriti decem, ſed probari, & acceptari conuenit, quod probabilitatem, & veriſimilitudinem non excedit. Huiuſce cenſus ſunt ea, quæ Ionſtonus partim vidit ipſe, partim ab alijs deſumpſit circà Malorum Cydoniorum peregrinitatem; vndè ſex Cydoniorum Exoticorum differentes ſpecies nobis apud Indos naſcentes inſinuat. 1. Quarum dicta *Icbucamici* Braſilianorum exiguos habet fructus Cydonia referentes cum minutis intus granis virtute prędita contrà dyſenterias valdè efficaci, ex India Occident. l. 15. c. 8. 2. Eſt *Melocorcopali* à Corcopal Indiæ Prouincia ſic dicta, Cydonij noſtratis magnitudine, & folijs, verùm figuræ Melopeponis, ternis, quaterniſuè granis vuæ ſimillimis prægnans, ſapore ceraſi acido, & non modicum ſuaui, mediciſquè virtutibus prauos expurgandi per aluum humores dotata. 3. *Sirifolifera* Bengalenſium habetur folio Perſici, & oleæ magnitudine, flores emittens paucos, atque deciduos, fructuquè per initia tenero, & ex viridi in atrum tendente ornatur, cui cortex ineſt tenuis, ſed ſub ſiccitate duriſſimus, quem maturum Luſitani *Marmelos de Bengala* vocant; Garzias hunc *Cydonium Bengalenſe*; apud Indorum vulgum appellari aiunt *Sirifole*; Medicis verò ibidem *Beli*; alijs *Chicocapotes*, & in Noua Hiſpania *Capotes*, idemquè vel conditur ſaccharo, acetouè ad delicias, vel aſſatur excuſſa pulpa, & in puluerem bellici pulueris ad tormenta redigitur. 4. *Cochiztzapotl* Tabeſcentium, ſeù Arbor ſomnifera, quæ incondita eſt, terno ſtipite, albis neruis infecto, cortice ſubdulci, floribus pallidis, fructuq; Cotoneiformi ſomnifero, eduli quidem quoad carnem, ſed nucleo lethali; cuius folia tuſa nutricum papillas litu ita diſponunt, vt infantes illarum ſuctu à multis infirmitatibus liberentur, & præcipuè à Diarrhæis; eiuſdemquè oſſa fructus vſta, & puluerizata vlceribus putridis ſanationem integram præſtant. Fructum eundem Hiſpani vocant *Tzapotl*, & *Zaploblanco*. 5. *Detlitlzapotl* Arbor de genere Cydoniorum Pomum habens Cydonio ſimile breuis pediculis ſulcatum, caſtaninique coloris, de quo Reccus, &c. 6. *Apeiba* Arbor perampla, ſpiſsè frondeſcens, & infrà pullulans, ſtellatos decaphyllos gerens flores, in quibus foliola quinque flaueſcunt, quinque verò vireſcunt odoratiſſima; fructus gignit orbiculares, compreſſos, hiſpidos, lanuginoſos, villoſos adinſtar muſci, & ſub maturatione trificè dehiſcentes, in quorum centro globus caricæ magnitudine granis minimis compreſſis, fuſcis refertus inuenitur, cuius Plantæ lignum piſcatorijs Limbis fabrefaciendis dicitur aptus. Hæc omnia quidem pulchra ſunt relatu, ſed nos noſtratium Arboribus Cydoniorum frui, illaſquè noſtris in fruteti s vtiliter alere datum eſt.

Seneca ep. 3. Id. ep. 6. Plaut. in Trucul.

H. Ind. Occ. p. 6. l. 4. c. 23

Ex Rotto in Theſ. rer. med. nouæ Hiſp. lib. 3. cap. 59. Id. Recc. pagin. 430.

Marcgrau. Hiſt. Braſil. 3. cap. 14.

CVLTVRA, VEL SATIO, Inſitio.

Non paucas inter Geoponos circà Cydonij Arboris colendæ rationem contradictiones inuenio; aliquos audio dicentes nec ſerendam, nec inſerendam eſſe hanc Arborem, nec impenſè colendam; alij contendunt hanc debere ſedulò coli, inſeri, ſublucari, ſarriri, impinguari, temporaquè illam terræ committendi varia, ſecundum Regiones diuerſas religioſè obſeruari; vndè Palladius Februarium menſem cæteris præferebat, paſtinatumquè ſolum pro felici radicatarum talearum tranſplantatione ſub Romano cælo impensè laudabat. Aſt Octobrem alij, atque Nouembrem eligi maluerunt pro Plantarum Cydonearum depoſitione caliditatem, & ſiccitatem nimis proximam pertimeſcentes; alij ſummam, alij demiſſam, alij planam, alij decliuem pro ſuis Cydonijs elegere tellurem, & qui ſæpiſſimè circumfodi curant has Plantas, in hunc

Pallad. in feb. l. 3. t. 24 Hort. §. de malis. Conſt. Cæſ. lib. 10. c. 26 Plin. l. 17. cap. 18.

A hunc finem id facere aiunt, nè illæ sterilescant, pulchritudinisuè obliuiscantur prioris. Ab idibus Februarijs per totam hyemem eas plantari, & non alias Plinius asseruit, & tam barbatis, quàm imberbibus stolonibus, & minimè fissis id conuenire nonnulli recentiores affirmant, qui iuueni plantæ pro lacte pinguissimum, digestumquè lætamen, in senectute verò cinerem, cretamuè puluerizatam obijciunt. Frequentissima porrò pullorum examina nimium fruticantis Cydonij facillimam, & citam multiplicationem promouentia faciunt, vt insitionis, atque sationis omittatur cogitatio, & quod necessarij alioquin cultus diuersi negligantur. Palladium obseruo ex vna parte docentem, quod Cydonia Malus in se ipsam solam inseri patiatur, ex alia verò ipsam omnes æquè recipere, atque amanter respicere Arbores, vnà cum Constantino sic scribente *Cydonia, & Caprificus omnem Arborem suscipiunt, quamcunque ergò voles in hæc inserito, aut etiam infoliato*. Et ob id credidit ille Melimela Atheniensia nil aliud esse, quàm Mala insita, vel in Pyrastrum, vel in Cotoneam Malum, à quo minimè discors apparet Palladius scribens *Mense Februario Cydonia inseruntur melius in trunco, quàm in cortice. Recipiunt in se surculos propè omnis generis punici, sorbi, omnium malorum, quæ meliora producunt. Inseruntur autem nouellæ Arbores, quibus succus est in cortice: si maior est, circa radicem melius inseretur, vbi cortex, & lignum beneficio soli adhærentis humescit.* Sed quomodò potest intelligi, mihi audire redarguentem aliquem videor, quod Cydonij Arboris lignum plurimis virentibus alijs lignis, & nulli per insitionem iungatur? nam manifesta exurgit hîc contradictio; hanc obiectionem tali pacto posse tolli mihi persuadeo, si dixerimus Cydoniam Plantam alias perficere aptam natam esse, non autem perfici nisi à seipsa, & quidem proprijssimo, & singularissimo, contrà aliarum omnium morem modo, longè ab accidentis conditione vult abesse, & solius substantiæ, quæ substat, & sustinet, & nulli alteri inest rei, & verè non suscipit magis, neque minus, & ideò benè intelligendus est Palladius id elegantissimè pronuncians hisce carminibus

Carol. Step. lib. 3. c. 26. Agric.

Pallad. lib. 14 de Insit.

Constant. l. 1. c. 26.

In Febr.

L. 14. de Ins

Cùm præstet cunctis se fulua Cydonia pomis,
Alterius nullo creditur hospitio.
Roboris externi librum aspernata superbit,
Scit tantum nullo crescere posse decus.
Sed proprijs pandens cognata cubilia ramis,
Stat, contenta suum nobilitare bonum.

Concludendum itaque Geoponicum posse, mediante Cotonei Mali radicali vigore, fructus alios eidem Cotoneo insertos maiores, coloratiores, suauioresquè reddere, nimirum Sorborum, Mespilorumuè, & Granatorum; sed Cotoneum non posse, nisi Cotoneo maiori, maius reddere decus, & ibi sistendum; ibi profectò de modo tantum erit curandum, vt habeatur intentum, hoc est, aut propè terram magis, & versus radices, secundum Africi Clementis sententiam, vel supra terram per quatuor pedes iuxtà Celidonium operando, attentâ tamen teneriori, aut adultâ magis eiusdem Arboris inferendæ ætate, atque alijs etiam inspectis conditionibus temporis, locique, necnon communium aliorum, & particularium accidentium; sed hæc omnia nonnisi expertissimo clarescent Geoponico, qui sanitatem quoq; Arboream conseruare sciat, tam in Plantâ, quàm in illius fructu præsentem, vel absentem recuperare floridam, felicem, vernantem, splendentem, qualem Athenæus egregiè descriptam nobis insinuauit.

Io. Bap. Porta in Pom.

Africus Clemens Alex. l. 2. c. 37.

Celid. Agr. m. s. c. 23. partitionis.

Tecum omnia florent felix sanitas, atque Ver charitum, tecum splendet,
Nullus sine te felix.

Sic enim Pomona cunctis libera, & exempta ab infirmitatibus, suoquè à Vertumno syncerè adamata dulcem, placidumquè in hisce fructibus spirabit amorem, quam in hunc finem liceat compellare

Lib. 15.

Franc. Danalius Regiensis lib. 3. carmin.

Tu Dea fac spirent hæc Mala Cydonia amorem.

MORBI, REMEDIA.

PVſilla ſæpè ſæpius magnis etiam corporibus nocet cauſa, canebat Ouidius.

--- Infirmis cauſa puſilla nocet,

Et quod *-- Antiqua momento cadunt exiguo corpora,* demonſtrabat Sophocles. Hinc patet plurimas, eaſquè læuiſſimas cauſas Arboreæ ingenti moli plurimum quoque officere, dum illæ inſenſibiliter operantes ab effectibus innumeris innumerabiles, & validiſſimæ deprehenduntur; quibus accuratiſſima, ingenioſaquè occurrere debet Ars.

Mille Mali ſpecies, mille ſalutis erunt.

Ouid.l.2.de rem.am. *In Oedino Tyranno.* *Ou.l.20.cit.*

Multiplicibus quidem, varijſquè obnoxia eſt Cydonia Malus ægritudinibus, tam in ligno imo, ſummo, cortice, folijſquè, quàm in fructibus, etiam poſt ipſorum maturationem maternis Arboris ab vlnis auulſis, quod ſignorum συνδρομη clarè oſtendere poteſt. Nimia in primis fructificatio, ſtolidorumquè Stolonum prodiga luxuries hanc plantam ad ſummum debilitatis adigere ſolita eſt; cui malo prudens arborarius duplici medebitur modo collucatione ſcilicet, ac putatione, necnon ad illius radices cretacei pulueris appoſitione, E' contrà verò, ſi ægrè frondeſcat Arbor, ignauia quadam, ſeu ſpirituum paupertate notata, vt amiſſos recuperare valeat honores proportionatum, & analogum alimentum, atque fomentum eſt illi iatricè adijciendum, auferendum autem nequaquam, & ità irrorationes frequentes amurca aquæ æqualiter mixta præſto debent eſſe, vt & nitroſum pinguiſſimum, atque digeſtum lætamen, quod vim terræ circumcirca radices capillares viuificet germinatiuam: quod ſi cortex male habeat, ideſt vel plus iuſto deciduus, vel calloſus effectus fuerit felle bubulo debebit inungi in trunco non ſolùm medio, ſed & in craſſioribus, primiſquè radicibus, Natiuo totius Plantæ calori fouendo, non minimum conducent recrementa fabacea, & frumentacea minutiora, vulgò apud nos dicta *Locco*, quià ſint tanquam Loculi frugum, ſiuè Locelli, hi etenim radicibus detectis in ſufficienti quantitate debent admoueri, quibus fimus ſuillus optimè digeſtus, optimus tanquam natiuæ temperaturæ reſtitutor adiungi debebit. Cydonij demum fructus, licet maturè, ideſt tempeſtiuè, & cum omni diligentia, atq; circumſpectione collecti, inquè loco etiam tutiſſimo à quacunque alteratrice ſenſibili qualitate putredinis inductiua collocati facillimè, atque miſerrimè putreſcunt, & cum exhalabili ſua fragrãtia expirare, animamq; totaliter effundere videntur; huius præcipitis caſus difficillima eſt præſeruatio, impoſſibilis ſubleuatio, & integra reſtitutio; prophilactica iuuant tamen hæc remedia, ſi poma hæc odora folijs Ficuum inuoluta intra Gypſi cinerem, vel milium obruantur, aut ſeruatricibus humiditatibus mellis vini, defrutiuè mergantur; & fortaſſis habet vinum fortè, ideſt puriſſimum, & ſpirituoſiſſimum, tanquam Cydonijs valdè analogum illa eadem conſeruare, & ab illis etiam viciſſim conſeruari, vt hinc Apicianis Artificibus condimentorum materies abundè poſſit ſubminiſtrari.

Heresb.l.2. de re ruſt. *Caton.133 de re ruſt.* *Afric. Clẽ. ag.l.2.c.36* *Creſ. agr. l.5.c.7.* *Pallad. in. Febr.t.24.* *Conſtant. l.10.Agric. cap. 28.*

VSVS IN CIBIS.

POſt epulas vegetus, præſcripta vt ad munia ſurgat quilibet coctis vtatur in fine conuiuij cotoneis coctoneis ob id aptiſſimè dictis, Hi namque fructus cocti, & modicè aſſumpti, poterunt curarum medici perbelle haberi, *& tanquam lautæ Gloria menſæ* iuridicè extolli, dum tamen Cibarius eorundem vſus poſt epulas tantum expetatur, quod abſque ratione minimè euenire demonſtrabile eſt, tum quià ſuperius os ventriculi ab illorum virtute corroborante adſtrictum coctionem adiuuat mirificè, facilemquè concoctis ſuo tempore cibis faciliorem per Piloron magis adapertum parat deſcenſum, tum etiam quià odorem ori conciliat gratiſſimum, ob quem blandam colloquentium gratiam videtur aucupari; vndè illud prodijt maximè ciuile Diſtichon

Lucan.l.4.

Poſt epulas, Vxor, cur Mala Cydonia ſumis?
Num tuus vt te Vir tractus odore petat.

Tutius cum Baptiſta Fiera cœnaturi ipſum de Cydonijs canentem fas eſt audire, atq; probare.

A

Fulua leuem referunt vix sicca Cydonia Brumam,
Hæc si melle coquas, mensa secunda probet.
Vina premunt: at ventri obsunt, neruoquè tumenti:
Sed parca hausta cibo, nè fluat, aluus amat.

B. Fiera in cœna epig. 12.

Decocta igitur Cydonia cum saccharo, & cinnamomo nobile fiunt mensarum complementum, quæ melle Antiqui ante sacchari frequentem vsum condiebant, à quo tamen saccharo maiorem acceptam refert conseruationem, & medicus, & cibarius succus quiuis, qui gratior, simulq; efficacior ad viscerum internorum, & præcipuè pectoralium in propria temperie retinendorum redditur. Si verò vino incoquantur cotonea, illa vim instauratiuam naturalium, & spiritalium membrorum omninm suauiorem corpori adferent humano, à quibus vitæ nostræ principia plurimum haurient præsidij; bonum propterea sanguinem creant, cerebrum confortant, stomacho gratificantur, excrementa crassiora, ac tenuia, nempè lotium trudunt. Hisce commodius, vtilius que modis vti Cydonijs in cibo licet, quamuis antiquiores diuersa ratione condita cydonia in cibos suos admiserint, in carnium iusculis cocta, vel in pastillos redacta, aut in clibano simpliciter tosta, quæ omnia laudabilia sunt, & ad placitum assumentium admittuntur, dummodò cruda omnimodò fugiantur. Cydonitem, seu conditum cydonium tali pacto componere Palladius docet. Abiecto corio Cydonia Mala matura in taleolas subtiles, atque paruas recidantur, & duro interaneo proiecto, carnes fructus decoquentur in melle ad medietatis consumptionem, & intercoquendum puluerem piperis in illas conijcies; pro qua perficienda operatione Platina Cydonia sic vult præparari depilata, ac concisa frusta, nucleis è medio sublatis, in aquâ celesti sunt maceranda, donec stipticitatem amiserint, & eluceant tanquam cornea, tunc elixentur, quæ semicocta ab aheno ablata in linteum album, & mundum super mensam sunt extendenda, donec tota decantetur aqua in cacabum; deindè cum melle posita tamdiu ebulliant, quousque omninò coquantur, cocta rursum linteo extensa sunt exiccanda, non ad Solem, sed in vmbra, & in ollam reposita, illis mel probè defœcatum, & tepidum superinfundendum, & Aromata in puluerem inspergenda; sed Neotericis magis scriptoribus in hisce rebus delicatioribus extruendis adhærendum, illisquè integra fides astruenda est. Cydonitem pro cibo sic confici docet Tanarius ℞ Pulpæ Cotoneorum mundatorum q. s. pro cuius singula libra vncias 8 sacchari clarificati, & simul coqui igni lento ambæ hæres debent, itaut vnum corpus efficiatur optimè, dum opus est, miscendo, quo composito impleri pyxides, non ex buxo, vt olim, à quo denominationem sumpsere; nam πύξος Pyxus græcè est Buxus latinè, sed ex Abiete rotundæ, vulgò *Scatole*, quià dulcibus scatent, & abundant, nam implentur semper absolutè; huic Cydoniti aliqui addunt odores, & Aromata, vt Dorstenius; sed cibariam simplicitatem non debent excedere, alioquin medicamentosa euadere possunt, & non ità gustui arridere. Idem Tanarius docet Cydonitem delicatiorem construere in forma Gelu, & sic proceditur ℞ Succum Cydoniorum maturitatem summam adeptorum, illeq; in melle, vel saccharo purgatis, & optimè clarificatis proijcitur, & miscetur quousque aliquantum solidescat, cui additur parum Gummi tragachantæ dissolutū in aqua florum rosarum, vel Aurantiorum; sed ad complementum facillimum condimentorum omnium in hac materia sat erit Cydonia præparata, idest absque tunica, atque sine intestinis coquere in vino, vel sapa, & ijs saccharo albissimo puluerato inspersis ornare mensas nobiles, vel ditare edulia magis composita, atque artificiosa, & plusquam Apiciana, secundum Artem coquinariam exquisitiorem nostrorum temporum; quod si tempore Galeni ex Iberia Romam ferebantur Cydoniata, nunc ex Italia, & præcipuè Genua, & Bononia in longinquas oras pro nobilium summè nobilitandis mensis, seù etiam pro medicis iuuandis intentionibus frequenter mittuntur.

Gal. lib. 2. de Alim. facult.

Arnald. de Villa noua de salubri esu fructuū.

In Octobri tit. 20.

De Honesta volupt. & valetud. l. 2.

Oecon. l. 5.

Athen. l. 11

In Botanic.

lib. 2. de alim. facul.

Cecropio saturata Cydonia melle. *Martialis.*

E

VIRES, ET VSVS In Medicina.

Valer. enar-tat. med.

LÆtitiam humanis in corporibus facere quemadmodum valuere Cydonia, est mederi, & quidem iucundissimè; Quod si solus Cydoniorum odor omnium deleteriorum vires obtundit (nam & Pharicum venenum præsentissimum à sola Cydonij præsentia disperditur) quantò magis substantia Cydoniorũ assumpta tutabitur vitæ principia, truciquè obsistet deleteriæ cuicunq; violentiæ. Cæliacis, & dysentericis non parum conducunt Cydonia, vt & vomitionibus prauis, & quià perquam gratum cordi, & cerebro iuuandis fundunt odorem valdè sympathicum innato calori, humidoquè radicali simul iunctis, illorum fragrantia lethalem quamcunque pestem refringere potis est, cuius efficaciæ nos certiores ab experto fecit Philarchus apud Athenæum scribens euenisse, quod canistro cuidam redolenti Cydonia Pharicũ per insidias impositum venenum, mentis alienatiuum, neruorumquè conuulsiuum, iuxtà doctrinam Diosc. & Pauli, euanidum omninò fuerit redditum. Hellebori similiter albi deleterio succo, quo venatores in Hispania sagittas inficiunt, vt saucios Ceruos occidant, adeò opponuntur, vt hæc animalia tunc solum haud lethaliter inficiantur cum pomi Cydonij fragrantiam perceperint; & propterea currunt perquàm libentissimè in horum pomorum odorem à naturâ edocti propriam salutem ab eorum olfactu pendere; Natura tamen, cum nullum Animal inuitet ad esum eiusdem crudi, gustus asperitatem nimiam facturi pomi clarissimè voluit indicare placiditatem vitalis ignis, nonnisi ab igne concoquente, ac digerente solidiorem materiam expectari; Mala igitur Cydonia, quæ carne constant lignositatis alicuius participe dũ cruda sũt, & stomacho ferè incoctilia persentiũtur coctionẽ elementari ab igne primò debent pati, vt Æthereo vitali assimilentur igni, iam edocta sociabilitatem benignam cum omnibus Animæ facultatibus Stellarum elemento respondere; Vim habent suapte natura Cydonia adstringendi, & orificium ventriculi corroborandi, ciborumquè vapores coercendi, nè sursum præproperè ascendant, cerebrumq; petant; gratificantur stomacho, ipsumq; veneno læsum restituunt, corrigendo prauitatem quamlibet, tam ab extrinseco, quam ab internis partibus prouenientem; in mensarum initijs proprias exercent liberè virtutes aduersus diarrhæam, lienteriam, & dysenteriam, ventriculi nauseam, subuersionem, cholericis item, cœliacis, & sanguinem excreantibus succurrendi; Post epulas verò corroborant os superius ventriculi, & inferiores partes per accidẽs aperiunt, & dilatant, adeout excretiones facilitentur, & per quandam expressionem exonerationi excrementorum crassiorum fauent; Temperamentum Cydoniorum, quod frigidum est in primo gradu, & siccum in principio secundi, quamuis non excedat in gradibus, tam crudum, quàm coctum, modificatur tamen sub ipsa coctione, vt iam dictum est necessaria, vt temperies illorum euadat temperatissima, & valdè moderata, & non absq; efficientia notabili. Ex pulpa Cydoniorum assa, vel elixa saccharo condita per ebullitionem conuenientem, & ad integram carnium teneritudinem fit compositio illa, quę inter nobilissima quoq; bellaria reponitur, quę Cydoniatum dicitur, vel cotoneatum, & melius secundum Medicos Diacydonite tam simplex, quàm compositum, tam ex Galeno, quàm ex Nicolao Myrepsio, & Præposito, illudq; solutiuum, immò catharticum efficitur à quibusdam, cum impositione diagridij; Ex succo quoq; Cydoniorum depurato, & cum vino decocto, & saccharo tam simpliciter, quam cum aromatibus ex Mesue, & Nic. Præp. fit medicamen illud appellatum Miua, quod valet ad ventriculum, iecur, & cætera viscera frigefacta roborandum appetentiam excitandum, coctionem cibariorum iuuandum, bilem frænandam, vomitum compescendum, &c. Eruditioris Neotericorum scriptorũ Pharmaceutriæ præcepta nos docent syrupum Cidoniorum conficere ad omnes immodicas excretiones cohibendas opportunissimum, & elegantissimum, & tali pacto paratur, ℞ succi Cydoniorum probè depurati, & in balneo mar. cocti ad syrupi consistentiam sine saccharo, vel etiam cum saccharo addito ad vnc. ij. pro singula syrupi libra; qui alia quoq; operatur vtilissima nempè gutturis, & oris exulcerati, linguæq; asperioris curationem, & ideò scammonij potentis-

lib. 6. c. 19.
lib. 5. c. 53.

F

Plin. li. 23. c. 6.

G

H

In Antid. Bonon. nouiss. pag. 35. & pag. 256.
Quercetã. diæt. polyhist. lib. 3. c. 1.

A tentissimi deiectorij medicamenti comestioni succus idem destinatus est in Aromatariorum officinis, ex quo Diagridium, seu Diacrydium officinarum, quasi lachrymula electa, vitalisq; & ceù aura prodit. Ij, quibus dilutius ex Cydonijs medicamentum magis placeret aquam habebūt elicitam ex iisdem benè maturis incisis per destillationem mixtim cum æquali vini portione, qua bibita singulis diebus ad vnc. iij. vel iiij. supra dictis omnibus medebuntur morbis; Elegans non minus quam efficax ex Cotoneis oleum, tam extrinsecus solum vsurpandum quale habetur ex Mesue pro adstrictione, vel intrinsecus per os assumendum ad dolores nephriticos mitigandos, calculos eijciendos, horumq; generationem prohibendam admirabilissimè. Singulæ quoq; partes Cydoniorum seorsim sumptæ aliqua gaudent prærogatiua medicinali non contemnenda, itaut in totum cumulatæ virtutes ad infinitatem quodammodò tendant, nam semina Cydoniorum in aqua ita exolescunt, vt mucilago lenta, quæ ab illis extrahitur pro collyrio præstantissimo in oculorum inflammationibus inseruire possit; & vbi leni corroboratione est opus tutissimè operatur; ea in ore detenta linguæ asperitatem in febribus tollit, & sitim abigit; ambustis item illinita empyreuma exstinguit. Dysentericorum enemati-B bus addita, dolores intestinorum lenit, & mordacitatem humorum obtundit, excoriationem restituit, torminaq; feliciter terminat, & bilis mordacitatem moderantur. Flores primò omnium partium mulieribus venustandis vsui esse possunt, inflammationibus oculorum succurrentes iuxtà Dioscoridis doctrinam, pro Cataplasmate; ex illis aqua destillata quotidie ad vnc. ij. bibita menstrua nimium fluentia compescit, & cor egregiè corroborat. Lanugo tandem carbunculos sanat ex Plinio cocta in vino, & illita cum cera Hollerius ipsam maximè commendat ad hæmorrhagiam, quà vtilissimè audio vti chirurgos aliquot in recentibus vulneribus sanguinem eructantibus, vt hic primis non solum, sed secundis mediantibus qualitatibus efficaciter sistatur. De Pomi huiusmodi lanati viribus Iodocus Harchius sic breuiter cecinit.

Antid. Bonon de præparat. med. pag. 440.

Dorsten. in Botan.

Antid. Bonon. nouiss. pag. 317.

lib. 1. c. 131

lib. 23. c. 6.

In Enchiridio simpl. Pharm.

Firmat Matricis, iecoris, stomachique calentem,
Vimque erumpentis sanguinis indè premit,
Cœliacis prodest, choleræ, tussique cruentæ,
Cuique vrina moras semper amara facit.

C Breuiusq; Georgius Pictorius.

In Pantopolio.

Ad finem mensæ confecta Cydonia prosunt:
Nam stomachi claudunt claustra benigna tui.

At Castor Durantes vires easdem Cydoniorum exprimit satis absolutè.

In Herbar.

Aurea præcellunt, stomachumq́; Cydonia firmant;
Astringunt, siccant, aluum sistuntq́; solutam,
Inducunt frigus, non ægris commoda tantum.
Sed sanis etiam: læthalis & ipsa veneni
Vires contundunt; eadem quoque vulnera iungunt,
Ast odor illorum ceruicem percutit, ægrè
Conquoquere hæc, crudis siquidem vescare, valebit.

Egregiè Fridæuallius, & breuiter cydoniorum vires medicas accinebat & ipse.

Aug. Fridæuall. de sanit. tuen. lib. 2. c. 8.

Sicca leuis brumæ quod Poma Cydonia melle
Cocta iuuent stomachum, mensa secunda rogat.
Frenant vina, tument, fluxus remorata lacertis
Sunt nocua, & nimio cursibus apta cibo.

D

Quod, si quid vitam nimis labilem, atq; indebitæ præcisioni obnoxiam retinere, ceù retinaculum vitale, valeret, ritè tamen, & aptè applicitum corpori nostro illud esset Coroneum malum. Quod quidem mortem naturalem, cuiq; indiuiduo destinctam, secundum suam primam complexionem vsq; ad terminum, quem in sua potentia habet ad natiuam humiditatem conseruandam; vt optimè discurrit Arabum, & Medicorum Princeps Auicennas, Philosophusq; præstantissimus, non sineret obitum anteuerti, & accelerari. Cum autem experimentis minimè periculosis sancitum ab antiquissimis vsq; temporibus fuerit tutiores illas esse Medicinas, quæ minus saperēt nouitatis, & quæ innumerorum virorum Virtute præstantium iudicia non effugerint, atq; suffragia lectissima, & fauorabilia non senserint; politicæ illius propositionis veritas apertissimè demonstratur, *Antiquas scilicet Leges nouis esse meliores*, vt Caij Cassij apud Tacitum egre-

Fen. 1. primi Doctr. 3 cap. 3. ad finem.

Tacit. l. 14.

egregia tulit ſub his verbis ſententia. *Sæpe numero in hoc ordine interfui, cum contrà inſtituta, & mores maiorū noua Senatus decreta poſtularentur, neq; ſum aduerſatus, non quia dubitarem ſuper omnibus negotijs melius, atq; rectius olim prouiſum, & quæ conuerterentur in aeterius mutari, &c.* multò igitur ſatius eſt de iure naturali ſanguinem in venis medicis retinere, atq; humores extrauenatos veluti barbaras, & hoſtiles gentes catharticis in exilium extra corpus pellere, quam Theſaurum vitæ ſanguinem exhaurire, ne facilius æger iuguletur, quam vincatur, & edometur morbus, nec aliud videntur nos docere, quam hoc Cydonia Græca vetuſtiſſima, & virtuoſiſſima Poma, quibus ſequentia nobiliſſima congruunt Epitheta.

Pet. And. Canonhier. in lib. 1. Aphor. Hip. med. & polit. in to. 1. pag. 519.

EPITHETA.

QVia liquidò conſtat Cydoniam malum, de qua nunc eſt ſermo, ab Antiquis vocatam fuiſſe auream, quod nomen Nuperi, non vt reijcerent doctæ vetuſtatis eruditiones, ſed vt res expetiſſe videbatur, ad mala medica, nempè Citria, Limonia, & Aurantia omnimodè tranſtulerunt, cum hæc magis colorem aureum referant, & verè aureis (ſit fas id dicere) qualitatibus in Medicina præpolleant. Hac de cauſa ab epithetis auream malum concernentibus, in capite de malo medica expediti ſumus. Nonnulla tamen eiuſmodi appoſita rectâ, & præcipuè ad cotoneum ſpectantia hìc aſſignabimus, vt Χρύσουμῆλον, nempè cotoneum inclinato ad aurum colore refertum, vnde aurei, & aureoli, ſeu fului epitheta procreantur; fuluus enim color idem eſt, ac aureus, ideoq; aurum perſæpè dicitur fuluum; Quapropter Palladius fulua dixit Cydonia his verſibus.

Pl. lib. 15. cap. 11.

Cum præſtet cunctis ſe fulua Cydonia pomis
Alterius nullo creditur hoſpitio.

Et Mantuanus Cydonijs fuluum vultum, ſcilicet colorem extrinſecus aureolum tribuit dicens. *Appia quid memorem, fuluoq; Cydonia vultu?*

Huc quoq; reſpexiſſe credendus eſt Inſignis Scriptor Italicus Gabriel Chiabrera, vocans aureum hoc pomum, vbi cecinit.

Iui l'aureo Cotogno, & iui il Gelſo
Di Tisbe amara rimembranza &c.

Modò supereſt delicandum, cur Græcis huius arboris malum dicatur κυδώνιον; quod omnes Auctores conueniunt ſic appellatum fuiſſe à Cydone Vrbe Cretæ, cuius dudum erat peculiare, cum maximè Quintus Serenus ſic cecinerit.

Aut quæ poma Cydon Cretæis miſit ab oris.

Et ideò *Cretæum*, ac *Cretenſe munus*, pomum, ſeù malum *Creticum*, *Creſſium*, & fœtus *Cydonis*, *Cydonius*, ac *Cydonitis*, alijſquè tot ſynonymis ab Inſula Creta deductis, quæ breuitatis ſtudio omittuntur, cum facillimum ſit Auctores de illa verba facientes conſulere, ad quos ſtudioſum lectorem relegamus. Sed non tantum κυδώνιον hoc malum, verùm etiam & κοδύμαλον Græci vocitarunt, ex traditionibus Hermonis, qui apud Athenæum fertur obſcorarum vocum interpretationes ſcripſiſſe. Sic Atheneus. Ερμων δὲ ἐν κρητικαῖς γλωσσαῖς κοδύμαλα καλεισθαί φησί τα κυδώνια μῆλα. *Hermon in Gloſſis Creticis Codymala vocari tradit Cydonia Mala.* Apud Heſichium indigitatur λασιόμαλον ὡσανεὶ μῆλον τὸ ἔχον χνοῦν, ideſt *Laſimalum*, tanquam Malum *Lanuginoſum*, cum omnibus notum ſit hoc malum molli quadam lanugine obduci, vndè antiphilus dixit ἄσπιλον, ἀῤῥυτίδωτον μῆλον ἰσόχνοον ἀρτιγόνοισιν, & Ωρης χειμερίης σπάνιον γέρας, nempè malum *parem*, & *recentem habens lanuginem*, atque *rarum hyemis donum* amatorio illo epigrammate.

In Pantapolio.

Μῆλον ἔχω στρούθειον ἀφ' ὁπλοτέρης ἔτι ποίης
Ωριον ἐν νεαρῷ χρωτὶ φυλασσόμενον.
Ασπιλον, ἀῤῥυτίδωτον, ἰσόχνοον ἀρτιγόνοισιν,
Ακμῆς εὐπετάλοις συμφυὲς ἀκρέμοσιν.
Ωρης χειμερίης σπάνιον γέρας, εἰς σὲ δ' ἄνασσαν
Τοίῳ χὠ νιφόεις κρυμὸς ἐπωροφορεῖ.

Nimirum *Malum habeo ſtrutheum ex recentiore adhuc folio*
Maturum, in iuuenili quaſi corpore conſeruatum

Im-

A

Immaculatum, ſine rugis, ſimili cumq; infantibus lanugine;
Adhuc bene foliatis adnatum ramis.
Tempore hyemali rarum munus, iu te verò, domina,
Talem etiam niualis algor autumnum confert.

Ideò & Virgilius canum dicebat propter teneram lanuginem, quàm mane roſcidam, quaſi canam habent hæc mala, canens hunc in modum.

Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala. Egl. 2.

Propterea Plinius lanatum appellauit; Nos verò hac de cauſa pubeſcens vocare non dubitabimus, cum ſit peculiare pubeſcentium leui lanugine obduci, odoriferum quoque, & tenui lanugine tectum replicauit Cydonium Philippus ſic ſcribens (Lib. 15. c. 14.)

Malum & odoriferum, & tenui lanugine tectum;

Aut ſatius Græcè

Μῆλον δε ἡδύπνοον λεπτῇ πεποκω ἐθυσεν αχνη

Cato verò omnium primus Cydonia nuncupauit Cotonea, quaſi coctonea, cum non niſi cocta propter auſteritatem deglutiri queant; Vndè apud recentes ortum eſt adagium. Mandit cotonea, ſiuè cotonea digerit, quod paſſim in illos profertur, qui opus ſubeuntes difficillimum ad finem trahunt, vel melius in illos, qui data opera ad imitationem Chriſti, maximas remittunt iniurias, quæ alioquin ſæuis eſſent perſequendæ vltionibus; Στρουθειον pariter Malum, maius, & odoratius Cydonium, Ætio teste, nuncupatur. Hinc & Struthiomela hæc Poma appellantur, fortaſsè quod Struthiorum oua, colore, & magnitudine, referant. Propter formam communem, non defuerunt qui Cydonium cognominarint rotundum, circinatum, atque inciſuris notatum. Ab odore iam tradidimus Philippum illud vocaſſe odoriferum. Adijcimus modò quod hac de cauſa poterit dici ſuaueolens, ſuaueodorum, odoratum, fragrans, ac nares etiam à longè permulcens. Inſuper à ſapore iuremerito innuetur illud eſſe auſterū, & vt protulit Aloyſius Alamanus Hetruſcæ linguæ poeta celeberrimus, aſperum, & graue. Sic ille

B

E'l purpureo, granato, il dolce fico Colt.
Laſpro, e graue Cotogno, il freddo melo.

Arbor præterea huiuſmodi mala proferens non ineleganter poterit appellari ſacra, cum apud pleroſque credita fuerit Veneri Iugæ dicata. Concludamus igitur, & id ſufficiat exponentes à Goropio eandem Malum dici Malorum infimam, & Malorum maximam. Nec iniuria. Addit enim mole quidem corporis infimam eſſe, at exinde virtute medicinali ſimul, atque cibaria maximam eſſe aſſeuerat, &c. Qui ſenſus Hieroglyphicis valdè affinis Hieroglyphicorum tractationi aptiſſimè adnectitur; ſed denominata prius nominari, & hic interſeri volunt. (In Vert. f. 75 76. & 77.)

C

DENOMINATA.

Denominantium cunctis correlatiuis prærogatiuas ſeruare decorum eſt, ac non mediocri laude dignum, dum ea, quæ recepit nullo contaminata vitio, ipſe denominatus oſtendat.

Nullus degener extat, Bœth. l. 3. metro 6.
Ni vitijs peiora fouens
Proprium deſerat ortum.

D

Cotoneum Laudenſis Agri celebre Gaſtellum eſt, ob hoc præcipuè inſigne, quod ex Mantuanorum tumultibus, cum, vt ſcripſit eloquens literatorum encomiaſtes Laurentius Craſſus, de eius Vrbis primatu priuati contenderit, ſuſceptis paſſerinis, natale factum eſt Viro Doctiſſimo, & multis celebri ſcriptis Petro Franciſco Paſſerino, Sereniſſimi Parmæ Ducis Conſultori, Theologo, & Conſiliario, de quo Petrus Franciſcus Minotius multi nominis I. C. & Poeta. (Laur. Craſ. elo. p. 2. vbi de Petro Fr. Paſſer.)

Paſſerine, Duci, qui conſulis alta potenti,
Hoc Duce, Corde pates, & Probitate potes.
Tu ſophiâ polles, Paulumquè Ducemquè coronas
Virtutum ſertis, Pieridumquè Choris;
Conſilio es Phœbus. qui tecta ſerena ſerenas;
At Domino reddis, quod capis ipſe, iubar.

Nunc

Nunc nitet, ac toti placet alma Placentia Mundo,
Nam tu illi, atque Orbi hac vrbe placente places.

Cotoneum Æmiliæ Oppidum est L. Alb. in Vir. Illust. PP. Prædicatorum lib. 4. vbi de Vincentio Cotoneo loquitur Viro doctissimo memorat, idem fortè, quod hodie *Cotoneola* appellatur; quod Oppidum familiæ Attendolæ Sfortiæ Insubriæ totius Dominatu ab anno 1448. Serenissimæ, potentissimæ dedit Originem. A' Cotoneorum Malorum Lanugine *Cotonum* originatum est, quod secundum communem intelligentiam est illud Tomentum, quod à laneis pannis non solùm exciditur, sed ibi inciduum, & ex industria relictum, & artificiosè compositum est; vndè apud nos Bononienses nigri illi Panni, qui pro funebribus indumentis inseruiunt, & à nostris opificibus egregiè fabricantur dicuntur *Cotoni*, & *Panni, e rascie Acotonate*; quorum qui ex lana, & serico texti sunt *Ferrandine* nuncupantur. Propter eandem similitudinem lanuginosæ Cotoneorum superficiei Herba quædam à Botanicis *Cotonaria* dicta fuit, quæ Gnaphalium propriè dicitur, Filago Dodonei, & Pilosella quibusdam, à Plinio Impia fuit appellata, quamuis impium mammillarum cancrum destillata destruat. Cotonaster item Frutex, vel Arbuscula Cydanago etiam quibusdam fructu paruo, cum carne pallida, fungosa, acerba, & tribus intus ossiculis mespilacea planta à Cotoneo nomen mutuata est. Cydonitem, vel Cotoneatum cibum ex carne Cydoniorum cocta, & melle, vel sacharo condita, de quo cibo Palladius in Octobri mentionem fecit: habemus inter Denominata ab eodem Cydoniorum fructu Cydonea secundũ nonnullos. Preterea Ficus Hyemalis; Cydonia quoq; vocatur antipharmacum veneni cuiusdam *Pison* dicti; quod clam inest Nardo, & quoniam indica dicitur esse vox Cydonia in nomine substantiuo, secundum hunc sensum aliam obtinebit essentialem ethimologiam à verbali non parum discrepantem, non absimili fortè ratione, quâ vir quidam nomine Cydon à patria magis, quàm à fructu nuncupabatur de quo Virgilius

Dum sequeris Clytium infelix noua gaudia Cydon.

Histor. omnes Iac. Phil. Bergom. Suppl. Chis. lib. 14. Paul. Iouius in elogijs Vir. bellic. l. 3. & l. 6. Ruell. l. 2. de nat. st. c. 150. Dodõ Pẽpt. 1. l. 3. c. 14. Diosc. lib. 3 cap. 112. Plin. l. 24. cap. 19. Pallad. in Oct. tit. 20. Otho Brũf. in Onõ med. simpl. lit. C. Vir. 10 Æn

HIEROGLYPHICA. SYMBOLA.

Goropius, referente Ricciardo, asseuerantius testatur Cydonium Malum antiquitus dari solitum fuisse Sponsis, ad hoc vt exindè Sponsus hieroglyphicè cognosceret, se sponsionem cum iuramento fecisse firmiter, ac legitimè connubendi cum Sponsæ folliculo; Et quidem iure optimo. Addit enim hac de causâ in prima lingua, & Cydonium, & mulieris Verenda nomen commune, scilicet *Cutte* sortita fuisse. Nec tam eruditi Viri auctoritatem comminuet in vltima syllaba *Cutte*, iuxtà sensum, quantitatis diuersitas; in pomo namquè producitur, at in membro corripitur, cum discrimen quantitatis syllabicæ apud Oratores nominis identitatem non tollat. Ab hoc vocabulo *Cutte* Germani quoque Cotoneum *Kutthen* indigitarunt. Adijciatur, quod primæ Linguæ professores asserunt Cydonium nomen ab vsu traxisse, quo Malum huiusmodi puellæ dabatur, vt nempè referret tesseram firmi nexus cum ipsius zona soluenda sanciendi, & inde Cuttee legitimum cum cuno connubium interpretari. Quibus etiam suffragari videtur hoc malum apud Latinos dici Cotoneum, voce procul dubiò ab ipsa prima lingua deducta, cum scilicet *Cot doen ee* per interpretationem inuertatur, legitimum cum Locis facio iuramentum, vt nempè sponsus iuramento munitam professionem emittat se nusquam vllo alio, quàm suæ Coniugis vsurum vtero; Quapropter Græci vocant illud Codimalum, quod Latinè sonat Cunnimalum. Porrò fuit Asclepiadis sensus per Cydonium malum, matrimonium iuxtà leges contractum denotari, his nixi rationibus, videlicet quod esset Veneri Iugæ dicatum, & quod Tellus Cydonia protulerit, vt Iouis Iunonem sibi in matrimonium copulantis, hoc munere nusquam antea viso Nuptias decoraret. Cùm autem quotiescumque nudè, ac simpliciter Mali nomen proferebatur, antequam in Europam Aurea vera Mala, idest Citria, Limonia, & Aurantia adducta essent, Cydonium per propriam excellentiam intelligeretur; quando enim illud Virgilianum legimus

---- Malo me Galatea petit, &c.

Tunc de Cydonio sermonem fuisse, nemo non confirmat, quin & malum nomen ipsum

In Vert. fol. 71. 72. 73. & 75.

In Ægyptiacis.

A ipſum Cydonium ſignificat; Et Malum deducitur à Mal voce primæ linguæ, & inuertitur conuiuium, quod apud omnes conſtat primum eſſe gradum inter maritum, atque vxorem; Vndè colligendum eſt ex Cydonio rectà denotari coniugium. Quam pariter rem, vt confirmare viderentur Germani ab hac voce Mal, ſiuè Mael, Nuptam vocant Gemael. Cui ſententiæ adſtipulantur ijdem Goropius, & Ricciardus. Sed nobis magis arridet ſententia aſſerentium Cydonia dari ſolita ſponſis in ſignum, quod ab illis imposterum euitanda foret omnis ſuperbia, & arrogantia, atque omittendus ſuperuacaneus omnis ornatus; Quantò enim Cydonia Malis omnibus infima eſt, & magis exigua, tantò fructum omnium Malorum maximum producit, quod ſymbolicè refert non pomposa, ſed vtilia eſſe attendenda, ad differentiam Indicæ Ficus, cuius fructus ad propriæ, & vniuerſæ poſteritatis internecionem innocentiæ primos noſtros Parentes traxerunt, & quæ cum magnitudine, & craſſitudine ramorum, nec non & foliorum latitudine omnes Arbores antecellat, fructus tamen perexiguos, vera hieroglyphica minimæ vtilitatis, & maximæ pompæ enititur. Hic enim Cydoniæ Arboris, non autem Indicæ Ficus qualitates nuper coniugatæ imitari ſtudere debent, ad hoc vt illis, & Coniugi ſectentur vtilia, & inutilia poſt terga proijciant. B Ex eò poſteà, quod huiuſmodi Mala cor reficiunt, ſuauemquè ori halitum inſpirant, ideòquè antiquitus (vt toties diximus) dabantur, colligit Alciatus ſponſam debere cum ſponſo quidem verſari, ſed mundo corde, intaminatis affectibus, atque ore non niſi odorato, pudica ſcilicet verba, atque honeſtati tantummodò congruos ſpirante ſermones, vt quidquid demum ab eo procederet, non niſi gratiæ, & ſuauitatis plenum eſſe deberet. Subſcribit autem hoc tetraſtichon

In Ver. f. 76
In Comm. ſymb. in v. Cydonium. fol. 183.
In Em. 203. Et Alex. ab Alex. ingenial.

Poma nouis tribui debere Cydonia nuptis
Dicitur antiquus conſtituiſſe Solon,
Grata ori, & ſtomacho cum ſint, & vt halitus illis
Sit ſuauis, blandus manet & ore lepos.

Emblema Mali Cydonij Suffitus, tam Simplicis, quàm Igniti.

Fertilitatis Honorem, Officijquè refers. *Ou. l. 3. met.*

Sed

Sed vniuerſaliter loquendo Fertilitatis Honorem, officijquè referet quiſquis Deo ſacrificium laudis, & deſideriorum ſuorum in omnibus ſuis actibus offeret, iuxtà illud oraculum Regij Pſaltis, *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua.* Et quoniam *Deo dat, qui pauperi dat*; Diuinum tunc ſeres fructuoſiſſimum Agrum, cum Pauperibus eleemoſynam tribues, ille enim ſatori ſuo centuplum reddet citiſſimè fructum *Fœcundus eſt ager pauperum citò reddit donantibus fructum*, vt ſapientiſſimè literarum Parens D. Auguſtinus docebat: quod optimè confirmatur naturali Cydoniorum ab exemplo quorum in quocunque ſtatu proprium eſt ſuauiſſimo Thimiamate ſpiritus, & vires corporis, recreare, atq; reficere; & quod magis eſt id, moralibus rationibus, & experimentis ampliſſimè demonſtratur; Tenentur certè qui bonis abundant, tanquam firmiores imbecillitatē infirmorū non ſuſtinere, vt ſanctiſſimè D. Paulus admonebat, vt è contrà ſibi non parum timere debet, qui non libenter ſuccurrit egenis. Veritatem hanc palpabilem reddit id quod accidiſſe referunt Hiſtoriæ D. Brigidæ Hibernæ Virgini, cui cum ab Olitoria muliere pulcherrimi nonnulli dono darentur fructus, eò præcisè tempore, quo miſerrimi quidam pauperes ſtipem ab eadem Virgine emendicabāt, quæ illorum miſerta fructus eoſdem dono receptos pauperibus diuidere, & erogare intendens indignabundam experta mulierem donantem ipſa diuino afflata Numine ſeueram contrà immiſericordem protulit ſententiam, ſterilitatis ſcilicet perpetuæ fructuoſarum Arborum immitis fœminæ ſucceſſuræ, vt euenit adamuſſim. Symbolicis hiſce, & Hieroglyphicis narrationibus quàm benè Myſtica, & Moralia iungentur; cùm optimum ſit nouiſſe, & ſcire honeſta quæque facienda.

Pſ. 49. D. Auguſt. ſup. Pſ. 56. D. Aug. de Verbo Dom. Ad Rom. 15 Ap. Surium Tom. 1. Menander ap. Stob. ſer mon. 3.

MYSTICA. MORALIA.

OMnibus exploratiſſimum eſſe Cydonia quàm maximè inter cætera Mala lanuginoſa exiſtere, nullibi in dubium reuocandum experientia ſuadet. Quam rem perpendens Goropius optimè teſtabatur per illam denotari Dei Omnipotentis ergà Poſteros Adæ mirificam Clementiam, & nullis limitibus metiendam Bonitatem. Quid enim eſt huiuſmodi lanugo, niſi, vt ipſum nomen refert, quaſi lanæ cuiuſdam mollities? Quæ maior, aut magis conſpicua mollities, & manſuetudo, quàm mitis cum omnibus conuerſatio, quâ Chriſtus, Sanctiſſimi Præcurſoris ſui teſtimonio verus Dei Agnus, cum nobis, nedum quando mortalibus ſpolijs indutus, in humanis degebat, ſed & modo, vbique, & quotidie in Venerabiliſſimo Euchariſtiæ Sacramento verſatur? Hoc equidem manifeſtiſſimum eſt, quod niſi mollis tantæ clementiæ lana ab ipſo Agno, qui Chriſtus eſt, accepta ſingula opera noſtra circumamiciret, fruſtrà laboraremus. Hanc ab Ethnicis quoq; repreſentatam olim conſpeximus, quippè cum apex ille, quem in pileis Diales Flamines geſtabant, ſummi Numinis manſuetudinem denotabat. Accedunt & Mala tria Cydonia, quæ in Herculis læua cernebantur Moralibus examinanda obſeruationibus. Hæc igitur cum Pierio ſtatuimus præſeferre tres nunquam ſatis laudatas virtutes, quas vnuſquiſque probitatis, & ſapientiæ Amator profiteri omni conatu deberet. Sunt autem ea animæ parte, quæ irritabilis eſt; primò citrà moderationem non excandeſcere, ſecundò auri ſacra fame non laborare, & tertiò animum voluptatibus implicitum non habere. Collocabantur verò hæc cotonea in Alcidis læua, vt indè quicumque diſcerneret has Virtutes omnium quidem, ſed præſertim Heroum peculiares eſſe debere. Inſuper Malus Cotonea, quia non amat valdè creſcere, ſed vt plurimum eſt humilis, ac cortice tegitur aſperiuſculo, Myſticè deſignat Virum perfectum, qui non appetit in altitudinem dignitatum eleuari, ſed vt plurimum paruus eſt, & breuis per humilitatem, & cortice, nempè veſtibus induitur auſteris, & ille totus per pænitentiæ auſteritatem rigere videtur. Illa ex Bodæo ramos explicat aliarum Arborum modo, ſed à fructu, ex obſeruationibus Plinij, incuruatos: Et iſte ramos habet, ideſt animæ potentias aliorum hominum adinſtar, ſed à fructibus bonorum operum, radicem verſus, quæ Chriſtus eſt, conuerſas. Etſi in illa nec ipſe caudex rectus eſſe ſolet, ſed nonnihil incuruus; ſic & Vir perfectus non rectà ad celſitudinem contemplationis tendit, ſed prius ad actionem inflectitur. Subſtantiam porrò Cydoniorum ad multa Hominibus valdè vtilia præſtantem odor bonus, imò ſuauis, qui totam replet Domum ſuffitu

Vert. fol. 77. Ricc. in Commen. ſymb. fol. 183. Fol. 393. In Theoph. l. 4. cap. 4. Li. 15. c. 11

A suffitu naturali gratissimo testatur; quem in bonis operibus odorem fundere videtur vir probus, qui proximum suum amat, sicuti seipsum, atque omnes non solùm beneuolentiâ prosequitur, sed omnibus pro toto sui posse benefacit; constat quidem apud omnes odorem suauem, Deoquè gratum significare bonorum operum fragrantiam Deo acceptam ex mentis deuotione prodeuntem; similiterquè indicare bonam existimationem, & famam ex operibus bonis promanantem, videlicetcum quis in Republica Legibus est obediens, omniaquè adamussim seruat, quæ illius statum decent, tunc enim experitur quod Æschylus inter Græcos suis edicebat, videlicet obedientiam esse felicitatis matrē, & Seruatoris Vxorem, atque illum quantò in maiori dignitatis gradu existentem, tantò etiam maiori Honore dignum omnes constantissimè habebunt.

ὅσε μέγισός τ' ἐσὶ, μεγίσης τ' ἔμμορε τιμῆς.

D.Bernard super cant. serm. 71.
In septem ad Thebas.
Homer. in Venerem.

Sed Mysticum practicæ Moralitatis Mysticorum, & Moralium Cydonij Mali pro Coronide valdè conspicuum, & memorabile mihi modò liceat exponere cunctis legendum, atque probandum exemplum; præclaro admodum Bononiensium Notariorum Collegio Emblematicam, & Mysticam Arborem Cydonij Mali pro suorum officiorum B Symbolo video erectam, & æneis Typis expressam, & D. Thomæ Aquinati Protectori commendatam, cum hac inferius posita declaratione. *Tria in hac Arbore cernas, Radices, Folia, Poma. Præstant Radices, Fundamentum indicant, Folia Decorem, Poma auro onusta, Officia elargiuntur, non nisi matura Scribis Ciuibus tradenda. Nilq́. Pythonis pauet insidias, dum è sinu Sanctissimi Protectoris Cælestis coruscat Apollo.* Et cum hoc Tetrasticho superiori in parte locato.

Vos, qui Iustitiam colitis, defendite Leges,
Vnusquisque suo tempore poma legat.
Maturos quicunque potest decerpere fructus,
In sudore licet quærere, turpè queri.

Homer. l.5. Iliad.
Homer. 11 Iliad.
D.Greg. 15 Moral.

Itaut Fundatoris sui primi, atq; Cultoris Rolandini Passagerij Aureas Virtutes, pretiosissimaquè quingentorum annorum munera ciuilis, ornatissimus, & gloriosus hic Scribarum Cœtus conseruasse hinc patet, dum suis gloriatur iuremerito sanctissimis obseruatis legibus, quæ per Cydonium Malum optimè representatæ visuntur, cum κυδαίνω C significet *Honoro, Glorifico, Orno*. Et κῦδος, sit Gloriæ Gaudium ex Homero. Vt autem laudabilis inserit quoque delectatio Cydoniorum indigitanda accedant Mirabilia.

Sen. de Anī. tranquill.
D.Chrysost. sup. Ac. Ap. cap. 19. Homil. 41.
Chrys. serm 12. sup. Ep. ad Rō. c. 7.
Eras. in Ep. Sallust. in coniur. Cat.

MIRABILIA.

AMuleticæ Cydoniorum facultates, quæ vel in sola sui Mali præsentia, necnon in illius duntaxat odore mirabiliter obseruantur, moralibus aptius, quàm cæteris sensibus exponi requirunt; cum enim bonus odor ex virtute sit, odor quoque malorum istiusmodi nonnisi virtutis documenta spirare videtur. Serpunt vitia, & contactu nocent, ac in proximum quenque transiliunt, itaut Animorum venena iuremeritò dici possint, illaquè Virtus sola, quæ quasi manu ducit in vitam, odore proprio, cuius est in multorum profectum diffundi, valet expugnare. Sic & naturaliter humanis in corporibus operatur serpentium virus; verum sicuti vitium in conspectu Virtutis, etsi Virtutis nomen sortitum sit, sic venena in conspectu Cydoniorum persistere D nequeunt, & euanescere coguntur. Tradit enim Mizaldus hæc Mala tam valenter aduersari venenis, vt si in eodem disco imponatur toxicum quodpiam nocentissimum, simulquè Cotonea Mala, vires illicò veneficæ disperdantur, quod manifestissimis cognoscitur experimentis; Nam Pharicon lethalissimum venenum ex Athenæo, & Plutarcho non patitur Cotoneorum præsentiam, statim nanquè emarcescit indubitata quadam antipathia. Pari quoque pacto Veratri succus, quo sagittæ dudum inficiebantur, iuxtà Mala Cydonia repositus elanguescit, actiuitatemquè deperdit. Et tantò magis Virtutem repræsentat, illamquè suadet hominibus hoc Pomum, quantò feruentius aliorum alexipharmacorum adamat societatem. Virtutes omnes sic inuicem coniunguntur, vt ad vitia profliganda vicissim fortiores efficiantur, & si quis vna caruerit, omnibus careat; Hi quoque fructus vt Medicis vsibus efficaciores reddantur, adeò cum melle conueniunt, vt illius liquore delibuti, non amplius computrescant, sed incorrupti miran-

Venena perdunt actiuitatem in conspectu Coton. posita.

Mizal. mēcēt. 4. n. 73.
Cæl. Rhod. variar. lect. l. 8. c. 42.
D.Hieron. in Epist.

Mala Cydonia in melle seruantur à putri.

Colum. l. 12 c. 45.

mirandum præseruetur in modum. Si enim ipsorum simplicissimus odor fugat venena, quid dicendum postea, quando melli sint admista, cum mellis quoque natura sit, vt coerceat vitia, nec ea serpere patiatur; quâ pariter de causa per annos plurimos exanime corpus hominis à tabe conseruat. Habent & Mala Cydonia quascunque præseferre figuras, si in formas typorum indita in ipsis augescere permittantur; quod & suo quoque pacto præstare solet Virtus, nam & ipsa quascunque benè operandi formas in animum inducit illius, qui bene operantium exempla non æmulatur tantum, sed imitatur, & sequitur. Hæc præterea poma parturientis in ædes perlata partum illius difficilem reddunt, ex assertis Simeonis Sethi, fœtumque cogunt diutius in vtero commorari. Quod non absque mysterio rerum omnium mater Physis permisit. Prætendisse nanque censenda est nos erudire, vt ad impediendum vitiorum nostrorum exortum, virtutes aliorum in nostræ mentis ædes introduceremus, vt scilicet iustorum opera imitantes, benè nostris vtamur affectibus; quià *nihil vitiosum nascitur, sed vitium fit, si malè vtamur affectibus: Virtus si benè*. Et consequenter in Virtutes quæcunque vitia commutabuntur, quandoquidem *omne vitium virtute mutandum est, non contrario vitio*. Sed si prægnans gestationis tempore sæpè fuerit vsa Cydonijs, contrarius effectus, & admirabilis ijsdem adscribitur; parit nanque non admodum difficulter illa Mulier, & partus ingeniosus producitur, eodem Simeone referente. Quod ad mysticos sensus relatum præseferre potest, quod vbi qui peccaturus est frequenter perpenderit, & tota mente hauserit quota quæque sint virtutum præmia, & quotusquisque delinquentibus præparatur dolor; peccandi cogitatione exclusâ, bene operandi propositum emittit, qui postea operosior est, dum ad omnia disciplinarum genera viam aperit; Nec id rarò contingit, nam omnibus est commune, quià *ad neminem venit ante bona mens, quam mala* scripsit Seneca, quod & confirmauit D. Augustinus habens, quod *nemo bonus, nisi prius malus*. Admiratio demum exposita plures modò pariat cognitiones Historiarum, nempè notitiam, Vsus varios, & Stemmata in hac nostra Cydoniorum materie.

Quasuis formas quomodò recipiunt Cydonia.
Quomodo partum impediant.
D. Hier. ad Demet.
Plutarc. de Amic. & Adul.
Quomodo promoueat promoueat facilemq; reddant eũdem partũ.
Sim. Sethi.
D. Greg. l. 9. Moral. vbi cùm culpa animã tentat, vitę breuitatem inspiciat.
D. Aug. Ep. 20.
Sen. Ep. 51.
D. Aug. in quæst. ex vtroq. Test.

HISTORICA, ET VSVS VARII, Ac Stemmata.

PRincipio controuersias, offensionesquè magnâ cum curâ coniugalibus esse cauendas, cum alias, & frequentes, & quotidianæ magis eos disiungant, & vitæ consortium labefactent, optimè se nosse ostendit Solon, quando lege cauit, vt non nisi malo Cydonio epulis adhibito Viri Thalamũ spõsa ingrederetur, vndè nuptialia inter præcipua dona Malum huiusmodi aureum numerabatur; de quo Alciatus in Emblemate superius allato. Et ratio huiusmodi moris sic in lege positi, fuit vtriusque Coniugum concordiam, qua nihil est in thalamo dulcius, præmonere, grauis nanque, & contagiosus oris halitus inter coniugatos, cum sit valdè molestus, potest quoque discordiarum semina quamplura fouere, quandoquidem ore putidos quilibet auersatur, quorum guttur est veluti sepulcrum patens, vel saltem aperta cloaca; Ruffillum propterea, & Gorgonium Lyricus, ac Fescenniam Martialis, & Thaidem his deridebant carminibus. Ille

Pastillos Ruffillus, olet Gorgonius hircum.

Iste de Fescennia

Quid quod olet grauius mistum diapasmate virus?
Atque duplex animæ longius exit odor?

Et de Thaide loquens

Cùm benè se tutam per fraudes mille putauit,
Omnia cùm fecit: Thaida Thais olet.

Consimili (Textor habet) oris graueolentiâ laborabat Euripides Poeta, quæ cum illi objiceretur à à Dechannico Archelai Aulico, ipse adeò excanduit, vt nil grauius antea sibi euenisse assereret. Sed instituta Solonis ampliantes posteri, nedum in nuptialibus, sed in cæteris quibusque conuiuijs apposuerunt ex Cydonijs constructa oris incitamenta, quæ pro Xenijs, & Apophoretis delicatioribus habuerunt. Docet enim Galenus Hispanos olim consueuisse Romam quotannis mittere compositionem quandam, ex

Plut. de Precept. Conn.
Solõ iubet vtendũ esse Cydonijs in conuiu. nuptialib.
Al. ab Al. D. G. l. 2. c. 5.
Andr. Alc. in Embl.
Home. Od. Y.
L. 1. serm. Sat. 5.
L. 1. ep. 71.
L, 6. ep. 93.
In offic. Tit. 4. pag. 94. de male ol.
De Alim. fac. l. 2.

A ex melle, & Cydoniorum carne læuigata pro edulio nobilissimo, quod μηλοπλακοῦντα vocabant, idest Malinas placentulas durabiles, in patinis aptè impositas, dum recentes erant. Hæ verò nostris temporibus delicatissimæ fiunt ex saccharo, & in rotundis ligneis,& præcipuè abiegnis subtilissimis pyxidibus latum digitum profundis, & latitudinis diametralis quanta est transuersa manus, cuiusmodi sunt, quæ nunc Bononiæ copiosissimæ concinnantur, Romamquè, vt & primæ illæ Hispanicæ, frequentissimè missitantur. Aliud consimile compositum, aut vt melius dicatur, medicamentum ex succo Cydoniorum Struthiomelorum, pipere albo, zinzibere, & aceto à se confectum refert idem Galenus pro deiecta pariter appetentia subleuanda accommodatissimum, & per annos septem in loco inconspicuo reconditum seruasse, nec post longam hanc ætatem quicquā in qualitate mutatum inuenisse, præterquamquod in crusta nonnihil tunc densiore; De Cydoniatis huiusce melimelitis edulijs mentionem quoque fecit annis abhinc circiter MDLX. Vates Bilbilicus canens

Si tibi Cecropio saturata Cydonia melle
Ponentur, dicas: hæc Melimela mihi.

B Nec in esculentis tantum versatur historica Cydoniorum cognitio; simulacris quoque nonnullis efficta Cydonia præ manibus gestata fuisse tradunt eruditæ Scriptorum relationes; In historia quippè Saxonum legitur, Veneris in ipsorū regione Simulacrum extitisse, quod aurea tria poma tenebat. Volaterranus etiam narrat Romæ sua ætate Statuam Herculis effossam fuisse(quæ posteà in Curia Conseruatorum collocata fuit) in cuius manu tria similiter Mala Cotonea visebantur,quæ pro Malis Aureis Hesperidum, ni tamen Aureis Malis Medicis aliquibus, de quibus dictum est superius, figura competeret, quæ in sola delineatione cum Cotoneis æquiuocationem inducere potest,nam inter Mala Medica reperiuntur nonnulla, quæ intersecta sunt, atque crispantia. Simulacris item noctium conscijs imponebantur Mala Cotonea, quæ salutatorijs pariter in Virorum cubilibus inclusa seruabantur ad odores,vt suffimenta vice Thymiamatum ex pretiosis aromatibus confectorum; quod & nostris quoque temporibus apud quamplurimos non infimi subsellij Viros vsuuenit. Tanti prætereà facta sunt hæc Poma, vt nobilitatis perantiquę memoriam longū seruatura eligerentur ad componendū Stemmata C vetustissima Regni Granatensis in Hispania, ac Sfortiæ Familiæ Mediolanensis; hæc enim, vt tradit P. Petra Sancta, Cydoniorum Pomum, cum ramali, & frondibus aureis in Sapphirina planicie extollebantur. Sed Artificiosæ magis fictiones Cydoniorum attendantur.

Ex moribus, nō pulchritudine iudica: Menander in Monost.

FABVLÆ.

MVlti multa de Malis Aureis generaliter sumptis fabulati sunt. De Cotoneo verò peculiariter acceptâ, qui mythologicè quicquam scripserit,præter vnū Legatum, hucusquè nemo innotuit. Mythologicam quippè Malorum Aureorum Historiam, vel Insanis, quæ & Aurea dicuntur, comprehensis,impari pede, non tamen claudicando prosecutus,egregia pleraque de Cotoneo commentus est.Qua-D propter Historiæ nostræ nobile pretium erit, quæ scripsit non alibi fortasse videnda, adducere. Quid enim, nisi pretium faciet Poeticus Aureorum Malorum tesaurus? Constat id vel ex ipsius Legati sententia, quâ suæ tractationis R. P. Iosepho Crispo ex Minorum, quos Conuentuales vocant, Familia, Conciui, & Amicorum optimo nuncupatæ procedit exordium his expressum

Laurētius Legatus in Chrysomeleide.

CRISPE, decus Patriæ, quam Mysta sacerrimus ornas,
Inter Seraphicos dignus honore Patres.
Tu quoque, qui nostris fauisti cantibus olim,
Cum primum cepi fila mouere Lyræ:
Accipe quæ lusi maturior, omnibus vllum
Morphea quâ nequij carpere nocte fibris.
Fors erit vt multo quondam te carmine dicam,
Et pateat nostrum quàm tibi debet Ebur.

AVREA nunc repeto quo Numine MALA vigebant
Orbe ſub Heſperio, quidue fuere prius.
Sic pretioſa canam, quiſnam pretioſa negabit
Metra, quibus pretium CHRYSEA MALA parant?

Vndè patet quod & Fabulæ ſubiecta ibi deſtinat, vbi Heſperidum Hortos credidit Antiquitas. Mirabilius igitur erit quomodo Hiſtoriæ conueniat Cotonea à Cydone veniſſe perhibenti. Sed cuius temporis euentum fingat obſeruemus ex ſubſequentibus, quibus Atlantis Filium ex Heſperthuſa *Chryſeomelon* faciens, elegantem, & æquè generoſum Iuuenem deſcribit.

Cato. Plin. l. 15. c. 11.

Nondum conſpicuum pietate, animoquè ferebat
Amphitryoniaden Cæi oculata ſoror.
Roboris Alcides ſed tantum prima futuri
Ediderat tenerâ paruula ſigna manu:
Dum puer immiſſis elidens anguibus ora,
Artes eluſit, dira Nouerca, tuas.
Cùm Libyæ Regnator Atla tibi NATVS adultus
Ex Heſperthuſâ CHRYSEOMELOS erat.
Inſignis ſpecie Iuuenis: nitet aurea collo
Cæſaries, quâ non pulcrior vlla fuit.
Nec minus ac formâ præſtat iuuenilibus auſis,
Dimicet ille Feris, dimicet ille Viris.
Non erat in toto pariter tam ſtrenuus orbe,
Ni Gnato venias æquiparande Pater.
Tigribus, & ſæuis congreſſus ſæpè Leænis,
Deuictis retulit certa trophæa feris.
Quin & ſeù ficto, ſeù vero Marte cruentus
Pugnaret, ſemper victor abibat ouans.

Nihil propterea mirum, ſi omnium rapiebat affectus, quemadmodum & quia ſimile ſimili gaudet *Scilic et ingenijs aliqua eſt concordia iunctis;*
Conſeruat ſtudij fœdera quiſque ſui.

Ouid. l. 2. de Ponto. Ariſt. 8. Ethic. c. 2.

Æquum erat vt vnam *Citriam Limonis* ſororem ad Occidentalis Æquoris littora Neptuni, Mauræquè filiam ſibi genio conformem, amoris ſui ſcopum, vt à noſtro Poeta fingitur, conſtitueret. Subſequitur enim

Hinc illum teneræ certatim arsêre puellæ,
Tam claro Iuueni nubere quæquè flagrans.
Nulla tamen placuit, niſi Nympha Niaſias, altâ
Quæ formâ, & meritis omnibus vna præit.
CITRIA nomen erat, cui LIMON frater, & vno
Ediderat geminos Maura puerperio.
Maura Niaſiaco celeberrima littore Nympha,
A te facta parens, Ennoſigæe Pater.
Hanc amat, hanc cunctis præponit Amantibus, hancq;
Conſortem thalami CHRYSEOMELOS auet.
Sic adamatus amans in amantem compare flamma
Fertur, & igne calent vſtus vterque pari.
Iamquè tuas, Hymenæe, faces accendere, & aureos
Iungere Amatores dulce paratus eras.
Sed LIMON, cui ſerpit atrox per viſcera cura,
Dum non felici tortus amore perit:
Obſtitit, & geminis communia gaudia differt,
Quatenus & Nympham flexerit ipſe ſuam.

Quâ in re quantum difficultatis offenderit innuere poteſt vel ipſa Mali Cotoneæ per Nympham nomine *Chryſocomen* deſignatæ natura nullas Arbores, *Roboris externi librum aſpernata*, vt tradunt Geoponici, & præſertim Palladius, admittere patiens, quemadmodum & Chryſocome nullis amatoribus adhærere voluit. Sed elegantem eius deſcriptionem attendamus.

Pallad. in l. de inſit.

Quip-

A

Quippè Cydoniacis illuc aduenerat oris
Virgo, quæ CITRIAM sola decôre refert.
CHRYSOCOME nomen fuerat, nomenquè venustæ
Virginis æquabant aurea *fila* comæ
Et, nisi quod malæ tenerâ lanugine flauent,
Atque ibi perpetuum ver Helichrysus agit:
Blandior in toto non vixerat altera Mundo,
Vicerat & speciem, CITRIA pulcra, tuam.
Sed quantum pallore placet spectabilis ipso,
Pectore tantus inest Virginitatis amor.

Pallor non ex consumptione innati caloris, vt in vehementer amantibus. Vndè illud Ouidij *Palleat omnis amans, color hic est aptus amanti.*

Sed ex temperie optima eiusdem cum claritate spirituum. Hinc sibi tantum viuere & castis Dianæ studijs incumbere perpetuam mentis, & corporis integritatem seruando, quin & nè otio concederet, & sic animi constantia remitti posset, venando ætatem traducere delectabatur, adeò iaculandi perita, vt primam ab ipsa famam Cydonibus iaculatoribus factam multâ dexteritate confinxerit Poeta, qui nihil æquè ac nuptias à Chrysocome odio haberi consueuisse tradidit, postquam cecinit

Eurip. in Iphig. Pind. Od. 7. Nemæorum.

B

Scilicet intactos tibi, Delia, vouerat annos
Perpetuò studijs dedita Virgo tuis.
Hinc & gaudebat siluis habitasse remotis
Venatu exercens lustra per alta feras.
Nec minus Ortygiam iaculando imitata Dianam
Torquebat doctâ spicula certa manu.
Spicula certa volant ex arcu missa puellæ,
Inde, Cydon, iaculis gloria prima tuis.
Tale per ingentes auum traducere Lucos
Sueta, vel aspectûs oderat illa virûm,
Si fugit hinc hominum amplexus, tedasquè maritas,
Nil mirum est; nimium libera vita placet.

C

Sed quiescant in Africa spes suas fouendo Chryseomelos, Limon, & Citria, dum quæ in Europa Chrysocomi accidunt, nobis modulatur Legatus, pulcherrimis identidem insertis narrationi fabellis, quarum primam de puero *Eromelo*, qui Chrysocomen amando desipuit, iam in limine habemus. Eromelus verò dictus fingitur nomine composito ἐκ τῦ ἔρωτος, aut Æolice ἔρου (vndè nihil aures offendet, quod Æolicâ dialecto secunda nonnunquam in *Eromelo* contrahatur, longa naturâ, & communi Græcorum linguâ, cuius non leuis est in Legato cognitio) & μῆλου, *Amore* scilicet, & *Pomo*, vt alludatur ad *Amoris Poma*, in quæ conuersus est, quæ cum, vt dictum est, *Mala insana* quoque vocentur, canente Taruisino illo Poeta, cuius ingeniosus est imitator Legatus

Ad Virtutes quoque ingẽtes transire Vimenratis loco esse potest Deo fauente, vt *Menãder in Monost. discurrebat.*

MALA INSANIA vocant Itali, quæ Gallus AMORIS
POMA vocat, siquidem desipit omnis Amans.

Balt. Bonif. l. 5. musar. 12.

Sunt autem quæ communi nomenclaturâ vulgus Italicum *Melenzane* vocat: Ob amorem ideò dementatus describitur Eromelus. Sed ad Legati metrum.

D

Spreuerat idcircò quoscunque CYDONE iugalem
Virginis egregiæ concupiere torum.
Inter quos adeò puer hanc EROMELVS amarat,
Pulcher EROMELVS, diuitijsq́; potens:
Vixisse vt nusquam credatur amantior alter,
Quiuè magis Nymphæ dignus amore foret.
Firmus Anaxareten haud sic dilexerat Iphis,
Vt iam CHRYSOCOMEN deperit iste suam,
Sic Amor ætatem superauerat: illa pusilla,
Quippè irilustris; at hic grandior esse nequit.

Ouid. l. 14. Met. fab. 17

Palluerat ideò, & aureum colorem, qui Pomo, in quod conuersus est, competit, malus in malis ipsi disposuerat Amor, à quo edoctus, & si quindecim duntaxat annorum puer quæ proci solertiores consueuerunt, vt Chrysocomes expugnaret rigorem, in

in vsum deducere nouit, obsequium nimirum preces, & munera, quorum liberalem puerum describendum, vel ipsa Aurei Pomi, cuius ipse subiectum gerit in hoc fabularum nexu, denominatio suadebat. Quæ cum nihil proficerent, & præcipuè munera, quæ, nè ipsis caperetur, Virgo remittebat, habent quod discant Virgines, nè faciles sint ad amantium capienda dona, sub quibus ferè semper latent insidiæ, vt in fine sequentium carminum demonstrat Poeta noster.

Da Virtutē & opes, ad Iouem orabat Callimachus.

Ergò dum vultûs arêre Rosaria cogit
Tantus, qui teneris ossibus ardor inest:
Cogitat ingentes vt tandem temperet æstus,
Instruit & solers cognita bella procis.
Obsequijs ideò, precibusquè, & munere multo
CHRYSOCOME longo tempore pugnat Amans.
Omnia sed frustrà; stabilem nec vincere mentem
Obsequijs, precibus, muneribusuè potest.
Respuit obsequium, precibusquè aduersa profatur
Vota, quibus Triuiæ casta placêre studet.
Sic & EROMELO transmissa remittit amanti
Munera, nè captent munera capta fidem.
Nempè pudicitiam nil æquè ac munera vincit,
Et Virgo capiens munera, victa prope est.

Nihilominus obstinatus in amore iuuenis perstitit quoad vsque penitus insaniuit. Tunc enim sibi manûs inijciens, pectus vnguibus aperire conatus perhibetur, veluti si furenti flammæ aditu reserato, tota debuisset exhalare. Quo inuento doceri possumus amantes omnes amentes fieri, imò & dum puerum Cupidinem sequuntur, quantumuis ætate plenos, puerascere. Et hac de re credam amatorem Eromelum in ætatè puerili à Poeta describi. Sapientem ergò desipientis ex amore pueri descriptionem attendamus.

Ex nimio obsequio morositas resaltat.

Infelix omni sic spe fraudatur Amator,
Nec te, CHRYSOCOME, cessat amare tamen.
Nam nequit edomitâ te excludere mente, iugumquè
Excutere, & formæ dememinisse tuæ.
Ergò, ait, & quanquam sine spe viuamus, amemus,
CHRYSOCOME, quamuis dura puella, placet.
Sæuiat illa licet, mitissimus vsque vigebit
Nulla relaturus præmia noster amor.
Non hic sæuitiæ cedet: certabimus, illa
Asperitate sua, nosque perenne fide.
Nos ea contemnat: Constantia nostra manebit:
Omnia scit constans exuperare labor.
Sic obfirmato dum pugnat amore misellus
Languet, & arcano tostus ab igne perit.
Dumquè nimis feruent vesana incendia, crescit,
Et nequit angusto pectore flamma capi.
Æstuat, atque fero peruersâ mente vapore,
Nec, quid agat, nouit, nec valet apta loqui.
Iam fremit, & toruè circumspicit omnia, iamquè
Perfurit, & toto desipit asse puer.
Ac veluti nimius, vel si præcordia pandat,
Debeat à toto corpore abire calor.
Ipse parat violare suum, & discerpere pectus,
Et, quibus exhalet flamma, aperire vias.

Hæc porrò ficta. Sed proh quot sunt, qui quod hîc fabulosum est, erotico furore correpti, tragicas sibi consciuerunt manus! Quot, qui Iphes multiplicarunt! Quot, qui Sappho in præcipitio secuti sunt! Frequentia exempla, & nimis longum recensere. Pro omnibus vnum hoc Poetico Legati nostri pennicillo delineatum datur inspicere, cuius terminus si Planta est Cupidini sacra, cùm Cupido sit κακοδαίμων, Cacodæmonibus deuotos significat, qui pessimâ hac phrenitide correpti sibi mortem inferunt. Ecce, quam innuimus, metachrosin.

Insania flos iracundiæ Apoll.

A

Iamquè sibi conscire manûs accinctus, in aureum
Vngue fero lateris sæuit acerbus ebur.
Cùm pueri miserata Venus cælo astitit alto,
Et tenerum vetuit dilacerate sinum.
Mæstaquè furtiuo perfundens lumina somno,
Lenuit rigidâ vulnera facta manu.
Quin &, ne furijs iterum succumbat eisdem
Euigilans, mirâ consulit arte Cypris.
Nam, dum fata negant iuueni producere vitam,
Ne mage CHRYSOCOMEN solicitare queat:
Vt fuerat longo tunc sparsus membra sopore,
In Plantam vertit Diua soporiferam.

Nec hoc quoque sine mysterio est. Cùm enim saluti suæ dormientes eiuscemodi Amantes, ipsius obliti non aliter ac si lethæa pocula degustassent, obliuiosis non tantum, & somnolentis comparantur, sed ipsis quoque rebus, quæ obliuionem, & somnum inducunt, æquantur, cum ijdem exemplo suo nonnunquam eosdem in alijs edant effectus. Hinc patet metachrostica Eromeli ad somnificam *Aurei Pomi* Plantam proportio, qualis hominum ferorum in feras passionibus ipsorum correlatiuas conuersorum frequentissima obseruatur apud Principem Transformationum Poetam. Sed cuius Plantarum generis sit hoc Soporiferum, videamus, elegantem ipsius Pomorum descriptionem, & varias eorundem nomenclaturas obseruantes.

B

MANDRAGORÆ est species, animal vel odore soporans:
Sunt & HYOSCYAMI qui genus esse volunt.
Profert POMA, quibus pueri de nomine nomen
Restat adhuc, Latium, Francaue Lingua sonet.
Nomen EROMELO texebant ΜΗΛΟΝ, ΕΡΩΣ *τε*,
Astiterat qui cum Cypride, paruus ΕΡΩΣ.
Sic pariter FRVCTVS, & AMORIS POMA vocamus,
In sua quæ sumpsit Cyprius inde puer.
Quòd foret is demum furibundo insanus amore,
Fructibus INSANI vel modo nomen inest.
MALA INSANA vocant Itali, *quod & ille canebat,*
Qui Musis decimo perlitat vsque libro.
Poma vocant alij LYCO-PERSICA, quippe feruntur
Hæc aluisse frequens Persis, & ora Lyci.
Et quia diues eras, & multo splendidus auro,
Auratusquè tibi fulsit in ore decor.
Insignes quoque nunc Fructûs color aureus ornat,
AVREAquè hinc multis dicere POMA placet.
Atque vt pallueras vbi terminus institit æui,
Quod face torruerit cor tibi sæuus Amor.
Pallor abinde nouis aduenit Fructibus, &, quem
Pectore fundebas, cortice sanguis inest.
Puniceo siquidem vestitur cortice POMVM,
Sanguineæ maculant quod quoque sæpe notæ.

C

Balthassar Bonifac. l. 5 musarū 12.

D

Et ecce quæ de varijs Pomis longè fabulati sunt Veteres, hîc compendiosè collecta, vt Chrysocomes historiam consequendo, Cydoniorum quoque tractationi conueniant. Ea sunt Aurea Mala, quæ dedit Hippomeni Venus, vt rapidissimum Atalantæ cursum retardaret, quæ Ouidius in Agro Cypri Damasæo consita fuisse tradidit, & sunt Symbolum Auri, quo ad vincendum nihil efficacius. Hinc eruditus quidam in eandem Ouidij fabulam hæc adnotabat. *Atalantæ pernicitas Aureis Malis elusa, facetè referri poterit ad mobilitatem, seù inconstantiam animi: ad hanc enim vincendam, nihil est auro efficacius. Magnus est autem istorum Pomorum vsus hodie in negotijs non solùm amatorijs, sed etiam Bellicis. Omnis enim spes victoriæ in illis præcipuè consistit: neque vlla est belli celeritas tanta, qua non possit illis proiectis vinci. Proindè Reges, ac Principes inter se bello certantes, illis potius, quàm ferreis globis nunc contendunt.* Accedit & Acontij Po-

Lib. 11. Metam. fab. 11
G. Sab. in Met.
Ouid. Epist. Heroid. 19. & 20.

Pomum, quo Cydippes fidem ſibi callidè deſpondit in Delo, quemadmodum fusè Poeta Pelignus in Heroidum Epiſtolis, ſi tamen ipſius ſunt, quæ huiuſmodi continent hiſtoriam, ſeù mauis fabellam. Poſtremum eſt diſcordiæ Pomum à Ioue Paridi miſſum, vt litem de forma inter Venerem, Iunonem, & Palladem de pulchritudine exortam dirimeret, illud pulcriori tradendo, ſicuti præcipiebat inſcriptio: DETVR PVLCRIORI, quodque Veneri adiudicauit, vt pateret Veneris tyrannidi Regna integra per Iunonem denotata cedere, & vel ipſam poſtponi Sapientiam, cuius Numen habitam Palladem nemo dubitat. Sed hæc ex Legato.

Ouid. Ep. 5.

Aurea mox aliquot carpens Cytherea VOLEMOS
In Damaſæa ſuæ contulit arua Cypri.
Hic ſata in auri comas creuerunt ſemina Plantas,
E quibus Hippomeni MALA petita dedit.
AVREA MALA, quibus Iuuenis Schœneida vicit,
Præteritaquè ſimul comparat ille thorum.
Carpſit & hinc POMVM, quod ſculpſit Acontius illis,
Quæ tibi, Cydippe, callida verba dedit.
Fertur & hinc Paridi miſiſſe Dieſpiter AVREVM
Iliaci MALVM fons, & origo Mali.
MALVM, quod retulit celebri in certamine formæ
Credita Diuarum pulcrior, alma Venus,
Præmia, quod Plantam te transformaſſet in AVREAM,
Belle Puer, Nymphæ ſic vbi fata canit.

Nec inconſultò Venus hîc diuinare fingitur. Hoc enim inuento ſubſcribitur Pauſaniæ referenti Venerem Vraniæ nomine cultam fuiſſe primò apud Aſſyrios, indè à Paphijs in Cypro prodigioſi Fani ſtructurâ, deindè ad Aſcalonem in Phœnicibus, & à Græcis Athenis, vbi pulcherrimum conſecuta fuerat Templum. Inſuper in Cælo diem prænunciat, imò & noctem, & cognita prædictionibus Aſtrologicis conducit. Aptè igitur de Chryſocome transformationis prodigium ex ſignis collecturâ dicere perhibetur:

Cælius lib. 12. cap. 35.

Sed tu, quæ nunquam voluiſti cedere Amori,
CHRYSOCOME, & noſtrum dulce ſubire iugum:
Fors cum ſæuitiæ nil pœnituiſſe iuuabit,
Sæuitiæ cupies pœnituiſſe tuæ.
Fors erit, vt, veluti tuus hic miſerandus Amator,
AVREA ſic pariter tu mihi POMA feras.
Dixit, & haud fallunt diuam præſagia mentem,
Præquè videt, quod iam venerit, ipſa Venus.
Nanquè vbi EROMELVM, cum deſperaret Amatâ
Poſſe frui, notum deſipuiſſe fuit:
Atque manûs ideò ſibi conſciuiſſe cruento
Impete, nec quoquam membra reperta loco:
Sed non viſa prius pueri pro corpore Planta
Enituit, formæ ſymbola tota ſuæ:
Maxima ſuſpicio Metachroſeos vrget, & indè
Neſcio quis pectus Virginis horror habet.
Mente ſubit Clytie, Smilax, Hyacinthus, & Aegle,
Totquè alij, quos eſt ſtirpe latère memor.

Notæ iſtorum Hiſtoriæ, quas vbi referre contigerit, ſi tantum vitæ ſupererit, fuſius proſequemur in alijs Voluminibus, in quibus Botanicæ conſiderationis

In ſcriptis Pratum venerit, Hortus, Ager.

Nunc audienda Chryſocome ex euentu Eromeli ſibi conſulens, & pauculæ, molliſſimæquè confiſa lanugini, quæ (vt Argumento ſunt læues Cotoneorum corticis villi) ipſi præter communem morem in ore vernaſſe dicitur, eius tamen ſpeciem haud quaquam deformanti, vt in icone conſimilis iſtius æui puellæ ad viuum expreſſæ, in Aldrouandæo Muſæo aſſeruatâ conſpicitur, ſexum fingere, cælumquè ſic tuta mutare conſtituit, ne non diuerſo poſſit alter furore corripi, & ipſa mali aliorum cauſa, licet innocens, fieri. Qua propter in Legati Poematio legitur.

Filia ſylu. Hominis qui ex Africa olim dono datus fuit Sereniſs. Farneſijs, cũ quo ſene ego locutus ſũ Parmæ ann. 1623.

Sic-

A *Sicquè, ait, vt vegetet, si pro me haud sentit Amator,*
Et sibi stirps viuit, ne sibi viuat homo:
Quod mihi nomen erit? quæ fama? quis imo silebit
Me quoque naturam dememorasse meam?
Non hominis spirasse animam in præcordia dicar.
Atque hominis, faciem præter, habere nihil.
Vna recensebor, quæ ad funera cogat Amantes,
Ac adscribetur non mea culpa mihi.
Quæ mea culpa fuit, si quem redamare nequibam,
Inuitam voluit diligere, hincquè mori?
Mens fuerat, pariterquè manet mens viuere castè,
Claudereque, intactâ virginitate, diem:
Quid non sperandos igitur sperare Hymenæos?
Nolentem vano quid ve furore sequi?
B *Debuit hoc saltem spes auertisse furentis;*
Sed furor, ac ætas non habet illa modum.
Ergò ne simili quisquam correptus abinde
Si face, simquè alijs inscia causa mali:
Hinc melius mouisse gradum: ne quippe deinceps
Patria me videat, quælibet ora placet.
Sunt alibi siluæ, sunt, quas venando fatigem,
Belluæ, vbi nemorum te quoque, Diua, colam.
Non me torquet iter: montes assueta per altos
Ire, vagum potero ferre vbicunque pedem.
Ne nostros alibi thalamos desideret alter
Consultum est: spolijs vtar abinde nouis.
Me vestis probet esse virum: fauet aurea toto
Quæ mihi lanugo mollis in ore nitet.
Non hæc in facie nobis sine numine vernat.
C *Istâ noster honos amodo tutus erit.*

At iam accingitur itineri Cydonia puella. Iam è patriâ, quæ nunc *Cania* dicitur, & ad Septentrionalem plagam respicit, eo cornu, quo Creta vergit ad Occidentem, in Italiam soluens, Peloponnesum Moreæ nomine nunc cognitam, quæ Apia olim dicta est ab Api IV. Sicyoniorum Rege, & formam folij Platanini exhibet, vt communiter à Geographis delineatur, & ab eruditioribus describitur, à longè videt, indeq; Syllam, atque Charybdim exuperans, Siculum transfretat mare, ac Italiæ radens littora suprà eum locum surgit, vbi Neapolis condita, & Sirenum pignora Iosephum Baptistam Poetarum huius æui, vel inuidis acclamantibus, Principem, ac Antonium Muscet tolam, & Laurentium Crassum optimorum vatum nemini postponendos placet cum Legato venerari. Sic enim suam, & nostram prosequitur historiam:

Virum bonum fama detegit, vel in terræ cauis! *Eurip. ap. Æschin. contra Timarchum.*

Dixerat, atque habitu dèmum succincta virili,
Arcum, & cum pharetrâ spicula nota capit.
Qualis vbi capreas parat exagitare fugaces
D *Arcitenens, Virgo tunc quoque talis erat.*
Egreditur, Dicte non erratura, nec Idâ;
Nam plantis nimium sunt iuga trita suis.
Vtque paterna CYDON, gelidam, quâ vergit ad Arcton
Creta frequens populis, imminet alta mari.
Pulcra CYDON, quã nunc CANIAM gens Cretica dicit,
Atque ideò portu claret, habetquè rates:
CHRYSOCOME in littus descendit, & excipit illam
Nauis ad Oenotriam pandere vela parans.
Sic vehitur quo fata trahunt, Apiamq; figuræ,
Quam folium Platanûs exhibet, esse videt.
Scyllæos superat scopulos, auidamquè Charybdim,
Quâuè Typhœa super Sicelis ora sedet.

Inde

Inde vbi Parthenope iacuit proſpectat, & olim
Plena futura ſacris Vatibus, arua probat.
Arua vbi nunc BAPTISTA meus, MVSCETTOLA, CRASSVS
Diuinis animant ſaxa vel ipſa metris.

Sed vltrà Chryſocome. Totam quippe Italiam luſtraſſe dicitur, vt in exitu narrationis colligatur in totâ Italiâ frequentes eſſe Cotoneorum Arbores. Et quia Poeta Geographicè innuit fertilem hanc Regionem Quercino folio configuratione ſimilem, ad rem ex noſtro Mariano venit Diſtichon illud.

Andr. Mar. l. 2. ſtatuar. Rom. Epig. 137.

Italiam Quernæ ſimilem procedere frondi,
Atque hominis cruri compoſuêre parem.

Quia porrò dum Tyberim peregrina transmigrat, opportuna venit Vrbis Romanæ mentio, ibi datâ operâ ſalutatum à Legato noſtro Athanaſium Kircherum è Societate Ieſu, Virum ſuprà fidem eruditiſſimum, & multâ quoque nobis veneratione cultum, cuius diligentiæ cuncta parent, lætamur. Canit quippè Legatus.

Ex Antip. apud Stob. ſerm. 29.

Non hæc meta viæ: latè placet Itala Regna
Luſtrare, atque oculos dulce beare ſitu.
Roburnæquè plagam ſimilem procedere frondi
Spectat, & obſeruat quæ loca grata magis.
Iamquè quadrageno patet Albula flumine Diues,
Albula, cui famam poſtera Roma dedit.
Roma, vbi Memphiticas adeò, KIRCHERE, Figuras
Calles, vt ſtudijs cedat Apollo tuis.

At ecce nouas, elegantesquè fabellas, perquàm Hiſtoriæ noſtræ quadrantes. In Æmiliâ viâ prope Bononiam noſtram à parte Orientali prænobile Caſtellum eſt, quod à Cotoneorum credo feracitate *Cotoneolam* vocant, citrà ripam Senij fluminis conſitum fortibus mœnibus, ac profundis munitum foſſis. Infrà eſt oppidum inſigne, rebus omnibus ad victum facientibus abundans, quod *Lucum* dicunt. Hiſtorias fundationis, & denominationis eorum mythicè proſequitur Legatus ijs adſtipulatus, qui *Cotoneolam* tradunt vetuſtiſſimum Æmiliæ oppidum fuiſſe, cuius opinionis erat alter ex ijs Scriptoribus, qui Franciſci Sfortiæ Mediolanenſium Ducis res geſtas monumentis mandarunt, coætaneus Leandri Alberti, quamuis ipſe Leander ex Foroliuienſium Annalibus tradat Caſtellum illud ædificatum fuiſſe anno Salutis MCCLXXVI, à Foroliuienſibus, & Fauentinis oppidũ Balneocaballi obſidentibus. Mœnibus verò cinctũ anno MCCCLXXI. Quidquid ſit, ibi ab antiquiſſimis vſque temporibus poterant eſſe Magalia, in quibus hoſpitio ſuſceptam Chryſocomen comminiſcitur Legatus, vndè cum migrare vellet, fertur ab hoſpite commonita, ne proximum pertranſiret Lucum, cum ſæuiſſimus ibi latitaret lupus. Vbi enim *Luci* oppidum eſt, ſiluæ antiquitus, & magna nemora fuiſſe perhibentur. Quod non tantũ *Luci* nomen ſuperſtes infert, ſed etiã ſitus ipſe, quippe qui ſit vallis olim aquis abundans ad ſiluarum incrementa maximè facientibus. Fauet etiam loci proximi nomenclatura; nempè *Silua Luci*, vt nemoribus abundaſſe tractus ille probetur. Sed Poetæ aures adhibeamus, de Chryſocome verba facienti.

L. Albert. in deſcript. Italiæ pag. 310. 311. &c.

Mox Apennini ſuperatis cautibus, illic
Aſtat, vbi SENII clara fluenta ſonant.
Non longè fuerant læti magalia ruris,
Hoſpes vbi facta eſt credita virgo puer.
Dumquè migrare parat, qui comi exceperat illam
Hoſpitio, ad Lucum, ne velit ire, monet.
Nam prope Lucus adeſt, vbi quouis maximus, inquit,
Eſt, & qui rabido trux hiat ore lupus.
Ille peregrinos, & quemuis præterit illac
Deuorat, & nemo ſaluus abire poteſt.
Nec iaculis confide tuis puer (addidit). Eius
Tergora dura nimis ſpicula nulla pauent.
Nos quoque conſerto tentauimus agmine ſæpe
Vincere, nec pugnax ſic quoque victa Fera eſt.
Imo canum lacerata phalanx, lethaliter icta
Noſtra cohors, acri dente petita feræ.

Chry-

A Chrysocome verò nihil ad nuncium perterrefacta, feræ occidendæ occasionem omittere noluit. In siluam igitur se conferens, lupum ingenti sequentium admiratione, certissimo, & verè Cydonio telo prostrauit.

Silius l. 3.

Audendo bella expediant, pigra extulit astris
Haud vnquam sese Virtus.

Sed audiatur Legatus

Sic ait: at virgo, quæ non pauet vlla ferarum
Vulnera, cum secum fert sua tela, refert.
Hospitio, monitisquè tuis quàm debeo, quàmq;
Quòd tantum curæ sit tibi nostra salus.
Non vsquam potero fari satis: attamen isthac
Ire placet, sæuus quâ fremit ore lupus.
Me terret fera nulla: Feras timuisse CYDONIS
Non est, & nobis Patria Cressa CYDON.
B *Est animus pugnare feræ: mihi concidet illa*
Quò properant, mortem spicula nostra ferunt.
Dixit: & in siluam gressus mouet, illius ausum
Armatâ indigenûm pone sequente manu.
Cum subitò latebras, infrendens dentibus, exit
Longè aduentantum citus odore Lupus.
Quamquè videt celerem turmæ præcedere, primam
CHRYSOCOMEN sæuo dente ferire parat.
Illa sed è pharetrâ selectum missile neruo
Componens, nemorum supplicat hisce Deam:
Dirige Diua manum precor, & ,quod torqueo telum,
Sit mors immani non reparanda feræ.
Inde Arcum exonerat: calamus volat ocyor Euris,
Et, quô deuotum destinat illa, ferit
Sauciat in pectus Monstrum cor adusque cruento
C *Vulnere, dum præceps in sua fata ruit.*
Concidit in vulnus, Lucumq; vlulatibus implet
Extremis, & cum sanguine vita fugit.

Eâ peste liberati pagani pleraque grati animi signa demonstrant, & in accepti beneficij memoriam ab hospitis patriâ locum nuncupare incipiunt. Permansit nomen vsque ad hæc tempora, quibus Poeta noster more suo Castellum illud describit, vbi præmodulatus est.

Optimi iudicij nota, nomen est beneimpositum.

Aris. Eth. 1

Ictum admiratur, proque auxiliaribus armis,
Plausibus est Iuueni grata caterua sequax.
Ac veluti Phœbum fama est, Pythone perempto
Deucalionæos percoluisse viros:
Aut quali Alcides Euristheo cultus honore
Dicitur, Arcadicum cum domuisset aprum:
Qualis &, aut Lernæ, aut Nemeæ terrore subacto
D *Susceptus populis Clauiger ipse fuit:*
Talibus obsequijs pariter gens illa CYDONEM
Est Iuuenem cæso deuenerata Lupo.
In pagum fera tracta: caput tibi pendet ab arâ,
Delia, quam templo paupere turba colit.
Quin &, ne facti veniens foret immemor ætas,
De Iuuenis patriâ dictus abinde locus.
Sed quia maiori nequit is certare CYDONI,
PARVA CYDON tantum est, siue CYDONIOLVM.
COTONEOLA hodie corrupto nomine Graio
Dicitur, vt vulgi fert idioma scabrum.
Atque adeò creuit, floretquè, vt & vrbibus ipsis
Conferri populo, diuitijsue queat.

Sunt,

E

Sunt, quibus hoſtilis reprimi queat impetus, alta
Mœnia, ſunt valli : circum aqua multa meat.

Nec minus ingenioſè de loco fabulatur Legatus, vbi ſilua erat. Dictum nempè ſiue à *Luco*, qui inibi extiterat, ſiue à *Lyco*, qui Lupus eſt, ibidem occiſo, tradit, veterum morem ſecutus, qui *y* pro *u*, & è contrà promiſcuè vtebantur, quemadmodum obſeruatur in *Sylla*, qui & *Sulla* dictus eſt. Dicit ergò.

Non abſimili fortè ratione Lyceus mons Arcadię nemoroſus potuit nominari.

Sic & vbi Lucus fuerat, quia poſtea paruas
Seruandis gregibus diſpoſuêre caſas:
Suoceſſitque caſis ſucciſo Robore Vicus,
Hunc placuit LVCVM dicere, ſiue LYCVM:
Sicq́; LVPI ſeruet, ſeù LVCI nomina, ſeruat
Nomina, quæ tantæ ſunt monimenta rei.
Eſt quem nunc LVCVM dicunt, proq́; Arbore multâ
Se tollunt alto plurima tecta polo.

F

At iam ad Rhenum noſtrum deuentum eſt. Hic mole paruus, at virtute magnus Ciuitatem perluit, *Mediterranearum opulentiſſimam*, vt ſcribebat antiquus ille Geographus, ac *Studiorum Matrem, Morum Inſtitutricem, & Liberalium Artium Parentem*, vt Sanctiſſimus Pontifex Clemens VIII. enunciauit, de quâ cecinit eruditus, & nobis dum viueret amiciſſimus Iuſtus Riequius Belga primarius in hoc Archigymnaſio literarum humaniorum Profeſſor.

Pompon. Mel l.1.c.2.
Clem. VIII. in Bullâ datâ 1592. 7. Iun.

Quâ colit Auſonium generoſa Bononia Rhenum,
Compoſuit vires docta Minerua ſuas.

Cùm innumeros propterea genuerit ſemper, & aluerit viros literis, Armiſquè clariſſimos hæc *Vrbs antiqua, ingens, Etruſcis Regia quondam.*

Adrianus Card. in Itiner. Iul. 11.

Nil mirum ſi Legatus literatos aliquot inſignes memoret ex viuentibus amiciores, inter quos ſi nos quoque recenſuit, ſoli humaniſſimi viri beneuolentiæ acceptum referimus. Eius iſti ſunt modi.

At iam progreditur mentitâ in veſte puella,
Eſt & vbi placidè, paruule Rhene, fluis.
Paruule Rhene Tybri non conceſſure ſuperbo,
Æmula Romuleæ Felſina vt Vrbis erit.
Felſina cuius honor per vos nunc æquat Olympum,
Cum Montalbano *BONOME docte meo.*
Felſina BOMBASI Hiſtoriјs, metriſq́; decora,
Et BONVICINI carmine vbique eluens.
Felſina VVLPARIO, BONCOMPAGNOq́; docente
Stoa recens, ſcitè mella Pelaſga loquens.

G

Io. Franc. Bonomius
Gaſpar Bõbaſius
Michael Bõuicinus.
Andreas Vulparius
Ludouic. Boncomp.

Nec Patriæ oblitus bonus Ciuis eam debito fraudauit honore. Nam aliquid in tabulas collaturus de *Cotoneo* non ignobili Laudenſis agri caſtello, Chryſocomen Cremonæ ſitum pertranſeuntem inducit, vbi datâ occaſione fabellam inferit de Caſtro *Caſalis Butani* ditionis nobilium Cremonenſium de Schinchinellis, & ex illis ad Petrum Ioannem Marchionem tum ſibi, tum nobis amicitiâ cultum, carmen dirigit.

Inde Peregrinæ Phaethontis funere clarus,
Centenoque Padus flumine diues adeſt.
Laudat agros, biferâ commendat meſſe beata
Rura, vbi Marte potens noſtra CREMONA modo eſt.
Succeditquè CASIS BOTANI Paſtoris eiſdem
Temporibus, multo qui grege diues erat.
Illius hîc ſeri Vicum ſtruxêre Nepotes,
Indigenûm BOTANI quiſque CASALE vocat.
Tuq́; potens Atauis hæc SCHINCHINELLE patenti,
Ditia PETRE tenes ſub ditione loca.

H

Bapt. Mant. non iniuria de Cremona cecinit. *Frumentiferæ cultiſſima rura Cremonæ*

De *Cotoneo* verò Caſtro fabulatus eſt ipſum vetuſtiſſimo ſucceſſiſſe Populeto, in quod ſe contuliſſe fingitur Chryſocome, vt laſſitudinem poneret. Cum recordata in eas Arbores transformatas fuiſſe Phaethontis ſorores, vt Princeps Transformationum commentus eſt, Eromeli caſum itidem cogitat, & ſæpè memorans illum, ſæpè *Cydonem*, auditur

Ou. l. 2. met. fab. 2. & 3.

A ditur à *Botani* pastore non procul inde greges pascente, qui, viragine commigrante, illi, sub quâ consederat, Arbori Cydonis nomen sæpius incidit. Quod in causâ fuit, vt Arbor illa, rusticâ Antonomasiâ postea dicta fuerit ARBOR CYDONIS; imò temporum successu nomine toti siluæ participato, POPVLETVM CYDONIS nuncupatum sit quoadusq; à Pompeio Laudæ fundatore succisum, ad castellum ibidem extructum, nomen translatum est. Sed ad Poetam:

Non procul hinc læuum fluuiorum Regis opacat
Arbore Populeâ consita silua latus.
Huc properat, fessos gratis vt recreet vmbris
Artús ad murmur prætereuntis aquæ.
Hîc sedet, hîc captat spirantes leniter auras,
Lassa viâ molli flamine membra leuans.
Prospicit, &, siluam quia latè Populus implet,
Arborei populi Populus alta caput:
B *In mentem venit his Plantis Phaethontidas olim*
Humanum miserè deposuisse decus.
Compatitur, funusq; simul deplorat earum,
Et memor est casús hîc, EROMELE, tui.
Sicq; CYDONA refert puerum, patriamq; CYDONEM,
Et Græco resonat plurima in ore CYDON.
Audierat BOTANI non longè armenta virentis
Pinguia per nemoris pascua pastor agens.
Atq; abeunte illâ, sub quâ stetit, Arbore ab ipso
Incisa est iaculi cuspide multa CYDON.
Cum Plantâ viguêre notæ; quin fertur ab illis
Ipsa, & ab hac nomen participasse Nemus.
Sæpius vt siquidem dicta est ea PLANTA CYDONIS,
SILVA CYDONIS item dicta subinde fuit.
Lucus adhuc stabat, cum LAVS POMPEIA lætis
C *Surgeret in ripis, Addua pure, tuis.*
Sed cum multa nouæ Dux maximus Vrbis in agris
Oppida fundaret, concidit inde Nemus.
Non ideò cecidit Nomen; nam consita siluæ
Villa loco, siluæ nomen ad vsq; tenet.
Nomenclaturam nisi quod corrupit Achiuam
Itala, COTONEVM proq; CYDONE vocant.

Loco famam fecerunt Cœli benignitas, & agri fertilitas; at suprà omnia semper memorandum facit Vir doctissimus Petrus Franciscus Passerinus, cuius Aui nobilitatis Mantuanæ illuc se contulerunt, Vrbis Patriæ tumultibus cedentes, vt tradidit eruditè Laurentius Crassus, & nos superius in Denominatis adnotauimus. Nobilem propterea de Passerino mentionem habet Legatus, & meritis ipsum extollit honoribus, Serenissimis Farnesijs ob summam doctrinæ laudem, & vitæ innocẽtiam acceptissimum, & simul communes inuisit amicos Petrum Franciscum Minotium I. C. & Poetam Monsauinensem, ac Io. Aloysium Picinardum ex Legati Patriâ oriundum, quantò iuniorem, tantò D carminum suauitate veteribus Poetis anteferendum, & Io. Carolum Co. Morandum Bernardi toti literatorum Reipublicæ celebrati Patris gloriosis firmiter insistentem vestigijs, Chrysocomenq; suam ad vsq; Mediolanum comitatus, Carolum Turrium multinominis Poetam, ac Angelicum Aprosium Virum vndequaq; doctissimum, ac nobis non vno titulo colendum, nostrumq; Manfredum Septalium Museo suo nostri ęmulum Aldrouandi, Callicratumquè, Myrmecidumquè, & Archimedum glorias obscurãtem, si per otium negotiosus luserit, salutat, dum Pedemontanam versus regionem peregrina iter instituit. Sic ergò de Cotoneo, & cæteris Legatus.

Crass. Elog. part. 2. vbi de Petr. Fr. Passerino. De Minotio Ghilinus in Theatro. De eodem, & Picinardo Legatus fusè in Encom. Poet. Biblioth. Amici notiss. etiam ex lib. Academic. incognit. Venet.

Atq; ita creuit ab hinc, vt non ignobile castrum
Sit modo, quodq; opibus, delicijsq; fluit.
Quodq; loco maius decus est; hoc editus ille
PASSER, Olorinum qui modulatur epos.

PAS-

PASSER habens inter FARNESIA LILIA nidum.
Cultus vbiq; mihi, MINOTIOquè meo.
MINOTIO CLANIM Dirce, MONTEMquè SABINVM
Mutanti Aonijs, dulce canendo, iugis.
Ante ſed it Virgo, ne illa inter LILIA viſam
Pindaricâ inſignem te, PICINARDE, Cheli.
Nec ſinit hinc abiens, Patriâque, Lyrâq; PLACENTEM,
Te memorem Vatem Vate, MORANDE, ſatum.
VIRGINIS offertur REGIO fœcunda Dianæ,
Regia quæ Inſubrum poſtmodo clara fuit.
Nec minus Ægiſonæ nunc eſt Vrbs inclyta Diuæ,
Seù Doctrina magis, ſeù magis Arma placent.
Arma tamen Toga vincit vbi Facundia TVRRI
Regnat, & in ſacrâ concinit alta Togâ.
TVRRIS vt hæc nobis Arx ſit, dat APROSIVS, Apros
Figens, PALLADIVM quot NEMVS ore petunt.
Hîc & SEPTENIS ingens SEPTALIVS ALIS
Sublimis, Nomen fert ſuper aſtra ſuum.
Seù MVSÆA paret, ſeù Fabrâ luſerit Arte
Eſt ALDROVANDVS, Callicrateſq; nouus.

Progrediente porrò Chryſocome, ad altiſſima ſurgit tangenda merita noſter Poeta, ſicq; ſublimi quodammodo ferire ſidera vertice videtur, dum Eminentiſſimum duplici, imò triplici nomine, & dignitate auitâ, nouâque purpurâ, & imperatoriâ geſtorum omnium maieſtate ſplendidiſſimum Apollinem, ſub cuius ſplendoribus noſtrum hoc Arboretum prodit, Guidubaldum Cardinalem de Thun Archiepiſcopum, & Principem Salisburgenſem adorabilem reueretur. Quin & Regiam deinde, Sereniſſimam, & Ampliſſimam Celſitudinem Sabaudiæ, & Pedemontanorum Ducis, Cypriq; Regis Caroli Emanuelis Diuis etiam cariſſimi veneratur. Et quia verè aureum eſt Sceptrum illud, quod, vt Cyrus Rex Perſarum ſentiebat, copia eorum, qui Principem ex corde diligunt, tutiſſimum facit: Sapientiſſimum, & integerrimum ideò Præſulem Petrum Bargelinum vetuſtiſſimæ nobilitatis Bononienſis, Archiepiſcopum Thebarum, quo nemo magis Principem illum dilectus diligit, apud ipſum auſpicatiſſimâ Sedis Apoſtolicæ Legatione fungentem, commemorans, veſtes eidem exoſculatur. Quâ datâ occaſione amico optimo Vido fratri noſtro Montalbano, eiuſdem Præſulis intimè familiari gratulatur, modulatus.

Ariſt. lib. 5. Politic. c. 9.

Xenophon in παιδία, Κυρε l. 8.

Hinc Alpes peregrina ſubit: iacet ampla ſub illis
Planicies, cælo propitiore fruens.
Tota placet: Regio non æquè eſt fertilis vlla,
Ní quam, THVNE potens, ſub ditione tenes.
THVNE potens, per quem SALCZBVRGA Bauarica Roma eſt,
Magnanimas Oſtro THVNE reuincte comas.
THVNE Poetarum Mecœnas maximè, quo non
Munera fert alter liberiore manu.
THVNE, cui par nemo fuit, niſi CAROLVS ille,
Hac qui in planicie ſceptra SABAVDA regit.
CAROLVS ille Ioui compar, Phœboq; nitenti,
Dum ſedet in TAVRO, Duria clara, tuo.
Atque ò ſi quondam, qui in TAVRO eſt Iupiter iſto,
EVROPAM veheret trans Mare, Creta, tuum!
Cederet Odryſias Phœbe, Cypriſq; parenti
Pareret, ductâ ſub iuga priſca Cypro.
Tunc & Mæonio tenuis foret ære Cicuta
Mutanda, vt merito non minus eſſet Epos.
Teque ſimul canerem, tanti qui Principis Hermes
Es modo pro Thybrico; PETRE diſerte, Ioue.

Te,

A

Te, quo Principibus non gratior omnibus alter,
Te, BARGELINÆ gloria prima Domus.
Tunc Latiâ resonanda Tubâ, quæ iam mihi de TE
Dictauit Tuscis prima Thalia modis.
Et nouus Amphion veteres tibi surgere THEBAS
Forte darem, tactâ tunc Cheli, Apollo, tuâ.
Nec te delicium PETRI, Charitumque silerem,
O' VIDE OVIDII Frater amate mei.

Verum ex Italiâ in Africam fata vocant peregrinam. Totam ergo Hesperiam peruagata, breuem illum maris tractum Europam ab Africâ seiungentem transfretauit, vbi finem Orbis habitabilis frustrà præfigentes columnas postmodo erexit Alcides. Ita in Fessanum deuenit Regnum, quod eo tempore à Vitium copia *Ampelusia* dicebatur; Ἄμπελος enim Græcis est Vitis: & eiusmodi nomen reliquit loco illi, quem hodie *Cabo Espartello* vocari ferunt apud fretum Herculeum, vt tradunt Geographi. Cumque Regio, quià venationibus aptissima, Chrysocome suprà cæteras placeret, ibi degere consuluit. Ideò Poeta.

P. Philipp. Ferrar. in Censur. Geogr.

F B

Sed secum nunc Cressa rapit, dum circuit oras
Hesperiæ, migrans quò sua fata vocant.
Iamque terit Calpen, atque hinc vastissima spectans
Æquora, ibi fines Orbis adesse putat.
Ast è conspectu cernens latissima paruo
Regna Hellesponto dissita, eò ire parat.
Descendit, mediumque cauâ Mare transfretat Orno,
Incertoque Abylen transmigrat inde gradu.
Et iam Fessa prope est, Bromio non fessa ferendis
Vitibus; hinc nomen ΑΜΠΕΛΑΕ Græca dabas.
Lustratur Regio, quâ cum venatibus haud sit
Aptior, instituit ducere Virgo diem.
Longarum siquidem confecta labore viarum,
Est opus, vt tandem desinat esse vaga.

G C

Quod dum decernit, ecce qui Nymphæ in iaculando excellentiam detegit euentus, & in peropportunum vocat ipsam hospitium. Erat in conspectu silua, ex quâ prope erat vt egrederetur Vrsus, qui fugiens à Limone, & Citria non longe habitantibus, ac venantibus ipsorum socijs, in sententiam suæ salutis, propriè, vt dici solet, pedibus currebat. Hunc Chrysocome videns, more suo iaculata, confodit. Superuenit Venatorum turba, ictum admirabunda commendans: & qui duces ipsorum erant gemelli, aduenam, quam veste, specieq; decepti virum crediderunt, suam traduxerunt ad domum, vt velit sibi conuiuere suadentes, canente Legato.

Thesaurus est pulcer locata Gratia.
Menander in Monost.

Dumq; hæc CHRYSOCOME secum pensando volutat,
Obijcitur multo silua fragore sonans.
Vrsus erat fugiens venantum dira sequentum
Spicula, qui cursu iam prope sospes erat.
Virgo videt, promptumque suo trasmittit ab arcu
Missile, transadigit quo caput illa Feræ.

H D

Concidit, extremumq; nequit fremere icta, repente
Motibus ablatis; sicque coacta mori.
Astitit emissum relegenti è vulnere telum
Per frutices animal turba secuta frequens.
Dux erat his acer LIMON, quem CITRIA iuxtà est,
CITRIA pulcra comes, CITRIA pulcra soror.
Obstupuêre omnes ictu, specieq; CYDONIS,
Quamq; Virum credunt, se bene habere iubent.
Ante alios autem LIMON, Germanaq; poscunt
Quis sit, & huc illum quæ bona fata vehant.
Queis Iuuenis: mihi Cressa CYDON est Patria, dixit,
Terra potens opibus, CHRYSOCOMESq; vocor.

Χρυσοκόμης ut δημοσθένης.

A puero placuit Venatio: ſaltibus ergò
Viuere, moſquè Feras exagitare fuit.
Fama erat hunc multis ditem venatibus orbem.
Multiuagum huc ideò fleximus inde gradum.
Hæc mihi cauſa viæ; quare hîc quoque degere mens eſt,
Hîc, vbi longa meum tædia ponet iter.
Dixerat: & noſtris igitur ſuccedere tectis,
Orſa refert LIMON, hoſpes amice potes.
Tu nobis genio ſimilis, venabimur vnà,
Hæcquè comes fuerit, quæ ſoror vna mihi eſt.

E

Quorum humanitati cum indulſiſſet, ecce inopinus euentus, qui virum non eſſe Chryſocomen patefacit. Siquidem laſſa quondam venatu, ac æſtu, ad vmbroſam conceſſit Palmam (huiuſmodi quippe Arborum feraciſſima eſt illa Regio) leniter ſpirantes auras captatura dum quieſceret. Sopitur: & ecce lenis ventus aduenæ ſinum veſte diductâ pandit. Illac fortè prætereunt nil tale cogitantes germani, qui ex mammarum tumeſcentia ſexus mendacium colligunt. Quod ita deſcripſit Legatus noſter ſubſecutus

Abraham Ortel. in Th. tab. 90.

F

Sic ait: & precibus, quia vincitur, aduena cedens,
Vti non renuit comis honore domûs.
Nam ſi fors olim pateant mendacia ſexûs,
Cum CITRIA ſperat viuere tuta diu.
Nec fruſtrà dubitat: nam quondam languida multo
Venatu, ac æſtu feruidiore calens:
Quæsÿt vmbroſæ ſpirantia frigora Palmæ,
Sub quâ dat placidâ membra quiete frui.
Cùm leni tunicam diducens flamine, nudat
Sopitæ pectus Virginis aura procax.
Illac prætereunt gemini, nil tale putantes,
Et, quæ conſultò delituêre, vident.
Recludunt etenim tumidæ mendacia mammæ,
Quodque ea non ſit vir, ſigna ſat iſta probant.

G

Diuerſimodè aſpectu illo affecti ſunt hoſpites; Limon quippe gauiſus eſt euentu. E contrà ſoror, quæ primum in hoſpita ſexum magis probare videbatur. Artificium iudicent ij, quibus patet πάθος in Ouidianis illis carminibus de Caliſto à Ioue ad Dianam redeunte.

Et, niſi quod Virgo eſt, poterat ſenſiſſe Diana
Mille notis culpam: Nymphæ ſenſiſſe feruntur.

Ou. l. 2. Met. fab. 6.

Attentiores effecerunt aliquot verba, quæ dormiens ſubmurmurauit. Eromelum quippè, cuius caſum ſomniabat, memorauit. Nomen eiuſmodi gemellis adhuc inauditum, intelligendæ rei curioſitatem indidit. Interim expergefactâ Chryſocome, & ex iocoſo geminorum improuiſè adſtantium riſu rem ſuſpicante, Citria ipſam facetè interpellat; Vt illa nempè minus erubeſceret, Citria loquens induci debebat, vt opportunè fecit poeta præcantatis ſubnectens.

Arſit ad aſpectum Iuuenis Niaſcius, & quam,
Ceù ſit amicus, amat, ceù ſit amica, flagrat.
Sed doluit formoſa ſoror, quæ neſcio quid plus
Quod ſit amatus auet, quàm ſit amata CYDON.
Dumque ſinum inſpiciunt diuerſâ mente gemelli,
Et variè afficiunt vbera bella duos:
Somnia conturbant mentem non muta iacentis,
Atque inter trunca, hæc integra pauca ſonant.

H

Si modò Planta vires, EROMELE, atq; AVREA POMA
Fers, creſce, & toto profer in orbe comas.
Hæc tibi perpetui ſit amoris candida merces;
Nuſquam alij nubam, quæ tibi non volui:

Mox abit ex oculis ſomnus, mammaſquè loquaces
Increpat, aſpectis fratribus, atque tegit.

Ful-

A *Fulsit in ore duûm risus tener, atque facetus,*
Vrbani factus causa venusta ioci.
Somni quanta tui vis, inquit CITRIA, per quam
Qui prius hospes eras, hospita nostra modo es!
Sed quantus fueras nostri iam fratris amicus,
Sic & amica dehinc tanta sororis eris.
At quis EROMELVS fuerit, duntaxat auemus
Noscere, cuius eras semisopita memor.

Sic interdum quæ quis magis celare contendit casus inopinato reuelat. Deprehensa propterea Chrysocome indoluit, &, vt hospitum humanitas requirebat, illis quæ in Patriâ euenerant Eromelo pandit. Quibus auditis, quæ admirarentur, tum ex pueri obstinatione, tum ex virginis constantiâ latè patuerunt. Quià porrò, quemadmodum vetus ille Poeta canebat:

Nitimur in vetitum semper, cupimusquè negata.

B Cùm Virginis mentem ex narratione collegisset Limon, sibiq; propterea vetari cognosceret ipsius affectibus impensius ac amicorum est inhiare, nihilominus ardentiorem, quàm amicitiæ sit, medullis contraxit ardorem. Sic spes humanæ falluntur. Tuta per longum iter seruata est Peregrina; cum ad sospitatis portum appulisse credit, pericula offendit. Opportuna ideò sequens Legati de spei vanitate parodia ad illud Persij.

O' curas hominum! ò quantum est in rebus inane! Sat. 1.

Sed canat & Legatus.

Dixerat: vtquè sui secretum pectoris illis
Aduena per somnum iam patuisse videt:
Indolet, & postquam nullas superesse latebras
Inspexit, geminis acta CYDONE refert.
Casum infelicis fratres mirantur amantis,
Nec minus hos animo firma puella mouet.
At quoniam in vetitum niti placet, atque negatis
Est ferè communis mos inhiare Virûm:
C *Qui magis intentus narrantis ab ore pependit*
LIMON, CHRYSOCOMES altius igne calet.
Sic ò sic hominum quantum est in spebus inane!
Quàm modicum rebus prosperitatis inest!
Virgo virum simulat, nè cui succumbat amanti:
Res patet: inquè procum it, cum fore tuta putat.

Graui ergò curâ saucius adolescens, nihil omisit, quod ad hospitem flectendam faceret. At incassum. Miser, qui Pomosas inter Amoris delicias sibi domi florentes, Amoris fame, Tantalus Amoris periclitabatur. In hoc laudandus, i n hoc sequendus, quod ad indignos conatus deuenire noluerit. Sorori propterea, cuius Nuptias cum Chryseomelo nil, nisi hospitis obstinatio retardabat, vt in superioribus patet, precariæ maturationem pugnæ sæpius commisit, vt festinando, & vincendo communi studeret vtilitati: Quæ igitur fecisse, & quæ dixisse describitur ex domesticâ Legati Musâ inspiciamus, & audiamus *In Iuuenem pueri flammas abiisse CYDONIS*
D *Rere, hæc transferri si quoque flamma potest.*
Quæ non fecit Amans? quæ non tentauit vt illam
Alliceret? vanus sed labor omnis erat.
O' quoties caræ fertur fleuisse sorori
Tantaleam, quam fert illo in amore, famem!
CHRYSOCONEN, quoties dixit, ni CITRIA flectas,
Alter EROMELVS cogar amore mori!
Tu ne perire sinas, torquente Cupidine, fratrem?
Tu, cui tam mitis, qui mihi sæuus Amor?
Qui fauit tibi mitis Amor, dum filius Atlæ
Te pariter, quantum diligis ipsa flagrat:
Ille tibi poterit quicquam concedere: forsan
CHRYSOCOMEN precibus flexerit ille tuis.

Tunc, mora nulla, ſimul geminis nubemus Amatis,
Et quatuor duplex adſociabit Hymen.
Si quicquam celerare tuos, Germana, Hymenæos
Gliſcis, ſit iuuenem vincere cura celer.

Nec ſanè cauſa potentior excogitari poterat, vt ad id muneris exequendum ſoror induceretur. Quid igitur faciat? Hinc fratris, & promiſsi coniugis amor, hinc hoſpitæ vota trahebant. Sæpius eidem fauorem ſuum ſpoponderat; ſæpius vt in eâ mente firma perſiſteret adhortata fuerat. Durum nunc eſt contrà dicta venire, & aliter ac antea ſuadere. Duriùs quod ſibi propterea nuptiæ differantur. Rebus igitur ſuis adiudicandum cenſet. Vt ergo præfixa executioni demandaret, loci opportunitatem attendit. Erat illis hortus amœniſsimus, quippe qui Heſperidum futurus, quem plantaſſe fingitur ipſorum genitrix Maura, quæ toti Regioni *Mauritaniæ* nomen reliquiſſe docto commento perhibetur. In hunc quondam cum Chryſocome, quæ nouiter ſolicitari peroſa diſceſſum moliebatur, ſe contulit, vt mos illis erat, antequam Cydon fœmina deprehenderetur, vt ex Legato, qui tum Citriæ affectus, tum Hortum illum hiſce mirè deſcribit.

Sic crebro miſer: at geminis affectibus illa
Torta diù, neſcit quem reſoluta probet.
Hinc Amor, inde Fides pugnant: fauiſſe CYDONI
Hinc auet, hinc thalamos accelerare ſuos.
Sed cedit, tandemquè Fides ſuperatur Amore,
Et ſibi, tum fratri complacuiſſe parat.
Hortus apricus erat Montes hinc, inde lauantem
Spectans occidui Dorida Solis equos.
Deliciæ fratrum, quorum prope tecta virebat.
Plantarat geminis MAVRA Libyſſa parens.
MAVRA, MAROCCÆIS quæ poſtera nomina Regnis
Indidit, ac MAVRIS, Africa tota, tuis.
Huc fratres, hoſpeſquè ſimul concedere ſæpe
Aſſuerant, ſpeciem cum tulit illa viri.

Præter loci, temporis pariter opportunitatem hîc nacta, ſoli ſola dicere perrexit quęcunque ad finem ſibi propoſitum conducerent. Sed & hæc fruſtrà. Scopulum percutientibus æquoris fluctibus immotum referebat, haudquaquam tot precibus commota. In vnum *malle mori, quàm nubere* reſponſiones omnes deſinebant. Nec ſanè minus à nuptijs auerſa deſcribenda erat, quæ Arborem illam repræſentare debebat, quâ fortè nulla magis odit alias ſibi inſeri. Sed & Metricam iſtorum expreſſionem videamus.

Cydonia Arbor Hoſpitē peregrinā in propria non patitur domo, illa tamen hoſpitio ab alijs excipi nō abnuit.

Huc queſtûs exoſa nouos, & abire parata
Eſt olim CITRIÆ ducta Virago manu.
Tum fratris pœnas Neptunia Nympha CYDONI
Dicere, tum ſoli fundere ſola preces.
Tum thalamos Germani, aliter quæ ſuaſerat ante,
Hortari vt demum nupta ſubire velit.
Inde ſuum memorare genus, Diuumquè parentem
Narrare, & cuius ſponſa futura ſiet.
Nil magis attendi, quàm quòd decernat & ipſa
Nubere, LIMONIS prole beetquè torum
Sed nil CHRISOCOME verbis commota precantis
Perſtat, & inuicto pectore dura manet.
Non vllum admiſſura toro reſpondet, & addit
Se mage quàm zonam ponere, velle mori.

Sed ecce narrationis ſcopum. Nimiam Chryſocomes duritiem indignatur Nemeſis, & in Arborem Cotoneorum conuertit. Scilicet ſunt qui ęgrè ferunt caſtas aliorum determinationes, & marmorea nuncupant, nedum lignea ea pectora, in quibus molles amoris affectiones non cadunt, Sed quid aliter faceret quæ fer mè naturæ ſilueſtris erat? Attamen quamuis inter ſiluas educata, ciuilem caſtitatem eru dire poteſt Chryſocome, facta ſub huiuſmodi fabulæ cortice caſtitatis exemplar. Et ſi demum in Arborem transforma-

Dij moderatos amāt. *Sophocles in Aiace.*

A formatur ab indignationis confictо numine, solicitantium potius indignationes incurrendas, & exitus quoscunque attendendos magis, quàm blandimentis, & importunis precibus castimonialium votorum transgressionem suadentibus condescendere doceat, & surdam illis, ac duram, sed in æternas spes virentem naturam, qualis est Arborea, induendam insinuet. Hæc est, quam delineauimus, Metamorphosis.

Sed nequijt tantam vindex Rhamnusia ferre
Duritiem, quamuis Taurica Diua probet.
Nam meruêre aliquid casti Limonis *Amores,*
Cui vis cogendi, si libuisset, erat.
Ergò dum CITRIÆ loquitur, graditurque per hortum,
Ac, vt se excuset, dicere multa parat:
Illius subitâ gressûs radice moratur,
Et Plantâ plantas impediente ligat.
Ter comitem conata sequi, ter substitit hærens,
Et frustrà doluit diriguisse pedes.

B Sensim introducitur, & Citriæ metachrosis. Illa siquidem comitis euentu non dolens dum *commiseratione digna sunt infelicia*, imò gaudens, quippe quod ipso puniri crederet obstinati pectoris duritiem, idque fieri arbitraretur in vindictam inexauditarum precum, pœnâ talionis mulctata est. Quandoquidem & ipsa in Arborem sui nominis commutata perhibetur. Hinc nunquam alterius malo gaudendum moraliter accipimus. Eiuscemodi siquidem animi impietatem non à longè sequitur pœna. Hinc Lyricus.

Nunquam antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

Dementis est dolorem infelicium ridere. Hinc Pittacus apud Ausonium inquit.

Demens dolorem ridet infelicium.

Ex nostro quoque Poeta res ita se habet

Citria *mirata est, &, quod vix credidit ante,*
Dixit Eromeli *cum noua fata* Cydon*:*
Ipsa videt fieri, quin & gauisa quod instet
C *Non exauditas vltio tanta preces:*
Ipsa repentinâ pariter radice retenta est.
Proh quàm peccato congrua pœna fuit!
Serpit vtrisque celer ligni natura per artûs,
Atque vterum, atque humeros induit, atque manûs.
In frondes abiêre comæ, &, quæ vellere tentant
Illas, in ramos brachia tensa migrant.

Non hîc desinunt Transformationes. Limonem, & Chryseomelum casu superuentum in Pomarium interim introducit eroticum, seù mauis erraticum desiderium. Vtrunque ducebat Amor, quià cæcus, in foueas, quippe mutandos in Arbores. Ambo venerant nuptias suas solicitaturi, sed eâ spe frustrati sunt. Dum enim oculis dilectam quisque perquirit, nulla apparet. Antecedunt, & nonnisi ex querulis vocibus cortice non adhuc interceptis, vbi Nymphæ sint, percipiunt. In nouarum Arborum corticibus, vel eminus funestam legunt historiam. Accurrunt, vt opem ferant, sed frustraneam. Quis-D que suam nouo è libro liberare contendens, liberiores facit querelas, seque pietate nocenti innocentem dilectæ vulneratorem præstat. Quippe, vt de Clymene, cum filias in Populos conuersas vidisset, Ouidius cecinit,

--- Truncis auellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant, tanquam de vulnere, guttæ.

Simile quoq; contigisse fingit in hisce transformationibus Legatus energeticè canẽs.

Extabant tantum dictura nouissima verba
Ora, virens reliquo corpore questa nemus.
Cum venit LIMON, & CHRYSEOMELOS, vterque
Optatos cupiens solicitare toros.
Fatorum ignari flectunt huc lumina, & illuc,
Vt geminas videant; visa nec vlla tamen.

Eurip. in Androm. Nec fas est vnâ consistere parte.
Orph. apud Clem. l. 15. Stromatum
Horatius.
Pittacus apud Auson.
Ita ludit dies *Publius.*
Homines salus frustratur, & fortuna.
Plautus in Asinaria Act. 3. Sc. 3.
Ou. l. 2. Met. fab. 2. & 3.

At non viſa licet, videt vtraque, & Arbore condi
Teſtatur murmur flebile, voxquè gemens.
Accurrunt, caſum, & dicentibus vltima Nymphis
Non profecturam quiſque daturus opem.
Linquit Atlantigenæ CITRIAM, quęq; hoſpita culta eſt,
Vt ſit ſalua ſtudet non redamatus Amans.
Circum obdurato ſolers de cortice tentat
Extrahere; at ceù de vulnere ſanguis abit.
Sic dum Libs CITRIÆ diuellere caudice corpus
Conatur, ſequitur vim cruor inde fluens.
Vtraque, parce precor pietate nocere: id Amantis
Haud opus: in trunco dilaceramur, ait.
Iamque frutex tegit ora, & vix finit iſta profari:
Hoſpes amice vale: ſponſe negate vale.

Tam repentinâ dilectarum amiſſione perculſi qui ſuperuenerant, impatientia excanduerunt. Sed vltrà. Iurgia fulminant in cælum, cauſamquè tantas agentem mutationes iniuſtam nuncupant. Meritò propterea in Plantas conuerſi finguntur. Sic enim peccato æquata pœna deſcribitur. Sic & per quæ quis peccat, per eadem puniri manifeſtatur. Inde nullo, quantumuis infelici euentu profanum os in ſuperos tollendum arguit adſabulatio. Secus in promptu pœnas habet Cælum. Non deſiderantur exempla, ſiue ſacra legantur, ſiue profana monumenta. Sed ad noſtrum.

Quàm aptè Plautus! Illum ego periiſſe duco, cui Pudor periit *In Bacchidibus.*

Quid faciant miſeri, queis ſic perduntur Amatæ?
Suſpirant, lugent, ſæuaq; fata vocant.
Numinaquè inclamant iniuſta, nimiſquè ſeuera,
Quæ geminis cari ſpes rapuere tori.
Non tulit hæc Nemeſis, quæ non iniuſta vocari
Vult, & quod Nymphis fecerat, hiſce facit.
Implicuit radice pedes, & cinxit vtroſque
Cortice, & in lignum membra migrare dedit.

Quod fuit antè, relictum eſt. *Ou. 15. met.*

Succedunt nouellarum Arborum proprietates, quas ingenioſè deſcribit Legatus, hiſtorias omnes, quæ de Malis Aureis extant, ad ſuam traducens Hiſtoriam. Et primò quæ de Cydonijs circumferuntur, in compendium colligit, & mira applicatione narrationi ſuæ adaptat. Silendum quippe non erat Cydoniam Malum haud aliarum ferre inſitiones, nec diſſimulandum cur aurea pariter eius poma vocentur, vt pateret cur tantum in hac narratione locum habuerint. Opportunum ergo hæc adducere, & carmina rem delicatè tractantia, delicare.

Affectus remanent Plantis, quos viua fouebant
Pectora; amant aliæ; neſcit amare CYDON,
Neſcit amare CYDON: Plantas ea quippe Maritas
Neſcia: nec iunctas inſitione ferens.
Dura CYDON: & adhuc ea Planta CYDONIA dicta eſt,
De patrio Nymphæ littore nomen habens.
Arbor Cretęâ dudum translata CYDONE
Credita: CHRYSOCOME quòd foret ipſa CYDON.
Illius ora tegens, at non deformia reddens
Lanugo, Fructus veſtijt inde nouos.
Quin & flauities dedit AVREA POMA vocari,
Aurea flauities ore, comiſq; nitens.
Gratus odor POMIS, vt iam tibi, Cynthia, gratam
Fecerat intactæ Virginitatis odor.
Aſperitas tantum illa manet, quò dura ſolebat
CHRYSOCOME inuiſis diſplicuiſſe procis.
Aſperitas igitur crudis innata VOLEMIS,
Quos ideò crudos edere nemo poteſt.
Hinc & ſi Græci dixere CYDONIA, nobis
COCTANA ſunt, quando nonniſi COCTA placent.

Nec

A Nec minus curiosum est, quomodo ad Catonis manus, à quo Cotoneorum, siue Catoneorum nomen traxerunt, peruenisse comminiscatur, & per totam Italiam exinde sata feliciter creuisse tradat. Ex hortis etenim Hesperidum primùm alibi translata, Cydonéquoq; appulisse fingit, & inde à Catone accepta. Ita & lepida est fabella de *Cotoneato*, quod pro sui dulcedine fabulosis Deorum mensis adhibitum commentus est, vbi scripsit.

COTONEA Oenotrij, seu Poma CATONEA dicunt,
Nam coluisse prior dicitur illa Cato.
Scilicet ex Afris alibi traducta, CYDONE
Traxit, & Italicos inde beauit agros.
Italiæ sit facta frequens est aduena Planta
Ciu.s, tam crescens vallibus, atque iugis.
Sed mage COTONEO gaudet, PARVAq; CYDONE,
Quod gauisa locis sit Peregrina migrans.

B *Deliciæ gustûs hinc COTONEATA parantur,*
Est quibus ambrosius, nectareusq; sapor.
Hinc fertur placuisse cibus Superisque, Iouique,
Qui suetas illi postposuere dapes.

Nuncrecordemur cœnæ *sic Achilles ad Priamum supplicem pro cadauere Hectoris.*
Homerus Iliade 24.

At nulli magis grata fuisse feruntur eiuscemodi Poma, quàm Veneri. Gauisa hæc verificatam fuisse prædictionem suam, sibi plausisse dicitur, quod exinde cognosceret sibi cognomento Iugæ, iugiter olim à grauis, & seueræ Curiæ Auctore Solone dedicanda Cydonia, cum nimirum legem illam sanciret, quam innuit Alciatus in Emblematis.

Aristot. l. 2. Politic.

Poma nouis tribui debere Cydonia nuptis
Dicitur antiquus constituisse Solon.

Quamobrem & à veteribus Saxonibus Venus ipsa dudum pingi consueuit, cum aliquot Cotoneis præ manibus, Secum Cupido exultauit, quod castigatã videret eam, cuius pectori nulla figere tela potuerat. Quin & vt cum cæteris aureis malis vigeret aureum Amoris Pomum illuc ab ipsis consultò collatum. Ita quos affectuum discordia separauit, euentuum concordia coniunxit. Sed hæc Poeticè.

Crantz. l. 2 c. 12. Saxon & in Metr. l. 1. c. 3.

C *Nec minus ac Cretæ Diuo Cretæa probantur*
Munera, sunt Cypriæ POMA probata Deæ.
Gaudet in arboreos, vt iam prædixerat, armos
Versam CHRYSOCOMEN fronde virere nouâ.
Lætaturque sibi quondam AVREA POMA daturam,
Sanctio cum iusti facta Solonis erit.
Exultatquè puer secum, qui virginis vlla
Non potuit casto figere tela sinu.
Sic & Eromeli congaudent funus abundè
Vltum, quodque pari plexa sit illa manu.
Quin & vbi norunt ad cælum tendere ramos,
Plantam comportant huc, Eromele, tuam
Pulcrum est Auratis sint Aurea Poma Volemis
Iuncta, & quos iunxit patria, iungat ager.

D *Quosque voluntatum discors dispserserat ordo,*
Pulcer naturæ congreget ordo, placet.

Ibi quippe tres Afri pariter in Auriferas Arbores commutati, Aurea quoque Poma ferre ceperunt, quorum ---- *Plurimus auro*
Venit honos.

Prop. l. 3. el.

Qui si non aliundè plurimus appareret, quia *Formosi debebant esse nobilissimi*, satis magnus fieret artificiosis fabularum istarum in vnum colligatarum inuentis, cum chymicum, quia totum artificiale, nostri Poetæ Aurum in ijs condendis, pretiositate longè præstet obrizo, quod sub Plutone natum est, & istud sub Apolline dictante.

Menand. ap. Stob. ser. 87

Nanque ibi, qui fratres Deus egerat vltor, & Atlæ
Natum, vt item ferrent AVREA POMA, dedit.
Nomina non mutant gemini nouâ in Arbore: LIMON
Dicitur Arbor adhuc: CITRIA Planta quoque est.

Soli

Soli Atlantigenæ, postquam sub stirpe nouellâ
Hæsit, stat pondus nominis, itque sonus.
Ex Μήλου, χρύσου τ', ex MALO dictus, & AVRO,
Ex MALO, ac AVRO nunc quoque nomen habet.
Hellas at in Latium migrat; hinc AVRANTIA MALVS
Est, qui iamdudum Χρυσομῆλος erat.

Sic & pulcherrimam veræ amicitiæ, liberalis, atque beneficæ præseferunt similitudinem Arbores huiusmodi, dum inter se facillimè commutant flores, folia, fructusquè per insitionem. Quod ostendit & Legatus habens

Et quæ tres inter cognatio nata fuisset,
Est inter Plantas quomodocunque potest.
CITRIA Atlantiadi, CITRIÆquè hæc iungitur, immo
LIMONEM socium fœdus vtrique ligat.
Altera ab alterutrâ compleri gaudet, & vna
Alternâ affines insitione beat.

Mirum quidem hoc est, sed non rarò in aliorum quoque generum Arboribus visum. Longè mirabilius est, & haud alibi obseruatum, quàm in hisce tribus aurearum Malorum speciebus, tres nimirum specificas fructuum earundem differentias in vno, eademque numericè volemo coire, partim Aurantio, partim Limone, partim Citrio, pretiositates omnium feliciter adunando, vt & nos in superioribus retulimus, & hîc itidem Legatus expressit.

Vide sup. pa. 396. & 498.

Quin etiam haud vnâ duntaxat in Arbore cultæ
Tres simul, & mater Planta fit vna tribus;
Sæpe etenim, quod non alijs in fructibus vsquam est,
Tres species vnus ferre Volemus habet.
Eminet, & subsidit enim per segmina cortex
Distinguit species, quæ coiêre, color.
Haud aliter Tartessiacos Concordia fratres
In Geryoneum corpus abire dedit.

Conuenientissimus est & tribus, cum in humano corpore degere fingerentur, semper in amore vincere sperantibus, in Aureas demum, & Eroticas conuersis Arbores, æternus frondium viror, per quem aliquam æternitatis speciem ostendunt. Nec frondes tantum, sed & Poma quoque semper habent. Imò cum Vere Autumnum, cumq; Autumno Ver mirè connectunt, dum Vere flores cum fructibus, Autumno fructus cum floribus vnâ ostentant. Hinc meritò suprà celebratus à Legato Melicus Poeta Ioseph Baptista de Tyburtinis Viridarijs, quibus magnam amœnitatis partem huiusmodi conciliant Arbores, ad Michaelem Abb. Iustinianum amœnissimè cecinit.

Ios. Bapt. Poes. Melic. part. 4 pag. 462.

Han quì curua fortuna
Dalla fertilità Piante reine,
Che nate ad emular quanto in Corcira
Esploratore ammira,
Mostrano in mezzo a i fiori il frutto alunno,
Et hanno in mezzo a Primauera Autunno.

Et Legatus

Vtque tribus spes vna fuit durando in amore
Vincere, perpetuis spes viret illa comis.
Æternoquè tenent Autumnos fœdere Veri
Iunctos, dum florent, Pomaquè semper habent.

Sed & Atlas ad se nos reuocat. Certior enim rerum factus, & infausto mœstus nuncio, ne in Arbore sibi nati reliquiæ eriperentur, sociæquè fatorum Plantæ aureis fructibus spoliarentur, muris hortum circundari mandasse fingitur, vt aliqua sit conuenientia cum illo Ouidij

Lib. 4. Met. fab. 16.

---Solidis Pomaria clauserat Atlas
Mœnibus.

Quod licet factum tradat Ouidius, quià metuebat Atlas, ne verificarentur quæ Themis olim sibi præsagierat, huiusmodi sensibus.

Tem-

A *Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro*
Arbor, & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.

Cum prima causa magis quadraret ceteris à Legato mythicè colligatis, ea sequenda erat. Potuit & ab Ouidio aliqua ex parte discrepare imitatione præclarissimi Viri Balthassaris Bonifacij, qui in suis Musarum libris multa de Plantis fabulatus, quæ cum veterum commentis aliquam habent connexionem, voluit nihilominus vt plurimum ab antiquis differre. Nimirum iuxtà propria, non iuxtà veterum inuenta canebat, inter quæ breuem hanc de Malo Cydonio mentionem fecit.

Sic formam capitis referunt, capitiquè medentur
Somniferum Mecon, Cydoniumquè Pyrum.

L.4.Musar. 64.

Haud aliter ingenio suo noster voluit indulgere Poeta, cum Atlantem finxit Chryseomeli patrem, quippe multas Aurantiorum Arbores ad Atlantem esse indicaturus; nisi per Aurantia significet copiam Auri, quo Mauritania abundat circà Atlantem Montem, vbi effoditur. Quod veteres intellexerunt per Atlantis Pomarium, in quo erant

B *Arboreæ frondes auro radiante nitentes,*
Quæ *Ex Lauro ramos, ex auro poma ferebant.*

Ouid. ibid.

Horto denique mœnibus cincto, septem filias, de quibus pleraque veteres fabulati sunt, illi præposuit Atlas, tum vt custodirent, cum vt Aureas Malos colerent. A patronymicâ earum nomenclaturâ, quâ Hesperides ab Hesperthusâ matre dictas, Legatus fingit, alij ab Hespero auo, Pomarium illud *Hesperidum Hortus* communiter nuncupari cepit, & celebrari. Iuno quoque Pomorum Auro allecta viridarium in tutelam suscepisse, & in eius vestibulo draconem insomnem posuisse fingitur, vt Herculem, quem illuc venturum præuidebat, arceret. Quod mirè congruit odio, quo ipsa priuignum prosequebatur. Conuenit & fastosæ falsi eiusdem numinis ambitioni, ob quam fastosissimam, & superbissimam auium Pauonem ipsi dedicauit antiquitas. Quippe similes auro suprà ceteros delectantur. Consonat & antiquæ fabulæ de Malis huiusmodi cum primum à Tellure in nuptijs Iouis, & Iunonis producta fuissent, à Iunone statim exoptatis, Modulatur ergo Legatus.

Vndè Aurũ Regale dicitur.

C *Nouit Atlas miseri vegetantia funera Nati,*
Et doluit, factus pene dolore rigens.
Mœnibus incingi solidis Pomaria mandat,
Improba ne possit diripuisse manus.
Et septem Natas seruando præficit horto.
De matre Hesperidas *postera secla vocant.*
Iuno fauet pariter, quam Pomorum *allicit* aurum;
Hinc & de curâ cogitat ipsa quoque.
Præuidet inuisum hæc venturum ad littora quondam
Priuignum, vt forsan ditia Mala ferat.
Obstet vt ergo notho, si qua intentauerit audax
Furta, venenato sæua dracone parat.
Custodem hunc solers læta ad viridaria sistit,
Quæ iubet, vt seruet nocte, diequè vigil.

Nec aliter describendus erat qui vigilantissimi Pastoris symbolum esse debebat. Tali enim insigni vsus est felicis recordationis Sanctissimus D. N. D. Gregorius XIII. P. M.

D Bononiæ *peruetustâ, ac nobili familiâ Boncompagnâ ortus*. Ex Hesperidum ideò Dracone non prætermisit Emblema Principius Fabricius Theramensis, qui de Gestis eiusdem Summi Pontificis Emblematicos sex libros conscripsit, omnibus agalmatum corporibus ex Dracone petitis. Hesperidum ergo inducto Horto, cum Dracone ad custodiam, quomodo Gregorius fuerit OPTIMVS RERVM SERVATOR probat hisce subscriptis

Petramell. in Continuat. ad libr. Panuini de Gest. summ. PP. vbi de Greg. XIII.

Questo Giardin, che Paradiso è detto,
Anzi Regno de Cieli, ou' è riposto
Quanto di bello, e buono il Ciel nascosto
Tien nel sommo, dorato, e chiaro Tetto.
Fù dal Celeste Rè tanto diletto,
Ch' hà quel gran DRAGO in sua custodia esposto.

Princip. Fabrit: li.5. tit.1. allus. 1. Em. 172.

E foco,

E foco, e fiamme à la ſua bocca hà poſto,
Perche non ſia da alcun guaſto, ò negletto.
Beato è dunque trà bei fiori, e frutti
Quel, che l'amene Vie ſacrate oſſerua
Di queſt' alm' Horto ben rigato, e verde.
Oue non fur mai d'aridezza aſciutti
Gl' Alberi ſuoi, ne per ſtagion proterua
D'eterna gloria le ſue foglie perde.

Sed ad Mythica. Quippe Iunonis artificia non impedierunt quin illuc appellens Hercules, Pomarium ſpoliaret, ac Aurea Mala diriperet, & ad Euryſtheum Stheneli Micenarum Regis Filium, à quo ſic iuſſus fuerat, deferret. De modo quo id aſſecutus tradatur, multi multa dixere, quæ nos in antecedentibus non prætermiſimus. Sufficit poetæ breuiter aſſignare finem, ne medium adducendo longius fortaſſe digrederetur. Vtcunque enim, omnia de illo credibilia erant, quem nihil non ſuperaſſe Poetæ contendunt. Nam & nil aliud erat Draco Pomarij cuſtos, quàm (vt Plinius refert) meatus maris flexuoſus, qui procul ſpectantibus præbebat effigiem longi, ac tortuoſi Draconis. Eo meatu erant cincti Heſperidum Horti, quos Hercules depopulatus eſt. Conſimilis eſt Europæorum in Indiam nauigatio, vndè magnam auri copiam aſportant. Hac vt illi Europam opulentiorem faciũt, ſic Hercules Aſiam, illuc rapinam ſuam conuehendo. Sic Media, ſic Aſſyria felici Malo ditata eſt; ſic & ad nos tranſiuit. Quod & Legatus noſter his expreſſit. *Sed duræ nil proficiunt inuenta Nouercæ.*

Sophoc. in Trachinijs. Ouid. lib. 9. Met. fab. 3.

Alcides veniens AVREA MALA tulit.
Euryſtheoquè ferens, Medum, Aſſyriaque feraces
Munere felici nobilitauit agros.
ASSYRIA hinc MALVS, ſeù MEDICA dicitur ARBOS
E tribus aurifero pignore quæque nitet.
Hinc & delicias Phæacum rura tulerunt,
Imo & diuitias hinc habuere ſuas.
Æneadum hinc terras, & Parthenopæa bearunt
Littora, & hinc il las diues Amalphis habet.
Sic Ligurum data Planta ſolo; ſic Nympha Salois,
Benacuſq́, parens AVREA POMA dedit.
LIMONEM hinc natum Benaco, & Phyllide credit
Is, cui BENACVS molle Poema fluit.

Ex Africa porrò in Mediam, & Aſſyriam huiuſmodi Poma primùm allata, & inde cum Antonomaſticâ Malorum Aſſyriorum, ſiue Medicorum nomenclaturâ in alias translata Regiones, & in noſtram præſertim Italiam, ſi commentum eſt, non eſt ſine connexione cum ijs, quæ Pontanus in ſuis de Hortis Heſperidum libris ad rem ſabulatus eſt de Citriorum reparatione, & apportatione in Italiam è Mediâ Regione. Habet enim *Nanque ferunt ob primitias quandòque negatas*

Pontan. de H. Heſp. l. 2.

Iunonem indignantem animo, grauiterq́, dolentem
Immiſſe & ſtragem Arboribus, Citrijſquè ruinam
Heſperij generis Malorum ſtirpe perempta.
Donec eam Venus è Medorum diuite ſilua
Relliquias relegens, per Afrorum pinguia culta
Rurſus in Italiam genti tranſmiſit habendam
Æneadum, quo priſcus honos, & cura nepotum
In ſiluis veteres renouaret Adonidis ignes,
Æternum & maneant monumenta inſignia amorum.

Vbi per *Adonidis ignes*, Citriam Arborem intelligit, in quam commentus fuerat conuerſum Adonem poſtquam ab apro lethaliter ictus eſt; quod & nos in antecedenti capite non ſiluimus, & innuit quoque Georgius Iodocus Berganus, qui nobile de Benaco Lacu Poema conſtruxit, heroicis quinque libris abſolutum, & *Benacum* itidem inſcripſit, cuius ſuprà meminit & Legatus, fabulam ab Iodoco de Limone confectam memorans, quam pariter gratum cenſemus hîc adducere cum in ſuperioribus materiæ ſuperabundantia non illam admiſerit. Sic ergò ſe habet. Ex Benaco Phyllis Nympha compreſſa

A pressa gemellos suscepit, quorum alter fuit *Limon*, alter *Gryneus*, à quibus Limoni, & Grygnano magnis ad eum Lacum oppidis nomen estinditum, vt à Phyllide loco, qui *Villæ* nuncupatur. Vtrosq; mater propriam edocuit artem, cui fataliter destinabantur,

Geor. Iodoc. l.3. Benac.

Est Grynia vrbs Asiæ, vndè Gryneũ Nemus ità & Grineus Apollo

—Vt facili sese applicet arti.
Hortorum, & cultum LIMON, curamquè serendæ
LIMONIS capiat, proprij præsagia iuxta
Nominis, & studio genitalia fata sequatur.

Gryneus verò piscium capturæ nauaret operam. Verùm vt inobedientium mos est filiorum, & vile suum quisque ministerium censuit, & mandatum neglexit. Quamobrem periculoso venationis exercitio dediti, sæuissimum quondam offenderunt aprum, à quo Limon incassum pugnans, in crus lethaliter est sauciatus. Iamquè prope erat vt moreretur, cum Phyllidi filij casum inconsolabiliter lugenti Benacus ex famigeratissimis proximi Baldi montis herbis medicamine instituto, vt natum seruare posset, ostendit. Quo præstito, & dolor abscessit, & vires Limoni restitutæ.

B

Mox LIMONI aperit rediuiuo iussa parentis
Phyllis, & herbosum pratum demonstrat, & artem
Edocet, vt paribus spatijs, vtque ordine recto
Limones serat: atque serendi tempora pandit.
Scilicet æquali spatio noctesquè, diesquè
Quum currunt, docet: vt duplex in cortice scisso
Accipiat Limon Citrij genus: acre dolores
Hoc querulos Paphiæ, & luctus: dulce illud Amores
Mellitos referens, gratos & ADONIDIS IGNES.
Ostendit nocte, atque die quid conferat vrnâ
Vndifluâ rorem sitienti infundere plantæ:
Et nocuum assiduâ gramen diuellere dextrâ;
Et teneros fructus defendere ab imbre niuali
Præcipit, aut Oleæ, aut viridantis tegmine Lauri.
Luxuriam iubet & ferro contundere inanem,

C

Quô lecta è ramis, & ramis parte retenta
Crassius exurgat cumulato fœnore pomum,
Impleat & patulos calathos, dextrasquè capaces,
Et terno fœtu semper noua planta grauescat.
Quæ doctus LIMON, LIMONVM ad munia pergit
In pratum, quod adhuc LIMONIS nomine gaudet, &c.

Hic est locus ad Limonem oppidum, qui *Pratum Limonis* adhuc dicitur. Et proh quàm pulcra est allusio

Ad Pratum, quod adhuc dicunt Λειμῶνα Pelasgi.

Pratum Græcis Λειμων

Direptarum Arborum Atlanti nuncius defertur. Torquebat illum primus dolor, filij nimirum iam in Aurantiam Malum conuersi. Superadditus alter potuit robustissimum sternere virum. Mœrore quippe confectus in Montem illum altissimum Africæ, vbi regnabat, conuersus fingitur. Quod licet factum tradat Ouidius quia cum in Mauritaniam venisset Perseus, Atlanti, à quo nullis precibus obtinuit hospicio suscipi, Medusæ caput ostendit. Ille etenim arcendo

D

Ou. l.4. Met. fab. 7.

— —suis externos finibus omnes
Huic quoque: vade procul; ne longè gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longè tibi Iupiter absit.
Vimquè minis addit, manibusquè expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior (quis enim par esset Atlantis
Viribus?) at quoniam parui tibi gloria nostra est,
Accipe munus, ait, læuâquè à parte Medusæ
Ipse retrò versus squalentia protulit ora.
Quantus erat, Mons factus Atlas; nam barba, comæq;
In siluas abeunt: iuga sunt humeriquè, manusquè:
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen:

Ossa

Oſſa lapis fiunt, tum partes altus in omnes
Creuit in immenſum (ſic Dij ſtatuiſtis) & omne
Cum tot ſideribns cœlum requieuit in illo.

Sic Ouidius. Cum nihilominus ex afflictione vehementiſſima mentis ſtupor, & raptus non rarò ſequatur, & idcircò vel Ouidius ipſe Nioben ſex filijs maribus, totidemq́; filiabus fœminis ab Apolline, & Diana, quorum Matrem Latonam præ ſe contempſerat, interfectis, immodico dolore diriguiſſe, & in marmor conuerſam tradat: Hinc ex nimio pariter Atlantis mœrore ttansformationem ipſius in montem ſubſecutam innuit Legatus, hanc narrationi ſuæ coronidem imponens.

At cum relliquias nati ſcit in Arbore raptas,
Alcide auriferum depopulante nemus,
Iapetionides, nouus hunc dolor angit, & vnus
Quod nequijt mœror, non nequière duo.
Scilicet his iunctis horrens obmutuit. &, ceù
Sæuam inſpexiſſet Gorgona, diriguit.
Quæ caro iam fuerat, modo ſaxum euadit, & Atlas
Fit mons de priſco nomine nomen habens.
Notior hiſtoria eſt, quàm pluribus exequar, & iam
Μύθιϰα dictando feſſa Thalia ſilet.
De POMIS ideò ſat quæ prælusimus AVREIS.
Vt tibi deinde canam ſeria, CRISPE, Vale.

Abr. Ortel. in proſa ad tab. 90. Th. orb. Terr.

Sed vt ad Atlantem ſumus, & Aurea inter Poma Cydonium illic celebratum inuenimus, placeat & Punica pariter obſeruare Mala, quorum tractus ille feraciſſimus eſt. Sic à Cydoniorum ad Granatorum hiſtoriam tranſitus non erit importunus.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT VI.
DE MALI PVNICI ARBORE, Siue Pomo Granato.

ORDO, DESCRIPTIO, NOMINA.

INNVMERIS in vnum coagmentatis Granis Granatum Pomum, seu Punicum, verè Potomium, principaliter constare conspicitur. Illud, cum speciosissimæ Liberalitatis sub specie seipsum, discisso pectore, sæpe cupiat euiscerare, nostris plerunque inhiat commoditatibus; hinc aptè Milius

Malaq́; iam rutilas sitienti hiantia ab æstu
En deuenere suas ostentant Punica gemmas.

Iof. Milius l.3.de Hort. cultura.

Gemmeus illorum liquor Gemituum magnus extinctor, & mitis veluti, placidusquè Bacchus salacitatem extimulare, incendiaquè febrilia promouere minimè nouit, sed dolores sedatè ferre, patiquè toleranter angores quoscunque nos instruit. De quo illud Ouidianum verificatur

Bacchus & afflictis requiem mortalibus adfert,
Crura licet dura compede pulsa sonent.

Ouid.l.2.de Rem.am.& l.2. de Arte am.

Hocquè Pomum cum ab Aureis Malis odore tantũ se vinci patiatur, quod in reliquis dotibus, atque prærogatiuis ijsdem haud cederet, ordini huic noluit refragari, vt scilicet illius post Mala Cotonea poneretur Historia. En coronatũ Punicum Malum egregiè depictum, roseoquè rubore suffusum; Illi Tegmen Naturâ dedit Coriaceum, Coria quæcunque, Artis accedente ministerio, perficiens, vndè nomen Antonomasticum Malicorij deriuauit; Illius exterior, crassiorquè Cutis ab Anazarbeo σίδιον *Sidion* simpliciter enunciata fuit, sicuti exilior mollis, sed virtuosior tunica interior, intenso tamen amarore prædita κίκις *Cicis*, seù *Cicus* (vndè cicures animantes) appellata remansit. Huius Arboris Flos, & præcipuè satiuæ. *Cytinus* dictus, ob citam scilicet floris, cum Fructus rudimento eruptionem, vt placuit Plinio, vel à voce κύτος, scilicet capax, sed syli-

Diosc.l.1.c. 127.& 154
Varr.l.6.de L. L.
Plaut.in Rud. & in Trinum.

Plin. l. 23. cap. 6. Id. l. 13. cap 19. Thyl. de coloribus. Theoph. l. 1 H. Pl. c. 5. & 8. & 9. 14. & 16. Id. ib. l. 3. c. 7. & l. 1. de cauſis pl. cap. 9. 10 & 15. Mizald. de ſecr. Hort. lib. 3.

ſyluestris Plantæ, iuxtà veterum omnium conſenſum Flos ſingulariter, ac proprijſſimè βαλαύστιον fuit appellatus, à quo Balauſtinus color deriuauit, licet hoc Balauſtij nomen hodie Punicæ Orientalis flori pleno fuerit adiudicatum. Deſcriptionem porrò huiuſmodi Arbor Punica expoſcit; Hæc fruticoſæ naturæ, non magna, hoc eſt craſſa, ſeſe tamen ſublimis attollens deprehenditur, multoſquè diramari videtur in caudices brachiatos, tenues, anguloſos, ſpinoſos, contortos, quibus, caudicibus etiam fiſſis, planta non emoritur; corticem habet albeſcentem, & aſperum, materiem lignoſam flauam, medullam carnoſam; Folia gerit folijs oleæ breuiora, tenuiora, læuiora, virentioraquè; Radicibus innititur breuibus, ſummæ telluri adhærentibus, & non admodum numeroſis; fertiliſſima, & innocens triplici æſtiuo Flore venuſtatur, roſaceo, nempè rutilo, & candido ad puniceum tendente, vndè *Punici* Fructus ipſe nomen non iniuriâ ſibi acquiſiuit. Figura Flori oblonga, & calathiformis obtigit; Fructui orbicularis, coronataquè remanſit, in quo plurimæ aliorum fructuum differentiales recognoſcuntur conditiones, ita vt illæ cum Citro, Cotoneo, alijſquè inferius explicandis in varijs accidentibus communicare dijudicentur; Arcturi ad ortum germinat Arbor hæc, vndique stolones emittens, & in cacuminibus, & ad latera, facilè augeſcens, atque molliora germina multiplicans, viribus valens, alimentoſæquè diues ſubſtantiæ, itaut quandoque etiam bifera euadat, nunquam tamen odorata, ſed variè tantum ſapida in fructu, in quo triplex in genere ſapor perſentitur *Dulcis*, *Acidus*, & *Mixtus*, quem Arabes dixere *Muzum*, quaſi μέσον *medij ſaporis* in quibus, quo magis abundauit in ſapore grato,

L. 13. c. 19.

& dulci, & in molis amplitudine Natura, plus etiam in colore defecit; & è contrà quibus belliſſimum, & rubicundiſſimũ conceſſit colorem, ijs eadẽ ſaporis ſuauitatem, & magnitudinis tantundem denegauit. Genericas haſce differentias ſpecificare magis volens Plinius ad nouenarium numerum dilatauit; quarum primam, & nobiliſſimam *Apyrinam* cenſuit, à quâ lignoſus abeſt nucleus colore igneus, græcè *Pyrinos* πύρινον πυρῆνος, de quibus Martialis

L. 13. epig. 41.

> *Non tibi de Libycis Tuberes, & Apyrina ramis,*
> *De Nomentanis ſed damus Arboribus.*

Secundam in ordine *Dulcem* ſimpliciter numerauit; 3. *Acrem*; 4. *Mixtam*; 5. *Acidam*; 6. *Vinoſam*; 7. *Samiam Ægyptiam*; 8. *Erythrocomam*, ideſt *Purpuream*; 9. *Leucocomam* hoc eſt *Albam*; quæ omnia intelligenda eſſe reſpectiuè tantum, & non ſimpliciter crederem, ideſt ſecundum alicuius qualitatis præpollentiam, à qua dependeat integra denominatio. Sed quidquid ſit de harum denominationum ſubſiſtentia, illud extra omnem denominationis aleam debet haberi, vt nullum Ruboris in quacunque differentia Granati Pomi ſequatur præiudicium, vndè Malum Punicum græcè ῥοιὰ ξς, vel ſecundum Suidam ῥοιᾶς ἄνθος. Puniceo colori, ſanguineoquè rutilo dedit originem, cui alludere viſus eſt illo carmine Columella

De cultu Hort. l. 10.

> *Mox vbi ſanguineis ſe floribus induit Arbor*
> *Punica, quæ rutilo miteſcit tegmine grani.*

Et ità rubeus color παρὰ τὴν ῥοιὰν à cortice Mali Punici fuit appellatus; vndè hanc ob cauſam Corymbi illi aurei, qui gratia ornatus ſtolis ſacrorum Veteris Testamenti annectebantur, dicti fuere ῥοΐσκοι, ſed à iure nomenclaturarum excludi non debent Pomi noſtri vetuſtiores, & originariæ Patriæ, vt Granatæ Regnum, Creta, Carthago, Mons Thmolus, Olympus, Myſia, Pontus, Sida, vbi vel Pleniflora ſunt; vel Pumilæ, aut Elatæ, aliarumq; Peculiarium, & Indigenarum conditionum; Aliqua videmus, etiã & obſeruamus Poma Granata, quæ detracto cortice valdè tenui liberè comeduntur vt Pyra, Malaquè, nam nucleo ferè carent, quem candidiſſimum habent, minimum, atq; tenerrimum, quos fructus *Cepharilias* Hiſpania vocat; Aliquæ etiam occurrent Nuclei magni, atq; lignoſi, quem Σκληροκοκκόν dicerent Græci. Sed hiſce, tanquam inuentu operoſiſſimis omiſſis, ad maiorem Arboris Punicæ, eiuſquè differentiarum dignotionem peculiaria nonnulla ſunt earum partium afferenda nomina; & 1. primum Arboris Germen ab aliquibus vocitatum fuiſſe *Richinum* inuenio, quaſi primum Plantæ Naturalem motum, nam κινέω eſt moueo: Folium autem Plantæ ab Apuleio dictum fuit *Ampullaceum*; Flos autem *Ampullagium* ab Aureliano ab Ampullæ ſimilitudine quadam nuncupatus, qui dum ſterilis eſt abſque ampullacea latioris fundi figura *Balauſtion*, etiamſi roſeum myriophyllon geſtet Florem à caducitate appellatur.

Dodoneus Pempt. 6. l. 3. cap. 5. Valer. Cord. H. Pl. lib. 3. cap. 15. Amat. Luſitan. in Dio. H. Pl. Vniu. l. 1. c. 17. Humelberg. in comm. Apulei c. 4. de H. ſymphõ.

Bala-

Balaustium.

Propriè est Flos syluestris Punicæ, qui decidit sponte, quoniam inter pediculum, & Floris folia non habet caput, ex quo fructus fiat, & sunt abortiui flores à Græco *βάλλομαι deijcior, prosternor humi*. Iuxtà Hom. l. 8. Iliad.

Vbi fructifer idem *Cytinus* dici promeretur propter Cistæ capacitatem quasi κύτος Vas profundum, in quo grana efformantur. Mox Pomum *Rhoidia* ῥόια, ῥοΐδια sec. Suidam, & cum minimè sit costatum, aut aliquo modo cum collo, *Apienum* ab alijs vocatum fuit, iuxtà Thaletis sententiam in libro, qui περὶ απαθείας inscribitur, ità Homines vocabat ἀτραχήλους, & ἀπλεύρους absque collo, & absque costis; Bœotij *Side* σίδιον Athenæi testimonio illud idem Pomum vocarunt: quamuis apud alios per huiusmodi nomen solus cortex indigitetur, quem officinæ *Psidiam*, & *Malicorium* dixere; Præterea Poma tardè maturescentia *Opsigona* vocata fuisse ab Empedocle non est prætereundum ἕνεκεν ὀψιγονεῖς σίδαι καὶ ὑπέρ βλοῖα μᾶλα; Pomum Punicum Hebræi vocarunt *Rimmon*; Arabes *Kuman*, seu *Roman* dixere; Germani *Granatoapffel*; Boemi grana illius *Ioueyablka*; Hispani *Granadas*. & *Romanas*; Galli *Pommes de Crenade*, & *Mygraine*, *Granadier*; Itali verò *Melo Granato*, & *Melagrano*; Sed ad maiorem nominum declarationem de Mali huiusce Æquiuocis cum denominatis, & Phrenoschematibus est agendum.

Ex Stobæo Hipp. l. 1. de nat. mul.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA, Et Phrenoschemata.

Conspicuum adeò fabrefecit Natura Pomum Punicum, vt illius Mirabilis structura in pluribus translatiuè rebus clara, & euidens euadat. Mercurio propterea Magni Atlantis, & Pleiones nepoti habito illud sacrum fecere Antiqui, teste Clemente Alexandrino; nam sicuti latebræ multæ in eodem reperiuntur affabrè sculptæ Pomo, sic in Oratione, quæ Mercurio vocalis Repertori citharæ, Eloquentiæq; Præsidi tribuitur diuerticula dantur plurima, tot scilicet Repetitionum, Contentionum, Contrarietatum, Castigationum, Conglobationum, Dissolutionum, Licentiarum, Diminutionum, Descriptionum, Positionum, Similitudinum, Translatorum, Exemplorum cum innumeris alijs Rethoricis Artificijs, vt Ingeniorum Pictura mirabilis in hac Arte elucescat. Ad cuius Pomi supremam quodammodo manifestandam Maiestatem eiusdem Plantam in honorem Iunonis Sceptriferæ terræ mandabant vetustiorum temporum apud Ethnicos Eruditi; Pulchritudine inenarrabili eiusdem alliciebātur fictę illorum temporum Deitates, & maximè Venus ipsa, quæ Cyprias inter delicias Pomum huiusmodi custodiebat, in quem finem Theocritus formosiores iuuenum, tanquā cupidines Pomis hisce rubentibus admirabundè assimilabat, *ò Cupidines Pomis rubentibus similes*! quoniam, vt canebat Martialis

Imitata breues Punica Mala rotas.

In stromat.

In l. inscri. Rettorica del Cau. Guidotti Bol. composita antequam nasceretur Dātes. A.D. 1257.

Stat. l. 10.

Apoll. Thiā ap. Philostr.

Idylio 7.

Martialis l. 1. ep.

Quæ & causa mihi videtur quare nos Itali *Granatā* dicimus Gemmam quandam grana Mali Granati colore æmulantem, quæ est Rubinus quidam imperfectus, & minus à naturâ elaboratus, & magis fuscus proueniens in Calecut, & in aliquibus Hispaniæ locis (cuius, miror quare in Musæo Metallico nostri Aldrouandi nulla sit facta mentio, cum passim venalis prostet) & quia hęc in vini intensè rubri colorem desinit Veneri gratissima dici potest, & quasi Cupa illius, siue Cupidinea Cupedia, de qua Gemma, seu de quo lapide pretioso Marbodeus Poeta Gallus vetustissimus sic cecinit.

Renod. de med. mat. l. 2. sec. 2. c. 4.

Marb. in dactyloteca c. 37.

Iacinthi species docti tres esse loquuntur
Nam sunt Granati, sunt Citrini, Venetiquè,
Confortatiuæ cuncti Virtutis habentur.
Tristitiamquè fugant, & vanas suspiciones,
Granatos præfert Gemmarum quisque peritus
His rufus color est, &c.

Nullum in re Botanicâ simplex vegetatiuum poterit reperiri Granosum, quod à Malis Punicis acceptam non referat nomenclaturam. Inter hæc Herba quædam palustris, vt annotat Valerius Cordus, datur *Sida* nuncupata, quià fructum Punico Malo ferat similem, de quâ Nicander. Quin, & in ipso Mari quædam Zoophyti species fungosæ naturæ adest dicta propter figuràm Ῥόια Θαλασσία, nempè *Malum Granatum Marinum*, cuius figuram hîc damus.

In Diosc.

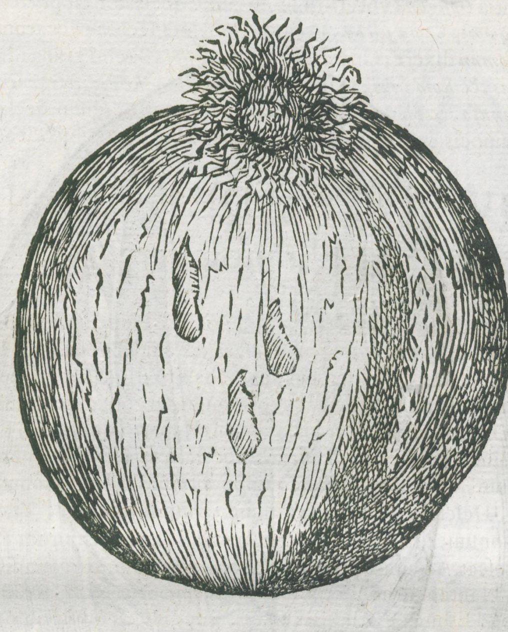
In Theriac.

Aldr. T. de pictorum.

MA-

Malum Punicum Marinum Zoophiton.

Ροιά Θαλασσία Ζωόφυτον. Aldr.
Quod quidem cum Fructu Arboreo æquiuocat.

Præter iam dicta æquiuoca nomina naturalium rerum, alia conſiderantur ciuilia locis varijs impoſita; cunctis quidem patet *Granatam* vocari prænobile Regnum Bæticum, cuius Metropolis eſt *Granatum* Vrbs præſtantiſſima Catholico Regi parens; quin & eiuſdem Regni Glorioſum ſtemma componit Punicum Malum Coccineum, cum ramo, & frondibus in Argenteâ ſcuti planitie virentibus. In eodem Regno, & ipſius de nomine cognominatam non neſcimus Familiam *Granatam*, cuius germina in Italiam noſtram, pluresq; Ciuitates tranſmiſſa fructus honoris vberrimos protulerunt per Gentilitia illius Gentis Punica quinque Mala coloris Aurei, decuſſatim diſtributa cœruleū intrà Vmbonis æquor denotatos, & hæc in mentem reuocant alia coloris eiuſdem Punica Mala tria, quæ Grana rubella in Parma cœrulea oſtentando, multiplices Bonneauiorum in Gallia, quorum ſunt Inſignia, Virtutes Hierogliphycè oſtendunt; ſunt etiam Vici, Villæquè Ciuitatum variarum, quibus ab his fructibus nomen iamdudum fluxit, & ſignanter in Comitatu Bononienſi locis in montanis quædam Agri pars appellata eſt *Granaglione*; & alia in planis vocata *Granarolo*. In ſextâ tandem vetuſtæ Romæ Regione, quæ Regio Alta Semita nuncupabatur Vicus aderat quidam dictus *Malum Punicum*, inſignis effectus ob Domitiani Cæſaris Imperatoris natiuitatem ibidem ſecutam, ex qua fuit nobilitatus; eſſent inſtrumenta quædam bellica, necnon alia viliora œconomica, quæ Granatæ donata nomine noſtrum Granatum Pomum pro ſuo Denominante recognoſcere vellent, ſed illis, niſi in Phrenoſchemate Menzaniorum Bononienſium veniant, his verò niſi in Emblemate cuiuſdam Principis magni, qui dum ſe Arbitrum Magnæ Prouinciæ oſtentare vellet, puerum honorarium pingi iuſſit, qui Matronæ Regali veſtes verreret, & perpurgaret, concedatur locus in hoc tractatu pacifico, atque haud ignobili; Ad Exoticas Granatorum Plantas inſpiciendas Peregrinatio modò inſtituenda eſt.

Bauh. in Pinac. l. 10. sect. 5.
Ex 7. vol. Rerū Publ. in 32. impr. Lugd. Bat. 1629.
P. Petraſā. in l. de Teſſ. Gentil. pag. 513 & 514
Onuphr. Panuin comm.
R.P. Rom. P. Matth. Rader in Mar. Epigr. l. 1. ep. 95.

Apud Cluſium in Exoticis lib. 7. in Hiſtoria Garziæ ab Horto lib. 2. cap. 11. ab eo latinitate donata, de DORIONE, habetur inter celeberrimos Indiæ fructus recenſeri hunc melopeponis magnitudine vireſcentem extrinſecus, at viſcera concamerata referta ſeminibus exigui oui gallinacei figurâ, & mole habentem, continentibus albam ſubſtantiam, quam Hiſpani *Nata*, Galli *Créme*, Itali *Capo di latte* dicerent.

* Guanabani Fructus Aldr.

Guanabani Fructum aliter depingit Hiſtoria Generalis Plantarum Lugd. in parte altera, ſcilicet Tomo 2. lib. 18. cap. 64. nam fructus Pineæ Nuci ſimilis affertur cum pediculo ſatis craſſo, corticeq; coloris viridis, ſplendore Cydonij, & digitali Craſſitudine, carneque intus candida, dulcedine lactis coacti, ſeminibuſque faſeolatis.

Gua-

**

Guanabanus Aldrouandi
à Magno Duce Florentiæ eidem missus.

Guanabanum dicit Hist. Gener. Plantarum, Arborem proceram esse, folio ferè Mali Citriæ virente, fructu pulcherrimo, mediocris melonis magnitudinis, qui tamen interdum in capitis pueri crassitudinem excrescat. Cortex fructui viridis, & qui quibusdam squammis distinctus videatur, vt Strobilus, leuioribus tamen, &c.

Histor omn. stirp. parte altera l. 18. cap. 64.

Frigidus est hic fructus, & per æstus vtilis.

Guana-

Guanabani Planta Minor.

Diuerſa à Scaligeri Guanabano, & ab Alpini Baobab, itemquè à Guanabano Ouiedi differens, quam ſub genere Pomi Granati ſecundum Ionſtonum reponendam eſſe, cenſemns vnà cum alijs recenſitis ab eodem Ionſtono, nimirum *Durioniferam*, ſeu *Batan* Malayenſium; *Guaiabo* Americanorum; *Araticu*, & *Aracaiba*, ac *Tapia* tres Arborum Braſilienſium ſpecies; *Pythatabam* Nierembergij; duas Arbores *Maragnanæ* Inſulæ; fructum Quitenſem *Guabam*, Pomum *Suſu* Sinenſium: Clariſs. Caſp. Bauhinus in ſua Pinace lib. 11. ſect. 6. pag. 439. Pyro ſimilem facit 19. loco, Pulpa Butyri modo, cui grana plu-

plurima nigricantia includuntur; alio nomine *Mangier blanco*, siue *Annona* p. 9. Ind. Occid. l. 4. c. 25. Idem C. Bauhin. Guaiacanum sub Palmis squamoso fructu reponit, cordis scilicet effigie, viridi, & orbiculari croceo.

*** Baobab Prosperi Alpini.

Huius Plantæ Fructum exiccatum magnitudine, seu crassitudine pugni amplioris hinc inde turbinati habemus in Publico Musæo.

Lib. de Plāt. Ægyp. c. 17.

EXOTICA.

ELysios veluti ad Cãpos lustrandos ab Exotica Pomorũ Punicorum, & Granatorum consideratione inuitamur; Hæc quidem Poma vllo absq; periculo degustabimus. *Durioriferã 1. Plantam, seù Batan Mayalensiũ, quæ alijs Guanabanus, Danarius, & Iaca maior, Fructum quadraginta post annos ferentem, & illum Humani capitis magnitudine quadripartitum intus, & in trifidas, seu etiam quadrifidas subdiuisibilem partes, Aurantij figuram referentes, candidam substantiam oui gallinacei magnitudine continentem. ** 2. Guanabum, seu Guanabanum Ouiedi, infirmo Ligno, Folijs Mali Medicæ, Fructu Melonis magnitudine, Cortice tenui, viridi, squammoso, Carne saporis delicatissimi, ad acidum vergente, quæ Cremoris lactis instar in ore dissoluitur, vndè Gossipium in aceto dicitur, per quam substantiam Semina magna cucurbitarum seminibus aliquanto maiora, & nigricantia sparsa sunt; cuius Arboris multæ sunt species. 3. Guaiabum Americanorum, seu Guaiauam, & Guyabo, Guaiauos, Guaiaba Arborem magnam Aurantię folio, Flore candido, Fructu Malis nostris simili, primò viridi, dein aureo, Pulpa intus alba, & aliquando rosea, & in quatuor partes diuisa, Seminibus mespilaceis referta, nouæ Hispaniæ sobolem valdè multiplicabilem, & variam, vbi illius generum, vel specierum Fructus alij sunt rotundi, alij oblongi, alij lutei, alij virides, alij pulpa rubra, alij candida, triplici Gustum sapore blandiente, ad acidum, & mollem tendente. 4. Araticu Brasiliensium quatuor specierum, Fructu turbinato, primò viridi, deinde flauescente, pulpa aurea nucleis referta, saporis subdulcis, subacidi, & subacris, casei fermentati, vel casei putridi odorem fundente, quorum Fructuũ aliqua species ob summam frigiditatem inter venena reponitur. *** 5. Baobab Alpini fructum, magnitudine Mali Citri, cucurbitæ tamen similem, cum seminibus intus nigris, duris, extremis in vnum quasi semiarcum inclinantibus, & substantia cucurbitina, humida, rubra, acida non ingratè, quem Clusius in exoticorum libro 2. cap. 1. de Abaui Honorij Belli, & de Baobab, &c. exactè describit. 6. Araca-iba Brasiliensium maiorem, & minorem illum Fructum, mediocrẽ rotundũ, vmbilicatũ, in maturitate viridẽ, carne alba, similem Guaiabæ suprascriptæ obseruare licet, hunc magnitudine pruni, vmbilico cinctum, qui per maturitatem flauescit, & in albescente carne multa parua grana gerit subdulcia, parum adstringentia, Fragorum æmulum recognoscemus. 7. Tapiam Brasiliensium in Quercus altitudinem assurgentem, medullam tamen in lignosa bucca gerentem, folijs ab exiguis, & longis pediculis pendentibus figuram venabuli ferri ferentẽ, cuius Fructũ Mali mediocris magnitudinis, rotũdũ, flauescentẽ, pulpę albę, mollis, dulcis, cum nucleis duris oblongis, flauis conspicabimur. 8. Pytahaia, quæ pingue solũ odit, Fructũ magnitudinis Mali Aurei sapore dulci mixto, sapido, adinstar Mali Punici rubri vndequaque coloris, intuebimur. 9. Arbores Maragnanæ Insulæ Pehey, & Agoutitreua, illam crassissimi trunci, fronde Pruni, Fructu duorum pugnorum magnitudinis, Corticẽ intrà crassum, & durum, tres, aut quatuor fructus luteos forma renis optimi odoris, & non ingrati saporis cum osse aculeato continente; hanc cortice viridiore cum acinis, granatorum adinstar exilibus, dulcibus, & ori gratis rimabimur. 10. Guaban Fructum duos palmos longum, corticis cinerei, pulpæ candidæ, durissimis quibusdam nucleis permistę, suauẽ ad refrigerationẽ in calidioribus Quitensis præfecturæ Regionibus prouenientem, degustabimus. 11. Pomum *Sucu* Sinensium mediocri super Arbore, maius nostratibus, rotundum, rubicundum, pulpa intus acinosa, plerunq; rubescente, molli, & suauissimi saporis ad delicias tandem literarias indicabimus; Sed hæc Naturæ incommoda, quoad nos saltem, industriâ mediante, corrigemus; illas ideo Plantas, quas poterimus omni meliori modo colemus, easquè vel alibi natas, vel hîc nascituras dulcissimo vitæ genere gaudentes temperatissimis, & proportionatis elementaribus alimentis prosequemur.

Ionston. de Arb. l. 1. artic. 6.

Pag. 27. de pl. Reg.

Arist. Polit. lib. 3.

CVL-

A

CVLTVRA.

SApientia gubernat Agros. Ciuitates, & Naues. Ἀγροὺς, καὶ πόλιας σοφία, καὶ νῆα κυβερνᾶ. Primam ideò Punicorum Malorum Sationem, quæ Pelaſgis Populis tribuitur Sapientiæ nobile opus fuiſſe dicendum eſt.

--Icario Cynaræ in littore Cypri
Punica Mala ferunt primum ſeuiſſe Pelaſgos.

Diſcurrat hinc Sapiens, auulſione Punicam Malum propaga ri melius, quàm per Seminis Sationem. Quod præceptum cum omnibus Geoponicis Botanicorum Princeps confirmauit Theophraſtus, nam

----Redit ad Autores genus,
Stirpemquè primam degener ſanguis refert.

B Et tanquam veriſſimum axioma eſt habendum. Id quod euellitur, dum radicis aliquid, aut ſtipitis habet terræ mandatum, illud facilem non ſolùm radicationem inueniet, ſed feliciter degenerabit in melius; & eò magis apparet hæc degeneratio, quia Plantæ huiuſce natura à cultu ſolo magnas ſubit alterationes, & mutationes, & præcipuè in Ægypto, Ciliciâquè; nam in Ægypto ex ſemine acidæ erumpit dulcis, aut vinolenta ſaltem, & Ciliciæ circà Salos, iuxtà Amnem Pinarum, vbi contra Darium dimicatum eſt, omnes Punicæ Plantæ, quamuis nucleo ſatæ, ſine nucleo ſurgunt, & quamuis mutationes huiuſmodi pro oſtento ab Aruſpicibus fuerint exiſtimatæ, attamen intrà ordinem naturæ contineri cenſendæ ſunt; nam quemadmodum ſtirpes hæ, quæ rigatum, & purgationem quammaximè deſiderant, ſi negligantur, in ſylueſtrem omnium facillimè tranſeunt naturam, ſic è contrà excultæ optimè cicurantur; frigidam non ſuſtinēt regionem, calidam appetūt, & in eâ cretoſum ſolum, quamuis in minus calidâ patiātur rarius, vbi pinguis eſt terra, in calidis locis hæc Arbor plātari exquirit Autumno; in tēperatis verò Veris tempore mauult tranſponi; circumfodi peroptat & Autumnali tempore, & Verno, & ita debet adaptari, vt quælibet Planta fructuoſitatem nimiam deponat, C cui propterea relinquendi ſunt tres tantum caudices lętamine fouendi, vt poma euadant maiora, dulciora, & gigartos minores progignant. Inſeritur porrò Punicæ Planta ex Florentino Græco Geoponico ap. Conſtantinum diuerſo modo, ac reliquæ Arbores; eligitur enim fructuoſus truncus, qui in terram quoad poſſibile ſit depangitur, & in ipſum in ſummo ſcilicet obtrūcationis, per infoliationem ſub corticee inſeritur ſurculus annicu-lus ex ſtolonibus ad radices naſcentibus, vel alijs tenerioribus ſuper truncum natis poſt ipſam germinationem; muniturquè dein vinculis, & in terram curuatus ramus inſertus ſepelitur modo quo fiunt propagines, non attingendo tamen partem inſitam, ſed inferiorem; quæ inſita propago amurcâ perfundenda eſt; aliâ quoque inſitione Punicâ poteſt excoli, quæ eſt ramorum connexio, vt medulla vtriuſque rami diuiſa iungatur, & in vnam veluti cogatur. Punicam ſcribit Ruellius varijs Arborum adulterijs gaudere, vt Salicis, Lauri, Fraxini, damaſcenæ Pruni, & Amygdalæ, quibus omnibus miſceri lætatur; Citriam quoque Malum in Punicæ trunco fixam ali Didymus in Georgicis ſcriptum reliquit, item in Myrto, imò etiam in Moro, vt vult Falconius; Tempus inſitionis Punicæ proprium Herrera adnotauit circa Idus Martij, ad Kalendas vſque Apri-D lis, præcipuè ſi fiat ad ſcutulum, quo tempore ſudare debet Arbor; Palladius tamen maximæ authoritatis ſcriptor Punicam Arborem aſſeueranter teſtatur non eſſe niſi in ſeipſam inſerendam hoc eleganti tetraſticho

Punica non alios vnquam dignata ſapores
Mala, nec externis aſſociata comis.
Ipſa ſuas augent mutato ſemine gemmas,
Et ſibi cognato picta rubore placent.

Et certè fides non mediocris Palladio eſt aſtruenda, quoniam carnoſa Punicæ medulla aliarum Arborum duriori non poteſt aptari, & iungi perfectè materiei; & ſi Myrti coniugio lætatur, id fortè poterit euenire, ob temperamentum qualitatum elementarium ſymbolicè ſe habens. Meridianâ tandem luce clarius apparet Punicam Arborem ſolo Meridiani Solis aſpectu gaudere, & perfici, vndè Orientis formidando rores, quos odit, æquè ac pruinas.

Dum

Phocylides. Khuen l. 1. Zod. Med.

L. 2. Hiſ. Pl. cap. 1.

Seneca in Hippolyto

Falcon. in Villa.

L. 2. H. Pl c. 3. & 4. & l. de cau. Pl. l. 1. c. 9.

Ruell. de n. ſt. l. 1. c. 122

Theoph. l. 2. H. pl. c. 7.

Creſcēt. l. 5 agric. c. 13.

Mizald. de ſecr. Hort. l. 3. c. 14.

Pallad. in mart. t. 10.

Afric. clem. Pad. Agr. l. 2. c. 42.

L. 10. c. 37.

Celidonius m. ſ. Agric. p. 1. c. 10.

L. 1. de nat. ſt. c. 19. nū. 26.

Conſt. l. 10. Agr. c. 76.

L. 14. de inſit.

Ruell. l. 1. de nat. ſtir. c. 122.

Claudian. 2 de raptu Proſerp.

Dum matutinis præſudat ſolibus aer.

Sic quoque poteſt alias Arbores, quæ illi proximitate quadam ſuos iunxerint halitus, propriæ diuturnitati, atque copioſiori fructificationi parum proficuas experiri.

MORBI, REMEDIA.

ABortire ſæpè ſolet Arbor Punica, dum fructus antè maturitatem ab illa de facili decidunt; id cum à duplici poſſit prouenire cauſa, primò vel ex motibus vehementibus propter ventos validiſſimos Arborem excutientes, & veluti quaſſantes, vel ex defectu alimenti ob debilitatem concoctricis, & diſtributricis facultatis. Vtriq; Malo occurrere ſatagat villicus, & primò Plantam bene adminiculatā reddat, atq; Stercus Suillum bene digeſtum cum vrina mixtum Aſinina radicibus pro medicamine valdè corroboratiuo, & inſtauratiuo admoueat. Studebit inſuper morbum Formicarum tollere, Inſecta hæc occidendo, & veluti reſecando ab Arbore ipſa, cui putredinosè innaſcuntur, vel quam petunt hoſtiliter aliundè profectæ, vbi horum perniciem in fructuum infauſtè fuere ſubortæ: cauendum eſt prætereà, vt Punicæ Arboris rami ſuperflui præcidantur, & illi præcipuè, qui pluuiarum, aut roris guttas ſuper flores, & fructus compluere ſinant, quos nimiâ humectatione labefactare conſueuerunt, & ideò permittenda non eſt ramis omnibus libera nimis excurſio, & ſurſum eleuatio, quorū aliqui ad latera deflectere parum cogendi ſunt; Algam item radicibus iungere in finem eundem Geoponici, aliaquè præſeruationis iatricæ remedia parare, quæ amuletica quadam vì vitia multa auertunt, iubentur, quemadmodum eſt circumdare radices aliquas annulo plumbeo, aliaſquè ſerpentis corio ambire, & bis in menſe plantam medicato liquore irrigare; ſed pro tutioti florum naſcendorum, & fructuum diſpoſitione horum non ſit erectus verſus cælum ſitus, ſed potius ad terram inclinatio, quæ ponderoſarum rerum naturæ magis congruit, Talearum igitur terræ infigendarum rami inuerſo modo ſunt plantandi, vt cacumina radices agant, & fructuoſus humor vbicunque reperiatur in Arbore adulta propendeat, & ad terram inclinetur: Contrà nimiam fructuum acredinem, atq; ruſticitatem incommoda mille, immò & damna ſecum ferentem, vndè quoad fructus ante maturitatem inuidiosè diſcinduntur, Lapidibus, clauis, contorſionibus, violentiſquè remedijs procedendum eſt; Idquè clariſſimè edocuit Columella, qui rei ruſticæ columen dici potuit. Sub his verbis *Mala Punica nè rumpantur in Arbore, remedio ſunt lapides tres, ſi cum ſeres Arborem ad radicem ipſam collocaueris. At ſi iam Arborem ſatam habueris, ſcyllam ſecundum radices Arboris ſerito: alio modo cum iam matura mala fuerint antequam rumpantur peciolos, quibus pendent intorqueto: eo modo ſeruabūtur etiam anno toto.* Prætereà cū ſeneſcat Arbor hæc citò, dum citò quoque creſcit, vt retardetur ætas decreſcens, atque vermiculatio, cui obnoxia eſt eamaximè, quæ fructu prædita eſt dulci, præſto debent eſſe tempeſtiuæ, atque proportionatæ radicum ablaqueationes, & immiſſiones in ijſdem clauorū ex teda, necnon infuſiones vrinæ iumentorum digeſtæ, atque fœcis pellium ad eaſdem accumulationes, & tandem illinitiones ſummitatum Arboris cum Laſere cyrenaico in vino diſſoluto. Amplius verò, vt Punicæ Arbores multiplicibus ornentur, & onerentur fructibus, & ita earundem prouiſum ſit pauperiei, debet accuratus Hortorum cultor, & cuſtos Tithymali, & Portulacæ ſucco æqualiter mixtis truncum Arboris, antequam germinet, illinire, & itá eadem Arbor mirè fœcundabitur; à qua ſterilitas omnis auferetur, ſi cinis, & lixiuium circà truncum illius craſſius infundatur; quod ſi candidæ fœturæ deſiderentur acini, Argilla, & creta cum quarta parte Gypſi toto triennio miſceri terræ circa radices debere præcipiunt aliqui Geoponici; ſed quarè id fiat non eſt facile determinare, licet aliqui cauſam hanc imaginentur, quià intercipiatur quodammodo ab hac maximè decolore terrâ qualitas illa, vel virtus colorans in alimentis radices plantæ peruadens, antequam eo introducatur, quo ſtante, cum rubra, vel obſcura terra creabuntur Mala Punica intenſi coloris, vt dum glandium cinere radices bene cooperiuntur, nam infectoriā quandam virtutem, hoc eſt coloratricem telluri alimentoſæ communicare valebit ſupradictus cinis; non abſimili fortè ratione emedullatus ſurculus plantatus ſi coaleſcet in Arborem, fructus cum Acinis enucleatis feret, quià virtus oſſifica, quæ ab ipſa medulla prodit videtur cum ſubiecto propriæ inhæſionis ablata; Hinc autem ad ficta Symbolica fiat acceſſio.

Theoph. l. 2 H. Pl. c. 9. Gal comm. l. 7. Aphor. 27. idem Comm. l. 5. n. 56. & cō. lib. 2. in 3. epid. cap. 8. Colum. de Arb. c. 23. Falcon. in Villa. Mizald. de ſecr. Hort. l. 3. c. 14.

Colum. de Arb. c. 23.

Theoph. l. 4 H. Pl. c. 14. & 17. & l. 5. de cau. pl. c. 11 Conſt. l. 10. c. 35. Pallad. in Mart. t. 10. Ruel. de na. ſt. l. 1. c. 122 Ruell. l. eod. ex Diophā. Mizal. ſecr. Hortor. l. 3. c. 14. Conſtant. l. 10. c. 31. ex Africano

E F G H

SYM-

A

SYMPATHIA, ANTIPATHIA.

SApienter equidem agit ille, qui vitæ tutamina quærit, seq; ijs prouidè munit, quo cunq; modo. *Sed nil dulcius est, benè quàm munita tenere*
Edita doctrinâ sapientum templa serena.

De nat. rer. lib. 2.

Egregiè admodum canebat Lucretius; hinc non modicè commendandos eos esse reor, qui propriam Domum Punicæ Arboris Plantis doctè, ac fortunatè muniunt, illiusq; muros circumuallant; nam Virtus in istis emicat ingens serpentes fugandi, extirpandiq; venena. Vnico in manibus gestato Punicæ Arboris Termite tradunt Scriptores venenatas quascunq; bestias posse exterminari. Oculatissimi propterea Geoponici maxima cum ratione docent quod *Stibadia*, idest Rusticani lecti viminei, *Attegiaq;* hoc est mapalia ramis Mali Punici ab omnibus venenosis suspicionibus reddantur immunes. Quod si vmbra viuens mollis earundem Punicarum tanta pollet Alexipharmaca B facultate, quid erit de solidiore substantia? Hinc fumus ardens corticum huiusce Arboris, atq; ligni viribus noxias fugandi bestias non erit destitutus. Iam experientia constat corticis Punicæ fumum culices abigere, cum quorum genere magnam inimicitiam exercet. Comprobarunt itidem practicantes Medici lippitudinem longè amandari in his, qui Punica Mala comedunt libenter; nec immeritò memoriæ tradiderunt grauissimi Auctores nulla oculorum lippitudine tentatum in eo anno illum, qui tres fructus, vel cytinos Punicæ Arboris, etiam minimos, antè deuorauerit. Odisse insuper, & auersari multa alia mala nouit Punica, & præcipuè venena serpentum, & leporis marini; vti totidem prosequi eadem, & amplecti consueuit bona. Imò ad meliorum Virtutum incrementum perficere solet stirpes nonnullas nobiles, & odoras, quemadmodum est Myrtus, cuius proximitate valdè lætatur. Radices etenim illius radicum propriarum reptatu venatur, & in illas oscula figere videtur. Addatur inter notabiliores prærogatiuas Arboris Punicæ recenseri posse sympathicam plurium vegetātum amicitiam, vt Tithymali, & Portulacæ, quarum herbarum succo lita hæc Arbor fœcundissima euadit, C & ficuti est Cucurbita, & Rapa, Nerijq; flores amuleti loco eidem suspensi illam ab auibus impetentibus defendunt; imò & Olea ipsa Punicam inuitat, & allicit in sui consortium, quo se inuicem ambæ fœcundantur. Scilla item bulbus propè Punicam, vt ei conferat bonitatem auet, procul autem abesse desiderant ab eadem, ne possint nocere Citriolum, Saluia, Morus. Numerorum tandem Philosophia nobilissimum posset in Pomo Granato speculandi reperire Theatrum, in quo multa dilucidarentur Arcana pulcherrima, & cognitu valdè vtilia, nam cum vnaquæq; Arbor Punica se ad aliquem determinet granorum, licet numerosissimum numerum, ab eo nunquam discedit, eumquè adamussim obseruat in omnibus singularibus Pomis, tam magnis, quam paruis, & minimis, ex quo trecēta verbi gratia grana aliquid in illis subesse diuinæ causalitatis, mysterijq; non parum in eo celari significant, *Tercentum tonat ore Deos*, hoc est Ioues; & numerus v. g. LX. Tricenarius sexagenarius plenus, & totus numerus ex senarij in denarium ductu, & multiplicatione, vel alius numerus varias importat significationes, & ciuilia accidentia detegere posset. Quam benè parallelizant, quam bellè numeri cum malis ipsis Granatis, vt Doctissimus Quinquecclesiensis Episcopus Ianus Pannonius D suis id attestatus est Carminibus!

Symphor. Hort. l. 21. c. 16.
Sid. lib. 1. epist. 11.
Plin. lib. 23. c. 6.
Gualter. Ryff. in Dio-sc. l. 1. c. 127
Constantin. de re rust. li. 10. c. 36.
Nicāder in Alexiphar.
Carol. Steph. Agric. li. 2. p. 448.
Bellonius in Obser.
Ruel. de nat. st. l. 1. c. 122
Herrera l. 3. Agric. c. 26.
Carol. Steph. Agric. lib. 2. c. 148.
Bongus de myst. numer. signif.
Virgil. Aen. l. 4.

Quam numeri oblectant mentem, tam Poma palatum,
Ista sapore placent, illa lepore iuuant.
Mala aurum superant, & vincunt carmina Gemmas:
Aurum da, & gemmas: deteriora dabis.

In Epigrā. eius Carm. p. 2.

Hinc apparere potest, quam Misarhithmos fuerit Vladislaus Iagello Polonorū Rex, qui à malis quibuscunque, tanquam à maximo malo semper abhorruit, itaut, scribente Cromero, ne odorem quidem eorū ferret; haud tam seuerè oderat hosce fructus à numerorum specie non tam auersus Constantius Imperator, qui Pomum quidem nunquam gustauit, sed illorū odore saltem delectabatur; At horum Historici casus cum Historicas nos vocent ad considerationes, ideò rubrica de Historicis Mali Punici locum hic conuenientissimum nacta est.

Lib. 20. Ammianus Marcel. l. 21 Hist. Castig. à Petro Castello Bonon.

HISTORICA.

Populorum, & Regum concordiam, ſupremamuè auctoritatem, atque fortunas Historicè quoque commonſtrarunt varijs temporibus Punica Mala, quæ per ſeſqui ſæculum Afros Europææ Gloriæ nimium inuidos, hoc eſt Carthaginenſes Romani nominis hoſtes viderunt florentiſſimè, ſed ſolam denominationis punicæ memoriam ab Anno Vrbis conditæ 602. retinere, quo Italiæ Hortos amœniores reddere cœperunt illis deinceps eſt permiſſum. Iuxtà Solos Ciciliæ Vrbem ad Amnem Pinarum, vbi Alexander cum Dario pugnauit, Mala Punica ſine oſſibus tunc temporis naſci ſuis tradidit mirabilibus Apollonius in hiſtorijs, quorum Punicorum gtana cum in omne æuum vinum referre, idem eſt teſtatus ſolutum neceſſario calorificum, quale Homerus ἄθοπα οἶνον vocabat, ſic quoque feruentiſſima Bellicæ virtutis ſemina ibi iacta fuiſſe manifeſtiſſimum eſt; vndè illud practicam veritatem nanciſcitur

num. 142.

Lib. 1. Var. Hiſt. c. 32.

----- dicimus autem

Iuuenal. 13

Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum, vita didicere magiſtra. Vt aliud quoq;

Seneca in Agamem.

Qui vultus Acherontis atri, - Qui Styga triſtem non triſtis videt,
Audetque vitæ ponere finem. - Par ille Regi, par ſuperis erit.

Alia quoq; id confirmant Historica exempla Darius Xerſis Pater cum ingens Malum Punicum geſtaret interrogatus à quodam, cuiuſnam rei numerum granis illis in fructu contentis ęqualem magis deſideraret reſpondiſſe ferunt tot Zopyros mallem, ideſt viros amiciſſimos, qui amici ſolum commoda, & vtilitatem, ineſtimabili quoque vitæ propriæ prætio coemptam quærunt; quem ſenſum repetens apud Lucianum Iupiter tragædus ſic Mercurium alloquebatur; *atq; ò Mercuri, Darij illud, quod de Zopyro dixiſſe memoriæ proditum eſt, nimium pulchrè ſe habet; quare ego quoque vnam talem peroptarem à me ſtare auxiliarem ſocium potius quàm infinitos Babylonas mihi ſupereſſe.* De Dario quoque aliud ſcriptum reperitur, quod eſurus Mala Punica ſtatim ac primum aperuit Malum à fratre Artabano ſciſcitatus nunquid totidem deſideraret ſibi ſubditos homines quotacinos illa continerent Poma, cui reſpondit ſe malle tot ſibi Megabyzos, ideſt Duces ſtrenuiſſimos, quam Græciam ſubditam totam. Ferunt quoque Milonem Crotoniatem inter ea, quæ fortitudinis edidit facinora glorioſa Malum Punicum ità continuiſſe manu, vt nec conantibus eripere permiſerit, nec Pomum ſic violenter retentum interpræmendum collideret. Athenæus refert ex Agatharcide, cum inter Bœotios, & Athenienſes orta eſſet lis Epaminondas in ea controuerſia Patriæ causâ defendens Thebarum ſcilicet, hoc eſt Bœotiorum prolato Pomo Punico Athenienſes rogauit, quo nomine id Pomum vocarent illi ῥοῖον dixere, nos verò, inquit, σίδην, atque ità cauſam obtinuit. Pro Politica igitur rectè conſtituta Malus ſemper ſtetit punica, quâ ſignificabatur; quod Ciuitas continet ciues, & regit ſecundum diuerſitatem graduum, vt Malum Punicum ſua grana: cum dicto, aut Reges ſapiant, aut regnant Sapientes; ſed quod magis eſt per ipſius Punici Mali Virgam inflexam Superum venerationem à populis habêdis præcipitur, edocetur; Inarculum, Feſto auctore, erat virgula ex Malo Punicâ incuruata, quam Regina ſacrificans in capite geſtabat: de quo ſic Plutarchus: Iunio Bruto, & M. Valerio conſulibus poſt exactos Reges, Rex ſacrificulus inſtitutus fuit, vt per eum ſolum quædam ſacra fierent. Huius autem Vxor Regina ſacrorum appellabatur, quæ quoties ſacra faceret, ex Malo Punica Virgam, quam Inarculum vocabant, loco Infulæ deferebat; Hæcquè Virgula in flaminibus vocabatur ſtroppus (vndè vulgò virga flexilis vocatur *Stroppa*, ex quâ inarcula ipſa, ideſt coronæ ſtrophia dici cæperunt) inarculum autem idem Gellius ſurculum appellauit de Flaminica loquens. *Et quod Virica ſurculum de Arbore felici habet.* At quanquam pretioſa hæc Mala bona vitæ ſuſtentacula non rarò fuerint, tum cibarios, cum medicinales in vſus expetita; mortis nihilominus inſtrumenta nonnunquam, & curæ ferales effecta ſunt. Aliquot enim ex hiſce malis Alex. Magno dono miſſa, Cliti eiuſdem amici cædis occaſionem præſtiterunt. Eorum ſiquidem ſpeciem, & elegantiam Rex admiratus, Clitum acciuit, eadem ipſi oſtenſurus, & in donum quoque nonnulla daturus, Aſtitit Clitus, & cum cœnanti Principi, Pra-

Herodot. l. 3

In Dial. Iup. trag. Vinc. Obſ. Interprete.

Scalig. in Varronem.

Stroppa *vox linguæ Bononien. & Galliæ Ciſalp. erudita in l. inſcr.* Vocaboliſta Bol. *pag.* 236.

Symphor. Hort. l. 3. c. 6. Pier. Val. l. 54. Hierogl. Gellius l. 10. c. 15.

Plutarch. in Alexād.

A Pranychi cuiusdam versus in Macedonum ignominiam decantari audisset; Regem, qui iam vino grauabatur, liberius eam ob rem reprehendit. Alexander itaque irâ, mœrorequè commotus, ex appositis Malis vnum conijciens, Clitum percussit, ipsumquè hastâ, satelliti ablatâ transfixit. Et ideò licet interfectus ità loquens introducitur à Petro Francisco Modesto Saludeciense magni Venetiados Poematis Auctore.

In Volum. var. Poem. ad finem.

Te mea, Alexander, seruauit dextera in Armis,
Sed tua me in Vino perdit: habe hinc titulos.
At videt ista Deus: seruaui, vt perderer ipse,
Vince Orbem, atque Orbes: per me agis ista tamen.
Magnus apud superos, me enecto, sis: apud orcum
Te mea seruato Gloria maior erit.

Ita & Paulino Viro cuidam Doctissimo, qui ob singularem eruditionem familiaris erat Eudoxiæ Augustæ Poetriæ Theodosij Iunioris Vxori, mortem huiusmodi Mala maturarunt. Cum enim vnum ex istis inusitatæ magnitudinis Theodosio dono datum B foret, ipse illo, vt perraro munere, vxorem donauit, quod ipsa Paulino tradidit. Ille rei ignarus, pomum, vt singulare, obtulit Imperatori; quo is agnito, & occultato, ab Vxore petijt, vbi malum ipsi missum esset. Quæ, verita ne Maritus id suspicaretur, quod iam suspicabatur, pomum comedisse respondit. Theodosio verò iterum instante quidnam ipsa de pomo fecisset, manducatum iureiurando affirmauit. Iratus Imperator pomum afferri iussit. Illâ itaque in manifesto mendacio deprehensâ, Paulinus insons occisus est; Ita verè malum optimi mali munus expertus. Hæc refert Zonaras Græcè apud me probè manuscriptus. Quæ licet Legatus noster in suo Poetriarum Musæo, vbi de Eudoxiâ verba facit, sub silentio pertransierit, non abinde inferre est, aut Legati defectum, qui historiam, quæ ad rem non fecerat, prætermisit, aut doctissimæ, castissimæquè fœminæ dedecus, quæ ob impensum, quo in literas ferebatur amorem, impensè quoque literatos diligebat, &, vt refert idem Legatus, castissimè viuens, non sine magnâ sanctitatis opinione decessit. A quo pariter in hæc de suis scriptis loquens introducitur.

Laur. Leg. in Musæo Poetriarum

C *Hebræi Græcè per me cecinere Prophetæ,*
Ac Euangelicum panxit Homerus Opus.
Hoc superest, non illa; sacrum de Vate profano
Plus facere est, Vates quàm cecinisse sacros.

Nimirum præter metricam Octateuchi paraphrasim, ea, quæ nunc extant ὁμηρόκεντρα in aliquot Veteris, & Noui Testamenti historias summâ elegantiâ contexuit; vndè apud eundem Legatum de se ipsâ denuò inquit:

Enthee tu Daniel per me canis ore Pelasgo,
Historias per me texis, Homere, sacras.
Cui modo non Vates, cui non Eudoxia dicar,
Quæ consors vestræ sic quoque laudis ero?

Longè mitius ob Malum Punicum inusitatæ magnitudinis dono datum Artaxersi Regi actum est cum Omise donatore. Nam præter quàm quòd illud Rex summè gratum habuit, & regiâ liberalitate donum compensauit, illud pariter in laudem Omisis addidit; Nam, vt est apud Plutarchum in vitâ istius Regis *Per solem*, ait, *& Vrbem quoque Vir iste, si ei concredita sit, ex pusilla citò reddet amplam.* Gratissimum certè, quoniam vti-D lissimum sensibus omnibus, cum sit Pomum Granatum, ità illius Epitheta non pauca gratiosè exurgent.

EPITHETA.

PVnicam Latini hanc Malum vocari tradiderunt, quasi *Pœnicam*, à Pœno, qui à Phœnicia detracta aspiratione deducitur, in quâ ora olim Carthago totius Africæ vrbs celeberrima sita erat, cuius ager maximâ, & insigni harum Arborum copia, vt docemur ex Plinio, decorabatur. Hinc antonomasticum *Punicæ Plantæ* nomen traxit apud Ioannem Baptistam Marinum ipsius Fructus elegantissimè describentem his metris.

Li. 13. c. 29

Scopre IL PVNICO STELO il bel tesoro
De gl' AVREI POMI di rossor dipinti;
Apre vn dolce sorriso i grani loro
Ne' caui alberghi in ordine distinti;
Onde fà scintillar dal guscio d'oro
Molli Rubini, e teneri Giacinti
E quasi in picciol Iride comisti
Sardonici, Balassi, & Ametisti

In Hist. Pl. Theophras. lib.2.c.6. Maluerunt tamen alij, referente Bodæo, Punicam non à Pœnis, sed à colore Puniceo, quo Fructus, & Flos præditi sunt, subdentes interdiù Pomum, non Punicum, quod est à Pœno, sed *Puniceum*, quod est à colore nuncupari, vt penes Ouidium

Metamor. lib.5.

Puniceum curua decerpserat Arbore Pomum,

Et illud ex Græco Nicandri.

Puniceiquè nouos, Granati collige Fructus.

Quorum, quàm debilis fuerit doctrina, hinc poterunt Lectores colligere, quod non obseruarunt puniceum colorem à Græcis φοινίκεον appellari, voce proculdubio, vt hoc verbo cognosci potest, à Phœniciâ deducta; vndè patet illius Malum, non à colore Punicum dici, sed & Malum, & colorem Puniceum à Phœniciâ deriuari. Ex nonnullis verò, & peculiaribus sui ipsius proprietatibus, varia sortita est cognomina hæc Arbor: dicitur enim à Græcis μυρσινόφιλος, & Latinis *Myrtiphila*, nempè *Myrtum amans*, cum iam à nobis enucleatum fuerit tantam inter Malum Granatam, & Myrtum cadere sympathiam, vt simul complantatæ radices inuicem iungant, & fæcundiores euadant. *Vmbrarum* posteà *amatricis*, seù φιλοσκιώδεος, hanc Arborem Epitheton non dedecebit, quippè quæ longè numerosiorem Malorum copiam ad vsque maturitatem producat in Vmbroso sata, quàm in Aprico. Hæc quoque, cum vim habeat in fugam conuertendi serpentes *Serpentifuga* non immeritò cognominabitur. *Grata* pariter *Veneri*, & *Palladi*, necnon *Cypria*, & *Palladia* optimè appellabitur, quià fertur apud Græcos primum in Cypro Punicam Malum à Venere satam fuisse, & exinde illam in honorem Palladis plantari Apollonius Tyanæus monumentis mandauit. Apud Empedoclem verò ὀψίγονος hæc Planta nuncupatur, quod serius cæteris Arboribus, suos Fructus progignat. Quià verò Fructus semper præceduntur à floribus, tanquam ab exordijs, non ideò erit inordinatum Floribus prius, quàm Fructibus sua Epitheta assignare. A partibus igitur incipientes inuolucrum illud, quo dehiscente, flos in sua folia se pandit, quod Botanici calycem appellant, dicitur à Græcis ολέσχος ab ολος, & ἔχω, eo, quia totum, vel omnia, id est præcipuum tenet florem scilicet, & fructum. Hos calyces Nicander à ceruicali formâ ὀλόσχους αὐχενίῳ nominat. Idem in Theriacis vocauit Calyces huiusmodi clausos, & dilapsis germina hyacinthina adhuc conniuentia. Ecce illius carmina latinè redacta

In Ther.

Punicæ item sumas hyacinthina germina Mali,
Conniuentia adhuc, clausasquè fouentia gemmas,
Donec quondam albo, nunc vndique flore rubescant

Ipse verò flos Punicæ satiuæ Græcè κύτινος Latinis, *Cytinus*, ex Aurel. *Ampullagium* dicitur ab ampullæ quadam similitudine; syluestris verò punicæ flores *Balaustia* nominantur, quæ poterunt appellari *medica pharmaceutica*, & tingendis vestibus apta, cum multum vtilitatis in compositione medicamentorum ex illis pharmacopæi deducere, asseuerent; Eadem aliquando vocantur *Candida*, modò *Rutila*, & nonnunquam *Rosea*, iuxtà varias illorum species prædictis coloribus, vt inquit Dioscorides, præditas, qui coloratam diutius ostentantes Pompam picturati merentur appellari; vndè Geruasius Sepinus canebat

Geru. Sep. Salmureus egl.2.

Tum picturati seruantur in Arbore Flores

Lib.5.c.24. Cum autem Flores præcipuè, qui Balaustia, sunt absque fructu decidant *Decidui* cognomine poterunt insigniri. Vlterius *Coccinei*, ac *Purpurei*, & *rosam æmulantes* hi Flores dicentur, cum id pateat ex illorum colore. His adijciamus & appositum *Sanguinei*, quandoquidem Columella cecinerit

In Hortulo

Mox vbi sanguineis se floribus induit Arbor Punica.

Idem appellauit Balaustium *sterile*, nec ineleganter, cum iste flos in Malo Punicâ syluestri nullo succedente Fructu pereat. Sic ille.

Carpite, narcissiquè comas, sterilisquè balausti.

His

A His patefactis, facilis erit descensus ad explicanda adiecta, quæ peculiariter competunt Fructui. Græcis dicitur σίδη, & ῥοία, siue ῥοά, quemadmodum etiam Arbor vocatur, credam firmiter a ῥέω, idest fluo sic vocitari, eo quia omnes sistat fluxiones, aut quia & Flos, & Fructus facillimè ex Arbore defluant. A Plinio verò, vt à cæteris Latinis hoc Malum vocatur Granatum; Quod nomen illi impositum alij ab Hispaniæ Regione Granata crediderunt, sed perperam. Granatum enim à multitudine granorum, quæ continet, appellatur. Quin & ipsam Regionem Granatæ, ab vberrima horum Malorum Granatorum, quibus scatuit, copia, nomen accepisse latum est. A varijs autem sui qualitatibus, varietatem aliorum Epithetorum hoc Malum sibi vendicauit. Siquidem ab exteriori eius formâ cognominatur *Rotundum*, & *Globosum*, ac *Turgens*; vndè *Turgidum*, & *Turgescens*, & vlterius *Formosum*, iuxta illud.

Puniceæ crebro, cui Creta, est patria, Mali
Formosum poterit potu æger sumere Fructum.

Denalius in epithalã. D. Caroli Ludouisij & D. Penthesileæ Albergatæ lib. 2. ep.

Roscidumq; apud alios.

B *Vt Rosa cum niueo Pallantias exit amictu;*
Tempore vt Autumni ROSCIDA Mala rubent.

A coloribus, quos cortice refert, *Rubens*, *Rubicundus*, & *Roseus*, siue *Rosarum æmulator* est hic Fructus: vndè Martialis

Aut imitata breues Punica Mala rosas.

In quem sensum & Italus Poeta Hieronymus Fontanellus, cum antonomasticè *Camporum Pyropum* appellaret Granatum, canebat.

O' PIROPO DE CAMPI,
Ch' emulando la Rosa
Nel tesor di natura ardi, & auampi.

Fontanell. od. 18.

Spadiceum pariter, ac *Rubeum* non ineptè dicetur, atque *Purpureum*; *Punicanum* enim Pomum Græci φοινίκεον appellant. Quibus adhæsit Alamannus in Georgicis

E l' PVRPVREO Granato, il dolce Fico, &c.

Lib. Colt.

Quapropter *pictum* etiam & *coloratum* venit indigitandum. Hinc Pallad. de Punicis sermonem habens, ait *Et sibi cognato picta rubore placent*

C Et quoniam corticis crassities, & quod illi continuatur intra Pomum, maximè dum senescit, flauescit, *Flaui* propterea promeruit appositum, Græco Poetâ canente

ῥοίην ξανθοχίτωνα, γεραιόφλοια τε Σῦκα,

Idest *Punica FLAVA, seni vestitas cortice Ficus.*

Ex lib. 6. Anthol.

A sapore *Suaue*, & *Sapidum*, ac iuxtà suas species *Dulce*, vt *Apyrenum*, & *Shlerococcon*; *Acre* cuius mentionem habet Plinius de his Pomis scribens *Nucleos habentium quinque species, Dulcia, acria, &c.* *Mistum*, quod vtriusque saporem dulcis, & acris participat. *Acidum* quoque dicitur, & *Vinosum*; Quod & innuit Legatus noster, vbi exemplo Francisci Denalij Regiensis in Epithalamio Caroli Ludouisij, & Penthesileæ Albergatæ, nobilissimæ, præstantissimæquè fœminæ Patritiorum Bononiensium canentis

Vectaq; tu Libycis Pomona RVBENTIA ab oris
Affer, quæ possuut pellere Mala sitim.

Denal. Car. lib. 2.

Libyca pariter, quia *Punica* vocat hæc Poma Legatus ipse, cum scilicet de gentilitijs Camilli Bazani Mutinensis Punicis Græcè modulatus est ἐν Μετρικῇ Ἑλλάδι.

D Λείρια τοῖς ἄλγεσσι νοσημαtίκοισιν ἄκεσμα
Λεῦκα φέρει: Ζώνη κωλύει αἷμα ῥέον
Οἶνος τῶν ΛΙΒΥΩΝ ΜΗΛΩΝ διψῶσι νοσοῦσιν
Εὐσυγχωρέεται, καὶ σόος ἐςὶ πότος.
Σήματα πάντα σὲ μάρτυρετ' Ἰητῆρα μέγιςον.
Ἰητὴρ ἔσεαι μὴ διατοῦτο σόφος!

Laur. Leg. ἐν Μετρικῇ Ἑλλάδι ἐπίγρ. ια.

Id est si Latinè placeret.

Candida si varios expellunt Lilia morbos,
Sanguinis & fluxûs fascia stricta vetat:
Et LIBYCIS vinum è Malis sitientibus Ægris
Potio quàm suauis, tàm quoque tuta datur;
Virtuti cognata tuæ dum symbola sunt hæc,
Pæona te quisnam, docte Camille, neget?

Sunt & quæ à Galeno vocantur *Austera*, quæ nimirum Dioscorides ςύπτικα nuncupauit

pauit. Sic & interiora grana coccos purpureos æmulantia, *cocco rubenti diues* bonum hoc Malum constituunt, à quorũ multiplicitate *numerosum* appellari meretur: Quapropter idem Legatus *Pyropis plenum* hoc Pomum dicebat, *Regium* quoq; nuncupando, vbi cecinit

Quì co' bei gigli vnito i sguardi alletta
PIEN di RVBINI il REAL Pomo, e regna.

Idẽ in Rhythm. Ital.

Quo pacto & Arbor ipsa *Regia* quoque posset appellari, tanti nominis dignitatem ipsi comparantibus tum fructu *Coronato*, cuius est Arbor; Vndè Io. Vincentius Imperialis, *Pomum Afrum* antonomasticè vocans hunc fructum, canebat.

Quì tu rimiri sù la verde soglia
L' AFRICAN Pomo, CORONATO il capo,
Che sotto l' AVREO Manto i bei rubini
Fra bianchi veli, e ripartiti, e inuolti,
In belle, in graziose, in care offerte
Prodigo t' offre con le mani aperte.

Imperial. in lib. inscr. Stato Rust.

Tum nobili flexilitate, ob quam arte ducta Topiariâ regios regijs in viridarijs oblectat oculos, & in amœnissimas porticus fabrefacta, vel Regibus ipsis gratissima est contrà sæuiorem Solem defensio. Quò spectare videntur pretiosa hæc nostri Baptistæ carmina ad doctissimum Angelicum Aprosium directa

Con le frondose sarcine de' rami
Fè testudini opache, ermi velami,
A discacciarne il Sole,
Allor che sul meriggio arder più suole.

Iof. Bapt. Poes. Melic. part. I.

Coronati itaque *purpurissatus* Punicæ fructus Adiecto dignissimus compertus, *Regis* quoque Arboreos inter fœtus titulo ditari promeretur. Vmbilicus enim ille, qui in summo Granati vertice existit, latus, amplus, & calicis (vndè caliculi quoque nomen traxit) plerunque adinstar concauus, atque profundus, extrinsecè regiam (& ò quàm bellè!) imitatur coronam; & color, vt diximus exterioris corticis purpuram refert. Mala propterea *caput redimita* nuncupauit hæc memoratus Legatus, vbi sic Imperiali concinuit

Hic albent etenim regales Lilia Flores,
Et REDIMITA CAPVT Punica Mala rubent.

Legatus in Epigr. Lat.

Ita & *Regia* dixerat in Etruscis hæc Poma scribens

Vinse in Guerre erudite i più Diserti,
E alla saggia Stagira accrebbe honori;
E, calcando le vie de' suoi Maggiori,
A' suoi POMI REALI hà i Lauri inserti.

Ideò & *nobilis*, & *insignis*, necnon & *generosi* sibi cognomen adsciscat; quod & Eriphus insinuat in Melibœa scribens. ---Αἶται δὲ ῥοιαὶ

Ὡς ἐυγενεῖς

Scilicet *Hæc verò Mala Punica*
Quam GENEROSA!

Internas illius tunicas, quæ grana continent, quisquis perpenderit, nonne tot cartilagines, siue membranas esse fatebitur? Hinc igitur huic Malo non malè quadrabunt, *cartilaginei*, siue *cartilaginosi*, necnon *membranacei*, seu *membranosi* cognomenta. Cùm verò Pomum hoc vbi maturitatem attigerit, non proletariâ crassitudine sit præditum, & rami paterni ad illud sustentandum valdè exiles sint, indè nec impropriè *premens*, & *grauans*, ac *incuruans pondere ramos* agnoscitur. *Cypria* similiter, & *Venerea* possunt hæc Mala vocari, tum ex specie, cùm quià non defuerunt qui censuere Granatum fuisse Pomum illud, quod ex Hortis Hesperidum carptum, & à Ioue Paridi missum, vt contentionem Dearum de forma solueret, ab hoc Veneri adiudicatum est, neglectis Iunone, & Pallade. Vndè habuit Troia quod de Paride conquerereretur, & sic Palladi supplicaret apud Agathium Scholasticum.

Ἱλήκοις πολιέχε, σὲ μὲν χρυσαυγέϊ νηῷ,
Ὡς Θέμις, ἡ κλήμιον Ἴλιος ἠγασάμλω.
Ἀλλὰ σύ με προλέλοιπας ἐλώριον; ἀντὶ δὲ μήλου
Πᾶσαν ἀπεδρέψω τείχεος ἀγλαΐην.

Lib. I. Anthōlog.

A

Αρκιον ἰὼ θνήσκειν τὸν βουκολον; εἰ γὰρ ἄθεσμος
Επλετο, τῆς πάτρης οὐκ ἀλίτημα τόδε.

Quod inuertente Legato sic latinè sonat

Legat. in Poet. Metaphyteumat. lib. 2. ep. 40

Troiæ Diua faue, cui fuluo templa metallo
Vrbs misera instruxi, te venerata diu.
Sed me liquisti spoliandam, irata decorem
Arcis, pro POMO, depopulata meæ.
Quàm satius fuerat Paridis lethum! impius ille
Si fuit, haudquaquam Patria talis erat.

Sed ad Marinum, cui multum propterea debet Granatum, quòd ipsum viuaci suæ Musæ pennicillo depingens, ad eam euexerit gloriam, quam infert à tribus apud Epopœos Deabus de ipso decertatum fuisse, vt supra, & in Fabulis quoque patet. Debet & ipsi contentionis Pomum, quia *diues* idem appellauit, cum, postquam à Discordia in concilium Deorum proiectum cecinit:

B

Con la sinistra man sul destro getta
De l'esca d'or la perfida scrittura;
Questo MAGICO DON tra tante feste
Gettò nel mezzo a l'assemblea celeste.

Non multum abinde subsecutus est.

Io. Bapt. Marin. Epithal. 2.

Marte vuol sostener con l'armi stesse,
Che'l RICCO POMO a Citerea si dee.

Vndè & cur *ambitiosum* alibi vocaret habuit.

O' quando in Ida venne
Con l'altre emule Diue
A litigar l'AMBITIOSO Pomo.

Palladia insuper hæc Mala bene dicentur nedum ex Tyanæo, verum etiam quia in Hereo templo Eubœæ memorabile existens Palladis simulacrum ex Ebore, & Auro, operâ Polycleti concinnatum, alterâ manu sceptrum, alterâ Punicum gestabat Malum. Et de hoc fortasse Nicarchus intellexit, cum Venerē Palladi in hæc loquentem inducit.

L. 1. Florileg. εἰς Θεοὺς

C

Παρθένε τριτογένεια τί τὴν Κύπριν ἄρτι με λυπεῖς,
Αρπάξασα δ' ἐμὸν δῶρον ἔχεις παλάμῃ;
Μέμνησαι, τοπάροιθεν ἐν ἰδαίοις σκοπέλοισιν
Ως Πάρις οὐ σε καλὴν, ἀλλ' ἐμ' ἐδογμάτισε.
Σὸν δόρυ, καὶ σάκος ἐστίν; ἐμὸν δὲ τὸ μῆλον ὑπάρχει.
Αρκεῖ τῷ μήλῳ κεῖνος ὁ πρὶν πόλεμος.

Quod pariter in Poeticis Legati nostri Metaphyteumatis sic inuersum legitur.

Lib. 2. ep. 39.

Quid me Virgo premis Pallas Cyprin, & rapis illud
Pomum? quid gestas munera nostra manu?
Sis memor Idæis quòd non te in collibus olim,
Sed tantum pulcram me Paris esse tulit.
Hasta tibi, & clypeus, Pomum mihi conueuit istud.
Ne certes iterum; sat tibi pugna prior.

Vlterius *Agdestium*, seù *Agdestite Malum* Fructum hunc bene appellabimus, sicut & *Arbor Agdestia*, seu *Agdestites dicetur*, quòd hæc Malus cum suis pomis germinasse credita sit ab aliquibus ex sanguine Agdestis nati ex spermate Iouis, super saxum Agdo delapso, dum ille incestuosè requireret Deorum matrem, vt latius in Fabulis. Nec malè pronunciabit iudicio meo, quisquis malum hoc *triste*, *ferale*, *fatale*, *infernum*, *lugubre*, & alijs huiusmodi synonymis appellabit, cum illud solum causa fuerit, vt Proserpina à Plutone rapta, diùquè à matre omne aliud credenti quæsita, cum tandem patuit euentus, obtento ex Ioue indulto, vt ad Superos euocaretur, sub hac tamen conditione; si nihil apud Inferos degustasset, propter trium, vel septem eius granorum esum, quæ illa inuenta est comedisse, coacta fuerit non in diei lucem redire, sed penes Inferos pulcherrimo Solis aspectu in æternum viduata remanere. Quod innuit Ouidius, dum canit.

D

L. 4. Fast.

Rapta tribus, dixit, soluit ieiunia granis,
Punica quæ lento cortice poma tegunt.

Quam-

Quamuis alibi referat fuiſſe ſeptem, dicens *--- Et cultis dum ſimplex errat in Hortis,* E

Puniceum curuâ decerpſerat Arbore pomum,
Sumptaquè pallenti ſeptem de cortice grana
Preſſerat ore ſuo.

Lib. 5. Metamorph.

Sed cortex huius Mali, Græcis σίδιον, aut κάλυμμα κάρπου, ſcilicet fructus tegumentum ex eo quod videtur eſſe coriaceus, ſibi proprium latinè nanciſcitur nomen, nempè *Malicorium*, & poteſt à qualitatibus appellari *Durum*, *Subſcabrum*, ac *Subrufum*; *Rutilum* verò indigitauit Columella dum ſic ſcripſit.

Nic. in Alexiph.

In hortulo.

Punica, quæ rutilo miteſcit tegmine grani.

Lib. 4. Faſt.

Lentum Ouid. indigitauit *Punica quæ lento cortice grana tegunt.*

Lib. 5. Metamorph.

Et *pallens*, vt illic. *Sumptaquè pallenti ſeptem de cortice grana.*

Cicus autem, aut cicum, *tenue*, ac *flauum* dicetur, & eſt verbum Varronis familiare; ſignificat enim apud illum membranulam illam tenuiſſimam, quæ acinos diſcriminat in Malo Punico. Quod abſolutè *pulcrum fructum* nuncupauit Homerus vbi cecinit:

Ενθα δὲ δένδρεα μακρὰ πεφύκει τηλεθόωντα,
Ογχναι, καὶ Ροιαὶ, καὶ Μηλέαι ἀγλαόκαρποι. F

Hom. Odiſ. n

Ideſt. *Ibi verò Arbores PROCERÆ creſcebant FLORENTES*
PYRVS, & MALVS PVNICA, & Mali alij FRVCTVM PVLCRVM producẽtes.

Sed hæ iam expoſitæ in Epithetis eruditiones, ſi dilatentur Hieroglyphica, & Symbola parient, de quibus deinceps agetur.

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA.

CVm Malus Punica, & Myrtus, ſe ſic inuicem diligant, vt iuxta poſitæ, & feraciores euadant, ac radices ſimul complicent, ideò ipſas pro maximæ amicitiæ ſymbolo, merito quidem Pierius Valerianus declarauit; Hinc myrteam coronam, Malis tamen Puniceis exornatam, teſſeram eſſe frugiferæ amicitiæ colligendum eſt. Ipſa verò Mala in tunica Sacerdotis, coruſcationes ſignificant, ad mentem Ioſeph. Eadem ad numerum 72. in tunica, ſeù pallio Pontificis, Archangelus Burgonouenſis G poſuit pro Hieroglyphico ſeptuaginta duorum totius mundi populorum. Cartarij autem mens fuit ex hoc malo ſymbolicè denotari concordiam; Nec quòd malorum iſtorum grana folliculis quibuſdam inuicem aliquo numero ſegregata ſint, inobſeruatum prætermiſit Pierius; aſſeruit enim eis populos, ac gentes varias, vno collegio congregatas indicari. Nec perperam. Prædicta enim grana inter ſe tam miro Naturæ opere diſtincta, prouinciarum veluti limites quoſdam præſeferre videntur; immò Religioſorum virorũ concordiam ad amuſſim ſignificat ſecundũ Gillebertum, quoniam ſimilia inter ſe ſunt grana ſolo numero differentia, & quemadmodum (dicebat Crates) in omni Malo Punico ſemper granum aliquod putre eſt; ita nemo inter quaslibet Hominum Prouincias reperitur, vndequaq; purus à vitio, & propterea Theognis ſcribebat

Fol. 398.
De Antiqu. l. 3. c. 11.
In Cabaliſt. dogm. 1.
Fol. 321.
Fol. 397.
Serm. 35. in cantica.

Ἀ'νθρώπων ἄψεκτος ἐπὶ χθονὶ γίγνεται οὐδείς.

Monoſ. l. 6. num. 58.

Ideſt illuc vſq; *Nemo ſupra terram ſine culpâ viuere natus.*

Quandoquidem, vt ex Clearcho apud Athenæum habemus.

Nil vnquam eſt hominum, carpere quod nequeas.

Prædicta fortaſſe de cauſa malum punicum in manu Iunonis ſignificabat illam regno- H rum, ac gentium præſidem eſſe. Sed cum Mala punica, Pœnorum, à quibus nomen acceperunt hieroglyphicas eſſe notas neminem lateat; hinc nihil mirum, quod idem Pierius aſſeuerãtius ſcripſerit malis huiuſmodi fercula illuſtrata dudum apud Romanos ſignificaſſe ferculorum celebritatem fieri ob belli Punici victoriã inſignitum euentum. Vlterius Malum Granatum, cum extrà pulcherrimum ſit aſpectui, intus vero ſæpiſſimè marcidum, non immeritò ex eodem Valeriano referre poterit probitatis ſimulatorem. Quod autem ab eſu mali punici Granorum mulieres Theſmophoria celebrantes prohibitæ fuerint, hoc indicat, vt tradidit Clemens Alexandrinus, ſecundum earum opinionem Mala punica ex ſanguineis Dionyſij Guttis germinaſſe. Virga inſuper de Malo Punicâ facta, quam incuruatam reginæ in capite geſtare conſueuerant dum ſacra facerent, & quam veteres marculum appellarunt, vbi ſub conſideratione venerint aſſerta-

Fol. 398.
Loc. cit.
In adhort. ad gent.
Ibidem.

A Pierij Valeriani, omni dubitatione remota denotabit id in Iunonis gratiam factum fuisse; cum maximè Malus Punica sit Iunoni sacra, cuius fructus designat populos, & gentes, & Iuno sit Dea Regnorum, præcipuè Punicis fauere credita sit; vnde Virgilius:

Hic illius arma hic, &c.

Africa depicta non nunquam videtur læua Malum Punicum tenens significare Regionem huiusmodi Arboribus fertilem esse; At Symbolica hæc Moralibus, & Mysticis valde affinia cum sint, hisq; libenter sociari velint, hinc Mystica, & Moralia proferentur.

MYSTICA, MORALIA.

PRobatam in hac vita conscientiam ex Malis Punicis in tunicâ Sacerdotis, quæ tamen erant Aurea, denotari tradidit Ricciardus. Sicuti enim Malum Granatum extrà est incomestibile, & intus pulchrum, ac suaue; ità optima viuendi ratio exterius aspera est ad sensum, intus verò cælestibus exornatur diuitijs. Illa prætereà, ex B doctrinâ Gregorij Niseni, Hieroglyphica sunt disciplinarum, quæ in præsenti vita lætitiam non videntur afferre, sed tristitiam, prout eiusdem fructus exterior tunica, cum dura sit, minimèquè humano esui conformis id præsefert: æternum autem, huius vitæ consumato curriculo, conferunt solamen. Vbi verò vnitatem Ecclesiæ ex multis gentibus in eundem sonum, scilicet in eadem præcepta conuenientibus, per Mala Punica, tintinnabulis lxx11. aureis alternatim adiecta, vt erat in veste Hebræi Pontificis, repręsentari monumentis mandauit Valerianus, rationi dissonum nil protulit: eo etenim modo, quo Mali Punici exterius vnus est cortex, & multa interius grana continet, sic & innumeros Sanctæ Ecclesiæ populos vnitas Fidei complectitur, quos intus meritorum diuersitas tenet. Hoc pariter confirmatur, quin & exinde Mysticus alius sensus elicitur; quod scilicet Mala Punica nil differant in quantitate granorum, sed in omnibus, & singulis idem sit granorum numerus; hoc namque sibi vult homines in numero Theologalium virtutum conuenire. Idem Malum cum inter innumerabilia quæ continet grana, aliquod semper, aut putridum habeat, aut imperfectum repræsentat corpus huma- C num quod vndequaque perfectum esse non potest; nemo enim in hac mortali vita hominum repertus est (demamus Christum Incarnatum) aut reperietur, qui aliquem non habeat, aut habuerit imperfectionis næuum; idest aliquod crimen; cum in omnibus locum sibi nanciscatur illud: *Nemo sine crimine viuit*, & in sacris Bibliorum paginis legatur: *Septies in die cadit Iustus*. Quod axioma verificatum in seipso cognoscens Regius Propheta, cæpit toties quotidie affligtari, & pænitentiam agere, ac laudes dicere Deo, quoties in statu gratiæ licet existens, per propriæ tamen carnis fragilitatem, errare potuisset. Canebat enim; *Septies in die laudem dixi tibi*, Hac fortasse de causâ, vt scilicet septies ad minus in die cadentem spiritu Religiosum erigeret, S.M.Ecclesia sanciuit septē fore debere Officij Diuini Canonicas Horas, à Viro Religioso quotidie reecitādas. Cū autē tanta cadat in Malū Punicā, ac Pinum sympathia, vt illa si fructus acidos ferat, clauo pineo adusque medullā adacta, acciditatem, & austeritatē fructuum in dulcedinē, & suauitatē conuertat; Hinc idē Pierius ansam extraxit dicendi per Malū Punicam sic transfixam denotari hominem, qui vel morum austeritatem, vel vitium aliquod in melius verterit, ac in virtutem commutarit. Sed & Clemens Alexandrinus D altius penetrans Orationis multas latebras, multiplicesq; & occultos sensus, ex Mali Punici multis tunicis, in quibus grana continentur, significari tradidit: iure quidem optimo, nam apud eruditissimos Græcos hoc malum sacrum erat Mercurio, qui interpretatur Oratio. Illud verò in sacris literis. *Vt fragmen mali punici, ita & genæ tuæ*, oh quam bellè gratiosum, & amabilem modestiæ ruborem, Sanctumq; Virginitatis pudorem designat! fragmen enim mali punici tumorem genæ pulcherrimum, illiusq; roseum colorem, ad rubicundum non intensum æmulatur, vndè ingenua verecundia emergit; Subdit ideò Sacer Textus: *Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus, &c.* Accedit & morator sub pomo Granato considerandus, vt est primo regum 14. qui à Laureto, iuxta Animaduersiones Diui Gregorij exponitur ille, qui requiescit sub vmbra Christi. Prætereà Malus Granata, cum sit Arbor dura, & nodosa, plus in latum, quam in altum se protendens, & flores habeat alios albos, alios purpu-

In Comm. symb. tom. 2 fol. 2.

In vita Mosis.

Hier. tom. 3 epist. 26. ad Fabiolā de vest. sacer. fol. 398.

Loc. cit.

Lib. 6. stromat. f. 314.

Cant. c. 4.

Ibid.

In verb. habitus.

In 1. Re. 14.

reos; & alios roſeos, ac fructus poſteà emittat quibus durus eſt cortex, & interior ſubſtantia carnoſa, multa continens grana, atque cortex, flores, & fructus maximam ad ſenſum Iſidori vim habeant in medicina, repræſentat, teſte Berchorio, virum iuſtum, & perfectum, durum per conſtantiæ firmitatem, latum per charitatem, non altum per ſuperbiam, & vanitatem, breuem per humilitatem; cuius flores, nempè interiores affectiones aliquando ſunt albi per continentiæ puritatem, interdum rubei, per iuſtitiam, vel charitatem, & ſæpè, ac ſæpius roſei per patientiam, & longanimitatem; nam roſa, quæ fricata redolet patientiæ ſymbolum eſt. *Fulcite me floribus, ſtipate me malis.* Illius fructus, ſcilicet opera, incluſa ſunt in quodam duro, & rudi cortice, in virtute videlicet humilitatis, quæ ipſa velat, & occultat, ne exindè per inanem gloriam euaneſcant; legimus enim apud Senecam: *Eſto occultator virtutum, ſicut alij, vitiorum*, & hiſce in fructibus carnoſitas eſt pietatis, & granorum, meritorum ſcilicet, ac virtutum multiplicitas. Et huiuſmodi vir quoad corticem conuerſationis, quoad affectionis Flores, & quoad locutionis folia, atque ad fructus operationis, virtuoſus vndequaque, ac medicinaliseſt; cum ſcripſerit D. Paulus: *Omnis Creatura Dei bona eſt, quià nihil reijciendum in ea*, Inſuper hæc Arbor, cum maximopere frigoris, & brumarum ſit impatiens, & eius flores facillimè depereant à pruinis, ita & quamplurimos ſignificat, qui tam debiles in bono ſunt, vt frigus aduerſitatis, brumam tentationis, & pruinam pœnitentiæ tolerare nullo modo poſſint; quinimò ad tale etiam modicum frigus flores ſuarum bonarum affectionum, propoſitorum, & voluntatum ocyus deficiunt, & exiccantur; Hoc ideò reſpiciens Patientiæ Archetypus Iob, in hæc verba prorupit: *Lædetur quaſi vinea in primo flore botrus eius* & paulò poſt: *Cum adhuc ſit in flores, nec carpatur manibus, ante omnes herbas areſcit.* Vel aſſeramus, quod per florem Mali Punicæ nullo negotio à pruinis exiccatum intelligi poſſit Iuuentus, quæ aduerſus tribulationum frigora, vel tẽtationum brumas maximè debilis eſt, & inepta. Quod verò Mali Granatæ fructus duro putamine operti ſint, & interius carnoſitatem, ac granorum multitudinem habeant, quæ quamuis parum nutriant, valde tamen ſunt medicinalia, cum ſecundum Dioſcoridem facultate potiantur confortandi, conſolandi, fluxum ſiſtendi, deſiccandi, & ſitim in febribus, ac aliàs compeſcendi, & contra multiplices alias paſſiones peculiaris medela ſit hic fructus; hoc nobis Prædicatorem deſignat, qui in exterioris apparentiæ cortice clauſus eſſe debet, & multa intus grana, pleraſquè ſcilicet virtutes, & merita continere, carnoſitatem quoque pietatis, & humiditatem orationis habens; qui & ſi parum nutriat alios, nempe quoad temporalem ſubuentionem, cum id propter propriam paupertatem præſtare nequeat, nihilominus illis vtilis eſt ſpiritualiter, atque medicinalis, ipſos ſcilicet ſuis dictis, & informationibus confortans, & conſolans, illos in fide roborans, & conſolidans, fluxumquè in eis vitiorum reprimens, & compeſcens, voluptates quoque illarum carnales, ſuæ exemplo continentiæ deſiccans, & tollens, ac in febricitantibus, in cupidis ſcilicet, ardentibus, & auaris ſacram auri famem, & auaritiæ ſitim ſedans, atque refrænans; ſicut enim ex iſtis pomis ſuccus guſtui delectabilis, & multas comprimens infirmitates eliquatur, ſic, & ſatius iſtorum ſuccus, nempe doctrina, quæ ab eis dimanat, contra vitia, & peccata ſalutaris eſt. Seneca in epiſtolis habet quod ſic ſapiens imperturbatus dicitur, quomodo Apyrina dicuntur: non quibus nulla ineſt duritia granorum, ſed quià minor, & ferè imperceptibilis cum ſumma dulcedine, id eſt morum ſuauitate cunctis exoptabili, & gratiſſimæ in fructu venuſto, vrbano, ſuaui, quæ quidem qualitas Domeſticorum Pomorum Arboris Granati Mali, & Punici exemplaribus actibus ſuaſu, auxilio, & munificentia morboſos inſultus Moralium Febrium, & cordis igneitatem lenire, atque reſtinguere, vti conſueuère Granati Pomi dulcioris ſucci à febrientibus bibiti, vndè dici poterunt ſine igne à dictione ἀ negatiua, & πῦρ, quod eſt ignis. Quibus alludere viſus eſt Martialis, dum ea digniſſima munera exiſtimauit.

Lecta ſuburbanis mittuntur Apyrina ramis.

Addamus vltimò quod hoc Malum propter toties allatas eius proprietates, ſignificat Sacram Scripturam; hæc namque licet exterius ſit rudis quoad literam, interius tamen granoſa eſt quoad intellectum: De iſtius verò Fructus Arbore dicendum ſupereſt, quod cum non noſtris duntaxat temporibus, verum etiam Plinij ætate obſeruata ſit fructum è ſtirpe tuliſſe, perinde ac ſi propriam celare contenderet fructuoſitatem, hinc ideò

Lib. 17. In reduct. mor. lib. 12. c. 95.

Cant. 2.

1. ad Tim. 4

Colum. de Arb. c. 23.

Martial. l. 13.

P. l. 17. c. 25

Genus

A Genus Humanum ad vanam fugiendam gloriam, humilitatemquè sectandam instruatur. Humiles siquidem solent fructus suos, hoc est opera Iustitiæ occultare, maximèq; cauere ne emanent in publicum, tum vt tutior sit propria virtus, & minus insidijs Dæmonum obnoxia, qui ad explicatas merces vno agmine prosiliunt, cum etiam quia morale præceptum est,

Tu quicunque studes intactam ducere vitam
Viue tibi, & longè nomina magna fuge.
Viue tibi, quantumque potes prælustria vita,
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

P. Caussin. l. 10. polyhist. symb. num. 50.

Te modis omnibus lector beneuole ad bene, Beateq; viuendum inuitant Punica Mala, quæ sequentibus Virtutum speciosioribus Simulacris rem totam contemplatiuæ, atq; actiuæ Vitæ expediunt.

EMBLEMATA.

B

AD Topiariam artem pro rectis præcipuè Pergulis aptissima Punica Malus insegregia quoq; potest aptari Emblemata. Nam si eiusmodi Planta, cum sit naturæ sequacis, & flexibilis, ab ijs, qui topiariam exercent aliquo modo curuata consenuerit, & sic Emblematis corpus constituatur, cum ab inde rectitudinem repetere nequeat, eleganter significabit id, quod innuebat antiquus ille Poeta, quod nimirum ---- *à teneris assuescere multum est.*

Carol. Steph. de re Hortensi l. 1. c. de Perg.

Hinc materiam sumpsit elegans Poeta Publius Franciscus Spinula Mediolanensis Historiam confingendi, ipsamq; idem probaturus, describendi Adamo Conarchio Polono Posnagniensi Episcopo, his hexametris.

Quid varios hominum mores, generosa propago,
Adame Antistes, toto miraris in orbe?
Villicus in patulos Pomum incuruauerat arcus
Constringens laqueo, multis quæ obduruit annis.
C
Erigere hanc hæres superas modò tendit ad auras,
Quò sterilis fructûs aliquos sibi iam dare possit.
Cui sæpè annosus iam dixit rusticus: heus tu,
Quid facis insipiens? iam desine: confringetur.
Sic etiam ramos quæ vertit ad æthera onustos
Fructibus, incuruet nemo. Est assuescere multum
A teneris; id enim natura fit altera cunctis.

Lib. 1. Epigr. 1.

Quia porrò exiles sunt rami Punicarum, &, si multo fœtu fertiles fuerint, facile disrumpuntur; hinc facilis Emblematis contextus in eos, quos NON RARO BONA PROPRIA PERDVNT. Inde habuit quo matrem in puerperio mortuam significari innueret cultissimus noster Baptista, cum de Deliâ cecinit.

Lacteolam reddit fœcundo è viscere prolem
Delia, multiuolo digna placere Ioui.
Halitat ast animam, fundit cum paruulus infans
Vagitus. Surgit filius, ipsa cadit.
D
Plaudite vos steriles. Hanc fœtus perdidit, & sic
SÆPE SOLENT RAMOS PERDERE POMA SVOS.

Ios. Bapt. centur. 1. epigr. 8.

Hinc apud Ianum Pannonium Episc. Quinqueeclef. Arbor eiusmodi in hęc conqueritur.

Mansissem incolumis, si non fœcunda fuissem,
Nunc iaceo proprijs obruta pignoribus.
Nec iam aliud superest, nisi vt atrâ cæsa bipenni
Ingerar igniferis officiosa focis.
Quô Nucis est peior mea sors! ego lædor ab ipsis
Fructibus; ob fructûs læditur ipsa suos.
Hac mercede fuit genitrix Agamemnonis vxor,
Vel quæ cælatum misit in arma virum.
Talia de natis referent si præmia matres,
Sacra vbi naturæ iura potentis erunt?

Ian. Pann. l. 1. eleg. 2.

Sci-

Scilicet hæc ratio eſt, voluit dum gignere nupta,
Vt medio creſcens ventre necetur onus.
Dira vtinam noſtros cuſſiſſent frigora flores
Tum, cum prima nouo germina vere dedit.
Aut vbi mox teneris ſtabam denſiſſima pomis,
Ventus abortiuas diripuiſſet opes.
Præberem vacuas æſtum vitantibus vmbras;
Maximus hinc Platanis conciliatur honos.

Et hæc quo ad Arborem. Quò enim ad fructum, cum, vt in Hieroglyphicis oſtenſum eſt, Concordiam ſignificet, ad denotandum Emblematicè quod ipſa Concordia eſt Ciuitatis pulcritudo, à fertiliſſimo Poeta Nicolao Reuſnero Punica Mala adducuntur ex Deæ Concordiæ veſtibus dependentia, cum hac Agalmatis declaratione.

Quam ſpectas, eſt mater opum Concordia: templum
Camillus olim cui ſacrauit ſplendidum.
Craterem fert dextra manus, cornûque ſiniſtra,
Pomis, & odoro flore plenum, Copiæ.
PVNICA MALA Deæ dependent veſtibus: aſtat
Vtrinque Cornix ſacra auis Concordiæ,
Nimirum regni vis eſt Concordia ſancta,
Et pulcritudo Ciuitatis maxima.
Cui comes eſt pleno diues bona Copia cornu,
Et Pax, & alma Quies, Iuſtitiæ filia.
Bacchus adeſt, & flaua Ceres, & opima Voluptas;
Adſunt Opes, & Firmitas, & Sanitas.

Vnicum at Pomum magnæ molis adapertum Emblematicam nobis ob oculos ponit Charitatem, quæ difflari nimium propter ardorem, aliiſq; beneficè communicari deſiderat; Symbolum hocce ab Excellentiſs. Iatrotheologo Hieronymo Bardi in ſuo Peregrino Xauerio Epigr. 124. erectum legimus tali pacto.

Mala tibi munus deducto Punica libro,
Certa animi fuerint hæc monumenta tui.
Illa rudi viuas condunt ſub cortice gemmas,
Tu tacito æthereas pectore claudis opes:
Illa rubro dum dulce micant, velamine fracto
Diuitias iactant ambitioſa ſuas.
An tibi dum ſacro nudatur pectus amictu,
E medio diuus pectore flagrat amor?

Dum autem Scriptorium expectat calamum Atramentaria noſtri Pomi Virtus in ſequenti rubrica Variorum Vſuum exaranda, ſi Punicum interim ſumatur Pomum, cui ſubtilioris Arundinis portio infixa ſit pulcherrimum, ingenioſumq; ſatis Scriptorium Emblema, Epigrammate animatum duplici, & Græco, & Latino erectum perpetuò ſtabit.

Incerti ex l.1.Anthol.

Ημην ἀχρεῖον κάλαμος φυτόν; ἐκ γὰρ ἐμεῖο
Οὐ σῦκ᾽, οὐ Μῆλον φύεται, οὐ σαφυλή.
Αλλά μ᾽ ἀνὴρ ἐμύης᾽ Ελικωνίδα, λεπτὰ τορήσας
Χείλεα, καὶ σεινὸν ῥεοῦν ὀχετευσάμενος.
Εκ δὲ τοῦ, εὖτε πίοιμι μέλαν ποτόν, ἔνθεος εἶα,
Πᾶν ἔπος ἀφθέγκτῳ τῷ δε λέγω σόματι.

Laur. Leg. in Poet.methaphyt. l. 2. epig. 22.

Quod ita vertit Legatus noſter.

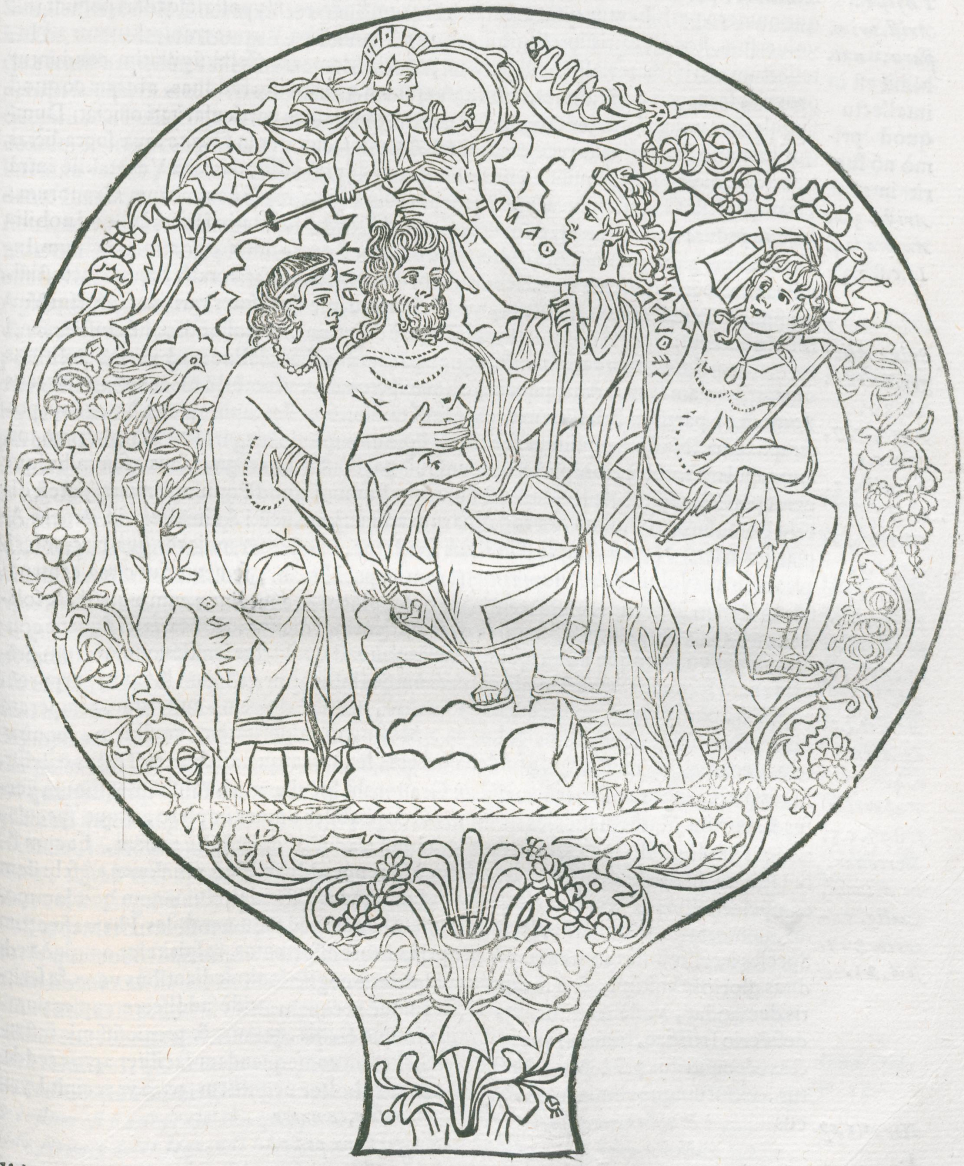
Agreſtis iam Planta fui, quæ Canna, nec ex me
Ficus, non Pomum, nec minus Vua fuit.
Sed me aptauit Homo, fecitque Heliconis alumnam,
Mi labium poliens, oſque breue expediens.
Inde ſimul nigrum potum bibo, numine plena
Ceù fuerim, hoc muto quælibet ore loquor.

Nec Dapſilem hîc præteribimus ad Eruditionem Mali Punici Emblema, quod in Vetuſtiſſimo Æneo Schematiſmo noſtra potuit adinuenire Mineruula, illudque eruditiſſimis

Ectypon Ἀθηνογενέσεως.

Manubriati Antiquiſsimi Hetruſci Diſci,

Hoc eſt Emblematicæ Æneæ Laminæ vetuſtiſſimæ Sacrificalis INTERPRETATIO.

ditiſſimis nonnullis, quibus communicaui viris prorſus non diſplicuerit, licet non vulgares intulerit auſus, ſperarem quoq; Gratiam aliquam apud omnes initurum, nam difficile factum comitari ſolet Gloria, vt Græcus ſentiebat Theognis; iamq; patet omnibus quod *Armat Spina Roſas, mella tegunt Apes.* *Claudian. l. 2. in Eutrop.*
Nec parum certè addidit in hoc Animi grauiſſimorum Philoſophiæ profeſſorum, & collegarum meorum colendiſſimorum D. Franciſci Natalij D. Fuluij Magnani, & D. Cæſaris Zopij Iudicium. Coronata Pomi Granati Dignitas, atq; Præſtantia Rationis Regiam quodammodò repræſentare in hoc Emblematico Diſco videtur; quiâ pro myſtico

Omne ſub Regno grauiore Regnum eſt. *Seneca in Thyeſte.* *Ariſt.prim. paru. nat.* Nihil eſt in intellectu quod primò nõ fuerit in sẽſu. *Ariſt.l.3.de Anima l.4. Id.c.8.t.37*

ſtico repræſentatorum omnium ſtat fundamento. Vndè numeroſiſſimi qui in huiuſmodi Pomo viſuntur fœtus integri, ſinguliſq; in Cellulis diſtributi, communi non ſolum tunica duplici, altera dura, & altera tenui circumtecti, ſed propria quoq; intimè amicti, ſanguineq; proportionali, neruis, oſſibus, atq; medulla præditi Humanæ Mentis in Mentem reuocant ſpiritales Fœtus; Hi porrò, è materiali quamuis prodierint ſemine à ſenſibus ſato, intellectiuam, immortalem, & cœleſtem prorſus acquiſiere naturam. Totque numero perhibentur quot creatarum rerum Species, Hypoſtaſeſq; dari poſſunt in vniuerſum, hoc eſt Entia intelligibilia, quæ à Phantaſtica Virtute tranſmittuntur ad Intellectum vbi immaterialiter effigiata in penariâ Memoriæ Cellâ ſigillatim conduntur proprias ſeruantia conditiones, nobilitatas tamen, glorioſaſq; redditas, abſque eo quod ſingularitas vniuerſalitati deroget, & è contrà generalitas particularitati officiat; Dumque humano ſubordinatæ recognoſcuntur Animæ facultates in Capite, quæ ſupradictas Species mouent, componunt, deducunt, & cum illis identificantur, ita Vegetabile intrà Pomi Granati Caput Phyſica, merèq; materialis Virtus tot Fructuoſorum Granorum ſpecies mouebit, componet, deducet. Granati Dendrologica in Hiſtoria Pomi nobiliſſimum, egregiumq; admodum nobis nunc offertur Symbolum Cogitationis actuum, Intellectionis, & Volitionis repræſentatiuum, quod in Æneâ ſatis craſſa Laminâ vetuſtiſſimâ figuris nonnullis iuxtà præſens præcisè Schema inſculptâ inter rariora Coſpiani Muſæi Monumenta locatâ obſeruatur, artificioſè digeſtum. Huiuſmodi nanq; Inſtrumenti forma, atq; figura cum rationabili, & non parum erudita relatione ad varios politicos vſus, atq; etiam ſacros Antiquiorum olim expetebatur, vtpotè quæ Granatum referens Pomum ob partium ſtructuram compoſitiſſimum, ſignificatuum quoq; feraciſſima poterat haberi. Nullum equidem reperitur Pomum, quod vnicam intrà Peripheriam tot, tamq; pulcros, coloratos, perfectos cum ſuis particularibus tegminibus, ſeminibuſque gerat partiales fœtus, & fructus, vtì Punicum Pomum, quod Pomum Vnicum poteſt dici in Pomoſarum omnium prærogatiuarum adunatione, ſicuti Animalium in genere Apiarium eſſet. Nam ſi Amplitudo illius ſpectetur, ea eſt inter maiores, quæ circumſcriptionem non ſolum habet iſoperimetrarum capaciſſimam, ſed exterius circa centrum triangulatam in gyrum, vndè terminatæ quamplures exeunt lineæ cum æquali, & ſolida extrinſeci continentis ſubſtantia, quæ Malicorium dicitur. Si Materiei ſignatæ conditiones in vno quoque Pomo conſiderentur quoad qualitates ſenſiles omnes, tum primas, cum ſecundas, oculus in illa colores omnes intuebitur viridem, luteum, purpureũ, aqueum, ac atrum; Sapores amarum intensè, remiſsè dulcem, auſterum, temperatè mixtum, inſipidumquè diſpiciet lingua. Mollitiem, aſperitatem, craſſitiem, tenuitatem, denſitantem, raritatem, ponderoſitatem, leuitatemquè diſcernere Tactus valebit. Sinus poſtea, necnon Proceſſus, qui ex Granorum loculamentis reſultant intimum verſus Centrum Mathematicales terminos excogitabiles omnes implere, atque ſpeculationem intelligibilis materiei ad ſenſibilitatem traductæ dafatigare poſſent. Et cum illud ſponte ſua dehiſcat, connaturaleſquè ſuas opes Mortalibus vtiliſſimas ad febrilem compeſcendum, & neciferum extinguendum ignem diffundat, Humanum quodammodo, immortalequè imitari videtur Ingenium, dum iſtud innumerabiles Phantaſmatum Species intelligibiles conceptas, & propriâ virtute efformatas, & ſpiritales omninò redditas glorioſè enititur, & à ſe dijudicatas exteræ cognitioni, mediantibus voce, & ſcriptis demandat, vndè Auditorum, Lectorumuè perquam auidè addiſcere cupientium deſiderio ſatisfiat, Munduſquè literarius, atque ciuilis optimis, & prætioſiſſimis inſtructus, & enutritus præceptis ad omnem felicitatem conſequendam faciliter aptus reddatur, vitiorumquè eliminare valeat, ac penitus abolere nequitiem, nam vt cecinit Lyricus

Sylua Allegor. Exod.c. 28.39. Reg 3.c.7. & 4.c.5. Paralip. 2. c.3. Hierẽ.c.52. Agg.c.2. Ioel.c.1. Leuin.lem. in Herb. Bibl.expl. ca. 36. Ariſtot.l.3. de Anima c.4. Zabarella f.897.c.5. Mercenar. in dilucid. Scalig. exercit. 307. ſect. 21.

Horat.1.ep. 1.

Inuidus, iracundus, iners, vinoſus, amator
Nemo adeò ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.

Atque, vt confirmauit Eroticus Poeta malitiem omnem ſanat doctrina

Ouid.l.2.de Ponto 9.

--- Ingenuas didiciſſe fideliter Artes
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Stob. ſerm. 1.

Veriſſimum enim vbiq; eſt, atq; deprædicatum in quocunq; genere Aſſertum, quod *bonum progerminant fructum probi, caſtiq; mores.* Et licet maiorem inter Homines excitet beneuolentiam, & amorem nobilior, vt eſt Intellectualis, quam Phyſica productio

fœtuum

A fœtuum, atq; educatio, ambæ tamen optimè parallelizant. Ex hac itaq; ficta, & Emblematica Pomi Granati, atq; Intellectus nostri Germinatione Verã, Rectam, atq; Germanam addiscamus Methodum Sanitatem tũ Corporis, tum Animi acquirendi non solum, sed diutissimè, & in æternitatẽ quoq; quoad animasticã saltem *nil non mortale tenemus Pectoris exceptis Ingenijq; bonis* conseruandi. En Pomi Granati proposito in Schemate Plantam fructiferam ab vna parte, cui Columba Auis Perspicax admodum, Pacifica, Simplex, sine dolo, Lucem mille coloribus, in collo pręcipuè reflectens Veneri proxima insistit, & in aduerso loco propè Mercurium eandem Plantam simpliciter germinãtem, quæ sensitiuos omnes affectus tam dicto, quàm facto, viuaces quidem, sed innocuos suadet. En Iouem in medio schematis in Aere super nubes sedentẽ Ætherium, Fœcundum, Sceptriferũ, Fulminigerumq; cum pallio sinistro ab humero pendente, gremiumq; solũ, coxasq; & crura cooperiente, in actu paruæ Pallados è capite proprio excludendi, & veluti nixu valido producendi. En Regiã à parte anteriori cũ simplici pallio à dorso pendente Iunonem, Lucinam Opem parienti Ioui ferentem, Iouemq; iuuantem, & ipsi obstetricantem, quæ Mineruulã Galeatam, Clipeatam, Hastatam, Cristatam ambabus eleB uatis excipit manibus, quã Dianoetica veluti illatione, proprias vt descendat in vlnas, inuitare videtur. En Venerem à latere dextro Iouis candidis collum ornatam margaritis, Aphroditen, quæ amplexata Patrem, vt *natis alma creandis seruiat* auet agnosci, dumq; dextera aperta Iouis stringit pectus appetitiuæ facultatis harmoniam cum voluntate superiori, & dominante, vndè sensuum sequatur in agendis rebus obedientia, peramanter ostendit. En Iuuenem Mercurium, nudo ipsum quoq; corpore, pudendis exceptis, vt reliqua etiam Pseudonumina, primo anteriori in aspectu Iouis, Cothurnatũ, stantẽ, sinistro parum eleuato, ac veluti gradum scandente pede, brachio autem eiusdem lateris supra eleuatæ coxæ planum reclinato, & Instrumentum gymnasticum trusorium cum longo, & subtili manubrio obliq; sibi admotũ manu pariter sinistra detinente, quo mẽtes asperioribus firmantur studijs; Dextroquè è contrà brachio ità eleuato, vt manus digitis suis extremis omnibus verticem capitis tangens Arcem Sapientiæ non vì, sed obsequio tenendam esse innuat; Ille hîc est assumptus tanquã eloquentiæ Præses, qui *feruida dicta reportet*, & qui *suscitet Artes ignotas solers*, obscuritatũ doctus Interpres ἑρμηνεὺς, & ideò

C tanquam primum, & Phantasmaticum Ingenij obiectum, cogitabũdus est, necesse enim est intelligentem Phantasmata speculari à sensibus excerpta; ille est, qui literas primum à se excogitatas, & linealiter expressas ingeniosus tulerit in Ægyptum, quas Cadmus dein in Græciam, & Euander in Italiam, vbi toties mutatæ sunt, transtulere, ipseque Olympiacus veluti Palestrita ignauiam ostendit, morasq; omnes in studijs capescendis esse pellendas; ex quibus omnibus clarè, atq; dilucidè venit concludendum pulcherrima quæque, atq; vtilissima Præcepta Moralia naturalibus Principijs innixa, fabulosas quamuis incedant per similitudines, Summi, Veri, Vniciq; Boni obsequium venerabilissimum, immò adorabilissimum, mendosi corticis inanitate vndiq; prælucente, confirmare. Quod verò spectat ad τῶν γραμμάτων, interpretationem, quæ in schemate cernuntur, cum hæ singulis adiungantur Pseudonuminibus cognitis, nempè Ioui, Iunoni, Veneri, atq; Mercurio istorum proculdubiò nomina importare debẽt; at quomodò legantur, & quomodò sonent, quis determinare audebit? nam, vti Dionysius Halicarnasseus tradit huiusmodi sic habita Hetruscorum antiquissimorum Lingua, ità & ab antiquo perijt, vt nullus inuentus sit ex Aruspicibus, suo quoq; tempore, Hetruscis, qui eam se nosD se fateretur; liceat tamen in hoc aliquid candidè, atq; syncerè proferre verisimilitudinis intrà terminos, qui tanta in antiquitate ad conclusiones demonstratiuas proximè accedunt; illud Moschionis dictum re ipsa replicando. *Haud vnquam tamen, quod rectum, & iustum est silens præteribo, quippè nutritam Palladis inter ciues, in Vrbeq; Thesei, candidè seruare decet loquendi libertatem*, Hetruscos habemus ex Diod. Siculo literis, & rerum naturalium inuestigatione, ac Theologiæ studijs clarissimos fuisse, *quos imitati postmodum Romani in melius cuncta ad suam Rempublicam transtulere*; literas ergo Hetruscas, eorumq; Sermonis (qui Gallis victoribus omninò cessit) reliquias longissima post tempora receptas in proprium verisimiliter vsum deduxere Romani, itaut aliquam nobis præsentium literarum Hetruscarum interpretationis ansam reliquerint, nihil inhærendo Alphabeto illi, quod Hetruscum appellauit Fr. Iacobus Bonauentura Hespbrunus Scotus Ordinis Minimorũ, quippe quod nulla ratione, vel auctoritate suf-

Euripides in Medea

Ouid. 3. Trist.

Aldrou. Ornith. T. 2. l. 15. c. 1.

Val. Flacc. l. 5.

Petrarca.

Terent. in Andria.

Plin. l. 36. c. 5.

Lact. Firm.

Horat. l. 3. ode 24.

Hygin: fab. num. 277.

Virg. lib. 1. Æneid.

Pontanus.

Arist. l. 3. de Anima c. 4. t. 2. 3. & sequ.

Seneca ep. 80.

Apud Stob. ser. 13.

Diod. sicul. Hist.

fultum in quo ponitur N pro B. M pro C. R pro K. R pro N. Z pro Q. X pro R. Y pro S. Δ pro X. H pro Z. & aliæ informes literæ pro alijs, quas cum varijs alijs Alphabetis cõmunis lectionis, ſeu mauis viſionis fecit, in magno folio. Huic ergo non inſiſtendo ad noſtram venimus interpretationem, cum aliæ ſint pronobis coniecturæ, nec deficiant auctoritates, & credibileque magis videtur plura Græcis ex proprio idiomate cõmunicaſſe Hetruſcos, tanquã ipſis præcedenti tempore propiores. *Veteres Græcas fuiſſe eaſdem ferè, quæ nunc ſunt Latinæ* obſeruauit Plinius *formæ literis Latinis, quæ veterrimis Græcorum.* Tacitus retulit; vnde Polygraphicæ doctrinæ regulis, ſeù cautelis antiqua in his literis Græcizatio ſupra vetus, vt ità loquar Latiniſmũ obſeruari non abſq; ratione potuit; Sed Literarũ Græco-latinarũ formæ maiuſculæ inuerſio mirabilis in primis perſpicuè actualiter apparuit in E, ꟻ. S, Ƨ. L, ⅃. N, И. D, ᗡ. Virtualiter autẽ in A, A. M, M. I, I. O, ⊙. Quarum combinatio non alia fortaſſis eſſe potuit quam hæc, nempe in Dictione ponè Venerem ANLAO; Ad Iouis caput ANIL; Ad Iunonis faciem DNAO; & deniq; ſub axilla dextra Mercurij MNALOES. Quas Dictiones ſic ſuppoſitiuè interpretarer; primam Veneri conuenire per hunc ſenſum, quaſi dicatur ANLAO ἀνὰ λαὸν *ſuprà populum*, quod ſcilicet Gentium popagationi præfecta ſit: ſecundam *Anil* Iouis eſſe quaſi ἀν, & ἥλιος ſimul cum ſole, qui φαέθων ἐγκράτωρ *ſplendidus vitæ auctor, & conſeruator* ſolus Cœlicolum Rex confictus ab antiquis. Iunoni adaptatur nomen DNAO, quaſi δύναω, vndè δύναμαι (quaſi δυνάωμαι) hoc eſt *poſſum*, quia ipſa eſt Regina, Iouis & Soror, & Coniux. Mercurij tandem nomen eſt MNALOES, quaſi μνᾶν λώης *Pondus volens* innuendo numerationis, & literarum inuentionem, Mercurio attributam; quarè Statius vocalis Citharæ repertorem eum haud immeritò nuncupauit; Hinc magni ponderis, ſeu valoris vocem multi doctiſſimi dixere viri, dum illam alij ferream, vt Virg. alij ponderoſam, vt Valerius Maximus vocauere, ob quam rationem *Mercurius*, hac ſuppoſita lingua (ſi tamen ſit Hetruſca, atq; Grecizans) non incongruè vocatus eſt MNALOES, ſeù *Pondus volens*. Hanc interpraetationem, vt æqui bonique conſulat Lector cum elegiaco Poeta enixè rogo.

> *Quod ſi deficiant vires, audacia certè*
> *Laus erit.* & *In magnis voluiſſe ſat eſt.*

Forſan tempeſtiuus hic labor, ex Euripidis ſententia, non modicam circa finem pariet felicitatem; interim *Laudamus veteres, ſed noſtris vtimur annis.*

Pl. l. 7. c. 58. Tacit. Annal. l. 2. Io. Trithem Abb. Peapolitani l. 1. Plin. lib. 2. c. 8. Lib. 1. Sylu. Virg. Georg. l. 2. & Æn. l. 6. Val. Max. Propert. 2. 10. Apud Stob. ſerm. 49. Ouid. 1. faſt.

VSVS VARII.

Asperum Mali Punici Putamen, aliqui *Sidion* à virtute ſcilicet ferreorum vulnerum conſtrictiua, vt in Sideriti Achillea traditur Herba, vocarunt: communiſſimè autem Malicorium per antonomaſiam appellatur, quià vnicum illud ſit Malinum Corium, quod craſſo, & aſpero, duroq; admodum, dum ſiccatur, conſtat Corio. Cuius mali Flos in Fructu etiã auritus *Balauſtium* dicitur à ſimilitudine figuræ glandis querneæ in cacumine auritæ, vnde vox *Balauſti* ex græco fonte fortè manauit voce compoſita ex βαλάνου ideſt *glande*, & ὠτός, quod eſt *auris*; Quamuis alij à facili caſu idem nomen *Balauſti* deducere velint. Huiuſce Punici Putaminis vſus valde conſpicuus, & celebris apud Artifices coriarios, caligarios, alutarioſq; deprehenditur, atq; ſimillimus in vſu coriario granis, & corticibus, folijſq; Fruticis appellati ἐρυθρὸς Erythros quod eſt Ruber, Coccinus, & eſt Rhù *Coriariorum*, erythros quidem à colore, qui Rufus eſt miſtus ex rubro, & flauo, vt in malicorio quoq; Pellibus igitur inſeruit concinnandis, inſpiſſandiſq; illis gratiam, & robur addendo, vnde Rhu à ῥέειν quod eſt in ſimilitudinem fluxus aquæ ſuperficiem corij criſpare, ex quibus pellibus ſarcinari veſtes, & conſui tegmina œconomicis pluribus inſtrumentis poſſint; Quamobrem nomen quoq; ab eodem effectu commune quodammodo cum frutice prædicto obtinuit, nam Græci Malum Punicum præcisè ῥόα *Rhia* dixerunt, vel ῥοιὰς, ἀδος ſecundum Suidam, ex cuius Arboris ligno baculus, ſeù fuſtis ῥοικὸν dictus fuit colore ſpectabilis. Ad colores igitur principaliter facit Mali Punici cortex ità coloratus à natura factus, vt colorum intenſiorum index, & efficiens potuerit eſſe cauſa. Vulgari in primis nigerrimo, Neotericorum præſcriptione, Atramento, quod idiomate vulgari Encauſtrum, ſiue *Inchioſtro* appellatur, & pro baſi partiali, & pro egregio coadiuuante ſpecifico inſeruit tali pacto

Dioſc. l. 4. c. 28. & l. 1. c. 127. Theoph. l. 3 H. pl. c. 18. Plin. l. 24. c. 11. l. 23. c. 6. Dioſc. l. 1. c. 124. ῥέω fluo. Ex Lexic. Græcis. Petrus Maria Caneparius de Atramentis deſcript. 4. c. 8. 10. & 13. & 14.

A ℞. *Gallæ confractæ* lib. 1. *Gummi Arabici*; *Baccarum liguſtri maturarum*, ana libr. ½ inf. per octo dies in libr. 6. aquæ communis, coquantur ad tertiæ part is conſumptionem, feruenti ad huc aquæ adde Vitrioli 1. libram, corticis Malorum Punicorum vnc. 1. miſce, & agitentur omnia lignea ſpatula, vel bacillo oblongo. Alio modo ℞. Gallæ libr. 1. corticum Granatorum vnc. 3. Aquæ fontis, vel pluuialis libr. 36. bulliant omnia, vſq; ad quartæ partis conſumptionem cui adde Vitrioli Romani vnc. 9. iterumque fiat decoctio ad quartæ itidem partis conſumptionem; huic tandem impoſito gummi Arabico ad vnc. 6. & peracta trium vndarum ebullitione, & ab igne remoto, & frigefacto vaſe, optimeq; clauſo Encauſtum perfectum, omnibuſq; numeris abſolutum habebitur. Hyemali tamen tempore vinum magis probatur, in quo ſupradicta, vel infraſcripto carmine contenta breuiſſimè peragantur.

Et lib. inſc. Plico dell' Arte del tingere par. pr. pag. 17. 20. 21.

Sic Atramentum tu Scriptor conſice crudum
Vitrioli quarta, & ſit item media vncia Gummi,
Tertia ſuccedet Granati cortice Mali,
B *Integra ſit Gallæ; ſuperaddas octo Falerni;*
Noctibus iſta tribus ſic tu confecta ſereno
Sæpius hæc miſce; demum colata repone.

Pro fullonibus autem, & infectoribus ſuccus Pomorum Granatorum non mediocriter facit, & primo aquam nigerrimæ infectionis deſtillatam ità ingreditur idem ſuccus. ℞ ſucci corticum iuglandium viridium, ſucci Pomorum Granatorum, Gummi Arabici ana vnc. ½ Vitrioli Romani vnc. 2. deſtilletur ſ. a. aqua: corticis tandem Granatorum nunquam obliuiſci debebit fullo, itaut Malicorium benè illi cordi eſſe debeat, ex eo nāq; colores varij clariſſima, & acceptiſſima obſcuritate notabiles emergent, vt ℞. limaturæ Chalybis, Malicorij, Aluminis Rochæ vulgò dicti, hoc eſt Aluminis Rupei, vel Glacialis; Braſilij ligni ana; bulliant in aceto fortiſſimo ad tertias. Ad Erugineum verò colorem ℞. Malicorij, Corticum Arantiorum ſiccorum, fuliginis camini, ana, Aluminis Rupei parum, bulliant in ſuff. q. aquæ ſ. a. in qua Telæ bulliant inficiendæ, vel Fila ſimplicia pro Sutoribus, vel Textorum Arte in vſum deducenda. Tutiſſima tandem ſimulet vtiliſſima ſepimenta Punicæ Arboris Planta ſuppeditat, quæ ſpinis fures arcet. C Virtuoſo halitu virus omne fugat ſerpentum, & animalia noxia enecat; Viridariorum vmbras gratiſſimas, pulcherrimoſq; proſpectus elaborat. Lignū inſuper coloratū abacarijs ad eorum teſſelata opera perficienda præbet. Purpureum item florem ad tingendas, veluti baphica cocco veſtes, corticemq; pro colore atro inſtruendo fullonibus concedit, vt etiam coriarijs corium idem fructus, quod propterea malicorium fuit appellatum; Præterea ſuccum Mali Punici, ſcripſit Cardanus tanti eſſe, vt Ferrum in chalibem mutare poſſit, ideſt ferrum nobilitare, defæcare, fortiſſimūq; reddere; Et hæc pauca pro multis, quæ poſſent exarari genere in hoc ſufficiant exempla, quibus Granatorum vtiliſſimus vſus œconomicus in apertum deducitur; Sacros Ethnicorum Vſus execrare modò præſtabit.

In idem lib. par. prima.

VSVS IN SACRIS.

D Apud Ethnicos, quo ſuis etiam Barbaros magni æſtimati ſunt Sacerdotes, licet ſuperſtitioſi, atq; ſacra, quamuis impia, in primo venerabilitatis gradu ſemper habita ſunt, cuius rei teſtimonium locupletiſſimum in maximo Stagirita legimus; *neceſſaria igitur curæ ſunt de his rebus, vt ſummatim repetamus, quæ ad res Diuinas, & ad bellicas, & vectigalia, & ad ſumptus, qui fiunt, & ad forum, & ad Vrbem, & portus, & agrum, &c*, quantò magis id eſt obſeruandum in veros Dei Miniſtros, & in Catholica, Apoſtolica, Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum Matre, atq; Magiſtra? Deum vnicum verum, per quem Reges regnant, & Iudices iuſta decernunt Reges toto corde, tanquam Dominum venerari, & illius parere præceptis debent, quemadmodum Sanctus ille, & doctiſſimus Hipponæ Epiſcopus Theodoſium Imperatorem admonebat. *Si de cauſis pecuniarijs comites tuos cōſulis, quantò magis in cauſa Religionis Sacerdotes Domini æquum eſt conſulas*. Huiuſce debitæ, neceſſariæq; Numinum venerationis Pomum Punicum nobiliſſimum, clariſſimumq; fuit ſemper exemplar, & ideò Mali Punici

Ariſtot. l. 6. Polit. c. 8.

D. Ambroſ ad Imper Theodoſiū.

sacris in Biblijs non rarò fit mentio, quo decus, & virtutis insigne ornamentũ designabatur, cum puris, & castis eloquijs, necnon morum innocentia; hicquè Fructus in sacris Hebræorum cæremonijs Lege plurimum laudatus fuit; etenim apud Gentem illam tunc Deo dilectam Sacerdos Tabernaculũ ingressus vestem gestabat, in cuius extremis oris, & fimbrijs alternatim pendebant Mala Punica, & tintinnabula, cuius causam interpretes reddentes sic explicant, vt enim Mali Punici cortex exterior interius plura grana continet, sic etiam Fides vna innumeros Ecclesiæ Sanctæ Populos conseruat, qui tamen omnes reguntur; nec solũ apud antiquam Religionem Deo acceptam, sed & apud Ethnicos Grecos in illorum sacrificijs percelebre fuit Malum Punicum in manu Iunonis simulacri locatum ex auro, & ebore facti manu Polycleti, dum sacrificia peragerentur in Hæreo Templo in imo insulæ Eubœæ; immò & in eiusdem Iunonis gratiam ex prædictæ Mali virgulis coronam in capite gestabant; & quamuis Arcades mitiores omnes Arbores in Proserpinæ fanum inferrent, vna excepta Punica, eam ob causam, quod hæc Matri restituta non fuisset, quia Mali Punici granum degustasset obseruata, atq; delata ab Ascalapho in bubonem posteà deformato, hoc non cedebat in huius Arboris dedecus, sed vt simplicissimam vitam mortalium in conspectu Numinum memorarent, ijsquè quodammodo offerrent in hunc sensum preces proprias dirigentes.

Symphor. Hort. l.3. c. 10. & l.21. c.13.
Meursius in Grecia feriata l.4. de Thesmoph. q.1.
Menander apud Stob. ser.5.
Clemens in protreptic. instituta.
Onirocrit. l.1. c.25.
Meurs. Eleus. c.25.
Lucan. l.6.

Quid vita poscit, nisi duo, mortalium,
Cereale munus, & liquorem fluminis?
His alere natura est potis passim obuijs.

Eandemq; prorsus ob causam in Thesmophorijs Grecorum Festis mulieres sacra ministrantes castitatis, & abstinentiæ maximam gerentes curàm, non solum à coronis abstinebant floreis gestandis, sed ab esu quoq; granorum Mali Punici, vt compotes dumtaxat istiusmodi Mala mysticis in cistis ad solemnia festa in honorem Cereris, & filiæ baiulare, ob eam causam, quam pluries tetigimus, quam sic innuit etiam Lucanus.

Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant, Ennæa, dapes; quo fœdere mœstum
Regem noctis ames; quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres.

Iam satis nauseæ passi ad vsus cibarios explicandos nos met conuertamus.

VSVS IN CIBIS.

Theoph. in l. de leg.

QVam necessarij nunc essent Atheniensium Agoranomi, vt omnia compositè venderentur in Foro, & à mendacijs abstinerent vendẽtes non solum, sed ementes quoque! perquam vtilis quidem, & sanitati conducibilis cibus hominibus est Malum Punicum stomacho existente bilioso, quem roborat; & ab Hostili humore liberum reddit, noxium ab sede eiusdem ventriculi tyrannica succum eundem deturbando, prohibens ne is superiora petat, sed iubens, vt deorsum ad intestina exulatum deportetur, & vltimum propellatur ad exitum: verum nec vendentes, neç ementes se inuicem fallere debent, quia nisi iusto ematur pretio, & nisi seruabilis vẽdatur hic fructus, vitiosus vndequaq; euadit. Huiusmodi proculdubiò cibus propter minimam quam habet adhærescentiam, cum lentore careat, exiguum admodum corpori præstat alimentum, quod de medicamentoso magis participat, quam de peptico alimentali. Horum fructuum proprium est, quia frigidi sunt, & tenuium partium, medijq; temperamenti, incidere, & secare quodammodo homogeneitatem humorum, atq; heterogeneitatem eorundem dissoluere, vnde nisi crassioribus associati fuerint cibis, quos ad mediocritatem redegerint pro permeatione, in quibus glutinositas aliqua feruetur, parum, vel nihil de alibilitate retinebunt. Succus horum Malorum mitigandæ idoneus est siti, & hepati refrigerando non parum accommodus habebitur. Hinc horum fructuum Vinum *Sidra* propriè, græcam iuxtà significationem dictum, succedaneum illius est, quod ex vuis depromitur, & febricitantium, capiteq; dolentium non modicum solamen euadit. Est enim vetiti Lyei plausibile, & valdè placens substitutum; & de hoc fortè vino locutus est Sponsus Sacrorum Canticorum Sponsæ offerens conditum vinum, dum dicebat, *Dabo tibi poculum ex vino condito* iuxta Leuini Lemnij eruditam interpretationem Dul-

Psellius de victus ratione l.2.

Canticor.8.

A Dulciora hæc poma stomacho sanorum valdè arrident, *Punica mala iuuant stomachum prædulcia*, ipsum enim calore blando fouent, quæ Poma Antonius Anguisola Med. Placentinus docet seruabilia fieri hoc pacto, nimirũ si illa tempore maturitatis in Arbore in suo petiolo contorqueantur, ibiquè per aliquot dies antequam decerpantur pendula relinquantur, vel decerpta statim argilla ex aqua soluta vndique oblinantur, deinde pluribus diebus Soli exposita detineantur. Seruantur & in hyemem, imò in æstatem sequentem, secundum regulam generalem fructuum seruandorũ inter aceruatas fruges minutiores sepulta, vt milij, hordei, sorgi, vel etiam lignorum pulueris sectorij, & in siccissima arena; At secundum aliquos durabilitatem maiorem acquirunt ex momentaneo balneo aquæ salitæ bullientis, ac triduana ad Solem siccatione, vel suffumigatione longiori, quæ cruditates illas corticosas vt plurimum causantes putredinem in cortice (cuius contactu putrescunt grana, alioquin durabiliora) optimè corrigit; meminerint tamen picrocholi, idest amara bile abundantes acidioribus vti, & dulcia omittere poma. His verò Coqui, & tricliniorum Præfecti varia edulia, lancesq́; veluti pyropis, & carbunculis comestibilibus ornent, vt visum alliciant primò, deinde gustum irritent; B quod Romani olim in vsum deducebant, in memoriam quoque victoriæ de Pœnis relatæ; & quoniam magni est momenti Medica ratio, Vsus Malorum Punicorum in Medicina sunt attendendi.

In Herb. Bibl. expl. cap. 36.
Cast. Durã. In simpl. medic. tract. p. 59.
Pl. l. 15. c. 17.
Gallus Agr. giorn. 5.
Pisanellus de nat. cib.

VSVS IN MEDICINA.

STomachi prægnantium Malaciam Marinæ Malaciæ, seù Pellaciæ persimilem, quæ languida fluctuatione ingentem inuoluit voracitatem, curat, si tempestiuè adhibeatur Punicum Malum; cuius imaginario caueant ab esu prægnantes, nam specie sui nimis efficaciter impressa, perpetuo in affectu præternaturali deturpatum relinquit fœtum, quemadmodum sæpè solet euenire, & omnibus est perspicuum. Omnes Mali Punici partes facultatem adstringentem in genere possident, teste Galeno, & ad Cardialgiam, quæ ab exorbitante oritur bile non mediocriter prosunt iuxtà Hippocratis sen- C tentiam. At Symeon Sethi vim quandam in Punicis Malis Veneris aduersatiuam, genitales impetus compescentem agnouit, vndè ignem extinguunt, cum impia nec pacem ossibus relinquat Venus.

Omne adeò genus in terris, hominumquè ferarumq́;
Et genus æquoreum, pecudes, pictæq́; volucres
In furias, ignemquè ruunt: amor omnibus idem.

At Folia cum oleo rosaceo contusa fronti, atque temporibus applicata dolorem capitis etiam inueteratum maximopere mulcent, atque etiam extinguunt. Flores hernijs curandis conducunt, & gingiuarum laxitatem firmant; illorum propterea decoctio pro collutione oris, dentes quoque labantes sistit, & omnes circumiacentes partes corroborat; flores ijdem, quia rubescunt, sanguinis signaturam præseferũt, vndè ad sanguinis profluuia, & vulnera cruenta valere creduntur, & ideò flores Mali Granati præscribebat Galenus sanguinem excreantibus, necnon fœminarum immodicis fluxionibus vuluæ, & ità conserua florum eorundem facit ad menstrua superflua corrigenda, gonorrhæamq́; sistendam in vino bibita austero, vel granatorum vino. Ex Folijs Florum Punici Pomi D fit syrupus, & à nostro Antidotario Bononiensi nouissimo in hunc modum adnotatur ℞ infusionis foliorum florum Mali Punici factæ ad modum inf. Rosarum, & violarum lib. v. mellis optimi lib. ij. facchari lib. i. misce, & f. a. f. syr. qui menstrualibus nimijs defluxionibus occurrit, stomachum roborat, & gonorrhææ medetur exhibitus ab vnc. i. ad vnc. ij. pro singula vice. Et quoniam Granata in vniuersum vim habent diureticam poterunt quidem peruadere partes vltimas naturalium viscerum. Balaustium item arefactum, & contritum in tertriginibus, reliquisque vlceribus superpositum ea citrà erosionem perducit citissimè ad curationem; Illud idem destillationes cohibet, & quascunque sanguinis excretiones, dysenterias quoque, ventrisquè profluuia, & vteri præstantissimum velut auxilium curat: cuius puluis haustus in aliquo liquore internas omnes erosiones, atque debilitates sistit, & firmat; Cortex Arboris in vino coctus perniones sanat; radicum verò decoctio vermes latos enecat, & excoriatis tibijs auxilium præstat,

Lucret. l. 2. de nat. rer.
Subdola quum ridet placidi pellacia Ponti.
L. 8. simpl. med. fac.
L. 2. epid.
de cib. facultate
Virg. Georgic. l. 3.
Hist. Gen. pl. l. 3. c. 6.
Io. Tattus in Agr. l. 4.
Porta in Phytogn.
Osual. Crollius de sign. Pag. 244.
Ex Agr. diuersor. l. 3. cap. 26.
Cast. Durã.
Diosc. l. 1. cap. 151.

Lonicerus de Arbor. & Fruct. ſtat, ſi Drachmæ pondere bibatur, & ſi læſæ partes ex ea foueantur ſæpè; Cortex ipſius E Pomi, ideſt malicorium in aceto cum galla decoctum mobiles dentes ligat, & ſtringit, idem exiccatum, & cum ſpongia manna, & aloe tritum in æquali pondere omnium, addito aluminis vſti momento, penis, & vuluæ vlcera citiſſimè ſanabit; & omnes ſanguineas eruptiones ſiſtet; macerati ijdem cortices ſimplices in aquis ophtalmicis, vel naturalium viſcerum ſympaticis, quibus madefiant oculi, vel hęmorrhoides, lachrimarum, & ſanguinis reſpectiuè fluxiones ſanabuntur; nuclei acinorum toſti, tuſiuè ſtomachum iuuant, & ſi puluere eorum cibi inſpergantur horum retentio procurabitur; ijdem in aqua pluuiali macerati contra hæmoptoim faciunt; vti etiam ſi eidem ſubtiliſſimo Thuris parum admiſceatur, illequè cum aquâ roſaceâ bibatur ad dies aliquot in doſi Drachon. ij. profluuia alba mulierũ tollet; Integra quinimò grana matura ſole ſiccata, vel in furno, totoq; anno in pyxide aſſeruata ipſa vino, edulijſq; omnibus per infuſionem, vel ebullitionem virtutem efficaciſſimam tribuent omnes compeſcendi excretiones, immoderatas cuiuſcunq; generis. Integra verò Mala Punica contuſa, cum ſuis ſcilicet corticibus, & expreſſa ſuccum dabunt, qui bilem flauam purgabit actione duplici, & per irritationem F bilis, & per expreſſionem eiuſdem; idem ſuccus ex toto punico, coctione mediãte, inſpiſſatus polypum narium delebit, nam carnem ſuccreſcentem reprimet, & tenellam abſumet propter corticis amaritudinem, & humoris adſtrictionem; coctus inſuper cum melle poterit oris, genitalium, & ſedis vlceribus opitulari. Succus porrò granorum mundatorum leniter extractus, dulciſquè aluum mouere poterit, habetquè aliquantiſper calefacere, itaut quo magis à dulcedine receditur verſus aciditatem, augetur frigiditas virtualis, caliditate ſublata, vndè acida poma refrigerant, & ſiccant ordine 2. vbi dulcia manẽt in confinio primi gradus, primo verſus caliditatem, à quò ſemper abſuut acini, ſeù acinorum nuclei, & longiſſimè diſtant cortices; vndè Medicus Gualdenſis ſic ſcribebat

H. Gen. pl. l. 3. c. 6.

Hip. l. 2. de diata

Caſt. Durãtes in Herb.

Punica Mala iuuant ſtomachum prædulcia, verum
Febribus officiunt, magis at ſunt acria tuta;
Frigus & humorem inducunt, aluumque fluentem
Et ſtomachum ſiſtunt: acinus ſed ſiccat eorum,
Et magis ipſorum ſiccare putamina poſſunt.

Iodochus Harchius Medicus Germanus eruditus Granatis dulcibus calidiuſculam G tribuit temperiem, reſpectiuè ſaltem, ſi non ſimpliciter, quod erit in gradu admodum remiſſo. *Granata*, inquit ille, *dulcia calent, & humectant temperatè, acida refrigerant, acini aſtringunt*, eorundemq; Pomorum Medicas Virtutus hoc tetraſtico includit

De ſimpl. lib.

Compeſcit vomitum, ſtomachi, ventriſque fluores,
Atque ſitim, cortex vlcera ſicca facit.
Sumito radicis decoctum, quo tibi vermis
Latior è ventre nil nociturus eat.

Idem ferè Pictorius, Medicus & ipſe Germanus doctus vnico voluit concludere diſticho

In Pantopolio.

Acribus eſt gelidus, feruеſcens dulcibus humor,
Dulcia guſtantem peruomuiſſe volunt.

Vino Granatorum nil tandem vſitatius in medicina febricitantium, & eorum qui cholericis paſſionibus laborãt, illudq; Plinius Rhoite appellauit, inq; Officinis hoc pacto paratur communiter omnibus, quod ſyncerum debet eſſe, & nullo pacto permiſtum, H atq; compoſitum, vt illud Conſtantini Vinoſum, atq; Mellitum quorundam impoſtorum. Tale igitur debet eſſe. ℞. Acinos Granatorum rubentes, & maturos ex pomis magnis, & domeſticis erutos, ſecluſis pelliculis omnibus, ita vt nihil ciccorum in illis remaneat vmbilico adhærens, prælo cõmiſſos comprime quo vſq; ſuccus clarus emergat, qui percolatus ad ſubſidendum reponitur vitreis in vaſis per decantationem permutandis, vt fæx omnis protrudatur, cui vino ſuperponitur oleum ad conſeruationem ſaltem annuam, & vt acor, & putredo arceantur; quod vt tutius aſſequeretur Palladius coquere ſuccum ad medietatem inſtituit, cui mel quoq; addendum eſſe ab alijs fuit excogitatum; quæ cum fieri nequeant abſq; præiudicio guſtus, vinum huiuſmodi excoctum, & compoſitum vſu receptum minimè fuit, & eo magis, quià nimis receditur à temperie concupita in medicamentoſo ſimpliciter vino. Supraſcriptas vires exaſticho intexuit huic Fridæuallius auctor Germanus,

Li. 14. c. 16

Mizald. de ſec. Hort. l. 3 c. 14.

Lib. 8. c. 19.

In Menſe Martio tit. 10.

Dulcia

A *Dulcia sunt madidi roris, sicci acria Poma*
Punica, Pulmoni hæc sunt Mala, at illa bona.
Cuncta nocent stomacho, feruentes acria flammas
Extinguunt, cunctis mensa secunda datur
Sæpe remorbescit dulci si vescitur æger.
Vtraquè cum distent, meiere cor faciunt?

Hugo Frid. de tuẽ. san. lib. 2. c. 18.

At breuius Reusnerus hoc disticho cuncta complexus fuit.

Pallenti sæuos depellunt corpore morbos:
Arentemquè leuant Punica Mala sitim

Reusn. in Pom. Poet.

Et Legatus noster, de vino eiusdem fructus loquens

E Libycis vinum Malis sitientibus ægris
Potio quàm suauis, tam quoque tuta datur

Lib. 1. Epigr. ad Cam. Bazanum. Epigr. 23.

Sed Baptista Fiera Mantuanus in sua Cœna reliquis antescriptis prius, & fortè melius cecinit *Punica si dulcent maduerunt: Acria siccant:*
B *Hinc, & Pulmoni sunt Mala, & illa bona.*
Cuncta nocent stomacho: sed perdunt acria bilem:
Cunctis, si qua venit Mensa secunda venit.
Sæpe remorbescunt languentes dulcia pasti:
Tam varijs, vndè est lotia ferre datum?

Quantum possint, ac valeant ægrum releuare animum Fabulę dicant, qui festiua à lepiditate morbos depulsos fuisse in semet senserunt; vndè Medicas Vires Fabulæ comitantur.

FABVLÆ.

Paucæ de hac Arbore habentur Fabulæ, sed paucitatem curiositate compensantes, inter has in mentem prima subit, quam confinxere veteres, & Ouidius, ac Claudianus erudito carmine prosecuti sunt, ille à vj. vsque ad xj. fabulam lib. 5. suarum Metamorphoseon, & hic heroico trium librorum Poemate totum hunc euentum C elegantissimè describens, de Proserpina scilicet Iouis, atque Cereris filia, quæ in Sicilia Insula nata, cum omnium sui temporis puellarun formosissima foret, à Plutone in campis Ennæis rapta est, absente Genitrice ad Idam Phrygiæ Montem profecta; quam cum Mater longo ab itinere reuersa non inuenisset, frustrà custoditam deflens, terrâquè, mariquè, cœloque perquirere decreuit. Verum vbi multas peragrasset regiones, dilectissimamquè gnatam non ideò comperisset ad Solem confugit, à quo cuncta videntem omnem edocta, tantam iniuriam Ioui conquesta est, ab eodem petens, vt communis natæ prædoni restitutionem indiceret. Quibus annuit Pater, sub hac tamen lege, nimirum si nihil apud Inferos illa degustasset, sic Cereri rospondens.

--- Repetet Proserpina cœlum;
Lege tamen certâ, si nullos contigit illic
Ore cibos; nam sic parcarum fœdere cautum est.

Ou. l. 5. met. fab. 8.

Cum autem contrarium testaretur Ascalaphus Orphnes, & Acherontis, seù Stygis filius, quod scilicet in Elysijs Proserpina nonnulla Mali Punici grana degustasset, mœ- D stissimæ Cereris intentum non potuit obtineri.

Non ita fata sinunt, quoniam ieiunia Virgo
Soluerat: & cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curuâ decerpserat Arbore Pomum,
Sumptaque Pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo: solusquè ex omnibus illud
Ascalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphne
Inter Auernales haud ignotissima Nymphas
Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.

Loco cit.

Quare ægrè ferens Proserpina in infamem testem maximopere irata, illum in Bubonem auem feralem, & maximè abominatam commutauit. Quo exemplo monemur, ne quid temerè indicemus, quo aut odium, aut pœnã subeamus. Indices huius generis impor-

portu-

portuniſſimi ſunt delatores in aulis degentes perpluribus exitiales. Sed à frequentibus E iſtis Aſcalaphis, ad Ouidianum, importuniſſimis cuius indicijs

Ingemuit Regina Erebi, teſtemquè profanum
Fecit auem, ſparſumquè caput Phlegethontide Lympha
In roſtrum & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille ſibi ablatus fuluis amicitur ab alis,
Inquè caput creſcit, longoſquè reflectitur vngues
Vixq; mouet natas per inertia brachia pennas,
Fœdaquè fit volucris venturi nuncia luctus
Ignauus Bubo, dirum mortalibus omen.

Nec aliud poſt reiteratas querelas conſequi potuit Mater Eleuſina, niſi vt Filia ſuperas euadens ad auras ſex ſecum menſes, totidemquè penes virum degeret apud Inferos

Nunc Dea regnorum Numen commune Deorum
Cum matre eſt totidem, totidem cum coniuge menſes.

Quod de Luna pleriq; intelligunt ſex ſuper nos menſibus, & totidem ſubter nos menſibus, ideſt ſuper Antipodas iubar ſuum expandente. Alij de ſeminum fœcunditate expoſuerunt, ſemen quippè terræ cultæ iniectum hyemis tempore ſub terrâ detinetur: æſtiuis autem menſibus rurſus proſerpit, & excreſcit. In quam ſententiam venit & Velleius, qui apud Ciceronem de Natura Deorum fabulam exponit, inquiens: *Proſerpinam, quæ* Περσεφόνη *Græcè nominatur, ſemen frugum eſſe volunt: matrem autem eſſe Terram, quæ à gerendis frugibus Ceres, quaſi geres nominatur. Hinc & filiam Cereris, id eſt fœcunditatem, quæ à proſerpendo Proſerpina dicta eſt, raptim apud Inferos detineri fabulati dicuntur Poetæ, quod aliquando ſeminum fœcunditas defuerit, ac terra ſterilitate quaſi mæruerit.* Et hi fuerunt euentus mythici Iunonis Auernæ, quàm ſi ſeptem Mali Punici granis eſitatis apud Inferos remanere coactam hic cecinit Ouidius, alibi quoque pauciora narrat eadem fuiſſe, nempè tria duntaxat,

Lib.4.Faſ.

Rapta tribus, dixit, ſoluit ieiunia granis,
Punica quæ lento cortice Poma tegunt.

Verum tria fuerint, vel ſeptem parum refert, ſat eſt ad rem noſtram ea fuiſſe de Pomo cuius modo ſermonem habemus. Alia quoque nil minus lepida fabella, Arnobio Au- G ctore circa Punicam adinuenta eſt huiuſcemodi: In finibus Phrygiæ, immenſæ molis petra fuit, & ab indigenis Agdus indigitata, ex qua Deucalion, & Pyrrha ad replendum ex Themidis præſcripto Terrarum Orbem poſt diluuium Hominibus, & Animalibus orbum, ſaxa iaciebant, ex quorum iactu Berecynthia diuinitus formata, & animata eſt. Hanc autem in vertice Agdi obdormientem Iupiter concupiuit, viquè comprimere fruſtra conatus, ſemen fudit ſuper lapidem, in quo conceptus partus poſt decem menſes in lucem exijt nomine Agdeſtis, cui robur inuictum, indomabilis ferocia, & immanitas in omnes ſæuiſſima, inexhauſtaquè libido furentiſſima, ſummuſquè terreſtrium rerum omnium, atque cæleſtium contemptus. Iſtius reprimendæ audaciæ cælites, & temeritati mentem aduertentes, tantæ rei prouinciam libero Patri demandarunt, qui manus in Agdeſten his dolis iniecit. Meri cadum ipſe vini parens prope fontem, ad quem poſt labores, & defatigationes ſaxeus ille prædo ſiſtere conſueuerat, expoſuit, quod videns, & guſtans ille, immoderatiuſq; de eo bibens, altiſſimo oppreſſus eſt ſomno. Ex inſidijs illicò prodiens Lyæus laqueos obdormientis pedibus circunduxit, & H deinde teſtes cum pene vinxit. Ille ſomno ſolutus ſeſe violenter excutiens, & impetuosè proripiens ſe virili priuauit membro, & ex effluente ſanguine quem terra bibit, exortam fabulantur Arborem Mali Punici, cuius fructus cum Nana ſangarij filia legiſſet, inquè ſinum repoſuiſſet Atym concepit. Aliter autem, & longè modeſtius de hac Arbore, ſimul ac de Malo Aureâ fabulatur Balthaſſar Bonifacius ad alterius ex iſtis Malis Fructum reſpiciens rubentia grana, quaſi tot gemmas in ventre recondentem, nec non & ad alſus pomum, quod pretioſum auri colorem præſefert. Tradit itaque Gemmiuoracem, atque Chryſophagum quoſdam eodem tempore Punicorum Reges fuiſſe, quorum alter pretioſis lapillis, alter autem auro præparato, vndè & nomen traxerunt, viuentes, nullo Martis deſiderio flagraſſe. Principem verò Nomadis, atque Getuliæ bellum illis intuliſſe, vetiturum ne tam lautâ menſâ quaſuis orbis diuitias deglutirent. Ità ergò de ipſis Bonifacius

Arnob. l.5. aduerſus Gentes.

Agdeſtis Fabula.

Muſarum 5. nun. 60. pag. 173.

Gem-

A

Gemmiuorax, & Chrysophagus cognomine dicti
Quos habuit Reges Punica terra duos.
Margaribus bene contusis, tritisq; pyropis,
Limatoquè auro sese aluere diù.
Scilicet his epulis curtam producere vitam,
Mæstumquè his dapibus cor hilarare putant.
Decipit hæc ægros etiam fiducia nostros,
Aurumquè, & gemmas, nec valuere, bibunt
His bellum Getulorum, Nomadumq; Tyrannus,
Ductus auaritiâ, vel pietate mouet.
Prospiciens ne non solum mox reddat egenos
Prodiga mensa duos, daps pretiosa, viros.
Sed totum terræ demum depauperet orbem,
Dum gaza in cineres omnis it, inquè scobem.

B

Instructis igitur aciebus Punicos Reges aggressus, illos bellandi inscios compulit in mare se præcipites agere. Verùm hi Reges inuidi, ne post sua funera propriæ diuitiæ sub hostis ditionem venirent, eas in Pelagus secum proiecerunt, quibus retentis pontus exanguia Regum corpora in littus exposuit, ex quorum putri nobilissimæ Arbores pullularunt, Punica scilicet, & Aurea Malus, cuius fabulam in superioribus non adduximus, tum ob consimilis materiæ superabundantiam, tum nè illic dictum hîc repeteretur. Sed ad Bonifacium, qui rem his absoluit.

Agmine Rex igitur peditumquè, equitumq; coacto
Sedibus è patrijs pellere vtrunquè parat.
Qui nitidæ obscuro mutentur puluere gemmæ,
Quîquè grauans aurum fiat arena leuis,
Hi norant: At non acies proferre, nec vllas
Belligeri partes sustinuisse Ducis.
Malleolum clypeo nequeunt, gladioquè scobinam
Vertere, nec saltem terga parare fugæ.

C

Ergò lapillorum cumulum, fuluiquè metalli
Congeriem secum, quò licet vsque trahunt.
Cumque suis opibus celsâ de rupe profundi
Se maris in vastas eiaculantur aquas.
Diuitias recipit, reuomitquè cadauera pontus,
Arbor & his duplex ossibus orta viret.
AVREA Chrysophagus MALVS facit AVREA POMA,
PVNICA Gemmiuorax GEMMEA POMA facit.

Nec his contentus vir ille doctissimus, & ingeniosissimus, mutuæ Mali Punicæ, & Myrti amicitiæ adhærens, lepidissimam aliam Philomusorum in gratiam hîc referendam, hac desuper re fabellam contexuit, hæc de Punicæ nominibus præfatus

Quæ Libyæ Populis censetur PVNICA MALVS,
POMVM hanc GRANATVM nunc vocat Oenotria. Musar. l.4. num.62.
Lautus Athenæus dici obseruauit eandem
Cadmæis SIDEN, Cecropijsquè RHOAN.

D

Hanc, quia prima Venus Paphio plantauit in horto,
CYPRIPHYTON meritò dixerit ipsa Cyprus.
Huius ego historiæ quamuis producere testes
Non valeam Græcos ἀξιόπιςος ero: Fide dignus
Credar ego: sine teste mihi narratio constat,
Non caritura fide, teste sit vsque carens.

Quia nimirum Punica dicitur Græcis ἡ ῥοιά, & Myrtus Μυῤῥίνη, Rhoam, & Myrrhinum puellam, & puerum commentus est, quorum hic à Venere adamatus, illa à Vulcano, Venerem, & Vulcanum vterque præ mutuis amoribus contemnebat. At ignis præses, coniuge impatientior, cum puellam flectere non posset, affectus mutans, amorem in odium conuertit, quo succensus vtrunque se mutuò amantium igne sustulit. Venus autem cineribus ipsorum collectis, ambos in sibi cognomines Arbores transformauit. Quæ sic descripsit nobilis ille Poeta

MYR-

MYRRHINVS eſt pulcher Iuuenis, RHOA pulchra puella,
Hanc Veneris coniux, hunc amat ipſa Venus.
Mutuus hos amor, affectuſquè reciprocus vrget,
Temnat vt illa Deum, ſpernat vt ille Deam.
At contemptus amans, atroces ſuſcitat iras,
Euibranſquè facem ſæuus vtrunque cremat.
Tum cineres vtriuſque Venus collegit, eoſquè
Arboribus mutans, fecit vtrunque ſuum.
Deleuitquè RHOÆ turpis veſtigia flammæ,
Vt decus huic, & honos vſtio fœda foret.
Sunt acini, vt prunæ ardentes, & floſculus ardens
E calyce erumpens, ſeu nouus Æthna micat.
Myrrhinon ambuſto ſtirpem pro torre virentem
Fecit, & æternùm permanet ille viror.

Ex quibus ſingulare patet artificium, quo Arbores ab antiquitate Veneri dedicatas, à Venere in tutelam accipi elegãtiſſimo hoc cõmento Bonifacius oſtendit. Arboris itidẽ vtriuſque Frondes, Flores, & Baccas in coronas connexas ab Aphrodite deinceps geſtari ſolitas tradens, eruditum operæ pretium facit. Sic & Fructuum earundem qualitates, & vſus perbellè deſcribens audiendus eſt.

Frondibus hinc Myrti rubicunda Balauſtia iungens,
Et baccas cytinis, ſerta dat ipſa ſibi.
Stemmata temporibus nectit, capitiquè corollas
Aptat, vt Arboribus ſit noua fama nouis.
Prima ergo amborum facies, & prima figura
Sic abit; affectus non abiere tamen.
Manſit amor, manſit paritas. Acredine dulcì
Eſt RHOA, ceù Myrto gratus amaror ineſt.
Fructus vterque cibos condit, nam Myrtea baccæ
Inſtar erat piperis, cum procul Indus erat.

Nec minus ſuauis eſt lectionis quomodo ad medicas inde vires vtriuſque ſe trans ferens, ſympathicum earundem Arborum affectum ediſſerat, & curioſam his claudat hiſtoriam lepidiſſimus Poeta

Quiſquis vtranque comeſt, oculis proſpectat acutis
Linctibus & lacrymas, mydriaſinque fugat.
Adſtringunt Plantæ folijs, & floribus ambæ,
Strinxerat vt iuuenes irreſolutus amor.
Radices glomerant, arctiſquè amplexibus hærent
Cum prope ſunt poſitæ, proſperiuſquè vigent.
Iuxtim plantatæ gliſcunt, ſeſeque viciſſim
Reſpiciunt hilares, viuidiuſquè virent.
Frondibus, & ligno pariles, ni plura loquamur,
Permutant fructûs alterutrinque ſimul.
Fert Myrti baccas nonnunquam PVNICA MALVS,
Myrtus & interdum PVNICA MALA creat.

Quæ Poma cum ſint in Mauritania frequentia, & maximè circà montem Atlantem, vbi famigeratiſſimum hortum Heſperidum extitiſſe fabulati ſunt Veteres; Inde Granatum commentus eſt celeberrimus Italorum Poetarum Eques Io. Baptiſta Marinus Pomum illud, quod ex iiſdem viridarijs à Diſcordia petitum, & verbis DETVR PVLCHRIORI inſcri ptum, ab ipſa in conuentu commentitiorum Deorum proiectum contentionem de pulcritudine inter Dearum formoſiſſimas Iunonem, Palladem, & Venerem ſuſcitauit, & à Ioue Paridi Phrygio pecudes in Ida paſcenti miſſum eſt, vt quia maximo pollere iudicio cenſebatur, tantam dirimeret litem, & irrefragabilis eſſet quæuis ab ipſo proferretur Sententia. Gemmea quippe Mali Granati ſemina elegantiſſimè deſcribit Marinus, Punicum poeticè delineans, vbi de Diſcordiâ verba faciens cecinit.

Corre al giardin d'Eſperia, e dà di piglio
A le Piante, che'l Drago hebber cuſtode;

Quin-

A

Quindi vn Pomo rapisce aureo, e vermiglio,
De' cui raì senz'offesa il guardo gode.
Di minio, e d'oro vn fulgido baleno
Vibra, e gemme per semi accoglie in seno.
Ne la scorza lucente, e colorita,
Il cui fulgore lieto i lumi abbaglia,
La Diua di disdegno inuiperita,
Cui nulla Furia in fellonia s'agguaglia,
Di propria man (come il furor l'irrita)
Parole poi seditiose intaglia;
Dice il motto da lei scolpito in quella:
Diasi questo bel dono a la più bella.

Cum porrò in Fabulis, & in ijs maximè, quæ metamorphoses inuoluunt, vt adduximus, quædam afferantur, quæ Naturæ Monstrosè per accidens operantis speciem aliquam præseferre possunt; ad eos ideò, qui præter naturæ ordinem obseruati sunt Punicarum Malorum effectus vltimò commemorandos conuertendus est sermo.

B

MONSTROSITATES.

Plutarc. de Poet.

NVnquam dici poterit speciosum, siue decorum, quod à natura vitiosum est; quod siquidem à propriâ desciscit formalitate, cuius est esse bonitatis indiuisa comes, horrorem quendam præsefert, nullamquè vel minimam, & accidentariam ferè adfert vtilitatem, quæ à decoro nec hilum solet discrepare. Cogitur quandoque natura rerum esse nouatrix, & extrà proprios, congenitosquè vagari fines amoris in præiudicium illius, quo formatricis suæ virtutis fœtus prosequitur: Flos Pomi Granati cynocephalos, cuius figuram suprà posuimus in primo libro pag. 83. ex ijs naturæ malè operantis operibus est, cuius in oculorum occursu

Periander ap. Auson.
Ouid. l. 15. metam.
Horat. 1. epistol. 6.
Apuleius.

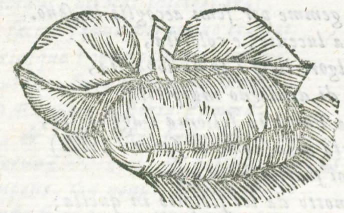
--- Improuisa simul species exterret

C

Ille terribilem Proserpinæ raptum à Poetis ingeniosè fictum in mentem reuocat, vlulatusquè nocturnos Cerberi canis renouat, dum latrantis belluæ speciem perquam bellè induit cum ore hiante, exertâ linguâ, cumquè apertis, toruèque aspicientibus oculis; vndè hîc memoratur *Nocturnis vlulatibus horrenda Proserpina*. Flos item alius Arboris eiusdem Granati Pomi dentatum os belluinum clausum repræsentans non-

 mul-

multum discrepat à superiori significatione canina dentibus frendente, atque rabiem veluti coquente. Huiusmodi Flores, nisi præter, immò contrà ordinem Naturæ originem sumerent, capitalis, vel odontalgicæ virtutis, ex signatura curandi morbos Crollianam iuxtà methodum, essent habendi; Quare irarum potius denunciatores, biliosarumquè motionum instigatores timendi sunt; Hos ego Flores ambos ab vnicâ plantâ excerptos habui an. 1665. quos & ostendi excellentissimis Philosophis, & Medicis Domino Hyacintho Ambrosino, Archigymnasij nostri Botanico præclarissimo, atque Domino Syluestro Bonfiolo Herbariæ, & Anatomicæ rei peritissimo, viris doctissimis, & ab eorum iudicio prædictæ sententiæ cõfirmationem retuli; Sed compressa ab hac Florum Monstrositate ad Fructum seminis compressi lenticularis, Sorbum nempè, haud lentè procedere placuit; vt Pomacinosarum propriè Arborum tota, & integra Tractatio exprimeretur, inq; hoc primo Dendrologiæ Volumine, proprium locum obtineret. F

Plin. l. 15. c. 24.
Galen. l. 7. simpl. med. fac.
Diosc. l. 1. c. 138.
Galli Sorbũ Cormier *vocãt quasi* Comaron *Gr.*

Vnica tamen Vnedonis Fructus, Memæcyli scilicet, Fragarumquè Arboris simplicissima linearis repræsentatio (absque illius Historiæ inter Mycarpia reponendæ præiudicio) præcedentis non solum sensus, sed subsequentem Sorbi mitiget acerbitatem, irrefragabilemquè nostrum hunc ordinem reddat, vnde κόμαρον, huiusce scilicet Fructus Mitis Acerbitas Sorbo affinis duos valdè Adstringentes, Granatum nempè, atq; Sorbum iungat fructus. G

VLYS-

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT VII.
DE SORBO.

ORDO, NOMINA, DIFFERENTIÆ.

SVBCROCEVS Sorborum vnà cum Rubore pulcherrimo Color, Venusta Forma, non contemnendus Odor, Intractabilis primum, & demum accepta Gustabilitas vinositatis comes Arboris propriæ, proceræ, recti caudicis, compactæ, duræquè materiei, folijquè, vel Fraxinei alati, serrati, vel platanini Historiam post Granatum Pomum exposcebant. Postremum Acinifero in hoc Pomario locum, qui VII. Caput inscribitur, illi concessimus, quià Fructui οὔω ἀξυλοσπέρμω minimè duri, aut lignosi seminis sub ὀπώρας genere posito, qui minima inter Poma tardius, & ab Arbore tantum auulsus maturescens, constringentis maximè facultatis agnoscitur, primum hocce Dendrologicum castigatæ molis Volumen concludendi munus conuenientissimè debebatur. Nobis autem interim permittatur literarias inter Sorbi Eruditiones Ingenio ludere, Permessijsquè sorbitionibus Pomossificarum Arborum, & in primis Vitium tractationibus Voluminis sequentis lætè præire, Virgilianosquè Agricolas obseruare, qui

Dodonæus pempt.6.l.3 cap. 12.

Hîc noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur Vitea Sorbis.

Virg. lib.3. Geogr.

Auson. in Protrept.

Quinimò vtiliori cum voluptate Musei leporis Asseclas Botanosophos audire

Sunt etiam Musis sua ludicra, mista camœnis
Otia.
--- Nec enim facundia semper
Adductâ cum fronte placet, &c.

Lucan. ad Pisonem.

Sorbi modò nomina iuxtà varias linguarum acceptiones proclamentur. Non aspernandis insignitur Sorbi Fructus nominibus; Galenus in primis ipsum *Oe* à vinositate vocauit, alij Græcorum οη, οὔη illius Arborem, ipsumquè fructum οἴν, & οὖον, quià referat

Galenus l.8 de simpl.me dic. facult.

Ouiluteum; Hebraicè *Toleſch* nuncupatur; Latinè autem *Sorba*, atque Italice *Sorbe*, & apud vulgus noſtrum *Sorbole*, quaſi *Sorbile* quid; Germanicè ſecundum Tragum *Sperling*, vel *Spervverbaum*, ac iuxtà Bauhinum *Sporopffel*, & ex Fuchſij ſententiâ *Sorbopffel*; Bohemicè *Rzerbiny*; Belgicè *Sorbenboom*; Hiſpanicè *Sorbas*, & *Sernal*; Gallicè *Sorbier Cormiè*, & *Cormier*. Paruum licèt hoc Pomum magnitudine vt plurimum columbaris oui, haud exiguas, hoc eſt non paucas differẽtias admittit; Prima quarum eſt Syluestreitas, quæ cum maiori maturabilitate fructus maiorem à frigidiori loco captat ſuaueolentiam; Secunda eſt infructuoſa Maſculinitas calidioris temperiei, locumquè nacta calidiorem; Tertia eſt Fœminineitas Fœcunda, Satiua, Legitima, Eſculenta, Frigidior, Odoratior, quæ triplex eſt, alia Sphærica cæteris melior, dulcior, odoratior; alia Oualis, ſæpè acidior, ac minus odorata; tertia Turbinata Pyriformis compoſita, ex rotunda, & elliptica, cum quâ magnitudo, & maturata iucunditas duplicantur. Quarta differentia ſpecifica Plinij Torminalis dicitur, remedio probabilis, aſſidui prouentus, minimiquè Pomi, folijſquè penè Platani, quæ multum diſtat à communiori Sorbo, nam hæc ſpecies folia ſambuco aquatico, & Platano ſimilia gerit; priores autem alata folia, vni alternatim pediculo longo cohærentia, & in imparẽ numerum deſinentia ferunt, cũ Floribus vulgaris quidẽ Sorbi racematis ex pallido candidis, at fructibus paruis, rotundis, vmbilicatis, coloris ferruginei, cum ſeminibus veluti Pyrorum; qui fructus dum maturi fiũt acidulo grato ſapore ſunt prediti; cortex ijſdẽ ramorum eſt ſubluteus, & caudex albicans, præduraquè materies; Torminalem aliqui pro Cratægo, vel Cratægone Theophraſti habuerunt, licèt Meſpilaceo potius hanc adſcripſerit ille Generi; ab omnibus autem Pliniana Torminalis dicitur, & inſuper Aucupalis, & Aucuparia à multis, fortè quià fructus illius, qui per hyemem in Arbore manſerint aues, quæ illos manſum venerint aucupentur. In vlteriori differẽtiâ, quam nos quintam ſpecificam faciemus aderit Sorbus Alpina per Io. Bauhinum in Hiſtoria vniuerſali Plantarum ſic deſcripta, quod ſit erecto, & robuſto caudice, rubente potiſſimum, materiei albæ, firmæquè, folijs Alni, floribus Sorbi Torminalis, Pomulis autem rubris, paucis, lanugine obductis, vmbilicatis, quorum pulpa luteola eſt, ſapore primum acerbo, dein commendabilis cum ſeminibus intus pyrorum in modum efformatis; Arborem hãc, vel huic perquam ſimilem, plerique Ariam Theophraſti dici poſſe putant, qui laurum tenuifoliam, ſiue marinam figurâ ſimilem fecere Sorbo. Sorbus igitur hæc *Aria* non ineptè fortaſſis dicetur, & *Oenaria piloſa alpina*, item *Matallum* Italorum, ſeù Apenninicolarum, Gallicè *Tralier*, & *Dioſpyros Sorbus*; item *Pyrus Ceruina*; *Pyraſtrum Idæum*, *Myrtomeles*; *Vitis Idæa*; *Lotus etiam ſylueſtris*; *Codomala Cretenſium*; *Amelanchier Gallorum*; *Bagolæ* item alterum genus, & *Dioſpyros*; quibus Arboribus fructus tribuitur rotundus, violaceus, vel niger, in quo vmbilicus quinque alarijs lacinijs eſt ſeptus; ſucculenta quoque eſt ei medulla, ſapore melleo, ſeù iuiubino in Autumno mareſcens, ſtomachicus non ingratus; cum ſementicis granis pyrorum ſemina referentibus, quibus proximè accedere videntur Figuræ propoſitæ duæ, quas hîc ad aliquod ſaltem ſpecimen exaratarum differentiarum exhibendum, quã quid omninò certũ, & abſolutũ proferendũ attulimus; his addi poſſent duæ illæ ſylueſtres Pſeudoſorborum ſpecies, à diligentiſſimo Germano Botanico Hieronymo Trago allatæ, quarum vnam ſaltem exhibemus delineatam, ſcilicet Fraxinifoliam; alteram vocat ipſe *Malbaum* Germanicè, Alni folijs, rugoſis, & pulueratis, ſubtus albicantibus, floribus ſambucaceis ſtellatis, iucundi odoris, baccis viridibus, aliquantum compreſſis, per maturitatem nigris, guſtu dulcibus, & viſcoſis; alteram verò *Sorbum Sylueſtrem*, *&* *Arborem Fraxineam*, *den groſſen Malbaum* Germanicè, cui baccæ ſunt ex rubro nigricantes, quibus per inopiam Annonæ Frugum Rura veſcuntur.

Creſcẽt. l. 5 c. 27. — Tragus l. 3. cap. 31. — Suidas — Galenus — Theophr. l. 3. H. pl. c. 3. & c. 12. — Theophr. l. 6. de cauſis pl. c. 24. — Celidon. Agric. p. 1. c. 35. — Plin. l. 15. c. 21. — Lib. 3. H. pl. cap. 15. — Robert. Conſtant. in Theophr. — Bauh. Pin. l. 11. ſect. 4. — Cord. Bellõ. — Cluſ. pan. — Thal. Cam. p. 1. c. 8. — Io. Bauh. l. 1. Vn. H. pl. cap. 8. — L. 3. H. pl. c. 12. — Carol. Cluſ. in pannon. cap. 5. — Tragus l. 3. c. 28. & 29. — Ruell. l. 1. de nat ſt. c. 82.

E F G H

Diospyri fortè species ab Aldrouando sic inscripta, sed non descripta.

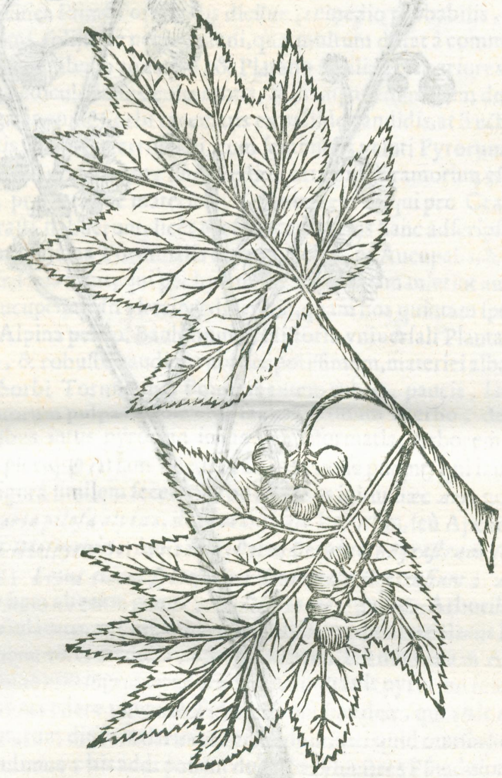

Sed hîc notandum est circà Diospyri vocem magnā intercessisse interpretum Theophrasti æquiuocationem in illius expositione, dicendo Diospyrum esse Iouis flammam, nam Διόσπυρος non Δίος πῦρ, idest *Iouis flamma* exponi debet, sed Δίος πυρὴν, idest *Iouis nucleus*; & quià significationi, magis quàm nudæ etymologiæ, quæ sæpè fallit, est insistendum, interpretatio prædicta est attendenda: at in Græci Codicis transcriptione maximus notari debet error in transpositione terminorum, vbi Diospyro nucleus durus tribuitur, & ceraso mollis, cuius totum oppositum patet, nam ceraso durissimus est nucleus, vndè Diospyro erit mucleus mollis, & ità poterit esse Sorbi quædam species fructum edens apparenter similem Ceraso syluestri paruo.

Lib. 3. H. pl. c. 13.

Sorbus Torminalis. Quarta Plinij.

Cratægus Theophraſti Anguilaræ, & alijs lib. 3. Hiſt. Pl. cap. 15. Aria etiam nonnullis; ſed maximè differt ab Aria Dalechampij. In Hiſt. Lugd. p. 1. l. 2. c. 41. Nam ibi depingitur Arbor Viburno ſimilior.

Plin. l. 15. c. 21. Rober. Conſtant. in adnot. ad Theoph. l. 3 c. 15. H. pl.

Sorbo Torminali cortex lęuis eſt, albicans, folium Sambuci aquaticę folio ſimile, ſed ſolidius; Flos palleſcens, vmbellatus, denſus, cui ſuccedunt parua veluti pyra incana, aſperiuſcula, ſapore meſpilaceo, nucleos, ſeù acinos pyrales continentia, Autumno maturantia, ſapore haud ingrato.

Dioſ-

Diospyros Theophrasti.

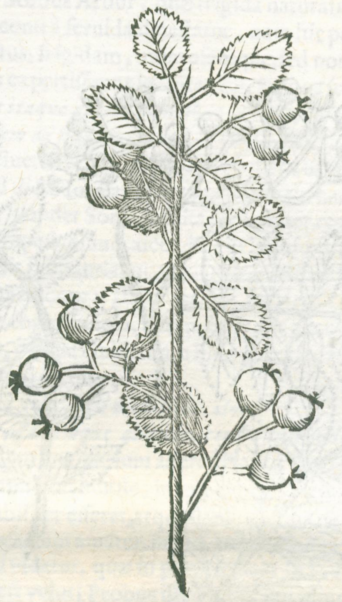
Sorbi Species quibusdam; Mespili de genere alijs; Pyra Sancti Ioannis secundum aliquos; Berberis Species nonnullis etiam.

Ges. Hort.

Ibid.

Hamamelis fortè angustior Athenæi. Lug. lib. 2. cap. 42.

Ἁμαμηλὶς, & Ὁμομηλὶς per quandam malorum similitudinem: cuius fructus dulcis, & ἀπύρηνος, idest sine nucleis lignosis est.

Fructus vmbilicatus est, prædulcis cum maturuit, purpureus ante maturitatem, dein subrubeus; semina includens terna, quaternauè pyro similia, nigra. Et quoniam hîc excitari possent quæstiones de nomine non paucæ, dum tot de vna tantum planta efferuntur nomina, nos hisce relictis ingustabilibus disputationibus elegãtem substituemus eruditionem, quæ licèt videatur communis, de Achrade, & Diospyro prolata à præsenti non abhorret materia. Ἀχρὰς enim est Pyraster propriè. Nonnunquam tamen accipitur pro qualibet Arbore syluestris naturæ. Hinc Diospyron exposuit Legatus ad illam Antipatri historiam de paupere, qui nihil, præter vnam vaccam, & ouem habens, cum hæc à lupis rapta, illa partus difficultate vnâ eâdemq; die mortua fuisset, præ mœrore Diospyro se suspendit. Habet Græcus ille Poeta.

D

Εἶχεν Ἀριστείδης ὁ Βοκέρριος οὐκ ἀπὸ πολλῶν
Πολλά, μιῆς δ' οἴος, καὶ βοὸς εὐπορίην.
Ἀλλὰ γὰρ οὐδ' ὁ πένης ἔφυγε φθόνον· ἤματι δ' αὐτῷ
Θῆρες ὄϊν, τὴν βοῦν δ' ὤλεσε δυστοκίη.
Μισήσας δ' ἀβληχὲς ἐπαύλιον, ἅμματι πήρης
Ἐκ ταύτης βιοτὴν ἀχράδος ἐκρέμασεν.

Lib. 1. Anthol.

Ita Paraphrastes in Poeticis suis Metaphyteumatis.

Rexit Aristides non multa Bocerrhius, vna
Cui totum armentum bucula, ouisque fuit.
At neque tam pauper fortunam eualit. Eodem
Mane tulit vaccam partus, ouemque feræ.
Sed pecudum incusans mala fata, ligamine peræ
Ex hac suspendit se IOVIS ipse PYRO.

Laur. Leg. in Poet. Metaphyt. l. 2. ep. 37.

Sorbus Syluestris.

Matth. in Dioſc. l. 1. cap, 136. Alpina Aduerſariorum, Sorbus Aucuparia, Fraxinea Arbor Tragi lib. 3. cap. 29. ſeù Ruellij lib. 1. cap. 82. Spectat ad Fraxinum Bubulam Dodonei pemptade 6. lib. 4. cap. 13. de Orno; ſed fortè melius ὀρεομελία ſyluestris, parua Ornus, ſeù ſimilis Orno hæc Arbor est dicenda.

Huius Sorbi Alpinæ fructus ſuaui dulcedine grati ſunt, & Ziziphorum in morem tuſſes leniunt, ſputum adiuuant, & humores in pulmone exiſtentes concoquunt. Nos verò non timemus has Arbores, ſyluestres quidem naturâ, ſed cicurabiles, & innoxias admittere in Pomarium, nam comeſtibiles, durabileſquè fructus, atque aliqua ſpecioſitate notabiles edunt, & quià δασεῖα per hæc non efficitur præſentis noſtri Plantarij diſpoſitio, nempè vmbroſa nimis, cum hæ non ſint ex illis Arboribus, quæ Ventos, nè aerem purgent, impediunt, noxiaſquè vmbras nectant, nam tetrum non emittunt de ſe odorem aeris corruptiuum, ſed leues pediculo foliorum longiuſculo capitibus minimè nocent, immò iuuant, quas Plinius liberrimè admiſit, dicendo; *Omnium ferè leuis vmbra, quorum pediculi longi*. Harum quanti ſit æſtimanda Patria nunc videamus.

Bauh. l. 1. H. vniu. Pl. cap. 8.

Adrianus Alemanus Pariſienſis in Hippocr. de Aere, Aquis, & locis, textu 6.

Li. 17. c. 12

PA-

PATRIÆ.

NAtalis locus, vbi Planta optimè vigens, atq; fructificans gaudere videtur, ipse Patriæ Nomine iuremeritò debet indigitari; *Vnicuique Natura Generis est Patria* docebat Euripides. Nemo negabit, quod vbicunque viuenti benè est erga elementorum proportionatam dispositionem, locus ille Patria sit dicenda, quæ alumno iucundissima euadit. Hinc *Diuisæ Arboribus Patriæ* perbellè, atque clarissimè apparent. Quapropter Sorbus Arbor, quæ frigida naturaliter affectat loca, humentia tamen, & pinguia, & è contrà feruida detestatur, nam hic perit, ibi verò odoratos & quamplurimos edit fructus, frigidam, montosamque, sed non aridam Patriam habere dicetur, quemadmodum expertissimus in Botanicis Tragus scriptor testatur, de hac Arbore sic scribens: *Gaudet itaque alsiosis Montibus, & lapidosa terra, tractui Rheni, necnon Syluis Mediomatricum ad fluuios Saram, & Blisam dictos sitis admodum familiaris.* In montibus quoque Helueticis circà Tigurum frequens occurrit Sorbus, vt tradit Gesnerus: item in sylua Bard dicta Io. Bauhinus propè Otmarsam Sorbum prouenire testatur. Patrijs iam dictis respondet Sorbi facultas insigniter constrictiua, & frigefaciens, quæ in acerbo fructu ad stupefactiuum ascendit, in huiusmodi constitutione mixti frigidior, & crassior confluxit substantia, quæ quia proportionatæ humiditati iungitur alicuius fragrantiæ particeps efficitur; Illius ergò si Patriam respexeris, aliquam plantæ huiusce poteris deducere cognitionem, tanquam prolis alicuius, quæ genitricis imaginem quandam conseruet, de qua Ouidianum illud genericum haud fictè poterit de omnibus consimilibus verificari dictum.

Viuaci nutrita solo, ceù matris in aluo
Creuerunt, faciemque aliquam cepêre morando.

Non parum igitur virium singularium afferet Plantæ Patria, cuius terrenæ affectiones intimius perscrutari non esset inutile; in summa hæc Arbor congruens sibi Solum, Cœlumq; nacta sese mirabiliter efferet, atq; fructificabit; nā partialis Aer, & Terra Plantam hanc amant, & ab ea vicissim amātur, in qua Natura longè præualet Arti: Hinc valdè notabilis hæc Planta mihi videtur, quæ in proprio nata sit Solo, idest libero à quacunq; contradictione, ibi enim est veluti Probus ille Pater, qui filium seipso probiorem desiderat, nam ex semine in matris telluris gremium prolapso optimæ in suo genere emergunt, & pullulant plantæ, quæ si fari possent, non alium fortassis exprimerent sermonem præter hunc: *Hæc est ò mater, possessio pulcerrima, & potior diuitijs, &c.* tacitas tamen has voces ad nos peruenire facit literarius ille, qui *terram rumor transilit, & maria*. Exotica igitur Sorba, si quæ sint, à Scriptoribus sunt exaudienda.

EXOTICA.

QVò maior natalium datur longinquitas, eò etiam ampla magis exurgit laudationis, & admirabilitatis materies, canebat Lyricus

Laudetur Samos, & Chios, & Rhodos absens.

Quam igitur Sorbi speciem in Anteinsulis remotissimis Americæ crescentem audimus, pulcherrimam eam impensè laudare, & admirari non desistimus: Narrat itaque Historia Naturalis, & Moralis Anteinsularum Americæ Roterdamensis Arborem Sorbi crescentem, & fructificantem ibi reperiri, cuius fructus rotundus est, colore luteo totus, sed rubris maculis ornatus, quæ maculæ in maturatione dilutæ obsolescunt, & ferè totaliter euanidæ euadunt, ad quos fructus sapidissimos, suauissimos, gustuique valdè prolectabiles vndiquè accurrunt aues, & alia quoquè Animalia, vt his fructibus saturentur; & quoniam nullam Indicam aliam Sorbi speciem nemo ex Scriptoribus Botanicis, quos legerim, præter vnicum Anteinsularum Americanarum Historicum indicauerit, hac vna Exotica Sorborum specie contenti esse debemus; Verum huic aliam obseruationem superaddam partim factam, partim fiendam circà Sorbi, etiam nostratis fructum, quæ peregrinitatem quandam admirabilem importare videtur, & est singularitas vermis in eodem maturo innascentis fructu, de qua Plinius communius forsan hæc adnotauit, & *Sorbus Arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis,* atque

Aristophanes in Pluto. Cicero l. 5. Tusculan. Quæst. Euripid. in Phaetone ap. Stob. ser. 38. Sceuola de Leg. 3. in L. quihabebat Glos in L. veluti ff. de Iust. & Iur. & in L. fin. C. de Sobol. Virgil. l. 2. Georgic. Theophr. l. 2. H. pl. c. 31 & lib. 6. de caus. pl c. 24 Tragus de stirp. Hist. l. 3. c. 31. Herrera l 3 c. 40. Agric. P. l. 15. c. 21 15. Metam. Euripid. in Dictye apud Stob. ser. 18 Plautus. in Pseudolo Actu. 1. sc. 5 Eurip. in Meleagro ap. Stob. ser. 73. Propert. l. 2 Horat. l. 1. epist. 12. Impress. an. 1658. Gall. Plin. lib. 17 c. 24.

atque ità emoritur; Certum est non quodlibet fieri ex quolibet, sed determinatum ex determinato, iuxta Philosophos; & cum noster Fructus singularitatibus polleat considerabilibus, dabitur propterea in nostro hoc Fructu Sorbi generatio quædam valdè speciosa, & notabilis vermis insolentissimi, vt ex Microscopio licebit perspicere; pro qua re adsunt præclarissimi viri nostra hac tempestate, qui plusquam Dædaleo Ingenio Cœlum per minimas hasce Animalium speculationes obsequens sibi reddere nouerunt; ijs hanc curam relinquimus, sperantes fore, vt breui Microzoophytorum gressilium, reptilium, aligerumq; greges in lucem prodeant maximè visibiles redditi; nos, quæ in varijs obseruauimus fructibus, stirpiumq; partibus in principio putredinosæ constitutionis animalcula, aciculæ capitulum in magnitudine non excedentia, alia Scarabæiformia, alia Erucacea, alia Culices referentia, alia Formicas, alia glabra, alia pilosa, cũ varijs appedicibus deprehendimus; de quibus nihil specialiter hîc ponimus, eorundem disquisitionem habendam super Aldrouandæas præcipuè obseruationes in Volumine de Insectis felicioribus Ingenijs reseruantes; in Æquiuocis modò laborabimus.

Arist. lib. 1. de Gener. & corrupt. c. 3. & l. 4. meteor. c. 1. & l. 2. Phys. t. 38.

Rubrica Genus, & Differẽtiæ.

E

ÆQVIVOCA, ET DENOMINATA.

F

SOrborum saporis summa austeritas, eorundemq; superbus aspectus (vndè Fructus hi Pyra Superba, de quibus superius locuti sumus, figurâ, coloreque superare quodammodo videntur) originariam ex nomine ipso superbiam realiter ostentant; Quarè si Græci nominis σοβαροῦ significatio Sorbis tribueretur, quæ arrogãtiam, austeritatem, venustatemque superbam, elationem, audaciamque sibi placentem importat, parum aberraretur à recta Denominatorum, vel Æquiuocorum regula, etiam si pro superbia sumeretur Sorbus, vel pro Sorbo superbia acciperetur, quæ est

----Vitium rebus solemne secundis,
Virtutumque ingrata comes.

Claud. 2. in Stilicon.

Vinosus præterea Fructus hic tanquam Augurale Pomum per quandam æquiuocationem dici posse promeretur, ex ipso nomine primo ὄιν, & οἰῶν, nomen οἰωνοῦ Augurij, & nomen Vini, & Vitis abbreuiante, quod est οἶνος, & οἴνη. Illius quoq; nomen ὄαν æquiuocare conspicitur cum fimbrijs Vestimentorum, quæ ὄαι pariter dicuntur, siue ᾤαι, vel ὤαι vocantur; quin & eâdẽ appellatione significantur etiã superiores Vestium Oræ, siuè satius Orificia, quibus collum inseritur: ità dicta quod nedum ab Antiquis, sed à recentioribus sutoribus aliquid de pellibus ouillis vestium extremitatibus adijciatur, quandoquidem ὄα pellem ouillam pariter denotat, & reperitur à Græcis positum, pro ὄια in eodem sensu, sublato tamen iota, & ᾤα, mutando omicron in omega; & iota subscribendo. Quin οἶαι vocantur quoque ab Apollonio Pagi, seù Vici, ab antiquo Græcorum verbo οἴω, scilicet *fero*, deriuatum id nominis crederem in vtroque predictorum sensuum accepti; nam & ὄα Sorbus maximam solet fructuum suorum copiam Agricolis impertiri, qui ex ouibus, illarumquè pellibus quamplurima eliciunt emolumenta. Non desunt tamen rationes, quibus probari possit ὄαν Sorbum ab ὠὸν, quod est ouum deriuari, tum quià Fructus huius Arboris sit ouiformis, cum quià, si credimus oculis, luteum eiusdem oui refert. Cæterum Latinè Sorbum à sorbendo dici non dissenserim, eo quià *Sorbile* Pomum, quando maturum est, proferat. Denominatorũ porrò quàm pauca subeunt recensenda. Legimus *Sorbos*, seù potius *Sorabos* in Chronico Mersburgico vocatos fuisse Vandalos. Lutetiæ Parisiorum Collegium prænobile moratur, quod *Sorbonæ* appellationem assumpsit, & ex Chronico Francorum tradit Polyhistor Beyerlinck in suo Theatro erectum fuisse à Roberto Comite Druydum, & Fratre Diui Ludouici, vsque de anno sal. 1253. quam Vniuersitatem adhuc gloriosiorem reddit inter alios doctissimos Viros præclarissimus Samuel *Sorberius* nemini Humanitate, & Doctrinâ secundus. Nobilitate quoque, tum literis, tum armis conciliata viret Familia *Sorbellona* Mediolanensis, immò huius Arboris nobilitandæ causâ, eandem in Gentilitij Pegmatis Æquore senis Baltheis lemniscato, duosq; inter Punicei coloris Gryphes aduersos erigit. Nec ab hoc excludẽda videtur censu Sorborum insigni decorata Familia Bagnacaballensis alia, licet Sorbelloniæ inferior, *Sorbola* nuncupata, quæ Sorbum Arborem in stemmate cum leonibus vtrinq; obuersim stantibus gestat;

G

H

Panyasis apud Athenæum l. 2.

L. 2. Argon.

Fratr. Frãciscani in Mesuem. Pag. 607.

Sorbonense Collegium Parisijs.

P. Sylu. Petra Sancta l. de Tesseris Gentil. pag. 510.

A gestat; sed Sorbus à nominali, politicaquè ad Physicam, moralemquè deinceps transeat curam, variosquè deducatur in vsus, accurato Dendrologo charior effecta.

EPITHETA.

PRoceram licebit appellare Sorbum, quam Græci ὄην, seu ὄη ab ὠοῦ vocant, eo fortasse, quia fructum oui forma, quam ὠοειδῆν dicunt, insignitum, luteumq; oui referentem colorem producat, cum in non modicam longitudinem à Natura efformetur, vt patet experientia; sic eam quoque in illius descriptione Dodoneus cognominauit; ita enim hic scriptum reliquit, *Proceræ magnitudinis Arbor Sorbus est.* Cum verò tradiderit Theophrastus in sua Plantarum Historia hanc Arborem in feruentibus locis sitam citissime sterilescere, idcircò illi iuremeritò *calore sterilescentis*, & è contrà *frigidi amantis* apposita conuenient. Sed quià absquè insitione prouenit, & sola inter syluestres Arbores est expers aculeis, ea de re *insitiones minimè curans*, atq; ἀνάκανθος, B scilicet *aculeis carens*, seu *non aculeata*, ac *læuicortex*, & *inter syluestres præstantior* nuncupabitur. Arcades δᾳδοῦχον, quasi quæ tedam gestat appellant. Cum enim illa Regio Sorbis scateat, apud illius incolas opinio inualuit eas, quæ steriles essent, aut si quos fructus producerent, illos adusquè maturitatem non promouerent, teda cortici infixa feraces effici, & fructibus exactè maturis ornari. Φυλλαβολεῖν, idem Theophrastus alibi nominat, cum eius naturę sint huius Arboris folia, vt non singulatim decidant, sed simul pennata illa duodecim circiter foliorum congeries defluat. Vlterius *aucuparia*, ob escam, quam copiosam auibus suppeditat, appellatur à Clusio. *Rabidam umbrâ* nuncupauit eandem Marsilius Ficinus; Nec immeritò; constat enim experientia Rabie semel correptos, & si intrà statum tempus sanatos, si ad illius vmbram dormierint, iterum ad rabiem excitari. *Arbor quoque fraxinea* Trago, & *Fraxinus bubula* Dodonæo antonomasticos est appellata. Flores illius non illepidè *racemosi, minuti*, & *candidi* indigitabuntur, vt ij, qui huiusmodi cognomen ex proprijs qualitatibus sibi valeant conciliare. Fructus autem, qui Sorbum Latinis dicitur, à sorbendo Etymologiâ desum- C ptâ, vt placet Bodæo in Theophrastum lib. 3. cap. 12. eo quia dum maturum est, ob teneritatem absorbeatur, aut quod diu seruetur, ob intractabilitatem saporis, antequam maturescat, extra Arborem, *gustu intractabilis, insuauis, stypticus*, & *ponticus*, atq; *asper* dicetur: Sic enim inter Italos Poetas quidam doctissimè cecinit.

Cal. in v. Sorb.

Theophr. l. 2. c. 3.

Hor quantunque volgar non dee schernirse
La Nespola real, ne l'ASPRA Sorba.
Che l'vna, e l'altra pur tal volta dona
Come al gusto sapor, salute al ventre.

Nec non *acerbissimus*, vt idem Author alibi innuisse videtur, scribendo.

Alamãnus Col. 3. & 1.

Mà l'hirsuto Castagno, e'l Noce ombroso,
L'ACERBISSIMO Sorbo, il Pino altero.

Inde *Alligatoria*, seu *laqueantia* Sorba vocauit Italicæ Poeseos Pater Danthes Aligerius cum vernaculo adiecto *lazzi* cognominauit, eò quia palatum alligare, & quodammodo illaqueare videantur ligamentoso sapore. Habet ille.

Danth. Inf. 15.

D *Et è ragion, che trà li LAZZI Sorbi*
Si disconuien fruttare il dolce Fico.

Propter quam rem non erit absurdum hunc fructum dicere firmantem, ac adstringentem intestina, sicut & durantem aluum, vt extat apud Epigrammatarium Bilbilicum.

Sorba sumus molles nimium durantia ventres,
Aptius hæc puero, quam tibi poma damus.

Martial. l. 13. Epigr.

Hac etiam de causa ἐφεκτικῶν Sorbum esse cognominandum, quasi aluum cohibens, seu illius fluxiones sistens nonnuli penes Galenum lib. 1. κατὰ Τόπους κεφ. ε. contendunt. Acorem rursus, cui obnoxia sunt Sorba, & præcipuè ouata, cum nonnunquam præ nimia maturitate acescant teste Naturalis Historiæ Textore, respiciens Latinus Homerus, *acidi* cognomentum illis egregiè communicauit, vbi sic panxit.

Pl. lib. 15. cap. 21.

Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento, atquè ACIDIS imitantur vitea Sorbis.

Quod

Quod nec Mantuanus prætermisit, dum cecinit: E

---- acidis tunc & sua Sorbis
Tempora

Sed hæc non semper illis conueniunt, quando enim matura sunt, *mitia*, & *suauia* vocare non dedecet, quæ etiam *stomacho aptissima* indicauit *Celsus*, referente Bodæo, *Turbinata* etiam, aut *torminosa*, vel satius *torminalia* vocantur ab Authoribus Sorba quædam, quæ intestinorum tormina sedandi vim habent. *Generosissima* alia nuncupauit Plinius, & sunt quæ circà pediculos tenerrimis folijs insigniuntur. A colore pariter, & forma alijs exornantur appositis; Vndè *Rutila*, alia *ouata*, alia *orbiculata*, ac *pyriformia*, quæ nempè minutissima pyra referre videantur, non ineleganter à Scriptoribus dicuntur. Vltimò tandem globulares, aut ouales fructus: vniformia, & racemosa Poma polyonimicè non nequibunt appellitari, &c. Ab Epithetis ad Prouerbia transitum modò facere conuenit.

Bod. loc. cit.

PROVERBIA. F

QVæ Sorbum concernant Prouerbia, nec apud Græcos, nec apud Latinos fuit obseruare, cum tamen Lingua nostra nouellis huiuscemodi semper scateat inuentionibus, operæ pretium ideò duxi, si quæ hanc ad rem Thuscia, nostraq; Bononia nobis exhibet Adagia, recensere; dicimus itaque EGLI E' PIV' DVRO, CHE SORBO DA GVAZZA, & innuere solemus Hominem ità difficilem ad aliquid agendum, vel credendum ac Sorbum, & præcipuè summo mane dum rore madet, durum est, & difficile vt comedatur: sic TROVARE LA SORBA BEN BENE ACERBA, eleganter infertur de ijs, qui quicquid egerint, non possunt illud, quod sibi proposuerunt negotium, intrà id temporis quo vellent perficere; quicquid enim fit, vt maturetur Sorbum ab Arbore decerptum, nisi debitum temporis intercesserit, frustraneum est. Cœterum MOSCONE DA SORBO est quoddam dicterium, quo malè audiunt, qui circumueniunt proximum, illiquè decipiendo student; sensuq; non multum hinc distat hoc aliud scilicet BVSSARE A' FORMICA DA SORBO, & G identidem quoque intelligitur frustrà aliquid sperare, eò pacto, quo, & FARE CON ALTRI IL FORMICONE DA SORBO: NON VSCIR PER BVSSARE, idest suas cum socijs non participare fortunas, indè fortasse desumptum, quod formicæ in Sorbis degentes, etsi Arbor multis ictibus securis cædatur, non exeunt de caueis, sed erodendis Sorbi medullis insistunt. Potest etiam de ijs dici, qui negotium aliquod ineuntes expedire se nesciunt. Alias hoc idem exposuit Monosinus, & applicauit ijs, qui, quanquam iterum, atque iterum de aliqua re interrogati, nè iota quidem, vt fertur, ad propositum respondent. Imò cum Sorba, non secus ac Mespila nisi longo cum tempore maturescant, hoc aliud enunciare solemus.

Monos. Fl. It. l. pa. 410 & l. 6. pag. 298.

Et palea, & longo cicurantur tempore Sorba.

Quo significamus nihil esse tam difficile, quod temporis diuturnitate non superetur; At quoniam mores plerunque, aliæquè notitiæ corriguntur à Prouerbijs, sic decet Mystica, atque Moralia subinferre clariora propterea reddita. H

MYSTICA, MORALIA.

ARcanorum Naturæ oculatissimi Speculatores animaduerterunt non semel rabiem, & si diu sopitam, sub vmbra Sorbi dormitantibus, aut illius lignum contrectantibus, fructumuè eiusdem comedentibus excitari, vt in Rubr. de huius Arboris Antipathia, & Sympathia tradidimus. Indè igitur Mysticè, peccandi occasionem referri asseuerandum est. Qui enim illam, semel rabie peccatorum correptus, licèt postmodum per confessionem sanatus, aut non fugendo contrectat, aut operando deglutit, aut in illa dormitabundus nimium moratur, indubiè ad noua peccata, quæ Animam rabidam efficiunt, reuertetur. Hocquè magis veritati consonum est, cum rabidus nullo negotio ad vomitum inducatur (quod obseruatur in canibus) vndè

In nocte fugitiuus multum valet.
Eurip. in Rhes.

&hæc

A & hæc peccatorum iteratio, nouus meritorum vomitus in sacris persæpè nuncupatur. A Plinio quoq; erudimur Arborem hanc obnoxiam esse vermiculis quibusdam rufis, & pilosis, à quibus vitalis illius humor exugitur, & sic emoritur. Nec contrà arcanam hác pertranseũdum est explicationem: id enim nobis valet repræsentare summum illud malum à sacrâ Scripturâ indicatum huiusmodi verbis. *Occurrent Dæmonia, Oenocentaurus, & pilosus.* Ex eo insuper, quod quoadusque patriæ Arbori adhæret Sorbum, eousque acerbissimum est, esuiquè ineptum, ideò pariter nota est significatiua hominis terrestribus hisce rebus Affectuum pediculis inhærentis: Nam quandiu Mens humana mundanis adhærescit, tandiu Anima inhabilis est pro Paradiso. Qui voluerit esse amicus huius Mundi, inimicus Dei constituitur. Hi fructus, quando sunt immaturi, præ styptico, & qontico sapore, quo acerrimè pollent, à ieiunijs absumpti, solent aluum quàm maximè stringere: rationem tradunt Medici, quod scilicet hoc fiat, quia venter vacuus à frigiditate, & siccitate huiusmodi saporis nimis corrugatus, illiusquè meatus facillimè oppilantur, & coarctantur, quod non euenit, immò totum contrarium, in non B impranso; tunc enim aluus cibis plena laxatur, & in parte inferiori comprimitur, ac inclusa, quasi compulsa exitum moliri conantur. Hoc igitur pacto Sorba perpensa, nobis exactè presentem sistere valebunt Mundi prosperitatem, & bona terrestria, quæ quidem non infirmæ voluntatis appetitui immatura esse, & insipida compertum est. Proficiunt enim, & nocent, iuxtà quod mentis intimioris humanæ ventrem, aut oppletum gratia, aut ieiunum reperiunt. Hominem siquidem gratijs, & virtutibus expertem offendentia, extemplò per cupiditatem strictum, perquè auaritiem coarctatum efficiunt.

At primùm scelerum matrem, quæ semper habendo
Plus sitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis auaritiem.

Illum autem, cuius Anima spiritu Sancto sit repleta, continuò in eleemosinas relaxant, & largum ad pauperes reddunt.

Vir bonus, & sapiens dignis ait esse paratum,
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis.

Nam Mundi bona malis officiunt, bonos afficiunt. *Non est in rebus vitium, sed in Ani-* C *mo.* Eorundem quoque immaturorum præscriptus sapor, cum sit intractabilis, videtur esse symbolum Imperiorum hominum, iuxtà illud Oppiani. *Semper enim imperitorum mens hominum intractabilis est, neque volunt veris etiam obtemperare.* Ipsorum etiam in præallegato immaturitatis statu sitorum, illud est proprium, vt spleni oppilationem inducant, calculis materiem suppeditent, vomitumq; sedandi vim habeant, asperitatem in gutture producant, & dentes acerbitate percutiant. Sed oh quàm adamussim huiusmodi operatio potest & diuitijs, ac cæteris Mundi bonis, vt plurimum coaptari! Nonne conscientiæ interiora, proposito non confitendi mediante, obstruunt, & præcludunt?

Mala obteguntur opibus, vt velamine.

Nonne peccatorum vomitum, quod per confessionem faciendum esset, retardant, & impediunt? *Multi improbi diuites sunt, pauperes verò sunt probi* philosophi cuiusdam doctissima est sententia. Nonnè duros obstinationis calculos in animo producunt? *Res mala, sed innata, diuitibus est, improbè viuere.* Nonnè guttur deuotionis exiccant, atq; exasperant? *Improbi lucrum iustitiæ præseferunt.* Nonnè dentes discretionis obstupe- D faciunt? *Iniustæ sunt diuitiæ, & multa perperam* committunt.

--- Dissuasor honesti
Luxus, & humanas oblimans copia mentes.

Generosissimam postremam Sorbum esse constituit Naturalis Historiæ Pater, cui circà pediculos tenera inhæreant folia. Hæc à Natura sic producta videtur, ad denotandam mititatem, mansuetudinem, & affabilitatem cum omnibus, & quæ coniuncta est generositatis virtuti, propter quam amabiles cunctis fiunt homines. Nam sic Aquila inter aues, & Leo inter quadrupedes Magnanimj, & generosi nomen adepti sunt, quià vtriq; minores nec despiciunt,, nec insectantur, quinimmò eisdem escam impertiuntur.

Trux Leo prostratis parcit, sed dentibus vrget
Quos videt armata sumere tela manu.

Deut. 23. Prou. 26. D. Matth. 7 Plin. l. 17. c. 23. H.N. Isai. 34. D. Iacob. 4. Claud. 2. Stil. Horat. 1. epist. 7. Seneca lib. de paupert. Oppian. l. 1. de piscat. Antiph. in Nean. apud Stob. Theognis. Eurip. in Phaet. apud Stob. serm. 91. Eurip. in Hipsip. Stob serm. 10. id. in Alex. apud Stob. serm. 91. Claud. 3. de rapt. Pros. Pli. lib. 15. c. 21. Costal. in pegmat.

CVLTVS, CVRA.

DVrissima Sorbi materies, intensèque colorata, quæ Metallum quodanimodò imitari videtur Serotinos semper proferēs Fructus, Grandiuscula tantum gaudet transferri, licetquè illa radicibus plurimis, altissimèuè descendentibus minimè polleat, eas tamen validas admodum, crassas, & incorruptibiles possidet; Sorbi Planta modis omnibus propagari quà possit vt doceat, Flores, & Fructus racematos proferre nititur, quare Auulsione, æquè ac Semine in gelido melius, atque montano solo, minimèquè calido, & sicco, vbi sterilescit, deponi non multò antè, siue post Brumam haud inauspicato contendit; Maturati exactè Fructus, terræquè serò commissi in seminario ad id parato felicem nanciscuntur ortum, & de facili adolescere addiscunt, & in Plantas abeunt, semel tantum in solidiori iuuenta transplantandas, atq; in loco sarculis parum exagitando perpetuò locandas, quià solertem, sollicitamq; respuunt curam; Non prius quàm ætate trima translata, trimâ feracitate superbit hæc Arbor, quam tamen in annos singulos perpetuò seruans, equaliter inæqualis agnoscitur; viuificumquè ostentat vigorem, ac germinatiuam nobilitatem, dum amisso quoq; folio, in summis ramis, & in eorum alis imbricatas Gemmas, virentes veluti copiosasquè Cachrydes, emittit, & turgidas tota hyeme seruat. Illa dicetur exquisitissimè coli, dum modicè culta locum sibi congruum nanciscetur, Agricolamquè fuerit sortita, qui eiusdem mederi nouerit infirmitatibus, quique tædam infigere caudici ad alimentalis humoris procurandam rectificationem calluerit, atque vermes toto genere præternaturaliter innascentes, ruffos quãmaximè, atque pilosos, insectaquè alia insectari, ac persequi modis omnibus, atque incēdio circà superficiem Arboream excitato, inimica omnia animalcula perimere, & extirpare fataget; perfectaq; tali pacto cultura fructuositatem ditissimam excitabit, eo pacto quo *---Cultis bene liber ab vuis*
Prouenit, & culto stat seges alta solo.

Pallad. l. 2. Agr. c. 15. Theop. l. 2. H. Pl. c. 33. Bauh. H. V. Pl. T. 1. l. 1. c. 7. Ionston. l. 1. art. 6. pom. Theop. l. 3. H. Pl. c. 12. Ou. l. 3. de Arte am.

Aprilis porrò intrà mensem, vel sub veris initium Insitionem tolerabit Arbor Sorbi, vel in seipsâ, vt cicuretur magis, vel in Cydonijs, aut in Oxyacantha quoque, vt molē satis amplam, aut vinositatem copiosiorem acquirat; de qua insitione hæc Palladius digna notatu suis carminibus consignauit.

Sorba suos partûs meritò maioris honestant
Seminis, & pulcro curua labore nitent.
Hæc Arbos spinæ duros mucronibus artus
Exuit, ac libris mitibus arma tegit;
Aureaquè annexo miscere Cydonia fœtu
Gaudet, & externi dona coloris amat.

Cresc. agr. l. 5. c. 27. Pall. de Insit. l. 14. Celidon. ag. part. 1. c. 35

Hinc etiam pro Fructuositate stabit in ligno veteri aurea prætiositas duritiei maximè leuigabilis Arte, variasquè in formas, atque figuras œconomicas, atque gymnasticas transmutabilis. Multa quidem admiratione digna manent in Sorbo, & inter hæc Antipathicæ, atq; Sympathicæ numerantur vires, de quibus nonnulla fari debemus.

Theop. l. 3. H. Pl. c. 4.

ANTIPATHIA, SYMPATHIA.

DEns, Lingua, Manus, Rabie, Venenoq; affecti hinc longè absistite: væ Cani rabido, væ Viperæ lætiferæ, de vobis actum est, si huc appellitis, mortem ex Sorbo sorbere cogemini. Rabiem enim, venenūq; in viuentibus, nec vmbratiliter viuere permittit hæc Arbor; Viperam venenantē perimit, Rabidū quemcunq; contagiosis in insidijs latere non patitur; Quomodo autē naturaliter id fiat Arabū Medicorū Princeps, atq; Pergameus Medicinæ Parētis Hipocratis maximus Sectator, & Vindex interrogētur, hi responsa hæc saltē mussitabūt; Aurā quandā ab hac Arbore, illiusq; partibus omnibus valdè penetrantē eleuari validā, copiosā, exiccatiua, & stiptica vi præditā, quæ venenū in Vipera, quo dentes animalis deleteriè animātur, reperiēs, illud ad intima impingēs auctori suo lethale reddit; atq; in rabidè venenato, ad longū etiā tēpus, neruosarū intēperiē partiū Imaginationi primario, & dein Vitę Principi deseruiētiū iā fundatā adauget, quā humectātia medicamēta, laxātia, & resoluētia imminuere potius ad miseram morsuū famē delinendā, seù delēdam debuissent. Quē furorē cum fuget Alysson, mirum est

Marsilius Ficinus. Auicennas Fen 5. trac. 4. c. 4. Gal. l. 6. de locis affect.

A eſt quantum hanc herbam amet Sorbus; Fraxino quoque antipharmaco tutiſſimo amiciſſima. Arborem Sorbi ſolarem eſſe, & virium admirandarum aſtruit Ionſtonius, docetquè tempore, & horâ, vt inquit ille, balſamica lignum à trunco euellere, vt vires exerat ſtupendas, & magni momenti, addens horam Solis, ſecundum aliquos, propè ingreſſum eiuſdẽ in Arietis cæleſte ſignum, vel in ſolſtitiale pũctum Cancri, ramis detractis ab Arbore, materieiquè lignoſæ diuiſæ agglutinandorum vulnerum maximam vim impartiri; à quâ ſententiâ non diſcederem, niſi ſuperſtitioſam adderet actionem, quod ſcilicet impubes puer debeat eſſe ſciſſor, & non alius; nam ſtare poteſt, quod ſtyptica, & glutinatoria vis ab influxu ſyderum augeatur, ſed puerilis nimium, ſiue anilis nugatoria explodenda eſt hæc ſciſcio. Serpentinecam certè virtutem Fraxini in morem Sorbis non eſſe denegandã cenſuere viri grauiſſimi, ſed quod exigua Ligni Sorbei portio in magnum frumenti aceruum coniecta vermes omnes, tam manifeſtos, quàm latentes potentiſſimè occidat, atque fuget ſolus Ionſtonus exploratum ſe dicit habere. Fungos ab hac Arbore progigni antipeſtilentes prædicat idem Ionſtonus ſcribens maximo pro ſecreto hoc in ijs eſſe, vt linteamina, & veſtes tempore peſtiferæ luis ſuper eo-B rum ardenti fumo poſtquam aliquantiſper manſerint à quacunq; ſuſpicione peſtiferi veneni liberentur; verum præparationem ſequentem prædicti Fungi ſubire debent, ij namq; aceto macerandi, atq; ſiccandi ſunt, vt veluti carbones igneſcant, qui tantæ ſunt efficaciæ, vt illorum vſta non modo ariditas, ſed humecta infuſio admirabiliſſimum euadat Prophylacticon intus, quam exterius vſurpandum pro teterrimi peſtilentis hoſtis propulſione. Specificum item ex Sorbo auxilium, & penè diuinum contrà tuſſim, & Pulmonum vitia occultæ adſcribendum proprietati ab eodem ſcriptore proponitur, quod eſt Aqua ex floridis racemis, folijſq; recentibus eiuſdem Arboris deſtillata per chymicum Vas Veſſicam dictum, non ſemel, ſed pluries, nouis, primo extracto liquore, affuſis folijs, atq; racemis, qui denuo deſtillandi ſunt; Vndè acquiritur, inquit Ionſtonus, Balſamicus quidam liquor maximè vitalis Thoracicus, qui infæliciſſimis depulſis citiſſimè morbis, beatam certò introducere poteſt valetudinem indubitabili euentu in eodem hiſtoricè ſcribente Ionſtono comprobatam; nam cum ille ex aſſumptu prædictæ aquæ diurno, ab vnica, ad duplicem ponderis vnciam, prima die raucedinem de-C puliſſet, ſecunda tuſſim facilitauit, in tertia copioſam materiæ purulentæ eiectionem procurauit & ſui in maximo vitæ prius diſcrimine integra ſanitas naturali iudicatione vincente eſt ſubſecuta; Hiſce ſic ſtantibus, quare non promptè, atque hilariter admittentur in cibos Sorba optimarum conditionum, atque mitiora?

Lib. 1. Arb. Pomacinif. Artic. 6.

Ambroſius Paræus lib. 21. c. 20.

Suffitus, lotioq. antipeſtileus

Aqua Sorbi florum, & foliorum ſaluberrima.

VSVS IN CIBIS.

SAporem eſſe affectionem quandam, ſeù qualitatem corporis mixti à ſicco terreſtri in humido aqueo per calorem generatam docuit Ariſtoteles, cuius materiem non aliam idem cognouit, quam ſiccum, terreum, humido aqueo mixtum, iſtud autem mediocre debet eſſe, nam craſſiſſima quæcunque inſipida ſunt, ſicuti & humidiſſima; quo fit, vt aer, & aqua ſaporem nullum habeant, ſic eſt de ſicciſſimis; hinc etiam euenit, vt lingua ſicca, ſimiliter & nimio madore ſcatens, nihil ſaporis percipiat, quia ſiccus humore diſſolutus apta conſtituitur materia ſaporum; Saporum genera prin-D cipalia ex Ariſtotele ſunt *Dulcis*, & *Amarus*, & ſecundum Galenum ſunt *Acerbus*, & *Acer*; Saporem tamen vniuerſaliſſimè ſumptum omnes vocauere *Chymum*, Ariſtoteles nempè, Plato, atq; Galenus; & quia idem ſapor maximè conducit ad nutrimentum totius corporis, eiuſq; ſingularũ partium, cum quibus maximam conſeruat analogiam, nomine Medici Chymi Nutrimentum, ſiuè Humorem ad nutrimentum Animalis in hepate præparatum, depoſitis excrementis, dignare voluerunt; Saporem Sorborum conſiderantes dicemus adſtringentem in genere, qui ad auſterũ, & ad acerbum aſcendit, in quo pauca quidem, vel nulla facultas ineſt alendi, nam vehementer deſſiccat, linguam contrahit, & in multam profunditatem illam exaſperat; ſed ſi ad maturitatem perueniat, quantũ de adſtrictione remittit, tantum dulcedinis acquirit, vnde fit alimentalis, ſecus quidem eſſet ſi amaritudo ex natura illi obueniſſet, nam hæc nunquam poteſt eidem naturæ pacificari, tanquam illius, atq; dulcedinis contrariæ inſen-

Lib. de ſenſu, & ſenſili cap. 4.

Ariſt. de ſẽſu, & ſenſ. & lib. 2. de Anima cap. 10. textu 4.

L. 2. de. Animat. 10. 5.

Gal. ſimpl. med. c. 36.

Plato in Timæo.

Gal. l. 4. de vſu partiũ.

Gal. l. 1 ſim. med. fac. c. 37.

Galen. l. 8. simpl. med. fac. *Martial. l. 13. ep. 26.*

sensissimus hostis. Esto igitur quod Sorborum fructus quoquo pacto mansi adstringant, E indurentquè ventres, iuxta illud Epigrammatarij

Sorba sumus molles nimium durantia ventres

semper ab illaudabili longè aberit extremitate ipsamet amarities, infelix omninò habita. Pueriles prætereà dicuntur Sorborum fructus, vt innocentiæ, quantum fieri potest, adhærere videantur, nimio, & perfacili pucrili fluori blandè obsistentes; Hyemales inter Rusticorum delicias, atque bellaria numerari debent fructus Sorborum post acquisitam maturitatem siccati, & artificialis quandam confectionis speciem adepti, cui roborare viscera datum est, ne in lassitudines, grauitatesquè de facili hæc delabantur, & vt appetentia consistere contrà sensus suctus deiectionem; suauiora quoque ad opsonia paranda ijdem Sorborum fructus maturi condiuntur in vino dulci, vel sapa, & cum melle addito coquuntur ad modum cotoneorum: quod quidem stomachi mirè corroboratiuum est huiusmodi è Sorbis conditum, de quo videtur cecinisse Pallada in Florilegio

Κονδίτου μοι δεῖ; τὸ δὲ Κονδῖτον πόθεν ἔχε
Τοὔνομα: τῆς φωνῆς ἐςὶ γὰρ ἀλλότριον
Τῆς τῶν Ελλείων: εἰ Ρωμαΐκως δὲ καλεῖται, F
Αυτὸν ἄν εἰδείης, Ρωμαϊκώτατος ὤν,
Σκεύασον ἔν μοι τοῦτο; τὸ γὰρ κατέχον μενόσημα
Τῦ σομάχυ, χρήζειν τοῦδε λέγουσι ποτοῦ.

Laur. Leg. in Poet. Metaphyteum. l. 2. ep. 38.

Vt noster transtulit Legatus

Condito nobis opus est; verum vndè vocatur
Conditum? Græcâ non bene voce sonat.
Quod Latij si iuris erunt sua nomina, nosces
Ipse ter assuetus verba Latina loqui.
Hoc igitur compone mihi; nam quisque laborat
Pectore, sicut ego, tali eget ille dape.

Cato de re rust. n. 143. Varro l. 1. c. 59. & c. 68. Cresc. l. 5. c. 27. Tanarius Oecon. ciu. vill. l. 5. Vir. 3. Ceog. Pallad in mense Ian. tit. 15. Nicol. Reus. in Pom. Poc. Gal. in 4. Aph. 12. & 6. de locis aff. 2. Terent. in Adelph. Plin. l. 14. c. 16. Diosc. lib. 5 cap. 25. Trag. lib. 3. de stirp. Hist. c. 30. De nat. cib.

Ex ijsdem quoque fructibus vltimam maturitatem adeptis, tunsis, pressisquè, maceratis, atque digestis Vinum, atque etiam Sapa pro opsonandâ hyemali Agricolarum fame, vt ex acerbioribus agresta, & acetum artificiosè confici possunt, ad noua etiam gulæ irritamenta rusticis Ganconibus instruenda; nam adulterina inter pocula Sorbea. G

Agrestes homines, queis legitimi non suppetit copia Bacchi.

--- Pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur vitea Sorbis.

Ijdéq; nobilibus non inuident prætiosiora ex sacchararis aromatibus mustacea libadum ex remollitis siccis, & veluti fermentatis aqua calente Sorbis offas pinsunt, atque placentulas, quibus ad hilariter pitissandum in illorum conuiuijs inuitantur, quem morem eruditus quidam hoc disticho tetigit.

Pocula Sorbe ferax imitaris vitea succo,
Pomaquè fers acido grata sapore gulæ.

Et cum illo non malè agetur, nisi modum nimis excedere detur, cum neque Lientherici, aut Cæliaci Cyathorum Sorbillatores huiusmodi fieri nequeant; hoc eodem vino vtiliter vti possent qui viscerum debilitate, non autem obstructione laborant; idquè viribus ipsis à Granatorum vino parum distare cognouit Plinius, cui *Rhoitis* nomen posse tribui, propter quandam saporis communem aciditatem, censuit: quâ mediante naturalia viscera, & intestina præcipuè quodam salubri in æquilibrio retinentur, torminaquè longè abesse coguntur; quod in specie, & perquam clarè comprobat illa Sorbi H syluestris species, quæ à Botanicis Torminalis appellatur, à quâ medicinalium virium tutissimum sumere possumus Argumentum pro Rubricâ sequenti.

VIRES IN MEDICINA.

Medicus doctus ad Sorbũ auspicatè veniat, sed maximâ cum animaduersione ἀλέξης, efficacissima singulis ab huiusce Arboris partibus inueniet cõtumaciores ad debellandos morbos medicamina; sed ab ægrotantiũ intẽperie caueat malignâ, ne decipiatur ab ea; Frigida quidem Sorba in 1. gradu, siccaq; in tertio protulit Pisanellus ciborum non contẽnendus perpensor, sed qualitate occulta ad vtrũq; parata ea

A ea nos recognoscere debemus nimirum, vt sint optimum, vel pessimum φάρμακον malè, vel rectè vsurpata. Atrabilarius vbi est sanguis contagione quadam rabida infectus, crudæ nullam cuiusuis partis Sorbi Arboris meminerit medicus fieri debere applicationem, ibi enim, vt rectè Adnotauit Princeps Aboali, adest immutatio temperamenti in malignam quandam intemperiem venenosam; quæ immutatio, seù alteratio in gradu quodam excedente consistẽs siccitatis alicuius, frigiditati destructiuæ iuncta improportionatæ aliquandiu latet. Dioscorides, & Paulus scripsere rabiem in canibus sub flagrãtissimis æstibus, itemq; vehemẽtissimis sub frigoribus enasci, quare ibi ad ὑδροφοβίαν adest dispositio, quæ de facili suscitari heù nimis potest. Exemplum quoddam in morbo Gallico tandiù latẽte potest apparere; & sicuti lignum Guaiacum Venereæ Luis principalissimum est Antidotum, ita Rabiei caninæ Theriaca à doctissimis viris habita est Alexipharmacum, de qua rè certiores nos fecit Andromachus canens.

Hacque canum rabiem fato impendente fugabis,
Cum trepidat moriens, & sitit æger aquas.

B Laxioris alui pueris, difficili maximè sub dentitione Sorba rationabiliter offerebat Q. Serenus, quibus tanquam vtilissima, & vndequaq; proficua illa concedebat, vt hoc disticho liquet. *Proderit & Pueris, quos dentis origo fatigat*
Castaneas coxisse Nuces, & Sorba vetusta.

Hocq; duplici cum cautione factum existimari debet, in humidissimo scilicet temperamento, & subiecto ab omni rabidæ labis suspicione immuni, & cum rectificatione coctionis, & castaninæ miscelæ: & propterea non ità de facili Sorbea Poma pro constipante medicamento grandioribus concessisset Martialis.

Sorba sumus molles nimium durantia ventres,
Aptius hæc puero, quam tibi Poma dabis.

Sorba cruda immatura, alba quidem sunt, sed atrabilarijs nigrum Theta præfigunt, sthomacoque grauissima sunt, matura verò, obscuro licet sub colore, fastidium pellunt, vulneraque in internis enata deliniunt; decocta dysentericis prosunt, idemque operantur condita sapa, vel melle secundum Catonem, imò etiam siccata valentiori cum adstrinctione viscera concidentia restaurant, atque, Galeno auctore, confirmant; C quod confirmare metro Durandus voluit.

Sorba alum stringunt, præsertim sicca, simulque
Sistunt, & stomachis, aluisque recentia prosunt.

Nullum reperiri posse crederem in dysenteria præstantius Remedium ipsis Sorborum Fructibus secundum Pharmaceutriam Artem doctè compositis: Vndè Antidotarij nostri Bononiensis ex descriptione Electuarium Diasorbis valdè probatur, & tali pacto conficiendum proponitur. ℞. Carnis Sorborum maturitati propinquorũ coctorum in aqua, in qua rosæ siccæ, & cortices Granatorum prius cocti fuerint libras iiij. Sacchari lib. ij. & semis, coquantur vsq; ad debitam consistentiam, & in vase ad vsum medicum recondantur, ventriculum scilicet roborandi, immodicamq; alui solutionem sistendi, exhibendæ singula vice ad vnciam semis ante cibum, viribus illius medicamenti validis per annum tantum permansuris. Sed specialiores formulas attendendo dicimus, quod Aqua ex Florum racemis, folijsq; recentibus in B. M. cum noua adiecta materia bis destillata, & per os vnciatim quotidie pluries assumpta pulmonum omnia vitia, noxiosissimasq; noxas ad miraculum vsq; tollit; Cacoethicos Virginum habitus emendat, & na-D turam, vt sese mensualiter expurget adiuuat; Hæmoptoicis, & Gonorrhæa laborantibus, alijsq; præter naturam fluxibus euidentissimo cum successu succurrit; Aurium dolores Aqua eadem auribus guttatim instillata, & tepidiuscula extinguit. At Lignum Sorbi attritu solo, absq; suppuratione contusiones, vulneraq; simplicia cutanea, & carnosa breui resarcit, eiusdemq; puluis Vlceribus cacoethicis, & sordidis inspersus, post earundem lotionem cum sabinæ decocto pristinam reuocat partium affectarum integritatem, qui puluis bis, terue in olei oliu. perfect. Drachma vna assumptus tussi violentissimæ etiam ab interno vulnere pendenti citissimè quietem imponit: vlterius consideretur, Sal ex ligno paratus, vt in decocto radicis Altheæ ad grana iij. vel iiij. nephriticis ante ingressum balnei aquæ dulcis oblatus calculi materiem omnem in mucorem traductam per vrinam foras propellat; fungis tandem Sorbeis antipestilentibus, dum opus sit, vtitor, neq; hic sistito, illos pro tuæ sanationis symbolo habeto.

Auicennas fen. 6. tract. 4. c. 5.
Lib. 6. c. 36.
Lib. 5. c. 3
Baptista Codrochus Phil. & Med. Imol. de Rabie l. 1. c. 8.
Fracastor. l. 1. de morbis contag.
Galenus de Ther. ad Pis. c. 16.
Andromac. in pr. part. poematum.
Lib. 13. epigr. 76.
Platina de Hon. volupt. & valet. lib. 2.
Lib. 2. de Alim. facult.
In Herb. pag. 441. lit. S.
Antid. Bonon. nouiss. pag. 43. & 60.
Ionstonus loco cit.

SYMBOLA.

INtractabilis, Elatæ. Audacis Iuuentæ Symbolum Sorborum Poma in Arbore rutilanti, ſpecioſa, concinna Acerbitate prædita poſſunt exiſtimari. Hæc niſi tardam, incuruam, decoloremquè Senectam expectent, nunquam eſui apta, & ad alimentales preſtandum ſuccos idonea deprehendentur, ſed damnoſa inter diſcrimina vitam ambiguam ducent, de quibus illud Satyrici vatis heu nimis verificabile apparet dictum. *Plurima ſunt Iuuenum diſcrimina, &c.*

Vna ſenum facies, &c.

Sorba igitur, inſtabili iam ætate tranſacta, ſub anni ſeneſcentis inclinationem, aërias ſublimes relicta ſedes, tereti circumalligata bacillo lenitatem, dulcedinemquè ſortita Humanæ ciuiliter excultæ Senectutis meliorum omnium Bonorum diuitis feliciſſimum referre promerentur Signum; nam Tempus ritè, ac rectè preactum, atq; paratum.

--- Sæuas paulatim mitigat iras,
Hoc minuit luctus, mæſtaquè corda leuat.

Iiſdem innixa fundamentis Phyſica rerum Conſtitutio cum Morali, atque Politica Coordinatione æquabili, atque tutiſſimo pede graditur ad ipſam deſideratæ proſperitatis perfectionem. Nam ſicuti Auſterus Fructuum immaturorum Sapor Bacchantium in morem inſuperabilis eſt, ita morum ruſticitas, ac tetrica nimis gubernatio Rempublicam vitiat, atque perſtringit; vndè ſapienter Cicero ſic perorabat *cum ad gubernacula temerarij, atque audaces Homines accedunt, maxima, & miſerrima naufragia fiunt*; Matura igitur Senectus, præcipuè ſalubris in Sorbis

Proderit & pueris, quos dentis origo fatigat
Caſtaneas coxiſſe nuces, & Sorba vetuſta.

Ipſa vbiq; facit ad Gloriam, *in Antiquis* enim (vt ex Oraculo Diuino percipitur) *eſt Sapientia, & in multo tempore Prudentia.* Principum, & Regum Sceptrum non ex eo quòd aureum ſit, & duriſſimum Principatum, & Regnum conſeruat, ac extollit, ſed quià Beneuolorum, & Amicorum copia Manſuetudine, atque Clementia comparatorum informatur, ſupremã Decoris metam attingit, vt apertiſſimè teſtabatur Cyrus ille Perſarum, Medorumquè Rex potentiſſimus, qui aliquando interrogatus, cur ità liberalis eſſet in munerando amicos, vt ſibi nil relinquere videretur, reſpondit, *quià corpus meum his omnibus ornari non poteſt, amicos autem his ipſis ornatos intuens, maximũ mihi ipſi ornatum aptatum eſſe putabo.* Ad quid pulcherrimis, atque præcioſis ornatum eſſe veſtibus, atque ab alijs deſpici, maledictiſquè inceſſanter peti? gratiſſima cunctis ſemper erit Humanitas, ità ſapientiſſimè monuit quemque Menander: *Humilitas tua, ſi qua grauitas acceſſerit, pulcra apud alios videbitur, ò chare vir. Sin tutè feceris, abiectum te ipſum, & pro nihilo duxeris, domeſticus eſſe contemptus, & ludibrium apparebit*; Et è contrà inuiſa cunctis vbique gentium fuit Paludata, Coronata Iniquitas, iuxtà id quod bonus cecinit Boethius.

Quos vides cedere celſo
Solij culmine Reges,
Purpura claros nitente,
Septos triſtibus armis,
Ore toruo comminantes,
Rabie cordis anhelos,
Detrahat ſi quæ ſuperbis
Vani tegmina cultus,
Iam videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.

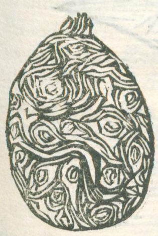
Nil aliud ſunt hi mali Prẽſides, Rectores Vrbium, Prouinciarum Violenti, Rigidi, Superbi, Immanes, quàm Scelerum Magiſtri, Eumenidumq; Mancipia. Heù quàm malè fiditur extrinſecis Fortunæ propitiæ ſimulacris, quæ nil aliud, quàm leues vmbræ ſunt; talis eſt Pulcritudo fallax Sorborum celſa in Arbore locatorum, quæ dici poteſt Fabula, Monſtrum, vndè Monſtroſitates, & Fabulæ hîc quoq; locum Dendrologica in eorundẽ fructuum Hiſtoria poterunt habere.

Iuniorum mens ſẽper attollitur — *Homer. Il. γ* — *Ouid. 5. met* — *Tibull. l. 2.* — *Iuuenalis ſat. 10.* — *Emin. Paleotus de Bono Senect.* — *Sophocl. in Tyro* — *Ariſtoph. in concionatricibus.* — *Ou. l. 4. triſt.* — *Virtus periculorum expers.* — *Pind. ode 6. Olymp.* — *Plaut in Amphit. ac. 2. ſc. 2.* — *Canonher. in Aph. H. Polit. interpret.* — *Cic. de ſenectute.* — *Q. Serenus* — *Iob c. 12.* — *Matt. Tympius inſpec. Princ. p. 1. ſigno 38.* — *Xenophon. lib. 8.* — *Max. ſer. de Amic.* — *Ap. Stob. ſerm. 22.* — *Lib. 4. Metro 2.* — *Sophocl. in Aiace flagellifero apud Stob. ſerm. 22.*

A

MONSTROSA.

NAturæ peruerſus, ſeù deprauatus ordo, Monſtrificus nempè in rerum particulari conſtitutione tunc obſeruari cœptus eſt cum in Babylonicæ Turris ædificatione confuſus iuſto Dei Iudicio remanſit Hominum ſermo, quemadmodum ſapientiſſimi exiſtimarunt Viri; Impudentiſſima certè, atq; Monſtroſa fuit Nemrodica illa Aſſyriæ, & Chaldaicæ originalis Gentis audacia, quæ cauſa extitit, vt malignam illorum Peruerſionem pœnales plures ſequerentur Phyſicæ, & tam in Animalibus, quàm in Plantis peruerſiones, hoc eſt Monſtroſa Indiuidua, quorum plura inter Plantas, quam inter Animalia accidere docuit Ariſtotiles, cum de his magis ſollicita, quam de illis magna rerum ſit Mater, & Altrix Natura; ſic enim habet ille. *Amplius & in Plantis ineſt ipſum propter aliquid, minus autem diſtinctum eſt. Vtrum igitur & in* B *Plantis ſiebant, vt Bouigena, Vitiprora, ſic Vitigena, Oleoprora? an non: inconueniens enim, ſed tamen oportebat, &c.* & quamuis Monſtra in genere Animalium notabiliora ſint, & maiorem captent admirationem, pluresq; habeant oſtentatores, non tollitur tamen, quin multo numeroſiores, ſi minutatim res ipſæ diſquirentur, daretur in Plantis reperire monſtroſitates; recenſeant quantumlibet Scriptores humana Monſtra, tam à principijs generationis, quam ex poſt ſub orta, illaq; ſigillatim enumerent, nunquam tamen genericarum, & ſpecificarum Plantarum innumerabilium innumerabiles peruerſiones poterunt æquare. Pumiliones νάνος Græcè, Gigantes, Craſſos, Macrinos, Cilones, Myconios aduertamus, Frontoneſquè, Cœcos, Coclites, Vnocolos, Strabones, Pœtos, Flacos, Brochos, Contuolos, Naſones, Simos, Silones, Labeones, Dentones, Gutturoſos, Gibbos, Obſtipos, Repandos, Panſas, Loripedes, Varos, Valgos, Vatios, Compennes, Pedones, Macropodes, Miſcelos, Attas, Scauros, Sedigitos, Depiges, Mutios, Balbos, Draulos, Ancynogloſſos, Longimanos, Vnimanos, Hircios, Coxones, Hermaphroditos, Eunuchos, alioſquè ſimiles; minimam & ferè aſpectabilem in plantis partem accipiamus Scopiones v. g. Acinorum, Pelmata Pomo- C rum, Piſmataquè Ficuum, quæ nil aliud ſunt, quàm Herbaceus Peſſulus, quo fructus, vel eorum particulæ adhærent lineariter quodammodo toti, quas patitur illa peruerſiones Contorſionum, Arefactionum, Figurationum, Inæqualitatum, Monſtroſitates? Et quas cæteræ partes compoſitæ, atque maiores in earum inutili prorſus indagatione? Deficeret Tempus, obtunderetur Calamus; itaut ſufficiat de Monſtrorũ inaſſequibili numero id præmonſtraſſe in gratiam præſentis Sorbei Monſtri, Verrucæ ſcilicet nodoſæ Sorbiformis reticulatæ intra viſcera Sorbi ligni nuperrimè repertæ; nam ſicuti aptam Sorbi Arborem ad fallendum oſtendit hoc Monſtrum, vndè ſylueſtrem Sorbum propter Aues frequẽtiſſimè deceptas, Aucupariam Botanici nuncuparunt, reticulatis, labyrinthæiſquè ſignatũ prodijt Mæandris. O'miſeram Auium conditionem, quibus *quæ putantur fortunæ munera inſidiæ ſunt*! nam in Sorbi laqueos ipſæ cadunt, vel externos pedum, vel viſcerum intimiores: vndè Sorbus non immeritò στρυφνὸς quoque græcè dicta eſt ab acerbitate, rigiditate, & ſtupiditate, & nimia quã inducit conſtrictione: immò & à duritie, ſeueri- D tate, ac difficultate, quæ omnia verbum στρυφνὸς iuxtà Theodorum Gazam, poteſt ſignificare, & veluti qualitates de tertia ſpecie Ariſtotelica, eiuſdemquè proprias paſſiones alijs communicabiles; cui Sorbo non incongruè poſſet huiuſmodi diſtichon applicari

Hæc laqueis Sorbus ſolita irretire volucres,
Vel potuit crudas explicuiſſe vices.

Quin & aliud Monſtrum Auem Sorbiuoram repræſentans Sorbeam mammam adire videtur (ſic enim Sorba nomine mammarum inſigniuit Crates Philoſophus) Quodquè Panes quærit Apirios inexperientiæ; Obelios Bacchicos, Speuticios tumultuarios, ac Artopteſios ex duriore fermento coactos, vt hic literario Sorbo perpetuo viuat, vbi Medici in hac Dendrologica ſcena perſonam agens Sorbeum ſic alloqui fingitur cum Plauto Monſtrum *Hem mihi iam video propter te victitandum Sorbilo*. Limonium igitur hoc Monſtrificum Pomum quaſi Famæ βουλιμιῶν ideſt Famelicum, quia inter congene-

D. Auguſt. l. 16. de Ciuit. Dei c. 8.

Martinus Vuinrichius de Monſtrorũ ortu part. 2. c. 29
Ariſt. lib. 2. Phyſ. t. 83.

Varro l. 1. de Re Ru. c. 54.
Ca. de. Re R.
Columel. de Re Ruſt. l. 12. c. 39. & 43.

Aldr. Ornith. t. 2. l. 16. cap. 11. p. 622. & lib. 17. c. 30.
Seneca ep. 7
Ariſtot. l de Prædicam. cap. 4.

Plautus in Pœnulo.

genera Monſtra locum ob illius tarditatem genituræ præſentis Anni 1667. obtinere non potuit, Serotina vt Sorbus, eodem tempore, quo Sorbus prælo ſubijciebatur mihi à Sapientiſſimo Patre Auguſtiniano mei amantiſſimo Angelico Aproſio de Vintimilijs Intimelio miſſum, Poeticis non abs re petiuit refici ſaltem Fabellarum ſuauitatibus, quibus ſuperciliosa quæcunque mitigari, & dulcorari valebunt.

Pindarus Olympiorũ Ode 1.

FABV-

A

FABVLÆ.

RVdem pariter, ac ſtypticam Sorborum, congenerumquè Fructuum materiem largâ Mythologicarum Hiſtoriarum lautitie dapſilem fecit eruditus noſter Legatus. In Poeticâ ſiquidem *Agriomeleidis* ſuæ, ſylueſtrium nimirum Pomorum Hiſtoriæ ſtructurâ, non Pyrum tantum ſylueſtrem, & Arbutum, ſed & Sorbum, & Amamelidem, & Ariam, & Dioſpyron, ac alias huiuſce generis controuerſas Arbores elegantibus proſecutus eſt commentis. Quâ in re cum nemo alter verſatus fuerit, curioſâ Fabularum huiuſmodi lectione delicatiores Lectores hoc in loco fraudandos non cenſui. Quin & ne quicquam de Legati Poematio non aliter fortaſſe videndo hîc deſideretur, quidquid Fabulas in illo præcedit, adducere operæ pretium viſum eſt. Nam & hoc Phœbo non indignum erit, cum ab ipſo maximè Phœbo ſit exordium alludens *Horologio Solari* V.C. Petri Franciſci Minotij I.C. & Poetæ Monſauinenſis, cui Legatus *Agriomeleida* inſcribit, Viri multo nobis nomine colendi, & cui ſic præmodulatus eſt Poeta.

B

Laurentij Legati Agriomeleis.

Quem numeris æquas, &, dum mihi terminat horas,
PETRE, vides HORAS perpetuare tuas;
Non ſemper generum ſpecies conſpexit eaſdem,
Phœbus, ſit quamuis id, quod is ante fuit.
Quæ tibi, quæque ſibi cingit modo Laurea frontem,
Hanc olim Nympham vidit, & arſit amans.
Eſt Lotus Dryope, Flos eſt Hyacinthus, & Aiax,
Et Clytie, & Smilax; Phyllis, Atyſquè virent.
Quot regnum Iunonis habet! quot cærula Doris!
Quot Rhea, quos dudum fama fuiſſe viros!

Eiuſcemodi nempè Metamorphoſibus plenæ ſunt transformatoriæ Poetarum paginæ, quas inter primas ſibi vindicant Ouidianæ, cum ipſarum ſcriptor ſit

C

--- Qui corpora prima transfigurat.

C. Sol. Sid. Apoll. hendec. ad M. Felic.

Cuius ſolertiſſimus, & felicis exitus imitator fuit Rhodiginus Balthaſſar Bonifacius, qui nouas quamplures, elegantiſſimaſq; metamorphoſes in quadraginta ſuos (vt inſcripſit) Muſarum libros congeſſit. Cuius rei meminit & Legatus, cum ſibi noua quoque, & ab enarratorum auctorum inuentis diuerſa ab Apolline inſpirari modeſtè præfatus, Minotium noſtrum in fabularum ſuarum lectionem ſic allicere pergit,

Res notæ, vt quotquot ſublimi carmine panxit
Ille, Tomitanâ qui ſtetit exul humo;
Quiue quadragenos MVSARVM nomine libros
Edidit, & Naſo eſt, Vrbs Rhodigina, tuus.
Non tamen his fautor detexuit omnia Titan,
Quæ ſub mutatâ fronte videre licet.
Sunt ex his pariter quæ, alijs incognita, nouit,
Et tantum Muſis pandit Apollo meis.

D

Et noſtras ſubit ille fibras; Afri, *atque* Cydones
Quid modò ſint iuuenes, illo agitante, ſcio.
Tu quoque ſcis mecum, Vatum ter culte MINOTI,
Tu, qui non rarò pægnia noſtra probas.
Et pariter noſces quid ſit Nea, *quidue* Sorores,
Quas transformatrix noſtra Thalia canit.
Sed te ſcire prius volo quæ mihi nuper Apollo
Parrhaſio quondam prodidit acta ſolo.

Quod manifeſtum facit præcipuum Fabuloſorum huiuſmodi euentuum locum Arcadiam conſtitui, vbi fortaſſe plura, quàm alibi mythica eueniſſe commenti ſunt Poetæ, præſertim antiquiores, qui fabulati ſunt

--- Aſtris, Lunâque priores
Arcades.

Sta. 2. Theb.

In

In quorum Regione quià fuit Parrhaſia Ciuitas non procul à Stymphalo Lycaonis patria, hinc factum eſt, vt Parrhaſiam vniuerſim Arcadiam Poetarum Reſpublica nuncupet: quod & ſuperius præſtitit Legatus, qui, quomodo ſibi Phœbus aſtiterit, ingenioſè deſcribit, poſtquam grati animi officium amicis, & præcipuè Minotio noſtro, à quo ſacræ aliquot Poeſes ſibi nuncupatæ ſunt, in hæc præmiſit.

Nam memini, cum iam penſaſſem nocte ſilenti
Quantus Amicorum debitor ipſe forem:
Præſertimque tui, qui multo carmine, & alto
Extuleras nomen vel ſuper aſtra meum:
Tu, mihi, quæ, Tyberis Phœbumquè, Iouemq; ſecutus,
Panxiſti ſacro carmine culta, dicans:
Atque ideò tantis agitaſſem quomodo poſſem
Muneribus gratâ pendere mente vices:
Verſaſſemquè mihi meritis æqualia tantis
Non ſuetum Aonidum ſuppeditare chorum:
Languida furtiuus ſerpſit per lumina ſomnus
Tam leuis, vt tenuis vix foret ille quies.
Tunc mihi, nec fallor, quanquam maiora relatu
Nunc repetam, atque ideò non habitura fidem:
Tunc, inquam, ante oculos Phœbi mihi fulſit imago
Laurigeram ambroſio mollis odore comam.
Qualis ad Eurotam Lauros ediſcere iuſſit — Virg. egl. 6.
Quæ cecinit ſolo carmina digna Ioue:
Talis adeſſe mihi viſus: Chelys aurea ſecum,
Ducere ceù Muſas ad noua metra velit.
Cum mihi: te, pariter, qui noſtras excolis artes,
Et tibi in his nullus res odioſa labor:
Te volo participem quorum ſuppreſſor ad vſque
Ipſe fui; per me prodigioſa ſcies.
Prodigioſa canam, quæ non præceptor amorum,
Et quæ transformans corpora nemo canit.
Sic ait, & citharam cum iam pulſaret, vt illi
Accineret, varium hoc eſt modulatus epos.

Nec qui Poeticis coloribus melius delinearet ſilueſtria Poma, & præcipuè Sorbum, ac Pyrum, quæ præcedunt, quenquam introducere poterat Legatus Phœbo meliorem, qui fructus eoſdem formâ ſimillimos, eleganti radiorum ſuorum pennicillo tam bellè colorat, vt vix illuc vſque ars valeat, nedum metam illam attingat, aut ſuperet; vndè Poeta Sulmonenſis illum deſcribens ſic canebat (Ou. l. 2. Met.)

--- Purpureâ velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus claris lucente ſmaragdis.

Quin & optimè propterea gemelli finguntur iidem fructus, cum & lepido colore, & formâ, ac magnitudine, imò etiam ſummâ ſtypticitate, & viribus perquam ſimiles comperiantur. Ad hæc egregiè pariter Melidis filij perhibentur. Cùm enim Μῆλα Græcis ſit Malus Arbor, ità de Malorum genere innuuntur eſſe Sorbum, & agreſte Pyrum. Vt quemadmodum Fabuloſum Arcadiæ nemoroſæ Numen Pan illis in patrem aſſignatur, infertur in locis nemoroſis frequentem eſſe ſilueſtrium huiuſmodi Arborum prouentum. Ità ex Melide formoſâ, & rudi Pane natos gemellos quidem pulcros, ſed moribus aſperos deſignat ſpecioſam fructuum iſtorum pulcritudinem, quam saporis intractabilitas comitatur, & nota eſt filiorum illorum, qui omnimodè parentibus aſſimilantur. Sed attendatur Phœbus, cuius narrationem ſibi ſic introductam inſit Legatus (Valer. Flac. l. 5. nemorũ potentem vocat Pan.)

Nympharum Inachidum MELIS pulcherrima (dixit)
Semifero pecudum MELIS amata Deo:
Laſciuo de Pane tulit compreſſa gemellos,
(Nam Calamus Syrinx, & Pitys Arbor erat.)
Alter ACHRAS, SOBARIS fuit alter, MELIDI formâ,
Et morum ſimiles aſperitate pari.

Sic

A

Sic, si forma bonum est, fuerant exemplar vt istic
Sunt bona mixta malis, sunt mala mixta bonis.
Creuerunt, quorumque parens est numen agreste,
Ante alios pecorum diues vterque fuit.
Vt siquidem efferrent patrimonia ditia natos,
Sat pecudes poterat multiplicare pater.
Hinc illis turbas pastorum cessit in omnes
Primatus, quos tunc Arcas alebat humus.

Nec minus rei significatæ quadrant illa Gemellorum nomina è Græco fonte petita, quorum Achras ἀχρὰς est, Pyrus nempè siluestris, & Sobaris ἀπὸ τῦ σοβαρῦ deflectitur, quod arrogantem, superbum, & fastosum non sine speciositate significat, imò & inconstantem, ac intractabilem, cum hoc ad fructus translatum denotet ipsos formosos quidem, sed superbi saporis, & ingrati, quoadusque nempè maternâ degunt in Arbore. Quapropter in Poematio subsequi videmus.

Arrogans nemini amicus. *Diog. apud Stob.*

B

In geminis vultûs laudabat quisque decorem,
More rudes nimium, vel reprobando, probans.
Talis enim ruditas erat, & petulantia fratrum,
Vt vel vix posset quisque placere sibi.
Non itaq; armentis vigilant communibus ambo:
Distinguit studium rusticitate pares.
Aucupio SOBARIS gaudebat, & ACHRADA traxit
Indiuisorum cura proterua gregum.
Dumq; is captat aues, eicuratque, cibatq; frequentes,
Atque hanc inconstans temnit, abhincque probat:
Centum pastores præponit ouilibus iste,
Et modo præpositis sufficit inde nouos.
Nemo, quantumuis satagens, satis egerat illis,
Pro benè patratis traxerat imo probra.

Ita videbatur ex auium inconstantiâ instabilitatem auceps Sobaris didicisse, quemadmodum & ex communibus gregibus proteruiam Achras, vt omnibus odiosus vterque fieret. Nemo enim eiuscemodi homines non odit. Quo tãtò digniores erant, quantò peius cum suis egisse feruntur. Nam, vt introductus in Poematio Phœbus dicere perrexit, gemini, non verborum tantum insuauitate, sed & operum asperitate læserunt immerentes, imò probris præmio dignos exceperunt, vnde nihil mirum est, si parum abfuerit, quin tumultuariè pastorum turbæ in fratres exosos irrumperent. In tumultum enim sæpius exire solet commune multorum agrestium in proteruos maiores odium, ex non iniustâ præsertim causâ dependens. Inde subsecutus Poeta.

C

Haud ideò patuit totâ Nonacride terrâ,
Cui nusquam Iuuenes causa odiosa forent.
Nam placet vt facies, animos irritat agrestes
Intractabilitas intoleranda duûm.
Adde quod interdum & factis lædere ministros,
Ipsaque sedulitas verbera sæpe tulit.
In læsis mos ille truces exuscitat iras,
Vindictæque animum quenque agitare facit.
Et, nisi quod culti cohibet reuerentia Panos,
Vindex de geminis vltio sumpta foret.
Obtulit at tempus fors improuisa secundum,
Quo fratrum fastûs detumuisse datum est.

D

Placet igitur intuentibus faciei decor, membrorumq; concinnitas. Sed, vt in fabulosis hisce gemellis, historicas tamen veritates repræsentantibus, nisi pulcro veniat in corpore virtus, pulchritudo fallax suspecta fit, & despicitur, atq; odibilis redditur. Ruditas ergo, & petulantia fratrum à Poetâ nostro descriptorum, eorumq; intoleranda intractabilitas, Pastores amicos, & beneuolos, obsequentesq; prius, in hostes mutauit. Hinc patet, quod quò maior est auctoritas in hominibus austeris, & arrogantibus, eò etiam maius illis imminet periculum. Clarum enim est in historijs, superbiâ, & crudelitate

litate

litate Principum deleta Imperia. Sic Domitianus Cæſar propter nimiam arrogantiam E
inuiſus, tandem amicorum, & libertinorum, imò & vxoris ipſius conſpiratione extin-
ctus eſt. Sed quomodo compares euentus hoſce Panos filios oppreſſerint attendamus.

Feſta dies aderat, Pani quâ ſacra Luperco
Facta, Lycæus vbi mons adit aſtra iugis.
Pana lupos abigat Paſtorum turba precatur,
Defendatque greges, multiplicetque petit.
Inſtituit rex ille ferus, quem vidimus olim
Infantum carnes appoſuiſſe Ioui.
Quique Thyeſtæas humano ſanguine cœnas
Exemplo docuit triſte madere ſuo.
Vnde luit meritas tanto pro crimine pœnas
Prima fameſcentis cum tulit ora lupi.
Nec iuuit quod & ipſe Ioui prior hiſce litaſſet,
Quæ gens ad pecoris tranſtulit illa Deum,
Exul & Euander Latias traduxit in oras, F
Et ſtatuit nudus ſacra Lupercus agat.

Erant quippè Luperci Panos Sacerdotes, qui ſolebant Lupercaliorum die nudi per vrbem curſitare, prægnantiumque mulierum manus, vteroſq; caprinâ pelle ferire: ſicq; fœcunditatem, & fœtus facilitatem promoueri veteres Romanorum, apud quos iſta fiebant, arbitrabantur. Quem morem innuit & Virgilius eo carmine.

Virg. 8. Aeneid.

Hîc exultantes Salios, nudoſque Lupercos,

Ouid. 2. faſtor.

& Ouidius. *Tertia poſt idus nudos aurora Lupercos --- Aſpicit.*

Mant. faſt. 2.

& Baptiſta Mantuanus, *Compita curſabant ſtolidi ſine veſte Luperci.*

Cauſam porrò cur ſic denudati prodirent Seruius enarrat in eundem Virgilij locum, *Quum*, inquit, *in honorem Panos Lupercaliorum ſolemnitas celebraretur, pecora Romanorum ſubitò à latronibus rapta ſunt: quibus oppreſſis, & receptis animalibus, propter rem à nudis proſperè geſtam, conſuetudo permanſit, vt nudi Lupercalia celebraret.* Quod & conſuetâ elegantiâ Vates Ouidius in Faſtis digeſſit.

Ouid. faſt. 2

Cornipedi Fauno cæſâ de more capellâ, G
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque Sacerdotes verubus transfixa ſalignis,
Exta parant, medias Sole tenente vias.
Romulus, & frater, paſtoraliſque iuuentus
Solibus, & campo corpora nuda dabant.
Cæſtibus, & iaculis, & miſſo pondere ſaxi
Brachia per luſus experienda dabant.
Paſtor ab excelſo per deuia rura iuuencos,
Romule, prædones, & Reme, dixit, agunt.
Longum erat armari: diuerſis exit vterque
Partibus: occurſu præda recepta Remi eſt, &c.
Fama manet facti, poſito velamine currunt,
Et memorem famam, qui benè geſſit, habet.

Dicti verò creduntur Luperci à Pane *Luperco*, Lupos nimirum arcente, cum hanc ob rem à Paſtoribus in numen coleretur. Quod ſuperius innuit Legatus, & ante ipſum H Baptiſta Mantuanus, vbi --- *Non Pana Lupercum,* --- *Non Satyros*, inquit. Ouidius autem à Lycæo Arcadiæ monte, in quo Pan ipſe colebatur, vt retulit Legatus, dictos eſt ſuſpicatus, dum habuit.

Faſtor. 2.

Quid vetat Arcadio dictos de monte Lupercos?
Faunus in Arcadiâ templa Lycæus habet.

Ipſi in eodem Monte, qui fortaſſe propterea Lycæus dicebatur, Lycæa agitabant paſtores Arcades ſimilia Romanorum Lupercalibus. Vndè Plutarchus. Ἦν μὲν γὰρ ἡ Λυπερκαλίων ἑορτή, περὶ ἧς πολλοὶ γράφουσιν, ὡς ποιμένων τὸ παλαιὸν εἴη, καί τι καὶ προσήκει τοῖς Ἀρκαδικοῖς Λυκαίοις. *Erat*, nimirum *Lupercaliorum feſtum, de quo multi ſcripſere, quale antiquum illud paſtorum, & vt mos erat in Arcadicis Lycæis.* Inſtituta verò in honorem Iouis τοῦ Λυκαίου à Lycaone tradit Meurſius ex Pauſaniâ. Eadem in Latium tran-

Plutarc. in vita Cæſar.

Meurſ. Græciæ feriat. lib. 5.

A ſtulit Euander, ex Arcadiâ profugus fratre per errorem occiſo, qui Pallantæo extructo Lupercalia inſtituit. Indè concinnum fuit Legato noſtro fingere gemellorum curę fuiſſe Lycæorum celebrationem, vt ſibi viam ſterneret ad deſcribendas ipſorum metamorphoſes. Quod facit poſtquam ſuæ inſeruit narrationi, quæ de Amamelide, Phyllo, Arbuto, & Pomo ſilueſtri contexuit. Præmittit igitur.

Meurſ. Græciæ Feriatæ lib. 5.

Cura fuit Fratrum celebrare Lycæa parenti,
A quo ſemideum ſe vel vterque putat.
Victima ſiue canis cecidiſſe ſolebat ad aram,
Siue procax hircus, candida ſiue capra.
Seligat hanc igitur ſolers mandatur OPORAX,
Quo nec tunc iuuenum firmior alter erat:
Robuſtum fratri COMARVM nî forſitan æques,
Cui Trachyn fortes paſcit opima greges.
Seù liquidam nudare Palen, ſeù fundere cæſtus
B *Eſſet opus, ſemper victor vterque fuit.*
Nec mirum, ſiquando ſolet natura parentum
Diffundi, & ſoboli participata viget.

Quod & plurima comprobant exempla. Fratribus ideò pugnax aſſignatur origo. Filij quippe *Phylli* Centauri ex *Symmelide* Oreade (quæ in *Amamelida* conuertetur, cum eadem ſit vis τȣ̃ σὺν, καὶ ἅμα apud Græcos) perhibentur. Patria Phthiotis dicitur, quandoquidem Centauri populi fuerunt Pelij Montis, & Oſsæ accolæ, propinquorumquè locorum in Phthiotide, quæ Theſſaliæ Regio eſt, quam indè Pelaſgicus, hinc Thermaicus, illinc Maliacus alluunt ſinus. Nec abs re Centaurus ille vocatus eſt Phyllus. Vt enim Phœbus rei narrandæ libentius incumberet, ea debebat aliquâ ex parte ſuâ intereſſe. Quod egregiè demonſtrat, & præſtat Poeta, nomen eiuſcemodi Centauro imponens. Alluditur enim *Phyllo* Phthioticæ plagæ pago, à quo *Phyllæi* cognomentum traxit Apollo, ob Templum, quod ibidem illi celebre ſurrexerat. Teſtis optimus eſt Strabo ſcribens: Ταῦτα δ᾽ ἐστὶ τῆς Θετταλιώτιδος μιᾶς τῶν τεσσάρων μερίδων τῆς ὅλης Θετταλίας, ἧς καὶ ἐπ᾽ Εὐρυπύλῳ, καὶ ὁ Φύλλος, ἔνθα Ἀπόλλωνος τοῦ Φυλλαίου ἱερὸν, καὶ Ἴχναι: Scilicet *Hæc qui-*
C *dem de Phthioticâ plagâ, vna ex quatuor Theſſaliæ totius particulis, cuius ſunt & ſubditæ Eurypylo terræ, & Phyllo, vbi Apollinis Phyllæi fanum eſt, & Ichnæ, &c.* Templo Laureum additur Nemus ob Laurum Phœbo ſacram, qui apud Poetam ita proſequitur.

Strabo l. 9. Geograph.

Centaurus Phyllos *celeberrimus hos, & Oreas*
SYMMELIS Phthÿs progenuere iugis.
Hos memorare placet, namque hinc Phyllæus *Apollo*
Dictus ego, & Phyllus *Theſſala grata mihi eſt.*
Nam genus antiquo Phyllos *qui traxit ab Orneo,*
Ingentes Orni *ſpicula cuius erant:*
Cum ſæuos Lapithas fregiſſet Marte cruento,
Dux vbi ſemiuirûm ſemiuir ipſe foret:
Atque triumphator patrium remearet in Oſſam,
Ichnæa Eurypyli feſſus ad arua ſtetit.
Vulnerequè accepto, fureret cùm fortis in hoſtes,
D *(Quod Chironis Aui non bene clauſit opus)*
Concidit hîc, abitumquè animæ laxauit acerbum
Triſte recrudeſcens plaga labore viæ.
Sicquè cadens inter quæſitas ſanguine palmas
Par victis victor conditione fuit.
Atque ſepultus ibi, Phylli *memorabile nomen*
Illius in nomen fecit abire loci.
Nam, quem Phyllaliam *iam tum dixêre priores,*
Hunc Phyllon *voluit dicere Phthia Thetis.*
Hîcquè ſacro Daphnone mihi, temploquè dicato
Deucalionæi me coluêre diu.
Hinc data Phyllæi *mihi nomina, vt inclyta* Phylli
Gloria ſtet ſemper, ſitquè coæua mihi.

Daphnonas, Platanos, ac aerias Cypariſſos *Martialis. l. 10. ep. 50.* & Diſpoſuit Daphnon ſuo Torquatus in agro. *l. 10. ep. 79.*

Concinnum efficit loco nomen à Centauro inditum, quod *Phyllalia* quoque dictus ſit & hæc pro primâ ſumatur nomenclaturâ. Sicut ex Ornei quoq; deſcendentibus bene canitur, cum Orneus Centaurus fuerit ex ijs, quibus cum Theſeum decertaſſe meminit Ouidius. Ornos autem pro iaculis ab Orneo torqueri potuiſſe Iuuenalis inſinuat, idem de Monycho ex Centauris altero narrans, vbi ſic

Ouid. l. 12. Met. fab. 4. & 5.

--- *Quantas iaculetur Monychus Ornos.*

Sat. 1. & Lucan. aut te iactantê Monychon Ornos.

Hinc probe cum Lapithis quoque pugnaſſe latus eſt Phyllos reuiuiſcentibus auiti Martis ſeminibus. Hoc enim innuitur antiquorum traditio, Centauros nimirum cum Lapithis, & Ixione illis dominante bellum exercuiſſe. Taurorum ſiquidem grege per Montis Pelij iuga ferocibus inſultibus deſæuiente, non illi tantum montes infeſtabantur, ſed culta quoque illorum loca ferociâ peſſundabant. Quapropter ab Ixione oblata fertur pecunia, quâ donandus eſſet, qui animalium eorum compeſcere potuiſſet feritatem. Pelij accolæ iuuenes equos domare ceperunt, quibus inſidentes, tauros quoque domuerunt. Indè crediti Centauri mediâ ex parte homines, mediâ equi, cum in equitibus procul appareat mixta ſpecies equi, & viri. Eâ de re in ſuperbiam elati, cum Ixione, & Lapithis certare auſi ſunt. Cum quibus cùm ob hæreditariâ inimicitiâ præliatus eſſet Phthioticorum fratrum pater, victor quidem euaſit, at grauiter ſaucius. Quamobrem itinere in Oſſam inſtituto, mediâ viâ procubuit ex vulneris recrudeſcentia, quam viæ difficultas promouerat. Locus ille erat *Phyllalia*, ad quam iter erat media Eurypylo, quæ Ichnæa vocatur à Poetâ propter Ichnarum propinquitatem ex Strabone ſuperius oſtenſam. *Phyllum* demum à Centauri morte nuncupauit Phthia Thetis, qui Phthiam nempe ciuitatem ad Maliacum ſinum, & Apidanum fluuium Achillis patriam inhabitabant, quæ Thetidium quoq; à Theti Achillis eiuſdem matre dicta eſt. Ad Centauri denique ſepulcrum enatæ finguntur plantæ illæ, quæ quicquam ſecum nomine conueniebant, & præſertim vtrumque Phyllorum: In alterum enim iſtorum, nempe in marem, conuerſus videtur, cum, quemadmodum Centaurus mares tantum genuerat, ex Phyllo pariter eiuſce generis herbâ maſculorum tantum partus promoueri ferant, ſicut & à Phyllo fœmina fœmellarum: vndè nomen itidem apud Græcos illis obtigit, alteri τῦ ἀῤῥενογόνυ, *maſculos*, nempè *generantis*, alteri θηλυγόνυ, ſcilicet *fœmineum partum* facientis. Quod in hæc eleganter exprimitur à Poeta in Amamelidis metamorphoſem poſt V. C. Ludouici Boncompagni Græcarum literarum apud nos profeſſoris, & humaniſſimi in ea facultate præceptoris olim ſui mentionem properante.

De Phyllo herba Dio. l. 3. c. 123. atq; Theop. l. 9. H. Pl. c. 19.

Quæ cum duplex ſit, vt Mercurialis Mas, & Fœmina cum teſticulatis, atque ſpicatis floribus Marifica, & Fœminifica appellatur.

Quodque magis mirere, velut venerata ſepulcrum,
Orta ibi ſtirps Phylli *nomine quæque ſonat.*
Phillon *vtrumq; prius natum hic, quod Graia vocaret*
Ἀῤῥένας ορα γίνον, θηλυγόνοντε φύτον.
Namque vbi Phyllorum *ſunt mas, & fœmina ab aluo*
Ducit fœmellas fœmina, maſquè mares.
Quin & cum primum non eſſent cognita Phylla,
Mutatum Phylli *corpus in iſta ratum eſt.*
Hancquè fidem fouit, maribus quod maſcula Phylla
Dant ortum, vt genuit Phyllos *& ipſe mares.*
At cum Phyllon *ibi quod,* λινόζωςον *habetur,*
Prodierit, Latij fœmineumquè vocant:
Et quia Diuorum retulit nemo illa patraſſe,
Nec cui cuncta patent, hæc patuere mihi:
Hæc tibi ſi quiſquam narrabit, Mythica credes,
Nam ſi vera forent, hæc mihi nota forent.
Phyllida *vt in plantam ſi te migraſſe docebit*
Pelignus Vates, ἀξιόπιςος *erit*
Phyllida, *quæ poſtquam viguit nouâ in Arbore,* Phylli
Ad buſtum pariter multiplicata viret.
Phillyreamq; *illic*, Philyram, Philycenq; *frequentem*
Nacta, ſimul tumulo ſtemma virendo facit.
Nec deerat φελλὸς, *quem tu pro Subere ſumis,*
Cùm BONCOMPAGNO, Graia, probante, canis.

Linozoſtos *lētè cingens, vt linum: ſunt enim vtraq; inter primaria emolliētia in Medicina.*

ἀξιόπιςος fide dignus. *quo vtitur & Bonifac. Muſ. l. 4. 62*

φελλὸς Suber.

A *Illic* Phellodrys *fuerat*, Phellandryon *illic*,
Quæque ſepulcrali facta corona ſolo.
Defuit vna virens alibi φιλόφυλλος *Oreas,*
Cum Comaro fratrem quæ tibi, Phylle, tulit.

Φιλόφυλλος Phyllum amans.

Ecce Symmelidis enunciatam transformationem. Illa quippe dilecti mortem in Oſſâ percipiens, tanto dicitur affecta dolore, vt poſt breuiſſimam querelam mortali correpta deliquio ſemianimis conciderit. Quo in ſtatu à Ioue afflictiſſimam Nympham commiſerato in *Amamelidem* conuerſa deſcribitur. Nec incongruam cenſeo Græcam eiuſce querelæ expreſſionem, cum, vt ordo præſentis Poematij poſtulat, ea pendeat ex arbitrio Phœbi narrantis, quem non dedecet Græcè canere intelligenti, vbi maximè vernaculâ conquerentis linguâ ipſiſſima lamentantis verba referri, & affectus ipſius inalteratos exprimi contigit. Nec quicquam obſtat, quod eam non intelligant qui Græcas non callent literas, cum (præterquamquod id viri abſolutè eruditi non eſt) ijs quoque conſuluerit Poeta, qui in ſubſequentibus eoſdem ſenſus latinè diſpoſuit. Ita de Symmelide.

Cic. Acad. Quæſt. 3. Amicos ſuos ad Græciam ire iubebat, vtibi luculenter ſcire poſſet.

B *Oſſæi ſiquidem quæ verticis alta colebat,*
Phylli *obitum in patrio nouerat vſque iugo:*
Atque ideò tantis eſt preſſa doloribus, vt vix
Quiuerit hæc patriâ paucula voce queri.
Φίλτατε Φύλλε κέῃ, νίκῃ ὑποταχθὲν ἐν ἄυτῃ,
Νικατῶρ νικὲν, πρόσθε τροπαῖα θανοῦν
Ω δείλακρος ἐγὼ παρὰ μενωθεῖσ' ἀγαπητῦ!
Τίς τίω τλημοσύνίω ὅπλος ἰσάζει ἐμίω!
Ω τρὶς ἐγὼ Νύμφων τούτοις ἐν ὄρεσσι τάλαινα!
Μισέω τὼ χθονίω ζῶς βιοτίω μοι ἔδω.
Hæc ait illacrymans, & dicere plura volebat,
Præpedijt nimius ſed noua verba dolor.
Semianimiſquè cadit; cum qui Pater excipit orſa,
In miſeræ fautor vota precantis adeſt.

Infrà ſenſus latinus.

C *Namquè vt ſe patrio longas idiomate dixit*
Exoſam luces, quas ſibi fata ſinunt:
Fata nimis pia, quin nimiâ in pietate ſeuera,
Tempora dum vitæ dant ſibi longa nimis:
Sequè nouas odiſſe dies, & funera malle,
Quando cum Phyllo *vita perempta ſuo eſt.*
Audijt altitonans, atque ex Symmelide *Plantam*
Fecit ſilueſtrem, quæ ſola montis amat:
Primæuoquè dedit de nomine, amorequè dici;
Quæ Symmelis *erat, ſic AMAMELIS ea eſt.*

Iamquè planta eſt, ſed nihilominus inter Botanicos controuerſa, quam Oreadis natura eſſet inter antiquos. Ex eorum enim fictionibus Nymphæ nonnunquam Deæ, nonnunquam ſemideæ, aliquando puellæ, & mortales habitæ ſunt. Cuius confuſionis pulcherrimum exemplum habemus ex illo de Priſci Agathonis Ælia Lælia Criſpi monumento, quod ſuperius in Hiſtoriâ Quercus inter Ænigmata recenſuimus, interpretati D Nympham illam vnam ex Hamadryadibus, quæ cum Oreadibus interdum confunduntur. ob Quercuum in Montibus quoque frequentiam. Eiuſdem infrà meminit & Legatus, magnum nobis amoris pignus vnius ſpondaici grauitate ſpondens. Inter ea cum quibus confuſa eſt Amamelis, ſunt Sorbus Torminalis, Vitis Idæa, & Pyraſter itidem ex Idâ. Sed poetico inuento dubium tollit Legatus, Pyraſtrum, & Sorbum poſtmodo tantùm notas tradens, poſtquam in hæc ſibi ſuccinuiſſe fingit reuelatorem.

Pag. 110. h

Nam Dea ſi fuerat, poterat bene Iupiter illam
Vertere, dum Diuis ille dat eſſe viros.
Hoc expertus ego cari poſt funera nati,
A patre ad Amphryſum cum vir, & exuleram.
At quià non certum vobis, dum vixit Oreas,
Num mulier tantùm, num foret illa Dea:

 Siue

Siue Dea, & Mulier simul esset: Oreades anceps
Quid sint, tam variè turba canora putat:
Exemplumq; suâ tibi dat CASARALTVLA Nymphâ,
ÆLIA quæ Prisci *LÆLIA CRISPIS erat:*
Quamquè tuo melius dignoscere Montalbano
Nemo, quantumuis doctus, adusque potis:
Sic dubia est noua Planta, velut quodammodo nolit
Agnosci, Nympha qualis origo fuit.
Sunt hanc qui Sorbum *faciunt, quæ tormina sedat,*
Idæam Vitem dicit hic, ille Pyrum.
Percipe quantum errent; namq; vt tibi dicere pergam,
Tunc Idæa Pyrus, nec quoque Sorbus erat.
Nec quicquam commune tenet cum Vitibus Idæ,
Nì quod in Idæo vertice & ista quoque est.
Hic Malum vocat; at proh quàm malè, quando nigrantes
Fert baccas, & non Mala dat iste frutex.

Vndè patet ex genere quidem Malorum strictè sumptarum pro Arboribus notissimis negari Amamelidem, sed non ex genere Pomorum, quod est nomen latius, & generale omnium fructuum, qui ex Arboribus esui simplicius apti proueniunt, & sic non subducitur denominationi Agriomeleidos, cum maximè siluestribus Sorborum Pomis similes fructus edat (quamuis paruos Baccharum in modum, vndè Baccæ à Poeta nuncupantur) & ideò Sorbi species dicatur. Botanicam cuius desciptionem eleganter adducit Poeta probatissimos secutus auctores, Gallicumquè *Amelancher* nomen eidem Plantæ ex melleo malino Amamelidum sapore cum Athenæo deriuatum facit, eâ datâ occasione Botanicum præstantissimum Horti Regij Parisiensis Præfectum Dionysium Ioncquetum rara nobis in ea cognitione nonnunquam communicantem memorans, & Amamelidis copiam in Galloprouinciæ Montanis, vbi frequenter cibarium in vsum venit, prouenire sic perhibens.

Quem tibi describam, nec enim stirps me latet vlla;
Nam quænam Phœbum planta latere potest?
Surrigit hic ergo quamplurima læuia, recta,
Duraquè virgulta, & cortice tecta nigro.
Sunt folia oblonga haud secus ac quæ Berberis effert,
Quæ firma, & placido pulcra decôre virent.
Inter & hæc Baccæ crebra est fœtura rotundæ,
Et nigræ, sed quæ sicuti mella sapit.
Hinc & Amelancher *IONCQVETVS dixerit, ille,*
Cui Plantas omnes noscere ego ipse dedi.
REGIA Sequanicis huic ritè coluntur in Hortis
LILIA, quorum omni climate notus odor.
Ille tibi, Ouidioq; *tuo testabitur, altis*
Quàm multa in Gauarum Planta sit ista iugis.
Sicut ego solus potero tibi dicere quidnam
Fratribus Ossæis accidit inde noui.
Solus ego siquidem geminorum facta recordor,
Quorum obseruator sedulus ipse fui.
Nam quis Phylligenûm mage quàm Phyllæus Apollo
Quæquè tuens, tutor certus habendus erat?

Ita fratres Arbuti, & Pomi siluestris personam agentes in scenam redeunt, in quâ fatis parentes egerunt. Vtroq; ipsorum eodem tempore orbati puerilem ætatem patrijs in montibus transegerunt, tempestatum alterationibus corpora obdurantes, seq; venatorijs laboribus exercẽtes, vt in robustã crescerent iuuentutem. Hęreditarius erat amor equorũ, quibus ea loca feruntur abũdasse, præcipuè Trachyn, de qua Seneca in Troade.

--- Meliorquè fœtu Fortis armenti lapidosa Trachyn.

Cuius rei meminit & Legatus noster supra, & infra quoque, vbi desiderio peragrandi regiones exteras tactum Oporacem natu maiorem, fratri curam indiuisi patrimonij reli-

Vid. Bauh. in Pinace l. 11. sect. 6. ad fin. citat. plures auct. Ap. Ruell. l. 1. c. 97. hab. Pamphilus Apomelida Pyri genus arbitratur, quod Amamelida quidam vocant, alij Omomelida frequens in Ionia. Theocritus Oromalida appellauit.

Chor. act. 3. Sic Hermaphroditus peregrinatur apud *Ouid. lib. 4. Met. fab. 11*

A reliquisse refert, & inde profectum Boeotiam, Helladem, & Phocidem, & denique Peloponnesum inuisisse. Quamobrem geographicè multa recenset poeta, & inter cætera Thebas, ac eâ occasione veri Præsulis ideam memorat, Illustrissimum nempè, ac Reuerendissimum D. D. Petrum Bargelinum Patritium Bononiensem, Archiepiscopum Thebarum, S. Sedis Apostolicæ modò Nuncium ad Regium Sabaudiæ, Pedemontanorumquè Principem, & Cypri Regem Carolum Emanuelem, Serenissimo cuius nomine suas illustrare paginas maximum operæ pretium ducit Legatus, Plinium in eo secutus, quod Cyprum *Aspeliam* vocat. Præcinuit tamen.

Vix lustrum Comaros *compleat: maior Oporax,*
Cum duplici his plagâ raptus vterque parens.
Nutrijt in siluis geminos Ossæa iuuentus,
Sic brumam, ac æstûs edidicêre pati.
Sicquè canes placuêre, & equi, quos arua frequentes
Patris alunt, nemorum sic fera monstra sequi.
B *Hinc ego Ithyræos vtrumque intendere neruos*
Edocui, & certo vulnere adire feras.
Hicque labor, studiumque fuit commune duorum,
Donec Oporacem *mens vaga abire dedit.*
Namque vbi lanugo per malas aurea serpsit,
Extera visendi pectore serpsit amor.
Hinc Comaro *alipedum, quos Pelion, Ossaque patri*
Pauerat, & Trachyn, prouida cura data est.
Ergo indiuisis vigilat dum censibus iste,
Alter abit gaudens regna videre noua.
Peneus abscedit, cuius me filia torsit,
Longè à me torsit cùm fugitiua pedes.
Sic Othrys, sic Oeta patent, sic Phocidos arces,
Et iuga, quæ mecum, dulcis alumne, colis.
Sic Cephisiadas bibit, atque Ismenidas vndas,
C *Et modulante videt mœnia structa cheli.*
Mœnia, quæ Frater nostrâ si condidit arte,
Destruxit Mechio barbara Marte Soror.
Hæc tamen, hæc iterum (nec fallax augur Apollo)
Consurgent, Alpes Marte mouente pio.
Scilicet Alpinus cum Iupiter exiget æquos
Cultûs à Natâ Cypride, in Aspeliâ.
Tunc nostrum venerata PETRVM *Thebana Iuuentus*
Stabit sub sacro Principe fida redux.
Inde & Palladiæ iuueni lustrantur Athenæ,
Ingens Argolicæ Regia, Larquè Plagæ.

Idquè fuerat oraculum Pythij, quemadmodum Ἑλλάδος ἕυχος, *Græciæ* nimirum *gloria* Nazianzeno, *columen* Pindaro, *communis ora* Æliano dictæ sunt Athenæ. Quo allusit & qui cecinit

D *--- Quæruntur Athenæ,*
Quæruntur Graij mens, manus, arma soli.

Isthinc subsecutus iter Oporax, Eleusim migrat celeberrimam arcanis Cereris sacris, *quibus*, inquit Meursius, *totâ Græciâ, imo Orbe vniuerso, nihil vnquam celebratius, sanctiusq́; habitum fuit*. Indè Megaride, quæ à Megareo Apollinis filio nomen habuit, peragratâ, in Peloponnesum se contulit, quà Corinthus, aliàs Ephyre nuncupata spectanda erat. Meta viæ fit Arcadia, in quâ mira sibi euenerunt. In primis enim Pholoes montem, & oppidum illi cognomine scandens, veluti cognata loca, quippe à Pholo centauro nominata, Nympham *Pyrenen*, quæ *Diospyri* personam induit, offendit, & subito illius captus est amore: Quippe vel maioris perhibetur fuisse pulchritudinis, ac Pyrene illa, quæ Bebrycis filia, Herculi summè placuit, à quo pariter compressa est illis in montibus, quos nunc ab eius nomine *Pyrenæos* vocamus. Autor huius sententiæ Silius, qui de ijs montibus inter cætera canit.

In præfat. libri de Sacris Eleusinijs.

Silius l. 3. Belli Pun.

Nomen Bebryciâ duxère à Virgine colles,
Hoſpitis Alcidæ crimen, &c.

At viſam dum Nympham allo qui contendit Phthius, illa naturæ nil minus ſilueſtris, ac inhabitati montis Arbores, rapidiſſimam in fugam conuerſa eſt. In hac *Cratægum* Satyrum laſciuiſſimum malo fato obuium habuit. Illum etenim formâ nimis alliciens, velociſſimum experta eſt inſectatorem. Iamquè prope erat, vt perſecutoris præda caderet, cùm Iouem patrem rogauit, vt vel Satyri manus euaderet integra, vel ſpecies, quâ nimium illi placuit, mutaretur. Poſteriores exauditæ preces, & in Dioſpyron Nympha conuerſa. Sed ad poetam hæc ſubnectentem.

Mox tacitis quæ tunc ſacris gaudebat Eleuſis,
Et Megara à noſtrâ condita prole ſubit.
Hinc bimari gradiens Ephyre, Pelopeia viſit
Regna, & in Arcadiâ denique ſiſtit iter.
Cognata hîc etenim Pholoes iuga, & oppida ſcandens,
Hæſit in aſpectâ virgine montis amans.
PYRENE fuerat nomen: Bebrycia non tam
Bella fuit: ſpecie MELIDA ſola refert.
Nympha itidem regnata Pholo per opaca vetuſto
Luſtra perennatos viuere nata dies.
Obſtitit at ceù qui rapuit Symmelida caſus,
Nam quam tunc iuueni ſuſtulit alta fuga:
Offendit Satyrus, cui ſumma libido, CRATÆGVS,
Igne calens viſæ, quam retinere cupit.
Nec vidit fugitiua, ſibi niſi cum prope curſum
Rumperet, vndè pauens in latus vrſit iter.
Sed ſequitur Satyrus: volat hæc, volat ille; volandi
Sat ſunt cauſa potens hinc Amor, inde Timor.
Sic inſectatus pariter Syringa, Pitymquè,
Frondes pro Nymphis Pan aditurus, erat.
Sic etiam fugit me cantûs inſcia Daphne,
Cum ſæuo ipſius præpes amare forem.
Nec ſecus ac patrem, cum iam mihi prenſa fuiſſet,
Orauit ſupplex, vt ſibi ferret opem:
Et facta eſt Laurus; ſic & Pholoeſſa Tonanti,
Cum prope prenſa foret, fer pater, inquit, opem.
Fer pater, vrget, opem, vel me mihi tolle, reformans,
Ne monſtro inſtanti præda ſtupranda cadam.
Ingeminatquè preces; cum, dum iam tangitur, hæret
Cincta repentino mollia membra libro.

In Dioſpyron repentè conuerſæ curioſas, nec minus elegantes eius nominis rationes, à confuſis Botanicorum opinionibus longè diuerſas adducit Poeta, qui Cratægum pariter in tanti pœnam auſus in Arborem ſibi cognominem ſubitò mutatum aſſerit. Indemoneri poſſumus criminibus ſemper imminere pœnas. Et ſanè pulcrè factum eſt, vt Cratægum Satyrum petulantiſſimum fingeret, cum Κράταιγος nil aliud ſonet, quàm κράτη αἰγός, nempe *capri vim*, vndè petulantiſſima deſignatur Laſciuia. Cuius proteruitatis index in Satyris inferior capri figura depingitur. Ita dum *Cormes* filia perhibetur *Pyrene*, innuitur ex genere Sorborum eſſe Dioſpyron, cum Sorbum Gallis *Cormie*, ſiue *Cormier* vocari ſuperius tradiderimus. At poeticam Arboris vtriuſq; deſcriptionem attendamus. De Pyrene ſiquidem habemus, quod

Theoph. l. 3 Hi. Pl. c. 15. Id. l. 3. c. 13. Io. à Stapel. in comm.

In ramos abeunt trepidantia brachia, crines
In frondes; validâ ſtirpe ſtetère pedes.
Nam Nymphæ ex CORME furtiuus Iupiter auctor
Id præſtat, Iuno ne mala peius agat.
Quin ſua cum ſit ſtirps, ipſam de nomine dici
Dat proprio; hincque Διὸς dicitur illa πυρός,
Succreuit ſimilis Plantæ, quæ Meſpila profert,
Nonniſi quod Ceraſum ſubrubra bacca refert,

Dioſpyros

Nigra

A *Nigra Pyri includit referentia semina semen,*
Hinc & nomen habet de Ioue, *deque* Pyro.
Nec Satyri impunis mansit petulantia. Monstrum
Quippe stupens, monstro vertitur ipse pari.
Pro bifidis pedibus iam serpit plurima radix,
Et cortex hirtâ pro cute turget iners.
Sic rude villorum nemus, exporrectaque fronte
Germina, sunt Plantæ germina, fronsque nouæ.
Stat Satyri nomen, nam nunc quoque dicta CRATÆGVS
Arbor, rara genus ceù capriforme fuit.
Fert folia vt Platanus, paruumque, & Sorbile Pomum,
Quo, si tunc fuerant Sorba, *ea* Sorbus *erat.*
Sed fructus ne Sorba *forent dedit vnus* Oporax,
Per quem vt sit Sorbus *proxima causa data est.*

Vt enim infrà patebit, Oporax improuiso quodam euentu mortem *Sobari* promouit, vndè mutatio ipsius in Sorbum successit. Casu enim gemellorum domesticus effectus est, postquam sat sibi mirandi contra votum in Pholoe contigit obseruare. Nympham siquidem, quæ illo viso celerrimè fugerat, diù secutus, illuc tandem peruenit, vbi geminæ locum habuere transformationes. De *Pyrene* actum erat; & de *Cratægo* iam agebatur, cum in reliquis frondens, liberum querelis exitum haberet. Lamentabundum in Arbore demiratus Oporax, ex questubus fata Nymphæ collegit. Attonitus rerum, & non tam Nymphæ metamorphosim, & vel in cunis raptos amores, quàm quod in Satyro iàm in æternum obmutescente, pœnasque proteruiæ luente, nullus relinquebatur vindictæ scopus, dolens, multa mente voluere, nulla probare. Sanioris tandem consilij ratus illinc abire, solumq; adeo fatale fugere, in orientem iter direxit. Aseam demum, quæ ad Alpheum sita erat non valde procul à Lycæo monte, deuenit. Cumque Regio venatibus apta placeret, consistere visum est. Ibi degebant memorati Panos filij, à quibus inter familiares connumeratus est. Quin & eis eò vsq; gratus fuit, quò capram Lycæo patri mactandam, ijs mandantibus, selegit, vt supra tactum est. Tunc enim maximæ animorum mutationes irruperunt. At ex Poetâ, quæ intercedunt, audiamus, & interim scitè interrupta sacrificij fila coibunt. De Oporace præfatur.

Arist. 5. Polit. c. 8. Plut. de sera Num. Vendicta. Plato 9. de legibus.

Namq; superueniens vbi Planta nouella PYRENE *est*
Iam prope fessus eam per loca iniqua sequi:
Nescius actorum, Satyro suprema querente,
Edidicit geminos quæ noua fata premant.
Indoluit raptos, vt ad hos est raptus, amores,
Et Lignum haud flammis posse calere suis:
Mensque fuit furere in Satyri frondentia membra,
Sed tenuit facinus pœna sat vlta procax.
Hinc & quæ nequijt fixisse suauia Nymphæ,
Quæ licuit frutici basia vana dedit.
Fatali sed abire loco vt mens optima suasit,
Ladonis properat quà celer vnda fluit.
Buphagus hinc illi Melinæus, & aduena terræ
Alpheus Siculæ dulce propinat aquas.
Hicq; videt ripas per amantis fluminis ambas
Mille frequentantes pascua læta greges:
Mille greges, quorum custodes alterat ACHRAS,
Cui, sicut fratri, subdit Asea lares.
Insidet hæc fluuio, nec longè summa Lycæi
Culmina stelliferos tangere visa tholos.
Thessalus huc migrans, Regione placente, morari
Constituit, siluis exagitando feras.
Hinc & cum SOBARI *aucupio, cumq;* ACHRADE *pollens*
Curâ armentorum, gratus vtriq; fuit:
Donec Faunigenûm iussu cædenda Licæis,
His capra, & huic forma causa reperta noua est.

Quan-

Quandoquidem victimâ delectâ, & floribus, vt moris erat, ac frondibus Pineis Pani ſacris coronatâ, ſupplicatio paſtoralis ad Lycæum directa eſt. Iamq; ad ſacrificij locum deuentum erat, & ignis accenſus; cùm neſcio quo malo fato male ſeruata ſubitam in fugam rapta eſt capra. Nec multum cucurrit, quia rupes altiſsima impedijt. Præcipitium ideò non eſt auerſum; illinc quippe victima cadens, per cautes extantes dilacerata eſt. Inſecuti fuerant quamplures, & ante alios Oporax, at irrito conatu. Quapropter intento vacui redierunt, Poetâ canente.

Victimæ fuga triſtis erat Auſpicij. Al. ab Alex. D. G. lib. 3. cap. 12.

Namq; vbi de gregibus ſelecta eſt victima Phthio,
Vellere candentes vincere nata niues:
Inſtruitur pompa agreſtis, præit alba capella,
Cui Calami, & Pinûs cornua fronde virent.
Pone ſequebantur fratreſque, ſacrique miniſtri,
Quos & Paſtorum longa caterua ſubit.
Serta gerunt omnes, quæ Pinus, lentaq; canna
Componunt, culti ſymbola certa Dei.
Edita ſic gelidi ſcandunt Pineta Lycæi,
Cuius ineſt medio vertice meta viæ.
Hîc ſpecus eſt Panos, quod montis in intima tendit,
Horrendum inſpectu, quodq; patenter hiat.
Hoc prope monticolæ conſurgit Numinis Ara,
Vmbras quam circum plurima Pinus agit.
Iamq; iſthic aderat liturgica turba, nec obſtat
Sacro operi, nî quod luceat igne focus.
Ergo latens ſilicis venis extruditur ardor,
Ignibus & feſtis fumet vt ara datur.
Intereà malè ſeruata, & fors territa flammis
Victima ſe ſacris ſubtrahit, atq; fugit.
Paſtorum celeres hanc inſectantur: Oporax
Anteit, adductæ qui modo præſes erat.
Sed reducem vt faciant, fugientem fruſtra ſequuntur,
Nam de vicinâ rupe capella cadit.
Delapſa in præceps agitur, præruptaq; montis
Per cautes laceræ lana, cruorq; notant.

Eâ de re gemellorum amor in Theſſalum repentinum migrauit in odium. Crediderunt ſecreto aliquo ipſius ſcelere factum, vt victimam eius manibus contaminatam pater reſpuiſſet, & in fugam compuliſſet. Ita malæ mentes malos alios facili negotio arbitrantur. Illum ideò redeuntem ſacrificare conſtituerunt, vt exoſum lueret crimen. Inde famam tantùm emanaſſe tradit Poeta, homines in Lycæis immolatos, nolens in hoc ſubſcribere Porphyrio, qui ſcriptum reliquit hominem in illis ſacris abſolutè mactari ſolitum. Habet enim. Μέχρι τοῦ νῦν, οὐκ ἐν Ἀρκαδίᾳ μόνον τοῖς λυκαίοις, οὐδ' ἐν Καρχηδόνι τῷ Κρόνῳ, κοινῇ πάντες ἀνθρωποθυτοῦσιν. Vt verterem. *Hucuſq; non in Arcadiâ tantùm Lycæis, neq; in Chalcedone Saturno, communiter omnes hominem immolabant. &c.* E contrà turbæ crimen in gemellos animos torquebat. Non enim incredibile videbatur, eos, qui latè mortalibus in odio erant, parenti quoq; numini diſplicuiſſe. Saluando igitur homini, & cani potius mactando mentem diſpoſuerunt. In quam ſententiam eò libentius venire poterant, quò magis à gemellis læſi, gemellis quoq; ſatis obſtare poſſe iuuenem robuſtiſſimum cognoſcebant. Res ex ſequentibus patet.

Porphyr. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων lib. 2.

Rem ſic diuinam fruſtrari contigit, vnde
Eſt vt Panigenûm ferueat vſq; furor.
Hinc & Oporaci *ſuccenſent: creditur eius*
Crimen, quòd ſubitâ ſit capra rapta fugâ.
Vt luat hoc igitur, ſatius duxêre gemelli
Mactandæ miſerum ſubſtituiſſe feræ.
Sic placare patrem, ſi qua indignatio fortè
Patris erit, ſoboles non bene ſana putat.
Cæca fides fratrum hæc: dum factum id Panos ob iram
In prolem exoſam non male turba rata eſt.

Omni-

A *Omnibus inuisi nam cùm pastoribus essent,*
Esse quoq; inuisi non nequière patri.
Damnata hinc mens ipsorum, similisq; colenti
Victima, Latrator cùm satis esse queat.
Quin & dum gemini, ne sacra infecta sinantur,
Pro caprâ Oporacem *sacrificare parant:*
Atq; iubent ideò redeuntem in vincula trudi,
Et sacrum chalybi supposuisse caput:
(Indeq; vt exemplum traherent Busiridis aræ,
Fama fuit cæsos sacra per ista viros.)
Turba fremit, frendetq; iras, mussatq; tumultus,
Quales commotâ Doride pontus init.

At si tanta in pastoribus excitatur turbatio, quasnam iras non conceperit, vbi redijt, & rem nouit, qui solus ad iugulum petebatur? Vicinam in aram furibundus irrupit, & sacrificalem inde sumpsit securim, quâ primum obuiorum *Achrada* ita percussit, vt B ferè mortuus in terram conciderit. Ita qui exterum sacrificare voluerat, ad eandem aram ab extero ferè sacrificatus est. Sobaris fratrem vlturus in Thessalum pastores arroganter animat; at illi non parent, imò iandiù conceptas iras in exosum enituntur. Ex lapsu Achradis, quem mortuum credebant, illorum audacia in Sobarim consurrexerat, vt simul intolerabilem superstitis superbiam detumescere facerent. Non alijs ergò armis in monte, sacrificij tempore suppetentibus, saxis illum petunt, à quo nonnisi contemptibus semper fuerant impetiti. Nec quicquam iuuit in fugam conpulso patris opem implorare. Luxuriosissimus enim fabulosorum omnium antiquitatis Deorum aberat, festo, natisq; postponens persequendarum Nympharum curam. Hinc ridere est gentilitatis stultitiam. Inde, rudi licet exemplo, monentur potentes humaniter in minores agere, quorum quò minus timetur imbecillitas, eò nonnunquam maiores clades molitur. Frequentia sunt exempla, quæ recensere non est huius loci. Sat quod ad rem expressit Legatus noster, de Oporace canens.

Plut. de cohib. irac.

Frater fratris necem vlciscitur.

Homer. Iliad. l. 24.

Libido occupatissima est. *Senec. de irac. l. 3.*

Machina sic fratrum vt patuit, furit acer Oporax,
Prosiltensq; duûm nixibus obstat atrox.
C *Ac, vt erat propior sacris altaribus, illinc*
Dependens ferrum sacrificale tulit:
Quiq; præit, quanto nec præstet robore Phthius
Computat, in primis Achrada *sternit humi.*
Non moritur; saxum, quod iecit frater, in ictu
Præpedijt chalybem ne graue theta foret.
Et simul accurrit Sobaris, *turbasq; sequaces*
Nititur in iuuenem verbo animare truci.
Sed frustrà; nam cum exosum vidère iacentem
Achrada, *par frater concidat, omnis auet.*
Creditus est etenim Phyllides æthere missus,
Vt fratrum fastûs detumuisse daret.
Rupibus hinc Sobarim *fractis petière; coactus*
Terga dare hic, turbæ se fugiendo rapit.
D *Saxa volant: miseri tolerata superbia cœlo*
Tanta sat, haud tandem est digna fauore patris.
Dum siquidem hic pressus Patrem inuocat, ille sequendis
Intentus Nymphis luxuriosus abest.
Posthabet huic etenim curæ natosque, sacrumque,
Quâq; illas flectat, fistula sola placet.

Surrexit interim Achras, quem percussio non occiderat, interrupta ab ictu saxi, quod proiecerat frater, & in ansam securis iecerat. Stans, vt turbas abesse nouit, miratus est. Oculos tandem circumuoluens, vidit vbi tumultus fiebat. Antecedentem conspiciens fratrem in fugam versum, rei nouitate fere desipuit. Accurrere volebat fratri commoriturus, sed non prorsus inultus. Arma non erant quæ caperet, nisi lapidea securis, quæ ab arâ pendebat. Antiquitus enim eiuscemodi quoq; bipennium in sacrificijs vsus erat.

Ta-

Talis est quæ asseruatur in nobilissimo Aldrouandi nostri Cimeliarchio, cuius iconem in Musæo Metallico eiusdem Aldrouandi adduxit V. C. Bartholomæus Ambrosinus Antecessor noster in complendis Aldrouandæis Operibus. Eo instrumento armatus Achras, per breuiorem, quæ in læuum patebat, viam, quas potuit fratri suppetias tulit. Et iam primam commotionis causam desinente tramite offenderat Oporacem Sobari imminentem, quem magno ictu strauisset incautum, nisi celer sagitta brachium erectum præuenisset, securimq; relinquere coegisset. Vnde iaculum venerit patebit, vbi quæ præcedunt ex Poeta innotuerint. Canit ergo. E

Lib. 1. c. 6. sub rubr. vsus in instrumentis *pag.* 158.

Nocere facile est, prodesse difficile. *Quintil. l.* 8.

Intereà qui iam cecidit ferè victima ad aram,
A te, quem voluit victima, Phthie, fores:
Torpore excusso resilit, turbasq; fugantes
Germanum saxis inspiciendo furit.
Quodq; vnum bene præstat, abit, cum fratre paratus
Viuere viuenti, cum moriente mori.
Et sibi quà in læuum breuior via constat eundi
Palantem Sobarim *quò fera turba premit:* F
Hàc volat, ex arâ marmor carpendo relictum,
Marmor, cui sacræ forma bipennis erat.
Hoc dextram instructus, quò semita desinit illa,
Meligena accurrens impetuosus adest:
Et Phthium offendit, qui iam iam triste securi
Fert Sobari *fatum, ni tueatur* Achras.
Quippe vbi in incautum silicem vibrat iste verendam,
Restituit fratri par pietatis opus.
Quin & Oporaci vulnus lethale fuisset,
Repressus iaculo ni grauis ictus erat.
Namq; mucronatum lapidem dum torquet in hostem
Achras, *ei cubitum præpes arundo ferit.*

Sagittam torserat *Comaros* Oporacis frater, quem in Phthiotide Germanus reliquerat. Illuc migrarat deprædicatum Lycæorum festum & ipse visurus, & forte aduenerat cum iam pastores in improbum Sobarim ferebantur. Tumultum pro sacro conspicatus, quod multum admiraretur habuit. Ex vltimorum igitur aliquo, quid sibi res vellet, exposcens, totum ignotus intellexit. Antegressus ergò opportunè aciem flexit quo imminentem Oporaci Achrada conspiciens, certo potuit iaculo mortem fratris auertere. Sic in fugam Achras quoq; compulsus est, nouo peregrini calamo pariter in tergum sauciatus. Cum ecce improuisus euentus in ingentem omnes traxit admirationem. Prope silua erat, ex qua Nymphæ geminæ formosissimæ rapido gradu gemellis iam iam procedentibus obuiæ factæ sunt. Erant istæ *Onchne*, & *Arie*, quas introducit Poeta ad exprimendam identitatem Onchnes cum Pyro siluestri, & confusionem quam Arbor *Aria* facit inter Sorborum species. In tota propterea Arcadia gemellos ab his tantùm impensè dilectos confinxit, Onchnen Achradi, & Arien Sobari contraponendo. Fauet rudis Arborum, quibus illæ præerant, natura, vt ipsæ quoq; rudes Nymphæ compertæ, rudes fratres amare possent. Simile quippe suum simile diligit G

Onchne, & Achras *idem sunt, scilicet Pyraster.*

Conseruat studij fœdera quisque sui.

Ouid. 2. de Ponto 5.

Conducit & gemellorum speciositas, quam miram fuisse ineunte Poematio descripsit Legatus, qui relatis ista subtexuit. H

A Comaro *it calamus; visurus quippe Lycæa*
Venerat, huc secum spicula nota ferens,
Certior & rerum factus, pastore docente,
Fratri opportunam deproperarat opem.
Achrados *arma cadunt, ictu languente lacerto,*
Cognatamq; terit vana securis humum.
Nec læuâ relegit frustratam vulnere petram
Arcas compulsus fratris inire fugam.
Dumq; gradus glomerat, Sobarimq; prope astat anhelum,
Ipsi aliud Phthij missile tergus obit.

Nec

A *Nec procul vt caderent, hic telo saucius acri,*
Ille cito lapidum turbine mersus, erant:
Cùm geminæ occurrunt præstanti corpore Nymphæ,
Quæ fratrum sortem collacrymando gemunt.
Achrados *auertit lapsum complexibus ONCHNE,*
Atq; ARIE Sobarin *officiosa leuat.*
Infima vicini sunt ambæ numina luci,
Queis fratrum species vsserat alta fibras.
Nec rudis illorum quicquam natura coercet
Spes; nam vel sterili spes in amore virent.
Dat ruditas innata, quibus sunt numina, plantis,
Vt fratrum ruditas ipsa placere queat.

Iandudum à Nymphis amabantur gemelli, nec tamen amori quicquam humaniter correſponderant. Faſtoſi nec illas amorum ſuorum dignas cenſebant. Quamobrem nec moribundis pium ipſarum officium acceptum erat. Ad mortem nimirum vſq; na-B tura eadem eſt.

--- ad mores natura recurrit — *Iuuenal. Satyra 13.*
Damnatos fixa, & mutari nescia.

Superbi igitur vel in morte (quæ breui ſucceſſit, licet geminos præ reuerentia Nympharum inſectari deſtiterint irati paſtores) deſcribuntur à Poeta, qui miranda aliquot enunciaturus, hæc dictis ad Nymphas ſpectantia connectit.

Hinc quantum informes Satyros, turpemq; parentem
Fugerunt, tantum quæq; secuta satos.
Et, nisi quòd patrio nequeunt discedere monte,
Quolibet hos esset quæq; secuta loco.
Nec tamen hi curant Nympharun vota, precesque,
Sed vitant; adeò rusticitate tument.
Et quoque nunc fugerent, sic mens est improba vtrisq;
Sed iactura nimis larga vigoris obest.
C *Ergo velint, nolintue cadunt in brachia Nymphis,*
Quæ solæ immeritos integro amore petunt.
Destitit, his visis, vltrà sæuire iuuentus,
Cui sacrum inspirant numina pulchra metum.
Non vltrà sæuire tamen nil profuit, vlli
Cùm iam sæuitiæ desinat esse scopus.
Vix in complexûs etenim cecidêre duarum,
Et quoque complexa est mors properata duos.
Expirant agrestem animam, nil corpore dignam
Tam lepido, & patrem commoriendo cient.
Vt velit vlcisci prolem, si numen in illo est,
Atque scelus mulctet, verba suprema rogant.
Sed procul est surdus, soboli, si forsan adesset,
Conturbaturus viua feretra pater.

Ita ſenſu priuati, qui ſenſus humanitatis vix cognouerunt. Verè ruditatis exempla-D ria, cùm inter homines rudior aliquis ęgrè poſſit excogitari, quibus omen triſte fuerat ipſum nomen, vt infortunijs abſorberentur, illaquè deglutirent. Quamobrem rudes in Arbores conuerſi finguntur, quemadmodum luxurioſos in ſues, anthropophagos in lupos, duros affectibus in ſaxa transformatos cum antiquitate commentus eſt Ouidius. In eaſdem Arbores coaluerunt & dilectos complexæ Nymphæ, quæ funeris gemellorum impatientia ductæ, vel in ipſa fata, quorum diſpoſitione res acta fuerat, mala effutire verba auſæ ſunt. Ita mulctatæ, & cęlorum honore priuatæ, quem ipſis decreuerat Iupiter apud Sulmonenſem Poetam habens.

Io. de Rinal. libro Ital. inscr. Mostruosiss. mostro tract. 2. lit. S. pag. 135. Lib. 1. Met. fab. 6.

Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyriquè, & Monticolæ Syluani,
Quos quoniam cæli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certè terras habitare sinamus.

Id. l.4. met. fab. 11.

Ex duobus porrò, Nymphâ scilicet, & viro geminatis Arbor vnica resultasse, fingitur eâ vi, quâ ex Hermaphrodito, & Salmacide vnum pariter hominem integratum narrat Ouidius. Sic Achras, & Onchne, quorum nominis eadem est vis, significandi nempe Pyrastrum, in Arborem significatam migrarunt, quæ geminis, iuueni scilicet, & Nymphæ siluestreitate satis respondet. Rem sic expressit Legatus.

Vna duos quos hora tulit, sic abstulit vna
Tam moriendo pares, ac oriendo pares.
Vtraque proptere à questûs inst aurat Oreas,
Cui pariter nimij sunt Amor, atque Dolor.
Tanto execrantur sceleratam crimine turbam,
Et Fatum incusant illa quod ausa ferat.
At qui Fata regit, quorum moderamine iusto
Quæque subesse facit, vindicat ista Pater.
Vt siquidem, Ioue disponente, superbia fratrum
Dura nimis, tali funere plexa fuit.
De Nymphis, quas ille olim dignatus Olympo
Esset, sic pœnas ob mala verba tulit.

Iuuenal. Satyra 13.

Quippe, vt dilecti quæque est complexa cadauer,
Planta fit, vno arctans corpora bina libro.
Nec secus ex Hermæ puero, ac ex deside Carum
Naiade coniunctis Hermaphroditus ijt.
Achras, *&* Onchne *illâ clauduntur in Arbore, quæ nunc*
Nomina de Græco fonte priora tenet.
Siluestris *Latio* Pyrus *est, siluestris vterque*
Ceù fuit; hinc ramis plurima spina riget.

Idem de *Sobari*, & *Arie* traditur. In Sorbum siquidem Arborem vterq; mutatus est. Hoc tantum intercedit discrimen, quod *Ariæ* nomen determinatæ Sorborum speciei remansit. Ea est Sorbus Alpina, quam Poeta describit, Lauro similem faciens, sed roburnæ duritiei. Tardam ei germinationem, fructuumquè productionem cum Theophrasto assignat, confusamquè Plantis ambiguis ambiguo carmine innuit. Opportuna quoque cadit fabula, quam ludit in Æquiuocatione Ariæ Arboris cum *Ariâ scorpioferâ* Persidis Regione, quæ *Heri* hodierno incolarum vocabulo nominatur, in quâ flumen indigenis *Polimalon, Arias* olim dictum est, quemadmodum & stagnum in eâ plagâ erat, quod pariter *Aria* Ptolemæo Geographorum primario nuncupatum est, non longè à Sariphis montibus, à quibus Sariphæos Populos illos Poeta noster appellat, hæc admodulatus.

Abrahã Ortel. Theatr. OrT ab. 85.

ἀρία, quasi ἀγρία, idest agrestis. *σοβαρὸς* insolenter se inferens, *quod & rusticorum est ἀμφιβόλοις φυτοῖς* confusis plãtis, *πολύμαλον* Pomis abũdans, *ad pomosos Ariæ fructus alludendo.*

Sic ARIE, & SOBARIS, quos forma appellat agrestis,
In Plantam coeunt, quâ modo SORBA parit.
Nomen vtrunque diu SORBO cuicunque relictum,
Sed species ARIE denique certa fuit.
Hæc prorsus Lauro similis, sed Roboris æquans
Duritiem, est SORBVS, quæ iuga Montis amat.
Germinat, & fructum profert tardissima, sæpe
Confusa ἀμφιβόλοις, vt vocat Ascra, φυτοῖς.
Nota Sariphæis tamen est, vbi tam crebra creuit,
Plena nepis habeat nomen vt inde plaga.
Quin stagno, fluuioquè ARIÆ data nomina restant,
Dum Persæ dicunt has POLYMALON aquas.
Intractabilitas fratrum, faciesquè remansit
Ingustabilibus continuata Pyris.
Et nunc maturis pariter rubor extima pingit,
Ceù pudeat geminos vsque fuisse rudes.
Sic intercessit quæ forma simillima fratres,
Consimiles fructûs Plantæ vtriusque facit.
Imo reuixerunt geminorum in stirpibus Artes.
ACHRAS pascit oues; SORBVS opimat aues.

Vndè

A Vndè factum fingit vt *Onchnea* ὄις ἄγχι, nimirum *ouis prope* nuncuparit, apparentem vocis etymologiam rei suæ opportunam secutus, cum aliàs *Orchnen* ab ἄγχειν, quod est *strangulare* dici non ignoraret, quoniam acerbitate sua propemodum strangulant eiusmodi Pyra siluestria. Quod autem Achras Arbor effectus pascat oues, id de fruticantibus Pyri siluestris ramis intelligitur, cùm ipsos pecudes appetant. Sic & aues opimari Sorbis, clarum est. Indè aptæ Arbores aucupio, vndè genus illud. Sorbi nomen traxit, quod *Sorbus Aucuparia* dicitur. Quod innuit Poeta dum aucupem Sorbo, quam Græci nuncupant ὄην, nomen indidisse tradit, ad Sobarin aucupem alludens. At non tantum aues alunt Sorba, sed & pleraque alia animantia. Præterea in cibum hominibus agrestibus concedere, cùm superius satis superque dictum sit. Id tantum addo quod & à quadrupedibus nonnullis valdè expetuntur. Inter hos auidissimi Sorborum sunt Canis, & Vulpes. Imo aliquando factum est, quemadmodum à viris fide dignis accepimus, vt Vulpes, & Canis venaticus illam insecutus sub eâdem Sorbo consisterent, & pacificè pascerentur, hinc inde Sorba per terram delapsa legentes. Opportuna propterea Vulpibus per autumnum capiendis venatores nostrates censent ea loca in quibus Sorbi B sunt. A frequentiâ demum huiusmodi Arborum *Sorbos*, aliàs *Sorabos* dictos olim Vandalos (quod nec nos suprà siluimus) Arbitrari videtur Poeta, cuius opinioni fauet, quod Sorbus in frigidis regionibus multa proueniat. Hinc frequens est in Germaniâ; vt à nobis in Patriarum titulo tactum est. Clarius à Sorbis denominari *Sorbettuli* Castrum nunc vulgo *Soriuolo* in Aemiliâ situm non longè à Cæsenâ, cuius meminit & Legatus vbi succinuit.

Canis, & Vulpes Sorborum auidissimi.

Sorbi *olim dicti Vandali.*

Sorbetuli *Castrum in Aemiliâ.*

ὄις ouis. ἄγχι, prope ὄην Sorbum

Inde ONCHNEN ὄις ἄγχι & ὄην quoque nuncupat Auceps,
Est & in Arcadicis vtraque crebra iugis.
Hinc data Vandalicis SORBORVM Montibus ingens
Vis, populum SORABI nomen inire dedit.
Tunc quoque vt à SORBO gens moribus aspera, dicta est,
Quàm benè signatæ nomina fixa rei!
Non ita in Aemiliâ titulum cùm Castra tulissent
Arbore ab hac, titulus conueniebat eis.
C *Nam qui se ad Sapim Pagus SORBETTVLVS offert,*
Claret ob insignes integritate viros.

Quo videtur præ ceteris alludi ad S. Aldobrandum Episcopum Forosemproniensem, qui in eo pago natalem habuit, & fuit Cæsenæ Canonicus Secularis, inter Regulares demum Lateranenses ascitus, postremò Dei nutu à Ciuibus Forosemproniensibus in Pastorem electus. Ad Forosempronienses spectat & antiquissimum *Sorbolongi* Castrum trans Metaurum à Meridie positum, nunc vetustate fermè dirutum, cuius meminit Legatus, & eruditè *Vallum Asdrubalis* vocat. Hîc enim, vt Historiæ Forosempronensium testantur, & colligitur ex Liuio, Castra fixerat Asdrubal, quum magnis copijs in Italiam aduenisset, vt Annibali fratri suppetias ferret. Nec procul hinc à Claudio Nerone, & Liuio Salinatore interfectus est. Hinc Horatius.

Ex Chronico Canonic Later.

Sorbolõgũ *Castrũ Leand. Alb. in descr. Ital. pag.* 288.

Lib. 22.

Quid debeas, ò Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
D *Ille dies Latio tenebris.*
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per Vrbes Afer, vt Italas
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per siculas equitauit vndas.

L. 4. *Carm. Od.* 4.

Cognominis huic Castro est nobilissima, & vetustissima Familia *Sorbolonga*, cuius Stemma Sorbus est. Meritò hanc celebrat Legatus, cum ex hac prodierint Viri proceres, Duces strenui, Iurisperiti doctissimi, Præsules integerrimi, & omni literaturâ præditi: Viuunt nunc Abbas Michael Angelus Vir eruditissimus, Chirstophorus Eques S. Stephani, & Iacobus fratres. Memoriâ dignum est Viridarium singulare, quod inter alia bona patrimonialia possident extrà Portam Romanam Forosempronij. In eo siquidem fontes frequentissimi varios ludos effingunt, spectatoresq; deludunt in-

Sorbolõga vetus Familia Forosempron.

ſidiantibus aquis: Curioſitatem alliciunt Apollinis, & Muſarum Statuæ, Lymphis colludentibus varios concentus emodulantes. Quæ deliciæ continuò patent exteris, & ciuibus. Rem ideò non ſiluit Phœbus apud Legatum, qui nobilem ſubdit mentionem communis amici, viriq; doctiſſimi Ioannis Antonij Victorij Foroſempronienſis I.V.D. Protonotarij Apoſtolici,& Archipresb. nobilis Eccleſiæ Plumatij in Agro Bonon. Accinuit ergò. *Sic Vallum Aſdrubalis, quod nunc ferè diruit ætas,*

Et SORBOLONGVM patria lingua vocat:
Seù det ei nomen Stirps SORBOLONGA, trahatuè,
Nomina præcipuæ nobilitatis habet.
Hinc velut haud rarò quæ ſunt deſpecta coluntur,
Sæpe vbi ſuccedit vilibus altus honor:
SORBVS itemfacta eſt inter celeberrima Plantas,
Cùm celebres tulerint nomen abinde Viri.
SORBOLONGORVM præſignis Gente Metaurus
Non Tiberi Iliadas inuidet, atque Numas.
Marte valent, illoſq; iuuant Tritonidos Artes,
Numinis & noſtri delicioſus amor.
Phæacum hinc noſtris quâ nobiliora Vireta
Ad latus Aemiliæ diſpoſuêre viæ:
Me Polycletæo ſpirare dedêre labore,
Inter & Aonidas ludere fonte melos.
Lympharum vario modulantem carmine cœtum
Quotquot conueniunt viſere, porta patet.
Teq; huc me verſu referens VICTORIVS olim
Inducet, ſecum ſi loca adire velis.
Illa ſuum plaga iactat: ibi iam vagijt infans,
Teq; ibi pro Dirces amne, Metaure, bibit.

Suum quoque locum inter hæc promeruit virtus Hieronymi SORBOLI Philoſophi, & Medici, atq; Theologi Balneocaballenſis, ſcriptis clari. Quare, vt cum Philippo Oſſano canamus, *--- Sit proximus iſtis*

Chartis SORBVLEVS decor.

Nam ſubſecutus apud Legatum Phœbus habet

Citrà eſt Pæonio gens SORBOLA ſanguine creta,
Cuius auis fermè victus in arte fui.

Quibus concinuit ille, qui inter cetera de Hieronymo SORBVLO in eius libro *de Præſeruandis Hominibus à Peſte* Bononiæ excuſo apud Ioannem Rubeum 1577. in 8. modulatum reliquit.

In Ode ad libr. Hier. Sorboli *de Peſte.*

Hippocrates cedat, cedat ſimul ipſe Galenus,
Artis Pæoniæ concelebreſquè viri:
Quando artis Medicæ verus monſtrator Apollo
Diceris; hoc virtus poſtulat ipſa tua.

Edidit & Lectiones *de Amoris definitione* Mutinæ apud Paulum Gadaldinum 1590. in 4. Nec aliter *Sorbediorum* gentis meminit Legatus cum ſubdit.

SORBEDIOS Themis, & ſine Nomine nota Lycea
Norunt, quâ exultans LILIA Parma rigat.

Quo videtur alluſum eſſe ad Marcum Antonium *Sorbedium* I. C. eruditum, qui magni nominis fuit inter Academicos *Innominatos* Parmæ, & inter cetera doctè ſcripſit ad Antonium Adrianum ſuper *Gualando* Ecloga. Rariſſima quoque literis non minus, ac alijs ſplendoribus eſt Familia *Sorbellona* Mediolanenſis, cuius ideò mentionem præterire noluit Legatus, eruditiſſimum eâ occaſione memorans amicum Poetam *Carolum Turrium* pariter Mediolanenſem, inſignis ibi Collegiatæ S. Nazarij Canonicum. Ita vno calami volatu Lutetiam Pariſiorum ſe transferens, *Sorbonenſis* Collegij Patribus grandia ſcientiarum incrementa in quocunq; alio literatorum cœtu promouentibus, iuſta Muſæ tributa perſoluit, inſignioreſq; Lutetianæ Vniuerſitatis Samuelem SORBERIVM, *Anzotium*, *Petitum*, & *Robercalli um*, ac *Theuenotum*, doctiſſimumq; *Io. Dominicum Caſſinum* primarium in Archigymnaſio noſtro Aſtronomum eodem actu veneratur his metris

Qui rectè ſapit omnia ſimul complectitur. *Chæremon. ap. Stob. ſer.* 3.

Inſu-

A

Insubriæ Heroas quoque SORBELLONA propago
Fert, vbi dat nostrum Pindica TVRRIS epos.
Quin & quod SORBO decus est sublimius; Orbe
Doctior hinc toto nomina cætus habet.
Est hic SORBONÆ princeps Academia, florens
Ampla vbi Sequanicas Insula findit aquas.
Vix mea sufficerent Timæis ora canendis,
Nam semper merito metra minora forent.
Nosce hinc quàm iustè ex illis SORBERIVS ingens
CASSINO in pretio est, Ouidioquè *tuo.*
Nec minor ANZOTI virtus, magniq; PETITI,
Otia scita parans, grandia semper obit.
Doctrinæ callet *sic ROBERCALLIVS omne*
Robur; *transquè meas it sua fama vias.*
Pallade sic sacrâ notus *THEVENOTVS vbique est,*
Vt tot, quos nequeo commemorare satis.

B

Nec impunè maioribus suis manus iniecere pastores. Nam & ipsi totidem in Arbores pariter siluestres conuersi perhibentur. Indè patet in malum terminare seditiones. Insigniores *Oporax*, & *Comaros* in Pomum siluestrem, & in Arbutum commigrarunt. Vt enim Κόμαρος Græcis est Arbutus, siue Vnedo Arbor libenter frutificans in alpibus; ita ὄπωρα cum sic vocentur fructus autumnales, ob asperitatem nominis (*Oporax*) indè confícti, significationem ad asperi fructus Arborem direxit Poeta, penes quem hæc Apollo.

Aristot. l. 5. Politic.

Viderat admirans nuperrima monstra iuuentus,
Territaq; indè abitûs forte parabat iter:
Cùm reduces gressus (mirum) intentantibus ortæ
Radices subitò continuêre gradum.
Fata malis punire malos assueta, ministros
Vindictæ pœnâ compediêre pari.

C

Qui mage sæuierant, primi radice tenentur,
Nec Phthios potui proripuisse meos.
Hoc tantum indolui; sed quisnam obstare valeret
Fatis? Et Phœbum fata superna mouent.
Serpit OPORACIS lignum per membra, miserquè
Germani celerem frustra frequentat opem.
Namq; hic in auxilium properat dum fratris, eâdem,
Quam premit, hæret humo, stirpe ligante pedes.
Incusat causamquè viæ, fatumquè seuerum,
Sed dat pauca queri, qui tegit ora, frutex.
VNEDO fit Comaros, *dum fit SILVESTRIS* Oporax
MALVS, vt amborum nomina græca sonant.
Quæ iuuenis tulerat, tot virgæ spicula fiunt;
Hinc fruticat iaculis ARBVTVS apta vagis.
Est ciuis nemorum, siluestri prædita fructu,

D

Duxerat vt Comaros *lustra per alta dies.*
Fraga refert Pomum, quod, vt & siluestria Mala,
Purpureum, in fratres nostro ab amore, micat.

Cùm *Oporacis* in Pomum siluestrem transformatione introducitur & *Melidis* Inachi Argiuorum antea Regis, indè Fluminis in sinum Argolicum illabentis filiæ metamorphosis in Malum domesticam, ob venustatem formæ, quâ prædita fuisse mythologicis hisce narrationibus ineuntibus descripta est, & vt varietur inuentio. Tanto enim affecta est dolore miseros natorum euentus tacito horrore persentiens, vt in mortale deliquium inciderit, & expirauerit. Nec absque naturalibus misterijs fabulæ de Sorbo confectæ miscetur commentum de Malo domesticâ. Nam hinc insinuatur Pomum Arborem Sorbo feliciter inseri. Quamobrem Palladius de Malo Satiua scripsit.

Exiguum Sorbum dulci distendere succo
Nouit, & ad cupidas flectere Poma manus.

Rem itidem Agriomeleidis in eo concernere deprehenditur, quia Taleæ Pomi satiuæ alibi plantatæ, nisi solers cultus adhibeatur, siluestrem induunt naturam. Quod & Poeta pariter inferius innuit, postquam Inachi querelas erudito carmine expressit.

Grandior in grandem Plantam succreuit Oporax,
Congenerem Plantæ, MELI decora, tuæ.
Prolis enim interea, nisi scis, hæc casibus horrens,
Pene patrem tacito victa dolore ruit.
Deliquium mortale fuit, nam ferreus illi
Perculit æternâ lumina nocte sopor.
Inachus exanimem properato funere natam
Ingemit inspiciens, datquè madere genas.
In dextrum pronæ residens innititur vrnæ,
Subleuat & squalens dextra bicorne caput.
Ingeminat fletus, laticesquè ijs imbribus auget,
Queis, nisi flumen erat, nunc bene flumen erat.
Nec tot fortè fluit lacrymis, cùm mugijt Io,
Versus & in fluuium decidit ipse throno.
Soluitur in questus tandem mœstissimus Amnis,
Effusasque oculis, questubus æquat aquas.
Deplorat semper, seù rex ditauerit Argos,
Seù flumen, soboli fata sinistra suæ:
Sequè magis miserum Peneo dicit, eumquè
Præ se felicem, sorte premente, vocat.
Nam, cùm nata fugax humanos exuit artus,
Saltem vndis facta est Planta riganda Patris.
Quod si MELIS erat (quid non ita summa iubetis
Numina?) non fueram sic, ait, ipse miser.
Hoc, ceù cum pulcris, vt nosco, nepotibus actum est,
Mœrorem poterat diminuisse meum.
Sed quid, summe Gener, per quem mea Numen adepta est
Io culta Pharo, non simul istud agis?

-- Pater ipse bicornis. In læuum pronâ nixus sedet Inachus vrnâ. *Stat. Theb. 1.*

Cùm enim, vt Poetæ fabulati sunt, Io Inachi fluminis filia à Ioue, qui eam vitiauerat, Iunonis metu in vaccam conuersa fuisset: illam Iuno à coniuge dono petijt, & obtinuit, indè œstro immisso tantoperè exagitauit, vt furore correpta nusquam consistere potuerit, donec in Ægyptum transuecta, in Isidem Deam conuersa est. Cui fabulæ occasionem dedit Iupiter Rex Cretæ, qui surreptam Io Inachi Argiuorum Regis filiam, in Cretam abduxit: ipsamquè Iouis vxor Iuno pellicis impatiens grauissimis odijs prosecuta est. Inachus ideò nimias in lacrymas ob indecoram natæ iacturam effusus, in flumen sibi cognomine mutatus perhibetur, & indè iurè merito nostrum apud Poetam Peneo Daphnes patri se comparat. Eius denique votis de nata exauditis, illa Pomus facta est: quod auspicium fuit prope locum eiusce Metamorphosis erigendum fuisse templum Veneri, quæ *Melanis* indè nuncupanda foret. Quod consonat V. C. Iano Laurenbergio, qui in Græciâ antiquâ, ab erudito Samuele Pufendorf editâ, in tabulâ Argiæ, propè Inachum eiuscemodi templum Veneris *Melanidis* constituit. Eo interim illinc transijt Pan, qui mutatæ speciem agnoscens, in rei memoriam aliquot Arboris nouæ ramos Lycæum suum petiturus, secum abduxit, è quibus ob cultoris ruditatem Mali postmodo siluestres prodierunt. Hinc Poeta de Inacho loquens:

Ouid. lib. 1. Metam.

In Græcia antiq. p. 39.

Dixerat: & votis flexus pater, hîc quoque mira
Seminat, in MALVM MELIDA abire iubens.
Quo dedit auspicium quòd ibi mox esset honore
Templorum MELANIS deuenerandа Venus.
Stat species generosa, decus stat in Arbore primum,
Quotque rosis Malæ, splendida Mala rubent.

Mœsta

A

Mœsta serenauit Pater Inachus ora, riganſquè
Plantam, quæ potuit baſia fonte dedit.
Hicquè fuit gratis ea ſemper onuſta volemis,
Non vbi Pan eius germina fixit humo.
Quippe rudis facta eſt, & agreſtia protulit illic
Poma, rudis cultor Pan vt agreſtis erat:
Inſectatus enim Nymphas, dum tranſijt illac
MELIDIS effigiem nouit & ipſe nouam.
Non tamen id multum curat, cum pergat vbique
Naiadas, & Dryadas ſolicitare ſalax.
At quia Planta placet, plures legit ille ſtolones,
Quos ſecum rapiens, antra Lycæa petit.
Appulit hæc, cum iam Nati, Phthijquè virebant,
Ibat & in Plantas vltima turba querens.

B Recognitâ per querelas, nec ad caſum filiorum indoluit petulantiſſimus ille, qui multas hinc inde fecerat matres. Metamorphoſes igitur obſeruans animaduertit humanum olim populum, ſilueſtrium Pomorum vulgus integrum fieri. Mirum in hoc, lapides, quos quis ſuſtulerat, in lapidoſa ſilueſtrium fructuum ſemina migraſſe, ſicq; Prunos, Meſpilos, Cornos, Ziziphorumquè, & aliorum eiuſcemodi fructuum Arbores in Plantarum Rempublicam inuectas eleganter commentus eſt Poeta, indè moraliter innuiturus, quòd *per quæ peccat quis, per hæc & torquetur*. Quod hunc in modum figurauit. *Sapient. 11*

Singultus mœſti caſum teſtantur, at ægrè,
Cùm properet facie quiſque latêre noua.
Nec quoque natorum tetigit iactura parentem,
Cùm multos illi multa libido paret.
Diſplicuit tantùm geminas quòd Oreadas ante
Non vicit, ſemper fruſtra ſecutus eas.
At quoniam fato ſtandum eſt, premit acta, videtq;
De paſtorali creſcere plebe nemus.

C

Diuerſæ Arboribus ſpecies, at migrat in vnum
Malorum *ſpecies omnis* agreſte genus.
Quæ quis corripuit, nequijt deponere ſaxa,
Hinc ipſis lignum participaſſe datum eſt.
Contracta in varios ea decreuêre lapillos,
Quos pro ſeminibus pleraque Poma gerunt.
Talia cum Prunis ſunt Meſpila, Zizipha, Corna,
Et tot, quæ longum dinumerare foret.

Non ideò ſuperſtitioſa celebritas caruit ſacrificio. Tardiores aliquot montem aſcenderant eo temporis, quo nouum nemus exigere ſtuporem inceperat. Hos Pan videns, alloqui dignatus perhibetur, tragicæquè certiores rei feciſſe. Mox multorum admonitos, interturbatum abſoluere iuſſit ſacrum, rem, quià natorum dedecus inuoluentem, continuo premendam ſilentio mandans. Hinc hiſtorica veriſimilitudo fabulæ conciliata, & cur ab alijs ne verbo quidem id memoretur, oſtenſum. Ex obſeruato nimirum ſilentio factum; vt res ab omnibus ignoraretur. Abſolutis hæc ideò ſubnexa Metamorphoſibus, & ad eruditiſſimum noſtrum Petrum Franciſcum Minotium Apollineus ſermo conuerſus, ac, vt ipſi nuncuparetur *Agriomeleis*, mandatum. *Cic. 5. Tuſcul. & 1. diu.*

D

Dumquè ea compleri ſpectat, cultumquè nouellis
Vmbris non reprobat Pan nigricare iugum;
Reſpiciens, aliquot videt aduentare colonos,
Quos inſueta procul ſilua ſtupore trahit.
Cura intercedens pecorum, melioraquè fata
Ferre pigrum dederant montis ad alta gradum.
Non refugit cerui Numen, ſeroſquè profari
Dignatus, breuibus Monſtra ſtupenda refert:
Et iubet attonitos abſoluere feſta, ſacriſq;
Victima perpetuò non niſi bruta cadat:

Quodq́; vnum bene curat, ibi nè sanguine posthac
Audeat humano turba litare, cauet:
Sed memorent qualis facta est mutatio rerum,
Vltoremquè monet pertimuisse Iouem:
Nec quenquam violare velint, ne puniat illos,
Vt transformatos Arcadas, æquus Auus.
At quantùm meminisse Iouis vult vindicis iræ,
Tantùm de natis promere verba vetat.
Libatum est ergò, & multis mos floruit annis,
Queis rem nesciri gens reticendo dedit.
A priscis ideò nihil est superinde notatum,
Atque hinc, prisca licet, res tibi visa recens.
Hæc sunt, quæ tibi duntaxat pandenda premebam,
Scirem vbi de Plantis multa canenda tibi:
Hæc, cui tot debes, hæc primùm subijce nostro
MINOTIO: grata symbola mentis erunt.
Macte animo: maiora paro, queis Vatis amici
Officijs aliàs gratior esse queas.

Metamorphoseon tandem Agriomelicarum narrationi coronidem imponens introductus Apollo, numeris omnibus absolutissimam efficit, dum numeris omnibus absolutissimos viros commemorat. Nec sanè qui tantorum virorum mentionem haberet, dignior alter poterat introduci. Vel homine quippè maiorem promerebantur Encomiasten melicus Ioseph Baptista Poetarum huius æui facile princeps: Excellentissimi Domini Franciscus Marinus Caracciolus Abellinatum Princeps, & Antonius Muscettola Francisci Spezzani Ducis primogenitus, æquè docti, ac nobiles: Laurentius Crassus cum Vatibus pariter, ac cum Oratoribus summus: & Fulgentius Arminius Abellinas Augustinianus Eloquentiæ Monstrum, cuius ore ipsa Suadela vteretur, si loqui vellet, vt Græca Legati nostri Musa dudum his innuit metris.

Laur. Crass. in Elog. Ios. Bapt. & Antonij Muscettolæ.

Ἐλλὰς μὴ Δημοσθένεας, ῥήτορας τε Περίκλης,
Ἡδυλόγους ἑτέρους οὐκ ἐπικυδιάῃ.
Εἰ φράζειν Πειθὼ νῦν βούλοιτ᾽, οὐ γὰρ ἐκείνων,
Χείλεσι δ᾽ ΑΡΜΙΝΙΟΥ θαυμαγόροισι λόγοις.

Laurentius Legatus ἐν ἑλλ᾽ δι μετρικῇ ἐπίγρ. α.

Quod ità Latinè sonat.

Ne Demostheneos tollat modo Rhetoras Hellas,
Neue Periclæos iactitet illa sonos.
Si nunc Suada loqui velit, illis Suada relictis,
Mirisono ARMINII deliget ore loqui.

Eandem in classem veniunt Federicus Nomius Aretinus Poeta suauissimus, & eidē conciuis Franciscus Redi Serenissimorum Etruriæ Principum Archiater: Augustinus Cultellinus in omni doctrinæ genere versatissimus: Petrus Adrianus vanden Broecke Teneramundanus, Pisis eruditionis Professor, magnoquè nomine maiores Io: Franciscus Bonomius, & Io. Aloysius Piccinardus: Addatur Hercules Antonius Cuppellinus municeps noster Iulij Patrui magni Poetæ clarissimi vestigia percurrens, & dum hæc prælo subijcimus, in magistratu excels. DD. Antianorum Iudicis officio quinto bimestri gloriosè fungens: ac Angelicus Aprosius Intimeliensis Augustinianus, quem animatam Bibliothecam cum Doctioribus appellare placet. Et in hos desinit Agriomeleis, Phœbo demum habente.

Plura tibi reseranda manent, vbi largius vndis
Labra Aganippæis mergere fata sinent:
Fata sinent etenim, mihi si præcognita credis,
Vatibus optatâ te requiete frui.
Texere tunc dabitur sacris Heroibus Ascræ
Stemmata, quæ dudum versibus orsa premis.
Tunc melico poteris BAPTISTA digna profari,
Et suprà Vates pangere quantus eat.

Et

A *Et secum sceptroquè potens, plectroquè MARINVS,*
Thespiadum columen, nobilitabit Epos:
Magnanimoq; meus MVSCETTOLA Principe cretus
Dicetur Tragico quàm pede grande sonet.
Ibit & in numeros non crassâ Pallade CRASSVS,
Tullius ore, Maro carmine, lege Numa.
Tunc tibi & ARMINIVS, quo non facundior alter
Pulpita sacra terit, per noua metra fluet.
Dumq; hos Parthenope tibi deliget, inclyta magnum
Flora cheli NOMIVM suggeret, atq; REDVM.
Et CVLTELLINVM dio modulamine clarum
Subdet, nec longè Belga BROECKVS erit.
Hîc quoq; tum BONOMVS, PICCINARDVSq; canetur
Et CVPPELLINVS Vatibus ortus Olor.
B *Succedent quotquot tibi, dum restaurat ATHENAS,*
APROSII graphicus suppeditauit amor.
At iam surgit Eos, & nos hinnitibus Aethon
Aduocat; intereà, dulcis alumne, vale.
Dixerat: & species liquidas excessit in auras
Ambrosium latè, nectareumquè fragrans.
Excidit inde sopor, fixèquè hærentia menti
Dicta recantandi serpsit in ima furor.
Qualiacunque ideò sint hæc, tibi, PETRE, vouentur:
Suscipe; fors olim nobiliora dabo.

Quoniam verò fabellarum festiuitas solertiam aduocauit, ingenium propterea doctrinalibus eliminandis ambiguitatibus aptius effectum, promptius quoque dignoscere poterit varios rerum vsus exercendos, vt contemplationi perbellè iungatur vitæ actiuitas ad operandum in genere quolibet, & circa quamcunque materiem. Quamobrem Sorbeis Agriomeleidos fabulis, Problemata circa Sorbum succedunt, vt Varij demum C eiusdem Vsus explicentur cum relatione ad reliqua edenda.

PROBLEMATA.

ABditarum, scituquè dignissimarum rerum perquisitionem interrogatoriæ quæ sequuntur binæ concernunt Propositiones, quarum prior est, quì fiat, vt citrà insitam aliquam venenosam, aut malignam qualitatem Sorbus Arbor simplici attactu sopitam, & ferè sanatam hydrophobam rabiem in animante quouis excitet, & furere faciat; altera verò num aliquam Sorbus Arbor analogîam possit obtinere cum prorsus nouo insectorum genere odore mosci ante paucos annos Pisis detecto, dein Romæ, nuperrimè Bononiæ quoque obseruato, quod more stirpium tam integrum, quàm corruptum, & aridum bene olet, suauemquè reddit odorem contà communem omniũ Animalium regulam; nullum enim Animal ex Aristotele suauiter olet; Ad primam respondetur Sorbum Arborem, vt etiam Cornum, aliquasquè alias Plantas non esse venenatã, contagiosauè malignitate præditam, neque ab ea fluere, vel dependere posse D pestilentis, infandiquè morbi sæuitiem, cum nemo det quod non habet, vt in iure quoque tritissimum est: *L. traditio ff. de acquir. rer. dom. L. si filius familias C. de donat. L. si vniuersæ C. de Legat.* sed per accidens omninò esse, vt ipsa Sorbus imperceptibili sub hac hydrophoba alteratione atrabilarij succi pedetentim facta, antequam desiccati, & frigefacti sint spiritus generis præcipuè neruosi, exiccatiuam, & frigefacientem, constrictiuamquè qualitatem, alioqui saluberrimam, in tangentis viscera introducat male affecta, ad rabiemquè disposita; vndè atrabilaris coagulatio, atque fixatio ad conuulsionem, atque imaginationis deprauationem prona succedit, & hoc etiam absque eo quod intumescat corpus, vt in venenis accidit antibioticis immediatè, ardentibus scilicet, erodentibus, putrefactorijs, & strangulatorijs à bile impetuosissima subtili, quæ obuios quoscunquè humores violenter corrumpit, inquè vapores crassos, & venenosos ad cu-

Quotidiana vt docet experiẽtia.

Galenus l. 9 Method. c. 5

Aristot. sec. 13. Probl. 4.

Galen. lib. 1 de loc. affectis.

Ambrosius Leo Nolanus probl. 321.

tim propulſos vertit; propriè autem, atque formaliter Rabiei morbum in neruoſis con- E
ſiſtere partibus clarum eſt, ob Conuulſionem non ſolum, ſed ob Maniam, atq; Delirium,
quod docetur ab Vrinarum, immo & ſimplicis Aquæ in huiuſmodi ægritudine imagi-
naria Catulitione, quàm Auenzoar ſic atteſtatur. *In hac Mania quoddam mirabile re-
peritur, quia ſi collectum fuerit de vrina illius in quantitate multa in vrinali vitreo, quæ
clarificabitur, & ſine dubio videbis intrà formas catulorum natantium*; hancq; hal-
lucinationem clarius expreſſit Aetius ex perſona illius Philoſophi hoc affectu præterna-
turali tentati, & ſeſe in balneo curantis, cui canum ſpecies obuerſabantur, qui lucido
in interuallo hæc verba protulit *quid Cani, & Balneo commune eſt?* Secundæ autem pro-
poſitioni ſic ſatisfieri poſſe putarem; Credibile inprimis, & à Sapientiſſimis exploratum
Viris eſſe Inſectorum omne Genus duplicem à naturâ ortum obtinuiſſe, vndè Fucus ex
floribus Cerinthi, aut Oleæ, atque Arundinis autumarint oriri poſſe nonnulli: alijquè
Apes ex optima Mellis parte, aut etiam ex Bouillis carnibus, cum odoriferarum Her-
barum aſſociatione putrefactis poſſe progigni, Poetarum quoq; concentibus concordes
crediderint. F

---- De putri viſcere paſſim
Florilegæ naſcuntur Apes.

Quod naturali ſuper omnia oſtento doctus quidam vir Neotericus confirmare conatus
eſt, dum excluſit ipſe per compreſſionẽ è Fuci ventre caput, licet minimũ Bouillũ, cum
cornibus, &c. cuius rei veritas ſit apud illum; Animalcula quæ inertes Apes, ob quan-
dam ſimilitudinem dici poſſent, quorum icones amplificatas quoque microſcopji ope-
exhibemus, antiquis omnibus inexplorata prorſus, & ignota ab eruditiſſimo Chimen-
tellio I. C. Piſani Lycei in primo Politiorum literarum ſubſellio Profeſſore celeberri-
mo primò deſcripta quis vetat ab aliquo ſuaueolenti flore, fructuè ſyluestri credi poſ-
ſe ſuborta? cuius rei coniecturalem veritatem non paucæ ſuadere videntur rationes. 1.
Vera Generatio, quæ eſt motus, ſeù mutatio de non eſſe ad eſſe, hoc eſt quià acquiri-
tur noua forma ſubſtantialis, & quâ res tota mutatur, & idem ſubiectum ſenſile non-
manet, nam tunc ſequitur ex Tauro fieri Apes, & ex Equo Crabrones, ex Aſino Scara-
beos, atque ex varijs Herbis, floribus, fructibuſquè alia Inſecta, tam reptilia, quam-
alata non bene adhuc indiuidualiter, & diſtinctè obſeruata. 2. In omni Generatione- G
neceſſarium eſſe ſubiectum, nullamq; prorſus eſſe generationem, ſine precedente ma-
teria, quæ ſit habilis, & idonea, vt vnum ex altero poſſit generari; ſed cum varia poſ-
ſit eſſe idoneitas materiæ ob varium elementorum concurſum, Cæliq; influentis variam
actionem, hinc variæ quoque rerum Generationes fieri poſſunt, etiam rariſſimæ, vt illa-
de qua nobis eſt ſermo. 3. Generatorum ex putri cauſa efficiens æquiuoca, & remota cũ
ſit Calor cœleſtis in ambiẽte Aere diffuſus, proxima verò Calor putreſcentis Mixti v. g.
Floris, Fructus, Folij, Ligni, &c. Materia diſponitur, inquam, veteri Forma excluſa, noua
inducitur, quæ ob raritatẽ mira quoq; cenſeri poteſt; data ergò Cęli Clemẽtia odorabili-
tatis effectrice, & datâ materiâ bene diſpoſita, quarè nõ dabitur, &c. 4. Prout putreſcibilia
varia sũt, & multiplicia, in quę Calor nõ ſolũ particularis mixti, ſed Vniuerſalis Cœleſtis
agũt, ità quoq; varia, & diuerſa pręcipuè Inſecta, modò nobiliora, modò ignobiliora pro-
ducuntur; inter ignobiliora Xylophthorus numeraretur, proximè admodum haberi po-
terunt Cantharides iam notæ cunctis, in ſummis Fraxini ramis, inq; Ficis, Pyris, Pinis,
Populis, &c. originem ducentes, quas roſis, alijſquè floribus paſci, ac delectari con- H
ſpicimus; ita vt nobiliſſimum omnium Inſectorum remaneat όσμουῦα, ſiuè Μυοςμὸς Mu-
ſcodora conſiderandum, quod quidem à Fucorum, veſparumuè ignauarum, minimi ſci-
licet aculei, natura non multum diſtans in multis quoque ijſdem conformabitur, quibus
generatio ex putri peculiari quodam modo ab alijs diuerſo poterit attribui; ita vt con-
cludi poſſit hanc Odoratiſſimam Inſectorum Speciem, ſolitarię naturæ, cum ſilueſtribus,
odoratiſquè Pomis originalem aliquam conſeruare poſſe Analogiam; à quarum Arbo-
rum cenſu cum non veniat Sorbus excludenda Sorbis hæc Animalia problematicè erũt
adiuncta; quæ quià rara miraculoſa ſunt in §. 1. *in Auth. de conſul. coll.* 1. Sed pro co-
ronide hîc repetamus, quod præclariſſimus Chimentellius de hac muſca odoratiſſima-
metricè concluſit.

Quæ ventre artifice exhalantia dona reformat,
Et noua de florum ſuccis myrothecia condit.

Muſco-

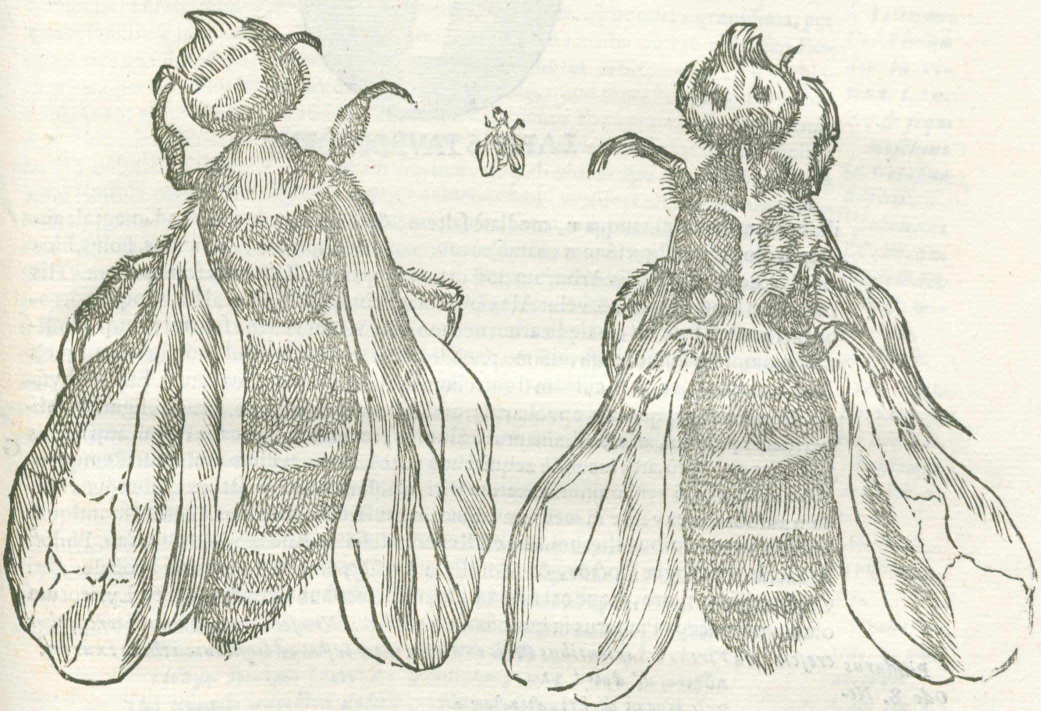
Lib. 1. prac. tract. 9 cap. 16.
Tetrabibli. 2. ſerm. 2. cap. 24.
Scalig. in Card. exercit. 192. c. 2
Ouidius 15 metam.
Virg. 4. Georgic.
Bernardin. Comeſius apud Aldr. de Inſectis l. 1. c. 1. p. 60.
Val. Chimẽt in Myrodia, ſiuè de Muſcis odoris Piſanis.
Ariſtot. l. 5. Phyſ. c. 5.
Id. l. 1. de Gener. & corr. c. 4.
Et l. 5. de Hiſtor. Animaliũ c. 19.
Id. Ariſtot. l. 1. Phyſ. c. 5. Id. l. 1. de Gen. & corr. t. 17.
Ariſt. l. 3 de Generat Animal. c. vl.
Ariſt. l. 5. de Hiſt. Anim. c. 32.
Aldr. l. 4 de inſectis c. 4.
Ariſt. l. 1. de Gen. an. cap 16. & de Hiſt. l. 5. c. 8

Muſcodora, ſeù Muſca Moſcata.

Latibula quoque profundiora, vbi ab Arboribus radices immittuntur apud nos quærens, ibiquè viuens.

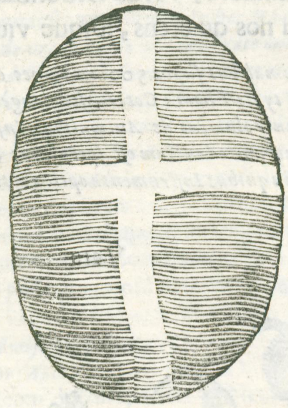
De Inſectis, & minimis Animalibus ſupra 500. imagines euulgauit Thomas Mouſetus Londinenſis anno 1634. typis Thomæ Cotes, ſed longè plura noſter Aldrouandus cum ſuis Iconibus dedit in Volumine de Animalibus Inſectis lib. vij. Verùm nemo antehac magnitudinem eorum adauctam eſt ſpeculatus, ad quod Ingenia perſpicaciora noſtrorum temporũ, in quibus Inſtrumenta optica optima non deſunt, inuitamus.

Magnitudo Vera Apparens.

Pro tertio demum Problemate ſtabit hæc dubitatiua Propoſitio, num ſcilicet Moralia Præcepta Phyſicis, atque Botanicis miſceri commodè poſſint materiebus; Cuius affirmatiuam non prius concludam Reſolutionem, quàm ſequentium obſeruationum Phyſicarum nuperrima fundamenta tetigerim. Nouitatibus inhians Sæculi huiuſce Auiditas tot à me petere videtur recentes admiratione dignas Obſeruationes Dendrologicas in quot fortunatè mihi accidit hac tempeſtate incidiſſe; & quià non infimæ ſortis aliquot, dum præſentis Voluminis editio maturaretur, occurrere, circà volantum Animalculorum Suaueolentiſſimam Speciem, & circa Serpentigenam Lacertam Chalcidicam dictam, Vipereæ naturæ, in Pratis quibuſdam Agri Bononienſis natam noſtrati Cœlo, Soloquè hucuſquè inuiſam; & demum circa Lapidem Staurophorum Rhenano è Cæſpite excluſum, qualem in Figura ſequenti proponimus videndum, illas

Vide Figur. ap. Aldr. l. 1. de Quadrup. digit. ouip. c. 7.

LAPIS STAVROPHORVS

illas prætereire nolui,tanquam, mediatè ſaltem, & remotè, reducibiles ad integralem Dendrologiæ conſtitutionem; namhæc mixta omnia Stipitibus, Radicibus, Folijs, Floribuſuè, necnon Vmbris Arborum poſt ortum proprium ali, & coaleſcere poſſunt. His ratus ſum ſimul iunctis, & velut Alexipharmacè compoſitis, moralem quoque corroborari poſſe Virtutem, maledicarum necnon linguarum venena ſuperari, atq; debilitatum omnium fluxiones firmiſſimo præſidio ſiſti; ad hoc, vt æqui, boniq; ſcriptis meis omnibus conſulatur; & cuinam ſtomachum mouere poſſunt frequentes Ethicophyſicæ Propoſitiones, quarum ope auaritia, ambitio, mulieroſitas, peruicacia, liguritio ſubuertuntur penitus, atque eliminantur? Sine his etenim Intellectualis, ſimul atq; Realis Felicitas citò, tutò, atq; iucundè acquiri non poteſt. Prauum illum motum, triſtemq; ſenſum ſapientiſſimi verè omnium ætatum Viri rectiſſimè ſunt auerſati; ex quibusduos tantum authorabiles valde in medium adducam cauſæ meæ patronos, alterum in antiquiſſimis, & in viuentibus alterum. Hîc eſt Reuerendiſſimus Abbas S. Petronij Can. Philoſ. & Sacræ Theologiæ Doctor, & Moralis in Archigymnaſio Bononienſi Profeſſor, toti Orbi notiſſimus, ore, atque calamo admirandus, Iacobus Certanus; ille eſt Lyricorum omnium Princeps Pindarus in hunc ſenſum effuſus. *Non ſecus, atque viridi rore Arbor creſcit: ita Virtus à Sapientibus Viris exaltata inter iuſtos ad liquidum æthera exurgit.* G

Pindarus Ode 8. Nemeorum.

Αὔξεται δ' ἀρετά χλω.
Ραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρον αἴς
Σει σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖς' ἐν δικαίοις
Τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα.

Cum his concludi poterit vtiliſſimam, & iuſtiſſimam eſſe methodum noſtram Phyſicè, atq; Moraliter procedendo in conſequentibus verſari; ſed rerum Vſum in Phyſicis Morũ experiamur nũc Magiſtrũ, *& quodcunq; ſagax tentando repperit vſus* ipſe complcat. H

Manilius 1.

VSVS IN VARIIS.

CONſtans adeò, ſolidaq; Sorbi Materies inuenta eſt, vt pueros non tantum, ſed viros alti iudicij fallere potuerit, dum pulcherrimas rerum Formas ligneas pretioſiores ementitur, & ſimulat; nemo dubitat *quod Simia pueris ſemper ſit pulcra,* nec ſimilitudo veritatis artificioſa cunctis etiam doctis diſplicet viris, cum *æmulatio naturam vincere ſoleat*. Simulatores Abacarij Artifices Sorbi lignum inficere, dolare, leuigareq; ità nouerunt, vt Ebenum, Lignaq; alia Indica, quà luteo, quàquè rubro, aut variegato colore rutilans, ad ignominiam ferè Naturæ ferro, & manibus elaborarint,

A rint, probatamque cunctorum hominum in admirationem, nouum opus produxerint; cœteriq; Materiarij cuiuscunq; speciei Sorbeos Arcus, atq; Balistas tortiles Phœnicijs inuidendas fabrefecere, quæ iaculis ex Bononiensis Rheni Nasto Pliniana ab historia celebrato scopos colliment, *Nullus sagittis aptior calamus, quam in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, pondusq; volucre, contra flatus quoq; pertinax libra*; sic ibi legitur in eiusdem textu: Testudines Arietarias militibus alij parant, Trochleas alij tractorias, Cocleasuè, atq; Machinas spirales, quas Vites binas vocant, tam masculas, quàm fœminas inuicem iunctas, quarum altera longo vecte circumducitur, altera verò immobiliter substat ad compressoriam vim varijs laboriosis operarijs validissimam exercendam, struunt. Architectoribus alij Ergatas, Suculas, Artemones suppeditant ab ἀρτάω dictas, quod est appendo, aut ab ἀρτήξω, quod est itidem appendo, & circum ligo; quas Græci propius vocant ἐπάγοντα ab ἐπαγάγομαι, quod est agito, veho, moueo, sed melius secundum Apollonium ab ἄγω, idest Duco; & sunt illæ Machinulæ appensæ cum multis orbiculorum circuitionibus ab exteriori parte in interiorem, vt Bononiensis manuscriptus Vitruuij antiquissimus codex habet, ad pondera grauissima, per B quam facillimè subleuanda, & altissimè quoque tollenda: nostri autem vulgares Bononienses aptissimè dicunt *Taleas*, quia incisa in se habeant orbiculorum, seù rotularum loca, per quæ funes traijciuntur. Minimum herclè, quod reperitur in Sorbo Arbore magnam vim retinere Mirabilium effectricem docemur ab experientiâ, quæ prouida rerum, infallibilisquè Magistra perhibetur. Non alia videmus extimulari melius tardi à Bubulcis Triones Virga, quàm Sorbea, quæ ab ijsdem apud nos Bononienses cum Hastula nuncupetur, agrestis quoque Mineruæ haud inutile terreum simulacrum referre videtur: Felices propterea liceat nunc proclamare Agricolas, si sua Bona norint! quibus Sorbeum dat Mirabilia efficere posse lignum; ipsi Sorbeis simplicissimis Schidijs in aceruum frumenti, quantumuis ingentem sepultis Insectorum omne genus perditissimum malè perdent, longèquè fugabunt: Aquaticum è contrà Gregem intrà Piscinas, fundi Dominorum præclarum ad vsum conclusum optimo remolliti Sorbi alent cibo fideles, & fidi, vt docuit Columella sic scribens; *& nuces digitis infractæ sunt dandæ, nec minus elixum molle Sorbum, quique sunt cibi Sorbilibus proximi*. Eodem ex-C iccato fructu capiendis, inertiæ omnis obliti, incumbent Hyemali tempore Auibus, quibus futurorum terræ fructuum vberem auspicabuntur prouentum, atque capturam, vndè Catonianum illud veritatem nancistatur præceptum

> *Exerce studium quamuis perceperis Artem:*
> *Vt cura, ingenium, sic & manus adiuuat vsum.*

Capiendas porrò subseciuis saltem horis, subsecundarioq; tempore aues, quæ agrestia Poma diripiunt, vel ipsæ persuadent Cicadæ. Sic enim apud anonymum quendam in primo Florilegij libro Cicada de Pastoribus ipsam insectantibus conquesta, damnosa rapacium auium furta, non innocenem suum ex pauco rore victum puniēdum insinuat.

> Τίπτε με τὸν φιλέρημον ἀναιδεῖ ποιμένες ἄγρῃ
> Τέττιγα δροσερῶν ἕλκετ' ἀπ' ἀκρεμόνων;
> Τὴν Νυμφῶν παροδῖτιν ἀηδόνα; καύματι μέσσῳ
> Οὔρεσι καὶ σκιεραῖς ξουθὰ λαλεῦντα νάπαις:
> Ηνὶ δὲ καὶ κίχλην, καὶ κόσσυφον, ἠνὶ δὲ τόσσους
> Ψᾶρας ἀρουραίης ἅρπαγας εὐπορίης.
> D Καρπῶν δηλητῆρας ἑλεῖν θέμις. ὄλλυτ' ἐκείνους.
> Φύλλων, καὶ χλοερῆς τίς φθόνος ἐςὶ δρόσου!

Quod si latinæ placeat lectionis effectum, condescendet noster Legatus, apud quem ità sonat.

> *Quid me soliuagam insanè venando cicadam*
> *Pastorum arboreo de lare turba moues?*
> *Cantatrix ego Nympharum grauiore sub æstu*
> *Per saltus resonans, per iuga, perquè vias.*
> *Quid noceo? en turdos, & AGRESTIA POMA vorantes*
> *Sturnos, & Merulas; hos opus est capere.*
> *Perdite qui perdunt fructûs; Quamnam excitat iram*
> *Frondibus, & viuens rore cicada leui?*

Sed

Pindarus ode 3. Pythiorum. In hist. sax. Crescentius Agricult. l. 5. c. 27. Plin. lib. 7. cap. 56. Id. lib. 16. cap. 36. Tanarius l. 5. Oecon. Gul. Philander in Vitruu. l. 10. c. 2. & sequ. Moschius in Gelasino Orphei. Iabolenus I.C. lib. 50. pandect. l. 3 Arist. in Mechan. quæst. 18. Leo Bapt. lib. 6. cap. 7. rei ædificat. Ionstonus Arb. lib. 1. art. 6. Lib. 8. de re rust. cap. 17. Pindarus Ode 3. Pythiorum. Cato lib. 4. Lib. 1. Anthol. εἰς ζῶα.

Legat. in Poet. metaphyt. lib. 2. ep. 41.

Sed hîc Sorbeus Termes pro Termino Dendrologiæ primi Voluminis inseruiat, Botanicosquè nostros pro nunc absorbeat labores; iam propè erit vt Vineam longè, latèquè patentem ingrediare, mi Lector, Pomosificarum Arborum, atque Bacciferarum sartam, tectamquè delicijs, quibus omnibus liberè, liberaliterquè frui literariam ad Gratitudinem licebit, non ad direptionem; Vndè Pacifero nunc cedat Terminali Hermeti Tirynthius Heros custodiæ Vindex, non Obex, à siluestribus huc vsque seruatis abstinens Pomis, aliaquè intacta relinquens, ne antiquas ille renouet querimonias, & ne quicquam contrà ius, fasque contingat, vt olim accidisse haud ineptè fingitur ab eruditissimis Græcorum Scriptoribus. A Leonida siquidem discordes introducuntur Mercurius, & Hercules in hunc modum: Mercurius de Hercule conqueritur, qui siluestribus Pomis esitatis, propè erat, vt vicinas absumeret vuas.

Ω τάνδε σείχοντες ἀταρπιτὸν, οἵ τε ποτ' ἀγροὺς
Δαμβῆν, οἵ τ' ἀπ' ἀγρῶν νεῖσθε ποτ' ἀκρόπολιν.
Αμμες ὅρων φύλακες, δυσσοὶ θεοὶ, ὧν ὁ μὲν, ἑρμᾶς,
Οἷον ὁρῆς μ': ἕτος δ' ἅτερος, Ηρακλέης.
Αμφω μὲν θνατοῖς ἐυάκοοι; ἀλλὰ ποθ' αὐτοὺς.
Αυτῷ μοι παραθεὶς ἀχράδας ἐγκέκαφεν.
Ναὶ μὰν ὡσάυτως τοὺς βοτρυας, οἵ τε πιλοῦνται
Ωριμοι, οἵ τε χύδην ὄμφακες, ἐυτρέπικεν.
Μισέω τὰν μετοχὰν, οὐδ' ἥδομαι; ἀλλ' ὃ φέρων τὶ
Αμφω, μὴ κοινῇ τοῖς δυσὶ παρτιθέτω,
Καὶ λεγέτω, τῆ τοῦθ' ἡράκλεες; ἄλλο τε τοῦτο
Ερμᾶ; καὶ λύει τὰν ἔριν ἀμφοτέρων.

Lib. 1. Antho. εἰς θεοὺς

Quod sic Latinè reddidit Laurentius Legatus.

Hac quicunque viâ felices itis in agros
Vrbe procul, visis aut remeatis agris:
Numina limitibus quæ præsunt bina videte:
Ille est Alcides, atque ego Mercurius.
Ambo salutares mortalibus; attamen ambo
Dissimiles: multum hic pascitur, ipse parum.
Achradas absumpsit, vicinas promptus vt vuas,
Non bene maturæ sint licèt, vsque voret.
Tale sodalitium mihi displicet; haud sit vtrique
Commune id, si quid postmodo quisque dabis.
Sed dic Alcides hæc accipe: & accipe donum hoc
Hermes: nec lites inter vtrunque cadent.

In Metaphyt. l. 2. ep. 26.

In quem sensum & Antipater elegans lusit Epigramma.

L. 1. Anthol.

Εὔκολος Ερμείας, ὦ ποιμένες, ἐν δὲ γάλακτι
Χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
Αλλ' οὐχ Ηρακλέης; ἕνα δὲ κτίλον, ἢ ταχὺ ἄρνα
Αἰνεῖ, καὶ πάντως ἓν θύος ἐκλέγεται.
Αλλὰ λύκους ἔργει τί δὲ τὸ πλέον, εἰ τὸ φυλαχθὲν
Ολλυται, εἴτε λύκοις, εἴθ' ὑπὸ τοῦ φύλακος.

Vt inuertit Legatus.

Id. ibid. ep. 27.

Non est, Pastores, Hermes morosus; & illum
Lac, & mel Quernum conciliare solet.
Non sic Alcides; vel ouem petit ille, vel hircum,
Vtquè lupos abigat, pinguia dona legit.
Cura quid ergo iuuat, si, quod seruatur ouile,
Siue lupis, siue à Præside, triste perit?

Interim autem Fructus hosce literarios blandè carpendi maneat Officium, quos prima sat est vt attingant leniter Labra, minimè Dentes mordeant.

Ingenio libanda tuo, non dentibus offert,
Qui tibi dat, Lector, Poma priora Liber.
Sordeat haud Munus si Sorba nouissima dantur;
Vt meliora ferat, iam prope BACCHVS erit.

FINIS SECVNDI LIBRI.

AL-

ALPHABETICA TABVLA

Genericarum Arborum res indicans principaliores, & verba notabiliora.

INDEX.

Caput

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

K

L

Ligna-

INDEX.

Ludo-

INDEX.

Natu-

INDEX.

O

P

Patien-

INDEX.

Pro-

INDEX.

Sacer-

INDEX.

INDEX.

Ton-

INDEX.

ALPHA-

INDEX

RVBRICARVM TOTIVS OPERIS
Secundum ordinem proprium.

De Arboribus in Vniuersali.
Parte Prima Primi Libri.

De Quercu Cap. 1. Primi Libri Partis Secundæ.

De Fago 2. Cap. Primi Libri.

De Cerro Cap. 3. Primi Libri.

De Ilice Cap. 4. Primi Libri.

De Subere Cap. 5. Primi Libri.

De Castanea Cap. 6. Primi Libri.

Auctores citati præsenti in Opere sunt Mille ducenti circiter, quorum Quadringenti, & vltrà Botanici dici possunt.

ALPHABETICA TABVLA

Specificarum Arborum materies præcipuas, tam reales, quam nominales enuncians.

Ale-

INDEX.

Arbor

INDEX.

B

Bea-

INDEX.

Car-

INDEX.

Cha-

INDEX.

cori-

INDEX.

INDEX.

Doro-

INDEX.

Ficus

INDEX.

Geor-

INDEX.

Hetru-

INDEX.

quo-

Ma-

INDEX.

Ma-

INDEX.

INDEX.

Nabal

INDEX.

Oxya

INDEX.

INDEX.

Q

INDEX.

Ru-

Siluæ

INDEX.

Succes-

INDEX.

T

INDEX.

V

Ve-

Viui-

INDEX.

FINIS.

DENDROLOGICVM SCHEMA.

Ethica Monſtra domat, cribrat Polyhymnia Dicta,
Omnibus vt proſint; hicquè Thalia viret.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn
Omnes ſunt Terniones, præter Nnn Quaternionem.

Typographus Lectori.

Faciles impreſſionis lapſus, ſi ſapies, Lector dignoſces, & condonabis. Non omnes hic ideò tibi proponam corrigendos, ſed nonnullos tantum, qui ſenſum aliquo modo valeant alterare. Sic igitur legas, vbi contigerit, etiam, atque etiam rogo.

Pag. 33. lin. 47. eo pro &.
277. 36. adiecis adiecit.
311. 17. ſeguens ſequens.
327. 48. æquis aquis
412. 25 Chriſt. Chio.
Ibid. 26. Suidar Suidas.
561. 40. Alcides Euryſtheo. Inachijs Alcides
571. 11. ſit ſic.
Ibid. 12. ciu.s ciuis.
559. 18 ſi ſit.
Ibid. 56. Syllam Scyllam,
570. 50. quo qua.
577. 41. deuenere de vere.
593. 46. ΜΗΛΩΠ ΜΗΛΩΝ-
Ib 47. ἐυσυγχορέεται ἐυσυγχωρέεται.
596. 18. alij aliæ.

BONONIÆ, Ex Typographia Ferroniana 1667. Superiorum permiſſu.